

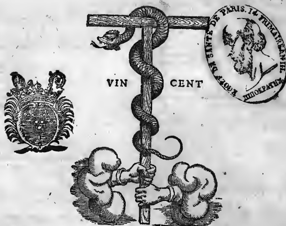
IOANNIS HERCVLANI

IN AVICENNAE QVARTI CANONIS FEN PRIMAM,

In qua de febribus agitur,

PERSPICVA, ATQVE OPTIMA EXPLICATIO, nunc diligentius, quàm antea vnquam recognita, ac mendis innumeris expurgata.

Huc accesit Index, & capitum, & quæstionum insignium, rerumq; omnium, quæ toto opere continentur.

VENETIIS,
Ex officina Valgrisiana.
M D L X.

INDEX ET CAPITVM, ET QVAESTIONVM, ET OMNIVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

B

C

D

E

F

H

Hecticos

Q

R

S

T

V

Z

FINIS.

IOANNIS HERCVLANI
IN FEN PRIMAM QVARTI CANONIS AVICENNAE OPTIMA EXPOSITIO

Quatuor continens Tractatus: quorum primus de Febre ephimerâ, in quo continentur capitula XLIIII.

De diffinitione feb. & generibus febris. Capitulum I.

Ebris est calor extraneus accensus in corde, et procedẽs ab eo mediantibus spiritu & sanguine per arterias, & venas in totũ corpus: & inflammatur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus: non sicut caliditas iræ, & laboris, cum non vltimatur: & impedit operationem, ita vt retineatur.

Expositurus primam quarti canonis Aui. omissis plurimis in librorum principijs inquiri solitis, quæ hoc in loco prosequi esset superfluum: accedam ad continuationẽ huius quarti libri ad præcedentes: diuisionem, & literę expositionẽ. Est enim satis ex dictis in principio primi canonis manifestum, ꝙ subiectum huius quarti canonis Aui. est corpus humanũ arte sanabile sm ægritudines particulares nulli mẽbro appropriatas. ad differentiã subiecti tertij cano. quod est corpus humanum sanabile sm ægritudines particulares membris organicis appropriatas. Patet secundo quanta sit huius quarti libri vtilitas, & maxime huius primæ Fen: quam sumus expósituri: cum per eã omnium febrium notitiam, & ipsarum ingenium curatiuum adipisci valeamus. quæ duo ꝓpter frequentem febrium euentũ, & ipsarum ingens periculum, sunt permaxime medico necessaria. Quapropter quisq; pro virili elaborare debet pro harum notitia capescenda: cum sit tantę rei doctrina paruo perstricta volumine: per quã facile paruo temporis decursu decus, vtilitatem, gloriã, & amicorum copiã nobis polliceri valeamus. Continuatur autem hic liber ad præcedẽtes in hunc modum. Postquã Aui. determinauit in primo de rebus vniuersalibus scientiæ medicinalis: & in secũdo de virtutibus medicinarum simplicium: & in tertio de ægritudinibus particularibus singulis membris organicis appropriatis: placuit sibi in hoc quarto libro determinare de ægritudinibus particularibus nulli mẽbro appropriatis & de decoratione: postea in quinto determinaturus de medicinis cõpositis: qui dicitur Antidotarius. Pro quo notandum, ꝙ licet febres possint dici ægritudines cõmunes cõmunitate inhæsionis, & apostemata possint dici ægritudines cõmunes communitate continẽtiæ: quia continent tria genera morborũ simplicium. & soluta cõtinuitas possit dici ægritudo cõmunis: quia primo per se lædit vnitatem, quæ est natura communis tam simplicium, quàm compositorum, & dispositio venenosa possit dici ægritudo cõmunis communitate læsionis: quia lædit totum corpus: licet principalius vnum membrũ, quàm reliquum. & omnes istę possint dici cõmunes, quia nulli membro appropriatę. attamen omnes istæ ægritudines, de quibus agitur in quarto dicuntur particulares particularitate prædicationis: sunt enim tanquam species illorum generum, de quibus agitur in primo. & potissime in secunda Fen primi. vbi agitur de ægritudine complexionali, compositionali, & vnitatis: quæ sunt genera ad omnes ægritudines consideratas in hoc quarto.

Ægritudo cõmunis multiplex.

Ægritudo cõmunis quõ particularis dicat.

Diuiditur præsens liber iuxta ordinem Aui. in. 7. fen. In prima agitur de febribus. In secunda de crisi. In tertia de apostematibus. In quarta de solutione cõtinui. In quinta de algebra, siue de restauratione dislocationũ, & fracturarum ossium. In sexta de uenenis. In septima de decoratione. Partes facile patent. Prima fen diuiditur in quatuor tractatus. In primo agit de quibusdam vniuersalibus pertinentibus ad febrium notitiam, & de ephimeris. In secundo de febribus humoralibus. In tertio de hecticis. In quarto de pestilentialibus, & sibi homogeneis, de febribus apostematum, & febribus compositis. Partes facile patent.

Vniuersalia aũt quę pręmittit de febribus sunt quatuor. Primũ est quidditas febris. Secundũ est diuisio eius in suas species: de quibus in primo capit. agit. Tertium est, quæ corpora sint ad febres paratiora, quod pertractat in secundo capitulo. Quartum quæ, & quot sint tempora febrium: de quibus agit in tertio & quarto capitulis. Primum autem capitulum, quod intitulatur de febre: cum duo maxime vniuersalia de febribus præmittantur, diuiditur in partes duas. In prima ponit diffinitionem febris. In secunda ibi. ⸗Et sunt quidã hominum.⸗ ponit diuisionem febris in suas species. prima iterum in duas. nam primo ponit diffinitionem. secundo declarat duas particulas in ea positas, ibi ⸗Et inflãmatur⸗ De prima parte dicit, ꝙ Febris est calor, qui. s. est qualitas prima & non corpus calidum, extraneus. i. præter naturalis. & hæc est ꝓxima differẽtia febris. accensus in corde. s. in fieri quo ad ephimeras, & humorales: & in facto esse, quo ad hecticas. & per hãc particulam manifestatur primũ subiectum febris. & procedens ab eo. i. aptus procedere, uel de facto procedens deducto impedimento, sicut apparebit inferius in capitulo de liparia. Vgo tamen exponit &, idest vel, ut hæc diffinitio competar febribus membrorum particularium aliorum à corde: licet hæc nõ fuerit mens Aui. vt patet in capitulo de liparia. Mediãtibus spiritu, & sanguine. supplete & vaporibus. & per hãc particulam manifestantur delatores febrilis caloris. per venas & arterias supplete ꝑ neruos & reliquas corporis particulas: & per hanc particulam manifestantur viæ delationis febrilis caloris in corpus vniuersum: in totum corpus, per hanc particulam manifestatur totale & adæquatum subiectum febris: nam licet cor sit primum subiectum febris: totum tamen corpus est totale, & adæquatum subiectum eius.

Febris qualitas est.

Totale & adæquatũ subiectum febris.

Pro declaratione definitionis notandum primo, ꝙ febris penes Isidorum, & Cõciliatorem differentia. lxxxvii. dicitur à feruore: eo ꝙ per ipsam corpus ferueat: & græcè dicitur pyros, à pyr quod est ignis: eo ꝙ per ipsam corpus igneatur, & febris, quæ hic describitur, nõ est species, sed est terminus connotatiuus: quapropter nõ vere essentialiter definiri potest, sed describi & declarari. Notandũ secundo, ꝙ calor non est genus, cum sit species specialissima: sed ponitur loco generis. est enim omnis febris calor: sed non econtra. & vt dictum fuit, febris est calor, qui est qualitas prima, non corpus calidum. sic enim esset substantia, & morbus in numero, cũ tamen octauo therape. cap. 1.

Febris quomodo definiatur.

Febrē qualitatē primā esse & non complexionē, pluribus rationib⁹ ostēditur.

sit accidens, & morbus in complexione: & est qualitas prima: & non est complexio, quæ est qualitas secunda. Quod probatur pluribus rationibus. Prima. quia calefactum esse humorum, & calefactum esse spirituum, sunt causæ cōiunctæ febrium ephemerarum, & humorallum de intentione omnium auctorum: & non sunt causæ coniunctæ complexionis. ergo hmōi febres nō sunt complexiones. tenet cōsequentia. & minor probatur: quia complexio est qualitas secūda causata immediate ex actione & passione qualitatum contrariarum in elementis repertarum, quarum partes ad tantam paruitatem reductæ sunt, vt minimum vnius contangat, minimum alterius, prima primi. doctrina tertia cap. primo. ergo complexionis causa coniuncta non est aliqua de suprascriptis. aliter eiusdem effectus essent plures causæ coniunctæ: quod est impossibile. Secunda si febris est complexio, sequitur ꝙ febre aucta, quæ est calor formaliter, & siccitas virtualiter, deberet febrientis complexio effici cholerica: quod est falsum: cum febrientes si sint phlegmatici remaneant phlegmatici: & sanguinei sanguinei: & sic de cæteris. Præterea sequitur ꝙ in febribus habētibus multos paroxismos multotiens homo efficeretur cholericus, & multotiens phlegmaticus si cōplexio sua radicalis fuerit phlegmatica. Tertia sit sortes cholericus, qui incipiat permutari ad phlegmaticum: & pono dum permutatur ad phlegmaticum, incipiat febrire febre augmastica: tunc si febris esset complexio, sequeretur ꝙ idem numero intenderetur in gradu caloris, seu caliditatis & frigiditatis: probatur, quia feb. augmastica cōtinue intenditur in gradu caloris, sed febris est complexio iuxta opinionem. ergo complexio sor. intenditur in gradu caloris & eadem complexio in frigidatur, quia sor. permutatur ad phlegmaticum. ergo idem calefit, & infrigidatur. Quarto suppono de intentione omnium, ꝙ complexiones, quæ permutantur, magis permutantur per cibos & potus, quàm per simplicem alterationem. hoc manifestum est, cum in permutatione complexionum oporteat proportiones dictorum variari: sed variantur magis per cibos & potus quàm per simplicem alterationem, & manifestum est, & tunc accipio sor. cholericum febrientem febre augmastica, qui vtatur lactucis, & aliis notabiliter frigidis: tunc manifestum est ex supposito, quòd iste infrigidatur: quia cibi & potus sunt magis infrigidantes, quàm simplex alteratio febrilis: sed febris continue intenditur in gradu. ergo febris sua non est complexio eius, quia eius complexio infrigidatur, & febris continue intenditur in calore: relinquitur ergo quòd febris non sit complexio: quod erat probandum.

In cōplexionū mutatione ꝓportiones variari necesse est.

An febris sit calor auctus, & superabundans.

Dubitatur vtrum febris sit calor superabundans. arguitur ꝙ nō. nam in principio febrium interpolatarum adest frigus extremitatum: & in febre syncopali cū frigore extremitatum est pulsus paruus, tardus, & rarus. Item in morientibus ex febribus colliquatiuis cum frigiditate extremorum est anhelitus frigidus: quæ omnia arguunt frigiditatem in corde, & membris. Quare concluditur ꝙ febris nedum ꝙ non sit calor superabundans: sed non est calor. In oppositum est Auicenn. & reliqui & præcipue Gal. octauo therape. ibi dicens. Est autem immoderatio discrasiæ feb. in superabundantia caliditatis.

Marsilij opinio.

In hoc dubio sunt tres famosæ opiniones. Prima Marsylii de sancta Sophia dicentis: ꝙ licet non omnis febris sit calor superabundans quo ad tactnm, neq; respectu caloris debiti tempore sanitatis, est tamen omnis feb. calor superabundās respectu caloris naturalis in eodem subiecto reperti. primam partem huius conclusionis probant argumenta adducta ante oppositum. secunda pars probatur: quia in quolibet febriente est duplex calor: vnus naturalis: quia aliter nō viueret. alter præternaturalis: quia aliter non febriret. nunc autem febris est totus calor in febriente repertus, qui est compositus ex naturali, & præter naturali tanquam ex duabus partibus intēsiuis. Et certum est, ꝙ hic totus calor est intensior, quàm aliqua pars eius: & sic est superabundās respectu caloris naturalis in eodem subiecto existentis. sicut totum superabundat parti. & hāc conclusionem dicit esse de intentione Auic. & reliquorū

Marsilij opinio refellitur.

præcipue Auer. tertio colliget dicentis, ꝙ feb. est calor compositus ex naturali & extraneo.

Contra hanc opinionem arguitur quatuor mediis. Primum: quia penes Aui. prima quarti. tractatu tertio. feb. hectica est facta complexio membro conueniens. si ergo febris sit totus calor, ergo totus calor est factus membro conueniens & naturalis: & ipse etiam calor totus est præternaturalis, quia aliter non esset feb. ergo feb. non est intensior calore naturali. Item secunda primi. capitulo de causis doloris dicit: ꝙ in hectica, complexio mala corrumpit complexionē principalem, & facta est sicut principalis. Præterea calor naturalis in febriente repertus nō est per se læsiuus operationum. ergo non est febris, nec pars eius. ergo feb. non componitur ex calore naturali, & extraneo. Tertio sequitur ex positione, ꝙ non potest esse feb. per solam caloris intēsionem. cōsequēs falsum. multæ enim sunt ephemeræ per solam caloris intensionem. cōsequentia probatur. sit enim calor sortis naturalis vt quatuor. addantur duo gradus à sole, tunc certum est ꝙ calor vt quatuor est naturalis iuxta opinionem. ergo etiā calor vt duo, qui est à quatuor usq; ad sex est naturalis: cum sit minus intensus quàm calor ut quatuor, qui est naturalis. ergo cum nulla sit præternaturalitas nisi per intensionē, sequitur ꝙ totus calor iste erit naturalis: & sic nō erit febris aut saltem ex hoc argumēto conuincetur, ꝙ febris nō componitur ex duplici calore. s. ex præexistenti naturali, & addito præternaturali, quod est fundamētum suæ positionis. Quarto totus calor in febriēte repertus: & quælibet pars eius fortius imprimit in tactum, & fortius dissoluit & desiccat quàm solus calor naturalis præexistēs. ergo totus calor & quælibet pars eius est præternaturalis. Vltimo calor non uariatus in gradu: sed factus acutus, propter siccitatem sibi coniunctam est febris: cum sibi competat diffinitio feb. & tamen non est compositus ex duplici calore. s. naturali præexistenti & præternaturali addito, cum sit illemet calor qui erat primo. ergo &c.

Gētilis opinio, sol⁹ calor additus est feb. apud gentiles.

Secunda opinio est Gentilis de fulgineo in quæstione sua: utrum feb. sit calor additus calori naturali. nam tenet in summa ꝙ feb. est calor superadditus calori naturali: qui calor superadditus est præternaturalis, aut per intensionē, aut malam proprietatem: quia forte putredinalis, aut uenenosus sicut in pestilētialibus. & isto modo saluat ꝙ feb. est calor superabundans calori naturali: quia sibi superadditus. ille. n. solus est feb. s̄m hanc opinionem: cū solus sit per se læsiuus operationū, & in moriente, cuius extrema sunt frigida, & anhelitus frigidus: licet totus calor sit diminutus ad tactum, & in comparatione ad calorem sibi debitum: est tamen feb. calor superabundās. i. superadditus calori suo naturali pauco, per quem uiuit, quia licet differat spē à calore febrili secum coextenso: sit tamen ex illis duobus spē differētibus una forma media. vl̄r dicit ꝙ oēs duo calores habentes diuersas proprietates, spē differunt. & dicit ꝙ proprietas illa est idem realis cum calore. & ꝙ ex omnibus caloribus spē differentibus si coextendātur in eodem subiecto potest resultari una forma cōplexionalis, media. s. complexio. & hoc maxime manifestatur in feb. hectica. & motus est ad dicendum hoc propter dictum Arist. quinto Meta. ꝙ duo accidentia solo numero differētia nō sunt in eodem subiecto adæquato: & propter dictum Gal. primo de differentiis febrium. ꝙ febris est in genere caloris præter naturam. unde uoluit ꝙ calor extraneus sit genus ad plures calores spē differētes. s. præternaturales. Propterea dicit ꝙ feb. substātia est in genere caloris præter naturā melius dicit & prædicationem essentialem facit. Sed qui dicit ꝙ febris est calor naturalis mutatus in igneum facit prædicationem denominatiuam.

Calores specie differentes.

Febris substātia ē in genere caloris præternaturā.

Contra hanc opinionem procedunt argumēta adducta contra opinionem Marsilii de calore hectici & de calore non habente præternaturalitatem nisi merito intensionis. & præter hęc sequitur ex dictis suis multas esse caliditates specie differentes, quæ sunt qualitates primæ, & consequēter quòd nō tantū quatuor sunt qualitates primæ: nec tantum quatuor elemēta. Et si diceret huiusmodi caliditates non esse primas qualitates, sequit̄ à simili, ꝙ caliditas putrefa-

trefactiua & digestiua nõ sunt primæ qualitates cõtra philosophum & Cõmẽ. 4. metheororũ. Præterea sequitur ex dictis suis idem indiuiduum migrare de specie in speciẽ & quòd idem differat á seipso quæ implicant contradictionem. nam pono in corde sot. esse calorem putridum pendentem ab humore putrido: & quòd illo calore non mutato in gradu per inspirationem aeris venenosi fiat humor ille venenosus. & consequenter calor ab ipso proueniens ad cor. Et sequitur prima conclusio: quia calor ille primo habet proprietatem putredinalem. & sic est vnius speciei secundum exigentiam illius proprietatis: deinde cum acquirit proprietatem venenosam fit alterius speciei iuxta opinionem. Et ex eodem fundamento secunda conclusio facile deduci potest: quia habet duas proprietates speciei differentes.

Tres dicitur caloris modi. Licet vnꝰ sit in essentia.

Tertia opinio est Vgonis Senensis, quam reputo veritati conformiorem, qui præmittit aliqua notata quæ summatim referam. Primũ quòd tres sunt modi caloris. vnus est calor elementalis: secundus naturalis: tertius cœlestis non quòd isti sint tres calores specie distincti: sed vnus & idem calor est elementalis, naturalis, & cœlestis. & hic est qualitas prima sicut calor existens in semine animalis. Dicitur autem elementalis pro quanto dirigitur à forma ignis, vel aeris, & agit opera elementalia: vt quia calefacit, subtiliat, disgregat, resistit infrigidantibus. & dicitur naturalis pro quanto dirigitur ab idolo paterno, & agit ad generationem fœtus & complementũ dispositionum eius. & quòd hæc sit intentio Auer. 4. meteororum patet. Nam ipse vult ꝙ digestio fiat à solo calore naturali. postea vult ꝙ digestio, & generatio mixtorum, quæ est per digestionem fiat ab elemento ignis. vnde loquens de generatione mixtorum in primo capitu. dixit. & elementum, quod est generationis causa prima antecedẽs operãs in rebus compositis, est ignis. Et Auic. dixit ad hunc sensum prima primi. capitulo de elementis. ꝙ ignis ducit qualitates elemẽtorum de proprietate elementaria ad complexionalitatẽ: quod non est nisi per digestionem. & ideo calor ignis digerit. & sic sequitur quòd est naturalis. Similiter calor qui est in seminibus animalium dicitur cœlestis, pro quanto agit in vigore formarum supercælestium vt apparet septimo de generatione animalium. ergo idem calor existens qualitas prima est simul elementalis, naturalis & cœlestis.

Idẽ calor ẽ elemẽtalis, naturalis & cœlestis.

& secundum hãc similitudinem calor existens idem numero & qualitas prima potest dici naturalis præternaturalis digestiuus & putrefactiuus: secundũ ꝙ agit diuersas operationes & à diuersis coagentibus dirigitur. Notandum secundo calor actualis quantumcunque naturalis non absoluitur ab aliquo opere elementali agendi aut resistendi. nam infrigidat magis calidum, & resistit frigido corrumpenti. verumtamen quandoque magis quandoque minus agit elementaliter. Cũ enim bene regulatur á forma mixti & agit in obiectum proportionatum: non ita eliquat & dissoluit, nisi forma dirigens ipsum intendat talem dissolutionem vel eliquationem, & multotiens non tam velociter calefacit, quando forma dirigens intendit determinatum modum calefaciendi. Tertio notandum ꝙ quandocumque aliquis calor agit magis elementaliter, quàm conueniat formæ mixti in quo est ille calor, dicitur esse minus naturalis, & magis igneus. hoc autem potest dupliciter contingere: aut quia calor ille nimis excrescit in gradu: aut multitudine formæ. i. in quantitate. & hoc modo calor ephemeræ pendentis a sole, exercitio, & similibus est minus igneus, & elementalis. secundo quando habet aliquod coagens ad huiusmodi operationes elementarias. sicut si caliditas esset coniuncta nimiæ siccitati, aut esset calor putredinalis directus ab humore, vel vapore putrẽte, vel a veneno calido: & hoc modo in moriente ex febre colliquatiua, quantumcunq; calor in ipso repertus sit valde remissus in gradu, est tamen magis igneus, & elementalis quàm cõueniat illi: quia dirigitur ab humore, vel vapore putrido, uel uenenoso, uel quia coniunctus est nimię siccitati: & ita contingit in quacunque febre, quòd calor febrilis est magis igneus, quàm conueniat formæ illius hominis, in hecticis enim quia vel intensus in gradu saltem quo ad primam speciem, & forte secundam, aut quia coniunctus nimiæ siccitati, quo ad secundam, & tertiam speciem. in ephemeris autem est calor igneus propter excessum in gradu, aut multitudinem formæ, sed in putridis est calor igneus quia directus à uapore, aut humore putrido coagente, & in pestilentialibus à uaporibus uenenosis. Et ex his tandem concluditur, ꝙ omnis febr. est calor superabundans in igneitate: quia magis est factiuus operationum caloris ignei quàm cõueniat formæ hominis febrientis. Et ex his tandem etiam potest patere responsio ad argumenta probantia cõtrarium in principio quæstionis adducta.

Febris oĩs est calor igneus.

Ad primum dicitur. ꝙ in principio interpolatarum, licet extrema nõ febriant cum frigida sint: cor tamẽ febrit propter uapores putridos ad ipsum delatos. Vel aliter dicitur, ꝙ etiam extrema febriunt, quantumcunq; ad tactum sint frigida, & totus calor sit in ipsis diminutus in comparatione ad naturalem: quia calor ille delatus cum spiritibus, & uaporibus putridis ad membra, quamuis remissus, est magis igneus quàm cõueniat formæ, aut saltem quàm conueniat gradui caloris ita remisso. Et consequenter oportebit concedere in eadem parte adæquata esse simul morbum calidum & frigidũ, & eos simul intendi posse non inquantum talis formæ, sed inquantum præternaturales. & hoc idem manifestius uerificatur in moriente ex febribus colliquatiuis.

Quomodo ĩ eadẽ parte adæquatus sit morbꝰ calidus & frigidꝰ simul.

Ad secundum de febre syncopali dicunt quidam ꝙ dum cor friget in principio paroxismi; & est pulsus paruus tardus & rarus: tunc nõ est febr. & improprie dicitur principium feb. sed postea cum cor calefit, febrit. Vel dicendũ sicut in præcedenti argumento ꝙ cor simul febrit, & patitur malam complexionem frigidam. Ad ultimum argumentum de moriente ex febribus colliquatiuis dicitur ꝙ febrit nõ quidem per super abundantiã caloris in gradu neq; in multitudine formæ, sed per abundantiam in igneitate: & sic exponendum est dictum Gal. 8. therape. superius allegatum: immo in moriente calor cõtinue remittitur: licet continue efficiatur magis igneus modo superius dicto. & similiter est intelligendus sermo Gal. prima aphorismorum in cõmento illius. humidæ dietæ, cum dixit ꝙ febr. est calor naturalis mutatus in igneum .i. quia cum hoc quòd est partim naturalis, est factus magis igneus quàm cõueniat: quia cum sint duo gradus coextensi in eodem subiecto: & sunt eiusdem speciei, ex illis sit unus calor numero iuxta sententiã philosophi quinto meta. ꝙ duo accidentia solo numero differentia non sunt in eodem subiecto adæquato. & consequenter cõcedendum est ꝙ totus calor in febriente repertus, & quælibet pars eius est simul naturalis & præternaturalis & ignea, cum quælibet pars illius caloris agat simul opera naturalia & elementalia.

Calor febrientis ẽ simul naturalis innaturalis & igneus.

Deinde cum dicit: extraneus id est præter naturalis. extraneus enim distinguitur contra proprium. proprius enim calor intendit perfectionem eius cuius est & operationem eius. extraneus enim corruptionẽ & imperfectionem. & per hanc differentiam differt febr. a calore naturali & proprio qui non est febr.

Extraneus calor.

Hic dubitat Gentilis an febr. sit calor extraneus extraneatione opposita sanitati, an uitæ. & non est dubiũ quòd omnis febr. est calor extraneus extraneatione opposita sanitati: quia cũ febre nõ stat sanitas. sed etiã tenendũ est ꝙ omnis feb. præcipue pendẽs a putredine, aut venenositate est extranea extraneatione opposita vitæ. licet. n. plures febres sint salubres ꝑpter defectũ in gradu caloris, aut præternaturalitatis, & defectum ꝑportionis in comparatione ad virtutem illius, qui febrit: tamẽ ex natura sua inquantũ feb. cum tali proprietate ex toto genere vitæ inimica ẽ, & nata occidere. cuius signũ est: quia feb. quantũcunq; remissa, occideret illũ ad cuius uirtutem habet proportionẽ maioris inęqualitatis: ut uerbi gratia senẽ in ultimo decrepitatis. est. n. necessariũ uirtutẽ ex decursu ætatiuo remitti ad non gradum. quælibet autem feb. est certæ potentiæ ad lædendum & interficiendum. & sic dicimus de napello quòd ex natura sua est aptus interficere. causa autem ꝙ aliquando non interficit est defectus in quantitate, & multitudine formæ uenenosæ in comparatione ad sumentem.

Dubitatur utrum febr. sit calor additus calori naturali

 uel sit

vel sit calor naturalis prius existẽs nunc factus extraneus: vel sit aggregatum ex vtroque. s. addito & præexistente. Arguitur primo quòd febr. sit solum calor additus, quia solus ille calor debet dici febr. qui est præter naturam, sed solus calor additus est præternaturam, cum præexistens sit naturalis pendens à sanguine & spiritibus naturaliter dispositis. Secundo si loco caloris fuisset inducta frigiditas impediens operationes, sola frigiditas esset morbus, & non calor præexistens neq; aggregatum ex calore præexistente & frigiditate inducta. ergo à simili solus calor inductus est febr. siue morbus. Tertio medicus intendit seruare calorem præexistentem, & corrumpit nouiter inductum. ergo solum inductus est morbus. tenet consequẽtia. & assumptum est manifestum. nam cholerico & phlegmatico æqualiter febrientibus frigidiora offeruntur phlegmatico quàm cholerico propter conseruationem complexionis naturalis phlegmatici quæ fit à consimilibus.
Quarto remoto calore addito (exempli gratia) pendente a putredine remouetur febr. sed remoto præexistenti non remouetur febr. immo vita. ergo solus calor additus est febr. Quinto simile est de morbo in complexione sicut de morbo in compositione: sed si quinq; digitis sit additus sextus digitus, ille sextus digitus est morbus in numero, & non primi quinque neque aggregatum ex omnibus sex. ergo simile erit de calore addito. Quod autem solus calor præexistens sit febr. arguitur: quia solus calor fixus nõ variatus in gradu per independentiam potest fieri præternaturalis & lædere operationes. ergo solus est febr. tenet consequentia ex diffinitione feb. & assumptum satis est manifestum. quia gradu caloris non variato potest corpus exiccari: & idem calor fieri acutior & magis igneus quàm conueniat. Item idem calor numero non variatus in gradu potest per aeris venenosi inspirationem fieri venenosus. & certum est quòd sibi competit diffinitio feb. Quod autem aggregatum ex vtroque calore sit febr. ostenditur quia tali aggregato competit diffinitio febr. Item accipiamus febres non lædentes nisi per intensionem sicut sunt multæ ephemeræ. & si (exempli gratia) calor præexistens naturalis vt quatuor, & superadditus à sole vt quatuor: tunc aut calor præexistens est febr. aut superadditus aut aggregatum. si dicatur primum. ergo etiam superadditus erit febr. & a fortiori aggregatum ex vtroque si dicatur secundum. ergo a pari calor præexistẽs est febr. cum sit æqualis. & ex casu hic non est febr. neque læsio operationum nisi per intensionem. ergo multo magis aggregatum erit febr. Præterea quocunque gradu remisso remittitur febr. & quibuscuuque quatuor gradibus ablatis aufertur febr. & remanet sanitas. ergo quicunque gradus est febr. aut pars febris. Et similiter quicunque gradus quantum est ex se est sanitas aut pars sanitatis, & quilibet quatuor gradus sunt sanitas tota. Præterea quicunque gradus vt toti coniunctus per se lædit operationes: & quicunque gradus vt toti coniunctus aliquo modo perficit operationes. ergo quicunque gradus aliquo modo est sanitas & aliquo modo ægritudo. Sicut duobus trahentihus nauim: quorum nullus sit per se sufficiens nõ est aliqua pars tracta ab vno quæ non sit tracta ab alio. Ex quo sequitur quòd a quolibet est tota nauis tracta. Et similiter in proposito a quolibet gradu pendet omnis læsio & omnis perfectio operationum.

In hac quæstione sunt duæ famosæ opiniones. vna est Gentilis de fulgineo quæ omnino est erronea: nec potest saluari. tenet tamen vniuersaliter quòd febr. est solum calor superadditus calori præexistenti. Pro hac opinione sunt quinq; argumenta superius adducta in principio quæstionis. Verum G. volens fugere aliqua argumẽta & præcipue auctoritatem Aristote. quinto metaphys. dicentis quòd duo accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subiecto adæquato: dixit quòd duo calores, scilicet additus extraneus: & præexistens naturalis sunt specie differentes. Et similiter quicunque calores habentes diuersas proprietates specie differẽtes specie differũt; sicut calor putredinalis & venenosus. & sic de alijs. Et dixit secundo quòd proprietas caloris ẽ idem realiter quod calor ille. Et tertio dixit quòd ex omnibus caloribus speeie differentibus si fiot in eodem subiecto adæquato potest resultare vna forma media sicut ex caliditate & frigiditate quæ satis euidenter sunt reprobata in dubio præcedenti.

Calores differunt specie apũ Gent. proprietas caloris idem realiter est qđ calor ipse.

Sed contra hanc opinionem Gentil. dicentis quòd feb. sit solum calor additus procedunt argumenta ante oppositum adducta: quorum aliqua probant febrem esse calorem præexistentem factum præternaturalem, aliqua vero probant febrem esse aggregatum ex calore addito & præexistente. Sed iterum adducuntur duæ demõstrationes omnino illam opinionem reprobãtes. prima duo calores iam dicti, scilicet additus, & præexistens non absoluuntur in actionibus suis. ergo quæcunq; læsio prouenit a calore addito prouenit etiam a calore præexistente. Ex quo sequitur quòd si vnus est præter naturã, & alter. si vnus est morbus & alter: cum per læsionem operationum per se pendentem morbum arguamus. & probatur assumptum. & præsuppono ꝙ remissum non intendit intensum. hoc assumptum est de mente omnium philosophantium. Et tunc arguitur sic. caliditas cordis febrientis calefacit præternaturaliter sanguinem & spiritum: sed non per caliditatem additam. ergo per præexistentem, aut aggregatum ex vtraque. quod non per additam arguitur. nam caliditas addidita in corde febrientis est remissior quam vt quatuor: sed caliditas sanguinis & spiritus est supra quatuor, & supra gradum medium latitudinis. ergo ex supposito caliditas addita non intendit caliditatem sanguinis & spiritus.
Quod autem caliditas addita in corde sit remissior quã vt quatuor manifestum est: quia cor naturaliter dispositum habet caliditatem supra medium ponderale. si ergo caliditas addita esset intensa vt quatuor: tunc cor esset ita calidum sicut ignis, immo calidius igne. ergo dicendum est calefactionem sanguinis, & spiritus & omnes similes actiones præternaturales esse a toto calore in corde reperto.

Secunda demonstratio. accipiamus corpus temperatũ habens in sua naturali dispositione quinq; gradus caloris, addatur à sole vnus gradus vt sit febriens, tunc si per approximationem infrigidantium remoueatur vnus gradus caloris de quinque præexistentibus remanẽte gradu caloris inducto a sole hoc corpus erit curatũ & reductum ad suum proprium temperamentum. ergo gradus caloris inductus a sole est ita naturalis sicut aliquis ex quinque præexistentibus. tenet consequentia. & probatur assumptum. nam accipiamus aliquod corpus temperatum primo simile, in quo corrumpatur vnus gradus caloris per aeris frigiditatatem, vt corpus illud perdat proprium temperamentum. deinde pono quòd à sole corrumpatur gradus frigiditatis inductæ & inducatur vnus gradus caloris: tunc hoc corpus redibit ad proprium temperamentum. ergo gradus caloris additus à sole est ita naturalis sicut præexistens deperditus in hoc casu & in præcedenti. igitur non est dicendum quòd calor additus sit magis febr. quàm calor præexistens, nec calor præexistẽs magis sanitas quàm calor additus. Multa enim sunt alia argumenta contra hanc opinionem, sed vt breuitati indulgeam, his ero contentus.

Secunda opinio est Iacobi forl. Hugonis Senensis, & quorundam modernorum. licet per quosdam antiquos recitata, sed non sufficienter dilucidata. tenet hæc opinio quòd febr. sit totus calor actualis in corpore, vel membro, secundum se totum in febriente repertus ad hunc intellectum, quòd totus ille calor est febr. & quælibet pars eius: ita vt omnis læsio operationum quæ prouenit à toto calore proueniat à quocunque gradu caloris, prout toti inexistit, & quòd toti, & cuilibet parti prout toti inexistit, competat diffinitio febr. similiter totus calor & quælibet pars eius est vitæ conseruatiua, & productiua operationum: quas habet corpus febriens, & non mirum. nam ex omnibus gradibus caloris in eodem subiecto repertis fit vnus calor totalis: neque illi gradus caloris differunt specie, sed ex ipsis fit vnus calor idem numero. Si tamen quæritur vtrum duo gradus caloris sint idem numero, dicitur quòd non: quia vnus non est alter. Et si arguatur quòd materia sit causa indiuiduationis quinto metaphy. ergo cum conueniant in

Materia vbi sit indiuiduationis causa. materia sunt idem numero. respondetur quòd in habentibus materiam distinctam, materia est causa indiuiduationis. in non habentibus autem materiam, aut in communicantibus in eadem materia adæquate materia non est causa indiuiduationis: sed vnum differt ab alio numero per seipsum, quia hoc non est illud. Et ad auctoritatem philosophi quòd non est possibile duo accidentia solo numero differentia esse in eodem subiecto adæquato. dicitur quod verum est ad hunc intellectum quòd ex omnibus his oportet quòd resultet vnum accidens numero. Aliter tamen dicendum esset secundum Thom. & Albertum magnum, quòd calor qui intenditur manet vnus & idem a principio vsque ad finem. & quòd gradus caloris est quidam modus & non calor. Et secundum Burleum esset dicendum, quòd in quocunque instanti producitur nouus calor secundum se totum. Prima tamen opinio est communior tenens quòd intensio fiat per additionem partis ad partem vtraque remanente. Vnde secundum opinionem iam dictam est tenendum quòd si calori naturali præexistenti addatur vnus gradus caloris venenosi vel putridi, totus calor, & quilibet gradus eius efficitur putridus, vel venenosus. Si autem sit febr. per solam intensionem caloris sicut sunt ephemeræ, dicitur similiter quòd totus calor est febris & quælibet pars eius: nec est assignanda aliqua læsio operationum neque aliqua perfectio, quæ non pendeat à quocunque gradu.

His visis respondeamus ad argumenta Gentilis adducta in contrarium. Ad primum. cum dicitur solus ille calor debet dici febr. qui est præter naturam: sed solus calor additus est præter naturam: conceditur maior. & negatur minor, immo quilibet gradus caloris præexistentis efficitur præter naturam. Et si instetur, quia præexistens dependet à sanguine & spiritibus, sed superadditus dependet à putredine, vel venenositate. Respondetur quòd quilibet gradus huius caloris, & totus iste calor pendet à sanguine, spiritibus, & a putredine.

Ad secundum cum arguitur si loco caloris fuisset inducta frigiditas &c. Respondetur quòd sola frigiditas inducta non est morbus: sed aggregatum ex frigiditate inducta & præexistente. Similiter dico quòd aggregatum ex calore inducto & calore præexistente est morbus. Ad tertiũ respondetur quòd medicus intendit conseruare tantũ calorem quantũ est expediens pro sanitate. & si calor sit superfluus intendit aliquem gradũ ipsius corrumpere siue corrumpat aliquem de præexistentibus siue de nouiter inductis modo redeat ad gradũ illi indiuiduo conuenientẽ. Et si pendeat à putredine, vel venenositate intendit remouere illam, quia quicunque gradus caloris præexistentis, & nouiter inducti est similiter putridus, aut venenosus. Si vero calor non superfluat, sed sit dependens indebite intendit remouere causam independentiæ conseruato calore in eadem graduali mensura. Quomodo autem cholerico & phlegmatico æqualiter febrientibus supra proprium temperamentum frigidiora offerenda sint phlegmatico & potentius frigida cholerico alibi sentietur. Ad quartum dicitur quod quocunque gradu remoto siue de præexistentibus siue de nouiter inductis, ita vt remaneat gradualis mẽsura & remoueatur causa putredinis remouetur febris. nam quicunque gradus, vt dictum est pendet à putredine etiam pendet à sanguine & spiritibus. Ad quintum negatur similitudo, quia ex illis sex digitis non constituitur vnum numero, sed ex omnibus gradibus caloris resultat vnus calor. & sic sufficienter soluta sunt argumenta pro opinione Galen. Deinde cum dicit. accensus in corde. per hanc particulam Auicenna nobis manifestat quod sit subiectum febr. & cum quibus circunstantijs, dicens quòd calor extraneus qui est febr. est accensus in corde. & pro vel procedens ab eo corde, vel calore cordis mediante spiritu, & sanguine per venas, & arterias in totum corpus. vnde non solum cor est subiectum febr. sed totum corpus, & quælibet eius pars, modo calor ille procedat a corde, dans intelligere quòd si calor existens in toto corpore, vel in aliqua parte eius procederet ab alio membro quàm a corde, calor ille quantumcunque extraneus non diceretur febr. exponitur autem & pro vel, quia si teneretur copulatiue diffinitio non competeret febri existenti in alijs partibus vltra cor, quia calor illarum non esset accensus in corde.

Febris subiectum.

Hic solet dubitari vtrum cor sit primum subiectum febr. In quo dubio tenendæ sunt istæ conclusiones.

Prima conclusio. capiendo subiectum pro subiecto inhæsionis, & denominationis non cuiuslibet febr. cor est subiectum. probatur. nam alia membra habent febrem sibi inhærentem a qua denominantur febrire. talis autem febr. non est in corde, cum non sit possibile vnum accidẽs esse in pluribus subiectis loco distinctis, nec etiam ab illa febr. aliorum membrorũ cor denominatur febrire, vt manifestũ est satis. Secunda conclusio. totum corpus est totale & adæquatum subiectum febr. ad hunc intellectum quod nunquã est febr. nisi sit in toto corpore, aut in aliqua eius particula. Hæc conclusionem sensit Auer. tertio colliget. capitulo tertio dum dixit. quod febr. est calor qui continet totum corpus. & parum post dicit. quòd diffinitio febr. continet quod sit calor extraneus missus a corde in totum corpus & lædit omnes actiones & passiones eius. cui etiam sententiæ alludit Auicen. in præsenti diffinitione. Pro tertia conclusione præmittendum quòd cor esse primum subiectum febr. potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd feb. sit passio fluens a principijs essentialibus cordis, sicut dicimus quòd risibilitas est passio hominis. secundo modo quòd cor sit subiectum febr. licet alia membra non febriant nec febrierunt, & impossibile est aliquod aliud membrum febrire nisi cor febriat.

Quo sic præmisso sit hæc tertia conclusio. licet cor non sit primum subiectum febr. primo modo. est tamen primũ subiectum febr. secundo modo. prima pars conclusionis probatur. quia aliter oporteret cor semper febrire, quod forte quis concederet actu, vel aptitudine, sed forte non est possibile febrem, quæ est per se cordis corruptiua fluere ex principijs essentialibus cordis per quæ cor est illud quod est. secunda pars patet de mente doctorum, & est diffinitio Aui. Est. n. febr. calor extraneus accensus in corde, aut calor extraneus procedens ab eo, scilicet calore cordis in totum corpus. quare constat necessario, quòd feb r aut est calore cordis, aut procedens à febre cordis. Hanc etiam sententiam Anicen. innuit in capitulo de febr. ephemera ex calore aeris. vbi dicit calefit aer, & peruenit ad cor & fit feb. deinde spargitur. hoc idem innuit Galen. primo de differentijs febrium. capitulo primo. vbi vult quòd distinctio febr. in prima genera sumatur per distinctionem subiectorum calefacti esse in corde existentium. & tertio colliget. capitulo tertio sit dicimus per hoc quòd subiectũ propinquum istius caloris est cor.

Febriũ distinctio in prima genera.

Contra quam determinationem oritur dubium a multis doctoribus longis ambagibus ventillatum. Nunquid si calor extraneus ab alio membro a corde toti communicetur sit dicendum febr. vtputa si ab epate apostemato, apostemate calido calor extraneus toti communicetur lædens operationes totius, quid prohibet talem calorem esse febrem a quocunque membro sit communicatus. & eo magis, quia quid nominis febr sibi conuenit. Præterea quo nomine magis congruo deberet hic calor extraneus nuncupari.

In hac quæstione licet sint multæ opiniones clarissimorum doctorum sancti Antonij de parma, Dyni, Gale. Marsilij de Sancta Sophia, Vgonis Senensis, ne prolixus sim recitabo tantum opinionem Vgonis Senensis doctoris modernissimi, ac subtilissimi, deinde ponam opinionem quæ mihi videtur veritati conformior.

Dixit Vgo quòd causa quare caliditas extranea existens in corde, aut toti a corde communicata debet dici febr. non autem caliditas extranea epatis aut alterius membri, neque ab eo toti communicata debet dici febr. est, quia, siue calor ab extra veniat, vt ab aere, vel ab alio continente, siue ab intra non est possibile aliquod membrum totum calefacere caliditate actuali per se lædente operationes omnium partium, nisi ista totalis caliditas pendeat a corde, nam si ab extra veniat calor iuxta di-

Cur caliditas extranea cordis toti cõica ta febris dicitur & nõ hepatis seu cerebri, aut alterius mẽbri.

cta istius necessario antequam communicetur toti accenditur in corde per spiritus qui ab aere, vel alio continente inflammantur. & si sit putredo vel apostema in cerebro, aut in epate propter magnam cõmunitatem mediante magna vena, aut mediantibus arteriis antequã hæc membra possint tanto gradu caloris totum calefacere, quòd operationes lædantur: inflammatur cor & cõmunicat caliditatem toti lædentem operationes. causa ergo eius est, quia impossibile est totum febrire, nõ febriente corde, & quia nomen febr. dicitur a feruore, & de feruore qui primo radicaliter est accensus in membro, quod est aptum totum inflammare. & sine cuius inflammatione non contingit totum inflammari modo dicto. ideo nomen febr. non dicitur nisi de calore extraneo cordis, aut ab ipso dependẽte.

Quod si dicatur epar naturaliter calidum potest totum reddere calidum corde existente frigido. ergo etiam epar præternaturaliter calidum potest totum inflammare, & facere ita calidum præter naturam, vt lædantur operationes sensibiliter sine præternaturali influxu cordis. negatur argumentum. cum epar calidum non possit totum reddere calidum secundum naturam nisi multo magis hic actualis calor pendeat a corde quàm ab epate dato quòd cor ab hepate non reddatur calidum, non tamen potest hepar, aut aliud membrum præternaturaliter totum calefacere nisi primo hic calor præternaturalis cordi communicetur, & deinde cor præternaturaliter calefactum totũ calefaciat. Accedit ad hoc quòd epar apostematum apostemate calido non mittit sanguinem calidum supra totum nisi paulatim, & ante istud inflammatur cor, & forte non est sanguis inflammatus calidior spiritu cordis, sed quia prohibetur spiritus euentari, ideo inflammatur, & postea inflammat totum.

Contra ex hac opinione simul cum fundamento suo sequitur quòd calor extraneus hepatis, & cerebri debet dici febr. quia cor præternaturaliter inflammatum non potest totum calefacere calore extraneo sensibiliter lædente operationes nisi ab eo primo calefiat hepar, & cerebrum calore extraneo, quæ calefacta communicabunt calorem extraneum residuo corporis mediãtibus spiritibus animalibus naturalibus, & sanguine, sicut in naturali dispositione communicãt calorem animalem, & naturalem toti mediantibus eisdem. ergo ex fundamento suo sequitur oppositum eius quod intendit, assumptum manifestum est propter magnam propinquitatem cordis ad membra illa, & latitudinem viarum inter cor & illa membra. Præterea dicit ipse quòd hepar naturaliter calidum potest facere totum corpus naturaliter calidum corde existente frigido, & tamẽ hepar præternaturaliter inflammatum non potest totum præternaturaliter inflammare nõ inflãmato corde.

Contra. talis potest esse proportio hepatis naturaliter frigidi præternaturaliter inflammati ad cor frigidum, qualis est hepatis naturaliter calidi ad idem cor frigidum, sed hepar naturaliter calidum non sufficit inflammare cor naturaliter frigidum. ergo etiam hepar naturaliter frigidum præternaturaliter inflammatum non sufficit inflammare idem cor frigidum, quare totum præternaturaliter inflammabitur ab hepate præternaturaliter calefacto, corde præternaturaliter non inflammato. assumptum probatur. ponendo quòd cor naturaliter frigidum habeat caliditatem, vt sex cum dimidio, hepar autem naturaliter calidum habeat caliditatem, vt quinque cum dimidio, semper enim cor naturaliter frigidum est calidius hepate naturaliter calido, sed hepar naturaliter frigidum habeat caliditatem vt quatuor cum dimidio, & acquirat vnum gradum caliditatis præternaturalis, ita vt habeat caliditatem, vt quinque cum dimidio. & sequitur veritas assumpti, quia quæcunque sunt æqualia se habent in æquali proportione ad tertium.

Ad primam rationem forte responderet, quòd licet cor præternaturaliter calefactum non possit totum præternaturaliter calefacere nisi prius calefaciat hepar, & cerebrũ. quæ calefacta postea communicabunt caliditatem præternaturalem toti, sicut econtra hepar, & cerebrum præternaturaliter calefacta non possunt totum præternaturaliter calefacere nisi prius calefaciant cor, quod calefactũ communicabit caliditatem toti, attamen inter ea multum interest, quia semper cor magis communicabit caliditatem toti, quàm hepar, & cerebrum cum sit calidius, certe si sic intelligit bene dicit, sed hæc opinio coincidit cum opinione Marsilij quam ipse recitat, vt apparebit statim. Ego autem opinor opinionem Marsilij esse magis veram & conformem mentibus auctorum. Dicit enim causam in quæsito esse, scilicet quòd caliditas extranea hepatis, & per ipsum toti communicata non dicitur febris. sed caliditas extranea cordis, & per ipsum toti communicata solum dicitur febr. quia medici vocauerunt febrem caliditatem illius membri, quod maxime est aptum inflammari, & quod inflammatum est maxime aptum alia inflammare. & similiter vocauerunt febrem caliditatẽ ab eo alijs membris communicatam. solum autem cor est huiusmodi. hepar autem & cerebrum, licet possint inflammari, & inflammata communicare caliditatem toti. caliditas tamen sua est remissa in comparatione ad caliditatem cordis, cũ cor sit calidius, & magis aptum inflammari cæteris membris, & habens plus de multitudine caliditatis, & magis cõmunicatiuum caliditatis toti, quàm aliquod aliud membrum tam in naturali, quàm in præternaturali dispositione. Propterea omnes auctores in hoc conuenientes congrue dixerunt febrem dictam a feruore esse propriam passionem cordis, quod maxime feruet, & est aptum facere, vt alia ferueant, & non hepatis, neque alterius membri. sic enim sibi placuit, & non absque ratione. Vnde licet hepar possit inflammari, & inflammatum communicare toti caliditatem, vt duo in sor. æqualem caliditati communicatę a corde toti in platone, & in vtroque caliditas illa sensibiliter læderet operationes, & æqualiter, caliditas tamen platonis esset febr. & non caliditas sortis. sic enim placuit auctoribus propter causam assignatam. Et secundum hanc opinionem euitantur longæ ambages, & controuersiæ quas inutile esset multiplicare. vt bene sensit Auicen. prima quarti. primo capitulo. Ad argumentum autem in oppositum dicitur ꝙ caliditas illa toti communicata ab hepare vocabitur mala complexio calida totius pendens ab hepate, & non febre. licet vt bene sensit Vgo, raro contingat caliditatem extraneam toti ab hepate communicari sine cordis influxu. Concluditur itaq; quòd nulla caliditas dicitur feb. nisi caliditas extranea cordis, aut ab extranea caliditate eius pendens, & cum hoc sensibiliter lædẽs operationes. Opinio autem Gẽtilis de fulgineo est hæc: ꝙ illud debet esse subiectum primum feb. quæ per se lædit omnes operationes cuiuscunq; membri. vt est apud Auer. tertio colliget. capitulo tertio. quod est primum subiectũ caloris per se omnium operationum perfectiui, sed cor est huiusmodi, ergo cor erit primum subiectũ febr. tenet consequentia. & maior est manifesta, quia cuius temperies est sanitas, eius intemperies est ægritudo. & minor est de intentione omnium medicorum. calor enim cordis perfectiuus est omnium operationum. calor autem hepatis solum perficit operationes naturales, sicut calor cerebri solum animales. Contra hanc opinionem possent fieri multæ instantiæ, quas vt breuitati indulgeam in præsentiarum omittam.

Cur caliditas hepatis extranea toti cõmunicata nõ dicitur febris.

Febris a feruore sic dicta.

Subiectũ primũ febris quale cõstituendum.

Quartum dubium vtrum febr. existens in corde procedat ab eo mediantibus spiritu, & sanguine per venas, & arterias in totum corpus. Arguitur quòd non. Accidens non migrat de subiecto in subiectum. igitur quæstio falsa pro parte affirmatiua. Secundo in omnibus febribus in quibus extrema frigent, sicut in principijs paroxismorũ, in febre liparia, in morientibus ex febre colliquatiua non procedit calor extraneus cordis in totum corpus. ergo &c. Et confirmatur ex sententia Auicen. in capitulo de liparia in qua secundum ipsum est impeditus transitus caloris ad extrema.

Tertio stat multa alia membra a corde fuisse præternaturaliter calida, antequã cor febriret. ergo postea corde febriente non procedet caliditas ab eo ad membra illa, cum iam vt pono in casu ante habuerint tantum calorem extraneum quantum cor taliter febriens possit sibi

tribuere. Et confirmatur, quia potest causa extrinseca totum corpus prius calefacere, & vltimo cor. simus in instanti in quo cor est primo febriēs. & certum est quod in illo instanti feb. illa non procedit, sed forte incipit procedere, sicut si nunc primo cor sit febriens reliquis membris non calefactis præter naturaliter: pro tunc a corde febriente non procedit febr.

Quarto feb. hectica existens in membris non procedit a corde, quia est feb. facta a nullo procedens aut dependēs speciali dependentia. sic enim essent fiens, & non facta, & quòd talis feb. hectica possit esse in membris manifestum ēst, quia aliquando facta est sicut naturalis secunda primi. & membra non sentiunt suum calorem. infra. tractatu tertio. Et confirmatur, quia febr. hectica esset humoralis, vel ephemera si penderet a corde per sanguinē & spiritū.

Quinto sequitur omnem febrem existētem in membris esse ephemeram, vel sanguineam. nam feb. debet denominari secundum veritatem subiecti in quo fundatur calor a quo ipsa procedit. Cum ergo iuxta titulū quæstionis omnis febr. membrorum procedat a calore sanguinis, & spirituum, omnis talis erit sanguinea, vel ephemera. assumptū autem manifestum est, quia febres cordis distinguuntur penes distinctionē subiectorum in quibus fundatur calor a quo dependent iuxta doctrinam Auicenn. & Galen. ergo simile erit in febribus aliorum membrorum. Forte dicitur φ febres aliorum membrorum a corde specificantur, & denominantur denominatione febr. existētis in corde.

Contra. ex hoc sequitur quòd aliqua caliditas facta esset febr. ephemera. Sequitur secundo. quòd aliqua caliditas fiens esset hectica. vtrunq; falsum. & primum probatur ponendo quòd cor febriat febre ephemera, & spiritu, & sanguine ab eo delatis foueatur mala complexio calida fixa in aliquo membro, tunc sequitur quòd caliditas illius membri, est febr. & non nisi ephemera, quia cor non febrit nisi febre ephemera. Pro secundo ponatur quòd caliditas febrilis figatur in corde, antequam figatur in aliis membris, & per spiritum & sanguinem ponantur membra in calefieri lædente operationes. Et sequitur quod calor ille membrorum est febr. iuxta diffinitionem, & non nisi hectica, quia cor non febrit nisi hectica, & tamen calor membrorum est fiens vt ponitur in casu. Sexto possibile est febriente corde calefieri solum spiritum, aut solum sanguinem, sed solo spiritu calefacto defertur per solum spiritum. & similiter solo sanguine calefacto defertur per solum sanguinem. ergo non per spiritum, & sanguinem. patet assumptum, quia in ephemera spiritus sunt inflammati, & non sanguis, & in putrida est inflammatus humor, & non spiritus, immo in hectica est inflammata cordis substātia, & nō spiritus nec sanguis, nec alius humor. igitur a fortiori potest inflammari sanguis sine spiritu, & econtra.

Confirmatur, quia cum spiritus sit paratior calefieri, quàm sanguis, & magis aptus moueri, stabit quod spiritus deferantur ante sanguinē & calefiant membra, & sic pro aliquo tempore potest deferri, per solum spiritum.

Semptimo febr. potest procedere a corde in totū corpus per vapores, & putridas fuligines, & simplicem alterationem. ergo non solum per sanguinem & spiritum. ergo diffinitio insufficiens.

Octauo potest procedere a corde in totum corpus, per neruos & reliquas corporis particulas. igitur &c.

Et confirmatur, quia venæ, & arteriæ non sunt extensæ per totum corpus. In oppositum est Auicen. in diffinitione febr. & Galen. in primo de differentiis febrium. & Auer. tertio colliget.

Pro decisione quæstionis notandum primo quod calore a corde procedere in totum corpus potest dupliciter intelligi. Vno modo quod nouus calor actualis spargatur a corde in membra ad hoc vt febriant. secundo modo φ calor extraneus existens in membris causetur a calore extraneo cordis sanguinis & spirituum, siue illud causari sit de nouo produci, siue sit solum conseruari. Primus modus videtur magis de intentione Auicenn. in capitulo de febre ephemera a caliditate aeris. nam dicit quod cor primo febri. postea defertur feb. ad alia membra, calefit enim aer cius, & peruenit ad cor & sit febr. deinde spargit &c.

Et in capitulo de liparia mouet quæstionē quomodo potest esse feb. & non procedat ex ea caliditas in totum corpus. Respondet quod in terminis, idest diffinitionibus harum dispositionum attenditur vna conditio, scilicet quod non sit quod prohibeat. potest ergo impediri delatio caloris sicut ipse exemplificat in textu ꝓpter aliquod ꝓhibēs, aut quia non esset tempus sufficiens. ipse ergo per processum illum intelligit noui caloris sparsionem. Secundus aūt modus est magis amplus, & veritati conformis, & de mēte doctorū, non Aui. contrarius, licet primū magis specificauerit, seruabimus itaq; hunc secundū modum in determinatione istius quæstionis. Secundo notandū quòd omnia membra alia à corde sunt minus calida spi itu & sanguine cordis in naturali dispositione. patet, quia inter alia membra a corde hepar est calidisimū, quod tamen est minus calidum sanguine, prima primi.

Tertio notandum φ cum duo vel plura calida approximantur alicui tertio, quod vtroq; istorum sit minus calidū se inuicem iuuant ad calefaciendum illum tertium, ita φ nullū illorū agit caliditatē in tertium, quæ caliditas etiam nō agatur ab alio tanquam à partiali agente, sicut cum duo homines trahunt nauim vterque tanquam partiale agens trahit totam nauim.

His ita notatis sit prima conclusio, licet nō omnis febris existens in corde sit procedens ab eo mediantib. spiritu, & sanguine in totum corpus, omnis tamen febr. existens in corde deducto impedimēto est apta procedere mediantibus spiritu, scilicet, & sanguine in totū corpus. Ista conclusio quo ad vtranq; partē est de intentione Auic. in cap. de liparia, quæ est febris in qua interiora calent, & exteriora friget, cuius est hic textus. Et habet aliquis vt dicat, quomodo erit febris, & non ꝓcedat in ea caliditas ex corde in totum corpus. Responsio itaq; φ in terminis. i. diffinitionibus harū rerum attenditur, vna conditio, vt non sit quod prohibeat, sicut diffinimus aquam frigidam, & humidam quando disposita est fm naturam suam, & non fuerit quod prohibeat, & diffinimus graue quod est illud qđ tendit inferius, qñ dimissum fuerit cum natura sua, & in omnibus istis caliditas peruenit ad cor, & ꝓcedit in arterias, & spargitur, at vero accidit prohibitio illius in quibusdā locis, sicut accidit ei super quem ponuntur pruinæ. Et ex hac cōclusione sequuntur duo correlaria. Primū, in omni cor de febriente est calor ex se sufficiens ad communicandum calorem febrilem toti corpori. Secundū, φ in liparia & febribus omnibus in quibus exteriora frigent, nō est dicēdum illa exteriora febrire. Contra, sequitur quòd syncopalis in qua exteriora frigent, & pulsus est paruus tardus, & rarus non est febris. Sequitur secundo φ morientes ex febribus colliquatis non febriunt. Sequitur tertio omnem morientē ex febre ante mortem fieri infebrietēm, & in summa φ nullū membrum febrit nisi in eo calor sit in tensior calore sibi debito. Horum solutio ponetur in solutione argumentorū factorum ante oppositum quæstionis.

Secunda cōclusio. omnis febris existens in alio membro a corde ꝓcedit ab eodem mediantib. spiritu, & sanguine. probatur, quandocunq; aliquod membrum aliud à corde, febris habet caliditatem præter naturam sufficientem lædere operationes pendentem à corde, vt paret ex quæstione præcedenti, sed talis caliditas si pendet a corde, pendet etiā a spiritu, & sanguine. igitur procedit a spiritu & sanguine. tenet consequentia. & minor probatur de tertio notato, si duo vel plura calida iuxta ponantur vni reliquis minus calido: illa duo vel plura se iuuant ad calefaciendū minus calidum. sed in feb. cor, sanguis, & spiritus iuxta ponuntur aliis membris quę sunt ipsis minus calida. igitur cor, sanguis, & spiritus se iuuāt ad calefaciēdū illa membra, ita φ nulla caliditas ducetur in membra illa, quæ non pendeat a quocunq; illorum, tanquā a partiali agente iuxta notatū. Quod autē cor, sanguis, & spiritus sint calidiores aliis membris, patet ex secundo notato, quia sanguis minus calidus spiritu & corde est calidior hepate magis ca lido reliquis membris aliis a corde: prima primi. & hæc conclusio veritatē habet de sanguine, & spiritu existenti-

bus in venis & arteriis, sicut de spiritu & sanguine existẽtibus in corde, similiter de vaporibus in his partib. contẽtis. Ex hac conclusione sequitur primo ꝙ si alicui membro communicaretur caliditas per simplicicem alterationem absq; præsentia sanguinis, aut spiritus in illo membro adhuc calor ille procederet a corde mediantib. spiritu & sanguine, quia illis adiuuantibus agit cor caliditatem illam. Sequitur secundo ꝙ licet in membris aliis à corde sint febres more medicorum specie vel genere differentes, non oportet illas à corde procedere per alios delatores, quam per sanguinem, id est massam humoralem, spiritus, & vapores. illi enim simul cum corde agunt omnẽ caliditatem febrilem in membris repertam. Tertia conclusio, non oportet ad hoc vt dicamus aliquam febrem procedere a corde ipsam esse caliditatem quæ producitur, aut fuerit a corde producta. Ista conclusio probatur. potest enim aliquod membrum prius esse calefactum caliditate per se sensibiliter lædente; quæ caliditas postea è corde febriente mediãtibus spiritu & sanguine conseruabitur, & cum conseruabitur dicetur feb. cum antea non esset febris. igitur conclusio vera. tenet consequentia. & assumptum probatur ex primo notato.

Superest ut respondeamus ad argumenta facta in principio quæstionis. Ad primũ dicitur, quòd licet accidens non migret de subiecto in subiectum, potest tamen subiectum illius accidentis inducere simile accidẽs in parte sibi ppinqua illius susceptiua. Ad fm sunt duo modi respondendi, vnus vt existimo magis conformis mentibus auctorum, & est quòd nullum membrum dicatur febrire nisi habeat caliditatem extraneam excedentem, & superabundãtem caliditati sibi debitæ tempore sanitatis. hæc in verum sunt de intentione auctorũ si nõ volumus eorum dicta extorquere. Primo hoc manifeste sonat textus Auic. superius allegatus in capitulo de liparia. & prima quarti, cap. primo, vbi declarãs particulas in diffinitione positas dicit. Et inflammatur in eo, scilicet corde aut corpore inflammatione quæ nocet operationibus naturalibus, non sicut est caliditas iræ aut laboris cum non vltimatur. Item iste textus Gal. octauo therapeuticę superius allegatus. & statim inferius ponendus. & primo de differentiis febrium. & Auer. tertio colliget capitulo tertio. vbi difiniens febrem dicit ꝙ est aggregatũ ex calore naturali & extraneo superaddito. Hoc idem ostendit quid nominis, febris dicta a feruore, & græce dicta pyreos. Item pro hac parte sunt rationes, quia aliter oporteret dicere quòd non omnis cura fit per contrarium formaliter, aut virtualiter, nam quando extrema sunt frigida, sicut in principijs paroxismorum in liparia, in syncopali, in morientibus calefaciendo extrema omnibus auxiliis cum his quæ sunt formaliter, & virtualiter calida, ergo non febriunt. debet enim febris curari p frigida iuxta doctrinã Gal. octauo therapeuticæ. Est aũt immoderatio discrasiæ febrium in superabundantia caliditatis, via igitur quę in eucrasiam per infrigidationem erit. Præterea si feb. in casibus iam dictis dẽret curari, oporteret ꝙ ipsa remitteretur, & cum ipsa sit calor oporteret calorem remitti. sed consequens est falsum, quia curantur p caloris intensionem, & hæc argumenta procedunt contra Gale. dicentem quòd calor existens in membris infrigidatis de quibus supra, est febr. propter malam à calore cordis extraneo dependentiam, quia in morientibus habentibus anhelitum frigidum, aut pulsum paruum, tardum, & rarũ, si debet curari febr. oportet quòd curetur per caloris inrẽsionem, tam in corde, quàm in extremis, ergo nec in extremis nec in corde est feb. & fm hanc opinionem concedendum est; ꝙ non solum in liparia extrema non febriunt: sed neq; in principiis aliarũ febrium, quando sunt frigida, & quòd principiũ syncopalis non est febris: & quòd morientes ex febribus colliquatiuis necessario ante mortem fiunt infebrientes: & quod non est possibile aliquẽ mori febrientem. Alia tamen opinio est doctorum dicentium quòd in liparia extrema febriunt, & similiter in principio interpolatarum. Et quòd principium syncopalis est febris, & quòd habentes anhelitum frigidum, & extrema frigida ppter febres colliquatiuas febriunt tam fm cor, quàm fm extrema, ille enim paruus color qui est tam in corde quàm in extremis: licet sit in gradu diminutionis respectu caloris sibi debiti: & etiam in multitudine formæ: tamen quia superabundat in igneitate, & pręternaturalitate, propter quam superabundantiam lædit operationes, dicitur febris. ut superius dictum fuit in determinatione primę quæstionis, & consequenter isti concedunt; quòd in eadem parte adæquata est febris, quę est mala complexio calida, & est mala complexio frigida: quę duo possunt intendi in præternaturalitatem, licet simul non possint calor & frigiditas in eadem parte adęquata esse. Et ad argumenta adducta pro alia opinione respondetur. Ad primum cum infertur quòd non omnis cura fieret per contrarium formaliter nec virtualiter. dicitur quòd qui approximant calida cum extrema sunt frigida curant frigiditatem, & non febrem: nisi forte de per accidẽs intenso calore virtus fortificata expelleret humorẽ putridũ, aut venenosum, à quo dependet ille paucus calor igneus. intentio enim in casibus in curatione febris nõ est remittere calorem febrilem in calore, sed igneitatem: quod fiet expellendo humorem putridum, aut venenosum a quo dependet ille paucus calor igneus, In his autem febribus, in quibus calor febrilis est simul intẽsus in gradu caloris & igneitatis, intentio est simul remittere calorẽ & igneitatem. Et similiter ad fm dicitur, quòd curare febres nõ est semper remittere calorem: sed bene est semper remittere igneitatem, quòd si in aliquo calore esset diminutus in gradu caloris & igneitatis: tunc non esset febris, nec mala complexio calida, sed bene malus calor, qui est diminutus sicut calore aucto frigiditas pauca secum coextẽsa nõ dicitur mala complexio frigida, nisi forte penderet a re venonosa: & esset magis elemẽtalis, & magis lædens operationes, quàm cõueniret tam remisso gradui frigiditatis. Aliqui tamen dicunt ꝙ in habentibus anhelitum frigidum, & in principio syncopalis cor febrit: & quòd ibi calor vsque ad mortem est intensus in gradu caloris: sed est diminutus in quantitate, siue in multitudine formæ. ideo aer expiratus infrigidatur: quia potentia rei insequitur multitudinem formæ. Sed contra hanc opinionẽ essent instantię efficaces, quas prosequi esset inutile, dicta autem auctorũ: priores dicentes omnem febrem esse calorem igneum: licet aliquãdo sit in gradu diminutionis. Et similiter isti posteriores dicentes omnem febrem esse calorem intensum supranaturalẽ: sed aliquando diminutum in multitudinem formæ. Primi glosant extorquendo dicta auctorum ad igneitatem: secundi gradus ad intensionem absq; multitudine formæ. tu vero dic vt libet. Ad tertium argumentum patet ex tertia cõclusione quid sit respondendum. illa enim caliditas existẽs in membris licet a corde non de nouo producatur: tamen a febro cordis conseruatur. Et ad confirmationem admittitur casus: licet sit male verisimilis: & dicitur quòd in primo esse febris cordis, quod est primum esse febr. aliorum membrorum, feb. aliorum membrorũ a febris cordis conseruatur; licet non de nouo producatur. sed in alio casu in quo ponitur nunc primo cor febrire: dicitur quòd febris cordis non procedit ad alia membra, neq; forte incipit pcedere: sed bene post hoc procedet. requiritur enim tempus sufficiens ad processum illum. Ad quartum de febre hectica existente in membris; dicitur ꝙ est facta, & a nullo dependet speciali dependentia: sic enim esset fiens: generali tamen dependentia pendet a calore cordis, sanguinis & spirituum. & hoc facit ipsam esse fientem: quia etiã absq; hoc ipsa ex se esset apta conseruari. sed hæc generalis dependẽtia posset ipsam intendere & facere magis resistentem causis ipsam corrumpẽtibus. Et ad confirmationem quid dicendum sit videbitur ex solutione secundi argumenti. Ad quintum negatur sequi omnem febrem esse ephemeram, aut sanguineam: & concedo quod febres cordis specificantur, & denominãtur fm diuersitatẽ subiectorum: in quibus sunt calefacta esse, a quibus pendent: nõ tamen specificantur, aut denominantur: secundũ diuersitates subiectorum, in quibus sunt caliditatis fientes, a quibus pendent. tales autẽ sunt sanguis & spiritus: a quibus pendet omnis febris in membris generali dependentia: & dicitur

Febris per infrigidationẽ curatur.

citur secundo, quòd febres aliorum membrorum a corde specificantur & denominantur secundum denominationē febrium, quæ sunt in corde: & consequenter concedentur illæ duæ conclusiones illatæ in argumento, & nō absq; ratione. Nam sicut caliditates existentes in membris denominantur febres propter febres cordis: ita propter easdem debēt denominari specialibus nominibus ipsarū. Et si instetur: quia tunc esset eadē febris fiens & facta: dependens & independens. negatur consequentia. non enim omnis ephemera est fiens & dependens: neq; omnis hectica facta est independens. Ad sextum dicitur, quòd non est possibile cor febrire, quin sanguis & spiritus calefiant caliditate fiente, & non facta. Et ad confirmationem licet spiritus citius calefiat, quàm sanguis: & calefactus citius ad membra deferatur, quàm sanguis; non tamen est possibile corde febriente, quin ista sint calefacta: & sic ab ambobus simul pendebit qualibet febris aliorū membrorum quantumcunq; citius deferātur ad membra spiritus quàm sanguis. Ad septimum conceditur ad quod deducitur: sed p spiritus Auicen. dedit intelligere vapores & putridas fuligines: & quantumcunque per simplicem alterationem, membra aliter calefiant: illa tamen calefactio fit per sanguinem & spiritus. Ad octauum dicitur, quòd per uenas & arterias dedit intelligere neruos & cæteras particulas, per quas potest corpus calefieri: expressit tamen principaliora. Deinde cum dicit: Et inflāmatur in eo. In hac parte Auicen. exponit duas particulas in diffinitione positas. primo declarat qualiter febris est calor accēsus in corde. In secunda ibi. § Et impedit operationem § declarat qualiter febris est calor extraneus. De prima dicit q̄ feb. quæ est calor accensus in corde taliter inflammatur in eo corde, vt per inflammationem noceat operationibus naturalibus, id est omnibus operationibus quæ insunt homini sm naturam, scilicet vitalibus, animalibus, & naturalibus. lædit enim febris iuxta doctrinam Auer. tertio colliget. capit. tertio omnes actiones & passiones cuiuscunque membri. Et subdit quòd nō lædit ita remisse, sicut caliditas iræ, aut laboris, cum non vltimantur: quia cum caliditate iræ aut laboris non vltimata remanet homo in latitudine sanitatis: sed cum febre nō remanet in latitudine sanitatis: sed febris lædit hominem ita intense, sicut caliditas iræ & laboris cum vltimantur: illa enim caliditas vltimata lædit operatiōes hominis sensibiliter, sicut & febris. immo forte est febris. Pro qua particula notandum, q̄ calorem sequentem iram, aut laborem vltimari, potest dupliciter intelligi. vno modo sicut dictum est: quia sensibiliter lædit operationes. secundo modo, quia figatur caliditas in aliqua nostri corporis particula, sicut in spiritibus, humoribus, aut membris. & vterq; modus est ad propositum. In secunda autem particula declarat ly extraneus. est enim febris calor ita extraneus, vt impediat operationē: ita vt retineatur: quæ particula potest tripliciter exponi. Primo vt operatio retineatur .i. non sit omnino ablata: sed diminuta vel corrupta: nam cum ablatione omnium operationum non stat vita. licet cum ablatione alicuius vt visus, aut appetitus quandoque stet vita in febribus. operatio .n. læditur tripliciter, diminute, scilicet cum minui tur à mensura sibi conueniente: corrupte, quando nō conuenit alicui indiuiduo de specie humana naturaliter dispo sito: ablate, quando operatio omnino aufertur. Exemplū primi, sicut quando homo diminute appetit, & vno bolo satiatur: corrupte quando appeteret carbones, & res non conuenientes humanę speciei. ablate si nihil appeteret: nunc autē in febribus retinetur operatio: quia non omnes auferuntur: quia sic esset mors. Aliqua tamen potest totaliter auferri: vt dictum fuit. Secundo potest exponi q̄ febris impedit operationem: ita vt homo retineatur, id est impediatur ab operationibus sibi conuenientibus, & solitis. Tertio exponitur à Gentile, q̄ febris impedit operationem: ita vt ipsa febris retineatur, id est non sit dependens a causa primitiua. voluit enim de intentione Galeni primo de differentijs febrium, nullam posse esse in corpore humano sanitatem, aut ægritudinem omnino a causa primitiua dependentem. Exemplum. nam si Socr. habeat malam compositionem manus in digitis manus: vt verbi gratia, torturam, vt nō possit scribere, est æger. Si vero Plato haberet torturam in digitis factam a ligatura, vt non posset scribere esset sanus: quia impedimentum illud pendet omnino a causa primitiua absque læsione in aliqua natura membri sui. Eodem modo potest exemplificari de sanitate: nam si quis habet bonam compositionem manus, id est vt possit scribere, est sanus. Si vero quis habens digitum paralyticum, vel tortum non posset scribere ex se: socius tamen ducendo digitos suos faceret ipsum scribere, nō esset sanus: quia operationes illæ penderent omnino a causa primitiua. Similiter oportet de febre dicere quòd non sit omnino dependens a causa primitiua: sed sit facta læsio: & caliditas sit fixa in aliqua corporis particula, scilicet in spiritibus, humoribus aut membris.

An sanitas & ægritudo sint a causa primitiua.

Contra. temperamentum cordis pendet ab aere respirato, & est sanitas. ergo sanitas pendet a causa primitiua. Secundo frustum lapidis positum in vesica est ægritudo in numero, & est causa primitiua: & oppilatio vrinæ est ægritudo immediate pendens ab eadem causa primitiua. ergo determinatio falsa. Ad primum respondetur quòd temperamētum cordis non omnino pendet ab aere respirato: sed a spiritibus, compositione, complexione, & vnitate. Ad secundū credo, quòd lapis positus in vesica oppilans viam vrinæ, sit ita morbus in numero: & oppilatio facta ab eo sit ita morbus in compositione: sicut si fieret a lapide ibidem nato. Credo itaq; addendum esse in diffinitione sanitatis & ægritudinis quòd sint independentes a causa primitiua ad placitum remouibili, quod non est in proposito. hæc tamen argumenta licet apparenter procedant contra opinionē Gentilis, Marsilii, & Iacobi de forliuio: non tamen procedunt contra opinionem quam sequor. Ego enim credo vna cum principe medicorum, secunda primi. primo capi quòd ægritudo est dispositio nō naturalis in corpore humano, ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumentum prouentu primo. & est aut complexio non naturalis: aut compositio nō naturalis. Et ecōtra sanitas est dispositio naturalis in corpore humano, ex qua essentialiter perficiūtur operationes prouentu primo. & hæc est complexio naturalis, aut compositio naturalis: & sub compositione comprehenditur vnitas. Et similiter secunda primi. secundo cap. Sanitas est dispositio, per quam corpus hominis in sua complexione & compositione tale existit, vt ex eo operationes omnes proueniant incolumes: & ægritudo est dispositio hominis huic cōtraria. nec credo addendum esse in diffinitione sanitatis, aut ægritudinis quòd sint independētes a causa primitiua: sed sufficit ad esse ægritudinis quòd sit dispositio mala secundum aliquam corporis naturā per se sensibiliter læsiua operationum. Similiter ad esse sanitatis sufficit quòd sit dispositio bona secundū omnes corporis naturas per se operationum perfectiua siue hæ dispositiones pendeant a causa primitiua siue non. Deinde cum dicit.

Et sunt quidam hominum qui diuidunt febres in duas diuisiones primas, scilicet in febrem ægritudinem: & in febrem accidens: & ponunt febres apostematum de genere febris accidentis.

In hac parte determinat de febribus diuisiue: & diuiditur in tres. In prima ponit diuisionem vnam, quæ secundum aliquos, præcipue Rasim .16. continentis cap. 2. est principalis. In secunda parte ibi § Procedamus ergo § ponit aliam diuisionē febris, quę secundum communem medicorum opinionē est principalior. In tertia ibi. § Et diuiduntur febres. § ponit alias diuisiones minus principales. prima pars diuiditur in tres. In prima ponit diuisionem dictam de intentione Rasis. Secundo declarat intellectum diuisionis ibi. § Et intentio quidē. § In tertia parte ibi: § Et contra dicenti quidem. § arguit contra hāc diuisionem. De prima parte dicit quòd sunt quidam hominum, scilicet Rasis, & sequentes eum: qui diuidunt febres in duas diuisiones primas, id est in duo membra, quæ dicūt esse prima. Putant enim hanc diuisionem febris esse principalem inter omnes, scilicet quòd febris diuiditur in febrem

brem accidens, & febrem ægritudinem. & ponunt febres apostematum de genere febrium accidentis, & febrem sequentem humorum putredinem, aut calefactum esse spirituum: & similes causas quæ non sunt ęgritudines de genere febrium ægritudinalium.

Et intentio quidem huius sermonis est, quòd febris ægritudinalis est illa inter quam & causam, quæ non est ægritudo, non est medium, sicut febris putredinis. Putredo enim est causa eius absq; medio: & nō est putredo in seipsa ægritudo: immo est causa ægritudinis. Febris vero apostematis est accidens apostemati existens: dum est apostema sequens ipsum: & apostema est ægritudo in seipso.

In hac parte declarat huius diuisionis intellectū dicēs, quòd febris ægritudinalis secundum intentionem diuidētis, scilicet Rasis est feb. cuius causa immediata nō est ægritudo: sicut febris sequens putredinem, causa est putredo: siue per putredinem intelligas calorem putredinalem: siue intelligas putridam fuliginem. putredo autē non est ægritudo, sed ægritudinis causa. febris autem accidens est, cuius causa immediata est ægritudo: sicut feb. sequens apostema: aut vlcus, aut oppillationem.

Et contradicenti quidem inest, vt dicat: quoniā si propterea quòd febris apostematis sequitur caliditatem eius: & sequitur ex dolore ipsius, est simile vt sit febris accidēs: tunc oportet vt sit plurimum febrium ephemerarum accidens. Et si ipsa sequitur putredinem, quæ est in apostemate: tunc apostema non est causa eius prima, vnde est apostema: immo quantum ad putredinem, quæ est in ipso. Causa igitur eius, quæ est essentialis est putredo: & apostema non est causa eius nisi per accidens.

In hac parte presenti primo arguit contra diuisionem. In secunda parte ibi. §Verum occupatio.§ excusat se ab vlteriori argumentatione. prima in duas. nam in prima arguit contra dictam diuisionem secundū vnum intellectū. In secunda parte ibi § Et dicimus. § arguit contra eandem secundum alium intellectum. In prima parte arguit sic. febris sequens apostemata: aut sequitur calorem apostematis: aut dolorem: aut putredinem. Si sequatur dolorem, aut calorem, & ꝓpter hoc sit febris accidēs, sequitur ephemeras secundum plurimum esse febres accidentia. Ille .n. secundum plurimum sequuntur dolorem, aut calorem, vt patet discurrenti: consequens est contra Rasim, & sequaces qui nolunt aliquam ephemeram esse feb. accidens, nisi ephemeram sequentem bubonem. Si uero febris sequatur putredinem: sequitur ꝙ putredo est causa essentialis: & immediata eius, & non apostema nisi quantum est ratione putredinis: quare apostema non erit causa febris, nisi de ꝑ accidens. Deinde cum dicit.

Et dicimus quòd si non significauerint per febrem accidens hoc. immo non intellexerunt per eam: nisi quòd ipsa sequitur apostema hoc: & inueniunt eam per intentionem apostematis. Similiter ergo est dispositio febrium putredinis per comparationem ad putredinem.

Arguit contra diuisionem secundum alium intellectum dicens, quòd si intellectus ponētium hanc diuisionem non fuerit suprascriptus, immo quòd febris dicatur accidens apostematis. quia per ipsum inueniunt apostemata, idest deueniūt in notitiam apostematis, similiter erit febris putredinis, quia per hanc deueniunt in notitiam putredinis. nam per febrem exacerbantem de tertio in tertium, aut de die in diem, aut de quarto in quartum veniunt in notitiam humoris putrentis.

Verum occupatio in huiusmodi contradictionibus est illud, quod non confert in scientia medicinæ aliquid: & facit medicum procedere ex arte sua ad inquisiones, quæ fortasse impediunt ipsum ab arte sua.

In hac parte excusat se ab vlteriori argumentatione cōtra hanc diuisionē dicens quòd occupari in huiusmodi cōtradictionibus nō confert aliquid in medicina: immo magis impedit medicum quam iuuet, faciens eum procedere ad inquisitiones, quæ impediunt eum in arte sua. Hunc passum bene aduertant terentes omne tempus suum in his alterationibus, & quæstionibus Iacobi de forliuio, & Vgonis & Thomæ de garbo, qui tandē nesciunt ordinare vnū clystere, & fine artis frustrātur. Sunt enim istæ res a quibus in primis annis se debent expedire: postea ad finem artis intendentes, per quam medici vocati sunt.

Hic dubitatur. Vtrum diuisio supra posita sit conueniēs. & videtur quòd sic: quia datur a Galeno septima particula aphoris. si febris non a cholera. hanc eandem vt supra ponit Rasis. 16. & .17. continentis. necnon Auenzoar in Theisir. Item Auicen. in particula sequenti, & statim acceptabit eam. Respondet Dynus, & bene quòd febris dupliciter consideratur: aut in se, & sic est morbus: & non est diuidenda in febrem accidens, & febrem ægritudinem. Alio modo consideratur in relatione ad cognitionem, & operationem medici: & hoc modo est conuenienter diuisa. per hoc enim quòd scimus febrem esse accidens scimus principaliter esse intendēdum illi morbo a quo dependet. secus cum est morbus, & a morbo non dependet. Possumus etiam scire secundo, quòd non est acceptanda tanquā principalis: principalior enim est immediate sequens quā Auicen. positurus est: licet hæc diuisio sit vltimata, & maxime medico deseruiens: quam præ oculis medicus semper debet habere, ne incidat in errores, in quos plerique incidunt credentes febrem nō ab alio morbo dependere: cum tamen frequentius decipiantur errore persæpe incorrigibili. nec Auicen. arguit contra eam, vt improbaret eam: quod patet ex modo loquendi suo cum dicit. Et contradicenti quidem inest vt dicat: quasi dicat aliquis posset sic arguere contra eum: ideo ad rationes Auicennæ respōdeamus. Ad primum cum dicitur, quòd febris aut sequitur dolorem, aut calorem apostematis: & propter hoc sit accidens: sequitur vt plurimum quòd ephemeræ sunt feb. accidentia. negatur consequentia. illæ enim non sequuntur dolorem nec calorem apostematis, nisi quæ fiunt a bubonibus. Ad aliud cum dicitur, si sequantur putredinem apostematis. ergo putredo est per se & immediata causa eius. non autem apostema. negatur consequentia. nam licet apostema non sit per se primo causa eius: est tamen per se secundo causa ipsius, cum producat febrem per partem ipsius, scilicet putredinem. Et ad argumenta sua penes aliud intellectum huius diuisionis cum arguitur quòd ita febris ducit in notitiam putredinis: sicut ducit in notitiam apostematis conceditur: sed est differētia: quia feb. putredinis ducit in notitiam putredinis: quę non est ægritudo: sed feb. apostematis ducit in notitiā apostematis, qđ est ægritudo. Credo tamen quòd propter euitare cauillationes, quòd esset tutius dicere, quòd febris accidens est, quæ pendet a morbo mediate, vel immediate: & hoc dico propter febrem sequentem oppillationē, quæ est accidēs: cum tamen non possit sequi eam nisi mediate. illa autem febris quæ est morbus, est quæ sequitur non morbum. Deinde cum dicit.

Febris dupliciter cōsideratur.

Procedamus ergo secundum id quod consuetum est. Dicamus ergo propterea quòd febres apostematum, & oppilationum sunt febres accidentes, & aliæ febres sunt ægritudines, tunc conueniens est ut dicamus, quoniam propterea quòd omnia quæ sunt in corpore hominis sunt tria genera, scilicet membra continentia illud, quod est in eis de humiditatibus, spiritibus, quorum comparatio est comparatio parietum balnei. Et humiditas recondita, & eius comparatio est comparatio aquæ balnei. Et spiritus animalis, vitalis, & naturalis, & vapores effusi. Et comparatio eorum est comparatio aeris balnei. & aer balnei quando infrigidatur illud, quod est vicinum ei, non oportet vt ipse extinguatur. immo possibile est vt remaneat, & redeat, & calefaciat illud quod ei vicinum est. Similiter est vnum istorum trium generum, extra quod non inuenitur in homine genus corporeum.

Oīa, q̄ sūt ī corpore sunt cōtenta, cōtinentia, ac impetum facientia.

In hac parte Auicen. positurus diuisionem, quam credit esse principalem. primo acceptat diuisionem superius positam, vt sequatur opinionem aliorum: & ponit fundamenta diuisionis sequentis. In secunda parte ibi. § Nam si accendatur. § pōnit diuisionem illam. In tertia parte ibi. § Hæc ergo diuisio febris est. § dicit ipsam esse propinquā diuisioni, quæ datur per essentialia. De prima parte dicit in sententia: procedamus ergo secundum illud quod consuetū est de hac diuisione suprascripta ab alijs, & dicamus sicut ipsi quòd feb. apostematum, & oppilationum, & supplete uos vlcerum, & aliorum membrorum sunt febres accidentia. quę autem sequuntur putredinem, calefactū esse spirituum, & huiusmodi: quæ non sunt morbi, debent dici feb. ægritudines. Postea Auicen. ponens fundamenta diuisionis sequentis. dicit quòd in humano corpore sunt tria genera corporea, scilicet membra quæ in se cōtinēt humiditates & spiritus. Secundo humiditates ipsæ. Tertiū est spiritus animales, vitales, & naturales, & uapores effusi, scilicet in membris corporis, qui vapores nondum receperunt formam spiritus: vel sunt spiritus corrupti, vel forte vapores a membris eleuati. nam vapores & putridæ fuligines sub humoribus eleuatæ ab humoribus continentur. hæc autem tria comparātur ad tria corpora quæ in balneo sunt reperta. membra quidem ad parietes balnei. humores ad aquā balnei. spiritus & vapores effusi ad aerem balnei. aer balnei, quādo infrigidatur illud quod ei est vicinum .s. parietes, & aqua balnei, nō oportet ꝑpter hoc ut ipse aer extinguatur: immo possibile est vt calidus remaneat, vel de nouo calefiat, & calefactus calefaciat parietes, & aquā balnei: sicut est videre in balneis quæ calefiunt à fornace sibi proxima mediante ductu ferreo, per quem aer ignitus peruenit ad balneum. Similiter parietes balnei calidi possunt calefacere aquam balnei, & aerem: & aqua balnei calida potest calefacere parietes, & aerem balnei. Similiter potest accidere in humano corpore ꝑpter illa tria genera corporea vltra quæ non inuenitur aliquod corporeum.

Sed contra. Nam præter hæc tria genera corpora sunt in humano corpore elementa, aer inspiratus, aqua bibita, cibi, & similia. Dicendum quòd elementa sunt partes istorum trium iam dictorum. Sed Auic. intellexit in litera, quòd præter ista tria corporea concurrentia ad constitutionem corporis humani, non est aliquod genus corporeum, quod non sit pars alicuius istorum. nunc autem elementa sunt partes vniuscuiusq; istorum. aer autem inspiratus, & aqua bibita, & cibi bibiti non sunt partes constituentes corpus humanum. chilus autem, lac, & humiditates secundæ, stercora, & similia: sub humiditatibus comprehenduntur: capilli autem non sunt partes integrantes corpus humanum, idest necessarii ad constitutionem corporis humani. Deinde cum dicit.

Nam si accendatur febris in membris radicalibus accensione prima, sicut accenditur adustio: verbi gratia, vt in parietibus balnei: aut per follem ferrarij: aut per ollam coqui, tunc illud genus febrium nominatur febris hectica. Et si accenditur febris accensione prima in humoribus: deinde accendatur ex eis in membris, sicut accidit: vt effundatur aqua calida in balneo, & igniantur lateres eius causa eius, aut ius calidum in olla, & accendatur olla causa eius, tunc illud genus febrium nominatur febris humoris. Et si accendatur febris accensione sua prima in spiritibus, & uaporibus: deinde accendatur ex eis in membris & humoribus: sicut accidit vt perueniat ad balneum, aer ignis, qui accendatur in eo, & calefaciat aerem eius, & perueniat ad aquam, & parietes: tunc genus illud febris nominatur febris ephemera: quoniam est accensa in re subtili: quæ resoluitur cum uelocitate, & raro pertransit diem cum nocte sua: nisi conuertatur ad genus aliud febrium.

Hic Auic. ponit diuisionem quam intendit dicens. q. si accendatur febris in membris radicalibus, quæ sunt omnia membra præter adipem & pinguedinem: licet membra spermatica maxime inter omnia vocentur radicalia, quia sunt tanquam radices, & fundamenta aliorum. Accensione prima, vt det exemplum hecticæ alijs febribus non complicatæ: tunc dicitur febris hectica, id est habitualis, vel quia iuxta Isidorum habitum corporis, & fixas corporis partes possideat quæ hectica dicitur, vel tenetur sicut adustio: calor enim hecticus magis conuenit cum calore adustiuo, quàm cum putrefactiuo, qui est calor febrium putridarū: membra nanq; hectica aduruntur & exiccātur, sed non putrent. humores autem facientes putridas putrent. Quæ autem sit differentia inter putrefactionem, & adustionem dicetur in principio tractatus secundi huius fen. declarat autem hoc exemplariter in parietibus balnei: follibus fabri, & in olla coci. Deinde notificans humoralem alijs nō coniunctam, replicat quòd si accendatur febris accensione prima in humoribus: deinde in membris .s. cum ex aqua calida accenduntur parietes balnei, & ex brodio calido olla coci: tunc est febris humoralis. & dixit humoralis vt comprehenderet putridas, & non putridas. licet Galenus 9. terapeuticę 8. cap. ponat synochas sine putredine: quasi medias inter putredinem & ephemeram. Deinde hoc idem dicit de ephemera ostendens, quòd dicatur ephemera, quòd raro pertransit diem naturalem nisi conuertatur ad aliud genus febrium. Est enim calor accensus in spiritibus: qui facile aut resoluuntur, aut ad temperamentum ꝓprium reducuntur propter tenuitatē suę substantiæ. ephemera dicitur ab himera græce, quod est dies latine. vnde ephemera febris diei. Et licet dicat Isaac quòd ephemera dicatur ab ephemeron pisce: cuius vita & periodus finitur in die naturali: credo potius quòd tam ephemera quam ephemeron dicantur ab ephemeris græce idem sonante quod opus diei.

Hæc ergo diuisio febrium est per modum propinquum diuisioni euenienti per differentias.

Hic extollit hanc diuisionem dicens, quòd est propinqua diuisioni euenienti per differentias essentiales.

Super hac particula cadunt duo dubia. primo vtrum quælibet febris specificetur & denominetur ꝑm subiectum calefacti esse in corde. Pro cuius decisione ponendæ sunt istæ duæ cōclusiones. Prima licet omnis febris cordis pendeat à calefacto esse alicuius subiecti existentis in corde: non tamen omnis febris aliarum partium dependet ab huiusmodi calefacto esse dependentia speciali. prima pars est de intentione Galeni primo de differentiis febrium. & ꝓbatur inductiue. ephemera nanq; cordis pendet à calefacto esse spiritus existētis in corde: hectica à calefacto esse substātię cordis: & humoralis à calefacto esse humoris: vel uaporis existentis in corde. Secunda pars probatur, nam possibile est febrem fixam esse in aliquibus membris, sola febre fiente existente in corde vt puta ephemera. sed omnis talis febris fixa est independens dependentia speciali, igitur &c. Assumptum autem declaratum fuit in quæstione præcedente. Secunda conclusio, omnis febris siue cordis, siue aliarum partium specificatur & denominatur secundū aliquod subiectum calefacti esse existentis in corde. probatur, omnis feb. cordis specificatur & denominatur secundū aliquod subiectū calefacti esse existentis in corde: sed omnis febris aliarum partium specificatur & denominatur secundum exigentiā febris cordis. ergo omnis febris aliarum partium specificatur & denominatur secundū aliquod subiectum calefacti esse in corde: tenet consequentia, & minor probatur inductiue: vt supra & est de intentione Galeni primo de differentijs febrium.

Contra determinationē instatur: ponamus quòd per caliditatem fientem in sanguine & spiritu, & in alijs partibus corporis producatur caliditas fiens in corde sensibiliter lædens operationes: tunc manifestum est quòd caliditas cordis est febris, quia sibi competit diffinitio febris: & tamen non pendet ab aliquo calefacto esse, cum nullum sit: ergo &c. Forte non admittitur casus. Contra per caliditatem fientem in sanguine & spiritu potest deferri caliditas a corde in totum corpus iuxta determinata: ergo cum cor sic cæteris membris inflammabilius poterit caliditas ad ipsum

sum deferri mediãte caliditate fiente sanguinis & spiritus. Ad hanc rationem dicitur admisso casu quòd illa caliditas cordis: licet sensibiliter lædat operationes: tamen non est febris, nec sibi competit diffinitio febris. non enim est calor accẽsus in facto esse in aliqua corporis particula, quod requiritur ad esse cuiuscunq; febris, siue factę, siue fiẽtis in corde. Secunda ratio contra determinationem est: quia de intẽtione Hippocratis & Galeni in aphorismo illo. In bubonibus omnes febres malæ exceptis ephemeris. ephemera in corde fit per solam cordis calefactionem absq; eo quòd deferatur vapor putridus ad cor: quia sic esset putrida, neq; apparet ibi aliquod calefactum esse. Respondetur ꝙ in corde est calefactum esse spirituum, qui spiritus erant primo in membro bubonato: & postea sunt ad cor delati. spiritus enim læsi trahuntur ad cor vt fomentum inde recipiant. Tertio contra determinationem arguitur; quia sequitur quòd omnis febris putrida esset continua conclusa: consequens falsum. & probatur consequentia: quia illa est febris continua conclusa, quæ pendet à pu. humorũ in corde existentium. Ad hæc respondetur quòd si putrerent humores proprij ipsius cordis facerent continuam conclusam; sed si vapor putridus aliunde ad cor deferatur potest facere febrem interpolatam, & continuam proportionalẽ secundum exigentiam humoris putrentis, aut extra venas, aut in venis à corde distantibus, qui vapor gerit vicem & sapit naturã humoris à quo eleuatur. quapropter ipso existente in corde possumus dicere aliquod subiectum calefacti esse in ipso corde à quo feb. cordis pendet specificatur & denominatur. Quæ autem sit differentia inter calefactũ esse & calefieri patuit ex quæstione præcedenti.

Secundum dubium, vtrum diuisio febris in ephemeras humorales & hæcticas fit per differentias essentiales. In qua quæstione primo tenendum est quòd feb. cum sit quid minus commune calore, qui est species specialissima non potest diuidi per differẽtias essentiales quibus diuiduntur genera apud physicum & metaphysicum. Dicendum secundo. quòd licet non habeat differentias essentiales, habet tamen species & differentias similes essentialibus: de quibus physicus & medicus cõsiderant: sicut enim illæ differentiæ essentiales ducunt physicum & metaphysicum in cognitionem specierum, & inuentionem diffinitionum, & tandem in finem suum qui est scire: ita istæ differentiæ & species, siue modi feb. ducunt medicum in finem suum: ita ut per has cognoscat naturam febrium, causas, pronostica, & tandem curam. Nam si medicus scit quòd feb. est hectica, scit ipsam esse fixam subiecto denso, & difficulter remouibilem: præcipue si ventum sit ad secundam speciem: scit etiam intentiones curatiuas esse infrigidationem, humectationem, & restaurationem. Si autẽ sciuerit quòd sit ephemera: scitur ipsam esse breuis terminationis & curandam esse per infrigidationem, & humectationem absq; euacuatione. Si autẽ sciuerit quòd sit humoralis, scit ipsam esse breuem, aut longam, mortalem, aut salubrem secundũ exigentiam humoris a quo pendet, & alias circunstãtias: scit etiã in cura eius duplicem esse intẽtionem, vnam circa causam complendam per digestionem & euacuationem: alteram circa febrem complendam per infrigidationem, & humectationem. Est itaq; hęc diuisio ꝓpinqua vel similis, vt dicit Auic. diuisioni euenienti per differentias essentiales ad intellectum dictum. Et ex determinatis manifestũ est quòd omnis febris est ephemera, hectica vel humoralis. Contra. ponamus quòd ad esse febris & sensibilis læsionis operationum requirantur tres gradus caloris præternaturalis, in corde, sit solum vnus gradus fixus: in substantia cordis addatur secundus à calefacto esse spirituum, & addatur tertius à calefacto esse humorum: tunc aggregatum ex his tribus gradibus est febris, & quilibet illorum trium per se non esset febris, sed neutralitas. tunc arguitur sic, hic totus calor est feb. & non est hectica, quia si hic totus esset hectica totus esset independens. consequens contra casum: neq; totus hic calor est ephemera, aut humoralis: quia sic totus esset dependens dependentia speciali: quod est contra casum. Ad hoc dicitur quòd hic totus calor est febris hectica ephemera, & humoralis de copulato extremo, & non copulatiue, nec diuisiue propter rationes dictas. Secundo arguitur, ponamus a membro putrefacto, scilicet à substãtia membri eleuati putridam fuliginem ad cor facere febrem in corde: tunc hæc est febris, & non ephemera: quia non dependet à calefacto esse spirituum: nec humoralis, quia non dependet à calefacto esse humorum: sed solum à membri substantia, neq; est hectica: quia est depẽdens dependentia speciali. Ad hoc dicitur quòd est humoralis & putrida pendens ab humiditate membri euaporante.

Contra. ponamus quòd aliqua pars cordis putrefiat, & faciat febrem: tunc hæc est hectica: quia fixa in corde: & est fixa & putrida. quia pendens à putredine. ergo aliqua erit hectica & putrida. dicitur quòd hoc est concedendũ. vt probat argumẽtum. Alia vero argumenta de spermate, vermibus, chilo, & similibus humiditatibus putrentibus facile soluuntur: quia omnes istæ sunt putridæ pendentes ab humiditatibus putridis.

Et diuiduntur febres alio modo: dicitur enim quòd de febribus sunt febres acutæ, & de eis sunt non acutæ & de eis sunt chronicæ, & de eis sunt non chronicæ. Et de eis sunt nocturnæ, & de eis sunt diurnæ, & de eis sunt salubres recte, & de eis sunt habentes accidentia horribilia. Et de eis sunt dimittentes, & de eis sunt inseparabiles. Et de inseparabilibus sunt quædam quibus sunt remissiones: & de eis sunt quibus sunt intensiones. Et de eis sunt quibus sunt fortiores, & de eis sunt similes. Et de eis sunt frigidæ habentes rigorem, aut horripilationẽ. Et de eis sunt simplices, & de eis sunt compositæ.

In hac parte ponit septem diuisiões minus principales. prima quòd aliquæ febres sunt acutæ, & aliquæ non acutę: aliquæ chronicæ: febres autem acutę sunt breuis terminationis & sæuorũ accidentiũ: vt patet in commento aphorismi. Acutæ ægritudines in quatuor diebus terminantur. Ex quo infertur quòd licet ephemeræ in breui terminentur: tamen cum non sint sæuorum accidentium non dicuntur acutæ. acutæ aũt ad minimũ terminãtur in quatuor diebus, & uocantur peracutæ, ad maximum autem in .14. & vocantur acutæ absolute. non acute autem absolute dicũtur acutæ tropicæ, id est conuersiuę: quia ex acutis absolute ad chronicas conuertuntur. & istę terminantur à .14. vsque ad .40 inclusiue: chronicæ autem, id est temporales terminantur à .40. supra. Secunda diuisio. febrium quędam sunt nocturnæ, id est solum affligentes in nocte: aut saltem notabilibus in nocte quam in die. aliquæ dicuntur diurnæ ex causis contrarijs. Tertia diuisio. quædã sunt salubres recte, id est non cum accidentibus terrorẽ facientibus: quædam sunt habentes accidentia horribilia, siue ad mortem terminentur, siue non. Quarta diuisio, febres quædam sunt dimmittentes .i. interpolatæ: quædam sunt inseparabiles, id est continuæ. Quinta diuisio. febres cõtinuæ sunt quadruplices: sunt enim quædam habentes remissiones .i. quæ procedunt remittendo à prima sua inuasione usque ad finem, & dicuntur peraugmasticæ. Quędam sunt habentes intensiones .i. procedunt intendendo a sua manifesta inuasione vsque ad finem: & dicuntur augmasticæ. Quædam sunt habentes exfortiationes, id est quæ aliquando intẽduntur, & quandoq; remittuntur: & istæ sunt continuæ proportionales: quædã sunt similes, id est à sua prima manifesta inuasione vsq; ad finem ęqualiter affligentes: & dicuntur homotenæ. Sexta diuisio. quædam sunt frigidæ, id est habẽtes rigorem frigus, aut horripilationẽ: quædam sunt calidæ, id est sine typo. Septima diuisio. quædam sunt simplices, vt tertiana, quartana, & quotidiana: quædam compositæ sicut hemitritæus. Istæ autẽ diuisiones dicuntur minus principales. quàm suprascripta in hecticam, ephemeram, & humoralem: quia minus medico deseruiunt ad cognitionem, pronosticationem, & curam: sicut potest patere ex dictis in solutione dubii immediate præcedentis.

An febris sit morbus ex calido & sicco compositus.

Dubitatur hic à doctoribus utrũ febris sit morbus compositus ex calido & sicco: huius dubii solutio erit manifesta ex dicendis. Et arguitur quòd sic, ex intensione Gal. in

particula

particula prima aphorismorum in commento illius aphorismi. Humidæ dietæ &c. Dicit enim quòd febris est morbus calidus & siccus. Et confirmatur: quia ex aphorismo præallega. humidæ dietæ omnibus febricitantibus conferunt: ergo cum cura fiat per contrarium, sequitur quòd febris sit morbus siccus, & cum sit calidus vt manifestum est ex diffinitione, erit morbus compositus ex calido & sicco.

Febris essẽtialiter calor est.

Quid autem sit dicendum de hoc dubio patet ex sententia Gal. nono therapeu. & primo de differentijs febrium, vbi dicit quòd febris est de essentia caloris, siue in genere caloris. Constat autem quod calor est forma vna simplex non includens siccitatem tanquam partem suam: neque in essentia sua. & in hoc omnes antiquæ diffinitiones conueniunt. Item secundo concedendum est quòd aliquis est febriens in quo non est siccitas præter naturam, probatur, nam aliquis potest habere humiditatẽ superfluam, si ergo febris in illo accendatur per tempus stabit febris antequã inducatur siccitas sensibiliter lędens operationes, immo forte per febrem ad temperamentum in passiuis reducetur: quare in isto febris non erit morbus calidus & siccus.

Tertio dicendum est omnem febrem esse morbum præternaturaliter exiccatiuum. Est enim omnis febris caliditas ignea humani corporis exiccatiua. Ex quo infertur ꝙ omnis febris est morbus virtualiter siccus: licet non sit essentialiter siccitas: sed solũ calor. & hoc voluit Gal. aphorismo allegato. Et similiter Hippocrates cum dicit humidas diætas omnibus febricitantibus conuenire actu .s. uel aptitudine. Et hæc sufficiant pro determinatione huius dubij omissis multis superfluis positis à doctoribus: quorum inquisitio magis conueniret philosopho naturali quàm medico.

De præparatis ad febres. Cap. II.

DIxerunt quidam quod corpora vehementius præparata ad febres sunt corpora calida & humida, & proprie cum humiditas est fortior caliditate: & isti quidem sunt fœtidi sudoris & urinæ & egestionis.

Hoc est secundum capitulum primi tractatus primæ fen quarti eano. in qua agitur de corporibus præparatis ad febres. sic enim dicit rubrica capituli. Habet hoc capitulũ partes duas. In prima agitur de corporibus præparatis ad febres. In secunda ibi. § Et corpora frigida. § agitur de corporibus longinquioribus à febribus. Primam partem diuido in quatuor secundum quatuor gradus corporum præparatorum. In primo gradu ponuntur calida & humida. In secundo ibi. § Et corpora calida. § ponuntur corpora calida & sicca cholerica. In tertia ibi § Et sequũtur hæc ambo. § ponuntur corpora calida tantum, quæ æquantur in humiditate & siccitate. In quarta ibi. § Postea illa. § ponuntur humida tantum: quæ ęquantur in actiuis. De prima parte dicit quòd quidam dixerunt. & isti non fuerunt Rasis, neq; Gal. sicut male opinatus est Gentilis, cum isti dicant oppositũ vt uidebitur. sed fuerunt alii qui nobis sunt ignoti. Dixerunt ergo illi quòd corpora paratiora ad febres sunt corpora calida & humida: & proprie quæ sunt magis lapsa ad humidum quã ad calidum. hæc .n. corpora sunt fœtidi sudoris & vrinæ & egestionis.

Et corpora calida & siccaiterum sunt præparata ad febres calidas: & incipiunt prius ephemeræ, deinde festinãt ad putrædinem, & ad adustionem, & quandoque faciunt cadere in hecticam.

In secunda parte ait quòd iterum corpora calida & sicca sunt multum ad febres pręparata: sed secundum plurimum prius incipiunt in eis febres ephemeræ, deinde festinãt ad putredinem, & adustionem, & ad febres putridas, & adustiuas; quæ febres iam dictæ quandoq; faciunt cadere in hecticam. Notandum pro declaratione partium ꝙ corpora calida & humida sunt ad febres parata & maxime putrida propter caliditatem actiue cõcurrentem & humiditatem disponentem ad putredinẽ: & proprie quãdo humiditas superat calorẽ, ita vt obtundat, & suffocet ipsum. Contra plurimum minus putrescit pauco, quarto metheororum: ergo quantum humidum est maius, minus erit putrescibile. Dicendum quòd quantum humidũ est maius, & bene à calore regulatum, minus putret quam paucum humidum æque bene regulatum: sicut apparet in aqua multa & huiusmodi humidis: quæ cum multa sunt minus putrẽt, quàm pauca. sed in proposito humidum illud multum non est bene à calido regulatum, vnde multiplicantur superfluitates ad putredinem disponentes. Item humidum illud superfluum disponit ad putredinem oppilando, prohibendo euentationem, & calorem suffocando: quapropter sua caliditas efficitur extranea. Notandum secundo quòd huiusmodi corpora sunt fœtidi sudoris vrinæ & egestionis propter plurimas superfluitates acuitate participantes multiplicatas, in prima, secunda, & tertia digestione. quapropter fœtent sicut corpora hircorum octauo thera. Vtrum autẽ aliqua putredo stet cum latitudine suæ sanitatis non intendo ad præsens disputare. Credo tamen quòd non sit inconueniens quòd in huiusmodi corporibus cum latitudine suæ sanitatis stet aliqua leuis putrefactio: cuius signum est fœtor exeuntium. Quod autem dicat Auicen. 3. primi. quòd ars conseruatiua sanitatis facit securitatem de ƥhibitione putrefactionis omnino, intelligitur in corporibus inculpate sanis. Notandum tertio quòd corpora calida & sicca sunt ad febres parata propter symboleitatẽ: cum febris sit calor formaliter, & siccitas virtualiter. In istis autem & fere in omnibus antecedunt febres ephemeræ propter spiritus inflammabilitatem, & subtilitatem. vult enim Gal. 1. de differentijs feb. 1. cap. quòd spiritus facilius quàm humores: & humores facilius quàm mẽbra vt plurimum recipiãt calefactũ esse, vbi dixit quòd omnis leptomeris subiecte facilius alteratur ƥ achimera: & quia humores eorum sunt mordaces inflammabiles non multũ amici naturæ facile putrefiunt, & aduruntur: & sic facilius transeunt ad feb. putri. & adustiuas; inter quas inferius in capitulo de causone ostendetur differentia. cadunt etiã faciliter in hecticas, cum corpora eorum sint calida & sicca, hecticæ proportionata: permutatio enim in genere proportionali est facilior.

Dubitatur vtrũ corpora calida & humida sint ad febres cæteris paratiora, & videtur ꝙ sic, ex sententia Auicen. in capitulo præsenti auctoritate aliorum quos nõ reprobat: quare sibi videtur consentire. In oppositũ est Gal. octauo therap. decimo cap. quem sequitur Rasis. 16. cõtinẽtis secundo capitulo. qui in primo gradu inter parata ad feb. ponunt corpora calida & sicca, in secũdo gradu calida & humida. Pro solutione dubii pręmittendũ primo ꝙ aliquod corpus esse paratũ ad feb. potest dupliciter intelligi, vno modo, quia facilius est aptum ad febres permutari, & ecõtra. illud est minus paratũ ad febres qđ difficilius ad feb. ƥmutatur. & cum difficultas actiõis iuxta communẽ opinionem habeat attẽdi penes potentiã necessariã ad operationem, illud corpus erit magis paratũ ad feb. qđ a minori cã potest ad feb. trãsmutari. & ecõtra, illud erit minus paratũ qđ fortiorẽ exigit causam ad ipsum trãsmutandum ad feb. Secũdo modo potest intelligi aliqđ corpus esse præparatũ ad feb. quãdo aggregatũ ex oĩbus præparationibus ad feb. est maius in ipso quàm in alio. præparatiões aũt istę sunt .s. ƥparatio ad hecticã, pręparatio ad ephemerã, & præparatio ad humoralẽ. Præmittẽdũ secũdo ꝙ aliqđ corpus esse præparatum ad feb. põt intelligi, aut ad feb. absolute, aut ad feb. facile cognoscibiles; dicimus .n. ꝙ putridæ facile cognoscũtur: sed ephimeræ & hecticę in suis principiis difficulter, vt inferius Auicen. vbi agit de ephimeris in particulari, & tractatu tertio, vbi agit de hecticis. Quibus ita præmissis sit hæc prima cõclusio. accipiẽdo paratũ primo modo, corpora cholerica sunt magis parata ad feb. quàm sanguinea, quàm & quæcunq; alia. probatur: nam corpora cholerica facilius trahũtur ephimeram quàm sanguinea: & tam cholerica quàm sanguinea facilius trahuntur ad ephemeram quàm ad quancunq; aliam febrẽ. ergo corpora cholerica sunt magis parata febrire quàm sanguinea. Secũda cõclusio accipiẽdo paratũ secũdo modo cholerica sunt magis parata ad feb. quàm sanguinea, & quæcũq; alia: ƥbatur quia in cholerico est maior præparatio ad feb. ephemeras quàm in sanguineo, aut aliquo alio. & in ipso ẽ etiã maior

præparatio ad hecticas, iuxta textum Auicen. & cum hoc est valde paratum ad feb. adustiuas & putridas, iuxta textum Auic. ergo absolute est magis paratum ad feb. quàm sanguineũ. Et hæ duæ cõclusiones sũt pro opinione Gal. & Rasis. Et ex istis infertur ꝙ corpora cholerica facilius febriunt quàm sanguinea. Tertia conclusio pro opinione Auic. corpora sanguinea sunt magis parata ad febres facile cognoscibiles .i. ad putrida, quàm corpora cholerica. Corrclarium, corpora sanguinea frequentius febriunt pu. quàm cholerica. Hæc tamen tertia conclusio non habet demonstrationẽ sed persuasionẽ: quia in sanguineo simul concurrunt causæ agẽtes & patientes cõcurrentes ad putredinem, & cum hoc est in eis multa oppilatio prohibẽs euentationem, & plurimæ sunt superfluitates facile putrescibiles. Deinde cum dicit.

Et sequuntur ea ambo quæ æquantur in humiditate & siccitate, & dominatur caliditas, & ista sunt de genere eorum quibus incipit febris uaporis calidi, deinde permutatur ad febres humoris.

In hac tertia parte ponit tertiũ gradũ corporũ præparatorum ad febres, quæ sunt corpora calida tantum .i. lapsa à temperamẽto per calidum: & in passiuis temperata. & dicit ꝙ ista sunt minus parata quàm duo præcedẽtia, & magis parata quàm sequentia, & in ipsis incipiunt febres vaporis calidi .i. ephemeræ, quarum calefactum esse est in vapore calido, qui est spiritus. demum continuata actione caloris permutatur ad feb. humorales, incipiunt autẽ febres ephemeræ, quia habent spiritus multos, & valde calidos, & inflammabiles: hæc enim complexio ꝓportionata est multiplicationi spirituũ qui sunt magis calidi quàm humidi, sunt autẽ hæc corpora minus parata ad febres, & proprie putrida, quàm calida & humida, quia habent paucitatem superfluitatum, nec ita sunt parata oppilationi cum habeant minus de humiditate, quàm calida & humida, licet forte non sint minus parata febribus ephemeris. Sunt etiam minus parata ad feb. quàm corpora cholerica, quę ꝓpter vtranq; qualitatem sunt incendio parata, & ad febres ephemeras, hecticas, & humorales, & proprie cholericas tam putridas, quàm adustiuas.

Postea illa in quibus æquantur calor & frigus, & multiplicatur humiditas: & istis quidem febres putredinis accidunt secundum plurimum incipientes.

Ponit hic quartum gradum, & sunt humida tantũ temperamẽta in actiuis, & lapsa à temperamẽto per humidũ: & in istis incipiunt feb. putredinis propter humiditatẽ superfluam ad putredinẽ disponentẽ. Ista aiit corpora, licet forte sint magis parata ad putridas, quã calida tantũ, sunt tamen minus parata quàm illa ad hecticas, & ephemeras, quapropter absolute comparata triplici præparatiõe sunt absolute minus parata ad feb. quàm calida tantũ. Contra, hæc corpora sunt magis parata ad feb. quã calida & humida. igitur ordo malus, tenet consequẽtia, quia ex sententia Auic. corpora calida & humida sũt maxime parata ad feb. quãdo humiditas vincit caliditatẽ, sed in humido tantũ humiditas magis vincit caliditatẽ quã in calido & humido, cum humiditas in ambobus sit æqualis, & caliditas sit remissior in humido tantũ, quã in calido & humido. Dicẽdum ꝙ nõ solũ sufficit dominiũ humitatis supra caliditatẽ ad disponendũ corpus ad putredinẽ, sed requiritur etiam quòd sit caliditas notabilis potẽs promouere ad putredinẽ qđ non est in humido tantũ, sed bene in calido & humido. Et ꝙ hæc responsio sit vera manifestũ est. nam ex eodẽ argumẽto ꝓbaretur ꝙ frigida & humida sũt magis ad putredinẽ parata, quod est contra omnium determinationem.

Et corpora frigida & humida, & frigida & sicca sunt longinquiora corpora à febribus, & proprie ephemera.

In hac parte vltima præsentis capituli ponit corpora longinquiora à febribus, dicens quòd sunt corpora frigida, & humida, & frigida sicca & proprie ab ephemeris. nõ .n. habẽt hæc corpora spiritus incẽdio paratos, & corpora frigida & humida resistunt ẽm vtranq; qualitatẽ lapsui febrili, qui est calor formaliter & siccitas virtualiter, & ista corpora inter omnia sunt maxime longinqua ab hecticis, & ephemeris. frigida autẽ & sicca magis longinqua à putridis quàm aliqua ex præcedentibus.

Dubitatur cum nouem sint complexiones. octo distemperatæ quatuor simplices silicet calida tantum, frigida tãtum, sicca tantum, & humida tantum. & quatuor distemperatæ compositę calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca, & nona est temperata secundum vtrasque contrarietates, quare Auicen. graduauit solum sex, & omisit frigidam tantum, siccam tantum, & temperatam. Respondetur secundum Gale. de intentione Thadei quòd graduatio harum conclusionũ triũ quas omisit, datur intelligi per reliquas, nam complexio temperata inter cæteros plus resistit, & frigidam tantum intelligit ordinari vt frigidam & siccam. & vltimo siccam tantum.

Contra hanc determinationem est sententia G. 8. therap. & Ras. 16. continentis, qui graduando has conclusiones posuerunt in primo gradu præparationis calidam & siccam, in secundo calidam & humidam, in tertio calidã tantum, in quarto siccam tantum, in quinto temperatam, ergo temperata non maxime resistit causis trahentibus ad febres, nec est maxime longinqua a febre. & probatur ratione, accipiamus corpus temperatum in extremo calidiori & sicciori temperamenti, & aliud corpus temperatum in extremo frigidiori & humidiori temperamenti, tunc certum est quòd in hoc resistit magis causis febr. facientibus, quàm illud quod est in extremo calidiori & sicciori, ergo in aliqua proportione, sit ergo quòd in dupla, volo tunc quòd labatur hoc corpus extra temperamentum per frigidum & humidum; & sequitur quòd immediate post hoc erit distemperatum. Et patet quòd magis resistet causis febrem facientibus quàm temperamentum in extremo calidiori & sicciori temperamenti cum nulla proportio subito deperdatur. Et confirmatur, quia corpus frigidum & humidum, & similiter frigidum tantũ, & frigidum & siccum magis resistunt ne trahantur ad ephemeras, hecticas, & putridas propter complexiones suas his lapsibus magis contrarias. Quare vna cum Gal. & Rasi tenendum est corpora temperata in quinto gradu præparatorum ad fe. esse situanda. Si autem quæratur de lapsib. in spãles feb. est dicendum, quòd sanguinea magis sunt parata ad sanguineas, cholerica ad cholericas, melancholica ad melancholicas, phlegmatica ad phlegmaticas propter symboleitates, sicut quotidiana experientia comprobatur.

De horis febrium. Cap. III.

Febriũ horæ sunt sicut reliquarũ ægritudinũ, principiũ, & augmentũ, & status apud vltimũ, & declinatio. Et sũt quãdoq; particulares causæ cuiusq; paroxismi.

In hoc tertio cap. & similiter in 4. sequenti agit de horis, siue temporibus feb. & in hoc. 3. cap. inuestigat numerum temporum, & descriptiones ipsorum. & in 4. cap. docet huiusmodi tempora cognoscere. Hoc aũt tertiũ cap. diuiditur in tres partes. Primo ponit numerum temporũ quaternarium: in secũda parte describit vnumquodq; tempus. in tertio ponit can. completiuos huius doctrinæ. secunda ibi § Et principium quidem. § Tertia ibi vltra medium capituli. § Et status quidem diuersificatur. § prima in duas. In prima ponit duas diuisiones temporum. In secũda parte ponit duos canones. secunda ibi § Et timor est a principio. § De prima parte dicit, quòd feb. horæ sunt quatuor sicut reliquarũ ægritudinum, scilicet principium, augmentum, & status apud vltimum, id est in quo accidentia vltimãtur, vel vltimatur victoria virtutis contra materiã, aut econtra. Quartum est declinatio. Et subdit quòd hæc quatuor tempora, quãdoq; sunt particularia, causa vniuscuiusq; paroxismi. Pro quo sciẽdũ quòd tempora dicuntur vniuersalia, quia mensurant totius morbi cõsistentiam,

Et dicuntur particularia, quia mensurant partem. s. paroxismum, vel exacerbationem: & per tempora quatuor debetis intelligere quatuor varietates diuersas, quæ accidunt in totius morbi consistẽtia, aut in paroxismo, quæ varictates tempore mensurantur: licet etiam per quatuor tempora possumus intelligere, quatuor mensuras illos quatuor varios motus totius morbi, aut paroxismi mensurantes. sed hic secundus intellectus pertinet magis ad physicos, qui diffiniũt tempus esse numerum motus secundũ prius & posterius. & prior intellectus est magis medicorum.

Vtrũ quilibet morbus habeat quatuor tẽpora.

Dubiũ difficile in hac parte dignũ discussione paucis perstringendũ est. Vtrum quilibet morbus habeat quatuor tpa.

Pro decisione huius dubij præmittendum ꝙ morbus apud Auic. secunda primi cap. primo, & ij. est dispositio nõ naturalis in corpore humano, ex qua prouenit in operationibus nocumentũ essentialiter primo prouẽtu. i. per se & immediate: & illa est cõplexio non naturalis, aut cõpositio nõ naturalis, sub qua soluta continuitas cõprehenditur. Notandũ secundo, quòd tempus morbi dupliciter accipitur, primo proprie sicut accipiunt philosophi pro mensura motus morbi. secundo accipitur magis proprie apud medicos pro motu morbi tempore mẽsurato. Vnde secundum hanc acceptionem quatuor tempora morbi sunt quatuor varietates morbi distincti tempore mensurate: sed penes philosophos quatuor tempora essent mensura quatuor varietatum. Tertio notandum quòd tempora sunt duplicia vniuersalia & particularia quæ sunt superius descripta. Tempora vniuersalia distinguuntur tripliciter, aut penes morbi essentiam, aut penes accidẽtia, aut penes materiæ alterationem. Penes morbi essentiã principium est tempus in quo apparet ægritudo, & eius similantur dispositiones, nec apparet in ea augmentum scilicet notabile. Augmentum est tempus, in quo ægritudinis manifestantur signa omni hora post horam scilicet manifeste intendendo vsque ad statum. Status est tempus in quo ægritudo manet secundum vnam dispositionem scilicet postquam aucta est: ita vt non appareat notabilis mutatio intendendo, aut remittẽdo. Declinatio est tempus in quo eius apparet diminutio, & quanto plus procedit eius minoratio est magis manifesta: quæ diffinitiones sunt istorum temporum etiam penes accidentia cum causa & effectus debeant proportionari: & istæ sunt descriptiones temporum vniuersalium morbi secundum Auicen. secunda primi cap. vij. Principium autem penes alterationem materiæ est tempus in quo materia cruda est, nec apparet in ea vestigium digestionis manifestũ, aut digestioni contrarium. Augmentum est in quo apparet in materia vestigium digestionis manifestum, aut digestioni contrarium, diminutum tamen a summa digestione vel dispositione contraria digestioni. Status autem est in quo apparent signa digestionis completa, aut dispositionis contrariæ digestioni. Declinatio autem est cum materia digesta notabiliter expellitur, aut permutatur. Si enim sint signa omnino digestioni contraria post statum non sequitur declinatio, cum mors accidat in eo. Tempora autem particularia in febribus distinguuntur penes modum se habendi caloris: ita vt dicatur principium quando calor præfocatur a materia submersa in membro. Augmentum quando calor præfocatus excitatur, & manifeste ad extremitates corporis procedit. Status autem est cum omnes partes corporis intensiori gradu calefiunt. Declinatio autem cum calor putredinalis incipit remitti. Tempora tamen febrium ab Auic. in præsenti capitulo statim describentur.

Vniuersalia morbi tpa tripliciter distĩcta.

His igitur prænotatis sit hæc prima distinctio, morborum quidam sunt materiales, quorum causa coniuncta est materia. quidam immateriales, qui non immediate pendent à materia: per materiam autem intelligo humorem, humiditates secundas, chilum, feces, sudorem, vrinam, & huiusmodi. Exemplum materialium sicut febres humorales & apostemata. Exemplum secundi, sicut hectica, & ephemera, & de vtrisq; est sermo in quæstione. Vnde nota ꝙ materia de qua est sermo apud medicos descriptiue est corpus mixtum inanimatum anima humana corpori intrinsecum manifeste sensibile sensu visus & tactus. Secunda distinctio, morborum quidam sunt salubres, quidam mortales, & de vtrisque similiter est sermo. Tertia distinctio, morborum naturalium salubrium quidam sunt seruantes materiam ad vnã criticam expulsionem, sicut causon, synocha, & similes. quidam non seruantes materiam ad vnam criticam expulsionem, sicut pleuresi, empyima, tussis, & similes. Quarta distinctio. morbi quandoque incipiunt à materia cruda: quandoque incipiunt à materia digesta, aut à materia maligna babente dispositionem digestioni contrariam. Exemplum primi. sicut si febr. inciperet à phlegmate, aut cholera, in qua nullum appareret signum digestionis, aut digestioni contrarium. Exemplũ secundi, si inciperet ab aliqua materia cum manifestis signis digestionis in principio: aut contrarijs digestioni. Est enim possibile quòd aliqua materia digeratur in venis à corde distantibus, & per distantiam febrem nõ faciant. Si autem ista moueatur versus cor faciet febr. propter ꝓpinquitatem eius ad cor, quæ febr. incipiet à materia digesta. Idem casus potest fieri de materia malignata in locis à corde distantibus, quæ postea mota versus cor faciet febr. incipientem cum signis digestioni contrarijs. Quinta distinctio. morbi quidam incipiunt post principium generationis, quidam in principio, non enim est inconueniens quòd aliquis incipiat esse cum febre, licet ante primum instans esse sui caliditas illa nõ diceretur febris, sed solummodo caliditas extranea. est enim febris passio viuentis. His ita pręmissis sit hæc prima conclusio. In morbis pendentibus ab vnica materia durante à principio vsque ad statum nulla facta notabili subtractione, aut addirione alterius materiæ tempora paroxismi, & tempora vniuersalia coincidunt. Secunda conclusio, licet ita sit vt præcedens asserit conclusio: stat tamen principium particulare includere principium, augmẽtum, & statum vniuersales. probatur, nam moriatur quis in principio particulari primi paroxismi cum frigiditate extremorum: tunc certum est quòd iste moritur in statu vniuersali quo ad accidentia: quia de necessitate præcesserunt principium, & augmentum vniuersalia. est enim status cum accidentia vltimantur: sed non possunt magis vltimari quàm cum moritur. Tertia conclusio. in nullis morbis non habentibus aliquam varietatem à medico sensibilem contingit aliquod tempus esse. patet de cæcitate incipiente in principio generationis, & durãte vsq; ad extremũ vitæ. hæc enim cum non habet varietatem a medico sensibilem non habet tempus. Quarta conclusio. in morbis incipientibus in principio generationis aut ad mortem terminandis nõ sunt quatuor tempora assignanda: cum frequenter careant primi principio secundi semper declinatione. Quinta conclusio. in morbis materialibus, aut immaterialibus non recipientibus notabilem variationem: nõ oportet assignare quatuor tpa penes ipsius materiæ variã dispositionẽ: paret in oppilatione. Sexta conclusio. in omni morbo siue materiali, siue immateriali incipiente post principium generationis, & ad salutẽ terminando sunt quatuor tpa tam penes morbi essentiã, quàm accidentia. patet conclusio. cũ omne quod incipit, deinde declinabit, necesse est intendi, & aliquãdo in vltima sui intensione existere. Septima conclusio. non quilibet morbus materialis incipiens post principia gñationis, & ad mortẽ non terminandus fm dispositionẽ materiæ notabiliter variabilis habet quatuor tpa penes materiæ alterationẽ. patet de incipiente a materia digesta non habente principiũ, aut a materia quæ reducitur ad benignũ quæ non habet declinationẽ, sicut in apostemate curato per repercussionem, aut in synocha: cũ materia ad benignum reducitur. Octaua conclusio. in oĩ morbo materiali incipiente post principiũ gñarionis, & ad salutẽ terminãdo notabiliter variabili in suis dispositionibus fm materiæ varietatem, & incipiente a materia non reducibili ad benignum cruda processura vsque ad complementum digestionis illi materiæ conuenientis sunr ad minus quatuor tpa fm materiæ dispositionẽ. Hæc conclusio taliter limitata est de intentione auctoris. Nona conclusio. possibile est in aliquo morbo simul inchoare principium, augmenrũ, statum, declinationem quo ad mareriæ dispositionem. Hæc conclusio manifesta est, posito ꝙ aliqua febris incipiat a materia difformi, cuius vna pars sit cruda alia manifeste digesta, & alia summe digesta. & cũ hæc materia summe digesta incipiat expelli: & ita usq; ad finẽ consumptionis materiæ totius procedatur. ita ut pars cruda digeratur. & similiter manifeste digesta cõplete digerat:

Morborũ materia.

& tan-

& tandē oēs expellantur. Decima cōclusio.possibile est post statum vēm sequi principiū & augmentū. cōclusio patet exponēdo,ꝙ per nouā materiā aduentū materia digesta incrudet & fiat inepta expulsioni: vnde uidemus persæpe post manifestā digestionem apparentē in urina : itē apparere urinam crudā subtilē sine hypostasi. Correlariū,plura principia,augmenta,status,& declinationis sunt in eodē morbo repabiles

Vndecima cōclusio.quilibet paroxism⁹ febrilis & salubris habet quatuor tpa penes modū se habendi caloris distincta. dicit febrilis ad drīam paroxysmi nō febrilis:sicut esset paroxysmus colicæ.qui non distinguit penes modū se habēdi caloris:sed penes doloris intensionē, & reliqua accidentia: dicit salubris ad drīam mortalis.in cuius quolibet tpe potest æger mori. Hæc conclusio sic limitata est de intentione auctoris. & ex his potest apparere solutio omnium fere argumentorum, quæ in hac materia ficti consueuerunt.

Et timor est a principio vsq; ad statū, apud declinationem vero nō moritur æger ex ipsa febre: nisi per id quod dicemus de ea communiter.

In parte præsenti ponit duos canones pronosticos,primus est quòd timor est a principio uniuersali usque ad statum uniuersalem inclusiue . nam in quocunque istorum potest æger mori,secundus canon, ꝙ in declinatione uniuersali uera non cōtingit ægrū mori merito ipsius febris. sed bene propter id quod ipse dicet secundo huius,de casus potentibus interficere ita in declinatione sicut in alijs temporibus.

Morbi tēpora tripliciter distinguunt

Notandū primo,ꝙ cum tempora tripliciter distinguantur .f.penes essentiā morbi, accidentia, & materiā. in hoc primo canone intelligit ꝙ contingit ægrum mori in quolibet istorū temporū principij,augmenti,& status distinctorum penes alterationē materiæ : nō autem penes accidentia : neq; morbi essentiā.nam omnis qui moritur,moritur in statu accidentiū, sequente essentiam morbi. in principio.n.augmento,& statu potest materiam pōt mori, propter materiæ multitudinem, aut grossitiem suffocantem,aut propter ipsius malignitatem manifestam,aut occultā propter virtutis debilitatē : immo et apparētibus manifestis signis digestionis : nisi materia sit difformis pōt mori merito partis malignioris non recipientis digestionē. Gentilis tñ dicit,ꝙ ubi tota materia sit uniformis uniformitate a uirtute uincibili apparentibus signis digestionis,nō contingit ægrū mori. quia postquā natura fuit sufficiēs ad dandū sibi digestionē manifestā:cū prius nō haberet: multo potentior erat ad dandum cōplementum digestionis. Hæc tñ ratio Gentilis non est multū efficax : præcipue apud ipsum,qui tenet quòd digestio & putrefactio simul intendat. possent.n. apparere signa digestionis manifeste : & tñ putredine plus intēdi in materia quàm digestionē : & sic tandē interficiet. Præterea , licet uirtus procedat in morbo digerēdo materiā, procedit et debilitādo : cū ergo sit possibile ipsam plus debilitari proportionabilr,quàm materiā digeri,poterit accidere mors ante cōplementum digestionis. Præterea. dato quòd cōplete digesserit, forte nō poterit ipsam expellere propter ineptitudinē uiarū: & quia materia erit in loco distante a uijs ductuū, quare tandem succumbit. Est ergo una cū Aui.dicendū,ꝙ cōtingit ægrum mori a principio usq; ad statū,siue materia sit uniformis,siue difformis:immo et apparētibus signis cōpletæ digestionis , qđ et quotidiana experientia probatur. Idem etiā dixit Gale. quòd signa digestionis sunt dantia fiduciam sanitatis: dixit enim fiduciam & credulitatem : non autem scientiam,aut salutis necessitatem .

Declinatio vniuersalis duplex.

Pro declaratione secundi canonis dubitatur utrū contingat ęgrum mori in declinatione uniuersali,ui morbi illius cuius est declinatio. Et arguit quòd sic. quia contingit ægrum mori in declinatione particulari. ergo & in uniuersali, tenet consequentia,cū non uideatur causa diuersitatis. In oppositū est Auic.in cap.præsenti : & Gale.in.3.de crisi,cap.5. & dicit Gale. ibi hoc esse experimēto & rōne. Ratio aūt eius hæc est,quia nō est possibile ꝙ æger moriat vi illius morbi, cuius materiam vincit virtus, & cui perfectè dominatur. nam si in temporibus prioribus nō succubuit, vbi non erat tanta proportio virtutis ad morbum, quomodo poterit in declinatione succumbere , in qua maiorata est proportio virtutis ad morbum, & causam, & accidentia eius?

Pro solutione dubij dicendū, quòd duplex est declinatio vniuersalis,vera,& nō uera , vel mentita. uera declinatio est illa, in qua uirtus perfectè dominatur morbo, & causæ eius, & accidentibus : & non mori,est.n. vera declinatio uia in salutem . vbi aūt non sit ucrū dominiū super omnibus his cum fixione uirtutis,& constantia eius est necessaria uia in salutē. Declinatio aūt non uera,siue mentita est qñ super his tribus uirtus non perfectè dominatur cū fixione & constantia eius, sed solū apparenter . De hac aūt declinationē uniuersali nō uera auctores cōmonefaciunt medicū, ne facile pp apparentem declinationem salutē promittat . Et posuerunt sex casus falsæ declinationis frequenter contingentes. Primus multotiens cōtingit quòd calor naturalis resoluit,ad cuius minoratione minoratur extraneus. unde mēbra,quæ prius erāt notabiliter calida ad tactū iam incipiunt tepere tepore simili calori naturali. hic tñ tepor est transitus in frigiditatem extremorū,& mortem caloris innati.& de hoc Auic.cōmonefacit prima quarti, cap.4.quasi in fine capri ibi. Et multotiēs quidem accidit apud mortē dispositio,quę est sicut declinatio,& est sicut æger iam euaserit ,sed oportet ut non occuperis in hoc, immo cognoscas dispositionem pulsus an magnificetur, an finiat. Secundus casus est, quādo materia est difformis, & subtile quod putruit , aut forte non putruit resoluitur , & aliquo modo euacuatur,sed remanet grossum, quod nondum putruit malignius subtili : qđ tandem ducit ad interitū: sicut in hemitriteis. Tertius casus, quādo materia permutatur de uno mēbro, in quo facit fortiora accidētia ad aliud membrū nobile, in quo cum figitur interficit. tunc cum materia est in uia transitus de uno ad alterum uidetur manifesta alleuiatio accidentiū,& æstimatur declinatio : cùm qua tamen mors sequitur propter fixionem marciæ in alio membro : exempla sicut angina mutat ad peripneumoniā : aut ad phrenitidem: & sicut cum colica permutatur ad paralysim, & apoplexiam. Quartus casus est,quando morbi materia minoratur,& similiter morbus: sed uirtus et cum hoc minoratur,sed æqualiter,aut forte plus : tunc et deuenire ad instās, in quo fere simul deficiet virtus,& ægritudo.& ista apud Gal.3.de crisi,& in lib. Sectarum.& apud Concil.differētia. 107. uocatur pugna cadmica : habuit.n. Cadmus rex Persarum filius Agenoris duos filios Teucron, & Polynicem, qui se mutuis uulneribus interfecerūt. sic in hoc casu uirtus,& morbus sese interimunt. Quintus casus est qñ propter multum conatū uirtutis,uidentur accidētia remitti,& uirtus fortificari:sicut accidit illi,qui cū erigit caput,in syncopi morit, & multotiēs ista accidunt in febribus apud mortem, propter ultimos conatus naturæ : quia infirmi se erigunt, rectè loquuntur, & post pusillū deficiunt. Et de hoc te cōmonefacit aphor.secundæ particulæ. Non ēm rationem alleuiatis oportet non credere.i.cōfidere. Sextus casus est,quando ad aliquem morbū materialem sequit alius morbus immaterialis: ut cū ad apostema renis declinans, & ruptura ad intestina sequitur ulcus , morbus tandem mortalis. Similiter cū ad peripneumoniā declinantē ruptura sequitur & phthisis . sed omnes istæ sunt declinationes nō uere : quia non sunt cū pfecto dominio uirtutis supra morbum, causam eius, & accidentia eius cū fixione,& constātia ipsius uirtutis,propterea nō facile salutem promittas nisi alleuiatione perseuerāte , & postquā cognoueris esse ueram declinationem. Ad rationem in oppositū de declinatione uera particulari, & uera uniuersali , dicit quòd similitudo nō est bona : illa.n.particularis fit a calido putredinali euaporāte, cum qua pōt extingui calor innatus,& etiam potest mori merito materiæ, quæ est sub forma causæ accidentis, cui uirtus nō dominat,sed dominetur materiei facienti paroxysmū.

Quō in declinatiōe vniuersali moriatur æger.

Et nota quòd licet sicut determinatum est nō possit mori æger in declinatione uera uniuersali merito illius ægritudinis,potest tñ mori merito alterius dispositionis,quæ illi ægritudini complicetur : Item potest mori propter inordinatum regimen in aliqua sex rerum nō naturalium,ut forte quia debilis surgit ad ascellam, & taliter surgēs syncopizat: quapropter esto cautus,ubi uirtus sit debilis maxime,summopere oportet cauere omne hmōi regimen inordinatum : & hoc est quòd dixit Aui.in textu,quòd nō moritur æger in febre ipsa, nisi propter illud qđ dicemus secunda quarti de causa cōmuniter accidēte,tam in declinatione, quàm in alijs tēporibus.

Et prin-

Et principiũ quidē est hora, qua calor naturalis præfocatur a materia submersa ĩ mẽbro, tãdiu donec nõ appareat maturationi, aut diuersitati eius cõtrariæ maturationi vestigiũ.

In hac parte describit quatuor tpa suprascripta. & primo principiũ. secundo augmentum. terrio statũ. quarto declinationem. secunda ibi§Et augmentũ§ tertia ibi§Et status§ quarta ibi. §Et declinatio.§ prima in duas. nam primo facit sicut dictũ est in secundo. ibi. §Et principium quidem est inuentũ§ remouet quoddã dubium. De prima parte describens principium dicit, quòd est hora in qua calor innatus præfocatur a materia submersa in membro durãs rãdiu, donec nõ apparet maturationis, aut dispositionis contrariæ matruationi vestigium. s. manifestum. nam cum incipit apparere huiusmodi vestigium manifestum incipit augmentum.

Principiũ triplex.

Notandũ primo ꝙ principiũ capit̃ tripliciter. qñq; ꝓ principio initiatiuo morbi, qñq; pro primis tribus dieb⁹, & neutro istorũ modorũ hic describit principiũ. tertio mõ accipit̃ vt est vnũ de quatuor tpibus morbi: & taliter sumptũ hic describit̃. Notandũ secũdo, ꝙ calorem præfocari nõ est nisi calorē cõstringi, & disponi ad extinctionē: qđ fit ꝫm plurimũ pp materiã, & ꝓprie grossã, & viscosam, aut multã, aut ꝓpter vapores multos, grossos, & uiscosos. hæc aũt materia submergit̃ in mẽbro, quia tegit mẽbrũ, & forte implet ipsius porositates, pp quod tegumẽtũ calidũ actuale, & ꝓprie spirituosum indigẽs pro sui cõseruatione vt euẽretur, iam pp materiã tegentē, aut pp vapores cõstringitur, quia nõ pōt dilatari sicut deber, & rẽdit ad extinctionē sicut ignis sub multis lignis viridibus suffocatur: aut ẽt sub scutella positus. Et qñq; hæc præfocatio est tanta, vt nõ solũ minuat calorē, sed destruat, propterea quandoq; accidit mors in principijs paroxysmorum.

Et ex his apparet, quę sit dñia inter calorē extingui ꝑ viam suffocationis modo iã dicto, & calorē extingui ꝑ viã resolutionis ꝓprij subiecti.

Naturalis calor ĩ paroxysmorum principijs pręfocatur.

Notandũ tertio ꝙ calor magis præfocatur in principio vñi, & in principijs paroxysmorũ: q̃a materia est magis grossa, & minus passa a calore. Cõtra, in principijs paroxysmorũ status, calor magis præfocat̃, quia frigus durat diutius q̃ in principijs paroxysmorũ prĩcipij, ergo hæc notificatio magis cõuenit statui q̃ principio. Dicendũ, ꝙ in principijs paroxysmorũ status multotiẽs calor magis præfocatur, q̃ in principijs paroxysmorũ principij vñis, quia materia est pluris quãtitatis, aut forte mouet̃ ad mẽbra maiori cũ impetu. Sed intẽtio Aui. est, ꝙ in principio magis præfocat̃ a materia rõne grossitiei suæ, qua parũ passa est a calido. Vnde reliquis existẽribus paribus in principio, & statu, præterquã parte grossitiei materiæ, & suorũ vaporũ semꝑ magis præfocaret̃ calor in principio, q̃ in statu. Cõtra in tertianis puris materia est subtilior in principio q̃ in statu, quæ digerit̃ ꝑ ingrossationē: ergo calor magis præfocat̃ in statu in hmõi tertianis puris quàm in principio. Rñdetur ꝙ cõparãdo materiã grossam ad subtilē magis præfocat̃ grossa quã subtilis: cũ hoc tñ stat ꝙ materia subtilis magis præfocet q̃ mediocris: quia magis submergit̃ in porositatib⁹ mẽbri. Notandũ quarto, ꝙ in principio pōt apparere vestigiũ digõnis, aut dispositionis contrariæ digestioni occultũ, sicut exẽplificat Gale. 3. de crisi. Cum vrina aliqualiter rubefit, aut subtilis aliqualiter ingrossatur, & hmõi vestigia digestionis occulta nõ excludũt principia, sed solũ manifesta, sicut cũ apparet hypostasis. Notandũ quintò ꝫm Gentilē, ꝙ hæc notificatio principij conuenit tã principio particulari, q̃ vniuersali. In vtrisq; .n. præfocatur calor a materia submersa in mẽbro magis q̃ in alijs temporibus. Similiter ẽt tpe quietis principij merito causæ antecedẽtis magis præfocat̃ calor q̃ in quiete aliorũ temporũ.

Cõtra instat̃ ꝫm Gentilē, quia in principio particulari status vniuersalis apparet manifestũ vestigiũ digestionis cũ totã materia sit manifeste digesta & ꝑfecte. ergo hæc notificatio quantũ ad partem illã nõ conuenit principio particulari.

Rñdet ipse primo, ꝙ hæc descriprio cõuenit principio particulari quantũ ad primã particulã, sed quantũ ad secundã cõuenit solum principio vniuersali, licet etiã prima conueniat principio vniuersali. Secunda respõsio, ꝙ etiã in principio particulari status licet materia sit digesta, motus tñ eius est suffocatiuus caloris, & conclusiuus, ita vt appareat in pulsu submersio, & in vrina subtilitas. Tertia responsio sibi placens, quòd materia faciens paroxysmum in statu non est illa, quæ est digesta, sed noua materia quæ mouetur. Sed hæc responsio omnino est absurda, cum impossibile sit in statu esse aliam materiã, nisi quæ digesta est, in statu. n. materia est summe digesta. Primæ duæ responsiones magis mihi placẽt, licet credam intentionem Auicen. fuisse hic describere solum tẽpora vniuersalia penes materiam, licet aliquæ particulæ cõueniant temporibus parricularibus, & aliquæ temporibus vniuersalibus penes accidentia.

Dubitatur ꝓpter quæsitũ Gẽtilis, vtrũ in principio vniuersali possint apparere signa manifesta digõnis, aut dispõnis cõtrariæ digestioni. Et arguitur ꝙ sic: nã in principio homo pōt mori, & possunt ẽt in principio apparere signa mortis, licet pro tunc nõ moriat̃. Similiter possunt in principio apparere signa salutis, sed hæc in morbis materialibus sumuntur a digestione materiæ, aut a dispositione digestioni cõtraria: ergo quæstio vera ꝓ parte affirmariua. Et cõfirmat̃, nã in principio pōt vrina apparere nigra, aut viridis, quæ ẽ certũ signũ mortis si sit perseuerans, similiter in principio potest apparere vrina laudabilis febre incipiẽte a materia summe digesta. In oppositum est Auic. in diffinitione principij.

Pro solutione præmittit Gal. ꝙ dispositionē esse digestioni contrariã pōt dupliciter intelligi, vno modo ꝙ priuet digestionē actu: & hæc dispositio ꝓprie vocat̃ cruditas tollẽs tã digestionē q̃ dispositionē contrariã digestioni actu, licet non aptitudine. secundo modo pōt intelligi dispõnē esse digestioni contrariã, quia priuet digestionē actu, & aptitudinē, sicut est dispositio choleræ zinariæ, aut materia hærperis, estiomeni, carbunculi, & similiũ quę nullo modo possunt digeri. Quo præmisso pouit hãc ꝯclusionē, licet in principio appareant signa cruditatis priuãris digestionē actu, & nõ aptitudine: licet ẽt possint apparere signa occulta digestionis, & dispositionis ꝯtrarię. nõ tñ est possibile in principio apparere signa manifesta digestionis, aut dispõnis cõtrarię. Prima pars patet cũ morbi incipiãt vtplurimũ a materia cruda. Secunda pars probat̃, quia de intentione Gal. 3. de crisi, signa digestionis, aut dispositionis contrariæ occulta non separant principium ab augmento, sed solum manifesta. Tertia pars conclusionis est de mente Auicen. in diffinitione principij.

Ad argumẽta aũt in oppositum rñdetur, quòd licet homo possit mori in principio quo ad alterationē materiæ: & licet possint apparere signa certa salutis, & mortis in principio: ista tñ nõ sumuntur a digestione, aut purrefactione materiæ: sed multotiens a quãtitate materiæ intẽsione morbi virtutis debilitate & similibus, quibus medicus prudens iudicio rõnabili iudicabit morbũ esse mortalem: sicut econtra iudicahit salubrē ex dispositionib. cõtrarijs. Ad secũdũ respõdet ipse, ꝙ licet morbus incipiat cũ vrina nigra aut viridi, ẽ tñ adhuc in principio. Nam quãuis illa sint manifesta signa dispositionis contrariæ: illa tamen dispositio non est acquisita in materia merito caloris putredinalis agentis in materia tempore morbi, sed ante morbũ, & hæc apparitio non excludit principium ab augmento. Augmentum aũt huius morbi erit, qñ præexistenti malitiæ per actionem caloris putredinalis tẽpore morbi noua addetur malitia. Sed instat ipse. ponc ꝙ morbus incipiat a materia ita maligna, vt nihil possit addi supra illam malitiã, tuuc rñdet ipse, quòd hic morbus habet solum principiũ quo ad malitiã, in quo principio morietur. Similiter rñdet de morbo incipiẽte a materia digesta. Sed cõtra, pono ꝙ morbus incipiar a materia summe digesta, tunc per ipsum est in principio, & cũ euacuabit̃ hæc materia digesta, erit declinatio: ergo fiet trãsitus de extremo. s. de principio ad extremũ. s. ad declinationem sine medio, quod est satis absurdũ: Tutius itaq; est dicere sicut dictũ fuit in quæstione de tẽporibus morbi: ꝙ hic morbus incipiẽs a materia digesta incipit a statu, & quòd nunquã præcessit principiũ, aut augmentum, & post ipsum statum sequetur declinatio. Similiter de morbo incipiẽte a materia summe maligna, qui incipit in statu in quo morietur, quem neq; præcessit aliud tempus, neq; sequetur. Vnde apud me tenenda est hæc conclusio: licet inchoante morbo possint apparere signa manifesta, immo completa digestionis, aut dispositionis contrarię digestioni: non tamen est possibile quòd in principio appareant, nisi occulta signa digestionis, aut contraria digestioni.

Nullus est morb⁹ absq; principio.

Et principiũ quidẽ est inuentũ in omni ægritudine: verum quandoq; occultatur, sicut est eius occultatio in synocho, & epilepsia, et apoplexia: et quãdoq; principiũ est occultũ paucorũ accidẽtiũ, et æstimatur ꝙ nõ sit principiũ in ea. Et similiter quũq; in die primo febriũ acutarũ vidẽtur nubes, & signũ maturitatis, et æstimatur ꝙ nõ sit ei principium, et nõ est ita.

Hic remouet dubium ostendens ꝙ in omni morbo est principium, licet aliqñ occultetur, dans tres modos quibus põt occultari. Primus modus qñ principium est ita breue, quòd nõ est cognoscibile, sicut in synocho epacmastico qui post primã apparentẽ inuasionẽ ꝑcedit fere semꝑ augendo: in hoc.n. occultatur primũ status, & declinatio: & sicut in synocho paracmastico, qui a prima manifesta inuasione ꝑcedit declinando occultatur ꝑpter breuitatẽ, principiũ, augmẽtũ & status. Et in homotena, quæ a prima manifesta inuasione vniformiter se habet & fere tota est status, occultantur pp breuitatẽ principiũ, augmentũ, & declinatio. Similiter dicendũ est de paroxysmo apoplexiæ & epilepsiæ. Secundus modus est, qñ morbus est paucorũ accidentiũ: æstimatur.n. ꝑpter paruã læsionẽ, ꝙ nõ sit principiũ: & ꝓprie hoc accidit in hoïe forti & nõ delicato: licet tñ in veritate habuerit principiũ sensibiliter lædẽs operationes: qđ cognitũ fuisset a medico si fuisset præsens. Tertius modus qñ in die prima febriũ acutarũ apparẽt in vrina nubes siue hypostasis, & alia signa maturitatis: quapropter æstimatur nõ habere principium, licet habuerit, hæc aũt nubes aliqñ est vera: quia forte morbus incepit a materia digesta, aut quia forte ꝑpter benignitatẽ materiæ calidæ acquisita est, aut tertio, quia hæc nubes decisa est a materia nõ infecta, quæ erat tpe sanitatis, sicut aliqñ accidit in pestilentialibus. Aliqñ aũt non est vera hypostasis, sed quoddã flegma liquefactum simile hypostasi: inter quæ duo est differentia: quia illud flegma ante finem horæ petit fundum: hypostasis vero non ita cito descendit. Item hypostasis attinet cuidam relucentiæ: sed non flegma.

Et augmentũ quidem est hora, in qua cõmouetur caliditas innata ad resistendum materiei motu manifesto: & apparẽt signa digestionis, aut signa contraria digestioni.

In hac parte describit duplex augmentũ.d. primũ quòd est hora in qua cõmouet̃ caliditas innata ad resistendũ materiei motu manifesto. Secundũ dictũ est ꝙ in hora augmẽti apparent signa digestionis, aut dispositionis cõtrariæ digestioni. Notandũ circa primã partem, qđ ꝑ caliditatẽ innatã debem⁹ intelligere totũ calorẽ in febriẽte repertũ, qui partim est naturalis, partim præternaturalis, hic quidẽ totus calor, qui primo erat a materia præfocatus iam mouetur motu manifesto ad resistendũ materiei ne præfocetur: & ad agendũ in ipsam ad hunc finem vt digerat̃: sicut ignis qui primo sub lignis viridibus suffocabatur, iã spargit̃ & dilatatur vt ligna calefiat: sic est de calore nostro respectu materiæ. si ergo calor iste taliter agitet materiã vt fiat in ipsa manifesta impressio, ratiõe cuius sint apta sequi manifesta signa digestionis, vel cõtraria tunc est augmentum. Si aũt diminute ipsam agitet, vt nõ sint apta sequi vestigia digestionis, aut dispositionis digõni contrariæ, nisi occulta, tunc est principiũ de quo sermo præcessit. Notandũ secũdo, ꝙ hic calor ab anima directus licet intẽdat digestionẽ materiæ: nõ tñ semꝑ materiã digerit. Si.n. sit fortis & materia obediẽs, sequit̃ digõ intẽta ab eo. Si aũt sit debilis & materia multũ resistẽs rõne quãtitatis, aut rõne qualitatis malæ manifeste vel occulte: tunc sequit̃ dispositio cõtraria digestioni. Nec est credendũ ꝙ ille calor semper resistat dispositioni malæ in materia a calore putredinali inducendæ: immo plerũq; accelerat ipsius inductionẽ materiæ calefaciẽdo.

Status est hora pugnæ, & iudicij.

Et status quidem est hora, in qua vehemens est pugna inter naturam & materiam: et apparet victoria vnius ambarum earum super aliam, & est hora pugnæ.

In parte præsenti notificat statũ, & habet duas partes. In prima describit statum. In secunda ibi. §Et eius spatiũ§ declarat tps durationis eius. In prima parte describẽs statum dicit tria. Primũ est quòd status est hora in qua fit vehemẽs pugna inter naturã & materiã. Secundũ quòd in hac pugna apparet victoria unius ambarũ super alterã. s. naturæ supra materiam aut ecõtra. Tertium qđ est hora pugnæ. Circa primã partẽ notandũ quòd vehemẽs pugna inter naturã & materiã accidit ex resistentia materiæ ad naturã, sicut in cæteris trãsmutationibus, & motibus mere naturalibus, qui oẽs sunt successiui & fiunt in tempore propter resistentiã passi ad agens. Deducta enim resistentia transmutans ageret in non tempore: hæc autem pugna est maior in statu quàm in alijs tẽporibus: licet in quocunq; tempore sit aliqua pugna inter naturam & materiam; sed non vehemens sicut in statu.

Contra in augmẽto multotiens est maior pugna quàm in statu eiusdẽ morbi. vt qñ materia in statu est pauca; quia in tẽporibus præcedẽtibus est s̃m partẽ expulsa: tunc.n. in statu paroxysmi sunt remissiores & minus durãtes quàm in augmẽto & ꝑ cõsequẽs minor pugna. Ad hoc dicunt aliqui, qđ status hic descriptus ẽ solũ morborũ in quibus cõcidunt tpa penes alterationẽ materiæ, & accidẽtia: & isti sunt morbi reseruãtes materiã ad vnã criticã expulsionem. In alijs.n. nõ est incõueniens pugnã esse maiorẽ in augmento & principio quo ad digestionẽ: & plerunq; includat principiũ, augmentũ, & statũ, quo ad accidẽtia: & status quo ad digestionem nõ includat in illis nisi declinationẽ quo ad accidẽtia: sicut in pleuritide, & in oïbus morbis materialibus, in quibus materia in pluribus vicibus in principio & augmẽto est expulsa. Verũ s̃m hanc rõnem oportet dicere hãc descriptionẽ nõ cõpetere cuicũq; statui vẽ penes materiã. Aliter ergo dr̃ qđ aliorũ paritate supposita, præcipue ex parte quãtitatis materiæ maior est pugna in statu quàm in augmẽto: quia materia in statu hẽt oĩum digestionẽ & putrefactionẽ quã recipit in augmẽto & ꝑ cõsequẽs est apta magis stimulare virtutẽ q̃ in augmẽto. Et præcipue hoc est verũ apud tenẽtes digestionẽ & putrefactionẽ simul intẽdi. Et est ẽt in statu maior agitatio materiæ nõ solum ex parte alterationis: sed ẽt motus localis, cũ in statu magis q̃ in tꝑibus præcedẽtibus fiat cõmotio antecedẽs crisim, ꝑ quã separat̃ iuuatiuũ a nociuo. Et tertio ẽt in statu fit pugna critica, per quã materia expellitur ad extra, aut permutat̃: hec .n. oĩa licet aliqñ possint accidere in augmẽto: non tñ sunt de rõne augmẽti. Cõtra. sequit̃ ꝙ in declinatione est tanta pugna quãta ẽ in statu: cũ habeat oẽm digestionẽ & putrefactionem quã habebat materia in statu: & cũ hoc materia localiter mouet̃ & expellit̃. Rñdetur ꝙ licet in multis sit paritas: tñ in hoc est differẽtia ꝙ in rõne declinationis includit̃ ꝙ materia sit paucificata respectu eius qđ erat in statu: nõ aũt hoc includit̃ in rõne status respectu augmẽti. Secũdo instat̃ cõtra descriptionẽ: quia motus digestionis & dispõnis cõtrariæ digestioni sunt velociores ĩ augmẽto q̃ in statu: cũ magna pars digõnis aut putrefactionis acq̃ratur in augmẽto: parua aũt in statu. In statu.n. fit solum cõplementũ digestionis aut dispositionis cõtrariæ, quare valde parũ intẽdit̃. Ad hoc rñdetur quòd quantũcunq; hoc assumptũ sit verũ & cõueniẽs diffinitioni augmenti: tñ negatur cõsequẽtia, ꝑpter tres causas dictas statim quæ faciunt maiorẽ esse agitationem, & maiorem pugnã in statu q̃ in augmẽto. Circa s̃m dictũ est notandũ, ꝙ post hanc vehementem pugnã in statu apparet dñium aut naturæ supra materiã cum apparent signa completæ digestionis sumpta maxime ex vrina: aut apparet dñium materiæ supra naturã cum apparent signa completa dispõnis digestioni contrariæ. Circa tertium dictũ notandũ quòd status est hora pugnæ. s. criticæ: fiunt enim crises maxime in statu. tum q̃a virtus est multũ irritata: tũ quia materia est summe digesta: & sic parata expulsioni, aut summe maligna virtutẽ facile oppressura. In hac ergo particula vltima diffinitionis loquitur de pugna critica: sed in prima particula; cum dixit quia est vehemens pugna, loquitur de pugna non critica.

Morbi status terminus, & prognitio.

Et eius spatium est in habentibus paroxysmos acutos, paroxysmus vnus: & nõ cognoscitur, nisi per illum qui sequitur ipsum, aut duo paroxysmi: & cognoscitur in tertiò eius: ideo quòd non addit super illos ambos in pluribus, nisi in ægritudinibus macrouosis. fortasse enim assimilantur paroxysmi plures in omnibus iudicijs suis. Et illic apud statum completur vestigium digestionis, aut contrarij eius.

In hac parte declarat quod sit spatium status, & quomodo cognoscitur. & tria dicit. Primũ ꝙ status in morbis habentibus paroxysmos acutos, id est in morbis valde acutis est vnus paroxysmus: aut ad plus duo paroxysmi: sed in ægritudinib⁹

maero-

macronoxijs.i.lõgi tpis possunt esse valde plures paroxysmi status, qui vel erunt similes in oĩbus iudicijs suis.s.in longitudine, intensione, & læsione operationũ & similibus. secundo dicit ꝙ status non cognoscitur nisi per paroxysmũ sequentẽ, Si.n.paroxysmus sequens sit ualde remissus tunc præcedẽtes omnino similes fuerũt status. Tertio dicit ꝙ in statu cõpletur vestigiũ digestionis aut dispositionis ei contrariæ. Cõtra ẽm dictũ est sentẽtia Gal. 1. apho. cõ. 7. & primo de crisi dicentis ꝙ status cognoscitur antequàm sit, & qñ est præsens. Præterea. Cũ omnis diæta ordinẽt in relatione ad statũ quõ non præcognito statu põt medicus ægrum diætare. Respondetur ꝙ iudicio coniecturatiuo, & æstimatione veritati propinqua cognoscit̃ status antequàm sit: & multo magis cũ est præsens: quæ cognitio sumit̃ ex natura morbi, quantitate materiæ, qualitate ipsius, tpe, & virtutis cõstãtia, vel debilitate; & cæteris de quibus in sequẽti cap. cũ sciẽtia certa nõ cognoscat̃ status nisi cũ præterijt per paroxysmũ sequentem. Ex tertio dicto collige, ꝙ digestio & similiter cõtraria dispositio intendunt̃ in statu. dicit enim ꝙ cõpletur vestigiũ digestionis, aut sui cõtrarij in statu. Et hoc idẽ sentit Gal. 1. apho. cõ. 12. & primo de crisi. licet quidẽ ẽm verba Auer. 3. colliget dicẽtis ꝙ cum cessat digestio, aut putrefactio tunc est status. quasi dicat ꝙ in statu materia nõ digerit̃, neq; putrescit: sed omnis talis trãsmutatio fit in augmẽto, glossandus est ꝙ nõ ita manifeste, pcedit digestio, aut putrefactio in statu, sicut ĩ augmẽto.

Morbi status quando præcognoscetur

Et declinatio quidẽ est hora, in qua calor innatus iam dominatur materiei, & vincit eam & existit in congregationis eius separatione. s. rei post rem: & tunc alleuiatur caliditas caloris occulti: & expellitur ad extremitates donec resoluitur: & multotiens ingrossatur.

In parte præsenti describit declinationẽ. & dicit quatuor. primo quòd declinatio est hora, in qua calor innatus tã dominatur materiæ & vincit eã. secũdo dicit quòd existit in separatione cõgregationis eius. s. rei post rẽ. i. partis post partem. tertio dicit quòd p hãc expulsionẽ alleuiat̃ caliditas occulti. i. partiũ occultarũ intrinsecarũ, & expellit̃ ad extremitates. s. pars materiæ & caliditas. Vltimo dicit quòd hæc declinatio durat donec resoluitur: & destruitur caliditas, aut donec resoluit̃. i. totaliter expellit̃ materia, siue sensibiliter, siue insensibiliter: & multotiẽs ingrossat̃. i. apostematur aliqđ membrũ materia ad illud membrũ critice pmutata: aut ingrossat̃. s. materia qñ resolutis partibus subtilius remanet cineritiũ: qđ non est amplius vehiculũ caloris putredinalis. & hæc maxime accidit qñ materia est difformis ita vt habeat partẽ subtilẽ, & partem grossam: si. n. esset uniformiter subtilis tota resolueretur. Circa primũ dictum est notandũ: quòd licet in statu salubri natura dominetur materiæ quantũ ad digestionẽ & separationẽ nocitiui à iuuatiuo: tñ in declinatione dominatur materiæ magis quàm in statu, & alijs tpibus quantũ ad expulsionẽ materiæ ad extra corpus, vel saltẽ pmutãdo eam a loco in quo est ad aliqđ mẽbrũ: quantũcunq;. n. in alijs tpibus possit fieri materiæ expulsio & pmutatio: hoc tñ fit plus pportionaliter in declinatione quàm in aliquo tẽporũ præcedentiũ. Circa secundũ nota, quòd fit expulsio materiæ per partẽ post partẽ: quia expellitur nocitiuũ & remanet iuuatiuum in crisi laudabili, quæ est in declinatione ad differentiã motus symphomatici, qui põt esse in quocunq; tpe alio, cum quo quasi subito expellitur iuuatiuũ & nocitiuum: & ideo in declinatione vera illa expulsio fit cũ bona ægri tolerãntia & conferentia: nõ sic in alijs tpibus. Circa tertiũ nota, quòd licet alleuiet̃ caliditas tã partiũ intrinsecarũ, quàm extrinsecarũ: tñ plus proportionabiliter alleuiatur caliditas partium intrinsecarũ a quib⁹ materia expellit̃, cũ de ipsa forte aliquid ad partes extrinsecas expellat̃. Vltimo nota duplicẽ crisim accidentem in declinatione frequẽtius quàm in alijs temporibus, vnam euacuationis, alteram permutationis.

Pro declaratione descriptionis horum temporum dubitatur, vtrum hæ descriptiones sint temporũ vniuersaliũ aut particularium. Et si vniuersalium an ipsorũ distinctorũ penes alterationem materiæ, an ipsorũ vniuersalium distinctorum penes morbi essentiã, & accidẽtia. In qua quæstione tenenda est hæc cõclusio, quòd intentio Aui. fuit hic diffinire tpa uniuersalia febrium penes alterationem materiæ distincta: & sic videbis omnem particulã in his descriptionibus positã cõuenire tẽporibus vniuersalib⁹ penes materiã distinctis. Nõ aũt intentio sua fuit diffinire tempora particularia cũ eorum diffinitionem ponat in sequenti cap. quanuis aliquæ particulæ in his diffinitionibus positæ eis possint adaptari: nec etiã intentio sua fuit diffinire tempora vniuersalia penes morbi essentiam, & accidentia cum has diffinitiones posuerit secunda primi, cap. vij. quæ diffinitiones ibidem positæ sunt communes febribus, & omnibus morbis.

Et status quidem diuersificantur in ægritudinibus. ægritudinum enim valde acutarum longinquior status est vsque ad quatuor dies: & febres ephemeræ sunt de hac summa: verũtamẽ ipsæ non numerantur acutæ: quoniã non sufficit in acuitate ægritudinis, vt sit status eius pximus: immo sit de ægritudinibus habẽtibus timorem. Et sequuntur eas febres acutæ absolutæ non valde: & sunt illæ, quarum status peruenit vsq; ad quatuordecim dies: et quod est supra id.

In parte præsenti Auie. ponit quatuor cañ. cõpletiuos huius doctrinæ de tẽporibus morbi. Et sic posset diuidi in quatuor partes. secunda ibi. §Et cognitio quidem ægritudinum. tertia ibi. §Et plures quidẽ febriũ. § quarta ibi. §Et febres quidẽ diuersificãtur. § Primus canõ est, quòd status diuersificant̃ in ægritudinibus quantũ ad ppinquitatem & longinquitatẽ. Aegritudinũ. n. ualde acutarũ quas Gal. appellat acutas in ultimo. prima particula aphorismorũ. status ppinquior est vsq; ad quatuor dies. huius aũt tã citæ terminationis causa est, ꝙ natura nequit tã fortes motus tolerare nisi paruo tpe. Est. n. necessariũ ut natura cito vincat aut vincatur: & ephemeræ quantũ ad hãc ppinquitatem, sunt ex hoc numero, terminantur. n. in quatuor diebus, & proprie ephemera ex apostemate & nauseatiua satietate: non tñ dicuntur acutæ, cũ nõ sit in eis sæuitas accidentiũ, quæ præter breuẽ terminationẽ requirit̃ ad hoc vt ægritudo dicatur acuta. Similiter diceretur de tertiana pura duorũ aut trium paroxysmorum. Sunt in secundo loco aliquæ ægritudines absolutæ acutæ, distinguẽdo eas cõtra peracutas: & istarum quædam sunt quarum status est. 14. dierum. Aliæ autem vocantur acutæ tropicæ. i. conuersiuæ, quarum status est a 14. vsque ad 40. supplete vos. Aliæ sunt chronicæ, quarum status est supra 40.

Et cognitio quidem ægritudinũ acutarũ in ordinibus suis, et chronicarum est iuuatiua in regimine cibi ægri secundum quòd dicemus in sequentibus:

Prima aphorism. aphor. 7. 8 & 9.

Secundus canon est, quòd cognitio ægritudinum acutarũ, & chronicarũ in ordinibus suis. i. tẽporibus suis est iuuatiua in regimine cibi, secundum quòd dicetur in capitulo de regimine febricitantium. medicus nanq; ordinat diætã in comparatione ad statum. Si enim status est longinquus aliorum paritate supposita ordinat diætam grossiorem. Si vero propinquus subtiliorem: & quanto magis accedit ad statum: quantum est merito status non sumendo indicationem a repletione, nec ab alia re, tanto ordinat diætam subtiliorem.

Et plures quidem febrium complẽt principium et augmentum et statum in paroxysmo vno: et faciunt paroxysmum alium declinando.

Tertius canon est. quòd plures febres complent principium, augmentum, & statũ in uno paroxysmo: deinde faciunt ẽm paroxysmum pertinẽtem declinationi: immo etiã quod plus est plures febres tertianæ, quartanæ, & quotidianæ cõplentur in vno paroxysmo. Et dicuntur tertianæ, quartanæ, & quotidianæ, merito materiæ a qua pendent aptæ paroxysmare huiusmodi periodis.

Et febres quidem diuersificantur in his temporibus. Et de eis quidem sunt quarum augmentum prolongatur: et de eis sunt quarum declinatio prolongatur.

Quartus canõ est. quòd febres diuersificãtur in tpibus penes longitudinẽ, aut breuitatem vnius tpis in comparatione ad alia. Sunt. n. quædã in quibus augmẽtum prolongatur: & quædã in quibus declinatio est longa in cõparatione ad alia tẽpora. Et tu dic similiter de statu & principio. Harum autẽ

diuersitatum causa diffuse perquiretur inferius in cap. intitulato de rebus, in quarum quibusdam conueniunt febres, & in quibusdam differunt.

De cognitione horatum vniuersalium, Cap. IIII.

Cognitio horarum ægritudinis vniuersalium, quandoq; est ex specie ægritudinis. nam spasmus siccus, & epilepsia, & apoplexia, & squinātia sunt ex acutis valde: & tertiana pura, & causon de acutis non valde: & quartana & paralysis de macronosis.

Postq̄ Auic. in præcedēti cap. notificauit tpa ægritudinū, & ꝓprie febriū quantū ad eorū quiditates. hic docet cognoscere hmōi tpa, & maxime statū vl̄em iuxta rubricā: quia ſm ipsius exigentiā est diæta vl̄is ordinanda, vt est apud Gale. 1. apho. & 1. de crisi. Sed quia ēt variāda est diæta particularis ſm exigentiā temporū particulariū docuit Auic. in præsenti cap. nō solum cognoscere tpa vniuersalia, sed ēt particularia. habet igit̄ hoc capl̄m duas partes. In prima docet cognoscere tpa vl̄ia. In scd̄a ibi. §Cognitio aūt horarū particularium§ docet cognoscere tpa particularia describēdo. Prima pars diuiditur in duas. nā in prima docet cognoscere tpa vl̄ia, & ꝓprie statū p signa præapparētia. In scd̄a parte ibi. §Et qn̄q; cognoscit̄ ex dispōne euacuationū§ docet cognoscere hmōi tēpora p signa post apparētia. prima pars iterū diuidit̄ in plures partes, ſm ꝙ plures sunt maneries signorū præapparētiū. partes vero patebūt discurrēdo ꝑ textū. Pro cuius notitia sciēdū ꝙ signa illa dicunt̄ præapparētia, quę ſm plurimū præapparent in principio ægritudinis. Sed illa dicunt̄ post apparētia, quæ ſm plurimū nō apparēt in principio ægritudinis. Exemplū primorū, sicut spēs ægritudinis, regio, tp̄s, cōplexio &c. Exemplū secūdorū, sicut euacuatio, & digestio. In prima parte docet Auic. cognoscere tpa vl̄ia, & ꝓprie statū ex specie ægritudinis. Nā spasmus siccus .i. de inanitione, & epilepsia vnius paroxysmi, & apoplexia, & squinātia sunt ægritudines valde acutę in quatuor diebus terminādę: quarū status est valde ꝓpinquus. Sed tertiana pura ꝯtinua & causon sunt ex acutis nō valde, quarū terminatio est īter. 4. & 14. sed quartana, & paralysis sunt ex macronosis .i. valde lōgis, quarū status est longinquus. Notandū circa hāc partē, ꝙ licet hęc notitia sumpta ex spē ægritudinis valde iuuet medicū in cognoscēdo lōgitudinē, aut breuitatē ægritudinis: & cōsequēter vtrū status sit longinquus, aut ꝓpinquus vel medius: tn̄ hæc nō est certa notitia, nec limitata ſm spēs ægritudinū. nā quartana ponitur inter chronicas & tn̄ qn̄q; quartana in tribus aut quatuor paroxismis finit̄. Similiter qn̄q; vidi paralysim in septē diebus liberatā: & similiter multoties vidi tertianā vnius paroxismi. Præterea esto ꝙ oēs phlegmaticæ aut plures sint chronicæ: maxime tn̄ est differētia inter durationes earū: & cōsequēter in ꝓpinquitate & lōginquitate status earū: quare hæc notitia nō est oīno limitata nec certa: sed ipsa cū alijs multum iuuat medicū in cognoscēdo ꝓpinqaitatem aut distantiā status. Et quia exēpla hic posita sunt æqualiter dubia: ideo declaratiōe indigēt. primo spasmus siccus particularis pōt esse coæternus patiēti: quia nec interficit nec liberari pōt: vtputa spasmus digiti combusti: sed spasmus siccus vl̄is iam factus est ægritudo pacuta occidēs infra quartū: & de hoc est sermo hic. Spasmus tn̄ humidus ſm plurimū est magis acutus frequēter occidens in die naturali pp nocumētū in anhelitu. Tenendū tn̄ est ꝙ spasmus siccus æque intēsus cū spasmo humido citius interficiat, cū æq; bene impediat anhelitū sicut humidus: & cū hoc in sicco est virtus magis debilis per essentiā. Epilepsia quoq; quantū ad totā sui cōsistentiā est ægritudo chronica: nec pōt dici, ꝙ hic Auic. ītelligat de paroxysmo vno epilepsiæ, cū hic nō declaret tpa particularia, sed vl̄ia. Est ergo dicendū ꝙ hic loquit̄ de epilepsia habēte vnicū paroxysmū. Apoplexia aūt est ægritudo acuta valde: nō quia cito terminet̄ ad mortē, aut ad salutē: sed quia aut terminat̄ ad mortē, aut desinit apoplexia cū pmutet̄ ad paralysim. Vel dicat ꝙ intelligit hic de forti apoplexia, quæ semp cito ad mortē terminat̄ in quarta uel infra: maxime squinātia anhelitū impediēs, quę fit in musculis epiglotis maxime intrinsecis: hæc. n. ſm plurimū occidit circa quartā: īmo frequēter in prima die naturali. squinātiæ aūt quæ fiūt in musculis meri intrinsecis, aut extrinsecis aliqn̄ trāscendūt quartā, & nō sunt semp ex pacutis. Tertiana aūt pura ponit̄ inter acutas ualde, si sit cōtinua, quia habet utrasq; ꝯditiones. Est. n. sæuorū accidentiū & terminat̄ inter quartam & septimā. Si aūt sit interpolata numerat̄ inter acutas absolute, quantū ad terminationē: non quantū ad sæuitatē accidentiū. Causon aūt quæ pendet a cholera aut flegmate salso peccāte, aut in uenis totius, aut in locis cordi propinquis communiter terminatur inter quartum, & decimumquartum.

2. aphorismorū. aphor. 12.

Spasmus multiplex

Et quādoq; ex motu ægritudinis. nā si paroxysmi sunt breues significāt ꝙ status est propinquus: sicut tertiana pura. tp̄s. n. paroxysmorū eius est ex tribus horis vsq; ad quatuordecim horas. et si sint ꝓlixi, significāt ꝙ materia est grossa, et status lōginquus, sicut in tertiana nō pura. Et si non fuerit illic paroxysmi: immo materia eius fuerit acuta sicut synochi: tunc ægritudo erit acuta. Et si fuerīt signa eius signa materiæ frigidæ grossæ, aut decliuis ad grossitudinem: tunc ægritudo erit non acuta. Et si remanserint cum dispositione sua tunc ægritudo non erit illius acuitatis.

In hac secūda parte ponit secundā maneriē signorū sumptā à motu ægritudinis. Et dicit quinq;. Primū ꝙ si paroxysmi sint breues, significāt ꝙ status est ꝓpinquus: & ꝙ ægritudo est breuis: sicut in tertiana pura: tempus. n. paroxysmorū eius est ex tribus horis usq; ad. 14. Si uero paroxysmi sunt prolixi, significāt ꝙ materia est grossa, aut multa, & cōsequēter ꝙ ægritudo est longa, & status est lōginquus, sicut tertiana nō pura, paroxysmi. n. ipsius durāt usq; ad xxx. horas, & supra interdū. Tertiū dictū, quòd si in aliqua febre nō fuerint paroxysmi: tunc debemus cōsiderare materiā. Si. n. fuerit acuta, & calida, & subtilis, sicut materia synochi. i. febris sanguineæ: tunc ægritudo erit acuta terminā da a quatuor usq; ad quatuordecim. Quartū dictum: quòd si adsint signa frigidæ & grossæ materiæ aut declinantis ad grossitiem: tunc ægritudo erit nō acuta. s. absolute. erit. n. tropica, sed secundū plurimū chronica ultra. 40. terminanda. Quintū dictum est, quòd si ægritudo remanserit cum dispositione sua, quia sit continua, in qua non sint signa materiæ acutæ, neq; materiæ frigidæ grossæ: sed supplete uos signa materiæ mediocris: tunc non erit illius acuitatis, cuius acuitatis est synochus, neque ita longa, sicut continua pendens a materia frigida & grossa.

Primo aphorismo. aphorismo. 12.

Dubitatur circa duo prima dicta: utrū paroxysmi breues significent morbū breuē, & cōsequēter statū esse propinquum. Et similiter econtra significēt paroxysmi lōgi. Et arguit̄ ꝙ non. nā paroxysmi epilepsiæ sunt ualde breues, & breuiores quā paroxysmi tertianæ. cū tn̄ ipsa sit longissima. est. n. frequēter coæterna patiēti. Et cōfirmat̄, quia apoplexia est breuis ſm plurimū ante quartū terminā da, paroxysmus tn̄ eius ē longior quàm paroxysmus epilepsię. Secūdo. febris existēs in principio est longior quàm ipsamet existens in statu: cū tn̄ in principio paroxysmi sint breues: in statu uero longiores. Forte dicit̄ quòd intētio Aui. nō est cōparare eandē ægritudinem ad seipsam ſm diuersas ægritudines. Cōtra accipiamus unā aliam ægritudinem, cuius totalis materia ab ipso initio sit ita disposita, sicut materia in statu alterius ægritudinis: & certū est quòd hæc secūda erit breuioris terminationis, & habebit paroxysmos longiores. Tertio sit. a. febris pendens a materia difformi, cuius una pars sit subtilis, & alia grossa: & sit. b. feb. pendēs a materia uniformiter grossa, sicut est materia. a. sed minoris quantitatis. Et sequit̄ quòd paroxysmi. a. dependentes a materia subtili erūt breuiores quàm paroxismi. b. & tn̄. a. erit longior b. ut patet ex casu. Quarto. possibile est propter subtilitatem materię naturā totam materiā simul expellere quę tn̄ faciet unum paroxysmū, cū tn̄ ipsa sit breuissima. Vltimo. paroxysmi cōtinuarū sunt longiores quàm paroxysmi interpolatarū: cū tn̄ continuæ febres sint breuiores interpolatis, ut est apud Gale. 3. de crisi. cap. 3. ergo longitudo paroxysmorum non significat ægritudinis longitudinem. igitur &c. In oppositum est Auic. in parte præsenti.

Verū breues paroxysmi breuem morbum indicant.

Pro solutione quęstionis præmittēdū quòd uarietas paroxysmorum, & ægritudinum quæ fiunt in humano corpore ꝓuenit ex tribus causis, primo ex uaria dispositione membrorū mittentiū & recipientiū. secundo ex uaria dispositione materiæ. tertio ex his quæ utrisq; causis iam dictis superueniunt. ex parte quidē membrorū mittentium fit magna uariatio in paroxysmis.

Tres sunt tantū causæ varietatis ægritudinū & paroxysmorum.

paroxysmis, & ægritudinibus ſm potentiã eorũ, uel debilitatem. Nam ſi membrũ eſt potens in expellendo expellit multã quantitatẽ materiæ in una uice, aut ad aliquod corporis membrũ, aut ad extra corpus, ſicut cõtingit in ſtomacho forti, qui unica uice multũ euomit, & debilis, parũ. Similiter cerebrũ apoplecticũ forte expellit materiam multam ad neruos ut ſe deoneret. debile autem non ſic. & ſimiliter hæpar, aũt membra fortia intrinſeca expellerent una uice multã materiã ad extra uenas facturã paroxyſmos longos. & ſi debilis ſit nõ tãtam poterit expellere. Et ſimiliter ſi membrũ recipiens fuerit forte non tantum recipiet: debile aũt recipiet plus. Similiter eſt diuerſitas ex parte membrorũ, poſtquam materiã receperunt: fortia enim facillime materiã expellunt ſenſibiliter aut inſenſibiliter. ſimiliter habentia vias latas facilius expellunt quàm habẽtia ipſas anguſtas. vnde in hominibus latorũ pororũ citius paroxyſmi terminantur quàm in habentibus poros ſtrictos. Tertio contingit hmõi diuerſitas propter fortiorem conatum virtutis ad expellendũ materiã receptã, qui conatus poteſt prouenire ex duobus: aut ex nimia ſenſibilitate, propterea in cholericis, & corporibus ſiccis tantum paroxyſmi citius terminantur. natura enim propter ſenſibilitatẽ magis irritata eſt ad materiæ expulſionẽ. Secundo prouenit hic conatus ex parte nobilitatis læſæ actionis, & propter hãc cauſam cerebrũ apoplecticum cito expellit materiã apoplexiæ ad neruos, non ſufferens tantam læſionẽ. Secundo principaliter prouenit hęc diuerſitas paroxyſmorũ & ægritudinum in ſua duratione ex parte diſpoſitionis materiæ, quia ſi multa ſit, aut groſſa, aut viſcoſa, aut per aliquam qualitatem manifeſtam, vel occultam virtuti inimica opprimens ipſam eſt cauſa longitudinis paroxyſmorum, & ægritudinũ. Si vero habeat contrarias diſpoſitiones eſt cauſa breuitatis, & proprie ſi ſit digeſta. Tertia cauſa principalis huius diuerſitatis ex parte rerum extrinſecarum reſpectu iſtarum duarum cauſarum, quę ſunt magis principales eſt hæc. Certum enim eſt, ꝙ complexio calida, regio calida, tempus calidum, & ſimilia abbreuiãt ægritudines & paroxyſmos, & cõtraria prolongãt. His ita præmiſsis ſit hæc cõcluſio reſpõſiua ad quæſitũ de intentione Auic. in parte præſenti, ꝙ omni paritate ſuppoſita præterquã ex parte materiæ multæ groſſæ uiſcoſæ, aut modis contrarijs conditionatæ breuitas paroxyſmorum ſm plurimũ ſignificat breuitatẽ ægritudinis. & econtra longitudo paroxiſmorũ ſignificat longitudinem ægritudinis. probatur, nam ſi paroxyſmi ſunt breues, ſignificãt ꝙ materia eſt pauca, aut ſubtilis, & econtra, ſi longi ſignificant ꝙ ſit groſſa, aut uiſcoſa, aut multa. & ſimiliter debet eſſe diſpoſita materia, quæ eſt ſub forma cauſæ accidentis, ſicut eſt materia paroxyſmalis. ergo paroxyſmi breues ſignificãt breuitatem ægritudinis, & longi longitudinem ſecundum plurimum.

Ad rationes in oppoſitum. Ad primam de epilepſia dicit, ꝙ non eſt intentio Auic. comparare epilepſiam ad feb. ſed intentio ſua in his ſignis eſt comparare adinuicem ægritudines eiuſdem ſpeciei. Vnde conſequenter dico ꝙ epilepſia habẽs paroxyſmos breues eſt breuior quàm habẽs paroxyſmos longos. Et ad confirmationem de apoplexia quæ eſt breuis, & tamen habet paroxyſmum longum in comparatione ad epilepſiam, dicitur ꝙ nõ ſeruatur paritas in ſitu materiæ. Eſt enim materia in apoplexia contenta ſm plurimum eius in ſecundo & ultimo uentriculo cerebri: ſed materia epilepſiæ magis in anteriori uentriculo: quare materia apoplexiæ permutatur ad nuchã. nam quia multa & groſſa non poteſt faciliter reſolui, aut alio modo ad extra expelli: ſicut materia epilepſiæ quæ eſt paucior, & ſubtilior. Ad ſecundũ dicitur ꝙ non ſeruatur paritas. in ſtatu enim eſt materia magis digeſta, quàm in principio, quapropter paroxyſmi fiunt longiores, cum ſit magis parata ut expellatur de uenis ad extra uenas. Ad tertiã de materia difformi dicit illud concludere, ꝑpterea in concluſione dictũ fuit ſm plurimũ: & ſimiliter rñdet. Ad quartũ, neq; de hoc miret aliquis. unũ. n. ſignũ non ſufficit ad ſignificandũ longitudinẽ, aut breuitatẽ ægritudinis, ſed oĩa tredecim, de quibus agit in præſenti cap. ſunt adinuicem cõparanda, ut defectus in uno ſuppleat defectũ alterius. Ad ultimã dicitur, ꝙ cum cõparantur quartana, cõtinua, & tertiana interpolata nõ ſeruatur paritas ex parte ſitus materiæ cum in continuis cauſa cõiuncta paroxyſmi ſit ad intra uenas, ſed in interpolatis extra uenas. Sed ſi cõparentur tertianæ cõtinuæ adinuicẽ, aut duæ interpolatæ adinuicem illæ, quarũ paroxyſmi erunt breuiores abbreuiabũtur, & quarũ longiores elongabuntur. Vltimo ſolet quæri an continua ſit breuior interpolata. Ad quod dicitur quòd cõtinua ad totam interpolatã comparata eſt breuior, ut uult Gal. 4. particula aphor. apho. illo. tertiana pura in ſeptem periodis iudicatur longiſsima. Sed ſi comparetur ad totum tempus afflictionis in interpolatis certum eſt quòd illud eſt maius. ſ. tempus afflictionis continuæ, quàm interpoſitæ aliorum paritate ſuppoſita. An feb. cõtinua ſit breuior ĩtermittente.

Et quandoque eſt ex virtute ægri, cui velociter aduenit debilitas: quare eſt ægritudo acuta: aut non apparet illud, & eſt ægritudo non acuta.

In hac tertia parte docet cognoſcere morbi longitudinem ex uirtute. nã ſi uirtuti aduenit debilitas ſignificat, ꝙ ægritudo eſt acuta. i. breuis terminationis. Si aũt ei nõ accidat debilitas. ſ. notabilis: tũc ægritudo eſt nõ acuta. i. nõ breuis terminationis. Notandum primo ꝙ virtutẽ debilẽ arguimus ex opationibus, cũ ipſa non eſt bene potens ad illas perficiẽdas & ſecũdo ex pauca reſiſtentia cauſis alterãtibus. Notãdum ſecundo de intentione Auic. ſecũda primi. virtutẽ ex tribus debilitari; aut propter nocumentũ in mẽbro: ſicut cũ eſt læſa ſua cõplexio, cõpoſitio, aut vnitas. ſecũdo ꝑꝑ nocumẽtum in ſpiritib⁹, ſicut cũ ſunt pauci, aut aliqua mala qualitate infecti manifeſta, vel occulta, ſicut eſt venenoſitas. tertio debilitat ꝑꝑ defectũ in ipſa virtute. i. in ipſa aĩa, cum eſt diſtracta per multiplices, & fortes opationes. ſic. n. præter modũ vacans opationibus aĩalibus debilitatur ſm operationes naturales, et abſq; hoc ꝙ ſpiritus membrorũ naturaliũ reſoluant, aut cõuertantur ad mẽbra animalia: immo ſolũ quia aĩa nõ applicat ad illas opationes peragẽdas. Sic. n. intẽti fortibus imaginationibus delata ſub oculis non videmus. 2. de aĩa. Ad propoſitum cũ dicit hic Auic. ꝙ debilitas virtutis ſignificat morbũ breuẽ intelligitur de quacũq; debilitate: ſed potiſsime de prima & ſecunda. Gentilis & Marſilius reddẽtes rationẽ huius paſſus dicunt; ꝙ in morbo mortali virtutis debilitas eſt ſignũ breuitatis: & uirtutis fortitudo ſignũ longitudinis morbi: quia in morbo mortali neceſſe eſt uirtutẽ debilem citius ſuccũbere quàm uirtutẽ fortẽ: ſed in morbo ſalubri eſt cõtrariũ. nã uirtus debilis ſignificat longitudinẽ morbi ſalubris, & uirtus fortis ſignificat breuitatẽ cũ maiorẽ proportionẽ habeat uirtus fortis ſupra morbũ quàm debilis. quare citius ad ſalutẽ uirtus fortis terminabit morbũ ſalubrẽ quàm uirtus debilis. & hanc dicunt eſſe intentionem Gal. ulti. cap. ſecundi de differẽtijs febriũ, cũ dicit. ꝙ uirtus debilis ſignificat longitudinẽ ægritudinis. ſ. ſalubris. & hoc mõ auctores iſtos apparẽter aduerſantes cõcordãt. Sed licet dicta ſua ſint uera, ut dicit Vgo Senenſis: tñ non ſunt ad mentẽ Auic. in parte præſenti. hic enim ut patet in textu, loquitur de debilitate aduenięte merito morbi: ſed hęc debilitas adueniẽs merito morbi abſolute ſignificat breuitatẽ morbi, ſiue ſit ſalubris, ſiue ſit mortalis. Nam ſi morbus ſit ſalubris & adueniat uelociter debilitas ex morbo, oportet plus proportionabiliter debilitari, q̃ uirtutẽ. & ſic de neceſsitate ad ſalutẽ terminabitur, quãuis in hoc caſu uirtute exiſtẽte forti citius ad ſalutẽ terminaretur. ſi uero morbus ſit mortalis res clara eſt; cum maiorem proportionem habeat morbus ſupra uirtutem debilem quàm ſupra fortem. ergo generaliter debilitas uirtutis accidens ex morbo eſt ſignum breuitatis morbi. Sed ſi uirtus in morbo remaneat fortis, & morbus ſit mortalis de neceſsitate ꝓlongabitur: quia licet morbus ille mortalis habeat proportionem maioris inæqualitatis ſupra uirtutem: illa tamen parua eſt: quia uirtus non debilitatur. Si autem morbus ſit ſalubris uelocius aut ſiccius ad ſalutem terminabitur ſecundum uariã proportionem uirtutis ad morbum. Virtus debilis vnde noſcatur, & ex quibus debilitatur.

Et quandoque eſt ex ætate & tẽpore, nam in tẽpore calido et ætate calida feſtinat ſtatus ægritudinum: & in tẽporibus frigidis, & ætatibus frigidis tardatur ſtatus ægritudinum: & ſimiliter eſt diſpoſitio regionum.

In hac quarta parte Auic. ponit quartam, quintam, & ſextam maneriem ſignorum longitudinis, aut breuitatis in morbo dicens, quòd hoc cognoſcitur ex ætate, & tempore anni.

Nam in tempore calido,& ætate calida festinat status ægritudinum: & sic ægritudo abbreuiabitur: sed in temporibus & ætatibus frigidis,sicut senium,& hyems tardatur status,& sic ægritudo prolongatur. Et idem iudicium est de regione calida,& frigida. Tu vero potes addere complexionem calidã, & frigidã quę similiter significat sicut iam dicta causa est. quia in ætate,tempore,regione,ac complexione frigidis multiplicantur humores grossi,frigidi,& viscosi qui faciunt ægritudinem longã. Item pori,& alij ductus cõstringuntur, & virtus debilitatur.s.expulsiua: sed in his calidis multiplicantur humores calidi,subtiles,pori, & ductus aperiunt, virtus expulsiua fortificat,& irritatur: & cũ hoc cõtinua fit humorum resolutio,quare ægritudines abbreuiant. Contra. virtus ẽ fortior tẽpore frigido quàm tẽpore calido iuxta aphorismũ primæ particulæ. vẽtres vere & hyeme. ergo morbi salubres erunt longiores tẽpore calido quàm tempore frigido. Ad hoc dicitur, ꝙ ratio procederet si cætera essent paria, sed est magna disparitas. Nam tẽpus calidum aperit poros,prouocat sudores, subtiliat, resoluit, paucificat, quare morbi salubres citius ad salutem terminantur: hæc enim plus promouẽt quàm fortitudo virtutis in hyeme. etiam morbi mortales citius ad mortẽ terminantur tẽpore calido,quàm frigido: quia adsunt humores calidi fortius imprimẽtes: & cũ hoc fit spirituum maior resolutio,& virtutis debilitas quàm tempore frigido: & hæc vera sunt s̃m plurimum. nam in morbis calidis immaterialibus sicut est ephemera secus esset, quia caliditas sua a frigiditate tẽporis citius remouetur. Similiter si morbi essent mortales, quia virtutem suffocãtes propter materiam multam, malam, grossam, & viscosam citius accideret mors tempore frigido quàm calido.

Et ex pulsu,nã si est velox,magnus,frequẽs tunc ægritudo est ad acuitatem declinis: & si non tunc,non est acuta.

In hac parte quinta docet ex pulsu significare longitudinem,aut breuitatem morbi dicens. ꝙ si pulsus est magnus, velox,& frequens,tunc ægritudo est ad acuitatem declinans,& si non tunc ægritudo nõ est acuta.i.breuis terminationis: causa dicti est quia pulsus magnus, velox, & frequens significat necessitatem euentationis. hæc aũt cæteris paribus significãt materiam esse calidam. & per consequens merito huius ægritudinem ab ea pendentem esse citius terminandã,quàm quãdo pulsus non est tantę magnitudinis,velocitatis,aut frequẽtiæ: cũ illa significent febrem pẽdere ab humore frigidiori: Si tamen cõtingeret in febribus pulsum esse paruum, tardũ, & rarũ, tunc significat s̃m plurimũ propinquitatem mortis. hoc enim aliqñ accidit in fine febrium acutarum, eũ propter extremam calidi resolutionem cor infrigidetur. & multotiẽs accidit in syncopali tam minuta,quàm humorosa,quæ frequẽter ad mortem terminãtur. Si vero pulsus esset paruus valde velox,& frequens significat magnam virtutis oppressionem, aut propter multitudinem materiei, aut eius malitiã. & tunc si morbus sit mortalis citius secundum plurimum ad mortem terminabitur,quàm si pulsus esset magnus,velox,& frequens non significans tantam virtutis oppressionem. Si vero morbus sit salubris, credo quòd citius ad salutẽ terminabitur habens pulsum magnum,velocem,& frequẽtem, cum significet maiorem proportionem supra morbum.

Et ex rigore:nã si est prolixi spatij: tunc ægritudo est declius ad prolixitatem.Et si est breuis spatij tunc ægritudo ad acuitatem tendit: & quando nullo modo est rigor, tunc abbreuiatur eius extensio.

In hac sexta parte docet cognoscere longitudinẽ,aut breuitatem morbi ex rigore dicens tria. primum ꝙ si rigor fuerit prolixus,ægritudo est longa. Secundo,si vero breuis cito terminatur. Tertio dicit,ꝙ quãdo nullus est rigor sicut in febribus continuis abbreuiatur eius.s.febr. extensio, quia cito terminatur. Causa aũt prædicti est,quia rigor prolixus significat multitudinem,aut grossitiem materiæ,cui non facile virtus dominetur: breuitas aũt eius significat dispositiones contrarias in materia, & virtutem facilius dominantem. Causa aũt tertij, qñ nullus est rigor significat febrem esse continuã: quia propriũ est continuarum nõ horrere. primo de differentijs feb. febres autem continuæ sunt breuiores interpolatis.

Proprium febriũ cõtinuarũ ẽ nõ horrere.

Causa aũt quare continuæ non horrent est: quia non spargitur extra venas materia supra mẽbra sensibilia. Contra duo prima dicta instatur: quia tertiana non pura & phlegmatica habent minorem rigorem, quàm tertiana pura. Respondetur ꝙ rigor dupliciter accipitur. vno modo proprie pro motu membrorũ concussiuo,& taliter nõ sumitur hic. Secundo cõmuniter vt cõuertitur cum typo. & sic est quid cõmune ad frigus,rigorem,& horripilationem. & hoc modo acceptus ẽ longior in flegmatica,& tertiana pura quàm impura. Contra tertiũ dictũ arguitur. quia in febribus cõtinuis accidit aliquãdo rigor,& significat eorũ velocem terminationem ad salutem,vel ad mortem,iuxta aphoris. A causone habito rigor superueniens soluit, si præcesserunt signa manifesta,aut completa digestionis. Si vero non,significat mortem festinã natura tentante crisim,& non potẽte perficere. Item iuxta aphorismum alium. Si in febribus nõ deficientibus rigores interciderunt iam debili existente virtute,mortale significatur.n. vltimus naturæ conatus ad materiã expellendam,quæ nõ potens expellere succumbit. Ad hoc dicitur, ꝙ hic est sermo de typo accidente in principio exacerbationum, & paroxismorum. non aũt in medio natura tentãte crisim. Vtrum autem in principio exacerbationum febrium continuarũ possit accidere typus. tenendum est ꝙ sic, sicut in principio phlegmaticæ continuæ. dicit Auic. exacerbationes ipsius incipere cum frigore,rigore,& horripilatione: sed illi typi non proueniunt merito sparsionis materiæ supra membra sensibilia: sed propter multitudinem materiæ motæ ad venas minores calidum naturale suffocantes. Vtrum autem sit possibile febres interpolatas in principio suorũ paroxismorũ incipere sine typo. Dicit Vgo Senensis,& similiter Gentilis hoc nõ esse possibile cum materia spargatur supra membra sensibilia. Rationes autem & experientię efficaces sunt in contrarium. Nam possibile est materiã venientem ad membra sensibilia esse taliter dispositam, sicut est disposita materia in augmento alicuius paroxismi post rigorem,sed illa nõ facit rigorem, ergo nec ista tenet consequentia,& assumptũ probatur,quia possibile est materiam aliquã benignã tarde moueri ad membra sensibilia, & sicut mouetur ita calefieri, & acquirere similem dispositionem materiæ quæ est in augmento alicuius paroxismi post rigorem,& tunc nullo modo faciet rigorem. Secundo quotidie videmus in paroxismis interpolatarũ subintrantibus incipere secundum paroxismum in statu præcedentis, & nullo modo sequi rigorem.

Frigus & rigor in continuus vnde?

Quod intermittentiũ accessiones possint esse sine rigore, & typo.

Et cognoscuntur horæ ægritudinis quandoq; ex parte horarum paroxysmorũ. Nam si fuerint procedentes secundum antecessionem superfluentem,ita vt vnus antecedat superfluitatem alterius tendens ad additionem tunc ægritudo erit in augmento: quoniã de ægritudinibus sunt, quæ currunt vsque ad finem horarum suarum secundũ augmentũ, & sunt quandoque de genere tertianæ: & de genere assiduæ. si autem steterit antecessio: & steterint superfluitates: tunc sine dubio erit ægritudo in statu. Et seruans horam vnam est longi spatij: & si postponuntur tunc ægritudo est in declinatione.

Seruãs horã vnã est longioris spatij aphoris. xxx. quartæ particulæ.

In hac septima parte docet cognoscere tpa febr. ex modo paroxismãdi. Et dicit quatuor: primũ ꝙ cognoscuntur horæ.s.vniuersales ex parte horarũ paroxismorũ idest ex parte paroxismorum cum inuadunt. nam si paroxismi fuerint procedentes s̃m antecessionem superfluentem,vt antecessio vnius excedat antecessionem alterius,tunc ægritudo est in augmẽto. & remouens dubium dicit, quòd ideo dixit ad significandum augmentum esse necessarium quòd aliquando anticipatio vnius paroxysmi excedat anticipationem alterius, quia sunt aliquæ ægritudines quæ semper procedunt anticipando a principio vsq; ad finem. Et de istis sunt quædam tertianæ, cõtinuæ. in istis.n.per solã anticipationẽ non cognosceretur augmentũ,sed requirit ad cognoscendũ ipsum, ꝙ anticipatio vnius paroxismi augmẽti addat super anticipationẽ alterius. Dicit secundo ꝙ si steterit antecessio.i.quòd paroxismi inuadant eadem hora, & steterint superfluitates i.excessus unius paroxysmi supra reliquum tunc ægritudo est in statu. Tertio dicit ꝙ illa febris in qua paroxysmi inuadunt eadem hora a principio usque ad finem est longi spatij, & est sententia

Quatuor causæ varietatis circuitũ & paroxismorũ febrium.

illius aphor. quibus exacerbationes aut paroxismi. Quarto dicit quòd quando postponuntur paroxysmi tunc ægritudo est in declinatione.

Notandũ primo pro declaratione huius partis quòd aliquę sunt febres in quibus a principio vsq; ad finē paroxysmi inuadunt eadem hora, aliquę sunt febres in quibus paroxysmi in aliqua parte sui inuadunt eadem hora, & hoc est cōmuniter in principio & statu, in aliqua parte postponunt, & est ſm plurimum declinatio, in aliqua anticipant, & est ſm plurimũ augmentũ. Tertio sunt aliquæ feb. in quibus paroxysmi anticipant a principio vsq; ad finem. Quarto aliquæ in quib. postponunt a principio vsq; ad finem. Notandum secundo quòd causa harũ varietatũ sumitur a quatuor, a materia, a mēbris, ab astrorum influxibus, quarto a regimine in sex rebus nō naturalibus. A materia quidem, nam cũ est vniformis quãtum est merito illius est apta vt paroxysmi ęqualiter inuadãt, maxime autem hoc fit quando est vniformiter grossa, & viscosa quæ non potest faciliter ab ordine suo remoueri. Itē merito quantitatis, nã quãto est pluris quãtitatis, est magis apta vt paroxysmi anticipēt, ecōtra qñ est paucæ quãtitatis est apta vt paroxysmi postponant. Item ex parte digestionis, nam quanto velocius digeritur, aut velocius putret est causa anticipacitionis, quanto aũt est magis cruda est causa postpositionis cum semper primus paroxysmus incipiat a subtiliori, & secundns a minus subtili, & sic deinceps. Ex parte autē membrorum mittentium, nam quando sunt fortia, aut magis fortificantur, aut absolute, aut in comparatione ad materiã merito huius paroxysmi anticipant, quando aũt magis debilitantur magis postponunt. Similiter ex parte acuitatis sensus eorum. Nam quãto sensus eorum est acutior, & intēdatur eius acuitas forte propter humidi resolutionē, quæ sensum faciebat obtusum, tunc paroxysmi anticipant, quia irritatur virtus semper magis ad expellendum materiam. Ex parte aũt membrorũ recipientium fortitudo eorum est causa postpositionis paroxysmi, & debilitas antieipationis. Sed ex parte astrorũ & proprie lunæ nobis inter cæteros planetas propinquæ, & habentis dominium super humiditatem nostri corporis; quãdo mouetur velocius sicut in auge sui epicicli paroxysmi anticipant, sed quãdo tardus sicut in opposito augis paroxysmi postponunt. Ex parte autem regiminis; nam regimen in sex rebus nō naturalibus calefaciens faciet paroxysmos anticipare, & econtra infrigidans faciet paroxysmos postponi. Ad oppositũ causa quòd paroxysmi inuadant eadem hora est viscositas materiæ, & grossities eius vniformis cum parua proportione virtutis ad ipsam. Et sic ista æqualis inuasio significãdo materiã grossam & viscosam significat morbi longitudinem.

Apho. xxx quarti libri apho.

Si aũt quæratur quis morbus sit longior an inuadens eadē hora, aut nullum seruans ordinem in inuasione. Respondetur quòd si hæc inordinatio proueniat ex debilitate virtutis ſm plurimũ breuior erit, quia citius ad mortem terminabitur. Si autem hæc inordinatio proueniat ex multa difformitate materiæ, & sit salubris, sic cæteris paribus erit longior cũ sit difficilius virtuti dominari materiæ tantæ diuersitatis, quàm materiæ uniformiter grossæ, & eo magis quia medici male possunt exhibere digestiua, quia si digerunt materiã subtilem ingrossando nocebunt materiæ grossæ. Si vero digerunt materiam grossam subtiliando nocebunt subtili. Causa autem secundi quare in aliquibus febribus secundũ principiũ, & statum paroxismi inuadãt eadem hora, est, quia in principio materia est cruda, nec ꝓcedit manifesta alteratio ipsius á calore naturali, nec a calore putredinali, & sic ē fere æqualis pugna inter virtutem, & materiã, & hinc est ꝙ materia paroxismat æqualiter vel quasi. In statu etiã nō velocitatur digestio, nec putrefactio cum sit fere cōplementũ digestionis, aut putrefactionis in ipso. quare natura patoxismando æqualiter mouet contra ipsam. Sed in augmento quia velocitatur digestio, & similiter putrefactio est apta materia continue, & velocius moueri, & sic paroxismi anticipabunt. Item quia maior quãtitas continue mouetur vsque ad statum, sed maior quantitas est causa anticipationis. In declinatione autem fit postpositio, quia paucificata est materia, & virtus non multum a materia irritatur. Causa aũt quòd paroxismi in aliqua ægritudine semper anticipent est, quia materia, aut continue subtiliatur, aut quia membrorũ sensus continue fit acutior. Causa antem quare postponunt semper est difformitas materiæ, vnde primus paroxismus incipit a materia magis subtili, secundus a minus subtili, & sic deinceps. quare postponunt, cũ materia grossa tardius moueatnr. Secunda causa potest esse obtusio sensus membrorũ quæ crescat a principio vsque ad finem. Reliquæ etiam duæ causæ sumptæ a regimine sex rerum nō naturalium, & ab astris potissime possunt esse causæ tantarum varietatum. ergo verificando primum dictum Auicen. in his morbis, quorum paroxysmi semper anticipant pura anticipatio non est signum augmenti, sed anticipatio superflua, nam in principio, & statu licet sint anticipationes, non tamen sunt superfluentes. In declinatione autem licet fiant anticipationes, illæ continue remittuntur. Similiter in morbis quorum paroxysmi semper postponunt, postpositio sola non est signum declinationis, sed postpositio superfluens. In principio autem, & statu erit sola postpositio absque superfluitate. In augmento autem licet fiant postpositiones, illæ erunt continue minores.

Et similiter cognoscitur dispositio horarũ ex augmēto accidentiũ febris, et statione eorum, & declinatione ipsorum.

In hac octaua parte ex accidentibus & morbi essentia docet cognoscere tempora vniuersalia. nam cum accidentia incipiunt nec apparent ipsa manifeste intendi est principium vniuersale, cum antem manifeste augmentando procedunt est augmentum, cum autem stant in sui vltimitate vel circa, tunc est status, cum autem manifeste declinãt est declinatio. Nota primo quòd si distinguamus tempora morbi penes accidentia res clara est, si autem simul penes accidentia, & materiæ alterationem, vt sit principium quando est materia cruda, & accidentia incipiunt, augmentum quando procedunt manifesta digestio, vel putrefactio manifesta, & accidentia augmentantur, status qnando accidentia vltimantur, & materia similiter habet completam digestionem, aut putredinem tunc dicta Auic. clara sunt. Sed si distinguantur tempora penes alterationem materiæ, tunc dicta sua non sunt vniuersaliter vera, in morbis enim non seruãtibus materiam vsq; ad statum sicut in pleuritide, & multis alijs febribus in quibus materia expellitur pro magna parte in principio, & in augmento, & in statu quo ad digestionem remanet pauca. principiũ quo ad digestionem aliquando includit principium, augmētum, & statum quo ad accidentia, & status quo ad digestionem includit declinationem accidentium, vt in pleuritide, & multis febr. sed in morbis reseruantibus materiam totam, aut quasi totam vsq; ad statum dicta sua continēt veritatem. Notandũ secundo quòd ista accidentia de quibus hæc loquitur sunt sicut dolores capitis, sitis, vigiliæ &c. Notandum tertio quòd cum dicitur quòd in statu accidentia vltimantur debet intelligi comparando partes proportionales paroxysmorum inter se. Nulli enim est dubium quòd in declinatione paroxysmi status sunt accidentia remissoria, quàm in statu paroxysmi augmenti aut declinationis.

Et ex additione paroxysmorũ eius in lōgitudine, et breuiatione ipsorum, et fortasse diuersificãtur, et non assimilantur.

In hac parte docet cognoscere tempora ex parte essentiæ morbi. Nam cum paroxysmi sunt breues & parum intensi est principium: cum manifeste intenduntur & prolongantur est augmentum: cum autem fere stant in vltimata sui intentione, & longitudine est status: cum vero minuuntur est declinatio. Subdit tamē Auicē, quòd aliquãdo paroxysmi diuersificantur, & non assimilantur, quia in statu poterit esse vnus paroxysmus breuis valde in comparatione ad paroxysmos augmenti. Et similiter aliquis breuis in augmento in comparatione ad paroxysmos principij, aut declinationis, quod totum prouenit propter etherogeneitatem materiæ, & regimen non conueniens, & similia.

Et quandoque cognoscuntur ex dispositione euacuationũ. nam cũ accidit in paroxysmo aliquo sudor, aut ventris fluxus & paroxysmus secundus, qui est post ipsum, est in similitudine vehementiæ primi, & fortitudine eius, aut supra ipsum: tunc euacuatio eius est propter multitudinem. non propter fortitudinem; & ægritudo iudicatur longa.

In parte præſenti docet cognoſcere longitudinē & breuitatem morbi,& cōſequenter longinquitatē,aut propinquitatem ſtatus ex ſignis poſt apparētibus,habet hæc pars duas partes. In prima docet hoc cognoſcere ex euacuatione. In ſecunda ex digeſtione. ſecunda ibi §Et qñq; cognoſcuntur.§ In prima parte dicit ꝙ longitudo,& breuitas morbi ex euacuatione cognoſcuntur. nā quādo in paroxyſmo vno accidit ſudor,aut fluxus ventris,& vos ſupplete vomitū, fluxum ſanguinis narium,& cæteras huiuſmodi euacuationes, cum quibus veriſimiliter educitur aliquid de materia factura morbū, ſi ſequēs paroxyſmus fuerit in vehemētia primi, quo ad accidētia,& in fortitudine quo ad intenſionē,& longitudinem ipſius,aut exceſſerit præcedentē,debemus iudicare, ꝙ euacuatio illa eſt propter multitudinem materiæ,nō propter dominium magnū virtutis ſupra materiā totam. quapropter ægritudo illa iudicanda eſt longior. Si aūt fuerit econtra ꝙ paroxyſmus ſequens breuis fuerit,iudicandū eſt ægritudinem eſſe breuem. Circa quā partem notandū ꝙ ſi materia fuerit valde multa,aut maligna natura multū irritata vehementi conatu materiæ ad ipſius expulſionem non digeſtæ expellit aliquā partē ipſius ſimul cū iuuatiuo. iſti ſunt motus ſympthomatici .i.ruinoſi, & cū non habeat dominium ſupra totam materiā, partem ſolā expellit. reliqua aūt materia agitata forte faciet paroxyſmū ſequentem maiorem præcedēte, qui tamen forte fuiſſet minor, quàm ſi præcedēs materia nō fuiſſet euacuata. Cum aūt materia eſt digeſta,aut propinqua vijs ductuum,natura expellit multā quantitatem, nō agitando reſiduū taliter ꝙ ſm plurimum ſequens paroxyſmus eſt minor præcedente, & ſi non ſequens ſaltem tertius minor erit. In primo autē caſu arguimus longitudinem ægritudinis ſi morbus ſit ſalubris,ſi vero mortalis arguimus breuitatem,materia multa cito oppreſſura virtutem,ſed in ſecundo caſu arguimus breuitatem morbi,& ſalubritatem. Notandum ſecundo quòd licet hæc dicta ſint vera ſm plurimum, tamen qñq; contingit error. nam materia exiſtente etherogenea forte ſequens paroxyſmus pendens à materia ſubtili erit breuis nondum mota materia groſſa,& multa ad putredinē,quæ poſtea erit cauſa longitudinis morbi,& forte mortis. Similiter poſsibile eſt econtra materia exiſtēte benigna & ſubtilis, aut mediocris ſubſtātiæ paroxyſmū ſequentem eſſe valde longū, quia forte tota cauſa antecedens tranſibit in coniunctā facturā ſm paroxyſmū, & ſic ægritudo in ſecundo paroxiſmo erit terminata ſicut multotiens vidi. Propterea do tibi ſanum conſilium, vt in his caſibus expectes ſaltem duos paroxyſmos antequam de longitudine, aut breuitate morbi pronoſticeris.

Cognitio temporū morbi à cōcoctione.

Et quādoq; cognoſcuntur ex parte digeſtionis,et contrarij digeſtionis ſecundū ꝙ diximus. verbi gratia, quando apparet ſputū cū digeſtione aliqua, aut vrina in qua eſt nubes aliqua, tunc eſt principiū augmenti. Deinde quādo multiplicatur illud, et apparet,aut contrariū eius,tunc eſt ſtatus. Et iterum quando apparet digeſtio,aut contrarium eius velociter ex ſputo, aut nube, tunc ſcias quòd ſtatus eſt propinquus, & ſi tardatur, tunc ſcias, quòd ſtatus eſt longinquus.

Docet cognoſcere tempora morbi quādo ſunt,& longitudinem,& propinquitatem ſtatus ex parte diſtinctionis,& diſpoſitionis contrariæ digeſtioni. Dicit enim ꝙ quādo apparet ſputum cum digeſtione aliqua,aut vrina in qua eſt nubes aliqua,tunc eſt principiū augmenti. Deinde quādo multiplicatur illud.ſ.digeſtio,aut diſpoſitio digeſtioni cōtraria eſt ſtatus. in principio enim nō apparet aliquod principiū digeſtionis, nec diſpoſitionis contrariæ digeſtioni manifeſtū. Declinatio aūt in ſalubribus cognoſcitur per materię euacuationem. mortales enim non habent verā declinationem. Deinde notificās propinquitatem, aut longitudinē ſtatus dicit ꝙ qñ apparet digeſtio,aut contrariū eius velociter ab initio ægritudinis in ſputo,aut nube,tunc ſtatus eſt propinquus, & ſi tardatur tunc eſt longinquus. hi canones ſm plurimū ſunt veri,licet nō ſemper,nam materia exiſtente difformi poterit ex materia ſubtili cito apparere veſtigiū digeſtionis, materia tñ groſſa erit cauſa prolongationis ægritudinis. Similiter qñq; apparet in vrina nubes quæ nō erit deciſa a materia morbi, ſed ab humoribus ſanis qui præerant tempore ſanitatis.

Salubris morbus caret declinatione.

Cognitio autem horarum particulariū ſic accipitur. Nam hora principij paroxyſmi eſt hora in qua coarctatur pulſus, & tu iam ſciuiſti intentionem eius; & plumbeus fit color extremitatum, & infrigidantur extrema, et proprie extremitas auris, & naſi, vſq; ad horā, in qua ſentitur ſparſio caliditatis.

In hac parte docet cognoſcere tempora particularia, & tria facit, primo deſcribit tēpora ipſa. In ſecunda ibi §Et ſi tibi videtur.§ declarat ipſa per exemplum. In tertia ibi §Et ſcias quòd ægritudo.§ ponit cauſas longitudinis febr. prima pars diuiditur in quatuor ſm quòd quatuor ſunt tpa. ſecunda ibi §Et hora augmenti.§ Tertia ibi. §Et hora ſtatus.§ quarta ibi §Et hora declinationis.§ Prima iterum in tres. nam primo deſcribit principiū particulare. ſecundo ponit accidētia frequenter in eo contingentia. tertio oſtēdit virtutē magis debilitari in principio & ſtatu quàm in augmēto & declinatione. ſecūda ibi §Et quandoq; aſſociantur.§ tertia ibi §Et vehementius quidem debilitantur.§ In prima parte deſcribens principium dicit quatuor. Primū quòd principiū eſt hora in qua pulſus coarctatur, & tu iam ſciuiſti.ſ.ſecunda primi, & ſcies inferius in capitulo de ſignis febrium putridarū intētionem iſtius.ſ.quid ſit pulſus coarctatio. Secundò dicit ꝙ in principijs paroxyſmorū color extremitatū ſit plumbeus. tertio quòd infrigidantͬ extrema, & ꝓprie extremitas auris, & naſi. quarto dicit quòd principiū durat vſq; ad horā ī qua ſentitur ſparſio caloris.ſ.incluſiue. & nō excluſiue. Circa primū notandū, quòd pulſus coarctatio eſt paruitas pulſus cū diuerſitate pēdēs à cauſa tegente, & ſuffocāte calorem, fit.n. huius pulſus coarctatio in principijs paroxyſmorū propter materiam, quæ expargitͬ de venis magnis ad minores in exacerbationibus, aut de venis, ad extra venas in paroxyſmis, quod ſm plurimū eſt in ambitu totius corporis quātū ad partes extremas. hæc aūt materia taliter exparſa ſuffocādo calorē mēbrorū, ad quæ ſpargitͬ, & ēt mittendo vapores groſſos ad corē cauſa quòd ſpūs, & ſanguis ſubtilior ad cor retrahatͬ, ꝓpter cuius retractionem cū ſuffocatione materiæ iam dicta oportet pulſum fieri paruū, & diuerſum, ꝓpter virtutis debilitatem conſequentē caloris ſuffocationem. Circa ſm dictū notandū quòd color ſit plumbeus ꝑmixtus ex albo & nigro. Nā ꝑ præſentiā ſanguinis nigri groſsioris ſine relucētia propter defectū ſpirituū cum albedine cutis reſultat color plumbeus. Contra tertiū arguitͬ, nam ſi in ſtatu paroxyſmi præcedentis occurrat principiū ſequētis paroxyſmi extrema nō infrigidabuntur, quia calor febris præcedētis magis ſuffert extrema calefacere, quàm ſufficiat principium febris infrigidare. Ad hoc dicitͬ argumentum cōcludere, ſed poſita in hac deſcriptione debet intelligi deducto impedimēto, ſicut dicitur in cap. de liparia. Infrigidantur autem extremitates auris, & naſi magis, quia illę partes ſunt magis exangues ſpiritibus magis priuatæ quàm cæteræ extremæ. Vltimo nota quòd principium durat quouſq; extrema infrigidata incipiunt tepere; nam tunc eſt principium augmenti.

Coarctatio pulſus

Et quandoq; aſſociatur principio alteratio coloris, & pigritia, & anguſtia, & tarditas motuū, & profunditas ſomni, & mollificatio palpebrarū, & grauitas ſermonis, et horripilatio inter ſpatulas, et in dorſo; & fortaſſe accidit in eo rigor fortis, & quādoq; accidit curſus ſaliuæ, et ſaltus temporū, & tinnitus auriū, et ſternutatio, et commotio mēbrorū corporis.

Narrat decimatertia accidentia frequenter in principio paroxyſmorum contingentia. Primum alteratio coloris, quare ſit color plumbeus de quo ſupra, ſicut cum in ſyncopalibus apparet facies ſicut mortui fere omnibus ſpiritibus, & ſanguine ad cor redeuntibus. Secundum eſt pigritia.ſ. ad motus inchoandos, cum propter vapores exparſos per corpus muſculi mouentes membra ſint debilitati, & etiam quia inclinatur ad ſomnum. Tertium eſt anguſtia cōſurgens merito nocumenti oris ſtomachi propter humores motos ad ipſum in principio paroxyſmorum. Quartum eſt tarditas motuum.ſ. ad ipſos continuandos. Quintum eſt profunditas ſomni propter multos vapores, & ꝓprie frigidos, aut humidos petentes cerebrum anterius, & proprie rete mirabile, licet in cauſone & febribus cholericis poſſet accidere ſubeth propter vapores ſua multitudine oppilantes, ad hoc

forte

forte adiuuat eleuatio vaporum a sanguine, & phlegmate, licet nõ putreat. Sextum est mollificatio palpebrarum a vaporibus multis ad ipsarum musculos eleuatis. Septimum est grauitas sermonis, tum pp somnũ tum pp vapores ad musculos epiglotis eleuatos. Octauũ est horripilatio inter spatulas & in dorso: & fortasse accidit rigor fortis, quorũ causa inferius ponetur in cap. ꝑprio, fiunt aũt maxime in dorso & inter spatulas, quia illę partes sunt multũ sensitiuæ ꝑpter neruos per illas partes disseminatos, & quia sub loco illo transit vena chilis, & arteria adorti, in quibus multæ materiæ occultæ continẽtur, quæ facile possunt propter propinquitatem illis partibus communicari. Nonũ est ꝙ quãdoq; accidit cursus saliuę propter liquefactionẽ humiditatũ a capite, & quãdoq; pp multos vapores a stomacho ad partes oris eleuatos. Decimũ est saltus temporũ. i. iectigatio accidens in musculis illis, qui sunt in temporibus propter ventositatẽ materiæ, illis partibus communicatæ. Et fortasse materia mordicans, illis musculis cummunicatur, quæ propter nocumentũ sensatum ꝑpter nimiam eorum sensibilitatẽ commouẽtur ad illam excutiendã quæ sibi nocet, & propterea fit motus ille. Vndecimũ est tinnitus ille auriũ vaporibus ad myringã auditus, & ad neruum auditiuũ delatis. Duodecimum est sternutatio vaporibus, aut humoribus acutis superioribus partibus nasi, communicatis. Decimũ tertium est commotio membrorũ corporis, scilicet in allicibus, propter multos vapores membris sensibilibus communicatos.

Virtus in statu & in principio debilitat.

Et vehementius quidẽ debilitatur virtus, propter debilitatem quæ est in principio, aut statu.

In hac partem dicit virtutẽ magis debilitari in principio, & in statu, quam in augmento, aut declinatione. in principio quidem debilitatur propter calidi innati suffocationẽ, vnde fit multorum spirituũ corruptio. hæc autem suffocatio nõ est in augmento, aut declinatione. similiter in statu propter caliditatem intensam fit maior resolutio spirituũ, quàm in augmento in quo caliditas nõ est tanta quanta in declinatione, in qua iam calor putredinalis exhalat, materia pro magna parte resoluta, & materia est a corde magis longinqua. hæc aũt intelliguntur aliorum paritate supposita. nam possibile est, virtutẽ propter nocumentũ principij, augmẽti, & status esse tantũ debilitatã, vt in declinatione proportiõabiliter possit minus resistere, quàm in principio vel statu.

Et horæ augmenti medietas prima est hora, in qua pulsus incipit apparere, & magnificari, & uelox fieri, et spargitur calor in toto corpore secundum æqualitatem. Et medietas eius altera est hora in qua non cessat hæc caliditas sparsa cum æqualitate augmentari.

Augmẽti duæ partes.

In hac parte describit augmentum diuidens ipsum in duas medietates, dicens quòd prima medietas augmenti est hora in qua pulsus qui primo erat suffocatus incipit apparere, & magnificari, & velox fieri, & spargitur calor in toto corpore secundũ æqualitatẽ. Sed secũda medietas est hora in qua hæc caliditas sparsa cum æqualitate procedit augendo. Circa quã partẽ notandũ quòd Gale. in libro de temporibus particularibus posuit quinq; tempora particularia .s. principium, anomaliã, augmentũ, statum, & declinationẽ, quem Auicen. sequens diuisit augmentũ in duas medietates, quarũ prima a Galeno dicitur anomalia .i. sine norma. nõ .n. calor est æque proportionabiliter sparsus in toto corpore, immo partes extremæ valde parum calent in comparatione ad calorem sibi debitũ partibus cẽtralibus magis calẽtibus debito, & hoc in principio ipsius, sed in fine huius primæ mediatatis est calor sparsus per omnia membra æqualiter .i. proportionabiliter. Secunda autẽ medietas quæ a Galeno vocatur augmentũ est hora in qua nõ cessat hæc caliditas sparsa cum æqualitate augmenti, seruata debita proportione ad calorem sibi debitum. Non dico tamen quòd in omnibus membris semper seruetur hæc proportio, sed multo magis seruatur quàm in principio primæ medietatis. Aliter possumus intelligere caliditatem cum ęqualitate augmentum in omnibus membris idest quòd omnia membra in caliditate intenduntur in secunda medietate, & in fine primę medietatis omnia sunt calida, & debẽt dici calida. sed in principio primæ medietatis nõ. Vnde hoc modo exponendo ęqualiter idẽ significat quod vniuersaliter.

Et hora status est hora in qua remanet caliditas sparsa cum æqualitate, et accidentia cum dispositione sua, et pulsus fit maior quàm vnquam, et fit vehementius, velox, et frequens.

Describit statum particularem dicens quòd status est hora in qua caliditas est facta intẽsior q̃ vnquã, & remanet cum intensione illa ita vt nõ appareat ipsam notabiliter intendi, aut remitti, & pulsus est maior quàm unquam fuerit in tali paroxysmo .s. si virtus cõstet, & est velocior, & frequentior quàm in aliis temporibus propter maiorem esse necessitatẽ in illa hora, quàm in alijs. Si tamen virtus multum debilitaretur, nõ esset inconueniens ipsum esse minorem, & tardiorem licet esset frequentior. & credendum quòd aliquando ex forti oppressione virtutis in principio non potentis magnificare pulsum, immo nec forte velocitare, fiat pulsus frequentior, in principio, quàm in statu. Similiter aliquãdo in declinatione mortali fit pulsus formicans valde frequentior quàm fuerit pulsus in statu eiusdem paroxysmi. sed intelligitur sic debere esse, sicut textus dicit merito necessitatis, quæ est maior in statu, quàm in reliquis temporibus.

Et hora declinationis est hora in qua incipit diminutio, et incipit pulsus temperari et æquatur. Deinde illa in qua incipit corpus sudare, et perducit ad eradicationem.

In hac parte describit primo declinationem. secundo ostẽdit quandam contingentiã ad monendũ medicos ne sint faciles ad pronosticandũ. secũda ibi. § Et mutlotiens. § Dicit quoque quòd declinatio est hora in qua incipit diminutio accidẽtium, & incipit pulsus temperari, i. redire versus temperamẽtum in suis differentiis, & æquatur illa .s. caliditas febrilis, quia ducitur versus ęqualitatem ægro cõnaturalem. Deinde incipit corpus sudare, & perducit ad febris eradicationẽ nisi alter subintraret paroxysmus. Horum aũt causa est, quia materia paroxysmalis est multũ paucificata, & subtiliata & fumi resoluti, & a fonte caloris elongati. De sudore aũt nota quòd duplex est, quidã materiæ paroxysmalis, & hic si debet accidere secundum plurimum accidit in declinatione, Verũ aliquando materia existente difformi accidit in augmento, & statu, & est signum longitudinis non solum paroxysmi, sed etiam totius ægritudinis, & hic est aphorismus quartę particulæ. Si sudor inciderit, non deficiente feb. Alter est sudor materiæ quæ est sub forma causæ antecedentis critice expulsę & hic secundum plurimum inchoat in statu uniuersali, qui est hora pugnæ, & etiam secundum plurimum incipit in statu particulari. Et consimiliter tam in declinatione vniuersali, quàm particulari, licet frequenter in pluribus declinationibus particularibus compleatur.

Et multotiens quidem accidit apud mortem dispositio, quæ est sicut declinatio, et est quasi æger euaserit, et non oportet ut tu occuperis in hoc: immo cognoscas dispositionem pulsus, et an magnificetur, & fortis fiat.

In hac parte ponit contigentiam, qua medici erudiuntur, ut non sint faciles ad pronosticandum dicens, quòd multotiẽs accidit apud mortem dispositio. quæ est sicut declinatio, & est quasi æger iam euaserit. Secundo dicit quòd ad certificandum te. ne error contingat non debes solummodo occupari .i. confidere in illa apperrenti declinatione, immo cognoscere dispositionem pulsus, an magnificetur, & acquirat dispositiones cõuenientes, an finiat tendens versus formicularem, aut formicantem. Notandũ quòd hæc dispositio similis declinationi potest esse in tribus. In caliditate ad tactum sensata, quia vbi erat valde calidus ꝑpter defectũ caloris innati tẽdit ad frigiditatẽ, & cum nõ sit trãsitus de extremo ad extremũ nisi per mediũ, aliquãdo veniet ad tepiditatem siue quoddã temperamentũ graduale ꝑportionatũ sanitati. Secundo potest esse in operationib. quia forte natura agens fm vltimũ conatũ perficiet aliquas operationes, quas antea non pfecerat sicut cum homo ꝑpinquus morti se erigit, & loquitur cum antea hoc nõ fecerit. Tertio est apparẽs declinatio quia apparet remissio accidentiũ, quia virtus defecta, nõ audet aggredi cõtra materiã, quare materia nõ agitata apparẽt accidentia remitti, & hæc multotiens apparent in pestilẽtia-

libus

libus. ergo in huiusmodi casibus nõ confidas nisi pulsum cõsideres an fortificetur,& tunc audacter pronosticare salutem vel mortem ipso deficiente.

Et si tibi videtur, ponam tibi exemplum de tertiana. Attende ergo quòd cum tertiana in pluribus dispositionibus incipit horripilatio, deinde frigus, & rigor, postea sedatur rigor, & minoratur frigus, & incipit calefactio, postea æquatur calefactio: deinde additur: postea stat, deinde incipit minui, vsquequo eradicetur.

In hac parte docet Auicen. exemplo cognoscere hęc quatuor tempora particularia. Nam in principio tertianæ ẽm plurimũ incipit horripilatio, quæ fit ex remissioribus causis quàm frigus,& rigor, vt infra in cap. proprio. post horripilationẽ sequit̃ frigus,& rigor, cum est augmentũ principij, postea sedatur rigor, & minoratur frigus, ita vt in extremis fiat quædã tepiditas, & est finis principii. & postea augmento incipiente incipit calefactio, ita vt sentiãtur aliqua membra notabiliter calefieri. Postea in secunda parte primæ medietatis augmenti æquatur calefactio. i. quòd omnia membra efficiuntur manifeste calida, nõ tamẽ quòd caliditas sit æqualis in omnibus. Deinde in secũda medietate augmenti addit calefactio in omnib. membris, ita vt in ipsis manifeste caliditas intẽdẽdo ꝓcedat,& est finis augmenti. postea caliditas in statu in vltimata sui intẽsione stat, vt nõ videatur manifeste addi, aut minui. Vltimo in declinatione incipit minui manifeste vsquequo eradicetur. Et scias in hac vltima parte huius capituli poni causas prolõgationis feb. quarũ sufficientia ita sumẽda est, quia causa ꝓlongationis febris aut sumit̃ a causis incorporeis, aut a causis corporeis. Si primũ habentur tres causæ. s. regio frigida, tempus anni frigidũ, & reliquũ regimẽ sex rerũ nõ naturaliũ multiplicatiuum materiæ ineptæ digestioni, aut euacuationi, aut oppilationẽ faciẽtes. Si vero causæ sunt corporeæ, aut sumitur a materia, aut a membris. si a materia sic multa, grossa, aut uiscosa, aut frigida; aut difformis in partibus suis est causa prolongationis. Si vero a membris, aut a complexione eorũ, aut a cõpositione. si a cõplexione tũc cõplexio frigida merito ꝓportionis elemẽtorũ sicut phlegmatica, melancholica, frigida tamẽ,& superflue humida sensũ obtũdẽdo,& similes essent causæ ꝓlongationis,& similiter frigida ex decursu ętatiuo sicut seniũ. si vero a compositione, tũc soliditas corporis. i. meatuũ,& pororũ strictura ꝓhibẽdo materiæ euacuationẽ est causa ꝓlongationis. sunt ẽt multę alię causę præter naturã, de quibus hic nõ egit Auic. sicut durities viscerũ, debilitas virtutis & similes, sed tantum ęgit de naturalibus, aut nõ naturalibus. Et tu ex causis cõtrarijs collige morbi abbreuiationẽ. Et hæ causæ prolõgationis intelliguntur in putri. nõ in ephi. aut hecticis. Dubiũ difficile discusione dignũ est, vtrum feb. putrida salubris pendens a materia nõ reducibili ad benignũ sit maior morbus in statu quàm in augmẽto,& maior in augmẽto quàm in principio. loquẽdo de his temporibus distinctis penes alteratione materiæ, nõ aũt penes accidẽtia, nec morbi essentiã. Fit aũt in dubio mẽtio de febre putrida, quia de ephemera & hectica nõ est dubium, quia cum sint morbi in materiales nõ habẽt tempora distincta nisi penes morbi essentiã,& accidẽtia. Et certũ est quòd sũt maiores morbi in statu q̃ in augmẽto,& in augmẽto q̃ in principio. Similiter loquit̃ in dubio de materia non reducibili ad benignũ, quia certũ est quòd morbus pẽdẽs a materia reducibili ad benigũ ẽ minor in statu, quo ad digestionẽ quàm in alijs temporibus, immo cum est summe digesta amplius nõ est morbus. In hoc dubio omissis argumẽtis ad partes, quia de his agetur inferius; primo ponam quædam notanda. secũdo ponã opinionẽ Plusquã commetatoris. tertio opinionẽ Gentilis. Notandũ primo ꝙ feb. putrida habet duplicẽ causam, antecedentẽ,& coniũctã. Est autẽ causa cõiuncta febris putridæ causa corporea immediate feb. productiua. hic aũt est humor putridus,& vapor inde cõsurgens,& nõ solus vapor vt opinatus est Conciliator differẽtia. 159. qm̃ humor putridus cordi contiguus, sicut sanguis putrescens in dextro ventriculo cordis ꝓducit immediate caliditatẽ putredinalem in corde,& nõ solũ vapor eius, sed de humore a corde distãte, qui solus absq; vapore ab ipso eleuato nõ possit calefacere cor est magis dubiũ. Sed certe tenendũ est, quòd si uapor ab ipso consurgens sit eiusdẽ speciei cum ipso humore a quo eleuatur, quòd ipse humor est causa coniuncta febris, sicut si ignis sit applicatus alicui combustibili, tam medietas ignis ꝓpinqua combustibili, quàm remota est causa immediata calefactionis combustibilis. Similiter in proposito tam humor putrens, quàm uapor inde cõsurgens cordi cõtiguus est immediata causa febris. Sed ponẽdn vaporẽ specie distinctum ab eo a quo eleuatur magis est dubiũ. Sed tenendũ est adhuc quòd humor est causa coniuncta febri. sicut sol calefaciens hominẽ per radios suos est immediata causa caloris illius, quia causat illũ,& nulla est causa immediata, quæ sit principalis, sed solũ instrumentalis. sicut siquis deberet nauẽ mediante fune trahere, aut percutiens aliquẽ cum baculo, dicimus ipsum esse causam immediatam, quia nõ mediat nisi causa instrumẽtalis. Est. n. vapor putridus, sicut instrumentũ humoris putridi. Causa vero antecedẽs est causa corporea mediata causans febrẽ mediãte causa cõiuncta,& solũ de per accidens. sicut x. vnc. cholerę existentes in venis sunt causæ febris, quia stimulando natura sunt causæ, vt natura irritata expellat aliquã partẽ extra venas ad poros & cutem, quæ expulsa ꝓpter motũ illum putrefit,& fit causa cõiuncta febri. Nõ dico tamẽ quòd quælibet febris habeat duplicẽ causã, sed aliqua habeat solũ causam coniunctã, vt quãdo tota materia ad putredinẽ mouetur, vt in tertiana vnius paroxysmi. Aliquando nõ habet nisi causam antecedentẽ sicut in tertiana pluriũ paroxysmorũ in tẽpore quietis. in qua tertiana seruatur vnitas in causa antecedẽte. Aliquãdo nõ habet causam antecedẽtem, neq; cõiunctã, si ꝓpter caliditatẽ hepatis,& venarũ ex cibo sumpto hodie generẽtur duæ vnc. choleræ quæ putreant, & faciant paroxysmũ. Deinde ex eadẽ causa generentur duæ aliæ vnc. & faciant aliũ paroxysmũ,& sic de alijs. Est. n. manifestũ quòd aliquãdo nõ habebit causam cõiunctã, nec antecedente quæ sit materia. vnitas aũt huius feb. seruatur in causa antecedẽte, quæ est caliditas hepatis,& venarũ. Secundo notandũ quòd distinctio temporũ feb. penes alterationẽ materiæ debetur febribus putridis tam interpolatis, quàm cõtinuis. Est. n. febris interpolata febris inter cuius paroxysmos cadit quies media, cuius causa cõiuncta putret extra venas. Cõtinua aũt est quæ semper affligit cuius causa coniuncta est humor putrens intra venas. Hæc aũt est duplex continua ꝓportionalis,& est nota, licet. n. cõtinue affligat, habet tamen excrescentiã de die in diẽ, aut de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartũ ẽm analogiã ad suam materiã. Alia est cõtinua cõclusa continuę affligẽs,& nõ habẽs huiusmodi excrescentiam de quibus supra,& hæc est duplex. quędam pendet ab vnica materia durantę a principio vsq; ad finẽ, cui nulla fit additio, sicut esset tertiana vnius paroxysmi. Aliqua aũt pẽdet ab aliqua materia durante a principio vsq; ad finem, cui tamen aliqua fit additio. Et hæc est triplex ępacmastica, in qua de materia plus additur primæ materiæ putrẽti, quàm sit illud qđ ab eo resoluitur, quapropter augẽdo ꝓcedit,& est fere tota augmentũ. secũda est paracmastica quæ declinãdo ꝓcedit. huius causa est, quia de materia prima plus resoluitur quàm sit illud qđ additur. Tertia est homotena quæ vniformiter affligit,& est fere tota status. cuius causa est, quia tantũ de materia additur, quantũ est illud qđ de prima putrẽte resoluitur. feb. aũt istæ quibus nulla fit additio sunt rarissimæ, vt patet discurrẽdo. Distinctio aũt temporũ in his penes alterationẽ materiæ sumitur hoc modo, quia in principio non est nisi vestigiũ digestionis, aut dispositionis digestioni cõtrariæ occultũ. In augmẽto signa digestionis, aut cõtraria sunt manifesta,& digestio aut putrefactio manifeste augẽdo ꝓcedit. In statu licet aliqualiter digestioni intẽdatur, saltẽ usq; ad mediũ status in medio status est summa digestio,& ita summa putrefactio.

Cõtra. maior est ꝓportio virtutis digestiuæ ad materiã digerendã a principio status vsq; ad mediũ quàm vnquã ante: ergo digestio magis intenditur,& velocitatur in hoc tempore quàm in augmento,& si sic, sequitur quòd augmentũ digestionis debet esse in statu magis manifestũ & sensibile quàm in augmento. Ad hoc dicitur negando vltimam consequẽtiam, nam quantumcunq; digestio velocius ꝓcedat in statu, quàm in augmento, illud tamen non est ita sensibile sicut in augmento sicut quantitas digitalis alicui corpori magno nõ est ita manifesta, sicut quantitas ęadem addita corpori par-

Causæ ꝓlongationis febriũ

Febris putridæ duplex causa.

Feb. putride immediata causa.

Videas quomodo febr. putrida possit ẽe sine cã añti,& cõiuncta.

uo. Notandū tertio quòd licet plures sint febres eiusdē speciei, nō tamen seruant eandem proportionē in motu materiæ suorum paroxysmorū. potest .n. esse vna tertiana in qua materia vnius paroxysmi sit maior quàm materia secundi, & materia secundi quā tertij, & sic deinceps vsque ad statū. Alia tertiana se habebit omnino econtra, in qua materiæ suorum paroxysmorum erunt æquales, & sic paroxysmi erunt fere æquales in longitudine, & in suis accidentibus. Quod autem hoc sit verum ostenditur, nam in continuis conclusis hoc est possibile. sicut in epacmasticis in quibus magis de materia mouerur ad putredinem in tempore sequenti, quàm in præcedenti. Et in homotenis in quibus tantum de materia additur ad putredinē in tempore sequenti quantum in tempore præcedenti. ergo ita erit possibile in interpolatis. Harum autem diuersitatū causa potissime sumitur ex diuersitate materiæ, nam materia existente difformi, & etherogenea multa pars subtilis poterit moueri in primo paroxysmo, & in secundo paroxysmo materia erit paucior, quia magis grossa, & difficilius mobilis, in tertio paroxysmo paucior, quia adhuc magis grossa, & sic deinceps. Aliquādo etiam res se habebit econuerso, & sic accidit secūdum plurimū, & proprie quādo materia est vnifotmis, uel quasi. Nam primus paroxysmus pēdet a pauca materia, quia nō est digesta, nec à iuuatiuo separata. Secundus pendebit a pluri materia, quia erit magis digesta, & motui magis parata, & sic de alijs. Et ex hoc notato inferuntur quædam correlaria. Primum, materia, quæ mouetur in statu febris salubris, aliquando est pluris quantitatis, quàm illa quæ mouetur in principio. aliquando ecōtra ꝑpter causas suprascriptas, aliquādo sunt æquales ſm ꝙ aliquādo febris erit maior in statu, quia longiorum & sæuiorū accidentium quàm in principio. aliquādo ecōtra, & aliquādo æqualis. Ex quibus sequitur ꝙ quæstio in eo est indifferens, & neutralis, cum aliquādo febris sit maior morbus in statu, quàm in augmēto, & in augmēto maior quàm in principio, aliquādo ecōtra, aliquādo in omnibus erit equalis. nam materiæ multitudo, & paucitas est causa potissima ad faciendū morbū magnū vel paruum. Tertio ex notato sequitur ꝙ tempora feb. quo ad accidētia, & penes alterationē materiæ raro coincidūt, immo fere nō coincidūt nisi in morbis seruātib. materiā ad vnā criticā expulsionē. Et quia dubium hoc modo est neutrale, a quibusdam limitatur. Albertus enim Bononiensis dicit non aliter limitandū esse quàm fuerit dictū in principio quæstionis, ipse tamen sequēs Plusquā commentatorē ponit generalem conclusionē, ꝙ omnis febris putrida salubris &c. est minor morbus in statu quàm in augmēto, & minor in augmento quàm in principio. Et consequēter dicit ꝙ licet plus de materia putreat in statu quàm in principio, attamē quia illa materia est facta benigna per digestionem morbus est minor.

Magni ꝑuiue morbi causa.

Putrida feb. salubris ē minor morbus in statu, quàm in augmēto.

Contra. malignitas materiæ principij est finita, & malignitas materiæ est aliquanta, immo notabilis cum putreat & faciat febrē, & accidētia sequētia febrē. Sed certum est quòd contingit maiorē proportionē esse quātitatis materiæ status ad quantitatē materiæ principij quàm sit malitia principij ad malitiam status, ergo plus promouebit ad magnitudinē morbi quantitas materiæ in statu, quàm ad remissionē morbi promoueat benignitas eiusdem in comparatione ad principiū. & antecedēs est satis manifestū volētibus absq; passione metiri huiusmodi cōtingentias. in statu enim materia communiter magis nocet siccando, & imprimendo; sed in principio magis suffocando.

Gentilis autem in sua magna quæstione limitat titulū quæstionis ad febres incipientes ab aliqua materia, quę tota incipiat putrescere, & ita ducatur ad statum absq; nouæ materiæ additione. sed quia istæ sunt paucissimæ, ideo titulus quęstionis est valde arctatus, & nō se extendit nisi ad feb. quæ reseruabant materiā ad vnam criticam expulsionem, & non etiam ad omnes istas. Sunt enim multæ ex istis reseruantib. in quibus tota materia in principio non incipit putrefieri. Et sunt etiā multæ ex istis, in quibus in augmēto, & statu additur materia, quæ omnes postea vna crisi expelluntur. Ad paucissimas itaq; febres se extendit titulus quæstionis. Propterea Vgo senensis dicit quòd quęstio debet limitari alijs partibus exceptis illis in quibus fit comparatio, & necessario sequentibus. & ideo iuxta doctrinā secundi complexionū in comparationibus seruādā debet titulus quæstionis sic formari. vtrū feb. putrida salubris pendēs a materia nō reducibili ad benignum sit maior morbus in statu quàm in augmento, & maior in augmento quàm in principio. supposito quòd præcise sit tanta materia sub formā causæ coniunctę in hora status, sicut in principio vniuersali partis status sibi proportionabili in principio comparando, ita quòd si est continua quanro plus est dissolutū in hora status quàm in principio, tanto plus transiuit in tempore intermedio in putredinis actum. Et si est interpolata quòd præcise tantum transeat de causa antecedente sub forma causæ cōiunctæ in statu in vno paroxysmo, quantum transiuit in paroxysmo principij. Quarto notandum ꝙ digestio in nocitiuo nō reducibili ad benignū, quæ est præparatio materiæ ad expulsionē est duplex. quædam est adæquatio substanriæ materiæ digerēdæ. vt quia si subrilis sit inbibita ingrossetur, si grossa nō potens per meatus angustos transire subtilierur, si viscosa adherens membrorum superficiei incidatur. Altera autem est proprietas occulta quæ acquiritur materiæ per actionē caliditatis innatæ agentis in materiam, & assimilantis eam membris radicalibus, quorum est instrumentum. huiusmodi digestionis efficax argumentū est, quia in apostemate facto in corpore temperato a percussione, quantumcunq; sanguis sit mediocris indigemus maturātibus non quidē vt sanguis ille acquirat substātiam mediocrē, cum sit temperatus, sed vt acquirat proprietatē illam, qua facile obediat virtuti expulsiuæ. Similiter in synocha facta in corpore temperato nō fit crisis in prima, quantumcunq; sit sanguis quo ad modum substātiæ mediocris, & optime digestus, sed fit crisis in seprima post actionem caloris in sanguinē dantis sibi proprietatē de qua supra. Item si sola adæquatio substantiæ sufficeret, nō oporteret ad significandū digestionem completam, quòd hypostases essent albæ. nam incipiente febre a cholera rubea, melancholia, vel sanguine, cum quādoque huiusmodi humores sint mediocris substantiæ sufficeret ad significandū complementum digestionis, quòd hypostases essent mediocris substātiæ citrinæ rubeæ vel nigræ, quod tamen falsum est, & contra experientiam, quæ etiam debebant apparere in prima die. ergo concluditur quòd pręter modū substantiæ requiritur proprietas de qua supra, quæ acquiritur in materia per actionem membrorū radicaliū in materia. quę proprietas maxime cognoscitur per albedinem hypostasis.

Duplex digestio in nociuo humore.

Quinto notandum quòd digestio debetur tam causę antecedēti quàm coniunctæ, licet de hoc dubiū non paruū fuerit apud antiquos, sed quòd debeatur causę coniunctæ manifestū est in apostematibus, in quibus materia putrens, & faciēs febrem digeritur, & tandē saniatur. hoc idem penes Gal. primo de differentijs febrium cap. 6. reperitur in causa coniuncta febrium putridarum vbi dicit, quòd putredo humorū, qui in venis, & arterijs sunt, est similis illi, qui ſm apostemata. sed vincēte natura in apostematibus fit pus laudabile. in humoribus vero qui sunt ſm arterias, & venas proportionale puri illud qđ in vrinis subsistit hypostasis. videmus etiam in continuis cōclusis apparere in processu hypostasim laudabilē, cum prius non apparuerit, quæ aliquādo nō habēt nisi causam cōiunctam. Quod aūt debeatur causæ antecedēti ostēditur in interpolatis, in quibus apparet hypostasis ladabilis, cū prius nō apparuerit. Et certū est ꝙ hypostasis illa nō deciditur nisi à materia existēte in venis, quæ nō est putrida. à materia .n. putrēte in poris cutis nō esset possibile decidi materiā hypostasis, quę uenas ingrediens cum vrina descenderet. Et etiam apud Auic. secunda primi. cap. de hypostasi. hypostasis laudabilis principaliter significat digestionē humorum, qui sunt in venis. Et idē Gale. primo de crisi. Est aūt certū ꝙ in interpolatis materiæ non sunt putrenres intra venas, quia facerent continuā. Et ex his manifestū est, ꝙ extranee locutus est Conciliator, differentia. 159. qui dixit quòd causa cōiuncta feb. est uapor putridus antecedēs humorē nō putridū: sed humor putridus est quodammodo mediū inter causam antecedentē, & coniunctā. Et dicit quòd causæ coniunctæ qui est vapor pauca debetur digestio, quia nō habet substantiā impedientē, merito tamen qualitatū quibus est naturæ rebellis, aliqua debetur alteratio. humori vero putrido qui est causa media proprie, & per se debetur digestio, quia oportet in eo facere cessare putredinem manēte substātia, sed humori qui est

Digestio competit, & causæ aūti & cōiunctæ.

sub

sub forma causæ antecedentis nõ debetur proprie digestio. cum nõ sit putridus, sed bene ei debetur aliqualis digestio ꝑ quã sua substãtia adęquetur. nõ aũt est proprie digestio, nisi illa quæ facit cessare putredinẽ manẽte substãtia iuxta diffinitionem digestionis tertio thechni. Error aũt totus est in expositione textus Galen. tertio thechni. Pro cuius intellectu est sciendũ ꝙ si materia fuerit putrens leui putredine, tũc digestio facit cessare putredinem manente substantia .i. manente forma humorũ, quia per digestionẽ humor reducitur ad benignum. Si vero sit humor nõ putrẽs, & sit causa antecedẽs febris per aliquã malam dispositionem in ipso, tunc sibi cõuenit digestio, quæ facit cessare putredinẽ nõ pręsentẽ, sed secuturã merito suæ malæ dispositionis; quæ remouebitur ꝑ digestionẽ, per quam vel adæquabitur substantia eius, vel remouebitur eius mala complexio disponens ad putredinem. Non est tamen credendũ quòd quilibet humor possit taliter digeri, nam aliquãdo est ita putridus, vt necessariũ sit ipsum resolui, aut incinerari, aut aliter sensibiliter expelli. tenendũ est itaq; iuxta suprascripta, quòd tam causæ antecedẽti, quàm cõiunctæ proprie debetur digestio, & quòd descriptio data à Gal. competit solum digestiõi in nocitiuo reducibili ad benignũ. Notandũ sexto ꝙ in feb. salubribus humor qui mouetur posterius ſm plurimũ est magis digestus quàm ille qui primo mouetur, vt puta in interpolatis tota causa antecedens à principio incipit digeri. vnde materia secundi paroxysmi est magis digesta quàm materia primi. Et ita materia tertij magis digesta quam materia secundi. & ita in cõtinuis ꝓportionalibus. & communiter in omnibus feb. salubribus. Verum aliquando cõtingit oppositũ propter etherogeneitatẽ materiæ sicut in phlegmaticis. nam quandoq; materia sequentium paroxysmorũ quæ est grossior quàm materia præcedentiũ, & nõ facile passibilis à uirtute digestiua est minus digesta, quàm materia præcedentiũ. & hic est causa quare aliquãdo perdũtur signa digestionis, & post statum redit principiũ, & itaque

Recidiuæ causa.

fiunt recidiuæ veræ. Et ex hoc notato sequitur primo quòd in pluribus materiebus procedit digestio in quibus non procedit putrefactio. patet in materiebus interpolatarũ, & multarum aliarũ febriũ. Sequitur secundo ꝙ vt plurimũ in materiebus putrentibus in statu nõ processit putrefactio à principio vsque ad finẽ. Istud patet in interpolatis in quibus materia paroxysmi status solũ incipit putrere in principio eiusdem paroxysmi. & ita dicendũ est de materia exacerbationis status. Itẽ in multis continuis conclusis in quibus status in quartodecimo die est verisimiliter existimãdum est nihil esse de materia mota à principio. Ex his sequitur ꝙ licet concederetur digestionẽ, & putrefactionẽ simul intendi posse. ex hoc tamen nõ sequitur ꝙ hora status vt plurimũ in feb. putredinis materia sit magis putrida quàm in principio. Nam non oportet quòd pluri tempore putruerit quàm materia quæ est sub forma causæ coniunctæ in principio. immo stat quòd præcise æquali tempore, aut multo minori. hoc patet in interpolatis in quibus tam in statu, quàm in principio materia incepit putrere in principio suorũ paroxysmorum. si enim sint in punctis æque distantibus a principio suorum paroxysmorum illæ materię sunt æqualiter putridæ. Si vero sint in punctis in æque distantibus illa minus putret quæ magis vicinatur suo principio. idem iudiciũ est in continuis proportionalibus.

Ex quibus tandẽ sequitur quòd via verá ad soluendum quæstionem propositam nõ est ex hoc quòd digestio, & putrefactio simul intendantur, licet Gentilis putauerit illud esse fundamentũ solutionis dubij ꝓpositi. & patet, quia isto concesso nõ sequiẽ in statu vniuersali putredinẽ esse intẽsiorẽ in materia quàm fuerit a principio nisi solũ in casu in quo vna materia a principio vsq; ad statũ putruerit, & simul digesta fuerit, quę esset tota causa morbi, qui casus rarissime contingit, & non videtur esse de intentione auctorũ, qui ponunt regulas quas volũt in pluribus verificari, sicut sunt canones in ordinãdo diætã, & similes.

Magis putridũ quid sit.

Septimo notandũ ꝙ illud diciẽ magis putridũ qđ magis appropinquat termino putrefactionis qui est incineratio, aut magis distat à termino à quo, siue á nõ gradu putredinis. Ex quo sequitur ꝙ nõ omne qđ est magis putridũ est magis calidũ, cum ea quæ multũ appropinquãt incinerationi minus habeãt de humido. & ꝑ cõsequẽs minus de calido actuali quàm ea quæ aliquãtulũ magis distãt, sicut uidemus in stercoribus quæ putrẽt, quæ minus sunt calida cum vicinantur incinerationi. Cum ergo tam in principio quàm in statu vniuersali materia terminẽ ad incineratione, ergo vtrobiq; erit magis putrida. quare fundamentũ Gentilis nullum, qui dicit febrẽ esse maiorẽ morbũ in statu quàm in principio quia materia status est magis putrida.

Putredo quid sit.

Forte respondebitur quòd illud dicitur magis putridũ, qđ habet plus de calido putredinali, quia putredo nõ est aliud quá calor fixus in materia putrida, vt vult Auic. secunda primi. in cap. de causis calefacientib. vbi dicit quòd intentio putredinis est quæ caliditatẽ extraneá euenite facit, & nõ aliud. putredo itaq; nõ est aliud quàm calor putridus, & ſm illud est magis putridũ qđ est calidius caliditate putrida, non aũt qđ magis appropinquat incinerationi, aut qđ magis distat a termino a quo. Cõtra sequitur quòd tam in principio vniuersali quàm in statu materia ęqualiter erit putrida cum vtrobiq; trãseat a nõ gradu putredinis vsq; ad terminũ eius. ergo fundamentũ Gentilis nullũ, cum in vtroq; trãsitu tam materia principii, quàm materia status erunt æqualiter calidæ caliditate putredinali.

Vtrum omne magis putridum malignius sit minus putrido.

Notandũ tamẽ quòd nõ omne qđ est magis putridum est malignius minus putrido, sicut in materia pestilentiali, quæ licet sit minus putrida, potest tamẽ esse malignior aliis magis putridis, cum etiã absq; putredine esset malignior. videmus .n. quòd materia anthracis est malignior pluribus aliis materiebus apostematũ magis putridis, & fœtentibus, cum corrumpat omne sibi vicinũ. Octauo notandũ quòd digestio in materia, & si nõ ꝓhibeat omnino ipsam putrefieri prohibet tamẽ ipsam putrefieri valde maligna putredine. Pima pars notãdi est manifesta in apostematibus in quibus sanies laudabilissima adhuc faciet feb. putri. Itẽ in febribus in quibus materia in statu, & declinatione est summe digesta; & adhuc facit feb. putridam. Secũda pars notãdi ꝓbatur, quia tam sanies laudabilis quàm sedimen laudabile decisum a materia in venis digesta, sunt dantia fiduciam sanitatis, cum quibus nõ timemus malignam putredinẽ, & pro hoc est sentẽtia Gal. secũdo de crisi. vbi dixit, nõ ẽ possibile apparẽte sedimine laudabili, ꝙ febri sit difficultas vel dominiũ. Et idẽ sentit Aui. 2. quarti cum dixit cap. de signis digestionis. Et scias quòd neq; feb. cum apparitione digestionis, neq; sublimatio fit cum declinatione apostematis timor vehemẽs. Notandũ nono quòd est possibile calorẽ naturalẽ, & præternaturalẽ in eãdẽ materiam agere vnum digerendo, alterum putrefaciendo, ita vt digestio, & putrefactio adæquatẽ in eadem materia intendantur. hoc primo manifestum est in sanie laudabili, quæ cum generatur putrefactio intenditur, quia febris putrida crescit, & alia accidentia tempore ebullitionis. Idem etiam accidit in materiis in concauitate venarum, vt est apud Gale. primo de differẽtiis febriũ sexto cap. generatur enim hypostasis laudabilissima per ebullitionem cum qua etiam fit febris intentio.

Decimo notandum quòd transmutationes factæ in corpore humano sunt triplices. quædam omnino naturales factæ a calore naturali solum, sicut digestionis quibus cibus in chylum chylus in sanguinem, sanguis in humiditates secundas transmutatur. Quædã omnino præternaturales sicut putrefactiones quę fiunt in gãgrænis, sfachilos, esthiomeno. Quædã aũt sunt mediæ, sicut est transmutatio humorum in saniem. Et hic est triplex, quædã in qua agit principaliter calor naturalis, & parum extraneus, sicut cum fit sanies laudabilissima, & sicut cum materia hypostasis laudabilis in concauitatibus venarũ generatur in febribus. Quædam in qua magis concurrit calor extraneus quàm putredinalis, sicut quando generatur sanies maligna, foetida, nigra vel viridis. & quando generatur hypostasis maligna similiter tendens in viride vel nigrum.

Et est tertio alia transmutatio in qua calores isti ęqualiter concurrunt, ita vt in materia vtriusq; vestigium appareat, & æquale. Credo tamen tenendum esse vnum, & eundem calorem numero repertũ tam in membris, quàm in materia esse simul naturalem, & præternaturalem talia nomina sortiri ſm diuersitatem operationum, & effectuum qui sequuntur. Vndecimo notandum quòd feb. possunt comparari dupliciter, in malignitate, & fortitudine. nullum enim incõueniens est vnam esse alia maligniorem, quæ tamẽ sit remissior, sicut pestilẽtialis cõparata causoni. fortitudo .n. febris sequiẽ caloris intẽsionẽ, & multitudinẽ. malignitas aũt ꝑternaturalitatẽ, qua

magis

magis lædat, & occidat, quæ malignitas ſequitur aut venenoſitatem, aut putredinem intēſiorem, & huiuſmodi, licet etiam ſequatur caloris intenſionem & multitudinem. Et ita vna febris ad ſeipſam comparata diuerſis tēporibus poteſt eſſe vno tempore malignior, & minus intenſa, & alio tempore ſe habet econtra. Et cum malignitas febris tanquàm penes effectum habeat attendi penes læſionem operationū illa feb. eſt malignior quę amplius eſt operationū læſiua, ſiue merito caloris naturalis, ſiue præternaruralis, ſiue merito vtriuſq;. hoc notandū poteſt elici ex dictis Gal. tertio de criſi. cap. 4.

Quantum ad ſecūdum articulum pro opinione Pluſquam commentatoris, & ſequentium pertractanda ſupponirur primo titulum quæſtionis ſic eſſe limitandum, ſicut ab initio dictum fuit ſ. vtrum febr. putrida ſalubris pendens a materia non reducibili ad benignum ſit maior in ſtatu, quàm in augmento, & maior in augmento quàm in principio, loquendo ſemper de his temporibus diſtinctis penes mareriæ digeſtionem. Secundo ſupponitur quòd in tora mareria quæ in ſtatu facit feb. conrinue proceſſerit digeſtio a principio vſque ad ſtatum. Tertio quòd digeſtio facit materiā putrere minus mala putredine, quàm ſi nō fuiſſet digeſta. hoc ſuppoſitū patet ex notatis. Quarto ſupponitur, quòd in ratione feb. includuntur duo, vnum ꝙ ſit calor, alterū ꝙ ſit præter naturam, & rarione vtriuſq; poreſt dici febris maior. ſ. aut quia ſit magis præter naturam, aut quia ſit calor intenſior. Hoc ſuppoſitum eſt manifeſtum ex vltimo notato ſupra poſito. Quinto ſupponitur, ꝙ accidentiū in febribus, & in alijs morbis quædam ſunt propria morbo, & quædam ſequuntur morbū & naturæ incitationem, ſicut ſunt propria febribus coarctatio pulſus, frigus extremitatum corporis, exiccatio, ſitis, dolor capitis, inſtantiæ vigiliarum, & ſimilia. Sequentia aurē febrem, & naturæ incitationem ſunt ſicut rigor, uomitus, fluxus ventris, & omnia accidentia critica. His ſuppoſitis ſit hæc concluſio reſponſiua ad dubiū. Omnis febris putredinis ſalubris pendens a materia nō reducibili ad benignum in qua tota, & ſola putrente in ſtatu proceſſerit digeſtio a priucipio vſque ad ſtatum eſt maior morbus in aliqua parte principij, quàm in aliqua parte temporum ſequētiū, & maior in aliqua parte augmenti, quàm in aliqua prrte ſtatus. Iſta cōcluſio eſt de intentione Gal. in commen. illius aphoriſmi. inchoantibus morbis, & rationibus ſic probatur. Prima, quia materia in ſtatu eſt magis digeſta quàm in augmento, & magis in augmento quàm in principio. ergo cum digeſtio iuxta tertium ſuppoſitum faciat materiam minus mala putredine putrere, quàm ſi nō digeratur, materia putrens erit magis maligna in aliqua parte principij, quàm in aliqua parte temporum ſequētium, & ſic dicendum eſt de augmento ſtatui comparato, ſed materia magis maligna cæteris paribus maiorem facit morbum. quare concluſio vera. Secunda ratio eſt. virtus maiorem habet proportionē ad materiam in ſtatu quàm habeat in augmento, & maiorem in augmento quàm in principio. ergo materia minorē in his temporibus habebit proportionē ad virtutē alterādam, & ſic morbus erit minor in ſtatu quàm in augmēto, & minor in augmēto quàm in principio. Tertia. cōtinne poſt principiū talis morbi ſalubris corpus mouetur ad ſanitatē, & digeſtio continue procedit, ergo continue poſt minus parricipat de termino a quo, qui eſt ægritudo in ſtatu. itaq; morbus erit minor, cum tūc corpus ſit magis motum ad ſanitatē quàm tempore præcedenti. Quarta, quia in ſtatu accidentia proprla morbo ſunt remiſsiora quàm in principio, patet in pleureſi ſuppurata, in qua dolor, & cætera accidentia ſequentia pleureſim ſunt remiſsiora quàm in principio. Et ita ēm plurimū eſt in cæteris apoſtematibus ſuppuratis. nam circa generationē ſaniei fiunt dolores, & feb. magis quàm facta ſanie iuxta aphoriſmum. Quinta. maiori & minori æqualiter decreſcentibus continue creſcit ꝓportio maioris ad minus, ſed virtus quæ ē maior in morbo ſalubri, quia habet proportionē maioris inæqualitatis ad ipſum. & morbus qui eſt minor cōtinue deſcreſcunt a principio vſq; ad ſtatum. virtus quidem decreſcit, quia reſoluitur, ſpiritus paucificantur, & humidum conſumirur. & morbus decreſcit, quia materia digeritur, & efficitur minus maligna, & eriam ex actione ealoris pro parte reſoluitur. ergo continue decreſcit proportio morbi ad virtutē. quare morbus nedum abſolute, ſed in comparatione ad virtutem erit minor in ſtatu quàm in augmento, & minor in augmēto quàm in principio. Sexta oīs feb. putredinis ſalubris eſt malignior in principio quàm in augmenro, & in augmento quàm in ſtatu. ergo eſt maior morbus &c. aſſumptum probatur, quia maligniras morbi habet attendi penes præternaturalitatem tanquàm penes cauſam, & lęſionem operationū per ſe ductiuarū ad mortem tanquàm penes effectum, vt poteſt elici ex vltimo norato. ſed omnis talis feb. in principio a quo materia nō eſt digeſta eſt magis præternaturalis aliorū parirate ſuppoſita quàm in ſtatu in quo materia eſt digeſta, & eſt ad mortem periculoſior quàm in ſtatu in quo propter digeſtionē completā ſunt certa ſigna ſalutis. igitur eſt maior morbus in principio quàm in ſtatu. ſed in augmento iudicium eſt mediū. & ad intellectū concluſionis ſupraſcriptæ intellexit Rabi Moyſes cum dixit, quòd ægrirudo in tempore ſtatus eſt melior quando infirmus debet ſaluari. Ex qua concluſione ſequitur neutralitatē prędecentē febrē eſſe maligniorē quàm ſit febris tempore ſtatus quia magis præternaturalis, & periculoſior. Secundo ſequitur omnem febrem putridā ſalubrem aliorū paritate ſuppoſita eſſe minorem febrē in ſtatu quàm in priſicipio. partes proportionales iſtorū temporū adinuicē comparādo: nam poſtquàm materia purrens eſt æqualis; & magis benigna propter digeſtionem, minorē deber facere febrem, ſicut videmus in apoſtematibus ſuppuratis minorem eſſe febrem, & remiſsiora accidentia. taliter etiā debet eſſe in materia ſumme digeſta in concauitate venarū, cum Gal. primo de differentijs febrium, comparet digeſtionem quæ eſt in uenis ꝑ quā ſit materia hypoſtaſis laudabilis digeſtioni materię apoſtematum in quib. generatur ſanies. & hunc intellectū habuit Aui. ſecunda quarti. cap. de iudiciis digeſtionis, cum dixit, ꝙ nō eſt ſublimatio febris cum apparitione ſignorum digeſtionis, ſicut nō eſt cum digeſtione apoſtematis dolor fortis. Ex his itaq; tandē cōcluditur ꝙ febris putredinis ſalubris eſt maior morbus in principio quàm in ſtatu. & ſecundo quòd eſt malignior, & tertio quòd eſt intenſior febris aliorū parietare ſuppoſita. in augmento aūt in omnibus his iudicium eſt medium.

Malignitas morbi penes quid attēditur.

Sed contra hanc determinationē argnit. quia febres ſeruātes materiā ad vnicā criticā expulſionē ſunt maiores in ſtatu quàm in tꝑibus præcedētibus. ergo determinatio falſa. tenet cōſequētia. argm̄ ꝓbatur primo de intētione Gal. ſecūdo de criſi. ſecūdo cap. ubi dixit quòd febris in principio eſt parua, debilis reſpectu eius qn̄ in ſtatu eſt completa, & fortis. Amplius accidentia ꝓpria quæ ſequūtur impreſsionē materiæ in membro ſūt fortiora in principio, quàm in ſtatu, & cum hoc in ſtatu accidētia communia, & ꝓprie accidētia critica ſunt fortiora quàm in principio, illa enim remiſsiſsime accidūt in principio. ergo abſolute accidētia ſunt fortiora quàm in principio. Ad hæc dicit. Ad primū quòd in ſeruātibus materiam ad vnicā criſim cætera non ſūt paria, quia plus de materia eſt in ſtatu quàm in princi. cum ſecundū plurimū in ꝓceſſu noua addat materia quæ poſtea tota in criſi expellitur. Et ſimiliter dicitur a Gal. ſecundo de criſi. Ad ſecundū negatur aſſumptum, & dicit quòd accidētia oīa tam ſequētia impreſsionem mareriæ, quàm ſequētia oppreſsionē fortiora ſūt in principio quàm in ſtatu aliis paribus. accidētia tn̄ critica quæ ſunt ad ſalutē forriora ſūt in ſtatu quàm in principio, cum raro in princip. accidat criſis. Concedēdū tn̄ eſt quòd vt plurimū febres putridæ ſalubres ſunt maiores in ſtatu quàm in priucipio, licer in ſtatu materia ſit digeſtior, tn̄ multo eſt amplior quæ eſt ſub forma cauſæ cōiunctæ in ſtatu quàm in principio. Præterea, cōtra determinationē inſtatur. quia febris nō eſt niſi calor præter naturā, & iſte eſt maior in ſtatu quàm in principio vt patet ad tactū, & quia pulſus ſunt maiores, velociores, & frequentiores, & ſimilr anhelitus. Secundo. quia ſtatus eſt hora pugnæ prima quarri cap. tertio. & Galenus prima aphoriſmorū. & hoc nō eſt niſi ꝓpter fortē ſtimulationē quā facit mareria in naturam. ideo criſis ſit magis in die paroxyſmi, ſed cauſa maioris irritationis naturæ nō eſt niſi maior impreſsio a mareria in membro. quare febris ſit maior in ſtatu. Item accidētia omnia ſunt in ſtatu maiora ram quæ merito mēſuræ ſunr prętrer naturā, quàm quę ex toro genere præter naturam vt dolores, & ſimilia, quare inrēſior, & magis pręter uarurā.

Itē omnes operationes animales, vitales, & naturales ſunt magis

magis lęse in statu quàm in principio, ut apparet intelligēti. Item si febris est maior in principio quàm in statu, tunc sequitur quòd neutralitas sequēs principiū est maior quam febris in statu. Item Galenus in libro de temporibus, morbum comparat plantæ, & animali in principio paruis, postea augmentatis, postea magnis. Item pro hac parte est Gal. secundo de crisi. cap. secūdo. cum dixit. Iam ergo oportet vt exercites teipsum donec cognoscas vnamquamq; ægritudinē singularem ſm seipsam, an est integra, & completa cum velocitate. nam si nō antecesseris, & exercitaueris teipsum in hoc cum studio, & sollicitudine nō cognosces ægritudinē quādo incipit, cum sit pauca, & debilis. Ad hæc respondetur. Ad primum dicitur ꝙ calor nō est maior in statu quàm in principio aliorum paritate supposita; comparando partem calidiorem status ad partem calidiorē in principio. Sed vt plurimū non est paritas; quia amplior est causa cōiuncta febris in statu quàm in principio. & similiter negatur ꝙ pulsus sint maiores etiam aliorū paritate supposita. Ad secūdū dicitur quòd maior est pugna in statu quàm in principio, quia plus de causa antecedēte transit in coniunctam in statu quàm in principio propter materiæ digestionem, & sic nō seruatur paritas. Quod si seruetur paritas, dico quòd nō erit maior pugna propter obedientiā materiæ, quā facile separabitur. Similiter ad tertiū dicitur quòd accidentia nō sunt maiora seruata paritate, sed vt plurimū nō seruatur paritas. Ad quartū dicitur quòd oēs operationes sunt magis læsæ in statu quàm in principio. Nec per hoc sequitur quòd morbus sit maior, quia tota læsio illa nō est acquisita tempore status, sed in temporibus præcedentibus. Vtrum aūt in æquali tempore status acquiratur maior læsio quàm in æquali tempore principij aliorum paritate supposita. est dubiū nō paruū. Cuius solutio fiat in videndo in quo tempore est maior ꝓportio virtutis ad morbum in statu, vel in principio. Et credo vtranq; partē facile defendi posse. Ad quintum dicitur quòd febris augetur tpe principij, nec hic sumitur principium pro instanti initiatiuo morbi, sed pro vno de tēporib. morbi. Si quę aūt auctoritates Gal. & aliorū vidētur sonare oppositū; Dic quòd intelligunt de temporibus distinctis penes accidentia, aut quòd nō seruatur paritas, quia plus de materia reperiṫ sub forma causę coniunctæ in statu quàm in principio. Sed contra hāc determinationem est hic argumentum. Febris est maior in statu paroxysmi quàm in principio eiusdē. ergo simile erit in febre in casu cōclusionis, illa enim est sicut vnus paroxysmus.

Responde sicut scis, & maxime argumentum procedit de paroxysmo status vniuersalis in quo materia est magis digesta quàm putrida.

Quantum ad tertium articulum pro opinione Gentilis sit hic prima conclusio. In materia febris putridæ salubris quæ non reducitur ad benignum post initiū febr. procedit putredo intendendo vsq; ad certum tempus probatur conclusio. in principio putredo materię est aliquantę intēsionis, aliter nō faceret febrē, qui gradus putredinis est acquisitus in tempore neutralitatis præcedentis febrem. Et procedit augmentum vsq; ad certū tempus, quia aliter non augeretur feb. non potest enim febris augeri nulla addita noua materia, nisi per augmentum putredinis in ea. aut quia materia magis cordi vicinatur, quę rarissime accidit, quia ſm plurimum augmentum febris fit per crementū putredinis in materia. hæc autē putredo, & similiter febris sequēs eam nunquā cessat nisi materia expellatur, aut incineretur. Secundo, quia simile de materia febriū putredinis, & de materia apostematū. primo de differentiis febrium capitulo sexto. Sed in materia apostematum post ipsorum initium intenditur putredo. ergo similiter fiet in materia putridarū, patet minor per augmentū foetoris in materia cum maturatur. Tertio hoc manifestum est in materia synochæ, in qua cum fit phlebothomia in principio euacuatur sanguis parum distans a naturali. postea cum fit phlebothomia, euacuaṫ sanguis multū alteratus, & foetēs.

Secunda conclusio. in materia feb. putridæ salubris procedente putredine procedit etiam digestio. Hæc conclusio quæ est fundamentū positionis Gentilis probatur. quia quādocunq; vni passo duarum dispositionum susceptiuo applicātur duo agentia illas intendentia. illæ duæ dispositiones in illo passo inducentur, sed materię febris putridæ salubris applicatur calor naturalis intendens digestionem, & calor præternaturalis intendens putrefactionem, quare utraq; dispositio inducetur. Secunda ratio ex Galeno primo pronosticorum, commen. vltimo. Et ex Auic. secunda quarti. cap. dc iudiciis saniei. sanies fit a calore naturali qui intendit digestionem, & a calore præter naturam intendente putrefactionem. probatur. in sanie est albedo intenta a calore naturali, & foetor intentus a calore præternaturali. ergo idem accidet in materia febriū iuxta Gal. vbi supra. Tertia ratio, quia egestio nigra apparēs in statu, & similiter hypostasis, aut vrina nigra nō significāt ita male, sicut quādo apparēt in principio. quarta particula aphor. Egestiones nigræ qualis sanguis &c. & secūda primi. Etiam Isaac de vrinis. Sed hoc nō potest esse nisi quia cum putrefactione in statu etiam ꝓcessit digestio quæ nō ꝓcessit in principio. quare &c. Tertia conclusio de intentione Gentilis responsiua ad dubiū, uel quæsitum est ista. omnis feb. putrida salubris pendens a materia nō reducibili ad benignum quæ tota ꝓcessit sub forma causæ cōiunctæ a principio vsq; ad statum illius saltē nulla facta notabili diminutiōe est intensior, & fortior in statu quàm in augmento, & in augmento quàm in principio. Ista cōclusio est de intentione Gal. in libro de temporibus vniuersalibus vbi assimilat morbum plantæ, quæ primo incipit, postea augetur. postea stat. Et Auic. secunda primi dixit. quòd in augmēto manifestatur constrictio, & quòd in statu consistit ex multis suis partibus. Et Halyabbas .4. theoricę dicit quòd augmētū est qñ incipit maturatio, & tunc augetur virtus morbi, & virtutis debilitas. Et hoc idem clare dicit Auic. prima quarti. cap. 3. & .4. Et certum est quòd ibidē loquiṫ do temporibus distinctis penes alterationē materiæ. Et ꝓbatur ratiōe. quia illo tempore febris putrida est fortior, & intensior in qua materia est magis putrida in statu q̄ in principio. cū a principio vsq; ad statum ꝓcesserit intendēdo. Et confirmaṫ, quia simile est de tota consistentia febris in casu conclusionis, sicut de vno paroxysmo febris, sed paroxysmus continue ꝓcedit intēdendo a principio vsq; ad statum. vt patet ex quotidiana experientia. & nō est nisi quia materia magis putrefit, & calefit. ergo &c. Tertio in febre putrida virtus etiā procedit debilitando notabiliter vsq; ad statum. & morbus augetur, aut saltem ſm omnē opinionē non notabiliter diminuitur. Huius rei exemplum manifeste habemus in paroxysmis. ergo continue crescit ꝓportio morbi ad virtutem. ergo in ęquali tpe plus lædētur, & minuētur operationes in statu, quàm in augmento, & in augmento quàm in principio. quare accidentia fortiora fient, & sic morbus intensior.

Sed contra hanc determinationē instatur primo. quia si digestio, & putrefactio intendantur equaliter, aut magis digestio quàm putrefactio. & digestio facit materiam benignam, & putrefactio malignam, sequitur quòd æqualiter aut magis intēdetur in materia benignitas, quàm malignitas. Ad hoc dicitur quòd putrefactio magis intenditur quàm digestio, & in pluribus. quia licet aliqua pars materiæ dealbeṫ a qua deciditur hypostasis secundum digestionem summam, nō tamen totaliter dealbatur, patet ex his quæ accidunt ex crisi in qua expelluntur humores sub propriis formis, vt cholera citrina, sanguis ruber, & melancholia nigra. Et si quęratur quomodo signa digestionis sunt signa salutis si maior pars humorum non digeritur, & forte omnes putreāt. Respōdet quòd non obstante putredine virtus membrorum remanet fortis, quę significatur per hypostasim, quapropter potest totam expellere materiam tam dealbatam quàm non dealbatam. Et ista etiam hypostasis est signum quòd & si humores non digerantur, non tamen putrefiant maligna putredine, & concedendum est in residuo materiæ aliquàm digestionem esse.

Secūdo instatur, quia digestio, & putrefactio sunt cōtraria. sed cōtraria nō possunt intendi in eodē subiecto, sicut nec caliditas, & frigitas, & hmōi. Ad hoc respōdetur quòd isti motus sunt aliquo modo cōtrarii, tamen nō proprie, immo sunt vnus motus diuersa nomina sortitus secundū diuersas dispositiones quæ inducuntur, in quibus apparet vtriusque caloris tam naturalis quàm præternaturalis vestigiū. Et hoc uoluit Galc. primo de differentijs febrium cum dixit. altera uocatur putredo, quā, & digestionē dicimus in vnā speciē semper transmutatur pars. Et ideo quādo materia est hoc modo summe

Digestio & putrefactio an sint contraria.

summe digesta, & etiã summe putrida facit maiorem feb. Et huius exemplũ est sicut qñ aliquid nõ coloratũ rubefit, licet nõ formaliter, tñ virtualiter acquiritur albedo, & nigredo. Et crescẽte rubedine crescũt uirtualiter albedo, & nigredo, ita ut rubefactio posit aliquo modo dici albefactio, & nigrefactio. Quod aũt putrefactio, & digestio non sint ꝓpriè cõtraria, sed participent naturam contrariorũ est manifestum, quia putrefactio, 4. meth. est contrarium magis generationi mixtorũ, sed tantũ vnum vni est contrariũ. Quod aũt participent naturã contrariorum patet, quia non possunt sub quibuscunq; gradibus se compati. perfecta.n. digestio quæ est in corpore temperato non patitur secum summam putrefactionem, quę est in his quæ incinerantur. sed gradus summi digestionis, & putrefactionis se compatiẽtes sunt in statu febriũ, & apostematũ salubrium, qñ apparet optima hypostasis, & sanies laudatissima, Contra sanie laudabili perfecta febris remittitur iuxta aphorismũ. Circa generationẽ saniei &c. & similiter dolores &c, ergo conclusio falsa. Præterea. est simile de hypostasi, & sanie, primo de differentijs feb. cap. 6. ergo hypostasi laudabili perfecta debet febris remitti, hoc argumentũ est mihi difficile. Tertia ratio, quia non valet hoc argumentũ. lõgiori tpe ꝓcessit putrefactio in statu q̃ in principio vel augmento, ergo febris est maior. Nam ex hoc fundamẽto sequeretur ꝙ feb. esset maior in declinatione, & sic fundamentũ Gẽtilis nullũ. Dicitur quòd argumentũ illud sic absolute nõ valet, sed bene valet cum hac additione, & materia tunc primo est summe digesta. ergo tunc est summe calida calore putredinali, & fit febris maior. Vnde dicit quòd intẽtio putredinis habet attẽdi penes distãtiam a nõ gradus petredinis. & penes accessionẽ ad summũ gradũ caloris putredinalis. nõ aũt penes accessum ad terminũ putredinis qui est incinerãtio, quæ .n. sunt valde vicina incinerationi parũ hñt de calore actuali putredinali, licet tñ Gẽtilis in qõne sua dicat oppositũ, & male posit respõdere ad argũ factũ statim. Quarto arguitur sic. digestio, & putrefactio sunt diuersi motus, cum velit Gal. 5. de simplici medicina, digestionem fieri a calore naturali, putrefactionẽ vero a calore præternaturali.

Digestio, & putrefactio vnus tantũ est motus secundũ Gẽtili.

Respõdet ẽm Gentilẽ quòd est vnus motus dictus digestio, & putrefactio, licet fiat a diuersis agẽtibus. Propterea in materia digestiua, sicut ĩ sanie apparet vestigiũ caloris naturalis .s. albedo, & vestigiũ caloris pręter naturã .s. fœtor, licet ẽm veriorẽ opinionẽ sit vnus & idẽ calor numero perficiens hũc motũ, qui dr̃ naturalis, & pręter naturã diuersos effectus. Et si adducatur textus Au. in sermone vniuersali vlcerũ quòd in laudabilissima sanie nõ est putrefactio. dic quòd nõ est putrefactio maligna qualis in herpete, esthiomeno, sed bene aliqualis putrefactio. Quinta rõ. opinio Gẽtilis est voluntaria, licet .n. sudponat verũ, quòd .s. digestio, & putrefectio vsq; ad aliquem gradum posint simul in eadẽ materia adæquate intendi, & se compati, tamen non probat vsq; ad quartum gradum. est enim certũ quòd cum putredine qualis est in herpete, & similibus nõ intẽditur digestio, immo diminuitur. & similiter cum materia denigratur, vnde fit sputũ nigrũ, & hypostasis nigra. ergo cõsimiliter, cum materia est summe digesta, vt quia sanies, & hypostasis sint albæ, & laudabilissimę debet putredo esse remissa. huius aũt signũ est, quia sanie laudabili perfecta febris, & calor remittitur iuxta aphor. Circa generationẽ saniei &c. Et similiter debet esse hypostasis apparente laudabili, quia potius ante perfectã digestionẽ febris ẽ intensior. s. in augmẽto in quo fit ebullitio pręparans ad summam digestioné, & tunc debet esse summa putredo quæ deinceps remittitur. certe hæc ratio sicut, & instantia superior est mihi difficilis. Sexta ratio. digestio materiæ facit ipsam putrere minus maligna putredine, quàm si ipsa nõ esset digesta. ergo in febre salubri habente plures paroxysmos cæteris paribus ex parte quantitatis materiæ. materia paroxysmorum principij quæ non est digesta debet putrere magis maligna putredine, quàm materia paroxysmorũ status quæ ẽ digesta. ergo hæc febris in principio erit maior morbus quàm in statu. Hinc dicitur cõcedẽdo illud ad qđ deducitur, sed nõ sumus in casu Gentilis. loquitur .n. Gẽtilis de febre pẽdẽte a materia in qua putredo, & digestio processit vsq; ad statum.

Digestio, & putrefactio non sub quibuscunq; gradibus se compatiuntur.

Contra. digestio facit materiã benigniorẽ, putrefactio maligniorẽ, sed possibile est secũdũ uariam dispositionẽ materiæ quòd digestio in aliqua materia magis procedat, & intẽdatur quàm putrefactio, sicut in materia benigna. & possibile est ecõtra, sicut in maligna. ergo possibile est quòd æqualiter intendantur, quo posito sequitur quòd febris aliquando erit benignior, aliquãdo malignior in statu quàm in temporibꝰ pręcedentibus, aliquando æqualis.

Ego autem credo nullam positionum superiorum defendi posse, & multa ex argumentis supra positis contra eas militare. Sed credo in hac materia has conclusiones esse tenẽdas.

Oĩs feb. putrid. salubris salubrior ẽ in priuc. quã in statu.

Prima cõclusio. omnis feb. putrida salubris est salubrior in statu quàm in augmẽto, & in augmẽto quàm in principio. & voco febrem tũc salubriorẽ in qua apparẽt magis certa signa salutis, & quæ est sanitati ꝓpinquior. ꝓbatur, quia in statu apparent completa signa digestionis quæ sunt dantia fiduciã sanitatis. Secũda conclusio. omnis febr. putrida salubris est maior morbus, & malignior in principio quàm in augẽmto, & in augmẽto quàm in statu oĩum paritate supposita, præter ea in quibus fit comparatio. & quæ necessario sequũtur ad comparationẽ. oportet. n. supponi paritatem ex parte quantitatis materiæ, & ex parte gradus putredinis in omnibus his temporibus, & reliquorũ quæ faciunt ad morbi magnitudiné vel remissionẽ, nemo .n. dubitat quòd tertiana vnius paroxysmi est maior in statu quàm in augmento, & maior in augmẽto q̃ in principio. sed nõ seruatur paritas ex parte gradus putredinis, quia in principio materia est occulte digesta. in augmento manifeste. in statu summe digesta. sed quãto est digestior est aptior putrere minus mala putredine. quare &c. Et ꝓ hoc sunt omnes auctoritates pro opinione Plusquàm commẽtatoris superius adductæ. Tertia cõclusio. vbi nõ seruatur paritas in omnibus contingens est febrẽ esse maiorẽ morbũ aliquãdo in principio. aliqñ in augmẽto. aliquãdo in statu maxime ꝑꝑ disparitatẽ in quãtitate materiæ ĩ gradu putredinis. ꝓpatet, nam maior gradus putredinis, & maior quantitas materiæ faciunt morbum esse maiorẽ. Cum aũt hæc posint contingere in quocunq; istorũ trium temporum sequitur veritas cõclusionis. Quarta conclusio. licet ita sit vt asserit secunda conclusio. nõ tamen omnis feb. putrida salubris est intensior in principio quàm in augmento, & in augmento quã in statu, conclusio patet. nam multæ febres putridæ per digestionem intenduntur in calore, sicut pendẽtes a materijs frigidis quæ per digestionẽ calefiunt. non est aũt necessarium quòd omnes materiæ calidę per digestionẽ calefiant, immo quandoq; infrigidantur. Digerimus enim materiam cholericam subtilem, & sanguinẽ supercalefactum per potum aquæ frigidæ, sicut etiam accidit in digestiõe quæ est in iuuatiuo. sicut cum sanguis in lac transmutatur. Rationes aũt quæ possunt adduci contra hanc opinionẽ superius posui, & solui cum pertractaui opinionem Plusquam commentatoris. Et sic cum dei gratia sit finis huius questionis.

Morbus magnus vnde.

De causis ephemeræ omnis speciei. Cap. V.

CAusæ omnium specierum feb. ephemeræ sunt causæ primitiuæ calefacientes essentialiter, & calefacientes per accidens de summa occurrentium, & assumptorum silicet in cibo, & potu, & passionum corporearum, & animalium, & ex doloribus, & apostematibus apparentibus, et sunt de eis ex oppilationibus, quarũ causa nõ est primitiua.

Postquàm Auic. in quatuor capitulis præcedentibus egit de quatuor vniuersalibus de febrib. præsciendis. in hac parte agit de ephemeris. & primo in generali. secundo in speciali. ibi § De febrib. ephemeris sunt. § In principio sexti capituli. Primam partem diuido in quatuor. nam in prima parte præmittit sermonem generalem de febrib. ephemeris. in secunda parte ibi. § Et de proprietatibus. § in principio sequentis capituli ponit signa generalia feb. ephemerarũ. in tertia parte ibi. § Cum expedit. § in principio tertii capituli ponit causas, & signa permutationis febr. ephe. ad alias feb. in quarta ibi § In omnibus speciebus. § in principio quinti capituli ponit curationẽ generalẽ feb. ephemerarum. In primo capit. ponit quatuor generalia de febribus ephemeris pręscienda. ꝓpterea hoc capitulũ dicitur sermo generalis in febribus ephemeris. Primũ est causæ cuiuscũq; ephemeræ in generali. Secũdũ est tempus durationis feb. ephe. & incipit ib. § Et iste quidẽ feb. § tertiũ qualiter se habeant in facilitate, & difficul-

tate

tate cognitionis, & curę, ibi §Et hęc quidē febris.§ quartum est quæ corpora sint paratiora ad ipsas. ibi §Et homines quidem.§ Primā partem diuido in tres. Nam Prima in generali ponit causas ephemerarū. In scd'a ibi §Et nō ꝓueniūt.§ Ponit modum quo hmōi causæ ducunt ad ephemeras, & non ad alias febres. In tertia ibi. § Et sunt quidā hominū.§ remouet quendā errorē. Et si quis quæreret quare Auice. in hoc primo tractatu simul egit de generalib' præsciēdis de febribus, & de ephemeris, nō aūt sic de putridis, aut hecticis. Dicendū obmissis ambagibus, quòd hoc fecit quia sibi placuit. De prima aūt parte dicit quòd causæ omnium specierum feb. ephe. sunt causæ primitiuæ calefaciētes essentialiter .i. per se & immediate, & calefacientes per accidēs, sicut oppilādo, aut per antiperistasim. & istæ causæ sunt de summa occurrētium, sicut aeris, solis, balnei, & similiū, quæ corpori occurrunt. Et sunt de summa assumptorū in cibo, & potu sicut cibi, & potus calidi actualiter, aut potentialiter, similiter medicinę. & sunt ēt istæ causæ de summa passionum corporearū sicut est exercitium, & de summa animaliū .s. passionū sicut est ira, & reliqua animi accidētia, & ex doloribus, & apostematib. apparētib. .i. extrinsecis. Nam intrinseca secundū plurimū faciunt feb. putri. licet nō negandū sit ipsa posse facere ephemeram. sed extrinseca frequenter faciūt ephemerā raro putridā nisi sint magna, aut maligna. Et sunt de eis .s. causis quę sunt ex oppilatiōib. quarū .s. ephemerarū cā nō est primitiua. vel aīr, quarum oppilationū cā nō est primitiua .s. semper cum oppilationes ēt ꝓducētes ad ephemerā possint a causis pendere corporeis, licet frequētius pēdeant a causis primitiuis sicut aere frigido, balneo styptico, & similibus. Notādū primo quòd duplex est ephemera, vera & nō vera. vera est illa quæ pendet a causa primitiua, sed nō vera pendet a causa corporea, licet tñ ambæ in ueritate debeāt dici ephemeræ cum ipsis competat diffinitio ephem. sed pendētes a causis primitiuis ideo dicuntur veræ, quia ſm plurimū durāt solū per vnā diem. & sic sibi competit quid nominis ephemeræ. Sed pendētes a causis corporeis durant longiori tp̄e. secunda causa. quia primis vnica tantū debetur intētio, quæ est alteratio, cum nō habeant aliquam causam corporeā a qua pendeant. Secundis aūt duplex debetur intētio, vna ad causam corpoream, quæ est ipsius remotio, altera ad feb. quæ est alteratio. Notandū secundo ꝙ Auic. numerando causas præter passiones corporeas, & animales dixit quasdā causas sumi ex doloribus, quod fecit, quia dubium erat apud aliquos an dolores sint inter dispōnes corporeas, aut aīales numerandi. qđ dubiū tñ facile solui posset. nam dolores corporis sunt inter dispositiones corporeas numerādi, sicut exercitiū, & similia quę incipiūt cum manifesta corporis passione. sed dolor, siue tristitia mētis, ira, & cætera animi accidētia numerātur inter dispositiones animales cum incipiāt sine manifesta corporis passiōe, sed solū animæ, quāuis qñq; perducāt ad manifestas corporis passiones.

Ephemera duplex.

Dolorum corporis, tum animæ affectio.

Et non proueniunt causæ earum cum vehementia sua ad hoc vt pertranseāt illud quod inflammat spiritū: nam si pertranseāt illud quod inflammat spiritum: nam si pertranseant illud faciunt cadere in hecticam aut in speciem febrium humorum quam dicemus. Causæ enim primitiuæ plerunque mouent antecedentes, quòd si mouerint eas ad putredinem, erunt febr. putredinis.

In secūda parte dicit quòd istę causæ iam numeratæ faciūt solū ephemerā, qñ non calefaciunt nisi spiritus ponendo in ipsis calefactum esse. Si .n. cum vehemētia sua peruenirent ad ponendū calefactū esse in humoribus, aut membris, tunc. fieret humoralis, aut hectica. nam causæ primitiuæ plerunque mouēt antecētes, & si mouerint eas ad putre, faciūt febres putridas, si aūt fixerint caliditatē im membris fiet hectica.

Dubitatur circa partem presentē, quia ephemera est morbus factus, primo de feb. ad Glauconē. & .8. therap. ergo nō habet causam a qua pendeat speciali dependentia.

Dicendum ꝙ apud tenentes spiritum esse formaliter animatum ephemera est morbus factus siue mala complexio facta. est enim calefactum esse quod est in spiritibus. Sed apud tenentes quòd spiritus non sit formaliter animatus febris ephemera est complexio fiens in corde. & non est calefactum esse, quod est in spiritu. quia omnis morbus est passio viuentis. verum calefactum esse in spiritibus est immediata causa eius. Gale. tamen qui ut credo non tenet spirtum esse formaliter animatum: est interpretandus quòd dixit ephemeram esse morbum factum secundum quandam metaphoram, quia sicut hectica, quæ est morbus factus indiget solum intensione, quę est ad febrē, & nō ad causam, ita ephemera scilicet vera indiget solum intentione, quæ est ad febrē scilicet alteratione.

Secundo dubitatur vtrum ephemera sit putr. In quo dubio tenendū est quòd licet aliquando epheme. sit putr. illud tñ raro contingit. prima pars probaẗ, nam spiritus possunt putrefieri. & certū est ꝙ ephemera pendēs ab eis est putrida sicut feb. pendens ab humore putrido dicitur humoralis putrida. argumētū aūt ꝓbatur de intētione philosophi quarta metheo. quia oīa putrescunt præter ignē. Itē quia aer cui spūs in modo substātiæ, & in cōplexione assimilatur putrescit. ergo & spiritus poterit putrere. argm̄ est Aui. secūda primi in cap. de mutationibus aeris cōtra naturā. & prima quarti, cap. de pestilētia. tertio quia de intentione Ari. quarto methe. putrefactio opponitur generatiōi mixtorū. quia sicut in mixtione fit elementorū coniunctio, ita in putrefatione fit ipsorū separatio. Ex quo infertur ꝙ omnia mixta possūt putrere. Secunda pars conclusionis ꝓbatur. quia spiritus ꝓpter substantiam suam remissiuam & humidū suum facile euaporabile. & quia sunt magis calidi quā humidi raro putrent. sed ſm plurimum cum inflammantur resoluuntur, & corrumpuntur absq; putredine. & per consequens feb. ephemera pendēs ab eis est secundū plurimū nō putrida. Econtra aūt est de feb. humorali, quia est secundū plurimū putrida. raro .n. ebulliūt humores sine putredine, licet aliquando illud sit possibile sicut in synocha nō putrida. Et propter hanc causam auctores non fecerunt mentionem de ephemera putrida, quia raro cōtingit. Item quia non diuersificatur morbus curationis siue sit putridus siue sit nō putridus. solum enim opus est alteratione. Et si spiritus sint valde diminuti opus est eorum restauratione: Alii tamen dicunt quòd epher. nunquam est putrida scilicet manifesta, de qua est sermo apud medicos, quæ fit cum manifesta humidi eductione absq; ipsius resolutione. Et propterea omnia quæ putrent hac putredine efficiuntur mollia, & humida. Spiritus enim nō possunt putrere hac putredine manifesta, cum sint remissiuæ substantiæ habentes humidum facile vaporabile, cuius nō potest apparere separatio a partibus terreis. Sed humores possunt putrere hac putredine manifesta, ꝓpterea humorales secundū plurimū sunt putridæ. Et si instetur ꝙ spiritus possunt putrere putredine descripta ab Aris. quarto metheor. dicitur quòd esset verū, sed tamen illa putredo spiritus quia nō est sensibilis non facit, vt apud medicos ephemeræ dicantur putridæ.

An spiritus possint putrere.

Tertium dubium discussione dignum est nunquid ephemera possit coniungi cum putrida, vel hectica. In quo dubio sunt duæ famosæ opiniones. Vna Thadei doctoris antiquissimi qui tenet ephemeram non posse coniungi cum hectica, vel putrida motus auctoritate Isaac secūdo febrium. & auctoritate Gale. primo de differentiis febrium .8. cap. vbi dixit. Calefiunt .n. amplius in ephemeris superfluitate, deinde principium putrefactionis huic assumentes accēdunt aliam febrē specie priore iam quiescente. Ecce uult quòd quando putrefiunt humores accenditur alias species feb. ab ephemera, & quòd ephemera quiescit cum accenditur putrida. Huius autem causam reddens Thadeus dicit, quòd caliditas putridæ, & hecticæ pertransit spiritum. quia caliditas non figitur in substantia spiritus, quia substantia sua per actionem caliditatis putridæ febris aut hecticæ nimis subtiliatur, & exterminatur, vt non sit potens ad retinendum caliditatem in eo impressam deducto speciali conseruante. Quare licet spiritus ita subtiliatus ageret caliditatem in corde sensibiliter lædentem operationes, nō tamē illa caliditas debet dici febr. ephemera: cum nō sit aliquod calefactū esse in spiritibus.

An ephemera coniungatur cū putrida vel hectica.

Secūda opinio fuit Thomę de garbo qui in cōmento libri de differētiis febriū recitās opinionem Thadei dicit illā opinionē esse ita vilē, vt nō si digna redargui. q. d. ꝙ ex seipsa manifeste falsa est. Sed tñ siquis bene cōsiderauerit erit difficile reperire meliorē viam ad saluandū dicta Gale. & Isaac locis supra alleg. Ipse ergo una cum Gentili tenet ephemerā pos-

se causare putridam, & hecticam cum quibus coniungi potest. & similiter putridam, & hecticam posse causare ephemerã cum qua coniungi possunt. Et tertio ꝙ ipsæ possunt simul coniungi pendẽtes ab vna aliqua causa, vel pluribus. Primum sic probatur. ponat fort. habere talem dispositionem in humoribus, vt hinc ad duas horas debeat incurrere febrẽ putridã, & ꝙ nunc ex calefactione solis incurrat ephemerã, quę agens in humoribus fortis ad putredinẽ dispositis velociter eorũ putrefactionem efficiat, ita vt sequatur putrida. Et certum est in hoc casu ephe. per aliquod tẽpus posse cõiungi cũ putrida. aliter sequeretur latitudinem fixionis caliditatis spirituũ subito deperdi, vt puta initiante putrida. Et cõfirmatur, quia in casu priori ex actione caliditatis solis possunt spiritus taliter disponi, vt in fine secũdæ horæ incipiat ephemera, & per casum etiã incipiet putrida; ergo ambæ possunt simul incipere, & cũ nulla latitudo subito deperdatur, vt supra, per aliquod tps remanebunt coniunctæ. Secũdo principaliter arguitur sic. quãcunq; caliditatem põt recipere in facto esse. ergo putrida calefaciẽte spũm poterit quicunq; gradus caloris a putrida impressus in spũm recipi in facto esse. Et si sic ephemera, & putrida simul cõiunguntur. tenet consequẽtia. & argm manifestũ est, quia frequẽter oẽm caliditatẽ quã recipit spũs a causis extrinsecis recipit in facto esse, atr nõ sequeretur ephemera. ergo ẽt põt esse per actionẽ febr. putridæ in spũm. Et cõfirmatur, quia ille motus est calefactio. sed terminus cuiusq; motus est mutatũ esse. quinto phy. ergo terminis calefactionis spiritus est calefactũ esse ipsius, qđ est causa epheme. quare putrida, & ephemera simul cõiungent.

Tertio sic. humor putridus existẽs in bubone põt esse causa ephemeræ ponẽdo spũs in calefacto esse. Et põt esse causa putredinis cõicando vapores putridos cordi. ergo bubo erit simul cã vtriusq;. Quarto sic. potentior est caliditas febrilis ad calefaciendũ spũm quàm sint multæ causæ extrinsecæ, sed illæ possunt inducere in spũs caliditatem factã sufficientẽ ad ephemerã. ergo ẽt feb. putrida poterit inducere eandẽ, vel similem caliditatẽ in spũm sufficientẽ ad causandũ ephemerã.

Quinto arguit argumẽto Thomæ qđ est sicut demõstratio. accipiamus cor satis hecticũ. putrefiat sanguis in ipso existẽs, & faciat putridã durantẽ ꝑ quatuor dies. tunc in hoc tpe necessariũ est nouos spũs in corde ex sanguine ibi repto gñari, qui spũs erunt putridi sicut sanguis ex quo gñantur, & si sic sequit ꝙ habebunt caliditatẽ fixã quę est causa ephemeræ, ergo simul hectica, epheme. & putrida pendẽs a sanguine putrido coniungent. Sexto præsuppono ꝙ stantib. causis sufficientibus ad ꝓductionem alicuius effectus, ille effectus ꝓducatur, & tandiu duret effectus quandiu durãt causæ sufficientes ipsum cõseruare. Præsuppono secũdo ꝙ calefactũ esse humorum sufficiẽs causare caliditatẽ in corde sensibiliter lædentẽ operationes sit cã putridæ, ita vt quandiu duret tandiu cõseruetur putrida. Et siłr ꝙ calefactum esse spũs pones caliditatẽ in corde sensibiliter lædentem operationes sit cã ephemeræ, ita vt quandiu duret tandiu conseruet ephemera. Hoc suppositum manifestum est ex diffinitione ephemeræ, & putridæ.

His suppositis arguitur sic. caliditas medicinæ calidæ in tertio, sicut est cõfectio anacardina sumpta in potu ponit in spiritibus calefactũ esse sufficiẽs ad feb. epheme. sed tantã ꝓportionẽ ad calefaciendũ spũm calefactũ esse humorũ põt habere, quantã hẽt cõfectio anacardina. ergo si confectio anacardina ponit in spiritibus calefactũ esse sufficiẽs ad ephemerã. ẽt calefactum esse humorũ agens ab eadẽ, vel simili ꝓportione idẽ poterit facere, quo stante sequitur ꝙ putrida, & ephemera simul cõiungent. argm autem ꝓbatur. quia tãtã præcise potest esse potẽtia calefacti esse humorũ quanta est potentia cõfectionis anacardinæ. Et quæcunq; sunt æqualia, se habent in æquali ꝓportione ad tertiũ, ex primo Euclidis, ergo &c. argm aũt probatur. quia potẽtia calefacti esse humorum põt esse maior quam potentia confectionis anacardinæ. & potest esse minor. ergo potest esse æqualis. quare &c.

Tertia opinio nondũ vulgata quæ est Vgonis, & quorundam modernorũ ponit quatuor cõclusiones. Prima ꝙ ephemera potest esse causa putridæ, vel hecticæ cũ quibus potest coniungi. Secunda ꝙ ambæ pñt ab eadem causa, vel pluribus simul pendere. & sic pro aliquo tempore simul coniungi. Tertia ꝙ illud tempus est ita paruum, vt nõ sit medico sensibile. Quarta ꝙ nulla putrida vel hectica potest esse causa ephemerę, nec aliquo pacto coniungi cum ephemera ab ipsis pendente, nec pro tempore, nec pro instanti. prima cõclusio, & vltima sunt de intentione Isaac & Gale. primo de differentijs febriũ. Dicunt enim ꝙ ephemera potest esse causa aliorum modorum febr. sed quòd ipsa non potest ab alijs causari. quia spiritus nõ habet materiã, quæ possit retinere calorem, cessante alia febre quæ est cã. Et hãc conclu. primã probãt rationes adductæ pro opinione Gentilis, & Thomæ, & similiter per easdẽ probatur conclusio secunda. Et conclusio tertia est de intentione Isaac, & Gal. in libris iam alleg. cum dicunt. quòd spiritus non habent materiã quæ possit retinere calorẽ cessante alia febre, quæ est causa. Propterea auctores parũ faciũt mentionem de complicatione ephemeræ cum alijs modis febrium. Vltima autem conclusio probat etiã experientia. Nunquã.n. vidimus post paroxysmum tertianæ etiã in corpore cholerico qđ est paratissimũ ad ephemeras, remanere ephemerã. qđ tñ deberet esse si putredo posset causare ephemerã. Et simiłr nunquã cõpertum est ephem. sequi putridã, vel hecticã. quare &c. Sed opus est vt rñdeamus ad argumenta Thomę, & Gentilis quę procedunt contra hãc conclusionẽ. Obmisso ergo primo argumento suo, qđ facit pro prima cõclusione rñdetur ad sm qđ quãcunq; caliditatẽ ab aliquo determinato agẽte impressam, vtputa a sole, uel uino, quæ non sunt fortia agentia, põt recipere spũs in facto esse, sed non a febre putrida, quę exterminat spũs substantiã, ita vt caliditas non posit figi. Et ad confirmationẽ concedit, quòd terminus intrinsecus calefactionis est calefactum esse .i. gradus caliditatis inductæ. non autem esse factum esse more medicorũ quod est caliditas fixa. Ad tertiũ dicitur. quòd humor putridus existens in bubone si causat putridã non causat ephemerã. quia ꝑp fortitudinem suæ actionis exterminat spũs substantiã. Ad quartum negat consequẽtia. & conceditur quòd minus potẽs caliditas potest iducere in spiritibus calefactum esse, qđ fortior caliditas non põt inducere, licet posit inducere ualde intensiorẽ caliditatem. Et cõsequenter concedit ꝙ quãto caliditas magis intendit in aliquo subiecto tanto minus figitur. Exemplũ manifestum habes in carnibus in quibus figitur caliditas putredinalis a calore continente .s. aere, & tñ non figit in eis caliditas a caliditate ignis assante, aut elixãte. nã remotæ ab igne statim infrigidant, sed licet remoueatur ab aere calido, & ponantur in aere frigido, aut in aqua nunquã amplius remouet calor putredinalis. Sed si deberet remoueri potius remoueret per actionẽ fortis caliditatis. Ad quintum Thomę dr quòd spiritus genitus ex sanguine putrido nõ est putridus, quia non habet caliditatem fixam propter nimiam tenuitatem suæ substantiæ, neq; est necessarium quòd omne genitũ ex putrido sit putridum, vt est apud Auicen. in capitulo de feb. sangui. Ad sextum admissis suppositis forte conceditur quòd calefactum esse humorum potest inducere calefactum esse in spiritibus sufficiens ad ephemeram, Sed dicitur quòd illud calefactum esse humorum nõ sufficit causare febrem putridã, sed solum neutralitatem febr.

Et si esset ita potẽs quòd causaret putridã nõ poneret calefactũ esse in spiritibus. quia nimis subtiliaret eorũ substantiã.

Contra calefactum esse humorum est potentius, aut æque potens ad calefaciendum cor, quàm calefactum esse spirituũ, cum producatur ab eo, sed calefactum esse spitituum producit in corde caliditatem sensibiliter lædentem operationes. ergo etiam calefactum esse humorum producet in corde caliditatem sensibiliter lædentem operationes. Replicatio est efficax, quare est aliter respondendum.

Vltimo contra vltimã cõclusionem arguitur. nam ephemera potest coniungi cum putrida cuius ipsa ephemera est causa iuxta primã conclusionem. sed tanta præcise potest esse ꝓportio putridæ nõ sequentis ephe. ad calefaciendum spiritus, quãta est putredo sequẽtis ephe. ergo si epheme. potest cõiungi cum putrida sequentẽ ipsam ephemerã, ẽt ephem. sequens putridã poterit cõiungi cum ipsa putrida. Nã postquã est eadem proportio vtriusq; putridæ ad calefaciendũ spiritus non magis vna subtiliabit spiritus substantiam, quàm altera. Et cõfirmatur. quia à duobus agentibus. s. à causa ephemeræ, & putrida magis subtiliat substãtia spũs, quàm à putrida tm. ergo &c. Opinio tñ dicens quòd nullo modo possunt ephem. &

putridæ cõiungi põt facilius defendi quàm hæc vltima, & est mentibus auctorũ magis conformis. & maxime Gale. & Isaac in locis supra allegatis. Et Auic. in cap. præsenti vbi dicit. Et Et intentio quidem permutationis est, quòd retentio caliditatis pertrãsit spiritum ad corpus, aut humorem. q. d. non retinetur in spiritu cũ figitur in corpore, aut humore, & in hoc sequitur Gale. primo de differentijs febrium. loco supra allegato. & ratio mea vltima suprascripta est efficax contra opinionem Vgonis. & tu potes formare casum in quo manifestius apparebit vis illius rationis.

Et sunt quidam hominum, qui æstimant ꝙ feb. epheme. non sit nisi ex labore spiritus, & corporis, & illud est error.

Hic narrat falsam opinionem circa causas ephemeræ. & patet ex labore spiritus. i. accidentibus animæ, & labore corporis. i. exercitio. Est enim certum quòd a multis alijs causis præter istas potest ephemera contingere.

Et istæ quidem, secundũ plurimũ recedunt in die vno, & raro pertranseunt tertiũ diẽ. Nam si pertranseãt illam quantitatẽ, æstimatur de esse earũ, ꝙ ipsæ permutãtur. Et intẽtio quidẽ permutationis est, ꝙ retentio caliditatis pertransit spiritum, aut ad corpus, aut humorem: licet sint de hominibus, qui dicãt ꝙ ipsa quãdoq; remanet sex diebus, & consumitur integra consumptione, cui non esset similis, si permutaretur ad aliud genus.

In hac parte ponit tẽpus durationis ephemerarũ, & dicit tria. primũ ꝙ feb ephemeræ ẽm plurimũ recedunt in die vno .i. in 24. horis. & raro pertranseunt tertiã diẽ. & si pertrãseãt tertiã diẽ æstimatur ꝙ ipsæ permutãtur ad humoralem, vel ad hecticã. secundo dicit ꝙ intentio huius permutationis. i. ꝙ hæc permutatio sic intelligitur ꝙ retentio caliditatis. i. caliditas fixa pertrãsit spiritum ad corpus, aut humorem, quia figit in corpore, aut humore, & non in spiritu. Ex quo manifeste collige ex modo loquendi Aui. ꝙ cum fit hectica, aut putrida cessat ephe. quæ prius fuerat, quod etiã est de intẽtione Gal. & Isaac locis supra alleg. 3. dicit ꝙ quidã ex hominib. dicũt ꝙ ephem. qñq; remanet sex diebus, & cõsumitur integra consumptione; cui consumptioni integræ nõ esset similis, si permutaretur ad aliud genus febrium. q. d. quòd in his sex dieb. remanet ephe. absq; transitu in aliud genus febriũ. Causa quare durat vera epheme. solũ. 24. horas est. quia spiritus sunt tenuissimi. quare vel corrumpuntur in hoc tẽpore, vel per infrigidationem ad benignũ reducuntur, nisi habeãt causam cõtinuæ fouentem. pertranseunt aũt aliqñ vsq; ad diem tertiũ, & vltra qñ sunt non veræ pendentes à causa corporea continue calefacientis. Nec est credendũ, quòd idem spũs numero faciat ephe. durantẽ tribus aut plurib. diebus, cũ fere in quacunq; cibatione restaurentur noui spũs. 11. therap. primis ergo spiritibus corruptis, accenditur caliditas in alijs donec remoueatur cã corporea a qua pendet calefactũ esse spũs. Cõtra tertiũ dictum instaẽ. quia põt vna putredo cõsumi in paucioribus quàm sex diebus, ergo dictũ Aui. nõ verũ. argm manifestũ de tertiana vnius paroxysmi, & de febribus peracutis, quæ in quarto terminantur. Rñdendum quòd consumptio illarum non est similis consumptioui ephe. quia illæ cum manifesta euacuatione consumuntur. ephe. vero non: cum substantia spirituosa non possit sensibiliter euacuari.

Et hæc quidem febr. est facilis curationis, & difficilis cognitionis, & similiter principium hecticæ.

In hac parte dicit quòd feb. ephe. est facilis curationis, & difficilis cognitionis. Cõtra ephemera est facilis cognitionis apud Gal. 1. de differẽtijs febriũ. Dicendũ dupliciter. primo quòd ephe. cõparata ad putredinẽ est ẽm plurimũ difficilioris cognitionis, quàm putredo & hoc voluit Aui. sed comparata ad principiũ hecticæ est facilioris cognitionis. & præcipue cum hectica est alijs febribus cõplicata, & hoc voluit Gal. Aliter dicendũ est quòd ephemera cũ incipit est difficilis cognitionis, cũ aũt processit vsq; ad statum, vel declinationem est facilis cognitionis. primũ voluit Aui. ẽm Gal. Est aũt difficilis cognitiõis, quia parũ impedit hoĩem in suis operationib. & calor suus est parũ mordax vix recedens a dispositione sanitatis. Item vr quòd hecticæ principiũ sit difficilis curationis, cum sit caliditas fixa in membris non facile remouibilis. Dicendũ quòd est facilis curationis cõparata ad putredinem, ẽm plurimum occurrentẽ, quia sibi nõ debetur in principio nisi infrigidatio, quæ faciliter p applicata, & assumpta perfici potest, sed putridis præter infrigidationem, quæ debetur febr. est alia intentio circa digestionem humoris, & ipsius euacuationem, quæ non facile completur.

Et homines quidem velocius cadentes in febr. ephemeras. & qui vehementius læduntur ab eis, si erretur in eis: sunt illi in quibus calor & siccitas sunt magis vincentes, quoniã perueniunt velociter ad becticam, & tertianam. Deinde illi in quibus calor, et humiditas vincunt, quoniã perueniunt velociter ad feb. putredinis. Deinde illi in quibus calor est plus. Deinde illi in quibus est plus siccitas.

In hac vltima parte ponit quæ corpora sint ad febr. ephe. patiora. secũdo dat quendã canonẽ. ibi secũda §Et cum illi,§ In prima parte ponit quatuor ordines præparatorum tam ad casum in ephe. quàm ad hoc, vt lædanẽ ex epheme. In primo gradu sunt corpora calida & sicca, qm perueniunt velociter ad hecticã, & tertianã. In secundo ordine sunt calida & humida, qm perueniunt velociter ad feb. putredinis. In tertio gradu sunt calida tm. In quarto sunt sicca tm. Contra. calida tm sunt magis præparata ad ephe. quàm calida & humida humiditate phibẽte spũum inflãmationẽ. igiẽ ordo malus. Rñdeẽ cõcedẽdo illud ad qđ deduciẽ. sed intentio Aui. fuit ordinare ista corpora nõ solũ in præparatione ad casum in ephe. sed ad casum in ephemeras, & ad læsionẽ ab eis simul. Nũc ãt corpora calida, & humida sunt magis apta lædi ex trãsitu ad ephe. q̃ corpora calida tm. quia citius transeunt ad putredinẽ quàm calida tm. Aggregatum ergo ex vtraq; præparatione est maius in calidis, & humidis, quàm in calidis tantum.

Et cum illi, qui habent cõplexionem calidam, & siccã, accidit fames, & adueniunt cum ea vigilia, & labor animalis, & labor corporeus, festinat ad ipsum febr. ephemera cum horripilatione quadam, quòd si non succurratur, & cibetur statim festinabit ad ipsum febris putredinis.

Quid dicat in hac parte ultima est satis manifestũ. Sed est dubiũ qũo febris ephemera incipiat cũ horripilatione, cũ nõ cõueniat ephemeræ incipere cũ typo, nec pulsus coarctatione. vt in capitulo sequenti. Dicendum horripilationem fieri in corpore cholerico, ex quibusdam vaporibus ad cutim sparsis per calefactionem ephemere, & non accidit merito spirituum. nisi ergo succurratur iuxta textum his corporibus cholericis cum cibo, quiete animi, & corporis, somno, & huiusmodi infrigidantibus, facile transeunt in ephemera, & ex ephemera in putridam.

De signis ephemerarum in generali. Cap. VI.

De proprietatibus earum est, quòd ipsæ non fiunt à causis antecedentibus.

In hoc cap. agitur de signis febriũ ephemerarũ in gñali. & hẽt hoc capitulum octo partes, ẽm ꝙ sunt octo maneries signorũ ipsius ephemeræ. Prima ẽ sumpta a causis. Secunda a priuatione coarctationis pulsus. Tertia a caliditate miti. Quarta a pulsu & vrina simul. Quinta a pulsu tm. Sexta ab accidentibus. Septima a sudore. Octaua ab experiẽtia per balneum. partes patebunt discurrẽdo per textũ. Prima maneries signorũ ephemerarũ est, quòd nõ fiunt causis antecedentibus. i. corporeis: sed a causis primitiuis. & hoc intelligiẽ de ephemeris veris. nam non veræ possunt fieri a causis corporeis, iuxta determinata superius. & est hoc signum proprium ephemerarũ verarũ. quia cõuenit omni ephemeræ veræ, sed non soli. cum etiam multæ putridæ fiant a causis primitiuis.

Neq; incipiunt cũ coarctatione: et est ꝙ ipsæ nõ incipiunt secundũ plurimũ cũ rigore, & frigore extremitatũ, et profundatione caliditatis & declinatione ad pigritiã, et somnum: et submersionẽ pulsus, & diuersitatẽ eius, et paruitatem ipsius: immo fortasse accidit in principio earum similitudo frigoris, et horripilationis, et punctio: cuius causa est vapor chymi

mali

mali, et remouetur velociter : et accidit : sed raro rigor propter multitudinem vaporum lædentium lacertos, propter punctionem suam superflua multitudine.

Ponit secundam maneriem signorum sumptorum a priuatione coarctationis pulsus. & dicit duo, primum quòd nõ incipiunt ephemeræ cum coarctatione pulsus : & est quòd non incipiunt ipsę ſm plurimũ cum rigore, frigore extremitatũ, & horripilatione notabili, neq; cum profunditate caliditatis pigritia, & somno, & submersione pulsus, cum diuersitate, & paruitate ipsius. Nam hæc paruitas cum diuersitate a materia suffocante, & tegẽte ꝓprie dicitur pulsus coarctatio. Secũdo dicit ꝙ fortasse in principio accidit similitudo frigoris, & horripilationis, sed nõ frigus, nec horripilatio notabilis. Huius aũt simultatis horripilationis, & frigoris causa est vapor mali chymi .i. humoris: vnde faciliter remouetur. Et similiter accidit, sed raro rigor ita vt membra se cõcutiant ꝓpter multitudinẽ vaporũ lædentiũ lacertos, & extrinsecos, & cutim per punctionẽ suam superflua multitudine. maior.n. multitudo requiritur ad faciendũ rigorẽ, siue similitudinẽ rigoris quàm similitudinẽ frigoris, aut horripilationis. Et bene dictum est huiusmodi typos fieri a vaporibus, & non ab humoribus, ſm ꝙ accidit in principio feb. interpolatarũ. sic.n. feb. essent fortes, & diu durantes. isti tamen vapores nõ sunt putridi, neq; habent caliditatẽ fixam, sed eleuati sunt per caliditatem febrilẽ ab humoribus non putrẽtibus. nam si essent putridæ, & peruenirent ad cor esset feb. putrida.

Pulsus coarctatio.

Et est eius inflammatio non mordicatiua aspera, immo bona sicut caliditas corporis laborantis, & ebrij.

Hic ponit tertiã maneriem signorum sumptam a caliditate .d. quòd eius caliditas nõ est mordicatiua .i. acuta fortiter imprimens in tactũ, neq; aspera, quia nõ est cum siccitate, & inæqualitate : sed bona .i. mitis, sicut est caliditas laborantis, & ebrij ad differentiã caliditatis putredinalis, quæ est mordicans, & caliditatis hecticę quæ est aspera. Cõtra. calor fundatur in substãtia subtili: ergo est mordicatiuus. negat̃ consequẽtia, quia dolor mordicatiuus fit ab humore, qui qualitatẽ habet acutã: secũda primi. cap. de speciebus doloris. & similat̃ calori ebrij: quia est mitis sicut ille ille : q̃uis calor ebriorum qñq; occidat, vt in com. apho. Si inebriatus aliquis. Credo tñ ebriũ nõ mori merito caloris vt calor est, sed merito multitudinis vaporũ vini cerebrũ oppilantiũ, & perducentiũ ad apoplexiam, vnde prohibito anhelitu fit suffocatio.

Et cum vrina est in primo die digesta, & pulsus bonus tũc iudica quòd est feb. ephemera : & illud ideo quoniã vrina nõ alteratur in ea, inquantũ ipsa est ephemera: & est sedimẽ eius digestũ nõ decliue ad colorem humoris: & est quãdoq; nubes eius pẽdẽs : quãdoq; est natans boni coloris : & quandoq; accidit vt nõ æquetur color eius, tamẽ eius substãtia est æqualis : & nõ alteratur color eius, nisi ꝓpter id quod associatur ei de causa alterationis vrinæ, quamuis nõ sit illic febris ephemera ex eo quod dicemus in tertiana, & similibus ei.

Ponit quartã maneriẽ signorũ sumptã ab vrina, & pulsu simul dicens: ꝙ qñ vrina est in primo die digesta, & pulsus bonus .i. nõ coarctatus, sicut in principio interpolatarũ, neq; ẽt paruus & frequẽs sicut in principio hecticarum, sed magnus, velox, & frequẽs, sicut dicet̃ inferius, tũc iudica quòd est feb. ephemera. Et illud ideo q̃m vrina non alterat̃ in ea .s. ephe. nisi inquãtũ ephemera, quæ per caliditatẽ simplicẽ suam absq; aliorũ humorũ mixtione põt vrinã tingere sed parũ. & ideo subiungit quòd sedimẽ .i. hypostasis est digestũ, & nõ decliue ad colorẽ humoris .s. peccãtis : cũ ephemera sit immaterialis. Eius aũt nubes .i. hypostasis est qñq; pẽdẽs circa mediũ vrinę; & qñq; est natãs existẽs circa sup̃ficiẽ, ſm quòd consueuit esse in sua dispositiõe naturali, boni coloris .i. nõ multũ ꝑmutati a calore naturali. Et subdit quòd qñq; accidit vt nõ æquet̃ color eius. tñ eius substãtia ẽ æqualis .i. mediocris, ſm ꝙ consueuit esse in sua dispõne naturali. Et demũ dicit ꝙ color vrinæ nõ alterat̃ .s. notabiliter, nisi pp illud qđ ei associat̃ de causa alterationis vrinæ: quãuis illic nõ sit feb. ephe. & sũt causæ quę possunt esse indifferenter in ephe. in tertiana, & quibuscunq; aliis febribus, sicut caliditas hepatis superflua, nimia abstinẽtia, & similes. Ex quo infertur, quòd ꝑ simplicẽ alterationẽ vrina põt aliqualiter tingi : licet illud parũ sit: magna .n. tinctura est ꝑ admixtionẽ rei tingentis. licet de hoc nõ sit parũ dubiũ: quia si textus dicit: & illud ideo q̃m vrina nõ alteratur in ea inquantũ ephe. textus est clarus : & optime concordat particulis sequẽtibus. Sed cõtra hunc textũ est textus Auic. in cap. de feb. ephe. ex angustia, cum dixit quòd signa eius sunt igneitas vrinę, & acuitas eius. Itẽ in cap. de feb. ephe. ex ira est aqua rubeda acuti tactus. Rñdebit̃ quòd illud nõ ẽ merito ephe. inquantũ ephe. idest inquantũ caliditas immaterialis accensa in spiritibus: sed est merito inflammationis hepatis, & humorũ: qđ põt etiã accidere in alijs febribus. vnde aliquid humoris cum vrina permiscetur tingens ipsam.

Dubitat̃ vtrũ digestio apparẽs in vrina in principio, & in toto ꝓcessu feb. sit signũ sufficiẽs ad concludẽdũ ephemerã. In quo dubio tenẽdũ est quòd sic, vbi feb. incipiat a materia digesta. in quo casu sola digestio nõ est signũ efficax: sed digestio simul cum bonitate pulsus. Cõtra. quia ephe. est morbus immaterialis: ergo signũ eius nõ debet esse sumptum a materia. Ad quòd dicitur quòd licet non habeat materiã, a qua pendeat: & licet signa digestionis nõ sumãtur a materia eius: sumuntur tamẽ signa digestionis maxime bona hypostasis, & mediocritas substãtię ab humoribus naturalibus in corpore ephemerante repertis. Et si instetur secundo, quòd digestio põt apparere in febre tertiana, quæ habet tantum duos paroxysmos in prima die. ergo illud nõ est signum efficax ad significandum ephemeram. Dicẽdum quòd signum digestionis, licet appareat in fine primi diei, nõ tamen apparet in principio sicut in ephemera. Et si instetur tertio. quia in ephemera ex nauseatiua satietate, & oppilatione apparet vrina cruda. Dicendum illud nnn esse merito ephemeræ, sed meritn causæ eius.

Et pulsus est decliuis ad spißitudinem, & fortitudinem, et magnitudinem nisi in ea, quæ est à passionibus debilitãtibus : & nisi fuerit in stomacho humor mordicatiuus, aut frigidus, aut causa alia de his, quæ mutant pulsum præter febrem.

In hac quinta parte ponit quintam naneriem signorũ sumptam a pulsu. primo declarat qualis debeat esse pulsus ephemerantis secundum quinq; cõditiones. In secunda parte ponit canonẽ correctiuum circa dicta de pulsu, & vrina. ibi§Et scias.§Prima conditio est quòd pulsus est spissus, fortis, & magnus. Ex quo cõcluditur quòd sit uelox nisi in ea epheme. quæ prouenit à passionibus debilitantibus sicut dolore vehementi, & huiusmodi, & uisi fuerit in stomacho humor mordicatiuus, aut frigidus, sicut frigus phlegmatis, aut causa alia de illis quæ mutant pulsum præter febrem, sicut exercitium forte resoluens, & nimia fames.

Et raro quidem diuersificatur, si vero diuersificetur, erit ei ordo, nam si diuersificetur, illud tunc erit propter causam aliam antecedentẽ febrẽ, aut vicinantẽ ei, sicut est labor vehemens, aut mordicatio vehemens in visceribus, et similia his.

Secunda conditio quòd pulsus ephemerantis raro diuersificatur, & si diuersificetur erit ei ordo in diuersitate sua. Causa autẽ diuersitatis non est ephemera inquantum est epheme. sed causa antecedens febrem, sicut exercitium vehemens, aut propter causam vicinam .i. existentem simul cum epheme. sicut mordicatio vehemens in visceribus, & similia his quæ faciunt pulsum diuersum resoluendo, aut opprimendo, aut ꝓpter fortem pugnam.

Et quandoq; accidit, vt induretur pulsus propter frigus vehemens, & inspissans, & infrigidans, aut propter caliditatem solis vehementem exiccantem, aut propter vehementẽ laborem exiccantem, aut famem, aut angustias, aut vigilias, aut euacuationes.

Tertia cõditio quòd pulsus ephemerãtis nõ debet esse durus, licet qñq; induretur aut pp frigus vehemẽs .s. extrinsecũ indurãs arteriã, aut pp solis caliditatẽ vehementẽ, exiccantẽ arteriam, aut propter laborẽ vehementẽ, aut famem, aut angustiã oris stomachi, aut vigilias, aut euacuationes, quæ omnia exiccant, & indurant arteriam.

Et quandoq; festinat in eo dilatatio, & tardatur constrictio & non festinat plus q̃ naturalis nisi raro, & cum velocitate pauca: quoniam necessitas euentationis in eo est vehementior, q̃ necessitas educendi vaporem corruptum, vapor enim in eo non est corruptus comparatione sui ad æqualem, immo est bonus comparatione sui ad eum, & cum ambiguus sit tibi pulsus, & constrictio eius, tunc scias ex anhelitu.

Quarta conditio pulsus est, ꝙ diastole siue dilatatio festinat.i.velocitatur, & tardatur constrictio siue systole, & nõ festinat.s.constrictio plus q̃ naturalis nisi raro.i.parum, & est cum pauca velocitate.i.in comparatione ad diastolem: Oium horum causam reddens dicit ꝙ necessitas euentationis est vehementior in ephemerãte, q̃ necessitas educendi vaporẽ corruptum, quia vapor non est corruptus in ephemerãte comparatione sui ad eum. Circa quas partes notandũ ꝙ diastole in ephimerante est maior, velocior, & frequentior q̃ sit systole. quia necessitas euentandi est maior quàm necessitas mũdificandi, & educendi vapores corruptos. constrictio tamen in ephemera est maior, velocior, & frequentior quàm sit cõstrictio sui sani, sed non multum, quia vapores ephemerãtis sunt calidiores quàm ipsius sani, tñ nõ peccãt in grossitie, aut multitudine magna respectu sui sani, & hoc est quod dixit. vapor nãq; in eo nõ est corruptus in cõparatione sui ad eũ, quod intelligitur in materia subiecta, nõ aũt in caliditate. Est.n.calidior in ephemerãte quàm in nõ ephemerãte, & cũ ambiguus sit tibi pulsus, ꝙ tu non cõprehendas eius constrictionẽ, quæ a paucis cõprehenditur nisi a Gale. tu debes iudicare ꝑ anhelitũ, nã pulsus & anhelitus proportionãtur. Præterea, videbis dilatationẽ anhelitus maiorẽ, velociorẽ, & frequentiorẽ in ephemerante, quàm sit constrictio, & constrictionem maiorem velociorem, & frequentiorem quàm tẽpore sanitatis.

Et pulsus quidem redit post eradicationem eius ad consuetudinem eius naturalem in corpore illo, et hoc est signũ bonũ.

Quinta conditio ꝙ pulsus post eradicationẽ feb. redit ad consuetudinẽ naturalẽ. & hoc est signũ valde efficax sup ephemera. in humoralibus nãq; quamuis sit interpolatæ ẽm plurimum non omnino redit ad dispositionem naturalem propter aliquas reliquias humoris putrentis.

Et scias penitus, quòd quotiẽs vrina, & pulsus sunt boni, significant quòd febris est ephemera, & quando non sunt boni, non oportet quòd non sit ephemera, multotiens enim est in ea vrina tincta, & pulsus diuersus, & debilis, & paruus.

In hac parte ponit canonem correctiuũ signi sumpti a pulsu, & vrina dicẽs, quòd quotiens vrina, & pulsus sunt boni significatur quòd feb. est ephemera. sed qñ non sunt boni, non oportet quòd tu iudices quòd nõ sit ephemera. nã multotiẽs est vrina tincta.s.notabiliter, & pulsus diuersus, debilis, paruus, ꝓp causas alias ab ephemera. Cõtra. ad cuius esse sequitur aliquid, ad eius non esse sequitur cõtrarium, vt Mesue secundo capitulo. ergo si vrina bona significat ephemerã, quando non est bona, significat quòd non est ephemera. Dicendũ quòd propositio illa verificatur in causis, & effectibus cõtrariis, & adæquatis.

Et de illis, quæ significãt quòd ipsa est febris ephemera, est vt sit principium eius facile, & leue, & sit augmentũ eius non addens supra duas horas, et neq; associentur statui accidentia vehementia, & vt non accidant in ea accidentia praua, & nõ sit in ea ebullitio caloris vehemens, & minorentur cum ea dolores: quòd si cum ea fuerit dolor capitis, aut dolor alius non sit fixus inseparabilis per eradicationem eius. Et hæc quidem significant quòd ipsa est ephemera.

Ponit sextam maneriem signorum sumptam ab accidentibus dicens, quòd febris ephemera habet principium facile idest paucorum accidentium, & leue, idest facile tolerabile. aliter leue, idest cum caliditate remissa. secundo dicit quòd augmentum eius non est addẽs supra duas horas, calor enim actualis in re tenui in paruo tempore tendit ad summum, & in statu sunt accidentia parua, & dolores, scilicet capitis, & aliorum membrorum minuuntur. Et subdit quòd si aliquando accidat dolor capitis, aut alius dolor, sicut in corporibus valde sensitiuis, ille dolor non est fixus, sed immediate eradicatur cessante ephemera. & hoc est signũ efficax, non enim ita accidit in putridis.

Et plurimum quidem eradicationis eius sit per sudorem, et humorositatem similem sudori naturali, non humoroso, & nõ sit vehemens superfluitas iterum in quantitate sua: immo appropinquat sudori naturali in quantitate sua, sicut est proximus ei in qualitate sua. Si ei videris sudorem plurimum tunc febris erit non ephemera.

Septima congeries signorum est quòd secundum plurimũ terminatur ephemera per sudorem propinquum naturali in qualitate, & quantitate. nam si esset multus non esset ephemera. Similiter si esset mordax, aut acutus, aut sapiens naturam extraneam alicuius humoris, significaretur quòd non esset ephemera.

Et de eis de quibus febris ephemera experitur, est vt ingrediatur balneum habens eam: cumq; moram fecerit euenire in eo quasi horripilationem non consuetam, scitur quòd febris est febris putredinis, & egrediatur habens eam ex balneo illico: Et si nihil alteratur a dispositiõe sua, tũc febris est ephemera.

Vltimo docet cognoscere ephemeram per experientiam de balneo. Et patet quod dicit. per balneum enim in feb. putrida liquefiunt humores, qui peruenientes ad membra sensibilia faciunt horripilationem non consuetam, hoc autem non accidit in ephemera. Gentilis super hoc capitulo mouet duo dubia.

Primum dubitatur vtrum ephemera habeat quatuor tempora. In hoc dubio tenenda est hæc conclusio. licet ephemera non habeat quatuor tempora penes materiam distincta, habet tamen quatuor tempora penes morbi essentiam, & accidentia condistincta. prima pars est manifesta, quia est morbus immaterialis. secundam partem declarat Aui. in sexta manerie signorum ephemerarum qui attribuit sibi principium leue, augmentum breue, statum non prauum, declinationem perfectam.

Secundum dubium vtrum aliqua ephemera sit mortalis. Vtrũ ephe. sit mortalis.
In quo dubio teneatur hæc conclusio. licet ephemera secundum plurimum sit salubris, & ad salutem terminetur. Aliqua tamen est mortalis de necessitate ad mortem terminanda. prima pars conclusionis probatur: nam epheme. est ægritudo parum sæua non timorosa, & propriæ non numeratur inter acutas, quamuis sit breuis terminationis, vt est apud Auic. superius in cap. 3 huius primę fen. secunda pars conclusionis probatur. Nam in ephemera possunt esse spiritus cordis, & ipsum cor infecti qualitate venenosa, vtputa per inspirationem aeris pestilentialis, qua propter spiritus cordis poterunt corrumpi, antequàm noui regenerentur, & sic accideret mors, & hoc modo concederetur aliquam ephemeram esse morbum pestilentialem mortalem. Secundo etiam si non essent spiritus infecti maligna qualitate, nec esset pestilentialis, potest tamen esse mortalis respectu alicuius subiecti, nam ipsa est morbus, & lædit sensibiliter operationes, & est alicuius potentiæ ad debilitandum virtutem. Cum autem sit necessarium ex decursu ætatiuo hominem temperatum deuenire ad non gradum virtutis, aliquando ephemera habebit proportionem maioris inæqualitatis ad virtutem eius, quare morietur ex ephemera. Amplius sicut dicit Gentilis ex auctoritate Gal. in lib. de quatuor temporib. morbi ephemera poterit esse mortalis vni homini, & non alteri, quia vnus habet sanitatem vnius modi non potentem resistere ephemeræ: alter facillime resistet. sanitates enim quorundam in indiuisibili consistunt, ita vt a quocunq; excessu supra temperamentum suum facillime, & multum patiantur. Sanitates quorũdã in indiuisibili consistunt.
Quidam autem difficilime, & vnus multum læditur ab vna re, & non ab alia, alter econtra. Tantæ autem varietates contingunt secundum varias proportiones elementorum, & qualitatum elementorum, & secundum variam proportionem membrorum inter se. vnde in vno indiuiduo cor compatitur vni membro, & non alteri, in alio indiuiduo econtra. & tertio secundum proportionem variam naturarum in-

ter se, scilicet complexionis, compositionis, & vnitatis. & quarto secundum varias qualitates insequentes materiam. & quinto secundum varios influxus cœlestes. & sexto in plerisq; obtusionem.

Vtrum autē ephemera sit paroxysmalis videbitur in capi. de ephe. ex oppilatione, & nauseatiua satietate.

Permutatio febris ephemeræ. Cap. VII.

Cvm expedit, vt febrem patiens cibetur, & errat medicus super eam, & non cibet ipsum, permutatur febris in corporibus cholericis ad hecticam intensiuam, & in corporibus carnosis ad synocham, quæ est absque putredine, & fortasse permutatur ad illam, quæ est cum putredine.

In hoc capitulo ponit Aui. causas pmutationis feb. ephe. ad alias febres. Et habet hæc pars duas partes, secundum q̄ sunt duæ causæ, siue duo errores hic specificati quibus fit transitus ex ephemera ad alias feb. &c. ibi secunda §Et similiter.§ In prima dicit quòd si expedit, vt patiens febrem ephemeram cibetur, & medicus erit omittens cibationē, tunc feb. ephemera permutatur in corporibus cholericis ad hecticam incensiuam, & in corporibns carnosis, quæ sunt sanguinea ad synocham sine putredine: & fortasse continuata actione caloris febrilis permutatur ad synocham cum putredine. Ratio quia omissio cibi, est causa huius permutationis, & cibatio prohibet ipsam: quia cibus refrigerat corpus, & proprie conuenienter exhibitus, & humectat ipsum, quapropter prohibet vlreriorem calefactionem, & exiccationem. Notandum quòd per hecticam incensiuam debet iutelligi hectica habens calorem intensum; non enim omnes hecticæ habent eundem gradum caloris, sed diuersificantur secundum corporum complexiones, & secundum causas facientes eas. in calidioribus enim corporibus fit hectica cō maiori gradu caloris, propter symboleitatem, sed in frigidioribus est remissioris gradus. Agentia etiam valde calida caliditatem figunt intensiorem, & econtra remissius calida remissiorem. non est tamen negandum quin corpora cholerica possint per cibi omissionem produci ad feb. cholericas: immo forte valde citius quàm sanguinea in sanguineas sed maxime locutus est de hectica; in hanc enim multo magis parata sunt, quàm reliqua corpora. alter textus habet hecticam intēdentem, idest procedentem, vel aptam procedere, & diu durare. alter textus habet hecticam incendentem, idest causonem. sunt enim apta perduci ad hecticam, & causonem.

Et similiter quando necessarium est adiutorium in aperiendo poros, & ratificando corpus, & non fit, fit inflāmatio in humoribus retentis in corpore inflammatione eius quod calefacit cum fortitudine eius, quod putrefacit.

In hac secunda parte ponit secundum errorem. Nam quando poris oppilatis esset necessarium ipsos aperire, vt fieret transpiratio, & non aperiuntur, accendit caliditas in humoribus, & accenditur interdum fortis absque putredine: & fit febris humoralis absque putredine: & accenditur interdū fortis cum putredine: & febris fit putrida. & hoc est quod dicit textus ille inflammatur in humoribus retentis in corpore inflammatione eius, quod calefacit, scilicet absque putredine, & inflammatur inflammatione eius quod putrefacit. Sunt autem & multæ aliæ causæ transitus ephemeræ in alias species febrium præter istas: sed has duas posuit loco exempli, vt medicum commonefaciat. Notate tamen quòd licet sit possibile ex caliditate accensa in aliis humoribus fieri febrem humoralem sine putredine: vt inferius in cap. de causone: medici tamen non fecerunt mentionem nisi de febre sanguinis sine putredine, eo quòd illa frequentius contingit, natura existente magis solicita de sanguine quàm de alijs humoribus: quapropter illum magis a putredine præseruat.

Humoralis feb. sine putredine reperiri pōt ī oībus humoribus.

De signis permutationis febris ephemeræ ad febres alias. Cap. VIII.

Significatio illius est, quòd ipsa declinat absq; sudore, aut humorositate, aut cum sudore absq; mundificatione per sudorem. & est declinatio longa difficilis, & absq; mundificatione pulsus: immo remanet in pulsu aliquid, & remanet dolor capitis si fuerit. & hoc totum significat permutationē ad febrem putrefactionis humoris, aut hecticam. Nam si causæ fuerint vehementes, aut prolongetur mora eius permutabitur ad hecticam.

In hoc cap. ponit signa transitus ephemeræ in alias febres, sicut dicit rubrica. & primo in generali. secundo in speciali. secunda ibi§ Quòd si.§ prima pars adhuc diuiditur in quatuor partes, secundum quòd sunt quatuor signa. primum est quando ephemera declinat absque sudore, aut humorositate, idest sudore mediocri. secundum quia licet declinet cum sudore tamen non fit mundificatio integra per sudorem illū. tertium est declinatio longa, scilicet vltra. 24. horas, & difficilis, idest cum sæuis accidentibus absq; mundificatione pulsus. quia pulsus non omnino redit ad differentias naturales. quartum quòd remaneat dolor capitis si fuerit: & supplete vos alios dolores sequentes feb. quod oon solet accidere in ephemera. nam recedente ephemera quàmprimum recedūt omnes dolores, & cætera accidentia: vt dictum est in cap. de signis ephemerarum. Et hoc totum scilicet aggregatum ex his quatuor signis significat transitum iam esse factum, aut saltem esse in fieri ad feb. humoralē aut hecticam. nam si causæ fuerint vehementes, aut prolongentur in hora actionis talis, fit transitus in hecticam. si vero nō sint vehementes, aut non diu durauerint fit transitus in humoralem.

Contra primum signum instatur: quia cum ephemera sit morbus immaterialis declinare sine sudore, qui est materialis, non videtur proprium signum transitus in aliam feb.

Diceudum quòd quāuis immaterialis sit: tamen propter actionem suæ caliditatis liquefiunt humores aliqui, aut humiditates secundæ, quæ declinante ephemera sub forma sudoris euacuantur, cum quarum euacuatione perfecte declinat ephemera. Quòd si non sudet in declinatione est aliqua quatuor causarum, aut quia superuenit typus aliquis prohibens sudorem, aut quia subsequitur fortis caliditas, per quam fit illarum humiditatum, quæ debent sub forma sudoris euacuari, insensibilis euacuatio. Aut tertiò, quia est multitudo malorum humorum, qui non facile virtuti obediunt: & hæc tria significant transitum in putridam. Aut quarto, quia est priuatio humorum & humiditatum secundarum, & hoc vltimum significat transitum in hecticam. Quòd autem accidat sudor, & febris non mundificetur, significat quòd calor non est fundatus in re facile euaporabili, sicut est spiritus. & similiter quòd declinatio sit longa vltra. 24. horas, & difficilis, idest sæuorum accidentium: & remanētia dispositionum præter naturam in pulsu: & remanentia doloris capitis omnia magis significant calorem præter naturam esse fundatum in humore, quàm in spiritu, qui est res tenuissima facile euaporabilis. Et si instetur quomodo declinet ephemera, si permutatur. Respondetur quòd remittitur, aut omnino recedit aliis febribus superuenientibus, aut forte obumbratur propter alia fortia accidentia superuenientia. Et si paroxysmus interpolatæ superueniat, declinat forte cum paroxysmo illo. Penes tamen Thadeum qui non vult ephemeram, & putridam simul coniungi posse. Dicendum febris putrida superueniente ipsam omnino desinere.

Quòd si ad hecticam permutetur videbis tactū arteriarū calidū valde: & videbis febrē similem, vel fixam, & in omnibus membris additur calefactio super repletionem: & in tempore acceptionis cibi; aut videbis pulsum seruare æqualitatē cum duritie, & paruitate, & videbis signa reliqua quæ diximus de signis hecticæ.

In hac parte ponit signa specialium permutationum: primo ad hecticam. secundo ad synocham sine putredine. tertio ad feb. putridas. secunda ibi. §Et quando.§ tertia ibi. §Et quādo.§ In prima parte dicit, quòd si causæ fuerint vehementes, aut multum prolongatæ sicut valde longa, aut intensa tristitia, aut longa statio sub sole: & sic de singulis ephemera permutatur ad hecticam: cuius permutationis signa sunt quatuor. Primum. quia videbis tactum arteriarum calidum valde in comparatione ad reliquas partes corporis: vode ca-

liditas percepta in temporibus, vbi est multitudo arteriarum apparebit maior quàm reliquis partibus priuatis arterijs: & sic de reliquis partibus arteriosis. Secundum, quia caliditas fixa in omnibus membris est similis, quia non additur, neq; minuitur, sicut in reliquis febribus. Tertium quia calefit corpus tempore acceptionis cibi notabiliter secundum omnia membra. Quartum, quia pulsus seruat æqualitatem cum duritie & paruitate. & in summa videbis reliqua signa quæ inferius ponētur in hectica. hæc quidem signa ante permutationem sunt debilia, sed permutatione facta valde manifesta. horum signorum verificatio reseruetur vsq; ad capitulum de hectica.

Et quando permutatur ad genus febrium quod nominatur synocha absq; putredine, videbis additionem et repletionem caliditatis, et inflammationem faciei.

Ponit signa permutationis ad synocham sine putredine. & sunt tria, scilicet repletio venarum. additio caliditatis supra caliditatem proportionatam ephemeræ, tertium est inflammatio faciei cum rubedine. hæc tria simul significant caliditatem accensam in sanguine. & tu supple reliqua signa inferius ponenda in capitulo de synocha.

Et quando permutatur ad febres putredinis apparent horripilatio, et diuersitas pulsus, et paruitas et coarctatio: et est caliditas mordicatiua sicca, et uehementia accidentium, in vrina vero fortasse remanet digestio ex substantia, et in pluribus non apparet in ea digestio.

Ponit signa permutationis ad putridas, & sunt quinque. primum est horripilatio, idest typus cum spargitur materia ad aliqua membra in quibus putrere debet. secundum est diuersitas pulsus, paruitas, & coarctatio. Diuersitas quidem propter pugnam: quia virtus diuerso modo conatur superare materiam, & diuerso modo opprimitur a materia. Paruitas, quia in principio talis motus cor retrahit spiritus, & inclinatur non multum remittere. Est enim natura magis sollicita de membris nobilibus intrinsecis quàm extrinsecis. Coarctatio enim in pulsu non est nisi paruitas eius cum diuersitate a materia suffocante, & tegente calorem actualiter, sicut ignis suffocatur sub lignis viridibus. tertium est caliditas mordificatiua sicca propter fumos putridos. quartum est vehementia accidentium, scilicet doloris capitis, sitis, instantiæ vigiliarum cum similibus propter fumos putridos multo magis lædentes, quàm spiritus inflammati. quintum quòd in vrina forte remanet digestio quantum ad substantiam eius, cum nondum impresserit calor putredinalis in principio permutationis, sed in pluribus dispositionibus vrinæ non apparet digestio, scilicet in colore, & hypostasi: cum istę facilius permutentur quàm substantia vrinæ. Credo tamen quòd Auic. loquitur de pluribus ephe. non de pluribus dispositionibus vrinarum. nam secundum plurimum etiam ante permutationem in putridam apparet vrina male conditionata propter humores malos in venis repertos ad putredinem paratos, hi enim sunt causa huiusmodi permutationis: licet non sit negandum in principio putridæ posse apparere vrinā bene conditionatam. sicut quando febris incipit a materia digesta, aut a materia benigna, quę facile digeri potest.

De curatione generali feb. ephe. Cap. IX.

IN omnibus speciebus febr. ephe. oportet vt afferantur super corpora patientium eas ea quæ nutriāt eos nutrimento bono cum velocitate digestionis, quoniam febriens est æger, et æger est læsus.

In hoc cap. ponit curationem generalem febrium ephemerarum, & habet tres partes. In prima docet curare ephemeras per assumpta non euacuantia. In secunda ibi. §Et conceditur eis balneum.§ docet curare per extrinsecus applicata. In tertia ibi§ Euacuatione autem.§ docet curare per euacuantia. prima pars diuiditur in septem partes, secundum quòd septem sunt canones quos ponit circa assumenda, partes patebunt. Primus canon est iste. omnes patientes ephemeram debent nutriri nutrimento bono; quia boni chymi & paucarum superfluitatum, & cum hoc sit facilis digestionis quoniā omnis febriens est æger, & omnis æger est læsus in operationibus respectu sui sani, quare cum digestiua sit debilior, debent concedi ea, quæ sunt facilioris digestionis quàm tempore sanitatis.

At quibusdam eorum conceditur delitiari in eo, sicut patienti febrem ex labore, et angustia, et fame: et in illis in quorum corporibus cholera plurima est; Et qui conqueritur se pati horripilationem in principio deglutiat cibum infusum in aqua, aut vino vt sit magis penetrans.

Secundus canon quibusdam eorum ephemerantibus conceditur delitiari, i. comedere quantum bene potest digerere: & isti sunt quatuor. s. patiētes ephemeram ex labore, & ephemerantes propter angustiam, i. propter nocumentum in ore stomachi, aut ex angustia, idest propter ingentem tristitiam, propter rem amissam irrecuperabilem. & terrio ephemerantes ex fame, & quarto corpora in quibus abundat multa cholera. isti enim debent in cibo delitiari: cum sint exiccati, & consumpti. & in quibusdam eorum si multum ieiunent timetur syncopis propter resolutionem spirituum, aut propter raptum choleræ ad os stomachi. Et qui conqueritur se pati horripilationem, idest typum deglutiat in principio huius horripilationis cibum infusnm in aqua, aut in vino aquæ cōmixto. Nam per hanc cōmixtionem facilius penetrat cibus ad loca, in quibus cholera commouetur faciens horripilationem.

Et isti quidem cibantur etiam in principio febris.

Tertius canon. ꝙ isti quatuor supradicti cibandi sunt in principio feb. propter causas suprascriptas. Contra. non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. secunda apho. sed corpora abundantia in multa cholera sunt non pura. ergo non sunt cibāda, & maxime in principio feb. Respondetur quòd regulariter non sunt cibandi: sed coacte timendo in syncopim.

Et quibusdam prohibetur declinari in ea, et innuitur eis, vt fiant subtiliatiua sicut in paiente ex oppilatione, et soliditate, et ex apostemate.

Quartus canon. ꝙ quibusdam ephemerantibus prohibetur delitiari: imo precipitur eis subtiliatio cibi, sicut in ephemerantibus ex oppilatione, scilicet in venis extrinsecis. & in ephemerantibus ex soliditate, scilicet ex oppilatione in poris cutis. & in ephemerantibus ex apostemate. & similiter ex nauseatiua satietate, & in similibus; quorum ephemera pendet a causa corporea replexionali.

Et melius quidem est vt postponatur cibatio vsq; ad declinationem, nisi in illis, quos excipimus.

Quintus canon. ꝙ ſm plurimum melius est vt postponatur cibatio vsq; ad declinationem ephemeræ. nisi in illis quatuor quos excipimus. Cibatio nanq; non est regularis nisi in declinatione. auget enim caliditatem, & prolongat feb.; & in quibusdam materiam causat febris.

Et aqua frigida quidem oportet vt non prohibeatur in principio rei: quoniam virtus est fortis, quare non timetur debilitas eius: et est melior cura in infrigidando.

Sextus canon. ꝙ aqua frigida non debet prohiberi in principio ephemeræ, qn̄ virtus est fortis: & nō timetur debilitas caloris innati. & cū hoc optime curat ephemerā infrigidādo.

Verum si fuerit illic debilitas in visceribus, et febris iam extenditur, aut fuerit vehemens; tunc melius est vt de ea non multum sumatur.

Septimus canon. si fuerit debilitas in visceribus, s. in membris naturalibus, aut pp raritatē texturæ, aut pp frigiditatē, aut apostema, aut lubricitatē, aut fit pn̄tia multorū humorū paratorū putredini: qđ cōprehēdit, qa feb. extendit, neq; cessat in tpe in quo cessare debet, aut fuerit vehemētior ista febris, q̄ cōueniat ephemeræ. Ista quidē indicāt transitū in putridā, in cuius principio nō cōuenit aqua frigida. Et vos supplete alias causas prohibentes exhibitionē aquæ frigidæ, de quibus infra in cap. generali curationis febriū putridarum.

Et conceditur eis balneum cum eorum paroxysmus consumitur in febribus ephemeris propter accidentia, de quibus est humectatio: et de quibus est sudatio, et rarificatio pororum: et de eis est infrigidatio in quieta dispositione.

In parte pñti curat ephemeras p exterius applicata, & posset hæc pars diuidi in octo ptes, ẽm q͏ octo sunt cañ. Primus q͏ ephemerãtibus cõceditur balneũ, cũ eorũ paroxysmi declinant pp quatuor iuuamẽta accidentia ex balneo. primũ, quia balneũ facit sudare, secundo poros rarificat, tertio humectat, quarto tandẽ in quieta dispositione infrigidat. s. cum homo iã exiuit balneum, & est quietus. aqua enim in poris retenta se ducit ad suam frigiditatem naturalem, vt est apud Aui. secunda primi cap. illo. quidam ornate loquentium.

Et prohibetur ubi timetur casus putredinis.

Secundus canon, balneũ prohibetur vbi timetur casus putredinis, vel in feb. putridas pp præsentiã multorum humorũ malorum: nam per balneum calefiunt, bumectantur, agitantur, & sic ad putrediuem disponuntur.

Et non oportet vt euitet balneum, nisi habens eam ex oppilatione: propterea quòd balneũ generat ægritudinẽ putridã.

Tertius canon. non oportet vt prohibeatur a balneo, nisi qui patitur ephe. ex oppilatione. q. d. q͏ hic maxime inter omnes debet euitare balneũ: & propter oppilationem hic intellige oppilationem intrinsecam, aut extrinsecã ab humoribus pendentem multis, grossis, aut viscosis. si. n. oppilatio intrinseca penderet a frigiditate aeris, aut spissitudine cutis, aut a balneo aluminoso balneum competeret. quia poros aperit, & rarificat, & remouet causam oppilatiouis. sed in oppilatione ex humoribus multis fotte amplius oppilat, & ad putredinem disponit.

Et similiter patiẽs eã ex satietate nauscatiua, nisi in fine rei & cum dilatantur pori, & descendit nauseatiua satietas, illic enim oportet vt balneet.

Quartus canon. q͏ patiẽs ephe. ex nauseatiua satietate non debet balneari nisi in fine rei. i. nauseatiuæ satietatis. s. cũ paucificata est nauseatiua satietas per vomitum, secessum & abstinentiã: & cũ dilatantur pori. i. est tẽpus dilatationis pororũ, hoc est quando homo in fine nauseatiuæ satietatis sumpsit cibum qui iam digestus est prima, & secunda digestione: & iam digeritur digestione tertia: & est in via vt ad mẽbra dispergatur: tunc enim est tempus balnei vt poti dilatentur, & nutrimentum per membra dilpergatur, vel distribuatut, & residuũ nauseatiuæ satietatis resoluatut.

Et babens catarrhum non balnæetur, nisi sit adustiuus.

Quintus cañ. q͏ habẽs catarrhum non balneetur, nisi sit adustiuus. i. calidus. scitur. n. ex quinta tertij, de cura catarrhi, q͏ balneum non conuenit in catarrho frigido nisi prædigesta materia, & paucificata. sed bene conuenit in catarrho calido balneum aquæ dulcis parum calidæ, ad sedandum eius acuitatẽ, & etiam ad ipsum digerendum.

Et oẽs habentes febres ephemeras oportet vt non prolongẽt moram in aere balnei: immo in aqua eius quantũ volunt, nisi habentes eam ex soliditate, et ex spissitudine, eis enim conuenit vt prolongent moram in aere balnei donec sudent.

Sextus cañ. hñtes feb. ephe. nõ ptolõgent morã in aere balnei. s. calido: quia addit caliditatẽ spirituum: & nõ refrigerat, neq; humectat: immo morentur in aqua balnei quantum volunt, idest quantum eos delectat. Ab hoc canone excipiuntur patientes ephe. ex soliditate, & spissitudine cutis, siue pori sint naturaliter stricti, siue oppilati frigore aeris, aut ab aliquo styptico sicut balneo aluminoso: aut etiam a materia pauca. Istis enim licet competit balneum aereum, quare nõ est ita aptum reddere in oppilationem sicut balneũ: quæ remanẽs in poris reddũt postea se ad suã frigiditatẽ notabilẽ: & est apta aliquo mõ oppilare. Posset ẽt balneũ maxime aereũ concedi habẽtibus oppilationẽ intrinsecã a paucis humoribus pendentem: nã rarificando porns, & sudorem prouocando, posset educere materiam oppilantem.

Embrochatio autem si fuerit infundendo, aut liniendo tantum oppilat poros

Septimus cañ. aqua dulcis calida embrochata, aut linita super corpus ephemerãtis, aut epithemata oppilat poros: ppea nõ cõuenit ephemerãtibus ex oppilatione. aqua n. hoc mõ applicata cito infrigidatur circa corpa eoɽũ: & ĩfrigidata addit in oppilationẽ. sed balneũ aquæ calidę minus noceret, aut forte iuuaret oppilatione exñte leui, cũ lõgiori tpe manet calidũ. Silr in ephemerãtibus in q̃bus intendimus materiã resoluere pp materiã suprascriptã. magis cõuenit balneũ aquę dulcis calidæ, q̃ ipsa aqua calida embrocbata, aut epithemata. neque hic canõ cõtrariatur dictis Aui. quarta primi. cap. de embrocbis. vbi dicit. q͏ embrocha est medicamẽ cõgruũ ei, quod oportet dissolui. Hic. n. canõ intelligit vbi non est oppilatio notabilis, & etiã licet vbi nõ est oppilatio cõueniat ad resoluendũ: multo tñ magis balneũ cõuenit, cũ diutius caliditatẽ suã retineat. Et licet casus ab alto, sicut fit in embrochis, faciat virtutẽ aquæ profundius penetrare, q̃ penetrat ĩ balneo: tñ hæc cita ĩfrigidatio aquæ embrochatæ magis impedit resolutionẽ, q̃ ipse casus ab alto iuuet faciẽdo penetrare virtutẽ. vbi aũt esset opus solũ infrigidare aut humectare, & nõ resoluere hæc aqua embrochata magis cõpeteret quàm balneum. magis enim infrigidaret, & bumectaret quàm balneum.

Et in curatione omnis feb. ephe. quæ est ab oppilatione extrinseca, aut intrinseca fricatio aperit poros habentis eam, deinde si obuiat humiditati plurimæ resoluit eam. & si obuiat humiditati paruæ exiccat eam.

Octauus canon & vltimus est, q͏ fricatio apit poros habentis ephemerã ex oppilatione: & si fricatio obuiat materię multæ resoluit eam. & si obuiat paucæ exiccat eam. Dynus intelligit quòd si obuiat humiditati multæ resoluit eã. i. paulatim & tarde transmutat eam in vaporem. Sed si materia fuerit pauca exiccat eam, idest cito resoluit & consumit. Gentil. aũt dicit, q͏ fricatio obuiãs materiæ multæ resoluit ipsam, quia subtiliat, dilatat, & spargit ipsam. Sed si obuiat paucæ, extrahit eam a corpore. Vtraq; expositio potest saluari: tutius tñ est materia exñte multa pmittere euacuationẽ, & si fiat fricatio materia exñte multa fiat fricatio nõ fortis, nec valde lõga: sed tãta vt pori apiantur, & materia aliqualiter subtilietur & ad resolutionem disponatur. sed materia existẽte pauca fricationes fortiores, & diuturniores concedi possunt.

Euacuatione aũt non indiget aliquis eorũ, nisi habens oppilationem repletionalẽ, & habens nauseatiuã satietatẽ, & qui habet febrẽ ephemerã ex soliditate cuius corpus est repletũ.

In hac tertia & vltima parte huius capituli ponit canonẽ circa euacuationẽ, & dicit q͏ neq; ephemerãs indiget euacuatione s. p vias sensibiles ad drĩam euacuationis, quæ est p poros cutis, qui nõ sunt viæ sensibiles, nisi habẽs repletionabiliter oppilationẽ. s. intrinsecã pendentẽ a materia, & habẽs nauseatiuã satietatẽ. Et qui patit ephemerã ex soliditate, quæ est oppilatio in poris cutis corpe exñte repleto. In his. n. tribus casibus. & similiter in ephemera ex apate cõuenit euacuatio p vias sensibiles s. p vomitũ, p secessum, p fluxum hemorrhoidalẽ, menstrualẽ, sanguinis nariũ, & similes ẽm exigẽtiã materiæ euacuandæ & diuertẽdæ. Canonis causa est satis nota. Ex dictis in pñti cap. possumus elicere quinque intẽtiones curatiuas feb. ephemerarũ. prima remouet cãm eius, & vicinam si qua sit. secunda alterat dyscrasiã febrilẽ: tertia prohibet transitum ephemeræ in humoralẽ, aut hecticã. quarta corrigit accidentia tã sequentia febres, quàm causas febris. quinto ordinat debitum regimen sex terũ in contrarium causæ dycrasiæ febrilis, & accidentibus, Si ergo pẽdet a sole ponatut in vmbra loco frigido, & humido & remoueatut causa vicina. s. caliditas impressa in cerebrum cum succis, & aquis frigidis exterius applicatis. Similiter remouenda est quæcũq; causa corporea, & incorporea, & vicina eius si qua sit, sicut dicet clarius in capitulis propriis. Secũda intentio pficitur cũ frigidis & humidis actu, vel potẽtia cũ expediat aliq̃n approximare calida actu sicut facere balneũ, fricationes, tũ ad remotionem causæ, tum ad vaporis & sudoris educationem. Tertia. prohibens transitum in alias febres perficitur remouendo causam transitus, aut aperiendo poros, & faciendo materias, & vapores exhalare, & aliquando cibando ipsos in principio febris, & permittendo ipsos in illo delitiari: & aliquando euacuando cum fuerit superfluitas in quanto, aut in quali. Quarto autem intentio corrigit dolores capitis, instantiam vigiliarum, sitim, & similia sequentia febrem. Et corrigit aliquando syncopim, epilepsiam & cætera, quæ ali-

Intentiones curatiuæ cuiuscũq; ephemeræ.

quando ſequuntur cauſam febris. vidi enim plures ſyncopizare, & epilepticos fieri ex triſtitia, ad quam ſecuta eſt febris ephemera. Quinta intentio ordinãs debitum regimen ſex rerum non naturalium ſm plurimum debet magis intendere ad cauſam quàm ad feb. & ſm plurimum magis ad feb. q̃ ad accidẽtia feb. licet oporreat magis intẽdere ad accidẽtia quàm ad feb. aut ad cauſam feb. cũ modum excedunt ſicut ſyncopis, & epilepſia. Regimen tñ ſm plurimum debet declinare ad frigidum & humidum: & regulariter debemus cibare paroxyſmo declinante: licet aliquando cogant cibare in principio: ſicut particulariter videbitur in proprijs capitulis.

De ſpeciebus feb. ephe. Cap. X.

De febribus ephemeris ſunt quæ omnino comparantur ad diſpoſitiones animales, & de eis ſunt quæ comparantur ad diſpoſitiones corporeas, & de eis ſunt quæ proportionantur ad res quæ eueniunt de foris.

In hac parte agit de febribus ephemeris in ſpeciali. in primo ca. enumerat oẽs ſpecies ephemeræ, de quibus eſt acturus. In 2. ca. ibi. §Quãdoq; accidit.§ incipit ſigillatim de vnaquaq; ſpecie determinare. Primum capitulum diuido in partes duas quia in prima ponit vnam diuiſionem, & numerat ephemeras: quæ ſub vno mẽbro diuiſionis illius continentur. In ſecunda ibi §Et de cõparatis.§ ponit ſubdiuiſionem. In prima parte dicit, ꝙ in febrib⁹ ephemeris ſunt quędã, quę omnino comparantur, i. pendent a diſpoſitionibus aĩalibus. & quædam pendent a diſpoſitionibus corporeis. & quædam a rebus quæ veniunt de foris: quia non ſunt diſpoſitiones aĩales, neq; corporeæ. Notandum primo, ꝙ ephemera non habet ſpecies proprie ſumpta: ſed habet quoſdam modos diuerſificantes cũram medici, qui ſumuntur a cauſis ipſarum remotis. Superius enim in diffinitione febris oſteuſum eſt ꝙ febris nõ habet ſpecies cum cõtineatur ſub calore quæ ſpecies eſt ſpecialiſsima.

Notandum ſecũdo quòd ſunt alij modi feb. ephemerarũ, qui ſunt magis proprij q̃ iſti: licet non ſint ſpẽs propriæ ſumptæ. & iſti ſumũtur a diuerſitate ſpirituũ, a quorum calefacto eſſe immediate pendet ephemera. Et dicimus quòd aliquæ ephemeræ dependẽt a calefacto eſſe ſpirituũ animalium: aliquæ a calefacto eſſe ſpirituum vitalium: aliquæ a calefacto eſſe ſpirituum naturalium de quibus agetur in ſequentibus.

Notandũ tertio quòd veniens de foris nõ conuertitur cũ cauſa primitiua: ſed per cauſam de foris veniẽtem intelligenda eſt cauſa extra nos, quæ non pertinet ad corpus, nec ad animam: ſicut ſol, calor aeris, cibus, potus, & ſimilia. vnde cauſa de foris ſub cauſa primitiua continetur.

Et de comparatis ad diſpoſitiones animales eſt illa quæ fit ex anguſtia, & illa quæ fit ex triſtitia: et illa quæ fit ex æſtimatione & cogitatione, ira, & vigiliis, & ſomno, & tranquillitate, & timore, & gaudio.

In hac parte ponit octo ſpecies ephemerarũ, quæ pendẽt diſpoſitionibus animalibus, i. quæ ſe magis tenent ex parte animæ quàm corporis: licet vtriq; aliquo modo prætineant. Prima eſt ephemera ex anguſtia. ſecunda ex triſtitia. tertia ex æſtimatione, quæ eſt operatio virtutis æſtimatiuæ quæ eſt in ſecunda medietate ſecundi ventriculi cerebri: & cogitatiua quæ eſt operatio virtutis cogitatiuæ exiſtentis in prima medietate ſecundi ventriculi. quarta eſt pendens ab ira. quinta a vigilijs. ſexta a ſomno, & tranquillitate. ſ. animali. ſeptima a timore. octaua a gaudio. Iſte enim omnes diſpoſitiones magis ſe tenent ex parte animæ, quàm ex parre corporis: licet aliquæ inter iſtas ſint magis ſubleuatæ ad gradus diſpoſirionum immaterialium.

Et de proportionatis ad diſpoſitiones corporeas ſunt illæ quæ cõparantur ad res quæ ſunt actiones, & motus: & de eis ſunt quæ comparantur ad non actiones, & motus, & ad contraria eorum.

In hac parte enumerat Auic. ephe. pendentes a cauſis corporeis penes hãc diuiſionẽ: quòd aliquæ ex iſtis cõparantur ad res quæ ſunt actiones, & motus: & aliquæ ex iſtis cõparantur ad res quæ non ſunt actiones & morus: neq; contraria eorum: & per motus intelligit hic motus locales: & per actiones intelligit motus, qui non ſunr locales.

Et comparata ad res quæ ſunt motus, eſt quæ fit ex labore & illa quæ ex tranquillitate: & illa quæ fit ex euacuatione: & de eis eſt feb. ephemera ex dolore: & de eis eſt febris ephemera, quæ eſt cum ſyncopi, & de eis eſt illa quæ fit ex fame, & de eis eſt illa quæ fit ex ſiti.

Hic enumerat ephe. quæ pendent a rebus quæ ſunt motus, & actiones aut contraria eorum: & ſunt iſtæ primo ephemera ex labore, ex motu, ſiue exercitio. ſecũdo illa quæ eſt ex tranquillitate. ſ. corporali quę morui, & operationi contrariatur. Eſt enim ceſſatio a motu, & operatione corporali. quarto eſt illa quæ eſt ex euacuatione: quæ euacuatio ſub motu cõprehenditur. quinto eſt ephemera ex dolore, qui dolor ſub actione comprehenditur. ſexto feb. ephe. cum ſyncopi quæ cõtrariatur actioni, & motui cũ ipſa ſyncopis tollat huiuſmodi. ſeptimo eſt illa quæ fit ex fame. octauo eſt illa quæ fit ex ſiti, & certũ eſt ꝙ fames & ſitis ſub actionibus comprehenduntur.

Et de comparatis ad ea quæ non ſunt actiones, eſt illa quæ fit ex oppilatione: & ex illis eſt illa quæ fit ex nauſeatiua ſatietate: & de eis eſt illa quæ fit ex apoſtemate, & de eis eſt illa quæ fit ex ſoliditate.

Enumerat ephemeras pendentes a cauſis corporeis, quæ non ſunt actiones, aut motus, aut eorũ contraria: & ſunt quatuor. Prima eſt ephemera ex oppilatione, ſcilicet intrinſeca. Secunda eſt ephemera ex nauſeatiua ſatietate. Tertia eſt ephemera ex apoſtemate. Quarta eſt ephe. ex ſolidirate, & oppilatione cutis non norabili: ſicut ab humoribus, & terreſtreitate cutis, ideſt ab oppilatione cutis propter naturalẽ pororum ſtricturam.

Comparatæ autem ad res, quæ accidunt de foris, ſunt ſicut illa quæ fiunt ex aduſtione, quæcunq; aduſtio fuerit: & ſicut quæ fit ex frigore, & ſoliditate, & ex ablutione, dicam itaq; vnamquamq; earum cum curatione ſua.

In hac parte numerat ephemeras, quæ pendent a cauſis de foris non proportionatis animæ, neq; corpori. Prima eſt illa quæ fit ab aduſtione, quæcunq; aduſtio fuerit ſiue a ſole, ſiue ab igne. Secunda eſt illa quæ fit a frigore, & ſoliditate, & oppilatione quæ fit ex ablutione. ſ. cum rebus frigidis, & ſtypticis: non autem a cauſa corporea: quia pertineur ad diſpoſitiones corporeas. Et ſubdit Auic. ſe de omnihus iſtis determinaturum quantum ad modum prouentus earum ex cauſis ſuis, & ſigna, & curam. Si autem bene computentur iſtæ ephemeræ ſunt. 23. Sed hic oportet ſupplere illã quæ fit a cibo & potu, & ſimilibus: de quibus infra. & ſic facit vigintria capitula.

De feb. ephe. ex anguſtia & ſignis eius. Cap. XI.

Quandoq; accidit ex motu ſpiritus ad interiora, et occultatione eius in eis, propter ſuperfluitatem anguſtiæ feb. ſpiritualis.

Hic in ſpãli proſequit̃ de ephemeris. & primo de ephe. pendentibus a diſpõnibus aĩalibus. In ſecũda parte de ephemeris a cauſis corpeis. In tertia de ephe. a cauſis quæ ſunt extra corpus & aĩam. ſecũda ibi §Labor§ tertia ibi §Qñq; accidit ex calore.§ Prima pars poſſet diuidi in octo partes ſm ꝙ ſunt octo capitula de feb. ephe. pẽdentibus a diſpõnibus aĩalibus. partes patẽt in principiis capitulorũ. Primũ capitulũ diuidit̃ in tres partes. In prima ponit modũ ꝓuentus ephe. ex anguſtia. In ſecũda, ſigna. In tertia curã, partes patẽt. Pro notitia terminorũ ſciendũ: vt põt elici ex dictis Auic. eſſe dr̃iam inter anguſtiã, triſtitiã, et cogitationẽ. Eſt. n. anguſtia dolor de amiſſione alicuius boni, in cuius recuperatione nõ eſt ſpẽs, ſicut Anguſtia quid.
de amiſsione filij, aut amiſsione patriæ, aut pecuniæ, cuius recuperatio non ſpatur. Sed triſtitia eſt dolor de amiſsione alicuius boni, cuius recupatio ſperat̃. Aut dolor qñ hõ non põt aſtequi bonũ, qđ vehementer exoptat: in cuius tñ adeptione nõ oĩno cadit deſpatio, pp quod dixit in texru. qñ rẽ quæſitã. Sed cogitatio eſt ꝓfunda meditatio circa aliquid contẽplandum: ſicut accidit aliqbus qui deũ & cauſas altiſsimas profunde contẽplãtur, in quibus non cadit anguſtia, aut triſtitia. In maximis. n. ſpeculationib⁹ ꝓprie nõ gaudem⁹, aut triſtamur: ſicut in his quæ ꝓſequimur in rõne boni, vel mali. 3. proble. proble. 9. Nec in his proprie cadit ſpes aut deſpatio. Aeſtimatio autem eſt profunda meditatio circa aliquod eligendum.

aut

aut prosequendũ: in quo et non cadit spes aut desperatio neque delectatio aut tristitia. accidit cito ex ãgustia motus vehemens spirituum ad interiora, & ipsorum vnio in interioribus: ꝑpter quæ duo spiritus acquirunt calefactum, & taliter supercalefacti inducunt caliditatẽ fientem in corde, quæ dicitur febris spiritualis .i. ephemera. Et credo secũdũ Isaac magis appropriari spirituali vitali. Quidam autem propter harum conformitatem posuerunt eas in vno capitulo, sicut Halyab. tertio practicæ.

Cuius signa sunt igneitas vrinæ, & acuitas eius: ita vt habens eam sentiat acuitatem ipsius propter dominium siccitatatis in ea: & est motus oculi ad clausionem decliuis: & est oculus submersus propter resolutionem cum quiete, & sub clausione: & facies est tendens ad citrinitatem propter profunditatem claritatis: & pulsus est ad debilitatem, & paruitatem decliuis: & forte declinat ad duritiem.

Ponit quatuor signa huius ephe: primum est igneitas vrinę .i. color igneus ipsius: qui est sextus color in genere citrinitatis. q. d. ꝙ vrina est multum citrina. & acuitas eius ita vt habens eam sentiat acuitatem .i. mordicationẽ ipsius ꝑpter siccitatis dñium. calor .n. siccitati coniunctus est acutior. aliter, igneitas vrinę .i. acuitas: & acuitas eius .s. caloris ephemerantis: ita vt habens eam ephe. sentiat acuitatem ipsius propter dñium siccitatis & humidi consumptionẽ. Secundũ signum est motus ad clausionẽ decliuis: ita vt fere teneat oculos clausos: & est oculus submersus .s. in orbita ꝑpter resolutionẽ humidi. & est cum quiete & subclausione: quia nunquam dilatatur exterius cum nulla sit spes in recuperatione amissi. secus in tristitia. Tertium signũ est ꝙ facies est tendens ad citrinitatem .i. fuscitatem .s. viriditatem. Arabes .n. per calorẽ citrinum, qñq; fuscum, qñq; viridem, quandoq; vero citrinũ intelligunt. Istud autẽ accidit propter profunditatem caliditatis spirituũ, & sanguinis subtilis: vnde apparet in corpore fuscedo. Quartũ: quia pulsus tendit ad paruitatẽ, & debilitatẽ pp debilitatẽ virtutis & fortasse declinat ad duritiẽ arteria superflue exiccata: licet id nõ frequẽter accidat.

De curatione. Cap. XII.

OPortet vt habens eam multiplicet introitum tinæ. Et ponat plurimum suæ intentionis in balneatione cum aqua balnei absq; aere eius. Et multiplicet etiam inunctionem eum fricatione post illud: oleum enim aliquod est magis iuuatiuum ei, quàm balneum: & vtatur lætificantibus, & odoriferis frigidis: & ponat super pectus suum epithemata infrigidantia ex mucilaginibus, & succis, & aquis bonis: & in potu sumat vinum plurimæ commixtionis. est enim bonum medicamen ei.

Intentiones curatiuæ in omni ephemera.

Hic ponit curã. sed ante oĩa sciendũ est ꝙ in cura cuiuscũque ephe. hæ exiguntur intẽtiones: sicut superius dictũ fuit. Prima est remotio causæ tam principalis q̃ vicariæ. exempli gratia. dicimus solẽ esse principalẽ causam ephe. sed caliditatem ab eo in caput impressam dicimus esse causam vicariam .i. vicem eius gerentem: & sic possumus in aliis exemplificare. Secũda intentio est infrigidatio & humectatio quæ debetur ephe. Tertia est prohibitio transitus ephe. ad aliud genus feb. Quarta est correctio accidẽtium .s. sitis & hmõi, quæ sequuntur ephe. & causas eius. Quinta est regimen vitæ in sex rebus non naturalibus. Ad propositum. nihil hic ponitur: & similiter in reliquis capitulis: quòd nõ sub aliqua istarũ intentionũ comprehendatur. introitus quidẽ tinæ ex aqua dulci tepida est ad humectationẽ, sudorẽ ꝓuocandũ, & infrigidandum. Balneum aũt aereum nõ conceditur; quia calefacit & exiccat. Inunctio aũt cum oleis infrigidantibus & humectãtibus cum fricatione vt penetrẽt, est conuenientior quàm sit balneatio. magis .n. humectat quàm balneum: neq; primo occursu calefacit sicut balneũ. debet vti lætificãtibus .i. cordialibus, & odoriferis frigidis ad remotionẽ causæ & ad infrigidãdum. & ꝑpter hãc causam ponuntur super pectus epithemata infrigidãtia facta ex mucilaginibus, & succis & aquis bonis .i. conueniẽtibus ad hoc ꝓpositum cum infrigidatione, humectatione, & cordialitate. Debet aũt sumere in potu vinum plurimæ commixtionis cum aqua: quia lętificat, & bonificat spiritũ, & facit frigiditatẽ aquę & humiditatem eius penetrare ad extrema corporis.

De feb. ephe. ex tristitia. Cap. XIII.

QVandoq; accidit ex multitudine tristitiæ propter rem quæsitam, motus laboriosus, spiritum calefaciens, faciens cadere in febrem.

Ponit curam ephemeræ ex tristitia. & habet tres partes. primo ponit modum ꝓuentus eius. secũdo signa. tertio curam. partes patent. In prima dicit quòd ex multitudine tristitie, quãdo homo nõ potest assequi rem quæsitam, siue fuerit amissa, siue nõ amissa accidit motus laboriosus in spiritu calefaciens ipsum, & faciens cadere in febrem ephemeram.

Cuius signa similia sunt signis eius, quæ est ex angustia, nisi quia motus oculi cum profunditate sua propter resolutionem est ad partẽ extrinsecam, & pulsus nõ est demissus, & depressus: immo est in eo cum debilitate: sed est cum eo saltus.

Cuius signa similia sunt signis ephemeræ ex angustia nisi quia motus oculi cum ꝓfunditate sui in orbita propter resolutionem humidi est aliquãdo ad partẽ extrinsecam, propter dilatationẽ caloris ad extra: quãdo apparet sibi inuenisse medium consequẽdi rem cõsideratam. Secundũ signũ est, quòd pulsus nõ est demissus, & depressus sicut in ephemera ex angustia: immo est cum debilitate oppressionis: quia nõ multum depressus: sed est cum saltu id est cum iectigatione quadam apparente in pulsu ex motu caloris exterius. Aliter cum saltu .i. pulsus dilatatione .i. quia aliquãdo dilatatur quando apparet sibi inuenisse medium consequendi quod intẽdit. Et hæc omnia sunt ad differentiam ephemeræ ex angustia, in qua nulla spes est recuperandi deperdita.

Et cura eius est, sicut cura eius, quæ est ex angustia.

Dicit, quòd curatur sicut ephemera ex angustia.

De feb. ephe. ex cogitatione. Cap. XIIII.

QVandoq; accidit ex multitudine cogitationis in rebus feb. similis illi quæ est ex tristitia, nisi quia motus oculi est æqualis, non ad clausionem, neq; ad exitũ decliuis: & est decliuis ad profunditatem: & pulsus est diuersus in dilatatione, & constrictione. Et plurimum quidem est æqualis, & facies est ad citrinitatem decliuis: & cura eius est cura illius, quæ est ex tristitia.

In hoc cap. curat ephe. ex cogitatione & æstimatione dicens, quòd qñq; accidit pp multã cogitationẽ in rebus circa quas contemplatur: aut ꝑpter multitudinem ęstimationis in eligendo res quas prosequi intendimus feb. similis illi quæ est ex tristitia ꝑpter motum spiritus ad interiora: & non est aliqua differẽtia, nisi quòd motus oculi in ephemera ex cogitatione est æqualis non ad clausionem, neq; ad exitum decliuis. Non enim qñq; clauditur, qñq; aperitur sicut in tristitia: & siqua est diuersitas illa est valde modica: quia in maximis speculationibus non cadit spes, aut disperatio, sicut in his quę prosequuntur ratione boni vel mali. secũdũ signũ ꝙ pulsus est diuersus in dilatatione & cõstrictione: quia nõ habet dilatationes neq; cõstrictiones æquales, immo vnam maiorem altera, ẽm quòd apparet sibi cogitatum esse comprehensum, vel esse longinquum a comprehensione: secundum plurimum tñ est ęqualis in comparatione ad pulsum in ephemera ex tristitia. In illa .n. valde maiores diuersitates accidunt: cum in ea proprie cadat spes, aut desperatio: sed in hac nõ. Vltimo dicit quòd curatur sicut ephemera ex tristitia.

De feb. ephe. ex ira. Cap. XV.

QVandoq; accidit propter superfluitatem motus spiritus ad interiora in dispositione iræ, calefactio superflua adurens spiritum, & febris.

In hoc capitulo agit de feb. ephe. ex ira, & habet tres partes. In prima ponit modũ ꝓuẽtus ephe. ex ira. In secũda signa. In tertia curã, partes patebũt. Sed ante oĩa sciẽdũ ꝙ in irato duo sunt motus. Primus est motus spirituũ & sanguinis subtilis ab exterioribus ad interiora .s. ad cor. Propterea irati in principio pallescunt: & cum sanguis & spiritus sunt delati ad cor, inflãmant circa ipsum. Propterea ira describit, ꝙ est feruor sanguinis circa cor ꝑpter appetitum vindictæ ob iniuriã illatam. Secundus autem motus est sanguinis, & spirituum Duo motus in ira.

a corde ad exteriora ppterea rubet facies cum prius palluerit. De hoc secundo solum Auic, facit mentionem, cum hoc coniungatur ephemere. sed primus antecedit ephemerā. accidit igitur pp hos duos motus calefactū esse in spiritibus, & consequenter febre ephe.

SIGNA.

Cuius signa sunt rubedo faciei nisi permisceatur ei timor, quoniam citrinatur: & inflatio faciei similis ei, qui inflatur in dormitione. Et sunt oculi rubei tendentes exterius propter vehementiam motus spiritus ad exteriora: & quandoq; accidit quibusdam eorum tremor propter motum humoris, aut propter debilitatem naturarū: et est aqua rubea acuti tactus, propter acuitatē suam. & quandoq; est cum ea aliquantulū claritatis, & pulsus est grossus, plenus, pulsans, frequens.

Ponit signa sex. Primū est rubedo faciei nisi permisceatur ei timor: qn̄ iniuria est illata a maioribus; tunc .n. nō est in facie profunda rubedo, sed remissa quam appellat citrinitatē, prohibet enim timor motū spiritus, & sanguinis ad exteriora cum inclinet vt moueantur ad intra: quare nō omnino ad extra; nec omnino ad intra mouentur. Secundū est inflatio faciei similis illi qui inflatur ex dormitione. sed est differentia: quia inflatio ex dormitione est cum pallore; sed inflatio propter iram est cum rubore. Tertium est, quia oculi sunt rubei tendentes ad exterius ppter vehementiam motus spiritus ad exteriora. Quartum; quia quibusdam irascentibus accidit timor, & similitudo timoris pp tremorē. Et si textus dicat tremor est manifestior accidit .n. tremor pp motū spirituum, & sanguinis inordinatum, quapropter nō potest figi spiritus s̄m exigentiā motus voluntarij; vnde brachia & crura eorū tremunt; & similiter labia: & nō possunt mouere labia & linguā s̄m exigentiā orationis proferendæ. & accidit debilitas suarū naturarū, i. potentiarū concurrentiū ad motū voluntarium propter hunc motū inordinatū spirituū. aliter, accidit quibusdā eorū timor pp motū humorum ad os stomachi pp debilitatē naturarū suarū. hic aūt timor est de maiori nocumento quàm sit feb. ephe. vt puta de syncopi pp compassionē cordis ad stomachi os. & hoc vult Isaac in ca. 2. Sūt .n. quidā debiles qui ppter fortem iram modo iam dicto perducuntur ad syncopim: aut ad quandā lipothymiam. Quintum signum, quia aqua sua .i. vrina sua est rubea .i. tincta: & acuti tactus: quia mordicans propter acuitatem .i. incensionē ephemeræ inflammantis hepar. Et quādo est in vrina aliquātulum claritas; cum non est tanta inflammatio: aut cum multum humores mouentur exterius. Sextū signum; quia pulsus est grossus .i. magnus s̄m omnem dimensionem: & plenus sanguine, & spiritu motis ad arterias, & illas replentibus: & pulsans .i. fortis, vel pulsans .i. velox: ut secundum omnem differentiam necessitati satisfaciat.

De curatione. Cap. XVI.

FAc eos quiescere: & fac vt occupentur lætificantibus, & vocibus bonis, & narrationibus, & ludis mirabilibus: & fac eos ingredi balneum in aqua tepida nō plurimi caloris: & inungantur plurimum cum aliquo oleo plurimo, illud enim est magis conueniens eis, quàm aqua calida, & cibentur eis quæ infrigidant, & humectant: & prohibeantur à vino omnino, non est enim eis via ad ipsum.

Hic ponit curā, & manifestū est ꝙ aliqua remedia sunt ad remouendū causam .s. iram, quædā contra ephe. ad infrigidādum, quædā remouēt accn̄tia: & docet aliqn̄ regimē vitæ cōueniens, ordinat aūt balneū in aqua nō plurimi caloris, ne addat inflāmationē, prohibet vinū, quia addit in irā. in hoc tamē considera consuetudinem, in quibusdam enim oportet vt detur: sed sit notabiliter limphatum.

De feb. ephe. & vigilijs. Cap. XVII.

Quandoq; etiam accidit ex vigilijs febris ephemera.

Ponit feb. ephe. ex vigiliis. Inflammantur enim spiritus in longis vigilijs: cum continue sint in motu secundum exigentiam operationum a quibus homo vigilans nunquam cessat: & inflammati ponunt caliditatem in corde: quæ dicitur ephemera, propterea somnus a natura institutus est vt spiritus fatigati, & resoluti in vigiliis redeant ad sua principia: & ibi fomentū acquirant: & noui regenerent: quæ regeneratio fit p digestionē melius celebratā in somno, quàm in vigiliis.

Cuius signa sunt antecessio vigiliarum, & grauitas palpebrarum, quoniā fortasse non aperit eas: & profundatio oculi propter resolutionem: & inflatio palpebrarū propter corruptionem cibi & multitudinē vaporis: & conturbatio vrinæ propter priuationem digestionis: & debilitas pulsus, & citrinitas faciei propter malitiam digestionis, & inflatio eius propter excitationem ex malitia digestionis: sed non est cum rubedine sicut in illa quæ est ex ira.

Ponit septem signa. Primum est antecessio vigiliarum modum excedentium. Secundum est grauitas palpebrarū, & difficilis earum apertio propter nocumentum in lacertis earum ex vaporibus, & humiditate ad ipsas defluxis cum paucitate spirituum. Tertium est profundatio oculi propter humidi substantifici resolutionem. Quartum inflatio palpebrarum propter nutrimenti corruptionem, & multitudinem vaporum veniens ad ipsas. Videtur contradictio quòd oculi sint profundi & palpebræ inflatæ. præterea somnus est causa inflationis palpebrarum & faciei: ergo vigiliæ debent esse causa tumefactionis. tenet consequentia; quia contrariæ causæ contrarios producunt effectus. Ad primum dicitur quòd oculi sunt profundi propter humidi substantifici consumptionem; & cum hic palpebræ sunt tumentes ppter multitudinem uaporis, nec est cōtradictio. Ad secundū dicitur, quòd non est inconueniens quòd contrariæ causæ causent similes effectus; quoniam illi effectus non sunt immediati. Sed quòd duæ causæ contrariæ causent similes effectus per se & immediate est inconueniens: sed vigiliæ causant tumorem palpebrarum corrumpendo digestionem. somnus autē propter priuationem resolutionis vaporum. Quintum signum est conturbatio vrinæ.

Contra, quia vigilia incrudat vrinam: & sic fit tenuis & clara. Dicendum quòd per turbationem intelligit priuationē luminositatis quæ prouenit ex diminutione digestionis. secunda primi, cap. de signis coloris vrinæ. & hęc priuatio luminositatis in multis alijs est signum diminutæ digestionis: sicut in sanie & similibus. Vel dicendum quòd in vigiliis fit vrina turbida si sint materiæ motę ad vias vrinæ. ꝙ si non, tendit ad claritatem. Vel dicendū quòd vigiliæ qn̄que tingunt vrinam propter caloris ebullitionem in principio; sed in fine propter nimiam eius resolutionem discolorat, quā discolorationem vocat conturbationem. Citrinitas faciei, tum propter malitiam digestionis: tum ppter sanguinis adustionem; quare citrinatur, vt est apud Auer. 2. colli. inflatio faciei propter excitationem consequentem malitiam digestionis; sed non est cum rubedine sicut in ira; sed cum pallore & citrinitate. Excitatio autem apud Arabes duo importat .s. expergefactionem. & taliter non sumitur hic, secundo apostema phlegmaticum simile cachexiæ, & taliter sumitur hic. fiunt enim cachectici ex mala digestione.

De curatione. Cap XVIII.

CVratio autem eius est ociari, & quiescere, & dormire, & embrochare caput cum eis quæ infrigidant, & humectant, & balneum humidum, & cibi bonorū chymorū, & inunctiones humectantes. & vinum est ex rebus magis conferentibus eis: & sumant in potu ipsum sine timore, nisi fuerit dolor capitis.

Nota sunt omnia. vertit enim intentionem suam quandoque ad causam, quandoq; ad feb. ipsam: quandoq; ad accidētia. vinum autem est ex rebus magis conferentibus; sed debet esse lymphatum, & vnius anni tantum; mediocriter vinosum: & potius dulce quàm acre. vinum autem potens, antiquum, purum, copiose sumptum occidet multiplicando vigilias; sicut accidit seruo notarij. tertio de interioribus, cap. 5. existente tamen dolore capitis notabili timendo de apostemate vitandum est vinum.

De feb. ephemera ex somno & quiete. Cap. XIX.

ASpiritu quandoq; resoluuntur vapores calidi per vigilias, & motus. Cum ergo prolongatur somnus, & tranquillitas, & non resoluuntur, accidit ex eis calefactio spiritus & febris eius. Cuius signa sunt ista: significat enim eam antecessio somni, & tranquillitate plurima: & proprie quæ non est in consuetudine: & cadit contrarium consuetudinis: & significat ipsam resolutio vaporosa, & pulsus.

Hic agit de ephe. ex somno & quiete tã corporis, q̃ animi, vtrãq; quietẽ cũ somno in eodẽ comprehendẽs: quia somnus quieti vehementer similis existit secũda primi. Et primo ponit modũ prouẽtus ephemeræ ex somno. secũdo signa, tertio curã. Sed quæ dicit in duabus primis partibus sunt manifesta. Signant ipsam resolutio vaporosi pulsus, quia ab arteria eleuantur quidã vapores calidi retẽti p longũ somnũ, qui veniẽtes ad digitos ostẽdunt caliditatem quandã vaporosam: immo forte vaporibus existẽtibus grossis sentitur ad modũ iectigationis nũc eleuata, nunc depressa cute tegente arteriam.

De curatione eius. Cap. XX.

CVratio eius est sudatio in aere balnei, & ablutio æqualis eum aqua calida: & paucitas cibi: & declinatio eius ad id qđ infrigidat, & humectat ipsum: & exercitium temperatum: & nõ oportet vt bibat vinũ. CVRA.

Facit sudare ipsum in aere balnei, vt vapores plurimi retẽti melius resoluãtur. Concedit tñ post hoc ablutionẽ æqualem cum aqua calida ad humectandũ & infrigidandũ. & declinãte feb. dat parũ de cibo declinãte ad frigidũ & humidũ aliqualiter: nõ .n. oportet ipsum tñ infrigidare, & humectare quantum patiẽs ephe. ex vigilijs. Concedit exercitiũ temperatũ: nam licet hic per se calefaciat per accñs tamen infrigidat vapores resoluẽdo: ꝓhibetur vinũ, quia somnum inducit.

De febre ephemera ex gaudio. Cap. XXI.

QVãdoq; accidit ex gaudio feb. sicut illa quæ fit ex ira. Cuius signa sunt proxima signis eius, quæ est ex ira: nisi quia forma oculi est forma gaudentis: non forma irascentis, est enim frequentia in pulsu minor. Et cura eius est proxima curationi eius, quæ est ex ira.

Habet hoc capitulũ tres partes. In prima ponit modũ ꝓuẽtus ephe. secũdo signa, tertio curam ex gaudio. partes patent. Accidit .n. feb. ephe. ex gaudio sicut fe. ephe. ex ira. s. ex motu spirituũ ad extra: in quo motu inflãmatur: verũ motus spirituũ in gaudio fit magis paulatim. quapropter non ita intenduntur, nisi sit magnũ gaudiũ, & repentinũ: ꝓpterea frequentia in pulsu est minor in ephemerãte ex gaudio, q̃ in ephemerante ex ira. Cura huius ephe. est proxima curæ ephe. ex ira quãtũ ad secũdã intẽtionẽ, quæ est infrigidatio; & quantũ ad quartã quæ est correctio accidentiũ. & quantũ ad quintã quæ est debitũ regimẽ in sex rebus nõ est differẽtia, nisi quia regimen totũ debet magis ad frigidũ declinare in irascẽte, quam in gaudẽte. sed quantũ ad primã intentionẽ, quæ est remotio causæ est magna differentia: quia in ephemerãte ex ira debemus irã lenire cũ his quæ ibidẽ præcepta sũt. sed in ephemerãte ex gaudio debem⁹ gaudiũ minuere: vt q̃a res illa qua tñ gaudet, nõ ẽ ita tuta, sicut ipse credit: & forte ĩ futurũ est sibi magnã tristitiã illatura: sicut ꝑsæpe res humanæ cõsueuerũt.

De feb. ephemera ex timore. Cap. XXII.

QVandoq; accidit ex timore feb. secundum semitã quæ accidit ex angustia: proportio nanque timoris ad angustiam, est proportio iræ ad gaudium, ex hoc, quòd motus timoris est ad interiora: & iræ ad exteriora: & fit subito, & aliorum modorum fit gradatim. Cuius signa sunt proxima signis eius, quæ fit ex angustia, nisi quia diuersitas in pulsu est vehementior: & forma oculi eius est forma territi. curatio eius est proxima curationi eius, quæ fit ex angustia & oportet vt securetur a timore & veniatur ad eum cum nuntijs gaudere facientibus, & lætificantia sunt iuuatiua ei.

Habet hoc capitulũ tres partes. primo ponit modũ ꝓuentus ephe. ex timore. secũdo signa. tertio causam. partes patẽt. Dicit .n. eandẽ esse ꝓportionem timoris ad angustiã, quæ est iræ ad gaudiũ. motus .n. spirituũ, & humorũ est in timore ad interiora: sed in ira est motus spirituũ ad exteriora: & vterq; horũ est vehemens, & repentinus. aliorũ aũt duorũ motus fit gradatim: quare timentes aliquando incurrunt fluxũ ventris & urinæ. 27. proble. problemate. 1. & 2. motus etiã in timore magis diuersificat pulsum, quàm motus spirituũ in angustia: nisi sit valde vehemens & repentinus. cæteris tamen paribus vehemẽtius accidẽs est timor quàm angustia: sicut ira q̃ gaudium. habet autẽ angustiatus formã tristis: sicut timens formã territi. Curatur sicut ephe. ex angustia quantũ ad secundam, tertiã, quartã, & quintã intentionẽ: sed quantũ ad primã differunt. In angustia .n. oportet lenire dolorẽ: sed in timore lenire timorẽ. Propterea dicit Auic. oportet vt securetur a timore, & veniatur ad eum cum necessarijs gaudere faciẽtibus. lætificantia autem vtriq; iuuatiua sunt.

De feb. ephemera ex labore. Cap. XXIII.

LAbor quandoq; peruenit ad summum in calefaciendo corpus, & spiritum ita vt fiat febris nocens operationibus: & est plurimi nocumenti: & grauitatis ipsius super vitalem & animalem.

Hic agit de febribus ephe. pendentibus a dispositionibus corporeis: & habet duas partes. In prima agit de ephe. pendentibus ab actionib., & motibus, & sibi cõtrarijs. In secũda ibi §Oppillatis.§ agit de feb. ephe. pendẽtibus a dispositionibus corporeis quæ nõ sunt actiones, aut motus, aut sibi cõtrariæ. Prima pars diuidit̃ in sex, sm̃ quòd sex facit capitula: dimisit tamen capitulum de feb. ephemera ex tranquillitate corporis: quia de illa egit in cap. de ephemera ex somno: & merito, quia somnus quieti similis vehemẽter existit. secunda primi. Sed hoc primum cap. de feb. ephe. ex labore habet tres partes. In prima ponit modum prouentus ephemeræ ex labore. In secunda signa. In tertia curam. partes patent. In prima parte dicit quòd labor. s. corporeus quandoq; prouenit ad summũ .i. quia fit multũ fortis ꝓpter ipsius intensionem, aut vtroq; modo. vnde calefit corpus, & spiritus, ex quorum calefactione fit feb. ephe. nocens operibus: & est modus loquendi. vel aliter, nocens operibus maxime animalibus & vitalibus, cum plurimũ nocumenti sequentis exercitiũ cadat supra spiritum vitalem, & animalem: quia sunt instrumenta motus voluntarij.

SIGNA.

Signa sunt antecessio laboris, et additio calefactionis iuncturarum super alia: et tactus lassitudinis, et siccitas corporis. Et quandoq; accidit in fine eius humectatio si fuerit labor temperatus in eo idest quando non est in eo exiccatiuum, aut frigus prohibens sudorem. si autem labor fuerit superfluus, minoratur humectatio, et sudor. et quandoq; sequitur ipsum tussis sicca propter communitatẽ pulmonis. et est pulsus eius paruus, debilis. et quandoq; declinat ad duritiẽ: et urina est citrina; calida ꝓpter motũ et subtilis, et propter resolutionem.

Ponit octo signa. primũ est antecessio laboris iam dicti. sm̃ additio calefactionis iuncturarũ super alia mẽbra. quia magis laborãt iuncturæ in exercitio cæteris mẽbris. tertiũ est tactus .i. perceptio lassitudinis vlcerosæ aposæ extensiuæ, aut aresactiuę, sed de his statim aget. Quartũ est corporis siccitas pp humidi cõsumptionẽ. Quintũ est humectatio corporis, & sudor accidẽns in fine. s. ephe. & hoc accidit si labor fuerit tẽperatus, i. nõ multũ excessiuus humidũ præter modũ cõsumens. Et qñ nõ est in eo. s. labore exicatiuũ. i. nõ fuerit factus prope materiã exiccãtẽ sicut est arena, ignis, & similia. & qñ nõ fuerit frigus prohibens sudorẽ. licet .n. labor esset superfluus, aut factus circa hmõi materias, aut forte tp̃s frigoris minorãs humectationẽ, & sudorem. Sextũ est tussis sicca propter cõitatẽ pulmonis pp vapores acutos ad ipsum prouenientes, aut malã complexionem calidã sine materia. Septimũ signũ est pulsus paruus debilis pp debilitatem virtutis. & aliqñ durus arteria exiccata. Octauũ est vrina citrina calida pp motũ. fit aũt citrina aut pp caliditatẽ superfluã sine materia, aut pp mixtionem paucæ choleræ motæ pp exercitiũ: est aũt vrina subtilis ꝓpter resolutionẽ multæ .n. materiæ quę consueuerunt cum

vrina permisceri pp forte exercitiū resoluunt: vnde dato ꝙ vrina citrina pp choleræ mixtionē sit grossior, q̄ vrina aquosa: ista tñ est subtilior, q̄ tēpore sanitatis pp dictā causam.

De cura. Cap. XXIIII.

Curatio eorum est tranquillitas, & balneatio in tina: et inunctio fricando proprie super iuncturas: & acceptio cibi boni chymi humectantis secundū quantitatē, qua digeratur de genere carnium pullorum, et hædi, et pisciū paruorum. Et quoniā virtutes eorū sunt debiles: tunc nō oportet vt confidāt de se posse digerere: quod digerebant in dispositione sanitatis: immo minus illo: et propter hoc cibentur eis, quorum paucum nutrit plurimum: sicut ea quæ diximus: et sicut vitelli ouorum sorbilium: et testiculi gallorum sunt eis boni.

Hæc pars habet tres partes. primo ponit curam. In secunda ibi §Quidam tamen§ remonet errorē quorundā. In tertia ibi §Et oportet vt sumantur§ complet curā. In prima parte ponens curā quādoq; vertit intentionē suam contra causā præcipiendo ocium, & tranquillitatē. quandoq; cōtra feb. & accidentia, scilicet corporis siccitatē: præcipiēdo balneationē in aqua calida dulci: & inungendo iuncturas. quandoq; vertit intentionem suam ad regimen vitæ dando eis cibum boni chymi humectantis, s̄m quantitatē quæ possit digeri. nō enim tantum possunt digerere quantū tempore sanitatis. Propterea oportet vt cibi dentur eis quorum plurimum nutrit pauca quantitas. sicut carnes pullorū, hœdorum, & vitelli ouorum sorbilium, & testiculi gallorum.

Quidā tamen æstimauerūt, quòd oportet vt patientiū lassitudinem regimen plus subtilietur quàm aliorum. Sed illud non est rectum.

Remouet errorē quorundam dicentiū, ꝙ regimen patientium lassitudinē debet plus subtiliari, quàm regimen aliorū: sed illud nō est rectū .i. nō est bene dictū. Copiose .n. debent cibari: & etiam febre initiante: & magis quàm ephemerantes ex multis aliis causis: & ēt quàm febrientes putride.

Lasitudo quadruplex.

Contra. nam Gale. 3. de regi. sani. ponit quòd in lassitudine apostemosa valde diminuat cibus: sed talis pōt esse ex labore. Pro horū concordia sciendū, quòd lassitudo est quadruplex vlcerosa, apostemosa, extensiua, & arefactiua: Lassitudo vlcerosa est quādo homo sentit similitudinē vlcerum in superficie cutis: & etiam in musculis: & est multotiens ac si sentiret puoctiones actuum, & prouenit ex humoribus acutis subtilibus ad illas partes delatis. Sed apostemosa est quādo homo sentit in cute, & in lacertis tensionem & duritiem cum grauitate quadā: & interdū rubore, & aliquali timore, & prouenit ex multitudine humorū qui fluxerunt ad partes illas. Sed lassitudo extensiua est illa in qua homo sentit se totum etiam fractum: & fit ex humoribus ad musculos delatis: qui tamen fuot boo æ substantiæ. Arefactiua autē est quando homo sentit se arefactū, & consumptum: & est propter humidi nimiam resolutionē, siue sequatur exercitium, aut quantūcunq; aliam causam. Istæ autē quatuor species lassitudinis duobus modis proueniunt, aut ab exercitio, aut a causis corporeis: & hæ sunt illæ de quibus loquitur aphorismus quintos secundę particulæ apho. Labores spōntanei narrant morbos. Ad propositum, si istæ lassitudines fiant a causa intrinseca, opus est attenuare diætam cum secundum plurimum minentur febrem putridā futuram. & hoc iotelligit Gale: 3. therapeuticæ. Si autē sequantur exercitium est diæta minus attenuanda. & hoc modo loquitur Auicenna in parte præsenti. Pręterea. In lassitudine apostemosa & vlcerosa opus est multū attenuare diætam, & hoc voluit Galenus. Sed in extensiua, & arefactiua diæta debet esse grossior, & proprie in arefactiua: & sic intelexit Auicenna in parte præsenti.

Et oportet vt sumant de fructibus humidis: & sumant in potu vinum plurimæ commixtionis si fuerint assueti: aut iuleb: & aliud: si non fuerint consueti: & oportet ut eorū inunctio sit plurima, quàm inunctio aliorum cum oleo aliquo, vt humectentur eorum membra, & iuncturæ ex siccitate: et iterum vt mollificetur illud, quod accidit eis de tensione. Et oleum violatū est de oleis melioribus eis. Et oportet vt communicet inunctio eorum corpori: & proprie capiti, & collo, et spondilibus dorsi, & iuncturis omnibus: et proprie post balneationem. Et oportet vt sternantur strata eorū, et aromatizentur indumenta eorum, et sedilia eorum: et si indigēt iteratione balnei propter reliquias, iterentur omnia quæ scripta sunt in capitulo suo.

Complet curam concedendo fructus humidos: sicut sunt pepones, pruna, sed maxime illos qui sunt minus apti putrere: hos aūt cōcedit ad humectandū & infrigidandū. Sed cibaria de quibus supra multi nutrimenti ad restaurandū humidum deperditum. Et concedit vinum plurimæ commixtionis assuetis potare vinū: multū enim infrigidat & humectat faciendo aquam secum mixtā ad extrema corporis penetrare: Si vero non fuerint vino assueti da iuleb frigidū ex aqua & saccharo, aut aquā hordei, & similes potus: licet Halyab. concedat vinū lymphatum etiā non assuetis. Curat etiam inungendo corpora eorū: & proprie iuncturas quæ sunt exiccatæ cum oleo viola. & similibus, cum quo debite calido debet inungi caput, collū, & spōdiles dorsi, & iuncturæ omnes. Sunt .n. aut principia motus voluntarij, aut instrumēta: & ꝓprie inungātur post balneū, vt inunctio retineat aquā in poris, quæ rediēs ad frigiditatē naturalem amplius infrigidat & humectat. Docet ēt applanare strata, idest lectos, vt sint mollia in quibus bene quiescant. & docet aromatizare strata & sedilia cum rosis, sandalis, & similibus ad infrigidandū, & virtutem confortandum. & si opus est reiterare balneū, reiteretur: & procedatur sicut dictum est in hoc capitulo.

De febre ephemera ex euacuatione. Cap. XXV.

Quandoq; accidit ex commotione humorum post uentris solutionem motus spirituum superfluus, et inflammans in ipso febrem propter multitudinem lassitudinis, quæ sequitur ipsam: et quandoq; faciunt eam medicinæ solutiuæ, propterea quòd calefaciunt: et quandoq; sequitur phlebotomiam, propterea quòd redire facit humiditatem vaporum, et sanguinitatem eorum ad furiositatem cholericam.

Hic agit de febre ephemera ex euacuatione. Et primo ponit modum prouentus eius assignans quatuor causas, quibus euacuatio facit febrē ephemeram: Prima. quia in euacuatione humoris commouentur: in quorū commotione accidit motus spiritus: & consequenter inflammatio ipsorū: sunt enim spiritus humoribus permixti. Secunda: quia ad euacuationem sequitur aliqua species lassitudinis de quibus supra: aut propter frequeotē surrectionē ad ascellam: aut quia humores agitati per aliquā euacuationē, scilicet per fluxum ventris, aut vomitum, aut saguinis euacuationem fiunt ad cutim, & ad lacertos, & sic inducunt aliquam speciem lassitudinis. Tertia causa: quia medicinæ exoluētes, aut fortiter uomitiuæ sunt calidæ, aptæ corpus inflammare. Quarta causa est, quia phlebotomia, aut euacuatio sanguinis per aliū modum ducit ad inflammationē, & furiositatem cholericam proprie de corporibus abundantibus in cholera, aūt in sanguine cholerico. Et ad hanc inflammationem sequitur ephemera, aut in humoribus inflammatio, propter quam euaporāt absque putredine. Et quandoq; etiam putrent, idest faciunt aliquam febrem putredinis.

Curatio. Cap. XXVI.

Oportet vt subtilietur uel ingenietur in retinendo naturam, per ea quæ sunt ordinata in capitulis suis: & vt cibetur æger cum eo quod confortat plus, & secūdum quantitatem qua digeratur, de eis quæ infrigidant, & humectant: & sint in eo pontica, styptica: et ponatur super stomachū emplastrum, et embrochæ, confortantia calefacta, non tepefacta: Nam omne tepidum est mollificatiuum, et resoluit virtutem. Et de hac summa est, lana infusa in oleo nardino: aut oleo frigidiore eo aromatizato. Et exprimatur adeo donec separentur ab ea partes olei, & ponantur super cor, & hepar ea quæ infrigidant.

Omne tepidum resoluit virtutem.

Hic

Hic ponens curam quandoq; vertit intentionẽ ad causam. vnde docet retinere fluxum ventris per ea quę ordinata sunt in capitulis suis .f. secūdo canone.&c. 15 .tertij. Quādoq; vertit intentionem suam ad accidẽs maxime ad debilitatẽ virtutis sequentẽ euacuationẽ. Vnde dat cibaria confortatiua sm quantitatẽ, quæ conuenienter possit digeri, quæ cibaria propter febrem sint infrigidantia & humectantia, & sint in eis aliqua pontica aut styptica ad retinendū fluxum. ponticorum enim actio magis profundatur quàm stypticorū: & sunt frigidiora quàm styptica. Exemplum horū ciborū est succus carnium pullorum, vel perdicum, vel ipsa caro contusa, & permixta cum panico viuo granatorū, aut citoniorum. Exterius autem super ventrem, & stomachum ponit emplastrum & vnctiones: & embrochas stypticas confortantes, actu calidas, non tepidas: quia omne tepidum est mollificatiuum, & resoluit virtutem. hæc autem calida applicata, sunt sicut oleū nardinum .i. de spica. aut aliud oleū frigidius .i. minus calidum sicut oleum masticinū: quod est minus calidum nardino sexto de regi. sani cap. pen. Et per hoc intellige alia olea frigida: præcipue oleum citoniorū: quod est ppriū. & sint hæc olea aromatizata cum aliquibus rebus boni odoris. sicut rosis siccis, semine earum cum gallia musc. & similibus. In quibus oleis potest infundi filtrum, aut lana, & stomacho, aut ventri applicari. Sed cum applicantur sint optime expressa, donec non remaneat nisi virtus oleorum, & non humiditas oleaginea fluens.

Sed contra instatur: quia tepida applicata stomacho, & ventri sunt conformia calori innato ipsum agentia. ergo nō debent virtutem debilitare. In oppositum est Auic. hic. & Gale. 8. therapeuticæ. Pro solutione huius dicendum, quòd licet ea quæ tepida sunt ratione suæ conformitatis quam habent cum calore innato sunt per se confortantia caloris innati, & spirituum: tamen per accidens adiuuant fluxum dilatando meatus. Sed ea quæ sunt actu notabiliter calida per accidens sua acuitate retinent pungendo, & stimulando: vnde virtus contrahit membra, & claudit meatus. Propterea Mesue docet retinere fluxū ventris a cathartico cum approximatione oleorum valde calidiorum actu: & aspersione galliæ muscatæ, & similium aromaticorū super ventrem. hic aūt maxime conuenit in stomacho, & in intestinis: quæ sunt membra naturaliter frigida. vbi autem est intentio sedare dolorem melius est, vt applicẽtur tepida habentia caliditatem conformem caliditati innatæ. hic aūt quę applicãtur debent esse expressa ne humiditas ipsorū actualiter plus noceat faciendo fluere, quàm virtus ipsorū potentialis constringendo.

De febre ephemera a dolore. Cap. XXVII.

Dolor quandoq; calefacit spiritū adeo donec inflammetur feb. Signa, dolor in capite, aut oculo, aut aure, aut dente, aut ilīcturis, aut extremitatibus, aut colica aut hæmorrhoidibus, aut alijs doloribus furunculorum.

Habet hæc pars tres partes. primo ponit modum prouentus. secundo signa. tertio curam: partes patent. dolor autẽ inflammat spiritus: quia natura intendens subuenire parti dolenti transmittit ad ea instrumẽta sua, quæ sunt sanguis & spiritus: ex quorū motu, & vnione in loco dolente accidit ipsorum inflammatio: aut extremitatibus .i. dolor extremitatū .i. vnguis, quemadmodū accidit i panaricio, potest esse causa feb. ephemerę furunculorū .i. adhemenul de quibus Auic. tertia quarti. & sunt apostemata calida ad cupum tendẽtia, quæ secundum plurimum sunt exituræ incipiendo.

Cura eius quæ fit ex dolore. Cap. XXVIII.

Regatur dolor cum eo quòd oportet in capitulo suo. deinde curetur cura eius, quæ fit ex labore. Quòd si timeatur ex potu vini motus doloris, nō detur in potu.

Vertit intentionem nunc ad causam sedādo dolorem tripliciter: aut remouendo causam: aut cum anodynis: aut tertio cum stupefacientibus: vt est apud Aui. quarta primi, cap. 3. aut regatur dolor cum eo quod est in cap. doloris cuiuscunq; membri. Quandoq; vertit intentionẽ ad febrem, & ad accidentia, cum dicit quòd curatur cura eius quæ fit ex labore cū infrigidantibus, & humectantibus. Et si timetur ex potu vini augmentum doloris: vt quia dolor esset in capite, aut in iuncturis dimittatur: licet potus vini frequenter iuuet, sicut in dolore ventoso, vel pendente a materia frigida. vt in colica quæ fit vtroq; modo.

De febre ephemera ex syncopi. Cap. XXVIX.

Quandoq; accidit ei, cui superueniunt syncopis propter commotionem spiritus diuersa calefactio, et conuertitur in febrem: et quandoq; remouentur de ea post ablationem timoris in syncopi reliquiæ.

Primo ponit modum prouentus ephemeræ ex syncopi. secūdo signa. tertio curam. partes patent. accidit enim ephemera propter motum spirituum ad cor, & ipsorum vnionem in corde. quapropter supercalefiunt: ideo fit diuersa corporis calefactio. in syncopi. n. cor caler, & extrema sunt frigida. sed recedente syncopi caliditate sparsa exterius simul calet cor, & extrema. Et subdit quòd post ablationem timoris in syncopi remanent quandoq; reliquiæ febris. Si enim sit vna syncopis remanet maior pars feb. post ipsam. Si vero sint plures syncopes: sicut quandoq; accidunt per communitatem a stomacho, aut a matrice multę syncopes in vno, aut duobus diebus remanet minor pars febris post syncopes illas, siue post ablationem timoris de alia syncopi.

Contra. syncopis infrigidat & extinguit caliditatẽ: ergo nō est causa febris. Dicendū quòd syncopis. 11. tertij. est destructio maioris partis plurium virtutum sensibilis & motiuę ppter retractionẽ spiritus in corde propter causam mouentẽ ipsum interius: aut ꝓpter aggregationem spiritus in corde vt non inueniat spiraculum: aut propter paucitatem, & subtilitatem ipsius vt non superfluat supra illum qui est in minera. destruitur enim in syncopi virtus sensibilis intrinseca, & extrinseca: & destruitur virtus motiua mere voluntarie: sed non destruitur virtus motiua naturalis .f. cordis, neq; mixta naturali, & voluntaria sicut pectoris. Subduntur autem tres causæ syncopis, scilicet aggregatio spiritus propter causam mouentem spiritum interius, quæ causa non est nisi nocumẽtum cordis per essentiam, aut communitatem. secunda est ꝓpter causam præsocantẽ spiritum in corde, vt non inueniat spiraculum, neq; possunt debite euentari. sicut exempli gratia, per motum multi sanguinis ad cor suffocantis spiritus: & ex his duabus causis possunt spiritus inflammari: & sic fieri febris ephemera. Sed ex tertia causa quæ est paucitas, & subtilitas spiritus non est apta contingere febris ephemera. Sed ad rationem dicitur quòd licet syncopis infrigidet extrema, calefacit tamen cor, vnde febris est in corde: licet pro tunc non sit in extremis. Syncopis Tres causæ syncopis.

Vicinitas syncopis, et casus virtutis absq; signis febrium aliarum, quæ non sunt ex febribus ephemeris, et pulsus in ea est diuersarum specierum. quandoq; enim cadit, et destruitur, quando vincit frigus: et quandoq; fit velox, et apparet, cum dominatur caliditas, et similatur pulsui patientium extenuationem exiccatiuam, in duritie cum verminatione.

Sed quæ dicit in secunda parte quantū ad signa sunt manifesta. Similatur pulsui patientium extenuationem exiccatiuam .i. tertiam speciem hecticæ in duritie: quia in syncopi pulsus fit durus ꝑ infrigidatione: sed in tertia specie hecticę propter exiccatione, & vtrobiq; potest esse formicularis, ꝑ defectum virtutis. Et potest etiam pulsus indurari humido consumpto propter syncopes frequentes.

De curatione. Cap. XXX.

Cura eius est cura syncopis: et dare cibos velocis digestionis boni chymi de illis, quos sciuisti. Et si indigueris, vt des ei in potu vinum fac: et non cures de febre. Cum ergo liberatur ex syncopi, et remanet febris similis ei quæ est cum extenuatione, curetur cum eo quod est in canone de infrigidatione, et humectatione.

In cura vertit consideratione seu intentionẽ principaliter ad syncopin dando vinū, & cibaria boni chymi. Sed recedẽte syncopi curent cum infrigidãtibus, & humectãtibus, sicut curatur hectica. Sed nota quòd hæc cura maxime conuenit vbi sit necessariū spūm restaurare, sicut in tertia cã syncopis: & in hac nō cōuenit euacuatio, neq; diuersio: sed ĩ alijs duab' causis, & forte euacuatio: & forte pauca spirituū restauratio cum

cũ vino & similibus. Sed in oĩbus conuenit ægri excitatio ab actu syncopis cum vocibus altis: & cum aspersione faciei: motus autem & eleuatio corporis syncopizati: licet posset iuuare in duabus primis causis, nullo modo conuenit in tertia: immo iaceat supinus, neq; eleuetur, neq; fricetur.

De febre ephemera ex fame. Cap. XXXI.

Quandoq; acuuntur vapores in corpore quando non inueniunt nutrimentum, & generant febrem: & eius pulsus est debilis, & paruus, quandoq; declinat ad duritiem.

CVRATIO.

Cibatio quidem in febre est, sicut ex sorbitionibus factis ex clyst hordei cum oleribus: & post illas cum cibis bonis cõfortãtibus. Balneetur, & effundatur sup caput eius, aqua plurima tepida: & sedeat in ea, & in ea humectetur corpus eius, cum eis quæ sũt sicut oleũ violatũ, et rosaceũ, et cucurbitinũ.

Agens de febre ephe. ex fame. primo ponit modũ prouentus & signa, secundo curam. Circa primam partẽ sciendũ, ꝙ cum cibus inter cætera commoda habeat temperare calorẽ, ex fame vapores. i. spiritus exacuuntur. i. inflammantur: quia a vaporibus cibalibus nõ debitum fomentum recipiũt. nõ est tamen credendũ quòd spiritus per vapores vere nutriuntur. ſm quòd quidã arbitrati sunt tenẽtes esse spiritus formaliter animatos: sed solum humectantur, refrigerãtur, & fouentur. Pulsus debilis est, & paruus virtute deficiente: sed est durus aliquando arteria exiccata ex defectu cibi. In cura vertit intentionẽ circa causam cibando: quæ cibatio statim a principio fieri debet & stante febre: sed cum cibis infrigidantibus, & humectantibus: sicut est ptisana hordei & similia: quæ tamen non sint facile corruptibilia: ne a stomacho inflammato corrumpantur: sed in fine dentur cibi boni, & multi nutrimenti infrigidantes, & humectãtes vt simul intẽdantur causæ feb. & accidentibus. cætera manifesta sunt.

De febre ephemera ex siti. Cap. XXXII.

Haec proxima est ei quæ est ex fame: & est dignior vt accidat propter defectum eius quo sedatur de aqua, caliditas fortis in vaporibus.

Primo comparat feb. ephe. ex siti ad feb. ephe. ex fame dicens. quòd dignius est vt accidat feb. ephe. ex siti, quàm ex fame. & ita frequẽtius debet accidere. In siti. n. est defectus frigidi & humi. & est apud Arist. 8. ꝓblematũ. ꝓblemate. 7. Sed in fame in comparatione ad sitim est defectus calidi & sicci. Propterea dicit Auic. ꝓpter defectũ eius de aqua quo sedatur caliditas fortis in vaporibus. Propterea sublato humido aqueo qđ aufertur in siti, & nõ in fame debet multo magis pp sitim caliditas in vaporibus. i. in spiritib. accẽdi quàm propter famẽ. quæ dicit in cura manifesta sunt. CVRA.

Dare in potu aquam frigidam, & aquas fructuum frigidorum: & proprie granatorum: & humectare corpus cum tina. & si poßibile est ei balneatio cum aqua frigida, faciat.

Et si possibile est ꝙ balneetur cũ aqua frigida fiat ad citius infrigidãdũ & humectãdũ. timetur tamen balneũ aquæ frigidæ si sit extenuatũ, & nõ solitũ in aquis frigidis balneari: ne uirtutes naturales debilitẽtur: & calor innatus extinguatur.

De feb. ephemeta ex oppilatione. Cap. XXXIII.

Oppilatio multiplex.

Oppilationes fiunt in poris cutis propter spißitudinem eius, & paucitatem ablutionis, & multitudinem ciborum: & propter frigiditatem: & propter ablutionem cum aquis frigidis stypticis: & propter adustionem solis. Et quandoq; fit in vijs venarum, & meatibus earum: & orificijs ipsarum, & cursibus, & vijs earum.

In hac parte agit de ephe. a causis corporeis, quæ nõ sunt actiones, aut motus: neq; cõtraria eorum. Et sunt quatuor species. s. febris ephe. ex oppilatiõe intrinseca. ephe. ex satietate nauseatiua. ephe. ex apostemate. quarto ephe. ex oppilatione extrinseca. de quibus quatuor ageſ in sequẽtibus capitulis. Capitulũ primũ de ephe. ex oppillatiõe intrinseca habet tres partes. In prima ponit species oppilationis: modum ꝓuẽtus: & causas oppilationis. In secũda signa. In tertia curã. partes patent. prima pars diuidiſ in quinq;. In prima ponit duas species oppilationis. In secũda ibi§ Et cum diciſ§ innuit de qua specie oppilationis, vel oppilatione in præsenti locuturus sit. In tertia ibi. § Nã pleræq;. § ponit modũ ꝓuentus febris ex oppilatiõe. In quarta ibi. § Et huiusmodi quidẽ§ ponit causã oppilationis. In quinta ibi§ Et hæc quidem§ ponit canones completiuos huius doctrinæ. In prima parte ponens duas species oppilationis intẽdit, ꝙ vna est oppilatio extrinseca in poris cutis quæ pendet a quinq; causis. vna est strictura pororum in creatione sua, secunda est sordities quæ est superfluitas quartæ digestionis in poris cõgregata ꝓpter paucitatem ablutionis. tertia causa est multitudo humorum oppilãtium poros cutis ꝓpter multitudinẽ ciborum. quarta est frigiditas extrinseca aeris aut ablutio, siue balneatio cum aquis frigidis & stypticis. quinta causa est propter adustionẽ solis inspissantis cutem. Secunda oppilatio fit viis venarum, & meatibus earum. & forte dixit vias quantũ ad venas paruas. meatus quantũ ad magnas: & in orificijs ipsarũ venarũ, quæ sunt ipsarũ extremitates: & fit in cursibus & vijs. i. in poris ipsarũ venarũ. Et quod hic dicitur de uenis intelligitur de cæteris meatibus intrinseeis.

Duæ oppilationis species.

Et cum dicitur febris ephemera ex oppilatione, non innuitur nisi ad hanc speciem.

In hac secunda parte declarat quòd hic vult determinare de febre ephemera ab oppilatione intrinseca.

Nam plerunq; accidit vt minoretur resolutio, & multiplicetur repletio, & coarctatio, & priuetur respiratio, & aggregetur vapor plurimus, & non resoluatur, & tunc eueniet caliditas superflua.

In hac tertia parte ponit modũ ꝓuentus feb. ex oppilatione: & primo in generali. secundo in speciali. ibi§ Et dum ꝑseuerat. § In prima dicit ꝙ feb. ephe. accidit qñ minoraſ solutio. i. euacuatio humorũ manifesta, uel occulta. & multiplicaſ repletio & coarctatio. i. repletio coarctans: & priuaſ respiratio ita vt vapores nõ possint trãspirare: tunc aggregatur vapor plurimus faciens euenire caliditatem superfluam.

Et dum perseuerauerit eius inflammatio in debiliori ex corporibus, quod est spiritus erit febris ephemera. cum ergo inflammatur in sanguine est species famosa synochæ quã dicemus. & est illa quæ est de summa febrium humorum: & nõ est ꝓpter putredinẽ: immo est ꝓpter inflammationem, & ebullitionẽ. Quod si ꝑtrãseat illud ad putredinẽ, quã facit oppilatio et priuatio respirationis ꝑmutatur ad febres putredinis.

Ostẽdit in speciali modũ prouentus feb. dicẽs quòd si inflãmatio ꝑseueret in debiliore ex corporib' qđ est spiritus: quia est magis tenuis substãtiæ erit feb. ephe. Cum aũt inflãmaſ in sanguine est spẽs famosa feb. quæ dicitur synocha: quæ est de summa feb. sine putredine. s. per solã inflãmationẽ & ebullitionem. Si vero cõtinuata oppilatione & priuatiõe respirationis accidat putredo. tunc permutatur ad feb. putredinis.

Et huius quidẽ oppilatio aut fit a multitudine humorũ, & sanguinis: aut ex großitudine eorũ: aut ex viscositate eorum: aut ꝓpter casum rei de causis oppilationis in instrumẽto: nõ in cursu: immo sicut frigus cõstingẽs: aut aposte. coarctãs: aut nascẽtia rei: aut aliud de illis: quarũ te oportet rememorari.

In hac quarta parte innuit tres species oppillationis. prima ẽ coarctatoria, in qua causa oppilãs est in via: & ẽ multitudo humorũ, grossities, aut viscositas. secũda spẽs diciſ attenuatoria: & cã oppilãs in instro, nõ in cursu: sicut frigus cõstringẽs, aut aliqđ apa coarctãs meatũ. tertia oppilatio diciſ carnosa: cuius cã diciſ nascẽtia carnis de illis quæ dicta sũt secũda primi. &. 14. tertij. sicut exẽpli gratia esset vertuca: aut ablatio magnæ partis cutis pp vlcera supficialia corrodẽtia: sicut qñque accidit in supficie intrinseca matricis: aut pp cõbustionẽ ab igne. Sed forte aliquis instabit ꝙ nõ possit ephe. ꝓuenire ab oppilatione carnosa: cũ oppilatio carnosa nõ possit remoueri ſm plurimũ. sequiſ ergo ꝙ feb. ephe. illa erit coęterna patiẽti. Ad hoc rñdetur ꝙ si oppilatio erit cã totalis ephemerę ex illa ephe. erit transitus in putridã quæ forte erit coæterna patienti: quia morietur cum illa. Si autem illa oppilatio nõ sit totalis causa ephemeræ: poterit ephemera remoueri remanente oppilatione, vt manifestum est.

Tres species oppilationis.

Et hæc quidem feb. de febribus ephemeris parũ permutatur ad hecticam: quoniã corpus in ea est plurimæ materiæ.

In hac quinta parte Auic. ponit septẽ canones. Primus. hæc feb. parũ ꝑmutatur ad hecticã: qm̃ corpus in ea est plurimę materiei: quapropter multũ resistit causis exiccantibus.

Et in hac febre iterum est sitis, et inflammatio: et adhærentia caliditatis, et vrina media inter igneam.

Secundus canon in hac feb. sunt accidẽtia quæ cõsueuerũt accidere in aliis feb. s. sitis, inflãmatio, adhærẽtia caliditatis .i. cõtinuitatis: sicut cõtinua est oppilatio. raro .n. accidit, licet habeat paroxysmos: vt dicitur ꝙ sit integra quies inter paroxysmũ & paroxysmũ: & vrina est media inter igneã. Sed tu dices, vbi est aliud extremũ. Dicunt quidã ꝙ vult dicere inter igneã & rubeam: ita vt color sit partim citrinus, & partim rubeus. Aliter & melius inter igneam, i. inter gradus citrinitatis: sicut multis epheme. debilis caliditatis: neq; intensæ citrinitatis, sicut in cholericis.

Et hæc febris est difficilis ad cognoscendum cuius similitudo est proxima similitudini febrium humorum.

Tertius canon. hæc febris est difficilis cognitionis: quia multum habet similitudinis cum putridis propter oppilationem, & multitudinem materiæ.

Et hæc febris quandoque remanet vsque ad diem tertium, et in eo quod est post ipsum, si sunt oppilationes plurimæ fortes: et non sunt inspissantes: et non sunt condensantes de foris, et si sunt paruæ, festinat eius eradicatio, si nõ fuerit error.

Quartus canon. hæc feb. q̃nq; durat vsq; ad tertiũ diẽ: & ẽt post ipsũ si oppilationes fuerint fortes: sed nõ in vltimo fortitudinis: quia tũc fieret trãsitus in putridã: & nõ fuerint inspissantes: neq; cõdensantes de foris, i. nõ fuerint in poris: quia istæ sunt leues in cõparatione ad oppilationes intrinsecas: ꝙ si oppilationes sunt paruæ cito eradicãtur: nisi accidat error.

Et hæc febris inter feb. ephemeras, quandoq; accidit, et redit propter fixionem oppilationis, quæ est causa, quare fiunt ei paroxysmi.

Quintus canon. hic feb. inter ephe. q̃nq; accidit, & redit. i. habet paroxysmos. siue exacerbationes ꝑꝑ fixionẽ oppilationis: quæ est causa, quare ei fiant paroxysmi. Dubitaẽ pro declaratione huius partis, vtrũ feb. ephemera sit paroxysmalis, siue ꝑiodica. Arguiẽ ꝙ nõ. primo feb. ephe. est facta: ergo nõ ẽ periodica. tenet cõsequẽtia & assumptum est Gal. 8. terapeuticę. Secũdo si aliqua ephe. esset ꝑiodica maxime esset ephe. ex oppilatiõe: sed hæc nõ est ꝑiodica. ergo nulla alia. assumptũ probaẽ: quia oppilatio fixa debet facere feb. fixã, & nõ periodicã: cum cã & effectus debeãt ꝓportionari. In oppositũ est Aui. in parte ꝑsenti in cap. sequẽti de ephem. ex nauseatiua satietate. vbi dicit ꝙ habet quatuor ꝑiodos vsq; ad septimum.

Secũdo pro hac parte sunt rationes. põt .n. ephemerans ex sole iterũ ad solẽ redire: & sic fiet nouus paroxysmus. Tertio. spiritus inflammatus faciẽs ephemeram, potest inflãmare aliũ, siue genitũ, siue de nouo ꝓducendũ, qui inflammatus faciet ẽm paroxysmũ. Quarto. reperitur tertiana vnius paroxysmi quæ est periodica: ergo ẽt ephemera vnius paroxysmi põt esse periodica. Quinto quæcũq; causæ faciũt putridã esse periodicã, possunt in ephemera reperiri: & ꝙ causa cõiuncta vnius ephemeræ disponit causã cõiunctã secũdæ ephemerę: & sic de aliis causis quæ in putridis reperiũtur. ergo ephemera poterit periodica esse, sicut & putrida.

Periodicatio duplex. Pro solutione huius q̃onis præmittenda est hæc distinctio ꝙ periodicatio accipitur dupliciter. communiter & ꝓprie. Communiter sumpta est discretiue reditus febriũ similis primæ ꝓpter causã corporeã primę disponentẽ ad secundã. uoco aũt febrem similẽ primæ in eadẽ denominatione specifica. Periodicatio aũt proprie sumpta est reditus febris similis primæ ꝓpter causam cõiunctã primæ disponentẽ ad causam coniunctã secũdæ: & attrahẽtes ipsam ad locũ determinatum, vbi prima causa fecit primã febrẽ. & hoc ꝓpter vestigium ex prima causa derelictum in loco illo. Hac distinctione premissa sit hęc prima cõclusio. nulla feb. hectica est periodica. probaẽ: quia nulla feb. hectica habet causam a qua dependet speciali dependentia. Secunda cõclusio. feb. ephe. tam vera, quàm non uera est periodica. prima pars probatur. Nam aliquo efficiente ex sola potest causa coniuncta illius ephemerę .s. spiritus inflammatus a sole disponere alium spiritum ad inflammationem. vnde cessante prima ephemera redibit secunda similis primæ propter causam corpoream. quare hæc ephemera vera est periodica. Istud tamen est rarissimum, quòd unus spiritus inflammatus absq; alia causa corporea alium spiritum disponat ad inflammationem taliter, vt secũdam faciat ephemeram. secunda vero pars probatur. oppilatio enim remanẽs fixa iuxta textum est causa inflammationis spiritus ꝓhibita euentatione: quo spiritu resoluto, & cessante ephemera tandẽ oppilatio fixa erit causa inflãmationis aliorum spirituum venientiũ ad eadem loca oppilata. & sic vsq; ad plures paroxysmos donec oppilatio remoueatur, aut ephemera trãseat in putridam. hoc autem manifestum est in ephemera ex nauseatiua satietate. potest enim vnus chylus corruptus faciens ephemeram disponere ad alium chylum corruptum facturum secundam ephemeram: & sic abibit secundum Auic. q̃nq; a quatuor paroxysmis vsq; ad septimũ. Item apostema intrinsecum inflammans spiritũ & faciẽs ephemerã spiritu illo inflammato resoluto. & sic prima ephemera cessante põt inflammare nouũ spiritũ, & nouam facere ephemerã. & sic non est inconueniens in vno bubone in pluribus diebus plures accidere ephemeras. Et ex hac conclusione sequitur ꝙ periodicatione communiter sumpta: potest etiam ephe. esse ꝑiodica. Tertia cõclusio. accipiendo periodicationẽ proprie sola feb. putrida est periodica. Et ꝓbatur conclusio. Nam causa coniuncta primi paroxysmi disponit causam coniunctam secundi paroxysmi, & attrahit ipsam ad locũ illũ in quo prima causa coniuncta putrens fecit paroxysmũ. & hoc propter vestigiũ derelictũ a prima causa putrẽte, siue illud vestigium sit cineritiũ: qđ est terminus putrefactionis, siue mala cõplexio in loco derelicta. nihil aũt tale põt cõuenire ephemeræ. quia causa cõiuncta ephemeræ nõ põt trahere causam secundã cõiunctam ad locum determinatum ꝑꝑ vestigiũ derelictũ: cum spũs sit substãtia tenuissima, nihil tale potens relinquere post sui putredinẽ, aut inflammationẽ. Quarta cõclusio. tertiana vnius paroxysmi: licet nõ sit ꝑiodica actu: est tñ periodica aptitudine. Causa .n. cõiuncta illius paroxysmi est apta attrahere nouã materiã ad locũ in quo putret, ꝑꝑ vestigium derelictũ: nõ aũt attrahit: quia defecit materia. nihil .n. remansit sub forma causæ añtis supra illam quæ fecit illũ paroxysmum. Et ex dictis in præsenti q̃one & partim ex dictis supra põt facile respõsio patere ad rõnes factas in principio q̃onis tam ante oppositum quàm post oppositum.

Periodicationis causa.

Et hæc quidem febris multotiens permutatur ad frigus, et horripilationem, et significat quod ipsa sit putrida.

Sextus canon. hęc feb. multotiens permutatur ad frigus & horripilationem. supplete & rigorem. & significat quòd sit putrida. Ephemerę enim non sunt cum typo notabili: & hoc signum manifestum est, si prius præcedat febris: & postea sequitur typus.

Et cum illa, quæ est ex oppilatione facit accidere dolorem post phlebotomiã in latere sinistro, non est excusatio iterationis phlebotomiæ; præcipue cũ sedatur feb. et ꝑseuerat dolor.

Septimus canon. cum febris ephemera ex oppilatione facit accidere dolorẽ in aliqua parte corporis post phlebotomiam in latere sinistro, id est ex basilica sinistra nõ est excusatio iterationis phlebotomię, præcipue cum sedaẽ feb. & perseuerat dolor. est .n. sedata feb. per remotionem repletionis uaporosæ per phlebotomiam basilicæ sinistrę maxime ad hoc conferentis: vt est apud Auic. 11. tertii. cap. de curationibus generalibus complexionum malarum cordis: sed dolor perseuerat post phlebotomiam: quia sanguis agitatus, & nõ sufficienter eductus per primam phlebotomiã incipit aliquod membrum apostemare. proprerea necessarium est phlebotomiam iterare. Secũda expositio est, vt textus sic ordinetur: cum febre ephemera ex oppilatione facit accidere dolorem in parte corporis sinistra post phlebotomiã factam in aliqua parte corporis est necessarium vt reiteretur phlebotomia: præcipue

præcipue cum feb. sedatur: & perseuerat dolor. est enim signum, dolorem illum non sequi febrem: sed potius agitationem alicuius humoris melancholici in latere sinistro incipiētis partem sinistram apostemare. quapropter est necessaria reiteratio phlebotomiæ. Sed ex qua parte & qua vena debeat fieri phlebotomia: & quantum sanguinis sit hauriendū tuo relinquitur iudicio æstimatiuo.

SIGNA.

Quandoq; accidit febris ephemera non est a causa primitiua, & est longe declinationis: tunc æstima quòd ipsa est oppilatio: & proprie quando declinat sine euacuatione cum humectatione.

Hic ponit signa: & primo dantia notitiam æstimatiuam. secundo magis certam. ibi §Et verificatur.§ Signa autem prima sunt tria. Primum non fieri a causa primitiua. sed hoc signum, licet excludat ephemeras veras: est tamen commune omnibus ephemeris pendentibus a causa corporea. Secundum signū est, quòd est longe declinationis. & hoc est commune pluribus pendentibus a causa corporea. Tertium magis proprium præcedentibus est quando declinat sine euacuatione .i. sine sudore simili naturali. nam cæteræ ephemeræ sunt magis aptæ terminari cum sudore simili naturali, quàm pendens ex oppilatione. est enim oppilatio tam intrinseca, quàm extrinseca multum apta impedire sudorem: nisi forte ephemera pendens ab euacuatione. est enim parum apta terminari per sudorē: sed illa facile per causam suam cognoscit.

Et verificant æstimationem tuam signa repletionis, & in corporibus plurimi sanguinis, & generātibus eum: aut grossorum humorum viscosorum. Et differentia quidem inter ea ambo est: quoniam si oppilationes in eis sunt propter grossitudinem humorum, & viscositatem eorum significant ea signa nota eis: & non est illic inflammatio corporis, & rubedo & extensio, & ad summū signa multitudinis. Et illis in quibus causa est repletio sunt signa repletionis ex rubedine faciei, & exuberatione venarum, & inflatione, & tensione, & alia apparentia. Et si superfluunt oppilationes pulsus est paruus: & si non superfluunt, nō oportet vt minores pulsus.

Ponit signum magis certum: & est præsentia oppillationis cognita per signa sua, siue oppilatio fiat a multitudine, siue ab humore grosso & viscoso. Signa autem oppilationis sunt extensio, & grauitas in loco oppillato: præcipue si locus ille fuerit transitus multarum materierum, sicut hepar in quo plerunq; propter oppilationem est maior grauitas, quàm in apostemate eius. secūda primi in cap. de signis oppilationū. Oppilationes quoq; in venis habentes habent colorem citrinum: aut saltem non bonum: quoniā sanguis per foramina sua ad cutis superficiem nō accedit. Signa aūt quòd oppilatio fit a multitudine sanguinis est membrorum grauitas, in motibus pigritia, faciei rubedo, venarum inflatio, & tensio: plenitudo pulsus, licet aliquando propter nimiā plenitudinem suffocantē appareat paruus iuxta textū: & habēt somnia quæ grauitatē ꝑtendunt: vt somniare se mouere nō posse: sicut ecōtra: somniare se volare significat humores subtiles in quantitate temperata. Signa autem oppilationis ab humore grosso, & viscoso est calor malus tendens in plumbeum: pigritia ad motus: albedo vrinæ extrema: somnus multus & ociositas: membrorum lassitas, & pigritia: pulsus paruus præcipue oppilatione superfluente.

DE CVRA.

Cum causa est multitudo humorū, & repletio: tunc oportet vt in principio properes ad phlebotomiam, & euacuationem: & vt phlebotomes eum cum iam non febrit: tunc est melius. Et quando febrit si non fuerit necessitas: tunc statio est magis conueniens. phlebotomia enim facit humores currere, & permiscet inter eos. Si autem non fuerit excusatio: tunc non oportet vt postponatur, & tardetur phlebotomia & euacuatio: deinde fiat occupatio in eis quæ aperiunt oppilationes, & mundificant meatus. Et nō propterea ante euacuationem ad mundificandos meatus, & opertionem. illud enim fortasse fit causa ad attrahendū humores subito ad quosdam meatus, & inuiscandum in eis: & illud est res in qua sunt errores plurimi: & fortaßе addit in oppilationibus si fuerint grossi; & proprie si meatus in creatione sua fuerint stricti.

Phlebotomia facit humores currere & fluere.

Hic ponēs curā primo ponit curā magis cōuenientē in principio. secūdo cōuenietē in processu. secunda ibi §Deinde oportet§ prima in tres. nam in prima parte curat ephemerā pēdentē ab oppilatione ꝑpter multitudinē materiæ. In secūda ibi §Et si nō sentis.§ curat ephemerā pendentē ab oppilatione propter grossitiem, & viscositatē humorum. In tertia ibi §Et cibiis sit.§ ponit cibos cōuenietes in curatione hmōi ephemeræ. prima in duas. nā in prima curat per euacuationē. In secunda per apertionē. ibi §Deinde fiat in eis occupatio.§ In prima dicit ꝙ si fuerit multitudo humorum & repletio .i. multitudo replens: sicut quādo est sanguis præter modū exuberans tūc fiat phlebotomia & euacuatio: sed euacuatio debet esse cum clysteribus: & cum his quę sanguinē mundificāt. Aliter & si fuerit multitudo humorum .s. aliorum a sanguine: & repletio quantū ad sanguinē, fiat phlebothomia ꝑꝑ sanguinem: & euacuatio ꝑpria aliorū humorū electiua ſm ipsorum exigentiā. Et hæc phlebotomia debet fieri cum nō febrit, siue fiat ante inchoationē, siue postquàm declinauerit primus paroxysmus. phlebotomia .n. agitat humores: & per corpus fluere facit: & miscet bonū cum malo. hoc aūt plus fit præsente febre. Et de hoc est canon inferius in cap. de cura generali febriū. vbi dicit. & nō moueas in die paroxismi. hæc aūt intelligūtur in cura regulari. coacte .n. qñq; oportet parare ad phlebotomiā, & alias euacuatiōes in feb. timēdo suffocationem, aut raptū materiæ ad aliqđ membrū nobile: ant forte in ruptura uenæ, & alia similia nocumenta. Deinde oportet vt demus aperiētia & mundificātia meatus oppilatos: sed nullo pacto hæc aperiētia debēt exhiberi ante euacuationem, illud .n. esset causa attrahendi multos humores ad meatus illos, & ad inuiscandū multos humores in illis meatibus. propter quā rem multi sequerentur errores .i. nocumenta, vt quia augerentur oppilationes: & proprie humoribus existentibus grossis, & meatibus strictis in creatione sua: & forte fieret transitus ephemeræ in putridam.

Cum phlebothomia iterum, & euacuatio quandoq; educant superfluitates viscosas, fumosas, facientes coarctatione sua hanc febrem: & prohibeant vt permutetur ad putredinem: & proprie cum ad vltimum facis eam peruenire: & facis approximare syncopi.

Ponit secūdā. quare est inchoandū a phlebotomia, & euacuatione: quia hmōi euacuationes qñq; sufficiūt absq; exhibitione aliorū apparētiū ad curationē oppilationis, & feb. inde sequētis, siue sit ephemera siue synocha: & prohibet transitū in putridā: quia ꝑꝑ hmōi euacuationē educūtur materiæ oppilantes: & superfluitates fumosæ .i. quæ uaporāt absq; putredine: quę coarctatæ, & nō potētes trāspirare ꝑꝑ oppilationē sunt causæ ephemeræ: & forte synochæ sine putredine: & ꝑprie qñ existēte multa replatiōe sanguinis facis phlebothomiam usq; ad syncopim exclusiue: sicut inferius dicetur in synocha: & hæc sunt dicta Gale. 9. therapeuticæ.

Et si non sentis multitudinem humorum: immo sentis oppilationes: & quòd ipsæ sunt accidentes a grossitudine eorū, & viscositate ipsorū, tunc fortasse non indiges phlebotomia superflua, & euacuatione soperflua: immo indiges apertione.

Hic ponit curā ephe. pēdētis ab oppillatione ꝑꝑ humores grossos, & viscosos: & patet. Sed hic nota ꝙ si humores fuerint a sanguine separati, sola indigemus ipsorū euacuatiōe: & aliqñ incipimus a phlebtomia, sanguine, & his humoribus ęqua to; ꝑportionabil, aut ipso dñante. Si vero sit ecōtra, ab euacuatione incipere debemus: & raro in hmōi casibus oportet hmōi euacuatiōes esse valde copiosas: nisi forte materia optime digesta: aut ipsa repente ad aliquod membrū nobile.

Et apertio quidem est cum abstergentibus ex medicinis, & cibis: & propterea quòd ægritudo est febris, non est possibile vt redeas in aperiendo ad abstergentia calida: immo ad illa, quæ sunt inter syrupum acetosum purum vsque ad illum, qui est cum seminibus: & aquam endiuiæ vsque ad aquam feniculi.

Hic ponit ꝙ post euacuationem iam dictã, est aperiendum cum abstergentibus, tã ex cibis, quàm ex medicinis: sed propter feb. debẽt esse remisse calida, sicut cũ syrupo acetoso: suppleatis inclusiue, siue mellinum, siue cum zuccaro, vsq; ad syrupũ acetosum cõpositũ ex seminibus, in quo ẽt sint radices aperiẽtes: & ab aqua endiuiæ vsq; ad aquã fæniculi inclusiuè.

Medicinæ deseruiẽtes apertioni oppilationũ

Circa quã partem nota ꝙ medicinæ deseruientes apertioni oppilationũ sunt quintuplices, subtiliatiuæ, abstersiuæ, incisiuæ, lauatiuæ, & aperitiuæ. Subtiliatiua autem medicina est, cuius proprietas est vt faciat humoris substantiã subtiliorem cum caliditate tẽperata: sicut hystopus, alassæ, & chamomilla. Abstersiua aũt est, cuius ꝓprietas est vt remoueat humiditates viscosas, & cõgelatas ab orificijs meatuũ, siue pororũ, qui sunt in mẽbri superficie: ita vt elonget eas ab eis: sicut aqua mellis, & quæ ex melle fiunt: quapp oĩs medicina abstersiua ẽ corporis solutiua: licet non pp ꝓprietatẽ occultã: & omne amarum est abstersiuũ. Incisiua vero est cuius ꝓprietas est, vt subtilitate sua penetret inter duas superficies. s. humoris viscosi, & superficiẽ membri in qua est viscatus, & remouet ipsum ab ea: & cum hoc etiã diuidit ipsum humorem in partes: licet non faciat substantiam suam subtiliorem: sicut sinapi, & oxymel. incisiua enim proprie opponitur viscoso. subtiliatiua autem grosso & spisso. Lauatiua autem est cuius ꝓprietas est vt mundificet meatus cum humiditate sua quã adiuuat motus. nã currens subtile cũ transit super orificia: & p meatus suo cursu remouet superfluitates: sicut aqua hordei, & aqua cucurbitæ. Aperitiua vero medicina est, cuius proprietas est vt moueat materiã existentem in concauitate meatuũ ad exteriora, & remanere concauitatem meatuum apertam efficit hoc subtilitate sua: sicut petroselinum: aut quia subtilis est, & incisiua: aut quia subtilis est, & lauatiua: aut quia subtilis, & abstersiua: & omne acutum aperitiuum est. Et melius est in apertione oppilationum, vt inchoes ab abstergentibus, & incisiuis: deinde procedas ad subtiliantia, & aperiẽtia: & omnia sint liquida, & fluxibilia.

Oẽ abstersiuum, solutiuum.

Omne acutum apetitiuum.

Et cibus sit ille in quo est ablutio, & non in quo est viscositas, sicut clyst hordei. Et saccharum cum hoc quod ipsum est propinquum cibo est in ipso apertio, & abstersio. non est ergo malum si misceatur cum clyst hordei.

Ponit quales debent esse cibi: & patet clyst hordei, id est ptisana hordeacea.

Demum oportet, vt cõsideres eum euacuaueris, si necessaria fuerit euacuatiò eius, & apparuerit, sicut diximus, an minuatur febris, & deficiat: et an si paroxysmos habuerit, frangatur, & debilitetur paroxysmus eius secundus a primo. Et considera vrinã: & si inuenis eã non priuatã digestione: et in pulsu si inuenis eum nõ significare putredinem, procedes secundum hoc regimẽ. Et intromitte ægrum in die tertio post paroxysmũ in balneum hora mollificationis paroxysmi expectati, si fuerit febris, vsq; ad quinq; horas, & inunge eũ, & frica ipsum cum rebus, in quibus est abstersio æqualis: sicut quod est inter farinam fabarum, vsq; ad farinam orobi, et farinã radicum lilij, & aristologiæ emollitæ cum aliquantulo mellis, & aquæ. Quòd si fueris ausus vti fortiori hoc: tunc vtere spuma baurach: & si existimas ꝙ balneum alterat naturam eius in aliquo, & facit accidere quasi horripilationem: non moretur in eo ictu oculi. oppilationes enim istæ non sunt de genere earum, quas aperit balneum.

In hac parte ponit curam conuenientem in processu: & est administratio balnei & fricationis. In secunda parte ponit quid post exitum a balneo faciendũ sit. secunda ibi §Cum ergo egreditur§ In prima parte ponit octo conditiones seruandas in vsu balnei. Prima ꝙ præcesserit euacuatio. secunda ꝙ facta sit oppilationum apertio. Tertia ꝙ paroxysmus si fuerit vnus solus sit in declinatione. Si aũt sint plures paroxysmi, ꝙ cum balneatur sit paroxysmus declinationis vniuersalis. quarta quòd vrina significet digestionẽ. quinta quòd pulsus sit coarctatus significãs putredinem. sexta quòd ponatur in balneo in die tertio: quia in hoc tẽpore verisimile est ægrum esse in declinatione, & præcessisse euacuationem & apertionẽ quæ prætermittendæ sunt. & ante paroxysmum sequentis si fuerit aliquis verisimiliter secuturus saltem per quinq; horas: ita vt possit fieri balneum, fricatio, & cibatio si fuerit expediens. septima ꝙ post balneũ fricetur, & vngatur cũ abstergentibus quæ in textu describit. Horum tamen vsus nõ est apud nos: & magis conueniret oppilationi existẽti in cute spuma baurach .i. pars subtilior salis: quod dicitur baurach: sed loco ipsius accipimus salnitrum. octaua, quòd si balneũ alteraret ipsum faciendo oppilationem illico de balneo egrediatur. significatur enim quòd balneũ nõ est aptum aperire huiusmodi oppilationes: immo potius disponit ad febrem putridam.

Cũ ergo egredietur de balneo: nõ oportet vt approximet cibo, neq; vino: nisi post securitatem ex paroxysmo. Si autẽ exigit dispositio vt cibetur aliquantulum, & non tolerat: detur in potu id in quo est apertio sicut aqua hordei subtilis: plurimæ aquæ, pauci hordei: plurimæ decoctionis decocta cum apio. Quòd si paroxysmus non iteratur ei: tunc balnea eum secundo: si desiderauerit illud, & ciba ipsum. Et si fuerit paroxysmus diminutus a paroxysmo primo: et vrina fuerit bona: tunc confide in veritate curationis, & paucitate oppilationis: & cura eum post eradicationem eius, sicut curasti: & ciba ipsum. Et si venerit paroxysmus sicut fuit: aut fortior illo: & vrina nõ fuerit, sicut oportet: tunc ægritudo est tẽdens ad putredinem: & curatio eius est curatio putredinis.

Ponit quid operandũ sit post exitum a balneo. nam regulariter non debemus exhibere cibũ paroxysmo ꝓxime secuturo Si aũt virtus nõ toleret, detur aqua hordei subtilis. i. in qua sit parũ hordei, & multũ de aqua. & proprie decocta cũ pauco apio ad maiorẽ apertionẽ. Nos aũt loco huius darem aliquid ptisanæ hordeaceæ. Si vero alius paroxysmus non superueniat: iterum balneandus est ad resolutionem residui. Et si superueniat, & sit valde diminutus respectu præcedentis & cum hoc vrina fuerit bona: tũc significatur paucitas oppilationis: & ꝙ non fiet transitus in putridam. & potest æger grossius diætari. si vero fuerit paroxysmus sequens æqualis primo aut fortior: & vrina non digesta: tunc fit permutatio ad feb. putridam: & curandus est cura putridæ.

De febre ephemera ex nauseatiua satietate, & repletione. Cap. XXXIIII.

Qvandoque accidunt ex nauseatiua satietate vapores mali, ex quibus accidit caliditas, et inflammantur spiritus, quare accidit febris.

Hoc capitulum de febre ephemera ex nauseatiua satietate habet tres partes. In prima ponit modũ prouentus feb. ephemeræ ex nauseatiua satietate. secundo signa. tertio curã. partes patent. Prima in tres. In prima ponit modum prouentus eius in generali. secundo in speciali. tertio canonem. secunda ibi §Proprie in corporibus.§ tertia ibi §Et isti quidem.§ In prima parte dicit, ꝙ quandoq; accidunt ex nauseatiua satietate. i. ex corrupta digestione in stomacho vapores mali: ex quibus accenditur caliditas in corde, & inflammantur spiritus quare accidit febris. Notandum quòd cum digestio stomachi lædatur tripliciter, diminute, ablate, corrupte. per nauseatiuã satietatem debemus intelligere digestionem corruptam: per quam generatur chylus corruptus. Dicitur autem digestio corrupta: quia non conuenit alicui indiuiduo de specie humana naturaliter disposito: aut quia per ipsam producitur chylus solum æquiuoce nõ proprie ponendus in specie chyli. Aliquando tamen per nauseatiuam satietatem intelligimus chylum corruptum nauseare facientem. Et aliquando per nauseatiuam satietatem intelligimus satietatem, & plenitudinem stomachi cum nausea, ita vt corruptio digestionis sit causa chyli corrupti, & chylus corruptus causa plenitudinis stomachi cum nausea.

Sed dubitatur quare ex corrupta digestione hepatis non generatur febr. ephemera. Dicendum quòd ex corrupta digestione hepatis est apta generari febr. putrida, & non

ephemera. Cuius ratio est, quia humor genitus per cotruptā digestionem hepatis ponitur inter causas corporeas, sed chylus inter causas primitiuas. est enim lōginquius a corporibus nostris chylus q̄ humor. Item quia chylus non ponitur inter res naturales sicut humor, quia non necessario ingreditur cōstitutionem corporis humani. multotiens enim homines sunt sine chylo, sed nunquam sine humorib. Sed ponitur dignius inter res non naturales, quia necessario occurrens corpori humano potest conuenienter, & inconuenienter applicari sicut cibus, & potus, & ex eodem fundamento feces, quia per primam digestionem immediate ex chylo in stomacho generantur, sicut & chylus reponi debet inter causas primitiuas, vapores itaq; ex chylo, & ex febribus eleuati cor inflammantes dignius faciunt ephemeram, quàm humoralem.

Et proprie in corporibus cholericis, & in illis qui non habent amplos poros. nam plurimum superfluitatum earum vaporat vaporationes fumosas, & minoratur in eis eructuatio acida. Et de illis, qui sunt vehementius dispositi ad illam, sunt illi qui incipiunt post nauseatiuam satietatem vti exercitio, & motu, et ire sub sole, & balneatione postquàm accidit eis hoc: multiplicantur enim in eis vapores fumosi, & proprie quando habuerint in corporibus suis dolorem: & proprie in visceribus eorum.

Hic ponens in speciali modum prouentus ephemeræ ex nauseatiua satietate ostendit primo, quæ corpora sint ad hāc parata. secūdo quæ imparata. secunda ibi. §De materia vero.§ In parte prima dicit ꝙ corpora magis parata ad huiusmodi febres sunt corpora cholerica, aut saltē cholerica ſm stomachum quæ poros strictos habent siue a creatione, siue accidētaliter. In his enim propter stomachi caliditatem cibus ad fumosum corrumpitur. vapores autem fumosi non potentes trāspirare propter clausionem pororum inflammant cor, & spiritus, & in his non accidit eructuatio acida cum illa pendeat a frigiditate aut caliditate diminuta. Illi autem maxime ad hāc dispositionem sunt parati, qui post repletionem stomachi exercentur, & mouentur motibus inordinatis, & proprie sub sole. nam per huiusmodi calefacientia spiritus ad corruptionem fumosam disponitur, & proprie cum cibo agitato stomachus non benè complectitur eum, & etiam quādo balneatur maxime in balneo calido. Spiritus enim tam per solem quàm per balneum, trahuntur a centro ad circunferentiam, & maxime ad hanc dispositionem sunt qui habent aliquo modo dolorem intrinsecū per quem stomachus a debita digestione impeditur, tamen per hæc calefacientia ad fumosum fit corruptio: & consequenter fit feb. ephemera.

De materia vero eructuationis acetosæ, & in habentibus eam raro contingit, ut generetur febris. si autem generetur erit debilis, immo non generatur.

In hac parte innuit quæ corpora sunt imparata ad febrem ephemeram ex nauseatiua satietate, & sunt corpora phlegmatica siue frigida, aut habentia stomachum frigidum. in his. n. est aptus corrūpi cibus ad acetosum, sed de materia eructuationis non est apta sequi feb. ephemera, cum ſm plurimū potius infrigidet q̄ calefaciat. Verū aliquando, vt est apud Aui. 13. tertij. & Aue. tertio colliget. cibus corrumpitur in chylū acetosum a caliditate diminuta putrefaciente, & ab hac est apta generari feb. ephemera. sed ita remissa, & debilis vt possimus dicere ꝙ nunquam generantur.

Sed contra, si per putredinem cibus corrumpitur ad acetosum febris inde consurgens debet esse frigida, & consequenter fortis. Dicendum quòd omnis feb. pendens a vapore putrido, aut a materia putrida est putrida, sed tamen illa est putrida quæ pendet a causa corporea putrida. Et consequenter dicitur etiam quòd febris ephemera taliter facta non est fortis, eo quòd illa putredo est leuissima. Si. n. esset fortis, esset facta corruptio ad fœtidum, vel ad alium odorem calidum.

Et æstimamus quòd generatus ab eructatione acetosa non est nisi satietas nauseatiua.

In ista parte dicit. quòd illud quod generatur ab eructuatione acetosa. i. ex vaporibus eleuatis a chylo acetoso nō est nisi nauseatiua satietas, sed non febris.

Contra. sequitur quòd idem est causa, & effectus, & prius & posterius. Dicendum quòd non est inconueniens idem esse causam, & effectum. & consequenter prius, & posterius in diuersis generibus causarum, sicut in hoc proposito, nauseatiua satietas. i. chylus corruptus ad acetosum est causa materialis eructuationis acetosæ, sed eructuatio acetosa est causa nauseatiuæ satietatis in genere causæ efficientis infrigidādo stomachum, quia stomachus infrigidatus corrumpit cibū. Item nauseatiua satietas est causa immediata eructuationis acetosæ, sed eructuatio acetosa est causa solum mediata nauseatiuæ satietatis, & hoc non est inconueniens.

Et isti quidem cum eorum soluuntur naturæ iuuantur valde, & remouetur febris eorum propter expulsionē superfluitatis superfluæ fumosæ.

In hac parte ponit sex canones. Primus quando patientes nauseatiuam satietatem soluuntur siue a natura siue ab arte iuuantur valde, & remouetur feb. propter expulsionem superfluitatis fumosæ.

Et diuersificatur quidem curatio eius, cuius retinetur natura ex illis, & cuius soluitur.

Secundus canon multum diuersificatur curatio a medico facienda quando venter soluitur, & quando retinetur. Si. n. sponte soluatur illud forte sufficit ad curam. Si vero nō sponte soluatur, opus est, vt medicus chylum corruptum educat vomitu, aut secessu, aut vtroq; modo.

Et si natura illius qui febrit ex nauseatiua satietate, leniatur duabus ascellationibus, aut tribus: deinde phlebothometur, fortis fit super eam fluxus ventris, & fortasse fiet super eam fluxus hepaticus, quem significabunt pulsus cordis, & nigredo linguæ.

Pro notitia tertij canonis est notandum quòd stante nauseatiua non debet fieri phlebotomia, quia esset causa, vt chylus corruptus ad hepar traheretur, qui esset causa infectionis humorum in hepate existentium, & consequenter multorū nocumentorum. Dicit ergo Auic. quòd si venter febrientis nauseatiua satietate soluatur bis, aut ter, deinde phlebothometur, vt quia forte medicus videt vrinam grossam, rubeam, & iam præcessisse euacuationem chyli corrupti, tunc fit fortis fluxus, qui forte erit hepaticus, qui fluxus fiet a materia quæ dominium habet super residuū materiæ in hepate repertæ. ad quem tamen fluxum sequitur pulsus cordis qui est via in tremorem eis, & nigredo linguæ vaporibus acutis, in fluxu cordi, & linguæ, communicantis. Et his non obstantibus fluxus tamen erit salubris, & hæc est prima expositio Gentilis, cui tamen non multum assentio. Secunda expositio eiusdem est quòd quādo patiens ephe. ex nauseatiua satietate soluitur bis aut ter: deinde phlebotomatur a medico credente totum chylum corruptum esse eductum in tribus ascellationibus: cum tamen non sit eductus integre, vnde corruptum quod est in stomacho per phlebotomiā attrahitur ad hepar & corrumpit humores in hepate repertos, ita vt natura irritata expellat eos, & facit fluxum fortem hepatis malū, & forte mortalem ad quem sequitur pulsus cordis, & nigredo linguæ vaporibus malignis cordi, & linguæ communicantis.

Et similantur accidentia febris ephemeræ ex repletione accidentibus febris ex ira: rubent enim oculi, & facies valde, & fit inflammatio vehemens, & magnificatur pulsus, & fit velox, & rubet vrina.

Quartus, quòd accidentia febr. ephemeræ ex nauseatiua satietate, & accidentia feb. epheme. ex ira multum assimilātur. In vtrisq;. n. rubent oculi, & faciei inflammatio fit vehemēs, magnificatur, & velocitatur pulsus. rubet vrina, sed in patiente nauseatiuam satietatem hæc fiunt propter vapores fumosos communicantes cordi, hepati & toti corpori. in ira autē propter ebullitionem in sanguine, & spiritu.

Amplius cum plus remanet non excedit tres dies.

Quintus canon. feb. ephemera ex nauseatiua satietate cū plus remanet non transit tres dies. in hoc enim tempore chylus corruptus est eductus, & feb. ephemer. debet esse corrupta, si æger bene rectus fuerit.

Et scias quòd febris epheme. ex nauseatiua satietate, quādoq;

venit

venit eum periodis quatuor aut septem, & cum hoc est febris epheme. verum pulsus eius est sanus.

Sextus canon. quòd feb. ephemera ex nauseatiua satietate habet aliquando a quatuor periodis vsq; ad septimum, absq; hoc quòd transeat in putridam, & illud maxime cognoscitur per pulsum, qui est sanus non coarctatus, ꝭm quòd consueuit in paroxysmis putridis coarctari. Hi autē periodi a quatuor vsq; ad septem accidunt ꝭm numerum cibationum in tribus diebus, in quarum qualibet cibus assumptus ad fumosum corrumpitur. Quod autem tot periodi possint ex vnica cibi corruptione prouenire est longinquum, & male verisimile. possibile tamen est quòd duo vel tres accidant in vnica repletione propter ciborum diuersitatem, vt si comederet lac, & oua & carnes. lac primo corruptum posset facere vnum periodū & oua secundum, & carnes tertium. DE SIGNIS.

Signa eius sunt alteratio eructationis ad acetositatem, aut fumositatem. Cum ergo alteratur eructatio ad sanitatem, indicat sanitatem. Et vrina quidem istorum est priuata digestione, aquosa. Et quando causa nauseatiuæ satietatis est vigilia est in facie, & faucibus eorum inflatio, & in palpebris eorum est grauitas.

Hic ponit tria signa. Primum quòd præcessit huiusmodi corruptio cibi signata per eructationem fumosam, aut acetosam. Cum enim est eructatio sana non redolens aliquem saporem extraneum indicat sanitatem. Secundum signum. cū vrina istorum est priuata digestione aquosa. Contra quia supra dixit quòd rubet vrina: Dicendum quòd vrina aquosa est signum corruptionis ad fumosum. Vel aliter, quòd vrina est priuata digestione aquosa, quia subtilis, licet tincta. Vel tertio, quòd in principio est aquosa similis aquæ significās indigestionem, sed postea in processu efficitur rubea per actionem caliditatis febrilis. Tertium signum est manifestū ex his quæ dicta sunt superius in capitulo de ephemera ex vigilia.

De cura. Cap. XXXV.

PAtiens hanc nauseatiuam satietatem non euacuatur, quin aut sit natura eius non soluta: aut sit soluta.

Hic ponit curam, & habet tres partes. In prima post vnā diuisionem. in secūda ibi [Et si natura.] prosequitur membra diuisionis. in tertia ibi. [Et si perseuerat solutioni.] ponit quosdam canones. Quod dicit in prima parte est manifestū, quia est vna distinctio facta ex partibus cōtradicentibus. Est enim necessarium, vt neuter horum patientium sit solutus. s. a natura, aut non solutus, & est dictum Gal. 8. theraupeu.

Quod si natura eius fuerit non soluta, tunc proculdubio oportet vt soluas eam, & si fuerit aliquid cibi, aut fæcis, aut grauitatis remanēs ī stomacho, tūc oportebit, vt facias vomere ipsum, deinde solue ipsum, et cōsidera vbi īuenit grauitatē.

In hac parte curans ephemerā ex nauseatiua satietate exequitur membra diuisionis. & primo curat quando natura nō est soluta. secundo ibi [Quod si natura fuerit.] curat quando natura est soltua. Prima iterum in duas. nam primo ponit curam in generali. secundo in speciali. secunda ibi [Et considera.] In prima parte dicit quòd si natura nō fuerit soluta, oportet vt soluas eā. si tamen in stomacho fuerit aliquid cibi, aut chyli corrupti grauantis, aut inclinantis ad vomitum, primo debet præmitti vomitus postea ventris solutio. quando tamē stomachus esset repletus, & nō est maior inclinatio ad vomitum q̄ ad secessum, ventris solutio debet præmitti vomitui.

Et considera tunc an sit rectius euacuare illud cum clysteribus, & suppositorijs, aut cum aliquo quod bibitur desuper, vt soluat, aut deponat, aut digerat, et significat illud qđ rectius est de hoc dispositio eructationis. fortasse enim necessarium erit, si fuerit cibus stās fortiter, & sit difficilis vomitus, vt non aspiciatur ad febrē, sed administretur diapipereon, vt præcipitetur, & descēdat cum digestione: aut administretur quod est debilius eo, & administrētur embrochæ, & emplastra digestiua cognita in capitulo digestionis, & solutiua cognita in capitulo solutionis. Cū ergo descenderit, tunc aut egredietur per seipsum, aut iuuabitur cum suppositorie.

In parte presenti docet curare ephemeram in speciali qñ venter non est solutus. & habet duas partes. in prima curat ꝑ ventris solutionem. in secunda per dietam ibi [Et toleretur famis.] In prima dicit quòd medicus debet cōsiderare an chylus corruptus debeat euacuari per vomitum, aut per ventris solutionem. Hoc autem fiet sibi manifestū ex duobus, ex grauitate percepta, & eructatione. Nam si senserit grauitatem in stomacho, & eructationem, tūc chylus corruptus est in stomacho. ergo si nauseauerit, primo procurandus est vomitus, deinde ventris solutio per quam chylus corruptus omnino euacuetur extra corpus, aut minuatur, aut saltem descendat a stomacho ad intestina. Si autem non senserit grauitatem in stomacho, neq; habuerit eructationem, sed senserit grauitatem in intestinis, vtputa inter vmbilicum, & stomachū, vel ab vmbilico infra. nā per primum sequitur chylum corruptū esse in intestinis gracilibus. per secundum in grossis, est procedendum modo infrascripto. Existēte ergo chylo corrupto in stomacho, vel in intestinis gracilibus dandum est aliquid per os quod præcipitet chylum corruptum ad inferiora. Clysteria non ascēdunt ad stomachum, neq; ad intestina gracilia superiora. De maxime autem cōuenientibus ad hoc est diatrionpipereon. i. electuarium de tribus piperibus. cuius descriptio est apud Mesuem, & Auic. hoc enim sumptū, a drach. iij. vsq; ad. vi. præcipitat corruptum ad inferiora. Et si aliquid de cibo sit, & nondum digestum adiuuat ad digestionem. habet enim thymum, & piper quæ adiuuant ad ventris solutionem, & non respiciatur, dūmodo educatur chylus corruptus. Si tamen videtur nimia inflammatio dandum est aliquid minus calidum ventris lenitiuū, sicut aqua mellis, aut aqua zuc. debite calida quantitate. 5. aut. 6. vnc. Exterius autem approximentur emplastra, vnctiones, epithymata, aut embrochæ quæ confortant digestiuam, & cum hoc ventrem leniant, sicut esset decoctio facta ex absynthio, spica, & assaro, quibus apud maiorem necessitatem posset addi parū arthanitæ. hæc enim exterius applicata, cum hoc quòd confortant, chylum corruptum deponunt. Si autem per signa suprascripta comprehēsum fuerit corruptum chylum esse in intestinis grossis clysteri educendus est.

Sed dubitatur vtrū diatrionpipereon conueniat in cura huius ephemeræ. & arguitur quòd non de intētione Alexandri in cap. de corruptione digestionis reprehendentis Gal. in hoc passu qui in octauo therape. concedit diatrionipipereon. In oppositum est Gal. 8. therape. & Aui. hic. Hoc dubium facile potest solui dicendo quòd Gal. & Aui. concedunt ipsum quando corruptus est ad acetosum, & fit corruptio a mala complexione frigida. Aliter potest dici quòd in hac corruptione ad fumosum est duplex intētio. vna ad deponēdum chylum, & ad hoc optime valet diatrionpipereon. nam cum hoc ꝙ deponit chylum corruptum, si quid remansit ex cibo indigestum adiuuat ad ipsius digestionem, & cura est conueniens in principio. Alia autem intentio est ad malam complexionem calidam corrumpentem, & ad feb. & ratione huius non conuenit. sed conueniunt frigida, sicut dicetur inferius. Ego tamen credo quòd stante hac corruptione cum feb. & a mala complexione calida sit tutius adhibere aquam mellis hordei, aut zuccari vt simul chylus corruptus deponatur, & mala complexio calida corigatur.

Et toleretur fames super eum tādiu donec non remaneat hæsitatio in destructione satietatis nauseatiuæ, deinde sumat cibū leuem velocis digestionis boni chymi, et sit intentio ad famem, et somnum tantum, quod excusat sollicitudinem in alleuiatione repletionis.

In hac parte dicit quòd fames in hoc casu debet tolerari donec satietas nauseatiua sit destructa, ita vt non sentiat eructationem, neq; grauitatem in stomacho, & in intestinis gracilibus. postea sumat cibū leuem boni chymi, & velocis digestionis, & in summa toleret famē, multū dormiat super famē. hæc. n. excusant ab alia euacuatione: Cōuertunt. n. spūs ī somno circa stomachū, & iuuāt ad digestionē, vt ad benignū reducatur qđ pōt reduci, & reliquū ad euacuationē disponatur.

Quod si natura fuerit soluta, considera an res quæ euacuatur sit illud quod est corruptum, & si fuerit illud non retinea-

tur, donec totum euacuetur vsq; ad postremū eius: & expe-cta declinationem paroxysmi, & fac ingredi ipsum tunc bal-neum, & ciba ipsum nisi fuerit illic superfluum destruēs for-titudinem; tunc enim non facias ipsum ingredi balneum, im-mo ciba ipsum, & conforta stomachum eius cum rebus quas scies, & quarum quædam scriptæ sunt in capitulis de solutio ne ventris. Et de illis est lana infusa in oleo, in quo est virtus absynthij, aut etiam in oleo nardino postquàm fuerit expressa & separata fuerit ab ea maxima pars olei.

Hic curat ephemeram ex nauseatiua satietate quando ven ter sponte soluitur. Et dicit ꝙ medicus debet considerare an res quæ euacuatur sit id quod est corruptum, & si ita fuerit nunquam retineat donec totus chylus corruptus euacuatus sit. quo euacuato declināte paroxysmo debet īgredi balneū, & postea cibari. Verum si adsit virtutis debilitas dimittat balneum, & cibetur, sed ante cibationem confortetur stoma-chus cum medicinis descriptis 16 tertij. in cap. de solutione ventris ex quibus est lana infusa in oleo de absynthio, aut in oleo nardino, id est de spica: quæ lana sit expressa ab oleis, & notabiliter calida, super stomacho, & intestinis applicetur.

Et si perseuerat solutio, & inuenis id quod egreditur absq; genere eius quod corruptum est, administra oleū de cydonijs tepidum recens secundum hunc modum, & oleum de mastice, & non est iterum in oleo nardino contrarietas eis. Et fortasse administramus ceratаria, & proprie quando non suffert dispo sitio stricturam eorum super ventres eorum. Et quandoq; in-digemus emplastris fortioribus hoc, de emplastris prædictis in cholirica passione, & da ei in potu aquas fructuum, si tole-rat eas, & da ei ad comedendum illud, cuius alleuiatur nutri-mentum, & facilis fit digestio, sicut testiculi galli, & pisces aradrach, & præmitte super illud aliquid de fructibus & suc cis, & robub stypticis.

In ista parte ponit quosdam canones qui sunt maxime ad corrigendum accidentia, corrigit autem tria accidentia, pri-mum est fluxus ventris superfluus. secundum est deiectio ap-petitus. tertium difficultas transitus chyli ad hepar. Pro pri-mo igitur corrigendo dicit. ꝙ si ventris solutio perseuerat, & illud quod euacuatur non est chylus corruptus, immo for-te humores quorum euacuatio non confert, tunc administra oleum de cydonijs tepidum. i. calidum, & oleum de mastice, vel de spica non est contrarium, immo iuuatiuum. hæc. n. sto-macho, & ventri applicata sistunt fluxum. aliquando admini-stramus cerota, sicut cerotum ex mastice, & similibus cōstrin genribus, quæ cærota sint tenacia, & per se adhæreāt, proprie quando æger non vult sufferre ligaturam, & apud maiorem necessitatem administra magis styptica supra dicta in capit. de cholirica passione, & detur in potu aqua fructuum stypti-corum sicut cytoniorum, & granatorum, & cibi eorum sint facilis digestionis, & boni chymi sicut testiculi gallorum, & pisces aradrach. i. parui petrosi. & ante huiusmodi cibaria da aliquid stypticum sicut diacytonitem, similiter succi, & rob styptici.

Et si abscinditur de appetitu aliquid admone ipsum cum eis quæ sciuisti: & proprie cum eis quæ fiunt ex cydonijs.

Hic prostrationem appetitus corrigit, & proprie dādo cy donia, & ea quæ cum cydonijs fiunt.

Et cum euacuatum est, non est malum, vt administres ei electuarium forte de illis quæ digerunt, & confortant stoma-chum, & aperiunt oppilationes, & illud post ablationem fe-bris, & accidentium.

Hic administrat ea quæ faciunt chylum ad hepar penetra-re ex quibus est diacalamentum, tyriaca, & vinum potēs, sed hæc non sunt administranda, nisi in fine cum iam eductus est totus chylus corruptus, & cessauerit feb. & correcta sit sto-machi mala complexio calida.

Et iter quidem ad phlebotomiam est vt non fiat in ea do-nec declinet, tunc enim fiat.

In hac parte dicit non esse faciendum phlebotomiam nisi postquàm totus chylus corruptus est eductus.

Et illud quod prius datur in potu est aqua hordei, & cibus sit sicut ille, qui fit de agresta cū cucurbita, & amygdalis pau cis, & infrigidetur locus eius, odoramentum eius, & trochisci de camphora in quibus, non ponitur reubarbarum.

In hac parte ponit regimen per diætā in declinatione con ueniētem, & in summa concedit agrestam, cucurbitam cum paucis amygdalis, quia sunt difficilis digestionis, & infrigi-dat lectum ipsorum, & dat odoramenta frigida, sicut trochis-chos de camphora, in quibus non ponitur reubarbarū vt sint frigidiores. Hæc. n. conueniunt tam ratione feb. quàm ratio-ne caliditatis superfluæ stomachum corrumpētis. Et in hoc textu manifeste elicis quatuor intentiones. Prima est remo-tio causæ s. nauseatiuæ satietatis. ꝑ qua remouēda si nō suffi-ceret vomitus, & opus est solutiōe in nauseatiua satietate ad acetosum, ventre existente styptico darem vnam drac. pilr. alefanginarum, aut stomachicarum, & non essem contentus solo diatrionpipereon. & si esset corruptio ad fumosum dare x. drac. floris cassię ventre existente styptico. non enim fide rem quod aqua mellis, vel zuccari, aut hordei possit chylum corruptum educere. secunda intentio est infrigidatio quæ de betur febri. tertia correctio accidētium, sicut dictum fuit cir ca textum. quarta est regimen in sex rebus. quod in corruptio ne ad fumosum declinet ad frigidū: in corruptione vero ad acetosum declinet ad calidum. magis. n intendendum est ad causam, quàm ad febrem. Vltimo nota quòd administrata exterius ad retinendum fluxum, aut vomitum debēt esse, aut notabiliter calida, aut notabiliter frigida, non autem tepida vt superius ostensum fuit in febre ephemera ex euacuatione.

Febres ephemeræ ex apostemate. Cap. XXXVI.

FEbres sequentes apostemata interiora sunt putridæ, & quandoq; associatur eis hectica, & non sunt de numero febr. ephemerarum.

In præsenti capitulo Auic. agit de febribus ephemeris se quentibus apostemata. Habet hoc capitulum tres partes. In prima ponit modum prouentus ephemeræ ex apostemate. in secūda signa. in tertia curam. partes patent. Febres autem di-uersificantur ꝭm diuersitatem apostematum, sed apostemata diuersificantur loco, & causa. Primo ergo ponit quæ febres sequuntur apostemata ꝭm locorum diuersitatem. secundo ꝭm diuersitatem causarum. secunda ibi [Et plurimū accidit.] Pri ma in duas. nam primo ostēdit quæ febris sequatur apostema-ta intrinseca. secundo quæ extrinseca. secunda ibi [Apostema ta vero apparentia.] In prima parte dicit quòd feb. sequētes apostemata intrinseca sunt putridæ, & quandoq; associatur eis hectica, & non sunt ephemeræ.

Contra primum instatur, quia non sunt putridæ, quia non continuæ cū materia continuarū putreat ad intra venas. pri-mo de differentiis febrium. materia autem apostematum est extra venas, s. in concauitatibus membrorum, neq; interpola tæ ex sententia Gal. in commento illius aphorismi, Febres quæcunq;.

Cōtra sc̄d̄m instat, quia hecticę sunt factæ ꝑpea nō depēdent a causis corporeis. Pro solōne tenēdæ sunt istæ conclusiones. Prima. febres sequētes apostemata intrinseca ꝭm plurimum sunt putridæ cōtinuæ. sc̄d̄a ꝙ aliqn̄ sunt interpolatæ, tertia ꝙ aliqn̄ sunt hecticæ. quarta ꝙ rarissime sunt ephemeræ. Prima probaṫ ꝑꝑ tria. s. propinquitatē materiæ putriētis, ad cor re-ctitudine viæ, & tertio ꝑꝑ latitudinē viarū. Et ex oppositis causis febres putridæ sequētes apostemata extrinseca ꝭm plu rimū debent esse interpolatæ q̄ febres sequentes apostemata intrinseca. Quod aūt sint aliqn̄ interpolatæ iuxta secundam conclusionē ostendiṫ, & pono ꝙ sit aliqd' apostema cholericū intrinsecū ita paruū ꝙ nō possit facere febrē nisi qn̄ caliditas sequēs ipsum excrescit. Præsuppono secūdo ꝙ merito chole ræ caliditas sequēs ipsum crescat de tertio in tertium. hoc. n. est de intētione Aui. inferius in capitulo de febrib. apostema tum. Dicit. n. ꝙ vnicuiq; humorū inest periodus qui sibi cōue nit: ex quibus facile deduciṫ cōclusio. Quod aūt aliquando se quantur hecticæ ostenditur, tum propter caliditatem febrilē putridā ducentem ad hecticam, tum propter nocumentum digestiuæ membrorum naturalium, nec obstat quòd hecticæ sint factæ, & per consequens independentes cum factæ sunt,

quia

quia tunc in fieri fuerunt depēdentes a causis iā dictis. Quod autem ephemeræ posſint ſequi apoſtemata intrinſeca iuxta quartam concluſionem oſtenditur, quia ſequuntur apoſtemata extrinſeca, quando inflammantur ſpiritus, non tamen poſſunt mittere putridā fuliginem ad cor, ſed tātum proportionem poteſt habere præciſe apoſtema intrinſecum ad inflammandum ſpiritum, nō mittendo putridam fuliginem ad cor, ſicut apoſtema extrinſecum. ergo &c. tenet conſequentia, & aſſumptum eſt ſatis manifeſtum. Poteſt enim apoſtema intrinſecum eſſe ita paruum vt poſsit inflammare ſpiritus, non mittendo putridam fuliginem ad cor, cum illud ſit facilius q̃ mittere vaporem putridum ad cor ſufficientem ad feb. putridam. Dicta autem Aui. veritatem habent in pluribus. Et tu adde quintam concluſionem quòd febres ſequentes apoſtemata intrinſeca plurimum ſunt vagantes non ſeruantes periodum ſui humoris, vt eſt apud Auic. 18. tertij. capitu. de apoſtematibus renum. Et experientia comprobatur, & ratione. quia periodicatio fit per nouum aduentum materiæ, aut per crementum putredinis eius, ſed hæc non fiunt temporibus determinatis in apoſtematibus, quare &c.

Apoſtemata vero apparentia, ſicut ſunt furunculi, & exituræ vel bubones quæ eueniunt in ea, & proprie apoſtemata magna, quæ fiunt in membris glandulosis, & in carnibus quæ vocantur molles, ſicut illa quæ fiunt in inguinibus a ſuperfluitatibus hepatis, & in aſcellis a ſuperfluitatibus cordis, & ſub aure à ſuperfluitatibus cerebri, quandoq; ſequuntur febres, et non euacuantur quin aut ſit illud, quod peruenit ex eis ad cor donec igneat ipſum calafactio ſola, aut cum putredine. Quod ſi fuerit calefactio ſola tunc erit de genere febrium apoſtematum intrinſecorum.

In parte præſenti oſtendit quæ feb. ſequantur ad apoſtemata extrinſeca dicens, quòd apoſtemata apparentia: ſicut ſunt furunculi. i. apoſtemata acuti capitis dicta ademanuel apud Auic. tertia quarti, & exituræ. i. apoſtemata colligētia humorem calidum, ſiue fiant incipiendo, ſiue permutando bubones ideſt apoſtemata ingninū. bubon. n. græce inguen latine quæ veniunt in ea, ſ. parte extrinſeca, ſiue apparenti. Et ſimiliter apoſtemata magna quæ fiunt in membris glandoſis. i. carnib. glandoſis mollibus, ſicut illa quæ fiunt in inguinibus a ſuperfluitatibus hepatis cuius inguina ſunt emunctoria, & in aſcellis a ſuperfluitatibus cordis, cuius ſunt emunctoria, & ſub aure a ſuperfluitatibus cerebri. quandoq; ſequuntur feb. quæ aliquando ſunt ephemeræ quando inflammando ſpiritus igniūt cor, non communicando tamē putridam fuliginem cordi, aliquando ſunt putridæ ſi putredo cordi communicetur. Appellat tamen Auic. ephemeras de genere feb. apoſtematū, quia frequenter ſequuntur apoſtemata extrinſeca, licet tranſlatio iudaica dicat de genere febrium ephemerarum quæ ſequuntur apoſtemata, & eſt textus ille clarus.

Et plurimum quidem accidit de iſtis febribus ſequentibus apoſtemata ſequentia cauſas primitiuas ex vlceribus, & ſcabie, & dolorib. & percuſsionibus, & caſibus ad quæ expelluntur materiæ, et retinentur in viis apud carnes molles eſt de genere febris ephemeræ. Et plurimum quid accidit de iſtis febribus ſequentibus apoſtemata, quorum cauſæ ſunt antecedentes ſicut repletiones, & oppilationes præteritæ ſunt putridæ, & ſecundum plurimū febres ſunt radices, & apoſtemata ſequentia, licet quandoque accidat econtrario. Hippocrates nominauit has febres malignas, quæ ex eis ſunt ephemeræ, et quæ non ſunt ephemeræ Et febres quidem ſequentes ea ſecundum plurimum ſunt ephemeræ, & ſi non ſunt ephemeræ ſunt malæ.

In parte præſenti Auic. ponit quæ feb. ſequantur apoſtemata diuerſificata ſm causas. & primo ſm cauſas generales. ſecundo ſm cauſas ſpeciales. ſecunda ibi§ Et plurimum quidem harum.§ Prima in tres. In prima ponit quę feb. ſequantur apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis primitiuis. In ſecunda quæ feb. ſequantur apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis corporeis. In tertia parte ponit quandam comparationem. ſecunda ibi§ Et plurimum quidem accidit.§ Tertia ibi§ Et febres quædam§ In prima parte dicit quòd febres ſequentes apoſtemata extrinſeca pēdentia à cauſis primitiuis, ſicut ſunt vlcera, ſcabies. i. excoriatio, dolores, percuſsiones, caſus nocentes aliquibus membris, ad quæ fluunt materiæ ſufficiēter retinētur in viis apud carnes molles, quæ ſunt in locis emunctorijs ſunt ephemeræ. Deinde in ſecuuda parte dicit, quòd ſm plurimum febres ſequētes apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis corporeis, ſicut repletiones, & oppilationes præteritæ. i. antiquæ ſunt putridæ. In tertia parte dicit quòd febr. ſequentes apoſtemata extrinſeca ſm plurimū ſunt ephemeræ, & ſi non ſunt ephemeræ ſunt malæ, & eſt aphoriſmus quartæ particulæ. In bubonibus omnes feb. malæ exceptis ephemeris: peſsimæ autem ſunt putridæ ſequentes apoſtemata peſtilentialia. Notandum primo quòd licet vlcera, ſcabies, & dolores ſint cauſæ corporeę, appellantur tñ ab Auic. primitiuæ in comparatione ad oppilationem, & repletionē quæ magis videntur corporeæ, & directius apoſtemata cauſantes. Aliter tamen poſſumus dicere quòd Auic. per vlcera, ſcabiem, & dolorem intelligit cauſas primitiuas horum factiuas. Notandum ſecundo quòd per vlcera, dolorem, & ſcabiem in membris extrinſecis, ſicut in pedibus, & virga attrahuntur materiæ a corpore ad membra illa, quæ fluentes iuxta inguina retinentur in carnibus mollibus exiſtentibus in inguinibus, quæ ſpongiæ ſunt, & ad hoc deputatæ vt recipiāt ſuperfluitates hepatis. Et ſimiliter ſi huiuſmodi ſint in brachijs fiūt ex ſimili cauſa apoſtemata in ſubaſcellis, & ſi in mento, aut labijs aut dētibus fiunt apoſtemata poſt aures, vel ſub aurib. Vltimo inſtatur contra dicta. quia ſi febres ſequētes apoſtemata extrinſeca ſm plurimū ſunt ephemeræ, & ad apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis primitiuis ſequant̄ pluries ephemeræ quàm putridæ, & econtra, ad apoſtemata extrinſeca pendentia à cauſis corporeis pluries ſequantur putridæ quàm ephemerę. ſequitur quòd apoſtemata extrinſeca pluries fiunt à cauſa primitiua quàm corporea. Ad hoc dicitur primo concedendo ad quod deducitur maxime ſub cauſis primitiuis comprehendendo vlcera, ſcabiem, & dolorem, ad huiuſmodi. Aliter poteſt dici quòd Auic. ſuperius locutus eſt comparatiue, vt quòd feb. ſequentes apoſtemata extrinſeca pendentia a cauſis corporeis ſunt pluries putridæ quàm ephemeræ in comparatione ad febrem ſequentem extrinſeca à cauſis primitiuis, quæ rariſsime ſunt putridæ.

Et plurimum quidam harum ſequuntur apoſtemata ſanguinea. & quādoq; accidūt ſequētes eryſipelas, & ſimilia ei.

In parte pręſenti dicit ꝙ feb. ephemeræ pluries ſequūtur apoſtemata ſanguinea, quàm cholerica, ſicut eryſipilam, formicam, & ſimilia, tum quia dolor eſt maior in apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico, quia eſt extenſiuus, & pulſatiuus, & in apoſtemate cholerico eſt pungitiuus, & quia plures vapores, licet non ita acuti eleuantur in apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico.

SIGNA.

Signa earum ſunt ea quæ diximus de anteceſsione apoſtematum ante eas, & facies eſt inflammata, & rubea, & eſt additum in ea ſuper diſpoſitionem ſanitatis, & non eſt caliditas vehemēter mordicans, quamuis ſit multitudo eius in eis, quoniā huius apoſtemata ſunt ſanguinea, niſi ſint febres ſequentes eryſipilam, & tunc iſtis febribus ſuccedit humectatio, & eſt pulſus in eis velox, magnus, frequens propter repletionem, & caliditatem, & eſt vrina aquoſa, alba propter curſum materierum ad apoſtemata, & vlcera.

In parte præſenti ponit ſex ſigna huiuſmodi febrium ephemeratum. Primum eſt anteceſsio apoſtematum. Secundum. quia facies eſt inflammata rubea notabiliter ſupra diſpoſitionem ſanitatis, quod ſecundum non eſt vniuerſaliter verum, ſed maxime verificatur in his qui multo ſanguine abundant. in his enim corporibus frequenter fiunt furunculi ad quos ſequuntur febres ephemeræ. ſecunda primi. Tertium, quia caliditas quamuis ſit multa propter multitudinem vaporum, & proprie in pendente ab apoſtemate ſanguineo, non tamē eſt multū mordax. mordacitas. n. argueret febrē putridam. verū ſi apoſtema ſit cholericū caliditas etiā eſt mordacior, licet ſit minor in quantitate, nunquā tñ cæteris paribus eſt ita mordax, ſicut eſt quādo eſt a putredine. Quartū. quia

istis succedit sudor lenis, similis naturali, cuius causa patet ex supradictis. Quintum, quia pulsus est magnus velox, & frequens, vt satisfaciat necessitati. Sextum, est vrina aquosa, i. subtilis alba, s. albedine translucente propter cursum materię ad apostemata. vnde diuertitur a vijs vrinæ, & hoc in principio, licet postea in fine præcedente actione caliditatis febrilis, & amplius non fluente materia ad apostema tingatur.

CVRATIO.

Oportet vt antecessio fiat in ea cum phlebotomia, & fluxu ventris, & curetur apostema cum eo quod oportet in capitulo suo, & subtilietur regimen, & non bibat vinum omnino, et non cibetur nisi post declinationem completam, & necessaria sunt ei extinguentia, & infrigidantia, humectantia, & emplastra infrigidata cum niue super membrum infirmũ apostemosum, ita vt non noceant apostemati, neq; faciant ipsum crudum, immo infrigidetur via inter ipsum, & cor infrigidatione penetrante in profundum.

Hic ponit curam. pro cuius notificatione memorãdæ sunt intentiones sæpe dictæ. Prima est euacuatio apostematis. secunda est infrigidatio quæ debetur febri. tertia correctio accidentium. quarta regimen vitæ in sex rebus. Curatio autem apostematis duplex exigit regimen. Primũ debetur causæ antecedenti exigens tres intentiones. s. euacuationem, diuersionem, & fluxus interceptionem. Euacuatio autem complenda est cum phlebotomiis, & aliis euacuationibus ſm humorum exigentiam. Diuerso autem completur cum vẽtosis, cum scarificatione, cum sanguisugis, ligaturis, & similibus. Sed fluxus interceptio perficitur cũ repercussiuis positis super membro, per quod materia fluxura est. Et aliquando materia existente subtili acuta cum bibitis, quæ materiã ingrossant, & immobilitãt, sicut syrupus de papauere, & similia. Sed regimen particulare exigit tres intentiones. repercussionẽ conuenientem in principio. repercussionem cum resolutione conuenientem in augmento, vsq; ad medium status. resolutionem conuenientem a medio status vsq; per totam declinationem. Si vero maturatur in augmento ministranda sunt repercussiua cũ maturatiuis, & in statu maturatiua sola. quo maturato erumpendum est, & cura vlceris curãdum. Repercussiua tamen in omnibus apostematibus non sunt applicanda. horũ tamen inuestigatio non pertinet huic parti. sed perquirenda sunt hæc quarta primi, & tertia quarti. Secũda intentio est infrigidatio, quæ debetur febri cum interius, & exterius applicitis. Tertia intentio corrigit dolorem ſm ꝙ oportet, & corpus humectat, & si vapores respirent ab apostemate ad cor, aut ad alia membra nobilia, aut materia retrocedat, approximanda sunt emplastra infrigidata cum niuẽ supra membrũ apostemosum infirmũ, ita vt non noceatur apostemati, nec fiat ipsum crudum. tertio infrigidetur via inter membrum apostematum, & cor infrigidatione penetrãte in profundum, & huiusmodi etiam debent esse styptica, & hoc magis conuenit in augmento, & statu, quàm in principio. Et hęc non debent applicari super hoc apostemate, sed distanter ab eo, vt intercipiantur vapores, & materia ne tenderet ad cor, & ad membra nobilia. regimẽ autẽ in cibo, & potu subtilietur, & non bibat vinum, neq; comedat carnes, & non cibetur nisi apud declinationem cõpletam. s. paroxysmi, & aliqũ regimẽ administretur ſm exigentiã apostematis, & febris.

De febre ephemera ex terrestreitate, idest quando cutis fit dura vt testa. Cap. XXXVII.

HAec febris iterum sequitur priuationem resolutionis propter oppilationes non profundatas. Et plures quidem hominum cum dimittunt consuetudines suas balneandi, febriunt. Et plures eorum sunt illi in quorum corporibus generatur vapor cholericus, propter cõpletionem corporum eorum, & ciborum ipsorum, & aquarum ipsarum malarum, & propter dispositiones eorum accidentes ex vigilus. Curatio eius est extinctio, & administratio balnei, & sudare in eo post declinationem, & fricari cum eis quæ sunt sicut furfur, & farina fabarum, & amygdalæ amaræ, & semen melonis, & aliquid de alusen, & baurach. Et sicut cibus eius extinguens, et humectans, et vinum eius sit plurimæ commixtionis et iteret balneum multotiens.

In hoc capitulo agit de feb. ephe. ex terrestreitate cutis. i. ex oppilatione quæ fit in poris cutis a causis intrinsecis, quæ sunt tres. s. strictura pororum in creatione sua, lutum retentũ in superficie pororum resecatum in quarta digestione, & tertia humores grossi, aut viscosi ĩ poris inuiscati. & quarta causa potest esse nouæ cutis non porosæ restauratio. Istę autem vocantur oppilationes non profundæ, quia sunt in poris cutis ad differentiam oppilationum, de quibus supra, & quæ dicit in hoc capitulo satis manifesta sunt. Aquam malam sicut aqua thermarum, propter dispositiones eorum accidẽtes ex vigilijs sicut sunt artes, & exercitia. Alusen est herba salsi saporis, inuenta in littore maris quæ comburitur, & eius cinis vocatur cinis alchadi, ex quo fit vitrum. hic cinis valet ad cutis abstersionem.

De febre ephemera ex calore. Cap. XXXVIII.

QVandoq; accidit ex calore aeris, et calore balnei, et similium febris ephemera. Et plurimum eius non accidit nisi ex vehementia caloris solis.

Determinat de ephemeris comparatis ad causas, quæ veniunt de foris, & sunt quinque, & sic facit quinque capitula.

Capitulũ primũ est de ephemera ex calore qđ habet tres partes. In prima ponit cãs, & modũ prouẽtus. secundo signa. tertio curã. ptes patẽt. Prima in duas. primo enumerat causas. scđo diuersitatẽ impssionis illarũ. scđa ibi §Et est prima.§ In prima dicit ꝙ ex calore balnei calore aeris, & sitium. s. calore ignis accidit febris ephemera. sed ſm plurimũ accidit ex vehementia caloris solis cum cõiter plus nobis occurrat.

Et est prima suspẽsio eius cum spiritu animali, cum primũ quod eo læditur sit caput, calefacit enim aer eius, et peruenit ad cor, et fit febris, deinde spargitur in totum corpus.

In parte ista ostendit quæ causa ex prædictis magis alteret cerebrum. secundo ostẽdit quæ magis alteret cor. secũda ibi. §Et quãdoq; fit eius.§ In parte prima dicit ꝙ prima actio caliditatis solis est in spũm aĩalem eo ꝙ primũ qđ lædit cũ caliditate solis est caput. Calefacit. n. aer eius. s. spũs cerebri, qui est de natura eius, & peruenit ad cor. s. caliditas illa per spũm vitalem, qui contiguus est animali, maxime in rete mirabili vt est apud Auic. prima tertij. capit. de melancholia.

Vel aliter calefit aer eius. s. inspiratus ad cerebrũ, per eius euentationẽ. quinta tertij, & peruenit ad cor, quia talis aer supercalefactus potest cordi communicari. Cum autem peruenit ad cor fit febr. eo ꝙ cor est primũ subiectũ febris, deinde spargit in totũ corpus. Ex quo infert sparsionẽ caloris febrilis in totũ corpus non est de essentia feb. quod verũ est quantum ad sparsionẽ actualem, non quantum ad aptitudinalem.

Et quandoq; fit eius suspensio cum corde propter caliditatem anhelitus, et quandoque custoditur caput a calore. Sed illa quæ ex sole accidit plurimum incipit in cerebro, et capite: et propter illud qui non est mundus, impletur caput eius. Et illa quæ nõ fit ex sole, sed fit ex diebus canicularibus, et ex balneatione: et ex aliis impressionem facit in cor.

In parte ista ne aliquis crederet ꝙ a calore extrinseco semper in primis alteraret cerebrum, ostendit quòd aliquando in primis calefit cor per aerem inspiratum, & proprie quando tegitur cerebrum cum capello, aut alia re ne primo calor continentis imprimat in ipsum. Et in summa concludit quòd quando fit impressio in corpus humanum a sole actu radiante, prima impressio incipit in capite, propterea cũ caput non est mundum repletur humiditatibus liquefactis in eo, quæ liquefactæ ad diuersas partes fluunt, & sic homines algorãtur, incurrunt enim grauedinem capitis, & ipsis fluentibus ad nares incurrunt nasitatem, & fluentibus ad cannam incurrunt raucedinem. Si vero fiat impressio in corpus humanum a sole non actu radiante sicut fit in diebus canicularibus hominibus stantibus in vmbra, & sicut in balneo a caliditate balnei, & hominibus stantibus prope ignem valde magnũ propter eius caliditatem, tunc prima impressio incipit in corde propter aerem inspiratum. Sunt autẽ dies caniculares a de- Dies caniculares.

cima

cima iulij vsque ad vigesimam angusti. taliter dicti propter stellam quæ canis appellatur, in quibus diebus sunt in aere vapores exusti venenosi, vt dicit Auic. in tertia tertij. in capitulo de conseruatione sanitatis oculi.

Signa sunt causa eueniens ex vehementia inflammationis capitis in parte solari cerebri, et fortasse est cum grauitate, et repletione, si non fuerit corpus mundum, et magnitudo anhelitus in parte cordiali. Et est illud quod apparet de corpore vehementis calefactionis calidius interiore eius. Et de illis quibus scitur illud est, quòd sitis eius est minor siti illius, cuius caliditas est illa caliditas, et est in hac habitudine contraria, vel diuersa ei, quæ est ex densitate.

Signa sunt quatuor. primum in ipsa causa immediate præcedens. secundum vehementia inflammationis capitis in parte soli exposita, & fortasse sequitur grauitas capitis, & algoratio si caput fuerit repletum. tertium magnitudo anhelitus in parte cordiali propter caliditatem cordi impressam, & in his dictis innuit magis magnificari anhelitum qñ prima impressio est in cor. quartum. quia pars exterior capitis est calidior interiore eius, nõ quidem absolute, sed in comparatione ad alias febres in quibus magna est caliditas interius, & pauca exterius, sicut maxime accidit in ephemera ex oppilatione a vento, aut continente frigido. hoc autem declaratur per sitim quæ est pauca in hoc ephemerante a calore continentis respectu sitis in alio ephemerante ex alia causa, qui habet tantam caliditatem exterius, sicut iste. ille enim plus sitiet propter vehementiorem caliditatẽ intrinsecam. CVRA.

Est necessariũ vt incipiatur in curatione eius cum eo quod infrigidat ex embrochis super caput, et pectus, et ex oleis frigidis, et proprie oleo rosato infrigidato super niuem, quod fundatur super caput, et pectus ex loco longinquo, et detur in potu aqua frigida, et quæ currũt cursu eius, et sine cessatione eius fiat illud vsquequo declinet febris. Cumq; aufertur, ingrediatur tinam, et non tangat eum tina, si fuerit cũ eo febris, et balnea cum aqua tepida, non permittas aerem eius calefacere ipsum, et non timeas ex effusione aquæ calidæ super caput eius, quoniam ipsa humectat, et resoluit febrẽ, et necessitas ad balneandum plus est, quàm necessitas ad vngendum. Cum ergo egreditur tũc frica caput eius cum oleis frigidis, sicut est oleũ rosatum, et de nenufare.

Quæ dicit in cura sunt manifesta. non tangat eũ tina, quia timetur caliditas, æqualis enim caliditas in tina quæ est subiectum densum sic cum magis imprimit quàm æqualis caliditas aquæ, & necessitas ad balneandum est plus quàm ad vngendum, quia balneum infrigidat, humectat, & excludit vapores & vnctio solum infrigidat, & humectat, sed non excludit vapores.

De febre ephemera, quæ accidit ex frigore, & balneatione. Cap. XXXIX.

Qvandoq; accidit ex frigore, et balneatione cum aquis frigidis vt condensentur pori apparentes, et coarctentur vapores fumosi, secundum quòd dictum est in illa quæ fit ex æstuositate, quare accidit febris, et multotiens perducit ad putridam, et non perducit ad illam febrem nisi quando vapor præfocatus est acutus, non suauis, suauis enim non generat eam. SIGNA.

Sunt eius causæ, et corpus in ea in primis cum tangitur, nõ est vehementis caliditatis. Cumq; figitur manus sentitur calor eleuari, et pulsus non est in paruitate, in qua est in illa quæ fit ex angustia, & tristitia, et fame; quoniam non est illic resolutio, sed est velox propter necessitatem. s. attrahendi aerem, nisi sit frigus vehemens, et fortasse declinat ad duritiem, et oculus non est profundus, immo quandoq; est inflatus, propter vaporem coarctatum: et vrina quandoq; est alba, quoniam caliditas est præfocata, et quãdoq; est tincta, quoniã cailditas quæ resoluitur ex poris expellitur ad viam vrinæ. CVRATIO.

Cooperiantur in febre donec sudent, cum ergo declinant, ingrediantur balneum, et balneentur cum aqua ad caliditatẽ decliui, et cum aere calido, et embrochentur super ipsos aquæ, in quibus decocta sunt, sicut amaracum et anethum, et sisymbrium, et fricetur cum eis quæ diximus, quæ abstergũt poros et mollificant eos, et postponatur in eis inunctio vsque quo sudent, et fricentur, et balneentur cum aqua calida valde. Et oportet vt antecedat balneatio cum aqua, balneationem cum aere, deinde inungantur cum aliquo ex oleis dilatantibus poros, et fundatur super capita eorũ iterum, sicut oleum de anetho, et cheyri, et de chamæmilla. Et cibentur de cibis leuibus, et aromatizentur. Et sumant in potu vinum album subtile commixtum, et est melius eis, quàm aqua propter quod est in eo desudatione, et prouocatione. Et inunctio cum oleo aliquo patientibus ex labore, est magis iuuatiua, quàm patientibus ex soliditate.

Quæ dicit in prima parte quantum ad causam, & modum euentus eius sunt manifesta, & non perducit ad illam. s. putridam nisi vapor acutus insuauis. suauis enim non faceret putridam, licet possit facere ephemeram, & forte synocham sine putredine si exuberet in quantitate. Signa sunt quinque, & satis nota. pulsus velox, vbi propter vehementem frigiditatem sit arteria indurata, tunc enim oportet satisfieri necessitati per frequentiam, vrina quãdoq; est alba. s. quando caliditas est obsessa ab exteriori frigore, vt fere extinguatur, & materia nõ remouetur ad vias vrinæ. Et quãdoq; tincta est quando materia quæ per poros consueuit resolui retenta propter oppilationem, pellitur ad vias vrinæ.

Sed cõtra si caliditas est diminuta, vel extincta nõ est feb.

Dicendum. vt patet ex superius dictis nõ esse inconueniẽs cum caliditate fere extincta esse febrem, sicut in moriẽte ex febre cum anhelitus est frigidus de quo dictum est superius.

Pro cura. Vertit intentionem principaliter contra causam. s. oppilationem non negligendo tamen reliquas intẽtiones. Isti ergo operiantur pannis donec sudent, & declinante febre balneẽtur in aqua notabiliter calida, ita tamen vt non mordicet, quia poros constringeret. septimo therapeu. Et si in ipsa essent decoctæ aliquæ herbæ sicut maratrum. i. maiorana, anethum & sisymbrium, quod est species mentæ esset magis pororum dilatatiua. Deinde si oportet succedat balneatio in aere. balneum. n. aqueum debet præcedere vt poros dilatet, & mollificet, aereum autem subsequens, vt materiã sudorosam educat, & aquam in poris retentam, ne reducens se ad frigiditatem oppilet. Postea fiat inunctio cum oleis dilatantibus poros, sicut oleũ de Keyri. i. viola saracenica, de anetho, & chamæmilla. postponit autem inũctionem quia timet oppilationem propter viscositatẽ olei. qua propter liberius conceditur inunctio ephemerantibus ex labore, quàm ephemerantibus ex oppilatione cum in illis non timeatur oppilatio, cibantur autem his peractis, & cum iam feb. declinauerit & bibant vinum mixtum, quia magis prouocat vrinam, & sudare facit.

De febre ephemera ex soliditate vel condensatione cutis causata ex aquis stypticis. Cap. XL.

Qvandoq; accidit illis, qui balneantur in aquis stypticitatem faciẽtibus, sicut super quã vincit virtus aluminis, aut draganthi vt vehemẽs fiat spissitudo pororum apparentium, quare cõprimũtur eorum vapores, et accidit eis quod diximus aliquotiens, et multotiens quidem perducit ad putredinem.

De signis. Cap. XLI.

Significant eã causæ, et quod significatur de nigredine cutis, quasi ipsa extensa sit præparata ꝑparatione qua præparãtur coria, et sicut si tãgatur cutis infusa in aqua dragãthi, & est dispositio in additione caliditatis post tẽpus. i. nõ statim ex tactu cutis, sicut in aliis de illis quæ accidunt ex oppilatione pororum, et pulsus est debilior, et minor, & vehmentioris velocitatis. Et vrina est veh ementius alba, & tenuis sicut vrina mulieris, et non est in corporibus eorum diminutio, neq; in oculis eorum profundatio. CVRATIO.

Oportet vt euretur cum propinquitate curationis eorum, qui sunt ante eos. Veruntamen eis non datur in potu vinum, nisi post fiduciam vehementem amplitudinis pororum, nisi sit condensatio parua, fortasse enim tunc aperit eam vinum. Et oportet vt subtiliatio regiminis eorum sit maior, et mora eorum in aere balnei, & balneatione eorum cũ aqua calida maior, & öportet vt tardetur iunctio eorum plus.

Quæ dicit in prima parte quantum ad causas, & modum euentus eius sunt satis manifesta, timet tamẽ in hac oppilatione magis euentum putridæ q̃ in oppilatione a frigore, cum hoc sit fortior. Draganthi, i. vitrioli, quod est valde stypticũ. Signa sunt sex in litera posita, & satis nota.

Sed de pulsu dubitatur quomodo sit multũ velox ipso existente multum debili, & arteria facta per siccitatẽ inobediente. Respõdetur quòd forte per velocitatẽ intelligit frequentiam. Vel dicitur ꝙ propter magnam necessitatem ex multitudine fumorum propter fortem oppilationem, nam non potente satisfacere per magnitudinem cogitur satisfacere necessitati per velocitatẽ, & frequentiã. Et licet virtus sit debilis, & arteria inobediens ad magnificandum, nõ tamen ad velocitandũ. Vrina est alba sicut mulieris, non tamen est tenuis sicut mulieris. Vrinæ nãq; mulierum sunt communiter grossiores vrinis virorum. Causa autem subtilitatis, & albedinis vrinæ est suffocatio caloris a forti oppilatione. CVRA est similis curationi ephemeræ de qua statim sermo pręcessit. Sed quia hoc est fortior oppilatio timetur magis vinum in hac, q̃ in præcedente ne inflãmando, & non aperiendo ducat ad putridam. Propterea non conceditur nisi postq̃ confidimus ꝙ per balneum, & reliqua remedia iã sit facta deoppilatio, aut nisi oppilatio sit parua, vt quia paruo tpe steterit in aquis stypticis. Vinum superfluum, & propriæ vinosum, & antiquũ in corporibus repletis, & inconsuetis minatur periculum apoplexiæ, aut apostematis cerebri, propterea primo laborandũ est in vomitu, vt educat̃, pro quo vomitu si non fiat faciliter, detur multa aqua tepida, nam aut eum faciet vomere, aut reprimet vapores vini, & fiat lenitio ventris cum aqua, vtputa exhibendo cassiam tractam cum aqua decoctionis prunorũ, & tamarindorum ad educendum vinum, & vapores, & si perseueret dolor capitis fiat phlebotomia ad euitandum.

De febre ephemera ex vino. Cap. XLII.

QVandoq; accidit ex vino febr. ephemera, & cura eorum est cura ebrietatis, & fortasse indigent solutione cum aqua fructuum, et similibus, & phlebotomia, & vomitu, & proprie quando perseuerat dolor capitis eorũ, & oportet vt ingrediatur balneum post declinationem.

Pro cura ebrietatis redi ad primũ tertij, & ad tertiã primi.

De febre ephemera ex cibis calidis. Cap. XLIII.

CIbi calidi faciunt febrem ephemeram, & sicut illa quæ est ex sole secundum plurimum est cerebralis, & in spiritu animali. & illa quæ fit ex balneo est cordialis, & in spiritu vitali. similiter illa quæ fit ex cibo est hepatica, & in spiritu naturali.

Eius curatio. Cap. XLIIII.

ESt prouocatio cum infrigidantibus notis, & solutio naturæ est melior cum siracost, & tamarindis, & rectificare hepar cum eis quæ sunt aqua endiuiæ, & oleum, & syrupus acetosus, & emplastra infrigidantia ex sandalis. & camphora, & aqua rosarum, & oleo, & succo eius, & ex succis oleorum infrigidatus actu. Et extinctio cum cibis frigidis, & humidis.

Cibi calidi sicut allia, cæpæ, aromata, & huiusmodi calida in tertio, aut quarto gradu: febrem faciunt ephemerã inflammando spiritus, & proprie naturales. Et ex his accipe triplicem modũ verũ ephemeræ secundum triplicem spiritum animalem, vitalem, & naturalem, qui est subiectum calefacti esse quod est causa cõiuncta ephemeræ. Pro cura vertit intentionem ad educendum cibum calidum, & materias inde genitas cum siracost. i. mãna distemperata cum aqua decoctionis prunorum, tamarindorum, & similium lenientium, & infrigidantium. Secundo, vertit intentionem suam ad infrigidandum & confortandum hepar quod est spirituum principium naturalium cum aqua endiuiæ sumpta cum syrupo acetoso, & conueniens est syrupus de granatis, & oxyzacara. Et infrigidandum est hepar. & etiam cor cum exterius applicitis compositis ex sandalis, camphora, & aqua rosata, & succo rosarum, qui licet sit calidus valet tamen ad confortandum sua aromaticitate, & similiter frigidis actu, & potentia sicut semperuiuæ, solatri, & plantaginis, nenufaris, & similibus, & regimẽ in cibo, & potu declinet ad frigidum, & humidum.

Tres spẽs epheme.

Et sic cum Dei gratia sit finis expositionis huius primi tractatus primæ Fen quarti Auicennæ.

Principium sermonis de febribus putridis, & complementum sermonis est in febribus & sanguineis, & cholericis.

Tractatus secundus continet capitula. LXVIII.

Sermo vniuersalis de febribus putridis. Cap. I

HAec rubrica sic exponitur. tractatus secundus est principium sermonis in febribus putridis, de quibus principaliter agitur in pręsenti tractatu, & est cõplementum in febribus sangnineis, & cholericis quę non sunt putridæ sicut synocha sine putredine, & sicut febris adusta, siue causon quæ potest fieri absq; putredine choleræ per solam eius adustionem. omnes tamen hæ febres dicuntur humorales. Deinde sequitur sermo vniuersalis in febrib. putridis, hæc enim est rubrica huius primi capituli.

PVtredo accidit aut propter cibum malũ cum est præparatus vt putrefiat illud quod generatur ab eo propter malitiam suæ substantiæ. Aut propterea quòd velociter recipit corruptionem, quamuis sit bonæ substantiæ sicut lac. Aut quoniam est aquosus, nutrimenti mali, cuius aquositatem recipit sanguis, sicut illud quod generatur a fructibus tardis, humidis valde. Aut quoniam est ex illis quæ non conuertuntur ad sanguinem bonum, immo remanet humor malus frigidus, quem abhorret calor innatus, & succedit ei extraneus, sicut ille qui generatur a cucumere, & citrulo, & piris, & similibus. Aut malitia artificij eius. Aut hora ipsius. Aut ordo eius secundum quòd scis.

Cibꝰ multipliciter putrediñe facit.

Hic tractatus secundus diuiditur in duas partes. In prima parte agit Auicẽna de febribus putridis in generali. In secunda in speciali. secunda ibi§ Febres cholericæ. § Prima in tres. In prima agit de causis putredinis, & diuersitatibus eius, & de diuersitatibus febrium putridarum. In secunda ibi. § Significat§ i principio sequẽtis capituli ponit signa febriũ putridarũ in gñali. In tertia ibi§ Scias§ ponit gñalẽ curationẽ febriũ. licet forte magis ad intẽtionẽ cõditoris possit. hic tractatus diuidi in tot ptes, quot sunt capitula. Primũ capitulũ diuidit̃ in tres ptes. In prima ponit causas putredinis. In scd'a ibi. § Et putredo quidẽ qñq; est cõis. § ponit diuersitatẽ putredinis. In tertia ibi§ Et putredo choleræ. § ponit diuersitatẽ febriũ putridarũ Prima in quatuor sicut quatuor sunt causæ putredinis. s. cibus, oppilatio, aer, & humor. secũda ibi§ Aut pp oppilationẽ. § tertia ibi§ Aut pp dispõnes extrinsecas. quarta ibi. Et plurimũ causarũ putredinis. § Et licet multæ aliæ possint esse causæ putredinis sicut venenũ, medicina putrefactiua, accidẽtia animi, vsus venereorũ, & similia. tñ mentionẽ fecit de causis cõtingẽtibus pluries dãs p ipsas reliquas cãs intelligere. Prima ps põt diuidi in septẽ ptes, s̃m ꝙ septem modis ex pte cibi põt i humano corpe accidere putredo. ptes patebũt discurrẽdo p textũ. Prima causa est malitia subæ. i. ppríetas cibi p quã nõ est paratus vt patiat̃ a calore humano trasmutationem perfectam in chylũ sicut fungi, & fruges collectę tpe pestilẽtiali, carnes crudæ, & similia. vnde genitũ ex eo est ad putredinẽ paratũ. & ad hanc causam reducuntur cibi habentes proprietatem indiuidualem nocentẽ vni homini, & non alteri

Quatuor putredinis causæ.

Cibus septem modis putredinem generat.

alteri ſicut in me caſeus. Secundus modus eſt, quia quanuis ſit bonæ ſubſtantiæ, eſt tamen ex illis quæ velociter recipiunt corruptionem ſicut lac. eſt enim bonæ ſubſtantię, quia currit proprietas inter ipſum, & hominem, vt à calore humano ſibi proportionato, & debite applicato ſit in chylum bonũ transmutabile, ſed tamen eſt ita facile alterabile propter modum ſuæ ſubſtãtiæ, vt à calore ſibi diſproportionato facile putreat.

Tertia cauſa quando eſt cibus nutrimenti mali aquoſi cuius aquoſitatẽ recipiat ſanguis, ſicut illud quod generatur à fructibus tardis humidis. Pro quo nota, quòd ſunt multi cibi aquoſi, quorũ aquoſitates ſtomachus, & hepar ſeparant ab illo, quod in ſanguinem conuertitur. & iſtorum aquoſitatem non recipit ſanguis. Et quidam ſunt quorum aquoſitas non facile ſeparatur per primam digeſtionem, neq; ſecundam, & iſtorum aquoſitas remanet in ſanguine. & ſanguis iſte qui eſt calor naturalis, non habens ſufficiens dominium ad humidum ſuum regulandum facile putret. Et primi penes Auicennam ſecundo canone. capitu. primo habent complexionem debilem, & ſecundi complexionem fortem. ita vt non ſuæ ſubſtãtiæ facile ſeparentur. Exemplum primi. ſunt ficus, & vuæ recentes quorum humiditates, pars magna ſeparatur in prima digeſtione à chylo, propterea ventrem leniunt, & a peponibus humiditatis ſeparatur pars magna in ſecunda digiſtione, quę multum vrinare facit, & iſta habent complexionem debilem. Exemplum ſecundi. ſunt ſicut perſica, pruna, ceraſia, & ſimilia, quorum humiditas nõ bene ſeparara per primã, aut ſecundam digeſtionem remanet in ſanguine. Et iſta habent complexionem fortem in comparatione ad calorẽ humanum. licet abſolute, ideſt in comparatione ad igneum habeant complexionem debilem. Oleum autem abſolute habet complexionem, & mixtionẽ fortem, cuius partes nõ poſſunt adinuicem ſeparari per actionem ignis. Fructus autem iſti dicuntur tardi, quia propter ſuperfluam humiditatem tarde digeruntur, ſicut perſica &c.

Quarta cauſa eſt, quando cibi ſunt multum frigidi, & difficilis digeſtionis, ex quibus non eſt aptus bonus ſanguis generari, immo generatur humor frigidus crudus cui calor naturalis non poteſt dominari, vnde ſuccedit in eo calor extraneus ducens ad putredinẽ, & iſtæ modus differt a primo, quia ille ducit ad putredinem merito proprietatis, hic autem merito ſuperfluæ frigiditatis. Et differt a ſecundo modo, quia ille eſt merito modi ſubſtantiæ faciliter ad putredinem paratus. Et differt à tertio, quia ille parat ad putredinem merito humiditatis ſuperfluæ. Exemplum huius quarti modi ſunt cucumeres, citruli, & pira. cucumeres autem ſunt qui noſtro idiomate vocantur taliter frigidi in ſecundo. citruli autem ſunt minores adhuc frigidiores, & deteriores, ex quibus humores groſsi, frigidi generantur, qui putrentes propter cauſam dictam ſunt cauſa febrium chronicarum, phlegmaticarũ. Pira ſimiliter non omnia, ſed illa maxime quæ ſunt ſtrangulosa, & non poſſunt comedi niſi cocta..

Quinta cauſa eſt malitia artificij, vt cum cibi non debite coquantur, aut indebite præparentur, ſicut cum piſces cum lacte miſcentur, aut cum piſces elixi tenentur cooperti, conuertuntur enim in venenũ. ſexta tertij. Sexta cauſa eſt hora cibi, ſiue tempus inconueniens, ſcilicet quando ſumitur cibus ſuper alio ſemidigeſto, prohibetur enim digeſtio primi per aduentum ſecundi, & forte vterq; corrumpitur. Septima cauſa eſt ordo malus, vt cum cibus groſſus præponitũ ſubtili, qui ſubtilis primo digeritur, & eum non poſsit pelli extra ſtomachũ cum non amplius ſit aptus pati à calore ſtomachi, vt naturalis patitur ab eo tanquam à calore abſolute, & putreſit. Et hæc omnia debent eſſe ſcita tertia primi capitulo de regimine eius quod comeditur, & bibitur. ideo dicit ſecundum quòd ſcis. Sunt autem præter has aliæ cauſæ ſicut nimia quantitas cibi, aut paucitas eius, de quibus decimatertia tertij, ſed per iſtas ſeptem ab Auicenna poſitas poſſunt reliquæ intelligi. Quid autem ſit putredo dicetur.

Aut propter oppilationem prohibentem reſpirationẽ, & euentationem, propter complexionem corporis malam, cum non poteſt digeſtionem facere bonam.

In hac parte ponit ſecundam cauſam putredinis, quæ eſt oppilatio. Et diuiditur in quatuor partes. In prima ponit quòd oppilatio eſt cauſa putredinis mediante mala complexione, quam oppilatio cauſat. In ſecũda oſtendit quòd oppilatio eſt cauſa putredinis debilitãdo virtutem. In tertia ponit quibus modis mala complexio cauſat putredinem. In quarta oſtendit quomodo oppilatio, & effectus ab ipſa pendentes ſunt reciproci, & ſeſe mutuo augent, & fouent, ſecunda ibi §Et ſunt iterum virtutes.§ tertia ibi§Et huius quidem complexio.§Quarta ibi§Et iſtę cauſæ ſunt.§

In prima parte dicit quòd putredo fit, aut propter cibos ſicut dictum fuit, aut propter oppilationem ad quam oppilationem, ſequitur probibita tranſpiratio, quia prohibetur aeris frigidi inſpiratio, & ipſius facti calidi, & inutilis ſimul cũ vaporibus expiratio Et ſequirur etiam prohibita euentatio, quia calidum actuale, tam ſpirituum, quàm membrorum non poteſt debite infrigidari. ad prohibitam autem reſpirationẽ, & euentationem ſequitur mala complexio, quæ ſecundũ plurimum eſt calida ſaltem in principio. licet poſtea tandem fiat frigida cum ſpiritus corrumpuntur, & calor extinguitur. Ad complexionem autem malam ſequitur mala digeſtio, per quã malam digeſtionem humor de nouo generandus fit malus, & qui genitus eſt corrumpitur.

Et ſunt iterum virtutes de illis, quæ non faciunt in cibo, aut humore aliquid, propter priuationem reſpirationis humorum, quare dimittunt eum crudum.

In hac parte ſecunda oſtendit quomodo virtutes debiles ſint cauſa putredinis, quarum virtutum debilitas ſequitur oppilationem propter priuationem reſpirationis. non enim faciunt in cibo, neq; in humore aliquid, quia dimittunt eum crudum, & quando eſt crudus non regulatur à virtute quare capitur à calore agente, vt elementaris, & ſic paratur ad putredinem & putreſit cum calor in nobis rariſsime habeat vim aduſtiuam.

Sed dubitatur quia videtur quòd hęc cauſa non differat à prima. nam virtus non debilitatur niſi propter malam complexionem ſequentem oppilationem. Dicendum quòd in prima cauſa licet ſit mala complexio, & debilitas virtutis ſicut in ſecunda, attamen aliud eſt humorem nõ regulari à virtute, & aliud eſt ipſum alterari propter malitiam complexionis agentis in ipſum, ſicut fit in prima cauſa. In ſecunda autẽ ſolum derelinquitur à regimine naturæ mala complexione non concurrente poſitiue ad ipſius putredinem. Nota etiã quòd multotiens accidit ꝙ ſtante debita complexione membri cum ſufficientia ſpirituum, virtus tamen non ſufficit bene digerere, eo quòd anima eſt alteri operi intenta, ſicut accidit in illis qui profunde ſpeculantur. Sicut enim attenti fortibus imaginationibus delata ſub oculis non videmus. ſecundo de anima. ſic etiam attenti fortibus imaginationibus non bene digerimus, ſecundũ plurimũ tamen virtutes deficiunt ab operando propter defectum in ſpiritibus, aut membris.

Et huiuſmodi quidem complexio, aut generat humorem malum, aut corrumpit id quod generat, propter abbreuiationem ſuam in digeſtione: & quia mouet eum motu pigro.

In hac tertia parte oſtendit quòd mala complexio eſt cauſa putredinis tribus modis. Primus. quia generat humorem malum, ſiue generet ipſum per digeſtionem corruptam. ſicut quãdo ſtomachus generat phlegma acetoſum, aut rem fumoſam qualis non debet in ſtomacho hominis ſani ſecundũ ſpeciem generari, & ſicut hepar generat choleram vitellinam, aut citrinam ſiue generet humorem malum per digeſtionem diminutam per remiſsionẽ, ſicut ſi generet ſanguinem phlegmaticum non decoquendo chylum ſufficienter, aut per digeſtionem diminutam per intentionẽ ſicut ſi generaret ſanguinem nimis calidum nimis excoquendo chylum.

Secundus modus eſt, quia corrumpit illud quod generat per diminutionem ſuam, quia generando corrumpit illud quod generat corruptione proxima in putredinem quia deficit à perfectione digeſtionis, quomodocunque deficiar, & non eſt differẽtia inter cauſas primam, & ſecundam, niſi quia in ſecunda generando diſponit ipſum diſpoſitione proxima ad putrediuem, ſed in prima non. Tertius modus eſt, quia mouet ipſum motu pigro ad finem ſuum, quare tardatus capitur à calore extraneo, & putreſit ſiue illum humorẽ actu generet,

neret, siue iam generatus sit. nam cum à virtute digerente mouetur subiectum a terminato in terminatum per viam terminatam, sicut qñ de cibo fit chylus, & de chylo sanguis, & de sanguine humiditates secundæ nisi debita velocitate agat, quandoque præoccupatur materia a calore extraneo, & non peruenit ad suum intentum, sed putrefit sicut chylus bene digestus in stomacho putrefit, quando non potest transire per pyloron, eo quòd in pyloron est aliquis cibus non digestus viam præoccupans. Exemplum huius est vas plenum aqua quod circunducitur, ꝙ tamen aqua non cadit deorsum si circunducatur velociter, dato ꝙ aliquãdo fundus vasis sit supra aquam. Si vero tarde circunduceretur tunc caderet deorsum, & motus rectus præoccuparet motum circularem.

Et istæ causæ sunt iuuantes in generatione oppilationis generantis putredinem.

In ista parte ponit quòd oppilatio, & effectus sui reciproce se augent, & fouent. Nam istæ causæ, scilicet mala complexio, & debilitas virtutis sunt iuuãtes in generatione oppilationis generando humores malos qui oppilant, quæ oppilatio est causa putredinis causando malam complexionem, & debilitando virtutem.

Aut propter dispositiones extrinsecas ex aeribus malis, sicut est aer pestilentiæ: & aer lacunarum, & locorum infusorum, in quibus madefiunt res vt linum, & aspaltum. Et quandoq; aggregatur de eis numerus rerum plurimus.

In hac tertia parte ponit tertiam causam putredinis dicẽs, quòd putredo fit ꝑpter dispositiones extrinsecas ex aeribus malis. sicut est aer pestilens, & aer lacunarum, siue paludũ, & aer locorum insusorum in quorum aquis ponuntur res ad macerandum sicut linum, & aspaltum. spaltus autem est iuncus, ex quo fiunt in hispania funes, sicut apud nos fiunt ex canabe, qui etiã funditur in aquis vt maceretur. nam aquæ illę, & si sint laudabiles putrent, cum huiusmodi infunduntur in eis. & vapores ab eis eleuati corrumpunt aerem, qui inspiratus simul cum vaporibus illis putrefacit humores. Aer tamen pestilentialis præter putredinem habet proprietatem venenosam, qua inducit malignã putredinem paruo tempore occidentẽ, & ideo febres pestilentiales sunt feb. acutissimæ, febres autem pendentes ab aeribus putridis non habentibus hanc proprietatem venenosam ẽm plurimũ sunt chronicæ.

Et quandoq; aggregatur numerus rerum, idest causarũ putredinis, quia plures simul concurrunt ad causandum putredinem, scilicet cibus, oppilatio, aer &c.

Et plurimum causarum putredinis humorum est aut propter multitudinem humoris, aut propter grossitudinẽ suam, aut viscositatem sui.

In hac quarta parte ponit quartã causam putredinis sumptam ex parte humoris. Et diuiditur in tres. In prima narrat istas causas. In secunda excusat se. In tertia dat modum quo ex humorum talibus dispositionibus coadiuuãtibus alijs causis fit putredo. secũda ibi. § Et causæ. § tertia ibi § Ergo qñ fecerint. § In prima dicit quòd plurimum causarum putredinis est ex malis dispositionibus humorum, scilicet ꝑpter multitudinem, aut viscositatem, aut grossitiẽ eorum. Cum enim humores sint multi non possunt bene a calore regulari, suffocatur enim, & opprimitur a multitudine. & multitudo etiam est causa oppilationis quæ est causa putredinis. similiter grossities, & viscositas, vt est apud Auicennam secunda primi.

Et causæ multitudinis humorum, & viscositatis, & grossitiei humorum sunt notæ, & inceptio oppilationis est nota.

In secunda parte dicit quòd causæ multitudinis grossitiei, & viscositatis humorum sunt notæ, scilicet secunda primi. Et similiter inceptio oppilationis, idest causa quare inchoet oppilatio est nota. Sunt etiam nota signa oppilationis ex dictis secunda primi. & in tertio canone in multis locis, & ideo de istis non oportet hic dicere.

Ergo quando fecerint oppilationem, accidit putredo propter euentationis priuationem, proprie cum fuerint succedẽtes motus in non sua hora super repletionem, & nauseatiuam satietatem, & balneationes similiter: aut sol calidus: aut sumere calefacientia super repletionem, & dimissio cautelæ obseruationis digestionis in stomacho, & hepate. Et succurrendi defectui si acciderit propter calefactionem amborũ in epithematibus, & vaporationibus.

Hæc coniunctio ponitur hic continuando, non inferendo quãdo humores, aut multi, aut grossi, aut viscosi fecerint oppilationem, tunc accidit putredo propter prohibitionẽ euentationis. & maxime accidit putredo quãdo coniungitur una, aut plures de causis sequentibus. Prima cum motus fuerint succedentes his oppilationibus, & proprie facti in hora non conuenienti, scilicet super repletionem, & nauseatiuam satietatem. Secunda est balneatio in aqua. aut in stupha succedens oppilationi. & proprie si cum oppilatione sit repletio, aut nauseatiua satietas. Tertia sol calidus tali hora. Quarta sumere calefaciẽtia sicut piper, zingiber, & similia. Quinta dimissio cautelæ obseruandæ pro bona digestione stomachi, aut hepatis, scilicet in quantitate, & qualitate ciborum, & quibusdam alijs auxilijs necessariis quibusdam hominibus, sicut quidam portant circa stomachum pellem vulturis, vel agninam. Sexta dimissio cautelæ ad succurrendũ defectui, idest nocumẽto maxime stomachi aut hepatis si acciderit cũ calefactorijs, epithematibus, & cæteris huiusmodi aliquando calefacientibus, aliquando infrigidãtibus secundum exigentiam nocumenti inducti.

Sed dubitatur hic de quatuor causis iam dictis. primo motus prohibet putrefactionem. quarto metheorotum. ergo non est causa putredinis.

Item balneatio in aqua calida resoluit, & minuit multitudinem, & repletionem, secunda primi. capitulo. Quidam ornate loquentium. Et similiter sol calidus fortificat calorẽ, & resoluit superflua. res autem calidæ sicut piper, & zingiber fortificant digestionẽ, & resoluunt superflua. quare prohibet putredinem. Ad hoc respondetur quòd stomacho multum repleto cibo, & hepate chylo, & venis humoribus fortes motus succedentes, & proprie stante oppilatione agitant has humiditates, & agitando calefaciunt, & cum non possint bene à calore naturali, regulari: tum propter oppilationem, tum propter multitudinem succedit in eis extraneus. Balneum autem, & sol calefaciunt, & trahunt spiritus à centro ad circunferentiam, vnde calor innatus circa membra digestionis debilitatur, & per calorem rerum suprascriptarum humiditates calefiunt, qui calor agit elementaliter. Similiter res calefacientes sumptæ in his casibus calefaciendo ad putredinem cito disponunt, quia humiditates illæ non regulantur, sed tamen non in omnibus sunt istæ res calefacientes causa putredinis, sicut in illis quorum virtus regitiua est fortior ad prohibendum putredinem, quàm res suprascriptę ad ipsam causandam, sicut in rusticis, & his qui consueti sunt similibus inordinationibus. Sed ad argumenta. Ad primum dicitur ꝙ motus prohibet putredinem illarum rerum, quæ pro sui conseruatione à putredine non indigerent aliquo speciali conseruante sicut aquæ, sed tamen multotiens præparat ad putredinem ea quæ indigent aliquo speciali conseruante, sicut humiditates nostri corporis. Similiter non sequitur quòd si balneum, & sol resoluant superflua, ꝙ non sint causa putredinis sui, præcipue cum occurrunt corpori hominis, & conditionibus indebitis. De medicinis autem calidis dicitur quòd debite administratæ, & in corporibus frigidis, & quando oportet iuuant, sed indebite administratæ nocent.

Dubitatur vtrum putredini sit semper adiuncta oppilatio, aut prohibita transpiratio. Arguitur ꝙ sic. primo ex Galeno vndecimo therapeuticæ. Item Auicen. in parte præsenti ponens modũ quo humor multus, grossus, & viscosus causat putredinem, dicit quòd eam causat mediante oppilatione. *Vtrũ putredini sit semper adiuncta oppilatio.*

In oppositum arguitur. quia nulla existente oppilatione potest calor extraneus corrumpere humores, & membri caliditatem naturalem cum cæteris circunstantiis putrefactionum requisitis. igitur potest esse putrefactio absque quòd ei cõiuncta sit oppilatio, & absque quòd sit coniuncta prohibita transpiratio, quæ est effectus oppilationis.

Pro decisione dubij notandum quòd reperiuntur isti termini, oppilatio, obstructio, prohibita transpiratio, prohibita euentatio. Oppilatio autem proprie sumpta est clausio viæ

siue in orificio, sine in aliqua parte intermedia. Obstructio autẽ est clausio orificij, & ꝓprie pororum. ꝓhibita vero transpiratio est prohibitio exitus aeris facti inutilis, ideo dicta est transpiratio, quasi vltra spiratio. Aer enim spiritus dicitur, & sic prohibitio exitus vaporum, & aeris facti inutilis dicitur prohibita transpiratio. Euentatio autem dicitur quasi venti actio infrigidans caliditatẽ superfluã spirituũ, & membrorum quę nacessaria est pro ipsorum conseruatione. Prohibita autem euentatio dicitur cum prohibetur actio venti, vel aeris debentis huiusmodi calidum refrigerare, ne superfluat, quæ prohibita euentatio maxime fit cum prohibetur aeris frigidi ad aliquem locum transpiratio propter alicuius viæ oppilationem.

His pręmissis sint hæ conclusiones ad quęsitũ responsiuæ. Prima, possibile est esse putrefactionem in humano corpore absq; oppilatione .i. præternaturali clausione alicuius vię vel orificij. patet conclusio de chylo putrente in stomacho, aut de humore putrente in aliquo corpore latarum viarum tempore pestilentiæ. Secunda cõclusio. possibile est in humano corpore esse putrefactionem absq; prohibita transpiratione quæ sit causa efficiens aut concomitans. probatur, quia possibile est in aliquo humore esse putrefactionẽ in sui principio, in quo humore sit proprius calor extraneus. nondum tamen vapores sunt educti ad sui corporis superficiem, tunc patet ex diffinitione putrefactionis inferius ponẽda quòd ibi est putrefactio, & tamen ibi non est prohibita transpiratio cum ibi nulli sint vapores, qui transpiratione indigeant. Tertia conclusio. possibile est esse putrefactionẽ absq; prohibita euentatione, quæ sit causa efficiens; aut concomitans. probatur, quia possibile est in aliquo humore, vel membro fieri putrefactionem quannis suus calor euentetur quantum debet euentari, qui calor si fieret remissior, adhuc esset magis præter naturam. igitur conclusio vera, assumptum patet. quando aliquid putrefieret propter nimiam frigiditatẽ sicut in his quæ congelantur, & sunt vicina congelationi. Quarta conclusio. de intentione auctoris non potest esse putredo cum febre, quin ibi sit ꝓhibita transpiratio, & prohibita euẽtatio saltem concomitanter, probatur, nam semper in febre putrida vapores putridi ad cor perueniunt, qui non sufficienter transpirant. Similiter sempet in corde febriente est caliditas præter naturam euentatione indigens. Hic tamen esset instantia de corde febriente cuius calor esset remissus respectu caloris sibi debiti. Sed ad hoc potest patere responsio ex dictis superius. Ex his tandem patere potest putrefactionẽ sui plurimum esse coniunctam oppilationi, quæ sit causa efficiẽns, aut concomitans.

Et putredo quidem quandoque est communis corpori, et quandoq; est in membro propter debilitatem suam, aut propter vehementiam caliditatis suæ extraneæ, et suæ acuitatis, aut doloris eius.

In ista parte ponit diuersitatem putredinis, & habet hæc pars duas partes. In prima parte ponit diuersitates putredinis contingentes merito loci, In secunda ibi §Et humor recipiens.§ponit diuersitatem putredinis contingentis merito humorum putrentium. In prima dicit quòd putredo quandoque est communis corpori, quandoq; est in membro determinato propter causas quatuor, primo propter debilitatem suam, secundo propter vehementiã caliditatis suæ extraneæ, tertio propter acuitatẽ suam, quarto propter dolorem eius,

Nota igitur primo quòd per putredinem hic debes intelligere humorem putridum, sed per esse commune toti corpori intellige quòd humor putridus sit in ambitu totius sicut in tertiana interpolata, quando materia cholerica esset sparsa hora paroxysmi extra venas in omnibus poris corporis extrinsecis, & in tertiana continua in venis paruis ad membra extrinseca terminatis. Sed minus proprie dicitur putredo communis toti, quando materia putrida est contenta in uenis, siue concauitatibus quæ sunt deputatæ ad retinendũ humorem communem toti. sicut si putredo esset contenta in vena chyli, aut vena portæ, aut arteria adorti, aut in corde, aut in stomacho. Dicitur autem, esse in membro determinato quando non esset in ambitu totius, sed in loco determinato sicut in pleuritide, inguine, coxa, pectore, & similib, siue sint organica, siue cõsimilia, in quibus materia coadunatur ꝓpter causas in textu dictas, scilicet propter debilitatẽ illius membri. quæ debilitas potest esse in virtute digestiua, ita vt non bene digerat nutrimentum sibi aduenięns, quod remanẽs ibi non digestum putrefit. & potest esse debilitas virtutis expulsiuæ non expellentis superfluitates, quæ necessario in quacũque digestione multiplicantur. & quocunq; istorum modorum adunatur humor putridus in loco per viam paulatinæ congestionis, siue apostement siue non. Aliquando potest esse debilitas expulsiuæ humorum fluentium ad membrũ, vel uirtutis resistentis, siue respuentis superfluorum ad ipsum veniẽtium, quæ tamen est una virtus, sed effectus sunt diuersi. aliud enim est resistere ne humores fluant ad aliquod membrum. aliud est postquam fluxerunt ipsos expellere. Propterea secundum diuersos effectus sortitur diuersa nomina. Et propter huiusmodi debilitatem coadunantur humores putridi ꝑ viam defluxus, sine apostement, siue non. hæc autem virtutis debilitas existens in aliquo membro aliquando est absoluta comparando membrum ad medium sui generis, aliquãdo est respectiua. verbi gratia. esto quòd stomachus sit fortis, põt tantũ accipi de cibo, & ita difficilis digestionis quòd nõ poterit neq; digeri, neq; expelli quin prius putrefiat. Simiter intestinis existentibus fortibus stat materiam tanto impetu ab aliis membris moueri, quòd intestina non poterunt resistere, immo recipient propter respectiuam, & non absolutam debilitatem.

Secunda causa est vehementia caliditatis trahentis ad se humores aliorum membrorum. vt dicit Gale. secundo de differentiis febr. & nos experimur quòd fricando membrum ad ignem rubefit. & tumescit propter attractationem sanguinis, & aliorum humorum ad ipsum.

Tertia causa est acuitas caliditatis, quando est coniuncta siccitati, ita vt mordicet. aliter acuitatis suæ, scilicet sensus membri, fortis enim acuitas sensus membri facit, vt à quacunque causa facili patiatur.

Quarta causa est dolor membri, qui est causa attractionis humorum, quia natura non utens præuisioue, intendens succurrere membro dolẽti transmittit spiritus, sanguinẽ, & alios humores cum sanguine, qui indebite ibi retenti putrent.

Et humor recipiens putredinem, aut est cholera talis modi, vt ab ea uapor egrediatur, qui sit subtilis fumosus valde. Aut sanguis talis modi, vt euaporet ab eo vapor subtilis. Aut phlegma talis modi, ut illud quod euaporat ab eo, sit vapor spissus. Aut melancholia talis modi, vt illud quod euaporatur ab ea, sit vapor fumosus, puluerulentus.

In parte ista pouit diuersitatem putredinis contingentis merito humorum. Et dicit quòd humor recipiens putredinem.i.qui putrefit, & est subiectum putredinis, aut est cholera talis modi .i. naturæ vt ab ea vapor egrediatur, qui est fumosus subtilis ualde, aut est sanguis talis modi, vt ab eo vaporet vapor subtilis, & nõ dixit fumosus, quoniam vapores sui sunt humidi non sicci actu fumosi, aut phlegma talis modi, vt vapor suus sit spissus, aut melancholia talis modi, vt quod uaporat ab ea sit vapor fumosus puluerulentus, & quia est admixtus partibus terreis propterea fumante melancholia apparet in lingua sicut lutum terreum, & clymia non fit nisi ex effumatione metallorum.

Nota primo quòd non fuit intentio Auicen. quòd solum humores primi putreant, immo possunt putrere membra, & humiditates secundæ, lac, chylus, & similia, sed facit solũ mẽtionem de humoribus, eo quòd frequenter putrent. & sunt frequenter causa febrium putridarum. Alia ratio. & per humores dedit alia intelligere, non enim est dubium. quòd humiditates secundæ possunt putrere, & facere febrem. putridam, illud raro tamen accidit, & iam vidi febriẽtẽ ex spermate putrido per cuius expulsionem sanatus est. Similiter putrent vermes, & faciunt febres. & similiter membra, & reliqua huiusmodi.

Sed dubitatur vtrum spiritus possint putrefieri. In quo dubio tenendæ sunt istæ conclusiones. Prima. omne mixtũ potest putrefieri præter flammam ignis. Hæc conclusio est de mente Arist. quarto metheororum. vbi dicit quòd omnia putrescunt præter ignem. Huius autem ratio est, quia in omnibus

Omnia putrescũt ꝑter ignẽ.

bus mixtis calidum suum potest fieri impotens ad proprium humidum regulandum præter quam in flamma ignis propter sui caloris intentionem, & paucitatẽ sui humidi, quapropter suo humido appropriatur adustio, non putrefactio. Secunda conclusio. spiritus licet raro, possunt tamen putrefieri, quia habet calidum intensum cum paucitate sui humidi. Raro ergo contingit quòd sua caliditas non possit proprium humidum regulare. Tertia conclusio. aliqua feb. ephemera est putrida. patet de spiritibus putrẽtibus in sinistro ventriculo cordis, immo potest esse pestilentialis, si accidat in eis putredo per aerem pestilentialem ad cor inspiratum. Auctores tameo de hac ephemera putrida non fecerunt mentionem ꝓpter raritatem sui euentus, & quia curatur sicut reliquę ephemeræ. licet putrida pestilentialis exigat pro sui curatione ꝙ frigida sumpta, & applicata sint confortatiua virtutis vitalis, & putredinalis pręseruatiua. Notandũ ꝙ licet aliqua cholera sit certo sanguine grosior, & similiter certo phlegmate, & consequẽter vapor suus sit grosior vapore ab illo sanguine, & phlegmate eleuato. Auicen. tamen dicens vaporem choleræ esse subtiliorem vapore sanguinis &c. intellexit huiusmodi comparatione seruata paritate humorum in situ suæ latitudinis, vt subtilis subtili, grossus grosso, mediocris mediocri comparetur. Quomodo autem vapor, & humor sint causa coniuncta feb. dictum fuit superius in quæstione de maioritate morbi. Notandũ secundo. ꝙ licet aliqua putredo posit esse sine istorum vaporum eleuatione, attamen putredo faciens febrem putridã nõ potest esse sine, horum vaporũ eleuatione, quantuncunq; humor putridus posit esse in ventriculo cordis, & posit a se solo causare febrẽ, attamen quandocunq; habet tantam caliditatẽ putredinalem quæ sufficiat ad causandum febrẽ, tunc ab eo vapores putridi eleuabuntur adiuuantes ipsum in causando febr. quapropter nunquam est feb. putrida quin vapor putridus concurrat ad ipsam causandam, licet humore euacuato posit per tempus remanere vapor putridus conseruans febrem. quapropter semper vapor est causa coniuncta febr. si febris putrida sit, licet non semper humor. Possemus tamen aliter dicere, & conformis determinationi superius factæ de causa coniuncta morbi in quæstione de maioritate morbi, quòd etiam humor postquam est euacuatus est causa coniuncta feb, causans ipsam per aliquid sui, scilicet per vaporem. sicut etiã dicimus Sortem esse causam mortis Platonis, qui cum iecerit iaculum in Platonem moriatur antequam iaculus attingat Platonẽ. & Sort. esse causam generationis Platonis, qui post misionem spermatis in matricem moriatur antequam Plato animatus sit.

Ephe. putri.

Vapor putridus a sit febris putridæ cõiuncta causa.

Hic quia facta est mẽtio de putredine, & putrefactione dignum est declarare quid sit putredo, quid putrefactio, & quo modo putrefactio differt a combustione. Horum tamen declarationem decreui ponere in fine huius capituli, quia aliqualiter prolixa est. & sic deinceps quæstiones longas si quæ erunt ponam in fine capitulorum, ne textus expositio interrumpatur.

Et putredo quidem choleræ facit tertianam, & putredo sanguinis facit continuã, & putredo melancholiæ facit quartanam, & quæ currunt cursu eius, & putredo phlegmatis similiter ut multũ facit quotidianã, & quæ currũt cursu eius.

Postquã in parte præcedenti posuit causas putredinis, & diuersitatẽ eius. Hic ponit diuersitatem febriũ putridarum. & diuiditur in tres partes. In prima ponit diuersitatẽ feb. putridarũ secundũ diuersitatẽ humorũ. In secunda ponit diuersitatem earum secundũ diuersitatem locorũ. In tertia ponit quasdam diuersitates magis speciales cum quibusdã canonibus. secunda ibi§Et sanguinis locus.§tertia ibi§Et istæ quidẽ febres.§ In prima parte dicit ꝙ putredo choleræ facit tertianã. putredo sanguinis facit cõtinuã. putredo melancholiæ facit quartanã; & quæ currũt cursu eius, putredo phlegmatis facit quotidianã, & quæ currunt cursu eius. Notandum primo. quòd licet cholera faciat tertianã tam continuam, quàm interpolatam, & phlegma, & melancholia faciant quotidianam & quartanã tam continuã, quàm interpolatã, tamen faciunt, cum putrent, etiam alios modos febrium. nam cholera facit causonẽ. & similiter phlegma salsum. & melancholia facit quintanã, & sextanã, vt infra in proprio capitulo. Et est posibile quòd melancholia putrens in locis propinquis cordi faciat continuam, non habentem manifestam exacerbationem de quarto in quartum. attamen Auicenna facit solum meotionem de febribus secundũ plurimũ ab his humoribus contingentibus. sicut etiam est posibile. licet rarisime accidat sanguinem posse facere interpolatam.

An feb. intermittẽs putrescat est a sanguine.

Notandum secũdo quòd cum dixit quòd phlegma, & melancholia faciunt quotidianã, & quartanã, & quæ currunt cursu eius, idest alias febres similes illis. phlegma enim præter quotidianã communiter contingentem facit syncopalẽ humorosam, epialam, lipariam, diurnam, nocturnam, & similes quæ currunt cursu quotidianæ quantũ ad multa accidẽtia, et modum periodicandi. & facit causonem multum differentẽ à quotidiana communiter contingente in accidentibus, & modo paroxysmandi. Et etiam facit aliquando quandã febrem vniformem in qua non apparet manifesta periodicatio de die in diem sicut sæpe vidi. licet in multis accidentibus. asimiletur quotidianæ communiter contingenti. Et melãcholia facit interdum febrẽ vniformem, quæ est sicut continua conclusa. & facit quintanam, sextanam. Non aũt addidit in sanguine, & cholera, & quod currit cursu eius, quia licet aliquæ diuersitates posint accidere præter conclusam ꝓportionatam sanguini, quia sanguis potest facere interpolatam, & præter tertianam proportionatã cholerę, quia cholera facit causonem, & syncopalem diminutam. illæ tamen diuersitates sunt pauciores, & rarius contingentes. Vel dic quòd potuisset facere si voluisset, & quòd dedit per istas pertinentes phlegmati, & melancholiæ illas intelligi. Hic cadit quæstio pulcherrima, & difficilis de periodicatiõe. Cuius determinationẽ, quia prolixa est reseruabo in fine capituli.

Et sanguinis locus est intra venas. Cholera autem, & phlegma, & melancholia quandoque putrefiunt intra venas, & quandoq; extra venas.

In parte pñti ponit diuersitatẽ febriũ ſm diuersitatẽ locorum in quibus putrent humores. & diuiditur in duas partes. In prima ponit loca in quibus ſm plurimũ putrent humores. In secunda parte ponit quę febres sequuntur ſm illorũ locorum diuersitatẽ. secunda ibi.§Et quãdo putrefiunt extra venas.§In prima parte dicit ꝙ locus sanguinis. s. vbi putret ſm plurimũ est intra venas. cholera aũt, phlegma, & melãcholia quãdoq; putrefiunt intra venas, quãdoq; extra, quasi indifferenter, ita quòd putrefiunt intra venas, sicut extra.

Dubitatur vtrũ sanguis posit putrefieri extra venas. In quo dubio est tenendũ ꝙ sic, quia in quocunq; loco reperitur sanguis, sibi potest putrefieri, sed in multis locis reperitur extra venas, vtputa in ventriculo dextro cordis, in poris membrorum. & in his duobus locis naturaliter continetur. licet in poris membrorũ non contineatur sub dispositionibus propriis sanguinis cum iam dealbetur transiens in duas humiditates. Reperitur autem præternaturalitar in concauo pectoris, in stomacho, in intestinis, in vesica, & poris membrorum, propter contusionẽ, aut quãdo facit apostema. Et certum est ꝙ in omnib. his locis potest putrefieri, & tamen cum incipit putrefieri ad huc remanet sanguis per certũ tempus, vt vult Auic. in cap. de feb. sanguinis. Secunda conclusio. ad intẽtionem Auic. & cæterorum auctorum ſm plurimum cum facit febrem putridam putret intra venas. Tertia conclusio. cæteri humores in naturali dispositione indifferenter continentur intra venas, & extra. Cholera namq; naturaliter continetur in chisti fellis, quæ est eius receptaculũ. Melancholia in splene, phlegma in stomacho, in intestinis & iuncturis. Similiter ad intra venas naturaliter continetur. & consequenter sequitur quòd ad intra venas, & ad extra indifferenter possunt putrefieri, & facere febres putridas. Ad Auerroim autem tertio colliget dicentem, quòd sanguis non reperitur actu nisi in venis. Similiter ad Aristo. tertio de historijs animalium dicentem, quòd non reperitur extra venas nisi in corde. dicendum quòd intelligunt in naturali dispositione, & sibi & corpori. quamprimum enim incipit esse in loco præterquam in corde, aut venis, tam primum incipit præternaturaliter disponi.

An sanguis putrescat extra venas

Et

Et quando putrefiunt extra venas si non est causa alia, neque est putredo in apostemate intrinseco, quod det cordi putredinem continuam faciunt periodos quos diximus. Sed vnicuiq; accidunt, & eradicantur, quamuis phlegmatica non eradicetur, quin ibi sint reliquiæ occultæ.

In parte ista ponit diuersitatẽ feb. ẽm diuersitatẽ locorũ in quibus putrefiunt. Et diuiditur in duas. primo ponit has diuersitates. secundo ponit causam earum præcipue continuitatis, & interpolationis. secunda ibi § Et feb. quidẽ putredinis. § Prima in quatuor. In prima ponit quales febres fiunt cũ putredo est extra venas. secũdo quales quãdo putredo est intra venas. tertio quales quãdo est intra venas omnes aut cordi vicinas. quarto quales fiunt quãdo putredo est solũ in venis paruis nõ vicinis cordi. secũda ibi § Et quãdo putrefiunt. § tertia ibi § Et quãdo putredo est intrinseca. § quarta ibi § Cum antem sunt. § In prima dicit ꝙ qñ materię faciẽtes febres putrefiunt extra venas, tunc faciunt febres interpolatas, cũ modis paroxysmorũ suprascriptorũ .s. phlegma de die in diem, cholera de tertio in tertiũ. & melancholia de quarto in quartum, quę omnia vera sunt obseruatis duabus conditionibus. prima ꝙ ꝓpter multitudinẽ materię nõ fiant diuersi paroxysmi, quorũ vnus alterũ subintret, aut ꝙ paroxysmi sint ita longi ꝓpter multitudinẽ materiæ, vt primo nõ finito, alter incipiat. Primus casus accidit qñ coniunguntur plures febres quarum quælibet esset interpolata, sed omnes simul continue affligunt propter multitudinẽ, & grossitiẽ materiæ. Secundus casus accidit aliquando in phlegmatica, aliquando in tertiana notha, quarũ paroxysmi sunt duæ tertianæ. quæ adeo ꝓlongantur, vt sequens subintret præcedentẽ. & hos casus tetigit cum dixit. & nõ est alia causa. Secũda conditio quòd nõ sit aliquod apostema intrinsecum, quod det cordi putredinẽ cõtinuam propter propinquitatẽ, aut magnitudinẽ, nõ enim est necessarium omne apostema intrinsecũ cuius materia putreat facere febrem continuã, vt superius dictũ fuit. Subdit in fine quamuis phlegmatica nõ eradicetur quin ibi sint reliquiæ occultæ feb. quòd accidit propter propinquitatem paroxysmorũ. secundo quia materia putrens est multa, & viscosa, vnde nõ fit integra resolutio. licet tamẽ reliquiæ istæ quæ communiter durant sex horis inter vnum paroxysmũ, & aliũ non debeant dici febres, sed neutralitas quædam. in alijs autem interpolatis fit integra eradicatio obseruatis duabus primis conditionibus.

Periodus sanguinis extra venas putrẽtis.

Sed dubitatur quare nõ fecit mentionẽ de sanguine quem periodum seruet cum putret extra venas. Dicendũ ꝙ hoc non dicit, quia iam dixerat sanguinẽ putrere ad intra venas ẽm plurimũ, & raro extra. si tamẽ putreat extra venas sicut in cõcauitate pectoris, vt multotiens vidi, facit feb. continuã cum quibusdam excrescentijs ordinem non seruantibus. Et similiter in apostematibus intrinsecis sicut in pleuresi, apostemate hepatis, apostemate renũ, & similium. quam diuersitatem credo accidere, quia alij humores simul cũ sanguine expelluntur ad hæc loca. Nam communiter quando massa humoralis in qua sanguis dominatur ad hæc loca expulsa facit apostema, dicimus illud apostema esse sanguineũ. ergo confunduntur periodi secundũ humorũ varietatẽ, & forte secundum cuiuscũq; eorũ variã etherogeneitatem. & propter hoc in synocha pendente a causa humorali videmus excrescentiã multitudinem, & confusionẽ, vt nõ possint ad certum ordinẽ reduci. Si vero sanguis qui est humor quartus distinctus cõtra tres expellitur ad hæc loca facit contiuam febrem, nõ habentem notabiles varietates quousq; stat forma sanguinis, & nõ conuertitur ad alios humores per putrefactionem, sed seruat periodum illius humoris ad quem cõuertitur. Et hoc est quod dicit Gale. secundo de differentijs febriũ, ꝙ pleuresis sanguinea seruat periodũ cholerę, quia sanguis ad choleram per putredinem transmutatur. ergo periodus potest in apostematib. duobus modis seruari. vno modo nulla materia fluente, sed solũ ratione materiæ quæ actu facit apostema, quæ mouetur periodo illi humori conuenienti. & similis periodus potest seruari in quocunq; humore vbicunq; putreat, siue faciat apostema, siue non. secũdo modo potest seruari periodus per nouæ materię fluxum, quæ fluit ad locum apostematis determinato tempore illi humori appropriato, sicut materia noua mouetur ad locũ mineræ putredinis de tertio in tertiũ, aut de quarto in quartũ ẽm naturã humoris. & hoc modo, quia sanguis nõ seruat in motu determinatũ periodũ, non mouetur aliquo trium modorũ proportionatorũ tribus humoribus supradictis, sed seruat motum vniformem continuũ, siue sit totus putrens in vna massa collectus, siue moueatur ad aliquem locum, siue apostematũ, siue non, quando mouetur ẽm suã naturã .i. cum resistentia causis mouentibus, quæ est sua forma substantialis, & sua forma specifica. & hoc est quod dicit Aui. in particula sequenti huius capituli. ꝙ humores amittunt periodicationẽ sibi propriam quãdo transmutãtur in aliam speciẽ .q.d. ꝙ habent periodum propriũ ẽm speciem in quam transmutantur. & hoc idem dicetur inferius in capit. de febribus apostematũ. vnicuiq; humorũ inest periodus, qui sibi conuenit. Si vero sanguis, & alij humores non moueantur ẽm naturã suam .i. formã substantialẽ, & formam suam specificam resistentẽ modo dicto, sed solũ ẽm dispositionem membri mittentis, suscipientis, & generantis, & secundum alias dispositiones manifestas .s. modũ substantiæ quantitatis, & hmõi. tunc cuiuscũq; periodus potest in infinitũ variari, vt quilibet de die in diem, de tertio in tertium, de quarto in quartũ, de octauo in octauũ, de mense in mẽsem, de anno in annum periodicare possit. Sed de hac materia latius dicetur in quæstione de periodicatione.

Et quando putrefiunt intra venas faciunt adhærentiam febris, & non eradicantur, neq; est proxima ei, quæ eradicatur, immo est assidua inseparabilis, sed ei est vehementia per quam cognoscitur paroxysmus, qui est ei.

In hac parte duo dicit. primũ ꝙ qñ humores putrent ad intra venas, quod intelligitur de humoribus alijs à sanguine, faciunt adhærentiam feb. i. febrem continuã quæ nõ eradicatur, nec est ꝓxima ei quæ eradicatur, quod dicitur ad differẽtiam phlegmaticæ, sed est assidua inseparabilis, quia semper est feb. & nunquàm neutralitas feb. vsq; ad finem consistẽtiæ ipsius. Secũdo dicit ꝙ est ei vehemẽtia. i. pars intensior feb. siue exacerbatio per quã cognoscitur paroxysmus, qui inest ei. i. paroxysmus, quem faceret talis materia, qñ putreret extra venas, quia phlegmatica exacerbaret omni die, cholera de tertio in tertiũ, melancholia de quarto in quartũ. & hoc intelligit secundũ plurimũ. Causa aũt quare materia putrẽs ad intra venas facit cõtinuã hahentẽ exacerbationes diceẽ inferius. Et quanuis dixerim ꝙ loquitur de tribus humoribus, & nõ de sanguine, quia sanguis nõ habet aliquẽ periodum de suprascriptis, tamẽ hic particula sanguini adaptari põt, quia habet motũ continuũ per quẽ facit cõtinuam conclusam, qui est paroxysmus .i. modus afflictionis, & proprius. Nota tñ multotiens accidere quòd vnus paroxysmus incipiat à materia putrente intra venas, quæ feb. incipiet sine typo. & ita durabit feb. pendẽs ab illa materia putrente ad intra venas per aliquot horas. Deinde illa materia quæ antea nõ potuit expelli extra venas præ grossitie sua subtiliata expelleẽ, & incipiet rigor in actu expulsionis, tandẽ durabit paroxysmus donec tota materia consumpta sit. & multotiens terminabitur cum sudore; & certum est ꝙ est paroxysmus vnus, siue vnitas paroxysmi attendaẽ penes materiã vnam facientẽ ipsum, siue attendatur penes continuitatem caloris febrilis in corde. Ex quo infertur aliquem esse paroxysmum in cuius medio accidit typus, & non in principio. & consequenter quòd post augmentum, & statum redit principium.

Typus, & rigor in medio paroxysmi.

Et quandoq; putredo est intrinseca dominans super venas omnes, aut super plurimum eius quod sequitur cor ex eis, nõ sunt forsitan additiones, & diminutiones apparẽtes. Cum aũt est secundũ contrarium eius apparent alterationes manifestæ.

In his duabus partibus quas legam simul duo dicit, primũ ꝙ qñ putredo est intrinseca dñans super omnes magnas venas, & paruas tam cordi ꝓpinquas, quàm remotas aut dñans super plurimũ ꝙ sequitur cor ex eis venis. i. qñ putredo est in magna parte venarũ propinquarũ cordi, tunc fit feb. cõtinua dicta conclusa in qua forsitan nõ sunt additiones, & declinationes paroxysmales apparentes. Secundo dicit quòd quando sunt ẽm contrariũ eius .i. quia materię putrent in venis a corde distantib. apparent alterationes paroxysmales mani-

festæ

festæ ẽm naturã humoris. fiunt .n. continuæ proportionales. Harũ aũt diuersitatũ causa est, quia sicut in inrerpolatis materia paroxysmi mittitur de inrra venas ad extra venas, aut quotidie si fit phlegma, aur de rertio in tertium si fit cholera, aut de quarto in quartum si fit meł̃ia. ita in continuis ꝓportionalibus materia factura exacerbatiões, quæ puttet in venis paruis mittitur de venis magnis ad paruas periodicatione consimili. quæ periodicario inter cæteras causas potissime fit ꝓpter formam substantialẽ, & proprietatẽ occultã humorũ per quas vnus humor magis resistit q̃ alrer ne putreat, & ne moueat̃ de vno loco ad aliũ, quia ille motus disponit ad sui corruptionẽ. forma nanq; melãcholicæ magis resistit cæteris. ꝓpterea moueẽ tardius .s. de quarto in quarrũ. Cholera scđo loco ideo moueẽ de tertio in tertiũ, & phlegma in tertio loco, ideo quotidie moueẽ. Sanguis aũr per formã suã minus resistit, ꝓpterea paratus est ad motũ cõtinuũ, & putredinẽ cõtinuã. Cum aũt materia putret, aut in venis oĩbus, aut in venis plus cordi ꝓpinquis, tunc nõ apparent istæ exacerbationes manifestę, quia pp magnã putredinẽ in humorib., & cordis vicinitatẽ virtute debilitata nõ põt materiã saltẽ in notabili quãtitate pellere de venis magnis ad paruas. quapropter fit feb. fortis vniformis cõtinua, quæ dr̃ cõtinua cõclusa. Cã aũt quare apparẽt aliquæ excrescẽtiæ, & diminutiones occultæ est, quia aliquid de materia putrẽte expelliẽ de venis magnis ad paruas ẽm naturã humoris de qua supra, & in tpe in quo materia putrẽs expelliẽ, & fit a corde distãrior fit remissio feb. reliquo tpe apparet feb. intẽsior. ideo in causone cholerica apparet remissio feb. licet occulta de tertio in terriũ. In causone plegmatica quotidie. illæ aũt remissiões sunt paruæ, quia pactũ est illud qđ expelliẽ ob virtutis debilitatẽ. & ẽt quia aliqualis feb. remissio in comparatione ad febres, ita intẽsas vix põt apparere, sicut diminutio parua à quantitate magna vix sentiri põt. Et ex his infertur ꝙ causones & continuæ proportionales se hñt mõ cõtradictorio, quantũ ad causas hmõi. Cum .n. materia expellirur de venis magnis ad paruas fiunt intẽsiores in cõtinuis ꝓportionalibus, sed in causonibus fiunt remissiores. licet tñ nõ videã causam cur ex venis paruis nõ possit pelli mareria ad uenas magnas quæ sit causa excrescentiæ. Sed dubitaẽ à doctorib. an ꝑ cuiuscunq; humoris putredinẽ possit fieri cõtinua cõclusa. Pro cuius dubij decisione præmitto quòd cõtinua cõclusa põt tripliciter describi. primo ꝙ cõtinua cõclusa sit feb. continua inrensa non habẽs intẽsiones, neq; remissiones periodicas manifestas, neque occultas. & hoc mõ soli sanguini cõuenit facete cõtinuã conclusam pp suas causas tam manifestas, q̃ occultas. Secũdo. per continuã conclusam possumus intelligere continuã intensam, nõ habentẽ manifestas exacerbationes. & hoc modo accepta potest fieri a cholera. multũ .n. de ipsa reperitur in venis pulmonis, quæ sunt ptope cor. & põt fieri à phlegmate salso, quia multũ de eo in pulmone reperiri potest. Et tertio ex melãcholia adusta. licet hic rarius cõtingat, tamen eam aliquãdo vidi. Potest .n. cholera, & similiter sanguis ꝓpe cor existẽs per adustionẽ in melancholiã conuerti, quæ nõ erit minus calida, quàm phlegma salsum. videmus enim dysenterias à melancholia adusta, & proprie genita per adustionem choleræ fortiores quàm a phlegmate salso. Et sicut fit phlegma salsum ex phlegmate, & cholera simul mixtis, ita potest fieri melancholia ex melãcholia, & cholera simul mixtis, quæ nõ erit minus calida quàm phlegma salsum. est enim hæc magis sicca. Et confirmarur, quia sicut datur cholera minoris famæ facta ex cholera, & melancholia simul mixtis, cholera dominante in mixrione, ita potest teperiri melancholia facta ex melancholia, & cholera simul mixtis melancholia dominante. Continua conclusa hoc modo sumpta nõ põt fieri ex alijs speciebus phlegmatis neq; ex melancholia naturali propter suam ftigiditarem. Tertio per conrinuam conclusam possumus intelligere febrem continuam non habentem manifestas exacerbationes. & hoc modo ex mulris speciebus phlegmatis & melancholia natutali potest fieri cõtinua conclusa. Er vidi multas laticas non habentes manifestas exacerbationes.

Periodicatiõis cã

Cã excrescẽtiæ in causone, & continua ꝓportionali ẽ cõtraria.

Feb. cõtinua cõclusa triplex.

Et febris ph[...]is quidem extrinsecæ non eradicatur, & redit, nisi qu[...]m[...]teriei, qua putrefit. superuenit putredo in tempore paroxysmi, & finit eius humiditates ex quibus pendebat caliditas, & resoluuntur, & egrediuntur ex corpore, quoniam non sunt retentæ in venis, ita vt prohibeant eas illud à complemento resolutionis, & remanet cinereitas eius, & ipsius terreitas, quæ non sunt vehiculum febris & caliditatis, sicut videtur de dispositione cumulorum stercorũ paulatim paulatim, donec fiat cinis totum, deinde non remanet caliditas. Et quando non remanet in humore adusto per putredinem caliditas destruitur febris quousq; aggregetur vice alia ad locum putredinis.

In ista parte ponit causas aliquatũ diuersitatum suprascriptarum. & primo quare feb. pendens à putredine extrinseca est interpolata. Secundo. quare feb. pendẽs a putredine intrinseca .i. quando materia putret ad intra venas est cõtinua. secũda ibi §Cum aũt putredo est intra venas.§ Prima diuidiẽ in tres. In prima ponit quare primus paroxysmus recedit ante complementum feb. In secunda parte. quare secundus paroxysmus post primum redit. In tertia epilogat. secunda ibi §Etiã remanserũt.§ Tertia ibi §Res ergo purredinis.§ In prima parte dicit quatuor. Primum est ꝙ febres putredinis extrinsecæ .i. pendentes a materia putrente extra venas nõ eradicantur quo ad ipsum paroxysmum, & redeunt quo ad secũdum, nisi quia materiei quæ puttefit debenti facere paroxysmum, superuenit in tempore paroxysmi putredo, idest calor putredinalis, qui calor putredinalis finit humiditates illius materiæ ex quibus pẽdebat caliditas tam putredinalis, quàm febrilis. Secundo dicit quòd humiditates illius. materiæ resoluuntur, & egrediuntur ex corpore sub forma fumi, & vaporis, quoniã istæ materiæ non sunt retenræ in venis. ita vt prohibeat eas illud .s. retinere in venis a complemento resolutionis. Tertio dicit ꝙ post hatum materietũ resolutionẽ remanet in loco vbi putrebãt cinereitas, & terreitas quæ nõ sunt vehiculũ feb. & calidiraris putredinalis sicut videtur in stercoribus, quæ putrefiunr paulatim donec totum fiat cinis.

Quarto dicit ꝙ in materia cum est incinerata non remanet amplius caliditas actualis, & quando talis caliditas nõ remanet in materia per putredinem adusta destruitur feb. vsquequo aggregetur vice alia materia ad locum putredinis, quæ putrens facit alium paroxysmum.

Hic cadunt aliqua dubia. Primũ, quia videẽ ꝙ putredo nõ semper veniat tempore paroxismi, immo ante tempus paroxysmi sicut in materia causonis cum expellitur extra venas, & facit rigorẽ iuxta aphorismũ quartæ parriculæ. A causone habito tigore superueniente solutio fit. Secundo. quia multoties videmus materiam primo putrere intra venas, & facere feb. postea expelli extra venas cum rigore, tandem terminari cum sudore quare &c. Tertio. anre omnẽ febrẽ præcedit putredo in materia, sed omnis paroxysmus est feb. putrida etgo ante omnem paroxysmũ feb. pur. præcedit putredo in materia. consequentia est nota cum minori. & maior arguitur. quia ad faciendũ feb. putridã requititur aliquanta purredo, quæ nõ subito in materia acquiritur. Pro solutione dubij dicendũ quòd necessario ante omnẽ paroxysmũ febrilẽ pendentẽ a materia putrida præcessit putredo in materia, quæ pp eius remissionẽ adhuc non sufficiebat facere feb. cum quo tamen stat quòd in paroxysmo superueniat aliquis gradus putredinis qui prius non fuit. Notã tamen ad intentionẽ Auic. quòd qñ materiæ sunt in venis sub forma causæ antecedentis nõ putrent in febribus interpolatis. sunt tamẽ talitet male dispositæ quòd tenẽtur ipsas expellere. & quando expelluntur in ipso motu agitantur, & incipiunt putrefieri, ita ut ẽm plurimum simul cũ typo incipiat feb. licet sit possibile quòd ante expulsionẽ putreant etiã purredine facientẽ febr. Et similitet est possibile quòd stent ꝑ tp̃s notabile postquàm expulsæ sunr anteq̃ putreant. & possibile est rigorẽ cũ coarctatione pulsus incepisse sine febre. & quòd postea materia putrẽte superueniat feb. sicut possibile est a phlegmate uitreo fieri rigotẽ siue feb. cap. de rigore, sed qũocunq; sit superuenier putredo rpe paroxysmi, quia nouus gradus putredinis qui non præfuir. Vtrum autem incipiente rigore a materia, quæ non purrear, & postea putrebit, & faciet febrem, paroxysmus incipiat incipiente rigore, & quando coarctatur

pulsus,

pulsus, aut solū qn̄ incipit feb. Dicendum quòd paroxysmus incipit incipiente rigore, qui nō est paroxysmus febrilis, sed solū paroxysmus febrilis incipit febre incipiente. vnde primum principium à quibusdam dicitur principium exclusiuū feb. secundum vero principium inclusiuum. Secundū dubium cadit contra secundum dictum. videtur enim quòd citius debeant resolui materiæ putrentes ad intra venas quia in venis calor ē fortior cæteris parib. quàm extra. quare &c.

Duplex principiū

Dicitur quòd tres sunt causæ quare materię putrentes ad intra venas tardius resoluūtur quàm materiæ putrentes extra. prima quia sunt tectæ à venis, quæ sunt fortes, & densæ texturæ. secunda. quia sunt in vno loco collocatæ, & vnitæ, sed quando sunt extra venas sunt sparsæ in poris, ita vt minimum materiæ tangatur a minimo membri. & hæc est causa quare apostemata maturata non pn̄t resolui, vel difficillime resoluuntur, & ante maturationem facilius. Et huius habemus exēplum. nam aqua in cyato posita sub radijs solis difficillime, & tarde resoluitur, eadē tamen aqua posita in loco lato quamprimum resoluitur etiam in vmbra. tertia causa, quia materia putrens existens in venis est mixta cum alijs materijs non putrentibus, quæ prohibent ipsius resolutionē, sicut acetum mixtum multa aqua in lebete nunquam resoluitur nisi tota aqua resoluatur. eadem tamen quantitas aceti in vno lebete de per se posita ad ignem quamprimum resoluitur. Et ex his ad rationem in contrarium adductam patet solutio. istæ enim tres causæ sunt fortiores in prohibendo resolutionem quàm magnitudo caloris ad resoluendum.

Tres causæ cur materia ad intra venas tardi° resoluatur.

Contra tertium dictum arguitur, quia nō semper ex materijs putrentibus relinquitur cineritium. sicut quando putret materia cholerica subtilis, aut phlegma aquosum. Præterea. Videtur quòd cineritiū derelictū nō sit omnino humiditate priuatum, immo quòd sui humiditate sit iterū vehiculum caloris putredinalis, cum experiamur ex cineritijs in venis per febres derelictis, febres quartanas accendi. nam hoc modo fiunt quartanę permutando. Item cineritiū ex stercore putrente derelictum iuxta exemplum suum nō est omnino priuatum humiditate, cum positū apud plantas impinguet eas. Ad hoc dicitur quòd rationes istæ concludunt. non .n. omnis humor putrens derelinquit cineritiū, qui notabiliter participat partib. terreis. Et dicitur secundo. quòd cineritiū illud nō est omnino humiditate priuatū, sed priuatū humiditate putredinali, quæ pro tunc erat subiectū caloris putredinalis, licet in reliqua humiditate ipsius postea possit accēdi caliditas putredinalis quæ iterum faciet febrem. Exemplū habemus in carnibus putrētibus aliqualiter a quibus positis ad ignem cum sale & aqua remouetur humiditas putredinalis, quam pro tunc habebant: & stant sine fœtore per duos dies. Deinde iterum accēsa putredine in reliquis humiditatibus de nouo incipiunt fætere & putrere.

Contra quartum dictū arguitur quòd non possit esse aliquis humor adustus per putredinem, cum adustio & putrefactio ex opposito distinguantur. 4. metheo. Respōdetur quòd per adustionē intelligit quācūq; humidi resolutionē, & consumptionem ducentem ad cineritiū, siue illa sit adustio proprie sumpta, siue putrefactio. Vltimo nota ꝙ exemplū istud de stercoribus est Gale. 1. de differentijs febrium cap. 5. quorum vna pars primo putrefit, & effumat. secundo alia iam prima desinente fumare: & sic proceditur quousq; totū putriuit. Simile est in humoribus nostris cum putrent, & faciunt paroxysmos. primo enim pars magis disposita mouetur ad putredinem fumat ad cor, & facit febrem: deinde incipit alia prima cessante: & sic succedunt paroxysmi inter quos cadit quies tāto tempore quātum est tempus in quo nulla pars effumat effumatione sufficiente ad febrem.

Et iam remaserunt in ea reliquiæ caliditatis ex putredine prima: quamuis non remaneat materia. Aut propter inuētionem causæ primæ putredinis in materia prima, & inflammatur in materia secunda secundum semitam putrefactionis.

Hic ponit duas causas reuersionis paroxysmi sequentis post recessum pręcedentis. prima est reliquiæ caliditatis derelictæ ex putredine prima cū cineritio, aut absq; cineritio. quæ quidem reliquię caliditatis nō sunt nisi caliditas remissa. quæ est pars caliditatis præcedētis, quæ erat intensa dum actu putreret, seu putrebat materia, & putrens faciebat febrem: quāuis in loco putredinis nō remanserit materia saltem apta pro tunc facere febrem: eo quia a caliditate putrente est in totū resoluta: aut saltē ita resoluta vt nō remanserit nisi cineritiū: quod pro tunc nō est aptū facere febrē. Secunda causa ſm expositionē Gentilis, & Marsilij est: quia calor putredinalis existens in materia pręcedētis paroxysmi dum erat incensus, & actu febrem faciebat, disposuit aliā materiam simili dispositione illi quam habuit materia præcedentis paroxysmi: quapropter attracta ad eundē locū, vbi putruit prima putrebit, & faciet sequentē paroxysmum. Et si bene consideres verba textus manifeste sonant hanc sententiā. Et ſm hanc expositionem differentia inter primam causam, & secundā est. quia prima causa est solum caliditas remissa, quæ est pars præcedentis intensæ quæ agit tempore quietis inter paroxysmum & paroxysmum: sed secunda est ipsa caliditas intensa materiæ actu putrentis, & facientis febrē quæ tempore paroxysmi disponit aliam materiā ad faciendū paroxysmum sequentem. Item secunda est cum præsentia materiæ actu putrentis, prima non. Alia expositio est Vgonis dicentis, quòd secunda causa factiua sequentis paroxysmi est dispositio in aliqua alia parte materiæ, quæ stat sub forma causæ antecedētis similis dispositioni illi quæ fuit in materia præcedētis paroxysmi: vt si sint sex vncię cholerę sub forma causæ antecedentis contingit vnam magis cæteris dispositam quæ expellitur natura irritata, & stimulata extra venas. & facit paroxysmum. interim simili dispositione disponetur secunda. ℥. & expelletur tertia die & faciet secūdū paroxysmū: & sic de cæteris paroxysmis. Qualiter autem differat hæc secunda causa a prima est manifestū satis. & credo vtranq; expositionē saluari posse: & vtraq; est consona textui. Sed expositio Vgonis dat causam magis efficacem reditus paroxysmi. Si enim non esset materia disposita stans sub forma causæ antecedentis esset difficile quòd per alias causas rediret paroxysmus. Et si rediret solū propter illas causas non deberent deficeret paroxysmi vnus post alterū vsq; ad mortē cum in omnibus esset consimilis causa reditus.

Duplex causa reditus paroxysmi.

Præterea. Medici in febribus interpolatis plurimum paroxysmorū euacuant materiā, quæ est sub forma causæ antecedentis, æstimantes quòd illa euacuata debeant cessare paroxysmi cum potius tali materia nō existente sub forma causæ antecedentis deberent febres periodicæ curari per alterantia, quàm per euacuantia. Et melius fuisset Gentili, & Marsilio facere ex illis duabus vnam causam: quia eadē est caliditas primo intensa agens tempore paroxysmi. secūda remissa agens tempore quietis. Sed credo quòd dicerent ꝙ licet sit eadē caliditas. tn̄ in prima causa cum est remissa nō est cōiuncta materiæ putrenti. sed in secunda causa est coniuncta materiæ putrenti. Et certe credo quantū ad causas reditus paroxysmi inter hos doctores nō esse differentiā: licet sit discordia in expositione textus. Omnes enim concederent ad reditum paroxysmi concurrere dispositionem materiæ, quæ stat sub forma causæ antecedentis, & hanc esse principaliorem ſm plurimū: & ēt cōcurrere caliditatē putredinalē agentem, tam tempore quietis, quàm tempore paroxysmi. Notandū primo quòd reliquiæ caliditatis, siue calor derelictus a materia putrente est causa reditus paroxysmi attrahendo materiā ad locum vbi putruit prima. & ēt aliqn̄ corrumpendo nutrimentū aduenięs membro illi in humorē similē illi qui primo putruit: sicut corrumpendo sanguinem aduenientem pro nutrimento illius membri: dum adhuc est in venis illius mēbri in cholerā, vel melancholiā ſm exigentiā illius humoris qui ante putruit: difficile tn̄ esset quod illū cōuerteret in phlegma: hæc tn̄ caliditas verisimilius concurreret ad generationem humoris similis illi, qui putruit si reperiret nō solū in loco, vbi putruit materia: sed ēt in hepate & venis: ita quòd in hæc mēbra esset impressa similis caliditas illi, quæ erat in humore putrēte sicut est possibile. Notādū secūdo. quòd quia hæc caliditas habet determinatā proprietatē proportionatā humori qui putruit, & nō agit solū vt caliditas, ideo [illegible] plurimum reaggregat humorē similē illi qui putruit, & non humorem diuersum a primo. & ꝓprie stante simili regimine: ad quod etiā concurrit quòd ſm plurimū notabi[illegible] re peritur in venis de illo humore, qui prius p[illegible] & quia cōtingit humorē hm̄oi aliquādo variari: hinc [illegible] aliquādo [illegible] variantur

variantur paroxysmi, & multū à præcedētibus diuersificātur tam ſm naturā, q̃ ſm accidētia. & multotiens ex vna febre fit transitus in aliā ſpeciē differentē. Notandum tertio, quòd vnitas feb. interpolatæ habentis plures paroxyſmos ſaluatur in materia antecedente remanente ſm aliquā eius partem a principio vſq; ad finem, ſi habeat illam. ſi vero nō habeat huiuſmodi materiā: & hat reaggregatio nouarum materierum pro nouis paroxyſmis propter malam complexionem hepatis, & venarum, ſaluatur vnitas in illa mala complexione, quę eſt cauſa horum paroxyſmorū. Si vero nulla talis ſit mala cōplexio, & redeant paroxyſmi propter caliditatē in loco dere lictam vbi putruit materia: ſaluatur vnitas in caliditate illa. paroxyſmi enim illi ſunt magis ſimiles quàm duarū febrium: quarū vna eſſet plegmatica: alia cholerica: aut duarū tertianarum: quarū vna eſſet tempore ęſtatis: altera tempore hyemis. Tempora aūt in his ſebribus nō habētibus materiā ſub forma cauſæ antecedentis diſtinguuntur penes accidētia hoc modo: quia primo per illam caliditatē aggregabitur aliqualiter de materia: poſtea plus: & deinde iterū plus poſtea minus ſm huiuſmodi aggregationes diſtinguuntur principium, augmentum, ſtatus, & declinatio quo ad accidētia. Sed qualiter diſtinguantur penes materiæ alteratione eſt difficile cognoſcere: præcipue ſi ſit ſalubris: quia parum nocente hac mala qualitate in primo paroxyſmo debent magis apparere ſigna digeſtionis. in ſecundo minus. in tertio adhuc minus. in declinatione vero magis. & ſic in primo paroxyſmo eſſet ſtatus quo ad digeſtionem. in ſecundo augmentū. in tertio principium. in quarto rediret augmentū. Si vero eſſet mortalis in primo paroxyſmo appareret cruditas, aut veſtigiū occultū putredinis. ſecundo ſignum manifeſtæ putredinis. in tertio ſigna completæ putredinis cum qua ſequeretur mors. Notan dum quarto, quòd rariſsime accidit quòd inter vnum paroxyſmum, & alium febris interpolatæ homo redeat ad diſpoſitionem ſibi ſanam: quia ſm plurimū, aut propter materiā quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis: aut propter malam qualitatem exiſtentem in membris: aut propter aliquod cineritiū derelictū ex materia prius putrente nō redit ad diſpoſitionē ſibi ſanam: immo ſm plurimum eſt æger, aut neuter: tñ aliquando poteſt accidere quòd redeat ad diſpoſitionē ſtantem in latitudine ſuæ ſanitatis inter paroxyſmū & paroxyſmū. Si enim homo quotidie euomeret cholerā propter latitudinem pori fellei venientis ad ſtomachū, eſt ſibi ſanus. ſecundo complexionū. & tertio techni. Cum tñ ſtet ſemper latitudo pori fellei non naturalis quod prohibet: ſi etiā inter vnum paroxyſmū, & alterū, remaneat diſpoſitio aliqua non naturalis leuis hominem poſſe redire ad intra latitudinē ſuæ ſanitatis inter paroxyſmū & paroxyſmū: dicitur hoc eſſe poſsibile licet longinquū: ſicut ſi imaginaret quòd cholera illa, quæ euomitur ab habente porū felleum latum tendentē ad ſtomachum, expellatur ad aliquem locum determinatū: & ibi putrens faceret vnam interpolatā. Aut ſi imaginaremur quòd habens caliditatē ſuperfluā hepatis, & venarū multiplicaret cholerā, quæ de tertio in tertium paroxyſmaret, poſſet enim in tempore intermedio redire ad diſpoſitionē ſtantē in latitudine ſuæ ſanitatis. Notandū et quòd ſicut materia putrente extra venas reliquiæ caliditatis poſſunt eſſe cauſa reditus paroxyſmorum: ita materia putrente ad intra in loco determinato poſſunt reliquiæ caliditatis derelictæ, ſiue cum cineritio ſiue ſine cineritio eſſe cauſa reditus paroxyſmi & multo magis: tum quia plus remanet de cineritio materia putrente ad intra venas: tum quia calor materiæ putrentis ad intra venas eſt magis aptus inficere hepar & venas, quàm calor materiæ putrentis extra venas. Notandū ſexto. quòd vtraq; cauſa reditus paroxyſmi ſm expoſitionem Gentilis, & Marſilii cōcurrit ad faciendū redire paroxyſmum tripliciter. primo diſponendo materiam quæ ſtat ſub forma cauſæ antecedentis, ſi quæ ſit talis: & ſm hoc vna pars materiæ prius mouet quàm alia ſm quòd eſt magis diſpoſita: & quantū ad hoc directe cadit exemplū de cumulo ſtercorū. ſecūdo generādo materiā de nouo: & proprie quādo ſimilis diſpoſitio eſt in hepate & venis: & nō ſolū vbi extra venas putruit materia: quæ generatio materiæ poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quòd in hepate ex chyl[illegible]eratur materia diſpoſita ad putredinē propter malā h[illegible]s cōplexionē ſibi impreſsā a cauſis iā dictis.

Vnitas fe. interpo - latæ in quo conſiſtat.

Cauſa cō tinuationis paro- xyſmorū in febrib' cōtinuis.

ſecūdo mō quòd generet in hepate, aut venis p corruptionē ſanguinis, aut alterius humoris in humorē ſimilē illi qui putruit. tertio vtraq; concurrit attrahendo materiā ad locum mineræ putredinis: & nō mirū quia ambæ cauſæ ſunt vna caliditas differēs ſm magis & minus. Notandū ſeptimo, q dixit ſm ſemitā putrefactionis, id eſt ſm diſpoſitionē ad putredinē eo q tam prima cauſa, q ſecūda nō actu putrefacit materiā de bentē facere ſequentē paroxyſmū: ſed diſponit ipſam, quæ diſpoſitio nō eſt niſi remiſſa putredo, quæ nō eſt ſufficiens facere febrē: aut ſorte eſt alia diſpoſitio a putredine: ſicut ſuperflua caliditas, & ſimiles, quæ ēt nō dicit aliquē gradū putredinis. Si .n. materia ſequētis paroxyſmi actu putrefieret dum materia primi putret, tūc febris eſſet cōtinuata, & nō paroxyſmalis. illud aūt qđ intēdit putredinē in materia ſequētis paroxyſmi eſt caliditas continētis: licet nō ſit impoſsibile ali quam qualitatē intēdere ſeipſam cū eſt directa ab aliquo agēte intēdente ipſius intēſionē ſicut frigiditas aquæ calidæ intēdit ſeipſam directa a forma aquæ. Notandū octauo. quòd omnes cauſæ reditus paroxyſmi hic ab Auic. tactæ ſm omnē expoſitionē ſunt ſolū tres .ſ. diſpoſitio in materia que eſt ſub forma cauſę antecedētis. ſecūda caliditas materiæ actu putrētis. tertia caliditas, remanēns in mēbris poſt paroxyſmū: & pter has eſt diſpoſitio hepatis & venarū generās materiā aptā facere paroxyſmū: quam omiſit ſolū loquens de cauſis reditus paroxyſmi: pter febrē, aut cauſam febris propinquam.

Cauſæ re ditus paroxyſmi.

Dubitatur, quia ex ſecunda cauſa penes expoſitionē Gentilis & Marſilij, ſequit quòd paroxyſmus choleræ citius redit quàm paroxyſmus phlegmatis. conſequēs ſalſum. probat conſequētia: quia cholera pro ſequēti paroxyſmo citius diſponit ad putredinē ſufficientē facere paroxyſmū q̃ phlegma. igitur &c. patet conſequētia. aſſumptum declaratur: quia putredo choleræ actu putrentis eſt intēſior, & fortior quàm phlegmatis actu putrentis: & propter hoc cholera pro ſequenti paroxyſmo eſt magis apta caleſieri, & putrefieri quàm phlegma cum ſit calidior & ſubtilior, & quantitas ſit æqualis, & cætera paria vt pono. ergo citius diſponetur cholera pro ſequenti paroxyſmo quàm phlegma. tenet conſequentia: quia actio caliditatis inſequitur proportionem potentiæ ad ſuam reſiſtentiā. Et confirmatur. quia qualis eſt putredo ad putredinem comparata, talis eſt diſpoſitio ad diſpoſitionē cōparata. Videtur enim q iſtæ diſpoſitiones ſint debiles putredines: ſed putredo choleræ citius procedit in materia cholerica, ſicut ignis in lignis ſiccis: putredo aūt phlegmatis tarde, ſicut ignis in lignis viridibus: & intm q Raſis. 18. cōtinētis. in cap. de quartana. crediditt augmentū paroxyſmi phlegmaticæ eſſe lōgius, quàm melāncholicæ. ergo diſpoſitio ſufficiens ad putredinem citius acquiretur in cholera, quàm in phlegmate.

Ad hoc dubium reſpondet Gentilis quòd materia prima, vel ſecunda, vel ſunt in vno cumulo: vel de ſecunda materia nihil eſt actu, ſed debet actuari: vel de nouo generari. Si quidem materia prima, & ſecūda ſunt in vno cumulo a quo propter cauſam ſuperius dictā ſeparaetur primo vna pars, alia remanente. Dico quòd quantū eſt ex ſubſtantia, & qualitate, cū habeat vt præſuppono quantitatē parem, eſt magis parata putredini cholera, quàm phlegma. Et ſubdit quòd ſi in corpore Sortis, verbi gratia ſunt ℥. ij. choleræ: & in corpore Platonis duæ ℥. phlegmatis, quòd quantū eſt ex parte diſpoſitionum manifeſtarū citius reuerteretur paroxyſmus choleræ q̃ paroxyſmus phlegmatis: cū cholera ſit longe habilior vt inflammetur. Nec valet quod quidā dicūt quòd durat plus calor paroxyſmi phlegmatis quàm choleræ. nā durat quinq; horis plus. ſed intēſio caloris choleræ videt plus facere ad actionem, quàm pduratio obtuſi caloris phlegmatis. Si ergo reſeruatur motus choleræ ad tertiū diē: & motus phlegmatis ad ſecundū, nō erit niſi a pprietate inſequēte naturā humorū. Et credo quòd Gētilis bene dicat ſi loquať de pprietate vt reſiſtitiua, & non actiua ſicut declarabitur in qōne de periodicatione. Veruntamē non valet hoc argumentū. a. eſt inflāmabilius: & ſubtilioris ſubſtātiæ quàm ſit b. ergo citius putreſcibile: ſicut patet de uitello oui extra corticē comparato ad uinū malmaticū. Secundo dicit Gētilis, quòd ſi ſecunda materia debeat generari, aut actuari, q tunc paroxyſmat tardius cholera, q̃ phlegma. quia de pprietate choleræ eſt ſm tertiū diē habere complementū generationis, vel actuationis, vt putrefiat:

Proprietas duplex.

fiat: sed de proprietate phlegmatis, ut citius putrefiat.

Sed istud dictum Gentilis uidetur satis absurdum. quia si cholera de proprietate sua habet complementum suæ generationis solum in tertio die. quæro an proprietas sua fuerit ante tertium diem, aut non. si sic, ergo cholera fuit & habet complemētū etiam ante tertium diem. aliter non fuisset proprietas sua, quam ipse appellat formam specificam. si non fuit: quomodo ergo illa proprietas habuit complementum generationis complete in tempore, in quo non fuit. Ad hoc dicitur ꝙ intellectus Gentilis fuit bonus: licet uerba sint extranea. & tunc ad formā argumenti dicit̄, ꝙ ante tertium diē proprietas choleræ non fuit. Et consequēter dicitur ꝙ non prohibuit cōplementum generationis sufficientis ad paroxysmum, nisi in tertio die. & hoc dictū est commune apud nos. dicimus enim quòd de proprietate masculi est ut animetur in. 40. die, & non ante. de proprietate autem fœminæ solum in. 50. id est, ꝙ causæ facientes ad animandum masculum non possunt hoc facere ante. 40. diem. Similiter causæ de nouo producentes cholerā sufficientes ad paroxysmum non possunt hanc producere, nisi in tertio die. sed phlegma produceret in secundo.

Sed ad rationes in contrarium. Ad primam, negatur ꝙ cholera sit magis apta putrefieri, quā phlegma. Et licet sit magis apta inflammari, quàm phlegma non sequitur ꝙ sit aptior. Sicut uino & pisce positis ad solem uinum est magis aptum inflammari, quàm piscis: non tamen magis aptum putrefieri: resistit enim putrefacienti magis quàm piscis suo modo substantiæ, & sua proprietate. Similiter est de cholera ad phlegma cōparata. Et ad confirmationem negatur similitudo. Nam quātuncunque putredo accensa in cholera citius intendatur, & finiat choleram quàm putredo accensa in phlegmate, propter tenuitatem substantiæ choleræ & paucitatem uiscositatis, & caliditatem eius, non tamen sequitur ꝙ ipsa non existens putrida citius disponatur ad putredinem, quàm phlegma. sicut est in exemplo suprascripto: piscis citius disponitur ad putredinem quàm uinum: tamen cum utrunq; incipit putrefieri, & calefieri a calore proprio putredinali, & a calore continentis c̄itius finietur uinum, quàm piscis. Et consequenter dicitur ꝙ non est necessarium, quòd dispositio ad putrefactionem sit diminuta putrefactio.

Res ergo putredinis habet reuolutiones, secundum inuentionem caliditatis non deficientis, putrefacientis, & resoluentis, & facientis cinerem, & pertranseuntis ad uicinum, donec abscindat terminum, & finiat materiam, & non inueniat uicinum aliud, & remaneat febris expectans materiam aliam, & attrahat ad locum suum.

Hic epilogat quod dixit de causa interpolationis cum putredo est extra uenas dicens: ꝙ ergo idest ex dictis apparet ꝙ res putredinis, idest febris, quæ est effectus putredinis habet reuolutiones, uel circuitus: & non debet dicere resoluitur: sicut quidam dicunt, idest per intensionem caliditatis non deficientis in putrefaciendo, resoluendo, & faciendo cinerem de materia unius paroxysmi, & pertranseuntis in resoluendo de una parte ad aliam sibi uicinam præparatam putredini, donec abscindat terminum idest finiat materiam: quia resoluit eam & non inuenit aliud uicinum præparatum putredini: & pro tunc remanet idest cessat febris expectans aliam materiam; & attrahat ad locum suum idest cessat feb. quousq; noua materia mouetur ad locum ubi primo putruit: siue illa materia de nouo adueniens ad locum illum pellatur: siue in membro, ubi fuit putrefactio prima remanserit aliquid, per quod fiet attractio: aut siue de nouo illa materia generetur: & genita ad locū trahatur, uel pellatur: licet secundum plurimum utrunq; concurrat, quod trahitur, & pellitur.

Cum autem putredo est intra venas, tunc accidit vt sit resolutio completa difficilis, & non resoluitur putredo per cōtinuitatem, quæ est in quibusdam venis, cum alijs, & putrefit omnis res quæ vicina est ei: deinde resoluitur ad vicinū aliud.

Et iterum illud quod comprehensum est in venis, est vehementioris continuitatis ad cor.

Cur putredo ītra uenas faciat continuā.

In hac parte ostendit quare materia putrens ad intra uenas facit continuam adduceus tres rationes. Prima quia materiæ putrentis ad intra uenas difficilis fit resolutio integra, taliter ut non remaneat aliquid sufficiens facere febrem. propterea ante completam resolutionem materiæ præcedentis exacerbationis incipit putrere materia sequētis exacerbationis, ubi econtra materiæ putrentis extra uenas fit resolutio completa facilis: ita ut ex toto resoluat̄ materia sufficiens facere feb. ante aduētū sequentis paroxysmi. Secunda cā. quia putredo ad intra uenas non resoluitur cum paroxysmis, & quietibus intermedijs: sicut resoluit̄ putredo ad extra uenas. aliter non resoluitur putredo ad intra uenas: & textus est clarus. cuius causa est continuitas in quibusdam uenis cum alijs idest cōtinuitas materierum quarundam in uenis continuis ꝑꝑ quam continuitatem putrefit omnis res idest omnis materia quæ est vicina ei, quæ primo incipit putrere, & transit ad uicinū aliud. s. pro sequenti exacerbatione nondum integre resoluta materia præcedentis exacerbationis. Tertia cā. quia materia quæ est comprehensa in uenis est uehementioris continuitatis ad cor per uacuitates amplas uenarū, ita ut paucum de materia putrente remanens propter magnam continuitatem ad cor sufficiat continuare putridam fuliginem ad cor: quā continuitatem non sufficit facere æqualis materia putrēs extra uenas: quia non est in loco habente tantam cōtinuitatē cū corde, &c.

Tres causæ, cur materia putrens intra uenas difficile soluatur.

Primo notandum ꝙ superius fuerunt positæ tres causę quare materia putrens ad intra uenas difficulter & tarde resoluit̄. materia autem putrēs ad extra uenas faciliter & cito resoluit̄. prima quia materia ad intra uenas est circundata uena fortis texturæ, per quā tardat̄ resolutio. secūda quia tota materia est in uno loco collecta. tertia quia ꝑmixta cum alijs humoribus prohibentibus ipsius resolutionem Tres causæ contrariæ accidunt materia putrente ad extra uenas. Notandum secundo circa partem præsentem, ꝙ quatuor sunt modi febrium continuarum quibus potest pręsens textus adaptari. Primus modus ꝙ una materia tota ad intra uenas incipiat putrere, cui nulla fiat additio: immo cum hæc materia erit integre resoluta erit tota febris terminata recte, sicut in tertiana unius paroxysmi tota materia moueť ad putrediñē in principio paroxysmi, & continuat̄ calor sicut continuat̄ resolutio. sicut enim aqua feruente non oēs partes simul resoluunt̄: sic nec illa materia quæ tota simul incipit putrefieri. Si enim oēs partes simul resoluerent subito deuenirent ad non quantum. Variant̄ autem tēpora in hac febre penes accidentia, & morbi essentiam ſm uariam intensionem caloris in tota materia, ut in principio calor sit remissus, in augmento sit intensior, in statu ultimate intensus, in declinatione remittat̄. Variant̄ secundo tempora huius febris ſm diuersitatem partiū materialium, in quibus de nouo calor accendit̄. Nam licet omnes partes formales huius materiæ a principio incipiant putrefieri: non tñ omnes partes materiales. ergo pauciores finiunt in principio, in augmento plures, in statu adhuc plures, in declinatione pauciores: & in statu non resoluit̄ putredo resolutione integra usq; ad totalem consumptionē ipsius materiæ, quæ febris diutius durat quā duraret a simili, & tanta materia putrente extra uenas ꝑꝑ causas dictas in primo notato. Et secundo nunquam cessat febris, nec putredo usq; ad totalem consumptionem materiæ ꝑꝑ continuitatem materiæ in quibusdam uenis, & putrefit omnis res quæ uicina est ei, & transit ad aliud uicinum loquendo de partibus materialibus. Et tertio illa materia quæ est comprehensa in uenis continuat febrem usq; ad ultimum eius. & diutius continuat̄ quàm similis, & tanta materia putrēs ad extra uenas: quia ꝑꝑ magnā cōtinuitatē ad cor pauca materia remanens in fine sufficit facere febrem quæ putrens extra uenas nō faceret febrē. Secundus modus continuæ febris est, ꝙ a principio moueť certa quātitas materiæ cuius aliquid actu putrēs duret a principio usque ad finem: sed tñ sibi associant̄ aliæ materiæ sibi uicinæ, quæ putrentes adiuuant ad febrem. Et si bene cōsideres huic secundo modo continuarum textus pōt adaptari. Tertius modus est: quia aliqua materia a principio incipiet putrefieri, cui fiet additio materierū sibi uicinarū, quæ tamē materia ſm se totam resolueť ante finē horæ. Et sicut de illa materia aliquid resoluit̄, ita fit additio. Et ſm hunc modum distinguit Galenus tres species synocharum .s. homotenā: in qua tm̄ addit̄ quantū est quod resoluit̄. epacmasticā, in qua plus addit̄ quā sit illud qđ resoluit̄: & paracmasticam in qua minus addit̄, quā sit illud qđ resoluit̄. Et licet his tribus modis possit

Quatuor modi febrium cōtinuarū.

textus Auic. adaptari. congruentius tamen adaptatur quarto modo statim dicendo. Nam de istis tribus modis erat clarum quòd sunt continuæ: sed de quarto erat magis dubium. ideo de hoc quarto principaliter Auic. locutus est: & de hoc modo textum exposui. Hæ autem febres continuæ quarti modi dicuntur continuæ proportionales. Vult ergo dicere quòd quando putredo humorum aliorum a sanguine est intra uenas præcipue, quæ sunt longe a corde fit feb. continua. quæ tamen habet excrescentias secundum naturã humoris: quia ante resolutionem humoris moti ad putredinẽ superuenit alius humor missus a uenis magnis ad paruas: & continuat febres faciendo nouam excrescentiam & ita ante finem nouę excrescentię mouebit tertius humor pro tertia excrescentia: & sic deinceps. Dubitatur circa partem pręsentem: quia si humores sunt uicini & ratione huius transeat humor uicinus in putredinem: sicut dixit textus: tunc febris cholerica, uel melancholica deberet facile uerti in sanguineam, uel phlegmaticam: cum illi duo humores maxime in uenis dominentur &c. Ad quod dicitur ꝙ cum incipit aliqua febris secundum plurimum tota massa humoralis est alterata uersus naturam illius humoris a quo pendet febris. Et propterea exacerbationes, uel paroxysmi sequẽtes pendẽt ab eodem humore a quo incipit febris. Præterea. Putredo humoris præcedentis est magis apta inficere humorem sibi homogeneum, quam dissimilem: cum calor ille putredinalis agat non solum: ut calor: sed ut calor determinate proprietatis infectiuus humoris sibi similis in specie. Veruntamẽ multæ aliquando accidunt uarietates in febribus, quæ multũ molestant mentem medicorum: ut quia primo incipit aliqua febris, quæ per signa bene a medico ponderata uisa fuit. Exempli gratia cholerica, & salubris. unde medicus confidens signis digestionis, & signis creticis laudabilibus forte promisit salutem: quæ deinde propter materierum uicinitatem intenditur, uel cum altera complicatur: & forte perduntur signa digestionis, cum debilitate uirtutis, & cogitur medicus mutare sententiam tam circa curam, quàm circa prognosticum. Hoc autem ut dicit Gentilis magis accidit temporibus modernis, quàm superioribus temporibus: cum nunc homines magis gulæ indulgentes sint, magis repleti quàm tempore superiori. Item quia medici tempore moderno nimis grossæ diætant: uel concedunt non concedenda ducti lasciuia ægrorum, & sua, & incitamento mulierum, sicut mihi sæpe accidit: & possem iurare me paucos diætasse ægros, sicut est expediens secundum rigorem medicinæ. Nota tamen, quòd raro contingunt febres cõtinuæ, quę euntes ad salutem continuent signa digestionis omni die in qualibet hora diei. Et si quæ tales reperiuntur, sunt de materia una satis uniformi: immo hæc diuersitas digestionis ſm diuersas horas frequenter contingit in continuis: in interpolatis non totiens. Vltimo notandum, quòd sicut materiæ putrentes extra uenas aliquando possunt facere continuã propter grossitiem, uiscositatem, aut multitudinẽ: ita materiæ putrentes intra uenas possunt aliquando facere interpolatas, propter sui paucitatem, & subtilitatem: ita ut materia primo putrens resoluatur antequam secunda succedat. propterea dixit quòd resolutio completa est difficilis, non impossibilis.

Continua proportionalis q̃uo fiat.

Q̃uo materia intra uenas putrẽs faciat interpolatas.

Et istæ quidem febres quibus sunt paroxysmi eradicationis; & temporis quandoq; dimittunt ordinem suum propter diuersitatem materierum in multitudine, et paucitate, et grossitudine, & tenuitate. Et propter diuersitatem in eis in genere, ita ut permutentur quædam materiæ; & fiant de genere materiei alterius, quæ diuersificatur ab eis in specie, non in multitudine, et paucitate, et tenuitate, et grossitie tantum. Et quandoq; fit ex malitia regiminis ægri, aut propter debilitatem eius. Aut propter multitudinem sensus eius.

Cum superius posuerit diuersitates feb. ex parte humorũ, & secundo ex parte locorum, in quibus humores putrent. In hac parte tertia ponit diuersitates magis speciales & causas ipsas. & habet pars ista partes tres. In prima ponit causas quarũdam diuersitatũ in febribus. In secunda ibi § Et deteriores quidem § comparat febres cõtinuas interpolatis. In tertia ibi § Pulsus uero dispositiones. § ponit causas quarundam diuersitatum pulsuum accidentium in febribus. Primam partem diuido in quinq; partes, ſm ꝙ ponit causas quinq; diuersitatum paroxysmorum febrium. secunda ibi § Et paroxysmi quidem § tertia ibi § Et quandoq; opponuntur. § quarta ibi § Et periodi quidem febrium. § quinta ibi § Et paroxysmi iterum. § In prima parte ponit causas uariationis ordinis paroxysmãdi quæcunq; uariatio sit illa siue ſm diẽ: ut quia phlegmaticæ non paroxysmant quotidie, nec cholericæ de tertio in tertium. Et similiter de cæteris: siue sit uariatio ſm anticipationem, aut postpositionem in eodem die, aut quouis alio modo. Et sunt quatuor causæ: licet prima quæ est ex parte humoris, subdiuidatur. Dicit ergo ꝙ illæ febres quibus sunt paroxysmi eradicationis. i. qui ex toto eradicantur sicut interpolatæ, & temporis. i. quæ remittuntur, & non eradicantur, sicut continuæ proportionales: quandoq; dimittunt ordinem suum. s. paroxysmãdi propter diuersitatem materierum in multitudine, & paucitate, & grossitie & subtilitate: & tu supple uiscositate: & eius oppositio, & diuersitate etiam in genere materiæ cum materia unius generis, siue speciei transmutatur in aliam speciem, utputa cum cholera transmutatur in melancholiam: & uniuersaliter cum unus humor transmutatur in alium specie differentem. & hæc est prima cã.

Causę uariationis ordinis paroxysmorum.

Secuuda causa est sumpta ex malitia regiminis. nam regimẽ calidum, & multiplicans humores, aut faciens ipsos magis malignos accelerat paroxysmos: & econtra frigidũ retardat. Tertia causa sumitur ex parte debilitatis ægri, nam quando uirtus est debilis, & non potest regulare, eueniunt paroxysmi sine ordine. Quarta causa est multitudo sensus ægri, quæ est causa accelerationis paroxysmi ex oĩ pauca materia, quando sunt nerui dispositi uirtus stimulata mouetur ad ipsius expulsionem: sicut econtra obtusio sensus est causa tarditatis. Aliqui per multitudinem sensus intelligunt dolorem, qui ſm plurimum inflãmãdo erit causa accelerationis. Causæ tñ suprascriptæ possunt esse causæ uarietatis paroxysmorum ſm intensionem, & remissionem tam caloris febrilis, quàm accidentium, & multarum aliarum diuersitatum potentium in febribus contingere. Primo nota circa primam causam ꝙ multitudo, subtilitas, priuatio uiscositatis, sunt causę accelerationis paroxysmorum, ita ut cholera propter multitudinem paroxysmet quotidie: quãuis medici dicant ꝙ est duplex tertiana, uel duæ tertianæ: quod uerũ est ex natura humoris, siue ex forma sua specifica, præcipuæ quando uidẽtur paroxysmi duarum tertianarum sibi correspõdentes in suis accidentibus. Quòd si paroxysmi omnino sint similes non uideo, cur non possit dici una feb. cholerica quotidie paroxysmans præcipue si sit minera una: sicut etiam phlegma, si propter sui grossitiem, uiscositatem, paucitatem paroxysmet de tertio in tertiũ, dr̃ tertiana: quãuis ille motus de tertio in tertiũ repugnet formæ specificę ipsius phlegmatis, ſm quod dicitur in q̃one de periodicatione. Et quòd illa forma specifica sit ponenda, uide textũ Aui. hic, cũ dicit quòd uariatio in paroxysmis fit pp diuersitatem in genere, cũ una materia permutatur in aliud genus mõ superius exposito. Variantur. n. pp hãc trãsmutationem mixtio, & forma specifica, siue proprietas occulta. Secundo nota circa tertiam causam, quòd motus materierum paroxysmales fiunt a uirtute, & calore naturali: ideo uirtute constante in materia similis modi fiet processus ordinatus: sed cum uirtus est debilitata non seruatur ordo: quia tũc multæ materiæ etiam diuersarum specierum mouentur ad putredinem: quia uirtus debilis non potest eas tueri a putredine. Item uirtus debilis ab omni leui cã contristata, & notabiliter cũ ea facit uarios conatus quibus uario materiæ mõ mouẽtur, unde blasphematur hæc multa diuersitas. 4. colliget.

Et paroxysmi quidem qui eradicantur, incipiunt secundum plurimum cum horripilatione, aut frigore, aut rigore, et resoluũtur per sudorẽ, & non incipiunt cum frigore, aut horripilatione, secundum plurimum nisi aut propter frigus humoris: aut propterea quia humor mordicat lacertos, aut propter profundationẽ caliditatis ad interiora redeuntis ad partem materiei: aut propter debilitatẽ uirtutis: aut propter frigus aeris, sicut contingit tempore hyemis. Et illud quod fit ex mordicatione caliditatis est dignius ut proportienetur ad horripilationem quã ad frigus. Et plurimũ quod accidit de eo est, ut sit sicut punctio acuum in omni membro. uerum resolutio materiei cum sudore est: quoniam caliditas putrefaciens re-

soluit

soluit humiditatem, et remanet cinereitas. cum ergo sit illa humiditas non obsessa in uenis facilis fit expulsio eius per sudorem in poris.

In hac parte Auic. ponit secundam diuersitatem, & causas eius: & habet hæc pars tres partes. In prima ponit causas quare paroxysmi interpolatarum incipiũt cum typo ſm plurimũ, & terminantur frequenter cum sudore. In secunda parte ponit causas quare paroxysmi continuarum non incipiunt cum typo nec terminantur cũ sudore nisi raro. In tertia parte ostendit quibus ex causis in aliquibus febribus frigus, & horripilatio complicantur. secunda ibi. § Paroxysmi quidem inseparabiles. § tertia ibi § Et in quibusdã febribus. § In prima parte Auic. dicit quatuor. Primum ꝙ paroxysmi qui eradicantur. i. febriũ interpolatarum incipiunt utplurimum cum frigore, horripilatione, & rigore & resoluuntur cum sudore. s. frequenter. Secundo dicit, ꝙ causa quare incipiunt cum aliquo typo est una, aut plures de infrascriptis. Prima est frigus humoris. nam humor frigidus cum expellitur extra uenas ad membra sensibilia calida, sicut sunt musculi sentitur frigus: & ita fit frigus in principio febrium interpolatarum. Secunda causa est: quia humor mordicat lacertos cum in principio ad eos expellitur: non autem mordicabat uenas ex quibus expellitur: quia sunt pauci sensus, & erat sibi assuetus. mordicat autem sui acuitate lacertos: quia sunt multum sensibiles: & non est sibi assuetus, & quia est in motu. postea autem licet fiat mordacior, & acutior per putredinem: non tñ mordicabit ita fortiter facta assuefactione, & deficiente motu. hic autem humor mordicans ſm plurimum est calidus: licet non sit impossibile phlegma acetosum mordicare: & est hic humor calidus causa frigoris fugando calidum interius. unde simul coniungentur rigor, & frigus: & illæ duæ causæ magis pertinent interpolatis. Tertia causa est ꝓfundatio caliditatis. i. spiritus, per quem caliditas actualis in membris seruatur ad interiora tendẽtis ad partem materiei: i. ad membrum, ubi est materia nociua sui multitudine, aut malitia manifesta, uel occulta, siue apostemet, siue non. Quarta causa est debilitas uirtutis maxime per resolutionem, unde natura cogitur tenere illos paucos spiritus qui supersunt in membris nobilibus intrinsecis, de quibus est magis sollicita. Quinta causa est frigus aëris extrinseci: nam reuocato calido interius in principio paroxysmorum, non tam magnum frigus sentiretur exterius nisi cum adiutorio aëris circundantis: & proprie qñ illa reuocatio esset ualde multa: & hæ tres causæ sunt communes continuis, & interpolatis. Tertio dicit Aui. ꝙ illud quod est propter mordicationem caliditatis est dignius, ut proportionetur horripilationi, quàm frigori: & hic accipit horripilatio ut est communis rigori, & horripilationi proprie sumptis. Et istud quod accidit ex ea horripilatione est, sicut punctio acuum in omni membro, in quo est talis passio. licet magis proprie debeat dici ꝙ illa punctio quæ est lassitudo ulcerosa est causa horripilationis, aut saltem est pars quidditatis horripilationis: sed de hoc in cap. proprio dicetur quantum erit expediens. Quarto dicit ꝙ causa quare paroxysmi interpolatarum finiantur cum sudore est: quia caliditas putrefaciens resoluit humiditatem, & remanet cinereitas: & ideo cum ista humiditas non est obsessa, & constricta in uenis tũc est facilis expulsio ipsius per sudorẽ in poris. Vbi nota ꝙ in rebus corpulentis multam habentibus humiditatem, per putrefactionẽ separantur partes humidæ a terrestribus. Vnde manifeste uidemus cadauera stillare humiditatem cum putrent: talem ergo separationem uocat hic Auic. resolutionem quasi retro solutionem: uel dissolutionem cum soluantur illa quæ per digestionem fuerunt complexa: & non sumit hic resolutionem pro cõuersione in uaporem. Et cinereitas remanet. i. pars terrestris præcipue ubi materia fuerit multa & grossa, sed semper aut fere semper aliquid remanet post humidi separationem. hæc ergo humiditas in interpolatis, quia est in ambitu totius propinqua poris non contenta in tunicis uenarum, nec multis humiditatibus aliis coniuncta facile pellitur per poros in fine paroxysmi, & quandoq; ante.

Paroxysmi autem inseparabiles minuuntur: et non eradicantur per sudorem, neque incipiunt cum frigore, nisi propter profundationem caloris innati: tunc enim infrigidantur extremitates: et illud est signum malum. 4. aphoris. aphoris. 46. & 48.

In hac parte duo dicit. Primũ ꝙ paroxysmi inseparabiles. i. exacerbationes febrium continuarum minuuntur. i. remittuntur, & non eradicantur per sudorem, ita ꝙ fiat æger in febribus. tum quia raro sudant, & si sudent: non tñ fiunt omnino infebrientes: quia materia exacerbationis non ex toto resoluit propter causas contrarias illis, quæ sunt in interpolatis, de quibus statim dixi. secundo dicit ꝙ non incipiunt cum frigore: neque etiam cum alio typo nisi ꝓꝓ debilitatẽ uirtutis, & proprie per resolutionem, & per profundationem caloris innati. i. sanguinis & spiritus ad membra intrinseca, tunc extremitates infrigidantur, & est signum malum. Notandum primo circa primum, ꝙ licet materiæ putrentes ad intra uenas faciẽtes excrescentias raro ita resoluantur, aut sensualiter, aut per sudorem, ut homo fiat infebriens: tamen experientia comprobatur hoc aliqñ accidere, sicut qñ materia est pauca, & subtilis. Si. n. materia causonis potest per sudorẽ terminari, quid prohibet materiam unius exacerbationis posse per sudorem expelli.

Notandum secundo circa ſm dictum, ꝙ licet plurimũ frigus accidens in continuis sit ꝓꝓ duas causas positas in textu. s. debilitatem uirtutis, & profundationem caloris innati: tñ propter alias tres causas potest aliqñ accidere. Potest. n. una pars materiæ facientis exacerbationem expelli ad membra sensibilia: si erit frigida faciet membra frigere. Si autem erit calida mordicando faciet rigorem, aut horripilationem: ꝙ etiam a frigiditate aëris posset cõtingere: in extremis frigus est satis manifestum: hæ tñ tres causæ frequentius faciunt frigere, rigere, horripilari in principiis paroxysmorum interpolatarum, quã in excrescentiis continuarum: & hæc fuit intentio Auic. Notandum tertio, ꝙ frigus extremitatum accidens in continuis, si sequitur debilitatem uirtutis est malum signum: significat enim fere ultimatam spirituum resolutionem, & paucitatem caloris innati. si uero sequatur profundationem caloris significat magnum nocumẽtum in aliquo membro intrinseco nobili, quod erit propter apostema, aut ulcus illius membri: aut quia membrum illud multum opprimitur multitudine materiæ, aut malitia eius manifesta, uel occulta. Sed dices nonne infrigidatio ista extremorum potest sequi causas istas in interpolatis? & sic esse malum signum. Dicitur ꝙ ſm plurimum non est signum ualde malum, sicut in continuis. Nam sparsio materiæ ad membra sensibilia est causa ſm plurimum typi accidentis in interpolatis: quia propter tristem sensationem fit retractio caloris. sed quia uenæ intrinsecæ parum sentiunt raro est hæc causa: sed secundum plurimum aliæ duæ: ueruntamen si illæ duæ essent causa typi in interpolatis esset malum signum: & tunc illud frigus extremitatum esset continuum.

Et in quibusdam febribus componuntur frigus et horripilatio: quoniam materia quæ putrefit est composita ex frigido et mordicatiuo.

In hac parte dicit ꝙ quandoq; frigus, & horripilatio cõplicantur in principiis paroxysmorum. Cuius causa est, quia materia istarum febrium est composita ex parte frigida, & ex parte mordicatiua, & per partem frigidam fit infrigidatio, & per mordicatiuam horripilatio. Et nota ꝙ licet frigidum possit esse mordicatiuum: loquitur tñ de mordicatiuo calido. non. n. est inconueniens humorem compositum ex phlegmate & cholera: quæ non sunt redacta ad unam formã facere febrem unã, & seruabit periodum humoris dominantis.

Sed circa has partes cadit dubium cum infrigidantur extrema propter fugam caloris interius: ad quas partes tẽdit calor ille fugatus interius. Ad quod dicitur ꝙ calor, siue spiritus, tendit ad partẽ unde expellitur materia: & sic in continuis tendit ad uenas magnas: & in interpolatis tẽdit ad paruas in principio suorũ paroxysmorũ: & hoc est quod dicit textus. ad partem materiei: uirtus. n. adiuta calore naturali fortius expellit.

Sed contra sequitur quòd in principijs exacerbationũ cõtinuarũ magis debent infrigidari extrema, quã in principijs paroxysmorum interpolatarum. Item quòd nõ esset malũ signũ, sicut neq; est malũ frigiditas extremorũ ĩ principijs interpolatarũ. Tertio uidet quòd ad istã partẽ dẽt trahi calor in qua fit pũctio & tristis sensatio: semp. n. sanguis pellitur ad locũ dolẽtem. Et hoc est quod dicit textus. ad partem materiæ. i. ad partem a materia læsam. Ad has instantias respondetur. Ad primam & secundam negetur ad quod deducitur. raro enim

spiritus tenduot ad magnas uenas, cum ibi sit magna copia spirituum,& sanguinis. Et si retrahuntur ad uenas magnas significatur aut uirtutis debilitas sequens paucitatē spirituum, aut magnum nocumentum intrinsecum: sed ad uenas paruas, ubi parum est de spiritu oportet ꝙ spiritus retrahantur ad fortificandum uirtutem expulsiuam:nec hoc est malum signum. Ad tertiam instantiam dicitur ꝙ etiam ad loca extrinseca sensibilia calor attrahitur. unde in principio trahitur a loca a quibus expellitur materia.ergo in principiis paroxysmorum anteq̄ homo incipiat manifeste frigere, horripilari, aut rigere calor trahitur ad uenas: deinde cum materia incipit expandi ad mēbra sensibilia fortificata uirtute interius: tunc calor incipit ꝑ parte pelli ad membra sensibilia, quibus infertur nocumētum per aduentum materię ad ipsa. Sed cum membra sensibilia sint duplicia intrinseca,& extrinseca: natura primo mittit sanguinem,& spirituum sensibilibus intrinsecis, de quibus est magis sollicita:& tunc incipit calefieri notabiliter frigentibus, & rigentibus membris sensibilibus extrinsecis:postea tam extrinseca, quam intrinseca notabiliter calefiunt tam per delationem sanguinis & spiritus super ea,quàm propter calorem putredinalem qui intenditur in materia:& consequenter in membris.

Et quandocunque componuntur quædam febr. putredinis tali compositione, quæ fiant in forma inseparabiles: & illud est uerbi gratia, quando incipit humor putrefieri in loco: & cum superuenerit ei putredo putrefit tota: & consumitur ab ea: deinde incipit humor de genere eius: aut non de genere eius putrefieri: tunc obuiat paroxysmus secūdus tempori eradicationis paroxysmi primi: deinde continuatur res ita: & quandoque componuntur febr. putredinis modis aliis compositionis, quos distinguam in capitulis suis.

In hac parte ostendit aliam diuersitatē dicēs, ꝙ febres interpolatæ.i.quarum quælibet est interpolata componuntur tali compositione qua fiunt in forma.i. apparēter inseparabiles: exempli gratia. humor incipit putrefieri in loco aliquo extra uenas. & cum superuenit.s.de præterito ei putredo.i.calor putredinalis, & putrefit tota materia:& consumitur.i.resoluitur ab ea.s.caliditate putredinali.deinde incipit humor de genere primi, aut de alio a primo putrefieri: & tunc obuiat paroxysmus secundus tempori eradicationis primi.i.primo nondum eradicato:& ita tertius secundo obuiat: & continuatur res ita usque ad finem totius ægritudinis. Et subdit ꝙ componuntur febres aliis modis, de quibus dicet inferius in capitulo de febribus compositis.

Et paroxysmi quidem febrium prolongantur quandoque, & quandoque abbreuiantur. prolongatio eorum est ergo, aut propter grossitudinem materiei, & uiscositatem eius, & multitudinem ipsius: aut eius quietem: aut propter debilitatem uirtutis: aut propter debilitatem sensus: aut propter spissitudinem pororum: quare non resoluitur humor: & eorum abbreuiatio est propter contraria eorum.

Causæ prolongationis paroxysmorū.

In ista parte ponit aliam diuersitatem: & est ꝙ periodi feb. quandoq; prolongantur,quandoq; abbreuiātur. Causæ autem prolongationis sunt septem.Prima grossities materiæ. secunda uiscositas.tertia multitudo.quarta quies materiæ. nam cum in uno loco quiescit non ita spargitur: & sic remanens unita non facile dissoluitur. aut per quietem intelligamus paruam ebullitionem:& ideo quidam per quietem intelligunt frigiditatem quæ est causa paucæ ebullitionis, & agitationis. Et alii intelligunt carentiam mordicationis: aliqui tardam delationē super membra. Quinta causa prolongationis paroxysmorum est debilitas uirtutis tam digestiuę q̄ expulsiuę.Sexta causa est debilitas sensitiuæ. nam uirtus sensitiua debilis non patitur: & sic tardius agit. Vltima est spissitudo pororum siue naturalis, siue accidentalis. unde materia non potest facile per poros sensibiliter aut insensibiliter expelli: & licet sint aliæ causæ prolongationis istæ tamen sunt fortiores,& ad quas facile aliæ reducuntur. & subdit ꝙ breuitas paroxysmorum est ex causis contrariis.

Et paroxysmi iterum festinant, & tardantur: & tarditas eorum est, aut propterea quia eorum materia est pauca, aut tardi motus ad mineram putredinis propter grossitiem suam: & hoc quidem est sicut materia quartanæ: & uelocitas eorū est, quoniam ipsa est multa, sicut phlegma, nisi sit uitreum, quoniam paroxysmi eius quandoque tardantur: aut subtilis sicut cholera.

Causæ tarditatis & festinationis paroxysmi.

In hac quinta parte superius diuisa Auic. ponit quintam diuersitatem paroxysmorum febrium. nam paroxysmi quandoq; festinant,quandoq; tardantur. Causa autem tarditatis est: quia materia est pauca,aut tardi motus ad mineram putredinis propter grossitiem suam: quare tarde expellitur ad locum minerę putredinis,sicut materia quartanæ. Velocitas autem,siue festinatio est:quoniam ipsa est multa, sicut phlegma, nisi sit phlegma uitreum: quoniā paroxysmi eius quandoq; tardantur propter uehementem grossitiem eius: aut subtilis; sicut cholera est causa festinationis. Hic nota, quòd dicimus paroxysmos tardare, quādo multum tempus cadit inter principium unius, & principium alterius:& econtra festinare. Et est hic intentio Auic. ponere causas cuiuscunq; tarditatis, & cuiuscunq; festinationis,siue uarientur dies, siue uarietur solum hora diei, ut patere potest exemplis suis.s.de melancholia,& de cholera,& phlegmate. Vnde sciendum quòd multitudo, & subtilitas faciunt ad accelerationem paroxysmorum: sicut econtra paucitas, grossities, & uiscositas faciunt ad tarditatem. uerum istæ dispositiones,nisi multum excrescant, uariant solummodo horam, & non diem faciendo paroxysmum anticipare, aut postponere. Sed uariatio secundum speciem,per quam diuersificatur tam forma substantialis, quàm proprietas occulta, & modus mixtionis est causa principalis uariationis secundum diē. insequitur enim motus determinatus humoris,siue periodicatio ipsius secundum determinatum diem proportionem uirtutis mouentis ad humorem resistentem per formam substantialem proprietatem occultam, & modum mixtionis quæ sunt principales causæ resistentes. sed minus principales sunt dispositiones manifestæ iam dictæ scilicet quantitas,modus substantiæ,& similes.

Et deteriores quidem febres sunt inseparabiles in quibus putredo est intra uenas: deinde illæ quæ eradicātur, in quibus est putredo in toto corpore, aut in partibus cordis.

Febres pernitiosæ.

Hic ponuntur canones.primus ꝙ deteriores feb.sunt continuæ,in quibus putredo est ad intra uenas.in secūdo gradu sunt illæ quæ sunt interpolatæ,in quibus putredo est in toto corpore.i.in ambitu totius corporis extra uenas: aut in partibus corporis.i.in partibus ambitus corporis extra uenas. Si dicat textus in cordis partibus, iunge eū particula superiori: ut sit sensus.deteriores feb.sunt illæ,in quibus putredo est intra uenas, aut in partibus cordis.

Et parum quidem accidit senibus febris ualde accensa propter frigus complexionis eorum, & paucitatē carnis ipsorū.

Secundus canon.quòd parum.i.raro accidit senibus feb. accensa ualde propter frigus complexionis eorum: quia habent calorem naturalem remissum, & paucitatem carnis.i.quia habent parum de humido: & sic parum de multitudine caloris. Vbi nota quòd ea quæ sunt calida cum inflammantur,efficiuntur calidiora. Et hoc est quod dicit Auer. 4. colliget. quòd calor præter naturam mensuratur mensura caloris naturalis: Et est hic canon positus in aphorismo primæ particulæ. Quicunque crescent plurimum habent &c.

Pulsus uero dispositiones diuersificantur in febribus putridis, secundum diuersitatem earum in generibus suis, et secundum diuersitatem speciei unius earum in uehementia,et debilitate,et in fortitudine accidentium,et debilitate eorum.

Hic ponit quasdam diuersitates pulsuum, & sunt quatuor. Prima quòd dispositiones pulsuum diuersificātur in febribus: puta sm diuersitatem earum in generibus suis:ut quia alius est pulsus phlegmaticæ alius cholericæ &c. Et diuersificatur etiā sm diuersitatem speciei, unius in uehementia, & debilitate.i. in intensione,& remissione,& fortitudine accidentium,& debilitate eorū:ut quia pulsus in una cholerica diuersificabitur a pulsu alterius.

Et quandoque accidit ei durities,aut propter apostema ca

lidum

lidum uehementis extensionis: aut propter apostema calidum in membro duro: aut propter uehementiam siccitatis, aut cũ dominatur frigus in principijs.

Hic ponit quatuor causas duritiei pulsus. una est apostema calidum uehementis tensionis, propter quod tenduntur arteriæ, & fiunt duræ. secunda est apostema calidum in mẽbro duro sicut sunt nerui, panniculi: & similia. accidit enim ex hoc tẽsio arteriarum. tertia est uehementia siccitatis, quæ acquiritur corpori, pp quam arteria induratur. quarta est frigus accidẽs in principijs paroxysmorũ. nã pp tale frigus induratʳ arteria.

Et quandoq; fit lenis propter materiam lenem phelgmaticam, & sangnineam: & propterea qđ apostema est in membro leni, sicut illud quod est in hepate, & peripneumonia. & lethargbia: aut propter bumorositatem cum expectatur quãdo vult, vt sudet.

Hic ponit tres cãs lenitatis pulsus. Prima est materia fluida humida, sicut phlegma & sanguis. sunt. n. in febribus phlegmaticis, & sanguineis pulsus molles. secunda est apostema in membro molli, sicut apostema hepatis, & lethargia quod est apostema frigidum in cerebro: & maxime intelligit de lethargia phlegmatica; & non melancholica; & peripneumonia, qđ est apostema pulmonis, & maxime quãdo pendet a phlegmate facit pulsum mollem. tertia est cum natura uult expellere humiditates sub forma sudoris. unde medici experti per mollitiem pulsus, & undositatẽ eius pronosticanʳ sudorẽ futurum.

Et pulsus quidem fit in principio paroxysmorum debilis coarctationis, propter aduẽtum virtutis supra materiam, & occupationem eius in mundando, & euentando.

Ponit quartam dispositionem pulsus: & est ꝙ pulsus in principijs paroxysmorum fit debilis: cuius debilitas arguitur ex paruitate, & diuersitate cum debilitate impressionis in digitũ tangentis. non enim pulsat fortiter constanter, & perseueranter, quæ tres conditiones requiruntur ad pulsum fortem, & est coarctatus. coarctatio enim pulsus est paruitas eius cum diuersitate a materia suffocante, & tegente. ideo subdit propter aduentum uirtutis supra materiam. pugnat enim uirtus contra materiam subtiliando ipsam, resoluendo, & quantum potest expellendo: & econtra materia cõtra uirtutem suffocando: sicut ignis sub lignis suffocatur, & occupationẽ eius in mundãdo fumos putridos, & euentãdo calidum membrorum, & spirituũ. Est enim his operationibus tunc temporis multum intẽta. sed forte melius est, ut aliter exponaʳ propter occupationẽ eius scilicet uirtutis ad resistẽdum materiæ dum suffocatur ab ipsa in mundando, & euentando idest dum mũdat fumos putridos, & euentat calidum suffocatum: ita ut ly mundando & euentando stent temporaliter: & nõ causaliter. nam mundando, & euẽtando nõ est causa cur pulsus fiat debilis coarctatus: immo potius est causa magnificandi pulsum, tam secundum systolem, quàm secundum diastolem. sic enim melius fiet mundificatio & euentatio. & sic cum Dei gratia fit finis huius expositionis, difficilis capituli. Sed pro completa declaratione dictorum in præsenti capitulo superest, ut uentilemus duas materias difficiles, una est de putrefactione, alia est de periodicatione.

Vtrum ex indebito regimine sex rerum non naturaliũ possit in humano corpore accidere putrefactio. Quod sic declarat Auic. prima quarti. tract. 2. cap. primo. & decima tertia tertij. necnon Gale. primo de differentijs febrium: & experiẽtia facile comprobatur, cum huiusmodi inordinato regimine frequentet accidãt febres putridæ. Pro solutione huius dubij primo uidebitur quid sit putrefactio, quid putredo, quid combustio, & quomodo putrefactio differat a combustione, resolutione, cruditate, & digestione. In secundo articulo uidebitur de quæsito. Quantum ad primum omissis aliorum opinionibus, dicam ea quæ uidentur mihi magis probabilia, & sententiæ Arist. cæterorumq; philosophorum, & medicorũ illustriũ magis conformia. Aristo. omnium philosophorum princeps. 4. metheororum diffinit putrefactionem dicens. ꝙ est corruptio quædam in unoquoque humido proprie secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate: hic autem est, quæ ambientis. Quæ diffinitio sic intelligenda est. putrefactio est corruptio quædam idest uia, uel motus in corruptionne mixti, inquantum mixtum in unoquoque humido proprie secundum naturam caliditatis idest per corruptionem caliditatis proprie inquantum naturalis in unoquoque humido complexionali mixti ab aliqua caliditate caliditatem propriam extraneãte: cõnotando ꝙ per caliditatem propriam extraneatã; & caliditatem alienã qualis est ambientis fiat, uel fit tanta fieri ipsius humidi eductio, & elemẽtorum separatio: ita quòd utraque notabiliter cõcurrit ad mixti corruptionem, humidi eductionem: & elementorum separationem. Corruptio in hac diffinitione posita est genus. nam putrefactio est contraria generationi simplici mixtorum apud philosophum in eodem. 4. metheo. Sed corruptio adæquate opponitur generationi. primo de genegatione. ergo putrefactio est corruptio. non tamen omnis corruptio est putrefactio: ut patet. Et corruptio hic posita pro genere dicit causam formalem putrefactionis. Intelligit autem Aristo. putrefactionem opponi generationi simplici mixtorum: quia terminus a quo putrefactionis est terminus ad quem generationis mixti ex elementis. Et econtra terminus ad quẽ putrefactionis est terminus a quo generationis: & sicut generatio mixti ex elementis fit a calore naturali, & cœlesti permiscente, & uniente elementa secundum exigentiam alicuius speciei mixtorum. ita putrefactio est a calore intrinseco præternaturali, & extrinseco agentibus elementaliter; & soluentibus mixtum in elementa. Dicitur quædam, quia putrefactio non est corruptio proprie sumpta quę est mutatio subita de esse ad non esse: sed est uia, uel motus in hanc corruptionem proprie sumptam. ut est apud Auice. prima quarti capi. de feb. sanguinis: nec est quicunque talis motus: sed limitarus circunstantijs in diffinitione positis, & exprimendis. non enim corruptio elementorum est putrefactio: neque combustio: neque trasmutatio unius mixti in aliqua dicitur putrefactio. per hanc particulam in unoquoque humido intellectam: ut supra declaratur causa materialis, in qua siue subiectum ipsius putrefactionis, quod est mixtum secũdum ipsius humidũ. tum quia humidum mixti est proprium subiectum caloris mixti, qui inquantum naturalis, & proportionatus formæ mixti tenet, & conseruat mixtionem quæ in putrefactione corrumpitur inquantum naturalis, & agit ad demixtionem. quia humidum mixti separatur a partibus terreis in putrefactione, & ducitur ad circunferentiam ipsius mixti. Per hanc particulam proprie secundum naturam caliditatis, tangitur agens proximum putrefactionis quod est caliditas propria ipsius mixti, quæ facta præternaturalis ipsi mixto coagit caliditati continẽtis ad ipsius corruptionem, & humidi eius eductionem. quæ caliditas continentis aliena a caliditate ipsius mixti: quia contrariatur ipsi inquantum ipsa est naturalis, & non inquantum caliditas est agens remotũ in putrefactione. quapropter hæc diffinitio est proprie naturalis: quia in ipsa ponitur genus exprimens formam, & subiectum, dico materiam & agens propinquum, & remotum. & tangitur causa finalis quæ est elemẽtorum separatio: cum dicitur quòd est corruptio mixti inquãtum mixtum. Modus autem putrefactionis penes Alb. ma. est iste: nam calidum extrinsecum trahit ad se calidum intrinsecum. quod quia non potest educi sine humido proprio simul ad se trahit humidum proprium: quod est ipsius subiectum. ad cuius eductionem ipsum calidum intrinsecum adiuuat subtiliando, & ipsum educendo per poros quos dilatauit calor extrinsecus. & ad huius humidi eductionẽ coadiuuat frigiditas intrinseca mixti exprimens humidum simul cum calore. Et hoc est quod dicit Aristo. in litera. putrefactio est communis passio frigiditatis propriæ, & caliditatis alienæ: ita quòd ad putrefactionem tria agentia concurrunt. primum caliditas intrinseca. secundum caliditas extrinseca. tertium frigiditas propria. frigiditas autem extrinseca, licet possit corrumpere calorem naturalem mixti, ipsum remittendo, & paucificando; & facere ipsum improportionatum formæ mixti, & humido regulando: tamen non potest esse immediata causa eductionis humidi mixti: immo ipsi eductioni contrariatur claudendo poros, & calorem mixti fugando interius, nisi sit adeo uehemens ut se profundando exprimat humidam cum calore suo: uerum hæc non est putrefactio, licet ducat ad incinerationem mixti. quia hanc non consequuntur accidentia putrefactionis scilicet foetor. & quia quod tunc incineratur est magis humidum interius, quàm exterius. cuius contrarium est in eo quod putrefit. frigiditas tamen extrinseca de per

Putrefactio quid.

Putrefactio secundum Albertum.

accidens potest esse causa putrefactionis faciendo calorē mixti præternaturalem, qui factus præternaturalis, & agens præternaturaliter facit ad mixti corruptionem,& humidi eductionem. Putredo quid. Putredo autē est caliditas putredinalis intrinseca mixto.sicut uoluit Aui.secunda primi.cap.primo. ubi exēplificās de causa coniuncta feb.dixit, ꝙ eius causa coniuncta est putredo,licet prima quarti,trac.2.cap.primo.& in plerisq; putredo accipiatur pro humore putrido. humor autem putridus, & similiter uapor est causa coniuncta feb. per caliditatem suam putredinalem. Combustio quid. Combustio autem descriptiue est corruptio uelox in unoquoq; mixto cum humidi ipsius sublimatione,& partium terrestrium descensu a caliditate extrinseca absq; notabili concursu alicuius principij actiui ipsius mixti. Et ex his patent differentiæ.8.inter putrefactionem, & combustionem. Prima.quia putrefactio est naturalis. Combustio autem uiolenta iuxta philosophum.nam in putrefactione ad corruptionem mixti, & humidi eductionem coadiuuat notabiliter aliquod principium intrinsecum: immo plura scilicet caliditas propria facta extranea,& frigiditas propria exprimens humidum simul cum calore. sed nihil tale adiuuat in combustione saltem adiutorio notabili:immo ut plurimum fit resistente calore intrinseco.Secunda differentia:quia quod putrefit est magis humidum & calidum exterius quā interius:interius enim exiccatur & friget.& quod comburitur est exterius magis calidum & siccū quā interius.Cum emim comburitur a caliditate extrinseca forti humidum sublimante fortius agente in partes propinquas,quā in partes remotas est necessarium, ut exterius magis calefiat & exiccetur quā interius.Tertia differētia est,quia putrefactio est tarda ad incinerationem: sed combustio uelox.fit enim a fortiori caliditate. sed in putrefactione caliditas innata est debilis respectu proprij humidi regulādi,& tarde ducens ad incinerationem. Quarta,quòd putrefactio facit mixtum fœtere, cōbustio uero nō:immo aufert fœtorem. Quinta,quia per putrefactionem generantur quædā alia imperfecta,per combustionem minime.Sexta,quia putrefactionem impedit caliditas feruens:sed combustionem minime. Septima, quia combustio facit cessare putrefactionem. sed putrefactio non facit cessare combustionem. Vtrum autē sit possibile putrefactionem, & combustionem per certum tēpus simul intēdi uidebitur infra. Octaua differentia. quia difficilius cęteris paribus prohibetur putrefactio, quā cōbustio: quod arguit caliditatem magis esse fixam in eo quod putrefit, quàm in eo quod comburitur,immo stat in eo quod comburitur caliditatem non esse fixam. Conueniuut autem,quia utraque fit a caliditate extrinseca. secundo quia utraque est passio mixti. simplicia enim non comburuntur, neque putrent. non tamen omne mixtum potest putrere:licet omne possit cōburi.nam flamma ignis potest comburi:non tamen putrefieri. tertio quia utriusq; finis est incineratio,& elementorum separatio. Resolutio quid. Ex quo sequitur quòd neutra ipsarum est trasmutatio mixti in aliud mixtum. Differt autem putrefactio a resolutione:quia resolutio est conuersio humidi in uaporem: quæ licet possit fieri a caliditate tam intrinseca,quàm extrinseca:non tamen exigit caliditatem innatam debilem respectu proprij humidi regulandi,neq; corruptionem mixti inquātum mixtum, Digestio. aut elemētorum separationem a digestione, quæ descriptiue est completio a proprio & naturali calido ex passionibus contraiacentibus humorum quæ sunt propria materia corporum mixtorū.Vel clarius & in idem redit, est perfectio a proprio & naturali calido ex oppositis passiuis. Nam digestio tendit in generationem mixti,aut completionem eius. Putrefactio uero tendit in corruptionem mixti,& eius demixtionem. Itē illa fit a proprio,& naturali calido:hæc autem a caliditate propria corrupta.Item in illa permiscetur humidum cū sicco: in Cruditas. putrefactione autem demiscentur. Differt autē putrefactio a cruditate:quia cruditas est diminutio a complemento caloris digerentis,aut putrefacientis in humido, aut ipsarum operationum priuatio.putrefactio uero nō est huiusmodi operationum priuatio: immo putrefactio dicit operationem caloris preternaturalis putrefaciētis,sicut digestio dicit operationē caloris naturalis digereutis.

Quantum ad secundum articulum præmittendum est primo quòd per debitum regimen sex rerum non naturalium debemus intelligerē debitam ipsarum administrationem, tam secundum quantitatem & qualitatem ipsarum, quàm secundum debitam proportionem ipsarum inter se in compositione ad corpus regendum. Sunt autem res non naturales descriptiuæ quæ necessario occurentes corpori humano possunt cōuenienter,& inconuenienter applicari. & sunt sex aer, cibus, & potus,somnus, & uigilia, motus, & quies, inanitio & replētio, & accidentia animi. Ex quo patet quòd per indebitum regimen sex rerum non naturalium debemus intelligere indebitā administrationem ipsarum secundum qualitatem, aut quantitatem: aut indebitam proportionem inter se in comparatione ad corpus regendum. Secundo notandū quòd humores corporis nostri,non tantum conseruantur per proprium eorum calorem,sed maxime & principalius per calorem naturalem eis debite proportionatum.patet. quia aliter non posset assignari causa cur sanguis in uenis diu sine putredine seruetur sed extra nenas cito putrefit. Notandum tertio humorem indebitæ qualitatis,aut quantitatis,aut non debite calori nostro proportionatum a caliditate nostra non debite regulari. hoc patet ex præcedenti notato.Ex quo sequitur tales humores facilius quā alios cæteris paribus a calore extraneo putrefieri. Et ex his patet conclusio respōsiua ad quæsitum, scilicet pars affirmatiua questionis quæ auctoritatibus ante oppositum inductis & quotidiana experientia cōprobatur.Quotidie enim ex indebito regimine in huiusmodi rebus corpora etiam sanissima feb.putridas incurrunt.

Ad partem negatiuam dubij arguitur.si ex indebito regimine in sex rebus non naturalibus posset,&c.hoc maxime esset, quando cibus indigestus sumitur supra cibum partim digestū. sed hoc nō sufficit,neq; facit ad putredinem:immo potius impedit: quia si cibus primo assumptus nullo modo esset digestus non fieret putredo,sed præexistentis cibi digestio potius iuuat ad digestionem, quàm impediat: cum totum minus resistit uirtuti digerenti quàm si totū esset indigestum. Et confirmatur.ponatur quòd sequens cibus sit in ea proportione facilius digestibilis in qua proportione digestio tibi præcedentis excedit digistionē cibi sequentis:& sequitur quòd ambo erūt in eodem tempore digesti. Præterea. Si requiritur hoc maxime esset quando cibus grossus difficilis digestionis præponeretur subtili.sed bæc non est causa putrefactionis, quia ponamus quòd in ea proportione in qua pars inferior stomachi est fortioris digestionis,quàm pars superior cibus sequens sit facilioris digestionis,quàm præcedens:& sequitur quòd totū erit in eodem tēpore digestum.Præterea.Si ex indebito, &c. maxime esset quando quis uteretur cibis grosis difficilis digestionis,sicut carne buffali:sed hæc non est causa putrefactionis,sed cruditatis quæ opponitur putrefactioni, quia aliter in morbo materiali mortali non distingueret status a principio. Ad primum dicitur negādo minorem & dicitur aggregatum ex cibo semidigesto:& ex cibo nullo modo digesto magis impedit digestionem,quàm si totus cibus esset indigestus: eo ꝙ indigestus miscetur cnm semidigesto.Et sequitur alterū duorum. aut quòd semidigestum corrumpitur,aut cum semidigesto pars indigesta permixta attrahitur,ad hepar, ex qua generantur humores indigesti.Et ad confirmationem admisso casu negatur quòd in eodem tempore erunt digesti: immo potius in eodem tempore erunt corrupti. Sed contra. sicut in lebete primo ponit caro difficilior: & postea caro facilior ad hoc ut sint in eodem tempore coctæ.ita debet esse in stomacho: quare non uidetur esse causa diuersitatis. Similiter sic fit in decoquendo medicinas: quia quæ parum sustinent de decoctione ponuntur in fine:& quæ mediocriter in medio: & quæ multū in principio.Dicitur negando similitudinem: quia cum stomachus incipit digerere primum cibum clauditur os eius,& optime ipsum amplexatur:ita ut non cadat medium inter partes stomachi,& cibum.Cum autem sumitur secūdus cibus primo non digesto,stat per certū tp̄s supra illū antequam secum misceatur.Et interim cum non bene digeratur a calore naturali cum nnn sit in loco idoneo:capitur à calore extraneo. & postea descendens est causa coruptionis illius. Ad secundum dicitur quòd ratio concludit,si posset proportionari, secundum quòd ponitur in casu.sed quia hoc est difficile laudatur præmissio cibi subtilis:quia cum digestus est paulatim potest trahi per meseraicas:& iterum alius digeritur.Nō est tamen bonum ut cibi sint multum differentes:quia cum aperit pyloron,

descendente

descendēte subtili facile secum descendit grossus. Ad tertium dicitur. quòd cibi grossi difficilis digestionis sunt causa cruditatis, quę opponitur putrefactioni: attamen eum generatur humor erudus, & cum sanguine permiscetur est causa, quòd sanguis ille tarde conuertitur in humiditates secundas, & in fine non poteus bene regulari a calore uaturali capitur ab exttaneo, & putrens est causa ægritudinum chronicarum. Et sic breuitet sit expedita hæc quæstio per me Ioannē de hercul. qui autem uult uidere hanc materiā prolixe legat quæstionem meā generalem de putrefactione.

Vtrum pro assignandis causis periodicationis præter causas manifestas sit necessarium in unoquoque humore ponere proprietatem occultam indiuidualem, aut specificam qua determinata periodo moueatur: utputa phlegma quotidie. cholera de tertio in tertium. melancholia de quarto iu quartum. sanguis continue. Quod enim hi humores moueantur periodis, de quibus supra docet quotidiaua experiētia. Et pro hoc maxime quautum ab febrem est auctoritas Auic. prima quarti. tracta. 2. cap. 1. Et putredo choleræ facit tertianam: & puttedo sanguinis facit continuā. & putredo melancholię facit quartanam, & quæ currunt cursu eius: & putredo phlegmatis facit quotidianam, & quæ currunt cursu eius. Idem asserit Gale. 2. de differentijs feb. & Rasis. 10. Almāsoris. & Auer. 3. colliget. & Halya. 8. theoricæ. Pro intellectu tituli quæstionis est sciendum primo, ꝙ periodus communiter sumptus est reditus motbi unius post teporem: aut quietem ad dispositionem similem primæ. sic. u. descripta conuenit recidiuæ: quia ex ea & sua radice efficitur morbus unus. Et differt a reditu alicuius morbi, ex quo & præcedēte non cōstituitur morbus unus: sicut si quis uulneratus iu brachio post consolidationem iterū in eodem loco similiter uulneraretur. (Periodus.) Periodus autem proprie sumpta est reditus unius morbi post teporem, aut quietē ad dispositionem similem præcise propter causam primi paroxysmi, aut exacerbationis disponentem ad causam coniūctam secundi propter uestigium derelictum in loco in quo prima causa coniuncta facit primum paroxysmum attrahens similem causam couiunctam ad eundem locum. & sic descripta conuenit putridæ non hecticæ neq; ephemeræ. Sed cōmuniter sumpta eonuenit ephemeræ. non autem hecticæ: quia non est depēdens ab aliqua causa speciali dependentia. (Paroxysmus. Excrescentia. Exacerbatio.) Paroxysmus autē secūdum cōem acceptionem medicorum nostri temporis est reditus febris, aut alterius ægritudinis post quietem. Excrescētia autem, siue exacerbatio est reditus eius post teporem. Est secundo sciendum, ꝙ causæ periodicationis ab auctoribus, & doctoribus assignatæ sunt duplices: quædam manifestæ: quædā occultæ. Manifestæ sunt duplices: quædā extrinsecæ, & ex malitia regiminis ægri: necnon influxus supercœlestis, ut placet astrologis: præcipue Conciliatori differentia. 88. licet huiusmodi causæ sint impropriæ & multum longiuquæ: quædā sunt intrinsecæ: & istarū quædā se tenent ex parte membrorū quæ sunt dispōnes mēbrorū mittentiū dispōnes mēbrorū suscipientiū, & attrahentiū necnō membrorū materias generantiū. Et ponuntur hę a Galeno, secūdo de differentiis febri. ad quas reducitur acuitas, aut obtusio sensus membrorum. Item ægri fortitudo, aut debilitas: quædam se tenent ex parte humorum, & sunt eorum complexiones, multitudo, aut paucitas, aut grossities, aut subtilitas, uiscositas, aut eius oppositum. Et istæ colliguntur ab omnibus auctoribus: præcipue ab Auic. prima quarti. 2. trac. cap. 1. Et istæ quidem febres quibus sunt paroxysmi eradicationis, & teporis quandoq; dimittunt ordinem suum propter diuersitatem materierum in multitudine, paucitate, grossitie, & tenuitate, & propter diuersitatem in eis in genere, ita ut permutentur quædam materiæ, & fiant de genere materiei alterius, quæ diuersificatur in eis in spē, non in multitudine, aut paucitate, tenuitate, & grossitie tantum. Et quandoq; fit ex malitia regiminis ægri, aut propter debilitatem eius: aut propter multitudinem sensus eius. Et infra in cap. de febribus apostematum. Vnicuique humori inest periodus quæ sibi conuenit. Item Halyabas. 8. theoricę. Ex quibus autem causis periodi uariæ sunt circularium febrium. Si quæras, scias tres esse causas. prima est congregationis uelocitas, & mora eius. secūda est facilitas putrefactionis humoris, & difficultas. tertia est euacuationis eius acceleratio, aut mora. phlegma namque febrem excitat, quæ singulis accenditur diebus: eo ꝙ cito ad putrefactionis currit loca, in corpore multitudine quātitatis suæ & putrefactionis, accelerationis, humiditatis causa, euacuationisq; mora propter suam uiscositatem. Cholera autē nigra febrem facit, quæ uno die accenditur, duobus uero, non eo ꝙ tarde adunatur propter suæ paucitatis quantitatem. Difficile autem putrescit propter suam frigiditatem, & sicciratem. celerisq; est euacuationis, quare minime est uiscosa. Cholera autem rubea febrē generat quæ uno die fit, & alio die non: quoniam inter phlegma & choleram nigram media est in huiusmodi, quas diximus habitudinibus. Occultæ autem sunt formæ substantiales ipsorum humorum: necnon proprietates specificæ quæ sunt qualitates toti speciei cōmunes attributæ mixtis in suæ generationis principio per influxus particulares secundum exigentiam suæ formæ substātialis, & complexionis. & de his fecit Auicen. mentionem loco superius allegato. Et ex hoc genere sunt proprietates indiuiduales, siue consequentes materiam: quæ ut patebit infra necessario sunt ponēdæ. dicuntur autem huiusmodi occultę: quia non subiacent sensibus: nec facile discernuntur. Aliæ autem quæ dicuntur manifestæ subiacent sensibus: aut saltem facilius discernuntur. Tertio sciendum quòd uou potest fieri nouus paroxysmus, aut excrescentia febr. uisi noua ebullitio superueniat in aliqua materia. Hoc autem dupliciter erit: aut quia in una, & eadem materia quæ prius fecit feb. noua fiat ebullitio: sicut si sanguis ebulliēs prius fecerit synochā sine putredine, qua extincta, utputa per potum aquæ frigidæ propter oppilationem, aut malam membrorum dispositionem hic sanguis incipiat putrere & facere synocham putridā. Similiter si sanguis, aut alius humor prius putruisset leui putredine: iterum incipiat putrere putredioe intensiori. Aut fiat nouus paroxysmus, quia noua materia ebulliat, quod erit dupliciter: aut quia de nouo generet, & postea putreat, siue sit generatio propria, sicut humores ex chylo: & sanguis ex phlegmate generantur per ulteriorem digestionē, siue generetur per corruptionem: sicut sanguis corrumpitur in choleram, uel melancholiam. & similiter reliqui humores per putredinem, aut adustionem in melācholiā: aut quia prius erit genita: sed nunc nuper ebulliat. Et hoc contingit dupliciter, aut quia mouetur de loco ad locum: sicut cū materia emittitur de uenis maioribus ad minores in quibus putret: quomodo fiunt continuæ proportionabiles: aut quia mittitur de intra uenas ad extra uenas, quomodo fiunt interpolatę. Aut secūdo. quia ipsa existens in eodem loco incipit putrefieri: sicut si .x. ℥. choleræ sint in eodem loco, & duæ. ℥. primo putrefactæ faciūt unam febrem. deinde aliæ duæ faciunt aliam: & sic deinceps. & huic modo paroxysmandi exemplum Gale. de cumulo stercorum optime accommodatur. & similiter post putredinem choleræ posset phlegma, aut alius humor in eodem loco existens putrefieri: & faceret feb. alterius speciei. Et quæ dicta sunt de modo periodicandi febriū, possunt accommodari modo periodicandi doloris: & multarum aliarum ægritudinum saltem in parte.

In hac materia sunt duæ famosæ opiniones. altera & prima fuit Gentilis de fuligineo doctoris excellentissimi quam sequuntur omnes fere moderni: qui tenēt partem affirmatiuam quæstionis. Altera uero & posterior huic fuit Hugonis Senensis doctoris subtilissimi, qui tenet partem negatiuam. primo ergo ponam rationes utriusque partis ut uideamus quantum una pars contra aliam militet. secundo ponam opinionem quę ut mihi uidetur est ueritati conformior. & respondebo ad rationes quæ contra illam possent adduci. Prima ergo ratio pro parte affirmatiua, & opinione Gentilis est hæc. omnis effectus eueniens circa determinatam speciem omni tempore, scilicet æstate, hyeme, & temporibus medijs. & in omni ætate, complexione, & sexu &c. semper, uel utplurimum qui non potest reduci in causas manifestas: de quibus supra debet reduci in formas specificas, siue proprietates occultas. sed phlegma periodicare quotidie, cholerā de tertio in tertiū, melancholiā de quarto in quartū, sanguinē facere febrē continuam non potest reduci in causas manifestas. ergo opus est ut reducatur in formas specificas, & proprietates occultas. tenet consequētia & maior est manifesta cum non sit aliquod genus causarum. minor probatur. nam quantūcunq; sanguis esset æque multus æque grossus: sicut est cholera: & cum alijs paribus: tamen cholera sp, uel utplurimū moueretur de tertio in tertiū. & sanguis

faceret continuam. similiter quantumcunque phlegma esset similiter dispositum, sicut melancholia cum alijs paribus &c. tamen phlegma faceret quotidianā: melancholia quartanam: Cum ergo isti effectus non posint reduci in cās manifestas: opus est ut in causas occultas, de quibus supra reducantur. Secunda. mensuræ rerum non possunt esse causa determinatorū effectuum, nisi inquantum determinentur formis rerum naturalium: sed istæ paroxysmationes sunt determinati effectus. ergo non poterunt procedere a mensura, uel quātitate humorum, nisi pro quanto illi humores determinantur per formas rerum naturalium: sed istæ formæ sunt specificæ. ergo ipsæ sunt causæ periodorum. maior autem est Auer. 3. cœli. com. 72. di. Causa non est causa alicuius propter suam quantitatem, nisi accidentaliter. quantitas enim non est terminata. causæ aūt agentes & patientes sunt terminatæ. q. s. non quælibet causa facit quodlibet causarū. causæ aūt & causata sunt terminata pp suas formas. Tertia. quilibet effectus finitus & terminatus hēt cām finitā & terminatā: sed paroxysmatio choleræ de tertio in tertiū. phlegmatis quotidie est effectus determinatus & finitus. ergo hēt cām immediatam, determinatam & finitā. sed dispōnes membri mittentis & accipientis sunt uariabiles in infinitum. & similiter dispōnes humorum. ergo tales dispositiones manifestæ non sunt illius effectus cā immediata, & adæquata: sed præter illas nulla pōt poni nisi occulta proprietas illorum humorum; quare ipsa erit illius periodicationis causa. maior est manifesta. & minor probatur: quia in infinitū pōt uirtus mēbri debilitari: & in infinitum pōt materia paucificari. Quarta. in feb. tertiana continua est periodicatio: sed ista non sequitur dispositiones particulæ mittentis, aut recipientis. ergo aliquando est periodus & non illa cā. Et cum alia cā dari nō possit præter proprietatem sequitur q periodicatio sequitur proprietatē humoris. maior est manifesta. & minor probat: quia in tali tertiana materia putrefit intra uenas: & ibi erat ante putredinem. non ergo fit transmissio de una parte in aliā. Quinta ratio, posibile est ī aliquo fieri duas tertianas interpolatas sic se habētes, q paroxysmi primæ, quæ incipit die lunæ sibiinuicem correspondent in hora inuasionis in intensione, duratione, & accidentibus. & similiter paroxysmi secundæ quæ incipit die martis sibiinuicem correspondent in omnibus. non tamen paroxysmi secundæ correspondent paroxysmis primæ: immo sint multū dissimiles. sed hmōi causa non pōt asignari nisi ponendo proprietatem occultam indiuidualem relictā in primo paroxysmo, quæ respicit materiā primæ tertianæ: & aliam pprietatē relictā in primo paroxysmo secundæ tertianæ. quare sequitur q hmōi proprietates sunt causa periodorū. Casus. n. est possibilis, & quotidie accidit. Sexta rō. sequit sanguinē posse periodicare quacunq; periodo, si non ponantur causæ periodorū hmōi proprietates. nam pōt sanguis ad aliā partē mitti, & ibi putrefieri. & postea ipso per putredinē consumpto, mitti aliam partem sanguinis ad eundem locum in tpe determinato & resolui. & sic deinceps fieri paroxysmos ex causis similibus, qui paroxysmi poterunt esse de tertio in tertium, de quarto in quartum, de quinto in quintum. & sic de singulis, sm q periodus sanguinis mittitur, & hoc pp uarias dispositiones tam membri mittentis, quam accipientis. Quòd aūt sanguis posit mitti sm uarias, & diuersas periodos, declarat quotidiana experientia in fluxu hepatico, hæmorrhoidali, in fluxu sanguinis narium, & mēstruali. si ergo hic sanguis putrefieret fierent diuersæ & distinctæ periodi pro diuersitate tpis in quo mitteret. & q eodem fundamento posit probari quēcunq; humorem posse multis, & uarijs modis periodicare, si solūmodo periodicationes in dispōne membrorum mittentium, & suscipiētium resoluantur. Septima rō. si non ponantur hmōi proprietates causæ periodorū, sequitur q ultimus paroxysmus phlegmaticæ salubris deberet tardius redire post penultimū quā tertianæ secundus, post primū. probatur. quia posita paritate in fortitudine uirtutis, respectu utriusq; febrientis, tā ex parte mittentis, q̄ recipientis humor cholericus debet citius ad putredinē moueri: quia amplior, calidior, & subtilior, & magis stimulās uirtutem q̄ phlegmaticus. consequens tamen est falsum: quia uidemus q phlegmaticus redit secunda die. sed cholericus tertia die. quod non prouenit, nisi pp proprietatē motiuam choleræ de tertio in tertium. & proprietatem motiuam phlegmatis de die in diem siue quotidie. Vltimo arguitur ratione excellētissimi philosophi dñi Nicolai uarij. Quicunq; effectus reperitur in omnibus indiuiduis alicuius speciei, nisi in aliquo sit notabile accidentale impedimentū, debet habere causam cōem omnibus illis indiuiduis. sed periodicatio de tertio in tertium est effectus cōmunis omnibus indiuiduis choleræ, nisi adsit in aliquo eorum aliquod impedimentum accidentale ualde notabile. ergo debet habere aliquā causam cōem oībus hmōi indiuiduis: sed nulla causa potest esse oībus his cōis, nisi sit de essentia speciei choleræ aut fluat ab ipsa: quare talis causa erit aut forma substantialis choleræ: aut proprietas insequens eam. Et confirmatur, quia eligere choleram est effectus cōmunis cuicunq; indiuiduo speciei reubarbari: nisi sit accidentaliter impeditum per antiquitatem, aut putredinem, & huic effectui correspōdet causa cōmunis scilicet proprietas specifica illius. Similiter attrahere ferrum est effectus communis cuicunque indiuiduo magnetis, nisi sit accidentaliter impeditum: utputa per inunctionem allij. & huic correspondet causa communis scilicet proprietas specifica illius. Similiter potest explicari in his in quibus est proprietas pasiua: sicut in ferro, & similibus. quare simile est in cholera & reliquis humoribus. & hæc ratio est efficacissima pro parte affirmatiua quæstionis.

Ad partem aūt negatiuam quæstionis: & pro opinione Hugonis arguitur rationibus infrascriptis: quarum ipse fuit inuētor probando q hmōi proprietates non sunt cā periodicationis. Quia aut istæ proprietates ponuntur in humore aut in mēbris. sed nullo istorum modorum pōt dici. quare &c. Et primo arguitur q non posint poni in humore: quia ista proprietas posita in humore: aut est uirtus agendi, aut patiendi talem motum. Si sit uirtus agendi: aut est uirtus quæ uno tpe intendit mouere, & non alio: aut est uirtus oībus alijs positis paribus semper similiter mouetur: tñ quia oportet inter unū paroxysmum, & aliū cholerā quæ debet moueri aliquo modo disponi ad hoc: ut sit apta moueri ad putredinē. & ista uirtus limitato gradu uelocitatis intendit agere: & agendo gradu illo in choleram remanentem nō est cholera disposita, nisi in tertio die. In phlegmate aūt est alia proprietas per quam fit ista proportio uelocior: & accidit hoc mouendo & præparādo phlegma: quod sit præparatū in secunda die. & ideo cholera mouebitur de tertio in tertium. phlegma quotidie. proportionabiliter loquendo de melancholia mouebitur de quarto in quartum. & hoc modo dicemus quòd fit periodicatio pp proprietatē: non q illa intendat plus uno tempore mouere, quâm alio. sed quia intendit certo gradu mouere. ad quod sequitur q in cholera est perfecta præparatio in tertia die: & in phlegmate in secunda: & io cholera nigra in die quarta. Alius modus nō uidetur, quo proprietas actiua sit cā periodicationis: sed nullum istorū potest dici. ergo opinio non pōt stare. Et primo incipiamus a primo modo. probatur, q non sit possibile poni hmōi uirtutē actiuā in humore quæ moueat & intendat mouere in uno tempore: & non in alio. Nam dato isto sequūtur tria impossibilia. Primū q non est uniuersaliter uerum: q cā quare motor non mouet, est, quia non hēt sufficientē dispōnem ad mouendum: intelligēdo per talem dispōnem sufficientem totum; quod requiritur ex parte dispositionis agētis, & pasi, & applicationis unius ad alterum. consequens falsum, quia cum ista ponuntur, oportet quòd agens aut agat, aut incipiat agere. Et est contra Auer. 8. physi. cōm. 6. consequentia tamen arguitur. quia in die quietis tertianæ etiam si omnia alia concurrant ad motum: tamen quia proprietas nō intendit mouere, talis proprietas nō mouet: nec incipit mouere, & tñ pro tunc nulla res deficit de requisitis ad mouendum, sicut nulla deficiet die sequenti, & cætera erunt paria. si igitur in secunda die nulla res deficit: nec in agente: nec in patiente: nec in applicatis: & tñ non mouet, sequitur q mouens non mouet: & tñ causa non mouendi nō est: quia non habeat sufficientem dispositionem ad mouendū. q si dicatur q deficiat intētio ad motū: tunc oportet asignare causam: quia tūc deficit intentio, & non deficiet in sequēti die: cū oīa sint paria nunc & in sequenti die. Secundo sequitur q ab agente mere naturali pōt prouenire motus nouus absq; causa noua. consequens falsum: & ꝯ sententiā Arist. & Auer. in eodē cōmen. 8. physic. Nam sm Arist. si motor non mouet, nec incipit mouere: & post mouebit: tunc cum non mouet est in potētia: & qñ mouet erit in actu. sed hoc non potest esse absq; causa noua: aut in mouente, aut in moto, aut in remotione impedimenti:

dimenti: aut in appropinquatione unius ad alterum, propter quæ fiat in actu ubi prius erat in potētia. ergo impoſsibile eſt, ꝙ ſit motus nouus poſt quietem abſq; noua cauſa illius motus. Sed ꝙ hoc ſequatur ex poſitione patet. quia proprietate manēte eadem, & alijs diſpoſitionibus ex parte agentis & patiētis: & applicatione motoris ad mobile, & remotione impedimēti proprietas choleræ mouet in tertia: quia ita appetit, & non mouet in ſecunda, quia non appetit etiam omnibus exiſtentibus paribus motus. igitur ī tertia die erit de nouo, & nulla cā motus erit noua. Quòd dicaſ ꝙ appetitus proprietatis erit cā noua. patet ꝙ hic appetitus cum prius non eſſet eſt opportunum ꝙ producaſ. & ideo erit aliqua cā appetitus: qua oportet eſſe de nouo: & produceſ in infinitum. aut dabiſ aliquid qđ fit de nouo abſq; cā noua. Tertio expoſitione ponente huiuſmodi proprietates, ſequiſ ꝙ ſtat agens naturale eſſe in diſpoſitione in qua aptū eſt mouere: & habeat quicquid ex parte ſui requiritur ad motum. & paſſum eſſe in diſpoſitione in qua aptū eſt moueri, habens quicquid requiritur ad hoc ut moueaſ, & deductum eſſe impedimentum: & agens ſufficienter eſſe applicitum paſſo: & tamē mobile nō moueri: nec incipere moueri. ponaſ enim ꝙ proprietas choleræ ſit motiua craſtina die, quæ eſt in tertia: & non hodie quæ eſt in ſecunda: tunc cholera mouebiſ cras. & habebit omnia requiſita ad motum, & tñ nō mouebiſ hodie, cum tamē hodie habeat omnia quæ habebit cras. quare ſequiſ conclusio, quæ repugnat Auer. cō. 8. octaui phyſi. dicenti. Cum ergo utrunq; eorū fuerit in diſpoſitione qua hoc mouet: & hoc moueſ, & fuerit propinquū unum alteri: & non fuerit illic impedieos, neceſſe eſt ut hoc moueat, & hoc moueaſ. Quarto ex hac poſitione ſequiſ, ꝙ non oportet ſi aliquid moueſ qđ prius nō mouebaſ, ꝙ auferaſ cauſa quietis: ut patet ex dictis. Quinto ſequiſ ꝙ non eſt uerum, qđ dicit Cōment. infra in eodem cō. 8. ꝙ res naturales quæ natæ ſunt mouere, aut moueri non mouent, & nō mouenſ: niſi quia diminuta eſt diſpoſitio, ꝑ quā hoc mouet, & hoc moueſ: aut quia diſtant a ſeinuicem: aut quia eſt illic aliquod impedimentū. Et ex his tandem manifeſtū eſt, ꝙ non pōt dari proprietas in humore, uel in membris, uel in aliquo naturali quæ habeat uirtutē mouendi uno tpe, & non alio ſi cætera ſint paria. Qua ꝑꝑ ex parte talis proprietatis actiuæ non pōt prouenire periodicatio. & ꝑ ſimiles rōnes probaſ ꝙ non pōt dari uirtus paſsiua, quæ alijs paribus faciat ꝙ humor ſit mobilis uno tpe, & nō in alio. ſicut in ferro non pōt reperiri uirtus paſsiua incliuās ipſum ad obediendum uirtuti attractiuæ magnetis. Et dicit Hugo ꝙ ſi bene perſpiciaſ mens Gentilis ipſe uoluit hāc ſniam, quæ hic eſt impugnata. nā dicit ꝙ ſi cholera moueſ in die ſecunda, uel quarta ipſa non moueſ ſm naturā ſuæ proprietatis: ſed hoc poteſt eſſe ex alio accidēte: quia hæc proprietas hoc non appetit. Poſtea Hugo reprobat alios duos modos reſoluentes periodicationē in hmōi ꝓprietates. Primus modus eſt ꝙ proprietas ſiue actiua, ſiue paſsiua ꝑꝑ quā cholera moueſ de tertio in tertium eſt uirtus quæ alijs paribus ſemꝑ ſimiliter moueſ. ſed proprietas illa ꝑꝑ quā moueſ cholera antequā ipſa cholera trāſeat in putredinē, aut in præparādo eā, aut in generando eam, aut in reaggregando eā, poſt primū paroxyſmū habet limitatā uelocitatē quā intendit: aut in agendo, aut in patiēdo ꝑꝑ quā accidit ꝙ cholera non eſt præparata niſi in tertio die, & tunc moueſ ad putredinē. phlegma autē citius: ꝑꝑ ſuam proprietatem præparaſ aliquo triū modorū dictorū merito ſuæ proprietatis actiuæ uel paſsiuæ hoc intendentis: ideo moueſ ſecunda die; & ꝓportionabiliter diciſ de melancholia. Secundus modus eſt ꝙ iſtæ proprietates acquirunſ in his temporibus in cholera in tēpore medio inter primū, & tertiū diē: & non eſt acquiſita, niſi in tertia. & in phlegmate eſt acquiſita in ſecunda, in melancholia in quarta, & cum ſunt acquiſitæ, tunc moueſ materia ſiue fuerit proprietatis actiuæ ſiue paſsiuæ. Sed hunc ſecūdū modum dicit eſſe omnino uanum. nā oportet aſsignare cām periodicæ acquiſitionis proprietatis. & illa erit cā periodicationis, de qua nihil habent ꝑ hunc modum dicere, niſi redeant ad aliquē modū de dictis. Quòd autē dicit Gētilis, ꝙ proprietas acquiraſ in humore cum certis circunſtantijs. ſ. loci quantitatis, & uirtutis corporis, & non aliter: ſicut etiā medicinæ ſolutiuæ acquirunt proprietatem non in quolibet membro, nec in qualibet quantitate, non eſt ꝙ dicat talem proprietatē acquiri, & acquiſitam eſſe ſolum quando incæpit humor moueri. nā tunc oporteret ꝙ ipſe daret cauſam, quare in tertia die acquiritur choleræ, & non phlegmati. Sed uult (exempli gratia) ꝙ in tempore primi paroxyſmi tertianæ acquiritur, aut in cholera, aut in membris proprietas quæ non habet mouere de ſe ſecunda die, ſed in tertia. & hoc prius eſt improbatum. Præterea. Si moueretur cholera ſecunda die non eſſet contra inclinationem proprietatis: cum tunc non eſſet talis proprietas: cuius oppoſitum dicit Gentilis. Primo ergo patet ex dictis ꝙ hæc non eſt mens Gentilis: cum dicat hanc proprietatem non appetere mouere die ſecunda. Hæc autē poſitio dicit ꝙ ſi alia eſſent paria, ita moueret in ſecunda die, ſicut in tertia. Alia uero poſitio ſupponit falſam ꝙ uirtutes naturaliter motiuæ appetant mouere certa uelocitate non maiori. nam tunc ſine dubio non ſequeretur ꝙ dato uacuo ſimpliciter poſitum in illo moueretur in non tempore. contra Ariſt. 4. phyſi. & Auer cō. 71. & patet conſequentia: quia ſi uirtus grauis, aut leuis ſimplicis non appeteret niſi terminatam velocitatem, & non maiorem: tunc non oportet, ꝙ vbi non eſt reſiſtētia infinita velocitate moueatur. Sequitur ſecundo ꝙ velocitas motus nō ſequitur proportionem potentiæ ad reſiſtentiam ſecundum exceſſum. & ꝙ proportio velocitatis in motib. non eſt ſicut proportio proportionum. Et quòd mouens manens idē, & reſiſtentia minor nō eſt cā diuerſitatis velocitatis & tarditatis: & in ſumma doctrina Ariſt. de velocitate & tarditate motus periret. Tertio hoc dato ſequeretur ꝙ ab eadem proprietate illa cholera citius mouebiſ ad putredinem, quæ eſt magis ꝓpinqua termino diſpoſitionis prius poſitis cauſis ſufficientib. ad hunc motū. cum ergo contingat vnam choleram in duplo plus propinquare quàm aliam ſtabit facilius vnā moueri in duplo citius alia ad paroxyſmaudū. & ſic in die ſecunda, & non in tertia. Quarto ſequitur, ꝙ totalis cholera inuenta in corpore tempore primi paroxyſmi, quæ non fuit mota ad putredinem in primo paroxyſmo moueſ in ſecundo, quia in tota acquiriſ hæc proprietas quæ hoc modo præparat: ut in tertio die moueaſ ad putredinem. ſed hoc eſt falſum, quia tunc nunquā tertiana, uel quartana de cholera uel melancholia naturali duraret ultra paroxyſmos duos, niſi ꝑꝑ nouæ materiæ regnerationem cum tota materia reſidua in ſecundo paroxyſmo remoueat. Forte diciſ, ꝙ non tota materia reſidua eſt uniformis: nec æque uicina illi diſpoſitioni: cum qua moueſ ad putredinem; ſed aliqua magis uicina, aliqua minus. ideo illa q̄ magis parata eſt citius mouebiſ: ut puta in ſecundo paroxyſmo. quæ uero minus, tardius ut puta in tertio. Contra. ſequiſ ꝙ multoties in talibus caſibus non remaneret materia poſt primam, quæ moueſ uel pauciſsima: & ſic ſæpe poſt primum paroxyſmum nullus ſequereſ; & ſæpe ſecūdus eſſet minor primo; cuius oppoſitum notat experientia uſq; ad paroxyſmum ſtatus. & conſequentia patet, quia ſæpe materia eſt uniformis, aut ſaltem non tantæ diuerſitatis quin poſsit eſſe facta præparatio in tertio, aut quarto paroxyſmo. Et ſi dicatur diuerſitatem eſſe tantam ut non poſsit eſſe facta præparatio, niſi in plurimis paroxyſmis, tunc ſequiſ ꝙ ſecundum uarietatem difformitatis materiæ erit uarietas tēporis motus. Et conſequēter ꝙ hæc difformitas eſt cauſa periodicationis non proprietas, per quā continue fiet motus ſimilis alijs deductis. Verum, quia credo has duas opiniones a ueritate declinare, & utriuſq; rationes contra alteram militare, ſequar opinionem infraſcriptam; quæ ut mihi uidetur eſt ueritati, & mentibus auctorum conſormior.

Præmitto ergo primo ꝙ humori unicuique immo unicuique mixto ſunt a natura tributa aliqua ad ſui tutelam, conſeruationem: & ad reſiſtendum cauſis corrumpentibus. natura enim ſicut dat eſſe; ita dat conſeruantia eſſe: hæc autem mixtis attributa ſunt forma ſubſtantialis, complexio, & proprietas ſpecifica. Ex quibus infertur quòd proprietas ſpecifica humoribus attributa non eſt ordinata ad motum humoris extra locum ſuum naturalem. neq; ad ipſorum putrefactionem: ſicut nec complexio, nec forma ſua. Cuius tamen oppoſitum Gentilis affirmat; cum dicat choleræ ineſſe proprietatem qua mouetur ad periodicādū de tertio in tertiū: & phlegmati proprietatem qua moueſ quotidie: & melancholiæ de quarto in quartū. Ex quibus ſequiſ his humoribus eſſe datas proprietates quibus moueantur ad putredinem; & extra locū ſuum naturalem. Sequitur ſecundo formas ſubſtātiales eorum ſimiliter ordinari in ſui corruptionem, cum forma ſubſtantialis vtatur

proprietate specifica: & similiter cõplexione tanquam instrumentis. Si ergo instrumenta quibus forma vtitur tendãt in humorũ corruptionem, videtur multo magis formã substantialẽ eorum tendere in ipsorum corruptionem.cũ instrumenta illa agant a forma directa:hoc autem est omnino absurdũ. Et hoc præmisso sequitur quod proprietates specificæ, sicut & cõplexiones sunt resistẽtes periodicationibus humorum:cũ non possint periodicare nisi moueantur ad putredinem, & extra locũ suum naturalẽ;quorum vtrunq; prohibet forma substãtialis cũ instrumentis suis intendens humorũ conseruationem. Præmitto secundo:quod uelocitas motus & actionis insequit̃ proportionem agentis ad passum.7.physico,cõmen.35.vbi inquit Cõmen. Velocitas propria unicuiq; motui sequitur excessum potentiæ motoris super potẽtia moti. Nam proportiones velocitatum in motibus sunt sicut proportiones proportionum potentiarum ad suas resistẽtias.& cõ.56.inquit. Velocitas motus quam habet totum motum ad totũ motorem est secundum excessum proportionis potẽtiæ motoris super potentiam moti. Ex quo sequitur quòd stante paritate ex parte agentis ille humor citius mouebit ad periodicandum,cuius resistentia est minor.Cum ergo ex quotidiana experientia manifestũ sit, & de intentione auctorũ superius ostensum fuit sanguinẽ facere febrem continuã.phlegma quotidianam:cholerã tertianã:melãcholiam quartanã:sequitur quod stante paritate ex parte causarum mouentiũ ad putredinẽ: & aliorum paritate supposita sanguis cũ sua forma,cõplexione,& proprietate minus resistet cęteris humoribus causis putrefacientibus,deinde phlegma,deinde cholera,deinde melancholia.& cõsequenter hi humores secundum hunc ordinẽ resistunt fortius vnus alteri causis mouentibus ipsos ad periodicandũ.propter quod accidit secundũ varias proportiones causarum mouentium ad horum humorũ resistentiam: ut secundum plurimum sanguis faciat continuã, phlegma quotidianã, cholera tertianã,melancholia quartanã. Dico notanter secundum plurimum:nõ enim est impossibile, immo quandoq; accidit propter varias dispositiones membrorũ,& humorum hos humores,& quẽlibet eorũ posse quacũq; periodo periodicare.Latitudo enim uirtutis mẽbrorũ est ualde magna,cum possit remitti ad non gradum.Similiter latitudo quantitatis humorum possit remitti ad non quantũ.Et certum est quòd debilitas est causa postpositionis paroxysmorum periodorum,prima quarti tractatu secundo de differentijs febrium.Similiter multitudo humorum accelerat periodicationem:paucitas retardat,propter quod accidit choleram multã quotidie producere paroxysmos omnino consimiles,vt nõ possit affirmari duplicem esse tertianam:sicut aliquando propter multitudinem & propinquitatem ad cor facit causonẽ. Et ecõtra propter paucitatẽ cũ grossitie de quarto in quartũ:& melãcholiam aliqãdo facere quintanam, & sextanam. Et sanguinẽ febres periodicas secundum varias dispositiones membrorũ mittentium & recipientium:& sic nõ solum accelerari,aut retardare paroxysmos cholericos intra latitudinẽ tertiæ diei. Et similiter de cæteris causis tam mouentibus quã resistẽtibus in cholera,& unoquoq; humorum posset exemplificari. Attamẽ ut dictum fuit secundum plurimum ita est,quod secundum uarias dispositiones,& proportiones causarum mouentiũ ad humores resistentes secũdum suas formas,complexiones, & proprietates fiunt paroxysmationes,de quibus supra.

His præmissis sit hæc prima conclusio. ad saluandum causas determinatæ periodicationis est necessarium in vnoquoq; humore ponere formam substantialem,complexionalem, & proprietatem specificam resistentem causis mouentibus ad periodicationem,uel periodicandum. Istam conclusionem quantũ ad primam partem probant octo rationes deductæ pro parte Gentilis. Quantum ad secundam partem, scilicet quòd huiusmodi causæ sint resistentes, & non actiuæ huiusmodi periodicationis:probat primum præmissum, necnõ rationes adductæ pro parte Hugonis. Secunda cõclusio.secundũ uarias proportiones mẽbrorum mouentium humores ad periodicandum ad ipsorum resistentias fiunt periodi determinatæ diuersæ. Pro declaratione huius conclusionis,& sequẽtiũ est sciendũ quòd causæ mouentes ad periodicandũ sunt uirtutes expultiuæ mẽbrorum stimulatæ à præsentia humorum lædentium sua multitudine,aut malitia manifesta,uel occulta propter quod mouẽtur ad expellẽdum eos:aut de intra venas ad extra, sicut in interpolatis;aut de uenis maioribus ad minores, sicut in continuis. Aliquando in causa sunt uirtutes attractiuę membrorum propter dolorem,aut superfluam caliditatem in eis existẽtem, aut absolutam, aut determinati modi,siue proprietatis. Et hoc modo caliditas derelicta in membris exterioribus post primũ paroxysmum tertianæ est causa ut aggreget̃ noua cholera pro sequenti paroxysmo:& nõ phlegma neq; alius humor. Aliquãdo in causa est dispositio membri generantis materiã: siue uere generet eam, sicut hepar:siue membrum illud generet corrumpendo unum humorẽ in alium,utputa sanguinem in choleram.uel melancholiam:& hoc modo membra alia præter hepar propter malam dispositionẽ in eis existentem generãt humores corrumpendo vnũ homorem in aliũ. Et ad has reducitur acuitas sensus membri non tolerantis pręsentiam humoris nocentis.Est enim causa ut acceleret paroxysmus: sicut sensus eius obtusio est causa tarditatis. Istæ ergo sunt causæ se tenentes ex parte membrorũ mouentes ad periodicationem mediate,uel immediate. Causæ autẽ principales se tenẽtes ex parte humorũ sunt resistẽtia,ne humores moueant̃ extra locũ suum naturalem:& ne putrefiant:& sunt eorũ formæ, cõplexiones, & proprietates. Et ad has reducit̃ multitudo,& paucitas: grossities,& subtilitas:uiscositas,& eius oppositũ:inter quas grossities, paucitas, & uiscositas sunt causa tarditatis paroxysmi. Opposita accelerant eos.

Ex hoc notato & secundo præmisso faciliter deducitur cõclusio. Nã uniuersaliter uelocitates & tarditates motuũ iuxta secundũ præmissum insequuntur proportiones causarũ mouẽtium ad suas resistẽtias:sed periodi diuersæ sunt motus humorum diuersificati in uelocitate & tarditate aut eos insequunt̃. ergo periodi diuersæ insequuntur diuersas proportiones causarũ mouentium ad humorũ resistentias.sed causæ mouentes iuxta notatũ immediate pręcedens sunt ipsa mẽbra secundum uarias ipsorũ dispositiones.igitur secũdũ uarias dispositiones mẽbrorum mouentiũ humores ad periodicandũ ad ipsorũ resistentias fient periodi determinatæ. Correlariũ,propter minorem proportionẽ mẽbrorum mouentium ad resistentiam melancholiæ quam sit in alijs humoribus secundũ plurimũ tardius periodicat: deinde cholera: omnibus velocius phlegma. Sanguis autẽ postquam putrere incæpit facit continuã donec finiat. Tertia conclusio secundũ uarias proportiones causarũ extrinsecarum ad humores resistentes,seu humorum resistẽtiã fiunt frequẽter periodi indeterminatæ.Hæc cõclusio clara est, tum ex quotidiana experientia,tũ quia causæ extrinsecæ multo maiores recipiunt uarietates sufficientes ad periodicandũ, quàm mẽbrorum dispositiones. Quapropter frequentius accidit ut secũdum earum proportiones ad humorum resistentias fiant periodi indeterminatæ quo ad diem, quã ẽm proportiones dispositionum membrorum ad humorũ resistentias: & hic loquor de periodo improprie sumpta pro quocũq; reditu feb. Quarta conclusio. experientia inuentum est sanguinem secũdum plurimum facere continuam conclusam: phlegma quotidianam,choleram tertianam, melancholiã quartanam. Nam omnis notitia medicinalis inuenta est ratione,aut experientia secundo canone.cap.2.& primo meta. Cum autem huiusmodi non possint cognosci uia ratiocinationis,opus est ut experiẽtia inuentæ sint:sed minor est manifesta:cum huiusmodi periodicationũ principales causæ sint occultæ.s. formæ huiusmodi, complexiones,& proprietates:nec non proportiones mẽbrorum ad huiusmodi resistentias:quæ uia ratiocinij cognosci nõ possunt. Quinta conclusio. proprietates indiuiduales in membris sunt quandoq; causa determinatarum periodorum. Hanc conclusionem probat quinta ratio suprascripta facta pro parte affirmatiua quæstionis de duabus tertianis: quæ sic se habent quòd paroxysmi primæ tertianę correspondent sibi inuicẽ. Et similiter paroxysmi secundę sibi inuicem in hora inuasionis duratione, intensione,& modo terminationis: non aũt paroxysmi secundæ corrñdent paroxysmi primæ: quod non est nisi propter indiuidualem proprietatem in mẽbris,quæ sunt minera putredinis materiæ primæ tertianæ: quæ proprietas indiuidualis respicit materiam primæ tertianæ, sicut proprietas indiuidualis materiæ secundæ tertianæ respicit materiã secundæ tertianæ. Similiter istæ proprietates indiuiduales remanent in materijs cholericis,quæ stãt sub forma causæ antecedentis: quapropter unaquæq; disponitur pro sequenti paroxysmo ẽm exigentiam

proprie-

proprietatũ relictarum in primis paroxyſmis donec finiantur.

Contra primã concluſionem arguitur. Pro ſeruandis cauſis periodicationis non eſt neceſſarium ponere proprietatẽ ſpecificã.igitur &c.antecedens multipliciter probatᷓ.primo, quia oẽs effectus apparentes reduci poſſunt in complexionem, & formam ſubſtantialem:nõ eſt autem bonũ multiplicare entia ſine neceſsitate.Secundo,quia hmõi non eſt ſubſtantia,nec accidens,quare non eſt ponenda.ſed quod non ſit accidens arguitᷓ: quia tertio complexionum Gale.dicit eã naturã & vniuerſam ſubſtantiam:cõplexionem uero ex quatuor elemẽtis: & Moyſes in epl̃a de reg.ſani.forma ſpecifica eſt tota eſſentia.i.ſubſtãtia:non ſimplex qualitas.Præterea.Quod nõ deſtruitur deſtructis accidentibus eſt ſubſtantia: talis autẽ eſt forma ſpecifica; eo quod mortuo tyro,adhuc in carne eius remanet forma pluriũ animalium peremptiua. Quod uero non ſit ſubſtantia arguitur.nam tertio animalium dicitur attractionem fieri proprietate,& qualitate.Præterea. Quod ſequitur complexionẽ eſt accidens:eo quod aduenit enti in actum:quod aũt ſic aduenit ſortitum eſt naturã accidentis:ſed forma ſpecifica poſt cõplexionem aduenit penes Aui. Contra ſecundam concluſionem arguitur,quòd nulla eſt aſsignanda determinata periodus reſpectu alicuius humoris,immo quòd quilibet poteſt infinitis periodicare periodis.conſequens falſum: & conſequentia probatur:quia proportio cauſarum mouentium ad humorum reſiſtentiam poteſt in infinitũ uariari:cum poſsit uirtus in infinitũ remitti. ſimiliter ſtante uirtute põt humoris reſiſtẽtia minui in infinitum per deperditionẽ quantitatis.Secundo,ponamus reſiſtentiam melancholiæ quæ ſtat ſub forma cauſę antecedentis paulatim augeri per acquiſitionem groſsitiei,aut uiſcoſitatis: donec in fine menſis ſit æquata potentiæ mouẽti ad periodicandum:& tunc ſequitur cum proportio potentiæ mouẽtis ad reſiſtentiã remittatᷓ ad nõ gradũ: quod cõtinue,tardius, & tardius periodicabit. Cum ergo primus paroxyſmus fuerit quartanus:ſecundus erit quintanus,tertius ſextanus·& ſic uſq; ad finem menſis:immo quòd in infinitum tarde mouebitur aliqua pars huius melancholiæ ad periodicandum. conſequẽs falſum.ergo &c.Et per ſimilia argumenta facile probari poſſet, paroxyſmos continue velocitari ponẽdo reſiſtentiã paulatim diminui: ut quia materia continue efficiatᷓ ſubtilior cauſa mouente,non uariata.aut ſimul creſcere & minui reſiſtẽtiã. Item ſequitur quod frequenter quartanæ deberẽt in tribus,aut quatuor paroxyſmis terminari niſi alia materia de nouo generetur.conſequens contra experientiã.& conſequentia declaratᷓ. quia tanta eſt proportio mouentis ad reſiduum melãcholiæ in ſecundo,tertio,aut quarto paroxyſmo:quanta ſit ad melancholiam motam in primo,cum continue melancholia digerendo procedat.Si ergo potuit mouere primam magis reſiſtentem: multo magis poterit mouere reliquam in tribus paroxyſmis ſequentibus.Nec poteſt dici quòd cauſa quare non moueatur ſit etherogeneitas materię:quia frequenter accidit quòd materiæ non ſint tantum etherogeneæ:quin poſsint ad vniformitatem quandam reduci in tribus ſequentibus paroxyſmis per digeſtionem.Item contra hanc cõcluſionem procedũt rationes factæ ſuperius tam pro parte affirmatiua,quam pro parte negatiua.Contra tertiam concluſionem arguitur:non minores uarietates recipiunt cauſæ intrinſecæ, ſcilicet mẽbrorum, & humorũ diſpoſitiones quàm cauſæ extrinſecæ, ſcilicet ſe tenẽtes ex parte ſex rerum nõ naturalium,& cauſarum extranearum, ergo qua ratione cauſæ extrinſecæ ſunt frequenter cauſę indeterminatarum periodorum: eadem rõne & cauſæ intrinſecæ. conſequentia tenet.& aſſumptum probatur:quia membrorum & humorum diſpõnes ſunt uariabiles in infinitũ, ut fuit deductum in rationibus contra ſecundam concluſionem. Contra quartam concluſionem arguitur.ſequitur quòd cholera deberet uelocius moueri ad periodicandum,quàm phlegma. conſequentia probatur:quia ſtante paritate ex parte cauſæ mouẽtis cholera minus reſiſtit quàm phlegma.tum quia calidior, tum quia ſubtilior,tum quia minus uiſcoſa & tandem quia magis acuta plus ſtimulans expulſiuam.Præterea.Sequitur quod ſanguis deberet tardius moueri quàm cholera. tũ quia uiſcoſior, & groſsior, tum quia minus acutus, minus ſtimulans expulſiuam,tum quia natura de eius conſeruatione eſt magis ſollicita.Vltimo contra ultimam concluſionem arguitur. ſi proprietates indiuiduales eſſent cauſa periodicationis ſequeretᷓ unũ genus febrium non poſſe in aliud permutari.conſequentia cõtra experientiam:cum uideamus ſanguineam in cholericam: nec nõ phlegmaticas,& cholericas in quartanas permutari.cõſequentia facile deduci poteſt.

Ad rationes ſuadentes contrarium determinationis noſtrę reſpondeo.Ad primam negando aſſumptum: in formas enim ſubſtãtiales nullus effectus reduci poteſt immediate cum ipſa ſit ſubſtantia,cui nihil eſt contrarium.omnis enim actio eſt inter contraria.Neq; etiam in complexionem effectus apparentes reduci poſſunt,ſicut attractio ferri in complexionem magnetis,cum multa ſint ſimilia magneti in complexione quę nõ attrahunt ferrum.& eo magis quia inuenitur magnes,quæ ſm unam extremitatem attrahit ferrũ, ſecundum aliam fugat ipſum:quam diuerſitatem difficile eſt reducere in cõplexionẽ, aut in proprietatem niſi forte indiuidualẽ. Item Meſue in de conſolatione medicinarum.cap. primo. vult uirtutes medicinarum ſoluentium eligendo eſſe proprietates ſpecificas:& in propoſito noſtro quomodo cholera poterit tardius moueri, ſeu periodicare quàm phlegma:cum habeat valde plures manifeſtas cauſas uelocitandi periodicationem, quàm phlegma: ut patet conſideranti. Ad ſecundum dicendum: quòd aliqua forma ſpecifica eſt ſubſtantia.ſ.illa,quæ dat eſſe rei:& per quã res eſt id quod eſt·aliqua eſt accidẽs,quę proprius dicitur proprietas ſpecifica:hæc autem eſt una ex potentiis formæ. propterea ineſt omnib⁹ indiuiduis unius ſpeciei:licet aliqua adueniat enti in actu ſm exigentiam complexionis:aliter difficile eſſet ſaluare quomodo mortuo tyro in carnibus eius remanet proprietas plurium animalium interemptiua, quæ primo erat.hic enim aperte concludit ipſam non eſſe formam ſubſtãtialem,neq; eius potentiam.deſtrueretur enim corrupta forma ſubſtãtiali eius.neq; eſt eius materia cũ ipſa de ſe nullius ſit actiuitatis.quare relinquitur quod ſit accidens adueniens compoſito.Et ex his patet ſolutio ad reliqua argumenta cõtra hanc concluſionem:& quomodo auctores non ſunt contrarii: quorum aliqui ponunt eſſe ſubſtantiam,aliqui accidẽs.Ad argumentum primum contra ſecundam concluſionem negetur, ad quod deducitᷓ: nec poteſt aliquis humor infinitis periodis periodicare:& conſequenter negatur,quòd proprio cauſarũ mouentium ad reſiſtentiam humorum ſufficiens ad periodicationem poſsit in infinitum uariari.nam licet poſsit humor diminui ad non quantum:non tñ quælibet parua quantitas erit ſufficiens ad periodicandum.Ad ſecundum argumentum contra eandem concluſionem conceditur, ad quod deducitur .ſ. quòd paroxyſmi continue retardabuntur:ſed negetur reliquũ ad quod deducitur.ſ.quòd ſecundus erit quintanus,tertius ſextanus &c.fiet.n.poſtpoſitio paroxyſmorum intra latitudinem quarti diei:ſed non fiet diuerſa periodicatio:& concediᷓt ulterius quòd in infinitum tarde mouebitur aliqua pas melancholiæ.Ex quo tamen non ſequitur ꝙ paroxyſmus in infinitũ tardabitur.Et conſimiliter ad confirmationem conceditur paroxyſmum poſſe continue anticipare.Ad tertiam rationẽ cõtra eandem cõcluſionem negatur ad quod deducitur:neq; in cauſa ſolum eſt etherogeneitas materię,immo multitudo eius.dato.n. quòd tota materia eſt uniformis·non poteſt tñ uirtus expulſiua totum unica uice mouere: magis enim reſiſtit multa quàm pauca.Ad rationem contra tertiam concluſionem negeᷓt aſſumptum: immo dicitur ꝙ uarietates cauſarũ extrinſecarũ ſufficientium ad periodicandum ſunt multo maiores, ꝗ̃ uarietates cauſarum intrinſecarum ſufficientium ad periodicandũ: nec aliquæ extrinſecæ aut intrinſecæ ſufficientes ad periodicãdum poſſunt in infinitum uariari uarietatibus ſufficientibus, facere diuerſas periodos ſm diem.Ad rationem contra quartam concluſionem rñdetur, ꝙ quantuncunq; cholera merito qualitatum manifeſtarum ſit facilius mobilis ad periodicãdũ: tamen ratione proprietatis ſpecificæ magis reſiſtit quã phlegma.Ad ſm contra eandem concluſionem dicitur quod ſanguis ratione qualitatum tam manifeſtarum,ꝗ̃ occultarum eſt paratiſsimus inter omnes ad putrefactionem,pręcipue cum putrefactio incæperit in aliqua parte eius·licet non ſit paratior ad motum extra locum proprium,propterea facit continuam & non periodicam. Nec obſtat ꝙ natura ſit de eo magis ſollicita:inchoante nanq; putrefactione in aliqua parte facile procedit ad reliquas. Ad rationem contra ultimam cõcluſionem negetur ad quod deducitur.nam quantumcũq; proprietas indiuidualis

Forma ſpecifica,quõ ſit accidẽs

diuidualis ex aliquo humore putrente derelicta sit causa mot' similis humoris stantis in venis sub forma causæ antecedetis. tamen si ille humor verteretur in aliud genus humoris, perio dicaret humor ex primo genitus ſm exigentiam proprietatis specificæ sibi acquisitæ ad intellectum supraſcriptum: & nō ſm exigentiā proprietatis indiuidualis ex primo humore putrete derelictæ. Rationes aūt superius adductæ ꝑ opinione Gen tilis nō procedunt cōtra hanc determinationē: immo sunt pro ea: & plures earū probant conclusiones supraſcriptas. Similiter rationes adductæ pro opi. Hugonis non procedunt contra hanc determinationem: sed solummodo probant ꝙ non datur forma specifica, neq; ꝓprietas occulta specifica, aut indiuidualis, actiua aut passiua, q intendat mouere vno tpe, et non alio.

Ego autem nihil horum pono: sed pono hoīs formas & ꝓprietates resistentes his motibus. Et pono virtutes, & dispositiones membrorum esse cās mouentes hos humores ad perio dicandum. Et ſm uarias proportiones horum membrorū mouentium ad humores, qui mouentur, fieri diuersas periodos. Et hæc opinio consonat omnibus doctoribus, & auctoribus scribentibus in hac materia: siue resoluāt huiusmodi motus in membrorum uarias dispositiones, sicut Gal. siue in humorum uarias dispositiones sicut Aui. Et aliqñ ipse Gale. & reliqui au ctores, & doctores. Quapropter vř hæc opinio ueritati cōfor mior. Nā uero omnia consonāt, falso cito dissonat verū primo Ethicorū. Et sic Dei auxilio ē finis huius quęstionis difficilis.

Sermo vniuersalis de signis feb. put. Cap. II.

Significant febres putredinis aduentus causarum antecedentium eas: & proprie quando non est in eis causa primitiua.

In capitulo præcedenti Auic. posuit causas putredinis nec non causas diuersitatis feb. putridarum. In hac parte iuxta rubricam ponit in generali signa feb. put. & habet hæc pars tres partes. In prima facit illud quod dictum est. In secunda ex omnibus signis & accidentibus collectis ponit generalem modū significandi eorum, tertio ponit causas quorundam accidentium. secūda ibi § Scias quod acceptio. § in principio quarti cap. sequētis. tertia ibi § Horripilatio. § in principio sexti cap. Prima iterum in duas. In prima ut dictum est ponit signa feb. putri. in generali. In secunda signa quibus inter se distinguūt. secunda in principio sequentis capituli in continuum. Hoc capitulo primo habet duas partes. In prima ponit tredecim collectiones signorum, quæ patebunt discurrendo per textum, In secunda ponit duos canones. secunda ibi § Et scias. § in fine capituli. Prima collectio signorum est antecessio causarum febrium putridarum: siue illæ causæ sint corporeæ, sicut oppilationes, repletiones, cacochymię, siue fuerint incorporeę, sicut cibus, & potus generatiui mali chymi, & reliquum regimen disponens ad feb. puttidas absq; antecessione causæ primitiuę de proximo, quæ verisimiliter potuit esse causa ephemeræ: sicut exercitium forte & similia. & hoc est signum satis efficax febris putridæ. Posset tñ exponi aduentus causarum antecedē tium. i. corporeatum distinctarum cōtra causas primitiuas: & proprie quando non est causa primitiua, quæ verisimiliter sit causa ephemeræ.

Quod si quis quæreret, utrum feb. putrida possit esse absq; causa. Dicēdum ꝙ potest esse absq; causa primitiua, & antecedente: sed non potest esse absq; causa coniuncta. Contra: possibile est humorem putrentem educi simul cum uaporibus suis: & tamen remanere caliditatem fiētē in corde cum nō subito corrumpatur. ergo &c. Respondetur quod sicut non subito corrumpitur caliditas existens in corde: ita humor putrēs cū uaporib. non subito educitur. unde si aliquid caliditatis in cor de remanebit educto humore putrido cum suis uaporibus: illud est ita remissum ut non sensibiliter lædat operationes. Præ terea. Dato quod sensibiliter læderet operationes non debet dici febris, cum ad esse febris requiratur caliditatem accēsam esse in aliqua re quæ sit in corde, siue sit cordis substantia, quātum ad hecticas, siue spiritus quantum ad ephemeras, siue humor aut vapor quantum ad humorales. Hoc tamē superius in diffinitionis declaratiōe sufficiēter discussum fuit. aliter enim sequeretur, quod cuicunq; febri esset coniuncta humoralis & ephemera cum in omni feb. sit necessarium calefieri humores cordis, & spiritus, cū sit facilius hæc calefacere, quàm cordis substantiam. sed licet in omni febre caleſiant, non tñ in omni febre habent caliditatem fixam.

Et pulsus, & anhelitus, cuius constrictio est velox, quoniā necessitas, ad mundificandum est vehemens ualde.

Secunda collectio signorum putridarum est uelox constrictio pulsus & anhelitus propter necessitatem uehementem mundificandi cor, & arterias a fumis & uaporibus putridis. Pro cuius declaratione est sciendum, quòd signum hoc apud Gale. primo de differentijs febr. 8. cap. est ualde proprium, cū conueniat omni putridæ, & solum tali. Inquit. n. Proprium uero & inseparabile generis earum quæ in humoribus accendūtur febrium est uelocitas systoles pulsus. Et cum anhelitus cur rat cursu pulsus, idem erit iudiciū de systole anhelitus. Vnde superius Auic. in capitulo de signis ephemerarū quibus distin guuntur ab alijs febribus inquit. Et cum ambiguus fit tibi pulsus & constrictio eius scias ex anhelitu, Sed ut tollantur instā tiæ, quæ contra hoc dictum Galeni fieri consueuerunt, quem Auic. sequitur est sciendum, systolem siue constrictionem pulsus, & anhelitus esse proprium, & inseparabile signum putridarum, & ꝙ conueniat omnibus, & solis putridis pōt quadrupliciter intelligi. Primo ꝙ systoles sit uelox respectu tempera tæ systolis: & hoc modo non est proprium signum putridarum cum cōueniat plurimis ephemeris, & hecticis, in quibus mul tiplicātur fumi plures, aut acutiores q̃ in corpore temperato: quare necessarium est propter eorum expulsionem systolem uelocitari in comparatione, ad systolē temperatam. Secundo, quòd systoles sit uelox respectu systolis dispositionis naturalis. & hoc modo etiam non est proprium signum febrium putrida rum: cum pluribus hecticis & ephemeris conueniat systolem esse velociorē systole naturali ꝑp fumos plures, & acutiores multiplicatos ex actiōne caliditatis febrilis, quàm tēpore sanitatis. Tertio. quòd sit uelox respectu diastolis eiusdē pulsus: & hoc modo est proprium signum putridarum, ut in pluribus. Nam ſm plurimum in putridis est uelocior systoles, quàm dia stoles: ꝑp maiorem necessitatem mundificandi fumos, quàm euentandi. non. n. contingit oppositum nisi in febre uehemen ti: sicut causon, aut sibi similis pendens a materia cholerica subtili, pauca, propinqua cordi, & in casibus similibus qui sunt paucissimi. sed in ephem. & hecti. ſm plurimum est maior necessitas euentandi quàm mundificādi: quia uapores in eis mul tiplicati sunt pauci, & parum acuti. Et oppositum non accidit nisi in paucis casibus: sicut in corde tēperato, aut humido ephe merante. Et quia apud medicos propositiones ueræ, ut in plu ribus habētur pro uniuersalibus: possemus dicere apud medicos hoc signum conuenire omnibus putridis, & solum talib'. Quarto modo potest dici systolem in putridis esse uelociorē quàm systoles in alijs febribus esse proprium signum putridarum: & hoc modo est uerum uniuersaliter. Nam semper systoles putridarum est uelocior systole aliorum generum febriū, aliorum paritate supposita ex parte corporum febrientium: & gradus intensionis feb. in genere suo, cum fumi plures, & acutiores multiplicētur in feb. materialibus, quàm in immaterialibus. Et similiter posita paritate ex parte regiminis, & extrin secus occurrentium.

Sed contra hanc determinationem instatur. Nam systoles arteriarum ordinatur in cordis euentationem: cum per eam impellatur aer frigidus in cor pro eius euentatione. Et econtra diastoles arteriarum in cordis mundificationē ordinatur: cum per eam recipiant arteriæ a corde fumos & aerem factū inutilē. ergo ubi est maior necessitas mundificationis cordis: sicut in putridis diastoles arteriarum debet esse uelocior. Et econtra. ubi est maior necessitas euentationis cordis, sicut in ephe. & hecti. systoles arteriarum debet esse uelocior. Ad hoc respondetur ꝙ systoles arteriarum ordinatur in multos fines: est enim facta ad expellendum fumos malos, & uapores malos, & aerem calefactum extra poros: & ad expellendum spiritum uitalem in membra, & ad uenas spiritum uitalem, & sanguinem arterialem: & et ad impellendum aerem frigidum in cor: & sic est ordinata in multos fines: non tamen æque principaliter. magis enim operatur pro cōmodo proprio, q̃ alieno: ita ꝙ supposito ꝙ necessitetur arteria mittere in cor aerē frigidum: & a se ex expellere fumos malos Et sint istę necessitates ad modum medicorum æquales, magis conabitur arteria pro expellendo fumum, quàm in expellendo aerem frigidum

in cor: & sic systolabit uelocius suæ propriæ necessitati mundificãdi inseruiens, quàm necessitati euentandi cordis: non obstante ꝙ ad illam quodammodo ordinetur. ergo ad formam argumenti respondendo negetur consequentia. licet .n. systoles arteriarum ordinetur in cordis euentationem: & diastoles in cordis mundificationem: non tñ sequitur, ꝙ existẽte in corde maiori necessitate mundificationis quàm euẽtationis: diastoles arteriarum debeat esse velocior quàm earum systoles, immo systoles arteriarum est uelocior quàm earum diastoles, propter maiorem necessitatem propriam mũdificandi, ꝗ euẽtandi. Et similiter sequit̃, ꝙ systoles cordis debet esse uelocior quàm diastoles eius unoquoq; istorum membroum inseruiente magis commodo proprio, quàm alieno.

Et est caliditas mordicatiua, non suauis, sicut est caliditas ephemeræ febris.

Tertium signũ ꝙ caliditas putridæ febris est mordicatiua: non suauis sicut caliditas ephe. Pro quo sciendum quòd mordicatio caliditatis ex quatuor causis contingit. primo: quia intensior. secundo: quia velocius imprimẽs. tertio: quia in subiecto magis denso. quarto: quia siccitati cõiuncta. Ex quo sequit̃ ꝑꝑ has quatuor causas caliditatem putridę esse mordaciorẽ, ꝗ ephemeræ, & caliditatem hecticæ inter has mediam.

Et plurimum quidem febrium putredinis antecedit almeliletu. Et almeliletu quidem est dispositio cui admiscetur caliditas non perueniens ad hoc vt sit febris.

Hic ponit̃ quarta maneries signorũ: vel collectio feb. put. & habet hæc pars quatuor partes. primo ponit quid nominis huius dispositionis significantis feb. putridam. secundo ponit quid re. tertio declarat quæ accidentia huic dispositioni coniungantur. quarto ponit quando incipit feb. post hanc dispositionem. secunda ibi § Et almeliletu. § Tertia ibi § Et associat̃. § Quarta ibi § Cum igitur accidit. § De prima parte dicit ꝙ dispositio antecedens ſm plurimum febres putredinis est almeliletu, & à Rasi. decimoseptimo continentis. cap. 2. uocatur almelia, aut almelidia. In secunda parte describens eam, dicit ꝙ almeliletu est dispositio cui admiscetur caliditas noo perueniens ad hoc ut sit feb. propter paucitatẽ læsioois. Ex quo textu aliqui eliciunt ꝙ almeliletu est quid aggregatum ex mala complexione, mala compositione, mala unitate cui admiscet̃ caliditas non perueniens ad hoc, ut sit febris ꝑpter paucitatẽ læsionis, sed sit solum neutralitas feb. insensibiliter lædens operationes. Alij autem aliter exponuot hunc passum, & melius, & conformius mentibus auctorum, quòd almeliletu est dispositio cui admiscetur caliditas nõ perueniẽs ad hoc, ut sit febris idest in cuius quidditate includitur, ut non sit febris, sed oeutralitas febris. i. caliditas præter nauram insensibiliter lædens operatiooes, & hæc est mens Rasis. 19. continentis. cap. 2. qui dixit esse ipsam febrem paruam, & quòd ãtecedit febrẽ. est. n. neutralitas decidentiæ in febrem, & quòd sequitur febrem, quia est neutralitas conualescentiæ. Et ex his sequitur omnem febrem incipientem post principia generationis, & ad salutẽ terminandam antecedit, & sequitur almeliletu.

Sed cõtra. nam Aui. statim dixit quòd plurimum febris putredinis antecedit almeliletu. ergo non semper almeliletu antecedit febrem. Ad hoc respondetur de intẽtione Gal. primo de criticis cap. 6. quòd omnem febrem incipientem post principia generationis præcedit almeliletu, sed aliquando febres sunt ita cito incidentes sicut pestilentiales, synocha, homotena, aut epacmastica, causones, & similes, ꝙ almeliletu propter breuitatem eius non percipitur. Similiter est aliquaodo ita remissa, ut non percipiatur sicut quòd antecedit ephemeras ueras. Auic. itaq; intẽdit quòd almeliletu manifestũ, ſm plurimũ antecedit febrem, licet non semper.

Et associatur ei laßitudo, & pigritia, & alices, & saltus, & commotio somni, & vigiliæ, & constrictio anhelitus, & tensio venarum, & hypochõdriorum, & dolor capitis, & pulsatio capitis. Cum ergo prolongantur, facit cadere in febres putredinis, aut facit accidere debilitatem, & citrinitatem coloris, & quandoq; associantur almeliletu antecedenti febres, multitudo superfluitatis, & mucus, nausea, & vrina plurima, & egestio plurima putrida, & grauitas capitis, & excitatio, & accidit frequentia in pulsu non à causa extrinseca. immo ex labore, aut ira, aut alijs.

Hic ponit. 16. accidentia quæ associantur almeliletu. Primum est lassitudo maxime extensiua quæ est tristis sensatio in musculis cum tentatur motus accidẽs propter humores, aut vapores grossos in ipsis, & de hac loquitur aphorismus secũdę particulæ. labores spontanei narrant morbos. Secundum est pigritia. i. ineptitudo & difficultas ad inchoandum, & continuandum motum propter lassitudinem, & causam eius. Tertium alices. i. extensio brachiorum propter uapores stimulãtes expulsiuam eorum. Quartum est saltus. i. motus membrorum quasi subitus inordinatus propter humores uẽtosatos in musculis eorum. Quintum est commotio somni, & vigiliæ. i. permutatio somni, & vigiliæ a dispositione naturali, quod potest esse, uel quia somnus est longior, aut profundior, aut uigiliæ permixtus non purus, & sic uigilia sit longior, acutior. i. a somno distantior. aut somno permixto ſm ueritatem dispositionis humorum qui sunt in almeliletu, & uaporum qui ab eis eleuantur. Et hic accipio uaporem ut est communis ad fumum, & uaporem proprie sumptum. Sextum est constrictio anhelitus, & per hanc intellige etiam difficultatem eius, & quancunq; notabilem permutationem eius a differentijs, & dispositionibus naturalibus ad differẽtias, & dispositiones nõ naturales quæ sequuntur repletionem partium pectoris, humorum uentositates, aut uaporum.

Septimum est extensio uenarum, & hypochondriorum ex eadem causa. Octauum. dolor capitis, & pulsatio eius propter motum humorum, aut uaporum, aut uentositatem ad caput facientem ſm plurimum dolorem extensiuum, aut pulsatiuum. Alia tamen litera dicit dolor hepatis, & pulsatio capitis, & pẽdent ab eisdem causis, quarum quædam tendunt ad hepar, quędam ad caput. fit. n. dolor extensiuus a repletione superflua extendente, siue sit humorum, vaporum, aut uẽtositatum. Dolor autem pulsatiuus a caliditate superflua, quandoq; tamẽ dolor est grauatiuus, quaodo materia est in membro, sicut in hepate non sentiente per se, sed per panniculum suspendẽtem. Nonũ. quando almeliletu prolongatur facit ex non putridis cadere in febres putridas calore magis exaucto. Aut propter intensionem, aut ꝑꝑ humidi exiccationẽ. Aut facit cadere io febres putridas, cum prius esset solum neutralis. non quidẽ propter intensionem, aut crementum almeliletu ſm se, sed ꝑꝑ paucitatem resisteotiæ uirtute debilitata, aut facit accidere debilitatẽ in uirtutibus naturalibus, digestiua præcipue, siue lædat eas sensibiliter, siue insensibiliter. Et hoc est decimum signum. Vndecimum. quia facit citrinitatem coloris permutando sanguinem. uel faciendo generari sanguinem oon ita bonum, & cui cholera est permixta.

Duodecimum. qñq; associatur almeliletu antecedentis febrem ad differentiam almeliletu sequentis febrem multitudo superfluitatis. & pro. i. mucus, & nausea. i. humor repẽs ad stomachum oauseare faciens, urina plurima, & egestio plurima putrida: quę omnia contingunt ꝑpter præsentiam malorũ humorum, & malam digestionem, ꝑꝑ quas multiplicantur superfluitates aliquando in cerebro, & fit multitudo mucorum, & aliquando in stomacho fit nausea, & forte uomitus, & multiplicatur urina ꝑꝑ debilitatẽ digestiuę hepatis, & egestio plurima foetida ꝑꝑ multas superfluitates reseratas in prima digestione, cum cibus non bene transmutetur, & quia io almeliletu est caliditas præter naturam, licet non sit febris additur foetor io egestione. Potest ẽt esse qñ ante morbi initium aliquæ partes malorum humorum deriuantur ad intestina, quæ ibi recipientes aliquem modum putredinis augeot quantitatem fecis, & foetorem. & hoc habeatur pro uno signo sumpto ab existentibus. Decimum tertium est grauitas capitis eius, causa patet ex suprascriptis. Decimumquartum est excitatio. i. dispositio in facie similis dispositiouis faciei hominis excitati à lõgo somno, in quo partes circa oculos sunt ĩflatæ ꝑꝑ vapores illuc eleuatos, ꝑꝑ longũ somnũ nõ resolutos. & ista dispositio est similis cachexiæ eueniens ꝑꝑ defectum digestiuæ hepatis, per quem fit uutrimentum valde vaporosum. Decimumquintum est ꝙ accidit frequentia io pulsu, noo a causa extrinseca. s. forti, & inconsueta, immo ex labore, aut ira parua, & similibus paruis causis consuetis, ex quibus non consueuit pulsus tẽ-

pore

pore sanitatis frequentari, & non est absq; causa, cum almelisetu sit caliditas præter naturam excedens caliditatem naturalem. Quidam tamen exponunt ly immo pro sicut, ut sit sensus ꝙ accidit frequentia in pulsu, non a causa primitiua, sicut ira aut labores. & potest tolerari, quia cum sit uirtus grauata, & necessitas aucta pulsus frequentatur.

Cum ergo accidit in eo coarctatio, tunc iā uenit paroxysmus, & coarctatio quidē est submersio pulsus, & paruitas diuersa, in quo accidunt pulsationes magnæ fortes, & non est uelocitas eius fortis.

In ista parte ostendit quando post almelisetu initiat febris, & quæ sint signa distinguentia initium feb. ab almelisetu, & dicit duo. Primum, ꝙ quando accidit coarctatio in pulsu, tūc iam uenit paroxysmus. & hoc uerum est si feb. illa sit putridá, non tamen continua conclusa, quia illa non habet exerescentias, neq; paroxysmos. Secundo describens coarctationem pulsus ꝙ coarctatio est submersio pulsus, & paruitas diuersi. i. paruitas cum diuersitate. Et itaq; pulsus coarctatus, pulsus submersus, paruus, & diuersus in quo accidūt pulsationes magnę, & fortes, & non est uelocitas eius fortis. Nā ut est apud Gal. in commento pulsuum. commento 14. aggrauata uirtute propter uehementem pugnam inter uirtutem, & morbum fiunt pulsus diuersi, intra quos sunt pulsationes aliquæ fortes, & magnæ, Et si uirtus sit multum debilis per aggrauationem, percussiones fortes sunt ualde paucæ. in uirtutibus autem dissolutis semper procedit pulsus debilitando, nisi aliquando ageret ſm ultimum conatum. non autem est uelocitas fortis, quia nondū additio multa facta est in calore. Gal. enim primo de differentijs feb. c. 8. describens pulsum coarctatum, quem ipse appellat constrictum dixit quòd est paruus, & inæqualis, nihil plus addens in eius descriptione. Auic. tamen præter hęc addidit duo. primum quòd in ipso accidunt pulsationes magnæ, & fortes. & secundum quòd uelocitas eius non est fortis.

Credo non fuisse intentionem Auic. hæc duo debere poni in decriptione pulsus coarctati. sed uoluit hæc frequenter concomitari pulsum coarctatum.

Solet quæri utrum semper in principijs febrium putridarū fiant pulsus ueloces. Et uideť ꝙ sic de intentione Gal. primo de differentijs febrium. cap. 8. Et ratione arguiť, cum sit necessitas aucta respectu dispositionis naturalis. In oppositū est Auic. in cap. de phlegmatica. & Auc. 4. colliget. Et Gal. 2. de crisi. & de signis quartanæ. Præterea. In syncopali quandoq; sunt pulsus parui, tardi, & rari. Pro solutione præmittendū duplex esse principium. quoddā exclusiuum, quoddam inclusiuum febris. quid sit utrunq; patet. Quo præmisso dicit ad dubium de intentione Thomæ de Garbo ꝙ in principio exclusiuo febris sunt aliqñ pulsus parui, tardi, & rari. Nā in hoc tempore cor multotiens, & alia membra interiora sunt frigidiora quàm in dispositione naturali sicut in syncopali humorosa, phlegmatica, & quartana. Sed in principio inclusiuo febr. pulsus semꝑ sunt ueloces, nisi uirtus sit aliunde debilitata præterquā merito febris, quia non obstāte ꝙ uirtus sit aggrauata à materia. tamen quia non est notabiliter debilitata potest uelocitare pulsum.

Ego autem credo etiam in principio inclusiuo febris posse pulsum esse tardiorem, quàm in dispositione naturali. Nā contingit hominem syncopizari in principio tam uniuersali, quā particulari febris. qua ꝓꝑ multum debilitata à uirtute non poterit satisfacere necessitati per uelocitatem. assumptum manifestum est tam in syncopali minuta, quàm humorosa in qua potest accidere syncopis etiam in primo paroxysmo, & tamē hæc debilitas accidit solum merito febris, & materiæ eius.

Et confirmať, quia potest mori in hoc principio. Præterea contingit in principio inclusiuo cor esse frigidius quàm in dispōne naturali uaporibus non putridis eleuatis a phlegmate uitreo ad cor existentibus pluribus, quàm sit putridi sicut in epiala in qua interiora frigent. In hoc enim casu, & similibus cor est minus actu calidum, quàm in dispositione naturali.

Nec potest dici ꝙ quando cor, & interiora sunt frigidiora quàm in dispositione naturali, tunc non est febris. sic enim epiala nunquàm esset febris contra Auicen. & cæteros. Dictū autem Gal. adductum in principio quæstionis sonans contrarium ueritatem habet in pluribus.

Sed diuersitas in principio, & in augmento est ex proprietatibus significantibus putredinem, quamuis non appareat in tertiana plurima apparitione propter leuitatem materiei.

Hic ponitur quinta collectio signorum, & est ꝙ diuersitas pulsus in principio, & in augmento est de signis proprijs feb. putridæ, quamuis hæc diuersitas non appareat in tertiana, quā tum in alijs febribus propter leuitatem materiei. Pro quo sciendum ꝙ hæc diuersitas est in principio propter suffocationem caloris, & in augmento propter non esse materiam uniformiter calefactam. sed in tertiana pura fit minor hæc diuersitas, quia materia est lænis, subtilis parum aggrauās uirtutem. & cum hoc cito uniformiter inflammabilis.

Et de signis quidem quòd febris sit putrida, est euacuatio periodi primi, sudoris, & humectationis. ephemera enim est econtrario illius, licet in initio sit in tertiana propter leuitatē prædictam, ut sit similis ephemeræ. quia tamen ephemera nō permutatur ad putredinem. Et quando fuerit augmentū eius non permixtum, non proportionatum, non simile.

Hæc est sexta collectio signorum. In hac parte dicit duo indigentia expositione. Primum ꝙ de signis ꝙ feb. est putrida est euacuatio periodi primæ sudoris, & humectationis idest ꝙ prima periodus putridæ terminatur sine sudore humectatiuo simili sudori naturali, ut superius dictum fuit in cap. de signis ephemer. licet in principio ita sit in tertiana propter lenitatē prædictam, quia in tertiana. s. pura propter leuitatem, subtilitatem materiæ, & eius paucitatem accidit aliqñ sudor similis illi qui est in ephemera, saltem in paucitate, licet non in alijs conditionibus cum sit magis acutus. Secundus modus exponēdi hunc passum est, ꝙ de signis ꝙ febris est putrida, est euacuatio periodi primi sudoris, & humectationis idest ꝙ prima periodus primę terminatur cum sudore humectante copioso, ꝙ aliqñ accidit ꝓꝑ multitudinē materiæ eius. Sed epheme. est ecōtrario eius, quia terminať cum sudore pauco simili sudori naturali, & etiā aliqñ tertiana terminať cum sudore simili sudori ephemeræ. In hoc enim ab alijs putridis aliqñ tertiana pura excipiť. §Si tamen ephemera. §hoc est ſm indigens expositione, & intendit ꝙ hæc quæ dicta sunt de ephem. uera sunt, si ephemera non mutať ad putredinem idest ad febrem putridam. Cuius non permutationis signa sunt tria. Primum, qñ non fuerit eius augmentum permixtum ex dispositione principij, quæ est caloris profundatio, & calore procedente intendendo in omnibus membris. nam quando ephemera permutatur ad putridam apparet primo caloris profundatio cum coarctatione pulsus, postea pulsus subleuatio, & caloris processus, & intensio per uniuersum corpus. horū ergo priuatio significat ꝙ non permutatur ad putridam. Secundum signum non ꝑmutationis est qñ augmentum non fuerit non proportionatum idest fuerit proportionatum. Nam augmentum ephemeræ quæ non permutať ad putridam uniformiter intendendo ꝓcedit. non enim fit diuersitas ex parte etherogeneitatis materiæ. s. in partibus augmenti putridarum, in quibus aliqñ apparent stationes, & non fit uniformis intensio caloris. Tertiū signum, qñ augmentum non fuerit non simile principio idest fuerit simile principio. quia in epheme. quæ non permutatur ad putridam augmentum in calore similať principio. sed quando permutať multum dissimilať cum post calorem principij epheme. absque pulsus coarctatione appareat postea caloris occultatio cū pulsus coarctatione, & postea subleuatio pulsus, & caloris cum acuitate. Aliter possumus exponere ꝙ hæc tria signa sunt signa permutationis ephemeræ in putridam.

Primum enim signum est, quia augmentum paroxysmi est distinctum à principio, nō autem est sibi permixtum. Dicitur enim permixtum cum principio quando modus caloris principij, & augmenti parum differant. Vel dicitur permixtū, quia subito ascendit nullam faciens moram. Similiter augmentum putridæ est non proportionatum idest non seruans proportionem in partibus suis modo superius exposito. Et tertio augmentum non fuerit simile principio modo superius exposito. nam secūdum hanc ultimam expositionem duobus ultimis signis ly non semel additur, sed in prima bis.

Et prolixitas augmenti iterum significat quòd ipsa est putrida, & additio pulsus in magnitudine secundum processionem

ſionem ſignificat augmentum.

Hic ponit ſeptimam collectionem ſignorum, & duo dicit. Primum, ꝙ prolixitas augumenti ſignificat ꝙ ipſa eſt putrida. nam augmentum ephemeræ non tranſit duas horas, ut dixit Aui. ſuperius in. c. de ſignis ephemeræ in generali. & cauſa ibidem dicta eſt. Secundum ꝙ augmentum cognoſcitur, & per additionem pulſus in magnitudine ſm proportionem. ſ. arithmeticam. hoc enim verum eſt ſm plurimum conſtante uirtute deductis accidentalibus impedimentis: Et quamuis aliquãdo contigat contrarium ſicut in phlegmatica, & pleriſq; alijs, in quibus non uniformiter pulſus magnificatur in augmento. hoc tñ uerum eſt ꝙ pulſus magis uniformiter magnificatur in toto augmento, q̃ in alijs temporibus. ut patet intuenti.

Amplius autem eſt interpolata incipiens; cum rigore, aut horripilatione, & dimittit ſecundum plurimum cum ſudore, & humoroſitate, & reſoluitur cum paroxyſmis, aut eſt inſeparabilis cum tepore.

Ponit octauam collectionem ſignorum dicẽs; quòd febris putrida differt ab ephemera, & hectica, quia ſi eſt interpolata incipit cum rigore, & horripilatione. ſupplete aut frigore, & dimittit ſm plurimum cum ſudore, aut humoroſitate. i. ſudore multo, aut pauco, & reſoluitur cũ paroxyſmis. hæc autem tria ſimul non reperiũtur in ephemera, aut hectica. ſi autem ſit putrida inſeparabilis eſt ſm plurimum cum tepore, id eſt remiſſione inter unam exacerbationem, & aliam. ſm plurimum dico propter ſynocham, quæ eſt omnino ſine tepore, & pp cauſonem quæ eſt ſine tepore manifeſto.

Et non eſt ſimilis ephemeræ in vrina, & pulſu, & complemento mundificationis, & quiete accidentium.

Ponit nonam collectionem ſignorum dicens quòd differt putrida ab ephemera in urina, quia in ea eſt parũ permutata a diſpoſitione naturali, ſed in putrida magis.

Item in pulſu, quia in ephemera ſm plurimum eſt magnus, uelox, & frequens abſq; coarctatione, & diuerſitate, & debilitate. ſed in putrida eſt freqnens, diuerſus, debilis, coarctatus. in hectica uero eſt durus, paruus, manens ſm habitudinẽ unã. De pulſu tñ dictum eſt quantum oportet in ſignis generalibus ephemerarum. Itẽ differt ab ephemera in complemento mundificationis. nam poſt paroxyſmum ephemeræ ſubſequitur uera quies. non ita poſt paroxyſmum putridę. Nam ſm plurimũ uapores, & materia non integre reſoluuntur. Item immediate poſt ephemeram accidentia ſicut dolor capitis, & ſimilia integre ſedantur, non ita poſt paroxyſmos putridæ, quia remanent uapores groſsi, qui non ita reſoluuntur.

Et plurimum quidem putridæ ſunt accidentia plurima, ex ſiti, & dolore capitis, & nigredine linguæ, et proprie apud ſtatum, & multiplicatur inquietudo ex anguſtia, et agitatione vehementi quam facit pugna materiei et virtutis. quandoq; enim eleuatur materia, et quãdoq; conſurgit virtus. Et pulſus ſimiliter quandoq; tendit ad magnitudinem, et fortitudinem, et quandoq; ad paruitatem, et debilitatem et coarctationem.

Hic ponit decimam collectionem ſignorum, & eſt ſumpta ex accidentibus. accidentia namq; ſæua multiplicantur in putridis ſicut eſt dolor capitis, nigredo linguæ, & proprie tẽpore ſtatus qñ. ſ. uapores, ſunt magis acuti, & materia magis calefacta, & multiplicatur inquietudo ex anguſtia propter nocumentum oris ſtomachi, ſequens raptum materiæ ad ipſum. Itẽ multiplicatur inquietudo ex agitatione uehementi ſequente pugnã inter uirtutẽ, & materiã. Nã quãdoq; materia uincit. qñq; uirtus. & uirtute uincẽte pulſus magnificaẽ, & fortificatur. Et econtra uincente materia pulſus debilitatur, & paruificatur. huiuſmodi autem accidentia non accidunt in ephemeris, neq; in hecticis.

Durities autem fit quandoq;, et non oportet ſemper vt ſit, niſi ſit cum feb. apoſtema durũ in quocunq; membro ſit. Aut apoſtema im membro duro quanuis non ſit durum. Aut iam acciderit potus aquæ frigidæ, aut aliquid aliud de illis quæ indurant pulſum, de illis q̃ dicuntur in libro pulſuum.

Hæc eſt undecima collectio ſignorum, & vult quòd pulſus durus non appropriaẽ putridis, ſed accidit propter cãs quas ponit. Et ponit eas Gal. ſecundo de differentijs feb. Non. n. accidit ſolum quãdo apoſtema durum eſt in aliquo membro, quodcunq; membrum ſit illud, ſiue durum, ſiue molle. Aut quãdo apoſtema eſt in membro duro, quamuis apoſtema non ſit durum, ſed ſequitur aliquando potum aquæ frigidæ, aut aliam cauſam de illis quæ dicuntur in libris pulſuum. Sunt enim præter has plurimæ aliæ, inter quas eſt ſiccitas membrorũ ſequẽs hecticam. propterea durities pulſus hecticis appropriatur. & in hoc differunt à putridis, & ephemeris.

Diuerſitas autem in principio, et augmento eſt ex proprietatibus febris putridæ, et de ſignificationibus eius fortibus, quamuis non appareat in tertiana ſecundum plurimum propter leuitatem materiei, et dum non ſit pulſus fortis, et nõ ſit velox velocitate prædicta, tunc febris adhuc eſt ephemera, et non permutatur ad putredinem.

Hæc eſt duodecima collectio ſignorum. & dicit primo ꝙ diuerſitas pulſus in principio, & in augumento ſequens uarium modum ſe habendi caloris quo ad principium, & augumentũ particulare, necnon uarium modum ſe habẽdi materiæ penes digeſtionem, & cruditatem quo ad principium, & augmentum uniuerſale eſt de ſignis ꝓprijs putridarum, per quę diſtinguuntur ab ephemeris, & hecticis. In principio enim particulari pulſus etiam coarctatus propter caloris ſuffocationẽ ſub materia, & in augmento dilatatur cum calor expanditur. Similiter cęteris paribus materia exiſtẽte cruda ſicut eſt in principio uniuerſali pulſus, nõ ita dilatatur, & expanditur ſicut in augmento materia exiſtente manifeſte digeſta, tanta diuerſitas non apparet in tertiana in principio, & in augmento quãta in alijs pp materiæ ſubtilitatem. Aliter poteſt dici quòd diuerſitas de qua hic loquiẽ eſt diuerſitas caloris cũ calor principij magis diuerſific cur a calore augmenti in putridis q̃ in ephemrris aut hecticis Dicit ſecundo, & cum nõ ſit pulſus fortis, & non ſit velox uelocitate prædicta. ſ. magna, tunc feb. adhuc eſt ephemera & nõ permutatur in putridam. q. d. quòd quando ſit fortis & uelox tunc permutatur ad putridam. Contra. in ephemera eſt uirtus fortior q̃ in putrida quæ facit pulſum fortem. igitur fortitudo non ſignificat tranſitum in putridam. Quidam faciunt literam affirmatiuam. Et dum ſit pulſus fortis, & non ſit uelox &c. Alij dicunt quòd licet uirtus ſit fortior in ephemera quàm in putrida, tñ quia non eſt ita neceſsitata non facit pulſum ſic fortem. Nam naturales uirtutes neceſsitatem aliquam aſſumentes fortius operantur tertio interiorum. Aliter dicit quòd uirtus eſt uere fortior in ephemera quàm in putrida, attñ in putrida eſt apparenter fortior. nã magnitudo cum uelocitate facit ut pulſus appareat fortis, licet fortitudo uera non iudicetur per magnitudinẽ, & uelocitatem, ſed per pulſationes fortes conſtantes, & perſeuerãtes.

Et eſt urina in principio indigeſta, aut parum digeſta, & fortaſſe eſt acuta.

Hæc eſt decimatertia collectio ſignorum. & dicit ꝙ in principio putridarum eſt urina indigeſta aut parum, ideſt occulte digeſta. & fortaſſe eſt acuta, aut mordax, & acuti odoris. Hic nota primo, ꝙ principium nõ excludit occulta ſigna digeſtionis. Nota ſecundo, quòd licet aliqñ in principijs putridarum appareant manifeſta ſigna digeſtionis, ſicut qñ febris incipię a materia digeſta aut quando hypoſtaſis non deciditur a materia faciente febrem, tamen ſecundũ plurimum in principijs putridarum eſt urina indigeſta. Et econtra in ephemeris ſm plurimũ apparet digeſta, & paucæ tincturæ, & mordacitatis.

Et ſcias quòd à febribus acutis interficiẽtibus raro ſit euacuatio, niſi cum contractione membri.

In præſenti parte Auic. ponit duos canones. quorum primus eſt iſte quòd a febribus acutis. i. uelocis terminationis interficientibus in quibus apparent ſigna mortalia, raro ſit euacuatio niſi cum contractione membri. i. cum impedimẽto motus alicuius membri, ſiue illud impedimentum ſit contractio, quæ eſt ſpaſmus, ſiue impedimentum alterius generis. Cauſa dicti, quia apparentibus ſignis mortalibus utputa ſumptis ex multitude materiæ, aut malignitate, & inobedientia materiæ cum debilitate uirtutis, ſi debet ſequi euacuatio, oportet ſm plurimum, ut materia critice permutetur ad aliquod membrũ non

enim

enim est uirtus sufficiẽs crisi perfecta ipsam euacuare, quæ materia derinata ad illud membrum facit apostema malignum sui multitudine, aut malitia, quod erit cã impedimenti motus illius membri. Apostemata.n. & vlcera critica sunt ſm plurimum ualde maligna, & difficilis curationis. quarta quarti. tracta. tertio. Et hoc uidi in domino Malatesta de cesena, & in plerisq; alijs. Dixit autem raro. quia ex conditionibus indiuidualib⁹ aliquando mirabiles procedunt effectus inopinati, aliquando ad bonum aliqñ ad malum. Vnde fit aliquando ut nulla præcedente digestione fiat crisis perfectę euacuationis. hãc autem sententiam accepit Aui. ex Hippo. secundo prognosticorum super illo uerbo. ut si labor. & illa ſm translationẽ arabicam, exituræ autem quæ in pedibus.

Et quando alleuiatur febris post quietem apostematis in pleuresi, & similibus, tunc scias quod de materia remansit aliquid, & quòd materia declinat ad locum vbi apparet dolor.

Hic ponit secundum canonem. & est sensus ꝙ quando alleuiatur febris post quietẽ apostematis sicut in pleuresi, & similibus apostematibus intrinsecis in quibus fit sedatio febris, & doloris per resolutionem materiæ; non tñ integra, est signũ quòd remansit aliquid de materia sub forma causæ antecedentis. & ꝙ materia illa declinat ad locũ ubi apparet dolor. Propterea uidemus aliquando apostemata intrinseca post eorum sedationem diu prolongari. & similiter febres ipsa sequentes, quod ꝓuenit aut quia materia q̃ remansit est grossa, inepta resolutioni, aut quia materia antecedens transit in coniunctam. Aliter potest exponi ꝙ quando alleuiatur febris post quietem apostematis, sicut in pleuresi, & similibus apostematis intrinsecis, & dolor fit in aliqua alia parte, scias ꝙ de materia remãsit aliquid, quia non fuit in totũ resoluta. sed pars eius est permutata ad locum, vbi apparet dolor.

Signa febris inseparabilis. Cap. III

IN continua est diuersitas pulsus, quæ est secundum febrẽ apparens valde, & est in plurimo eius non habens ordinẽ, neque pondus.

Postquàm Aui. in præcedenti capitulo posuit signa febriũ putridarũ in generali. hic magis in speciali ponit signa quibus abinuicem distinguuntur. & primo ponit signa febris continuæ, quibus ab interpolata distinguitur. In secunda parte ibi § Febris quæ est. § ponit signa quibus cholericæ, sanguineæ, phelgmaticæ, & melãcholicę ab inuicem distinguuntur. Primam diuido in quatuor ſm quatuor signa. primum est diuersitas pulsus quæ est merito febris ualde manifesta in continua. & dixit merito febris ad differentiam diuersitatum, quæ ex causis accidentalibus contingere possunt, quę sunt communes tam febribus continuis, quàm interpolatis. Vel dixit merito febris ad differentiam diuersitatum merito typi. hæ .n. manifestiores sunt in interpolatis quàm in cõtinuis. Et est in plurimo eius non habens ordinem. est.n. inordinatus in diuersitate sua, & hæc omnia fiunt quia uirtus magis grauatur, & læditur in continuis quàm in interpolatis. Nec pondus. Pro quo nota quòd pondus accipitur dupliciter. aliquando pro pondere musico in quo notantur consonantiæ musicales. Aliquando accipitur pro portione pulsus ad dispositionem habentis eũ, & taliter sumitur hic. Pro quo sciendum est quòd quidam pulsus est boni põderis, & est proportionatus dispositionibus naturalibus habentis eum complexioni, ętati, sexui. Quidam est mali ponderis. & est triplex. quidam dicitur mutatus. i. parum distans à dispositione habẽtis eũ, sicut cũ iuuenis haberet pulsum pueri. Aliter dicit separatus sicut si puer hẽret pulsum senis. Tertius est egrediens a pondere, ut si quis haberet pulsum qui non assimulatur pulsui alicuius ætatis. Et sicut exemplificatum est in ætate, ita potest exemplificari in sexu, & cõplexione. Et multa egressio pulsus à pondere magnam in dispositionibus arguit mutationem. hæc autem magna mutatio magis est apta fieri in continuis, quàm in interpolatis. Põdus autem apud Rasim decimosexto continentis, secundo capitulo, dicitur trutina.

Et perseuerat febris, & non separatur post uigintiquatuor horas.

Hoc est secundum signum quòd quando perseuerat feb. & durat ultra. 24. horas est signum quòd non est tertiana pura interpolata cuius paroxysmus non trãsit. 12. horas. nec quotidiana interpolata quæ durat. 17. vel. 18. ad plus horis. nec quartana quæ non transit. 24. horas. quapropter iudicatur quòd non sit interpolata. hoc autem iudicium habet veritatem ſm plurimum, sed non semper. durat enim paroxysmus tertianæ nothæ qñq; . 30. horis.

Et non associant ei quod diximus de dispositionibus eradicalibus ex antecessione rigoris, & alijs.

Hoc est tertium signum in quo dicit ꝙ non associatur ei. i. continuæ de dispositionibus eradicalibus quas diximus ex antecessione rigoris, & terminatione cum sudore, & similibus. Incipiunt enim continuæ secundum plurimum sine typo, & non terminantur cum sudore. Interpolatę autem incipiunt cũ typo fere semper, & frequenter terminantur cum sudore.

Et de illis quæ signgificant eam est eius assiduitas, & uehementia diuersitatis dispositionis eius apud augmẽtum, minuitur enim quandoque, & augetur uice alia.

Hoc est quartum signum. & intendit ꝙ assiduitas, & uehementia diuersitatis eius tempore augmenti significat eam. Nã tempore augmenti quandoq; minuitur, qñq; augetur calor febrilis, sed in interpolatis magis uniformiter augetur, & intenditur usq; ad statum cum in continuis materia sit magis difformis, & uirtus minus potens ad inflammandum materiam uniformiter, cum qñq; superet quãdoq; superetur ita quòd ly assiduitas, & uehementia debent exponi cum ly diuersitatis, & non debent poni duo signa distincta. sic. n. sequeretur ꝙ idẽ esset signum, & significatum.

De rebus in quibus differunt feberes putredinis, & in quibus communicant. Cap. IIII.

FEbris quæ est propter putredinẽ choleræ motus est tertianus, siue sit motus principij paroxysmi, aut principij uehementiæ. nisi species eius quæ dicitur adusta cuius motus est occultus ualde. & est sicut inseparabilis conclusa. Et tertiana quidem pura est acuta propter subtilitatem materiei. & eius caliditas. est magna, mordicatiua propter fortitudinem choleræ. sed est salutifera, propterea quòd cholera est leuis super natutam, & quoniam ipsa facit quietem. Tertiana uero nõ pura est lõgioris spatij, quàm pura. & pura quidẽ raro pertransit septem periodos, nisi ab errore. cõtinua quandoq; consumitur in hebdomada.

In hoc capitulo ponit signa generalia quibus abinuicẽ differunt febres putredinis ſm prima generalia, & quibus adinuicem conueniunt. Et habet tres partes. primo ponit signa quibus adinuicem differunt. secundo signa quibus adinuicem conueniunt. tertio ponit canones. secũda ibi § Et quartana quidem. § tertia ibi § Et scias. § Prima iterum in quatuor. primo ponit signa cholericarum. secundo sanguinearum. tertio phlegmaticarum. quarto melancholicarum. secunda ibi § Et illa § tertia ibi § Phlegmatica. § quarta ibi § Quartana autẽ. § De prima parte dicit ꝙ febris pendentis a putridine choleræ motus est tertianus, siue sit motus principij paroxysmi quo ad interpolatas, siue principij uehemẽtię quo ad cõtinuas, nisi species quę dicitur adusta. i. causon cuius motus est occultus ualde. & est sicut inseparabilis conclusa. Ex qua parte elicimus feb. cholericas esse tres. s. tertianam interpolatam, tertianã continuã, & causonem. Secundo elicimus, quòd omnes habent motum de tertio in tertium. uerum duæ primæ manifestum, sed tertia. s. causon occultum. ideo dixit quòd est sicut continua conclusa, licet non sit uere conclusa sicut sanguinea cui non est aliquis motus ſm proportionẽ ad aliquẽ diẽ manifestus, aut occultus. Tres species febr. cholericarum.

Secundo dicit quòd tertiana pura est acuta. i. uelocis terminationis. non enim transit septem periodos. hoc autem est ratione subtilitatis materiæ cum paucitate. eius autem caliditas est magna mordicatiua propter acuitatem choleræ puræ. nam cholera pura inter omnes humores non adustos est calidissima, & siccitati coniuncta, est tamen salubris, quia cholera pura non aggrauat uirtutem cum sit subtilis, & pauca. & secũdo qm̃ cadit quies inter paroxysmos. Tertio dicit ꝙ tertiana non pura est longioris spatij q̃ pura, & hoc propter multitudinẽ, & grossitiem choleræ non puræ. nam pura raro ꝑtransit. 7.

periodos

periodos nisi sit ab errore. & est aphoris. 57. quartæ particulæ. Tertiana uero in. 7. periodis iudicatur longissima, continua autem consumitur in hebdomada. Nam quod interpolata facit in periodo, continua facit in die, ut est apud Gal. cõmento aphorismi allegati. Causon citius terminaẽ quàm continua tum sit sæuiorum accidentium, quę natura nequit diu tolerare unde aliquando terminatur in quarta. Contra. quia tertiana pura terminaẽ per euacuationem choleræ puræ quæ requirit ipsius digestionem per ingrossantia, & infrigidantia. Simus ergo in instanti in quo est ad medium per digestionẽ reducta.

Et arguiẽ sic. possibile est immo de facto frequenter contingit ꝙ aliqua cholera nõ pura nõ facta digestione in ipsa sit cũ pura digesta æqualis grossitiei. ergo sequiẽ ꝙ magis est parata expulsioni, quã ipsa pura in sui principio fuerit. ergo sequiẽ ꝙ procedẽte digestione in utraq; a sui principio citius expelleẽ maxime supposita paritate ex parte quãtitatis utriusq; non puræ quã puræ, & sic tertiana non pura breuior erit ipsa pura. Nec obstat ipsa ꝓprietas quæ per digestionẽ acquiriẽ, quia ita deest in sui principio choleræ puræ, ex quo nondum digestio processit sicut choleræ non puræ. Verum pro auctoritate Auic. quod diciẽ intelligitur, ut in pluribus, sicut & aliæ ꝓpositiones medicinales. nã non semꝑ, immo raro reperiẽ cholera non pura æque grossa, immo frequenter est grossior q̃ debet, quã per distinctionem oportet subtiliari. Adde adhuc ꝙ maior est multitudo non puræ quã puræ. etiã pars puræ ꝑ resolutionem terminaẽ, & multo maior quã non puræ, quia est magis subtilis. Et si instet ꝙ phlegmatica, & sanguinea sit minus grauis quã tertiana pura auctoritate Gal. secundo pronosticorum. commẽto. 46. Intelligiẽ illud dictũ merito acuitatis materię, nõ autẽ merito subtilitatis, & facilitatis resolutionis.

Et illa quæ est ex putredine sanguinis est cõtinua inseparabilis. & eius calor est plurimus communis cũ lenitate nõ cum mordicatione choleræ, & quandoque peruenit ad statum in quatuor diebus.

Notificat sanguineã dicẽs ꝙ est continua inseparabilis conclusa. Secũdo dicit ꝙ calor eius est plurimus quantitatiue pp multitudinẽ uaporũ, non autem intensiue. & est communis propter eandem causam. nam multitudo uaporum facit, ut calor toti communicetur notabiliter. & est cũ lenitate non mordicatione choleræ, quia caliditas sanguinis est cõiuncta humiditati. Tertio dicit ꝙ qñq; peruenit ad statũ in quarta die in qua critice terminaẽ fluxu sanguinis narium, aut alio modo, licet raro uisa sit crisis quartæ diei. scd̃a quarti. & tertio de crisi.

Phlegmatica autẽ accessionẽ faciẽs omni die, est lenis caliditatis, per comparationẽ ad cholericã. lõga propter viscositatem materiei, & frigus eius, & multitudinem eius. & est magni timoris, quoniã habet paruũ spatium interpolationis, & quietis, & quoniã ipsa associatur corruptioni, et debilitati in ore stomachi, quæ non excusatur. & illud est de illis, quæ attrahunt accidentia mala ex syncopi & pulsu cordis, & casu appetitus.

Hic ponit res appropriatas phlegmaticæ interpolatæ. secũdo cõtinuæ. secunda ibi § Et ꝙ de ea. § In prima parte dicit tria. primum ꝙ phlegmatica paroxysmans omni die est remissæ caliditatis per cõparationẽ ad cholericã. ẽm ꝙ est longa tam ẽm paroxysmos quã ẽm totam eius cõsistentiam pp uiscositatem, frigiditatem, & multitudinẽ materiæ phlegmaticæ. tertium ꝙ est magni timoris pp paucitatem interpolationis quietis. Cũ hoc enim ꝙ non habet nisi sex aut septem horas interpolationis & quietis. illa tñ non est uera quies: sed est neutralitas febris. & etiã cum ipsa coniungiẽ debilitas & corruptio oris stomachi, quæ non excusaẽ idest quæ quasi de necessitate secũ cõiungiẽ. Et hæc corruptio & debilitas oris stomachi est de illis quæ interdũ ꝑducũt ad accidentia mala, sicut est syncopis, pulsus cordis, & casus appetitus. Nota primo ꝙ cum appetitus appropriẽ ori stomachi, ꝑ corruptionẽ debemus intelligere corruptionẽ appetitus eius: quia appetunt res non conueniẽtes speciei humanæ. & ꝑ debilitatẽ, diminutionẽ eius, aut ablationẽ. hæc autem fiunt pp multiplicationem phlegmatis in eo. Est enim stomachus minera phlegmatis: & plurimum ꝙ in eo multiplicatur est phlegma: ut est apud Auic. decima tertia tertij. Cum autem adest febris phlegmatica multo magis multiplicaẽ. & sic magis læditur: sicut febres cholericæ lædunt hepar pp chystim fellis, & melancholicæ splenem: ut dicit Rasis. 16. & 17. continentis. Et ex his nocumentis stomachi sequunẽ accidentia mala de quibus supra. s. syncopis, pulsus cordis, & tremor eius. & non differunt nisi ẽm magis & minus. Est enim tremor cordis cum maiori debilitate. qua pp pulsationes non fiunt magnæ sicut ĩ pulsu cordis: sed cũ maiori diuersitate. Est ergo pulsus cordis uia in tremorẽ, & tremor in syncopi. nã ori stomachi facile cõpatiẽ pp sensibilitatem, & propinquitatem.

Et quæ de ea est inseparabilis, est res magis similis hecticæ, si non esset lenitas pulsus, quãuis quandoq; fiat durus etiam, & quãtum est minus pura est minoris, & breuioris paroxysmi nisi declinet cũ paruitate suæ puritatis ad melancholiam.

In parte præsenti ponit duo quæ approprianẽ phlegmaticę cõtinuæ. Primũ ꝙ assimilaẽ hecticæ multum. sed distinguiẽ ab ea: quia in latica pulsus est mollis: in hectica durus: quamuis quandoq; in latica pulsus reperiaẽ durus pp alias causas inducentes pulsum, quæ dictæ sunt superius. Secundo ꝙ quãto est minus pura est breuioris paroxysmi: & similiter est breuior quo ad totam consistentiam nisi cum paucitate puritatis suæ declinet ad melancholiã. Circa primum notandum ꝙ latica similatur hecticę in modo caloris: quia non est acutus & mordax neq; multus sicut calor cholericarum, & sanguinearũ secundo in continuitate, tertio in corporis extenuitate pp nocumentum stomachi. Notandum secundo ꝙ sicut in latica reperiẽ aliquãdo pulsus durus pp alias causas: ita in hectica aliquando reperiẽ pulsus mollis sicut in ea quæ sequiẽ empyema. qua propter hoc signum sumptum à mollitie, & duritie nõ est efficax. sed inuestiganda sunt alia signa distinctiua ex proprijs ipsarum capitulis colligenda. Ratio secundi dicti est. quia si phlegmati admisceaẽ sanguis, uel cholera phlegma calefit, & subtiliaẽ: & sic digeriẽ, & paraẽ expulsioni Si uero misceaẽ ei melancholia ingrossaẽ, & fit ineptum expulsioni. nam melancholia addit uiscositati phlegmatis grossitiem terream. Cõtra tamen hanc determinationem sunt instantiæ plurimæ. Nã quãdoq; cholera mixta cũ phlegmate est causa ut faciat phlegma in porositatibus magis imbibi, & profundari: qua propter fiat ineptius expulsioni. sufficit tamen ꝙ secundum plurimum ita est sicut dicit Aui.

Quartana autẽ est non acuta propter frigus materiei, longa propter illud, & fortasse extenditur quæ de ea pura est anno vno. & nõ pura est breuioris spatij, verũ in ea nõ est timor quoniam quietem facit in spatio lõgo, & quoniam ipsa non est talis acuitatis, quam sequãtur accidentia vehementia.

Res quæ appropriantur quartanæ interpolatæ & continuæ est. primo quia non acuta est idest nõ est acuti caloris propter frigiditatem materiæ: licet calor eius sit acutior quàm calor phlegmaticæ cum sit coniunctus siccitati. Existimandũ tamen est illam quæ pendet à putredine melãcholiæ, genitæ per adustionem choleræ esse acutiorẽ aliqua certa cholerica. Aliter est non acuta idest non uelocis motus. secundo est longa propter frigus & grossitiem materiæ. Et licet aliqua melancholia adusta sit calida facit tamen febrem longã propter grossitiem terream. Tenendum tamen est quartanam pendentẽ à melancholia naturali esse cæteris longiorem. nam quæ pendent à melãcholia adusta sunt breuiores: cũ materia per adustionem calefiat. Et licet melancholia genita per adustionem melancholiæ naturalis forte sit grossior: citius tamẽ perducit ad cineritium, quod amplius non potest facere febrem. Melancholia autem genita per congelationem forte est grossior & frigidior: sed raro facit febrem, & si facit est secundum plurimum de genere quintanæ & sextanæ. similiter melancholia mixta cum alijs humoribus facit quartanam breuiorem, nam quæ pura est durat per annum, & non pura est breuioris spatij iuxta textum. Contra. quia posset fieri non pura per phlegma quòd inuiscat melancholiam & prohibet eius resolutionem. Respondetur primo quòd phlegma non prohibet eius resolutionem: immo mouẽdo à fixione terrea, & ducẽdo ad aqueam præparat ad resolutionẽ. Ex toto enim genere melãcholia difficilius resoluitur phlegmate. Tertio dicit quòd

non est timorosa:tum propter quietem lõgam inter paroxysmos, & quia non est tantæ acuitatis ut faciat accidentia uehementia. quartana autem continua est timorosa ex causis contrarijs.

Et quartana quidem, & tertiana assidua, & interpolata consumuntur per vomitum, & solutionem ventris, aut sudorem, aut prouocationem vrinæ. Incensiua autem consumitur per huiusmodi, & per fluxum sanguinis narium.

Hic ponit quædam in quibus communicant, & dicit quòd quartana, & tertiana continua, & interpolata terminãtur per uomitum, solutionem uentris, sudorem, aut prouocationem urinæ. Incensiua autem idest causon terminatur per huiusmodi, & fluxum sanguinis narium. Et quamuis quartana, & tertiana possint fluxu sanguinis narium terminari: de his tamen nõ fecit mentionem: cum hoc rarius contingat. Sæpius enim accidit causonem fluxu sanguinis narium terminari, cum cholera existens in uenis magnis circa cor sit multum sanguini admixta, non ita est de melancholia, nec de cholera faciente tertianam. Possumus etiam per incensiuam intelligere synochã, quæ fluxu sanguinis sepe terminatur, & quandoque uomitu, solutiooe uentris, sudore, & per uias urinæ. Nam quòd sudore terminetur testatur Aristo. secundo de partibus animalium illo cap. habitum autem utique est. Quod autem per uomitum, fluxum uẽtris, & urinam testatur Aui. 13. 16. 17. tertij: & Gal. 7. therapeuticæ. De phlegmatica noo fecit mẽtionem. Sed certum est ipsam terminari uomitu, solutiooe uentris, sudore, & urinæ prouocatione. Frequenter tamen accidit phlegmaticam paulatim cõsumi absque notabili euacuatiooe manifesta sicut etiam contingit de quartana.

Et scias quòd principium prolongatur in tertiana, & status in conclusa, & declinatio in incensiua, & status, & declinatio in continua, & status, & declinatio in quotidiana, quãuis raro inueniatur quartana continua, et quotidiana integræ eradicationis.

Hic ponit duos canones. secunda ibi § Et febres. § prima in duas. nam primo ponit cano. secundo remouet dubium. secunda ibi § Quamuis. § De prima dicit quòd prolognatur principium in tertiana, status in conclusa, declinatio io incensiua. status, & declinatio in quotidiana. In secunda parte remouet dubium. quia enim superius in hoc capitulo diuiserat febrẽ cholericam in contiuuam, & interpolatam, & similiter phlegmaticam, non autem melancholicam. potuisset aliquis quærere, nõ sic diuisit melancholicam, sicut phlegmaticam, & cholericam. Tacite respondet, quia raro reperitur quartana continua, & quotidiana integræ eradicationis. Et si instetur, ergo à simili non debebat diuidere phlegmaticã in continuam, & interpolaram postquàm raro integre eradicatur. Respondeo ꝙ licet phlegmatica interpolata raro integre eradicetur, tamen in tempore intermedio non est febris, sed cum hoc etiam pendet à materia putrente extra uenas. Contra. materia melãcholica difficilus expellitur extra uenas, quàm alij humores propter grossitiem, & frigiditatem suam, ratione quarum est tardi motus. ergo frequentius deberet putrere ad intra uenas quàm reliqui humores. Respondetur quòd sicut melancholia tardius mouetur extra uenas, quàm alij humores, ita tardius putrefit propter causas suprascriptas, & proprietatẽ suã resistẽtem putrefactioni, licet ergo uirtus expulsiua membrorũ, nõ posset expellere melãcholiam ita cito sicut expellit choleram, aut phlegma, ut puta in secunda, aut tertia die, nõ tamẽ obstat quin possit expelli longiori tempore ut puta in quarto die. nam æqualis potentia potest inducere eundem effectum. in passum magis resistens in longo tempore, quem potest inducere in minus resistens in paruo tempore, præcipue cum melancholia det inducias suæ putrefactionis usque ad quartũ diẽ.

Duplex est tẽpus febris. Circa primam partem huius canonis cadit dubium non paruum, quod ut dicit Gentilis difficultat multos medicos. utrũ principiũ prolonge͞t in tertiana, status in conclusa, & declinatio in quotidiana. Pro intellectu tituli quæstionis est intelligendum quòd duplex est tempus febris particulare, & uniuersale. Etiam uniuersale est duplex, quoddam distinctum penes materiam, quoddam penes accidentia, aut morbi essentiam. quid utrunq; istorum sit, est ex suprascriptis manifestũ.

Sciendum secundo quòd principium similiter, & quodcũq; aliud tempus prolongari, potest intelligi dupliciter. Vno modo quòd comparetur principium, & quodcunque aliud tempus ad alia tempora eiusdem morbi. secundo modo quòd cõparetur principium unius febris ad principia aliarum febriũ, de quibus hic fit mẽtio, & similiter status unius statui alterius, & sic de alijs. & hæc cõparatio potest esse dupliciter. uno modo absolute, ut uerbi gratia, an principium tertianę sit longius principio aliarũ febrium. Alio modo respectiue an principiũ tertianæ sit longius in comparatione ad sua tẽpora quàm quotidianæ principium in comparatione ad sua, & sic de alijs.

Arguitur primo quòd principium non prolongetur in tertiana in comparatione ad sua tempora. nã humor cholericus est cito accẽsibilis uelut ignis in lignis siccis, secũdo de differẽtijs febrium. iõ cito ad augmentum, & statum deueniet. Si enim principium tertianę comparetur ad principium phlegmaticæ absolute manifestum est ipsum esse breue. Si ergo respectiue manifestum est ex fundamẽto prioris rationis ipsum etiam non prolongari in comparatione ad principium phlegmaticæ. Quod autem status non prolongetur in conclusa manifestum est, tã de conclusa epacmastica, quã paracmastica in quibus abbreuiatur in comparatione ad alia sua tempora, & ad status aliarum febrium, siue fiat comparatio aliarum febriũ absoluta, siue respectiua. Quod autem declinatio non prolongetur in continua idest in causone. Nam secundum plurimum crisi terminatur cum incipit in statu, & finit in declinatione secundum plurimum in die naturali, & sic declinatio est breuissima. Quod autem status, & declinatio non prolongẽtur in quotidiaoa. arguitur, quia Auice. in capitulo proprio. longior partium phlegmaticæ est augmẽtum. Amplius tertio de crisi. cap. 3. ponit Gal. quòd quando febris est longi status etiam est acuti motus. & quando est breuis status est tardi motus. secundum hoc igitur uidetur quòd ægritudo tardi motus non possit habere statum longum, quia si haberet statum lõgum esset uelocis, & acuti motus. Et quia reperitur alia littera, licet in paucis libris, quæ dicit. quòd status, & declinatio prolongetur in continua. Contra arguitur. quia continua non potest comparari nisi interpolatæ, sed certum est interpolatã habere omnia sua tempora longiora quàm continuam. unde 16. continentis. Continuum est breuius interpolato sui generis. Huius dubij solutionem omissis longis ambagibus doctorum paucis perstringam. Opinio Gentilis quæ inter cæteras ueritati est satis conformis est hæc. Dicit primo quòd textus Auic. est acceptus à Rasi decimosexto contineotis cuius est hæc series. Partes temporis febrium diuersę sunt. in tertiana prolixum est principium, in synocha status prolixus, in causone declinatio prolixa. sed illa tria tempora prolixa erũt in quartana. secundo dicit quòd Auic. solũ loquitur hic de tribus temporibus, non autem de augmento, quia cõsuetudo est Auic. frequenter diuidere augmeotum in duas partes, & primam partem coniungit principio, secundam statui, sicut supra fecit. 4. cap. huius primæ fen. Et quæcũque dicit de principio, statu, & declinatione uera suot comparando has ægritudioes de quibus hic loquitur, tam in temporibus uniuersalibus, quã particularibus. hoc modo in tertiana tam principium particulare paroxysmi, quàm uniuersale est longum, eam ad synochã homotenam comparando, io qua principium est ocultum, in conclusa homotena prolongatur status, respectu status tertianę, quia homotena est fere tota status. Sed diceres quòd poterat dicere ꝙ io tertiana declinatio est longa respectu homotenæ. Dicendum ꝙ uerum est, sed non placuit sibi omnia tempora comparare. In causone declinatio est longa respectu declioationis homotenæ, & etiam tertianæ continuæ, uel interpolatę, quia in causone in qua materia critice euacuatur remanet longiori tempore flamma circa spiritualia, quã in alijs cholericis, & etiã in sanguinea homotena, & hoc ex intensiori caliditate, quàm sit caliditas tertianæ, aut homotenæ, quapropter oon ita cito remittitur. Postea dicit quòd status, & declinatio prolongatur in quotidiana. Pro quo sciendum ꝙ tempus prolixius in phlegmatica est augmentum, ut infra. Et causa est quia phlegma est humor difficile accensibilis. Et ideo si sermones Auice. fuissent de augmento distinctio ab alijs temporib. dixisset, augmentum prolonga͞t in phlegmatica, sed sequendo Rasim non loquitur de eo hic, sed partitur augmentum

Cõtinuũ ẽ breuius interpolato sui generis.

mentum in duas partes. Vel aliter dicit, quòd placuit sibi tacere de ea cum notissimum sit augmentum quotidianæ esse longius alijs tẽporibus eius. Et placuit sibi dicere quòd in phlegmatica status, & declinatio sint prolixi respectu prĩcipij phlegmaticæ. Phlegma enim cum recipit calorem diu retinet, & de difficili declinat sicut à uiridi ligno semper est aliquid effumãs ut intelligit Gal. secundo de differentijs febrium. Si autem litera dicit status, & declinatio prolongatur in continua, oportet quòd comparet continuam interpolatæ. Si enim una cholera continua terminatur in septem diebus, & interpolata in tredecim status, & declinatio in continua magis prolongatur nõ absolute, sed proportionabiliter in comparatione ad principium, & augmentum eius, quàm interpolata, ut puta status, & declioatio occupauit quatuor dies in cõtinua, & priocipiũ, & augmeotum tres. Sed in interpolata status, & declinatio occupauit septem dies, principium, & augmẽtum sex. Nunc certum est ꝙ maior est proportio quatuor ad tria, quàm septem ad sex, & ita dico de phlegmatica cootinua, & cæteris io comparatione ad suas interpolatas. Nam proportionabiliter status, & declinatio sunt longiores quàm principium, & augmẽtum, difficillima enim accidentia io continua multum tempus occupant, & flamma maior tardius recedit. maxime hæc uera sunt quando febris huiusmodi non cirtice terminatur. Si autem quæras, quæ tẽpora in his febribus absolute magis prolõgantur: Credo quòd in phlegmatica magis augmentum, & ita sentiunt auctores. In quartana credo quòd magis declinatio, in synocha homotena status, in epacmastica augmẽtum, in paracmastica declinatio, in tertiana contioua status, in interpolata uunc unum tempus, nunc aliud. Et quæ hic dico maxime uera sunt de temporibus uniuersalibus distinctis penes accidẽtia. Breuiter pertranseo io hac materia, quia horum determinatio nec dictis auctorum, nec euideotibus rationibus concludi potest.

Et febres qnando non curantur secundum quòd oportet, & proprie apostemosæ conuertuntur ad arefactionẽ, & proprie in febribus acutis in quibus oportet vt patientes eas cibentur, & non cibantur propter intentionem, vt perueniat natura supra materiam, aut oportet vt uidetur in potu aqua frigida, & non datur in potu propter intentionem vt non fiat cruda, & non succurritur cum extinctione alia, quoniam si fuerit alia intentio quàm dicturi sumus in cibatione, & dando in potu aquam frigidam, fortior duarum intentionum prædictarum præmittatur super eas ambas, & dimittatur obseruatio illarum duarum.

Hic ponit alium canonem dicens quòd febres, & proprie apostemosæ acutæ quando non curantur secũdum quòd oportet, ut puta exhibẽdo cibum, & dando in potu aquam frigidã, quia medicus timet ne per cibum exhibitum suggeratur materia febri, & natura diuertatur à pugna contra morbum. & per potum aquæ frigidæ ne materia icrudetur, nec succuratur cum epithematibus, & alijs auxilijs exigentibus perducunt ægrum ad arefactionem, ad quam sequitur hectica, & fortasse spasmus de inanitione. Quando duæ intentiones scilicet de exhibendo cibum, & potũ aquæ frigidæ fuerint fortiores quã duæ oppositæ scilicet augmentum materiæ cum diuersione naturæ à pugna, & materiæ incrudatio, qua propter istæ duæ scilicet exhibitio cibi, & potus aquę frigidę sunt supra alias duas præmittendæ. Et supple quòd quando aliæ duæ fuerint potiores pręmittantur, nam propter exhibitionem cibi, & potus aquæ frigidæ materia multiplicatur, & incrudatur, & sic prolongatur ægritudo, & forte sequitur mors festina extincto calore naturali, & uirtute facta impotente ad materiæ expulsionem. In his igitur ambiguis præualent medici scientificij, & exercitati, & bonæ existimationis alios non tales. Et ideo beue dicit Galẽ. 7. therap. Exercitatum, & natura prudentem oportet esse medicum. In his autem casibus, & similibus non sunt oppositæ intentiones minus potentes oegligendæ. & hæc nota sunt quarta primi. ultimo cap. Sed quid faciendum sit si huiusmodi indicationes contrariæ sunt æquipotentes Auic. non dicit. Sed ego credo potum aquæ hordei tepidæ esse conuenientem in hoc casu, & etiam ubi indicatio de non exhibendo aquam frigidam esset potentior sicut in febre apostemosa, tam ratione febr. quã ratione materię. Similiter credo in his casibus potius aliquid cibi esse exibendum subtilis alteratiui, sicut ptissana hordei subtilis, & maxime tempore nostro in quo homines pluri cibo sunt assueti quã tempore Hippo. in quo huiusmodi diætæ ualde tenues præcipiebantur.

De significationibus accidentium febrium. Cap. V.

SCias quòd acceptio significationum febrium est ex regimine antecedente, & quomodo fuit, & ex dispositionibus antecedentibus, & præsentibus, & regionibus, & tẽporibus, & ex ætate, & cõplexione, & ex pulsu, & vrina, et vomitu, & egestione, & fluxu sanguinis narium, & ex dispositione febris, in rigore, & sudore, et qualitate caliditatis, et ex paroxysmis, et ex dispositione appetitus, et siti: et ex dispositione anhelitus, et ex coniunctis sicut dolore capitis, et vigilijs, et alienatione, et inquietudine, et alijs.

Hoc capitulum intitulatur de signis accidentium febrium idest cooditionum quæ accidunt febribus uerbi: gratiá utrum sint magnæ uel paruæ, utrum phlegmaticæ uel cholericæ, utrũ salubres uel mortales. Similes enim conditiones quæ accidũt feb. docet per propria signa cognoscere. Diuiditur hoc capitulum in duas partes. In prima patte ponit quædam genera signorum quæ debemus considerare pro cognoscendis febriũ dispositionibus. In secunda per huiusmodi signa docet significare super uarias febrium dispositiones. secuuda ibi § Febribus enim adsunt. § In prima ponit. 19. collectiones rerum per quas significamus super febrium dispositionibus. Prima est regimen præcedens sex rerum noo naturalium, & quomodo fuerit in particulari quantum ad ordinem, & mensuram earũ. non enim (exempli gratia) sufficit cognoscere quòd regimen præcedens fuit calidum uel frigidum, sed quantum ad calidũ aut frigidum declioauerit, & quæ in speciali fuerint res huiusmodi, calesacientes aut infrigidantes. Secunda est sumpta ex dispositionibus antecedentibus idest quæ ante diu præcesserint, idest quas ægritudines, & dispositiones alias non ęgritudinales superiori tempore passus fuerit, & pręsentibus idest quas ægritudines, ut alias dispositiones ad præsens patitur pręter febres. Tertia, nam secundum diuersitatem regionum, & ciuitatum, & locorum diuersificãtur febres, & in aliquibus magis cholericæ, in quibusdam magis phlegmaticæ, & in quibusdam longiores sicut in maritima seoarũ, & ubi aeres sunt grossi, & in quibusdam breuiores sicut in regionibus calidis, aut subtilis aeris. Quarta est ex temporibus anni, æstas namque facit feb. cholericas breues, hyems phlegmaticas longas, autunnus frequenter melancholicas diu duraotes. Ego enim uidi febres inchoantes in autunno diutius durantes quàm inchoantes in alijs temporibus. Debemus etiam considerare cõstitutiones temporum utrum pluuiales, uel siccæ, calidæ, uel frigidæ, nam in calidis, & siccis fiunt febres acutiores, in contrarijs minus acutæ, & longiores. Quinta est ætas. sexta cõplexio. septima pulsus. octaua urina, nona uomitus. decima egestio. Vndecima fluxus sanguinis nariũ, & per hunc alios fluxus sanguinis intelligamus. Duodecima ex rigore idest utrum feb. incipiat cum typo, & cum quo typo, uel incipiat absque typo. Decimatertia utrum sit cum sudore, uel absq;, & quali sudore. Decimaquarta est qualitas caliditatis utrũ mitis, uel mordax, uel multa. Decimaquĩta paroxysmi quo ad tempus inuasionis, & durationis. Decimasexta est dispositio appetitus. Decimaseptima est sitis. Decima octaua dispositio anhelitus. Decimanona sunt accidentia coniuncta aliter coniugata cum febre sicut dolor capitis, uigiliæ, alienationes, ioquietudo, & similia quæ, dicuntur cõiuncta cum feb. quia plurimum sequuntur feb. ioquantum feb.

Sed contra. paroxysmi, & qualitas caliditatũ sequunẽ feb. inquantum feb. ergo sunt ex coniunctis. Respondeẽ ꝙ non sequunẽ feb. sed sunt ipsa feb. nã paroxysmus febris est febr. & caliditas ipsa mordax, aut acuitas est ipsa feb. Aliter dicit ꝙ ly ex cõiunctis est quidã modus loquẽdi, ut sit sensus ꝙ prædictis signis hæc signa adduntur. Alij dicunt ꝙ hæc dicuntur coniuncta: quia non ita essentialia sicut priora, immo sunt accidentia uirtutis animalis nõ ita immediate sequẽtia dispõnes uirtutũ

naturalium, sicut sitis & fames: ideo remota videntur, & magis accidentalia febri. Aliter dicunt ꝙ quia statim dixerat de siti & fame, quæ pertinent ad virtutes naturales: & de anhelitu qui est magis voluntarius quàm naturalis, addit has dispositiones quæ sunt coniunctæ cum illis tribus in hoc ꝙ sunt dispositiones animales. Tu ergo de istis collige. Sed hic nota ꝙ istæ res ex quibus significamus super dispositiones febriũ possunt ad ordinem reduci: quia res huiusmodi aut sunt intrinsecæ aut sunt extrinsecæ. Si extrinsecæ sicut est regio, tẽpus, & regimen præteritum, & in summa res nõ naturales, & sibi annexæ: & quædam res extraneæ, quæ nõ computantur inter res non naturales: omnes enim res extrinsecæ ad res non naturales aut extraneas reducuntur, sicut sunt percussiones & huiusmodi. Si autem huiusmodi res sint intrinsecæ, aut sunt res naturales: sicut complexio, ætas, aut res præter naturam & sic actio læsa, qualitas mutata, aut exiens mutatum: & prædicta omnia ad hæc reduci possunt: & quanuis somnus & vigilia de quibus hic agitur, possint computari inter res non naturales, eo quòd necessario corpori humano occurrentes possunt cõuenienter, & inconuenienter applicari: possunt tamen computari inter res naturales pro quanto sunt operationes ingredientes constitutionem corporis humani: & possunt computari inter res præter naturam pro quãto possunt esse morbus, causa morbi, & accidens morbi: & sic possunt computari inter res intrinsecas, & extrinsecas.

Febribus enim adsunt accidentia, ex quibus significantur dispositiones earum, de quibus sunt accidentia significantia magnitudinem earum, & ipsarum paruitatem, sicut qualitas caliditatis, & quantitas ipsius. Et de ea est quæ est mordicatiua vehementer ex quo prius inuadet vsque ad finem suum. Et de ea est quæ mordicat in primis, deinde minuitnr propter resolutionem materiei, & lenitur. Et de eis sunt quæ mordicant: & de eis sunt quarum caliditas est humida: & de eis quarum caliditas est sicca.

In parte præsenti ex huiusmodi generibus signorum docet significare super varias febrium dispositiones. Habet hæc nouem partes. In prima per signa docet cognoscere an febris sit magna, vel parua. In secunda speciem febris. In tertia febris malitiam. In quarta digestiouem vel oppositũ. In quinta promittit dicturum sigua crisis. In sexta promittit dicere signa salutis, vel mortis. In septima docet eognoscere dispositionem virtutis, & membroruta, & humorum. In octaua tempora febrium. In noua redit ad docendum significare febrium species. secunda ibi § Et sunt accidentia. § tertia ibi § Et sunt accidentia significantia malitiam. § quarta ibi § Et accidentia significantia digestionem. § quinta ibi § Et accidentia quæ significãt crisim. § sexta ibi § Et accideutia significantia sospitatem. § septima ibi § Et formæ. § octaua ibi § Et accidẽtium febrium. § nona ibi § Et res ex quibus. § In prima parte dicit quòd febribus adsunt accidentia significantia magnitudinem ipsarum & ipsarum paruitatem sicut qualitas caliditatis, & quantitas ipsius. De ea enim est aliqua quæ mordicat tactum a principio cum sibi occurrit, & continuat suam mordicationem cõtinue dum tactus perseuerat super infirmũ. Et aliqua est caliditas siue febris quæ mordicat solum primo occursu; sed perseueraote manu minuitur mordicatio propter resolutionem materiæ, & leniter quia apparet minus mordax in fine sicut tertiana interpolata. tertio sunt aliquæ febres quæ parum mordicant a principio cum occurrunt tactui: sed postea in fine mordacitas intenditur, sicut phlegmaticæ, quintanæ: & similes pendentes a mareria multa, & grossa non facile resolubili. secundo dicit ꝙ de febribus sunt aliquæ quarum caliditas est humida sicut caliditas sanguineæ & phlegmaticæ. Et de eis sunt quarum caliditas est sicca sicut caliditas hecticæ febrium, cholericarum, & melancholicarum. Notandum primo quòd per accidentia febrium intelligit quæcunque potentia significare aliquas febrium dispositiones. Notandum secundo ꝙ per qualitatem caliditatis intelligit mordicationem caliditatis. & per quantitatem caliditatis intelligit longam & extensam actionẽ eius, vel horum opposita. Nam mordicatio fortis, item lõga, & extensa actio caliditatis significant febris magnitudinem: sed parua mordicatio, & breuis & remissa eius actio significãt paruitatem febris sicut effectus significat suas causas. Notandum tertio ꝙ causæ mordicationis caliditatis necnon longæ & intensæ actionis eius sunt tres. s. intensio caliditatis, multitudo formæ eius: & coniunctio siccitatis cum ea. Densitas enim & multitudo sui subiecti concurrunt solum de per accidẽs, cum materia de se nullius sit acuitatis. Quãdo ergo caliditas febrilis est intensa habet multum de forma, & siccitati coniuncta mordicat, & fortiter agit a principio usque ad finem sicut causon, & tertiana continua a multa materia. Quædam autẽ mordicat a principio: sed postea cessat cito mordicatio quando caliditas est intensa cum pauca multitudine formę sicut tertiana pura pendens a materia pauca subtili. Quædam parum mordicat a principio, postea in fine mordicat, quando caliditas est remissa non coniuncta siccitati. habet tamẽ multum de forma sicut phlegmatica. Melancholia tamen magis mordicat: quia est coniuncta siccitati. Quædam autẽ parum mordicat a principio & in toto processu suæ actionis. quæ habet omnino oppositas cõditiones sicut ephemera, hectica autem est intra has media. Nam licet ratione siccitatis deberet esse mordax: attamen secundum plurimum est remissior quàm febres cholericæ: immo quàm multæ melancholicæ & phlegmaticæ: & cum hoc habet minus de multitudine formæ cum sit immaterialis.

Et sunt accidentia quæ significant genus earum, sicut accidentia propria cum tertiana: sicut principium paroxysmi cum punctione, & horripilatione, & mordicatione caliditatis in eo.

Hic docet cognoscere genus, siue speciem febris quæ cognoscitur per accidentia propria vniuscuiusque speciei, necnon per accidentia cõmunia, de quibus agitur in proprijs capitulis. Sed exemplificans de tertiana pura dicit: sicut principium paroxysmi cum punctione in ambitu totius ac si acubus pungeretur, & cum horripilatioue de qua infra in proprio capitulo: & mordicatione caliditatis in primo occursu tactui licet non perseueret multum. Et hęc sunt satis propria: sed cõmunia sicut dolor capitis, vigiliæ, sitis, & huiusmodi iuuant ad coguoscendum eam de quibus infra.

Et accidentia significantia malitiam earum, sunt sicut inquietudo, & alienatio & vigiliæ.

Tertium significatum est malitia febris, & cognoscitur per inquietudinem quando homo nõ potest in uno situ quiescere: quia plurimum molestatur a materia febris. Alienatio autem significat plurimum nocumentum cerebro communicari, & similiter prolixæ vigiliæ: & tu ex his concipe alia accidentia timorosa malitiam febris significantia.

Et accidentia significantia digestionem & indigestionem, sunt sicut illud quod dicemus de dispositionibus vrinæ.

Aut eius oppositum quæ potissimum sumuntur ex dispositionibus vrinæ de quibus dictum est secunda primi. & dicetur secunda quarti. Sputum etiam, & feces, & sudor habent hoc significare: sed magis vrina præcipue in febribus humoralibus, quæ non sunt apostemosæ, eo ꝙ ipsarum materia a qua deciditur hypostasis plurimum in venis continetur.

Et accidentia quæ significant crisim quæ dicemus.

Hic ponens quintum significatum promittit se dicturũ accidentia significancia crisim. videlicet secunda quarti.

Et accidentia significantia sospitatem, & contrarium eius & dicemus omnia illa.

Hic ponit sextum significatum promittens se dicturum accidentia significantia ipsam. s. sospitatem, aut eius contraria. s. secunda quarti.

Et formæ insunt iudicia plurima, sicut illæ cuius conuertitur color ad plumbeitatem ex albedine, & viriditate: & significat frigiditatẽ humorum, et paucitatẽ caloris innati, aut excitationem, & inflationẽ, sicut accidit ei cuius causa est satietas nauseatiua, et sicut velocitas detumitionis faciei, et tornatilitas eius, & tenuitas nasi: & significant aut vehemẽtiam caliditatis, aut subtilitatem humorum, & velocitatem reso-

lutionis

lutionis eorum propter amplitudinem pororum, & motus in seipsis, & exitus eorum a consuetudine, aut casus eorum habent significationes, & res de illis quas decimus.

Hic ponit septimum significatum dicens, ꝙ formæ habitudinum insunt iudicia plurima: quia per eam possumus significare super dispositionem humorum: necnon super dispositionem corporis febrientis, sicut ille cuius color conuertitur ad plumbeitatem ex albedine, & uiriditate idest quę plumbeitas est color mixtus ex albedine & uiriditate. hæc enim plumbeitas significat abundantiam humorum frigidorum scilicet phlegmatis aut melancholiæ aut utriusque. nam alij humores sunt rubei, aut citrini. Aliter tamen potest exponi ꝙ ly ex. dicat terminum a quo & erit sensus quòd ille qui primo erat albus aut uiridis fiat plumbeus: & per uiridem possumus intelligere citrinum. talis enim conuersio ex naturali albo, aut citrino ad plumbeitatem non erit nisi ex humoribus frigidis, qui uerisimiliter debent facere febrem, si qua adsit: cum fere semper febris pendeat ab humoribus dominãtibus. Aliquando tamen hæc conuersio significat paucitatem caloris innati, cum qua oportet esse parũ spiritus, & sanguinis: unde corpus non est rubeum. illud enim paucum sanguinis quod reperitur prope cutem propter frigiditatẽ denigratur: Ex isto igitur, & colore cutis in se albo resultat color plumbeus.

Secundum exemplum est de illo cuius facies conuertitur ad excitationem, & inflationem idest cachexiam aut dispositionem sibi propinquam, quæ dispositio dicitur excitatio. similatur enim dispositioni hominis nuper ex lõgo somno excitati: in quo partes oculos circũdãtes sunt tumidæ. & hæc dispositio significat repletionem uaporosam sequentem nauseatiuã satietatem: & aliquando errorem digestiuæ hepatis conuertẽtis chylum in massam phlegmaticam uaporosam. Tertium exemplum est uelocitas detumitionis faciei. idest ꝙ facies cito perdat suos tumores naturales, quos habet ex pręsentia carnis mollis, & spongiosæ in fronte, naso, & temporibus: quæ dispositio uocatur tornatilitas: & significat uehementiam caliditatis, humorum subtilitatem, pororum amplitudinẽ: propter quæ fit uelox resolutio: & est malum signum nisi ex aliqua causa primitiua contigerit, sicut ex uigilijs, timore, tristitia, parcitate cibi, potu medicinæ soluentis, & similibus. Propterea subiungit. Et motus eorum idest ęgrorum in seipsis propter aliquam, aut plures ex causis statim dictis: ut quia uigilat nimis, timet, tristatur præter modum, &c. Et motus eorum ægrotũ a consuetudine sua, ut quia consueuit multum comedere, deliciari, nunc uero non: aut casus eorum a consuetudine sua in cõtrariũ. Aliud enim est dimittere consuetudinẽ: aliud est non solum dimittere, sed cadere in contrarium. hæc omnia significant tornatilitatem faciei, sicut causæ significant effectus. Sunt autem alij modi exponendi hunc passum quos omitto: quia hic cæteris est melior. Et res aliæ habent significationes super dispositionem corporis, & humorum: sicut ætas, sexus, complexio, regio, tempus anni: & similia a medico consideranda, cum uult uenire in notitiam febris, necnon dispositionem corporis patientis.

Et accidentium febrium, quædam sunt quorum hora est hora status, sicut alienatio, & commixtio mentis propter inflammationem capitis: & de illis sunt quorum hora est principium sicut horripilatio, & frigus, & sicut profunditas somni, quæ consequitur plurimum principiorum febrium, non propter debilitatem cerebri, & declinationem caliditatis ad interiora corporis, vbi est materia: & multitudinem vaporũ eleuatorum ab eo per commotionem incipientem in corpore vsquequo resoluit eos inflammatio: & adiuuat illud frigus cerebri in seipso, & frigus humoris: qui vult putrefieri, & calefit.

Hæc est octaua pars in qua docet significare tempora particularia febrium propter accidentia propria in illis contingentia. Et dicit quòd sunt quædam quæ appropriantur statui sicut alienatio idest imaginationis corruptio cum imaginatur aliquid esse præsens quod non est: & mixtio rationis idest existimationis, cum non recte iudicant de honesto, & utili, & similibus quæ non sensu percipiunt, licet forte melius ꝑꝑ corruptionem rationis possumus intelligere corruptionẽ cogitatiuę circa discursum, cõpositionẽ, & diuisionẽ. Et huiusmodi accidunt propter magnam inflammationem capitis tempore status, & multitudinem uaporum ad ipsum peruenientium. Et de eis sunt quæ appropriantur principio sicut frigus, rigor & horripilatio, quorum causa ponetur in sequenti capitulo.

Et sicut profunditas somni quæ accidit magis in principijs febrium propter causas infrascriptas. Prima propter debilitatem cerebri, unde cogitur retrahere sanguinem, & spiritũ. est enim cerebrum febriens debilius quàm in dispositione naturali. Secunda est declinatio caliditatis ad interiora ubi materia continetur ut succurrat eorum nocumento, & ea fortificet ad expellendum materiam ad exteriora. Tertia causa est multitudo uaporum eleuatorum ab eadem materia propter commotionem idest ebullitionem illius materiæ in corpore durantem, usque quo inflammatio idest calor putredinalis nec non membrorum resoluit illos uapores. Et nota ꝙ non solum eleuantur uapores a materia putrente: immo etiã ab alijs non putrentibus: propterea in causone quamuis sit cholerica accidit aliquando subeth propter uapores a sanguine, & phlegmate eleuatos. Quarta causa est frigus cerebri in seipso. idest in dispositione naturali. Est enim magis pronũ ad somnum seu somni profunditatẽ, quàm cerebrum naturaliter calidum. Quinta causa est frigus humoris qui dum putrefit calefit, per quam calefactionem multi uapores non putridi eleuantur simul cum putridis, qui nõ putridi sunt frigidi cum ipse sit ex se frigidus, sicut phlegma. non enim subito totus humor putrefit: & hi non putridi sunt causa somni infrigidando, & oppilando, omnes enim istæ causæ adiuuant ad faciendum somnum profundum in principio paroxysmorum. Sed contra spiritus animalis, & uitalis in principio paroxysmi attrahitur ad cerebrum: igitur calefit, & fortificatur.

Respondetur quòd licet spiritus trahatur ad cerebrum, & ratione huius debeat fortificari: tamen cum ipso trahuntur etiam humores, & uapores qui debilitant ipsum, & sunt causa somni ipsum oppilando. Vel dic quòd hi spiritus magis trahuntur ad cor, & partes uicinas quarum læsio in talibus paroxysmis est maior: & sic cerebrum remanet magis debile, & sic impotens ad transmittendum spiritus ad membra exteriora sensitiua: & hoc modo est causa prolongationis somni.

Et res ex quibus scitur dispositio febris, & ex qua specie sit, sunt dispositio febris in acuitate sua, & sua lenitate: & dispositio febris in hoc quòd ipsa accidit a causis primitiuis, & antecedentibus secundum conditionem prædictam: & dispositio febris in adhærentia sua, & eradicatione: & tepore sito & dispositio febris in acutitate sua cum rigore, & frigore, & horripilatione, aut eius contrario, & quod est ex eo, & dispositio febris in dimissione sua cum sudore pauco, aut plurimo. Aut dispositio *præterita regiminis, & ætas, & forma, tempus, & ars; &* dispositio *pulsus, & vrinæ.*

In præsenti parte Auicen. complet modum cognoscendi conditiones febrium tam accidentales, quàm essentiales: sed maxime essentiales pertinentes ad cognitionem speciei eius. Et per species intelligite non solum speciem specialissimã: sed etiam subalternam speciem. propterea dixit Auicen. Et res quibus scitur dispositio febris quo ad conditionales accidentales, ex qua specie sit quo ad essentiales sunt. Prima dispositio febris in acuitate sua, & lenitate. Nam per hoc comprehendo quantitatem febris, & si est acuta comprehendo ꝙ est de genere cholericarum. Et secunda dispositio febris in hoc ꝙ accidit a causis primitiuis, nam per hoc comprehendo quòd est ephemera. si aut prouenit a causis antecedentibus cũ alijs conditionibus superius dictis in capitulo de signis putridarum in generali comprehendo quòd est putrida. Et tertia dispositio feb. in adherentia sua, scilicet uniformi, uel quasi qđ pertinet ad conclusas, uel causonem, & eradicatione quantum ad interpolatas, & tepore quantum ad continuas proportionabiles. Et quarta dispositio febris in acuitate idest in reditu suo: tunc enim acuitur cum redit scilicet an redit cum typo. scilicet rigore, frigore, & horripilatione: & tunc scitur ꝙ

est interpolata, aut e contrario. idest sine typo: & tunc scitur quòd est continua: & ꝙ est ex eo, idest si redear cũ accidentibus sequentibus typum, quæ sunt pulsus paruitas, submersio, & coarctatio: & significant magis interpolatam: aut sine his, & significatur magis continua, & proprie conclusa: nam in cõtinuis proportionalibus parua, in conclusis nulla. Et quinta dimissio febris in dispositione sua. idest meriro eius absq; magno auxilio cum sudore plurimo: & significatur putrida, & maxime interpolata, aut pauco & significatur ephemera. Et sexta est dispositio præteriti regiminis, an fuerit regimen multiplicatiuum humorum calidorum, aut frigidorum: & quorum scilicet sangui. chole. phleg. an melancholiæ. nam hoc iuuat ad cognitionem speciei febris. Septima ætas. Octaua forma quæ est habituatio in roto consurgens ex carne, pinguedine, & colore, grossitie, & extenuatione. Nona tẽpus anni. Decima ars. Vndecima dispositio pulsus. Duodecima vrinæ. hæc enim quomodo significẽt super dispositionem febris, necnon alias dispositiones magis accidentales manifestum est satis. Hoc ergo capitulum est ad dandum nobis notitiam omnium dispositionum febrinni. i. omnium quæ medicus diligens deber inquirere: & scire de febribus vt per hæc sciat ponere casum in terminis. & secundo pronosticari. & rertio habere ingeniũ curatiuum: quod nullatenus poterit habere nisi cognita ægritudine secundum has octo dispositiones, quas omnes particulariter docemur in hac prima fen quarti, prærer quintam, & sextam. Non enim signa crisis neq; signa saluris & mortis hic particularitet docemur, sed secunda huius quarti.

Sermo de rigore & frigore, & horripilatione, & fractione. Cap. VI.

Horripilatio est dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctione in cute, & in lacertis: & antecedit eam pigritia, & fractio.

Quia huiusmodi dispositiones frequenter anteeedunt putridas feb. conueniens fuit post sermonem generalem de caussis diuersitatis, & signis ipsarum vt de his determinetur. Hoc capitulum habet rres partes. In prima describit huiusmodi dispositiones. In secunda ponit causas earum, & significationes. In tertia subdit canones. secunda ibi § Et de causis vehementię rigoris. § Tertia ibi. § Er commotio animæ periodi. § Prima in quatuor. In prima notificat horripilationem. In secunda fractionem. In tertia frigus. In quarta rigorem. seeunda ibi § Et quasi fractio. § tertia ibi § Frigus. § quarta ibi § Rigor vero. § In prima parte describens horripilationem dicit quòd est dispositio in qua corpus inuenit diuersitatem in frigore. i. frigus diuersum non æquale, nec vniforme in partibus cutis: immo sentit diuersitatem, & delationem frigoris secundum partes diuersas cutis, quasi nunc deferatur ad vnam partem, nunc ad aliam in cutis superficie: quæ diuersitas accidit propter humores, & vapores ad cutem delaros non æqualiter secundùm omnes partes, & punctionem in cure, & lacertis, qui sunt instrumenta morus voluntarij, eo quòd huiusmodi humores, & vapores acuitate participant. Et vos addite de intentione Gal. in libro de iectigatione, & tremore commotionem in superficie cutis, & partibus musculorum propinquis cuti, quæ commotio sequitur frigiditatem cutis cõtrahentem ipsam, ad quã contractionem sequitur pilorum erectio: propterea dicitur horripilatio, horror in quo fit pilorum eleuatio. hæc autem infrigidatio raro per se sequitur humores, aut vapores ad cutim delatos: cum illi secũdum plurimum sint calidi: sed reuocationem caloris: scilicet ad intra. fit etiam commotio, quia uirtus expulsiua cutis conatur ad expulsionem nociriui, & commouet cutim: & sic habemus descriptionem horripilationis: quòd est dispositio in qua corpus, scilicet horripilanris inuenit diuersitatem in frigore, & punctionem in cute, & in lacertis: & commotionem quandam solum in cute, & partibus vicinis ad differentiam rigoris, in quo fit totius corporis concussio. & antecedit eam pigritia. i. difficultas ad motus inchoandos, & continuandos. Er fractio. i. lassitudo secundum plurimum vlcerosa sequens humores, & uapores acutos ad cutim, & lacertos delatos. Et potest esse aliquando extensiua sequens humores non acutos. fit enim aliquando sed raro, horripilatio, sicut & rigor ab humoribus frigidis, quos lassitudo extensiua, & non vlcerosa antecedit. Et de vtraque loquitur aphorismus secundæ particulæ. Labores sponranei narranr morbos.

Et quasi fractio est maneries eius.

Hic describit lassitudinem dicens; quod ipsa est maneries horripilationis. idest via in horripilationem: causæ enim paruæ quæ faciunt lassitudinem auctæ faciunt horripilationem. Vel aliter est maneries horripilationis. idest aliquid inclusum in quidditate eius. Nam lassitudo vlcerosa est sensatio pũctionis in cute, & lacertis, quæ includitur in quidditate horripilationis.

Frigus autem est, vt sentiat in membris suis, & dorsis lacertorum suorum, frigus purum.

Frigus autem est vt sentiatur in membris suis. s. extremis, & pro vel dorsis lacertorum. i. partibus grossis, & carnosis eorum frigus purum. i. sine admixtione punctionis, & commotionis: quæ punctio, & commotio sentiuntur in horripilatione, & rigore. Quærenti autem vtrum si quis patiatur horripilationem, aut rigorem in quorum quidditate includitur sensatio frigoris: possumus conuenienter dicere ipsum pati frigus, quod est dispositio hic descripta: potest responderi quòd sic. Et si insterur quòd illud frigus non est purum, cum sit punctioni, & commotioni admixtum; Respondetur quòd licet sit illud admixtum tamen non connotat in quidditate sua eorum admixtionem. Melior tamen responsio & communi opinioni conformior est, quòd illud non debeat dici frigus hic descriptum cum non sit purum.

Rigor vero est vt non possit continere membra sua ex cõmotione, & tremore eueniente in eis, et motibus inuolũtarijs.

Hic describit rigorem. secundo remouet dubium. secunda ibi § Et fortasse. § De prima parte dicit quòd rigor est supple dispositio, vt non possit ipse rigens continere membra sua a commotione, & tremore. i. concussione, & motibus inuoluntarijs: quia non corrigibilibus per voluntatem. Er vos supplete de intentione Gal. in libro de iectigatione, & tremore sensationem frigoris, & punctionis quæ debent includi in quidditate rigoris. Er ex hoc patet non esse differentiam inter rigorem, & horripilationem nisi quia in rigore torum corpus commouetur, & concutitur: sed in horripilatione sola cutis commouetur, & motu satis paruo. Et quærenti quæ istarum dispositionum debeat dici rigor. Respondetur quòd ad mentem medicorũ rigor principalis deber dici ille motus concussiuus connotando sensationem frigoris, & punctionis: cũ ille sit manifeste & magis notatus: sed in horripilatione principalior est punctio, & commotio cutis. Ex his manifestum est horrorem esse horripilationem, & certam infrigiditationem esse frigus. Typus autem est terminus cõmunis ad frigus, rigorem, & horripilationem. Sed nota tremorem positum in descriptione rigoris accipi communiter pro quacunque corporis concussione: & non accipi prout describitur secũda tertij, scilicet pro aggregato ex motu voluntario facto a virtute & inuoluntario facto a grauitate membri. Nam rigor solum fit immediate a virtute animali motiua quæ est in lacertis: quæ sunt instrumenta motus voluntarij stimulata ab humore, & vapore pungente: licet non sit rigor ille corrigibilis per voluntatẽ. Et similiter differt rigor a saltu; cum saltus sit dispositio neruorum: qui aliquando ab aere immediate fit: aliquando ab humore, ventositate, vel vapore: & non connotat punctionem, vel frigiditatem sibi admixtas. Differt autem iectigatio ab horripilatione, cum non connotet frigiditatem, aut punctionem sibi admixtas sicut horripilatio: & eius causa immediata est uapor, aut ventositas & non uirtus sicut in commotione horripilationis. Pruritus autem licet cõueniat cum horripilatione in sensatione rei pungentis: & etiam in motu cutis prurientis ad excussionem nocitiui iuxta Gal. differt tamen ab ea: quia non connotat frigus. Er ex his manifestum est quòd pigritia antecedit fractionem, idest lassitudinem: & fractio antecedit horripilationem, & horripilatio rigorem. Nam inferius in hoc capitulo horripilatio fit ex causis paucioribus causis rigoris. nam causæ cum sunt paucæ, siue remissæ faciunt pigritiam: auctæ faciunt fractionem: magis auctæ horripilationem: maxime auctæ rigorem. Et nota ꝙ aliqñ rigori associatur tremor membro-

membrorum uirtute membrorum motiua debilitata. Similiter ante frigus præcedit pigritia & lassitudo extensiua: & aliquando ex frigore fit transitus ad rigorem acceptum pro motu concussiuo membrorum: sicut aliquando ad frigus fit transitus ex horripilationo, accepta pro commotione cutis.

Et fortasse est frigus forte: & non fit rigor fortis sicut in febribus phlegmaticis, & quartana.

Io præsenti parte remouet dubium. posset enim quis dubitare an frigori forti semper associetur rigor fortis. Respondet quòd aliquando est frigus forte, & nõ fit rigor fortis sicut in febribus phlegmaticis & quartana. Et accipit his frigus non connotando ꝙ non sit admixta punctio, & membrorum commotio. nam cum punctio, & membrorum commotio sint de quidditate rigoris proprie sumpti, & excludantur a quidditate frigoris hic descripti non possent frigus, & rigor coniungi. & sic de hoc nullum esset dubium: sed accipit hic rigorem pro sola membrorum concussione: & frigus pro frigiditate. Et certum est quòd in multis phlegmaticis, & quartanis est frigus forte absque rigore forti: immo absq; rigore notabili: nunqnàm tamen in his febribus est rigor fortis absq; notabili frigore: in multis tamen earum contingit rigor fortis cum frigore forti: harum diuersitatum causæ statim patebunt. Gentilis tamen, & Marsilius de hac parte faciunt duas, & primam dicunt esse aliam notionem rigoris: ut dicat & fortasse rigor est frigus forte: quod confirmant auctoritate Gale. in libro de iectigatione, & tremore. Dixit enim ibi quòd frigus forte potest dici rigor. sed in secũda parte dicit Auicen. ꝙ nõ fit rigor fortis sicut in febribus phlegmaticis & quartana. Nã fortis rigor est a forti mordicatione: & fortis mordicatio est a materia calida mordicante impetuose mota ad membra. Et sic a frigida qualis est materia quartanæ, aut phlegmaticæ non fit fortis rigor, sumendo rigorem pro motu cõcussiuo. Alio modo potest intelligi quòd in nulla febre sit ita fortis rigor sicut in phlegmatica & quartana: & hoc sumendo fortem pro diuturno. est enim in his febrihus longior rigor quâm in alijs. Et tertio modo potest intelligi iste rextus sumendo rigorem pro frigore: & est sensus quòd i nulla febre fit ita fortis rigor, idest frigus sicut est in phlegmatica & quartana: cum in istis sit materia frigida. Prima tamẽ expositio mihi uidetur melior. Sed infra erit dubium a qua materia fiat maior rigor. Notandũ tamen ne huiusmodi termini faciant te errare, quòd medici multum his abutuntur, ita ut aliquando rigor accipiatur pro horripilatione. aliquando econtra. similiter aliquando rigor pro frigore & econtra. Nonnũquam rigor est communis ad omnem typum iuxta aphorism. Quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres exoluuntur. qua propter omissis nominibus rebus intendendum est.

Et de causis vehementiæ rigoris est vehementia virtutis expulsiuæ in lacertis: & propter illud quanto est causa rigoris viscosior, est rigor vehementior.

In parte præsenti. Auicen. ponit causas & significationes harum quatuor dispositionum. Habet hæc pars tres partes. In prima ponit causas & rigoris & frigoris. In secunda ipsorum significationes. In tertia ponit causas horripilationis. secunda ibi § Et quandoque significant. § tertia ibi § Horripilatio uero. § Primam partem diuido in octo partes secundum quòd octo ponit modos causarum. secunda ibi § Et sanguis. § tertia ibi § Et scias. § quarta ibi § Et multotiens. § quinta ibi § Et quoniam accidit. § sexta ibi § Et rigor & frigus. § septima ibi § Et quandoque accidit. § octaua ibi § Et quãdoque accidit rigor. § Et hic notate ꝙ ponendo causas rigoris & frigoris, & horripilationis: ponit etiam causas fractionis: cum eadem sint causæ fractionis, & aliarum licet remissiores. nam causæ remissæ quæ faciuot fractionem, auctæ faciunt alias dispositiones. Sed prima parte dicit ꝙ de causis uehemẽtiæ rigoris est uehemẽtia idest fortitudo cum conatu uirtutis expulsiuæ quæ est in lacertis. Pro cuius dicti notitia sciendum est ꝙ causæ rigoris sunt duplices. Quædam se tenentes ex parte humorum. Quædam se tenentes ex parte uirtutum. Primæ sunt tres, scilicet quantitas humoris. requiritur enim notabilis quãtitas, & quanto est maior alijs paribus tanto rigor est maior. secunda

Causa rigoris.

est humoris acuitas, nam quanto mordacior, magis stimulat expulsiuam. tertia est impetuosus motus ipsius in mẽbra sensibilia. Sed causæ se tenentes ex parte uirtutum sunt quatuor secundum quadruplicem uirtutẽ ad rigorem cõcurrentem. una est uirtus uitalis, quæ tanquam agens uniuersale concurrit ad omnes operationes. secuuda est uirtus naturalis, & proprie expulsiua quæ quanto fortior impetuosius expellit materiam in membra sensibilia. tertia est uirtus sensitiua io membris sensibilibus ad quæ expellitur materia: quæ quãto acutior magis stimulat expulsiuam quæ est in lacertis sibi subordinatam. quarta est expulsiua membrorum, & sic ipsa expulsiua quæ est quarta mouet fortius, & concutit membra ad nocitiui expulsionẽ. & ex hoc notato patet ueritas dicti. Nam quanto humor faciens rigorem est uiscosior, & difficilius expellibilis oportet uirtutem expulsiuam lacertorum magis conari, & membra cõcutere ad ipsius expulsionem. Et certum est ꝙ maior uirtus cũ æquali conaru magis concutit membra, quàm debilior.

Sed hic cadit dubium discussione dignum. Nunquid fortitudo uirtutis expulsiuæ quæ est in lacertis sit causa rigoris. Et uidetur ꝙ sic auctoritate Auic. io præsenti parte. Et confirmatur ratione. Nam de intentione Gal. in libro de accidenti, & morbo, Causa immediata rigoris est uirtus expulsiua stimulata ab aliquo prȩrernaturaliter imprimente, quod uirtus illa nititur a membris expellere membra concutiendo. illa autem membrorum concussio est rigor, de quo est sermo in præsenti titulo. In oppositum est Gale. decimo therapeuticæ cap. quarto sic. d. Rigor quidem erit propter mulritudinem & acredinem eorum quæ ferunt, & propter uelocitatem delationis & propter uirtutis imbecillitatem. Nam multa paucis, & subtilia his quæ non talia mordent magis: sicut & demum quæ citius feruntur his quæ tarde. Et uirtus fortis quidem existens contemoit, & sustinet omnia. imbecillis uero facta a quibusdam contristata succumbit. Hæc Gale. Si ergo debilitas uirtutis est causa rigoris, non ergo fortitudo.

Gentilis pro decisione huius dubij dat tres responsiones. Prima quòd materia est duplex, quædam subtilis, & respectu huius uirtus fortis nõ est causa rigoris: cum eam insensibiliter resoluat. Sed uirtus debilis non potens ipsam inseosibiliter resoluere, expellit ipsam agitando eam, & commouendo, & sic est causa rigoris. Et dicit hanc fuisse intentionem Gal. loco superius allegato. Quædam est materia grossa, & respectu huius, uirtus fortis est causa rigoris. cum non posit eam insensibiliter resoluere: sed solum ipsam expellit sensibiliter eam agitando, & commouendo: & respectu huius quanto uirtus est fortior, rigor est uehementior: cum eam impetuosius mouear, & hæc fuit intentio Auicen. Hanc solutionem nõ acceptat Gentilis. d. ꝙ sicut datur uirtus fortis potens materiam subtilem insensibiliter resoluere: ita & datur fortis respectu materiæ grossæ: & sic poterit ipsam insensibiliter resoluere. hic tamen assumptum Gentilis non probat quòd necessario a respõdẽte deberet negari. Cum etiam uirtus fortissima non habeat tantam proportionem ad materiam grossam notabilis quantitatis sufficientis ad faciendum rigorem, ut eam insensibiliter resoluat. Hæc tamen rñsio non est conueniens, cum uideamus uirtutem fortẽ materiam subtilẽ, qualis est tertiana non insensibiliter resoluere: sed eam agitare, & commouere ita ut faciat rigorem. Secunda responsio Gentil. ꝙ uirtus aliquando est fortis in ioterioribus: & hæc est causa rigoris pellendo materiam impetuose ad membra seosibilia extrinseca: & de hac loquitur Auicen. ꝙ quanto est fortior, est causa maioris rigoris. alia est uirtus fortis in exterioribus, ut puta in cute, & in lacertis: & hoc quanto est fortior est causa minoris rigoris: eo ꝙ magis resistit uirtuti pellenti bumorem ad membra sensibilia exteriora: & cum resistentia sit causa tarditatis motus erit tardior: & sic minor rigor, aut forte nullus ꝑ supfluam tarditatẽ.

Hanc solutionem non acceptat Gentilis neque Hugo Senensis. immo dicit Hugo eam non esse dignam uerbo: eo ꝙ sicut materia pulsa ad exteriora est causa rigoris: ita pulsa ad interiora per membra sensibilia erit causa rigoris intrinseci, quę materia pelletur a uirtute forti io parte exrrinseca. Ratio tamen Hugonis est parum ualida contra hanc responsionem. Est enim certũ tam resistẽtiam intrinsecã, quàm extrinsecam esse causam tarditatis motus materiæ tam ad exteriora quàm interiora: & sic esse causam dimioutiõis, aut nullitatis rigoris. hæc

tamen responsio non est ad mentem Auicen. nec Gale. cum Auic. loquatur de uirtute expulsiua quæ in lacertis: & Gale. loquatur de alia uirtute, sicut ostendetur inferius. Responsio autem Gentilis tertia super quam quiescit est quòd duplex est uirtus: quædam fortis in comparatione ad sua superflua insensibiliter resoluenda: & hæc dicitur fortis absolute. quædam autem est fortis respectiue in comparatione ad sua superflua sensibiliter expellenda, sed nõ insensibiliter. Et dicit quòd uirtus fortis absolute nõ est causa rigoris. est enim illa quæ apud Gale. contemnit omnia. sed secunda uirtus fortis respectiue est de qua loquitur Auic. in præsenti: quæ quanto fortior, rigorẽ facit uehementiorem.

Contra. Ex hac opinione sequitur hæc conclusio. quòd per solam debilitatem uirtutis, omnibus aliis paribus rigor fortissimus subito acquiretur. conclusio est impossibilis ut ostendetur: & seqnitur ex responsione: quare &c. Sed conclusio sic deducitur. Certum est enim ꝙ fortitudo absoluta est maior quã respectiua. Signemus ergo absolutam fortitudinem ipsius esse ab octo usq; ad sex exclusiue, & signemus fortitudinem respectiuam esse a sex inclusiue usque ad certum gradum. utputa usque ad quatuor. tunc pono fortitudinem uirtutis absolutam remitti successiue donec in fine diei sit ut sex: stantibus omnibus aliis paribus ad rigorem snfficientibus: tunc manifestum est ꝙ nunquam erit rigor nisi cum uirtus erit ut sex. & tunc erit fortissimus: quia per positionem quanto fortitudo respectiua est maior, rigor est uehementior. Quòd autem conclusio sit impossibilis ostenditur. nam causæ effectui debent proportionari. ergo si causæ rigoris successiue acquiruntur: & rigor sit successiue acquisibilis: rigor etiam debet successiue acquiri. sed causæ rigoris successiue acquirentur. ergo similiter & rigor. sed minor arguitur. nam causæ rigoris sunt debilitas uirtutis, & maior conatus ipsius & minor contemptus. sed hæ successiue acquiruntur. ergo & rigor. Et sic sequitur ꝙ prius fiet rigor remissus, quàm intensissimus. Et confirmatur. sumus instanti in quo rigor est per responsionem intensissimus. tũc arguitur. immediate post hoc rigor erit intensior, quàm nunc sit. ergo nunc non est intensissimus. tenet consequentia. & antecedens probatur: quia causæ rigoris immediate post hoc intendentur scilicet maior conatus, minor contemptus, & uirtutis debilitas. ergo &c. Forte dicitur quòd plus facit ad minuendum rigores debilitas uirtutis, quàm intensio conatus ad ipsos intendendum. Cõtra. nunc & immediate ante hoc plus faciebat conatus ad intensionem rigoris, quàm debditas uirtutis ad eius remissionem. ergo in aliqua proportione. Cum ergo nulla ꝓportio subito deperdatur immediate, post hoc plus faciet conatus ad intensionem rigoris, quàm debilitas uirtutis ad eius remissionem.

Hugo autẽ senensis uolens ponere concordiam inter Auicen. & Gale. dicit quòd Gal. loquitur de uirtute uitali. hæc. n. cum fortis est contemnit omnia. sed facta debilis a quibusdam contristata succumbit. Auicen. autem loquitur de uirtute expulsiua quæ est in lacertis quę quanto fortior, potest magis mẽbra concutere, & sic maiorem facere rigorem. Modus autem est iste, ut summatim referam quæ dixi longo sermone. Dicit enim de mente Gal. ad rigorem esse necessarium caloris reuocationem interius, & postea ipsius reuocationẽ exterius, expansionem ad materiam quæ est causa rigoris, ut ipsam expellat. omnibus enim membris dolentibus cor compatitur, ita ut Arist. propter hanc causam dixit tactum, & gustum cordi continuari: & cum compatitur retrahit calorem, & spiritum interius: ut deinde ipsum ad membra læsa transmittat ad tuendum ea, & excutiendum nocumentum ab ipsis. Quapropter cum membra extrinseca infrigidantur, aut mordentur ab humoribus ad ipsa delatis, spiritus non potens procedere suo cursu naturali ad membra oppressa confugit ad suum principium, ibiq; fortificatus iuxta Gal. in lib. de tre. & rig. reuertiť ad pugnandum, & expellendum rem nociuam. Cum ergo addit ad rem nociuam necessario prohibet continuare processum suũ, tremitq; tunc forte totum corpus collisione caloris naturalis, & reluctatione ad rem nociuam. Hæc Gale. in dando modum euentus rigoris. Ex quibus sequitur ꝙ ad esse rigoris requiritur spiritum retrahi ad interiora: & iterum ad exteriora remitti. nnnc autem quanto uirtus uitalis est fortior, magis spiritu & sanguine fulcita minus retrahit spiritum & sanguinem

Modus euentus rigoris.

ad interiora, omnia contemnens & consequenter ipsos minus impetuose expellit ad membra læsa ad expellendum rem nociuam: & sic fit minor pugna, commotio, & agitatio, & consequenter minor rigor. Si uero sit debilis, nõ tamẽ multum debilis retrahit multũ calorem ad interiora, quem attractum postea impetuosius expellit ad pugnãdum cum re nociua agens secundũ ultimum conatum: propterea fit maior membrorum concussio.

Alia responsio est ut dicamus ꝙ Gale. intelligit de uirtute sensitiua, quæ est in lacertis quæ quãto est fortior est causa minoris cõcussionis cõtemnendo causam imprimentẽ. sed quãto est debilior est causa maioris ꝓpter maiorẽ conatũ, dũ modo non sit multum debilis. Sed Auicen. loquitur de expulsiua quæ est in lacertis: quæ quãto fortior cum æquali conatu est magis apta membra concutere. Sed contra. quanto uirtus sensitiua esset fortior magis sentit causam imprimentem: sed quãto magis sentit eam magis stimulat expulsiuam sibi subordinatam ad concutiendum membra. ergo &c. Respõdetur negando minorem. nõ enim maior sensatio est causa ut magis stimulet expulsiuam: sed maior eius lęsio a causa imprimente. nunc autem quanto est fortior, licet magis sentiat: non tamen magis lęditur a sensibili, sed minus: & quanto minus læditur. tanto minus stimulat expulsiuam. fortitudo enim uirtutis expulsiuæ penes duo attenditur: & penes melius sentire, & penes magis resistere causis imprimentibus, quæ maiori resistentia, & minori læsione arguitur.

Secundum dubium, utrum maiores rigores fiant a causa frigida, quàm a causa calida. Et arguiť quòd sic. primo ex textu Auicen. in parte præsenti dicentis quòd quanto causa rigoris est uiscosior, rigor est uehementior. Item ex sentẽtia eiusdem secunda primi. d. quòd humores frigidi sunt causa rigoris: sed calidi horripilationis. Et confirmatur ratione, quia quanto causa difficilius expellitur, requiritur maior concussio. sed causa frigida cum sit magis uiscosa quàm calida difficilius expellitur. ergo exigit maiorem concussionem. Tertio arguitur auctoritate Auer. tertio colliget, & rationibus eius, quarũ prima est. Simile est de causa extrinseca, & intrinseca: sed causa extrinseca frigida maiorem facit rigorem, quàm causa extrinseca calida. ergo simile erit de humoribus qui sunt corpori intrinseci. sed antecedens probatur, nam aer frigidus & aqua frigida occurrẽs corpori maiorem facit rigorem, quàm aer calidus, aut aqua calida. Secunda ratio Auer. quia una de causis rigoris: immo non fit sine ea, est conclusio caloris interius: ut vult Gale. in libro de tre. & rig. sed causa frigida magis concludit calidum interius quàm causa calida. ergo erit causa maioris rigoris. tenet consequentia. & assumptum probatur: quia causa frigida fugat calidum interius: tum ratione mordicationis, tum quia sibi contrariatur: sed causa calida fugat calidũ interius solum ratione mordicationis: non autem ratione contrarietatis, cum calidum non contrarietur calido. Præterea. Calidum naturale fugatum interius mouetur ad expellendum suum contrarium, siue sit calidum, siue frigidum: sed frigidum est plus sibi contrarium: quare mouetur fortius contra ipsum. Et cum ipsum fortius resistat opus est ad ipsius expulsionẽ maiori concussione. hæ sunt rationes Auer. Præterea. Medici curant rigorem a causa frigida, non calida. ergo uidetur quòd ille rigor sit intensior cum indigeat cura. Præterea. Rigor a causa frigida sicut quartanæ est longior, quàm rigor tertianę, ut omnes concedunt. Sed sm plurimum usq; ad medium temporis intendẽdo procedit. ergo magis debet intendi, cum longiori tempore intendatur quàm rigor tertianę. Præterea, Fortiores tusses fiunt a causa frigida in pulmone inuiscata ꝓpter difficultatẽ suæ expulsionis. ergo & similiter rigor a causa frigida erit intensior pp difficultatẽ expulsionis materię frigidæ. assumptũ autem declarat experientia, & est de intentione.

An maiores rigores fiant a cã frigida q̃ a calida.

In oppositum & quòd rigor a causa calida sit intensior arguitur: quia tres causæ concurrunt ad intensionem rigoris se tenentes ex parte materiæ. Prima est multitudo materiæ. secunda ipsius acuitas. tertia læsio impetuosa in membra sensibilia. sed hæc tria sunt in causa calida. s. materia cholerica: & non in causa frigida. nã in causa frigida deficit acuitas, & delatio impetuosa pp grossitiem materiæ: licet in quãtitate supponi possit paritas. Nã sẽper in cõparationẽ supponiť omniũ paritas, præterquàm eorum quæ sequuntur ad comparata. Istæ. n.

tres

tres conditiones requisitæ ex parte materiæ ad fortitudinem rigoris sunt de intentione. Gal. in libro de tremore, & rigore. necnon. 5. de accidēti & morbo: Pro solutione huius dubij Gentilis ponit duas rationes. Prima ꝙ dupliciter dicit̄ rigor magnus intensiue, quando fit fortis membrorum cōcussio, & extensiue sine duratione: & tunc dicit certum esse ꝙ rigor a materia frigida sicut in phlegmatica, & quartana est longior. sed rigor a materia cholerica est intensior. Et consequenter dicit ꝙ intentio Gal. fuit ꝙ rigor a materia calida esset intensior. Sed de intentione Auic. & Auer. fuit ꝙ rigor a materia fridida esset diuturniot. Et hoc modo uult ponere concordiā inter illos, qui uolūt esse discordes. Secunda solutio eiusdē est ꝙ duplex est causa rigoris, quæ de mēte auctorum elicitur. Vna est ꝯclusio caloris interius: & hæc fit magis a causa frigida. Alia est uehemens membrorum mordicatio: & hæc fit magis a causa calida. Prima est de intentione Aui. & Auer. secunda Gal. Sed tamen non propter hoc ponit inter eos concordiam: quia adhuc restat dubium qui rigor sit intensior, an qui sequitur conclusionem caloris, sicut ille qui magis pendet a cā frigida, an qui sequitur membrorum mordicationem sicut magis pendens a causa calida.

Ego itaq; credo non esse ponendam concordiam inter eos qui a proposito uolūnt esse discordes præcipue inter Auer. & Gale. qui quarto colliget dicit sentire contra medicos. Videamus itaq; cuius partis rationes sint potiores: quod maxime patebit ex solutione rationum partium ipsarum. Ad rationes ergo Auicen. & Auer. respōdetur. Ad primam negetur maior ꝙ quanto causa rigoris difficilius expellitur, maior fiat cōcussio. sed bene sequitur ꝙ fiat maior, uel diututnior. nam motus debilis facit in multo tempore, quod motus fortis facit in paruo. minor tamen concussio fit à causa frigida, quia minus stimulatur expulsiua ab ea. Ad rationes Auer. Ad primam negetur ꝙ simile sit de causa intrinseca, & extrinseca. Ratio diuersitatis est, quia causa extrīseca siue calida, siue frigida æque cito occurrit cuti, & membris sensitiuis corporis, sed causa intrinseca calida citius occurrit mēbris sensibilibus cū uelocius sua subtilitate feratur in membra sensibilia, quā causa frigida.

Ad secundam rationem Auer. dicitur ꝙ licet causa frigida magis concludat ealidum interius, & tatione huius deberet fieri intensior rigor, tamen causa calida est causa maioris rigoris pungendo magis, & stimulando mēbra sensibilia quā causa frigida. negetur itaq; consequentia secundæ rationis Auer.

Ad aliam rationem respondetur concedendo ꝙ medici magis curant rigorem à causa frigida sicut quartanarum, phlegmaticarum, quàm rigorem cholericarum. hæc enim faciunt quia ille plus lædit longa duratione, quàm tigor cholericarū intensione. Ad aliam tationem conceditur ꝙ rigor à causa frigida diutius intenditur, à quo tamen non sequitur ꝙ magis intendatur. Ad ultimam rationem pro hac parte respondet qđ longiores tusses fiunt secundum plurimum a causa frigida propter difficultatem expulsionis materiæ frigidæ. Non tamē sequitur qđ fiat intensior tussis, cum causa calida magis stimulet expulsiuam pulmonis. Esset tamen dubium à quo humore fieret longior, & intensior tussis, an ab humore cholerico subtili inbibito, aut ab humore phlegmatico salso, inuiscato. uterque enim multum imprimeret in pulmonē, & uterq; difficulter resolueretur. ſm tamen opinionem magis consentaneam Gal. esset tenēdum ꝙ longior, & intensior tussis fieret ab humore calido. Contrarium esset tenēdum ſm Auic. & Auer. Simile iudicium est de sternutatione. Ad rationem autem Gal. responderetur tenendo Aui. & Auer. ꝙ præter ttes causas rigoris sumptas ab humore, scilicet multitudine, acuitate, & uelocitate motus, est ponenda uiscositas humoris quæ facit ut humor difficilius expellatur. Ego tamen credo sicut etiā sentit Gentilis, Marsylius, & Vgo ꝙ communiter maiores, & intensiores fiunt rigores in phlegmaticis, & quartanis, quàm in choleticis. Et hoc quia ſm plurimum pendent a pluri materia quā cholericæ. Vbi tñ supponeretut paritas ex parte quātitatis materiæ, credo cholericas intensiores facere rigores.

Et sanguis submergitur cum rigore ad interiora.

Hic dat causam frigoris accidētis in rigore. Et dicit ꝙ sanguis, & supplere spiritus cum rigore idest dum fit rigor, submergitur ad interiora, & recedit à partibus extremis, quia extrema infrigidātur, & hoc uerum est ex quacunq; causa rigor proueniat. Et frigus illud licet dicatur priuatiuum, quia sequitur priuationem sanguinis, & spiritus in parte exteriori, est tamen positiuum sequens causas positiuas, quæ sunt tres, aut aliqua earum. una est frigiditas elementorū. secunda frigidæ humiditates in membrorum poris inuentæ. tertia est frigiditas continentis. Notandum primo ꝙ in rigore coniungitur infrigidatio, ut dicit Gal. in libro de rigore ubi dicit. Mihi ergo uidetur, & expedit ei qui uult ut eius sermoni fides adhibeatur in notificatione rigoris, ut huius prorsus recordetur, ꝙ rigot est apud infrigidationem caloris naturalis frigiditate subito, & fortiter lædente. Idem patet auctoritate Gale. superius posita in descriptione rigoris. Sed cōtra. Aliquis rigor curatur sola infrigidatione. ergo cum illo non coniungitur frigiditas præter naturam. tenet consequentia. cum omnis cura fiat per contrarium. antecedens tamen est de intentione Gal. quinto de accidenti, quia diximus rigorem fieri à calore, siue frigore, si ex causa contingit calida. Et est de genere cuius sola infrigidatio sibi sufficit ad curationem.

Respondetur tenendo, ut supra, quia in quidditate rigoris includatur frigiditas. Et ad textum Gale. ꝙ rigor contingēs a causa calida est sine frigore, quod fit causa eius saltem principalis, licet sequatur ut supra fugam interius. Et hæc curatur per sola infrigidantia, temouentia causam principalem eius per medicum applicita. frigus autem sequens fugam caloris interius remouetur a calore redeunte ad exteriora. Notandum secundo de intentione Gale. quinto de accidenti. qđ in rigore sanguis, & spiritus mouentur ad exteriora a cordis uirtute. Et probat per hoc, quia sanguis, & spiritus mouētur uno modo ſm exigentiam passionum cordis. Nam quandoque ad exteriora sicut in gaudio, quandoq; ad interiora sicut in timore. Si autem mouentur ex se non concurrente uirtute cordis semper mouentur ad unam differentiam scilicet interius aut exterius, præcipue tenendo sicut tenet communis opinio ꝙ sint inanimati. Sed dubitatur citca partem præsentem, quia uidetur quòd sanguis, & spiritus debent mitti ad cutim, & ad musculos extrinsecos cum illis inferatur nocumentum in rigore, sicut etiam natura mittit sanguinem, & spiritum ad mēbra dolorosa, sicut in percussionibus in quibus ꝑꝑ sanguinem ad illa membra delatum fit tumor, & apostema. Respondetur dupliciter. primo qđ mittit ad mēbra sensibilia læsa. hæc autē non solum sunt membra sensibilia exttinseca, sed etiam membra sensibilia intrīseca, de quibus natura est magis sollicita. unde plus de sanguine, & spiritu ad illa transmittitur, scilicet ad panniculos, & ad musculos intrinsecos. qua propter sanguine, & spiritu ad illa membra conuerso extrema infrigidantur interioribus calefactis. Secundo respondetur de intentione Gale. in libro de ttemore, & rigore. quòd primo sanguis, & spiritus trahuntur ad cor tanquam ducem, & fontem caloris: postea fortificati mittūtur a corde ad membra læsa, & proprie a quibus materia expellenda est, ut eorum uigoretur expulsio, & postea ad membra ad quæ fit materiæ expulsio, scilicet ad cutim, & ad musculos, ut materia cito resoluatur. Et uidetur uelle Gale. quòd reluctatio quæ est inter malum humorem, & sanguinem qui ad ista loca mouetur, fit causa agitationis, & concussionis, quæ sunt in rigore.

Et scias quòd humor frigidus est quietus, quem iam consueuit membrum in quo est, & quiescit passio eius ab eo, quare nō sentit frigus eius. Cum ergo mouetur, & spargitur sparsione plurima, aut pauca, propter aliquam causarum, scilicet propter caliditatem separante, aut aliud, patitur ab eo membrum quod erat non occurrens ei, & sentit frigus eius propter causam complexionis diuersæ. & tu quidem iam sciuisti hoc in radicibus uniuersalibus scientiæ medicinæ.

Hic ponit tettiam causam tigoris quantum ad frigus in eo perceptum, dicens quòd humor frigidus quiescens in aliqua parte non sentitur, tum quia est consuetus illi parti, tum, quia non mouetur, qui humor motus ad aliquod membrum motu pauco, aut plurimo propter aliquam causam mouētem ipsum, & separantem eum a loco in quo est, sicut caliditas, scilicet intrinseca, aut extrinseca sicut baluei, solis æstiui, & similiū sentitur ab illo membro ad quod mouetur ꝑꝑ malitiam comple-

xionis diuersæ, quam inducit in membro illo, cui nuper occurrit, & tu iam sciuisti hæc in sermone uniuersalis scientiæ medicinalis, scilicet secunda primi, in cap. de causis doloris absolute, & sexto naturalium cap. de tactu. Pro quo sciendum quòd complexio æqualis est quæ est in membro consueta, fixa, & habituata, & non dependens ab aliqua causa diuersa spāli dependentia, sicut hectica, & hæc & similes nō sentiuntur. Complexio autem diuersa non est membro consueta, neq; fixa, immo pendens ab aliqua causa spāli depēdētia, quia ex se non est apta conseruari, & hoc sentitur. humor itaq; frigidus quietus in aliquo membro, in quo diu steterit non sentitur, motus aūt ad aliquod membrum sensibile, cui non est cōsuetum sentitur ab illo propter malam complexionem diuersam, quàm imprimit in membrum illud. Sed diceres, sequitur quòd cum primo venit ad illud membrum debebat ab eo sentiri cum nō esset adhuc sibi consuetus. Dr̄ quòd ab illo mēbro forte nunquàm sensatus fuit, quia forte illud mēbrum non sentit, aut est paucæ sensibilitatis sicut os. secundo licet illud membrum esset sensibile forte ille humor fuit in eo paulatine cōgestus, aut forte ad illud paulatine defluxit, quod aūt paulatine fit non sentitur, quia nunquam imprimit complexionem diuersam sufficientem ad sensum.

Et multoties quidē accidit à phlegmate uitreo sparso in corpore rigor non perducens ad febrem, & quandoq; sunt ei periodi: & non est fortitudo eius fortitudo rigoris perducentis ad febrem.

In parte ista ponit quartam causam rigoris. secundo remouet duas diuersas dubitationes. secūda ibi § Et materia, § De prima dicit quatuor. Primum ꝙ multotiens accidit a phlāte uitreo sparso in corpore. s. per membra sensibilia rigor. Secundum quòd non perducit ad feb. cuius causa est, quia nō putret. Tertium quòd insunt ei periodi, qui uerisimiliter debent esse quotidiani ſm proprietatem phlegmatis. Quartum quòd fortitudo huius rigoris non est fortitudo rigoris perducentis ad feb. i. ꝙ non fit tantus rigor ab hoc phlegmate nō putrefacto quantus fieret si putrefieret, eo ꝙ si putrefieret subtiliaretur, & moueretur uelocius in mēbra sensibilia, & hoc uerum est quando totum subtiliaretur, non tamen totum putrefieret, quia si totum putrefieret totam acquireret caliditatem fixam, & non noceret mēbris sensibilibus sua frigiditate. Aliter ꝙ fortitudo huius rigoris non est tanta quanta fortitudo multorum rigorum aliarum febrium.

Et materia quæ facit laßitudinem rigoris per paucitatē suam, facit rigorem per suam multitudinem antequam putrefiat. nam si non putrefit, non perducit ad febrem.

In parte p̄sti remouet dubia. Primum nunquid eadem materia sit causa lassitudinis siue fractionis, & rigoris. Et r̄ndetur quòd sic, quia materia q̄ facit lassitudinem paucitate sua facit rigorem sua multitudine, eo quòd sua multitudine magis terreat, & commouet membra sensibilia magis stimulās ad expellendum. Nec solum est dr̄ia ex parte qualitatis, sed etiā ex parte motus. nam eadem materia quiescens facit lassitudinē, quæ mota facit rigorem magis expulsiuam stimulando, & hęc est sententia Gal. 5. de accidēti. Horripilatio autem inter has duas dispositiones est media ex parte magnitudinis causæ.

Secundum dubium. nunquid inchoante rigore perducente ad feb. incipiat feb. Et respondet quòd non semper, quia pōt inchoare rigor materia nondum putrefacta putrefactione sufficiente ad feb. & sic post rigorem sequetur feb. Vnde secundū hoc nota, quòd aliquando feb. antecedit rigorem. aliquando sequitur ad rigorem, & secundum plurimum inchoat inchoāte rigore, nam cum mouetur ad membra sensibilia putrefit, & sic secundum pulurimum incipit febris incipiente rigore. De hoc tamen fuit superius dubium speciale in cap. de putredi.

Et quandoq; accidit frigus, & rigor propter submersionē caloris in corpore causa cibi, & quæ sunt ei similia.

Hic ponit quintā causam d. quòd quandoq; accidit frigus, & rigor propter submersionem caloris causa cibi, & similium rerum primitiuarum sicut timoris, somni, aeris. Huius autem causa pōt esse duplex. Prima, quia calor trahitur interius à natura ad stomachum ad uigorandum eius digestionem. Secunda, quia cibus sit contrarius cibato in principio, ut dicitur secundo de anima. nam pōt suis uaporibus quodammodo calorem suffocare in interioribus, propter quod cogitur uirtus retrahere calorem ab exterioribus ab interiora. Ex quibus infertur hoc esse malum signum a quacunq; causa proueniat. significat. n. paucitatem caloris naturalis. licet aliquo modo posset esse bonum per uiam causæ.

Et rigor, & frigus antecedūt febres, quoniam humor crudus effunditur ad lecertos in primis, & nocet frigore suo per comparationem ad lacertos, deinde cum incipit putrefieri, incipit calefieri.

Hic dat sextam causam rigoris, & frigoris antecedentium febres putridas præcipue interpolatas. Et dicit quòd rigor, & frigus antecedunt febres, quia in illa hora effunditur materia ad lacertos, quæ est cruda. i. frigida sicut phlegma, aut melancholia, & nocet frigore suo propter comparationem ad lacertos, q. d. licet illa materia esset actu calida, tamē lacerti sunt calidiores. deinde cum illa materia frigida incipit putrefieri incipit calefieri, quia omne quod putrefit per se calefit, & sic cessat rigor, & frigus in lacertis succedente febre.

Et quandoq; antecedit rigor febres propter mordicationē humoris, & fortitudinem virtutis expulsinæ quæ est in lacertis, sicut excutitur homo ex effusione aquæ calidæ ualde super cutem, & proprie cum est salsus, & fortasse fit nocumentum eius quòd mordicat causa, ut refugiat calor innatus ad interiora, & dominetur frigus, quare fit cum mordicatione caloris frigus, quasi frigus dominetur, & mordicatio quidē caloris est apud panniculum tegentem interius.

Hic dat septimam causam. d. quòd quandoq; antecedit febres rigor propter mordicationem humoris, sicut choleræ, phlegmatis salsi, & similium. Et secundo propter fortitudinem uirtutis expulsiuæ quæ est in lacertis, sicut excutit homo ex effusione aquæ valde calidæ super cutim, & humor est causa huius proprie cum est salsus.

Secundo dicit ꝙ fortasse nocumētum eius quod mordicat est causa ut fugiat calor innatus, s. sanguis, & spiritus ad interiora, & dominetur frigus in exterioribus. quare cum mordicatione caloris fit frigus quasi frigus dn̄etur. i. quasi frigus superet mordicationem caloris. Aliter quasi frigus dominet̄. i. quasi fiat indicium materiam illam effusam ad lacertos esse a prædominio frigidam. Tertio dicit quòd mordicatio caloris est apud panniculum tegentem interius idest in panniculo qui tegit interius.

Sed circa partem istam cadunt quatuor dubia. Primo. si humor calidus propter suam mordicationem est causa frequētis rigoris, sequeretur quòd quanto humor est calidior deberet facere maiorem rigorem, & cum continue caliditas acquiratur per putredinem, & consequenter mordacitas. sequeret̄ quòd in statu paroxysmi deberet esse maior rigor q̄ in principio. Respondetur quòd ad mordicandum membra sensibilia mordicatione faciente rigorem, non solum sufficit acuitas humoris, sed etiam requiritur uelox motus eius ad membra sensibilia, qui motus deficit propter collectionem humoris in membris sensibilibus. Ad hoc facit, quia humor in mēbro interim assuefit, unde mala complexio per ipsum inducta quæ in principio erat diuersa fit æqualis.

Secūdum dubium, quia dixit quòd rigor fit ab humore proprie cum est salsus. Nam uidetur quòd acutus cum magis mordicet sui acuitate, & subtilitate maiorem deberet facere rigorem. Respondetur quòd dedit exemplum de humore salso, quia facit rigores longiores quàm humor acutus, sicut cholera. Aliter magis ad mentem Auic, dicitur quòd humor salsus maiorem facit rigorem intensione, & duratione quàm humor acutus, cum plus faciat ad intensionem adhærentia salsi, quàm subtilitas acuti.

Tertium dubium. quia non dixit de mordicatione materiæ frigidę: quia frigidum mordicat: ut dixit Gal. 4. de simplici medicina, dans exemplum de mordicatione aeris hiemalis. Præterea. Frigidum ulceribus mordax apho. quinta. Respondet Gentilis, quòd humores frigidi in corpore nostro nō ueniūt ad hāc dispotionem cum qua possint mordicare: quia ad mordicationē materiæ acetosæ, de qua magis uerisimile quàm de uitreo,

uitreo,aut de alio humore frigido,requiritur acetositas intensa,& ipsius subtilitas cum qua possit cito moueri.nunc autem licet primum sit,secundum deficit.materiæ enim acetosæ sunt grossæ in corpore humano.Et Aui.inferius in de signis phlegmaticæ dixit. Et hæc quidem feb.non est de materia quæ faciat punctionem,ita ut sit causa rigoris:& tamen in eodē cap. dixit,quòd fit quandoq; a phlegmate acetoso. Vel dici potest ad dubium, quòd locutus est de mordicatione materiæ calidæ:quia fortior est quàm mordicatio materiæ frigidæ. Vnde frequenter accidit ab humore calido fieri mordicationem sufficientem ad rigorem,quàm ab humore frigido.

Quarta dubitatio quare dixit,quòd mordicatio est apud panniculum tegentem interius. dubitatur enim,de quo panniculo intelligat. Respondet Gentilis φ intelligit de panniculis tegentibus musculos.sunt enim sensitiui magis alijs partibus musculorum. Et tunc ēn hanc responsionem textus debet ordinari sic. Mordicatio caloris est interius apud panniculū tegentem.i.in panniculo tegente musculum. Et de hoc fecit magis mentionē quàm de alijs partibus exterioribus sensibilibus.licet reperiantur chordæ exterius multum sensibiles: quia panniculi sunt valde multi, & maiores q̃ sint chordæ: & sunt in ambitu totius corporis,in quo rigor percipitur. Aliter tamen dici potest quòd loquitur de panniculis intrinsecis, sicut est pleura,diaphragma,mediastinum, panniculus tegens pulmonem,nam isti ut manifestum est tegunt interius.hoc aūt dixit,ne quis crederet quòd omnis rigor,& frigus sequatur solum mordicationem membrorum exteriorum:immo etiam sequitur mordicationem membrorum sensibilium interiorum.

Et quādoq; accidit rigor propterea,quia refugit calor ad interiora,sicut fit in apostematibus intrinsecis.

Hic ponit octauam causam dicens,φ quandoq; accidit rigor:quia calor fugit ad interiora:sicut in apostematib⁹ intrinsecis magnis.& nō solum hoc accidit propter apostemata,sed accidit quandoq; propter materiam stimulantem,& deprimētem membra intrinseca sua multitudine,aut malitia: immo aliquando uidi hoc accidere propter ulcus in hepate. Et per rigorem non tantū intellige rigorem proprie: sed etiam frigus purum.& hæc est sententia apho.primi.septimæ particulæ. Et ex iam dictis potes colligere tres modos fugæ caloris ad interiora. Vnum propter mordicationem,uel frigus materiæ, q̃ spargitur super membra sensibilia extrinseca.secundum ꝓpter cibos,somnum,aerem,accidentia animæ,& similia.tertiū ꝓp apostemata,ulcera,materiam multam lædentem interius,sicut nuper dictum est. Hic autem rigores qui sequuntur causas dictas eueniunt immediate: aut propter conatum expulsiuæ, aut propter reluctationem,quæ est inter calorem naturalē,& materiam.differt tamen ille qui sequitur apostemata,aut huiusmodi nocumenta intrinseca duratione,diutius .u. cæteris durat:ita ut quādoq; perseueret rigor pluribus horis,frigus autē aliquando pluribus diebus.

Et quandoq; significant rigor & horripilatio sanitatem in febribus inseparabilibus:quoniam significant quòd materia expellitur ex uenis,& egreditur.uerum quando non est cum digestione,& in hora critica,& non sequitur eam leuitas,est significatio quòd expulsio illius quantitatis nō est: quoniam uirtus est uincens:immo quoniam materia multa expellitur propter multitudinem suam.

In parte præsenti ponit duas significationes rigoris. secūda ibi.§Et de rigore.§ Primain duas.primo ponit significationes. secundo remouet errores qui contingere possent.secunda ibi. §Verum quando nō est.§In prima dicit φ rigor & frigus superuenientes in febribus inseparabilibus.i.continuis.quandoq; significant sanitatem futuram:quia significant φ materia expelli tur a uenis:& egreditur uel egredietur a corpore:qua expulsa sequetur sanitas:& est sententia apho.quartæ particulæ. A causone habito rigore superueniēte solutio fit. Vbi notandū φ ad hoc quòd iste rigor significet sanitatem,requirūtur quatuor conditiones positæ a Gal.5.de accidenti:& in libro de rigore. Prima. quòd istum rigorem sequatur euacuatio,aut per sudorem:aut per uomitum,aut per alium modum.licet frequenter fiat per sudorem.nisi enim sequeretur euacuatio potius esset malus tam per uiam signi,q̃ per uiam causæ. Secunda. quòd præcesserint signa digestionis.nam quando fit ante signa digestionis rigor,aut euacuatio significant materiæ multitudinem: aut malignitatem per quam ita stimulatur uirtus ut cogaē ante complementum digestionis expellere,uel conari ad expellēdum:& talis significat potius malum quàm bonum. Et proprie si uirtute conante nulla sequatur expulsio. Vbi uero aliqua sequatur expulsio:non est ita pessima significatio,nec necessario mortalis.habet .n. uirtus dominiū supra partē quam expellit:licet non supra totam. Tertia conditio quòd fiat in die critica:& præcipue non fiat in die sexta,quæ significat reci diuam ut est apud Gal.in libro de mirabilibus pronosticorum de filio regis. Quarta:quia sequatur alleuiatio. ille .n. rigor sequitur expulsionem materiæ mordicātis uelociter supra mēbra sensibilia,siue ad stomachū,siue ad intestina: aut super ambitum totius.ueruntamen cum aliquis rigor nō est cū euacuatione, & in hora critica,& laudabili:& non sequitur leuitas:tūc istæ dispositiones.f.rigor,& horripilatio cum euacuatione materiæ significat quòd euacuatio non fit ex uictoria uirtutis supra totam materiam:sed expellitur propter multitudinē eius, aut malitiam præter modum uirtutem stimulantem.

Et de rigore est qui significat mortem:& est ille quē sequitur debilitas uirtutis:& casus caloris innati: & siccitas.

Hic ponit secundam significationem.d.quòd aliquis est rigor in febre continua qui significatmortē:& iste est rigor quē insequitur debilitas uirtutis,casus caloris innati,& siccitas:& per debilitatem uirtutis intellige debilitatem trium uirtutum simul:aut saltem uirtutis uitalis notabilem,quę maxime ex pulsu dinoscitur. Casus autem.i.notabilis diminutio caloris innati cognoscitur per frigiditatem extremorum. Sed siccitas.i. arefactio per faciem tornalitatem:& de hoc rigore est sermo in aphorif.Si in febre non deficiente rigor inciderit iam debili existente uirtute,mortale. Vbi nota quòd duobus modis possumus intelligere rigorem his tribus accidentibus complicari,uno modo quia hic antecedant rigorem:& ad hūc intellectum loquitur aphorismus.secundo modo quia sequātur rigorem,aut eius causam:& ad hunc intellectum loquitur Auic.& utroq; modo talis rigor significat mortem.nam siue antecesserint rigorem,siue subsecuta fuerint uirtute iam existente debili:aut rigor est cum euacuatione aut sine. Si sine,significabitur naturam tentasse euacuationem,& fuisse impotentem: & erit pessimum signum:& cum hoc materia agitata, & non educta citius interficiet.& sic erit etiam malum per uiam causæ. Si uero sequatur euacuatio,forte non tolerabit eam: & proprie si fuerint multi rigores cum multis euacuationibus. Rigore tñ semel eueniente cum euacuatione completa humoris facientis:licet non necessario sequatur mors,erit tamen illa crisis nō absq; maxima molestia. Et nota quòd hic rigor non solum significat mortem in feb.continuis:sed etiam in uulneribus mēbrorum nobilium:sicut in fractura cranei,uulneribus membrorum neruosorum,& similibus. Significat enim nocumentum communicari,aut dilatari in aliquo mēbro nobili: & proprie significatur mors si fuerint rigores plures:& hi rigores fiunt a uirtute tentante crisim. Sed est aliquis motus prope mortem siue rigor,siue tremor appellandus sit:qui non fit a uirtute, de quo est sermo apud Auer.3.colliget in cap.de causis accidētiū uirtutis expulsiuæ totius corporis quæ sunt tremor,rigor, & horripilatio.& in fine cap.cuius textus series est hæc, Sed tremor qui fit in hora mortis est motus uirtutis expulsiuæ ꝓpter impotentiam sustentandi membra: & propterea extinguitur calor extrinsecus:& ex toto resoluitur:& assimilatur iste motus motui qui non habet principium, nec finem: neq; causam: sed solum defectum:sic uidetur in motum flammæ candelæ: & in casu foliorum siccorum citrorum propter cōsumptionem: & propterea quando aduenit aliquid ab extrinseco, quod sit mortiferum ipsa expellit tunc superfluitates ꝓp tremorem: sicut accidit in illis qui decapitantur.

Ego credo quicquid alij dicant,φ hic tex.Auer. sit intelligēdus de tremore proprie sumpto, qui est motus compositus ex uoluntario motu intendente mouere,uel quietare membra:& ex motu facto a grauitate membrorum huic contrario,& non de rigore proprie sumpto propter duo , Primum quòd Auer. intitulauit hoc capitulum de causis tremoris,& rigoris,& horripilationis.Cum autem in hoc cap.posuisset causas rigoris,& horripi-

Rigor significans mortem.

Rigor letalis in uulneribus.

horripilationis:congruum erat ut ipse poneret causas tremoris:aliter capitulum frustra fuisset intitulatum de tremore, sed nullibi posuit causas tremoris nisi hic. Secundo, quia totus textus adaptatur tremori,& non rigori. Ecce,sed tremor qui fit in hora mortis.i.ualde prope mortẽ est motus uirtutis expulsiuæ.s.quæ est in lacertis, & non naturalis. quia subiungit propter impotentiam sustentandi membra. In hoc enim,s.sustentare membra pertinet uirtuti motiuæ lacertorum, cuius duplex est operatio.prima primi. doctrina sexta. una mouere mẽbra,altera ipsa quietare:& hæc uirtus motiua est simul quietiua membrorum:,& motiua eorum,& expulsiua superfluitatũ quæ sunt in ipsis:ut manifestum est.non autem pertinet expulsiuæ naturali sustentare membra ut notum est. Et propterea cum hic æger est prope mortem,s.in eo extinguitur calor extrinsec⁹,i spiritus qui est in lacertis extrinsecis deseruiẽs uirtuti motiuæ,& ex toto resoluitur. Deinde dicit.& assimilatur hic motus motui qui non habet principium, neque causam.s. totalem tenentem se ex parte hominis inquantum uiuẽs neq; finem,s.intentum ab aliquo,aut ab aliquibus agentibus se tenẽtibus ex parte hominis inquantum uiuens. Sed habet solum defectum.i.impotentiam continendi membra.fit enim hic tremor a duabus causis simul. quarum nulla intendit ipsum: quia uirtus intẽdit quietem,& grauitas membrorum motum deorsum:sicut uidetur in motu flammæ candelæ palpitantis,cũ vult extingui:quæ palpitatio prouenit a duplici causa.s. a leuitate ignis mouente sursum:& a forma ignis intendente ipsam adhærere lycinio propter sui conseruationem, & in casu foliorũ arborum propter consumptionẽ.i.humido ipsorũ consumpto, nam grauitas foliorum inclinat deorsum: & stipes cui folium adhæret intendit ipsius adhæsionem:& sic fit ipsorum agitatio donec cadant,propterea in hominibus qui sunt decapitadi superfluitates propter timorem egrediuntur inuoluntariæ propter.grauitatem superfluitatum separãtem contẽtiuam musculorum.s.ani,& colli uesicæ.non quia intendatur illorum superfluorum expulsio ab aliqua uirtute hominis.

Dubitatur circa prędicta:quia pręter suprascriptas sunt alię causæ rigoris:utputa rigoris sequentis subitam eradicationem materiarum,siue fiat ab arte,siue a natura,de quo loquit̃ Auic. secunda huius in capitulo de narratione signorũ bonorum: & ponit ibi inter signa bona:& hic rigor sequitur infrigidationẽ factã ab aere ingrediẽte poros cutis,qui occurrens membris sensitiuis sub cute & existẽs eis frigidior est causa cur rigeant etiam tempore æstatis. Et si sequatur hanc causam reducitur ad quintam causam suprascriptam. Nam sub cibo de quo ibi loquitur comprehenditur aer: & reliquæ res non naturales quæ possunt esse in causa. Aliter posset dici quòd roridæ partes & phlegma sub cute infrigidant partes illas propter depauperationem spiritus sequentem euacuationem.& aliquando immediate post mictum accidit rigor aere frigido subingrediente per poros,& foramen urinæ ad uesicam.

Horripilatio uero fit a causis paucioribus causis frigoris.

In hac parte superius diuisa ponit causas horripilationis dicens: ꝙ horripilatio fit a paucioribus.i.debilioribus causis rigoris.& hoc potest esse manifestum ex sæpe dictis. Nam humor paucus parũ acutus tarde motus poterit causare horripilationem:qui si augeatur in quãtitate,aut acuitate,aut uelocius moueatur ad membra sensibilia erit causa rigoris. Potest etiam intelligi quòd horripilatio fit a paucioribus causis numero; ut puta si ad rigorem requirũtur tres dictæ causæ:duæ ex ipsis sufficient ad horripilationem.

Nota ergo circa prædicta ꝙ pigritia est leuior inter omnes illas:maior ea est fractio.i. lassitudo ulcerosa,uel extensiua:deinde frigus:deinde horripilatio:deinde rigor. Vltimo de intentione Gale.in libro de rigore est tremor sequens debilitatem,propter fortem concussionem. Nota secundo ꝙ licet sint positæ hoc ordine:non tamen necessario quælibet de prioribus est leuior aliqua de posterioribus. Quandoq; enim cõtingit frigus esse fortius:& a fortioribus causis contingere aliquo certo rigore similiter fractionem aliqua certa horripilatione:nec intelligas quòd semper sit manifesta gradatio de leuioribus ad maiorem:cum quandoq; propter fortitudinẽ causę uelociter occurrentis nõ percipiatur ab ægro prioritas, aut posteritatis in istis. Sed bene dico quòd si omnes istæ dispositiones deberent contingere ab eisdem causis paulatim,& successiue auctis,perciperetur manifestus transitus de minoribus ad maiores.

Et commotio animæ periodi indicat periodum.

In parte ista Auic.ponit quosdam canones: & posset diuidi in sex partes,sm quòd sunt sex canones.Primus canon est iste commotio animæ periodi.i.imaginationis periodi indicat periodum de proximo secuturum:quia imaginatio casus facit casum. Et proprie apud Auic.qui uoluit imaginationes non solum proprium corpus,sed etiam alienum immutare:& sm hũc intellectũ est hic textus cõmuniter allegatus. propterea præcipiunt febrientes debere diuerti a cogitatione paroxysmi. Et nota quòd imaginatio periodi indicat periodum tam per uiam causæ:ut dictum est q̃ per uiã signi:eo quòd humores cõmoti aduentante paroxysmo mittunt uapores ad cerebrum:& causant huiusmodi imaginationes in cerebro propter obediẽtiam uirtutis inter se. Nam hoc modo cum aliquando sperma commouetur in somnis,est causa cur fiat imaginatio mulieris cum qua imaginatur coire. Alius sensus quòd commotio animæ periodi.i.sequens causas periodi indicat periodum: & tũc dicimus quòd cõmotio animæ.i.oris stomachi: nam anima pro ore stomachi aliquando accipitur:sicut inferius in cap.de quartana.commouetur nanq; stomachus frequenter in principijs paroxysmorum,& exacerbationum propter deriuationem materierum ad os stomachi cholericarum in febribus cholericis: phlegmaticarum in phlegmaticis:melancholicarum in quartanis propter uiam quæ est a splene ad os stomachi:& sic per has fiet inclinatio ad uomitum:aut fortis dolor in stomacho incipit fieri. Tertius sensus.commotio animæ.i.permutatio operationum animalium:ut quia multum dormit male libenter loquitur,& difficilis ad motum,aut forte irascitur aut tristatur: ista quidem sequuntur causas periodi scilicet motus humorũ, & uaporum peruenientium ad cerebrum,& ad cor:& ad reliqua membra quæ sunt causa mutationum huiusmodi. Propterea cum uidemus has mutationes in ægro fieri sm tres sensus suprascriptos iudicamus periodum de proximo secuturum: & hoc est bonum signum.& notandum in febribus maxime cõtinuis in quibus latent aliquando initia exacerbationum.

Et senum quidem febres sunt sepultæ.

Hic ponit sm canonem di.ꝙ feb.senum sunt sepultæ: & per febrem sepultã intellige fe.multum lædentem interiora:cuius tamen calor est mitis exterius. Et non intelligit hic per feb. sepultam febrem remissam iuxta intentionem aphorismi primæ particulæ.propter hoc enim senibus feb. non fiunt simpliciter acutæ.frigida enim corpora habent:sed intelligit ut iam dixi feb. fortem & ualde lędentem interius:licet exterius quo ad tactum leues appareant. Quod intelligitur non solum in principijs paroxysmorum aut exacerbationũ: sed etiam in reliquis temporib.harũ causæ sunt humores grossi,& proprie ingrossati per adustionem:qui propter multitudinem caliditatis cum putrent:quæ est in subiecto denso multum lædunt partes uicinas, uapores tamen eorum grossi nõ possunt exterius expandi.ad quod etiam concurrit uirtutis impotentia maior in senibus quàm in iuuenibus aut pueris. & hæ sunt male sm plurimum significantes humorem multum lædentem:nec uirtuti facile obedientem:& cum hoc ipsius uirtutis impotentiã. Et hæ feb.licet possint accidere in alijs ætatibus tamen illud rarius euenit cum non adsit in eis tanta uirtutis impotẽtia:nec humores ita grossi tardi. Exemplum autem harum feb. est ferrum ignitum nondum cãdens,quod subito lædit multum tãgentem:& tñ non calefacit multum ad distantiam.Oppositum est in flãma quæ non multũ ita immediate calefacit tãgentem quæ tamen ad maiorem calefacit distantiam.

Et quandoq; est causa in longitudine febris grossitudo in uisceribus,quare resupinetur febriens,& extẽdat pedes suos, & tangantur uiscera sua.

Hic est tertius canon in quo dicitur quòd quandoq; causa in longitudine feb. est grossitudo in uisceribus. Et ex isto infert ægrum debere resupinari & extendere crura:& tangere uiscera ad percipiendum in qua parte est grossitudo. Pro cuius canonis declaratione nota quòd per grossitudinẽ in uisceribus intelligit aut apostema alicuius mẽbri intrinseci sicut

hepatis

hepatis,ſplenis, ſtomachi,inteſtinorum, ueſicæ,matricis,meſenterij:& nõ ſolum intellige apoſtema, ſed etiam groſsitiem non apoſtemoſam ſiue ſit oppilatio,ſiue ſit humor alicuius mẽbri intrinſeci:in cuius poris ſint humores collecti, non tamen ſoluẽtes continuũ.cauſa canonis eſt:quia per huiuſmodi groſsitiem debilitata digeſtiua,& expulſiua horũ membrorũ multiplicantur ſuperfluitates quæ ſuggerunt materiã febri, & cũ hoc ſuis malis uaporibus lædunt cor,& reliqua mẽbra. Sed nota quòd aliquando groſsitudo iſta tactui occurrens non eſt in uiſceribus:ſed eſt in ſyphach,& myrach uentris,& comprehenditur:quia leui cõpreſsione occurrit tactui.nec adſunt nocumenta tanta,quanta ſolent euenire propter groſsitiem mẽbrorum intrinſecorum nobiliũ. Nota tertio quòd licet crura ægri reſupini debeant eſſe aliqualiter extenſa:non tñ omnino: ſic enim nimium tenderetur cutis uentris, & tactus uiſcerum impediretur.

Et quando denigratur lingua febrientis cum alleuatione febris,tunc febris eius eſt ſepulta.

Hic ponit quartum caſum dicens.ꝙ quando denigratur lingua,& febris eſt leuis exterius,tunc febris eſt ſepulta.ſignificatur enim per nigredinem linguæ fortitudinem febris in interioribus,& paruitatem eius in exterioribus,quę iuxta dicta ſuperius eſt febris ſepulta.

Sed contra ſi lingua multũ diſtans a minera putredinis multum patitur:quia multum denigratur,& areſit propter humores,& uapores putridos ſibi communicatos:etiam deberẽt exteriora multum caleſieri,ſimiliter uaporibus notabiliter communicatis. Reſpondetur ꝙ nõ ſunt cætera paria,licet ſit ęqualis ſubſtantia.nam uiæ peruenientes ad linguam ab interioribus ſunt ualde amplę & multę ſicut canna pulmonis,& arterię per quas a ſpiritualibus ad linguam poſſunt facile tranſire humores & uapores.& ſimiliter meri,& uenæ per collum aſcendentes per quas a membris naturalibus linguæ poſſunt facile uapores communicari. Et nota hic quòd magis mirabile uidetur, quòd quanuis pulſus non ſit multum in his febribus a differentijs naturalibus permutatus:tamen ſm plurimum ſunt mortales: parua enim ſit pulſus permutatio: quia cor parũ caleſit,læditur in comparatione ad reliqua mẽbra intrinſeca, natura exiſtente magis ſollicita de eo q̃ de reliquis. Tandẽ uirtute debilitata propter longitudinem febris ſequentis materiæ groſsitiem,& inobedientiam opus eſt ægrum ſuccũbere: aut forte cauſa eſt,quia materia huius feb.magis lædit cor malitia occulta,quàm manifeſta.

Et quandoq; aſſociatur febri paralyſis: ergo curetur febris in primis:& de illis quæ conueniunt eis eſt ſyrupus acetoſus permixtus cum geleniabim, & aqua ciceris cum oleo, ſi tolerat febris.

Hic eſt quintus canon in quo dicit,ꝙ quandoq; aſſociat̃ febri paralyſis:& tunc oportet quòd cura feb.ſit dignior.in quo caſu conuenit ſyrupus acetoſus permixtus cum geleniabim .i. melle roſato.& conuenit etiam uia cibi aqua ciceris cum oleo communi. Nota primo quòd p paralyſim intelligimus mollificationem non uniuerſalem:quia hæc eſt fe. periculoſior nõ dãs inducias niſi paruas.ſed intelligimus mollificationẽ unius medietatis:aut unius membri particularis. & per febrem intelligit febrem fortem:ſicut cauſonem,ſynocham,tertianã cõtinuam:& ſimiles quæ ſunt periculoſæ.nam de febribus leuib⁹ non intelligit:immo iſtæ pro cura paralyſis prouocantur cum exhibitione confectionis anacardinæ. Nota ſecũdo ꝙ licet principalis intentio ſit ad febres:non tamen negligenda eſt paralyſis:propterea pro digeſtiuo dat ſyrupum acetoſum conuenientem in febre;& ſecum permiſcet geleniabim conueniens in paralyſi.ſimiliter exhibet aquã ciceruum conuenientẽ in pluribus febribus & iuuantem in paralyſi.addit autem oleum pro condimento. Eſt enim mos arabum,immo etiam hiſpanorum tempore noſtro omnia uſq; ad carnes condire cum oleo. Dixit autem Aui. ſi tolerat fe.quia poſſet eſſe tanta feb. uehemẽtia quòd mel roſatum noceret:loco cuius eſſet exhibendũ iulep.roſ. & zuccharum optimum. & non eſſet exhibendum ius ciceruũ cũ oleo:ſed ptiſana ordeacea;aut aliquod ſimile.

Et raſio capitis eſt ex eis quæ inſpiſſant cutem eius. quare reuertuntur uapores,& ſit febris fortis.

Hic eſt ultimus canon in quo dicit ꝙ nõ fiat raſio capitis:& tu intellige etiã de raſione barbæ:& eſt de illis quæ inſpiſſant cutim capitis & barbæ,& oppilant;quare retinentur uapores conſueti per illas regiones trãſpirare:ita ut redeat feb. fortis. nam magnificatur:aut ſit recidiua.Huius autem cauſa eſt,quia in raſione ſit pilorum contractio,& dolor quidam per quẽ humores fluunt ad poros,& oppillant,ad quod adiuuat maior infrigidatio aeris pilis remotis. Ex quo canone nobis conſulit ut non facile ægris cõcedamus abraſionem capitis,aut barbæ: niſi forte propter magnam neceſsitatem. Quandoq; .n.oportet radere caput in febre ut applicentur medicinæ capiti neceſſariæ pro ſedatione doloris:aut prohibitione aduẽturi apoſtematis,& ſimilium.ſed non concedamus huiuſmodi raſionẽ ut conplaceamus eis dum conqueruntur à pilis noceri,& faſtidiri:ſed cum forpice poſſumus concedere huiuſmodi amotionem pilorum. Vltimo nota ꝙ ſi oporteat concedere elaborãdum eſt ad tranſpirationem vaporum ne febris redeat,aut fortificet̃ uaporãdo partẽ faciei cum panno calido; & prohibendo ne ſe commutet ad aerem frigidum.

Intentio ad curationes vniuerſales feb. put. Cap. VII.

SCias quòd intentio in medicando has febres quãdoq; uertitur ad partem febris.quare eſt neceſſarium ut infrigident,& humectent.& quandoq; ad partem materiei, ubi neceſſe eſt ut maturetur,uel digeratur:aut neceſſe eſt ut euacuetur.

Poſtq̃ Auic.in parte pcedenti poſuit cãs & diuerſitates febrium putridarum:& ſigna earũ in generali:necnon ſigna quorundam accidentium quæ frequenter antecedũt febres & proprie interpolatas. In parte præſenti ponit curationes uniuerſales feb.pu. Habet hæc pars quatuor partes. In prima parte quæ eſt primum capitulum ponit duas intentiones generales pro curatione uniuerſali feb.putri.necnon canonem:& inſtrumenta quibus hæ intentiones perficiuntur. In ſecunda parte docet cibare febricitantes huiuſmodi febribus putridis. In tertia parte ponit curationes feb.acutarum. In quarta parte curat accidentia quædam quæ frequenter febribus,& proprie acutis complicantur.ſecunda pars incipit ibi.§Scias ꝙ conuenientiores cibi.§in principio ca.immediate ſequẽtis.tertia ibi §Quod dictum eſt de regimine,§in princpio quarti cap.ſequẽtis.quarta ibi §Loquimur itaq;.§ in principio quinti.c. Primũ autem capitulum in quo ſicut dicit rubrica Auic. ponit intentiones ad curationes feb.putri.diuiditur in quinq; partes. In prima ponit duas intentiones generales pro cura harum feb. Poſtea notificando, & comparando eas ad inuicem. ſecundo ponit ea cum quibus complẽtur dictæ intentiones ponẽdo in uſu eorum canones. In tertia parte ponit canones obſeruandos pro cura quorundam accidentium quæ aliquãdo febribus complicantur. In quarta parte deſcribit quædam ſolutiua. In quinta parte pro complemento doctrinæ ſubdit quoſdã canones,ſecunda ibi§Et cum tu infrigidas.§tertia ibi§Et ſcias ꝙ quandoq; aggregantur.§ quarta ibi §De ſolutiuis.§ quinta ibi fere in fine ca.§Et febricitans quidem.§Prima in tres.nam primo.ponit intentiones prædictas.ſecundo alteram ipſarum declarat.tertio comparat eas quo ad uſum noſtrum. ſecunda ibi §Et digeſtio,§tertia ibi§Et quandoq; ſunt contraria.§ In prima parte dicit ꝙ tu debes ſcire ꝙ intentio in medicando feb. putri.quãdoq; uertitur ad partem fe.& rõne huius oportet ꝙ infrigidet & humectet.quandoq; ad partem materiei.& ratione huius oportet quòd ipſa materia maturetur aut digeratur: aut oportet quòd euacuetur.

Notandum primo ꝙ licet in rubrica ſit mentio ſolum de fe. putridis;tamen Aui.ponit hic regulas communes pro curatione omnium fe.humoralium. Notandum ſecundo quòd medicatio accipit̃ dupliciter. uno modo pro remotione morbi: & taliter non ſumitur hic.ſecundo modo pro operatione,per Duæ curatiuæ intẽtiones in omni feb. putrida. quam tandem morbus remouetur, & taliter accipitur hic. Notandum tertio quòd ſtatim ſicut feb.comprehẽditur humoralis; comprehenduntur duæ res præter naturam abijciẽdæ.ſ. febris,& humor faciens febrem.propter quod in omni tali febre recte curanda occurrunt duæ intentiones. una ad febrem

remouen-

remouendam,& est infrigidatio & humectatio. Altera coutra humorem,& est digestio uel maturatio:per quas humor est ad benignum reducendus, aut euacuationi præparādus:& ratione reductionis ad benignum dicitur digestio:sed ratione præparationis ad euaeuationem dicitur maturatio. propter quod in textu addit tertium sub disiunctione: aut necesse est ut euacuetur: quia non debetur euacuatio nisi illis quæ non possunt ad benignum reduci:ideo intentio quę est ad humorem tripartitur in digestionem,maturationem,& euacuationem. Notandum quarto quòd istarum intentionum: quarum una uertitur ad febrem,altera ad humorem: quandoque una est fortior altera.i.quòd si omittatur,maius imminet periculum.& medicus magis se conuertet ad illam, alia non neglecta, propterea ut dicet quandoque magis se uertit contra febrem quandoque magis contra humorem:& quandoq; sunt æquæ fortes.& tunc æqualiter contra ambas se conuertit.de hac tamen Aui.non facit mentionem dans ipsam per alias intelligere. Notandum ergo pro cura febrium putridarū non potuit Auic. ponere intentiones magis generales istis per quas medicus dirigeretur in ueram curam ipsarum.cum sumantur à febris essentia, & à modo essendi ipsarum. pendēt enim febres putridæ immediate ab humoribus putrentibus: sed mediate ab humoribus non putrentibus,oppilationibus,& similibus. Sed cum febris si formaliter calor,& effectiue siccitas sibi debetur infrigidatio, & humectatio. Sed ratione causæ sibi debetur digestio, maturatio aut euacuatio. Omisit autem Aui.intentionem ad uirtutē: quoniam supponit ipsam esse notam ex canonibus generalibus.quarta primi.capitulo primo.

Vtrum sit prior intētio ad causam, q̄ ad febrem.

Hic penes Gentilem & reliquos cadūt tria dubia. Primum vtrum sit prior intentio ad causam quàm ad febrem aut econtra. Et videtur ꝙ prior sit intētio ad causam ex intētione Gal. tertio techni. Oportet prius causam abscindere: deinde uenire ad eam,quæ facta est discrasiam. Idem dicitur.6.therapeuticæ.cap.8.& 7. therapeuticæ.cap.13. Et confirmatur:quia illi prius est intendendum sine cuius remotione reliquum remoueri non potest.sed sine remotione causæ febris non potest febris remori:quare &c.

In oppositum est Auic. in hoc.c.parum distante à principio illi parato. Et scias ꝙ febris quandoque est tantæ vehementiæ. Item Gal.8.therapeuticę ca.vltimo ubi dicit.quòd indicatio à febre obumbrat omnes alias: Et confirmatur ratione: quia prior intentio medici est ad id quod magis infestat, & est magis præter naturam.talis autem est febris, & nō humor qui est causa febris. Pro notitia tituli huius dubij præmittendū primo.ꝙ aliquid esse prius potest intelligi dupliciter. vno modo prius in intentione.i. primum quod medicus intendit: & hoc modo certum est ꝙ prior intētio est ad febrem.nam gratia curationis eius intendimus reliqua. nam primum in intentione est finis operis:& finis est prius & principalius intētus his quæ sunt ad finem. Alio modo aliquid dicitur prius executione.s.à quo prius operando incipere debemus & de priori hoc modo sumptum est præsens dubium. Pro cuius decisione præmittendum ꝙ cura feb. est duplex regularis & coacta. Regularis est aliqua cura dupliciter. vno modo. quia accepta à modo essendi feb.i.quòd sicut se habet febris ad esse: ita se habet ad curari.secundo modo dicitur cura regularis: quia sine nocumento notabili.& hęc a Gal.11.therapeuticę uocatur sine fallacia. Similiter cura coacta dicitur dupliciter.vno modo ut opponitur curæ regulari primo modo sumptæ: & est quæ alio modo oppositionis opponit̄ febri quàm sit eius modus essendi à causis suis. secundo modo dicitur cura coacta quæ opponitur secūdo modo curæ regularis: & est cura facta cum notabili nocumento:licet magis sit iuuatiuum nocumento. Hac distinctione præmissa sit hæc prima conclusio.Cura regulari primo modo sumpta prior est intentio ad causam quàm ad feb. probatur quia ſm hunc modum sicut se habet febris ad esse: ita se habet ad curari.sed feb.habet esse à causa sua. ergo prior est intentio ad causam.modus enim destruendi febrem debet esse proportionalis modo producendi ipsam: & ſm hunc modum prior erit intentio ad causam antecedentem,quàm ad coniunctam. & hæc est intētio Gal. decimoquarto therapeuticæ in principio. quòd in febribus quæ habent causam antecedentem prima intentio est causa. & secundo therapeuticæ. quarto.c.non cessat febris nisi cesset putredo. Secunda conclusio.cura regulari secundo modo sumpta æque prima intentio est febri & causæ secundum plurimum. probatur, quia secundum plurimum non posset fieri cura sine nocumento notabili nisi illa cura conferret utrique. Sed illa conferente utrique est æque primo a cura utriusq; inchoādum. ergo &c. Dixi autem ſm plurimum,quia possibile est quòd fiat cura regularis.s. absque notabili nocumento:quæ tamen non debetur æque primo febri & causæ.Nā possibile est quòd feb.sit ualde uehemens: & causa eius sit cholera citrina non multum grossa:cuius tamen nocumentum per ingrossationem factam à potu aquæ frigidæ non sit notabile: tunc manifestum est in hoc casu hūc potum aquę frigidæ prius deberi febri quàm causæ.s.choleræ citrinæ. Tertia conclusio. cura coacta primo modo prior intētio est ad febrem quàm ad causam. probatur.quia aliquando febris est tantæ uehementię sicut causon: quòd additione aliqua facta in feb. æger succumbet. Et certum est quòd in hoc casu dimissa causa oportet attendere ad febrem infrigidando ultima infrigidatione. Et hęc cura ut manifestum est sumitur à modo contrario modo essendi se. Quarta cōclusio. cura coacta secundo modo quandoq; prior intentio est ad causam quandoque ad febrem, probatur. nam quandoq; opponuntur intentio ad causam & intentio ad febrem ut statim dicet Auic.quia id quod confert uni nocet alteri. prior ergo intentio erit ad illud cuius cura potest perfici cum maiore iuuamento, & minori nocumento. Sed iam superest ut respōdeamus ad rationes in contrarium. Ad primas tres auctoritates Gal. dicitur illas habere locum in cura regulari primo modo. Ad rationem negatur maior, nam febris aliquando est tantæ uehementiæ quòd non licet uti regimine causæ:ut statim dicet Auic.uerum sicut ipse dicet ibidem sedata febre, & confortata uirtute oportet postea redire ad causam. febris enim non potest perfecte sanari nisi remota causa. Sed ad positiones in oppositum respondetur primo ad auctoritates quòd uerum dicunt.s.priorem esse aliquando intentionē ad febrem,quàm ad causam:sed non semper. Ad rationē negetur maior si uniuersaliter accipiatur: immo aliquādo minus lædenti oportet prius & potius intendere quàm magis lædenti:quoniam minus lædens est causa magis lædentis, sine cuius remotione magis lædens remoueri non potest.

Verum digestio debeat causæ antecedēti an cōiunctę.

Dubitatur secundo an digestio debeatur causę antecedenti an coniunctæ. Et arguitur quòd causæ coniunctæ per Auį. inferius dicentem ꝙ sedimen laudabile nihil aliud est q̄ humor faciens ægritudinem: sed humor faciens ægritudinem est causa coniuncta ægritudinis. Secundo digestio debetur humori putrido:sed humor putridus est causa coniuncta. ergo &c. tenet consequentia.& assumptū est Gal. tertio techni.dicentis quòd digestio facit cessare putredinem manente substantia.

In oppositum arguitur:quia humor putridus est qui per putredinem aduritur.i. incineratur humido exhalante. Sed huic non debetur digestio,quia nō potest ad benignum reduci. nec oportet ut præparetur ad euacuationem:cum cōtinue finiatur humidis partibus euaporantibus: & cineritio remanente. & hanc sententiam uoluit Gal.primo regiminis acutorum.super illo uerbo. Ptisana hordeacea.

Pro cuius dubij decisione tenendum est quòd tam causæ antecedenti quàm causæ coniunctæ debetur digestio: licet quandoque soli causæ antecedenti:sicut in fe. interpolatis habentibus materiam pro pluribus paroxysmis: sicut communiter accidit. Aliquando soli causæ cōiunctæ debetur digestio: sicut in fe.tam interpolatis quàm continuis: quæ non habent nisi causam coniunctam. Aliquando utrique debetur digestio, sicut in feb.continuis quæ habent causam coniunctam & antecedentē ad intra uenas. quarto aliquando in febribus nec causę antecedenti, nec coniunctæ debetur digestio. Primum declaratur. nam in feb. interpolatis. exempli gratia. tertiana habente materiam pro pluribus paroxysmis debetur digestio causæ antecedenti: ut ipsa uel ad benignū reducatur: uel euacuationi pręparetur faciendæ uel à natura uel ab arte. Causæ autem eis cōiunctæ putrenti ad extra uenas, & actu facienti paroxysmum non debetur digestio ad intentionem medicorum:cum neque posit ad benignum reduci: neque oportet ipsam euacuationi præparari: cum in paruo tempore finiatur: & per poros cutis sensibiliter sub forma sudoris, aut insensibiliter transpirando euacuetur. Et si quæ digestio huic debetur, non esset nisi subtiliatio quædam facta per fricationē, aut similia ut cito euacue-

tur

tur:sed de hac non est sermo impræsentiarum apud medicos, Secundum autem.s. quòd soli causæ coniunctæ debeatur digestio ostenditur in febribus non habentibus nisi causam coniunctam:sicut in continuis in quibus incipit tota materia putrere a principio:ita vt non remaneat causa antecedens in coniunctam transitura. In his enim febribus si humor ille qui actu facit febrem non sit digestus:& non sit paruo tempore finiendus debetur digestio, vt vel ad benignum reducatur si nondum sit multum infectus aut euacuationi præparetur. Tertium autẽ .s.quòd utrique debeatur digestio,manifestum est in cõtinuis: siue sint continuæ proportionabiles: siue conclusæ quæ habent materiam non solum actu putrentem: sed de proximo putrefiendam. Quartum autem.s. quòd neutri debeatur digestio ostenditur in febribus interpolatis vnius paroxysmi & in febribus interpolatis plurium paroxysmorum non habentibus causam antecedentem quæ sit materia: sed solum malam complexionem hepatis: & venarum generatiuam humorũ qui debent esse causa cõiuncta paroxysmi. Similiter hoc manifestum est febribus incipientibus a materia summe digesta.

Sed iam superest vt respondeamus ad rationes factas in cõtrarium. Ad primam cum dicitur quòd sedimem laudabile non est nisi humor faciens ægritudinem: dicitur ꝙ illud est verum. Sed dicitur quòd humor est faciens ægritudinem dupliciter.s.actu:& hoc facit causa coniuncta,& aptitudine,& hoc facit causa antecedens: & certum est hypostasim apparentem in vrina ab utraq; posse decidi. Ad ſm dicitur quòd digestio debetur humori putrido: & etiam non putrenti qui de proximo putrefaciendus est.Et ad auctoritatem Gal.rñdetur quòd digestio facit cessare putrediuem manente substautia.i.humore nõ corrupto:immo remanente cum sua forma substantiali.Intelligit enim Gal.de digestione per quam humor ad benignum reducitur, siue sit sub forma causæ antecedentis siue coniunctæ. Nam in illo qui non est actu putridus facit cessare putredinem futuram.sed in illo qui est actu putridus facit cessare putredinẽ præsentem, illum ad benignum reducẽdo si semiputridus sit.i. nõ valde putridus. Ad rationem autem in oppositum dicitur quòd humor putridus non deber digeri digestione reducente ipsum ad benignum:quia hæc reductio esset impossibilis. Nec etiam deber digeri digestione præparante ad euocationem qñ iam esset digestus:aut quando esset ita paucus aut taliter dispositus vt breuissimo tempore finiendus sit:sicut accidit in materijs febrium interpolatarum. Quando autem esset multus & non in breui tempore finiendus sicut accidit in continuis in quibus tota materia incipit putrere: tunc humor putridus digeri debet. & hæc est sententia Gal. primo regiminis acutorum super illo passu. ptisana hordeacea.

Tertium dubium vtrum sint eadem digestiua causæ antecedentis & coniunctæ. Pro cuius dubij decisione præmittitur ꝙ digestiua sunt contraria ei quod digeritur. dantur enim digestiua ad remouendum ea quæ prohibent ne humor euacuetur, aur ne ad benignum reducatur. Istorum autem quæ prohibent ne humor euacuetur, aut ad benignum rednicatur. quædã sunt in quibus conueniunt causa antecedens,& coniuncta: vt puta grossities, & viscositas tam in phlegmate non putrente stante sub forma causæ antecedentis in phlegmatica, quàm in phlegmate putrente sub forma causæ coniunctæ eiusdem:& ratione istorum digestiua debent esse eadem vtputa æqualiter incisiua & subtiliatiua. Sed in quibus non couueniunt non debent esse eadem vtputa in caliditate. Nam phlegma putridum est factum calidum per putredinem. phlegma autem non putridum stans sub forma causæ antecedentis est frigidum. digestiua itaq; phlegmatis putridi deberent esse minus calida quàm digestiua phlegmatis non putridi stantis sub forma causæ antecedentis, Ex quo sequitur quòd tempore quietis digestiua debent esse magis calida quàm tempore paroxysmi. vnde in phlegmatica tpe paroxysmi dabimus syrupũ acetosum cõpositum de auccaro:sed tpe quietis oxymel compositum. sunt.n.æqualiter incisiua subtiliatiua.sed oxymel cõpositum calidius.

Et digestio quidem in grossa est æquatio eius cum subtiliatione:in subtili est æquatio eius cum ingrossatione.

Positis duabus intentionibus generalibus pro curatione febrium putridarum: quarum una est contra febrem & est infrigidatio & humectatio. Alia contra humorem & diuiditur in digestionem & euaeuationem. Digestionem accipiendo generaliter ut est communis tam digestioni nocitiui reducibilis ad benignum quàm digestionem nocitiui præparabilis ad expulsionem: sicut Auic.hic accipit eam notificans.Sed cum sint tres tantum unam illarum trium Auic. describit reliquas omittens tanquam notas. est enim satis notum quòd infrigidatio & humectatio est inductio frigiditatis & humiditatis. Similiter est manifestum quòd euacuatio est humoris a corpore eductio.sed non est bene notum quid sit digestio de qua hic loquitur.ideo eam notificat dicens: quòd digestio est æquatio.i.reductio uersus æqualitatem siue mediocritatem materiæ grossæ cum subtiliatione:& subtilis cum ingrossatione:ambo enim dicunt ad medium reduci in grossitie &subtilitate:non autem ad extrema. Pro cuius descriptionis declaratione est primo sciendum: quòd Auic. intendit hic describere digestionem in nocitiuo, tam reducibili ad benignum, quàm præparabili ad expulsionem. Si enim Auic.describeret solum digestionem in nocitiuo præparantem ad expulsionem sicut opinatur Gentilis posser argui de insufficientia. Notandum secundo ꝙ hæc descriptio non est completa,sed a nobis est hoc modo supplenda. Digestio in nocitiuo est æquatio.i. versus mediocritatem reductio materiæ nociuæ grossæ cum subtiliatione: subtilis cũ ingrossatione: viscosę cum incisione: incisę cum inuiscatione: necnon ſm omnem disposirionẽ manifestam cum acquisitione proprietatis occultæ:per quam fiat naturæ obediens vt expellatur,aut ad benignum reducatur. Pro cuius notitia sciendum est:quòd digestio in nocitiuo debet remouere quascunque dispositiones impedientes ipsius dispositionem ad euacuationẽ, aut ad benignum reductionem.Hęc autẽ sunt grossities superflua,per quam fit ut non sir naturæ conueniens,neq; etiam facile possit expelli,cum non possit per meatus angustos transire. Item per subtilitatem superfluam est naturæ inconueniens: & quia in poris imbibitur non potest facile expelli.Item viscositas facit ipsam naturæ inconuenientem, & etiam expulsioni: vt si materia sit aspera facere ipsam lenem & lubricam. Idem de reliquis dispositionibus manifestis est iudicium. Proprietas autem occulta est addenda. Videmus enim in synocha pendente a sanguine quantuncunq; temperatn,a natura in principio non fieri crisim:sed post aliquos dies, in quibus est sanguis factus secundum omnes eius dispositiones manifestas deterior fieri crisim: quod non potest esse nisi per acquisitionem alicuius proprietatis occultæ per quam facile expulsioni obedit. Notandum tamen quòd finis per se intentus a uirtute digerente non est materię expulsio sed ipsius ad benignum reductio ut nutriat. conatur enim uirtus digestiua quæ est in membris radicalibus sibi assimilare materiam in quam agit,sicut est proprium uniuscuiusq; agentis. propterea ipsam dealbat sicut videmus in sanie,& hypostasi. dat enim sibi dispositiones præcedẽtes actum nutricationis. Accidit aurem quòd pręparetur expulsioni: uel quia equatur substautia: vel quia acquirit proprietatem per quam fit conuenientius obiectum uirtutis expulsiuæ:licet forte in modo substantię fiat ineptior expulsioni. quapropter cum uirtus nutritiua non potest ipsum assimilare sicut intendebat ipsa grauante membra,& eis nocente: virtus expulsiua mouetur ad eius expulsionem,cui facile obedit propter causas iam dictas, aut alteram earum.

Verum digestio i iuuatiuo pcedat ingrossãdo.

Dubitatur vtrum digestio in iuuatiuo procedat ingrossando. nam de digestione in nocitiuo iuxta iam dicta est satis manifestum quòd quandoq; ingrossando, quandoque subtiliando procedit. Quòd autem digestio in iuuatiuo ingrossando procedat est sententia Arist. quarto metheororum. In contrarium autem sunt quæ quotidie apparent. Nam digestio in piris, ficubus, subtiliando procedit. subtiliora enim fiunt quanto digestiora.similiter cum sanguis in spiritum conuertitur subtiliando procedit. Pro notitia tituli quæstionis est sciendum quòd digestio accipitur dupliciter. quãdoq; pro motu quo res digeritur. quandoq; pro complemẽto eius quod digestum est: & vtrique diffinitio data per Aristot. congruit. In dubio tamẽ nostro digestio accipitur pro motu quo res digeritur. Notandum secundo quòd digestio apud Arist. quarto metheororum. sic describitur. Digestio est perfectio in vnoquoque humido a proprio:& naturali calido ex oppositis passiuis: perfectio ponitur loco generis, &significat idem quod completio, siue complementum in vnoquoque humido.s. complexionali mixti.

mixti.idest in quo est ipsa complexio mixti postquam genitū est:aut in quo futura est ipsa complexio mixti:antequàm mixtum genitum sit,humidum perficitur per actionem calidi naturalis proprij illi mixto:quia intendentis formam illius, & complementum dispositionum eius. Nam si nondum genitum sit mixtum intendit ipsius productionem,& si genitum est intendit ipsius geniti conseruationem & complementum dispositionum eius quibus debet perfici & conseruari ex oppositis passiuis.uel ẽm aliam translationem ex contraiacentibus passiuis: & in idem redit adinuicem debite permixtis.f. humido aqueo & aereo ex una parte. & sicco terreo & igneo ex alia parte q̃ sunt elementa inuicem permiscenda ẽm exigentiā formę mixti & complementi dispositionum eius:quæ elemēta ut passiua debent adinuicem agere & pati. Permiscentur autem debite per actionem calidi proprij naturalis intendentis illius mixti esse,& perfectionem.

Sed contra sequitur ꝙ per actionē huius caloris permiscentis non intenditur nisi complexio media inter passiuas qualitates: cum ipsa elementa non agant nisi ut passiua. Secundo sequitur hanc digestionem non reperiri nisi mixto ex alio mixto generando:quia non existente mixto non est cōplexio: & sic non est humidum complexionale. Ad primum dicitur quòd elementa quæ permiscentur,debēt adinuicem agere ẽm qualitates actiuas & passiuas ut resultet complexio media inter ambas contrarietates,propterea posset exponi ex oppositis passiuis,i. ex elementis oppositis patientibus adinuicem ẽm omnes qualitates. Aliter dicitur quòd magis in diffinitione expressit qualitates passiuas:quia id quod magis manifestatur post digestionem est durities & mollities & humiditas, quæ magis consurgunt ex qualitatibus passiuis. tertio aliter dicitur quòd expressit qualitates passiuas & non actiuas quia illæ passiuæ sunt materia actiuarum ẽm quarum proportionem, & temperamentum acquiritur temperamentum actiuarum ẽm plurimum. Ad ẽm dicitur quòd si uolumus digestionem hic descriptam competere digestioni cuiuscunq; mixti tam ex mixtis, q̃ ex elementis immediate generandi intelligamus in uuoquoq; humido scilicet tā aqueo, quàm aereo ex oppositis passiuis.f. sicco,terreo,& igneo secū permiscendis,& non subdamus illā particulā cōplexionali mixti. Vel si uis eam addere sicut addit Alb.mag.dicamus quòd humidum aereum & aqueum potest dici complexionale:non quia sit subiectum complexionis: sed quia est futurum partiale subiectum complexionis.nam ly cōplexionale non solum dicit actum sed etiam aptitudinem.

His præmissis ad dubium respōdetur quòd digestio in iuuatiuo aliquando procedit ingrossando, aliquando subtiliando, aliquando neq; ingrossando,neq; subtiliando. Primum manifestum est in his in quibus humidum aqueum & aereum perficitur per siccum terreum sibi adueniens sicut in amygdalis, auellanis,& similibus:aut in quibus fit separatio humidi aquei per digestionem sicut cum uinum conuertitur in chylū: & humiditates secundæ in carnem,& ossa. Secundum est manifestum in quibus econtra siccum terreum perficitur per humidū aqueum,& aereum sibi adueniens sicut in piris, ficubus, & similibus in principio duris,& terreis: quod humidum attrahitur a calore digerente tanquam conueniens ad perfectionem, & complementum eorum quæ digeruntur. Similiter in quibus per digestionem excluduntur partes terreæ sicut cum panis,uel caro conuertitur in chylum,& sanguis in spiritū. Tertium est manifestum in quibus per digestionem separatur tantum de partibus terreis grossis quantum de partibus aqueis, & aereis,sicut cum sanguis conuertitur in primam humiditatem,aut in lac,aut in sperma: sed tamen credam lac ẽm plurimum esse sangnine subtilius. Item sicut quando ptisana conuertitur in chylum. Et similiter potest esse quando per digestionem tantum traheretur ad id quod digeritur de humido aqueo & aereo,quantum attrahitur de sicco terreo:aut quando tantū excludatur de uno contrario,quantū attrahitur de alio, quorum exempla difficile est reperire. Secunda conclusio ad intentionem Aristo.qui uult ꝙ digestio procedat ingrossando exclusa quacunq; additione,aut separatione humidi aquei, aut aerei,& similiter sicci terrei præter humidi resolutionem, quæ fit per actionem caloris digerentis, omnis digestio in iuuatiuo ingrossando procedit.probatur,quia per actionem calidi digerentis semper humidior pars dissoluitur. Vnde quod

Digestio ingrossando procedit.

digeritur,continuo efficitur terrestrius. Correlarium.humidum adæquatum quod digeritur, siue digestio preparet ad nouam formam mixti, siue compleat in mixto dispositiones sibi conuenientes continue ingrossatur. Et nota ut supra dictū fuit,quòd digestio de qua fuit questio nostra accipitur pro motu quo res digeritur.& similiter perfectio,siue completio post ta pro genere.pro motu accipitur quo mediatè res perficitur, digeritur,& completur. Vnde si quæratur quæ res sit digestio. Respondetur quòd est motus. Si uero digestio accipiatur pro complemēto,& integritate eius quod digestū est. Respondetur quòd est terminus,& finis a calore naturali per motū illud intetus: & illud est integritas,& perfectio mixti, q̃ integratur ex complexione propria, duritie,& mollitie, colore,& odore,sapore & similibus,necnon proprietate,& forma per quæ mixtum habet esse: & est perfectum in specie sua.

Digestio quid sit.

Et quandoq; sunt contraria illa quæ requirit febris de infrigidatione: & illud qđ requirit humor de digestione, & euacuatione, & resolutione. Quandoq; enim est digestiuū & euacuatiuum calidum:immo est secundum plurimum ita.

In hac parte tertia primæ partis comparat Auic.has intentiones adinuicem quo ad casum nostrū: & habet tres partes. In prima ostendit istarum duarum intentionum contrarietatem:quarū altera debetur febri.altera causæ: declarans in generali cui magis uacandum sit. In secunda parte ostendit harum conuenientiam in quadam re iuuante respectu utriusq; & est syrupus acetosus simplex. In tertia parte ostendit in speciali quomodo utriq; uacandum sit.secunda ibi §Et multotiens.§ tertia ibi §Et scias quòd quandoq;.§ Primam partem diuido in tres. In prima Auic. innuens contrarietatē inter duas intentiones quarum altera debetur febri,altera humori: declarat quomodo illud quod cōuenit ratione humoris nocet ratione febris. In secunda parte ostendit in generali cui intentioni magis uacandum sit. In tertia parte declarat, quomodo illud quod conuenit ratione febris,nocet ratione humoris,ex hoc inferens tria correlaria.secunda pars incipit ibi §Et tunc oportet.§tertia ibi§Et fortasse contrarium. § In prima parte dicit duo.primum quòd quandoq; sunt contraria illud ꝙ requirit febris de infrigidatione,&illud quod requirit humor de digestiōe:euacuatione,& resolutione. secūdū dictū est ꝙ digestiuum & euacuatiuum aliquando:immo ẽm plutimū est calidum. Vnde hoc quod confert ratione humoris digerēdo & euacuando nocet ratione febris,quæ euratur per frigida. primum dictum est manifestum.

Sed pro declaratione secundi cadunt duo dubia. Primum utrum digestiuum sit secundū plurimum calidum. Ad partem negatiuam primi dubij arguitur:quia frequenter digestio materiæ est ingrossatio,ut patuit ex diffinitione digestionis. hoc autem fit a frigido. Item aqua frigida ut patebit inferius,digerit materias calidas subtiles. Item febres secundum plurimum sunt cholericæ secūda de crisi.capitulo sexto.ergo materia febrium digerenda secundū plurimum est cholera : quæ cū sit calida naturaliter,& per putrefactionem frigido digerēda est. Præterea.Plures febres accidunt tempore calido,q̃ frigido in quibus oportet totum regimen ratione temporis ad frigidum declinare. Præterea.Plurimæ febres sunt pestilentiales,in quibus pro digestiuis utimur oxyzachara,syrupo de acetositate citri,aqua frigida,& similibus extinguentibus,cor cōfortantibus,& a maligua putredine præseruātibus. Præterea. Medici pro digestiuo in febribus utuntur syrupo acetoso simplici:syrupo byzantino,syrupo acetoso composito: & aqua ordei,endiuiæ,quæ omnia ad frigidum declinant: & plures istis utuntur in feb.quàm in omnibus reliquis simul. In oppositum est hic Auicen.

Vtrum digestiuū sit secūdum plurimum calidum.

Pro solutione præmittit primo ꝙ digestiuum est triplex: quoddam est uis animæ,& hæc nō est calida nec frigida:quoddam est calor naturalis,quod est calidum & humidum:siue per ipsum intelligamus spiritum,siue cōplexionem naturalē: hæc enim sunt instrumenta animę in quacunq; operatione. Quod dam est uirtus medicinarum,siue medicinæ ipsæ quæ gratia digestionis adhibentur.& de hoc ultimo digestiuo est quæstio nostra.In hac parte dicit Plusquàm commentator tertio techni in commento illius partis.Sed dicta quidem species alteratio nis. Et similiter sequens eum quòd digestio causæ cōiuncta.f. humoris

Digestiuū triplex.

humoris putridi, quæ aqud Gal. est alteratio faciens cessare putredinem manente substantia ꝑficitur per frigida & sicca: quia frigida & sicca opponuntur causis putrefacientibus, quæ sunt caliditas & humiditas. cuius signũ, quia auster facit & cõseruat putredinem qui est calidus & humidus. Econtra boreas frigidus & siccus ꝓhibet eam. Preterea. Omne quod putrefit calefit & humectatᷣ. quare frigidis & siccis auferenda & ꝓhibenda est putrefactio. Huius uiri & sequentiũ ipsum dicta sunt uera loquendo de digestione putridi ut putridum est: per quã dẽt ad benignũ reduci. omne enim tale ut putridũ est calidũ & humidũ respectu suę dispositionis naturalis. quare cũ cura fiat per contraria opus est ꝑ frigida & sicca hi lapsus corrigantᷣ, & nõ solum hoc uerum est in humoribus putridis ad benignũ reducendis: sed etiam pro ipsorum præseruatione à putredine huiusmodi frigida & sicca adhibenda sunt. Aui. tñ & medici nõ curantes de reduplicatiuis dicunt digestiua esse ut plurimum calida. Nam multoties humor putrefit ꝑꝑ grossitiẽ, & uiscositatem: & ꝑꝑ oppilationẽ ꝓhibentẽ ipsius enentationem. Et multotiens idem humor factus putridus ꝓpter easdem cãs nõ potest ad benignum reduci: quare multotiens opus est calefacientibus, incidentibus, subtiliantibus, & aperientibus. hæc necessaria sunt in humore putritudo, aut non putrido ad expulsionem præparando. Raro enim cõtingit ꝙ humores putrentes ẽt leui putredine ad benignũ reducantᷣ. Cum ergo diligẽs cõputatio facta fuerit oĩum digestiuorum quibus medici utuntur tam pro humoribus ad benignũ reducẽdis, siue putridi sint, siue non putridi quàm in humoribus ad expulsionem præparandis inueniemus esse plura digestiua calida, quàm frigida. Nã digestiuã frigidorum humorum semꝑ sunt calida: sed digestiua calidorum ẽt secundum plurimum sunt calida: cum sm plurimum humores calidi sint grossi, aut uiscosi, aut oppilationi cõiuncti. raro enim fiunt febres ex putredine choleræ naturalis. Sed plurimę fiunt ex putredine cholerę citrinæ, uitellinæ, & choleræ minoris famæ. Similiter sanguis putrens raro peccat subtilitate: sed plurimũ grossitie: & horum putredines sunt sm plurimum oppillationibus coniunctæ. Præterea humores siue sint coniuncta causa febrium, siue antecedens sm plurimũ præparantur ad expulsionem, & raro ad benignum reducuntᷣ: cuius signum, quia sm plurimum post digestiones fit ipsorum euacuatio ab arte, uel à natura: sed humorum euacuatio impeditur sm plurimum propter grossitiem, & uiscositatem facientes ipsos figi, & adhærere: & impedientes transitum eorum per uias angustas, sicut super extremitates uenarum: & raro impediuntur propter subtilitatem qua in membrorum porositatibus imbibantur: quare sm plurimum necessaria sunt calida subtiliantia, incidentia, & aperientia. Et similiter qui ad benignum reducendi sunt frequenter propter tales causas impediuntur, quare &c. Nec obstat ꝙ inueniantur aliqua frigida aperitiua, sicut aqua endiuiæ & similia. Et aliqua frigida incisiua sicut acetum, quod adiuuat ad subtiliationem: quia ista sunt leuiter aperientia: & subtiliantia quæ utplurimũ non sufficiunt sed opus est fortioribus quæ sunt calida: quare non solum in causis antecedentibus febrium putridarum digerendis: sed ẽt in cõiũctis: aut saltẽ oĩbus cõputatis tam antecedẽtibus, quàm cõiunctis siue ad benignũ reducendis siue ad expulsionem preparandis digestiua sm plurimũ sunt calida. Et hoc uoluit Auiᷣ.

Ad rationes autem in contrarium conceditur ꝙ aliquando digestio est ingrossatio, quæ fit à frigido: & ꝙ aqua frigida est digestiua humoris calidi subtilis: sed hi humores subtiles taliter digerendi raro reperiuntur in comparatione ad humores qui digerendi sunt per subtiliationem. Sed ad Gal. secundo de crisi respondetur ꝙ quocunq; unico humore capto secundum speciem plures accidunt febres a cholera quàm ab alio humore: & non solum hoc est uetum sed etiam plures accidũt febres à cholera quàm a reliquis humoribus simul ut manifestum est his qui diu uersati sunt in practica: & hæc fuit mens Gal. ex qua tamen non cõcluditᷣ contra determinationẽ: quia illæ choleræ sm plurimum sunt grossæ. Vnde febres sm plurimũ occurrentes sunt tertianæ nõ purę, quarum materia subtiliatione indiget, & sm plurimũ sunt cõiunctæ oppilationi. quare &c.

Ad rationem aliã conceditᷣ ꝙ plures febres accidunt tẽpore calido, quàm frigido: cũ quo tñ stat ꝙ pendẽt ab humoribus grossis cum maxime accidant in autumno. Ad quintã conceditᷣ plurimas esse febres pestilentiales in quibus ab initio utimur aqua frigida, & digerentibus frigidis quàmtuncunq; sm plurimum pendeant ab humoribus grossis: sed illud facimus coacte non regulariter: sed postea in processu procedimus cum subtiliantibus, & aperientibus cura regulari. Ad ultimum conceditur ꝙ pluries syrupo utimur acetoso simplici, & composito & syrupo byzantino: quia ualẽt in materia calida & frigida, & aperiunt oppilationes. Sed nisi esset auctoritas Mesuę, dicerem syrupum byzantinũ, & acetosum cõpositum ad calidũ declinare. Sed quicquid sit digerunt maxime per calida ipsorũ cõpositionẽ ingredientia, quæ sunt subtiliantia, aperientia, & ꝓuocatiua. Ad rationem aũt Plusquàm cõmentatoris quæ uidetur uniuersaliter cõcludere ꝙ digestiuum causæ cõiunctæ est uniuersaliter frigidũ & siccum cum debeat opponi caliditati, & humiditati eius quod putrefit. Respondetᷣ ꝙ multoties grossities, & uiscositas sunt cã putredinis: & multoties prohibita transpiratio: quæ remouendæ sunt per calida & per frigida: & sicca fouerentur & augerentur: unde magis nocerent, quàm iuuarent corrumpendo caliditatem & humiditatẽ superfluam eius quod digeritur.

Secundum dubium utrum euacuantia sint sm plurimum calida. Arguitur ꝙ non quia euacuantia comprimendo sunt sm plurimum frigida sicut mirabolani, citonia & similia. & euacuãtia leniendo sunt frigida sicut uiolæ: & aliquando sunt circa tẽperamentum sicut manna, cassia. Et euacuantia labificando sunt frigida sicut pruna: & euacuantia eligendo quædã sunt frigida, sicut rosæ, mirabolani. Item euacuantia per uomitũ sunt frigida sicut acetum: & aqua ordei simul mixta. Similiter euacuantia per urinam sicut semina communia. Item euacuãtia per sudorem sicut aqua ordei cum pauco uino. In oppositum est Auicen.

Pro solutione notãdum ꝙ euacuantia sunt sexcuplicia: quædam euacuant per secessum; quædam per uomitum: quædam per urinam; quædam per sudorem: quædam aperiendo orificia uenarum apertione sanguinem manare facientes: quædã euacuant membra particularia per ductus, & uias sibi proprias: sicut cerebrum per nares, & colatorium: pulmonem per cannã eius: matricem per collum eius. Euacuantia autem per secessum: quædã euacuant comprimendo .i. constringendo intestina in parte superiori, ita ut ꝑ cõstrictionẽ fiat expressio obiecti expellendi ad inferiora: & ex hoc genere sunt mirabolani: & licet ẽt euacuent eligendo. Item citonia, pira & similia styptica post alium cibum sumpta. Et quædam euacuant labificando sicut pruna, i. applanando supficiem̃ mẽbri. i. intestinorũ per quæ fit expulsio: ita ut superficies ipsorum fiat plana non aspera, & inæqualis ut obiectum expellendum lubrificet per ipsam. Quædam euacuant leniendo. i. humectando & mollificando obiectum expellendum sicut uiolæ manna, & cassia. Euacuare autem lubricando credo ꝙ sit idem quod euacuare labificando ut uocabulum sonat: aut si differt credo ꝙ simul cõprehendat euacuationem labificatiuam, & lenitiuam. sicut euacuatio facta ꝑ oleũ, & iura pinguia quę simul obiectum mollificant, & supficiem applanãt. Quædam autem euacuant eligẽdo, i. determinatũ humorem per suam ꝓprietatem ad se attrahendo. Et hæc sunt duplicia. quædam fortia dicta exoluentia: & hæc uniuersaliter sunt calida. quædam sunt debilia quæ dicuntur solutiua benedicta. Et horum quædam sunt calida sicut rhabarbarum, aloe, & similia: quædam sunt frigida sicut mirabolani, uiolæ, rosæ, & similia. licet forte huiusmodi secundum partem secundum quam eligunt sint calida. Sex species euacuãtium.

Ordinauit nãque natura ut ꝓprietati specificæ attrahẽti cõiungeretᷣ qualitas prima attractiua. s. caliditas ut ꝑ eã iuuaretᷣ: quapropter cõprehendimus uiolis & ꝓprie siccis amaritudinẽ quandã significantẽ caliditatẽ, qua sua ꝓprietas specifica iuuatᷣ in attrahẽdo hoc. Quædã euacuãtia ꝑ secessum euacuãt dissoluẽdo sicut pi p: quædã abstergẽdo ut mel: quædã pungẽdo, & stimulando sicut acetum: & similia acuta: quapropter decimasexta tertij inuenies quædam antidota solutiua in quibus nullum est solutiuum secundum aliquem quatuor modorum suprascriptorum. Multa tamen reperiuntur solutiua quæ multis modis ox suprascriptis possunt euacuare, sicut mirabolani qui euacuant comprimendo, & eligendo: sicut pruna, & tamarindi qui euacuant labificando, & eligendo: & manna & cassia

leniendo & eligendo. Succus autẽ granati acris,& granati dulcis expressus cum cortice interiori quantitatis quatuor unc.cum duabus unc.zuccari euacuaot abstergẽdo per zucca. leniendo,per succum granati dulcis,incidendo,pungendo,stimulando,per succum granati acris,& comprimendo,per styp ticitatem suam.

Breuiter euacuantia oia recensèt. Sed respondendo ad quæsitum dico, quòd solutiua exoluẽtia sunt uniuersaliter calida. Soluentia benedicta quædam calida,quædam frigida. Soluentia comprimendo sunt secundum plurimum frigida. Solutiua leuiendo sunt humida,quandoque frigida,quandoque calida,quandoque temperata. Solutiua labificando,quandoque frigida,quandoque calida. Euacuantia autem dissoluendo,abstergendo,pungendo,& stimulando sunt secundum plurimum calida. Euacuantia autem per uomitum leuia quædam sunt frigida sicut semen atriplicis, & aqua tepida cum pauco aceti,quædam sunt calida sicut flos genestræ,agaricus. Fortia autem uomitiua sunt uniuersaliter calida sicut succus raphani,granum regum,siue catapucia. Elleborus autem est ultimus: & hæc uomitiua quandoque prouocant per qualitates manifestas,ut puta pungendo, stimulan do, & in stomacho leuigando. Quædam per proprietates occultas eligendo proprios humores secundum naturam uomitiui. euacuantia autem per urinam quædam euacuant per proprietates, humores eligendo sicut assarum eligens choleram,& phlegma. Quædam a proprietate petunt uias urinę licet non eligãt humores determinatos sicut cãtharides. quare tanta est uis ut etiam exterius applicitis prouocent urinã, & quandoque excoriant uias urinę, & proprie uesicam ita ut ex ea sanguis emanet: & hæ omnes sunt calidæ. Quædam euacuant per qualitates manifestas,& hæc sunt duplicia: quæ-

Semina cõia frigida quõ ducunt urinam. dam prouocãt urinam sua aquositate lauante sicut aqua cucur bitæ,melonis,& anguriæ:& hæc sunt frigida. Quędam sunt diuretica, idest prouocãtia urinam dissoluendo humiditates io humiditatem aquosam sicut apium,radices sparagi, & similia,& hæc sunt calida. Sed dubium est de seminibus communibus frigidis,& quomodo prouocant urinam. Aliqui credunt hoc esse ex humiditate aquosa in ipsis derelicta. Aliqui credunt hoc esse propter caliditatem aliquam in ipsius existẽtem. Aliqui dicunt hoc esse a proprietate, & forte omnia hæc simul concurrunt: hæc autem frigida sunt. Euacuantia autẽ per sudorem,quædam sunt leuia sicut aqua hordei cum pauco uini subtilis: & hęc sunt frigida. Quædam sunt prouocãtia sudorem dissoluẽdo humiditates in uaporem grossum, & hæc sunt calida,& calidiora quàm prouocantia urinam præter can tharides,opus enim est maiori caliditate ad dissoluendum humiditatem in uaporem grossum,quàm ad subtiliandum humiditates grossas in aquositatem. Et medicamen de assa, est de fortiter prouocantibus sudorem. Euacuãtia autem aperien do, extremitates uenarum apertione sanguinem manare facientes: quædam faciunt hoc a proprietate, sicut aloe necnon multæ ex medicinis exoluentibus: quædam faciunt illud per qualitates manifestas sicut omnia aperitiua: & manifestum est hæc omnia esse notabiliter calida. Euacuantia autem membra particularia sicut cerebrum, pulmonem, & matricem. omnia hæc s̃m plurimum sunt calida. Ex quibus tandem coucluditur responsio ad quæsitum per has coocluſiones. Prima con clusio. Euacuantia autem de entibus mundi per quãcuoque uiam ex iam dictis plura sunt calida,quàm frigida.hæc conclu sio patet ex supraſcriptis. Secunda conclusio euacuãtia quibus utimur pro curatione febrium putridarum sunt secũdum plurimum calida.probatur.nam electiue euacuantia materias proprias feb.per secessum quibus utimur,sunt secundum plurimum calida.euacuantia autem materias communes aliquan do sunt calida. Simiter euacuantia per alias uias quibus uti mur secundum plurimum sunt calida: ut patet discurrẽdo per singula. Et ex his facilis est respõsio ad rationes adductas ante oppositum.

Et tunc oportet vt obseruetur magis timorosa de vna duarum rerum.

Io.hac parte Auiceu.ostendit in generali quę harum duarũ intentionum cum adinuicem contrariantur sit obseruanda di cens:quòd oportet ut obseruetur magis timorosa de una duarum rerũ.idest duarum intentionũ adinuicem contrariarum. Illa autem dicitur magis timorosa quæ si omittatur maius imminet periculum.ergo si intentio ad febrem sit magis timo rosa obseruabimus illam & procedemus cum infrigidãtibus, extinguentibus,non neglecto tamen humore. Si uero intentio ad humorem sit magis timorosa digeremus, & euacuabimus non negligendo febrem. Et hanc sententiam uult Auice. quarta primi ultimo capitulo.

Et fortaſſe contrarium est illud quod conuenit febri de infrigidatione cum eis quæ sunt sicut melones indi, & reliqua olera ei quod conuenit materiei de minoratione.

In parte præsenti Auicenn. declarat quòd aliquàndo illud quod conuenit rõne febris nocet ratione humoris.secundo in fert tria correlaria,secunda ibi§Quare.§De prima parte dicit quòd fortaſſe.id est aliquando illud quod conuenit febri de in frigidatione cum eis quæ sunt sicut melones indi, & reliqua olera contrariantur illi quod requirit humor de digestione, euacuatione,& resolutione.

Quare prohibet illud dare ea in potu nisi vbi non est materia: & oĩno sollicitudo sit vt postponatur aqua fructuũ vsq; ad hebdomadam: & sit contentus aqua hordei. Et omnes fructus nocent febricitantibus,cum ebullitione sua, & corruptione sua in stomacho.

In præsenti parte infert tria correlaria. Primum ꝙ illud scilicet conferre febri,& nocere humori, prohibet ea scilicet melones indos & reliqua olera,& aquam eorum dari in potu nisi ubi non est materia idest nisi in febribus immaterialibus, sicut est hectice & ephimera. Secũdum correlarium:quòd omnino sollicitudo sit idest medicus sit sollicitus quòd hæc aqua fructuum scilicet melonis indi, & reliquorum similium sicut cucumeris, citrulli, & similium fructuum facile putrescibilium postponãtur usque ad hebdomadam in febribus pu tridis & interim sit contentus aqua hordei.

Tertium correlarium. omnes fructus nocent febricitanti scilicet febre putrida cum ebullitione sua, & corruptione sua in stomacho. Nota primo. quòd melo indus: melo magnus uiridis, cucumer saracenicus, dualha, anguria idem significant. Et apud Serapionem auctoritate Rasis est fortis humectationis, & extinctionis: & conuenit in febribus aduren tibus, est frigidior alijs speciebus melonum. Cucumer ue ro aliter dictum cbiar est duræ digestionis generans cbymum malum paratum corruptioni, siue corrumpi & fieri materiã febrium putridarum. quamuis melo sit citius corruptibilis, & est frigidus & humidus in secundo 1 & hoc est illud quod uocatur cucumer in Lombardia, & in marchia triuisana & mollificat uentrem, & prouocat urinam. Citrullus autem aliter dictus ghache est frigidior cucumere, & generat chymum uiscosum, & humores crudos in uenis, & accidunt ex usu eius febres antiquæ malæ: nec prouocat urinam sicut melo: & nocet stomacho. aqua cucumeris,& citrulli confert in flammationi febrium, & sedat sitim & laxat uentrem relaxatione bona, & sine nocumento aliquo: & debet bulliri cum zuc caro albo: dosis cuiuscunque eorum est ab unc. iiij. usque ad vi.nõ oportet tamen ut detur habenti oaturam duram ad mouendum, quia non laxaret.

Credo quòd citrullus mioor sit cucumere. Melo aliter dictus batheca apud Serapionem cuius substantia dum est matu rus est subtilis: & non perfecte maturi substantia est grossa infrigidat, & humectat in secundo gradu. & secunda uirtus abstergit, & incidit: sed tertia prouocat urinam. Credo ꝙ apud Auicenn.batheca sit terminus communis ad plures species melonum. dicit enim quòd melo est melioris humoris quàm reliquæ bathecæ. Concordat tamen cum Serapione in uirtutibus eius. Pepo autem est melo: sed dicitur pepo quasi pepasim passus. Et Simon Ianuensis noo discrepat ab Aui. nec a Serapione: dicit enim sic. Dulla arabice melo magnus uiridis,batheca arabice melo magnus uiridis,qui anguria a qbusdam uocatur,uel alius melo qui apud cuneti uocatur sic.locus est enim sub disiunctione. Ego tamen credo quòd pepo, siue melo bene conditionatus parum transcendat primũ gradũ

pro-

propter bonitatem suę dulcedinis. Et quia Auicenna. in capitulo de quartana comparans ipsum lactucę innuit ipsum esse minus frigidum lactuca: cum tamen lactuca secundo canone sit frigida in secundo. Est tamen multum prouocans utinam cum non concedat ipsum in quartana propter uehementiã ꝓuocationis producendis ad ingrossationẽ sanguinis.

Cucurbita autem frigida, & humida in secundo pauci, & boni nutrimenti, & uelocis digestionis si non corrumpitur in stomacho, & cõfert febribus cholericis. Melongena apud Auicennam secundo canone capitulo proprio est calida & sicca in secũdo: licet apud quosdam sit frigida, generat humores melancholicos præparantes ad ægritudines melancholicas. recens tamen est minus mala antiqua. Cum ergo hic dicat Auicenna. melonem indum & reliqua olera conuenire ratione febris intelligit de omnibus præterquam de melongena. Nocent autem ratione humoris cum neruos infrigident, & humecteut, & prohibeant resolutionem & generent chymos malos putrescibiles. Cucurbita tamen est minus mala cæteris: immo optime confert in febribus cholericis: & proprie si debite coquatur, & præparetur. Notãdum secundo quòd hoc uocabulum olus est latius apud arabes, quàm apud nos.

Nam apud nos solum herbas significat, sed apud Arabes significat herbas & etiam fructus qui non nascuntur ex planta lignea sicut illi de quibus sermo præcessit.

Aqua fructuum.

Dubitatur utrum aqua fructuum debeat postponi usque ad hebdomadam. Pro solutione huius notandum aquam fructuum & cuiuscũq; alterius rei tria apud medicos significare. Quandoque enim significat succum, quandoque aquam decoctionis: quandoq; aquam distillationis. Et de his tribus modis est sermo in textu præsenti. Notandum secundo tres apud medicos reperiri aquas fructuum differentes secundum diuersitates eorũ ex quibus fiunt. Prima est aqua decoctionis quorundam fructuum solutiuorum sicut prunorum, tamarindorum, iuiubarum, sebesten cum quibus ad bulliendum aliquando adduntur uiolæ, & cum horum decoctione aliquãdo cassia, uel manna distemperatur. Et hæc aqua fructuum multotiens datur in principio febrium ante hebdomadam ad infrigidandum, leuiendum uẽtrem: & quandoque ad minorandum materias proprias: & sunt eius uariæ descriptiones apud auctores secundum diuersarũ febrium exigentiam. Et Mesue ponit distinctione septima descriptionem aquæ fructuum & multas alias decoctiones & infusiones: & de hac aqua fructuum non intelligit hic Auic. Secunda aqua fructuum est succus quorundam fructuum acetosorum sicut granatorum, limonum, citrullorum, acetositas citri. & hæc multotiens datur in principio febrium ante hebdomadam ad extinctionem caliditatis, & prohibẽdam malignam putredinem, aut ipsius additionem, & cordis confortationem secundum quòd multotiens est necessarium in pestilentialibus: & de hac non est hic sermo. Tertia aqua fructuum est aqua decoctionis, aut expressionis, aut distillationis fructuum superius memoratorũ sicut anguriæ, melonis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ. His adde aquam pomorum, pirorum, persicorum, & similium facile putrescibilium, quæ aqua non est lenitiua sicut prima licet sit prouocatiua: nec prohibet putredinem sicut secunda: immo potius est parata ad inducẽdum, aut augendum putredinem, de hac est sermo ĩ textu. Et prohibetur ante septimũ quousq; materia sit manifeste digesta, & multum minorata: tunc enim minora potest facere nocumenta.

Sed contra quia Halyabas in principio tertianæ concedit aquã anguriæ. Idem facit Auerro. septimo colliget. Amplius Auicenna in regimine acutorum dat aquam cucurbitæ cucumeris, & melonis gratia extinctionis caloris putredinalis, sed necessitas extinctionis potest esse ante digestionem. Amplius Auicẽna multotiens laudat melonem, cucumerem, & cucurbitam in tertiana, non determinãdo tempus digestionis. Amplius Auicenna in cura syncopalis minutę dat panẽ in aqua fructuum, & uidetur quòd intelligat de aqua melonũ, & similium: necnon pirorum, pomorum: quod apparet. non enim intelligit quòd panis detur cum aqua in qua sit cassia & huiusmodi solutiua: nec cũ aqua granatorum, aranciorũ, & similiũ: quia statim de bis dixerat in isto capitulo. Amplius Cassius fælix in causone utitur succo cucurbitæ. Præterea. Si aqua huiusmodi disponit ad putredinem non debet concedi ante hebdomadam, nec post hebdomadam.

Pro solutione horum sciendum quòd aqua anguriæ, cucumeris, & similium facile putrescibilium ex parte iuuat in febribus putridis extinguendo caliditatem febrilem. propterea dixit quòd melones indi, & reliqua olera conueniunt feb. infrigidando: & similiter eorum aqua. Ex parte autem nocet: quia aqua huiusmodi, & similiter fructus ipsi ex qbus, fit sunt parati corruptioni propter humidum aqueum aptum & ebullitioni, & putrefactioni, & quia a proprietate quasi generant & materias malignas, ut intelligitur a doctoribus arabis omnibus. unde hæc aqua est apta multum nocere ratione humoris. Verum si detur post hebdomadam, idest apparentibus signis manifestæ digestionis, & materia minorata est apta minus nocere cum uirtus magis dominetur materiei: nec sinit in ea malignam procedere putredinem. uerum secundum diuersitatem febrium putridarum est apta magis, aut minus nocere, & iuuare. in phlegmaticis quidem nullo modo cõuenit: quia ratione febris non est proportionatum infrigidans: immo nimium excedens & ratione humoris: ut manifestum est apta maxime nocere; nisi forte esset causon a phlegmate falso. In melancholicis autem similiter ratione febris est nimis excessiuum infrigidans: & ratione humoris nõ conuenit quia nimis ingrossat, & facit ineptum euacuationi: & forte superflue prouocãdo nocet: ut uoluit Auic. in capitulo de quartana loquens, de melone dulci qui minus cæteris fructibus de quibus supra infrigidat. Verum in quartana continua pendente a melancholia genita per adustionem choleræ fortasse posset concedi, aut saltem minus noceret quàm in reliquis quartanis.

Sed in sanguinea esset proportionatũ infrigidans, sed forte noceret superflue humectando: sed ratione humoris, scilicet sanguinis putrẽtis est apta multum obesse, & parum prodesse: sed in febribus cholericis & proprie pendẽtibus a materia subtili est apta multum prodesse: tum ratione febris, tum ratione humoris. Propterea in his auctores quidam sicut Halyabas, Auerrois, Auicen, in capitulo de tertiana, concesserũt eam a principio æstimantes ipsam plus iuuare, quàm nocere: sed in cholericis pendentibus a cholera grossa est melius expectare digestionem, & aliqualem minorationem. In cholericis itaque a cholera subtili ab initio concessa posset magis iuuare, quàm nocere. Sed in cholericis a cholera grossa ab initio magis noceret quàm iuuaret. Sed post hebdomadam ad intellectum datum est apta magis iuuare, quàm nocere. In reliquis autẽ putridis est ante hebdomadam, & post apta multũ nocere, & parum prodesse, minus tamen noceret in causone, a phlegmate salso. & in quartana continua a melancholia genita per adustionem choleræ: sed in pestilentialibus est multo magis apta obesse, quàm ꝓdesse cum in eis semper oporteat tueri cor, & defendere a maligna putredine: quod magis facit aqua fructuum acetosorum. In ephemeris autem est apta cõferre. In hecticis infrigidando & humectando confert: uerum superflue prouocando noceret. Verum aqua hordei est conuentior quàm aqua huiusmodi, conuenit enim ratione humoris, & ratione febris. Propterea dixit Auic. Sis contentus aqua hordei, & postponatur aqua fructuum. Verum in febribus ardentibus fortasse non esset in ea sufficiens infrigidatio, & humectatio sicut in aqua anguriæ, & cucurbitæ.

Sed hic considerandum quãdo cogit te necessitas ad usum huiusmodi aquæ fructuum, medicus debet eius malitiam corrigere cum decoctione, quæ fiet hoc modo. Inuoluimus anguriam, aut cucurbitam in pasta, & ponimus in furno: & quando pasta exterius apposita erit decocta, confidimus quòd aqua in intrinseca auguriæ aut cucurbitæ erit decocta: & tunc remota pasta perforamus cucurbitam, aut anguriam ac si esset ueges, & extrahimus aquam quam uolumus: & postea claudimus cũ spina & haurimus de ea secundum opportunitatem. uerum non est ita gustui delectabilis, saltem aqua anguriæ sicut succus eius ore expressus. Et ex his patet responsio ad rationes probantes aquam huiusmodi competere in principio: & ad ultimam rationem probantem ipsam conuenire post hebdomadam. Dubitatur pro declaratione tertij correlarij. utrum omnes fructus noceant cum ebullitione sua & corruptione sua in stomacho. Arguitur quòd non. primo quia granata acetosa, & pruna damascena, acetositas citri &

Modus faciendi aquam cucurbitæ.

Verũ oẽs fruct⁹ noceant.

limonis recentis, & arantię prohibent ebullitionem, & corruptionem in stomacho, et reprimũt choleram: quod non facerẽt si ebullirent, & corrumperentur in stomacho. ergo nõ nocent febricitanti. tenet consequentia. & assumptum est Auic. & teli quorum auctorum in capitulis proprijs. Et confirmatur, quia ab omnibus auctoribus, & ex communi vsu practicãtium conceduntut in febribus pestilentialibus ad extiuctionẽ calotis febrilis, & prohibitionem malignæ puttedinis.

Amplius in capitulo de cura tertianæ vult Aui. quòd qñ est necessaria subtiliatio tegiminis detur in potu aqua granatorũ, & aqua melonis indi. cõstat aũt quòd subtiliatio est necessaria in statu quando est maxima ebullitio: ergo videtur quòd isti fructus non sint apti ebullire. Amplius dicit Auicenn. quòd melo indus est vehementis iuuamenti in tertiana, & quòd fortasse non nocet nisi parum, & similitet de succo limonis non saliti, & de succo acetositatis citri. Præterea in febribus multe inflammationis sicut est causon, tertiana ab omnibus auctoribus hi fructus conceduntur. Et dicunt de melone indo quòd est maximi iuuameuti. Nam cum hoc quòd soluit, & prouocat, & frangit vehementiam caloris, & facit sudare, fortasse uõ nocet nisi parum. Præterea medici moderni concedunt febricitantibus poma, & pira cocta, & aliquãdo cõcedunt amygdalas, pineas, & fisticos.

Pro solutione huius dubij ptęmittendum quòd aliqui fructus sunt opori, idest multi humidi siue succi: sicut vuę, ficus, pepones, anguriæ, cucurbitæ, poma, pira, cerasa, psica: & similia. Quædã sunt pauci succi sicut auellanæ, castaneæ, pineæ nuces, amygdalę, fistici: & similes. Sed de primis fructibus multi succi primo dubiũ expediemus: deinde de fructibus pauci succi.

Pro declaratione ptimi præmittantur quædam propositiones. Prima: omnes fructus multi succi habent aliquam partem sui humidi aptam ebullire, & in stomacho corrũpi. Secunda ptopositio. Non omnes fructus multi succi æqualiter participant de hoc humido apto ebullitioni, & corruptioni: immo quidam multum de ipso participant sicut vuę, ficus, & alia suprascripta. Quidam parum sicut granata, & proprie muza, & accetosa, acetositas citri, arantiæ, limonis, pruna damascena: & similes. Tertia propositio. multũ patticipãtes de humido putrescibili quidam sunt debilis cõplexionis, quorũ aquositas p primã digestionem separatur a parte in sanguinem cõuertẽda sicut ficus, & vuę. hinc est quòd tales lubricãt ventrẽ. Quidam sunt fortis cõplexionis quotũ humiditas non separatur a sanguine nec a parte in sanguinem cõuertenda, nec per primã digestionem, nec per secundã sicut pira, poma, persica, & similia: & isti cum comeduntur neque leniũt ventrem, neque prouocant vtinam: & istorum humiditas remanet in sanguine, qui sanguis facile putret: quia calor naturalis non potest sufficienter suum humidum regulare. Quidam aũt sunt complexionis mediæ, & horum humiditas non separatut a parte in sanguinem conuertenda per primã digestionẽ: propterea nõ lubricat veutrem: sed bene separatur per digestiouem secũdam propterea prouocant vrinã sicut pepones, anguriæ, & similes. Complexio autẽ ista fortis debilis & media: ita etiam potest reperiri in parũ participantibus de hoc humido putrescibili sicut in multum participãtibus de eo. Quatta propositio. in multis fructibus præter partẽ ebullitioni, & corruptioni paratã inuenitur pats infrigidatiua quæ in stomacho ꝓhibet ebullitionẽ malã, & cottuptionẽ: & quæ ad venas tracta infrigidat sanguinem in venis, & reprimit calorem. Et istorum quidam habent talem partem multum resistentem putrefactioni sicut granata, & alia acetosa de quibus supra sicut acetositas citri, limonis, arantiæ, prunorum damascenorum, & similium. Quidam habent talem partem non multum resistentem sicut, poma, pira, cerasa, & similia. Ex quo infertur quòd in multis fructibus reperitur virtus reprimens ebullitionem dominans supra virtutem ebullire facientem, & prohibitio maior putredinis quàm aptitudo ad putrefactionem: & in aliquibus econtra.

His ita præmissis respondeamus ad quęsitum per infrascriptas conclusioncs. Prima. omnes fructus & proprie opori nocent febricitantibus febribus putridis cum ebullitioue sua, & cotruptione sua in stomacho, & quandoque in alijs membris. Ista conclusio patet ex prima propositione: & hæc est responsiua ad dubium.

Secunda conclusio. fructus magis participantes humido ebullitioni, & corruptioni parato magis vitandi sunt in febtibus putridis: & econtra qui minus participant liberius concedi possunt. horum autem exempla patent ex suprascriptis. Tertia conclusio. fructus debilis & mediæ complexionis liberius concedi possunt quàm fructus fortis complexiouis cæteris paribus. probatur. nam in primis humiditas putrescibilis separatur a sanguine & a parte in sanguinem conuertenda per primam, aut secundam digestionem, in alijs autem minime.

Quapropter ex ipsis generatur sanguis maxime putrescibilis. Præterea in his est apta fieri ebullitio, & corruptio in prima, secunda, & tertia digestione magis quàm in aliis quorum exempla superius posita sunt. Quarta conclusio. fructus in quibus reperitur humidum multum resistens ebullitioni, & cotruptioni: cũ hoc tamẽ est de humido ebullitioni & cortuptioni parato: liberius cæteris in febribus putridis concedi possunt sicut granata, acetositas citri, limonis, & similes. Et ecõtra opposito modo se habentes magis prohibendi sunt in febtibus putridis sicut poma, pira, persica: & similia. In primis enim dominatut virtus resisteus ebullitioni, & corruptioni supra vitutem patantem ebullitionem, & corruptionem: in alijs autem econtra. Quinta conclusio. hi fructus multum ebullitioni, & corruptioni parati multum per decoctionem corriguntur, sicut poma, pira, & persica. Vnde in febribus putridis magis cõcedi possunt quàm ipsa cruda. ꝓpterea pira cocta conceduntur aliqñ in quartanis, & poma cocta in cholericis.

Similiter dicitur de succis ad solem, vel per decoctionem inspissatis: eorum enim humidum putrescibile euaporat. Et similiter de vuis, & ficubus subsolatis, aut in furno coctis. Verum ista poma & pira cocta similiter vuæ subsolatæ, & similia conceduntur multotiens gratia restaurationis appetitus, magis quàm gratia febris. Et huiusmodi poma, pira, & citonia, cum conceduntur ratioue appetitus, & vt minus sint puttescibilia debent assari. Si veto quæris eorum maiorem infrigidationem, & humectationem in febribus potius elixentur. De pomis tamen dicit Auerrois quinto colliget auctoritate Auenzoar, quòd sunt pessima generatiua ventositatis in digestione tettia, quæ difficulter dissoluuntur. Et Rabi Moyses secunda particula aphorismorum auctoritate filii zoar. Malum sui odore corrobotat cor, & cerebrum, & eius odor est vtilis phthisicis, & melaucholicis: sed cibatio eius est peior omni cibatione fructuum: quia sui proprietate generat veutositatem in netuo, & lacerto quæ non nisi cum difficultate dissoluitut. propterea non ex leui causa in putridis concedenda sunt neque cruda, neque cocta, & non concedantur in multa quantitate. Pira tamen, & citonia vbi cum febre coniungeretur fluxus ventris conceduntur, tatione fluxus, non ratione febris. Similiter ad sistendum vomitum. Et hæc sufficiant de fructibus oporis de quibus maxime in parte præsenti intellexit Aui.

Sed de fructibus pauci succi nũc agendũ est, sicut sunt castaneæ, auellanæ, amygdalæ, pineæ, nuces, fistici. hi quidẽ fructus in cõparatione ad opiros hẽnt parũ de humido ebullitioni, & corruptioni parato. Nocent tñ cõiter in febribus putridis. Castanea nocet quia styptica, oppilatiua, difficilis digestionis.

Auellanæ calidæ sunt nullo modo comedendæ in febribus acutis. Sed aliqualiter rorefactæ communiter ab ipsis medicis conceduntut in confortatione hepatis frigidi. Sed amygdalæ sunt temperatæ in actiuis declinantes ad humidum difficilioris digestionis quàm nuces. Quapropter si volumus eas concedere mundandæ sunt cum aqua calida a cortice exteriori. Et tetendæ sunt forti contritione, & in ferculis ponendæ, sunt enim gustui delectabiles. Pineæ declinantes ad calidum & humidum satis nutriunt, & pulmonem mundificant a sanie. sed ante exhibitionem præparandæ sunt quater ipsas lauando cum aqua calida, & quater ipsas exiccando: & hoc modo præparatæ conueniuut phthisicis, & febricitantibus in quibus est necessarium mundificare pulmonem. Fistici calidi in fiue secundi declinantes ad humidum multum valeut in cõfortatione hepatis, & stomachi frigidi: & aperiunt oppilationes, conceduntur ergo in febribus phlegmaticis, & melancholicis, & proprie iam digesta & minorata materia, quando esset opus confortatione stomachi & hepatis. In nuce nullum inuenio iuuamentum in febribus, est enim notabiliter calida

secundum

secundum aliquos in principio tertij, est mala stomacho, difficilis digestionis, mali chymi conuertibilis ad choleram.

Ad rationes in oppositum. Ad primam dico quòd granata, acetositas citri, & similia: licet habeant aliquid humidi ebullibilis, & corruptioni parati: conceduntur tñ in febribus acutis cum magis iuuent per partem frigidam resistentem putredini, quàm noceant per paucum humidum putrescibile.

Ex quo infertur quòd si succi huiusmodi fructuum essent depurati, aut inspissati ad solem, aut per decoctionem, essent præstantiores, & securius administrarentur, quã ipsi nouiter expressi. Et ad confirmationem dr similiter ipsos magis conferre in pestilentialibus, & reliquis febribus ardentibus per partem resistentem putredini, quã noceant p partem ebullitioni paratam. Ad aliam confirmationem rñdetur similiter quòd qñ in statu est maxima ebullitio ɔfidimus ipsos p partem infrigidantem magis sedare ebullitionem, quã augere p paruam partem ebullitioni paratã. Et similiter rñdetur ad reliquas replicationes. Vbi uero febris non esset tantæ intensionis & penderet ab humore grosso horum nocumentum quod faceret ingrossando materiã, & p partem ebullitioni paratam esset maius quã iuuamentũ per partem infrigidantem: immo simul nocerent per utranque partem. Conceduntur itaque in febribus multæ inflammationis, & pendentibus ab humoribus subtilibus etiam ab ipso initio. Sed ubi esset grossities materiæ cum multa inflammatione concedatur post hebdomadã, idest materia digesta, & minorata. Vbi uero materia esset grossa, & febris paucæ inflammationis nullo modo conceduntur. De pomis autem, & piris dico quòd multotiens conceduntur, per errorem, & pro uoluptatibus ęgrorum: cum aliqñ plus conferant rectificando appetitum, & faciendo stomachũ melius amplecti cibum, quã noceant propter humidum ebullibile ut dictum fuit in corpore quæstionis: & proprie quãdo sunt sufficienter assata. sed de his satis. De fructibus autẽ pauci succi sicut amygdalæ, auellanæ, castaneæ, nuces, pineæ, fistici sufficienter dictum est, in quibus casibus conferunt, in quibus noceant, & quomodo sint præparandi.

Et multoties quidem inuenitur res quæ digerit, et subtiliat & infrigidat cum euacuatione sicut syrupus acetosus.

In parte præsenti Auic. ostendit in usu cuiusdam rei utilis, & conuenientis qñq; duas intentiones conuenire suprascriptas .s. in usu syrupi acetosi. Dicit ergo ꝙ multoties reperitʼ res quæ digerit, & subtiliat, & euacuat: infrigidãs etiam sicut syrupus acetosus. Circa quã partem notandum quòd quando absolute ꝓfertur syrupus acetosus intelligitur de illo qui fit ex aceto, aqua & zuccaro, quorum proportio ponetur inferius in capitulo proprio: & dicẽtur ibi iuuamenta sua. Sed hic dicemus quantum est expediens huic proposito. Hic ergo syrupus per aquam, & acetum infrigidat, & sic cõuenit ratione febris: & per acetũ incidit materias uiscosas, & per zuccarũ abstergit eas à membrorum superficie: & sic per utrunq; digerit. Euacuat autem quia omne abstersiuum est quodammodo uentris subductiuum, & proprie ubi fuerit incisiuo cõiunctum adiuuante abstersiuum diuidendo obiectum expellibile, & punctione sua expulsiuam stimulando.

Et scias quòd febris quandoque est tantæ vehementiæ, & acuitatis: quòd non licet vti regimine causæ: immo indiget infrigidatione vltima: & proprie cum nõ inuenis virtutem fortem resistentem, tolerantem.

Cum Auic. in parte generali ostẽderit, stante contrarietate in executione duarum intẽtionum, quarum altera debetur febri, altera debetur humori ad quam intẽtionem debeat medicus se cõuertere, quia ad illam quæ est magis timorosa idest de cuius omissione minor sequitur timor. In parte præsenti ostendit hoc in speciali. Et habet hæc pars tres partes. In prima ostendit in quo casu, & ex quibus causis medicus se debet conuertere ad febrem. In secunda parte ostendit in quo casu, & ex quibus causis medicus debet se conuerte ad causam .s. ad humorem. In tertia parte remouet dubium. secũda ibi§ Quòd si.§ tertia ibi§ Quòd si.§ In prima parte dicit. Scias quòd febris quandoq; est tantæ uehementiæ, scilicet quo ad multitudinem caliditatis, & acuitatis quo ad intensionem. quòd non licet uti regimine causæ, idest humoris ipsum digerendo, & euacuando: immo indiget, scilicet ipsa febris infrigidatione ultima ad festinam ipsius extinctionem: & proprie cum non inuenis uirtutem resistentem scilicet ipsi humori tantæ inflammationis tolerantem scilicet tantam resolutionem absque cibo. Et hæc est sententia Galeni. 14. therapeuticæ in principio cum dicit. Si intolerabilis fuerit laboranti magnitudo febris, nõ oportet per ea per quæ causam abscindimus augere febrẽ: simul enim interimemus hominem, & febrem. Notandum primo, quòd ultime infrigidare potest ĩtelligi duobus modis. Vno modo quòd infrigidetur quantum est possibile: & hunc modum nunquàm sequi debemus quia interimit. Secundo modo possumus intelligere quòd infrigidemus cum medicina una uice, aut in paruo tempore remouente totũ, aut quasi totum excessum caloris supra temperamẽtũ proprium patientis. Et hic modus est hic obseruandus, & uniuersaliter quãdo timemus ne operando paulatim ita uirtus dissoluatʼ, ut in pauco tempore succumbat. Hęc autem extinctio fit per porum aquæ frigidæ, epithemata, & similia. Ratio autem canonis quare oportear attendere feb. & dimittere causam est: quia quamuis digestiua, & euacuatiua non adhærent in calore: uita tamen cum tanta inflammatione non posset tanto tẽpore durare, quantum requiritur ad digestionem, & euacuationem. Propterea opus est quasi subita, & festiua extinctione.

Notandũ seccũdo, quòd medicus tunc est certus esse opus tanta festinantia ad extinctionem caloris febrilis qñ cum tanto caumate febrili inuenit uirtutem non resistentem calori febrili dissoluenti: eo quia forte habet humidum subtile, poros latos, & est cholericæ complexionis, & pauci humidi, & forte paucorum spirituum: unde non potest multum dissolutionem tolerare: & forte non potest tolerare ieiunium quia est paratus syncopi propter easdem causas: aut forte propter debilitatem oris stomachi. Nam si cum magno caumate febrili esset resistens dissolutioni, & tolerans abstinentiam a cibo: quia forte esset humorum grossorum, densorum pororum, & fortis oris stomachi, nõ aptus syncopi, consuetus ieiunare, phlegmaticæ complexionis: medicus non curabit infrigidare ultima infrigidatione: immo utetur digestiuis, & euacuatiuis ſm existentiã causæ & leuibus extinctiuis nõ incrudãtibus humorẽ.

Quòd si inuenis eam resistentem, tolerantem, abscinde causam, & expelle humorem: & abscinde cibum: & non infrigides infrigidatione, quæ probibeat resolutionem.

Hic est secundus canon, in quo ostendit quando medicus intentionem suam uertit ad causam .s. materiam, & negligit febrem, aut parum illi intendit: & dicit. quòd si inuenis eam .s. uirtutem resistentem dissolutioni, & tolerantem eam & a cibo abstinentiam pp causas statim suprascriptas, abscinde cãm & expelle humorem manifeste euacuando per secessum, uomitum, & alias manifestas euacuationes: & abscinde cibum, ut fiat humoris insensibilis euacuatio: neq; natura diuertatur à pugna cõtra eum: & non infrigides infrigidatione qua prohibeat humoris resolutionẽ, & ingrossando faciat ipsum ineptum ad alias manifestas euacuationes. Notandum primo, quòd causa quare uirtus resistit dissolutioni, & facile tolerat est duplex. una sumpta ex parte agẽtis, quia forte calor febrilis non est ualde magnus: altera sumpta ex parte resistentiæ: quia licet calor febrilis sit magnus, resistentia tñ ex parte ægri est fortis pp causas statim enumeratas. Et quomodocunq; sit si æger bene tolerat, procedendum est cura regulari digerendo, euacuando humorem, & pro parte extinguendo caliditatem febrilem: ita tñ ut illa extinctio non incrudet humorem. Auic. tñ hic non fecit mẽtionem de digestione dans ipsam intelligi. Notandum secundo quòd nõ debemus penes hunc canonem semp cum æqualibus extinctiuis procedere. Nã caumate existente magno, & uirtute bene tolerante debemus cæteris paribus cum fortioribus extingnentibus procedere, quã caumate existente paruo & uirtute non bene tolerante: oportet enim quòd gradus, & potentia frigiditatis extinguẽtis sit gradus, & potentiæ caloris extinguendi proportionatus.

Quòd si inuenis virtutẽ deficientẽ sis occupatus in æquando complexionem contrariam ei: quare infrigida eam, & vi-

viuifica virtutem cum cibo. Cumque fit fortis per viuificationem fuam, et uincit contrarium fuum, redi ad caufam.

In parte pñti Auic. remouet dubium circa primum dictum. Diceret.n.quis, quamuis medicus extinxerit febrem, & uiuificauerit uirtutem cum cibo: tñ adhuc æger non erit curatus: cũ remaneat humor a quo pendet febris: quid ergo tuuc erit agẽdum? Rñdet quòd cũ tu feceris hæc, redi ad caufam.f.ad humorem digerendum, aut euacuandũ fm quòd erit expedieus. Dicit ergo quòd fi inueneris uirtutem deficientem.f.aut ex parte refifteotiæ ægri pp caufas fuprafcriptas: aut uehementiam caloris febrilis fis occupatus in quietando complexionem contrariam ei.f.ægro in extinguendo caliditatem febrilem: quare infrigida eam.f.complexionem febrilem: & viuifica.i.conforta uirtutem cum cibo, non curãdo de humore, q̃ duo fiunt cura coacta. Cumq; virtus fit fortis per uiuificationẽ fuam.i.per cibi affumptionem, & uincit cõtrarium fuum.i.calorem febrilẽ redi ad caufam.i.ad humorem ad ipfum digerendũ, & euacuandum. hæc.n.eft cura regularis. quia humore digefto & euacuato facile ceffat febris cum ipfa pẽdeat ab humore in effe, & in cnnferuari: quo non remoto, non poteft integre curari.

Sed dubitatur de primo dicto. Nã huius contrarium dicit Gal.10.therapeuticæ. primo cap. vbi dicit primum prædictorum.f.fanate febrem, & contemnere cãm non laudatur. Pro concordia Auic.& Gale. dicit Francifcus de pedemontium ꝙ Gal. vult quòd non intendatur ita ad unum, quòd non intendatur ad aliud. Hæc rñfio vt bene dicit Gentilis non eft ad mentẽ Galeni. quia hoc eft tertium membrum diuifionis.f. intendere plus ad unum, reliquum non omittendo. Sed pro horum cõcordia fciendum quòd Gal. loco allegato fic dicit ad literam. Scrutatin uero diligentiæ utiq; tibi generabitur diuidenti totam intẽtionem in tres has fcrutariones. Primum ntrum ne febris eft fola fananda, te contemnente caufam, aut cã abfcindenda te nullam curam febris hñte, uel plurimum auxiliorũ ad alterutrum eorum eft faciendum, nõ aũt reliquum negligendũ. Deinde dicit. igitur primum quidem prædictorum non laudatur, fi.n. quibufcunq; fanauerimus auxilijs id febris quod femper generatur, hæc nobis augebunt caufam, quę facit eam nec interimemus unquam gñationem eius, nec magnitudinem deftruemus. nam & generatio fequitur fpeciem cãæ q̃ facit eam, & magnitudn illi coaugebitur. Ex quibus uerbis elicimus triplicem fcrutationem. Prima ut intendamus febri omnibus auxilijs omnino cã neglecta. Secunda ut attendamus caufæ omnibus auxilijs oĩo febre neglecta. Tertia ut utriq; attendamus notabiliter fed principalius, uni quã alteri. Sed pro concordia Auic.& Gal. dicamus quòd attendere febri, neglecta caufa poteft effe dupliciter. Vno modo quòd oĩbus, aut fere omnibus auxilijs intendamus febri omnino caufa neglecta. vtputa cum potu aquæ frigide, balneo, eiufdem epithematibus capiti, & cordi, & bepati. Et breuiter omnib. auxilijs quæ præcipiuntur ab Auic. inferius in capitulo cnrationis febrium acutarũ: & nihil faciamus circa caufam. Et hic modus non laudatur a Gal. Nam auxilia quæ faciemus ratione febris augebunt putredinem oppilando, & uaporum putridorum trãfpirationem prohibendo, & putredo aucta augebit febrem. Et quòd hoc fit verom uide textum Galeni fupra pofitum. Si enim quibufcunque fanauerimus auxilijs &c. Secundo poffumus intendere febri pluribus auxilijs, nou tñ omnibus. Vitabimus.n. illa quæ verifimiliter poffunt augere caufam. Sicut exempli gratia, balneationem in aqua frigida, fed folum ipfam dabimus in potu, nihil tñ proprium faciẽdo circa caufam. Et hic modus placeat Auic. in parte præfenti quem non uituperat Gal. Nam tertius modus Galeni multum differt ab hoc. Nam fm illum modum notabiliter attendimus utriq;: fed principalius uni, quàm alteri: ficut exempli gratia, uolentes attendere magis febri quàm caufæ, cã non neglecta daremus aquam hordei notabiliter frigidam in magna quantitate, aut daremus fyrup. acetofum cum aqua ualde frigida mixtum in notabili quantitate. Et econtra volentes magis attendere humori quàm febri nõ neglecta febre daremus aquam hordei, aut endiuię calidam cum oxymelite fimplici, aut oxymelite compofito. Si aũt uellemus magis attendere humori quafi oĩno febre neglecta daremus oxymel fimplex, aut compofitũ in phlegmatica cũ aqua feniculi. Et ex his patet concordia & modus prncedendi cũ his intentionib᷒.

Et cum tu infrigidas de iftis febribus: tunc non infrigides eam cum eo in quo funt ftypticitas, et exiccatio: ficut funt trochifci infrigidantes, nifi poft digeftionem, & euacuationem.

In hac parte quæ eft una de quinq; principalibus partib᷒ huius capituli ponit cum quibus dictæ intentiones perficiant ponendo in ufu earum cañ. Et habet tres partes. In prima ponit unum canonem in ufu infrigidantium, q̃ debentur febri. In fecunda ponit duo documenta. In tertia redit ad ponendũ canonem tam circa euacuationem q̃ circa infrigidationem. fecũda ibi§ Et fcias ꝙ cura feb.§ tertia ibi§ Et prouide.§ In prima parte dicit. qñ tu infrigidas aliquã de iftis febrib. nõ infrigides eã cum aliquo in quo fit ftypticitas, & exiccatio ficut funt trochifci infrigidantes, qui funt ftyptici fm plurimum nifi digefta materia, & pro parte euacuata. Notandum circa partem pñtem ꝙ Auic. ante digeftionem, & minorationem materię prohibet infrigidationem cum frigidis ficcis, & ftypticis. non aũt probibet infrigidationem cum frigidis & ficcis abfq; notabili ftypticitate ficut eft acetum uini. prohibet aũt frigida ftyptica, ficut funt trochifci de fpodio de berberis & fimiles. Nam trochifci frigidi ab auctoribus defcripti fm plurimum funt ftyptici. Nocent autem hmõi ftyptica immobilitando materiam, necnon claudendo ductus, & uias per quas debet fieri euacuatio. licet igitur ftantibus duabus intentionibus una infrigidandi ratione febris, altera digerendi, & euacuãdi ratione humoris: fit aliqñ maior intentio ad febrem pp uehementiã inflammationis, quàm ad humorem. Attamen non debemus infrigidare cũ his ftypticis, q̃ noceãt magis prohibendo digeftionem, & euacuationem propter ftypticitatem, quàm iuuent infrigidãdo. Et ẽt quia non tã faciliter alijs paribus penetrant infrigidando ufq; ad uenas diftãtes a ftomacho: & ꝑcipue trochifci, ficut fyrupi, & aquæ nõ ftypticæ. De trochifcis tñ erit fpeciale dubium in fine capituli qualiter conferant, aut non conferãt in febribus, & q̃ fuit necefsitas eorum. Notandum fecundo ꝙ cũ dicimus non effe infrigidandum cum ftypticis ante digeftionem, & euacuationem: intelligimus merito duarũ intentionum generaliũ dictarum. non.n. eft dubium ꝙ aliqñ merito nimiæ fluxibilitatis contingentis in principio febriũ putridarũ, conueniunt ftyptica: eft.n. tunc eorũ maius iuuamentum prohibendo cafum uirtutis, quàm nocumentum, prohibendo digeftionẽ materię.

Sed quia zuccarum rofatum multotiens a medicis conceditur in febrib. putridis. Solet hic dubitari utrum conueniat in principio putridarum nondum digefta, aut minorata materia. Et arguit quòd fic, quia practicantes cõiter concedunt ipfum, & iuleb rofatum diftemperantes ipfum cum aqua. Præterea Auic. in principio de cura phlegmaticæ a principio concedit fecaniabim, quod eft cõditum de rofis cum zuccaro, aut melle: & fic eft mel rofatum, aut zuccarum rof. Præterea Rafis.16. Continentis in almeliletu. ergo multo magis cõcedendum eft in principio feb. Amplius apud Mefuẽ in antidotario confortat ftomachum, & cor quorum confortationem maxime in febribus intendimus. Et apud Auic.5.cano.tracta.7. iuuat ad febrem. Amplius zuccarum rof. per zuccarum abftergit, per rofas infrigidat, & lenit uentrem, & confortat, & ad lenitionem iuuat zuccarum fua abfterfione.

In oppofitum eft Auic. in parte præfenti. Non infrigides cũ eo in quo eft ftypticitas, & exiccatin; fed in zuccaro rof. funt hæc duo. Item Raf. tertio tracta. Almã. loquens de zucca. rof. dicit ꝙ qui patiuntut calorem, & ardorem nullo modo ipfum comedere debent maxime fi æftas fuerit: calefacit enim & fitim affert, licet Simon inuaenfis innuat quòd translator errauit: quia loqutur Rafis de melle rofa. &, credo quòd errauit: vt patet ex textu fequenti. dicit enim Simon quòd in textu arabico principium capituli noo dicit zuccarum rofatum: fed fecaniabin, quod eft commune ad illud quod fit de zuccaro, & melle. Et ideo dicit Rafis in fine quòd fi necefsitas cogit dare fecaniabin ad abftergẽdum ftomachum in calefactis, detur illud quod eft factum de zuccarn, innuens ꝙ nocumenta quæ dixit fiunt ab illo quod eft factum cum melle, & hoc eft calidum.

Pro folutione huius dubij præmittendum eft quòd fecaniabim arabice eft rofæ conditæ fiue cum zuccaro, fiue cum melle. Eft itaq; duplex. fcilicet zuccarum rofatum, & mel rofatum. Defcriptio zuccari rofati. Recip. foliorum rofarum albarum, aut rubearũ partem unam, expandantur fuper tabula in umbra

ufque

usque dum superfluum humiditatum resoluatur:& sint rosæ habentes mediocritatem inter completionem, & acerbitatem. terant in uase lapideo. deinde proijeiatur super eas zuccari tabarzet.i.albissimi,& depuratissimi triplum põderis earum. reponant in uase uitreo, & obturet os eius cum pergameno: & opponat soli mensibus tribus omni die sæpe agitando cum pistello, uel spatula. deinde remoueat a sole & reseruetur. Et quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de cõpletione,& est magis stypticum. Et quidã non terunt rosas sed incidunt cum forficibus, & fricant manibus fricatione ultima rosas & zuccharum: deinde exponũt soli. Mel rosatum sic fit. Recip. foliorum rosarũ præparatarum, ut supra partem unam: mellis partes tres. coquant cum facilitate sicut oportet. Et sunt qui ponunt mellis & succi rosarum partes æquales, & non ponunt ex folijs aliquid. Et sunt qui ponunt foliorum rosarum partẽ.i.5.succi eius partem.i.5.mellis partes tres. Primum est magis confortatiuum,& minus lenitiuum. Secundũ minus confortatiuum, magis abstersiuum, & plus solutiuum. Tertium uero est medium inter hæc, & præstantius forte est cæteris. Et mel rosatum factum cum folijs est duplex, quoddã colatum a rosis,& est minus stypticũ,& minus cõfortatiuũ. Quoddã non colatum,& est magis stypticũ,& magis confortatiuum. Sed iuleb rosatum fit ex aquæ infusionis, aut distillationis rosarũm lib.3.zuccari optimi lib.2.bulliant cum facilitate usq; ad sufficientẽ inspissationẽ. Et qđ fit ex rosis recentibus est magis lẽitiuum: sed ex siccis, aut aqua rosata est magis stypticũ. Et ex his manifesta est uirtus zuccari rosati. declinat enim leuiter ad frigidũ,& est magis siccum q̃ frigidũ eo ꝙ zuccarum tabarzet ponit quasi tẽperatũ in utraq; ꝯtrarietate, licet sit discordia de eius cõplexione. Rosæ autẽ sunt frigidæ in primo, siccæ in secundo, quare,&c. Est tamen dr̃ia ex parte rosatum, Nã albę sunt frigidiores, quã rubeę, sed minus cordiales: & cõpletæ minus frigidæ & minus stypticæ quã non cõpletæ. Et syluestres sunt frigidiores, ficciores & magis stypticæ domesticis: & similiter rosæ siccæ quã recentes. Succus tñ rosarum est calidus & siccus,& resolutiuus, abstersiuus, aperitiuus oppilationum. Similiter est dr̃ia ex parte zuccari, nã rubeum notabiliter declinat ad calidũ,& est magis abstersiuũ.

Sed zuccarum duarum coctarum est medium inter hæc: zuccarum tñ rosatum deber fieri ex zuccaro depuratissimo ꝑ trinã decoctionẽ, aliter forte declinaret ad calidum. Mel autẽ rosatũ est calidũ, & siccũ,& calidius est illud quod fit cũ succo rosarum,& minus stypticũ. Iuleb autẽ rosatũ est in uirtute zuccari rosati, sed minus stypticum: & magis lenitiuum est illud quod fit cum aqua infusionis, q̃ illud quod fit cum aqua distillationis. Et zuccatum rosatum antiquum est magis stypticum quàm nouum: & nouum est magis abstersiuum, & cordiale, & aliqualiter solutiuum.

His ita præmissis pro solutione dubij ponuntur istæ conclusiones. Prima in nulla febre fortis inflammationis competit zucearum rosatum: quia non est proportionatũ infrigidãs. nam si aqua cucumeris aliquando in eis inflammatur quinto colliget, multo magis zuccarum rosatũ. Secunda conclusio, zuccarum rosatum quantum ad duas intentiones generales non competit in febribus putridis ante digestionem, & euacuationem. probatur primo, quia nullus auctorum concedit ipsum in principio, Cũ enim auctores nominent plurima cõuenientia in principio febrium putridarum de zuccaro rosato nunquã fecerunt mentionẽ: & locus ab auctoritate negatiue tenet in practica medicinę, nisi manifesta ratio aut experientia sit in contrarium: Ratione autẽ ꝯfirmatur, quia styptica nõ conueniunt a principio ratione digestionis cum uias oppilẽt, & materias faciant ineptas euacuationi. Nec etiam conuenit ratione euacuationis materiæ: quia a principio nõ debet fieri euacuatio cum re quæ succedat cũ stypticitate: unde mirabolani prohibẽtur ab initio ut post apparebit. Tertia conclusio. zuccarum rosatum aliqñ conuenit a principio ratione cõfortationis stomachi, aut cordis: quia aliqñ indigemus in principio febrium: & ꝓprie ubi sit aliqua materia subtilis euacuãda: ꝓpea in phlegmatica aliqñ cõceditur mel rosatũ ab initio.

Quarta conclusio: digesta materia, & minorata zuccarum rosatum conuenit in febribus putridis, & proprie in declinatione cum opus est confortare membra lassata ex ægritudine, & præcedentibus solutiuis. Ad rationes in oppositum rñdetur: Ad primam quòd practicantes aliqñ male operantur.

Ad secũdũ concedit aliqñ mel rosa. in phlegmatica coactæ intentione confortationis stomachi: & minus nocumẽtum facit quando pendet ab humore subtili. Ad tertium dicitur quòd Rasis concedit ipsum in almelileti sequente febrem. Et ad reliquas rationes ex his quæ dicta sunt facilis est rñsio.

Et scias quòd cura febris putridæ est diuersa à curatione febris hecticæ. curatio enim hecticæ est contenta super contrarietatem ægritudinis: & curatio febris putridæ non est contẽta super contrarietatem ægritudinis tantum: immo super abscisionem causæ eius: quamuis illud quod est conueniens ægritudini, & cibationi sit amicum uirtuti ex parte sui scilicet uirtutis: & inimicum virtuti ex parte sui, scilicet virtutis: & inimicum virtuti ex parte quoniam est amicum inimico eius, & est materia, quare est adiuuans vtramque earũ: quamobrẽ indigemus in regimine eius canone: & nos singulare capitulũ ei, si deus voluerit, faciemus.

Hic Auic. ponit duo documẽta: & sic diuit in partes duas. In prima ponit primũ. In secunda ßm secũda ibi § Et scias ꝙ nõ est tibi. § De prima parte dicit, ꝙ cura febris putridæ est ualde diuersa a cura febris hecticæ: quia cura febris hecticæ est contẽta sup una ꝯtrarietate tñ: q̃a sufficit sola infrigidatio. Sed cura putridę ultra ꝯtrarietatem ægritudinis oportet ꝙ fiat cũ abscisione causę eius a qua depẽdet: quãuis sit et alia dr̃ia.s. ex parte cibationis, & infrigidationis: qm̃ illud ꝙ est cõueniens ægritudini & cibationi.s. infrigidatio, & cibi exhibitio est amicũ uirtuti ex parte sui.s. uirtutis: quia uirtus ꝯfortat ꝑ infrigidationẽ rectificãtẽ cõplexionẽ quæ est instr̃m uirtutis, & per cibationẽ restaurãtẽ spiritus & sanguinẽ. Est etiã ex parte sibi.s. uirtuti inimicũ, quia est amicũ inimico eius.s. materiei a qua pendet putrida feb. quia infrigidatio multotiens incrudat materiã, & cibus auget ipsam: quare sequit ꝙ infrigidatio & cibatio est adiuuans utrunq;.s. uirtutem, & materiam. Et ideo ꝓp hanc cõtrarietatẽ indigemus in usu ciborũ in putrida feb. cañ. siue regula supple magis quã in usu ciborum ĩ hectica. Et ideo nos Auicen. faciemus de cibatione febricitantiũ singulare capitulum statim post præsens capitulum: ut cibemus febricitantes cum minori nocumento q̃ sit possibile. Notandum primo ꝙ quia feb. hectica est feb. facta & non habet cãm corpori intrinsecã a qua pendeat speciali dependentia. ideo circa causæ remotionem inquantum talis febris, non oportet sollicitari, sed oportet ipsam extinguere cum cõtrario.s. infrigidante: sicut dicet in capitulo proprio. Febris autem putrida ut huiusmodi habet cãm ad intra corpus, a qua dependet speciali depẽdentia: qua ꝓp oportet ipsius cãm abscindere iuxta superius dicta, & cum hoc infrigidare ßm ꝙ est expediens. Notandũ secundo ꝙ licet Auic. statim dixerit quòd infrigidatio & cibatio ex parte amicant uirtuti: quia infrigidatio rectificat cõplexionẽ, & cibatio auget sanguinem, & spiritus, ex parte inimicant uirtuti: quia amicant inimico eius.s. materiæ incrudando & augendo ipsam. non dixit tamen se uelle dare cañ. quibus infrigidemus cum minori nocumento possibili: sed solum se facturum capitulum generale, ut cibemus cum minori nocumẽto possibili eo, quòd cañ. circa infrigidationem iam incepit ꝓsequi, & prosequitur in præsenti capitulo.

Et scias quòd non est tibi possibile curare febrem nisi cognoueris eam: quod si ignoraueris: tunc subtilia regimen.

In parte præsenti ponit tertium canonem, siue tertium documentum dicens duo. Primum quòd non est tibi possibile ut cures febrem, nisi postquàm cognoueris eam. Secundum, quòd si ignoraueris eam tunc subtilia regimen. Primum sic intelligitur quòd non est possibile, ut cures febrem cum proprijs secũdum quòd oportet nisi a casu: nisi post integram eius cognitionem. Vnde non sufficit scire genus ægritudinis, nec speciem: sed oportet scire utrum materia sit grossa, uel subtilis cruda, uel digesta, multa uel pauca, quanta sit febris, & sic de cæteris dispositionibus: quarum sermo præcessit in capitulo de signis accidentium febrium. In secundo dicto Auice. respõdet tacitæ quæstioni. Posset enim quis quærere cũ ignorauero ægritudinẽ: sicut sæpe mihi cõtingit, debeo ne aliquid facere? Dicit quòd tu debes subtiliare diætam: in subtiliando. n. non potest esse error: cum quilibet æger debeat subtilius diæ-

tari, quàm tpe sanitatis, saltem in vna cibatione: cum virtus sit debilior, & etiam sm plurimum in toto ægritudinis processu præcipue in ægritudinibus materialibus debet subtilius diętari, quàm tpe sanitatis. Et hoc dictum conforme est sententiæ Auic. quarta primi dicẽtis: quòd cum tu ignoras ægritudinem committe eam naturæ qm aut superabit, aut manifestabit: attenuando namq; diætam committimus ægritudinem naturæ. ipsa.n. cibo non impedita mouebitur contra ægritudinem. vnde eam aut superabit, aut saltem manifestabit. Sed dices hæc diæta quantum debet esse subtilis: Rñdeo quòd hoc nõ potest determinari: sed respice ad uirtutem tunc præsentem, & ad ægri consuetudinem, & cæteras conditiones quæ possunt esse pro tunc tibi manifestæ. sm plurimum tamen minus errabis, si ordinaueris sibi diætam mediam, quæ est prisana hordeacea tẽpore nostro in brodio pulli, aut panis lotus in eodem. Non enim tempore nostro propter hominum consuetudinem multæ comestioni, oportet ita attenuare diætam sicut præceperunt antiqui. Cum hac.n. diæta media minus potes errare quàm si tu ordinaueris diętam extremam: cum extrema magis distent inter se, quàm medium ab extremis. Secundo quæreres quanto tpe licet stare in hac ignorantia. Rñdeo ꝙ Rasis. 16. continẽtis tibi assignat tempus duorum dierum. cui Auic. consentit in hac fen. in cap. de febrib. compositis, vbi dicit. Turpe est medico cognoscenti significationes cuiuscuuq; febris non cognoscere earum complexionem a prima die, uel a secunda. Tertio quæreres translatis duobus diebus si non cognouero eam, quid mihi agendum est. Rñdeo quòd debes quærere socium: ꝙ si forte eum nõ possis habere, facias aliqua communia quæ ita possint prodesse, quòd non obesse sicut clysteria communia, exhibe syrupum acetosum cum aqua zucchari, & similia.

Et prouide ne occurrat paroxysmo, nisi vẽtrẽ hẽat vacuũ.

Hic Auic. redit ad cañ. & primo ponit canones magis concernentes opus contra materias cões. secundo magis concernentes opus contra calorem febrilẽ. tertio ponit canones magis concernentes opus contra materias proprias febriũ. secunda ibi § Et non prohibeas ei aquam. § tertia ibi § Et cum administraueris istos. § Canones autem cõiter dati contra materiam quidam sunt ad prohibendum impedimẽta digestionis, & euacuationis: quidam directe respiciunt euacuationem. Hæc pars diuiditur in tot partes quot sunt canones. partes patebunt legendo literam. Primus canon est de prohibendo impediẽs digestionem, & euacuationem materiæ. Et dicit, prouide nę æger occurrat paroxysmo nisi uentrem habeat vacuum. Et per uentrem intelligite tam stomachum, q̃ intestina inferiora. hæc enim regulariter operando debent esse uacua ante aduentum paroxysmi, & exacerbationis. Nõ dico quòd omnia intestina, & grossa & subtilia debeant esse uacua: hoc.n. esset ualde difficile, & raro contingens ẽt si æger abstineret a cibo per 12. horas, aut plures ante aduentum paroxysmi. Ratio autem canonis est: quia cibus in stomacho corrumpitur a paroxysmo superueniente, & corruptus suggerit materiam morbo. Et secũdo natura circa cibum occupata non potest uacare digestioni, & resolutioni materiæ. feces autẽ in intestinis repertæ in magna copia euaporantes per actionem caloris febrilis addũt inflammationem, & iuuãt ad corruptionem cibi, chyli, & humoris. Et ex his patet quõ hic canon est ad prohibendum ea quæ possent impedire materiæ digestionem, & euacuationem. prãpterea pro huiusmodi canonis obseruatione multis fecib. existẽtibus in intestinis ipsas educimus cum suppositorio, aut clisteri lenitiuo: & similiter ante aduentum paroxysmi cibamus tanto tpe in quo verisimiliter cibus sit digestus in aduentu paroxysmi: & hæc omnia intelligantur cura regulari. Nam cura coacta multotiens ab hmõi canonis executione impedimur.

Et non moueas in die paroxysmi aliquid quantum poßibile est tibi, neque cures febrem.

Hic est secundus canon in quo dicitur quòd non moueas in die paroxysmi aliquid. s. euacuãdo materiam quantum est tibi possibile. Et subdit incidentaliter quòd in tali die non cures febrem. De prima parte canonis statim erit dubiũ cuius decisio declarabit ipsam. Sed est sciendum pro notitia secundæ partis licet de hoc erit specialis sermo inferius ubi dicit Auic. ꝙ non debemus frangere paroxysmum: ẽt cum iuleb. Auic. hic remouet errorem quorundam medicorum qui fere in omni febre etiam mediocris intensionis q̃ primum in paroxysmum, & exacerbatione properant ad epithemata infrigidãtia circa caput, cor, hepar, renes & cętera membra exteriora: quorum error est non paruus. Nam oppilando poros, ingrossando materiam prolongant paroxysmos: cum oporteat materiam paroxysmalem transpirare per poros. Non.n. opus est ut faciamus hæc nisi in febribus acutis in quibus timemus corporis arefactionem. Et si omnino uelint hęc approximare ut uideant plura facere, melius est ut approximent in hora quietis ad extinctionem caliditatis superfluæ in membris illis forte fouẽtis febrem, & reaggregantis materiam pro sequẽtibus paroxysmis. De his autem quæ sumuntur pro curatione febris tpe paroxysmi sicut aqua cocta, iuleb, & similia erit specialis sermo ĩferius qñ, & in quibus casibus conueniant, & qualia debeant esse.

Sed pro declaratione primæ partis dubitatur utrum medicus debeat euacuare in die paroxysmi. arguit quòd sic. Primo quædam febres sunt paroxysmantes omni die in quibus necessaria est euacuatio. ergo &c. Secundo in febrib' continuis, siue sint continuæ proportionales. siue conclusæ oportet euacuare. & certum est ꝙ nõ põt fieri nisi in die paroxysmi: immo non nisi in hora afflictionis. Et confirmatur, quia in cõtinuis licet euacuare hora afflictionis. ergo multo magis in interpolatis licebit euacuare hora afflictionis. tenet cõsequentia, cum in cõtinuis sit uirtus debilior, maior ebullitio, & agitatio q̃ in interpolatis quæ omnia in euacuando timentur. Tertio medicus tunc debet euacuare qñ materia est maxime apta motui: sed in paroxysmo est magis apta motui, quàm tẽpore quietis: quod manifestum est: cum tunc maxime agitetur, & cõmoueatur. Et confirmatur, quia propter hanc causam plures medici in quartana præcipiunt euacuationem inchoante paroxysmo.

Amplius propter hanc causam quidam phlebothomant quartanarios in reuolutione lunæ. Præterea. Dixit Gal. prima aphorismorũ aphorismo secundo ꝙ medicus debet mouere hora motus humoris: sed hora motus humoris est hora qua mouetur ad paroxysmãdum. Quarto principaliter medicus debet esse imitator naturæ, & sic debet euacuare eo tpe quo natura euacuat: sed natura criticat, & euacuat in paroxysmo: tertio de crisi. Quinto, qñcuuq; natura tentat euacuationem adiuuãda est. sed frequenter natura tẽtat euacuationem in principijs paroxysmorum & proprie per uomitum, quare est iuuanda. Et confirmatur hoc idem de intentione Auic. in præsenti capitulo. & secundo aphor. Vndecunque natura repetit inde ducere oportet &c. Sexto. sudor frequentior, & electiue à medicis prouocar in paroxysmo: & similiter euacuatio insensibilis per poros cutis cum fricantibus. Septimo. medici frequenter coguntur euacuare in paroxysmis, & exacerbationibus timore apostematis, aut cum materia fuerit furiosa, aut uenenosa, & in omnibus casibus in quibus nõ dantur induciæ. Vltimo arguitur auctoritate Rasis. 16. continentis. cap. vltimo, & ratione eiusdem. Dicit.n. quòd euacuatio quę non debet fieri in hora paroxysmi est euacuatio per fluxum uẽtris: sed euacuatio per uomitum põt fieri: & assignat causam in his uerbis: utendum est euacuatione in temporibus paroxysmorum per superius: in tẽporibus quietis per inferius: quoniam in temporibus paroxysmi humores sunt turbati declinantes ad superius: & in maiori parte fit vomitus, & fluxus sanguinis narium. Sed in tempore quietis eo quòd tunc natura, & humores quiescunt facilis erit euacuatio per urinam, & egestionem.

Pro solutione dubij præmittẽdum quòd per euacuationem intelligimus quancunq; euacuationem sensibilem, aut insensibilem. Et per diem paroxysmi possumus intelligere diem. s. 24 horarũ in qua accidit paroxysmus: & ẽt horã afflictionis ipsius paroxysmi: & de utroque modo est sermo apud Auic. Notandum secundo quòd duplex est cura, quædam regularis & est cum iuuamento notabili absque notabili nocumento: & econtra coacta fit cum notabili iuuamento, & notabili nocumento: sed iuuamentum est maius nocumento.

His p̃missis sit hæc prima conclusio. in interpolatis pro euacuatione eligẽda est dies quietis & si habeat plures dies quietis eligẽda est magis distans ab hora febris pręterq̃ in euacuatione q̃ est per poros cutis. vñ in quartana eligimus tertiã diẽ à die paroxysmi: & siſr ĩ quintana. Dixi præterq̃ in euacuatione quæ est per poros cutis: nam sm plurimũ sudor paroxysmalis, & criticus sunt in declinatione paroxysmi prouocandi: & similiter

similiter euacuatio insensibilis per poros cutis. & si interpolata inuadit quotidie eligeuda est hora quietis: conclusio probatur, cum tunc uirtus sit magis tolerans, & corpus minus resolubile, & humores minus agitabiles, & corpus minus á pharmaco iflammabile: & etiam quia in hora periodi materia mouetur á centro ad circunferentiam & pharmacum trahit á circunferentia ad cẽtrum. Secunda conclusio, in cõtinuis proportionalibus eligenda est hora tẽporis. sed in conclusis hora frigidior diei: sicut hora matutina: in his enim horis corpus est minus inflammabile, & resolubile: & humores minus agitabiles, & uirtus magis tolerans. Tertia conclusio, quacunq; hora natura tentauerit aliquam euacuationem p aliquam regionem, si natura non fuerit potens ad complendum eam est, adiuuanda per eandem regionem. hæc conclusio est de intentione Auic. in præsenti capitulo. Estq; apho. secundæ particulæ, Vndecunq; natura repetit inde ducere oportet per conuenientes regiones. Quarta conclusio, aliquando medicus cogitur, & debet in hora paroxysmi, & exacerbationis phlebothomare, & pharmacare, & alijs modis euacuare, gratia maioris nocumenti euitandi, quàm sit nocumentum consequens euacuationem. conclusio manifesta est: cum aliquàdo fere subito oporteat phlebothomare, gratia apostematis euitandi n membro nobili: & aliquando oporteat materias furiosas, aut uenenosas subito educere, & sic de alijs euacuationibus posset exemplificari. Et aliquando materiæ sunt ita propinquæ uijs ductuum ꝙ sine magna molestia ægri possunt educi cum leui elysteri, aut leui uomitiuo: & si in hoc casu esset cognitũ posset regulariter euacuare quacunque hora.

His ita determinatis superest ut respondeamus ad rationes in contrarium. Ad primam & secundam ex dictis patet solutio. Sed ad confirmationem negatur ista consequentia. in continuis debemus euacuare tempore afflictionis. ergo multo magis in interpolatis. Nam quamuis uirtus sit fortior, & corpus minus inflãmabile in interpolatis quàm in continuis, & in summa minus noceret euacuatio: tamen quia debemus semper eligere maius bonum & uitare maius malũ: debemus in interpolatis eligere horam quietiorem in qua non est afflictio: sed in continuis non possumus istud facere cum corpus semper febriat: eligimus tamen horam minoris febris. Ad tertiam rationem dicitur ꝙ in periodo natura est magis apta motui: sed ille motus est cõtra motum euacuationis pharmaci, & cum hoc sunt alia nocumenta dicta in probationibus cõclusionum. Ad confirmationem ꝙ quidam curant quartanarios dando solutiuum in principio paroxysmi. Respondetur ꝙ licet aliquando succedat: immo hoc modo curaui meipsum á quartana: ut plurimum tamen non succedit & maiora sequunt nocumenta quàm iuuamenta. Ad aliam confirmationem de illis qui phlebothomãt quartanarios in reuolutione lunæ, ego quantum est in me illam phlebothomiam uitupero; nec uidi aliquẽ, nec audiui qui ex illa phlebothomia iuuaretur: sed bene multis nocuit. Ad aliam confirmationem de Gal. dicente ꝙ debet fieri euacuatio hora motus humoris. Respondetur ꝙ hora motus humoris de qua loquitur non est hora paroxysmi, qui est motus præter naturalis: sed est hora motus naturalis unde unicuique humori est aliqua hora diei attributa: phlegmati enim prima hora noctis inclusiue usq; ad sextam, sed melancholiæ a sexta usq; ad duodecimam. sanguini uero a duodecima usq; ad decimamoctauam: sed eholeræ, a decimaoctaua usq; ad uigesimamquartam. In his enim horis si apte possent fieri euacuationes essent humores paratiores euacuationi.

Ad quartum respondetur, sed Marsilium ꝙ medicum debere imitari naturam, non intelligitur ꝙ medieus ita operetur semper sicut natura, immo intelligimus ꝙ medicus debet agere id quod est melius naturæ. nũc autem quia melius est naturę ꝙ fiat euacnatio in hora quietis: ideo hoe debet facere medicus: hoc modo imitatur naturã. Hæc tamen solutio non est ad mentem ponentium dictum illud. Aliter dicitur ꝙ medicus debet imitari naturam inquantum potest. Vnde si medicus posset operari cum instrumentis quibus utitur natura. s. cum calore naturali, & uillis membrorum: tunc forte deberet facere euacuationem hora paroxysmi, sicut facit natura. sed quia non potest uti his instrumẽtis, quibus utitẽ natura: immo oportet ꝙ utatur pharmaco aut phlebothomia quæ calefaciũt & agitant humores, & debilitãt. ideo debet facere euacuationem in hora quietis, in qua sunt apta minus sequi hæc nocumenta. Aliter & clarius dieitur, ꝙ medicus debet imitari naturam mere naturaliter operantem inquantum potest. nũc uero quia natura facit fortia accidentia, & motus uirtuti molestos: sicut quotidie uidemus in crisi: quæ omnia ueniunt præter intentionem naturæ, ideo medicus non debet in hoc imitari naturam: quia non mere naturaliter operatur, immo hoc facit natura tẽpore paroxysmi stimulata a forti impressione materiæ pp quam stimulationem mouetur ad euacuationem. In tempore autem quietis, quia non est stimulata, non mouet ad crisim. Medicus itaq; non debet ipsam in hoc imitari: quia non agit mere naturaliter: immo debet facere euacuationem cum minori nocumento possibili. hoc autem fiet in die quietis. Ad quintum, & sextum cum confirmationibus suis patet responsio ex his quæ dicta sunt in determinatione quæstionis. Ad septimum dicitur argumentũ illud procedere. Nam sicut dictum fuit in determinatione quæstionis: oportet aliquando in paroxysmis & exacerbationibus phlebothomare, & pharmacare cum ægritudo non dat inducias usq; ad horam quietis aut minoris tẽporis. Propterea dixit Auic. in cañ. Non moueas in die paroxysmi quantum est possibile: quia aliquando non est possibile sicut determinatum fuit in quæstione.

Ad ultimum dicitur ꝙ intentio Rasis. 16, continentis fuit ꝙ medicus debet adiuuare naturam in quibus deficit. & quia natura in tempore paroxysmi pluries tentat euacuationem per uomitum, quã per secessum a cuius complemento frequenter deficit, oportet medicum ipsam adiuuare. Quòd autem hoc sit uerum manifestum est. nam in cholericis quorum materia leuigat ad os stomachi frequenter accidit inclinatio ad uomitum. In phlegmaticis similiter propter multitudinem plegmatis, reperti in stomacho. Similiter in melãcholicis propter communitatem splenis ad os stomachi mediante uena deferẽte melancholiam ad os stomachi sed non ita frequenter in paroxysmis inclinatur ad fluxum uentris. Similiter fluxus sanguinis narium frequentius prouocatur in paroxysmis quã quicunque alius fluxus sanguineus: ideo medieus frequentius debet adiuuare naturam ad has duas euacuationes, quã ad alias tempore paroxysmi, & semper cum leuibus, Si autem natura nullam istarum euacuationum tentaret medicus non debet ipsam inchoare nisi coacte gratia minoris nocumenti euitandi: & sic est finis, &c,

Et oportet vt obserues in omnibus illis dispositionem virtutis: quòd si fuerit fortis, & fuerit illud quod vincit sanguis, aut cum humore qui vincit sanguis: tunc phlebothomia est magis conueniens, & proprie cum vrina est rubea grossa, non citrina ignea ex qua timeatur apud phlebothomiam victoria choleræ, & acuitas eius,

Hic est tertius canon, & est cum quatuor alijs sequentibus principaliter de euacuatione materierum, quæ communiter peccant in febrientibus præter naturam propriam febrium; quarum euacuatio a medicis dicitur exiccatio. Et iste primus canon de phlebothomia cum quatuor alijs sequentibus sunt magis speciales præcedẽtibus: quia sunt de speciali modo euacuationis scilicet phlebothomia, lenitione uentris, prouocatione urinę, prouocatione sudoris, & prouocatione uomitus. Et dicit primo ꝙ in omnibus illis febrientibus febre putrida oportet ut obserues dispositionem uirtutis: ut non cõtradicat operationi tuæ maxime in phlebothomia, ea enim non consentiente nulla faciẽda est euacuatio: sed maxime phlebothomia. Si ergo uirtus febriẽtis fuerit fortis, & humor qui uincit fuerit sanguis aut cum humore qui uincit fuerit sanguis: tũc phlebothomia est melior res. s. inter euacuationes: & proprie cũ uideris ꝙ urina est rubea, grossa. Sed si fuerit citrina ignea: tunc non est facienda phlebothomia, quia ex ista urina ignea timetur ꝙ apud phlebothomiam sequatur uictoria choleræ, & acuitas eius,

Pro declaratione huius eanonis dubitatur. utrum in qualibet febre humorali competat phlebothomia, Et arguitur ꝙ sic, auctoritate Gal. 11. therap. 15. cap. ubi dicit optimum est uenam incidere non solũ in synochis febribus: sed in omnibus alijs, quæ ex putredine humorum fiunt, Amplius quarta primi, capitulo de phlebothomia: licet phlebothomia non sit necessaria

Medicus quomodo imitetur naturam.

Vtrum in omni humorali febre cõueniat phlebothomia.

cessaria est tamen conueniens: quia efficit ut natura fiat fortis supra residuum materiæ. Et confirmatur: quia quandocunq; sanguis peccat, quanto, aut quali competit phlebothomia alijs non contradicentibus: sed in omni febre sanguis peccat saltē in quali: quia est ita inflammatus ut per ipsum a corde ad alia membra febris deferatur.

In oppositum est Auic. in parte præsenti qui negat phlebothomiam cum urina est acuta ignea.

Febris humoralis si de dicat. Pro solutione huius est sciendum q febris dicitur humoralis, quia pēdet a calefacto esse humorum, siue illi humores sint in corde, siue in alijs membris dummodo uapor calefactus ab illis eleuatus cordi communicetur. Et consequenter feb. dicitur sanguinea quia pendens a calefacto esse sanguinis, & nō calefacto esse aliorum humorum. Et febris aliqua specifice denominatur ab aliquo humore quando pendet a calefacto esse eius, & non alterius. Si uero pendeat a plurium denominatione denominatur ut sanguinea, cholerica &c. Et per calefactum esse humorum in proposito intelligo tam calefactum esse cum putredine, quàm sine putredine. Et ex his infertur quòd si aliqua febris penderet a calefacto esse alicuius humoris, & calefieri sanguinis: non diceremus ipsam sanguineā, nec a sanguine pendere ad intellectum dictum. Nam sic omnis febris esset sanguinea. Et ex his patet quòd in textu per humorem uincentem debemus intelligere illum a cuius calefacto esse pendet feb. & sic sanguinem dicemus uincere si a calefacto esse eius pendeat febris. & si pendeat a calefacto esse alterius humoris, dicemus alium humorem uincere. Et si pendeat a calefacto esse plurium humorū nos dicemus plures humores uincere. s. in comparatione ad alios a quorum calefacto esse non pendet febris. Tunc restat ut videamus quid Auic. intelligat cum dicit quòd cū humore qui uincit fuerit sanguis. Et potest dupliciter intelligi, uno modo quòd ultra humorem in quo fundatur calefactum esse faciens febrem sit in corpore sanguis amplior opportuno, aut in comparatione ad propriū temperamentum, aut amplior quàm debeat esse in isto corpore taliter febriente: siue sanguis sit admixtus peccanti humori, siue non. Secundo modo intelligit quòd cū humore qui uincit fuerit sanguis mixtus. i. secū ad minima diuisus, ut per apertionem uenæ facile cum sanguine egrediatur. Nam quāuis largo modo possemus dicere omnem humorem existētem in uenis esse sanguini mixtum: tamen sic nō intelligitur hic: quia si sit parietibus uenarum adhærens sua uiscositate: aut in ipsarū porositatibus imbibitis sua subtilitate: aut stans in magnis frustis sit in uenis cum sanguine non dicitur sanguini mixtus: & multo minus dicitur mixtus si sit extra cor, & extra uenas, & arterias. Ad hoc ergo quòd humor dicatur mixtus cum

Humor mixtus cō sanguine. sanguine requiritur quòd sit in corde, uenis, aut arterijs cum sanguine ad minima diuisus: ita ut minimum unius tangat minimum alterius. Sed præter hanc conditionem addamus aliā de intentione Dyni, & Gētilis q ille humor qui est admixtus cum sanguine modo suprascripto sit etiam uicinus naturæ sanguinis tam in qualitatibus primis, quàm secundis. i. q non obtineat in latitudine sua gradus cōtrarios naturę & dispositioni sanguinis: sed sit sibi satis proportionalis. Hæc tamen sola cōditio non sufficit. stat enim ipsum paruo tempore stetisse in uenis, ita ut nondum secum potuerit ad minima diuidi: aut forte naturam ipsum separauisse a sanguine sicut aliquando fit in crisibus ante exitum eius a uenis. Sed quando adsunt istæ duæ conditiones: tunc est maxime mixtus cum sanguine: & aptus educi cum euacuatione sanguinis absq; nocimēto. i. absq; hoc q corpus ducatur ad cholericorum ebullitionem, aut ad frigidiorum crudationem, seu cruditatem. Notandum tertio q

Humor uincens. per humorem uincentem non solum debemus intelligere humorem qui actu facit febrem: sed etiam humorem qui stās sub forma causæ antecedentis est de proximo facturus febrē. Non enim solum in continuis facimus phlebothomiam: sed etiā in interpolatis tēpore quietis, quando nullus humor actu putret; ut educamus humorem qui de proximo facturus est febrem. Notandum quarto quòd quando humor faciens febrē est mixtus sanguini sm duas conditiones iam dictas, urina plurimum apparet rubea, grossa, quia per talem mixtionem cum humore putrente fit q quando natura pellit aliquam partem humoris peccātis cum urina, etiam secum pellitur aliqua pars sanguinis ad minima diuisi cū humore illo. Vnde urina tingitur sm exigentiam humoris peccantis: & etiam secundum exigentiā sanguinis qui secum pellitur: & dat urinæ colorem rubeū, & substantiam grossam. Quando autem cum sanguine peccat cholera, aut plurimum dominans in quantitate, aut plurimum distans a natura sanguinis utplurimum non fit urina rubea grossa: sed subtilis ignea, uel notabilis citrinitatis. Similiter quādo esset phlegma plurimum, aut ualde crudum multum distās a natura sanguinis communiter non fit urina rubea, grossa, sed grossa, alba: aut subtilis, alba propter oppilationes, & priuationem digestionis. Similiter quando esset melancholia plurima, aut multum distans a natura sanguinis nō esse urina rubea grossa: sed tendens in fuscedinem nisi forte propter oppilationem fieret subtilis alba. Auicenna autem per hoc quod dixit non citrina ignea: uoluit etiam alios modos urinarum intelligi, qui significant aut humorem multū distare a natura sanguinis aut esse multum superantem sanguinem proportionabiliter in qualitate. Nam in his casibus etiam peccāte sanguine nō debet phlebothomia fieri nisi præcedat purgatio, si aliud indicans non fuerit: nam timetur aut cholericorum ebullitio, aut frigidorum incrudatio.

His præmissis sit hæc prima conclusio. In omni specie febris humoralis potest a principio competere phlebothomia. Nam in cholericis, phlegmaticis, melancholicis tam cōtinuis, quàm interpolatis potest humor faciēs febrem esse mixtus cū sanguine ad intellectum datum, propter quam mixtionē phlebothomia euacuans sanguinem, & humorem peccantem exonerabit uirtutem: unde fiet potentior supra residuum digerendum, & euacuādum: & sic sequetur magnū iuuamentum absq; notabili nocumento. In synochis autem non est dubiū phlebothomiam summe iuuare: & hæc est mens Gal. secūdo therapeuticæ. cap. 15. in auctoritate posita ante oppositum. Secūda conclusio. non in qualibet febre pendente a putredine aliorum humorum a sanguine, etiam constante uirtute conuenit phlebotomia: probatur, nam multæ sunt febres pendētes a putredine aliorum humorum a sanguine: quarum humores non sunt mixti sanguini, nec sunt uicini naturæ sanguinis: & aliquādo multum sanguini dominantur. Vnde euacuato sanguine per phlebotomiam qui est frenum aliorum humorum, & pauco de humore peccante euacuato fiet notabile nocumentum: utputa cholericorum ebullitio, aut frigidorū incrudatio absq; iuuamento notabili. Et ex his patet clarus intellectus multorum textuum quorum aliqui præcipiunt phlebotomiam utputa quando humor peccans est mixtus sanguini propinquus naturæ eius. Aliqui prohibent phlebotomiam, utputa quando non est mixtus sanguini multum distans a natura eius, aut forte minus proportionabiliter excedens ipsum. Non. n. tunc cōuenit phlebotomia nisi ipso humore multum dominante prius euacuato. Et hæc fuit mens Gal. 4. de regimine sanitatis: ubi dixit. quando humor parum distat a natura sanguinis audacter phlebotoma, quando uero plus distat phlebotoma cum reuerētia. i. parum. Quando uero plurimum distat nequaquam.

Et ex his patet solutio ad duo argumenta facta ante oppositum. Sed ad cōfirmationem negatur maior. non. n. quandocunq; sanguis peccat quanto aut quali etiam constante uirtute competit phlebotomia. sic enim in ephemeris & hecticis competeret phlebotomia cum in omnibus calefiat sanguis. si tamē sanguis calefieret caliditate fixa alijs consentientibus cōpeteret phlebotomia.

Deinde fac sequi phlebotomiam solutionem uentris subtilem, proprie si fuerit illic siccitas, cum eis quæ sunt sicut aqua hordei & alsiracost pauco, & aqua hordei cum syrupo acetoso. Et si natura non fuerit lenis adde in eo, quod est sicut siracost, quod si sicut syrupus uiolatus: & sit vltimitas lenificatio, non fluxus uentris, & non solutio laboriosa. Et magis dilectum est apud me administratio clysteriorum secundū ultimitatem qua indigetur in virtute. Et de clysteribus communis iuuamenti lenibus est clystere factū ex oleo violato & succo foliorum siclæ & vitello oui, & zuccaro rubeo, & baurac. Cum ergo lenieris hac lenificatione: fortasse indigebis eo debiliore, quàm illud quo indiguisti in principio: & illud est quando natura est obediens.

Hic

Hic est quartus canon, & est de euacuatione per uentrẽ: & dicit tria. Primum deinde post phlebotomiam fac sequi solutionem uentris subtilem.i.facilem, siue paruã. Et proprie hanc debes facere si uenter fuerit siccus cum eis quæ sunt sicut aqua hordei sumpta quantitate .v.aut.vi. vnc. debitæ calidita. Secundũ lenitiuum est paruũ siracost.i.mãnæ, utputa a quinq; vnc.vsq; ad unam.vnc.cum quatuor.vnc.aquæ hordei, aut circa. Tertium est syrupus acetosus qui debet dari solus quantitate quatuor, aut quinq;. vnc. si sit longus, si uero sit abbreuiatus per decoctionem sicut communiter fit, debet accipi de eo a quantitate duarum vnc. aut trium cũ tribus .vnc. aquæ coctæ aut pluribus ut commode bibi possit: & debet misceri cũ aqua hordei ut dicetur inferius. Et si natura non fuerit lenis.i.uenter non fuerit facile obediens medicinis solutiuis, adde in eo s. syrupo acetoso, aut in aliquo ex solutiuis de quibus supra aliquid adiuuans, quod fit sicut siracost, aut syrupus uiolatus maxime factus ex uiolis recentibus: quia est magis lenitiuus, aut ad das utrunq;. Et sit ultimitas.i.ultimum quod intendis in hac euacuatione lenitio uentris educens materias, quæ in intestinis reperiuntur. Non fluxus uentris.i.nõ euacuatio per quã materiæ trahantur a longe ad fluendum per intestina. Nec solutio laboriosa.i.solutio difficilis requirens forte pharmacum. Secundo dicit quòd magis dilectũ est apud ipsum administratio clysteriorum secundũ ultimitatem, qua indigetur in uirtute ipsorũ id est quæ clysteria sint magis, aut minus uigorosa secundum necessitatem. Sunt enim aliqua corpora quæ pro educendo materias communes quæ in intestinis continentur, indigent clysteribus magis acutis: aliqua minus acutis. immo unus & idem secundum maiorem, aut minorẽ uentris constipationẽ indiget clysteribus aliquando magis acutis, aliquando minus: aliquando magis mollitiuis: aliquando magis incisiuis, aut abstersiuis. Et subdit ꝙ ex clysteribus communis iuuamenti .i. secundũ plurimum in tali casu sufficientibus, lenibus.i.uentris lenitiuis est quod fit ex oleo uiolato, succo foliorũ siclæ .i. blitis. uitello oui: zucca. rubeo & baurach.i.sale. Descriptio potest esse talis. recip. succi siclæ lib. unam. olei uiolati. unc. vi. uitelli oui numero.i. uel duo: zuccari rubei. unc.i. salis. drach.ij. & est satis acutum, abstersiuum, & lenitiuum. Et potes facere magis acutum addendo plus de sale, & succo blitis: & magis abstersiuum multiplicando zuccarũ & succum blitis, & magis lenitiuum, multiplicando oleum & uitellos oui. Tertio dicit quòd cum tu lenieuris hac lenitione siue per clystere, siue per medicinam exhibitam fortasse indigebis debiliori lenitiuo, quàm illud quo indiguisti in principio. Et illud erit quãdo natura.i.uenter erit factus obediens per lenificatoria præcedentia. Et dicit fortasse: Sunt enim quidam qui post usum clysteriorum, & medicinarum lenientium efficiuntur magis styptici. aliqui efficiũtur magis lenes orificijs meseraicarũ deoppilatis, q̃ primo erãt a fecib' duris & phlegmate cõstipata.

Notandum primo circa partem præsentem quòd euacuatio de qua hic est sermo, est ad educendum materias cõmunes quę in stomacho, intestinis, & uenis meseraicis, aut saltem earum extremitatibus continentur. Quapropter si huiusmodi superfluitates fuerint in intestinis grossis sola sufficiunt clysteria. Si uero in intestinis gracilibus & stomacho indigemus medicina exhibita per os: cum clysteria non ascendant nisi usq; ad ileon. & huiusmodi lenificatio est necessaria in principio omnium febrium putridarum, nisi uenter sponte fuerit lenis. Si uero in febribus sit opus phlebotomia, prima præcedat huiusmodi lenificatio: deinde fiat phlebotomia. Deinde post phlebotomiam iterum uenter leniendus est, si non fuerit lenis. Si uero non sit necessaria phlebotomia ab hac lenitione inchoandũ est: nec regr in principio sunt exhibendæ medicinę euacuãtes materiã febris. Hæc autem lenitio facienda est ad educẽdum superfluitates primę digestionis, chylum corruptum, humores & quæcunq; nociua continentur in stomacho, intestinis, & extremitatib. uenarum meseraicarũ. Hæ enim materiæ in febribus putridæ facile corrumpuntur: & corruptæ fouent, & augent febrem: quamuis non sint materiæ propriæ febris. Et secundo ad contemperandum caliditatem febrilem. Quapropter debent diuersificari sm gradum caloris febrilis. Et tertio ad aperiendum uias, ut natura faciliter possit expellere superflua a toto corpore ad intestina. Notandum secundò ꝙ solutiua superius scripta in textu posita sunt satis leuia: & in habente uentrem notabiliter stypticum parum operarentur, aut forte nihil. fortius enim inter ea est mãna, quod exhibitũ in parua quantitate sicut iubet, parum operaretur. Et si detur in notabili quantitate: utputa.ij.vnc. solum eholerã sua proprietate, & aliquando phlegma secundum diuersitatẽ rerum super quibus cadit. Horum autem humorum electio non est illud quod quæritur ab Aui. in hac lenitione. propterea necessariũ est ipsum in parua quantitate miscere cum notabili quantitate aquæ ordei. aut alterius lenientis, & non eligentis. Medici tamen huius temporis communiter utuntur cassia dissoluta cũ decoctione fructuum. ut. recip. floris cassiæ. vnc. i. aut drach. x. trahantur cum decoctione fructuum quæ hoc modo est ordinanda. recip. prunorum numero. iiij. iuiubarũ. sebesten. añ. numero. x. uiolarum. drach.i. bulliant in sex. vnc. aquæ ad consumptionem medietatis: sed uiolæ ponantur in fine decoctionis & cum hac cassia trahatur, & dissoluatur. ꝙ si calor febrilis fuerit magnus, his potes addere tamarindos. Et quamuis cassia electiue educat choleram, & phlegma, de hoc non curat cum operetur sine agitatione & molestia: & in melancholicis ponerentur ad coquendum cum suprascriptis flos horaginis, & huglossæ & in phlegmaticis aliquid mellis. Cõmunis usus medicorũ in lenitioe uentrem. Tertio notandum quòd clysteria sunt magis dilecta q̃ medicinæ exhibitæ per os maxime post phlebotomiam, regulariter factam quæ nõ debet fieri nisi stomacho, & intestinis prius a superfluitatibus mundatis. Vsus clysteriorum. Clysteria.n. sufficiunt ad educendũ feces quæ in intestinis grossis continentur, quæ de facili in eis in paruo tempore congerũtur: & cũ hoc minus agitant, & debilitant quàm medicinę sumptæ per os. Sed ubi non est opus, phlebotomia aliquãdo melius est uti clysteribus: aliquando medicina leniente secũdum diuersitatem repletionis intestinorum grossorum tantum, aut stomachi & intestinorum gracilium, ad quę clyster non ascendit. Notandum quarto ꝙ licet clystere ab Auic. descriptum sit communis iuuamenti: describuntur tamen alia a medicis antiquis, & modernis quæ etiam sunt communis iuuamẽti. Clystere commune apud medicos nostri temporis est huiusmodi. recip. hordei, maluarum, blitis. añ. M. unum. bulliant in sufficiẽti quantitate aquæ ut in vi. lib. aquæ in qua prius hordeum per xij. horas fuerit infusum usq; ad sufficientem decoctionem, de qua decoctione accipiatur unc. xviij. olei communis uel uiolati si indiges maiori infrigidatione un. ij. uitelli oui numero.i. salis. drach.ij. misce. Et aliquãdo huic addimus duas. unc. mellis uiolati, ubi opus est maiori abstersione. Aliqui tamen sicut Gal. ij. therapeu. & moderni quidam faciunt clystere ex aqua mellis. unc. xv. & olei. vnc. iij. & est optimum in febribus paucæ inflammationis. Et potes facere aquam pluris mellis, aut paucioris secundum necessitatem maioris, aut minoris abstersionis. In febribus aũt incensiuis sicut causones, tertianæ continuæ & similes: & proprie tempore æstatis facimus clysteria notabiliter infrigidantia ex aqua decoctionis hordei, & matrũ uiolarum quibus addimus succos infrigidantes sicut semperuiuæ, solatri, & similium quantitate duarum aut trium. vnc. & aliquando, scrup. 5. caphoræ: & ponimus in eis oleum uiolatum, aut nenufarinum, & parum zuccari loco salis & supponitur tepidum. Meliores tamen esse succi anguriæ, citrulli, cucumeris, & portulacæ, quia sunt frigidi & humidi lenientes, & possunt poni in maiori quantitate. Notandum quinto ꝙ sicla idem est quod bleta: & est duplex domestica, & syluestris: quæ syluestris uocatur blitis. siue olus iamenum. Domestica ãt est duplex: altera alba: altera nigra.i. uiridis obscura: & alba ẽ melior: quia in ipsa est uirtus abstersiua, & pungitiua iuuans ad lenitionem. sed in nigra est uirtus styptica quæ nõ conuenit huic proposito. utraq; tamen declinat ad frigidum, licet in utraq; sit uirtus composita. Vtrum autem stante necessitate phlebotomiæ & pharmaciæ eligentis materiam propriã quæ fiat præmittendæ non est hic discutiendum: sed determinabitur inferius. Similiter si quæratur utrum clysteria acuta notabiliter exoluentia competant in febribus; Dicendum est ꝙ merito febris non conueniũt. Nã, quarta primi, capitulo, de enemate, quę ex eis sunt acuta debilitant hepar, & perducunt ad febres: & proprie in principio non conueniunt quando materiæ sunt crudæ cum de intentione Aui. decimasexta tertij, cap. de cura colicæ. Clysteria acuta exigant digestionem materiæ: digesta tamen materia possumus uti clysteribus acutis sicut utimur medicinis exoluentibus per os, sed merito aliorũ quæ aliquãdo

coniun-

coniunguntur febribus: quandoq; conueniunt sicut in conca, subet, stupore, dolore capitis ab humore phlegmatico, apoplexia, & similibus quando fortius indicarent quàm febris indicet oppositum. nam in his casibus etiam ab initio nulla præcedente digestione est eorum usus necessarius. Similiter si quęratur utrum in omnibus febribus humoralibus debeat præmitti hæc lenificatio. Dicendum est quòd sic, nisi uenter fuerit lenis quę aliquando debet perfici cum clysteri, aliquando cũ medicina sumpta per os ẽm quòd materiæ communes educendæ continentur in intestinis grossis, aut in stomacho & intestinis gracilibus ad quæ clysteria non attingũt: & secundum uarietatem dispositionis recipientium in aptitudine ad clystere, aut ad medicinam per os sumendam. Verum aliquando oportet ab initio nõ solum educere materias communes, sed etiã proprias, sicut ostenditur inferius.

Deinde fac ipsum sequi ea quæ urinam prouocant: sicut syrupus acetosus decoctus cum radice apij, & similibus.

Hic est quintus canon, in quo docet euacuare per urinã: & dicit. deinde. i. post phlebotomiam si expedierit & post lenitionem uentris fac ipsum ægrum sequi ea quæ prouocẽt per uias urinæ: sicut est syrupus acetosus decoctus cum radice apij: & similibus aperientibus, & prouocantibus. Pro cuius declaratione primo nota non esse intentionem Aui. educere per uias vrinæ materias proprias febrium: sed quasdam aquositates, & partes serosas in uenis cõtentas, & pro magna parte multiplicatas per actionem caliditatis febrilis agentis in massam sanguineam: quæ licet nõ sint materia propria feb. fouent tamen ipsam, impediuntq; naturam a digestione, & euacuatione materierum propriarum, uerumtamen aliquando accidit ut cum his euacuetur materia propria feb. propter propinquitatem, aut mixtionem eius cum huiusmodi serositate; licet eius euacuatio hic non principaliter intẽdatur. iuuant etiam huiusmodi prouocantiã ad materiæ propriæ digestionem incidẽdo, & subtiliando, necnon ad uariarum apertionem. Secundo notandum quòd Aui. dixit deinde: ad significandum ꝙ huiusmodi prouocatio debet sequi phlebotomiam si fuerit expediẽs, aut uentris lenitionem: phlebotomiam quidem ne per huiusmodi cum sint calida fiat inflammatio, & secundo ne stante plenitudine fiat præcipitatio materierum cum huiusmodi aperientibus ad uias urinæ & loca angusta, & sequatur oppilatio. sed uẽtris lenitionem, ne materias corruptas in stamacho, & in intestinis contentas præcipitent ad hepar & ad uenas. Tertio notandum ꝙ per syrupũ acetosum decoctum cum radice apij, & similibus possumus duo intelligere. s. aut syrupũ acetosum simplicem exhibitum cum decoctione radicis apij, & similiũ: sicut est radix brusci, fœniculi, sparagi, aut petroselini, ex quibus, aut aliquibus eorum potest fieri decoctio. cuius tres unc. possunt exhiberi cum duabus syrupi acetosi simplicis. Et possumus intelligere syrupum acetosum compositum descriptione Mesuæ & aliorum: qui si non sit liquidus debet cum aliquo liquorum distemperari iuuante ad prouocationem, sicut cum aqua decoctionis aut distillationis fœniculi, apij, & similium. Et hi syrupi aliquando possunt fieri ex zuccaro, aliquando ex melle in febribus minus calidis, & ubi necessaria esset maior abstersio. Et dicuntur oxymel simplex & compositũ: & ubi necessaria esset maior infrigidatio, daremus duas unc. syrupi acetosi simplicis cum tribus unc. decoctionis, aut emulsionis seminum communium frigidorum.

An prouocatiuũ urinæ præcedat sudoris prouocatiuũ.

Sed quæreres si syrupus acetosus simplex cũ decoctiõe apij, & syrupus acetosus compositus: aut oxymel compositum conueniat in principio: quando exhibẽdus erit syrupus acetosus. s. zuccarinus, aut mellinus qui est prouocatiuus minus, & minus aperitiuus: cum notabiliter aperientia & prouocantia debeãt, postponi. Ad quod respondetur dicendo ꝙ conueniet ante compositum: ut puta in initio principij exhibebis syrupũ acetosum. s. zuccarinum, aut mellinum cum aqua zuccarata, aut simili non aperiente, aut prouocantę saltem notabiliter. postea parum post eductis materiebus communibus, & facta phlebotomia si expedierit dabimus huiusmodi aperientia, & prouocantia hoc ordine seruato: ut gradatim procedamus a minus aperientibus & prouocantibus ad magis aperientia, & prouocantia: sicut incipiendo a syrupo acetoso composito duarũ radicum. s. apij, & fœniculi, zuccarino, aut mellino secundum diuersitatem materiæ: & procedendo ad compositum de quinq; radicib. & si materia erit notabiliter calida dabimus in principio prnicipiãte syrupum acetosum simplicem zuccarinum cũ aqua cocta, deinde parum post cum aqua endiuiæ. deinde post cum emulsione seminum communium frigidorum: postea digesta materia propria, & notabiliter minorata utendũ est magis aperientibus, & prouocantibus intensiue, & quantum ad multitudinem, & proprie cum uolumus per urinam educere materiam propriam feb.

Deinde fac ipsum sudare, & aperi meatus cum illis in quibus non sit calor fortis: sicut cum inunctione ex oleo chamæmelino, & fricatione cum uino albo: & cũ aqua dulci tepida.

Hic est sextus canon, & est etiam de euacuatione materierum communium. Et dicit quòd post phlebotomiam lenitionem uentris, prouocationem dictam facias infirmum sudare: & aperi meatus. i. poros cũ his in quibus non est fortis calor, sicut est inunctio cum oleo chamæmelino: & fricatio cũ uino albo potente, & cum aqua dulci tepida in qua blaneetur, aut cum aqua fomentetur. Et subdit ꝙ si febris fuerit acuta, nõ inuenis excusationem ab inunctione, & embrochatione. Notandum circa partem præsentem primo ꝙ stante plenitudine euacuabili per phlebotomiam ante prouocationẽ sudoris debet præcedere phlebotomia. Nam prouocatiuum sudoris inflaminando, & dissoluendo augeret illam. Similiter debet pręcedere uentris lenitio, ne prouocãs sudorem trahat materias corruptas intestinales ad hepar, & ad uenas.

Sed an prouocatiuũ urinæ debeat præcedere prouocatiuũ sudoris est dubium: quod hoc modo, & bene a Gentili determinatur. Præmittit ergo quòd medicamen prouocans sudorem est duorum modorum. Vnum ab extra approximatum quòd prouocat sudorem temperata caliditate aperiente, & leuiter trahente materias ad exteriora sicut fricatio, debita coopertura pannorum, & inunctio cum oleo chamæmelino, & similibus de quorum numero est etiam retẽtio anhelitus. Aliud est prouocatiuum sudoris ab intra sumptum. s. quod facit illud eliquando materias; subtiliando, & mouẽdo eas uersus cutim. Et secundum hoc idem potest esse prouocatiuum sudoris, & urinæ secundum diuersas aptitudines corporis in uiis urinæ, & in uiis sudoris, & ineptitudines. Nam radix fœniculi subtiliando sanguinem, & quasi eliquando in omnibus aptis secundum renes ad receptionem materierum propter latitudinem eorum, & habentibus fortitudinem attractiuam cum notabili caliditate prouocabit urinam: in alio uero homine debiliũ renum in attrahendo. & cum hoc habente uias strictas, sed raro in poris uersus cutim faciendo eliquationẽ euaporosam, prouocabit sudorem. Ex quibus apparet ꝙ medicamen prouocans sudorem sumptũ ab intra est fortius quàm prouocãs urinam cæteris paribus: loquendo de prouocantibus per qualitates manifestas, & non per proprietates. Cuius ratio est: quia prouocans per urinam subtiliat ad aquositatẽ, & facit eos transire ad renes: & iuuatur in hoc a renibus trahentibus aquam, a qua proprium est eorum aquosum de humoribus trahere. Sed medicamen prouocans sudorẽ subtiliat ad aquositatem uaporosam debẽtem penetrare ad loca strictiora, quàm sint uię urinales: & cum hoc non iuuantur ab attractiua membrorum sudantium. s. cutis, & sibi affiniũ, sicut medicina urinatiua a membris urinalibus.

His præmissis respondetur ꝙ medicamen prouocans sudorem primo modo. s. uias dilatando occurrẽs ab extra: licet posset cadere in usu statim facta aliqua minoratione, aut lenificatione: securius tamen est ꝙ euacuationes & prouocationes urinæ præcesserint, si aderunt in uenis materiæ debentes præcipitari cum urina: uel si essent in uenis oppilationes indicantes homo prouocatiuo urinæ non ut prouocatiuo urinæ: sed ut aperitiuo uiarum. Dicit secundo quòd prouocans sudorẽ secundo modo multo magis debet subsequi prouocatiuũ vrinæ: cum prouocare sudorem sit difficilius quàm prouocare vrinam ex causis suprascriptis, cæteris paribus ex parte situs, materiæ & reliquorum.

Contra, quia natura multotiens facit contrarium. Respondetur ꝙ hoc est: quia natura melius distinguit mareriam a materia q̃ ars. vnde non semper licet arti quæ põt facere natura. Si enim constaret medico materias esse circa extremitates ue

narum

narum quæ terminantur ad cutim,& non in uenis magnis quæ terminantur ad uias urinæ,inciperet a prouocatione sudoris: & forte omnino obmitteret prouocatiã vrinam.sed hoc sibi verso in dubium incipit,a uia faciliori. Aui.itaq; considerans ordinem prædictorum in arte dixit.deinde fac ipsum sudare: & declarauit de sudatiuo debili,cum dixit aperi meatus.i.poros:& si hæc leuis prouocatio sudoris debet sequi prædictas euacuationes multo magis prouocatio fortis. Nec obstat di-ctum Gal. secundo therap. dicentis: quòd euacuato corpore licet rarificare cum tepidum calorem habente: quale est oleũ chamæmelinum.nam quanuis liceat:tutius tamen est vbi vertatur in dubium de situ materierum aptarum prouocari per vtramq; viam incipere a prouocatione vrinæ. Notandum secundo hunc textum debere exponi sicut dictum fuit ab initio: vt Auic.hic uelit aperitionem pororum, & prouocationem sudoris cum tribus auxiliis. Primum est inungendo cum oleo chamæmelino & bene fricando vt subtilietur, & penetret: & etiam abstergatur a pororum superficie ne eos oppilet sua viscositate. Secundum auxilium est potus vini.s.subtilis,quod debet esse limphatum magis,aut minus secundũ exigẽtiam caloris febrilis,& vini potentia,tempus anni , & ægri consuetudinem.communiter tamen debet esse vinum si est notabilis vinositatis a sexta parte vsq; ad octauam,& debet sumi notabiliter calidum. Tertium auxilium est balneum , siue fomentatio cũ aqua calida:& fomentatio fit infundendo petias in aqua calida,& bene compressas applicare multotiens partibus aptis ad sudorem,sicut sunt ẽm plurimũ dorsum,& pectus:& postea ipsum bene pannis cooperiendo ut dormiat. Et hæc expositio est conformis dictis Gal.secundo therap.vbi dicit. Totum corpus antequàm euacuetur,rarificare non oportet: euacuato tamen licet rarificare per oleum chamæmelinum : & in hoc tempore uinum aquosum album subtile bibitũ vniuersas mouet excreationes,& euacuationes,& balneum ex aqua dulci.verum si hoc uinũ aquosum albũ sufficeret medicetas aquę.i. vt aqua pro medietate poneretur.

Et si febris fuerit acuta non inuenis excusationem ab inunctione,& embrocatione.

Hic respondet tacitæ quæstioni. Posset enim quis quærere: licet ne cum istis in febribus acutis procedere ? Respondet quòd si febris fuerit acuta non licet procedere cum his:etiam si sint temperatæ caliditatis:maxime quando illa febris sit multi caumatis dissoluens corpus, & ducens ad hecticam : immo procedendum est cum vnctionibus frigidis,sicut oleo violato, nenufarino,& similibus:& procedendum est embrocatiõe .i. epithematibus frigidis ex aqua rosata ,spodio ẽm exigentiam quod dicitur in curationibus febrium acutarum. Quod autẽ embrocatio possit exponi pro epithemate,apparet quarta primi capitulo de embrochis in litera Gerardi extra:sed de his latius in capitulo de regimine febrium acutarum.

Quòd si inuenis humorẽ in primis declinare ad stomachũ: fac vomere cum eis in quibus non sit diuersitas consuetudini: immo cum eis quæ sunt sicut syrupus acetosus cum aqua calida: cum natura mouet humorem ad vomitum, & non diuersifices eam.

Hic est septimus canon de prouocatione vomitus. Et dicit quòd si tu inuenis humorem in primis.i.principaliter declinare ad stomachum supple faciendo nauseam. Aut aliter in primis id est in principijs tam vniuersali,quàm particulari: & supplete quocunq; alio tempore fac ipsum vomere cũ eis quæ sunt sicut syrupus acetosus mixtus cum aqua calida, & similib⁹ leuibus cum natura mouet ad uomitum:& nõ diuersifices eã: id est nõ facies operationem diuersam illi euacuationi , quam intendit natura facere iuxta aphor. Vndecunq; natura reperit inde ducere oportet. Et hic etiam est textus Gale. secundo therapeuticæ. Si a casu quandoq; impetum ad os uentris, & ad os stomachi per vomitũ fecerit aliquid non oportet præter idem contra naturam prouocare. Notandum primo quòd in principio vniuersali regulariter operando nõ debemus vomitum prouocare nisi cum lenibus . sed digesta materia licet. Notandum secundo quòd huiusmodi uomitiua debent esse nõ calida,neq; frigida:ideo expone cum aqua calida id est tepida. Notandum tertiò quòd vbi natura non tentaret vomitum, nõ licet ipsum in principio quãtum est merito curæ febris prouocare neque cum lenibus, neq; cum fortibus. Dico merito curationis febrium:quia propter aliam causam licet ipsum prouocare: vtputa ꝓpter dolorem stomachi , aut alia huiusmodi.

Quòd si fuerit illic declinatio ad intestina,& senseris rugitum, & descensum fæcis: tunc adhibe quòd soluat ventrem.

Hic est octauus canon,& dicit ꝙ si est illic declinatio ad intestina quòd comprehenditur per rugitum.i.sonitum ventositatis descendentis:& per descensum fæcis versus anum. tũc adhibe quòd soluat ventrem.s.leniendo,aut clysteri, aut medicina sumpta per os leniente:aut saltem cum suppositorio. illa.n. est conueniens regio per quam debet fieri euacuatio. Hi tamen duo canõ.sicut priores sunt principaliter de euacuatione materierum communium,quæ accidentaliter febribus cõplicantur:licet non sint materia propria febris. Et nota ꝙ inponendo istas duas euacuationes non dixit deinde.non enim est opus euacuationes de quibus supra ante has præmitti . immo quacunq; hora natura tentauerit vomitum,aut secessum:quod frequenter accidit in principio vniuersali,& in principijs particularibus:& etiam in aliis temporibus tam vniuersalibus , ꝙ particularibus est per eandem regionem adiuuanda .

Sed contra sequitur ꝙ similiter in prouocando urinã, & sudorem non debeat ponere ly deinde:cum etiam natura p illas regiones quandocunq; tentauerit euacuationem , sit adiuuanda. Respondetur quòd quandocunq; natura tentauerit aliquam quatuor istarum euacuationum est adiuuanda. Sed inter eas est hæc differentia:quia natura non tentante euacuationem per vrinam,nec per ventrem,nec per sudorẽ:est tamen merito curationis febris quælibet istarum a medico tentanda in principio. Sed si natura non tentaret euacuationem per vomitum in principio vniuersali non est a medico in eodem principio artificialiter tentanda. Dicitur secundo quòd stãte ęqualitate istarum quatuor euacuationum præmittenda est euacuatio per ventrem. deinde sequitur vomitus.tertio.prouocatio vrinæ.quarto.prouocatio sudoris:propterea loquens de prouocatione vomitus post prouocationem vrinæ & sudoris non dixit deinde. Similiter loquens de solutione uentris post uomitum,non debuit dicere deinde.

Pro declaratione dictorum dubitatur. Vtrum medicus iuxtã quinq; canones suprascriptos faciens quinq; euacuatiões.s. phlebotomiam:lenitionem uentris:prouocatiõe urinæ:prouocationem sudoris:prouocatiõe uomitus euacuet,aut euacuare intendat materias cões,aut materias proprias febrium humoralium. Et arguitur primo quòd euacuet materias proprias. Nam faciens phlebotomiam iuxta primum canonem si febris fuerit synocha euacuat, & intendit euacuare sanguinem,qui est materia febris propria. Similiter in aliis febribus non pendentibus a sanguine cum faciat phlebotomiam intendit euacuare cum sanguine humorem facientem febrẽ. Cuius signum,quia iuxta determinata superius de intentione Auic. non faceret phlebotomiam nisi humor faciens febrẽ esset mixtus cum sanguine aptus cum eo simul euacuari. Secundo cũ lenit uentrem,cum prouocat vomitum multoties euacuat materias proprias,quæ quandoq; præcipitantur in principio ad stomachum,& intestina:& quia utile est ipsas euacuare,debet intendere ipsarum euacuationem. Et confirmat,quia frequẽter chylus,& humiditates corruptæ existentes in stomacho, & in intestinis cum putrent faciunt febrem putri. Earum itaq; euacuatio est euacuatio materiarum propriarum febrium. Tertio aliquãdo contingit aquositatem sanguinis aptam cum prouocatione vrinæ educi esse causam coniunctam febris putridæ.ergo &c. Et confirmatur,quia frequenter cum aquositate illa admiscẽtur humores qui sunt materia propria febris: & sic illi humores,& aquositas cum medicina prouocante educuntur. Vltimo cum medicina sudatiua educitur frequenter causam coniunctam febris ut patet in interpolatis, & etiam in aliis:quarum paroxysmi cum sudore terminantur.

In oppositum arguitur de intentione Auic.in hoc capitulo, illo.§.Et cũ administraueris cañ. prædictos vbi manifeste ostẽdit huiusmodi euacuationes non esse ordinatas ad euacuationem materierum propriarum. Et confirmatur,quia in principio nondum digesta materia non debent educi materiæ propriæ febris:propterea pro lenitione ventris dicit sibi clysteria magis

magis dilecta. Et certum est clysteria saltem lenitiua nõ euacuare eã antecedentem, quę est in uenis, neq; coniunctã quę est in ambitu totius. Præterea. Euacuãtia materias ꝓprias p urinã, & sudorẽ a principio nõ cõceduntur: immo non cõceduntur nisi materia propria prædigesta, & euacuata.

Pro solutione præmittendum primo ꝙ per materiam feb. non intelligimus fumos, aut uapores quantuncunq; sint causa coniuncta febris: & quamuis per suprascriptas euacuationes possint educi: & medicus intendat ipsorum euacuationem: sed materiam febris intelligimus humores, chylum, fęces, & similes res corpulentas, quę possunt uisu comprehendi potentes facere febres, aut ipsas fouere, aut augere. Et sunt duplices, quædam propriæ: quędam communes. Proprię sunt antecedentes & coniunctæ. Causa coniuncta febris est a cuius calefacto esse immediate pendet febris. Sed causa antecedens est quę est notabiliter disposita vt acquirat calefactum esse, & fiat cã coniuncta febris. Et ex his infertur ꝙ semper est causa antecedens febris quęcunq; sit feb. eo ꝙ semper est causa antecedens febris antequàm sit causa coniuncta febris: & non potest esse febris nisi sit causa coniuncta eius, loquendo semper de febribus humoralibus. Materiæ autem communes sunt duplices: nam quædam sunt necessariæ in omnibus febribus saltem putridis repertę: quędam contingenter. Primę sunt triplices. s. fæces, & quędam viscositates quæ in stomacho, & in intestinis continent: & sm plurimum superfluitates primæ digestionis, quæ in febribus putridis inflammantur, & inflammatæ euaporantes ad cor fouent, & augent febrem, & iuuant ad corruptionem digestionum. Secundę sunt aquositates serosę quę generantur in secunda digestione, & generatę transeunt permixtæ cum alijs humoribus ad venas: hę etiam per actionem caliditatis febrilis, & vapores putridi secũ permixti inflammantur: & etiam multiplicantur per viam cuiusdam liquefactionis, per quam separatur pars aquosior a massa sanguinea: & inflammatæ & multiplicatę fouent, & augent febrem: quàmuis non sint materia propria febris antecedens, aut coniuncta. Tertiæ sunt superfluitates quæ reseruantur in tertia, & quarta digestione: nec non vapores qui ex actione caliditatis febrilis eleuãtur a materijs nõ putrentibus, & sparguntur in ambitu totius; & aliquando condensati circa cutim sub forma sudoris educuntur. Vapores autem putridi siue uadant ad cor, siue ad reliqua membra numerantur inter causas coniunctas febris putridæ. licet oppositum senserit Gentilis in hac quæstione non volens ꝙ aliqui vapores putridi sint causa febris nisi qui reperiuntur in corde: de hoc tamen dictum est superius in primo capitulo huius primæ fen. quantum est opportunum. & etiam in quæstione de maioritate morbi: & hę materiæ sm plurimum non sunt causa antecedens, neq; coniuncta febrium: licet quandoq; febrem foueant, & augeant.

Materia febris multiplex. Materiæ autem communes quę non necessario, sed contingenter in febribus reperiuntur, sunt sicut sanguis qui aliquando peccans quantitate, aut qualitate existens in venis cum humoribus facientibus febrem permixtus aggrauat virtutem, prohibet materiæ proprię digestionem: & cum inflammatur fouet, & auget febrem. licet. n. non sit materia propria febris: potest tamen coniungi cum materia propria febris, & facere nocumenta de quibus statim: & hi aliquando præcipitantur ad stomachum, & ad intestina, aliquando cum urina: aliquando cum sudore expelluntur a natura stimulata sua multitudine, aut malitia. Et horum euacuatio est euacuatio materię communis accidentaliter repertæ in febrientibus, quę non debet dici minoratio proprie. sed apud arabes dicitur exiccatio.

His præmissis sit hęc prima conclusio. Medicus euacuans sm canones prædictos quandoq; euacuat materiam propriam febris: & cum hoc frequenter eius euacuationẽ intendit. Istam conclusionem probant rationes factę ante oppositum. Secunda conclusio. intentio Auic. non fuit per hos canones principaliter docere euacuare materiam propriam febris humoralis: sed materias communes. Ex qua sequitur ꝙ medicus operans sm intentionem horum canonum, non oportet ꝙ euacuet materiam propriam febris, conclusio patet discurrendo. Nam in primo canone de phlebotomia constat ꝙ sanguine abundante cum humore qui facit febres docet phlebotomare, non obstante ꝙ sanguis pro tunc nõ sit materia propria febris. Quòd autem dixit esse faciendum si humor qui uincit fuerit sanguis est positum incidenter. Nam infra in hoc capitulo ponit canonem in vsu phlebotomiæ, quando est intensio sanguinis. Similiter patet de lenitiuo in quo magis diligit clystere communis iuuamenti: per quod ut plurimum non euacuatur materia propria. Idem uidetur de prouocatione urinę & sudoris: quia infra præcipiet in particularibus capitulis non esse prouocandum nisi paucificata materia proprie quando loquitur de prouocatione, per quam materia propria euacuatur. Et idem apparet de uomitu: quia nõ præcipit educi materiam propriam: sed quęcunq; ad stomachum præcipitatur. Et argumenta reliqua adducta post oppositum ad huius conclusionis faciunt confirmationem.

Ad argumentũ ante oppositum respõdetur: omnia illa concludere ꝙ medicus aliquãdo in principio euacuat, & intendit euacuare materiam propriam febris. Sed dicitur ꝙ intentio principalis horum canonum non est euacuare materiam propriam febris: sed principalis intentio est euacuare materias cõmunes quarum aliquæ de necessitate, aliquæ contingenter in febribus humoralibus reperiuntur.

Contra determinata in pręsenti quęstione arguit̃. sequitur ꝙ in ephemerãte & hectico medicus deberet facere huiusmodi euacuationes. s. lenitionem uentris, prouocationem urinæ, & prouocationem sudoris cum in eis reperiantur superfluitates primæ, secundæ, & tertiæ digestionis: necnon uapores ab humoribus non putrentibus ex actione caloris febrilis eleuati indigentis transpiratione. Respondetur ꝙ cæteris paribus non reperiuntur in eis tot, & tantæ superfluitates, nec sic infectę propter defectum uaporum putridorum, qui reperiuntur in febriente putridę. Secundo dicitur ꝙ dato ꝙ reperirentur: medicus non ita tute põt facere huiusmodi euacuationes in febriẽtibus hecticæ aut ephemeræ timore exiccationis corporis. unde si lenit: lenit cum infrigidantibus & humectantibus paucæ abstersionis, & attractionis sicut cum clysteribus factis ex lacte, & similibus. Et multo minus audet prouocare urinam & sudorem timore exiccationis. Secũdo contra determinationem arguitur. probando ꝙ intentio horum canonum sit educere materias proprias: quia pro lenitiuo exhibet Aui. mannam, & syrupum uiolatum quę eligunt choleram. ut Mesue in capitulo de manna, & uiola. Pręterea. Prouocatio per radicẽ apij appropriatur humoribus frigidis: sicut prouocatio cum seminibus communibus frigidis appropriatur humoribus calidis. Ad primum dicitur ꝙ licet electiue euacuent humorem cholericum: uirtus tamen sua electiua est ita modica, & uirtus sua lenitiua est tanta ut potius opereutur leniendo, quàm eligendo. Et cum hoc si aliquid operentur eligendo id faciunt sine inquietudine, & molestia. unde rute sicut & cassia concedi possunt, etiam in notabili quantitate: principaliter tamen ex horum administratione intẽdimus lenitionẽ, & superfluitatum communium & materierum eductionem.

Ad secundum dicitur ꝙ licet diuersis prouocantibus utendum sit in diuersis materijs: ut puta in calidis decoctione aut emulsione seminum communium frigidorum: in frigidis decoctione radicum apij & similium: hoc tamen non facimus ut intendamus cum his prouocantibus eligere materias proprias: sed radicem apii & similia notabiliter calida uitamus in febribus calidis timore inflammationis que conceduntur in frigidis: tum ratione prouocationis, tũ ratione digestionis: & ex simili causa utimur frigidis in febribus calidis.

Vtrum autem sicut reperiuntur medicinæ solutiuæ eligentes proprium humorem, & ut scammonium choleram: turbit phlehma: ita reperiunt̃ medicinę urinatiuę eligẽtes proprium humorem: est dubium nõdum ut dicit Gentilis, ab auctoribus discussum. Credendum tamen ꝙ sic. Nam assarum proprietate respiciens phlegma & choleram notabiliter diureticum uerisimilius dẽt euacuare per uias urinæ hos humores, quàm melancholiam ad quam non est eius proprietas. Et confirmatur, quia medicinæ proprietate sua eligentes euacuant humores quos eligunt ipsos ad se trahẽdo: deinde a præsentia humorum & medicinæ natura stimulata ipsos euacuat per regionem magis aptam illi euacuationi: sed medicinę diureticæ petunt uias urinæ: ergo ipse aliquo tẽpore in illis uiis debẽt ad se trahere humores quos respiciũt: & sic natura illis humoribus, & medicina stimulata illos per uias urinæ euacuabit. Et cõfirmat̃ quia in paratis ad urinę ꝓuocationẽ medicinę solutiue frẽ-

quenter

quẽter ꝓuocant urinã,& uentrẽ nõ soluunt. Sicut mihi accidit cum dedissem pilulas aggregatiuas spectabili legum doctori domino Christoforo de campo causa soluendi ventrem: multotiens cum magno dolore urinarum prouocauerunt nihil soluentes. Præterea.de intentione Aui.secundo canone multũ scammonij exhibitum euacuat per vrinam. Parum autẽ, aut in quantitate moderata exhibitum soluit uentrem. Est tñ credendum eam per regionem illam esse magis prouocatiuã choleræ quàm phlegmatis,uel melancholiæ. Er ex his infert quòd si misceremus medicinam eligendi aliquem humorem quicunq; sit ille in pauca quantitate cum medicina multũ diuretica ille humor per uias urinales educeretur:sicut si miscere mus turbit aut colocynthidem cum cantharidibus. Er confirmatur de intentione Aui.iu capitulo de cura singultus: vbi dicit ad literam.Et iam laudati sunt trochisci huiusmodi. Recip.costi,croci,rosarum recentium, masticis,spicæ. omnium ana.4.aureos:assari aureos duos:aloes, opij:amborum ana aureum.i.conficiantur cum succo psilij:exhibeatur ex eis medietas aurei.psilium & opium stupefaciunt: spica confortat & resoluit:assarum inclinat humiditates ad partes uiæ vrinæ & educit eas per eam. Aloe inclinat eas ad viam fęcis & extrahit eas ex ea. Ecce quòd parificat assarum,& aloem inducendo humiditates quæ faciunt singultum: aloe in educendo per uias secessus: assarum per viam urinæ educit.ergo eligendo. Saris itaq; ex prædictis rationibus constat ꝙ sicut reperitur medicina solutiua eligens determinatos humores quos euacuat per viam secessus:ita reperitur medicina urinatiua eligens determinatos humores quos euacuat per uiam vrinæ. Vltimo ut hi canones propter iuuenes ponantur in practica. Cum tu superuenis febrienti febre putrida,& videris in prima die necessitatem phlebotomiæ:phlebotoma eadem die,vel quàm citius potes:expectando tamen horam quietiorem:nisi fuerit ex pestilentialibus,aut similibus quæ non dant inducias: nam in his casibus oportet ea hora,qua occurris phlebotomare. Sed ante phlebotomiam regulariter operando præmitte lenitionem uentris si oportuerit cum clysteri lenitiuo,si superfluitates primæ digestionis nou contineantur nisi in intestinis grossis. Si vero cõtineãtur in stomacho,aut in intestinis gracilib⁹, quod cognosces:quia vides ægrum nauseantem & sentientem extẽsiões supra umbilicum:melius est exhibere lenitiuum per os: postea sequenti die,aut quàm citius potes fac phlebotomiam. Deinde post phlebotomiam fac etiam iterum lenitionem, uẽtris die sequenti si non sit lenis:sed ẽm plurimum sufficiet clystere aut forte sufficiet syrupus acetosus, & aqua hordei: aut vtrunq; præmittendo syrupum acetosum per duas horas ante aquam hordei bibite calidam. Et iam ẽm plurimum trãsiuexũt tres dies & operatus es cum duobus cañ. Er cum secũdo sibi exhibuisti syrupum acetesum,aut aquam hordei, iam lenisti,& digerere incepisti. Et iã opus est ut quarta die,aut quàm citius potes opereris cum tertio canone prouocando, & potẽtius digerendo:dabis ergo syrupum acetosum simplicem cum emulsione lactis seminum communium frigidorum: ẽm ꝙ melius tibi videbitur inspecta quantitate caloris febrilis. Nec tamen obliuisceris iu toto curæ processu lenificationis ventris cum clysteri: ant saltem cum suppositorio,si sponte sua nõ fuerit lenis. Postea aperies poros exhibendo aliquod sudatiuũ, & ipsum pannis cooperiendo,eligẽdo horam in qua magis est aptus sudare. Sudatorium sit simul materiæ digestiuum sicut aqua hordei notabiliter calida cum pauco vini subtilis,& pręcipiendo somnum: hoc enim magis gratum est ægro & magis proficuũ quàm vngere cum oleo chamæmelino, & similibus: & iam operatus es cum quatuor cañ. Et quocunq; tẽpore uides ægrum nauseantem siue ante phlebotomiam siue post: siue etiam non facta phlebotomia exhibe syrupum acetosum cum aqua tepida & cum impositione pennæ aut digitorum in ore procures uomitum: hoc tamen fac nisi habuerit cibum in stomacho quem oporteat retinere: & nisi multotiẽs euomuisset: & esset dubium ne stomachus suus fieret cloaca superfluitatũ. Et hoc modo rectus est æger tuus cũ quinque cañ. suprascriptis. Et hi cañ.hoc modo exequendi sunt cura regulari. Nã cura coacta in quinque casibus qui inferius ponentur in hoc capitulo oportet incipere a medicina eligẽte materiã ꝓpriã.

Et probibe eum a somno in principio febriũ proprie quando est horripilatio,aut frigus,& rigor:quoniam prolongãtur super eum frigus,& rigor: ipsa nanq; exprimunt materias si fuerint euntes ad quædam viscera, & prohibent digestionem humorum. Apud declinationem uero est iuuatiuus ualde,& fortasse non nocet apud statum.

Hic est nonus canõ,& est de somno qui qñq; iuuat,qñq; nocet in febribus. Et dicit quatuor. Primum ꝙ tu medice debes prohibere febrientem febre humorali à somno in principio.s.particulati. Secundum ꝙ proprie.i.maxime debes ipsum prohibere,qñ est horripilatio aut frigus aut rigor aut hæc omuia. Et assiguat tres causas.prima: qm̃ per somnum prolongatur supra eum.s.ęgrum frigus,rigor,aut horripilatio: quia somnus non permittit calidum occupare materias,& expandi:qua expansioue & occupatione cessant hmõi typi. Secundo quia ipsa.s.frigus,& rigor,& horripilatio exprimũt materias si fuerint eunres ad quædam viscera.i.faciunt ꝙ materię quæ sunt pronæ ad fluẽdum ad aliquod membrum intrinsecũ: sicut hepar,stomachus,& similia citius, & in maiori quãtitate fluant ad ipsum,siue apostemantes siue non. Nam ista sunt causa motus sanguinis,& spũs ad interiora: & per consequens etiam aliarum materierum.tertia causa quia ista prohibent digestionem humorum.non permittunt.n.calidũ expandi in materia: immo suffocant illud sub ea. Tertium dictum ꝙ somnus in declinatioue est valde iuuatiuus. Quartum apud statum forre non nocet.

Vtrum ꝓhibẽd⁹ sit somnus in principio. paroxysmi.

Pro declaratione huius cañ.dubitatur vtrũ sit somnus prohibendus iu principio particulari febrium humoraliũ, & proprie cum sunt frigus,rigor & horripilatio. Negatiue arguit. nam somnus in principio particulari multoties fit & non nocet:ergo non est prohibẽdus.assumptum est Aui.secũda huius. cap.de signis sumptis ex parte somni,& uigiliæ. Secundo in somno uigorantur oẽs virtutes naturales: & per consequens vigoratur digestio ciborum, & humorum:sed hæc conueniũt in principio febrium:ergo somnus nou est prohibendus.tenet consequentia.& assumptum est Auic.secunda primi.capitulo de his quæ proueniunt ex somno. Tertio in forti rigore Aui. prouocat somnum cum opio,infra in capitulo de regimine rigoris.quare &c. Ex quo sequitur ꝙ pp somnum non prolõgatur.contra primam causam hic ab Auic.assignatam. Quarto somnus prohibet motum materiæ ad viscera.conrra secundam causam Auic.quare &c.antecedens probatur:quia de intentione Auic.loco allegato. Somnus omnes fortes prohibet euacuationes excepro sudore quẽ prouocat: & per cõsequẽs potius mouet exterius quàm interius ad uiscera.

Quinto somnus vnit calorem interius per quẽ digestio fortificatur.ergo non prohibet digestionem:sed iuuat contra tertiam causam. In oppositum est hic Auic.& Gal.secunda aphorismorum.& Ras decimosexto cõtinentis.capitulo de his quæ sequuntur febres.

Pro solutione dubij notabo aliqua. deinde ponam conclusiones responsiuas ad quæsitum. Hic obmitto quidditatem somni,& multa alia huic proposito non necessaria. Nam de bis expediti sumus super nono Almam.capitulo de subet. Notandum tñ ꝙ in principio somni sanguis & spiritus trahuntur de exterioribus ad interiora.trahuntur.n.de extra uenas ad intra venas,& de paruis venis ad magnas: & tandem ad mẽbra nobilia:sicut sunt cor, hepar & cerebrum: & reliqua membra sibi propiuqua:& cum spiritibus trahuutur ad eadèm loca vapores secum permixti per uiam sequelæ:& sanguine trahũtur alij humores sibi permixti. Propterea secunda primi. exterioribus infrigidatis pluribus indigemus cooperimentis in somno q̃ in vigilia:quia in uigilia fit motus oppositus. Hanc etiam attractionem ad interiora operatur anima sentiẽs mordicationem membrorum sensibilium in principio paroxysmorum ut eorum nocumento succurrat:proprer quem motum ad interiora sequentem ram somnum quàm rigorem materiæ malignæ simul cum vaporibus suis quæ deberet expandi exterius mouentur interius ad membra nobilia:& sic necesse est paroxysmum prolongari ẽm omnia sua tempora.& secundo materias motas iuterius multo magis lædere membra nobilia,& digestionem humorum impediri calote naturali sub ipsis suffocato. Notandum secundo ꝙ licet somnus naturalis in uniẽdo calorem

calorem interius deducto impedimento omnes fortificet operationes naturales: multotiens tamen accidit per motum materiæ male interius sua multitudine suffocantis, aut sua malignitate corrumpentis spiritus operationes naturales impediri. Et multoties ipse unitus interius inuenit materiam malã ipsam calefaciendo agitat, dilatat, & uapores malignos eleuãdo nocet membris nobilibus eorum impediẽs operationem. Notandum tertio ꝙ licet somnus sit ualde similis quieti: & faciat corpus quiescere a motu uolũtario: & per hoc habet motum humorũ cõpescere: non tñ facit eorum omnimodã quietẽ immo in principio sui quando sanguis, & spiritus mouentur interius: mouentur etiam alij humores & uapores secum .s. cũ sanguine & spiritu permixti: postea spiritus interius fortificati mouent materias bonas nutrimentales ad extra, & diuidũt in membra corporis: ad quem motum sequitur ulterius exuberatio sudoris. Propterea si somnus inuenit in principio sui motum aliquarũ materierũ interius ipsum fortificat & auget: Propterea dixit Auicen. ꝙ exprimit materias si fuerint euntes ad quædam uiscera, siue ad ipsa apostemandum, siue aliter opprimendum absq; apostemate. licet ergo ex parte qua facit corporis quietem a motibus voluntarijs sit aptus quietare humores: cum tamen inuenit motum alicuius humoris ad interiora in sui principio ipsum fortificat. Similiter cũ inuenit materias cum expanditur extra eas mouet exterius frequenter ipsas euacuans cum sudore.

Contra sequitur ꝙ somnus in sui principio deberet facere vomitum, & fluxum uentris cum moueat materias ab extra ad intra uersus regiones illas. Aut saltẽ sequitur ꝙ in sui principio non deberet ipsos sistere, consequens cõtra experientiã. Et confirmatur: quia in fine somni cum expanduntur materiæ ad extra sudor prouocatur materijs motis a centro ad circunferentias. Præterea. Sequitur ꝙ inchoante somno sudor inchoatus tempore uigiliæ: aut de proximo inchoandus magis exuberet in principio somni. Ad primũ negetur id ad quod deducitur: cum sanguis & spiritus, & quæcunq; aliæ materiæ moueantur ad membra principalia ſm plurimum eorum non ad stomachum & intestina nisi ſm modicũ eorum: & sic in sui principio somnus non est causa vomitus, neq; fluxus uentris in mobilitando materias, quæ sunt proximæ stomacho aut intestinis: aut in eis continentur, & minuendo acuitatem sensus intestinorum, & stomachi prohibet vomitum, & fluxum ventris: non tamẽ sicut in fine somni: cum materiæ moueantur extra, & sicut somnus aliquas materias mouet ĩterius in sui principio, aliquas mouet exterius in fine, siue in processu eius: aliquas quæ sunt circa mobilia, non tamen principalia, aut sunt in eis immobilia: & sic ratione huius sistit vomitum, & fluxum & omnes alias euacuationes præter sudorem: tam in prĩcipio, quàm in fine. Præterea. Minuendo sensum debilitat virtutem expulsiuam quæ irritatur a præsentia materiæ: tam in fine, quã in principio. Et ex his patet solutio ad confirmationem.

Ad secundam rationem respondetur ꝙ aliquando sudor inchoat in vigilia: aut de proximo inchoandus sistitur, & prohibetur in principio somni: & non semper: cum aliquæ materiæ sudorales sint ita proximæ poris, ut non possint conuerti interius: immo agitatæ in motu sanguinis, & spiritus ad interiora amplius fluunt ꝑ poros cutis, per quos inceperãt fluere. Notandum quarto ꝙ somnus obtundit omnes sensus exteriores: non solum quia ab ipsorum instrumẽtis retrahat spiritum animalem: aut ipsum retineat interius: sed quia reddit ipsorũ substantiam turbidam: vt sentit Auic. secunda primi. capitulo de his quæ proueniunt ex somno. Et ideo per ipsum sensationes, & motus imperficiuntur, impediuntur, & obtunduntur. vnde. quãuis membra exteriora infrigidentur, & adsit in eis humorum mordicatio in principio paroxysmi, prouocato tamen somno sensus infrigidationis, & mordicationis remouetur, aut obtunditur: & sic rigor qui per has sensationes sequitur, remouetur. Ex quo apparet quòd rigens in principio paroxysmi aliquo modo iuuat̃ somno, quia prohibetur sensatio rei irritantis ad rigorem: & sic cessat rigor. Aliquo etiam modo nocet̃ somno pro quanto materierum cita sparsio: & partialis resolutio impedit̃, & membrorum calefactio. Et ideo cum dicit Auic. in litera ꝙ per somnum prolongat̃ supra febrientẽ rigor, & frigus, non debet intelligi proprie de rigore: quia iste per somnum remouet̃: sed intelligendum est de cã faciente rigorẽ quę est humor. hmõi enim sparsio, subtiliatio, & resolutio impedit̃: & cõsequẽter membrorũ exteriorũ calefactio. Notandum quinto ꝙ licet in principijs paroxysmorum particularium materia moueat̃ ad exteriora: mouet̃ tamẽ motu præfocatiuo caloris naturalis. primo quia ꝑꝑ horribilitatem materiei, & nocumentum quod imprimit in membra calor profundat̃, & submergit̃. secundo quia uapores in principio a materia eleuati sunt humidi, crudi, grossi, spirituũ & caloris membrorum extinctiui: sicut superius ꝑ similitudinem dictum est de vaporibus lignorum viridium, qui extinguunt paruũ ignẽ, & præfocant. Verũtamẽ non omnes dispõnes principiorũ in prȩfocando sunt æquales, immo ſm varietatem materierũ in multitudine, paucitate, & subtilitate, digestione, & cruditate, & celeritate motus, & tarditate: & ſm varietatẽ dispositionis patientis mẽbrorum, sup quæ fert̃ talis materia fiunt multȩ varietates in principijs particularibus, & multo maiores; & maior præfocatio cum adsunt in principijs frigus, & rigor, ac horripilatio, & maxime qñ istis somnus coniungit̃. omnino .n. hæc quatuor .s. materiæ horribilitatis. secundo vapores grossi ab ipsa eleuati. tertio frigus, rigor, & horripilatio. quarto somnus subtilis concurrunt ad caloris innati præfocationem iuxta paroxysmantis tardã inflammationem, & resolutionem, & membrorum tardam calefactionem.

Ex quibus apparet solutio ad quæsitum in his conclusionibus. primo semp somnus in principio particulari est aptus facere notabile nocumentũ. conclusio patet ex hoc vltimo notato. adiuuat enim ad caloris præfocationem: tardat materiæ paroxysmantis resolutionẽ, & mẽbrorum debitam calefactionẽ. quare cũ paroxysmus debeat terminari per materiæ paroxysmãtis resolutionem: opus est ipsum ꝑꝑ somnum prolongari.

Secunda conclusio ſm plurimum somnus in principio particulari est magis aptus obesse, quã prodesse. probat̃. nã semp facit notabile nocumentũ ex præcedenti conclusione: rarissime autẽ facit notabile iuuamentum nisi cum rigor est ita intensus, & longus vt impediret̃ anhelitus ꝑꝑ nocumentũ in lacertis pectoris: & esset dubium de ægri suffocatione. Aut quãdo virtus ex nimia cõcussione præter modum resolueret̃. hæc autem raro eueniunt. Ex quibus sequit̃ conclusio responsiua ad quæsitum, ꝙ ſm plurimum est somnus prohibendus in principio particulari febrium humoralium.

His sic determinatis superest vt respondeamus ad argumẽta ante oppositum. Ad primum quod est auctoritas Auic. secũda quarti. capitulo alle. In principio vero eius .s. paroxysmi multotiens fit somnus & non nocet. exponit̃ & non nocet .i. non est signum magni nocumenti, comparatus ad somnum factum in statu de quo parum ante locutus est cum dixit: & hoc totum in statu paroxysmorũ febris est deterius. s. per viã signi: licet ecõtra per viam causæ somnus sit deterior in principio, quã in statu. Ad secundũ respõdetur negando ꝙ virtutes, & operationes naturales vigorentur in somno in principio paroxysmi: quia licet ratione vnionis spirituũ deberent vigorari: tamẽ plus debilitant̃ ex delatione materierũ malarũ ad mẽbra nobilia, quæ delatio fit ꝓpter somnum in principio paroxysmi. Ad tertium dr̃ ꝙ somnus est prouocandus in principio paroxysmi aliqñ propter accidẽtia fortia sequentia fortẽ, & diuturnum rigorem de quibus dictũ est. Et dicitur ꝙ rigor tunc non prolongatur ꝓpter sensus obtusionem: licet adsit humor qui de se est cã rigoris. & in his casibus potius eligit̃ paroxysmi prolõgatio quã nimia virtutis dissolutio, & forte mors. Ad reliqua duo argumenta patet solutio ex dictis in q̃stione.

Secundum dubium utrum somnus sit iuuatiuus apud statũ, & declinationẽ particularem. Et arguit̃ ꝙ non: quia tam in statu, quã ĩ declinatione trahuntur vapores, & maxime interius versus mẽbra notabilia, & prohibet̃ ipsorum resolutio: & sic paroxysmus prolongat̃. ergo non est iuuatiuus. tenet cõsequẽtia, & assumptum patet secunda aphorismorum, cõmento primo: & ex determinatis in præcedenti q̃one. Et confirmatur quia in statu vapores, & materia sunt vltimo inflammati, & in maiori quãtitate quã in alio tẽpore, quia aliter non esset status. ergo cõuersi interius ꝓpter somnum sunt magis apti obesse, quã in aliquo tẽpore. Et confirmat̃, quia tunc virtus est debilior quã in prȩcedentib. tẽporibus ergo magis est apta succumbere ex cõuersione materierum, & vaporum ad membra nobilia. Secundo nocumentum ex somno est ꝑniciosius

in

in declinatione quã in statu:& in statu quã in augmento.ergo qõ falsa pro parte affirmatiua:tenet cõsequentia. & assumptũ colligi potest ex dictis Gal.secunda aphoris.cõmen. primo.In oppositum est Auic.in parte præsenti apud declinationem est iuuatiuus valde:& fortasse non nocet apud statum.

Pro solutione huius notandũ primo in declinatione particulari paroxysmi deductis alijs,materia & fumi sunt paucificati,subtilitati versus extrema, transmissi longe a fonte caloris pro maiori parte:quare difficulter trahunt.& si retrahunt minus sunt præfocatiui pp paucitatẽ,& subtiliationem: quia spiritus sunt resoluti in tẽporibus præcedentibus.virtus est debilis,& indiget refocillatione. prouocato ergo somno spiritus interius retrahunt ad mẽbra nobilia:& ibi vniunt & confortãtur:quia non pfocantur a multitudine vaporũ secũ tractorum: sicut in partibus pcedentibus:vnde virtus fortificata illud parũ quod superest intus de vaporibus & humoribus superat:& cum sparsione nutrimenti parum post expellitur extra:& cum hoc fortificatis virtutibus naturalibus fit humorũ digestio, & spirituũ regñatio.Ex quibus patet ꝙ sine notabili nocumento in declinatione particulari merito dispõnis paroxysmi, & suæ propriæ materiæ alijs deductis somnus est aptus multum iuuare.Contingit tñ aliqñ propter malignitatẽ materiæ cuius omnis parua pars retracta multũ nocet:sicut in materia anthracis & similibus. pp aliquã latentem materiã quæ agitatur a calore fortificato in somno in declinatione fiat nocumentũ.Et similiter ex alijs paroxysmis cõplicatis:aut ex errore regiminis:sed merito dispositionis declinationis fe.putridę somnus est aptus multũ conferre,& parum obesse. Notandũ secundo ꝙ somnus in statu paroxysmi est fere æqualiter indifferens ad iuuandum & nocendũ,quod põt declarari tã ex parte causæ imprimentis.s.vaporũ,& humorũ,quã ex parte corporis patientis. Nam status particularis in sua quidditate includit vltimatam caliditatem quæ possit esse in paroxysmo. Hæc autem vltimata caliditas põt esse pp maiorem multitudinem vaporum cum magna quãtitate materiæ reseruatæ vsq; ad statum. Et põt esse etiã pp valde intẽsam caliditatem vaporũ, & materiæ dato quod vapores & materiæ sint pausicatæ notabiliter tempore status.vtrunq;.n.frequẽter contingit:licet semp sit necessarium merito status paroxysmi materiam & vapores esse calidiores quã altea. Et tunc manifestum est qñ sunt paucificati vapores,& materia notabiliter:licet sint calidiores notabili⁹ quã ante magis prodesse somnũ quã obesse:cum tunc p magnã corũ subtilitatem sequentem eorũ intensam caliditatem sint valde apti trãspirationi,& eo magis, quia pori corporis sunt tunc multũ dilatati.paucitas.n.& eorum subtilitas cum pororũ dilatatione faciunt ad eorũ facilem transpirationem,& paucã eorum conuersionem interius pp somum.Econtra qñ multum de materia esset reseruatum in statu,& vapores essent plurimi & grossi:somnus in statu esset magis aptus obesse quã prodesse. Similiter hæc æqualis indifferentia ad iuuandũ & nocendũ põt contingere ex parte corporis.sunt.n.qdam corpora parata exiccationi & resolutioni:sicut corpora cholerica & similia habentia poros latos,& humores subtiles parum de humido:quorum virtus facile dissoluit. & istis somnus tempore status multo magis prodesset quã obesset.Econtra sunt aliqua corpora habentia oppositas condõnes minime apta exiccationi,& humorũ & spirituum dissolutioni:& istis somnus in statu magis obesset quã prodesset.ppter ergo hanc fere ęqualem indifferentiã ad iuuandũ & nocendum Aui.locutus est sub ambiguo dicens:& fortasse nõ nocet apud statum.Et Gal.in cõmẽto primo secundæ particulæ dixit: ꝙ qñq; iuuat in statu,& in augmento statui vicino:non tñ dixit semp.In augmento tñ licet possit iuuare,& nocere,est minus aptus ad iuuandũ & magis ad nocendum,quã in statu.Econtra in cõparatione ad principium.ppterea dixit Aui.fortasse nõ nocet apud statum: per ly apud statum intelligẽdo augmentũ & statum. prima itaque medietas augmenti magis attestatur principio quo ad iuuãdũ & nocendũ merito somni.secunda vero medietas magis attestatur statui.Et ex his apparet ꝙ deductis alijs somnus est magis aptus nocere in principio paroxysmi feb.putridæ quàm in alijs temporibus euisdem paroxysmi. Et secundo loco magis aptus nocere in augmento:& tertio magis in statu. & quarto minus in declinatione. Nam nocumentum somni factum in principio est maius intensiue, & extensiue quã nocumentum alicuius alterius temporis alijs paribus:& secundo nocumentum augmenti:& sic de cæteris.

Et ex his patet rñsio ad quæstionẽ, ꝙ somnus vt plurimũ est iuuatiuus,& cõcedendus in declinatione. Dixi autẽ ẽm plurimũ pp cãs dictas in primo notato .s. de materia venenosa quæ rarissime cõtingit:sed in statu somnus est fere æqualiter indifferens ad iuuandum & nocendum: sed in augmẽto frequenter est magis aptus iuuare,quàm nocere frequenter.

Econtra licet frequentius sit aptus magis nocere quã iuuare in principio autem secundùm plurimum magis nocet quàm iuuet:& rarissime est cõcedendum: sicut determinatum est in prima quæstione. rarissime enim accidunt rigores illi fortissimi cogentes administrationẽ somni in principio.adsunt raro materiæ venenosæ prohibentes eius administrationẽ in declinatione:in augmẽto autẽ,& statu indicia sunt media. ppterea dixit Auic.fortasse non nocet apud statum:verũ medietas prima augmenti magis attestat principio,& secũda magis statui.

His ita determinatis superest vt rñdeamus rationes adductas in oppositum. Ad primã dicit quòd licet aliquid de vaporibus & materia retrahatur intra:& licet ratione huius fiat aliquid nocumẽti hoc modicissimũ est in cõparatione ad iuuamentũ quod seqtur ex somno de fortificatione virtutis sequẽte vnionem spirituũ circa membra nobilia:cũ tunc materia & vapores sint pauci & multũ subtiliati. Sed de somno in statu dictũ est ipsum esse indifferentẽ ad magis iuuãdum quã nocendum,& econtra.Et somnus in declinatione ẽm plurimum abbreuiat paroxysmum prouocando sudorẽ:aut faciendo materias,aut vapores citius resolui insensibiliter pp fortificationem virtutis. Et ad confirmationẽ dicitur quòd licet vapores, & materiæ sint magis inflammati in statu quã in reliquis tẽporibus,tñ non necessario sunt plures.Item sunt magis subtiliati,& sic magis parati resolutioni.de hoc tñ in quæstione dictũ est,quantũ est opportunũ.Ad aliã confirmationem dicitur ꝙ licet virtus sit debilior in statu,& declinatione quã temporibus præcedentibus:& æquale nocumentũ minus possit tolerarę:tñ nocumentũ retractionis vaporũ & materia interius sequens somnũ est valde minus in statu,& declinatione quã in tẽporibus præcedentibus. Ad vltimã rõnem quæ est auctoritas Gal.com.primo.secũdæ aphoris.dicitur.ꝙ nocumentum somni in declinatione est deterius p viã signi quã in aliquo temporũ præcedentiũ.& simili modo est deterius in statu quã in augmento:& in augmento quã in principio.cũ quo tñ stat ꝙ p viã causę sit ꝯtrariũ:sicut determinatũ est.Est.n.pessimũ signum & frequenter perniciosum ꝙ somnus in declinatione,in qua maxime iuuare debet noceat. Ex his patet solutio ad quæstionẽ solitã quæri,an sit iudiciũ idem de concessione somni in temporibus vniuersalibus, & particularibus. Et rñdet ꝙ sic.vnde liberius & longiorem somnũ cõcedimus in declinatione vniuersali quã in statu vniuersali: & in statu quã in augmento:& ĩ augmẽto quã in prĩcipio vniuersali. Est tñ somnus in statu vniuersali magis aptus prodesse,aut obesse secundum diuersitatẽ crisiũ.nam in crisi per sudorẽ est multum aptus prodesse,sed in crisibus alijs magis aptus obesse,quã prodesse:cum somnus retineat omnes fortes euacuationes præter sudorem.

Et non prohibeas ei aquam frigidam,nisi fuerit humor qui est in eo crudus, & grossus: tunc enim prohibet digestionem.

Positis quibusdã canonibus respicientibus materias maxime cõmunes.hic ponit canones quibus docet extinguere calorem febrilem:minus tamẽ generales illis quos superius posuit. docet enim vsum aquæ frigidę in febribus. & habet hæc pars duas partes.In prima docet vsum aquæ frigidæ in potu secundo per extrinsecam applicationem.secũda ibi. infra p vnã colũnã§immo cum videris calefactionem.§ Primam partẽ diuido in septem partes.nam in prima ponit cañ.in vsu aquæ frigidæ.In secunda ibi§ Nisi sit stomachus.§docet conditiones phibentes potum aquæ frigidæ: & indicantes ipsius exhibitionẽ.In tertia parte ibi§Et quãdoq; datur in potu.§ ponit quantitatem quę quandoq; datur de aqua frigida in potu febrientibus cum effectibus eius.In quarta parte ibi § Et quandoq; iterum sunt.§docet quid faciendum est quando coniunguntur cõtrariæ indicationes in exhibitione aquę frigidæ.In quinta parte ibi§ Et syrupus quidem acetosus.§ docet rem vnam infrigidantẽ nõ ita nocentem sicut aqua frigida,qñ sunt phibẽtia. In

sexta pte ibi § Et cū nō licet. § oñdit nocumenta sequentia potū aquæ frigidæ incōuienter sumptæ. In septima parte ibi § Et ille quem plurimum § docet quæ sunt corpora quibus aqua frigida magis debet prohiberi. primam pattem diuido in tres. In prima ponit can. cū probatione secundæ partis. In secunda ponit probationem utriusq; pattis: tamen satis confusam. In tertia probat primam partem can. secunda ibi § Et scias. § tertia ibi § Humores autem cholerici. § In ptima parte dicit quòd medicus non debet prohibere febrienti. febre humorali aquā frigidam: nisi humor qui est in febriēte fuerit grossus, & crudus, & prohat partem secūdam exceptam per hoc: quia humor qñ fuerit grossus, & crudus aqua frigida in potu exhibita prohibet digestionem: ideo tunc debet prohiberi. Includit itaq; canon duas particulas. prima est ꝙ humore non existente in febtiente grosso & crudo non debet ei aqua prohiberi. s. quantū est merito humoris. secunda est: quia ipso existente crudo & grosso debet prohiberi febrienti febte humorali aqua frigida.

Aqua frigida. Notandum igitur primo ꝙ per aquam frigidam intelligamus aquam dulcem habentem omnes, aut plures ex decem & octo conditionibus laudabilis aquæ. de quibus secunda primi. Et intelligimus omnem modum exhibitionis eius per os. s. aut puræ, aut permixtę cū uino, uel syrupo, uel zuccaro, uel uino granatorum, aut aceto, uel quacunq; alia re huic proposito deseruienti. Et similiter tam tēpore cibationis, quàm extra in multa, pauca, aut mediocri quantitate, tam cruda, q̄ cocta. maxime tñ Auic. intelligit in hoc canone de ipsa exhibita cruda in magna quantitate. Nota secundo quòd cum Aui. dicit, oisi in febtiente fuerit humor grossus & crudus: licet maxime loquatur de humore qui est causa antecedens, aut coniuncta feb. tamen intelligi potest etiam de alijs humoribus: qui licet nō sint causa coniuncta feb. tamen possunt ipsam fouere. hi etiam prohibent aquæ frigidæ exhibitionem. Tertio notandum ꝙ dixit copulatiue nisi fuerit humor grossus & crudus. Nam si fuerit grossus & digestus: sicut aliquādo reperitur cholera notha aut cholera adusta digesta non prohibetur potus aquæ frigidæ. Similiter si fuerit crudus & subtilis: sicut cholera subtilis superflue calida, non prohibetur potus aquæ frigidæ. Simiter si fuerit etiam subtilis, immo optime confert ipsam digerendo. vbi uero simul sit grossus & crudus nō cōuenit potus aquæ frigidæ. Quarto nota ꝙ licet existente humore calido subtili, & digesto conueniat potus aquæ frigidæ quantum est merito humoris: & lieet ipso existente crudo grosso disconueniat: attamen metito aliarum dispositionum aliqñ in primo casu prohibetur saltem in multa quātitate: utputa qñ homo esset insuetus potui aq̄ frigidæ, cū apostemate intrinseco, cū paucitate caloris innati: & de singulis dispositiōibus prohibētib⁹ potū aq̄ frigidæ. Et sīr ecōtra humore existēte grosso crudo. ubi esset extrema caliditas corpus arefaciēs exhibeť potus aquæ frigidæ potius eligēdo prolōgationē ęgritudinis, q̄ corporis extremā exiccationē: & ꝓptie in cōsuetis potui ipsius. Canon itaq; superius positus respicit humorē solū. nō aūt reliquas dispositiones indicantes, aut prohibentes potum aquæ frigidæ.

Et scias quòd quando phlebotomia iuuat: deinde uteris uia mala: tunc non purgabitur.

In hae parte probat utramq; partem cañ. ptobatione tamē satis eonfusa dicens. scias quòd quando phlebotomia confett in febre: quia facta est ſm ꝙ opottet. deinde tu vteris uia mala scilicet cōtratria caooni nostro: utputa, quia prohibebis aquā frigidam humote existente subtili, non crudo grosso: aut quia forte dabis aquam frigidam humore existente crudo, grosso, corpus non purgabitur a residuo quod remansit post phlebotomiam. non enim sequetur sudor, uomitus, aut secessus qui soleut sequi quando aqua frigida datur ſm quòd oportet. & qui secuti fuissent: aut saltem aliquis eorum in primo casu: & sic salus secuta fuissent. & similiter in secūdo casu non sequetur: immo potius fieret bumoris incrudatio & fe. prolongatio: quia aqua frigida exhibetur ubi non oportet. & sic cauon probatus est quo ad utrāq; partē. Et ex hoc canone cū ꝓbatiōe sua elicere possumus cōiter āte exhibitionē aq̄ frigidæ in magna quātitare debere ꝓcedere phlebotomiā: aut aliā euacuationē: ut minorata materia, & cōfottata natura p exhibitiōē aq̄ frigidę extinguētis cauma febrile, natura fiat potēs ad residuū expellēdū.

Humoris autē cholerici digestio est ut conuersus a sua subtilitate fiat spissus, & aqua quidem frigida facit illud.

Hic probat primā partē cañ. sic. aqua frgida digerit humorē cholericū subtilē. ergo exhibēda est. tenet cōsequētia. & assumptū ꝓbatur. quia humoris cholerici subtilis digestio fit conuertēdo ipsum a sua subtilitate ad spissitudinē, siue grossitiem: sed aqua frigida facit hoc. ergo digerit ipsum. hic tñ p fieri spissum nō intelligiť respectu mediocris: sed respectu eius quod primo erat. ē tñ digestio iuxta prius determinata ęquatio subtilis p ingrossationē, & grosi p subtiliationē: & sic canon sigillatim, & cōiūctim quo ad utrāq; ꝓbatus ē. Cōfert ēt aqua frigida nō solū digerēdo: sed etiam calorē febrilem extinguendo.

Nisi sit stomachus, aut hepar debile, aut frigidum: aut sit in uisceribus apostema: aut sit in visceribus dolor: aut sit complexio eius pauci sanguinis: aut caliditas eius innata debilis: quare debilitatur post potum aquæ frigidæ: aut si non sit consuetus potare aquam frigidā: sicut illi qui sunt de regione calidæ: isti. n. spasmantur velociter: & associatur eis singultus, & extenuatus est de hac summa.

In hac parte narrat conditiones. primo prohibentes potum aquæ frigidæ. secundo indicantes tolerantiā potus eius. secunda ibi § Vbi aūt materia calida. § In prima patte ponit octo conditiones prohibentes potū aq̄ frigidæ. Prima est debilitas stomachi aut hepatis per quorū debilitatem dať intelligi aliorum mēbrorū debilitas: sicut diaphragmatis, intestinotum, & aliorum. expressit tñ stomachum & hepar: quia frequentius, & facilius potu aquæ ftigidę lædi possunt. Secundo notandū qnòd licet hec conditio possit uerificari de quacunq; debilitate siue ex tempore, siue ex generatione contracta, siue naturali. i. cum qua homo ad intra latitudinē suæ sanitatis propter malam cōplexionem, malam compositionem, solutam continuitatē apostema & similia. hic tamen ne idē bis replicet, intelligit de debilitate sequente porotum superfluam largitatem, raritatem texturæ: aut patum compactam mēbri substantiam dato quòd non esset ex uillis cōtextum. Non enim est omue membrum ex uillis contextum sicut hepar, cerebrum, & multa alia. & hęc debilitas ſm aliquem istotum trium modorū potest unicuiq; membro inesse: & per eam fit debile in resistendo causis ægris tam calidis, quàm frigidis. primo quia minus habet de qualitate per quam resistit, secūdo quia causa lædens facilius applicat penetrans in profundum eius. & de hae loquitur Aui. secunda primi. doctrima secunda. c de causis debilitatis membtorum, & causa partis nota est. nam his membris existentibus debilibus per potum aquæ frigidæ superflue infrigidantur: & præter modum debilitantur: ut aliquando mors inde sequatur. ut narrat Gal. 7. therapeu. cap. de cura malę eomplexionis uēttis calidi & sicci. immo dicit ibidem quòd aliquando partes stomachi sunt differētes, una fortis, altera debilis. quapropter ex potu aquæ frigidę aliquando læduntut operationes frigidi stomachi utputa digestio & retentio, aliquādo oris eius, & meri utputa deglutitio. Vltimo nota quòd licet huiusmodi debilitas indicet non dari aquam frigidam, tamen aliquando contingit quòd aliæ cōditiones indicāres potū aquæ frigidæ sunt ita fortes ꝙ medicus p̃eligit dare aquā frigidā existimās p ipsius exhibitionē maiora nocumēta posse uitari. Secūnda cōditio ē frigiditas stomachi, aot hepatis aut naturalis merito cōplexionis, aut ætatis siue p̃ternaturalis cū materia, aut sine materia. Et sic intelligēdū de frigiditate reliquotū mēbrorū q̄ sunt apta lædi p potū aq̄ frigidæ. nā p potū aq̄ frigidæ augebiť horū mēbrorū frigiditas & impedienť mēbri læsi opatiōes. Et ut dicit Gal. 7. therap. loco statim alle. cū aliqñ eōtingat unā partē stomachi esse calidā, utputa fundū stomachi: & aliā frigidā utputa meri lædeť unius partis operatio, & nō alterius: & exēplificauit de hoīe quadragenario, qui ex potu aq̄ frigidæ sanatus est a mala cōplexione calida uētris & stomachi, & cessauit sitis. sed ꝓhibita ē deglutitio: ita ut tādē mortuus sit. Tertia cōditio ꝓhibēs potū aq̄ frigidæ ē apostema in viscetib⁹: īmo quodcunq; apostema intrinsecū in cerebro, mēbris spiritualib⁹, mēbris naturalib⁹: sed maxime in his q̄ sunt apta magis lędi potu aq̄ frigidæ: sicut sunt stomachus, hepar, intestina. Nā si apostema sit ftigidū, certū ē materiā eius magis inftigidari & incrudari poros cōstringi: & oīno materię resolutionē ꝓhiberi, dolorēq; augeri. Similiter si fuerit mixtū ex calido & frigido. Si uero fuerit sanguineū ēt incrudatur, & ingrossatur, & prohibeť materiæ

Conditiones prohibentes potum aquæ frigidæ.

teriæ ipsius resudatio,& dolor augetur:quapp non conuenit. Si uero fuerit cholericum a cholera pura cum multa flāma, ex parte nocetur potu aquæ frigidæ: quia pori oppilantur,& prohibetur materiæ resolutio, & resudatio,ex parte iuuatur per extinctionem superfluę caliditatis, neque timetur incrudatio quæ timetur in alijs apostematibus pp materiæ subtilitatē: & dolor.ex parte sedaf remittendo causam doloris: quapp aliqñ conceditur flamma existēte magna,& pcipuē consuetis potui aq̄ frigidę. Vñ Gal.9.therap.erysipelas uero nullo alio sanabis auxilio quàm cū aqua frigida.& Auic.3.quarti.c.de erysipelate. Et ad ultimum infrigidatio in erysipelate est magis necessaria:qm̄ flāma & dolor inflāmatiuus est in ea plus. Et licet ibi loquatur de erysipelate intrinseca:tñ hæc dicta accōmodantur ēt erysipelati extrinsecæ. Quarta conditio prohibens frigidam aquam exhiberi est dolor in uisceribus. Pro cuius dicti uerificatiōe sciēdū quòd dolor in uisceribus, aut puenit ab apostamate:& statim supra determinatum est in quo casu conueniat potus aq̄ frigidæ & in quibus nō. Aut pēdet a soluta cōtinuitate absq; apostemate. & certū est,nō cōuenire: quia frigidū vlcerib⁹ mordax.quinta aphorismorū: aut puenit a mala complexione q̄ si fuerit frigida non cōuenit potus aq̄ frigidæ: quia augeret cām.Si uero esset mala cōplexio sicca licet cōueniret:humectando tñ,multo magis noceret actuali frigiditate forti indurante mēbrum,& spasmāre.Si uero esset mala cōplexio calida remissa:aut mediocris nō cōueniret: quia nimis imprimeret in mēbrum quod est facile passibile pp dilatationē pororū sequentē caliditatē:& pp debilitatē ex resolutione spirituū pp dolorē.Si uero esset mala cōplexio calida intēsa ualde,cōueniret.esset.n.proportionatū infrigidās tanto gradu caloris.quod experientia declaratur in his qui ab igne, aut aqua calida cōburūtur quorū dolor sedat per aquā frigidissimā diu & sæpius applicitā.Si uero dolor seq̄ref ventositatē certū ē nō cōuenire.Quinta cōdidio prohibens potū aquæ frigidæ est qñ cōplexio eius qui debet sumere est pauci sanguinis:sicut complexio phlegmatica,melancholica:& vł̄r cōplexio sicca superflue:aut qñ esset pauci sanguinis ex ætate: sicut in decrepitis: aut qñ esset pauci sanguinis pp longā ægretudinē:aut pp sanguinis euacuationem spōtaneā:aut a causis primitiuis. Rō aūt huius dicti est ista: quia calor hominis nō resistit remittentib⁹ ipsum infra gradū sibi cōuenientē solū inquātū calor,sed inquātū ab anima directus q̄ anima resistit p instrumēta sua quę sunt sanguis & spiritus.Vnde quātūcūq; corpus unū cholerichū esset calidus certo sanguineo,aut tēperato:tñ melius tēperatum toleraret:aut sanguineū cæteris paribus potū aquæ frigidę & magis resisteret frigidis remittētib⁹ calorē suū infra gradū propriū q̄ cholericū,aut aliud corpus pauci sanguinis calidius tēperato:aut sanguineo naturaliter aut pternaturaliter pp cām dictā. Et secūda cā,quia licet illa sint intēsius calida q̄ corpus habēs notabilē sanguinis quātitatē:tñ habēt minus de multitudine caliditatis quā potētia rei insequit.Propterea Gal.septimo therapeu.loco alle.in corpore siccę cōplexiōis ęqualis caliditatis cū corpore habēte notabilē quantitatē sanguinis minus cōcedit de aqua frigida.Sexta cōditio prohibēs aquā frigidā ēst qñ caliditas innata debētis sumere aquā frigidā est debilis:& ista cōditio est cōmunior pcedēte:quia oīs cōplexio pauci sanguinis habet innatā caliditatē debilē:sed nō econtra.pōt.n. innata caliditas esse debilis ex defectu spirituū:licet quantitas sanguinis sufficiēs nō desit. Item ex malitia sanguinis,licet in quāto nō peccaret.Itē ex raritate totius corporis,aut substantiæ mēbrorū nobiliū.Itē pp modū mixtionis, aut occultā proprietatē vel cælestē influxū.Et ista tria ultima nō cognoscūt a medico nisi per experiētiā:sicut infra dicef in capitulo de cibatione febricitātiū de quibusdā corporibus carnosis, q̄ cito dissoluūtur ex ieiunio:& patet ueritas cōditionis,quia talis caliditas parū resistit aquæ frigidæ. Septima cōditio est cū sint insueti potare aquā:sicut habitantes in regione calida,Isti.n.per potū aquæ frigidæ spasmātur uelociter:& associat eis singult⁹ qui est spasmo portionabilis: licet nō sit spasmus:ut declaraui nono Almās.de intētione Auic.decimatertia tertij.Pro cuius cōditionis declaratione notādū ut pōt elici ex dictis Gal.secūda particula aphorismorū:aphorismo illo.Ex multo tpe cōsueta.φ cōsuetudo mēbri,vel corporis respectu alicuius causę imprimētis duo facit.primū quia minus alteratur a re cōsueta imprimēte.secūdū facilius cū minori nocumēto tolerat impssionē sibi factā.vñ cōsuetus potui aq̄ frigidę minus infrigidabitur q̄ insuetus. Et secūdo dato φ æqualiter infrigidetur minus pp illam infrigidationem lædef: quapp stomachus insuet⁹ potui aquæ frigidæ spasmabit,& singultabit cū sit sibi pp insuetudinē ualde horribilis. Vñ Aui.13.tertij.c.de dolore stomachi dicit. Et qñq; prouenit ex potu aquæ frigidę dolor æstuosus,clamosus:& qñq; moritur subito pp euentū doloris ad cor: quod maxime de insuetis potui aquæ frigidæ intelligitur. Et dicit Aui. hic habitantes regiones calidas: sicut in æthyopia non potant aquas frigidas.quod ēt cōfirmat Gentilis ex relatu cuiusdā sui scholaris qui ibidem fuit,referentis φ si homines illius regionis potarent aquam frigidā putarent se debere spasmari. quod potest esse,quia valde macri sunt,& acuti sensus. Et credendū est φ consueti potare aquā calidā si potarent aquam frigidam præter modum læderentur frigiditate aquæ subito penetrante ad intrinseca ob latitudinē pororum ex potu aquæ calidæ præcedenti. Vltima cōditio est corporis extenuatio & causa est manifesta.nam isti habent partes neruosas discopertas quæ facile a frigiditate aquæ percutiunf:& cū hoc habēt parū de carne:& consequenter parum de multitudine caloris.Sunt.n.acuti sensus quapp facile multum,& uelociter ex potu aquæ frigidæ lædunf.Sed hic nota:φ licet sint multę aliæ causæ prohibētes potū aquæ frigidæ,istæ tamen sunt principaliores, quibus reliquæ dantur intelligi.

Vbi autē materia calida,aut grossa iam digesta est, & corpus est carnosum:& caliditas innata exuberans:& uirtus est fortis,& uiscera sana,non frigida eorum cōplexio radicalis, non insueta aquæ frigidæ,immo assueta aquæ frigidæ ualde: tunc aqua frigida est melior res.

Hic primo narrat octo conditiones indicantes,aut consentientes potui aquæ frigidæ.secundo narrat effectus bonos cōsequentes aquæ frigidæ potū cum his cōditionibus.secūda ibi §Multoties adiuuat.§ Prima cōditio φ materia sit calida subtilis siue digesta,siue non digesta. Secunda φ materia sit grossa digesta,sed calida:quia materia existente frigida nō conuenit aqua frigida,ēt si eēt digesta. Tertia cōditio φ corpus sit carnosum. Quarta φ caliditas naturalis sit exuberans.i.multa. Quinta φ uirtus sit fortis quod ītelligitur de triplici uirtute. Sexta φ uiscera sint sana.i.non dolorosa,neq; apostemosa non habentia solutionem continui,neq; oppilationem fortem. Septima φ cōplexio uiscerum radicalis nō sit frigida. Octaua φ potans eam sit valde cōsuetus aquæ frigidæ. cū his enim cōditionibus in febre aqua frigida est melior res. Circa primā cōditionem nota φ materia existente calida subtili ēt non digesta aqua frigida conuenit:quia iuuat ad eius digestionem. sed multo magis conuenit ipsa existente calida subtili digesta. Circa secūdā cōditionē,nota φ si materia sit calida grossa non digesta nō conuenit aqua frigida.φ si materia sit calida grossa & digesta conuenit.uirtus.n.fortificata per extinctionē sui cōtrarij ipsam expellit si ipsam inuenit digestam. Et si quæratur cuiusmodi est ista materia grossa.Dr̄ quòd pōt eē cholera grossa:& pōt esse sanguis grossus: & in cuius febre expectatur digestio. Ex quibus infertur in materia frigida nullo pacto cōuenire aquā frigidam ante digestionem:neq; post digestionē. Auctores nanq; non concedūt aquā frigidam nisi in febribus, in quibus est fortis flāma,quæ non est in febribus pendentibus a materia frigida: esto etiā quòd esset cordi propinqua. Putandū tñ quòd si materia esset mixta,& cōplete digesta, & febris esset fortis,cōpeteret aquā frigidā nisi aliæ cōditiones obstarent. Et istæ duæ conditiones indicant potū aquæ frigidæ:reliquæ aūt sex conditiones nō indicant dari aquam frigidā: sed bene consentiunt.non.enim (exempli gratia) si corpus sit carnosum indicat quòd detur aqua frigida: sed bene consentit. sed cauma febrile indicat dari aquam frigidam. sic dico de alijs quinq; conditionibus. Notandum circa tertiam conditionem quòd per corpus carnosum intelligit quodcunque corpus existens mediæ habitudinis: aut parum lapsum a media habitudine uersus maciem dicetur carnosum. Notandum circa quartam conditionē quòd per caliditatem innatam exuberātē intelligimus corpus habēs multū de sanguine & spiritu:quib⁹ pōt resistere causis infrigidātib⁹.Et hęc cōditio opponit duabus causis suprascriptis prohibētibus potū aquæ frigidæ .s. complexioni pauci sanguinis, & caliditati innatæ debili.

Cōditiones īdicātes potū aquæ frigidæ.

bili. Notandũ circa quintã cõditionem quòd ꝑ virtutẽ fortem intelligimus quòd virtus animalis, vitalis, & naturalis sit fortis. Et sic oportet tria mẽbra principalia esse fortia. s. cerebrũ, cor, & hepar: & ẽt mẽbra his seruientia. vnde oportet ꝙ sint bene spirituosa, & substantiæ bene compactæ, & quòd habeant bonũ modum mixtionis cum bona proprietate, & boninate aspectus. Notandum circa septimã cõditionem quòd cõplexio radicalis. i. membrorũ principaliũ: & sibi deseruiẽtium non debet esse frigida: quia facile offendiẽ a frigiditate aquæ. de consuetudine autem quæ est octaua conditio sufficiẽter dictum sit. Notandum vltimo quòd ad dandum aquam frigidam in quantitate notabili vt dicetur, debent istæ octo conditiones conuenire: aut saltem plures earum, & principaliores quæ sint fortiores ad indicandum, aut consentiendum potui aquæ frigidæ quàm oppositæ ad prohibendum.

Multotiens enim adiuuat ad expellendum materiam cũ solutione naturæ, aut per vomitum, aut per vrinam aut per sudorem, aut per omnia illa, quare fit statim vt sanetuř.

Hic ponit vtiliditatem sequentẽ ex potu aquæ frigidę datę cum his cõdõnibus: dicens quòd multotiens potus aquæ frigidę adiuuat naturã ad expellendũ materiã facientẽ febrẽ cũ solutione ventris. aliqñ ꝑ vomitũ, aliqñ per vrinã, aliqñ per sudorẽ, aliqñ per oẽs has regiones, aut plures earũ. quare fit vt materia faciente febrem expulsa statim sanetur. Et ex hoc possumus cõcludere quòd aqua frigida exhibita cum condõnibus suprascriptis est melior res patienti febrẽ: quia illa res est melior res febrienti ꝑ quã fit vt statim saneť: sed aqua frigida exhibita cũ his cõdõnibus est huiusmodi. quare, &c. Notandũ primo quòd Auic. dixit multoties, & nõ semp propter particulares cõdões medico ignotas ꝓhibentes materię expulsionẽ: aut quia si tota expellať forte derelinquet aliquod notabile nocumẽtũ ex aqua frigida: sicut in quadragenario fuit qui factus fuit impotens ad deglutiendũ post potũ aquæ frigidæ: de quo Gale. facit mentionẽ septimo therapeuticæ, quãuis mala cõplexio fundi stomachi, & calor febrilis cessauerit. Notandũ secũdo quòd cã expulsionis materiæ post potũ aquæ frigidæ est: quia fortificať ꝑ tẽperiẽ complexionis quæ est instrumentũ eius, quę cõplexio tẽperatur ꝑ extinctionẽ superfluæ caliditatis. Notãdũ tertio quòd humores qui ꝑ has regiones expellunť, sunt humores cuiuscunq; generis. De phlegmate, cholera, & melãcholia est certũ quòd multoties ꝑ has regiones extrahunť: sed de sanguine etiã est verũ, licet rarius cõtingat. Pro quo sciendum est quòd sanguis aliqñ in synochis corrũpiť in hos humores præcipue in cholerã, & melãcholiã: quæ deinde ꝑ has regiones expelluntť: aliqñ vero sanguis ꝑ has regiones sub ꝓpria forma expellitur. Nã quòd ꝑ fluxũ sanguinis expellať: patet decimaquarta tertij capitulo de humiditatibus quibus accidit vt egrediãtur cã hepatis. Et ꝑ vomitũ apparet decimatertia terij. capitulo de vomitu sanguinis: imo ibidẽ dicit Auic. quòd in vomitu duarũ librabrũ sanguinis aliqñ est sanitas. Et quòd ꝑ vrinã apparet decimaoctaua tertij. Sed quòd ꝑ sudorẽ affirmat Arist. tertio de partibus animaliũ. Sãguis tñ vtiliter cõiter euacuatur ꝑ has regiones. s. ꝑ nares venas, hemorroidales, & menstruales. Vltimo nota de intentione Gal. nono therapeu. naturã ꝑ potũ aquæ frigidæ non solũ iuuari in expellendo disconueniens: sed etiã in attrahẽdo cõueniens, & separando ab incõuenienti: ita vt sequať mali expulsio, & boni nutrimẽti ad mẽbra attractio. Dicit. o. sic. Natura. n. solidã animalis particulã roborata humoribus qui sunt præsubtilitati apponit: vt quicunque & nutrire sufficientes hos quidem attrahit ad eas: inutiles vero abijcit: aut per cutim, aut per ventrem.

Sanguis multipliciter vacuatur.

Et quandoq; dat in potu medicus de aqua frigida infirmo quantitatem plurimam, adeo donec color eius fiat viridis, & tremat, quæ sit saltem superueniens vsque ad heminam vnã, & dimidiam: & fortasse conuertitur febris ad phlegmaticã: & fortasse confortatur natura: expellit materiam cum sudore, & vrina, & fluxu ventris: & est sanitas.

Quãtitas aquæ frigidæ exhibenda.

In ista parte superius diuisa Auic. narrat quãtitatem quam dat aliqñ medicus de aqua frigida, & ipsius effectus dicens: ꝙ qñq; dat medicus febrienti quãtitatem plurimã adeo donec color eius fiat viridis: & donec æger tremat, quę quantitas aquæ quandoq; proueniens vsq; ad heminã vnã, & mediã. Et deinde ponens effectus qui sequunť dicit quòd fortasse feb. conuertiť ad phlegmaticã. & hoc est minus malũ quã quòd æger arefactus moriať. Et fortasle. i. aliqñ natura cõfortatur, & expellit materiã cũ sudore, vrina, & fluxu ventris, & fit sanitas. Notandũ primo circa partẽ pręsentẽ quòd quãtitas aquæ exhibendæ huiusmodi febrientibus nõ est ꝑ auctores limitata. verũ qñ adsunt oẽs vel plures cõdões indicantes potũ aquę frigidæ & paucę obstent ẽm Gale. nono terapeu. capitulo superius allegato. deberet æger bibere de aqua frigida quãtũ appetit. Aestimat. n. appetitũ suũ incensum ẽm exigentiã caliditatis & siccitatis febrilis corrũpendæ. Auic. vero cõcedit aquã frigidã quousq; color ægri efficiť viridis. i. liuidus siue pallidus. Et quousq; ipse æger tremat. i. rigeat. pallescit nãq; calore naturali minorato, aut interius fugato. Riget autẽ nocito stomacho, & mẽbris sensibilibus a superfla frigiditate cuius nocumentũ ipsa mẽbra nitunť per motũ illũ cõcussiuũ a se excutere. Dicit. n. Auic. quòd exhibendum est de aqua tñ ꝙ sit saltẽ ꝑueniens ad heminã vnã, & semis. nõ limitãs tñ determinatã quãtitẽ. Hemina diuersificať ẽm diuersos auctores nã ẽm Isidorũ est lib. 1, Hemina ẽm Auic. & Ioannẽ Serapionis est ponderis. 11530. granorum hordei: & ipsa est sextaria. 40. sextarium autem est vigesima pars lib. vndę facta bona cõputatione hemina est pondus duarũ librarũ secundũ hos auctores. sed hemina romana est. 20. vnc. italica vero & ęgyptiaca est. 16. & ita cõcludendo hoc pondus positum ab Auic. hic. s. hemina vna, & semis est apud Isidorũ. 18. vnc. & hęc est pauca quãtitas, & minor debito qñ adsunt ꝯdões oẽs indicãtes potũ aquæ frigidæ. Sed apud Auic. & Ioãnẽ Serapionis. hemina vna & media est tres libræ. & est põdus cõueniẽs obtinẽs extremũ maius põderis aquæ, quæ debet exhiberi. sed hemina vna & media egyptiaca est. 24. vnc. & est extremũ minus ponderis aquæ quę debet exhiberi oĩbus cõdõnibus indicantibus potum aquæ frigidę. Hemina aũt romana quę est. 20. vnc. est mediũ ꝑ ęque distantia inter has extremas quãtitates, quæ cõuenienter possunt exhiberi: & hoc pondus 30. vnc. est conueniens dictis Gale. qui præcipit dari de aqua quãtũ appetunt bibere. Ego. n. cũ sępe dederim aquã frigidã febriẽtibus valde sitiẽtibus quãtũ poterant bibere, nũquã inueni aliquẽ qui posset bibere vltra. 36. vnc. sed ẽm plurimã biberũt circa. 30. vnc. & cũ hac quãtitate accidebat sibi rigor, & pallor iuxta sñiam Aui. Quòd si quærat aliquis qñ non sunt oẽs ꝯdões indicãtes potũ aquæ frigidæ: sunt tñ tot & ita potẽtes quòd medicus indicat dãdã esse aquã frigidã. Aliquæ tñ obstãt & satis potẽtes quãtũ est dandũ de aqua frigida. Rñdeť quòd hoc non põt certe limitari, sed standũ est in discretione medici præsentis qui sit doctus in vniuersalibus, & expertus in particularibus. Certũ est enim minus esse dandũ quã quando omnes conditiones indicant dãdum esse aquam frigidam.

Sed circa secundã partẽ huius dicti dubitať qũo febres in quibus exhibeť aqua frigida, possunt ꝯuerti in phlegmaticas. Nam istæ febres sunt sanguineę, aut cholericæ. Cõstat autem quòd neq; sanguis, neq; cholera põt in phlegma cõuerti ꝑ infrigidationẽ: quia coctũ nõ põt incrudari, quarto metheororũ. & trãsiens terminũ decoctionis non põt ad terminũ redire tertio colliget. Præterea. Nũquã visum est ꝑ infrigidantia exterius, aut interius applicita sanguinẽ in phegma cõuerti. nã quantũcunq; sanguis infrigideť, aut cõgeletur: nũquam tñ acquirit albedinẽ. Melius est itaq; dicere quòd in massa sanguinea est phlegma. cuius cõplexio ꝑ nimis infrigidantia corrũpiť, & existens in loco cõclusum corruptũ, & nõ rectũ a calore naturali tandem putrefit, & facit phlegmaticam. sanguis autẽ inflãmatus ꝑ infrigidationem illã reducitur ad benignũ, & desinit feb. ab illo peodens: & si fuerit cholera illa expelliť natura vigorata ꝑ corruptionem sui cõtrarij, aut ad benignũ reduciť. Vel aliter diciť quòd sanguis ingrossatus, & quodãmodo cõgelatus: licet non induat formã phlegmatis tamen moueť motu phlegmatis. s. quotidie nõ propter ꝓprietatem sed propter dispõnes manifestas ad quod adiuuat: quia multũ phlegmatis permixtum cũ sanguioe illo facit vt sanguis motu phlegmatis moueať quod phlegma putrefit, cũ antea non putreret. Quomodo autem natura confortata ꝑ corruptionẽ sui cõtrarij expellat materiã feb. tã cholericã, quã alterius

generis

geris sudore, vrina, & fluxu vētris statim dictū est superius. Etiam si constaret medico ꝙ natura non posset expellere meriam modis dictis: immo potius per potum aquæ frigidæ cierteretur in phlegmaticam, medicus potius illud eligeret quam ægrum arefieri, & marasmari: vt statim patebit de intentione Auicen.

Et quandoq; iterum sunt quædam prohibentia, deinde timetur malitia caliditatis & sitis: & æstimas quòd perueniatur per eam ad ariditatē, vel extenuationem, non prohibeas quam frigidā. nam additio apostematis, & cruditas eius melior est quàm extenuatio.

In hac parte superius diuisa Auicen. ostendit quid medicus agere debeat indicationibus de exhibendo aquam frigidam existentibus cōtrarijs. dr ergo ꝙ quādo sunt quædā prohibentia potum aquæ frigidæ, vt verbi gratia apostema intrinsecum & similia. Ex alia parte timetur malitia caliditatis & sitis: & ꝙ perueniatur per eam ad extenuationem, vel ariditatem non est prohibenda aqua frigida. Nam augmentum apostematis, & cruditas eius est minus malum quā ariditas, & cōsumptio eius. Et sic econtra indicationibus cōtrarijs existentibus fortioribus cōtrariū indica .s. qn̄ magis timeres cruditatem apostematis, quā ariditatē, & cōsumptionē, & tu simile intellige de quibusdā cōditionibus contrarijs. nam hæc cōmittēda sunt iudicio medici qui sit doctus in vniuersalibus, & expertus in particularibus: horum.n. certa doctrina dari non potest. In his tamen contrarijs indicationibus cōmonemur, vt alterum duorum faciamus, aut ꝙ demus aliquid loco aquæ frigidæ: ꝙ conferat in omni dispōne: & non noceat saltem nocumēto notabil, sicut syrupus acetosus, aut aqua hordei. Aut si eligamus dare aquam frigidam demus in pauciori quantitate, quā quando omnes, aut plurimæ consentiunt exhibitioni ipsius.

Et syrupus quidē acetosus, quandoq; etiam sedat sitim, & incidit, & soluit: & nocumentū ipsius apostemati non est plurimum, sicut nocumentum aquæ: & non est ei vis aggregādi materiam, & inspissandi eam & similiter iuleb plurimæ cōmixtionis.

In hac parte superius diuisa dicit Auice. ꝙ syrupus acetosus qn̄que sedat sitim.s. qn̄ non est valde vehemens cauma incidit, & soluit: & nocumentum ipsius apostemati non est plurimum sicut nocumentū aquæ. Et pro quia non est eius vis aggregandi materiā, & inspissandi eā. & similiter iuleb plurimæ cōmixtionis quod cōponitur ex aqua, & zuccaro. habet enim virtutem abstersiuā per zuccarū. sed aqua in magna quātitate debet esse zuccaro ꝑmixta vt notabiliter infrigidet. hi autem potus debent dari actu frigidi, aut non frigidi ſm exigētiam indicationum contrariarum. qua propter consulo indicationibus existentibus cōtrarijs, & satis fortibus vt potius des aquā zuccaratam, aut hordei, aut syrupum acetosum plurimæ aquæ permixtum.

Et cum non licet vt non bibat aquam frigidam, & sit audax super eam: timetur quòd non faciat accidere constrictionem pororum, quare sit causa febris alterius, cum euentu oppilationis alterius: & fortasse erit vehementior prima. Et quando obuiat membro debili, corrumpit operationem eius: & multotiens facit deglutionem difficilem & facit difficultatem anhelitus: & facit accidere tremorem, & spasmum, et debilitatem vesicæ aut renis, aut colon. Et ille quem oportet plurimum ex eis prohibere a potu aquæ frigidæ, est cui nocet in sanitate sua.

In hac parte ostendit quæ nocumenta sequantur qn̄ exhibetur aqua frigida condōnibus omnibus, aut pluribus oppositū indicātibus. Et dicit quòd cum non licet vt bibat aquā frigidā & exhibet, timet quòd faciat cōstrictionē pororum, & oppilationem meatuū ad quā sequat febris alia noua facta oppilatione, quæ febris fortasse erit vehementior prima. Et secundo dicit quòd qn̄ aqua frigida obuiat membro debili corrūpit operationes eius: & exemplificat dicens quòd multotiēs impedit deglutionem nocēdo meri, & facit difficultatem anhelitus nocendo diaphragmati: & facit accidere tremorem & spasmum nocendo neruis, & debilitatem vesicæ, renis, aut colon. idest intestinorum nocendo eis: quare aliqn̄ retinetur vrina, & fit colica aliqn̄. Vltimo dicit ille plurimum prohibendus est a potu aquæ frigidæ cui nocet in sanitate sua. Notandum circa secundū dictum quòd aqua frigida potata nocet his membris extinguendo calorem tā innatum, quā influentem: vnde fiunt impotentia ad suas operationes: & qn̄q; propter superfluā frigiditatem si fuerit aliquod horum membrorū valde sensibile: sicut stomachus, aut intestina accidit dolor fortis: qn̄q; ducēs ad mortē: sicut dicit Auic. decimatertia tertij. capitulo de dolore stomachi. loquens de dolore sequente potum aquæ frigidæ: & qn̄q; moritur subito ꝓpter euentum doloris ad cor: maxime autem patiuntur qui sunt inconsueti potui aquæ frigidæ, vt narrat Gale. in libello de virtute consuetudinis de quodam summo peripatetico vocato Aristotele qui ex potu aquæ frigidæ mortuus est.

Dubitatur utrum in febribus humoralibus, in quibus non est humor crudus grossus competat aqua frigida. Negatiue arguit ex Auic. decimatertia tertij. qui in capitulo de anxietate stomatica prohibet aquā frigidā dicens: quòd non oportet vt bibatur in febre nisi aqua calida duabus ex causis: prima quia multotiens addit in febrem, vt ibidem dicit. secūda quia facit humorem magis imbibi: & sic addit in anxietatē stomachicā. Secūdo aquæ nullus est vsus, nisi quia in acutis bibitur morbis: vt est apud Hippocratem tertio regiminis acutorum, textu commenti. 48. sed multæ sunt febres humorales non acutæ non pendentes ab humore crudo grosso: vt puta phlegmaticę pendentes a phlegmate aquoso. ergo, &c. Tertio eodē textu commenti. 48. Aqua in cholericis, & in quibus cholera dominat sub diaphragmate mutat in choleram, ergo in talibus non conuenit: multi autē sunt tales. Quarto eodem textu in febrientibus habentibus choleram aqua frigida non sedat sitim: immo potius incitat: ergo non conuenit. Quinto eodem textu corporibus inanitis potus aquæ frigidæ non conuenit: sed febrientes sunt inaniti. Sexto eodem textu dicit, & non inuenimus aquam sedare sitim: & causa est longitudo suæ moræ in stomacho, & intestinis: aut submergit aqua in profundo corporis: nec rorem tribuit, nec humectat ariditatē eius. Septimo in nulla ægritudine debet aqua administrari sola in aliqua hora, cuius oppositum sentit Auicen. ergo assumptum est Gale. eodē commento dicentis: ꝙ istæ quidem sunt causæ quæ prouocauerunt Hippocratem ad vtendū aqua hordei, secaniabim, & vino in infirmis, & dimittere vti aqua. secūdū ergo has res non oportet vt administret aqua sola in infirmitatibus in aliqua horarū. Vltimo in pestilentialibus apud Auicen. prima quarti capitulo proprio. A qua plurima subito est iuuatiua pauca autem frequenter exhibita fortasse excitat caliditatem. Cuius nulla potest esse causa: nisi quia aqua non est proportionatum infrigidans, nisi subito detur in magna copia. Cum ergo sint multæ febres acutæ calidiores aut æque calidæ sicut pestilentiales: sequitur ꝙ in omnibus his non est exhibenda aqua frigida nisi subito det in magna quantitate. Et cōsequenter sequit ꝙ neq; syrupi, neq; aqua hordei, neq; similes potus infrigidātes sunt exhibendi nisi dent in magna copia. s. 2.30. vnc. aut circa. cuius oppositum faciunt practicātes exhibētes syrupos, & similes potus quatuor aut quinque vnc. &c. In oppositum est hic Auic. & Gale. nono & decimo therapeu. & Rasis. decimo Almonsoris et in diuisionibus & decimosexto continentis. & Auerrois septimo colliget. & Hippocrates tertio regiminis acutorum.

Pro decisione dubij notandū primo quòd aqua de qua in canone sit mentio est aqua naturalis, qua communiter vtimur in potu, & ad decoquēdum res quæ ad vsum humanum ordinant quæ aqua secunda primi. doctrina secunda. capitulo decimoquinto. debet habere omnes, aut plures ex. 18. conditionibus quæ gratia breuitatis his versibus perstringuntur.

Fons casus fundus cursus ab origine distans.
Subtilis non tecta leuis passibilis apte.
Multa & clara parum vini toleransq; saporem.
Sit & odore carens linquens hypochondria præsto.
Non rebus confecta malis residentia paruo
Tempore descendit coctum dissoluitur ipsa
Quàm primum decem & octo modis cognoscitur vnda.

Nam vt est apud Galenum tertio regiminis acutorum. cō-

mento quadragesimooctauo allegato. vbi dicit. Aquæ nullum vsum inueni nisi quia in acutis bibitur morbis. debet intelligi de aqua bona nõ habente aliquem defectum. Et ibi generalizat quòd sermo medicorũ laudantiũ aut vituperãtiũ rẽ aliquã intelligiẽ in melioribus cuiuscũq; rerũ quas experiunẽ. & hoc idem sentit Auic. secundo canone. capitulo secundo. Notandum secundo quòd quæstio nostra quærit de aqua huiusmodi data in multa, aut parua quantitate sola: aut cum alijs potibus cõmixta. Non. n. semp pura, nec semper in æquali quantitate exhibenda est: sed eius quantitas variauda est ẽm diuersitatẽ quãtitatis caloris: & ẽm cõsuetudinẽ: necnon reliquas ægri cõditiones indicantes: aut prohibentes potũ eius: quarũ aliquæ sunt dispositiones naturales, aliquæ non naturales, aliquæ præter naturam: de quibus Auice. in textu. Primo tñ videbiẽ qualis debeat esse vsus ipsius purę: & in multa quãtitate exhibitæ. secuudo qualis debeat esse vsus in pauca quanritate exhibitæ: & cũ alijs rebus cõmixtæ. Tertio notãdũ quòd aqua de qua supra qñ est actu frigida est infrigidatiua, & humectatiua. Est enim talis ĩ actu respectu corporis humani: immo etiam actu calida sumpta, aut exterius applicita est apta infrigidare & humectare. retenta enim in corpore reducit se ad suã frigiditatem naturalẽ p quã infrigidat. Et aliqñ infrigidat superflue humectando: quæ omnia colliguntur ex Auice. secunda primi doctrina secunda, capitulo decimonono. Nec pro huiusmodi effectu causando est necessarium vt reducatur a calore nostro, sicut reliquę medicinæ frigidæ quæ dicunẽ tales in potentia. Non. n. habet complexionẽ quæ sit virtualiter talis: sicut ille. Pręterea. Quantumcunq; aqua sit summe frigida: tamẽ ꝓpter quãcũq; leuem ebullitionem, aut infusionem in ea rerũ calidarum, efficiẽ calida virtualiter. Et quia aqua dicta est infrigidatiua, & humectatiua: ideo est sedatiua sitis: & suo cursu est ablutiua: magis tñ abluit calida quã frigida, & quia simplex est: non est nutritiua nec in aliquem humorem conuertibilis: qua ꝓpter non sedat sitim: quia restauret humidum roridũ: sed solum iufrigidando, & humectando. Notandũ quarto vt patet ex dictis in textu: quòd sicut ex aqua cõuenieñter exhibita: sequiẽ extinctio caloris febrilis: & aliquando subito salus, materia febris euacuata vomitu, secessu, prouocatione vrinę, aut sudoris, aut saltẽ cõuersio ad phlegmaticam facilius tolerabilẽ ita ex aqua incõuenienter exhibita sequiẽ aliqñ mors, aut destructio operationis alicuius membri nobilis: qua pp in eius vsu oportet medicũ oẽs cõditiones indicãtes potũ aquæ frigidæ & ꝓhibẽtes maturo iudicio æquilibrare ne ꝯtingat error,

His ita notatis sit hæc prima cõclusio. licet nec in febribus pendentibus ab humore frigido, neq; ab humore calido grosso cõpetat potus aquæ frigidę. in febribus tñ pendentibus ab humore calido grosso digesto, aut ab humore calido subtili, siue digesto, siue crudo competit potus aquæ frigidæ. hæc conclusio ex textu elicitur. Secunda conclusio. febres in quibus competit potus aquæ frigidæ sunt causon tam cholerica, quã phlegmatica salsa, tertiana pura, & non pura tã continua, quã interpolata: febris sanguinea putrida, & non putrida: febres pestilentiales. Item febres sequẽtes erysipelas intrinsecas: & quædam immateriales sicut multæ ephemerę & hecticæ. s. primæ aut secundæ speciei: non autem tertiæ. Ista conclusio partim sequitur ex conclusione præcedenti: partim est manifesta ex dictis auctorũ in particularibus capitulis. Quòd. n. conueniat in febribus sequẽtibus erysipelas intrinsecum de quo est magis dubiũ, fuit ostensum circa textũ de intentione Gal. 8. therapeu. Tertia conclusio. licet potus aquæ frigidæ cõpetat in quolibet tẽpore paroxysmi, aut exacerbationis febrium periodicarũ de quibus supra, & etiã tẽpore quietis: securius tamẽ cõcediẽ in statu, & declinatione, deinde in augmento, deinde in principio. Ista conclusio quantũ ad primã partem satis nota est ex sæpe dictis, quantũ ad augmẽtum, statum, & declinationẽ: sed quòd aliqñ cõueniat in prĩcipio de quo est magis dubiũ patet ex sñia Gal. 10. therapeu. qui cũ cibaret patiẽtẽ tertianã interpolatã parũ ante paroxysmũ, de cuius syncopi timebat, dedit in potu qñq; duos, qñq; tres pugillos aquæ sinceræ frigidæ fontis. per cuius auctoritatẽ admonemur in principio febriũ syncopaliũ minutarũ potũ aquæ frigidæ competere. Quantũ vero ad secundã partẽ probaẽ. est. n. magis apta nocere in principio quã in augmẽto: quia in principio est magis apta suffocare calorẽ: prohibere sparsionẽ materiæ quã in alijs tẽporibus, cũ tunc calor minus possit ei resistere: & humor sit minus subtiliabilis, & resolubilis. Et ex simili fundamento est magis apta nocere in augmẽto, quã in statu. Sed vbi conuenientius possit exhiberi in statu, an in declinatione est dubiũ: quia in statu plures sunt humores, & vapores quorũ resolutio est apta per potũ aquæ frigidæ impediri quàm in declinatione. Sed ex alia parte in declinatione est magis apta nocere cũ calor in declinatione sit minus resistens ipse extinctioni quã in statu: & per cõsequẽs membra, & spiritus sunt apta magis lędi p superfluã infrigidationẽ. In statu etiam videẽ magis necessaria caumatis febrilis extinctio. Oportet itaq; medicũ omnia ęquilibrare: & certe magis consonum est mentibus auctorũ vt deẽ tẽpore maioris flãmæ. Vnde Aui. in cap. de cura febris sanguineæ. Et melior horarũ ad hoc est hora vehementię ebullitionis, & angustię, & inflammationis & frequentiæ pulsus cordis. Cõuenientius itaq; tẽpus exhibitionis aquæ frigidę est status vniuersalis quo ad accidentia: cum quo si coniungatur status quo ad digestionem tãto est melius: & similiter status particularis: verumtamen existente materia subtili, calida, non est ita necessarium expectare digestionẽ, sicut in grossa. pręmittendũ tñ est in omnibus ventris lenitio, & phlebotomia si fuerit opportuna: & ẽt euacuatio aliqua materię ꝓprie si fuerit valde supflua. Dicit nãq; Aui. in cap. de cura feb. sanguineę. Et scias quã esse cõtẽtus infrigidatione, & dimittere phlebotomiã, & solutionẽ vẽtris addidit ĩ oppilationẽ & coarctationẽ. quare addiẽ putredo ĩ reliqua dispositione. Qarta cõclusio. aqua frigida multa subito exhibita aliqñ est cõueniẽs: & si pauca dareẽ noceret. Ista cõclusio quãtũ ad vtrãq; partẽ est de intentione Auic. in ca. de febre pestilentiali vbi ad literã inquit. Et aqua frigida plurima subito est iuuatiua valde: pauca autẽ cõsequẽter exhibita fortasse excitat caliditatẽ. De causone autẽ idẽ sentit Rasis. 10. Almãsoris quòd multa aquæ frigidæ quãtitas infrigidata in niue dari debet tẽpore vehemẽtię caloris. Sed quãtũ ad primã partem, patet de intentione fere oĩum auctorũ in febribus incẽsiuis sicut in causone, synocha, tertiana febre, pestilẽtiali. Sed quòd pauca quantitas exhibita in his febribus incẽsiuis aliqñ noceret vt patet supra ex Auic. in cura febris pestilentialis. Itẽ de intentione Hippocratis in tertio regiminis acutorũ. s. in illis in quibus cholera sub diaphragmate dominatur, cuius simile debemus arguere in alijs febribus valde incensiuis. Causa enim excitationis caliditatis a pauca aqua est: quia non est ꝓportionatum infrigidans. vnde pauca multum inflammatur, postea inflammata, & in vapores conuersa calefacit, sicut si solum stuphæ aspergatur pauca aqua frigida conuertitur in vapores calidos, qui magis stupham calefaciunt. Si autem proijciatur in stupham magna quãtitas infrigidat vehementer: & & non potest caliditas stuphę aquam in vapores conuertere.

Hora conueniens ad potum aquæ frigidæ.

Si autem quæratur in qua istarum maior quantitas, & tutiua aqua conceditur. Respondetur quòd tutius & maior quantitas quantum est merito febris, & causæ eius conceditur in febribus maioris flammæ & quæ pendent ab humore magis subtili: sed quantum est merito aliarum dispositionum, vel cõditionum potest patere ex supradictis circa textum. Et ex his infertur quòd vbi non adsint conditiones prohibentes potum aquæ, maior quantitas debet exhiberi in continua, quã in interpolata. vbi autem cõtradiceret in vtraq; eruditas humorũ magis periculũ esset exhibere in cõtinua, quã in interpolata: eo ꝙ humorũ in crudatio est periculosior in continua, quã in interpolata. Vtrum autem pręgnante existentibus omnibus aut pluribus conditionibus indicantibus, & consentientibus potui aquæ frigidæ debeat exhiberi, est mihi dubium cum ex vna parte nisi detur timeatur mors vtriusque: ex alia parte si detur fortasse extinguet calorem naturalem fætus qui minus potest resistere frigiditati aquę: & sic fætus, & forte tandẽ mater interimeẽ. Huius dubij a nullo vidi determinationẽ sed magis eredo aquã frigidã multã non esse exhibẽdam: tum quia in rebus dubijs melius est omittere, quàm committere: tum quia est remedium multum notatum. vnde si res transiret in sinistrum non pauca medico sequeretur infamia. Et tertio quia cum aqua hordei zuccarata, syrupo acetoso, & similibus potẽtibus iuuare, & parũ nocere possum⁹ sibi succurrere: licet forte non sint tantæ efficaciæ ad extinguendum calorem febrilem. Et quarto quia locus ab auctoritate negatiue ualet

An in prægnante febriente expetit aquæ frigidæ potus.

in

in medicina. Et ex tibi confulo non folum in hoc cafu: fed in cæteri in quibus aliquæ notabiles conditiones obstent po tui aquæ frigidæ, ut potius abstineas propter rationes supra scriptas Et quia non uideo cur aqua hordei & similes potus notabiliter infrigidati non posfint, æque bene extinguere causa febris, fi detur in notabili quantitate, ficut aqua frigida cũ illi fint frigidi actu, & potentia, aqua uero fit folum actu frigida: & fi determinatum fit qualis debeat effe ipfius vfus in mul ta quantitate: & non alijs potibus commixtæ.

Nuc vero determinandum eft qualis debeat effe ufus eius in para quantitate: & alijs rebus commixtæ ficut quando ad fitis extinctionem aliquid aquæ conceditur, aut quãdo aliquid eius permifcetur cum fyrupo aliquo, aut electuario, uino granatorum, aceto, & fimilibus. Et ficut quando aliquid ipfius ho ra cit cũ uino permifcetur, aut quando fecum aliquid zuccari permifcetur. Pro huius declaratione confideranda funt duo. Primum qualis fit feb. in qua exhibetur. Secundo cõfiderandæ fint conditiones indicantes, & prohibentes potum aquæ. Si ego febris fuerit incenfiua multum ficut caufon, aut aliqua peftilentialis intenfi caloris: tunc in his non eft exhibenda pau ca aqua frigida: timemus.n. maiorem ebullitionem ficut dictũ eft de intentione Aui. in c.de cura peftilentialis: & de intẽtione Gal. tertio regiminis acutorum de habẽtibus cholerã multam fub diaphragmate: in quibus aqua addit inflammationem. Et ficut in illis febribus in quibus fuccus anguriæ conuertitur in choleram, quinto colliget. ca. penultimo. in his non eft danda aqua frigida in pauca quantitate, fed in multa. Sed dicerespono φ adfint aquæ conditiones prohibentes potum aquæ frigidæ ficut φ materiæ fint crudæ, groffæ, aut nondum uenter fit lenitus, aut φ fit ftomachi debilis, & fimiles. Dico φ in his cafibus eft exhibenda aqua permixta cum fyrupo acetofo, vino granatorum, aut aceto, & fimilibus potentia frigidis: & detur in notabili quantitate. non.n. timẽda eft facilis ipfius inflãmatio, ficut quando daretur pura his potẽtialiter frigidis prohibentibus ipfius ebullitionem: & quia faciunt ipfam citius pe netrare. Vel aliter fm Gentilẽ de calida, & in notabili quantitate adiuuabit.n. ad digeftionem humoris, fitim extinguet humectando: & humores qui funt caufa fitis a ftomacho lauando, neq; timetur inflammatio corporis per ipfam. tum quia citius penetrat, & a corpore educitur: tũ quia per antiparistafim non inflammat corpus, ficut aqua frigida. Verum autem ipfa commixta cum alijs rebus debeat dari in febribus nõ multi caumatis calida, vel frigida facile poteft innotefcere ex dictis. Si.n. æger fit confuetus potui aquæ frigidæ, & tempus fit æftiuum, & humores non fint grofsi, crudi, neq; patiatur anxietatẽ ftomachi, neq; appetentia intrinfecum, aut alia prohibentia aquã frigidam, debet dari actu frigida. & cum ea diftemperati fyrupi, fiue electuaria, & reliqua quæ fecum permifcentur Si uero ad fint conditiones contrariæ debet dari actu calida.

Sed his ita determinatis fupereft ut refpondeamus ad rationes adductas in contrarium. Ad primam cum dicitur φ Aui. in anxietate ftomachi prohibet potum aquæ frigidæ. Refpondetur φ prohibet potum aquæ frigidæ quando humor eft imbibitus. tunc.n. non debet potare nifi aquam calidã ad abluendum humorem illum nifi aliæ conditiones indicantes potum aquæ frigidæ effent fortiores. tunc.n. poftponeretur anxietas ftomachi, ut prohiberetur corporis exiccatio. Et quãuis Aui. dicat ibi φ potus aquæ frigidæ addat in febrẽ, intelligit de aqua frigida exhibita quando non oportet: ut ibi fe exponit: ut quia forte adfunt oppilationes, & humores funt multi grofsi indigefti. Ad fecundam cum Hip. dicit φ aquæ nullius eft ufus, nifi quia in acutis bibitur morbis licet non in omnibus ut patet ex determinatis in quæftione: & quando humores funt frigidi, non conuenit fiue fint fubtiles, fiue grofsi. Ad tertiam dicitur φ aqua in quibus valde multa cholera dominatur fub dia phragmate non conuenit in pauca quantitate, fed in multa: eo φ in pauca quantitate calefit, euaporat, & amplius corpus inflammat: fed multam caliditatem fubito extinguit. neq; credẽdum eft φ conuertatur in choleram cum fit fimplex: fed in pau ca quãtitate calefaciendo facit choleram ebullire: ita ut uideatur in choleram cõuerti. Ad quartam dicitur φ aqua frigida non fedat fitim, quam fedant multi alij potus, ficut aqua frigida cũ uino granatorũ, aut aceto & fimilibus: nõ tñ eft abfolute ne gãdũ ipfam fedare fitim. Ad quintã dicitur φ aqua frigida mul tũ in acutis nõ cõuenit puta in magna quãtitate: fed eft cũ alijs rebus permifcenda utputa iuleb, & fimilibus: fed nõ oia corpo ra febriẽtia funt multũ. Ad fextam dr φ non tantũ fedat fitim, neq; tantum humectat q̃tum multi alij potus. Ad feptimam lo quit comparatiue ad alios potus ficut dictũ eft. Ad ulcimam dr iuxta determinata in quæftione φ in peftilẽtiali, & in febribus ardentibus debet exhiberi in magna quãtitate: ita etiam aqua hordei & alij potus: nõ tñ alij potus funt ita apti corpus infrã mare ficut pauca aqua frigida, eum fint actu, & potentia frigidi. Præterea. Nõ tanto tpe retinent, fed tranfeũt, & trãfmũ tãt i humiditates. funt.n. magis a natura dilecti, q̃ frigida aqua.

Dubitãt fecũdo an per exhibẽdo aquã frigidã in febrib. humoralibus fit expectanda digeftio. Pro cuius decifione premit to, φ febres humorales in quibus conuenit copiofus aquæ frigidæ potus funt febres fanguineæ uel cholericæ. longinquum eft.n. φ in phlegmaticis, aut melãcholicis conueniat copiofus aquæ frigidæ potus. De fanguineis autem dicẽdum eft φ f pendeant a fanguine bulliente abfq; putredine in quo nõ fi aliud peccatum præter multitudinẽ, & ebullitionẽ, ftatim nul la expectata digeftione eft exhibenda aqua frigida. Si uero fan guis fit putridus tunc aut cum putredine fua declinat ad grofs tiem, & eft expectãda digeftio. Si uero declinet ad fubtilitat non eft expectanda digeftio cum per potũ aquæ frigidæ dige rat. Si aũt fe. fuerit cholerica & pendeat a cholera fubtili pe fimile fundamentũ nõ eft expectanda digeftio. Si uero pẽdea a cholera groffa debet digeftio expectari. Contra determina tione iftã inftatur per Gal. 9. therapeu. qui vult φ quãuis phlebotomia in omni tpe conueniat, tñ potus aquæ frigidæ conue nit apparentibus fignis digeftionis. Item fentit Auer. feptimo colliget dicens φ pria conditio attendẽda in potu aquæ frigidæ eft φ materia fit digefta: licet Auer. ibidẽ fibi contrarius uideatur cũ dicit, melius eft exhibere aquã frigidã in principio fine apparitione fignorum digeftionis, & non curare de dictis antiquorum ɔtra hoc. Præterea. Natura pro faciendo crifim in fynocha expectat digeftionem. ergo medicus qui eft imitator naturæ, debet idẽ expectare. Præterea. In caufone quæ pẽdet a materia fubtili expectatur digeftio ab Halyabate tertio practicæ de regi. fa. febrium per victum & a Cafsio Fælice in cura caufonis. Ad primum dicendum φ licet nõ fit neceffariũ in fynocha fine putredine expectare digeftionẽ pro dãdo aquã frigidam: utile tñ effet fi apte poffet expectari digeftio. dicit φ illud eft conuenientius fi apte fieri poteft. Cũ uero dicit Auer. non effet expectandũ digeftionem, intelligit φ imminente neceffitate, non bene dante inducias, nõ oportet ipfam expectare. Et fimiliter eft Gal. interpretãdus qui iubet digeftionem expectari ad hoc. Ad aliam rationem dicitur quõd natura expectat in fynocha quãtuncunq; fit fanguis optime digeftus fm qualitates manifeftas, ut imprimat in eum proprietatẽ qua facile fibi obediat, & ut habeat adiutorium fupercælefte quo fortificetur in fuam operationem: fed non oportet medicum hoc expectare: fatis.n. natura iuuabitur per extinctionẽ fui cõtrarij ab aqua frigida. Ad Halyabatem autem & Cafsiũ Fælicem expectantes digeftionẽ in caufone dicitur quõ expectãt ipfam in caufone pendente a cholera groffa. Et ex his patet folutio ad quæftionem an medicus debeat expectare diem criticã pro dando aquã frigidã. dicitur enim quõd fi apte poffet expectari effet melius, ut cum auxilio aquæ frigidæ coniungeretur auxilium fupercælefte: fed imminente necefsitate feftinationis nõ debet tardare. Cõtra. fequitur φ fi materia effet groffa, & cruda imminente necefsitate feftinationis nõ debet expectare digeftionem contra determinata fuperius de intentione Aui.

Refpondetur φ fi ægritudo non daret inducias, ut materia pofsit digeri: aut forte uides alterationem in materia procedente in malignũ: ut quia incipit vrina tepefieri, aut denigrari: melius eft non expectata digeftione dare aquã frigidã, ficut & quãdoq; in materijs malignis damus folutiuũ, nõ dato digeftiuo. Quod aũt dictũ eft fuperius, φ in materia cruda expectãda eft digeftio intelligitur ubi non imminet magna necefsitas feftinãtię: fed in fanguine ebulliente, & cholera fubtili nõ tñ cogimur expectare digeftionem, ficut in cholera cruda groffa. etiam imminente pauca necefsitate feftinantiæ dabimus in fynocha fine putredinæ, & febre pẽdẽte a cholera fubtili aquã frigidam, fperando quõd per eam cholera fubtilis digeratur, & fanguis ebulliens non incrudetur.

An expectanda fit digeft ad potũ aquæ frigidæ.

Immo cum uideris calefactionẽ fortem, & complexionem calidam & siccam, & euacuaueris: tunc quandoq; concedes infusionem fieri in aqua frigida apud declinationem, & apparitionem signorum digestionis & euacuationem humorum, et non est malum ut administretur balneum, & potus uini commixti subtilis, et inunctio cum oleis lenificantibus.

In parte præsenti docet vsum aquæ frigidæ ab extra.s.p modum infusionis aut balnei: & gratia huius loquitur de balneo aquæ calidæ, & de vsu uini & similibus dicens quòd cum uideris hæc quatuor.s.calefactionem fortem febrilem, & complexionem naturalem calidam & siccam. & tertio quòd euacuaueris. & quarto quòd ægritudo sit apud declinationem.i.in statu, aut declinatione uniuersali: quod cognoscitur per apparitionem digestionis, & euacuationem humorum: tunc quandoq; concedes infusionem fieri in aqua frigida, ita ut in ea infrigidentur extrema ſm quòd dicetur in cura tertianæ: aut quòd totum corpus balneetur in ea, secundum quòd placet Gal. 11. therapeu. 9. cap. secundo dicit ꝙ non est malum ut aliquãdo in febribus administretur balneũ aquæ dulcis calidæ & potus uini subtilis commixti.s.cum aqua. Item quòd administretur inunctio cum oleis lenificantibus idest poros aperientibus, & dilatantibus.

An balneũ aquæ frigidæ cõpetat in feb. putridis.

Dubitatur gratia primi dicti utrum balneum aquæ frigidæ aut eius infusio competat in febribus putridis. Pro solutione huius dubij præmittendum quòd iuuamenta aquæ frigidæ exterius applicitæ in febribus sunt. primum caumatis febrilis extinctio. secundum arefactionis, & superfluæ siccitatis prohibitio. & tertium caloris naturalis confortatio. Nocumenta autem sunt caloris naturalis extinctio. & cõsequenter uirtutũ omnium debilitatio. Secundum est membrorum neruosorum percussio: & consequenter eorum dolor, & spasmus: tertium oppilatio: quartum materierum incrudatio.

His pręmissis sit hæc prima conclusio. In nulla febre phlegmatica, aut melancholica interpolata, aut continua proportionali conuenit balneum aquæ frigidæ. Ista conclusio est de intentione auctorum maxime Auic. in cap. de phlegmatica: & ẽt bene discurrenti per iuuamenta & nocumenta suprascripta facile innotescit quòd balneum aquæ frigidæ sit in his febribus aptum multo nocere, & parum prodesse. Secunda cõclusio, in febre pendente a materia calida ante digestionem non conuenit balneum aquæ frigidæ præcipue materia existente multa grossa. Istam conclusionem Auicen. manifeste ponit in littera.d. in administratiõe balnei aquæ frigidæ debere præcessisse euacuationem, & digestionem. Tertia conclusio. in omni febriente febre acuta, & sanguinea, uel cholerica præcedente digestione, & euacuatione cõuenienti, cuius complexio sit calida, habitudo carnosa, uel non multum extenuata, & ætas iuuenilis ipso etiam non existente dibili, ſm aliquod membrũ nobile, nec habente oppilationem, aut apostema, & consueto balneari in aqua frigida tempore calido cõpetit balneũ aquæ frigidæ. conclusio patet cum extinguat cauma febrile, & exiccationem prohibeat: & forte calore uigorato sit causa sudoris. 11 therapeu. idem sentit Ras. 16. continentis. Quarta conclusio. licet corpori aliqualiter extenuato timore arefactionis balneum aquæ frigidæ conueniat: tutius tamẽ cæteris paribus conceditur in corpore carnoso, & magis infrigidatiuum. conclusio patet. quia licet in corpore carnoso noceat uapores concludendo, & calidum interius fortificando: tamen in extenuato multo magis nocet partes discopertas percutiendo, & calorẽ innatum extinguendo. Adde ꝙ sicut dicit Gal. 11. therapeu. loco superius allega, calidum interius fortificatum mouet materias exterius cum sudore, aut fortes eas cum fluxu expellit. Quinta conclusio. in iuuene bene carnoso & æstate media bene conuenire potest in tertiana calorem interius fortificando. conclusio patet quinta aphorismorum aphorismo. 22

Sexta conclusio. communiter aquæ frigidæ balneum uitandum est in febre putrida quacunq;. patet conlusio, quia secundum plurimum propter tale balneum plura sequuntur nocumenta, quàm iuuamenta. Item, quia communiter ad hoc balneum sunt inconsueti. & tertio quia difficile est metiri morã balnei secundũ quantitatem suæ frigiditatis, & corporum dispositiones quibus balneum conuenit. Adde quod est remedium multum notatum, & contra communem omni opinionem, unde si res transiret in sinistrum cederet magno dedecori. Ego.n. cum practicauerim. 35. annis nunquàm balneaui nisi vnum patientem causonem cum fluxu sanguinis triũ præter modum superfluentem, qui eadem die a causone & a fluxu sanguinis sanatus est: & magis ipsum balneaui propter fluxum sanguinis: cum alia remedia non conferrent, quàm ꝑpter causonem: & confisus sum maxime propter hoc, quia continue in aquis natabat. Septima conclusio. si feb. est interpolata, aut continua proportionali melius est ipsum balneare in hra teporis, aut quietis. Ista conclusio est de intentione Ras. 6. cõtinentis. ubi ad litteram dicit. Iuuenis carnosi corpori nõ debet habere horribilem, nisi post declinationem particularem, balneationem cum aqua frigida. Et ratione probatur quia balneum tunc applicatum sufficienter extinguit calorẽ a mẽbris impressum: & cum hoc non retinet materiam paroysmalem, nec prohibet eius euaporationem.

Dubitatur secundo. utrum balneum aquæ dulcis calidæ cõpetat in febribus putridis. Pro solutione dubij præmittendum ꝙ balneum aquę dulcis calidę est duplex. est.n. quoddam, in quo parua mora contrahitur, factum solum modo ad renouendum sorditiem, quæ est in poris, & eorum apertionem, & aliqualem corporis humectationem. illud est balneum in quo notabili mora contrahitur, factum non solũ propter supracriptas utilitates: sed etiam ad resolutionem materiæ febris. Præmittendum secundo ꝙ materia fe. quãto est paucior, subtilior, digestior & poris cutis propinquior, tanto est aptior ut ꝑ balneum resoluatur, & sub forma sudoris educatur: & econtra se habet habens conditiones oppositas. Præmittitur tertio ꝙ iuuamenta balnei de quo supra, sunt cutim a sorditie abluere, poros aperire, humectare: materiam resoluere, & nutrimentũ per membra distribuere. Nocumenta autem sunt inflammare spiritus, resoluere, materiã liquefacere; quæ liquefacta per membra fluit: & cum alijs humoribus permixta ipsos inficit, & putrescere facit. Et amplius fluens ad membra debilia ipsorum debilitatem, ac nocumenta fouet, & auget.

His præmissis, sit hæc prima conclusio. licet in febribus putridis pendentibus a materia grossa, multa cruda a poris distãte non competat balneum aquæ dulcis calidæ in quo notabilis mora cõtrahatur, balneum tamen paucæ more aliquando competere potest. Prima pars conclusionis manifesta est ex suprascriptis cum multa nocumenta, & pauca iuuamenta sint merito talis balnei apta contingere. Secunda pars conclusionis est de intentione Auic. in ca. de cura quartanæ. Et ingrediatur balneum in die secũdo si quidem fuerit digestio ſm descriptionem: & si non fuerit digestio non fiat nisi in eo infusio aquæ calidę quantitate qua delectat corpus & humectat minus, q̃ perueniat ad hoc ut calefiat ex ea humor. Et confirmatur, quia ex tali balneo paucæ moræ fiunt iuuamenta superius scripta, & pauca, aut nulla nocumenta. Secunda conclusio. in febrib. pendentibus a materia pauca subtili digesta poris propinqua, non existente debilitate in aliquo membro nobili cõpetit balneum aquæ calidæ. conclusio nota est ex suprascriptis: cũ plura sint apta sequi iuuamenta, & pauca nocumenta. Dicit autem non existente debilitate in aliquo membro nobili. Nam debilitas membri a quacunq; causa proueniat facit ut materia ab alijs mẽbris ad ipsum trahitur: & sic amplius nocebitur, & debilitabitur. Tertia conclusio. in febribus pendentibus a materia medio modo se habente inter conditiones prohibentes balneum de quo supra, & suadentes ipsius administrationẽ iudicium de administratione eius est medium. hæc conclusio nota est ex suprascriptis. Præterea, Auctores non expectant talem digestionem, & euacuationem in tertiana pura. sicut in reliquis febribus. Quarta conclusio. in febre putrida aliqua particula nõ principali existẽte debili balneũ contingere erit cõuenientius, q̃ illa particula non existente debili. probatur. nã existente pede debili, & incursuro podagram balneũ erit causa ut materia fe. q̃ sine alio auxilio esset mortalis, fluat, & permutetur ad pedes, & faciat podagram salubrem: & hanc cõclusionẽ sentit Gal. 11. therapeu. secundo ca. cuius littera. Si uero quidem nulla particula principalium imbecillis fuerit: & aliqua non principalis imbecillis existat: quẽadmodum in podagris quidem pedes: & arthriticis uniuersi corporis articuli maxima quidẽ vtiq; ex balneo laborãti ad salutẽ ꝑfecta ẽ pars

particulis

particulis suspiciētibus superfluitates imbecillibus. similis sñia habetur. 16. continentis. Quinta conclusio. balneum in putridis ſm plurimum debet administrari post digestionem, & notabilem materiæ euacuationem. conclusio patet, quia sic administratum est aptum educere materias, cum sint per digestionē æquatę: & cum hoc quia sunt paucificatæ sunt aptæ minus fluere per membra: & sic minus oppilare, & alios humores inficere. est etiam de intentione omnium auctorum. verum in terțiana pura tutius administratur ante completam digestionem, & multam euacuationem propter choleræ subtilitatem, vt manifeste sentit Raſ. 16. continentis ubi ad litteram. verum in tertiana non nocebit, sed æger balneetur ante digestionem. Sexta conclusio, balneum huiusmodi conuenientius administratur in tepore, aut quiete febris. aut in declinatione particulari quàm in alijs temporibus. conclusio probatur, simile est de balneo, & reliquis euacuationibus; sed reliquę euacuationes administrantur conuenientius in tempore quietis, aut declinatione, aliorum paritate supposita. quare &c. Ex prædictis infertur ꝙ balneum quod administratur in reliquis ægritudinibus præter febres sicut in spasmo, paralysi, colica, dolore renum, matricis & similibus conuenientius administratur digesta materia, & minorata quàm a principio. Et ꝙ si opus est ipsum administrare a principio æger parum debet in eo morari ut solum dolor, & accidentia infesta sedentur, & materia nō liquefiat. Vltima conclusio. rarius apud nos est utendum balneo qui sumus insueti, quàm apud consuetos. conclusio patet cum consuetudo sit quasi altera natura. Si quæ etiam alię rationes, & auctoritates adducentur contra hanc determinationem facile ex prædictis solui, aut glosari possunt.

Vtrum uinum competat in febribus.

Vltimo dubitatur utrum uinum competat in febribus Pro cuius dubij determinatione præmittendum ꝙ uinum de quo hic est sermo est uinum de uuis maturis, non ex granatis, pomis, citonijs, & huiusmodi. Præmittitur secundo ꝙ licet uinū huiusmodi multas recipiat distinctiones ſm diuersitates uuarum, diuersitatem locorum, diuersitatem ætatis suæ, diuersitatem artificij, & alia huiusmodi dicta: tantummodo diuersitates eius quæ pro dubij solutione opportunæ sunt uidebuntur. Est ergo sciendū ut potest cognosci ex dictis auctorum, & experiētia quadā ꝙ uina repiunt triplicia: quædā frigida, quedā uinosa notabiliter calida: quædā media inter hæc parū calida, & satis ęqualitati propinqua. primorum, quędam sunt acria existentia alba, aut rubea per quorum potum multi sentiūt eorum stomachos manifeste infrigidari. Quædam autem sunt quodammodo insipida, aquosa, aquæ in colore similia: de quibus loquitur Gal. in libello de uuis in principio. Vinum aquosum nominant homines id quod assimilatur ſm colorem aquæ. Diaphanum. n. est, & lucidum, & purum, & cōsistentia subtile apparet: & gustui uidebitur forte nullum saporem habere: & cum commiscetur cum aqua non tolerat multæ aquę mixtionem: unde ninum hoc pauciferum uocatum est. & in eodem libello.

Vina triplici differētia sunt.

Album uero, & austerum iuuenile infrigidat sensibiliter. & alibi, nec caput debile tangens, nec neruos debiles. Vina autem notabiliter calida sunt multiplicia, alba, & rubea, dulcia, & acuta, austera, acria. quorum diuersitas gustando facile comprehēdi potest. Et hęc uina cum sunt noua corpus humectant, & p antiquitatem siccitatem acquirunt. Media autem inter hæc similiter recipiunt multiplicem diuersitatem in colore, sapore, & modo substantiæ sicut priora. Præmittēdum tertio ꝙ uinū competere in febribus potest intelligi tripliciter. uno modo ꝙ competat ratione febris. secundo modo ratione causæ eius. tertio modo ratione dispositionum quæ in febribus complicātur, sicut est phrenesis, syncopis, spasmus, paralysis dolor stomachi, interiorum, & similia.

His præmissis sit hæc prima conclusio. ſm plurimum uinum non competit febrientibus ratione feb. probatur. nam ſm plurimum uinum est corporis actu febrientis calefactiuum. ergo conclusio uera. assumptum probatur. nam uina uinosa præter modum calefaciunt. media magis quàm oportet. frigida autē ſm plurimum non sufficienter infrigidant. Dico autem ſm plurimum. quia posset esse fe. ita remissa ꝙ sufficienter infrigidarent. Et ex hac sequitur uinum ratione feb. non competere in hecticis nec in ephemeris: licet forte ratione restaurationis & proprie in hecticis sit aliquando eius administratio necessaria. Secunda conclusio. nec in cholericis febribus, nec sanguineis ratione feb. aut causæ eius competit uinum nisi in declinatione. probatur: quia usq; ad statum nimis inflammat, aut non sufficienter infrigidat, ut potest patere ex dictis superius. sed in declinatione uinū frididum. & proprie aquosum quod. 11. therapeu. nono. c. uniuersas mouet excreationes, confert aperiendo, prouocando, & uirtutem confortando: & conceditur in tepore, aut quiete non autem tempore actualis feb. Et cum causon, & synocha non habeant quietes, aut tepores saltem manifestas non conuenit nisi prope finem declinationis. Et hic omnia sentit Gal. de uuis superius alleg. Tertia conclusio. licet in febribus phlegmaticis, & melancholicis quantum est ratione feb. non competat uinum a principio, tamē post manifesta signa digestionis & materiæ minorationem ratione causę uinum etiam calidum debet concedi quādoq;. probatur, quia in principio nimis aperit. & prouocat: quod in principio non est conueniens: sed post manifesta signa digestionis optime conuenit digerendo, & uirtutem confortando, quod debet exhiberi tempore maioris quietis; & limphari ſm opportunitatem. in phlegmaticis tamen conuenit uinum siccius, quàm in melācholicis merito humoris. Quarta conclusio: sicut in febribus omnibus ratione syncopis uinum in quocunq; tempore debet cōcedi sic etiam in febribus omnibus timore phrenesis in quocunque tempore debet prohiberi. conclusio quantum ad primam partem est. Gal. 11. therapeu. ca. tertio. Et Auic. undecima tertij. Et probatur ratione: quia in tali casu oportet corpus nutrire, spiritus fouere, & cito restaurare. hoc autem maxime facit uinum: quod debet esse subtile, aromaticum, debet tamen limphari ſm exigentiam feb. propterea saracenis, quibus est uinum prohibitum per legem, conceditur timore syncopis septimo collig. Ex quo infertur, ꝙ si syncopis proueniret per multitudinem materiæ præfocantis spiritus in corde, non debet uinum exhiberi cum potius adderet in præfocationem. Et quo ad secundam partem etiam est manifesta cum omne vinum sit uaporatiuum, & moueat materias ad caput. Quid autem faciendum sit si simul concurrunt timor syncopis, & phrenesis; potest esse manifestum ex dictis Auicen. quarta primi. ultimo ca. Intendendum est. n. dispositioni de qua maior est timor, altera non neglecta. ꝙ si timores sint æquales melius est uinum omittere: cum uirtuti cum aqua carnis & similibus minus nocentibus in phrenesi subuenire possimus. Quinta conclusio. uinum dulce communiter in febribus est euitandum nisi cum adest necessitas excreandi sicut cum ægritudines pectoris & pulmonis materiales coniunguntur. conclusio patet. est. n. aptum oppilare hepar & membra naturalia: licet pulmonem deoppilet decima tertij. Sexta conclusio. in febribus apostematum non conuenit uinū nisi in declinatione, probatur, quia ante declinationem vehit materias ad membrum apostematū sed in declinatione iuuat ad eorum resolutionem. Vltima conclusio. concedendo, aut prohibendo uinum in febribus, aut reliquis dispositionibus multum oportet: attendere cōsuetudinem, nam multum consuetis & affectantibus & non noceri solitis a uino facilius ex minori causa ipsum cōcedere debemus; & in cōtrario modo se habentibus ecōtra; magnam enim uim in unaquaq; re hēt consuetudo: ut est apud Gal. in libro de uirtute consuetudinis. ꝙ si tibi quæ auctoritates, & rationes uideantur persuadere contra hanc determinationem facile ex prædictis possunt glosari, & solui. Superuacuum nanq;, & inutile mihi uideť in unoquoque dubio rationes ad partes adducere.

Et cum administraueris canones prædictos in principio accidentium febris; tunc oportet post illud, vt tu occuperis in digestione, & euacuatione, quæ non est secundum semitam desiccationis, & minorationis, et iam diximus eam: immo secūdum semitam abscisionis causæ.

Auicen. in parte præcedēti posuit canones in euacuatione marerierum communium, exequendos in principio febrium. in parte præsenti ponit canones in euacuatione materierum propriarum exequendos post principium. Et primo continuat sequentia ad pręcedentia. secundo ponit hos canones exequendos post principium. secunda ibi § Et non euacues. § In prima parte dicit quòd cum administraueris canones predictos. i. fueris illos executus in principio accidente febre. i. cum febris accidit in principio, tūc oportet ut post occuperis in digestione & euacuatione, quæ euacuatio non est ſm semitā

mino-

minorationis. i. euacuationis materierum communium, quæ apud arabes uocatur exiccatio, qua dicta ē superius: immo est illa quæ nunc dicenda est fm semitam abscisionis causæ. i. euacuationis propriæ materiæ facientis febrem. Deinceps. n. intendit ponere canones pro digestione, & euacuatione materiæ propriæ ipsius feb. Si autem textus dicat in principio accidentium febrium non intelligas per accidentia solū illa quæ sequuntur febres: sed quæcūq; aliquo modo febri in principio coniunguntur, sicut cruditas materiæ &, reliqua omnia.

Et non euacues materiam indigestam in calido, aut frigido, nisi propter necessitatem.

In parte præsenti prosequitur ponendo canones in euacuatione materiæ: & diuiditur in quatuor partes. In prima ponit canonem generalem, & est quòd non euacues materiā indigestam nisi propter necessitatem. In secunda parte reprobat opinionem Ras sentientis contrarium. In tertia parte ostēdit in quibus casibus est euacuandum ante digestionem. In quarta ponit quosdam canones particulares circa euacuationem materiæ propriæ, ibi secunda § Et non auscultes uirum. § tertia ibi § Cum autem materia est plurima. § quarta ibi § Cū ergo exerces euacuationem, § prima in duas. In prima ponit, canonem cum exceptiua sua. In secunda probat ipsum, secunda ibi § Fortasse. n. § In prima dicit ꝙ medicus non debet euacuare materiam indigestam in calido, aut frigido. s. morbo nisi propter necessitatem: quæ necessitas inferius declarabitur, ubi ostēditur in quibus casibus est euacuandū ante digestionē.

Fortasse enim multiplicatur euacuatio humoris non peruenientis ad statum per digestionē ut euacuetur: et fortasse nocet euacuatio maturationi: et fortasse permiscetur cū ea malignum cum bono, propterea quòd mouetur malignum cū bono absq; digestione sua.

In parte præsenti probat canonem suprascriptum. s. ꝙ non sit euacuandum ante digestionem tribus rationibus. quarū prima est ista: quia sic euacuabitur humor. s. qui nō debet digeri, neq; præparari ad hoc ut euacuetur: immo digeri debet digestione præparante ipsum ut nutriat corpus: humoris enim boni non quæritur euacuatio. Secunda ratio, quia fortasse euacuatio ante digestionem nocebit maturationi: euacuando. s. subtile magis paratū euacuari, & delinquēdo grossum ineptū digestioni, & euacuationi. Tertia ratio, quia fortasse per hāc euacuationem ante digestionem permiscetur malignum cum bono: propter quod malignum motum añ digestionem non obediens euacuationi agitabitur, & non educetur: immo permiscebitur cum bono: & secum permixtum corrumpet bonū: sic malignus multiplicabitur. & est sententia Auic. quarta primi, ca. quarto. Notandum primo ꝙ Auic. in omnibus his tribus rationibus replicauit fortasse. In prima quidem. quia cōtingit aliquando quòd solutiuum exhibitum ante digestionē, quamuis æque bene illud respiciat humorem bonum sicut malum ꝙ euacuet humorem malum, & non bonum: natura existēte sollicita de expulsione mali, & retentione boni. In secunda etiam ratione replicauit ly fortasse: quia contingit aliquando humorem indigestum esse propinquum uijs ductuum: quapropter per pharmacum exhibitum totum euacuabitur. Replicauit etiam in tertia ratione fortasse: quia contingit ꝙ uirtus fortis non sinit humorem malum cum bono permisceri: & etiam si permisceretur fortasse tuetur bonum ita, ut a malo nō corrumpatur: propter ergo huiusmodi contingentias raro uenientes sub dubitatione loquutus est. Sed contra tertiā rationem instatur, quia si permiscetur malus cum bono æque bene: immo melius humor malus potest rectificari per bonum, quàm bonus corrumpi per malum, natura existēte sollicita de rectificatione mali, & conseruatione boni. Respondetur ꝙ quantuncunq; natura sit sollicita de rectificatione mali, & conseruatione boni: attamen propter huiusmodi mixtionem mali cum bono sequētem hanc agitationem multo magis est aptus bonus corrumpi, quàm malus rectificari. Primo quia frequenter sunt humores ita mali ꝙ nullo modo possunt rectificari: sed nunquam sunt humores ita boni, quin possit corrumpi. Secundo, quia talis motus, & agitatio humoris disponit ad corruptionem & non rectificationem: inflammātur. n. per motū, & ad putredinem disponuntur. Tertio, quia malū habet rationem infiniti, bonum autem finiti: primo hecticorum. Ad hoc. n. quòd humor fiat bonus requiritur bona complexio, bonus modus substantiæ, debita quantitas, debita permixtio, cum alijs humoribus, & multa similia: sed ad hoc ut fiat malus sufficit aliquod istorum.

Et tu non auscultes uirum, qui exitimabat quòd intentio in digerendo est subtiliare, et humor calidus est subtilis, quare non est necesse ut subtilietur.

In parte præsenti intendens reprobare Rasim. primo ponit errorem. secundo ipsum improbat. secunda ibi § Res enim non est. § In prima parte dicit ꝙ tu non debes auscultare uirū istū. s. Rasim qui extimauit. 16. continentis secundo ca. ꝙ intenti in digerendo est subtiliare: sed humor calidus est subtilis, quare cum oporteat ipsum subtiliari, nō oportet ipsum digeri. est. n. cum sit subtilis sufficienter digestus. Sed pro declaratione opinionis Ras est sciendum: ut apparet in suo Continente, & Almansore quòd ipse rarissime præmittit digestiua ante euacuationem, siue materia sit calida, siue frigida: & hoc tam in curatione febrium, & aliarum ægritudinum communiū, quàm in curatione ægritudinum propriarum. Existimauit. n. ut sibi imponit Auic. quòd humor calidus cum sit subtilis sit digestus. est. n. digestio apud eum subtiliatio, & non æquatio substantiæ subtilis per ingrossationem, & grossæ per subtiliationem sicut placuit Auic. & Gal. cum 10. Almansoris curat tertianam puram ab ipso initio cū mirabolanis, & scamonea credit ipse euacuare humorem digestum. Sed cum euacuat humores frigidos, grossos non præcedentibus digestiuis, sicut semper fere facit: licet credat euacuare humorem indigestū, existimat illud esse conuenientius, quàm per digestiua exhibita expectare digestionem, credens hoc modo curam ægritudinū accelerari.

Res enim non est sicut dixit: immo intentio in digerēdo est æquare substantiā materiei, ita ut fiat præparata ad expulsionem facilem, et subtile imbibitum, et grossum fixum, et uiscosum adhærens; totum illud non est præparatum ad expulsionē facilem: immo est necessarium ut inspissetur subtile, et subtilietur spissum paulatim, et incidatur uiscosum.

In parte ista reprobans errorem Ras. primo arguit contra eum rationibus. secundo auctoritate. tertio ostendit quid potuerit fuiste causa erroris. secūda ibi § Et melius. § tertia ibi § Et opinor. § Prima in quatuor sicut quatuor rationes cōtra eum adducit. secūda ibi § Et si uir iste. § tertia ibi § Quare non oportebat. § quarta ibi § Si autem naturæ. § Prima ratio est ista. digestio est præparatio materiæ ad expulsionem: sed materia potest esse impræparata expulsioni propter subtilitatem: quia imbibitur in porositatibus membrorum. & propter uiscositatem: quia adhæret parietibus membrorum: & quia est tenax in suis partibus. & propter grossitiem quia est fixa. i. dificulter mobilis sua grossitie terrea: & non potest transire per ductus, & loca angusta. ergo oportet quòd præparetur adæquando substantiam eius; subtilem inspissando: spissam subtiliando: & viscosam incidendo.

Et si uir iste non audiuisset in sermone antiquorum de digestione aliquid antequàm dixissemus illud, et rememoraretur dispositionis digestionis humorum fixorum. s. quia qui de eis subtilis est, indiget ut inspissetur: et qui de eis spissus est, indiget ut subtilietur: oporteret ut sciretur hoc per illud.

Secuuda ratio contra Rasim est ista, humor spissus eget subtiliatione. ergo subtilis eget ingrossatione. tenet consequētia per diffinitionem digestionis quæ est æquatio subtilis substantiæ humoris. sed ad literam ueniendo dicit. Si iste uir. s. Ras nō audiuisset in sermone antiquorum aliquid de digestione, añ dicta hic per nos, & rememoraretur de dispositione humorum fixorum, quia scitur subtile egere ingrossatione: & grossum subtiliatione: oporteret necessario hanc notitiam digestionis scire humorē subtilem esse ineptum euacuationi, & egere digestione. Pro parte nota ꝙ humor potest denominari fixus dupliciter, unomodo ineptus euacuationi: & hoc modo tam humor spissus, quàm subtilis potest dici fixus: & taliter sumit in hac ratione. Secundo per fixum possumus intelligere quiescens sua grossitie terrea, & difficulter mobile de parte in partem, & taliter sumitur in prima ratione.

Et quia non oportuit ut in seipso consideraret, & diceret: quare vrinæ in febribus acutis non habet in principijs earum sedimen: deinde fiunt habetes sedimen,& an sedimen laudabile est aliquid nisi humor faciens ægritudinem,qui iam digestus est:quare ergo non expellitur in principijs ægritudinis ad salutem,si est subtilitas vltimum quod intenditur in digestione.ergo necessarium est,vt sit in principio febriũ sanguinis,& choleræ sedimen laudabile.

Tertia ratio est ista.vrinæ in principis febriũ acutarũ pẽdẽtiũ ab humoribus subtilibus,sicut sunt cholericæ.& sanguineæ nõ hñt sedimen. Postea in pcessu hñt sedimẽ laudabile:quod nõ est aliud nisi humor faciẽs ægritudinẽ, qui tã digestus est.ergo in principijs humores subtiles a quibus pẽdẽt febres prędictæ sunt indigesti,& postea digerũtur. tenet consequẽtia, quia si a principio fuissent digesti æque bene tunc apparuisset sedimen laudabile in urinis,sicut in processu.humores itaq; subtiles indigent digestione. Et per principium potest intelligi tam principium uniuersale ægritudinis quàm initium ægritudinis,necnon tempus trium dierum.

Si autem naturæ non est possibile expellere illam superfluitatem nisi post horam, in qua fit præparatio ad expellendum in vrina:tunc similiter oportet vt sciatur, quòd arti euacuare humorem ante illam horam in qua apparet digestio in vrina,est inconueniens aut difficile malum. Et fortasse mouet, & non operatur ultime: & fortasse miscet malignum cum bono.

Quarta ratio est ista.si non est possibile naturæ expellere su perfluitatem facientem morbum nisi postquàm illa superfluitas expellitur cum urina sub forma sedíminis laudabilis. Simi liter non erit bene possibile euacuare humorem antequàm ap pareat digestio in urina:immo illud euacuare erit inconueniens, & malum difficile.i.notabile. Nam fortasse mouet.s. medicamen exhibitum, & non operatur ultime.i. conuenienter:& fortasse permiscet malignum cum bono. unde per boni corruptionem humor malus multiplicatur.

Dubitatur circa hanc ultimam rationem: quia non uidetur ꝙ hic consequentia ualeat,natura non euacuat. ergo medicus non debet euacuare:quia Auic.dicit inferius. Si natura nõ mo uet,moue tu hora motus eius. Dicendum ꝙ si natura non mo uet,quia fortasse sopita est,aut impotens ad mouendum, dato ꝙ materia sit digesta, tu debes mouere. Sed si natura ordinate agens non mouet: quia humor sit ineptus, tu etiam debes expectare quousq; digeratur,& fiat aptus euacuationi.

Et melius esset homini huic, vt bene opinaretur de illis qui fuerũt sicut Gal.& Hip. in eis quæ scripserunt de hoc: & ual de attenderet:et tunc rediret ad contradictionem: quia omnis contradictor in primis cum est super veritatem est excusatus. Verũ melius esset ei,vt nõ consideraret in consideratione sua.

In hac parte superius diuisa arguit contra Rasim auctoritate, dicens ꝙ esset melius huic homini, ut haberet bonam opinionem de Hippocrate & Gal.in his quæ scripserũt in hac materia,& crederet eis:aut si nolebat eis credere, debet saltẽ bene attendere,& considerare quo modo essent efficaces rationes suæ contra eos:& tunc cum uidebãtur sibi efficaces,& fundatæ super propositionibus manifestis:tunc rediret ad contradictionem: quia omnis contradictor cum est supra ueritatem, aut existentem,aut saltem apparentem est excusatus. Verumtamen esset melius ut ipse Ras consideraret alios a consideratione sua.i.Hippocratem & Gal.propter excellentiam suam. Quibus uerbis uidetis quantas laudes attribuit Hippocrati & Gal. & econtra quantum deprimat Rasim. Quòd autem Hip po.& Gal.uoluerint humores tam subtiles,quàm grossos dẽre digeri ante euacuationẽ patet ex aphorif. 22. primę particulę & commento. Digesta medicari,& mouere non cruda: & in illo aphorismo. Et in acutis passionibus.

Et opinor quòd raro huic uiro acciderunt experimẽta,quæ profuerunt in hoc capitulo,et acquieuit in eis. Et huius quidem experimentis,quæ non sunt secũdum canones,accidit eis, vt nec vnum valeat,& accidit eis,vt nec vnum eorum sit signum:hoc nanq; est conueniens.

In parte præsenti Auic. ostendit causam erroris Rasis dicẽtis.in morbis pendentibus a materijs subtilibus non esse expectandam digestionem. Nam cum ipse esset magnus experimentator,& multoties in morbis acutis dedisset solutiua ante digestionem,& bene sibi successisset;fecit canonem generalem in talibus,nõ esse expectandã digestionem:sed dicit ipsum Auic.errasse: quia propter unam, aut plures experientias quæ non secundum canones sunt.non debemus arguere sic semper esse operandum. Nec unum experimentum est nobis signum ꝙ sic in alijs operandum sit. Hoc nanq; conueniens est.s.ut nõ credatur uni experimento,& maxime quando est contra canones super manifestis rationibus fundatos.

Dubitatur utrum uiso per experiẽtiam in pluribus infirmis ꝙ medicina solutiua data ãnte digestionem liberetur febriens. debeamus ex hoc formare canonem generalem ꝙ pharmacũ solutiuũ debeat exhiberi ante digestionem. Et uidetur ꝙ sic Nam multa sunt sola experientia credita sicut operationes a forma specifica. nec in his habemus aliquid per quod faciamus canones nisi confirmationem per experientiam ut sumit quarto de simplici medicina.cap.quinto. Præterea. Effectu sequente operationes confirmatur nostrum operari.secũda aphorismorum.commento.17. Præterea.Auic.secũdo canone docet inuenire uirtutes medicinarum per experientiam: in quarum inuentione iubet obseruari septem conditiones quas ibi uide. Ex his itaq; conuincitur per experientiam posse formari canonem generalem.

Pro solutione dubij præmittendum quòd canon arabice est norma,uel regula. Experientia aũt est notitia in nobis acqui sita ex operationibus sępe iteratis,qua uidemus semper, aut secundum plurimum similes effectus sequi. Præmittendum secundo quòd experientia quandoq; est ẽm rationem quandoq; contra rationem.per rationem autem intelligo notitiam fundatam super propositionibus manifestę ueritatis. Exemplum primi,ut quia per solutiuum pluries exhibitum digesta materia frequenter secuta sit sanitas. Exemplum secundi. vt quia per solutiuum pluries exhibitum ante digestionem frequẽter secuta sit sanitas. Exemplum tertij:ut quia rhabarbarum euacuat choleram,turbit phlegma & similia,quæ sola experientia comprehensa sunt. Sed dubitatur quomodo sensus siue experientia possit esse contra rationem:cum ea quæ sunt contra rationem nunquàm debeant euenire:cum sit ratio fundata super propositionibus manifestæ ueritatis.ea autem quę fiunt secundum habitum experimentalem semper aut secundum pluri mum debent eueuire. Ex quibus sequitur eadem nunquàm euenire,& semper, aut secundum plurimum quod implicat. Respondetur quòd nunquàm rectum experimentum aduersatur rectæ rationi: sed bene aliquando experimentum non rectum aduersatur rectæ rationi & aliquando econtra: & aliquando ambo non rectè sibi inuicem aduersantur. Et per rectum experimentum intellige illud, in quo obseruantur septem conditiones ab Auicen. positæ secundo canone.ca. secundo,quas ibidem relinquimus. Essemus. n. nimis prolixi si cuncta prosequi uellemus. Et similiter intelligo per rectam rationem in qua non contingit error,ad quem errorem uitandum,multa oportet cõsiderare:de quibus est sermo apud. Auic.secũdo canone.ca.tertio. Ex quibus patet quid sit experimentum non rectum:& ratio non recta. Experimentum rectum.

His præmissis respõdeo ad dubium quòd uiso per experientiam in pluribus hominibus,quòd exhibito solutiuo ante digestionem sequatur sanitas,multoties debemus exhibere solutiua ante digestionem. Et similiter uiso per experiẽtiam quòd exhibito solutiuo post digestionem sequatur sanitas, debemus exhibere solutiuum post digestionẽ. Vnde dico quòd neutra istarum est uniuersaliter uera:solutiuum est exhibendum ante digestionem.solutiuum non est exhibendum ante digestionẽ. Prima uerificatur in quinq; casibus. primus quãdo materia est plurima. secundus quando materia est furiosa. tertius quan do uenenosa sicut in pestilentialibus. quartus quando materia est in membro nobili ualde lędens ipsum.quintus quãdo est rę ptura ad aliquod membrum nobile. in his est euacuãdum ante digestio-

digestionem: in cæteris post digestionem. Ex quibus infertur neutrum istorum canonum uniuersaliter acceptum esse fundatum super recta ratione, aut experientia. Et si quis bene considerat, fere tot sunt casus in quibus est euacuandum ante digestionem, quot sunt illi in quibus est euacuãdum post digestionem: aut saltẽ tempore nostro minor est proportio casuum in quibus est euacuandum post digestionem ad casus in quibus euacuandum ante digestionem: cum hoc tempore homines magis indulgeant gulæ quàm tempore Hip. Et considera etiam sicut dicit Gen. conditiones indiuiduales latentes, de quibus non potest esse scientia, nec de eis possunt formari canones quæ impediunt perfectionem in scientia. Contingit. n. quòd aliquãdo vrina existente cruda, materia faciens morbum in se grossa, & uiscosa erit lubrica in superficie, & propinqua vijs ductuum. quapropter exhibito solutiuo materia euacuabitur, & sequetur salus præter rationem. Et aliquando contingit ꝙ per malam operationem sequatur sanitas sicut de illo qui præsumit, & exhibet solutiuum in quartana in principio, per cuius exhibitionem sequitur sanitas: quia vt dicit Auic. in proprio ca. est rectus ab errore. Et similiter theutonici cum aliquando febriunt febre acuta sumunt maluaticum in magna copia, aliquando cum aromatibus, & superueniẽte copioso sudore eadem die sanitati restituuntur. His. n. male operantibus sequitur sanitas: quia natura irritata, mota cõtra materiam simul superant ægritudinem & errorem. De his tamen raro eueniẽtibus non possunt fieri cano. Sed quicquid sit ergo pro parte mea credo, ꝙ tempore nostro prestãtius sit exhibere ab initio medicinam lenientem, cui aliquid solutiui educẽtis materiam propriam sit admixtum, quàm solam medicinam lenientem. Nam si sit aliquis ex quinq; casibus suprascriptis res se bene habent. Et similiter si materia sit propinqua vijs ductuum, aut lubrica in superficie, & similes casus occulti. Si uero nihil tale sit, & exhibeatur solutiuum taliter conditionatum, sic pauca possunt sequi nocumenta si bene consideres, ꝙ. n. euacuaret aliquid boni humoris simul cum malo & ꝙ magis de parte subtili educatur quàm de grossa: & ꝙ sequatur aliqualis agitatio hæc pauca nocumenta sunt: & prorie in principio quando virtus est fortis: sed omittere euacuatiuum materiæ propriæ in acutis ægritudinibus nõ dantibus inducias malum est exhibere solutiuum electiuũ in principio febrium vbi nõ oportet, quàm omittere ubi opportet. Exhibito. n. solutiuo ubi non oportet & materia existente pauca non potest sequi magnum nocumẽtum. Argumenta autem ante oppositum non procedunt contra determinationem questionis: nec determinatio nostra est contra mentem Auic. Est. n. aliquando expectanda digestio, & aliquando euacuandum est ante digestionẽ: & hæc omnia uult Auic. in præsenti cap. Sed an pluries sit euacuãdum ante digestionem, an expectanda digestio in hoc est aliqualis differentia, quæ tollitur: quia homines nostri temporis magis indulgẽt gulæ & lasciuijs quàm homines in tẽpore superiori. vnde morbi frequentius in nostro tempore incipiunt a materia multa, & magis maligna quàm tempore Hippocratis. Quapropter pluries nostro tempore est euacuandum ante digestionẽ quàm tempore Hippocratis: & absolute tutius est euacuare tempore nostro ante digestionem, quàm expectare digestionem saltem cum medicina leniente, cui aliquid eligẽdo sit admixtum vt superius dixi. Nota tamen ꝙ ubi sensata sunt consentanea rationi pauca sufficiunt ad formandum canonem generalem. ubi uero contrarientur, plurima requiruntur. ubi uero sensata nec consentanea rationi sint, nec contrarientur iudiciũ est medium. Et si sensus & ratio sibi aduersantes sint eque potentes. potius debemus adherere sensui. nam dimmittere sensum, & adherere rationi est infirmitas intellectus, sexto phys.

Cum autem materia est plurima, mobilis, permutabilis de membro ad membrum: & existimas quòd non est spatium in digestione eius; aut fortasse accidet ex ea apostema pleuriticũ & aliud, si dimittatur: faciet cadere in timorem ante tempus in quo expectatur digestio eius: & illud est propter longitudinem temporis in quo expectatur digestio æqualis: proculdubio tunc est necessaria euacuatio eius.

Aui. superius posuit canonem quòd non est euacuandũ ante digestionem nisi propter necessitatem: & declarauit canonem quantum ad primam partem. s. quòd non est euacuandum ante digestionem. hic declarat canonem quantum ad secũdam partem, ostendens in tribus casibus necessitatem euacuationis ante digestionem. Habet hęc pars tres partes. In prima ponit tres casus in quibus est euacuandum ante digestionem. secundo quod dixit, confirmat auctoritate Hippocratis. tertio confirmat illud per locum a simili. secũda ibi § Et hoc est illud § tertia. ibi § Et talis. § Prima in tres sicut ponit tres casus in quibus euacuamus ante digestionem. secunda ibi § Et scias § tertia ibi § Et similiter. § prima in duas. Nam primo ponit casum in quo est euacuandum ante digestionem: secundo probat. secunda ibi § Timor. n. § Primus casus est de materia furiosa: & dicit quòd cum materia est plurima mobilitate permutabilis de mẽbro ad membrum. Et existimas quòd non est spatium in digestione eius: quin prius accidat aliquod magnum nocumentum sicut apostema pleuriticum, & aliud. s. magnum nocumentum, siue sit apostema siue mors subita. vnde faciet cadere in timorem ante tẽpus in quo expectatur digestio, eò quòd illud tempus est longũ antequàm possit fieri digestio æqualis. i. per quã materia illa ad ęqualitatem reducatur. tunc proculdubio est necessaria euacuatio ante digestionem in principio.

Timor. n. in hoc est minor, quàm timor in illa, & cum hoc natura mouetur ad expellendum eam, propter multitudinem sui nocumenti; Cum ergo adiuuatur natura, conuenit ei adiutorium vltimum: quare non est excusatio eius.

Hic adducit tres rationes quibus debemus euacuare hanc materiam furiosam ante digestionem. Prima est ista: quia timor in euacuatione huiusmodi materiæ est minor quàm si illa materia dimittatur. ergo hæc materia furiosa statim in principio debet euacuari. tenet consequentia, quia sicut in operationibus sẽm uiam eligimus quod melius est aut minus malum sic circa laborãtem sicut dicit Gal. 12. therapeu. primo ca. & antecedens est manifestum. Nam timor de materia furiosa si non euacuetur est timor mortis: sed si euacuetur ante digestionem non sequitur nisi anxietas, & conturbatio quædam ex difficultate euacuationis: & forte quia aliquid boni humoris euacuabitur: hæc autem satis facilia sunt in cõparatione ad timorem mortis, potentem sequi aliquod apostema intrinsecum, aut subitam mortem conuersa materia ad cor. Secunda ratio, quia medicus debet esse imitator naturæ: sed natura statim tentat ipsius euacuationem non expectans eius digestionem propter multitudinem sui nocumenti. cuius signum: quia nunc expellit ipsam ad partem vnam, nunc ad aliam: quæ expulsio ut dicetur est a uirtute membrorum: licet etiam concurrat leuitas materiæ. Tertia ratio. quia cum medicus iuuat naturã debet ipsam adiuuare ultimo adiutorio. s. sufficiente ad salutem: sed nullum est sufficiens nisi ipsius euacuatio cum non possit aliquo pacto reduci ad benignum. quare non est excusatio ab euacuatione eius. Notandum quòd vltimum apud medicum sumitur tripliciter, primo pro ultimo in tempore sicut dicimus quòd in apostematibus ultimo competit resolutio. Secundo accipitur pro uehementi remedio, quod non debet tẽtari nisi aliqua præcesserint, sicut dicimus quòd ultimum est operatio cum ferro. Tertio sumitur vltimum pro sufficienti, & appropriato remedio: ita quòd nullum aliud sufficit nisi hoc: & isto modo sumitur hic, quia in cura morbi procedentis a materia furiosa adiutorium vltimũ in sufficientia, sic quòd nullũ aliud sufficeret est euacuatio: cũ vt supra dictũ est, nõ possit ab benignũ reduci.

Hic solent moueri aliqua dubia. Primum vtrum materia furiosa sit calida, vel frigida: secundo vtrum possit facere febrem & quam febrem. tertio vtrũ possit apostemare. quarto utrum statim sit euacuanda. Pro horum dubiorũ decisione præmittendum quòd materia furiosa, quæ aliter dicitur tumultuãs est descriptiue materia plurima mobilis de loco ad locum, apta multum nocere sua mobilitate, necnon sua qualitate manifesta uel oculta. Est. n. plurimi nocumenti actionem naturæ uehementer disturbans: ut in commento aphorismi digesta medicari. Mobilitas autem huius materiæ habet duas causas, unam intrinsecam, & est leuitas eius: & ratione huius nõ est apta moueri ad oppositas differentias: immo ratione huius solũ mouet sursum. aliam extrinsecam, & est expulsiua membrorum. Cũ. n. est in aliquo membro: quia multũ lęditur ab ea sua malitia manifesta

Vtrum Materia furiosa sit calida vel frigida.

nifesta, vel occulta membrum illud mouetur ad eius expulsionem: & cum recipitur in alio membro iterum ex simili causa illud aliud mouetur ad eius expulsionem: & sic nullum membrũ sinit ipsam quiescere, ad quod adiuuat facilis eius mobilitas propter magnam tenuitatem substantiæ suæ, ex qua fit ut non facile figatur nisi in membro densæ substantiæ: & facile transeant per meatus etiam multum angustos. Et hæc est causa quare mouetur ad oppositas differentias, ẽm ꝙ membra impellunt ipsam: & propter hoc dicitur furiosa. mouetur.n. in modum animalis furentis, quod nunquàm quiescit. Et dicitur tumultuans quia modo in vno mẽbro, modo in alio tumultum facit & hæc sunt signa quibus hæc materia furiosa a medico comprehenditur. Nunc.n. æger dolebit caput notabiliter: & forte in exterioribus apparebit tumor cum rubore, parum post dolebit pedes: & frequenter cum simili tumore & rubore: nunc latus dextrum, nunc sinistrum secundum ꝙ materia fertur nunc ad unam partem nunc ad aliam: aliquando prima demissa, aliquando non demissa per motum alterius materiæ similis primæ. Quibus sic præmissis veniam ad dubiorum decisionem.

Dicamus ergo primo ꝙ hæ materiæ sunt humores, & nõ sunt soli vapores, vel ventositates: quia resoluerentur a natura, uel arte nec esset opus pharmacijs exoluentibus. Secundo ꝙ sunt secundum plurimum calidæ, nam facile moueri de loco ad locum arguit caliditatem: quia frigidum immobiliat, & quietat. Tertio ꝙ sunt calidæ cholericæ secũdum plurimum, quod arguitur de mobilitate, & multa malitia quæ aliquando est manifesta sequens caliditatem superfluam & accessum ipsarum versus naturam igneam, aliquando occulta venenosa sequens modum mixtionis. Quarto apparet ꝙ non sit cholera æruginosa quia licet sit venenosa: non tamen facile est agitabilis: quia est facta terrea propter vltimitatem adustionis, uerum vapores ab ipsa eleuati, licet non sint materia proprie sumpta: possunt tamen dici furiosi: quia mobiles faciliter, & multum nocẽtes sua malitia manifesta, aut ucculta. Quinto ex hoc apparet quòd sanguis multum subtilis, & proprie choleræ admixtus potest dici materia furiosa: tum quia multum mobilis: tum quia multum nocens tam propter ventositatem, quàm propter mobilitatem, necnon qualitates manifestas. Quòd autẽ sanguis possit esse venenosus patet cum ex ipso possit generari althoy. tertia quarti. licet ille qui facit althoy sit grossus per adustionem.

Materia furiosa frigida. Sexto dicẽdum quòd materia furiosa potest esse frigida, licet illud rarissime contingat. exempli gratia. imaginamini sperma aquosum muliebre vel virile dictum alguadi per morã congelari, & conuerti ad naturam venenosam: postea per calorem extraneũ subtiliari, & in vapores ẽm aliquã partẽ conuerti qui vapores secum permixti moueant spiritum nunc ad caput & sequatur epilepsia, nunc ad cor, & sequat̃ syncopis: nunc ad diaphragma, & sequatur putrefactio: quemadmodum cõtingit in præfocationibus spermaticis: & manifestum est illud esse frigidum in radice. licet sibi adueniat caliditas accidentalis ex qua forte fe. excitatur. Septimo dicendum cum Hippocrate prima particula aphorismo.22. huiusmodi materiam furiosam raro reperiri: cum raro reperiatur calor ita extraneus ut possit producere homorem ita subtilem accedentem ad naturam extraneam & uenenositate participantem.

Ad secundum dubium dicendum hanc materiam furiosam secundum plurimum facere febrem, cum secundum plurimum sit ebulliens cum putredine, aut sine puuredine: licet secũdum plurimum putreat: & febris aliquando est interpolata, sed secũdum plurimum est continua. est.n. interpolata cum putret extra venas. aliquando per paucitatem & distantiam a corde nõ facit febrem: & hæc eadem cordi propinquans facit febrem. Est autem frequenter continua cum secundum plurimum aliqua pars eius notabilis putreat ad intra venas. aliquæ autem partes minores nunc mouentur ad unam partem, nunc ad aliã. Et secundum hos uarios motus fiunt excresentiæ & decrescentiæ secundum ꝙ pars putrens magis apropinquat cordi aut magis distat a corde. Ex his infertur quòd siue hæc feb, sit interpolata, siue continua habet paroxysmos, & excrescentias non seruantes ordinem, neq; in magnitudine, nec in hora inuasionis secundum varium motum diuersarum partium, & secundũ maiorem aut minorem cordi propinquationem, in quibus nullus seruatur ordo: & hoc signum simul cum alijs superius dictis est de signis materiæ furiosæ.

Ad tertium dubium dicendum huiusmodi materiam posse apostemare, vt ex textu Auic. colligitur cum dicit quòd accidit ex ea apostema pleureticũ. Amplius quarta aphoorismorum in commento aphorisini illius. Medicari in valde acutis iubet Gal. eas euacuare ne impleant aliquod membrum nobile. Præterea potest ex uentositate quæ est ualde subtilior membrum apostemari. tertia quarti cap. de apostematibus vẽtosis. Quòd si instetur: quia ad faciendum apostema requirit̃ materiam figi. Dicitur dupliciter, primo modo quòd aliquãdo figitur quando inuenit membrum densum, sicut sunt ossa pãniculi, & deinceps illa pars non mouetur. Secundo dicitur ꝙ dato quòd apostemet stomachum, aut intestinum, tamen moueri potest ad aliud membrum, & illud apostemare: sicut aliquando accidit apostema squinanticum ad pulmonem permutari: & aliquando ad cerebrum, & aliquãdo apostemata extrinseca interius conuerti, & aliquando intriseca extra conuerti.

Ad quartum dubium dicẽdum quòd materia furiosa statim est euacuanda. primo, quia non est spes ut ad benignum reducatur. secundo, quia timor est ne si aliquo tempore in membro remaneat sua mobilitate, & malitia occidat. tempus enim exigeretur longum ad digerendum ipsam, & interim posset occidere: est autem iuxta posse eradicanda: quia parum de ipsa remanens posset occidere. Euacuatur autem huiusmodi materia tripliciter. Primo modo & ẽm plurimum euacuanda est cum pharmaco eligente, & secundum plurimum materiã cholericam: hoc autem pharmacum sit consolatum cum medicinis infrigidantibus & humectantibus confortantibus membra nobilia & proprie cor: & fortitudo eius diuersificanda est secundum virtutis fortitudinem, & multitudinem materiæ. Secundo & raro euacuanda est cũ phlebotomia quando credit̃ ipsam contineri ad intra venas, & esse in aliquo mẽbro sanguini permixta. quod comprehendetur ex continuitate fe. & ex habitudine carnosa, & ex vrina rubea, rubedine atrestante sanguini: Et quarto si quid de ea expellitur ad cutim locus apparet rubeus rubedine obscura attestante sanguini. nec per cõpressionem facile albescit. phlebotomia autem fiat de vena deseruiente illi parti in qua creditur contineri cauendo inquantum est possibile ne attrahatur versus mẽbrum principale, & proprie cor, & quantitas sanguinis hauriatur secundum exigentiam repletionis. Tertio aliquando est euacuanda ex parte extrinseca in qua aliquando continetur cum ventosis, sanguisugis, sectione. & similibus. Et quando visa est exterius communicari prius tentetur euacuatio per eandem partem, in qua est. Est enim timendum ne per phlebotomiam, aut pharmacum cõuertatur interius: immo omni ingenio est ad cutim trahenda, & per eandem partem euacuanda. Est si instetur contra hanc determinationem: quia ex euacuatione huius materiæ ante digestionem sequuntur nocumenta tria prius ab Aui. dicta cum euacuatur materia ante digestionem. Respondetur quòd propter suam mobilitatem non sunt apta sequi illa nocumenta, sicut si materia illa figeretur. Et dato quòd aliquod illorum sequatur: cum hoc est præeligendum propter maiora nocumẽta vitanda. Et si instetur iterum, a simili materiæ omnes subtiles essent ante digestionem euacuandæ: consequens contra Auic, reprobantem Rasim. Ad hoc respondetur negando ad quod deducitur. nam materiæ quæ sui subtilitate figuntur dant inducias, ut digerantur: sed huiusmodi furiosæ mobiles non dant inducias, vt digerantur. propterea medicus debet diligenti animo digerere subtiles, non futiosas.

Et scias quòd phlebotomia quando est intentio sanguinis nõ est ex genere eius, in quo expectatur digestio, expectatione quæ est in solutiuis: & non expectatur digestio nisi in humoribus alijs: Et cum postponitur phlebotomia in principio ægritudinis: non amplius est ei intentio, & fortasse interficit per aduentum debilitatis virtutis.

In parte præsenti ponit secundum casum in quo non est expectanda digestio: & primo ponens canonem dicit quòd quando per phlebotomiam intendimus euacuare sanguinem non debemus expectare digestionem, sicut expectamus in solutiuis. Secundo canonẽ tripliciter probat. primo, quia nõ expectatur digestio nisi quando volumus humores alios a sanguine educere, ergo pro ducendo sanguine non est expectanda digestio.

stio. Secunda ratio, quia quãdo postponitur phlebotomia in princ. ægritudinis amplius in ea non est intentio. ergo nõ est postponenda: & sic debet fieri in princ. Tertia ratio, phlebotomia postposita in princ. & facta in processu fortasse interficit debilitando ægrum, ergo non debet postponi: immo statim fieri a princ. si est expediens. Notandum pro declaratione partis presentis ꝙ hic casus secundus in quo nõ est expectanda digestio, est quãdo in febribus intendimus euacuare sanguinem sicut in synochis: & pro hoc casu est positus cañ; statim dictus. Notandum secundo quòd si haberemus medicinam soluẽtem sanguinem, sicut habemus soluentem alios humores, sic oporteret pro euacuando sanguinem expectare digestionem, sicut pro euacuando alios humores: cũ oporteret ipsum sicut & alios humores duci per uias angustas, per quas non posset educi, nisi adequaret eius substantia. Sed dubitat circa canonem utrum pro faciendo phlebotomiam in febribus sit expectanda digestio. Pro cuius dubij declaratione nota primo quòd duplex est digestio, qua sanguis præparat expulsioni, vna est ęquatio modi substantię. secunda est proprietas occulta sibi acquisita per virtutes naturales agẽtes in ipsum, dum intendũt ipsum assimilare, uel euacuare: quam proprietatem credimus in ipso esse acquisitam cum apparet digestio in vrina, quę prius apparuit. prima istarum sufficit arti non naturæ: sed vtraq; est necessaria naturæ. Cuius signum euidens est quòd facta phlebotomia a princ. synocharum sanguis aptissime educitur si sit mediocris in modo substantię. hic tamen sanguis a natura non educit in princ. immo non videmus crisim fieri nisi postquam apparuerit digestio. Et hoc est quia antequàm appareat digestio non est sibi proprietas acquisita, qua virtuti expulsiuæ obediat. Secundo nota quòd per phlebotomiam factam in febribus aliquando intendimus euacuare sanguinem, sicut in synochis, aliquando intendimus euacuare alios humores sicut in alijs febribus humoralibus. His præmissis sit hæc prima cõclusio. Sanguine solum peccante in quanto non est pro phlebotomando digestio expectanda. probatur sic. quia peccante sanguine est paratus egredi vena aperta. ergo non est expectãda digestio, tenet consequentia, & assumptum est manifestum. Secunda conclusio sanguine peccãte in quali, nec propter hoc multum recedente a natura sanguinis stante etiã peccato quãti pro phlebotomando non est expectãda digestio: conclusio probatur quia hic sanguis statim aperta vena est paratus euacuationi. ergo non est expectanda digestio. tenet consequentia & antecedens est manifestum. Tertia conclusio. non ita copiosa competit phlebotomia sanguine peccante in quanto, & in quali, sicut in peccante in quanto tantum. cõclusio arguitur sic. quia ipso peccante in quanto tantum, cæteris paribus. virtus est fortior, & cum hoc sanguis ex parte substãtiæ est paratior euacuationi: nam per peccatum qualis redditur imparatior euacuationi, igitur nõ ita copiosa cumpetit phlebotomia in synocha cum putredine, sicut in synocha sine putredine. Quarta conclusio. sanguine multum recedente a natura propria sanguinis, siue in se siue per alterius humoris admixtionẽ est pro phlebotomando aliquando expectanda digestio, probatur quia potest esse ineptius euacuationi per multũ recessum a dispositione naturali, unde sanguis bonus magis aptus euacuabitur malo inepto remanente. Correlarium, non semper quando in phlebotomando est prima intentio sanguinis debemus phlebotomare non expectando digestionem. Canon itaque Aui. veritatem habet in pluribus. Quinta conclusio. sanguine multum recedente a natura propria licet sit expectanda digestio iuxta conclusionem immediate præcedentem, non tamen tanta quanta pro solutiuis. probatur quia secundum plurimum sanguis non est ita ineptus euacuationi sicut alij humores. Præterea dato quòd esset æq; ineptus, aut merito substãtiæ, aut quouis alio modo, maior tamen præparatio requiritur ad euacuãdum humorem cum solutiuis, quàm sanguinem per phlebotomiã cum oporteat illos per vias & ductus angustos transire, sanguis autem per foramen venæ quod potest fieri latum, strictum, & mediocre secundum voluntatis imperium. Sexta conclusio. alijs humoribus proportionabiliter sanguini cõpeccantibus sicut in uera pletoria pro phlebotomia non est expectanda digestio. Præterea quia in vera plethoria est solum peccatum quanti, quapropter aperta uena facile massa humoralis egreditur. Septima conclusio. cæteris paribus non conuenit in hac vera plethoria tanta phlebotomia quanta conuenit sanguine solo quantitate peccante. probatur conclusio. quia solo sanguine peccante uirtus est fortior, & forte est facilius per phlebotomiam educibilis quàm materia plethorię. Octaua conclusio. quando postponitur phlebotomia in qua est intentio sanguinis non amplius est in ea tanta intentio quanta erat in principio, probatur quia in processu virtus debilitatur in morbis. Item sanguis efficitur ineptior euacuationi ꝑ phlebotomiam, quare &c. Nona cõclusio. quando in phlebotomia non est intentio sanguinis sed aliorum humorum sicut in febribus cholericis, phlegmaticis, & melãcolicis, si fuerint sanguini permixti parum distantes a natura sanguinis est ab initio facienda phlebotomia. probatur, nam postquam sunt sanguini permixti sunt apti per sanguinem cum phlebotomia minorari & quia parum distant a natura sanguinis nõ est apta sequi cholericorum ebullitio, nec frigidorum incrudatio. Ex qua sequitur per locum a contrario quòd quando non essent sanguini ꝑmixti, aut essent multum distantes a natura sanguinis nõ est facienda phlebotomia. Decima conclusio. aliquando in febribus nunquam competit phlebotomiã, aliquando competit in principio & non in processu: aliquando competit in principio & in processu. aliquando in processu & nõ in principio. Prima pars conclusionis patet quando febris pẽdet ab humoribus qui nunquam sunt mixti sanguini, aut semper multum distãtes a natura sanguinis. secunda pars patet in febribus synochis, & alijs pendentibus ab humoribus cum sanguine mixtis in quibus in processu virtus debilitatur, aut forte humores fiunt immixti, & distantes a natura sanguinis. Tertia pars conclusionis patet in febribus synochis, & alijs quando sanguis peccat in quanto, aut quando est multa plethoria in quibus non sufficit phlebotomia facta in principio, sed est reiteranda. & aliquando reiteratur timore apostematis, aut alterius accidentis in processu emergentis, immo aliquãdo in processu copiosior cõpetit phlebotomia quàm in principio, quia aliquando in processu humores erunt magis mixti sanguini. & magis naturæ suæ appropinquantes, quàm in principio, & forte aliquando accidens superueniens in processu facit indigere ampliori phlebotomia quàm in principio, sicut apostema squinanticum. Quarta pars patet quando in principio humores alij a sanguine sunt immixti sanguini aut multum distãtes a natura sanguinis, qui postea permiscentur sanguini, & magis appropinquant naturę eius, vnde apparet in processu vrina rubea, grossa, quæ non apparuit in principio, aut forte in processu emergit nouum accidens, quo indigetur phlebotomia: Aut forte sanguis in principio erat præter modũ grossus in se, aut per admixtionem alterius humoris, unde oportuit præmitti digestiuum sicut præcepit Auic. quarta primi cap. de phlebotomia. vbi sanguine existente grosso docet prædigerere cum sirupo de hyssopo. Si quæ autem rationes fuerint contra determinationem potest ex dictis in quæstione facile ad eas apparere solutio.

Et similiter si times victoriam humoris: magis necessariæ cautela est euacuatio: & si non est digestus, non moueas nisi in principio.

In præsenti parte Auic. ponit tertium casum in quo est euacuandum ante digestionem, & casus est quando febris incipit a materia plurima, quam verisimiliter natura non potest regulare. Habet hæc pars duas partes, in prima ponit ut dictum est casum in quo oportet euacuare materiã indigestã, & quando in secunda. gratia conplementi doctrinæ ostendit quando humor digestus est euacuãdus & quãdo non. secunda ibi apud statum vero non moueas. In prima parte intendit duas conclusiones, prima est ista. Similiter sicut dictum est in duobus casibus præcedentibus, si times uictoriam humoris supra uirtutem, supple propter multitudinem eius magis necessaria est euacuatio. s. minoratiua, quia natura non poterit tantam materiam digerere nisi minoretur. & hæc est sententia illius aphorismi. 24. secundæ particulæ inchoantibus morbis si quid uidetur mouendum, moue. Secunda conclusio est ista. non moueas huiusmodi humorem indigestum nisi in principio. conclusio probatur, non moueas huiusmodi humorem indigestum nisi in principio. conclusio prabatur, non moueas huiusmodi humorem

Vtrum in phlebotomia expectãda sit digestio.

morem indigestum nisi in tempore in quo motio. i. euacuatio
potest euitare maius nocumentum, & maius iuuamentum af-
ferre, sed hoc est in principio. ergo non moueas huiusmodi hu
morem nisi in principio. consequentia tenet. sed minor appa-
rebit ex dicendis. Et similis sententia colligitur secũda apho
rismorum cõmento. 24. Et hucusq; habemus tres casus in qui-
bus ab initio non expectata digestione debemus euacuare.
primus casus, quando materia est furiosa, secundus quando
materia peccans est sanguis exuberans in quantitate, tertius
casus quando aliquis, vel aliqui humores alij a sanguine nimiũ
superabundarent. In primo casu secundum plurimum euacua
mus cum pharmacia & eradicatiue si possumus: In secundo ca
su secundum plurimum cum phlebotomia aliquando minora-
tiue, aliquando eradicatiue. in tertio. cum pharmacia, & mino
ratione secundum plurimum. Et nota quòd materiæ iuxta tres
casus suprascriptos possunt aliquando dici furiosæ propter ma
nifestum & imminens periculum, licet materia iuxta primum
casum proprie dicenda sit furiosa iuxta descriptionem materię
furiosæ superius. Pro declaratione harum duarum con-
clusionum duo mouẽtur dubia practicalia quæ paucis perstrin
Vtrũ materia incõcocta sit euacuãda. gam. Primum utrum liceat medico euacuare materiam in-
digestam. secundum utrum debeat euacuare materiam indige
stam superflua quantitate peccantem solum in principio. Pro
solutione primi dubij tenenda est hæc conclusio, quòd in om-
nibus ægritudinibus materialibus nõ dantibus inducias debet
euacuare ante digestionẽ conclusio manifesta est, quia si ægri-
tudo non dat inducias ut materia digeratur succumbet ante di
gestionem, quare oportet euacuare ut minorata materia fiat
uirtus fortior supra residuum materiæ, aut ut tota materia era-
dicata sequatur salus. Sed pro declaratione huius materiæ me
dici ponunt quinque casus in quibus est euacuandum ante di-
gestionem, eo quòd in his casibus ægritudo non dat inducias,
ut digeratur. Primus casus quando materia fuerit furiosa in
quo casu medicus quàm citius potest debet euacuare. Hic ca-
sus est de mente Auicennæ in parte prædicta, & de intentione
Hippocratis prima aphorismorum aphorismo. 22. & reliquo-
rum. Secundus casus quando materia esset ualde multa, siue
sanguinea siue alterius speciei, aut pluriũ specierum simul, in
quo casu est minorãda phlebotomia, aut pharmacia, aut amba-
bus simul ut natura fiat potentior supra residuũ & de hac eua-
cuatione est sermo Auicen. in parte prælecta: & aphorismus.
24. secundæ particulæ. inchoãtibus morbis si quid & cæt. Ter
tius casus quando materia esset uenenosa sicut in pestilentiali-
bus, in quibus Auicenna in principio capituli curæ pestilentia
liũ iubet statim a principio esse euacuandum cum phleboto-
mia, aut pharmacia, aut utrisque secũdũ exigentiã materiæ: &
hæc euacuatio debet esse minoratiua natura nõ bene tolleran-
te multam euacuationem ob debilitatem uirtutis, quæ statim
associatur in febribus pestilentialibus. Quartus casus quan
do materia fuerit in aliquo membro contenta magnam faciẽs
lesionem quam natura ferre nequeat sicut materia apoplexiæ,
colicæ, fortis stomachi doloris & similiũ, & sicut materia cau-
sonis cordi propinqua. Quintus casus quando timemus ma
teriam repere ad aliquod membrum nobile, siue iam illud in-
cepisset apostemari, siue non: In his enim casibus materia est
eradicatiue euacuanda non expectata digestione, ne diuerten
do fluat ad aliquod membrum nobile, aut cum phlebotomia si
peccauerit sanguis, aut alij humores fuerint mixti cum sangui
ne, aut cum pharmacia sola si fuerint a sanguine separati. No
In cura apostematis tres canones obseruandi. ta tamen ꝙ in apostemate iam inchoato debemus in euacuan-
do, digerendo & diuertendo tres canones obseruare. Primus
ut euacuetur quale oportet, Secũdus ne solutiuum trahat ma-
teriam ad locum apostematum, quapropter apostemate existẽ
te in intestinis non debemus dare medicinas soluentes in tra-
hendo materias ad locum apostematum cum augeant aposte-
ma, immo in hoc casu magis competerent uomitiua. Tertius
canon ut euacuantia ita diuertant materiam fluentem, ꝙ non
augeant fluxum: propterea cum lenibus procedendum est non
trahentibus a longiquis, sicut cum cassia, manna, reubarbaro,
aloe loto, sena, epithymo, turbito, & similibus. Sed contra po
sitione quòd apostema sit ita magnum ut dubites de corruptio
ne membri, tunc uidetur ꝙ materia faciens apostema sit coa-
cte euacuanda, sicut & chirurgici membrum apostematũ ma-
gno apostemate scarificãt, timore corruptionis mẽbri: Dicen
dũ ꝙ tu ponis casum in quo fugiendũ est a cura, & æger relin-
quendus est prognosticis, attamen si instanter requisitus fuerit
præmisso prognostico bonum est experiri fortunam prædicen
do, ꝙ nulla est spes curæ: attamen si qua est, hæc est illa ut detur
aliquid solutiuum quod simul euacuet de causa antecedẽte &
cõiuncta. Et sicut sunt quinque casus suprascripti in quibus de-
bet medicus euacuare materias intrinsecas in principio nõ ex
pectata digestione. ita sunt quinq; casus his proportionales in
quibus chirurgicus debet euacuare materias extrinsecas non
expectata maturatione. Primus quando materia furiosa con
tinetur in membris extrinsecis debet chirurgicus scarificando
sanguisugas, & uẽtosas apponẽdo eam statim euacuare. Secũ-
dꝰ quãdo mẽbrũ esset apostematũ magno apostemate ita ut du
bitaret de corruptione mẽbri debet statim chirurgicus mem-
brum scarificando materiam minuere. Tertius casus in altoi,
& cæteris apostematibus pendentibus a materia uenenosa in
quibus statim medicus scarificat, uẽtosas applicat, & cauteria.
Quartus casus quando apostema esset immediatũ, uel propin-
quum mẽbro nobili debet accelerari eruptio, ut est apud Aui.
tertia quarti capitulo de regimine exiturarũ apparẽtiũ quan-
do sunt maturæ, in fine capituli. Inquit nisi exitura coniunctu
ralis, aut membrum nobile, aut membrorum propinquũ esset
ossi, aut panniculo festinabis in perforatione eius, antequàm
cõfirmetur eius maturatio, ne prius corrumpat aliquid de his
mẽbris. Quintus casus est quãdo timeremus ne exitura rum-
peretur ad aliquod membrum nobile, sicut in apostemate ex-
trinseco pectoris profundo fit apertio ante maturationem ti-
mendo, ne si expectetur maturatio, rumpatur interius ad mem
bra nobilia. & sic sit finis huius primi dubij. Ad partem nega-
tiuam secundi dubij arguitˀ, quia tunc maxime est euacuãdum
cum materia est digesta, sed materia est digesta in reliquis tem
poribus post principium, & nõ in principio, ergo maxime tũc
est euacuandũ. tenet cõsequentia & maior est manifesta, cum
digestio ordinetur in euacutionem: sed minor probatur, quia
digestio procedit secundum partes materię, & in eadem parte
per additionem gradus ad gradum. In opositum est Hip. se-
cunda aphorismorum aphorismo. 24. inchoãtibus morbis &c.
Et manifestius Aui. in parte pręsenti, ubi pręcipit materia exi-
stente plurima solum euacuandam esse in principio. Pro solu
tione huius dubij dicendum ꝙ cum medicus cognoscit ab ini-
tio materiam esse plurimam, statim uenit in mentem sibi mate
riam esse euacuandam ante statum, cum existimet ægrum non
posse perduci ad statum salubrem cum tanta multitudine ma-
teriæ. Post hoc medicus inuestigat an sit statim ab initio eua-
cuandũ, an parum expectandum donec appareat uestigium di-
gestionis saltem occultum, ut puta ingrossatio urinæ aliqualis
cum forte nũc sit subtilis sine hypostasi. Quod si medicus cum
hac multitudine materieri uiderit ægritudinẽ fortẽ, & ægrum
male tollerantem ægritudinem existimabit iudicio uerisimili,
si expectabit forte parum post, succedet dispositio maligna di-
gestioni contraria, propter quã forte fiat vrina liuida, aut sub-
iugalis, aut uiridis, uel nigra quę sibi auferat spẽ salutis, & tũc
medicus statim exhibebit solutiuum electiuũ materiæ peccan-
tis. Si autem cum hac multitudine materię uiderit uirtutẽ be
ne tollerantem iudicabit esse expectandum donec appareat
aliquale uestigium digestionis, utputa saltẽ aliqualis urinæ in-
grossatio, quæ etiam fieri poterit per solã actionem caloris pu
tredinalis materiam subtiliantis: & interim procedet cum di-
gestiuis secundum exigentiam materiæ, & ęgritudinis. qua in
grossatione uisa dabit solutiuũ quod tamẽ dabitur in fine prin
cipij: cum occulta signa digestionis, aut dispositionis contra-
riæ digestioni non excludant principium ut superius dictum
fuit: & secundum hunc modum procedit Auicen. in principio
de phlegmatica, postea procedit digerendo, & paulatim eua-
cuando usq; ad statum, uel quousq; sit securus quòd natura sit
apta superare ægritudinem, & dominari materiæ.

Sed dices, pone quòd obmissum sit solutiuum, & postea suc
cesserit urina liuida, uel subiugalis, uel aliter male conditiona
ta indicans malignam putredinem, quid tunc debet facere me
dicus? Dicendum quòd constat medicum errasse qui obmisit
solutiuũ ab initio cuius obmissio forte erit cã mortis, & eiũs
exhibitio ab initio fuisset causa salutis. Sed nihilominus cum
ventum est ad hoc, debet considerare an cum hac dispositione
maligna iudicata per vrinam constet virtus an non: quòd si cõ

ſtet virtus det ſolutiuum: Multi enim in quibus viſę ſunt vrinæ peſsimæ euaſerunt ſecunda quarti. Quod ſi cum hac malignitate videlicet caſum virtutis, relinquet eum prognoſticis vt præcipit Gal. in commento aphoriſmi præallegati ne forte cum ſolutiuo ſuo moriatur, & ſibi imputetur. Et ex his patet ſolutio ad rationem ante oppoſitum. Nam ſi ab initio non fit euacuatio non ſuccedit digeſtio in materia; immo diſpoſitio maligna ſecundum partes materiæ, & ſecundum eandem partem per additionem gradus malitiæ. Et nota quòd ſolutiua in his caſibus non debent ſolum eſſe lenitiua immo cum lenitiuis ſint admixta eligentia humorem proprium, & non debẽt eſſe valde leuia, quia forte agitarent, & nõ educerent, & fuiſſet melius dimittere, ſed debent eſſe mediocris fortitudinis inſpecta virtute, & ægri conſuetudine.

Apud ſtatum vero non moueas aliquid donec vincat natura, & digerat. & ſi ipſa non mouet, moue tu hora motus eius: & ſi ipſa mouet, aut mouit tunc dimitte eam, & operationem eius.

In iſta parte præſenti ponit Aui. quãdo humor digeſtus eſt euacuandus, & quando non. & ponit tres concluſiones. Prima in ſtatu non euacues, niſi natura complete vincente materiam. Sed hoc ſic probatur, non debes in ſtatu euacuare niſi materiam optime euacuationi paratam, ſed nõ eſt euacuationi parata, niſi ſit a natura complete digeſta, ergo &c. Et hæc eſt ſecunda pars aphoriſmi. 24. in ſtatu vero ſilentium habere melius eſt. Secunda concluſio eſt iſta. natura non euacuante, euacua tu hora motus eius, ideſt hora in qua deberet natura euacuare, quando eſt hora perfectę digeſtionis. probatur. iuuare debes naturam impotentem operari, ergo euacua ipſa non euacuante in tempore in quo debet euacuare. tenet conſequentia, & antecedens eſt manifeſtũ, quia medicus eſt adiutor naturæ. Tertia concluſio euacuãte natura, aut ſi euacuauerit ipſa dimittatur in ſua operatione, probatur, non eſt impedienda natura in ſui operatione, nec eſt ſuperflue euacuandum, ergo concluſio vera, tenet conſequentia & antecedens patet, quia medicus non debet impedire naturam, & timor mortis eſt in ſuperflua euacuatione, & hæc vltima concluſio eſt aphoriſmus vigeſimus primæ particulæ, ea quorum criſis fit aut facta eſt, &c. Contra primam concluſionem inſtatur quia licet medico euacuare in augmento, in quo materia non eſt ita digeſta ſicut eſt principio ſtatus, ergo multo magis licet euacuare in principio ſtatus: tenet conſequentia cum digeſtio ordinetur in euacuationem, & aſſumptum eſt manifeſtum de intentione Auic. in capitulo de phlegmatica. Dicendum primo quòd per ſtatum hic intelligimus ſtatum quo ad digeſtionem, ſiue in eo concurrat ſtatus quo ad accidentia, ſicut fit in morbis reſeruantibus materiam ad vnam criticam expulſionem, ſiue, non cõcurrat, quod eſt vt plurimum. Dicẽdum ſecundo quòd intentio Auicennę eſt loqui de ſtatu morbi in quo materia eſt pauca, aut mediocris cui virtus bene dominatur, ſiue ſemper fuerit pauca, ſiue ab initio fuerit multa, & nunc beneficio naturæ, aut artis paucificata, cum non expectet criſim. Et certum eſt medicum non debere euacuare immo debere expectare donec illa materia ſit complete digeſta ne forte euacuatio ſua concurrat cum euacuatione critica. ſed poſtea natura non euacuante quod poteſt eſſe quia non ſtimulatur: quia forte ſenſus membrorum ſopitus eſt: aut forte quia non poteſt: quia difficilius eſt naturæ digerere & euacuare, quàm digerere ſolum, aut forte quia ex proceſſu ægritudinis factę eſt impotentior quàm prius, tunc medicus debet euacuare: & hoc dicit ſecunda concluſio hora motus eius ideſt hora completæ digeſtionis quæ eſt hora in qua natura ſolet euacuare. Verum aliqui transponunt textum ſecundæ concluſionis dicentes, & ſi natura non mouet hora motus eius, quæ eſt dies critica: moue tu trãſacta die critica, & ſaluari poteſt. Ad rationem autem in contrarium negatur iſta cõſequentia, licet euacuare in augmento in quo materia eſt minus digeſta. ergo in ſtatu: quia forte in augmento materia eſt multa, quam forte natura non poterit ducere ad ſtatum ſalubrem, nec etiã in augmento ſperat criſim ſicut ſperat in ſtatu. Vtrum autem liceat medico euacuare in die critica eſt dubium nõ paruum. Sed ego credo quòd vbi medicus per ſigna efficacia comprehenderit naturam non eſſe facturam criſim, in illa die poteſt euacuare. bonum enim videtur mihi quòd operatio artis ſit adiuta ab influxu cœleſti. Sed vbi in dubium verteretur an natura eſſet factura criſim in illa die medicus debet deſiſtere, ne forte ſimul coniungantur euacuatio artis & naturæ. Vnde iuxta tertiam concluſionem ſi natura mouet, aut mouit, aut ſupple motura eſt æqualiter dimitte eã, & operationem eius. ſi vero deficeret adiuuanda eſt: & ſi ſuperfluerit moderãda eſt.

Et hoc eſt illud quod nominauit Hippo. furioſitatem vbi dixit: oportet vt adminiſtretur medicina ſolutiua: poſtquã digeritur ægritudo. In principio autem ægritudinis non oportet vt adminiſtretur illud, niſi ægritudo ſit furioſa: & forſitã non eſt ſecundum plurimum furioſa.

In parte præſenti Auic. confirmat dicta ſua primo auctoritate Hip. prima aphoriſmorum apho. 22. ſecũdo per locum a ſimili ſecũda ibi § Et talis eſt iſta euacuatio. § In parte prima dicit. quòd eſt illud quod nominat Hippocrates furioſitatem. vbi dicit. oportet vt adminiſtretur medicina ſolutiua: poſtquã digeritur ægritudo: & eſt digeſta materia ægritudinis. Nam textus Hip. eſt digeſta medicari ideſt euacuare. In principio autem ægritudinis nõ oportet vt adminiſtretur illud ideſt medicina ſolutiua quia materia eſt indigeſta, niſi materia fuerit furioſa. Et textus Hippocratis eſt, & mouere non cruda valet in principijs, niſi fuerit furioſa: & forſitan non eſt ſecundũ plurimũ furioſa. Textus Hip. eſt, multa vero nõ ſunt furioſa.

Et talis eſt iſta euacuatio neceſſaria, quæ non eſt in hora ſua: ſicut cibatio neceſſaria, quæ non eſt in hora ſua. Et proportio iſtius euacuationis ad ceſſandum ex malitia materiæ eſt ſicut proportio illius cibationis ad prohibendum virtutem à caſu ſuo.

In parte præſenti cõfirmat dicta ſua per locum a ſimili hoc modo. talis eſt iſta euacuatio, quæ non eſt in hora ſua ſcilicet cum materia in principio eſt indigeſta, qualis eſt cibatio quæ non eſt in hora ſua ſcilicet in ſtatu accidentium: ſed cibatio fit coacte aliquando in ſtatu accidentium ad prohibẽdum caſum virtutis. ergo euacuatio aliquando debet fieri in principio ad faciendum ceſſare malitiam ægritudinis. Et nota quòd Auic. intelligit hic per materiam furioſam quancunque potentem occidere, ſiue per furioſitatem proprie ſumptã, ſicut ſuperius deſcripta fuit: ſiue per multitudinẽ, aut quouis modo. & taliter interpretatur apho. Hippo. Aui. tamen in parte præſenti non fecit expreſſam mentionem, niſi de materia furioſa proprie ſumpta, ad quam venenoſa ſicut materia anthracis reducitur: & de materia multa ſiue ſit ſanguis, ſiue alius humor a ſanguine omitttens materiam furioſam ratione membri in quo eſt ſicut eſt materia apoplexię, colicę, & ſimilium. Item materiam furioſam ratione fluxus ad aliquod membrum, pro quo fluxu timetur mors ſicut aliquando eſſet fluxura ad cor, cerebrum, pulmonem: & ſimilia, eo quòd Aui. non debet proſequi curam putridarum febrium ſecundum diuerſitatem particularum patientium. nam iſta pertinent ad tertium librum.

Cum ergo exerces euacuationem: tunc conſidera horam interpolationis: aut horam ipſius teporis: aut frigidiorem horam quæ eſt in die. Et non euacues per fluxum ventris in die periori, neque phlebotomes.

In parte præſenti Auic. ponit cañ. de regimine ſeruãdo tẽpore paroxyſmi. & diuiditur iſta pars in partes ſeptem ſm quod ſunt ſeptem canones, ſecunda ibi § Et non agas § tertia ibi § Et nõ diminuas. § quarta ibi § Omnino. § quinta ibi § Et ſcias quòd multoties § ſexta ibi § Et non euacuetur. § ſeptima ibi § Et conſilium meum. § Primus canon eſt iſte. cum exerces euacuationẽ ſiue per pharmaciam, ſiue per phlebothomiam cõſidera ideſt elige horam interpolationis ſcilicet in febribus interpolatis, aut teporis in continuis proportionalibus: aut frigidiorem horam diei, quæ eſt hora matutina in continuis concluſis: & non euacues per fluxum ventris, neque phlebotomes in die periodii: immo in aliquibus ex temporibus ſupraſcriptis. De hoc canone ſuperius fuit ſpeciale dubium, & cauſa canonis

nis ibi posita fuit: quare nunc pertranseo, ne sæpe replicetur.

Et non agas eum euacuatione artis contra partem euacuationis naturæ.

Secundus canon est iste. nō agas eum euacuatione artis cōtra partem, per quam natura euacuet, aut tentet euacuare: & hic canon est aphoris. 21. 1. particulæ, quæ ducere oportet undecunque natura repit, inde ducere oportet per conueniētes regiones. In quo canone duæ obseruantur conditiones. prima ꝙ natura sicut dicit aphorismus eūet ꝑ loca cōueniētia, sicut per uomitum, per secessum, per sudorem, per fluxum sanguinis narium, hæmorriodalem, menstrualem, per uias urinæ, & similes: quia forte si uellet euacuare per oculos, aut per nares, aut per aures forte esset impedienda timorē cæcitatis, aut surditatis. Et similiter si tentaret euacuare per urinā de pulmone, & similia loca inconuenientia. secūda ꝙ non superflue euacuet: tunc enim licet medico euacuare per oppositā regionem, ut fluxus superfluus factus à natura constringeretur: & canon sic limitatus est manifestus: quia medicus non debet impedire naturam bene operantē. & hic canon est cōmunis phlebotomiæ, pharmaciæ, & cuicunq; euacuationi factæ per artē, per quam euacuatio naturæ inpeditur.

Et non diminuas humorem per rem, quæ faciat statim habitudinem motus periodi.

Et non diminuas. i. non euacues humores per rem quæ facit statim habitudinem motus periodi. i. quæ statim faciat habere periodum. Canon clarus est cum medicus debeat curare febrem, non eā prouocare, aut augere. Pro cuius notitia sciendum ꝙ medicus interdū est causa, cur redeat paroxysmus, aut excrescentia: aut si febris est continua conclusa ꝙ excrescat p exhibitionem alicuius solutiui quinq; modis. primum quia datum sit in maiori quantitate quàm oporteat, quapropter vehementius agitat humores, & agitati inflammantur, & ebulliūt. secundo quia datum in minori quantitate quàm oportet: unde agitat, & non educit. tertio quando daretur solutiuū euacuans humorem, qui non deret euacuari: ut quando daretur turbiro euacuas humorem phlaticum in febre cholerica. quarto si solutiuum de se sit inflammans multum, & calefaciens sicut scamonea, si detur in febre cholerica non debite correcta: quinto quando dantur solutiua non predigesta materia. Hic ergo canon ab Aui. positus est ut medicum commonefaciat, ut non hunc errorem incurrat qui persæpe contingit.

Et omnino caueatur à regimine grosso in hora periodi: ita ut nō detur in potu aqua hordei, zuccarum, neq; iuleb: ut non frangat periodum cum constrictione meatuum, quoniam est timor: immo adiuua. Dicit nanq; Hip. medicus adiutor est naturæ non impediens eam.

Quartus canō grossum regimē omnino uidetur hora periodi. unde non detur in potu aqua hordei, zucca. neq; iuleb. probatur, impedit naturam. ergo cauendum est. patet consequentia, quia medicus ut vult Hip. est adiutor naturę non impediēs eam. antecedens probatur sic. grossum regimen frangit paroxysmum constringendo meatus. igitur impedit naturam, quapropter non facias hoc, immo iuua naturam, expediēdo ipsam à quocunque potente impedire operationem eius.

Pro declaratione huius can. dubitatur utrum zuccarum uel iuleb sit ponendum in aqua potanda tempore paroxysmi. affirmatiuè arguitur quòd sic. quia cōmuniter operantes ponunt. ergo ponendum est. tenet consequentia: quia cōmuniter operante sequuntur canones. & antecedens docet quotidiana experientia. Secundo iuleb est satis debite extinctiuum. igitur conuenit. tenet consequentia, cum in infirmo siti afflicto oportet sitim extinguere, & ipsum humectare: quia aliter perduceretur ad hecticam: & assumptum est Auic. 16. tertij. trac. 5. c. primo. cuius litera est. Cumq; illud est permixtum cū iuleb, erit magis iuuatiuum in siti propter quod corpus diligit rem dulcem, & facit ipsam penetrare. Tertio zuccarum aut iuleb non est regimen grossum. ergo non est uitandum. antecedēs est de intentione Aui. in cap. sequenti. patet consequentia: quia nullum istorum uitandū est nisi quia est regimen grossum. Quarto aqua hordei est conueniens: igitur zuccarum aut iuleb. antecedens est notum per Aui. in cap. de aqua hordei. patet consequentia propter minus esse nutrimentum iuleb, quàm aquę hordei, & ita minus grauans uirtutem. In oppositum est Aui.

Pro solutione notādum primo ꝙ regimen grossum dicitur aliquod cibale, uel potabile nutrimentale, circa quod digerendum laborat uirtus. Notādum secundo quòd aliquod regimen potest dici grossum cōparatum uirtuti tempore paroxysmi: quod tamen nō diceretur grossum comparatum eidē in relatione ad totam morbi consistentiā. Notandū tertio ꝙ per fractionem paroxysmi debemus intelligere prohibitionē, aut retardationem resolutionis materiæ paroxysmatis cum diminutione, aut retractione caloris interius, qui debet spargi exterius, ex qua sequitur frequenter paroxysmi prolongatio. Et si causa franges paroxysmum fuerit valde fortis, sicut balneum aut potus aquæ frigidæ, fortasse sequetur caloris naturalis, & præternaturalis simul extinctio: aut forte sequetur salus festina calore naturali fortificato per extinctionē sui contrarij, qui agens cōtra materiam. expellit eam per sudorem, vrinam, aut aliam uiam, & conuenientem regionem: sicut superius determinatum est. Ex quo sequitur ꝙ causa frangens paroxysmū quandoque iuuat notabili nocumento. Notandum quarto ꝙ per constrictionem meatuum intelligimus cuiuscunq; uiæ clausionem, per quam materia, aut uapores sunt apti sensibiliter, aut insensibiliter euacuari, quam quādoq; faciunt huismodi potus, & proprie nutrimentales exhibiti tempore paroxysmi: aut quia infrigidant: aut quia à membris inflammatis indigesti ad membra trahuntur, aut quia suggerunt materiam morbo. Notandum quinto duplicem esse curam regularē, quæ notabiliter iuuat absq; notabili nocumento: & coactam quæ licet plus iuuet quàm noceat: est tñ cum notabili nocumento.

Quibus præmissis sit hęc prima conclusio. aqua hordei mixta cum iuleb, aut zuccaro nō conuenit regulariter in paroxysmo. probatē, quia nihil quod prohibeat, aut retardet resolutionem materiæ paroxysmantis, & prolonget paroxysmum constringendo meatus, & compingendo materiam conuenit regulariter: sed aqua hordei est huiusmodi. ergo. tenet cōsequētia. & maior ē manifesta: & minor etiā patet: cū quodlibet tale sit regimen grossum iuxta superius declarata. Secunda conclusio. aqua hordei & huiusmodi magis nocent in principio. minus in augmento: & adhuc minus in statu: minime uero in declinatiōe. probatur: quia in principio materia est maioris quātitatis & magis grossa. deinde usque ad declinationem periodi procedit paucificando & subtiliando: eo ꝙ continue resoluitur. Tertia conclusio. aqua hordei & similia adhuc magis aggrauantia uirtutem in quocunque tempore periodi, aliquādo coacte debent administrari. probatur: quia quandoq; nisi exhibeantur, sequitur corporis maceratio, & corporis dissolutio: Præterea licet aliquando nihil tale timeatur: tamen speratur ꝙ huiusmodi exhibita, & proprie in statu & declinatione sudorem prouocabunt: per quem forte citius terminabitur paroxysmus, & forte tota ægritudo. Ex quibus infertur ꝙ huiusmodi potus quāto sunt minus nutrimentales, minus frangunt paroxysmos: & cæteris paribus liberius cōcedi possunt: & forte aliquando in statu, & declinatione regulariter concedi possunt: cum quandoq; multum iuuent absq; notabili nocumento.

Quibus sic determinatis respondendum est ad rationes an oppositum. Ad primam. ꝙ quandoque medici condescendūt lasciuijs ægrorum absq; necessitate, non sequentes rigorem iuris medicinalis, inter quos me primum accuso. Ad secundam dicitur. ꝙ ubi timetur ex siti nimia inflammatio, aut corporis exiccatio huiusmodi potus coacte conceduntur. Ad tertiam dicitur. ꝙ huiusmodi licet non sint regimen grossum in ordine ad totam morbi consistentiam: sunt tamen regimē grossum in ordine paroxysmi. Ad quartam dicitur. ꝙ aqua hordei subtilis liberius conceditur quàm reliqui potus magis nutrimentales: licet etiam ipsa immo aqua sola noceat, & proprie exhibita in principio, & augmento.

Et scias quòd multoties indigetur medicina forti debili: sed eius fortitudo est ex hoc quòd soluit humorem uiscosum: & ipsius quidem debilitas est ex hoc quòd facit ascellare semel,

aut bis, & non euacuetur plurimum simul ita ut non cadat uirtus.

Hic ponitur tertius can. quod multotiens in cura putridarum indigetur medicina forti debili. cuius fortitudo est: quia soluit humorē viscosum: & tu supple aut grossum sicut est phlegma, melancholia, aut cholera grossa. Et ipsius debilitas est quia facit ascellare semel, aut bis. Non enim oportet ut euacuetur plurimum subito, ne cadat uirtus. Pro cuius canonis notitia sciendum, quod multotiens in febribus pendentibus à materia grossa, & proprie quando non est complete digesta, indigemus huiusmodi medicina, quæ dicitur fortis quia euacuat humorem grossum: quia aliter non euacuaret quale oportet. & dicitur debilis quia euacuat parum pro uice: quia nō licet euacuare plurimum subito: propter diminutionem digestionis: & etiam si materia esset complete digesta non liceret tantū euacuare, quantum de materijs subtilibus: & oporteret quòd illud euacuantium esset notabilis dosis, ad quod facilius mouerentur materiæ subtiles quàm grossę, unde grossę fierent ineptiores. Et cum his communiter procedimus in morbis phlegmaticis, melicis, & pendentibus à cholera grossa. Hæ medicinæ fortes debiles possunt esse tribus modis. aut ex natura sua sicut agaricus, polypodium, cartamus, epithymū, aloes, & similes: quæ leuiter euacuāt. aut secundo: quia licet sint fortes dantur tamen in pauca dosi sicut. i. ℈. turbit aut. ʒ ℈. elā. Aut tertio, quia non præparetur cum acuentibus & uigorantibus uirtutem suam. Inter hos tamen modos melior est primus, & secundus & tertius omittatur. bonum enim est ut medicinæ sint consolatæ ut oportet.

Et consilium quidem meum in phlebotomia est, ut dimittatur quantum possibile est. Si autem non est possibile, tunc multiplicatio numeri, est melior multiplicatione quātitatis.

In parte præsenti Auic. ponit septimum canō, & habet duas partes. In prima ponit canonem. In secunda probat ipsum. secunda ibi § Oportet enim § Canon. iste habet duas partes. prima est quòd consilium Aui. in phlebotomia pro curatione febrium putridarum est ut phlebotomia dimittatur quantum est possibile. secūda pars canonis est ista. quòd cum phlebotomia non potest dimitti, tunc multiplicatio numeri est melior multiplicatione quantitatis idest quòd melius est facere plures euacuationes idest phlebotomias quibus in pluribus uicibus sanguis extrahatur, quàm quod unica phlebotomia totus sanguis extrahatur.

Oportet enim ut non euacuetur sanguis multus subito: quoniam euacuatur multum de eo, cuius non est necessaria euacuatio.

In parte ista probat canonem, & primo probat secūdā partem. secundo primam. secunda ibi § Et non est in sanguine. § In prima parte ad probandum secundam partem canonis arguit sic. in febribus non est euacuandum subito multū de illo, cuius non est necessaria euacuatio. ergo in his febribus non est multum subito de sanguine euacuandum. consequentia nota præmissæ in notatis declarabuntur.

Et non est in sanguine excusatio ad euacuationes, quibus fortasse indigetur: & debilitatur uirtus a resistendo in crisibus expectatis:

In parte præsenti probat primam partē canonis duabus rationibus. quarum prima est ista. per phlebotomiam factam in principio non excusamur ab alijs euacuationibus, quibus in febribus istis indigetur. ergo phlebotomia est dimittenda quantum est possibilis. consequentia tenet, ne per phlebotomiam & alias euacuationes addatur debilitas debilitati. secunda ratio. per phlebotomiam debilitatur uirtus à resistendo in crisibus expectatis in his febribus. ergo dimittatur quantū est possibile. tenet consequentia · ne uirtus debilitata in crisibus succumbat. Pro notitia canonis sciendum primo quòd febrium quędam sunt in quibus est intentio sanguinem euacuandi sicut synochę, & uniuersaliter febres omnes in quibus est solum sanguis: aut sanguis cum alijs humoribus est in eā. Quædam sunt in quibus non est intentio sanguinis, sicut febres cholericæ, phlegmaticæ, & melancolicę: de his est sermo in præsenti canone in quibus iubet Auic. phlebotomiam dimitti quantum est posīe. & ubi oportet fieri, potius eam partiri. In primis enim non est dubium phlebotomiam esse secundum plurimum necessariam, & satis copiosam: immo aliquando usque ad syncopim: nec opus est in his partiri sicut in secundis. nam in secundis non facimus phlebotomiam ut euacuemus sanguinem, sed ut euacuemus alios humores qui sunt sanguini permixti, qui aperta uena cum sanguine egrediuntur. Notandum secundo quòd canon iste de partitione phlebotomię magis obseruandus est apud arabes in quibus regionibus caliditate aeris sanguis est paucior, & uirtus debilior quàm apud græcos in quibus aeris temperie est sanguis multus, & uirtus fortior. propter quod Aui. arabes licet apud quosdam fuerit hispanus cordubensis non est ita audax in phlebotomia: sicut Gal. græcus: ut bene nouit Conciliator differentia. 167. & nos itali qui sumus in principio sexti climatis declinantes ad frigidum post sumus audacius phlōmare quam hispani, siculi, aut arabes, & reliqui qui ad calidum declinant notabiliter.

Et scias quòd quando aggregatur dolor capitis, & febris: tunc curatio febris est dignior. Et scias quòd dolor capitis quandoque facit redire febrem declinatam ad augmentū: quare oportet ut sedetur.

Hic ponit can. curationis febrium putridarum, quibus quædam accidentia coniunguntur, & quędam dispositiones materiales: & sunt quatuor. Primus canon est de dolore capitis qui frequenter febribus coniungitur. Est enim caput tanquam caminum totius ad quod uapores febriles proueniunt: & dicit duo. primum quòd quādo aggregatur dolor capitis, & febris, tunc feb. est dignior cui intendendum est. secundum quòd dolor capitis aliquando est tantus, quòd facit febrem declinātem redire ad principium, propterea eius cura non est negligēda.

Pro cuius canonis declinatione sciendum quòd dolor aliquando sequitur febrem pendens ab ea. aliquando antecedit, eam, & est causa eius. Aliquando dolor & febris pendent ab eadem causa cōmuni utriq;. Si quidem dolor pendeat à febre sequens eam, utputa malam complexionem & uapores febriles, tunc aut est leuis, aut mediocris, uel fortis. Si quidem primum febris dignior est in curatiōe: tum quia causa: tū quia sine eius curatione male curari poterit dolor capitis, tū quia est maior morbus. Si uero dolor sit fortis, tunc dolor est dignior curatione: tum quia auget febrem spiritus inflammādo, & humores agitando: propterea dixit quòd facit febrem declinātem. i. quę de se declinaret, uel forte declinat redire ad principium: tum quia humores ad caput trahendo forte esset causa apatis capitis: ita ut pro eius sedatione aliqū sit opus stupefacientibus. Si uero dolor sit causa febris ans eam dolor sm plurimum est dignior curatione. Si uero pendeat ab aliqua cā cōmuni cæteris paribus febris est dignior curatione: quia maior morbus, & membri nobilioris. Quomodo autem dolor curandus sit uidendū est, prima tertij. & uidebitur inferius de accidentibus febrium acutarum.

Et cum infans lactens febricitat, tunc oportet ut rectificetur lac matris eius.

Secundus can. cum infans lactens febricitat rectificandum est lac nutricis. debet autem rectificari secundum exigentiam febris, causæ eius, & accidentium suorum. unde non e odē modo semper est rectificandum: sed præter rectificationem lactis possumus alterare exterius cum epithematibus, ut super cerebro, cordi, hepati, & alijs membris applicitis secundū exigentiam. Et tertio pro euacuatione possumus uti clisteribus, & suppositorijs quòd aliquando apud maiorem necessitatem: & quando essent grandiusculi possemus exhibere parum mannæ aut cassiæ aut unam pilulam communem. Et quarto si timeremus apostema in aliquo membro nobili diuertere cum sanguisugis, aut uentosa parua si transierit annum secundum, aut parum distaret. Nam Auenzoar phlōmauit puerum trienem: & aliquando si nollent capere mamillā, bonum est ut mamilla, & proprie pupilla eius infrigidetur cum aqua frigida, & præsentetur sibi aliquando potus aquæ frigidæ zuccaratæ, & similium: nec in his timenda sunt nocumenta lactis quæ timentur

tur ultra hanc ætatem propter consuetudinem. Et quia lac est proximum naturæ sanguinis ex quo nutriti sunt, curam aũt ægritudinum puerorum habes ex Auic. tertia primi, & a Rasi specialem tractatum.

Et quando fuerit vrina icterica in febre significat apostema: quare est curatio dare in potu aquam hordei, aut syrupum acetosum. Cum ergo acquiescit febris, intentio sit ad apostema.

Tertius can. quando vrina fuerit icterica idest valde citrina cum spuma cholerica in febre significat apostema idest oppilationem in poro felleo, vel apostema proprie sumptum siue præsens, siue futurum. quare huius feb. ægri debent curari dando in potu aquam hordei, aut syrupum acetosum: deinde quiescente febre intentio sit ad apostema.

Pro cuius canonis declaratione nota quòd aliquãdo febris sequitur oppillationẽ, aut apostema pori fellei ad quam sequitur ictericia, cholera retenta putrefacta. Aliquando econtra oppilatio, aut apostema sequitur febrem intensam corrumpentem sanguinẽ in choleram, quę multiplicata facit ictericiam, & malam complexionem in hepate ipsum debilitantem, ad quam secutum est apostema, aut oppilatio. Aliquando neutra istarum ab alia dependet, sicut aliquando contingit quòd homine diu passo oppilationem, & ictericiam, febris, sibi coniungitur non dependens tamen ab oppilatione, nec ab ictericia sed ab alia causa. Neque etiam ipsa oppilatio, nec ictericia ab ista febre dependent. Quibus sic præmissis dicẽdum est, quòd si febris pendet ab oppilatione, aut apostemate oppilatio aut apostema secundum plurimũ est dignius curatione: nisi enim febris esset maxima per quam timeretur corporis arefactio, esset a curatione illorum incipiendum: sed in hoc casu contingit raro quòd a curatione febris inchoandum sit, & hanc sententiam voluit Auic. superius in cap. de rebus in quarum quibusdam differunt feb. putredinis, & conueniunt in quibusdam. hanc tamen febrem debemus curare non cum oppilantibus, sed cum deoppilantibus potius sicut est syrupus acetosus, & aqua hordei in quibus propter magis infrigidare essent infundendæ species tri. asandali. Si autem apostema vel oppilatio sequitur febrem a curatione febris primo esset inchoãdum cum his, quæ non essent causa oppilationis, aut apostematis retinẽdo materiam in hepate sicut sunt prædicta. Et hac febre curata ad dispositionis curationem proprie hepati veniendum est cũ suprapositis, & applicatis. licet etiam præmissa aliquali curatione pro curatione febris ad curationem dispositionis hepatis sit præparandum ad perfectam curam febris: & proprie quando curatio vnius non impediret curam alterius. Si autem neutra istarum dependeret ex altera a curatione febris inchoandum esset: quia febris minores dat inducias, quam oppilatio, & ictericia.

Et quando fuerit cum febre colica, non aperietur via in dando in potu aquam hordei, immo ius galli, & leni ius, & multiplica vnctuositatem eius: deinde detur in potu aqua hordei si necesse fuerit.

Quarto cañ. quando colica febri coniungitur, non aperietur tibi via intestinorum necessaria ad curationem colicæ dando in potu aquã hordei: immo dando ius galli, quod ius lenire debes, & vnctuositatem eius multiplicare: deinde aperta via cum hoc iure detur aqua hordei, scilicet pro curatione febris si fuerit necesse: in hoc enim canone videtur magis intendere ad curationem colicæ quàm ad curationem febris.

Contra quia Auic. 16. tertij trac. quarto, cap. 1. satis in principio concedit in hoc casu aquam hordei dimittẽdo ius galli.

Præterea. Ius galli & proprie vnctuosum quale hic præcipit est inflammatiuum. ergo nocet in febre. Pro solutione præmittendum colicam esse duplicem quãdam leuem sequentem exiccationem fęcum a caliditate febrili, quandam fortem in qua per phlegma mucilaginosum fit fortis fęcum inuiscatio. Præmittendum secundo ius galli esse duplex quoddam purum factum per decoctionem galli antiqui in aqua simplici: cui si volumus esse magis lenitiuum & minus calefactiuum, addimus in decoctione prima violas, iniubas, & similia lenientia, & infrigidantia. Quoddam ius galli compositum magis solutiuum & vẽtositatum carminatiuum cum quo bullimus polypodium, cartamum, salgemma, daucum, anisum, & similia soluentia, & carminantia ventositatem. vide Mesue in capitulo proprio de iure galli. Præmittendum tertio febrem quandam esse intensam quandam esse remissam. Quibus præmissis dicendum quòd si febris fuerit fortis, & colica leuis debemus esse contenti cum aqua hordei præmisso tamen clysteri lenitiuo: & in hoc casu debemus dimittere ius galli, & proprie cõpositum solutiuum, & ventositatum carminatiuum de quo supra, & hæc fuit intentio Auicen. 16. tertij capitulo allega. Si autem febris fuerit fortis, & colica fortis debemus præmittere clysteria primo lenientia sicut ex oleo, & iure galli facta leui decoctione rerum frigidarum, de quibus supra: aut ex decoctione rerum frigidarum sicut blitis, maluarum, matrum violarum: deinde ponere aliqua magis stimulantia sicut mel, & similia. Et per os exhiberi ius galli compositum cum infrigidantibus, lenientibus dando partem magis vnctuosam. Si vero colica fuerit fortis, & febris debilis debemus præmittere clystere lenitiuum ex oleo. deinde ex iure galli composito solutiuo, & carminatiuo ventositatum si fuerit expediens, & mel cum istis mixtum est præstans in hoc proposito optime abstergens, & stimulans expulsiuam, & per os possumus exhibere ius galli simplex, aut compositum secundum quòd videbitur expediens: & hæc fuit intentio Auice. in casu præsenti. Vbi vero vtraque fuerit leuis sufficient clysteria lenitiua & ius galli simplex aut compositum cum infrigidantibus, lenientibus. Et ex his facilis est respõsio ad rationes ante oppositum.

De solutiuis vero est potio facta ex tamarindis, & tereniabin, et siracost: et quandoq; ponitur in ea aqua hordei lubleb, & quandoque ponitur in ea cassia fistula, & fortasse proijcitur desuper scamonea.

Nunc Aui. enumerat solutiua conuenientia in febribus putridis: & habet nouem partes secundum quòd nouem sunt descriptiones solutiuorum. secunda ibi [Et fortasse datur in potu scamonea.] tertia ibi [Et fortasse necessarium est administrari ea quæ sunt.] quarta ibi [Myrabolanos vero.] quinta ibi [Et aqua duorum grana.] sexta ibi [Quãdo fit ex infrigidantibus] septĩa ibi [Aliud ex siracost.] octaua ibi [Et de solutiuis sunt.] nona ibi [Et est possibile vt fiat.] Prima descriptio est hoc modo ordinanda. Recip. tamarindorum ℥. i. incidautur grosso modo & bulliant in ℥. vi. aquæ ad consumptionem medietatis, & coletur exprimẽdo: quæ decoctio colata misceatur cum manna ab. ℥. i. &. 5. vsque ad duas. Siracost. enim & tereniabin sunt species mannæ: & quia subditur in textu; & quandoque ponitur in ea cassiafistula, uel aliquod lubleb: & fortasse proijcitur super ea scamonea: possumus componere receptam hoc. hoc modo. Recip. tamarindorum. ℥. 5. lubleb. i. lupulorum. M. 5. uel saltem lupuli in locum lubleb accipiantur si non sint lubleb. bulliant in. vi. ℥. aquæ ad consumptionem medietatis, quæ decoctio colata, & expressa misceatur cum manuæ, floris cassiæ añ. ℥. 5. scamoneæ coctæ in citonijs grana. ij. usque ad. iij. misce. & hæc medicina ualet in tertiana pura tam cõtinua, quàm interpolata, & causone. Sunt enim tamarindi frigidi & sicci in secundo educunt choleram rubeam, & sanguinis furorem remittunt, uel reprimunt. conferunt siti, & inflammationi hepatis, & stomachi, reprimunt vomitum, & sunt medicinæ febrium acutarum vbi indigetur lenificatione. uide Mesue. Lubleb. est species uolubilis credo quòd sit lupulus, est frigidus in primo declinans ad siccum: mundificat sanguinem, & clarificat ipsum & leuiter educit choleram. manna est æqualis declinans ad caliditatem educit choleram cum facilitate, dosis eius est ab. ℥. 1. usque ad. ij. Cassia est æqualis declinans ad caliditatem humida in primo. mundificat sangniuem, sedat eius acuitatem, soluit choleram & phlegma; confert febribus calidis. Dosis eius est ab vnc. 1. vsque ad. i. &. 5. Scamonea calida & sicca in tertio gradu potissime soluens choleram, inimicatur membris nobilibus. præparatur coquendo ipsam in citonio: & tunc dicitur diagridiũ. Dosis eius est a granis. vi. usq; ad. xij.

Et fortasse datur in potu scamonea sola in iuleb.

Secunda medicina est scamonea sola cum iuleb: & licet per iuleb absolute prolatum debeamus intelligere factum ex zuccaro & aqua: tamen in hoc casu melius est vt accipiatur iuleb rosa. unc. i. scamoneæ præparatæ in citonio a grañ. v. usque ad viij. miscé & cum sufficienti quantitate aquæ distemperetur, & debite calidum bibatur.

Et fortasse est necessarium administrare quæ sunt sicut aloe: quando materia est grossa: & melius quidem est vt abluatur, & nutriatur cum aqua endiuiæ: & aqua solatri: deinde fiant ex eo pilulæ.

Tertium solutiuum est aloe calidum in secundo, siccum in tertio soluens choleram grossam, & phlegma, aperiens orificia uenarum cum aperitione uenarum sanguinem emanare faciente: nocumenta eius corrigantur abluendo ipsum, & nutriendo cum aqua endiuiæ & solatri: ut dicit Auicen. Sed nota differentiam esse inter lotionem, infusionem, & nutricationem. Lauare enim medicinam non est nisi mundificare eam cum aliqua re liquida, & proijciatur, & fiat lotio multotiens secuudùm exigentiam. Infundere uero medicinam est ut rei infusæ uirtus maneat in liquore illo in quo infunditur. Nutriri uero est medicinam uigorare, aut consolari per illud cui infusa est: docet ergo Auicen. ablui aloe: & postea nutriri cum aqua endiuiæ & solatri. nam sic lotum, & nutritum erit conuenientius in febribus. Dos eius apud Mesue factis ex eo pilu. uel in puluere sumpti cum aliquo liquore pauco est ab auř. 5. usque ad drach. ij. Sed in infusione ab auř. i. usque ad. 3. Ego cõmuniter do. drach. i. aut. scrup. iiij. & facit operationem solennem in cholera grossa uiscosa & phlegmate. est medicina qua multum confido: nec in eo opportet esse custodiam.

Myrabolanos vero citrinos quidam administrauerunt: sed non inuenitur ab eis intentio secundum quam operentur: constringunt enim poros eius post solutionem ventris: & exasperant viscera eorum: quòd si fuerint necessarij, tunc administrentur post digestionem integram.

Quartum solutiuum est myrabolani: & eum multæ sint species loquitur hic de citrinis: quia frigidi sunt in primo gradu: & sicci in secundo soluunt choleram, & post solutionem derelinquunt uestigium constrictionis. propterea dicit Auice. quòd non inuenitur ab eo scilicet Rasi intentio secũdum quam operentur. constringunt enim poros, & meatus post solutionem uentris, & exasperant uiscera corrugando ea. unde subdit Auicen. quòd si fuerit necessarium administrentur post digestionem integram scilicet materiæ facientis febrem.

Pro solutione dubij hic soliti moueri utrum myrabolani cõueniant in febribus putridis præmittendum myrabolanos esse quincuplices scilicet citrinos euacuantes choleram. indos euacuantes melancholiam. chebulos, bellíricos, emblicos euacuantes phlegma. Omnes sunt frigidi sicci, & styptici post solutionem constringentes: Et hi omnes præter euacuationem electiuam de qua supra, euacuant comprimendo quæ euacuatio compresiua non extenditur ultra stomachum, & intestina. Præmittendum secundo, quòd myrabolanos cõuenire in febribus potest tripliciter intelligi: aut ratione febrium, aut ratione aliarum dispositionum, quæ febribus coniunguntur. Item quòd ipsi administrati soli conueniant, uel cũ alijs medicinis compositi. Et si soli aut secundum substantiam administrati, aut in decoctione, uel infusione.

Quibus præmissis fit hæc prima conclusio. myrabolani siue soli administrati, siue cum alijs medicinis compositi, & tam secundum suam substantiam quàm in infusione, aut decoctione conueniunt febrientibus ratione aliarum dispositionum quæ febribus complicantur, ut puta ratione fluxus ad sistendum, & confortandum stomachum & intestina. Hæc conclusio est de intentione auctorum & communiter operantium. Secunda conclusio. myrabolani soli ratione febrium non conueniunt ante digestionem completam: sed bene post digestionem, & euacuationem ad cõfortandum membra lapsa ex ægritudinæ, & cæteris euacuationibus præcedentibus. hæc conclusio est de intentioue auctorum in parte præsenti. Tertia conclusio. myrabolani cum alijs medicinis permixti tam in substantia, quàm in decoctione, aut infusione conueniunt in febribus ante digestioné completã. probatur. quia cũ scamonea permixti conceduntur ad frangẽdum eius acuitatem, & comprimendum eius solutionem superfluam. Et similiter cum cassia & manna ad corrigendum eius superfluam lenitionem cum sine his præmixti noceant oppilando: aut constringendo: ut dicit Ras. 16. Continẽntis. capitulo de sequentibus febres. & ita iubet Ras. 10. Alman. permisceri eos cum manna. Quarta conclusio. soli secundum substantiam administrati magis sunt apti obesse quàm in decoctione, aut iufusione: probatur quia secũdum suam substantiã administrati sunt magis apti oppilare & constringere quàm in decoctione, aut infusione: cum uis styptica non tanta remaneat in infusione, aut decoctione quanta est in substantia. Quinta conclusio. myrabolani maxime timendi sunt in corporibus aptis ad oppilationes. Et ex his manifestum est in quibus casibus myrabolani conueniant & in quibus non. Lites autem inter Auicen. & Rasim omitto. sunt enim a proposito discordes. Si qua tamen est uia sedandi eorum discordiam potest elici ex conclusionibus præcedẽtibus. Morem autem utendi myrabolanis & dosim eorum habes a Mes sed pro curatione fe. raro medici utuntur eis solis: sed secundum plurimum cum alijs medicinis permiscent in pilulis, pulueribus, & potionibus secundum quòd est expediens.

Et aqua duorum granatorum est maximi iuuamenti expressa cum pulpis amborum.

Hoc est quintum solutiuum. Aqua scilicet duorum granatorum dulcium, & acetosorum est maximi iuuamenti: & expressa cum pulpis amborum, idest cum tota substantia eorum derelictis corticibus exterioribus: & in horis idest post digestionem materiæ & minorationé. Recepta potest sic ordinari. Recip. succorum utriusque ab unc. 4. usque ad. vi. zucca. drach. ij. misce. Soluit enim hæc medicina tum leuiendo ratione succi granati dulcis. tũ pungendo & stimulãdn ratione succi acetosi. tum abstergendo, & stimulando, & leniendo ratione zucca. tum comprimendo ratione granati. non credo electiue ipsam soluere: qua propter existimo ut educat solum ea quæ sunt iñ stomacho, & intestinis, & uenis meseraicis. Et in principio cõuenit hæc medicina ad educendum materias communes, quæ sunt in stomacho, & intestinis, & locis propinquis. Et nocumẽtum siccitatis corrigitur per zuccarum, & succum granati dulcis qui est lenitiuus. Est autem granatum dulce frigidum & humidum in primo gradu. Acetolum frigidum & siccum in secundo. Muzuz uero quod sub acetoso cõtinetur est medium inter hæc ualent in febribus acutis, licet dulce nocere posit in acutis sua dulcedine qua est in choleram cõuertibile.

Et quando in horis de solutiuis sunt, quæ fiunt ex violis & scamonea: ita vt de violis sit quantitas aur. i. & de scamonea vsque ad siliquam. i. & quandoque ponitur in eis parum methæ.

Hoc est sextum solutiuum. Recip. uiolarum auř. i. menthæ. drach. i. scamoneæ correctæ siliquã. i. idest põdus. iiij. granorũ hordei. bulliant uiolæ & mentba in. iiij. unc. aquæ ad consumptionem medietatis: sed uiolæ ponantur in fine decoctionis colentur cũ expresione cum qua decoctione colata misceatur scamonea. uiolæ enim infrigidant, & humectãt, & soluũt choleram. mentha uero calida, & sicca ponitur pro confortatione stomachi.

Et quandoque fit ex infrigidantibus extinguentibus medicina, in qua ponitur scamonea: sicut pilulæ huiusmodi. Recip. coriandri. spodij. rosarum. an. drach. 5. camphoræ tosugi. i. scamoneæ a duodecima parte drach. i. & usque ad sextam partem eius.

Septimum solutiuum factum ex infrigidantibus, extinguentibus, propterea ualet in febribus multæ flammæ. Recip. coriãdri, spodij, rosarum quæ sunt frigidæ & siccæ añ. drach. i. camphoræ frigidæ in tertio & siccæ cordialis, tosugi. i. & est pondus. iij. granorum hordei. scamoneæ a duodecima parte drach.

te drach.i.vsque ad.vi.idest.a.v. granis vsq; ad.x.misce formãdo pilulas cum aliquo liquore sicut cum aqua endiuiæ aut acetosæ: vel posset fieri puluis,& potest totum hoc exhiberi vña vice. Quòd si homo esset facilis ventris,posset diuidi in duas medietates: nam de scamonea dantur xi. grana.& nullum est hic aliud solutiuum.

Et detur in potu de eis aliud. Recip. siracost.drach.v.tereniabin.drach.v.succi pomorum de seni.succi citoniorum partes æquales,succi coriandri humidi sextam partis vnius. aggrega succos: & submerge in eis siracost & tereniabin.& inspissetur cum eis donec fortasse coagulentur: deinde sume cãphoræ pondus sextæ. drac.i.& medietatis sextæ scamoneæ. drac.i.& pone siracost super ignem,& pulueriza de super cãphoram,& scammoneam: & conseruetur ne resoluatur cum vapore: deinde dimittatur donec coaguletur per se cum facilitate: & dosis eius sit a drach.ij.vsq; ad drach.ij.& .5.

Octauũ solutiuũ. Recip.siracost.drach.v.tereniabin. drach.v.& sunt species mannæ.sed non habemus nisi vnam speciem. dentur ergo mannæ drach.vij.succi pomorum de sedi.i.de regione illa: loco quorum capimus poma odorifera dulcia sicut apia: aut acria sicut poma quædam rubea apud nos reperta & hæc sunt frigida & humida cordialia succi citoniorũ quæ sunt frigida,sed stomachica,& scamoneæ correctiua, partes æquales: sed possumus accipere.añ.vnc.i.succi coriandri humidi.i. recẽtis frigidi & sicci sextam partem vnius scilicet drach. i. 5. & misce succos ponendo eos supra ignem donec aliqualiter inspissentur,& submerge in eis mãnam, & inspissetur cum eis idest optime misceãtur donec fortasse idest quasi coagulentur deinde sume camphoræ sextam partem.drah.i.& medietatem sextæ & sunt.xv.gra.scamoneæ.drach. i. & pone mannam & succos super ignem,& pulueriza desuper camphoram, & scamoneam & seruentur, ne resoluantur vaporando: deinde dimittantur super lento igne donec coagulentur cum facilitate. Dosis est a,drach.ij.vsq; ad drach.ij.& .5.& est medicina solennis qua deberemus vti in causone, tertiana pura, continua, & interpolata. fac quòd de scamonea sumãt a granis.v. vsq; ad.x. ſm exigentiam repletionis,stypticitatis ventris, & virtutis.

Et est possibile vt fiat ex tereniabin: & siracost, & zuccaro tabarzet natis.i.formæ quæ sunt sicut penidiæ,et ponitur in ea scamonea & camphora secundum quantitatem quæ cadit in vna potione eius,& camphoræ vsq; ad tosugi.i.& scamoneæ vsq; da sextam drach.i. quare fit tunc animæ non horribile.

Ponit nonum solutiuum,& est possibile vt fiat ex mãna, & zuccaro optimo natis.i. formæ, quæ sunt penidia: & cum his scamoneæ & camphoræ quantitas quæ cadit in vna potione. verbi gratia camphoræ tosugi vnum idest tria gra.scamoneæ vsq; ad.x.gra.quare fit hæc medicina animæ & gustui non horribile: immo placidum. Istæ medicinæ solutiuæ quas Auic.ponit hic,licet sint bonæ, pro magna tamen parte ceciderunt ab vsu. Vtimur autem loco harum electuario diaphœnicone descripto a Mesue, diaprũnis cõposito, quàm solutiuo Nicolai. Aloe tamen apud me remansit in vsu in euacuatione choleræ & phlegmatis in quo multum fido: & si sit multa caliditas facio ipsum lauare,& nutrire sicut præcepit Auic. Et quandoq; secum misceo pro.drach.i. vnum granum, aut duo camphoræ quando fe.est intensa. Et Auicen.hic solũ posuit solutiua choleræ omittens solutiua phlegmatis & melancholiæ. Itẽ omisit digestiua: sed in particularibus capitulis inuenies digestiua, & solutiua,& reliqua necessaria ad curam febrium secundum ipsarum exigentiam.

Et febricitãs quidem in æstate febre frigida: non ingrediatur domum venti proprie quando sudat: vt non conuertatur materia a resolutione sua.

In parte præsenti ab initio diuisa Auicen. ponit tres canones in quibusdam febribus obseruandos. Primus canon febricitans in ęstate febre frigida scilicet phlegmatica, aut melancholica: non stet in domo ventosa, & proprie quando sudat, ne materia prohibita a resolutione sua conuertatur interius.& i hoc casu expresse locutus est de materia frigida: quia eius difficilior est resolutio.obseruandus tamen est in quacunque materia. nam perflatio, & flabellatio est apta nocere in quocunque febriente febre putrida prohibendo materiæ resolutionem. vbi tamen cauma esset magnum, aut sudor superflueret coacte concederetur.est tamen bonum in omnibus febribus putridis fenestris apertis renouare aerem cameræ, vt vapores fætidi exhalent: & vt aer suffocatus transpiret, & infrigidetur maxime in febribus acutis, & proprie pestilentialibus.

Et trochisci quidem non sunt conuenientes principijs harũ febrium,nisi post digestionem,& euacuationem. Et trochisci quidem sunt magis conuenientes ei cuius febris est adhærens in suo stomacho,quasi ipsa sit hectica.

In parte ista ponit ſm canonem in quo implicãtur tres propositiones. prima trochisci non sunt conuenientes in principijs febrium putridarum.secunda non cõueniunt nisi post euacuationem & digestionem.tertia trochisci magis sunt conuenientes ei cuius febris est adhærens in suo stomacho, quasi ipsa sit hectica.

Dubitatur vtrum trochisci conueniant in febribus putridis ante digestionem.arguitur quòd sic.in principio ante digestionem competunt digestiua.sed aliqui trochisci sunt huiusmodi ergo, &c. tenet consequentia.& antecedens est manifestum: quia trochisci de camphora digerunt materiam calidam subtilem.& trochisci de cappare,de eupatorio, & de spica materiam frigidam. In oppositum est hic Aui.& infra in hoc capitulo de causone.

Pro solutione præmittendum quòd troch. dicuntur a trochos gręce idem sonãte quod rota: sunt enim trochisci in forma rotæ. Inuenti autem sunt vt medicinæ ſm suam substantiã melius conseruarentur,quarum vsus est necessarius cum aqua syrupi & huiusmodi in quibus sola virtus & non substantia ingreditur non sint tantæ impresſionis quanta est necessaria aliquando in alterando, aperiendo,& prouocando, & faciendo huiusmodi operationes medico necessarias. Præmittẽdum secundo quòd trochisci quidam sunt infrigidatiui, quibus vtimur in febribus calidis sicut trochisci de cãphora, de violis & similes. Quidam calefactiui quibus vtimur in febribus frigidis sicut trochisci de reubarbaro, de eupatorio, de capparis, & similes & sunt cum hoc subtiliantes aperitiui,& prouocantes & similes habentes virtutes quæ pertinent caliditati. Trochisci autem frigidi sunt duplices: quidam sicci styptici sicut quidam trochisci de ros. trochisci de berberis, de spodio & similes. Quidam humidi lenitiui vt trochisci de violis. Item facti ex semine citoniorum,violis,sandalis,mucillagine psilij & similibus. Trochisci vero calefactiui facientes in febribus frigidis quidam sunt leuiter aperitiui sicut sunt trochisci de seminibus scilicet aniso,fęniculo & similibus. Quidam fortiter vt de asaro,rubea & similes.

Quibus præmissis sit hæc prima conclusio. In feb.calida nõ conueniunt trochisci sicci styptici.ratio quia coarctant & constringunt materias, & vias oppilant quibus debent educi. Secunda conclusio in febre calida multæ inflammationes cõpetunt ante digestionem trochisci frigidi humidi lenitiui.probatur.conferunt enim notabiliter infrigidando, & non coarctant materias neque oppilant. Tertia conclusio. si febris non sit multæ inflammationis sufficiunt aquæ & syrupi infrigidantes. probatur. sufficienter enim infrigidant & humectant & non sunt gustui horribiles, sicut trochisci. Quarta conclusio.trochisci infrigidantes quamuis sint styptici, cõueniunt digesta materia & pro parte euacuata. probatur. quia remouent caliditatem remanentem post euacuationem, & confortant membra lassa, & forsan exiccant residuum materierum. ideo dixit Auicen.nisi post digestionem, & euacuationem. Similiter in trochiscis calidis quibus vtimur in febrib. frigidis quatuor sunt ponendæ conclusiones. Prima in feb. frigidis in principio non cõpetunt trochisci calidi fortiter aperitiui.

Ratio quia agitant materiam & eam difformiter exiccãt & ingroſſant:& quandoq; mouendo materias ad meatus anguſtos oppillant. Secũda cõcluſio.in feb.frigidis in principio poſſumus uti trochiſcis leuiter aperitiuis proprie ſi materia ſit in ſtomacho,& locis propinquis.probatur.quia indigemus medicinis quæ moram trahant in locis illis,ut melius perficiãtur operationes quas inteudimus. Ex quo ſequitur ꝙ in phlegmaticis febribus frequẽtius quàm in alijs huiuſmodi trochiſci cõueniunt. Tertia concluſio.ſi materiæ ſunt in uenis & locis diſtãtibus & anguſtis cõuenientiores ſunt ſyrupi, & aquæ quàm trochiſci.probatur:quia magis penetrant. Quarta concluſio digeſta materia & minorata conueniunt truchiſci magis aperitiui.probatur.quia tunc non timentur nocumenta de ingroſſatione materiæ & opilatione quæ timentur in principio: & cum hoc iuuant ad digeſtionem & expulſionem materiæ. Nota tamen ꝙ concluſiones poſitæ intelliguntur in cura regulari & merito curationis feb.nam coacte & merito aliarum diſpoſitionum quæ aliquando febribus coniunguntur, damus trochiſcos ſtypticos ab initio,ut quando febri cõiungitur fluxus. Conſimiliter aliquando coacte damus trochiſcos in principio fortiter aperientes & prouocantes,ut quando eſſet retẽta urina aut eſſet aliud ſimile accidens febri complicatum. Et ex his manifeſte ſunt primæ duæ propoſitiones in textu præſentis canonis implicitę. Sed pro declaratione tertiæ propoſitionis ſciendum ꝙ per feb.adhęrentem ſtomacho quaſi ſit hectica debemus intelligere caliditatem fixam & habituatam in ſubſtantia ſtomachi.bæc enim non eſt hectica niſi procedat a caliditate cordis. Eſt.n.neceſſarium iuxta ſuperius determinata ad eſſe febris ꝙ ſit procedens a corde.ubi ergo eſſet caliditas affixa ſtomacho non procedens a corde hæc non eſſet hectica ſed quaſi hectica:quia fixa & habituata.pro hac remouenda conueniunt magis trochiſci quàm aquæ & ſyrupi quia magis infrigidant.tum quia plus eſt in eis de multitudine formæ: tũ quia longiorem moram contrahunt in ſtomacho.hæc autem caliditas poteſt eſſe facta in ſtomacho a pręſentia ciborum,& humorum calidorum qui longam moram in ſtomacho contraxerũt, quæ poteſt diu remanere:& poſt ipſorum a ſtomacho eductionem.& ſimiliter intelligi poteſt de quacunq; mala complexione ſtomacho affixa,& cuiq; alteri membro.

Et dimiſſor conſuetudinis in regimine ſuo ſentit febrẽ quandoque: & non eſt tantum nocumentum, quoniam cauſa eius eſt dimiſsio conſuetudinis in regimine.

Tertius can. quando dimiſſor conſuetudinis in regimine ſuo incurrit febrem, nòn eſt tantum nocumentũ ſupple quantum eſſet ſi proueniret ab aliqua cauſa corporea:quoniam cauſa huius febris eſt dimiſsio conſuetudinis in regimine: & non cauſa corporea:cuius aliquando difficilis eſt remotio.lapſo.n. redeunte ad ſuam conſuetudinem,uel ad aliquod ſibi proportionabile facile redibit ad priſtinam ſanitatẽ. huius exempla multa dari poſſunt quæ ſubtaceo breuitati indulgẽs. prolixior enim fui quàm ab initio decreuerim. Vtrum autem liceat miſcere digeſtiua cum ſolutiuis eſt quæſtio ſoluta de mente medicorum.habemus.n.plurimos ſyrupos traditos ab auctoribus in quibus ſolutiua cum digeſtiuis miſcentur; ſicut ſyrupus de epithymo. Et eſt de intentione Auerrois ſeptimo colliget. & Auic.hoc confirmat tertio cañ. in capitulo de ſingultu ponens quandam medicinam qua verificat,quæ eſt partim ſolutiua,partim prouocatiua, partim digeſtiua, & partim ſtomachi confortatiua. Et ſic dei gratia ſit finis expoſitionis huius difficilis capituli.

De cibatione febricitantium in generali. Cap. VIII.

Scias quòd conuenientiores cibi febricitantibus ſunt cibi humidi,& proprie ei cuius complexio eſt humida ex infantibus,& graſsis:conueniunt enim ex hoc, quòd aſsimilantur complexioni, & ex eo,quòd ſunt contrarij ægritudini.

Cum Auic.in capitulo præcedenti poſuit canones uniuerſales pro curatione febrium putridarum,decet ut in hoc capitulo doceat cibare hos febricitantes putridæ: & hoc eſt quod dicit rubrica huius capituli. Habet hoc capitulum tres partes. In prima docet conuenientem qualitatem cibororum. In ſecunda horam cibationis. In tertia ſpecies diætæ. ſecunda ibi§Cumq; accidit febris §tertia ibi§Et ſcias quòd de cibatione.§ In prima parte dicit ſcias quòd conuenientiores cibi ſcilicet febricitantibus febribus putridis ſunt cibi humidi, & proprie ei cuius complexio eſt humida ex infantibus ideſt pueris: & graſsis ideſt carnoſis. conueniunt enim his ſcilicet pueris & carnoſis.tum quia aſsimilantur eorum complexioni humidæ quæ conſeruantur ſimilibus. tunc quia ſunt contrarij ægritudini ſcilicet febri quæ eſt uirtualiter morbus ſiccus: & hic eſt aphoriſmus.27.primæ particulæ.humidæ diætæ &c. Primo notandum.quòd per cibos Auicen.etiam intelligit potus:ambo enim debent eſſe potentia humidi,& etiam ſm plurimum melius ut etiam cibi ſint actu humidi ideſt liquidi. ſic enim per eos corpus melius humectabitur. hæc uera ſunt ſumendo indicationem a febre quæ eſt ſiccitas uirtualiter: quia abſolute hæc non ſunt ſemper uera: cum non tingat aliquando corpus febriens eſſe ualde lapſum ad humidum: ad cuius lapſum medicus haberet maiorem intentionem quàm ad febrẽ: & idem ſentiendum eſt de cibis frigidis, qui ſemper cõueniũt in ratione febris: licet aliquando ratione humoris, aut lapſus ad frigidum complexionaliter diſconueniant. Expreſſit autem Aui.magis humidos quàm frigidos:quia maiora nocumenta poſſunt contingere ex frigidis quàm ex humidis febrientibus ſcilicet oppilationes humorum,incrudatio,& ſimilia. ideo ſm plurimum cibi humidi ſunt cõuenientiores,quàm frigidi & multo magis quàm ſicci. Secundo notandum. quòd corporibus naturaliter humidis,ſiue merito ætatis, ſiue merito complexionis competunt humidiora intenſiue, quàm corporibus naturaliter ſiccis ambobus æqualiter febrientibus ſupra proprium temperamentum.potentius tamen humida conueniunt ſiccis quàm humidis. Prima pars huius concluſionis probatur de intentione eius in hac parte: & præter rationem eius eſt alia efficax.quia cibi minus humidi quàm ſit corpus naturaliter humidum non poſſunt ipſum humectare: cum nihil agat ultra gradum proprium: quin tñ humectabunt corpus naturaliter ſiccum:quia habebũt plus de humiditate quàm ipſum. Secunda uero pars concluſionis eſt manifeſta: quia ubi eſt maior reſiſtentia,ibi deberet eſſe maior potentia, ſed maior reſiſtentia humectantibus eſt in corpore naturaliter ſicco quàm in corpore naturaliter humido,ipſis æqualiter febriẽtibus reſpectu proprij temperamenti. Vnde reducendo ad actum practicum dabimus corpori ſicco gratia exempli,cibos humidos in primo ſed in magna quantitate:ſed humidis cibos humidos in ſecundo in pauca quãtitate.hi enim ſunt intenſius humidi quàm priores.ſed priores potentius humidi ratione maioris multitudinis formæ quam potentius humidi ratione maioris multitudinis formæ quam potentia rei inſequitur. Et eadem ſententia eſt de frigidis exhibitis corpori calido, & frigido æqualiter febrientibus reſpectu proprij temperamenti.

Cumq; accidit ſebris:et natura eſt ſicca,non cibes penitus, dum non egreditur perfecte fæx, et oportet ut occurrant eis paroxyſmi periodici,et paroxyſmi qui ſunt fortes uentribus ipſorum vacuis,in quibus non ſit cibus omnino: nam ſi cibati fuerint in illa hora,occupabitur natura in digerendo,et dimittet digerere,et expellere,et confirmabitur ægritudo,et prolongabitur. Et proptet illud oportet ut poſtponant cibationem uſq; ad declinationem,et in eo quod eſt poſt ipſam. Et ſi accidat forte ut hora declinationis ſit hora conſuetudinis in cibo: tunc eſt melius quàm eſſe poteſt.

Hic docet horã cibationis dans duos canones.Primus non cibes febrientẽ penitus.i.nec cibo multo,nec pauco niſi mundatis inteſtinis a fęcibus perfecte.i.ſufficiẽter:& nõ intelligas perfecte.i.totaliter.hoc.n. eſſet valde difficile & nõ fieret abſq; ægri debilitate: immo ſemper bonum eſt ut in inteſtinis remaneat aliquid fæcis in qua uoluptentur. ſed educendæ ſunt fæces duræ quæ diu ſteterint in inteſtinis. harum enim præſentia cum multæ ſunt cibum vaporibus ſuis putridis

corrumpunt:

corrumpunt: posset etiam sequi colica: & hæc in cura regula ri intelligenda sunt, & in homine qui consueuit ascellare semel aut pluries in die naturali. In his enim qui naturaliter nõ ascellarent nisi semel alternis diebus, aut rarius non esset tãta necessitas. Secundus canon oportet quòd occurrant eis scilicet febrićtibus paroxysmi periodici idest febrium interpolatarum & paroxysmi qui sunt fortes idest exacerbationes continuarum vẽtribus idest stomachis ipsorum vacuis in quibus non sit cibus omnino. Et hic est apho. primæ particulæ. In paroxysmis subtrahere oportet: apponere enim læsio est. Nã si his aduenientibus cibati fuerint, natura occupabitur circa cibum & dimittet digerere, & expellere materiam tam coniunctam, quàm antecedentem: & confirmabitur ægritudo & prolongabitur paroxysmus & tota ægritudo. Secundo dicit quòd propter illud oportet vt postponant cibationem vsque ad declinationem scilicet particularẽ: & in eo quod est post ipsam declinationem idest vsque ad tempus quietis scilicet perfećte in interpolatis, aut maioris quietis possibilis in continuis. Et hæc est sententia Hippo. primo regiminis acutorũ in fine. Tertio dicit quòd si forte accidat vt hora declinationis scilicet particularis sit illa in qua ille qui est æger fuerit cõsuetus cibari tempore sanitatis, est melius quod esse poteſt. cũm natura multum gaudeat consuetudine. Sed nota quòd si tempus inter finem vnius paroxysmi, aut exacerbationis, & principium alterius sit modicum: medicus debet esse multo magis sollicitus de principio alterius, quàm de declinatione pręcedentis. cibandus ergo est æger potius in paroxysmo pręcedente idest ante initium paroxysmi sequentis tanto tempore quòd cibus in aduentu paroxysmi sequentis sit digestus saltem prima digestione: hoc autem tempus diuersificabitur secundum quantitatem cibi, & secundum facilem aut difficilem eius digestionem & tertiò secundum potentiam stomachi digerentis. nam medicus inter omnia tempora particularia debet esse magis sollicitus de principio, ne æger cibetur in eo. secundo de statu. & tertio de augmento. & quarto de declinatione. Et si non potest principium vitare det cibos minus corruptibiles sicut ptisanam, panem lotum, & similia.

Et scias quòd de cibatione & regimine est, quod est subtile valde. et de eo quod est grossum valde: et de eo quod est inter illa: et est pars eius decliuis ad subtile plus et pars eius decliuis ad spissum plus.

In parte præsenti ponit species diętæ, vt doceat illas eligere secundum exigentiam. habet hæc pars duas partes. In prima ponit species diętę. In secunda docet eas eligere. secunda ibi§ Et subtiliationem quidem.§ Prima pars interum in duas. In prima nanque enumerat eas. In secunda declarat secunda ibi§ Et subtile vltimum. In prima dicit, quòd de cibatione, & regimine est aliquod quod est subtile valde .i. diæta valde subtilis. Et de eo est quod est grossum valde .i. diæta grossa valde: & est quod est medium inter illa idest diæta media inter subtilissimam & grossissimam: & istius diætæ mediæ est pars eius quæ declinat ad subtilem plus idest ad diætam subtilissimam, & pars eius quæ declinat ad grossum plus idest ad diætam grossissimam: & tu supple quòd est pars eius quæ est media inter hæc extrema diætæ mediæ inter grossissimam & subtilissimam.

Et subtile vltimum in subtilitate est prohibitio cibi: et grossum valde, est administratio ciborum sanorũ hominum.

In parte præsenti declarat species diætæ. & primo subtilissimam. secundo grossissimam. tertio mediam inter illas. secunda ibi§ Et grossum valde.§ tertia ibi§ Et illi qui.§ In prima parte dicit quod diæta tenuissima est prohibitio cibi idest nihil cibi exhibere. In secunda dicit quòd diæta grossissima est administratio ciborum sanorum hominum sicut carnis bouinæ, porcinæ & similium: habentium tamen magnam latitudinem secũdum quantitatem, & varietatem eorum quæ exhibentur. Primo notandum quòd diæta descriptiue est regimen in cibo & potu debitum secundum exigentiam eius cui exhibetur: & hoc regimen habet latitudinem magnam terminatam a subtractione cibi penitus vsque ad diætam sanorum: & ambo extrema huius latitudinis: & similiter medium inter illa habet latitudinem. quæ res manifesta est in diæta sanorum quę est grossissima & in diæta media. sed in diæta tenuissima declaratur. Nam quandoque prohibetur cibus per vnam diem naturalem: quandoque per tres dies: certum est q illa quæ subtrahit cibum per maius tempus est magis tenuis.

Sed dubitatur an sit dare febrem, in qua nullus cibus competat. videtur quòd non. per Hippo. primo regiminis acutorum dicentem. Caue ne vna die permittas ægrum esurire. Amplius in febre dandum est, quod valet contra febrem. sed talis est diæta humida. prima apho. Amplius in statu & ante statum est aliquid afferendum. prima apho. In contrarium est hic Auic.

Ad hoc dubium dicendum est de intentione auctorum q est dabilis febris acuta in tertia die terminanda in qua secundum auctores nihil cibi esset exhibendum: & ipsius exhibitio forte occideret diuertendo naturam a pugna contra materiam: nec de hoc mireris. iam vidi mulierem patientem fluxum ventris quæ stetit propter obstinationem octo diebus absque cibo, nec bibit nisi aquam: quæ tamen in fine dićti temporis liberata est & a febre & a fluxu. Et aliam vidi propter impotentiam deglutiendi non comedisse vsque ad septimum, quæ tamen superuixit. Secundo dico quòd nostro tempore hæc diæta non est obseruanda. Nam dandum est aliquid consuetum prima apho. homines enim nostri temporis magis indulgent gulæ quàm tempore Hippo. Et debemus semper dubitare de casu virtutis: cum nesciamus distinćte quantum virtus constet: & quanto tempore constare posset absq; cibo: & fortasse cadente virtute oportebit cibare tempore crisis. propterea melius est ante statum aliquid dedisse. & eo magis, quia nescimus quantum status est longinquus. Præterea. Debemus timere infamiam quam etiam timuit Rasis. 18. continentis capitulo de mirabilibus casibus: ne si æger periret, dicat vulgus nos eum fame occidisse. Est enim honor fere ciuilis vitæ finis. primo hećtieorum: & qui non timet infamiam indecens est & inuerecundus. Tertio hećticorum. Prǽterea. Minor error est declinare ad diætam grossiorem quàm oportet, quàm ad tenuiorem. in tenuibus enim diætis magis peccant ęgrotantes. prima apho. immo non auderem trãsire secũdam diem, quin aliquid exhiberem: sicut aquam hordei, vel aliquid simile. Ratio autẽ quare ægri diutius possunt viuere sine cibo, quàm ipsi sani est: quia quamuis eorum calor sit intensior tempore febris quàm tempore sanitatis, & ratione huius magis resoluat humidum: tamen ratione multitudinis caloris est potentior tempore sanitatis, quàm tempore ægritudinis, & magis resoluens cum calor pauciſicetur tempore ægritudinis. Præterea. Fames quæ adest tempore sanitatis & non tempore ægritudinis est causa vt magis calor exacuatur: & propter tristem sensationem magis in fame spiritus resoluantur.

Nota mulieris obstinatione.

Sed ad rationes in oppositum suadentes quòd non competat tenuissima diæta, respondetur. Ad primam quòd Hipp. loquitur in febre prolongabili tempore in quo non potest æger stare sine cibo. Ad secundum dicendum quòd aliqua valent contra febrem ex parte vna, quæ magis nocent ex parte altera. Sed ad tertiam dicitur quòd verum est quando status est longinquus supra tertiam diem. In quæstione autem quærente vtrum aliquis febriẽs debeat grossius cibari, quàm ipse sanus, credo tenendas esse has conclusiones. Prima. q nullus febriens in vnica cibatione grossius cibari debet quã ipse sanus cæteris paribus. probatur: quia virtus digestiua est debilior. Secunda conclusio. aliquis febriens in toto decursu suæ febris grossius cibandus est, quantum ad id quod conuertitur in substantiam eius, quàm ipse sanus in æquali tempore. Tertia conclusio. secundum plurimum febrientes grossius cibandi sunt quantum ad id quod conuertitur in eorum substantiam toto decursu ægritudinum, & suarum neu tralitatum quàm ipsi sani in æquali tempore. probatur; cum magis resoluantur in eodem tempore, & oporteat ipsos pristinæ sanitati restitui: & ex huius probatione pendet probatio secundæ conclusionis.

Et illi qui sequuntur latus eius subtile quod est medium, est vt sit contentus in cibo succo granatorum, et iuleb subtili valde: et post ipsum aqua hordei subtilis, et post ipsam aqua

aqua hordei subtilis, et post ipsam aqua hordei grossa, et de oleribus frigidis et humidis sicut attriplices, et spinachia, et bliti et similia et postea Kisch.hordei sicut est, et est medium.

Nunc determinat partes diætæ mediæ: & primo declinantem ad subtilissimam. secuudo mediam. tertio declinātem ad grossissimam: & quia posuerat Kisch hordei medium extollit ipsum multis laudibus: & ipsum comparat ad alia. secunda ibi § Postea Kisch.hordei. § tertia ibi § Et illi qui sequuntur. § quarta ibi § Et Kisch quidem hordei. § In prima dicit quòd illi qui sequuntur latus subtile debent esse contenti succo idest vino granatorum. est enim pauci nutrimenti & frigidi. In secundo loco versus diętam mediam est iuleb subtile idest aqua zuccarata pauci zuccari, & est quasi temperatum: & post ipsum est aqua hordei grossa, de qua infra. Et post ipsam sunt olera frigida & humida sicut sunt attriplices idest chrysolocana: & est dictū olus aureū spinacia, bliris, & similia sicut lactuca, & endiuia. Sed cōtra. quia huiusmodi olera sunt diæta sanorum. ergo non sunt diæta subtilis. Respondetur quòd sunt diæta sanorum ad hunc intellectum. quia ipsis vtuntur sani sicut & vino granatorum. sed non sunt dięta sanorum ad intellectum medicorum, quia cum ipsis solis non possent in suo robore cōseruari: debentur tamen ipsa sola ægris pro pauco tempore in ægritudinibus acutis, magis attendendo ægritudini & causæ eius quàm robori virtutis ne crescat materia morbi idest ne natura diuertatur per diætam grossam a pugna contra morbū. Postea est Kisch hordei idest ptisana sicut est. i. nō colata. Sed quomodo fiat prisana colata, & non colatata dicetur in sequēti capitulo. & est medium idest diæta media. Quòd autem sit media non potest demonstrari: sed credimus antiquis.

Vtrum tñ kisch hordei sit diæta media per æquidistantiam inter extrema totius diætæ humanę, an solū inter extrema diætæ conuenientis hominibus ægris: non intendo in præsens determinare, forte vtrumq; potest defendi. Credo tamen intentionem auctorum fuisse ponere ipsam mediam inter extrema diætę ęgrorū quibus aliquid daī vt patere pōt ex dictis Auic. in parte præsenti qui exemplificando nullā facit mentionem de diæta sanorum: nec de diæta tenuissima quæ est nihil dare.

Et illi qui sequuntur latus grossi sunt galli, & gallinæ extremitates, & subtiliores eis sunt alchubugi, & pulli: et subtilius eis sunt alcanzi, & oua sorbilia, pauca, subtilia, & pisces parui: & subtilius eis sunt Kisch ordei sicut est: & subtilius eo est panis similæ solutus in aqua bene frigida solutione bona subtili: grossus autem cibus fortior est eo.

In hac parte declarat partem dietę medię terminarę ad dietam sanorum, incipiens ab extremo grossiori eiusdem rendēs versus medium. In primo loco ponit gallos satis grossos: nondum tamen coeuntes: & gallinæ extremites scilicet alas ſm omnes partes quæ sunt extra pectus. In secūdo loco ponit alchubugi, idest perdices & proprie iuuenes. gallos paruos qui interdum a Rasi vocantur gallicelli: femellæ tamen ab auctoribus magis laudantur. In tertio loco sunt alchanzi idest aues paruæ & propriæ ficedulæ, & cum his ponit oua sorbilia pauca: vt puta duo. subtilia idest parum cocta, & pisces paruos petrosos. hi enim sunt pauci nutrimenti, & subtilis. Vltimo ponit Kisch hordei sicut est idest nū colatum, & est medium. Et deinde dicit quòd subtilior quàm Kisch hordei est panis similæ idest optimæ farinæ frumenti dissolutus in aqua frigida dissolutione bona idest exquisita subtili idest quòd sit multa aqua, & parum panis ita vt bibi possit. Et hic cibus ponitur in latitudine subtilis dietę propter paucitatem panis: lotio autē remouet partem fermentalem calidam. Sed apud Azariarum lauatur solum pluries infundēdo super ipsum aquam frigidā, & non manibus conterendo. grossus autem. s. panis non dissolutus esset cibus fortior existens in latitudine diætæ grossæ: vt puta quando frusta panis non lori bullirent cum aqua, donec fieret cibus, quem panatam appellamus non sorbilis, sed masticabilis. ergo panis vno modo præparatus est in latitudine diætæ subtilis: alio modo in latitudine diætæ grosse.

Et Kisch quidem hordei est bonus cibus. ipsum enim aggregat ad glutinationem, & digestionem suam, & lenitatem, & planitiem, & lubricitatem, & abstersionem, & humectationem, & contrarietatem febris, & sedationem sitis, & velocitatem penetrationis, & ablutionem & non est in eo stypticitas: qua propter non residet neq; figitur in poris, & meatibus quamuis sint constricti, & non est in ea adhærentia cum incedit per meri, & fortasse abstergit spissum phlegmatis: Et quando bona sit eius decoctio, non inflat omnino.

In parte pręsenti Auic. priō multis laudibus extollit Kisch hordei idest ptisanam hordeaceam. secundo comparat ipsam ad quædam alia. secunda ibi § Antiqui quidem. § In prima parte dicit ꝙ Kisch hordei est bonus cibus febricitātibus: quia habet multa iuuamenta & nullū nocumentum. Iuuamenta autē sunt: quia habet glutinationem per quam humores nimium subtiles & fluxibiles digerit inuiscando eos. Secundo habet digestionem, quia est facilis digestionis. Tertio lenitatē: quia lenit, & mollificat obiectum expellendum. Quarto planitiem quia remouet inequalitates quæ sunt in membrorum superficie, per quas prohibetur euacuatio. Quinto lubricitatem per quam obiectum lubricando expellitur: & hæc lubricitas sequitur ad planitiem, & lenitatē de quibus supra. Cum enim obiectum expellendum est factum lene ſm eius superficiem & via per quam transit est facta plana facile lubricat obiectū expellendum. Sexto habet abstersionem per aliquas partes subtiles separantes humorem adhærentem a membri superficie. Septimo habet humectationem prohibentē corporis exiccationē. Octauo habet contrarietatem febris: cum febris sit calor: sed Kisch.hordei sit frigidum. Nono sedat sitim infrigidādo & humectando, & humidum roridum restaurādo. Decimo velociter penetrat: quia cito nutrit eo quòd est facilis digestionis & subtilis substantiæ. Vndecimo abluit per aquam & per partes quasdam subtiles, ad quam ablutionem sequitur mundificatio meatuum. Duodecimo nō habet stypticitatem propterea nō residet nec figiī in poris & meatibus qui sunt ampliores quā pori: quamuis sunt constrincti siue naturaliter siue præternaturaliter. Decimotertio non est in eo adhærentia cum incedit per meri cū sit applanatiua superficiei eius, nec habet viscositatem magnam qua adhæreat. Decimoquarto fortasse idest aliquando abstergit spissum phlegmatis scilicet quando spissitudo non est magna. & hoc facit per quasdam partes subtiles: & multo magis hoc faciet si zuccarum sit sibi admixtum. Decimoquinto quando bene coquitur non inflat omnino: humidum enim ventosabile per bonam decoctionem resoluitur: & hoc est quod voluit dicere Auice. ꝙ Kisch.hordei aggregat. i. adiungit ad glutinationem quę est prima eius proprietas hic posita: decimoquarto alias proprietates de quibus statim dictum est: & hoc Auicen. sumpsit ab Hippocrate primo regiminis acutorum.

Et antiqui quidem vsi sunt vbi necessaria est subtilatio regiminis subtilioris regimine quòd est kisch hordei, & aqua eius, & aqua mellis plurimæ aquæ: quoniam nutrimentum eius est paruum: & quòd ipsa facit penetrare aquam: & eius humectatio, & abstersio, & eius apertio, & prouocatio eius est multum: & caliditas eius est confracta. Et ipsa proculdubio quandoq; addit in virtute additionem quandam, quamuis sit parua: & sequitur eam syrupus acetosus de melle: sed est grossior, & nutribilior & fortioris abstersionis, & incisionis & non est in eo de calefactione de nocumento viscerū calidorum: quod est in aqua mellis. Nunc autem mel cannæ quod est zuccarum, & proprie mundificatum est melius melle apis licet eius abstersio sit minor abstersione mellis: et similiter syrupus acetosus de zuccaro: et sit sufficientiam in syrupo acetoso: sed fortasse faciet incurrere rasuram intestinorum: et hoc quidem timorosum est in ægritudinibus acutis.

In hac parte comparat Kisch hordei ad quædam alia auctoritate antiquorum. secundo excusat se ab ulteriori determinatione quæ hordei & syrupi acetosi cum de his, & modo utendi eis sit facturus sermonem singularem. s. capitulum quod sequitur. secunda ibi § Et nos ponemus. § In prima parte dicit ꝙ antiqui

antiqui in ægritudinibus in quibus erat neceſſatium regimem ſubtilius quàm Kiſch hordei vſi ſunt & aqua hordei de qua in ſequenti capitulo. & aqua mellis plurimæ aquæ ſupple pauci mellis: quia nutrimentum eius eſt paucum. Et ſecundo, quia mel facit penetrate aquam ad membra, ipſis aquam mellis ob ſui dulcedinem attrahẽtibus. Tettio. quia eius .ſ. aquæ mellis humectatio, abſterſio, apettio, & prouocatio eſt multa: quæ omnia in febribus cõueniũt, & maxime phlegmaticis, aut pendentibus ab humore groſſo, ubi non ſit multa caliditas: & caliditas etiam eius eſt confracta. i. temiſſa per aquam. unde non eſt apta multum inflammare. Quarto ptoculdubio addit in uirtute additionem quandã quàmuis parua ſit. i. nutrit quamuis eius nutrimentum ſit modicum: & ſequitur ipſam. ſ. aquam mellis ſyrupus acetoſus de melle apum. ſed eſt groſsior. i. magis ſpiſſus habens plus de melle quàm aquæ mellis & ſic eſt nutribilior, & fortioris inciſionis ratione aceti, & fortioris abſterſionis ratione plutis mellis, & non calefacir uiſcera ſicut aqua mellis ratione aceti infrigidantis: ideo quanto eſt plus acetoſum, tanto minus calefacit. Poſtea ſubdit mel cannæ quod eſt zuccarum & proprie mundificatum. i. trium coctarũ eſt melius melle apum, licet eius abſterſio ſir minor abſterſione mellis: & ſimilirer ſyrupus acetoſus de zuc. eſt melior ſyrupo acetoſo de melle: & ſit ſufficiẽtia in ſyrupo acetoſo de zuc. eſt. n. conuentẽtior in febribus ſm plurimũ quàm aqua mellis, & quàm ſyrupus acetoſus de melle hñs tm̃ abſteiſionis & inciſionis quãtũ eſt opportunum. ſed fortaſſe faciet incurrete raſuram. i. excoriationẽ. ſ. inteſtinorum, quæ dicitur dyſenteria & hæc quidẽ .ſ. dyſenteria eſt timoroſa in ægritudinibus acutis in quibus frequentius accidit quàm in chronicis. propterea caueudum eſt a ſyruo acetoſo in paratis ad dyſententiam, & multo magis in his in quibus inceperit.

Et nos ponemus aquæ hordei potationem: et ſyrupi acetoſi ſermonem ſingularem.

Hic ptomittit ſe facturum ſermonem ſingularem. i. capitulum proprium de ſyrupo acetoſo. & aqua hotdei: & de modo adminiſttationis eorum. Ptimo notandum quòd quamuis antiqui & Aui. multum in parre præſenti laudent aquam mellis in febtibus tamen non vtimur ea timore inflammationis proptet caliditatem, & dulcedinẽ ſuam: & magis timẽda eſt ipſius inflammatio tempore noſtro in quo eſt multus uſus uini, & rerum calidarum, & humores calidi dominantur. uerum in regione frigida, & in frigidis ægritudinibus poſſemus uti ea. & ſimiliter ſyrupo acetoſo mellino: & cõueniẽtior eſſet quàm aqua hotdei & ſyrupus acetoſus de zuccaro. & proprie in his in quibus facile in ſtomacho acetoſatur. Secundo notandum quòd mel apũ eſt calidũ & ſiccũ in ſecundo. Et quamuis fiat ex manna cadente ſuper folijs arborum collecto ab apibus. & ratio huius deberet eſſe temperatum. tamen apum labor quæ ſunt notabiliter calidæ facit ipſum eſſe calidum, & ſiccum in ſecundo. Proportio autem aquæ ad mel in faciendo aquam mellis apud Meſuem debet eſſe octupla. Si autem vis facete ipſam minus calidam fac creſcete aquæ proportionem ad mel: & ſi times inflationem fac ipſam magis decoqui & ſi uis ipſam magis ſolutiuam, fac ipſam minus decoqni. zuccarũ aũt tabatzet apud Aui. eſt calidum in primo: licet ſm cõmunem opinionem zuccarũ trium coctatum ſit citca tempetiem in actiuis & paſsiuis.

Et ſubtiliationem quidẽ regiminis ægri ſignificat natura materiei, & poßibilitas naturæ in digerendo ipſam, & reſoluendo, & euacuando eam.

Cum diſtinxerit ſpecies diætæ exemplificando de eis oſtendit hic ea quæ indicant de eis: & primo in generali. ſecundo in ſpeciali. ſecunda ibi § Et æſtas quidem. § Prima in duas. Primo oſtendit quæ ſunt illa quæ indicant ſubtiliationem. in ſecunda oſtendit quæ ſunt illa quæ indicant ingroſſationem. ſecunda ibi § Et dignior horarum ad ingroſſandum. § Ptima in tres ſecũdum quòd tria ſunt quæ indicant ſubtiliationem: licet etiã ponat uittutem ſi conſentit ſecunda ibi § Et dignior horarum ad ſubtiliationem. § tertia tibi § Et de illis quæ. § Notandum primo quòd per ſubtiliationem regiminis intelligimus cibi diminutionem, ſiue non dationem. Omnis enim febris putrida indicat cibi diminutionem reſpectu eius quod erat conueniẽs in tempore ſanitatis: & hoc propter materiam ad cuius digeſtionem, & euacuationem volumus naturam uacare. Secundo notandum quòd per naturam materiæ intelligimus ipſam materiam, & conſequenter morbum ab ipſa pẽdentem. omnis .n. morbus prout pẽdet a matetia eſt principale indicans ſubtiliationem diętæ: uirtus autem non indicat: ſed bene conſentit ſi fortis ſit. ipſa enim nõ impedita a cibo tota cõuerſa circa materiam melius digerit, reſoluit, & euacuat: aut ſi poteſt, ad benignum reducit. Et de his eſt ſermo primo regiminis acutorum commen. 44.

Et dignior horarum ad ſubtiliationem eſt ſtatus. hic enim eſt vehementia occupationis naturæ in pugna materiei. Et non oportet vt ab ea recedens occupetur in re alia: et proprie apud criſim: Ante vero illud pugna nondum eſt confirmata.

In parte iſta dicit quòd dignior horarum. i. temporum uniuerſalium ad ſubtiliandum diætam eſt ſtatus. ſ. uniuerſalis quo ad accidẽtia: quia in eo eſt maxime natura occupata in pugna contra materiam: & non oportet ut ab ea pugna recedens occupetut re alia. ſ. cibo. & proprie apud criſim. i. tempore criſis uel parum ante criſim. Sed ante illud liberius cibus concedi poteſt cũ nondum ſit pugna confirmata. i. uehemens. Et hic ſermo quantum ad primam partem eſt apho. decimus primæ particulæ. Quando in ſtatu fuerit ægritudo, tunc tenuiſsima dięta neceſſatium eſt uti. Et quantum ad ſecundã eſt alia pars apho. Prius uero ubetius reficiendum, ut ſufficiat ægrotans. Notandum quòd hic canon continet veritatem generalirer de ſtatu uniuerſali quo ad accidentia, ſiue ſtatus, quo ad accidẽtia coincidat cum ſtatu quo ad digeſtionem materiæ, ſicut in morbis reſeruantibus materiam ad unicam criticam expulſionem. ſiue non coincidat ſicut in morbis non reſeruãtibus: tunc. n. maxime ſubtrahendus eſt cibus cum eſt ſtatus accidentium & hoc cura regulari. Nam quãdoq; coacte timore caſus uirtutis oportet tẽpore ſtatus, immo in ipſa criſi ingroſſare diætam dando aquam carnis, uinum. & ſimilia.

Et de illis quæ ſignificant, & faciunt pertinere ad ſubtiliationem, eſt vt ſi ſit neceſſitas phlebotomiæ, aut ſolutionis ventris, aut clyſteris, aut ſedationis doloris: tunc oportet vt des operam ad conſumandam illam neceßitatem: deinde ciba ſi neceſſarius eſt cibus, niſi ſit probibens aliud.

In hac parte ponit tertium canonem circa ſubtiliationem diætę dicens quòd de illis quæ ſignificant ſubtiliationem diætę eſt, ut ſi ſit neceſsitas phlebotomiæ, aut ſolutionis uentris. ſ. cũ pharmaco, aut clyſteri, aut ſedationis doloris: tunc oportet ut des operam ad conſumendam illam neceſsiratem: deinde ciba ſi neceſſarius eſt cibus, niſi ſit prohibens. Notandum primo quòd ſtante neceſsitate alicuius euacuationis debemus primo illam euacuationem facere, deinde cibate. Cauſa eſt. quia nõ debent ſieri huiuſmodi euacuationes cibo exiſtente in ſtomacho. eſſent. n. cauſa ut cibus non conuenientet digereretur. aut forte euomeretur. Similiter dolor fortis impedit cibationem diuettendo ſpiritus a ſtomacho ad locum dolentem. quare debilitata digeſtiua, uel retentiua ſtomachi fit ut cibus, uel male digeratur, uel euomatur. quapropter prius dolorem ſeda, dein de ciba. dixit tamen niſi ſit prohibens: quia proprer caſum uirtutis, aut timorẽ caſus eius: quandoq; cibamus antequàm phlebotomemus. Et ſimiliter quando dubitamus ne proprer phlebotomiã cholera repat ad ſtomachũ: utputa in his qui in phlebotomia patati ſunt ſyncopizare ptopter raptum choleræ ad ſtomachum. Similiter quandoq; prius cibamus quàm uentrẽ ſoluamus uoleudo coufortare uittutem: & de hoc eſt ſermo apud Auic. undecima tertij. capitulo de cura ſyncopis. ubi dicit quòd quandoq; curatio facit neceſſarium ut fiat mundificatio. Et ſi tu times nocumentum eius oportet ur confortes ſtomachum, & ad bibendum da uinum odoriferum, & ciba cibo laudabili. Quandoq; etiam cogimur prius cibare quàm clyſterizare in hominibus quibuſdam, qui clyſteribus lęduntur cum ſint ieiuni propter cãs noras, de quibus eſt multa ſenſibilitas. Vnde ſtatim commotione facta in inteſtinis, & euapotarione fiente in eis nocet ſtomacho: & de eis eſt multa debilitas ſtomachi. & ſub hac intentione præceptum eſt in libro Raſis uo-

no continentis. primo capitulo. ꝙ clystere non fiat stomacho ieiuno. quandoq; etiam multa debilitas, & doloris prolongatio cogit cibare ante sedationem doloris. Et propter has causas dixit, nisi sit prohibens: Secũdo posset intelligi nisi sit prohibens scilicet cibare completis his necessitatibus. phlebotomia.n.facta, aut clysteri, aut ventris solutione, aut sedato dolore posset paroxymus superuenire: unde cogeremur postponere cibationem.

Et ingrossationem quidem regiminis significat virtus. Et dignior horarum ad ingrossandum est hora in qua virtus non est valde occupata in materia, & est principium ægritudinis. Et oportet vt succurratur nocumẽto illius ingrossationis cum sparsione: quoniam est leuius super virtutem iterum.

Ponit illa quæ indicant ingrossationem diætę, & dicit tria. Primum ꝙ ingrossationem regiminis significat uirtus. Secũdum ꝙ dignior horarum ad ingrossandum diætam est hora in qua uirtus non ualde occupata est in materia, & est principiũ ægritudinis.s.uniuersale. Tertium quòd oportet vt succuratur nocumento illius ingrossationis cum sparsione.i.diuisione, & exhibitione cibi in pluribus uicibus, quoniam hæc partitio cibi in pluribus uicibus facilius a uirtute toleratur, quàm exhibitio multi cibi vice unica. non.n. potest a uirtute debili digeri. Vnde si febriens consueuit comedere bis in die tempore sanitatis comedat ter: totum tamen sit minus quam tempore sanitatis. Primo notandum ꝙ per ingrossationem non intelligit diætam grossam distinctam cõtra alias species diætæ: sed ipsam cibationem: illud.n. quod de cibo datur non datur nisi propter virtutem: vt enim uirtus nutriatur, & non morbus, cibus datur infirmo. ipsa.n. virtus est cuius gratia cibamus. & non febris. vt Gal. dicit in commento illius apho, Contemplari oportet. Et primo regiminis acutorũ. Sicut ergo morbus siue materia principaliter indicat subtiliationem, siue ablationem cibi, & uirtus est consentiens: sic uirtus principaliter indicat ingrossationem, siue dationem cibi, & morbus est sicut consentiens. Secundo notandum quòd per ingrossationem conuenientem in principio, magis quàm in augmento, & statu inteltigit quamcumq; cibi exhibitionem siue sit diæta tenuis sicut in principio morborum acutorum: siue sit diæta grossa sicut in principio chronicorum. plus.n.cibi debemus exhibere in principio, quàm in augmẽto, & statu vniuersalibus. In declinatione tamen uniuersali debemus grossius cibare, quàm in principio uniuersali. Et hæc uera sunt, & obseruanda in regimine ægri uniuersali cõcernente decursum ægritudinis per omnia sua tempora. Nam in principio plus cibi exhibemus. in augmento minus. in statu adhuc minus, aut nihil & proprie hora crisis. Sed in declinatione grossius diętamus quàm in cæteris: in regimine tamen particulari propter aliquam causam vrgentem facimus contrarium. nam in principio aliquando multum subtrahimus cibum propter plenitudinem, quæ aliquando est in principio. & non tanta in temporibus sequentibus. quandoq; plus de cibo afferimus in statu timore casus virtutis. Item aliquando in principio subtiliamus diætam, cum ignoramus ægritudinem, vt natura conuersa contra morbum nõ impedita a cibo ipsum superet, aut manifestet: vt dixit Aui. in cura uniuersali febrium putridarum. Et nota ꝙ hoc regimen uniuersale suprascriptum intelligitur taliter esse obseruandum in temporibus uniuersalibus distinctis penes accidentia, & non penes materiam, quando non coincidunt sicut non reseruantibus materiam ad unicam criticam expulsionẽ, de utrisq; simul intelligitur: sed in morbis immaterialibus sicut in hecticis non est hoc regimen uniuersale obseruandum Quandoq; enim grossius diætamus in augmẽto, & statu quantum ad multitudinem eius, quod debet in substantiam nutriti conuerti, cum sit in his maior resolutio quàm in principio: licet quo ad unam cibationem grossius cibemus in principio, cum uirtus sit fortior. In ephemeris uero magis cibamus in declinatione regulariter licet in principio aliquando notabiliter cibemus cum corpus propter causam præcedentem est prę ter modum resolutum sicut in ephemera ex fame, ex exercitio & similibus. Et nota quòd licet in omnibus ægritudinibus materialibus in principio, augmento, & statu sit minus de cibo offerendum absolute: & quantum ad id quod cõuertitur in substantiam nutriti: in toto tamen tempore declinationis, & neutralitatis conualescentiæ est plus cibi offerendum, quantum ad id quod conuertitur in substantiam nutriti quàm tempore sanitatis: aliter non reduceretur ad pristinam sanitatem, cum ex ægritudine sit consumptus: & accipio ly toto cathegorice. Similiter credo ex eodem fundamẽto quòd in tempore hecticę sit plus cibandum quantũ ad id quod conuertitur in substãtiam nutriti, quàm in æquali tempore sanitatis ipsius. plus tamẽ una uice est cibi exhibendum cæteris paribus in sanitate, quàm in aliqua ægritudine nisi forte in fame canina. Horum tamẽ oppositum posset defendi tenendo maiorem posse fieri resolutionem in sanis a calore multiplicato in quanto, quàm in febrientibus a calore maiori intensione, & præcipue exercitantis.

Et æstas quidem propter suam resolutionem indiget additione cibationis, & separatione eius. nam virtus non sufficit ad digerendum illud, quod multum est semel. Et quoniam resolutio in ea est per sparsionem: tunc oportet vt cambium sit per sparsionem.

Hic docet conuenientem cibationem, & electionem specierum diætę magis in speciali. Et habet hæc pars quinque partes. In prima docet eligere conuenientem cibationem secundum tempora anni. In secunda secundum species ægtitudinis. In tertia secundum diuersam dispositionem uirtutis. In quarta secundum complexionem. In qninta secundum ætatem. secunda ibi § Er cum intellexeris. § tertia ibi § Et quaudo scis. § quarta ibi § Et de corporibus. § quinta ibi § Et senes quidem. § Prima in quatuor. nam primo ponit cibationem conuenientem in æstate. secundo in hyeme. tertio in autunno. quarto infert generalem indicationem a morbo sumptam ipsam comparando indicationi sumptæ a uirtute. secunda ibi § Et in hyeme. § tertia ibi § Et autunnus quidem. § quarta ibi § Et scias. § In prima parte dicit duo. primum ꝙ æstas propter suam resolutionem.s. magnam a caliditate continentis indiget additione cibationis, ꝙ plus de cibo exhibeatur quàm tempore frigido in quo fit minor resolutio. Secundum est ꝙ indiget separatione eius.i. partitione ita quod pluribus vicibus exhibeatur: & non multum cibi vna uice. Et huius partitionis subdit duas causas. Prima. quia uirtus facta debilis proprer nimiam resolutionem in æstate non sufficeret multũ cibum simul una uice digerere. Secunda, quia in æstate resolutio est per sparsionem, idest continua, aut ualde frequens, oportet quod cambiũ.i. quod restauratur loco deperditi sit per sparsionem.i. continuum, aut ualde frequens: ut in omnibus quo ad multitudinem, & continuitatem, uel frequentiam restaurando proportionetur resolutioni.

Et in hyeme est res econtrario: quoniam propter paruitatem resolutionis eius, non facit indigere cambio multo. Amplius si multum dederit cambium subito erit tolerans ipsum, & fortis apud expulsionem eius.

Hic est canon cibationis in hyeme: & uult quòd econtra fiat .s. quod detur minus de cibo quàm in æstate propter paucitatẽ resolutionis non facientem indigere cambio multo. Vult secundo ꝙ detᷓ cibus in quantitate maiori una uice: quoniam uirtus est fortis cum non sit resoluta sicut in æstate potens multum digerere cibum, qui est cambium resoluti. & est fortis apud expulsionem eius ad membra nutrienda cum est digestus. Aut aliter apud expulsionem eius.s. superfluitatis quæ in digestionem eius resecantur. Aut tertio apud expulsionem eius.i. quando cibus est expulsus per omnes digestiones, stat uirtus constans absq; cibo nouo pluri tempore: quia non ita dissoluit sicut in æstate. Et ex hoc textu aperte liquet plus de cibo esse offerendum in æquali tempore: ut puta in die naturali in æstate quàm in hyeme. Econtra uero in hyeme minus de cibo esse offerendum in æquali tempore: licet in una uice plus exhibẽdum sit. & per cibum hic intellige cibum & potum. nam per utrumq; humidum deperditum est aptum restaurari. Notandum ne contingat error in expositione huius textus quòd resolutio, & restauratio quantum ad dispositiones sunt motus continui. semper enim calor disponit ad resolutionem humidi, & ipsius restaurationem: sed quantum ad resoluta, & restaura-

ta non sunt motus continui: immo hoc modo resolutio & restauratio sunt mutationnes quæ fiunt in instanti. Nam si hoc modo acceptæ essent continuę sequeretur in quacunq; parte tẽporis fore infinita resoluta, & infinita restaurata: & cõsequẽter iu quacunq; parte temporis infinitum resolueretur, & infiitum restauraretur. Qui tamen tenẽt formam substantialem in resolutione depdi successiue, & in restauratione successiue acqri possent defendere ipsas esse motus cõtinuos. Et consequẽter cõcederẽt ꝙ in quacunq; parte tẽporis infinita resoluerentur, & infinita restaurarentur. Ex quibus tamen non sequitur quòd in aliqua parte corporis resolutum, & restauratum sit infinitum. Sed his omissis sequeudo communem opinionem dicamus de intentione Auicen. in hoc textu quòd plura sunt resoluta, & pluta sunr restaurata in æstate quàm in hyeme: & hoc est quod dixit per sparsionem.

Et autumnus quidem est tempus malum: et propter hoc oportet vt subtilietur in eo inter conseruationem virtutis, et inter superationẽ materiæ, et spargere paulatĩ in eo est melius et prorsus spargere cum debilitate virtutis est melius ægro.

Nunc ponit diætam conuenientem in autumno dicens, ꝙ autumnus est tempus malum. similatur. n. morbo de corruptione humorum: propterea oporter ut subtilietur in eo inter conseruationem virtutis, & superationem materiæ. i. quòd taliter ordinetur diæta quòd uirtus conseruetur, & materia superetur. Et spargere paulatim. i. cibum partiri parũ pro uice exhibendo est melius in eo, ut uirtus debilis in autumno saltem in comparatione ad hyemem, & uer possit bene digerere, ne materia multiplicetur. & concludit quòd partiri cibum quando uirtus est debilis melius est ægro, cum uirtus debilis non possit multum cibum una uice sumptum digerere: & quia cum male digeritur suggerit materiam morbo.

Et scias quòd si non esset illud quod pertinet virtuti, esset magis necessarium, vt subtiliaretur cibus vltima subtilatione: sed virtus non suffert illud, et deficit: et cum deficit non valet curatio. Curans enim sicut sciuisti, est virtus, nõ medicus: quoniam medicus facit peruenire instrumenta ad virtutem.

In parte ista infert diætam a morbo sumptam ipsam diætę a virtute sumptę comparando. Et dicit quòd si non esset illud quod pertinet uirtuti, esset melius quòd subtiliaretur cibus ultima subtiliatione, quæ est nihil dare: sed uirtus non suffert illud, & deficit. & cum deficit non ualet curatio. Curans. n. ut sciuisti est uirtus non medicus. s. principaliter. facit. n. medicus instrumenta peruenire ad uirtutem. Est itaq; virtus agens principale: medicus uero minister, & subseruiens. porrigit. n. instrumenta uirtuti. iuxta illud Gal. tertio techni iuxta principium. Omnium quidem natura operatrix: medicus uero minister. Sed hoc est uerum non semper: sed utplurimum. Nam inurendo, suendo, secando carnem mortuam, auferendo, membra dislocata, aut fracta ad loca sua reducendo medicus est principale agens iuxta illud Gal. quarto de ingenio sanitatis. Carnem quidem solidare, & creare actione naturæ fiunt: medicinæ enim in his nihil agunt, nisi quòd ea quæ naturã impediũt expellũt. Amputare uero carnẽ, & incẽdere nõ actione naturæ fiunt: sed cum medicinis fortiter exiccantibus.

Dubitatur utrum dicta Auicen. in cibando æstate hyeme, & autumno contineant ueritatem. Pro solutione dubij præmittendum quòd corpora regenda sunt duplicia: quædam robusta siue merito complexionis, siue merito ætatis: & hæc sunt apta tempore frigido fortificari per antiparistasim, & tempore calido debilitari propter nimiam resolutionem: quædam uero sunt debilia quæ opposito modo se habent. Secundo præmittendum quòd licet dicta Auicen. possint uerificari in corporibus sanis & ægris: intentio tamen Auiceu. est in parte præsenti regere corpora ægra, & proprie febrientia febre putrida. Tertio præmittendum quòd per cibum aliquando intelligimus cibum proprie sumprum distinctum contra potum: & hic non potest deglutiri sine masticatione. Quandoq; uero accipimus cibum communiter pro quocuuq; apro nutrire corpus: siue masticatione egeat ad hoc vt possit deglutiri: siue possit deglutiri sine masticatione.

Quibus sic præmissis sit hæc prima conclusio. accipiendo cibum proprie in corporibus robustis tota summa cibationis hyemalis deber esse maior quàm tota summa cibationis æstiuæ. Ista conclusio est de intentione Rabi prima aphor. commento. 17. Quibus semel aut bis. dum dicit: æstas est tempus in quo cibus debet dari pluribus uicibus, & minoris quantitatis, de quocunq; comedat iu omnibus uicibus. Secundo corpus æstate habet humores corruptos. igitur minus de cibo est exhibendum. consequentia tener: quia non pura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. Tertio uirtus pro recompensatione resoluti est fortior in hyeme, quàm in estate. ergo plus de cibo est dandum iu hyeme quàm in estate. assumptum est de intentione omnium auctorum. & consequentia probatur: quia cæteris paribus plus de cibo dandum est in habentibus fortiorem digestiuam. & ideo uidemus carnosum corpus in hyeme impinguari, in æstate uero macrefieri. Et confirmatur quia cibus magnum nocumentum afferret: si non posset conuenienter digeri: melius autem, & in maiori quantitate digereretur in hyeme, quàm in æstate uirtute existente fortiori in tota hyeme, quàm in rota æstate. Præterea. Oportet in hyeme multum habere de sanguine, & spiritu ut corpus a frigore defendatur. Et pro conclusione hac est experientia Gentilis in solutione huius dubij. Secunda conclusio. potus debet esse maior æstate quàm hyeme. Pro hac est experientia, & auctoritas Rasis. 17. continentis. capitulo de aere dum dicit. Aestate utere cibis humidis: & uinum sit multum, bene limphatum. Præterea. Maior est indigentia humidi roridi æstate quàm hyeme: cuius signum est sitis maior æstate quàm hyeme: nec etiam solum propter humidi recompensam cõuenit maior potus: sed propter refrigerare calidum intensum calore æstiuo. Tertia conclusio. accipiendo cibum communiter plus de cibo offerendum est in tota æstaste quàm in tota hyeme. Hanc conclusionem uult Auicen. in litera nisi uelimus peruertere rextum eius. Et pro hac est ratio sua: quia multo maior est resolutio in æstate tota, quàm in tota hyeme. Nec obstar fortitudo virtutis maior in hyeme quàm in æstate: quia ea quæ sunt liquida a virtute etiam debili facile transmutantur. Quarta conclusio in corporibus debilibus quæ fortificantur æstate & debilitantur hyeme plus de cibo & potu, & frequentius est offerendum in æstate quàm in hyemę. conclusio manifesta est: quia resolutio est maior & uirtus nutritiua est fortior æstate, quàm hyeme. Quinta conclusio, licet secundum plurimum in corporibus robustis ægris sit plus de cibo exhibendum tempore hyemis quàm æstatis. aliquando tamen in ægritudine peracuta est plus de cibo exhibendum in æstate, quàm hyeme. Prima pars est manifesta cum secundum plurimum morbi sint magis chronici tempore hyemis quàm æstatis, in quibus grossius est cibandum. Sed secunda probatur: quia quandoq; in ægritudine peracuta terminanda critice iu tertia die nihil cibi dabimus in hyeme: quia virtus est fortis potens tolerare absq; cibo, quæ tamen in æstate non poterit tolerare cum merito æstatis uirtus sit debilior. Et ex isto fundamento tenendum est quòd frequenter in corporibus robustis aliorum paritate supposita ex parte morbi, & reliquorum est grossius diætandum in æstate quàm hyeme: quia in æstate virtus est debilior quàm in hyeme quæ indicat de maiori cibi oblatione, licet minus pro uice sit exhibendum.

Et nota quòd Auicen. in hoc capitulo nullam fecit mentionem de cibatione cõuenienti in uere: quia uoluit eius cibationem debere intelligi per cibationes aliorum temporũ. Indicatione. n. sumpta a uirtute plus de cibo est exhibendum in una uice in hyeme, quàm in uere, & in uere quàm in autumno & in autumno quàm in æstate. pluribus tñ uicibus exhibendus est cibus in æstate quàm in autũno, & in autumno quàm in uere & in uere quàm in hyeme. tota tñ summa cibi distincta cõtra potum debet esse maior in hyeme ꝙ̃ in uere: in uere quàm in autumno, & iu autumno quàm iu ęstate. Sed summa potus se hẽt ęcõtra. Accipiẽdo uero cibũ ut est cõis ad cibũ ꝓprie sumptũ & ad potũ: maior summa offerenda est in æstate quàm in autũno: & in autũno quàm in uere, & in uere quàm in hyeme. Et hæc oĩa ex iam dictis facile pñt ꝑsuaderi. Et hæc uera sunt in corporibus naturalr̃ robustis in debilibus uero in multis se hñt res ecõtra. Dixi supius indicatione sumpta a uirtute: q̃a indicatione sumpta a repletione quæ in multis est in uere: & a corruptione humorũ quæ in multis est in autumno cum uer assimiletur

tur morbo de repletione : & autumnus morbo de corruptione humorum, multoties oporteret cibare subtilius in uere, & autumno, quàm in æstate. Et hoc dubium sit hoc modo breuiter expeditum. longiores enim sermones dimitto dominis theoricis.

Et cum intellexeris hoc, tunc oportebit ut consideres. nam si ægritudo fuerit ualde acuta, et illud est ut sit status eius propinquus: & extimaueris quòd uirtus non deficiet in hoc tempore, quod est inter principium eius usque ad statum eius, alleuiabis occupatiõem a uirtute, et incitabis eã super materiam: & non facias eam occupari in cibo spisso: immo subtilia regimen statim cum dimißione cibi omnino, & proprie in die crisis.

In parte ista docet eligere species diætæ secundum diuersitates ægritudinum penes chronicitatem, & acuitatem ipsarum. secundo docet regimen diætandi gradatim. secunda ibi §Verum est tibi necessarium.§ Prima in tres. primo ponit regimen per diætam in febre valde acuta. secundo in febre acuta absolute. tertio in chronica. secunda ibi §Et si uideris.§ tertia ibi§ Et si uideris ægritudinem chronicam.§ In prima parte Auic. vult istam conclusionem. in febre valde acuta habente statum propinquum constante uirtute non ingrossetur: immo subtilietur regimen: & omnis auferatur cibus, & proprie in die crisis. Conclusio arguitur sic. natura non debet occupari in digerendo cibum spissum: immo incitari supra materiã. ergo conclo uera. Veniendo ergo ad literam dicit Aui. cum intellexeris hæc. s. quæ dicta sunt in parte perlecta. s. de speciebus diætæ, & quod nisi esset respectus ad uirtutem subtiliaremus ultime. Oportet considerare maneriem ægritudinis quæ si fuerit valde acuta habens statum propinquum, te existimante non deficere uirtutem in hoc tẽpore, quod est a principio usq; ad statum, alleuia uirtutem ne occupetur supra cibũ spissum: immo supra materiam febris. quare subtilia regimen saltem in die crisis omnino dimittendo cibum. quasi d. ꝙ aliquid subtile posset exhiberi in principio, aut in augumento sicut parum uini granatorũ, aut parũ aquę hordei subtilis: sed nihil in statu.

Et si videris ægritudinem acutam non ualde, immo acutam absolute: tunc oportebit ut subtilies regimen non in ultimo, nisi apud statum in die crisis proprie, nisi propter causam maximam.

In parte ista dicit Auic. primum. Si cognoueris ægritudinem acutam non ualde: immo ęgritudinem acutam absolute: quæ. s. terminanda sit a quarto usq; ad decimum quartum: tunc oportebit ut subtiles regimen non in ultimo: quod est nihil dare. Secundo dicit, quòd non subtiliare regimen in ultimo est obseruandum nisi apud statum. i. in statu & proprie in die crisis. nam tunc est ultimo subtiliandum. Tertio dicit nisi propter causam maximam. s. propter manifestam debilitatem uirtutis. neque in statu, neque hora crisis est ultime subtiliandum: immo accidentibus uirtutem dissoluentibus ilico dandus est cibus. prima aphorismorum.

Et si uideris ægritudinem chronicam, aut propinquã chronicæ, non subtilies regimen. uirtus enim non saluabitur usque ad statum cum subtiliatione regiminis.

In hac parte dicit duo. Primum si uideris. i. cognoueris ægritudinem chronicam. i. temporalem terminandam ultra quadragesimum: aut propinquã chronicæ. s. tropicam quæ terminatur in decimoquarto exclusiue usq; ad quadragesimũ inclusiue, non subtilies regimen. Secundo reddens causam dicit: quia uirtus non saluabitur usque ad statum cum subtiliatione regiminis.

Verum est tibi necessarium cum hoc in omnibus speciebus: ut sit principium tui regiminis großius: & postremum tui regiminis perueniens ad statum subtilius, et gradatim procedas in eo quod est inter illa: ita ut uirtus sit conseruata usque prope statum: tunc enim intende super materiam: et non sis occupatus in alio.

In parte illa ponit gradatim processum in regimine ꝑ diætam: & intendit istam conclusionem. In omni specie febris debes a principio grosius diætare. secundo in statu subtilius: & in spatio inter principium & statum debes gradatim procedere continue subtilius diætando. conclusio arguitur sic. Taliter debet infirmus a principio diætari, ut uirtus conseruetur usque ad statum: & taliter in statu ut sit intenta materię & non occupata. igitur in principio est grosius diætãdum, & in statu subtilius, & in tẽpore medio gradatim a grosiori ad subtilius procedendum. tenet consequentia, & partes antecedẽtis sunt satis manifestæ intelligenti terminos.

Dubitatur circa has partes. vtrum contineant veritatẽ: sed circa regimen primum ab Aui. positum hic non oportet aliud inquirere: superius enim sufficienter in hoc capitulo disputatum fuit. An si dabilis febris peracuta in qua nullus competat cibus: sufficiunt quæ dicta sunt in determinatiõe huius quæstionis. Pro notitia huius, & aliorum regiminum est sciendum de intentione Gal. primo, & tertio prognosticorum: & tertio de criticis. ꝙ ægritudinum quædam sunt peracutæ: quarum finis est usq; ad quartum diem inclusiue. Quædam acutæ absolute: quarum finis est a quarto exclusiue usque ad decimumquartum inclusiue. Quædam tropicæ: quarum finis est a decimoquarto exclusiue, usq; ad. 40. inclusiue. quædam chronicę: quarũ terminus est a quadragesimo die exclusiue supra. Et de his duabus ultimis speciebus determinat simul in ultimo regimine. In peracutis uero conuenit tenuissima diæta, quæ est nihil dare usq; ad quartũ diem, si fuerit uirtus tolerãs. Sed dixi in determinatione dubij illius ꝙ tempore nostro in quo homines sunt assueti grosius diætari quàm tẽpore Hip. tutius est aliquid dari in principio, aut in augmento: sicut parum aquæ hordei, aut iuleb, aut uini granatorum. rationes uide in dubio illo: & hoc innuit Auic. in textu. Si uero ægritudo fuerit absolute acuta, detur in principio ptisana hordeacea, uel panata subtilis absq; uino, ouis, carnibus, & similibus quæ declinant ad diætam grossam: in augmento detur ptisana, aut panata subtilior, aut ratione quantitatis, aut quia sit minus de pane, aut farina, & similia his in genere subtilis diætæ. Sed tempore nostro esset melius, ut huiusmodi decoquerentur in brodio pulli parui, & similium. Sed in statu nihil detur, & proprie in hora crisis: sed tempore nostro concedatur aliquid aquæ hordei, aut iuleb, aut uini granatorum & similium. Si uero ægritudo fuerit chronica, aut propinqua chronicæ sicut tropica, concedatur grosior diæta, sicut panata cum pullo: & in augmento panata cũ paucioribus carnibus, aut magis subtilibus. sed in statu sola panata, aut ptisana hordeacea absq; carnibus: & posset concedi in regione nostra aliquid uini cum apparet digestio in principio, & in augmento, & in statu minus: & hæc omnia intelliguntur in cura regulari, & in regimine uniuersali quod ordinetur in relatione ad statũ quia cura coacta oportet aliquando dare uinũ, aquã carnis in statu, & hora crisis. Item in regimine particulari propter multitudinẽ materiæ oportet aliquando attenuare diætam in ęgritudine chronica, quousq; minorata sit plenitudo, & postea ingrossare minorata plenitudine: & postea subtiliando procedere usque ad statum inclusiue, & proprie in hora crisis. Similiter in regimine tentatiuo cum ignoremus ægritudinem, oportet ab ipso initio atenuare, ut uirtus non occupata a cibo, uel manifestet eam, uel superet ipsam ut statim dicetur: & etiam dictum fuit superius in curatione uniuersali febrium. Et hic nota exemplũ Halyabatis tertio practicæ qui assimilat ægrũ peregrino: ægritudinẽ peregrinatiõi siue uiæ: diætã expẽsis. peregrin⁹. n. si peregrinatio sit longa defert secum multum pecuniæ ne deficiat in uia. sin uero breuissima: non opus est ut secum deferat aliquid pecuniæ. si uero media sit, mediocriter secum deferat de pecunia. Et hic nota ꝙ penes Aui. & alios auctores illa diæta dicitur subtilis quæ parum nutrit: illa grossa quæ multũ nutrit: illa mediocris quæ mediocriter nutrit: siue hęc perueniant merito quantitatis, siue merito qualitatis: hæ uero mensurantur in relatione ad diætam conuenientem sibi sano. Item nota ꝙ in tempore isto cum sit mentio de temporibus intelligitur de ipsis uniuersalibus distinctis penes accidentia. Sed quomodo diætandum sit in tẽporibus particularibus dicetur inferius. Est enim si necessitas cogat exhibendus cibus potius in declinatione: deinde in augmento. postea deterius in statu: pessimum in principio particulari in morbis materialibus. & hæc ueritatem continet ẽm plurimum.

Aegritudinũ plurimę differentiæ.

Quomodo æger peregrino assimiletur.

Diæta subtilis & grossa.

Et quando ſcis quòd virtus eſt fortis: tunc fortaſſe neceſſarium facit diſpoſitio, vt ſit contentus iuleb ſolo: & ſi non plus ſaltem hebdomada vna: & proprie in febribus apoſtematum: quòd ſi timueris debilitatem ſis contentus aqua hordei.

In parte præſenti docet eligere diuerſas ſpecies diætæ ſecũdum diuerſas diſpoſitiones virtutis: & duo facit. Primo ponit duos canones. ſecundo remouet errorem quendam. ſecunda ibi ⸗Et illius quidem qui exiſtimauit.⸗ Prima in duas. nam primo docet qualiter diętandum ſit cognita ægritudine, & diſpoſitione virtutis. In ſecunda qualiter diætandum ſit incognita ægritudine. ſecũda ibi ⸗Et cũ ambigua.⸗ In prima parte dicit duo. Primum quando ſcis quòd uirtus eſt fortis: tunc fortaſſe diſpoſitio. i. ægritudo facit neceſſarium. i. eſſe ualde vtile, & conueniens ut ſis contentus iuleb ſolo ſaltem hebdomada vna, & proprie in febribus apoſtematum. Secundo dicit ꝙ ſi timueris debilitatem ſis contentus aqua hordei quæ eſt nutribilior iuleb. Notandum primo quòd per iuleb debes intelligere ſyrupum ſimplicem factum ex aqua & zuccaro: uel addita aliqua parte aquæ roſatæ. vt vult Ioannes ſerapionis in ſeptimo breuiarij: & eſt a græco inlem. Et certum eſt quòd ſi debet eſſe minus nutritiuum aqua hordei: oportet, ꝙ ſit in eius compoſitione parum xuc. & multum aquæ. niſi forte per aquam hordei intelligeremus ptiſanam: & certe noſtro tempore non debemus eſſe contenti ſolo iuleb, aut aqua hordei, ſed dabimus ptiſanã. Non credamus tamen ſicut dicit Gẽtilis ꝙ Auic. fuerit ita inſciens quòd in magnis caſibus uirtutis ſuccurrat cum aqua hordei: immo cum vino, & aqua carnis vt apparet vndecima tertij. Sed intentio ſua fuit vt ualde tenuiter dietemus: modo virtus non cadat. Secundo notandum ꝙ maxime in febribus apoſtematũ debemus attenuare regimen, vt materia diuertatur a fluxu ad partẽ apoſtematam, facto corpore auaro propter cibi abſtinentiam. unde in apoſtemate inteſtini recti facit Auicen. ieiunare duobus diebus tertio canone. fen decima.

Et cum ambigua ſit tibi diſpoſitio in ægritudine, & non cognoſcis eam: tunc vt declines ad ſubtiliationẽ eſt melius, quàm vt declines ad additionẽ, te obſeruante virtutem, et tolerãtiã.

Hic ponit ſecundum canonem dicens. quando non cognoſcis ægritudinem eſt melius ut declines ad tenuitatem diætæ quàm ingroſſationem, te tamen obſeruante virtutem, & tolerantiam eius. i. quanto tempore iudicio æſtimatiuo poteſt tolerare hanc ſubtiliationem, vt non magis ſubtilies quàm virtus poſsit tolerare.

Contra. minus nocumentum eſt declinare ad diætam groſſiorem quàm oportet, quàm ad ſubtiliorem quàm oportet. igitur te ignorante ægritudinem, & durationem eius eſt tutius declinare ad ingroſſandum diætam, quàm ad ſubtiliandum. tenet conſequentia: quia in rebus dubijs pars tutior & minus malum eſt eligendum. Sed antecedens eſt Hip. prima apho. Omne. n. peccatum quodcunq; ſit magnum, magis ſit in tenuibus, quàm in groſſioribus diætis. Præterea. Si ſpeciem ægritudinis ignoro, multo magis ignorabo durationem eius: cum valde difficilius cognita ſit duratio ægritudinis quàm ſpecies eius. & conſequẽter nullo pacto conſeruare potero virtutem neque tolerantiam eius. i. quanto tempore poſsit tolerare. Præterea. Inſurgit dubium quanta debet eſſe huiuſmodi ſubtilitas diætæ: debet ne eſſe tenuiſsima, aut magis appropinquare mediæ. Ad hoc dicendum eſt quòd hic canon eſt ad faciendum nos deuenire in notitiam ægritudinis ignoratæ. hoc aũt melius ſit cum natura non occupata cibo ſe totam conuertit contra ægritudinem: quia aut ſuperat, aut manifeſtat eam. Ad primam igitur rationem dicitur ꝙ licet ſit maius malum declinare ad dietam ſubtiliorem, quàm groſsiorẽ quàm oportet. Attamen hic timor maioris mali eligitur vt veniamus in notitiam ægritudinis, cuius cognitio præeligitur timori illius maioris mali. Ad ſecundum dicitur quòd licet tempus tolerantiæ adæquate ſciri non poſsit: tamen per uirtutem præſentẽ aliquam habeo coniecturam de tolerantia virtutis: etiam quotidie tangendo pulſum, conſiderando virtutem vitalẽ, animalẽ, & naturalẽ, tenorẽ virtutis, an perduret, an manifeſte deficiat. Ad tertium dicitur quòd medicus habet aliquam coniecturam de duratione ægritudinis: dato quòd non cognoſcat ſpeciem ægritudinis quæ coniectura ſumitur a tempore anni: a complexione: a modo paroxyſmandi, & pulſu, & reliquis de quibus actum eſt prima quarti. cap. 4. & ſecundum coniecturam illam longitudinis, aut breuitatis diætat. Sed pone ꝙ nullã habeas penitus de ægritudine notitiam: ſicut idiota, tunc melius eſt vt ordines diætam mediam. ſ. panem lotum, vel ptiſanam hordeaceam tempore noſtro in brodio pulli. ſic. n. minus poſſes errare quàm ſi ordinares aliquam extremam diætam, cum medium minus diſtet ab extremis, quàm extrema inter ſe.

Et illius quidem qui exiſtimauit, quòd cibatio & confortatio in febre acuta eſt melior: quoniam non eſt intentio in digeſtione, & in euacuatione, cum volueris vt faciat id natura, aut non faciat: errorem iam te ſcire feci: immo quando times caſum virtutis, tunc cibatio eſt melior.

In parte præſenti Auic. dicit duo. Primum quòd ſuperius fecit te ſcire errorem illius ſcilicet Raſis qui exiſtimauit quòd cibatio, & confortatio in febre acuta ſupple pendente a materia ſubtilli eſt melior. quoniam non eſt intentio digeſtioni cũ materia ſubtilis ſecundum ipſum ſit digeſta. Et pro ſed, eſt intentio in euacuatione cum volueris vt faciat eam natura: aut volueris quòd non faciat eam natura, ſed ars, cum tẽpore euacuationis oporteat quòd uirtus ſit fortis propterea cibo eſt cõfortanda. Dicit ſecundo. immo quando times caſum virtutis tunc cibatio eſt melior: & non eſt melior, cum euacuatio eſt facienda, niſi forte ipſa deficiat. Notandum quòd Auic. fecit errorem huius Raſis ſciri. ſ. in præcedenti capitulo vbi oſtendit materiam ſubtilem indigere digeſtione. & fecit etiam te ſcire errorem eius, aut alterius circa euacuationem in hoc capitulo illo. §. Et de illis quæ ſignificant ſubtiliationem eſt neceſsitas phlebotomiæ aut ſolutionis ventris. Cum enim adeſt neceſsitas euacuationis oportet prius abſoluere neceſsitatem illam: poſtea cibare: niſi timeamus, caſum uirtutis uel uirtutem defecturam.

Et de corporibus ſunt corpora cholerica, quæ requirunt regimen diuerſum ab illo, quod diximus: et proprie quando ſunt aſſueta commeſtioni plurimæ. ipſi enim cum non cibantur ſaltem in ipſo principio febris: immo in hora, quæ eſt prauior ea, & eſt hora ſtatus, non vacuæ ſunt diſpoſitiones eorum a duabus rebus, quoniam cum ipſi ſint debilium virtutum ſuperuenit eis ſyncopis, & moriuntur in paroxiſmo: & ſi ſunt fortium virtutum cadunt in extenuationem, & apparent ſuper eos ſigna ariditatis, & ex minoratione naſi, & profundatione oculorum: & quòd tempora ſunt depreſſa. & fortaſſe ſuperuenit eis ſyncopis ante illud, propter id quod effunditur ad ſtomachos eorum de cholera mordicatiua.

In parte præſenti docet diuerſum modum diætandi ſecundũ diuerſitatem complexionum, & quaſdam diſpoſitiones particulares. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima parte ponit canonem ſpecialem indicando de ſpeciali corporis cõplexione. In ſecunda parte ponit canonem indicando ab aptitudine reſolutionis. In tertia Auic. ſummat naturales diſpoſitiones propter quas oportet diuerſificare cibationes ab eo quod dictum eſt. in quarta parte explicat quaſdã diſpoſitiones præternaturales, ſiue accidentia quædam propter quæ oportet variare cibationẽ: & explicat modos cibationum hic conuenientium. ibi ſecunda ⸗Et ſunt de hominibus.⸗ ibi tertia ⸗Et oĩs cuius calor.⸗ ibi quarta ⸗Et de eis ſunt quibus.⸗ In prima parte Auic. uult iſtam cõcluſionem. corpora cholerica & proprie ſolita comedere multum requirunt regimen diuerſum a prædicto regimine. Concluſio arguitur ſic. Iſta ſunt cibanda in principio, & ſtatu paroxiſmorum. ergo concluſio vera. tenet conſequentia. probatur antecedens: quia ſi non cibantur in principio & ſtatu. uel ſuperuenit ſyncopis, & moriuntur in paroxyſmis: uel ſit fortis eorum extenuatio, & ſigna ariditatis: vt minoratio naſi, & profundatio oculorum. ergo ſunt cibanda in principio & ſtatu paroxyſmi. Veniendo ergo ad literam dicit quòd de corporibus ſunt quædam corpora cholerica, quæ requirunt regimen diuerſum ab eo quod diximus: & proprie quãdo ſunt aſſueta comeſtioni plurimæ. ipſa. n. cum non cibantur in principio. ſ. paroxyſmi, aut in hora quæ eſt prauior ea. ſ. hora ſtatus: non vacuæ ſunt eorũ diſpoſitiones a duabus reb⁹. i.

incurrunt

incurrunt alterum duorum. Nam si sunt debilium uirtutum naturaliter scilicet pauci spiritus & sanguinis superuenit eis syncopis & moriuntur in paroxysmo. Et si sunt fortium uirtutum cadunt in extenuationem, & apparent supra eos signa ariditatis ex minoratione nasi, & profundatione oculorum & quòd tẽpora sunt depressa idest priuata suis tumoribus naturalibus: & fortasse superuenit eis syncopis ante, idest ante hanc extenuationem, propter illud quod effunditur ad stomachos eorũ de cholera mordicatiua, & cæteris.

Dubitatur utrum corpora cholerica indigeant contrario regimine ei quod diximus scilicet quòd sint cibanda in principio, & statu paroxysmi. Et arguitur ꝙ non; quia multa sunt talia. & sic in multis esset hoc regimen obseruandum; cum tamẽ Auicen. iubeat raro hoc regimen fieri. Secundo complexio sicca indiget conseruari cum siccis: sicut humida humidis, unde diæta humida confert infantibus, & grassis. ergo non debẽt ista corpora sicca cibo humectari. Præterea. Dicit hoc regimen esse obseruandum quando hæc corpora sunt assueta plurimæ comestioni. Sed contra hoc est Galenus primo regiminis acutorum. cap. 4. ubi ponens duo exempla ponit illum cuius uult regimen attenuare cõsuetum plurimæ comestioni. Et uidetur conueniens. quia plurima comestio est signum plurimæ repletionis; & ubi est plurima repletio, conuenit minus cibare.

Dicendum pro solutione dubij quòd corpora, de quibus est hic sermo, sunt exuberantia multa cholera calida & sicca macria utentia in uita sua multo exercitio & parum dormientia: & de his est iuuenis de quo loquitur Galenus. 8. therapeuti. cap. 3. & in lib. de causis procatarticis; cap. 2. Non ergo sunt omnia corpora cholerica sed quædam: quod patet ex modo loquendi Auice. Non enim dixit corpora cholerica; sed de corporibus: quasi dicat, aliqua sunt regenda regimine contrario ei quod suprascriptum est. debent enim cibari in principio paroxysmi, in statu paroxysmi & parum ante initium: & quandocunque fuerint incibati ne syncopizẽt in paroxismo, & moriantur subito: aut si releuentur a syncopi incurrant extenuationem, & faciem tornatilem, qualis descripta est ab Hip. primo prognosticorum. Si tamen esset possibile expectare declinationem paroxysmi esset præstantius. & ex his patet solutio ad rationem primam. Ad secundam dicendum quòd hoc accidẽs quod timetur, præiudicat naturali complexioni. Vel melius dic quòd non omnia corpora sunt conseruanda cum similibus, sed solummodo corpora inculpate sana: immo huiusmodi sunt potius præseruanda eum contrarijs prohibentibus ulteriorem lapsum cum semper prona sint in siccitatem, & arefactionem. Ad tertiam dicendum quòd aliquis est homo assuetus multo cibo indigens illo propter plurimam eius resolutionem, & hæc non impinguantur neç habent fęcem plurimam: & de isto loquitur Auice. decimatertia tertij. cap. de significationibus dispositionum stomachi: & de hoc est sermo hic. Aliquis est assuetus multo cibo non indigens eo qui eo repletur, & fastiditur habẽs multitudinem fæcum & constituitur in dispositione neutra: & huic conuenit in feb. minoratio cibi. & de hoc loquitur Galenus primo regiminis acutorum. Aliter dicitur quòd cõsuetudo multi cibi, aut est diu assueta ante morbum: & hæc est illa de qua loquitur hic Auic. Alia uero parui temporis ante febrem, & de hac loquitur Gale. loco supra allegato, & forte hic responsio coincidit cum prima. Notandum quòd in hac parte reperitur duplex litera, una est purior: altera prauior, si dicat purior textus est clarus in hora enim status calor est purior, praua intensior & nõ admixtus frigiditati cui frequẽter est admixtus in principio. Si uero dicat prauior potest dupliciter intelligi. uno modo ad resoluendum, & corpus extenuandum: & est sensus literæ clarus. Alio modo quo ad cibum & dicunt communiter quòd nocumentum cibationis est maius intensiue in statu paroxysmi, sed nocumentum cibationis in principio paroxysmi est maius extensiue: quia in statu calor est intensior; & cibus addit in calorem, sed nocumentum cibationis in principio paroxysmi est maius extensiue: quia nocumentum eius extenditur ad omnia tempora paroxysmi sequentia. Ego autem credo nocumentum cibationis in principio paroxysmi non solum esse maius extẽsiue: sed secundum plurimum esse maius intensiue; cum intensiora fiant nocumenta, & pauca iuuamenta. Nocent enim suffocando calorem innatũ, coarctãdo magis pulsum, & pauca est tunc indigẽtia cibi cum corpus nondum sit exiccatum, & resolutũ. Item prolongatur principium, & cætera tempora, & mors potest ita accidere in principio per uiam suffocationis: sicut in statu per uiam resolutionis; sed in statu nocet quia forte prolongat statum & declinationem: licet forte prouocando sudorẽ qui forte non prouocaretur sine cibo; possit esse causa abbreuiationis eorum. Item facit aliqualiter excrescere calorem: sed multa iuuamenta facit humectando & restaurando corpus exiccatum, & resolutum. Credo itaq; intelligendũ esse quòd status est hora prauior quo ad corporis exiccationẽ non quo ad cibationem. & maxime in his corporibus de quibus hic loquitur: in quibus potest accidere syncopis, & mors subita per uiam resolutionis. Et non solum status est prauior hora ad occidendum per viam resolutionis quàm principium immo declinatio paroxysmi est prauior hora quàm principiũ ad occidendum per uiam resolutionis tertio de crisi. cap. tertio & secunda quarti capitulo de horis, & speciebus mortis. Et si quæratur in quo tempore est melius cibare hæc corpora quæ syncopizant in paroxysmis, & quãdoq; subito moriuntur. Dicendum quòd syncopis potest accidere his corporibus dupliciter, uno modo ex defluxu choleræ ad hos stomachi: & hoc magis accidit in principio paroxysmi. Aliomodo per viã resolutionis: & hoc magis accidit in statu. Dicendum igitur ꝙ si accidat syncopis solum ex defluxu choleræ ad stomachũ, melius est cibare parum ante principium cum aliquo styptico frigido, sicut cum pane infuso in uino granatorum, ut stomachus confortatus a se choleram repellat: aut si ueniret ad stomachum facile possit uomi. Sed in his qui syncopizãt propter resolutionem, aut utroque modo, debemus in principio, uel parum ante principium, & etiam in statu si non possit expectare usque ad declinationem; sed in principio, uel parum ante principium cum cibo iam dicto. & forte si panis esset infusus in uino styptico esset præstantius. In statu autem cum aliquo resumptiuo: sicut cum aqua carnis, uino, & similibus: si non potest expectare declinatiooem. hæc enim cura est coacta.

Et sunt de hominibus quidam, qui sunt exuberantis carnis: sed cũ abscinditur ab eis cibus debilitantur, et extenuationem incurrunt. quare non tolerant prohibitionem cibi.

In parte præsenti ponit quendam canonem cibationis diuersæ a communi consuetudine cibationis ægrorum. Et dicit quòd de hominibus sunt quidam exuberantis carnis a quibus cum cibus abscinditur in paroxysmo debilitãtur, & extenuantur; quare non tolerant prohibitionem cibi. Notandum ꝙ corpora huiusmodi sanguinea, carnosa sunt duplicia. quædam enim sunt densa in poris suis, & hebentia humidum spissum, & ratione huius noo facile resolubilia: licet habeant multum de calore faciente ad resolutionem. & hæc facile tolerant famẽ apud Gale. nono. Therapeutice. Quædam autem sunt rara in poris suis & habentia humidum non spissum; & hęc sunt facile resolubilia: & cum patiuntur famem extenuationem incurrũt & sunt cibanda in paroxysmo: & proprie in statu quando prolongatur.

Et omnis cuius calor inatus fortis est valde, aut plurimus, aut calor innatus est valde debilis, non potest dimittere cibũ.

In parte præsenti Auicen. sumit causas cibationis diuersæ a communi cibatione ægrorum dicens: quòd omnis cuius calor innatus est fortis ualde idest intensus: aut siccitati coniunctus: aut utroque modo: sicut in corporibus cholericis de quibus supra. Nam per hæc duo calor fit acutior notabiliter resoluens: & plurimus idest cum magna multitudine caloris sequente multitudinem subiecti proprij: sicut in sanguineis: de quibus supra, & in infantibus. Aut calor innatus ualde debilis; quia remissus & paucus: sicut in corporibus exanguibus priuatis calore: necnon spiritibus, aut merito complexionis aut merito ætatis: sicut decrepiti non possunt dimittere cibũ. sunt enim in paroxysmo cibandi.

Contra. contrarium dispositionum regimina debent esse cõtraria. ergo si unus istorum non tolerat abstinẽtiam, alter tolerabit eam. Præterea. Calor innatus valde debilis parum resoluit. ergo tolerat abstinentiam. tertio calor multus ostendit

multam

multam copiam sanguinis:& talis tolerat abstinentiam. Ad primum dicendum ꝙ contrariarũ dispositionum in eo ꝙ sunt contrariæ cõtraria debent esse regimina. & hoc modo quia calor paucus,& calor multus sunt contrarij: quia paucus parum resoluit,& parum potest digerere. multus multum resoluit,& multum potest digerere:indigent regimine cõtrario.s.paucus pauco cibo pro vice:sicut in decrepitis,& exanguibus:& multus multo cibo pro vice: sicut in infantibus,& sanguineis: sed in illo in quo cõueniũt,indigent simili regimine: conueniunt enim in hoc ꝙ vterq; est paratus extinctioni,vnus propter nimiam resolutionem:alius propter paucitatem humidi: vnde nisi cito subueniatur extiuguitur. Exemplũ habetis in lucerna habente multum de oleo: sed papyrum magnum cum multo igne multum de oleo consumente.hæc enim exigit multum oleum & frequenter. Si autem lucerua habeat valde modicũ de oleo,& papyrum paruum cum parua flamma exigeret paucum oleum,sed frequenter:sic est de cibo in corporibus multi & pauci caloris:& ex his patet solutio ad rationes alias.

Et de eis sunt quibus accidit dolor,& læsio in stomacho,& dolor capitis propter communitatem,& isti sunt de hoc genere. Et istis fortasse sufficit aqua hordei,& fortasse egent vt misceat succum granatorum,& similia illi, vt confortetur os stomachi. Et quandoq; est nobis necessarium vt faciamus eos vomere cum facilitate ante cibum. Et in plurimis istorum si debilitantur:& proprie si superuenit eis syncopis:causa nõ est vehementia debilitatis:immo effusio materiei ad os stomachi. Cum ergo sumunt in potu syrupum acetosum permixtũ cum aqua calida multa: aut vinum permixtum cum aqua multa, euomunt in vomitu humores cholericos,& virtus eorum fit fortis. Cũq; cibantur aliquo robub stypticorum,sedantur.

In hac parte Auic. explicat quasdam dispositiones præternaturales propter quas oportet variare cibationem. & explicat modos cibationum dicens sex. primum quòd sunt aliqui quibus accidit dolor in stomacho,& lęsio.s.alia:sicut nausea & subersio.& dolor etiam capitis per cõmunitatem a stomacho. & isti sunt de hoc genere qui non possunt abstinere a cibo. secundo dicit ꝙ istis fortasse sufficit aqua hordei.& fortasse egẽt vt misceatur secum vinum granatorum,& similia illi os stomachi confortantia,& infrigidantia:sicut vinum cydoniorum.tertio dicit ꝙ quandoq; est necessarium vt faciamus eos vomere cum facilitate. i. lenibus remedijs ante cibum ad educendum superflua quæ sunt in stomacho.quarto dicit ꝙ pluribus istorũ si debilitantur:& proprie si superuenit eis syncopis causa,non est debilitas magna.s.per uiam resolutionis spirituum,& consumptionem humidi:immo causa syncopis suæ est effusio materiæ ad os stomachi. quinto dicit quòd cum sumunt in potu syrupum acetosum cum aqua calida multa:ut puta syrupi acetosi.℥.2.aquæ.℥.4.aut circa:ita vt totum sit tepidum:aut sumant vinum permixtum cum aqua multa quod sit similiter tepidum euomunt humores cholericos:& uirtus eorum est fortis: quia non syncopizaut propter defectum spirituum: immo propter compassionem cordis ad os stomachi. Vltimo dicit ꝙ cum cibantur aliquo rob stypticorum sedantur.s. syncopis, & reliqua accidentia. Est autem rob succus per decoctionem inspissatus.Eligatur itaq; rob de citonijs,de piris,aut aliud simile frigidum oris stomachi confortatiuum,& cholerę repressiuum.

Notandum primo ꝙ hi de quibus est hic sermo dicuntur infęlices à generatione. habent.n. porum felleum euntem ad os stomachi latiorem,quàm debeat esse in naturali dispositione, & plus choleræ deferentem.vnde ex qualibet leui causa choleram euomũt. immo quidam omni die:& de his est sermo apud Gal.secundo techni.& secundo regiminis acutorum cõm.29. Hi autem cibandi sunt parum ante paroxysmum uel etiam in principio paroxysmi aliquo styptico infrigidante:sicut dictum est. Nam huiusmodi sumpta aut prohibent aduentum choleræ ad os stomachi: aut si non possunt prohibere cum hoc cibo eã facile euomunt:& sic syncopis prohibetur.Et hæc cibatio multum differt à cibatione primorum corporum cholericorum.illi.n.cum syucopizent propter debilitatem sequentem resolutionem,debent cibari cum aqua carnis,& uino. Est tamen melius ut aquæ carnis sit aliquid frigidum stypticum admixtum, ut simul subueniatur debilitati per uiam resolutionis, & pi venienti ex defluxu choleræ ad os stomachi:sicut aliqu sibi accidit. Et similiter esset in his faciendum si suæ debil. sequenti raptum choleræ ad stomachum complicaretur del tas per viam resolutionis: sicut accidit aliquando:& tunc et. cibandi essent in statu sicut priores. primo ergo cibandi sunt ante aduentum paroxysmi cum aliquo styptico frigido prohibente aduentum choleræ ad stomachum. secundo si cholera peruenit ad stomachum procuretur eius eductio cum uomitu. tertio stomachus confortetur cum aliquo frigido styptico.

Et senes quidem,& debiles,& infantes sunt de genere eorum,qui non tolerant famen. De primis vero senibus sunt, qui sunt vehementis tolerantiæ,famis,& sequuntur eos adolescentes:& proprie habentes solida membra amplas venas in aere frigido.

Hic ponit can. cibationis secundum ętates. Et primo facit hoc. secundo docet euitare quendam errorem.secunda ibi§Et multoties§ In prima parte dicit tria.primum ꝙ senes.s.decrepiti,& debiles sicut conualescentes ex morbo resolutiuo. Iterum debiles naturaliter propter humidi paucitatem, & caloris innati qui in hoc decrepitis proportionantur: & infantes sunt de his qui non tolerant famem, immo sunt cibandi in paroxysmo nimis prolixo.secũdo dicit ꝙ de primis senibus sunt aliqui qui optime tolerant famem:& hi sunt qui habent humidum spissum cum desintate pororum. tertio quòd hos senes in tolerantia famis sequuntur adolescentes: per adolescentes intelligendo iuuenes,& pueros sibi proximos qui proprie adolescentes vocantur. Nam adolescentia etiam significat iuuentutem apud Concil. differentia.124.& proprie illi adolescentes, & senes primi optime tolerant famen qui habent solida membra.i. densa in poris cum spissitudine humidi, & amplas venas:& cum hoc plenas sanguine:non tamen cum calore valde intenso,& in aere frigido parum resoluente.& hic est aphorismus primæ particulæ. Senes facillime tolerant ieiunium. Rasis.vero.17.continẽtis. capitu.4.unde Auicen. accipit hunc passum sic dicit. Illi qui sunt debiles uirtute sicut decrepiti: & multę dissolutionis sicut pueri non possunt abstinere à cibo: & qui plus pati possunt ieiunium sunt senes:& post illos qui in vltimo iuuentutis. maxime tamen quorum corpora sunt duri tactus,& paucæ dissolutionis,& largi pectus:& assueti in aere frigido,& regimine grosso ante morbum.

Et multotiens quidem errat medicus in huiusmodi ægrotis secundũ alium modum:quoniã ipse prohibet eis cibum in principio rei,& quando appropinquat status,& sciunt quòd cadit virtus,cibant in illa hora necessario: iam ergo errauerũt duobus modis:et si ipsi cibarent eos in principio esset error ille,et ignorantia infra hunc errorem.

Hic ponit quendam canonem vt illum euitemus, secundo ostendit nocumenta quę accidunt ex illo canone. secunda ibi §Accidit illis ægris.§ In prima parte dicit quòd medicus errat in cibando hos ægros. s. febrientes secundum alium modum: præter hunc qui statim positus est: quia non cibantur in paroxysmo qui sunt cibandi iuxta canones statim positos. Sed hic secundus error est: quia medicus ignarus prohibet cibum in principio vuiuersali:aut minuit magis quàm oportet. Et quãdo appropinquat status uniuersalis,& vident virtutem cadere coguntur tunc necessario cibare grossius quàm oportet: quapropter errant duobus modis. Vnus modus, quia non cibauerunt in principio quando erat cibandum. secundo, quia cibant in statu magis quàm sit cibandum: & si cibassent in principio etiam grossius,quàm opus fuisset, minor error fuisset,& minor ignorantia.i.minus nocumentum quàm cibare ipsos in statu,& non cibasse in principio,aut minus cibasse, quàm erat opportunum. Cibatio. n. facta in statu plus nocumentum affert quàm cibatio facta in principio iuxta supius determinata.

Et accidit istis ægris,ut accidant eis catarrhi nauseatini et cholerici,et uigilatiui propter resolutionem, et priuationem digestionis,et inquieti fiunt,et alienantur et coarctant materiæ uirtutes eorum,et multiplicantur ipsorum uapores.quare

auditu

audiunt id quod non est, et tremunt, et citantur uel saliunt, et permutantur in lectis : et imaginantur quod non est : et tremunt uel saliunt labia eorum inferiora propter dolorem oris stomachi: et contristantur animæ eorum propter granitatem materiei.

Hic ponit nocumēta quę accidunt illis qui in principio nō cibantur, aut cibantur subtilius quàm erat opportunū : postea cibantur in statu grossius quàm est opportunū. accidunt enim catarrhi nauseatiui.i.nauseam excitantes fluendo ad os stomachi. Et cholerici: nam quantuncunq; fe.non penderet a cholera, multoties tamen ea excitantur humores cholerici: qui quia ad motum sunt proniores simul cum alijs humoribus mouentur ad os stomachi immo faciunt alios humores fluere: & uigilatiui.i.vigilare facientes sua caliditate & siccitate: & fortasse tussim excitādo si fluant ad pulmonē.& hi catarrhi possunt excitari tam propter superfluam inanitionem calore inflammato defectu cibi : & sua inflammatione liquefaciendo humores in capite contentos, quàm propter superfluam repletionē cibi tempore status, unde corrumpitur cibus: & euaporando est causa huiusmodi catarrhorum. propter quod dixit propter resolutionem.i.dissolutionem tēpore inanitionis in principio, & priuationem digestionis sumpto cibo tempore status, & inquieti fiunt & reuoluuntur non potentes quiescere in uno loco, maxime propter vigilias sequentes acutos uapores ad caput peruenientes. & alienantur uaporibus peruenientibus ad organa uirtutum interiorum suas operationes impediētibus: sicut in phrenesi non uera accidit. Et coarctant materiæ uirtutes eorū.s.animales, naturales, & uitales: aut omnes, aut plures ex his. Et per materias intellige chylum cum uaporibus suis: & materias malas quæ ex chylo corrupto generantur. Et potestis etiam intelligere materias dissolutas tempore inanitionis: & multiplicantur uapores maxime per actionem caliditatis tempore status agentis in cibum : & in ea quæ ex cibo generantur. quare audiunt illud quod non est, uaporibus multiplicatis & uenientibus ad meningam auditus: sunt enim causa tinnitus: unde existimant aliquem sonū esse in aere, qui non est: & similiter imaginantur quod non est. Ex eadem causa tremunt, citantur, uel saliunt, & commouentur labia eorum inferiora propter dolorem oris stomachi sequentem: aut cibi corruptionem: aut catarrhum ad ipsum defluentem. Est enim pellicula labij inferioris ori stomachi continua. Vnde ore stomachi commoto commouetur labium inferius magis quàm superius: licet etiam superius continuetur ori stomachi: quia cū sit pendens non est aptum ita commoueri sicut inferius. Et contristantur animæ eorum propter prauitatem materiæ euaporantis ad cor, & ad cerebrum, siue illa materia sit chylus corruptus: siue genita ab eo. & hæc sententia sumpta est ab Hipp. secundo regiminis acutorum. §. illo Multotiens autem a capite. Et sic est finis huius captuli.

Canon in dando in potu aquam hordei: & syrupum acetosum. Cap. IX.

A Qua hordei quædam est, in qua non est de corpore hordei: nisi quod est sicut virtus et forma, et non est ei introitus in curatione, aut fiducia in iuuamēto: nisi quādo est completæ decoctionis. Et quæ de ea est melior, est ut sit aquæ quantitatis sacraiati.xx.et hordei sacraiati.i.et sit iam reducta proprie ad quintam: et assumatur illud quod de ea rubeum est, et subtile: hoc enim est subtile cuius nutrimentū est minus: et cuius humectatio est maior: et ablutio eius, et extractio superfluitatum ab ea, et digestio facta ab ipsa est multa æqualis.

Quia Auicen. promisit superius se facturum sermorem singularem de aqua hordei, & syrupo acetoso. Ideo facit hoc capitulum in quo agit de modo conficiendi aquam hordei & syrupum acetosum. Et ponit can. in usu utriusque. Habet hoc capitulum tres partes. In prima docet facere aquam hordei. In secunda syrupū acetosum. In tertia ponit can. in usu utriusque. secunda ibi § Et melior quidem si. § tertia ibi § Et aggregare. § prima in duas. nam in prima ponit duas diuersitates aquæ hordei penes ingredi parum, aut multum de corpore hordei in aquam. In secunda ponit diuersitates ipsius sumptas ex parte hordei. secunda ibi § Et aqua quidem hordei. § prima in duas, nam in prima parte docet conficere aquam hordei in quam ingreditur uirtus hordei & parum de corpore eius. In secunda docet conficere aquam, in quam ingreditur multum de corpore hordei. secunda ibi § Et de ea est in aqua. § In prima parte dicit quod quædam aqua hordei est in qua non est de corpore hordei. s. aliquid notabile: sed solum aliquid quod est sicut uirtus prima aut secunda. & forma. i. proprietas tertia, non ꝙ illud parum quod ingreditur de corpore hordei in aquā sit uirtus prima aut secunda aut tertia eius sed in ipso seruātur huiusmodi uirtutes. secundo dicit ꝙ non ualet in curatione : neque est fiducia in iuuamento eius nisi quando est completæ decoctionis. s. usq; ad aperturam granorū hordei inclusiue : non tamen magnam sed inchoantem. nam si esset magna multum de corpore hordei in aquam ingrederetur. tertio dicit quòd melior aqua hordei est, ut sit aquæ sacraiati.xx.& hordei sacraiati unum. Est autem sacraiati pondus quatuor drachmarum cum dimidio: aut secundum alios sex dracmarum. Sed non potest esse error. hordeum sit subiugecuplum ad aquam, & bullierint simul donec remaneat solum prope quintam partē aquæ. quarto dicit quod de ea sumatur illud quod est rubeum, & subtile, & spissum remanens in fundo: tendens uero magis ad albedinem abijciatur. Hoc enim subtile aquæ est pauci nutrimenti : quia parum est in eo de eo corpore hordei, sed eius humectatio est maior ratione aquæ. sed ablutio eius, & extractio superfluitatū, scilicet per urinam, & per secessum est ratione aquæ : uirtutis abstersiuæ quę est in cortice hordei intricseco ratione nitrositatis sparsæ cum eius superficie: & digestio eius est multa æqualis. i. non superfluens. infrigidat enim, & abstergit : sed non superflue & humectat sufficienter.

Et de ea est in qua est aliquid de corpore hordei, & farina eius. Et magis dilectum mihi in huiusmodi est, ut non sit plurimum decoctum: immo secundum mensuram quæ auferat inflationem, & non perueniat ad hoc ut faciat ipsam uiscosam vehementer. Et huiusmodi quidem est pluris nutrimenti, & minoris ablutionis, & digestionis : & accidit ei multoties ut acetet in stomacho frigido in substantia sua : & si sit in eo calor extraneus multus de malitia complexionis.

In parte ista agit de aqua hordei in qua est plus de hordei corpore: & farina eius quam dicit non multum debere decoqui: sed secundum mensuram quę aufert inflationem ab ea quę est apta esse in ea merito huius hordei ventosabilis : nisi sufficienter decoquatur. non perueniat ad hoc ut faciat ipsam uiscosam vehementer: & hæc quidem est pluris nutrimenti ratione farinæ ingredientis in aquam: sed est minoris ablutionis, ratione paucitatis aquę: unde nō impetuose fluit : & est minoris digestionis sua uiscositate abstersionem impediente. secundo dicit quòd multotiens acetet in stomacho frigido naturaliter: quamuis sit in eo calor extraneus, & multum de malitia complexionis calidæ. nam si stomachus esset calidus & siccus naturaliter: & cum hoc habens calorem extraneum potius corrumperetur ad fumosum, quàm ad acetosum. & hęc aqua est magis apta acetosari cū diutius permaneat in stomacho, quàm aqua subtilis de qua supra. Modus autem faciendi hanc aquam est permittendo ipsam magis bullire, scilicet usq; ad completam aperturam granorum hordei: ita tamen ut non inspissetur. sic enim esset ptisana, & non aqua hordei.

Et aqua quidem hordei quandoq; est decocta ex hordeo ipso sicut est: & quandoque est excorticatum.

In parte ista ponit duas maneries aquæ hordei sumptas ex parte hordei dicens: ꝙ est aliqua aqua hordei facta ex hordeo ipso, s. sicut est: quia non mundato a cortice. s. interiori: sed bene ab exteriori. facta enim ex hordeo non mundato ab aliquo cortice non haber iuuamenta quæ quærimus ex aqua hordei : ut vult Mesue & Azarauiꝰ libro decimosexto capitulo primo. & huius uirtutes positæ sunt superius. Alia est aqua facta ex hordeo mundato ab utroque cortice quæ est minus abstersiua quàm prior sed magis sitim, & asperitatem sedat: inflammationem extinguit magis: humectat guttur: pectus, & pulmonem

lenit

lenit, prꝗcordia humectat &c. Sed prima ratione abſterſionis magis digerit, abluit, & aperit oppilationes quàm ſecunda.

Pro clariori intelligentia eſt ſciendũ primo ꝙ ex hordeo poſſunt fieri iſta. ſ. aqua hordei, ſuccus, ptiſana, Kiſch, ſauich, alphita, polenta, puls, pulmeotum, far. Et aqua hordei eſt corpus humidum potabile in quo aqua in magna quantitate excedit hordeum, ſiue hordeum ſit fractum ſiue nõ. Succus hordei eſt humidum expreſſum ex hordeo.

Ptiſana quomodo fiat.

Ptiſana uero hordei eſt cibus liquidus medius ſecundum ſubſtãtiam inter potũ uerum, & cibum maſticatione indigentem. Et fit dupliciter, uno modo farinam hordei paucam aquæ hordei admiſcendo quæ tandiu permittantur bullire, donec fiat liquor medius inter uerũ potum, & cibum maſticatione indigentem: & cũ decoquitur debet ſemper permiſceri ne fundo adhereat. decoctio autem ſufficiens per odorem cognoſcitur. Fit etiam ptiſana decoquendo hordeum mundum tanta decoctione ut fiat cibus mediocris ſubſtãtiæ ut ſtatim dictum eſt. Et eſt duplex: quædam non colata, quædam colata, quę poſtquam facta eſt colatur, & partes groſsiores abiiciuntur. Kiſch uero hordei eſt ſuccus ex hordeo poſt decoctionem expreſſus: & eſt idem quod ptiſana colata. Puls uero & pulmentum alphita, & polenta hordei eſt idem quod ptiſana hordei quomodocunque fiat. Far uero hordei eſt hordeum groſſum in partes fractum: licet ſumendo a frangendo far dictum fieri poſsit ex quocunque grano. verum apud nos far eſt quoddam ſpeciale granum in partes fractum: quod forſitan eſt ſpecies hordei.

Aqua hordei quomodo fiat.

Aqua vero hordei apud Meſue quem debes ſequi (eſt enim doctor veritatis) eſt duplex. Vna quæ eſt potus medicinalis. Altera quæ eſt potus tantum. Prima fit hoc modo. Recip. hordei excorticati a cortice primo exteriori. poſtea fricati cum panno aſpero fricatione vehementi circiter librã vnam: & ſit hordeum ſubtile medium inter nouum & antiquum ſuper quod non ceciderit aliquid corruptionis, neque de contagione fumi, aut pulueris: & quod conſeruatum fuit in loco aeris liberi: & iam habuit perfectionem in natiuitate ſua: & ponatur in olla munda, & vitreata, & optime abſterſa: & pone ſuper ipſum aquæ lib. 20. quæ aqua ſit bene conditionata: & exerce coctionem cum omni facilitate quantum eſt poſsibile: & ſine fumo auferendo a principio ſpumam eius & decoquatur uſq; ad conſumptionem medietatis aquæ: aut duarum tertiarum. deinde conſeruetur in vaſe uitreo. Habet enim hæc aqua uirtutem lenitiuam reſultantẽ in ea ex aqua & medulla hordei: & abſterſiuam, & lauatiuam a nitroſitate quadam expãſa in cortice interiori hordei tegente medullam eius: eſt igitur lauatiua, ſputi facilitatiua, uentris lubricatiua, oppilationes aperit, & urinam prouocat. Ars uero faciendi aquam hordei quæ eſt potus tantum completur hoc modo. Reci. hordei excorticati circa lib. 1. & frica ipſum cum panno aſpero fricatione vehementi uſque ad excluſionem, & ſeparationem corticum interiorum omnino: & laua lauationibus pluribus cum aqua calida. deĩde pone illud in olla: & poſtea funde ſuper illud aquæ circiter lib. 8. deinde bulliant cum facilitate ebullitione una: & proiiciatur ab eo aqua illa. deinde pone ſuper ipſum aquæ circiter lib. 20. & decoque cum facilitate uſque ad lib. 10. vel 7. deinde cola & recõde in vaſe uitreo. hæc autem aqua ſitim, & aſperitatem ſedat, inflãmationem extinguit, pectus, & pulmonem, & guttur lenit: ſitim extinguit: uentrem lubricũ reddit: præcordia humectat, & ſpiſſum facilitat. Hæc autem aqua ulteriorem recipiens decoctionem refundendo adhuc parum poſt parum ſuper eam circiter lib. 10. aquæ calidæ efficitur cibus, & potus, quæ quibuſdam colatum, quibuſdã non colatum Hippoc. dari iuſsit ſecundum neceſsitatis exigentiã. Eſt enim non colatus pluris nutrimenti: colatus uero paucioris. & quãdo ulteriorem recipit decoctionem uſquequo ſit mediũ inter iũctum, & liquidum eſt cibus laudabilis habens bonitates ſolẽnes, quo utendum eſt, cum adhuc pluri opus eſt nutrimento.

Diuerſitates autem quas tu reperies inter auctores uariantes proportionem aquæ ad hordeum: & in maiori aut minori decoctione. ſicut hic uides inter Meſue, & Auicen. concorda diſtinguendo de hordeo. Eſt enim quoddam quod cito decoquitur, quoddam quod tarde: licet etiam inter aquam ſit hæc differentia. eſt enim quædam aqua in qua res cito decoquiť, & eſt melior: quædam in qua tarde, & eſt deterior. Et ſecundũ hoc auctores ſicut Auicen. uoluerunt decoctionem maiorem fieri vſquequo remaneat fere quinta pars. alii uero ſicut Meſue econtra. Accidunt etiam hæ diuerſitates ſecundum uas in quo exercetur decoctio cum eſt lati, aut ſtricti orificii. Cum enim eſt lati orificii opus eſt plus de aqua conſumi: cum uero ſtricti econtra. Iſtæ etiam diuerſitates ſunt ſecundum diuerſitatẽ iuuamentorum quæ quæris ex aqua hordei. Cum enim uis facere aquam hordei quę ſit potus medicinalis pauciori opus eſt decoctione. Cum uero uis facere potum tantum, opus eſt pluri decoctione. Cum vero ptiſanam quæ per aquam hodrei aliquando intelligitur adhuc pluri opus eſt decoctione. Cum uero cibum maſticatione indigentem multo pluri opus eſt decoctione. Diuerſitates autem in hoc ꝙ hordeum debeat eſſe fractum, uel integrum ſoluuntur ſecundum diuerſas neceſsitates. Si enim uis quòd plus de corpore, ſiue farina hordei ingrediatur in aquam, melius eſt ut ſit fractum. ſic enim erit magis nutritiuum. Si enim opus eſt minori nutrimento, debet eſſe integrum. Nota quòd cum uis plus humectare melius eſt hordeum groſſum, cum uero minus melius eſt hordeum ſubtile.

Sed ut non ſit error in aqua hordei attende hoc ſolum. Nam cum uis facere aquam hordei potum medicinalẽ bulliat hordeum quouſque incipiat aperiri: ſi uero potum tantum bulliat uſque ad completam apertionẽ. Vltimo nota quòd aqua hordei conuenit in febribus cholericis, & ſanguineis. Item in febribus phlegmaticis a plegmate ſalſo: & in febribus melãcholicis a melancholia aduſta. ſed in febribus pendentibus ab humoribus frigidis quibus non inſit caliditas, nec de per ſe, nec de per accidens raro cõuenit: in febribus uero ephemeris cõuenit. In hecticis conuenit aqua hordei: quæ eſt potus tantum magis quàm illa quæ eſt potus medicinalis. Si uero in febribus pendentibus ab humoribus frigidis uis ea uti, decoquatur ſimul cum hordeo aliquid calidum: ſicut radix apii, aut fœniculi aut ſimilia. Et pro potu quotidiano poſſumus in his uti aqua zuccarata, cum zuccaro optimo. & ſi uis aliquantulum calefacere cum zuccaro vnius coctæ: & ſi uis vti aqua hordei ſit medicinalis. eſt enim minus frigida: & potus bonus quotidianus in febribus pẽdentibus ab humore frigido uiſcoſo eſt aqua zucca. cum pauco oxymelite ſimplici.

Dubitatur vtrũ aqua hordei ſit humida virtualiter: quia de actuale humiditate non eſt dubium. Arguitur ꝙ non, quia hordeum ſiccum eſt virtualiter merito ſuæ complexionis & complexio aquæ non eſt ſicca neque humida cum non habeat complexionem, quia ſimplex. ergo aqua hordei ſecundum complexionem ſuam eſt ſicca, & ſic virtualiter erit ſicca. tenet conſequentia, cum non componatur niſi ex aqua & hordeo. Solet dupliciter reſponderi. primo quòd licet aqua ſimplex non habeat complexionem, humiditas tamen ſua actualis uincit cõplexionem ſiccam hordei: & ſic uirtualiter humectat.

Cõtra ſequitur ꝙ omnis decoctio facta in aqua eſt humida virtualiter, & debet humectare. conſequens falſum: & contra Meſuem tractatu ſeptimo. & contra omnes auctoritates. Sed probatur conſequentia, quia aqua determinat ſibi ſummam frigiditatem, aut ſaltem ſine admixtione ſiccitatis, quia ſimplex, & eſt maioris quantitatis quàm reliqua quæ decoquũtur in ea ergo aggregatũ debet eſſe uirtualiter humidum. Præterea. Humiditas actualis quæ eſt qualitas prima nõ contrariatur cõplexioni ſiccæ quæ eſt qualitas ſecunda: cum tantum unum uni opponatur. Et certum eſt humiditatem aquæ quæ eſt qualitas prima, opponi ſiccitati quæ eſt qualitas prima: & ſic non opponitur complexioni ſiccæ: quare non ſibi contra operatur. Et confirmatur, quia ambæ poſſunt in eodem ſubiecto intendi: ſicut in febientes cuius complexio efficiatur humida. Et conſequenter ſequitur ꝙ idem corpus per aquam hordei exiccabitur, & humectabitur. Aliter dicunt quidã ſicut Marſilius inguem in quæſtionibus ſuper illo libro de generatione: ꝙ quodlibet elementum determinat ſibi duas qualitates actuales: & duas virtualiter tales a primis diſtinctas: & ſic in aqua erit humiditas actualis: & humiditas uirtualis abinuicem diſtinctæ: & ſic per humiditatẽ uirtualẽ cõtra operabiť ſiccitati complexionali hordei: licet nõ per humiditatẽ actualẽ. Contra adhuc ſtãt rationes factæ cõtra primã reſponſionẽ niſi dicat ꝙ illa humiditas eſt remiſsior q̃ ſit humiditas actualis: & ſic cõſequenter decoctiones illæ erunt ſiccæ, in quibus bullient notabiliter ſicca, & in notabili quantitate: ſed illæ in quibus bullient remiſſe ſicca, aut in pauca quantitate erunt humidæ. &

ita dicatur de alijs qualitatibus.

Sed contra hanc respõsionem sunt instantiæ difficiles quas relinquo dominis philosophis. Vna tamen medicinalis instantia est satis apparēs. sequeretur enim quòd aqua decoctionis chamomillæ esset frigida uirtualiter. consequens contra experientiam, & contra communem opinionem. & consequētia probatur, quia aqua est primum frigidorū: & magis frigida quā humida: aut saltem æqualiter secundū omnium opinionē. sed camomilla non est magis calida, quā hordeū sit siccum. ergo &c. Hæ instātiæ sunt mihi difficiles quibus male pōt rñderi nisi forte dicatur ꝙ hordeū sit siccū secundū cortices: est tamē humidum quo ad medullam & farinam eius. quod tamen non bene cõsonat mentibus auctorū. Nec ualet si diceretur quòd aqua qua utimur non est simplex: quia certum est ꝙ non sit uere mixtum: neque habet complexionem: sed de his alia.

Modus cõficiēdi syrupū acetosum.

Et melior quidem syrupus acetosus apud me est ille in quo ponitur zuccarum in vase: deinde funditur super ipsum acetum forte, quòd sit de vino, tantæ quantitatis ne eleuetur super dorsum zuccari, immo dimittāt ipsum discoopertum, deinde ponuntur sub vase carbones quieti, et cinis calidus donec liquefiat zuccarum in aceto sine ebullitione: deinde colligitur spuma: & dimittitur vna hora cū multo calore, donec misceatur zuccarum cum aceto: deinde fundatur super ipsum aquæ quantitas duorum digitorum, & bulliat vsq; ad spißitudinē.

Hic docet conficere syrupum acetosum dicens: ꝙ melior syrupus acetosus est ille in quo ponitur zuccarū .s. triū coctarum in uase. deinde fundiť suꝑ ipsum acetū forte: quod sit de uino ut sit magis incisiuum, & penetratiuū: & non debet esse ex uino granatorum, aggresta, & similibus: neque ex aqua. & sit tantæ quantitatis ut non cooperiat zuccarū totaliter: sed secūdū dorsum eius .i. secūdū partē altiorē maneat discoopertū. deinde accendať ignis quietus .i. paruus ex carbonibus: ita ut cinis calidus cum paucis prunis sufficiat donec liquefiat zuccarum cum aceto sine ebullitione. deīde tollať spuma, & dimittať sic hora una cum multo calore: sed absq; ebullitione notabili donec misceať zuccarū cum aceto. deinde fundať suꝑ ipso aquæ quātitas duorum digitorum ſm latum: & postea bulliat donec inspisseť. Modus tñ Mesue quem debes sequi est clarus, & bonus. Accipe zuccari albi lib. v. funde suꝑ illud in uase lapideo aquæ fontiū dulciū & clarorū lib. iiij. & decoquať semꝑ abijciendo spumam. Et sit ignis quo coquiť prunarum aut tenuis flāmæ & sine fumo donec clarificeť: & diminuta sit aqua sicut medietas. deinde funde super ipsum aceti uini albi & clari lib. ij. si uis facere parum acetosum. si uero multū, pone libras. iiii. si uero mediocriter, pone aceti libras tres: & postea ꝑfice decoctionē usq; ad spissitudinē & sit dosis eius ab. ℥. i. usq; ad tres cum aqua frigida bene cōdōnata. In hoc. n. syrupo acetoso est infrigidatio ꝑ aquā & acetum: & est humectatio per aquā, & aliqualiter ꝑ zuccarum: si non est antiquū incidit, & aperit ꝑ acetum: & abstergit per zuccarū: & etiā aperit, & est potus cōueniens in febribus. Quantitas autē aceti debet poni secundū gustum hominis, & eius tolerantiā, & ſm grossitudinē, aut subtilitatē materierū, earunq; uiscositatē. In grossiori. n. & uiscosiori plus de aceto debet poni, & acutius, & ualet in omni materia: ita ut etiā in melācholica: quāuis sibi assimiletur ſm qualitates primas ꝓpter incisionē, subtiliationē, & abstersionem, quæ est in eo merito aceti, & zuccari. misceatur autem tātum aquę in potu quotidianæ quantum exigit gustus patiēris.

Et aggregare syrupum acetosum: et aquā hordei simul est illaudabile: quoniam corrumpit aquam hordei secundum plurimum.

In parte præsenti ponit octo canones, quorum primus est. Aggregare .i. miscere syrupum acetosum, & aquam hordei simul est illaudabile: quoniā syrupus acetosus corrumpit aquā hordei secundum plurimum scilicet ad acetosum.

Contra. quia auctores præcipue Auice: permiscet syrupum acetosum cum aqua hordei. prima tertij capitulo de phrenesi: & infra docebit misceri cum aqua hordei parum aceti. Similiter in capitulo de febre phlegmatica concedit hanc mixtionē. Item Gal. primo alimētorum docet acetum ptisanę miscere.

Pro solutione horum dicendum ꝙ aqua hordei: aut datur gratia cibi sicut illa in qua plus est de farina: & tunc non debent permisceri. nam syrupus acetosus in notabili quantitate faceret ipsam ex stomacho descendere ante completam digestionem. Et quāuis Gal. permisceat acetum cum ptisana hoc facit in pauca quantitate: ut sit incisiuum & prohibitiuum inflammationis: & non sit tantum ꝙ faciat illam descendere. Si autem aqua hordei detur ad alterandum, & non dubitetur de acetosatione: quia forte datur in stomacho naturaliter calido in quo non sunt humores potētes corrumpere aquam hordei ad acetosum: permisceri tunc possunt adinuicem: licet etiam separati possint dari. Si autem detur in stomacho naturaliter frigido: aut in quo sunt humores potentes corrumpere aquā hordei ad acetosum: non debent permisceri: quia corrumperetur ad acetosum. sed debet prius præmitti syrupus acetosus ut dicet, postea exhiberi aqua hordei: quia tamen frequenter in stomachis febrientium reperiuntur humores huiusmodi. Auicenna prohibuit huiusmodi adinuicē permisceri: ne syrupus acetosus adiuuet ad corrumpendum aquam hordei ad acetosum: & quia hoc non est semper: ideo dixi secundum plurimū.

Et non oportet vt detur in potu aqua hordei cum siccitas naturæ adest: immo ante ipsam fiat clystere.

Secundus canon. Non detur in potu aqua hordei cum uenter est siccus: immo ante ipsius exhibitionem fiat clystere. Hic canon sumptus est ab Hipp. primo regiminis acutorum: & uerificatus in principio præcedentis capituli. Et potest hic canon intelligi tam de aqua hordei quæ datur pro cibo. quia regulariter ante cibi exhibitionem debet uenter esse nō plenus fęcibus. potest etiam uerificari de aqua hordei data medicinaliter. ipsa enim habet uirtutem abstergendi, & leuandi superfluitates quas ad loca fæcum conducit, quæ prohibitæ ab exitu propter fęcum obuiationem nocebunt euaporantes: aut motæ ad uenas, quare præmittatur clyster.

Quòd si acetet in stomacho, detur in potu quod de ea est magis subtile. Quòd si acetat, coquatur cum ea radix apij, & eius simile. Si vero acetat iterum, tunc necessarium est vt misceatur aliquid piperis cum ea, proprie quando materia non est vehementis subtilitatis, et caliditatis.

Tertius canon. Quòd si acetat scilicet aqua hordei in stomacho deť in potu quod de ea est magis subtile: quia est calidius, & paruam moram contrahit in stomacho. Quòd si acetat etiā illud quod est subtile, coquatur cum ea radix apij, uel simile: sicut fæniculi. Si uero adhuc acetat necessarium est ut misceatur secum aliquid piperis: dum decoquitur. Et proprie quando materia non est uehementis caliditatis, nec subtilitatis.

Notādum quòd aqua hordei est merito complexionis, quia frigida, & merito modi substātiæ, quia subtilis apta ut acetosetur. propterea concurrente frigitate stomachi, aut humoribus frigidis in stomacho facile corrumpitur ad acetosum, quæ corruptio nocet digestioni, propterea succurrendum est iuxta ordinem suprascriptum.

Et quando multiplicatur eius inflatio: tunc misceatur cum ea ad calefactos parum aceti vini acetosi.

Quartus canon. Quando multiplicatur eius idest aquæ hordei inflatio misceatur cum ea ad calefactos idest inflammatos parum uini acetosi idest aceti uini.

Pro quo notandum quòd licet inflatio a uentositate prouenies caloris significet debilitatem respectu caloris resoluentis materiam insensibiliter: inflatio tamen aliquando prouenit propter uehementem caliditatem transmutantem humorem in uentositatem. Qua propter in calefactis scilicet excessiue nimia caliditate uentosantibus humorem, conuenit parum aceti uini quod penetrando remittit caliditatem: & ita prohibet inflationem a uentositate pendentem. Et quid per acetum uini habeamus intelligere patet per Rasim. 17. continentis. capitulo de febre sanguinea in fine auctoritate Mengati. Quando uis ut deficiat inflatio aquæ hordei: pone in ipsa ex aceto uini: & proprie in calefacto, uel cholerico. Si uero in-

flatio

flatio proueniret propter caliditatis diminutionem, acetosa non conuenirent. Nam acetosa causant uentositatem apud Auic. 20. tertij. tractatu primo. capitulo de eura priapismi in fine.

Verum cum syrupus acetosus in potu datur incidit humores, & præparat superfluitates ad expulsionem: & tu consequenter post duas horas da aquã alkisch hordei subtilem prædictam, vt abluat quod incidit, & abstergat id, & extrhat ipsum per sudorem, & prouocationem.

Quintus canon. Cum syrupus acetosus in potu datur incidit humores, & præparat superfluitates ad expulsionem facit enim operationem digestiui. Et consequẽter post duas horas da aquam Kisch hordei idest hordei excorticati a cortice exteriori subtilem prædictam scilicet illam quæ est potus medicinalis, ut abluat quod incidit scilicet syrupus acetosus: & abstergat, & extrahar illud per sudorem, & prouocationem scilicet urinæ. Quapropter syrupus acetosus est præmittendus, sicut digestiua præmittuntur euacuatiuis. Nota tamen ꝙ licet aqua hordei babeat uirtutem lauatiuam: non tamen habet uirtutem tertiam prouocantem, aut sudorem facientẽ. Sed materijs incisis per syrupum acerosum; deinde commotis per aquã hordei natura commouerur ad expellendum per has uias. adiuta tamen ab aqua hordei.

Et non est nocumẽtum si detur in potu syrupus acetosus apud cœnam, cum iam separatus est cibus a stomacho.

Sextus canon. Non est nocumẽtum immo supple iuuamentum si detur in potu syrupus acetosus apud cœnam idest ante cœnam scilicet tanto tempore ꝙ sit digestus cum cœna sumit & ꝙ sit etiam celebrata digestio cibi præcedentis: & sic faciũt plures qui digestiua exhibent bis in die scilicet ante cœnam: & in mane confidentes per hunc modũ digestionẽ uelocitari.

Et quandoq; est necessarium vt præmittatur iuleb ante aquam hordei, vt addat in humectatione: & illud est cum vides siccitatem dominantem super corpus, & linguam.

Septimus canon. Quãdoq; est necessarium ut præmittatur iuleb quod fit ex aqua & zuccaro ante aquam hordei scilicet per duas horas. aut circa ut corpus, & materia humectetur: & hoc maxime obseruandum est cum uides siccitatem dominantem, super corpus & linguam. Est enim hoc humectatiuum ratione aquæ & zuccari: licet etiam ratione zuccari sit abstersiuum. Vbi ergo indiges amplius humectationem præmitte iuleb aquæ hordei. Vbi uero incisione, & subtiliatione sicut in materijs grossis, & uiscosis præmitte syrupum acetosum. Potest etiam ly ante dicere prælectionem, ut sit sensus: ꝙ ubi indiges maiori humectatione preeligatur iuleb aquæ hordei. Cum iuleb humectet ratione aquę, & zuccari sed aqua hordei tantum humectat ratione aquæ: & exiccat ratione hordei.

Et quandoq; est necessarium vt præmittatur ante ipsam ad leniendum naturam aliquid de tamarindis ante illud per duas horas.

Octauus canon. Quandoq; est necessarium, ut præmittatur ante aquam hordei ad leniendum naturam aliquid de tamarindis scilicet per duas horas. Ante hoc autem necessarium est cũ adest siccitas uentris etiã in intestinis superioribus. non enim confidimus ꝙ aqua hordei sufficiat ad leniendum: neq; etiam clysteria perueniant ad intestina superiora. opus itaq; est ut sumatur lenitiuum. Mos autem medicorũ est ut potius exhibeãt aliquid mannæ: aut casiæ scilicet circa unam. ℥. mannæ: aut sex. ʒ. casiæ quã tamarindos, quia non confidunt intestina posse leniri nisi per notabilem quantitatem tamarindorum, qui forte remanẽtes in stomacho cum sumitur aqua hordei essent causa ut corrumperetur ad acetosum. In homine tamen habente stomachum calidum cuius uenter sit facile solubilis, eorum administratio esset conueniens proprie in febribus multæ incensionis. Notandum ꝙ sicut ante aquã hordei debemus præmittere clystere lenitiuum: ita etiam est faciendum ante syrupum accerosum simplicem, & cõpositũ ut uia sit aperta: per quã possit educi, quod per huiusmodi est incisum & abstersum: ne remanens in intestinis euaporando noceat, ne etiã illud cum aliqua parte fæcali hi syrupi, & proptie acetosus cõpositus ad hepar penetrare faciat. Et si clystere nõ poterit eadem die ante hos syrupos, aut aquam hordei præmitti sufficiat ut die præcedenti præmissum sit: & intelligũtur, ubi uenter sit ualde stypticus, & plenus fæcibus.

De curationibus febrium acutarum. Cap. X.

QVod dictum est de regimine lenificationis, & prouocationis, & sudationis digestionis: deinde euonis cum medicina post illud: Et quod dictum est de cibatione post ipsum, est illud quod oportuit nos rememomare hic.

Auicennna in capitulo præsenti tradit regimen generale febrium acutarum quia cæteris magis periculosæ sunt. Et diuiditur hoc capitulum in duas partes. Nã in prima parte præmittit regimen contra materiam. In secunda cõtra febrem. secunda ibi parum infra [At modi extinctionis uehementiæ caliditatis.] Dicit primo oportere nos recordari pro curando febres acutas, intendendo ad causam & uirtutem regiminis dicti de lenificatione scilicet uentris & prouocatione scilicet urinæ & sudoris, & digestione materiæ febris, & euacuatione post digestionem eum medicina digerente humorem qui est causa febris. Tacuit autem phlebotomiam dans illam intelligere p reliquas euacuationes: aut forte quia raro ĩ febre acuta de cholerica materia uehementis inflammationis conueniat phleboromia: ne æger ad nimiam cholericorũ ebullitionẽ perducatur cõtra canon. quartę primi cap. de phlebotomia. Oportet etiam nos rememorate eius quod dictum est de cibatione. febricitantium post capitulum de cura generali febrium acutarum: ut per hæc quæ dicta sunt in illis duobus capitulis possimus recte intendere ad curam febris, & ad uirtutem.

At modi extinctionis vehementiæ caliditatis, sunt cum infrigidatione acris: & cum infrigidatione cibi, & cum epithematibus, & emplastris & cum medicinis.

Nunc Auic. facit quod dictum est. & continet partes duas. Nam in prima ponit sex modos extinguendi uehemẽtiam caloris. Et declarat duos illorum modorum. In secunda uero declarat alios quatuor modos. secũda ibi [Et oportet ut sit aer.] Prima in tres. nam in prima ponit quatuor modos extinguendi caliditatem quos non declarat. In secunda ponit quintum quem declarat. In tertia sextum ipsum declarans. secunda ibi [Et cum retentione eorum.] tertia ibi [Et quandoq; iuuatur per administrationem.] in prima dicit ꝙ modi extinctionis uehementiæ caliditatis scilicet febrilis perficiuntur cum infrigidatione aeris. Et secundo cum infrigidatione cibi: sub cibo et, comprehendẽdo potũ. Et tertio cũ ephithematibus & emplastris. Et quarto cum medicinis frigidis.

Et cum retentione eorum, quæ sunt sicut mucillago psylij & mucillago granorum cytonij: & succus portulacæ, & succus liquiritiæ in ore, vt sedetur sitis. Nam aßiduare gutturi patientis ægritudinem calidam aliquid, vt remaneat os humidum, & non exiccetur, in curis est iuuamentum valde.

Hic ponit quintum modum quem declarat: & est cum retentione in ore eorũ quæ sunt sicut mucillago psylij: quæ est frigida & humida in primo: & mucillago granorum idest seminum cytoniorum frigidorum & humidorum in primo quæ mucillagines per decoctionem horum granorum in aqua extrahuntur scilicet mucillago seminis psylij debet extrahi p lenem decoctionem ipsius: & absq; contusione: ne forte aliquid de medulla eius calida & sicca in quarto permisceatur. cum mucillagine. Est enim mucillago humiditas alba uiscosa ad similitudinem mucinarium sic dicta cum his lingua posset leniri, aut sacculi his pleni super linguam teneri: similiter succus portulacæ frigidus & humidus in secũdo. Itẽ succus liquiritiæ humidus: sed temperatus in actiuis, cum tamẽ dulcedo est febrientibus non grata. Præstantiora his ad hanc intentionem humectationis linguæ & sedationis sitis est frustum anguriæ in ore rentum, & sæpe renouatum. Item pruna, siue recentia, siue sicca excoricata: & in aqua frigida infusa: & aqua frigida sola in ore rerenta est febrientibus acute dilecta. Et reddens rationem dicit quòd assiduare gutturi patientis ægritudinem calidam aliquid, ut remaneat humidum est ualde iuuatiuum:

Guttur nãq; est spatium ad quod terminatur meri, & epiglottis propter quam exiccationem deglutio, & anhelitus posset impediri: immo etiã gustus linguæ superficie ualde exiccata.

Et quandoq; iuuatur per administrationem clysteris facti ex succo melonis indi, & cucumeris, & cucurbitæ & portulacæ cũ oleo rosato; et cum aliquãtulo camphoræ iuuamento maximo.

Ponit sextũ modũ extĩctionis caliditatis febrilis: quẽ declarat dicens: ꝙ qñq; iuuantur p administratione clysteris, cuius descriptio sit ista. Reci. succi melonis ĩdi, succi cucumeris, succi cucurbitæ, succi portulacæ añ. ℥. i. olei ros. ℥. iij. ubi cum infrigidatione nõ opus sit intestinorum confortatione, tantundem olei uiolati esset præstantius, camphoræ frigidę in tertio gradu, grana quinque. his adde decoctionis matrum uiolarũ. ℥. xv. & tepidum imponatur. hic sal non ponitur, ut diutius retineatur. sic enim magis humectat & ĩfrigidat: & forte ꝓpter hanc causam posuit oleum rosatum ne ab huiusmodi frigidis quæ diu retinentur intestina debilitentur.

Et oportet vt sit aer infrigidatus quantum possibile est.

Nunc autem declarat modos extinctionis quos prius nominauit. Et primo modum extinctionis per aerem frigidum. secundo per cibum & potũ. tertio per epithemata, embrochas, & emplastra. quarto per medicinas. secunda ibi § Regimen autem cibi. § tertia ibi § Epithemata uero, & emplastra. § quarta ibi in fine capituli. § Et quandoq; est potus de papauere. § Prima in duas. Nam primo explicat qualitatem aeris ꝯuenientem. secundo ponit per quæ paretur iste aer. secunda ibi § Et eius infrigidatio. In prima parte dicit oportere aerem esse infrigidatum quãtum est possibile. Pro parte prima notandum est hic intelligendũ esse de aere qui inspiratur. Hic enim immediatius cor refrigerat: nec tamen timetur cordis superflua infrigidatio: cum aer infrigidatus inspiratus ad cor non perueniat nisi primo pulmone moderetur. Sed aerem corporis ambitum contingentẽ non opporteret esse frigidissimum: quia nõ posset superflua frigiditate magnum refrigerium afferre cordi: cum oporteat per poros & loca augusta ad cor deferri: plurimum tamen nocere posset inspissando cutem: & cõsequenter prohibendo uaporum calidorum transpirationem: quam sententiam uide decimo therapeuticæ. octauo capitulo. hoc autem poterit fieri locando ægrum in aere ualde frigido: & ipsum pannis aliqualiter operiendo. Secundo notandum merito diei quantum est possibile. quia pluries difficile est reperiri aerem sufficienter contrarium febri acutissimæ: sicut in æstate: nõ enim facile est hyeme calidissimũ: æstare uero frigidissimũ reperiri decimo therapeuticæ capitulo suprascripto.

Et eius infridatio est per prohibitionem frequentiæ: & per suspensionem flabellorum multorum: & per positionem niuis plurimæ. Et si domus est proximi temporis ex quo linita fuerit luto: & proprie illo in quo ponitur loco paleæ cotum papyri: tunc est melius. Et quandoq; præparantur in ea manationes vt fontium & rorationes: & currit in ea aqua dulcis. Aut stratus est super lacunam coopertam cũ reti: & est stratus super quem dormitur ex tabari, & his similibus. Et reliquum stratus est ex extremitatibus salicum, et cytoniorum et myrti aspersis aqua rosata et nenufaris, et rosis, et uiolis. Et ponuntur quandoq; calathi, in quibus sunt ordines de frustis fructuum boni odoris frigidorum, sicut malorũ acetosorũ et cydoniorum, et modorum pirorũ boni odoris aspersis aqua rosata: et nenufare, et salicibus, super quæ sunt puluerizata sandali, et rosæ et camphora, et super quæ iam distillatum est parum vini odoriferi: tunc est illud quod est vltimum. hoc ergo est regimen aeris.

Declarat per quæ auxilia aer infrigidatur dicens: ipsum infrigidari prohibendo hominum frequentiam, quorum anhelitus aerem calefacit. secundo per suspensionem flabellorũ multorum quæ agitata commouent aerem, & uapores exhalantes remouent a corporis superficie. tertio ponendo plurimam niuem, aut glaciem in domo. quarto locando eum in domo ex ꝓximo linita luto: sicut creta in qua loco paleæ fit cotum papyri: illud enim est melius quàm palea. cum hoc enim ꝙ retinet adinuicem partes luti sicut palea: confert magis quàm palea amplius infrigidando & humectando. Papyrus autem est iuncus aquaticus, ex qua antiqui faciebant chartam super quam scribebant: & ab illa nostra charta dicta est papyrus: & est illud quod in uulgari nostro dicitur paiuera. pars ergo intrinseca illius, quia mollis cotum appellari potest: & forte dicta est papyrus quasi parãs ignem. est enim ignitioni parata. pyr autem græce ignis latine. per cotum papyri intelligunt aliqui lanuginem quandam in summitate repertam & cõglobatam in figura longa rotunda: sed falluntur cũ illa oriatur in summitate cannarum paludum. quinto ꝙ in loco sint manationes fontium & decursus aquarum: aut saltem ꝙ domus aqua aspersa irroretur. sexto stratum siue lectum faciendo super lacunã coopertam reti: sicut rete factum ex funibus adinuicem cõtextis: & stratus ille idest pãnus super quem dormitur sit ex tabari. i. ex lino quod est frigidius, quã cotum: & his similibus stratibus idest lectis bene situatis & æquatis sicut ex corio: & reliqui stratus ex quo culcitræ implentur factæ ex lino, aut corio, & similibus: sicut ex extremitatibus salicum, cytoniorum, & myrti idest ex eorum folijs: & sint aspersa aqua rosarum. Et similiter ex folijs malorum, & nenufaris, rosis, & uiolis: & bene in illis lectis oĩa sint æquata ut lectus sit mollis, & uniformis. septimo ponantur in domo calathi: in quibus sint ordinata frusta fructuum boni odoris frigidorum sicut malorum acetosorum: quia sunt frigidiora, & cytoniorum & modorum. i. & specierũ prunorũ boni odoris, & nenufare, & salicibus super quas puluerizati sint sandali frigidi in principio tertij & camphora: & super quas iam distillatum sit parum uini odoriferi. hoc enim est ultimum scilicet in bonitate. uapores nanq; uini aromatici in pauca quãtitate permixti cum alijs uaporibus frigidis multis facit alios ad intrinseca corporis penetrare magis: & cum hoc magis confortant. Et concludendo dicit hoc est regimẽ aeris. Vltimo circa hanc partem euitando dubium: nota domum acute febrientis non esse sternendam frondibus populi quæ communiter apud nos reperitur. Nam populus dicta athi rosa: & aurum romanum apud Auic. calefacit uehementer in tertio, & exiccat in primo: & eius flos est uehemẽtis caliditatis: & ipsius gummi est ultimũ in calefactione. Vna tamẽ species populi quæ apud Pliniũ decimotertio naturalis historię. capitulo de populo. & apud Simonem Ianuensem est frigidæ complexionis fortasse posset sterni in domo febrientis. Notandum secundo quòd licet nostra populus crescat apud aquas stat tamen ipsam esse calidam: sicut risus, acorus, & similia. & quãuis flos eius ponatur in unguento frigido sicut populeone stat tamen ipsam esse calidam, & ibi positam esse ad contemperandum res frigidas quæ illius unguenti compositionem ingrediuntur: sicut in multis medicinis calidis ponimus opium, ut ultra alia iuuamenta remittat illorum caliditatem.

Regimen autem cibi iam sciuisti: et si voluntas adest, vt cũ infrigidatione sit lenificatio: tũc detur aqua cucurbitæ: aqua melonis indi proprie: et aqua cucumeris: et lactuca cum aceto est vltima.

Nunc Auice. docet extinguere caliditatem acute febrientium cum cibis & poribus: & tria facit. Primo ponit regimen infrigidans & leniens. secũdo regimen infrigidans & sitim sedans. tertio ponit regimen infrigidans & constringens. secunda ibi [Et quod conueniẽs est in sedãdo.] tertia ibi [Et si adest uoluntas.] Dicit primo te sciuisse regimen cibandi. capitulo de cibatione febricitantium: uolendo tamen infrigidando leuire scilicet uẽtrem detur aqua cucurbitæ: & aqua melonis indi: & est propria: & aqua cucumeris intelligendo per aquam, succum horum infrigidantem, & humectantem, & lenientem & magis proprius inter hos est succus anguriæ, & gustui placidus. Accipiatur ergo frustum anguriæ & ponatur in aqua zuccarata & masticetur, & succus deglutiatur. Sũt & alii modi de quibus dictum est in capitulo generali curationis febrium putridarum: & lactuca cum acero est ultima idest ualde conueniens ad infrigidandum; licet non ad leniendum. Et quandoque ista dantur ante digestionem, & diem septimum cum maxima est necessitas infrigidandi.

Et quod conueniens est ad sedandum sitim eorum, est soca factum ex pane simila cum aqua casei accepta ex dog idest lacte ex quo extractũ est butyrum, post colationẽ vehementem.

Facit

Facit quod dictum est dicens conuenire pro sedando sitim foca, & est potus factus ex hordeo qui est species ceruisiæ apud Simonem Ianuensem. in præsenti tamen intellige potum siue cibum factum ex pane similæ. i. purioris partis farinæ frumenti quæ est minus calida parte farinæ magis furfurea cum aqua casei accepta est dogo. i. lacte acetoso: quia frigidius a quo butyrum est extractum aptum inflammationi, & exhibeatur ista aqua post vehementem colationem vt extrahatur pars casealis & butyrosa: ut magis sit infrigidans, & humectans, leniens & sitim extinguens. huiusmodi autẽ non sunt in usu apud nos: credo tamen cum multa aqua casei aliquid modicum panis optimi esse dissoluendum: ita ut sorberi possit.

Et si adest voluntas vt cũ sedatione sit retẽtio tũc detur succus granati muzi, et acetosi: et aqua agrestæ: et aqua mori de semi: et aqua acetositatis limonis nõ salsi: et aqua acetositatis citri: et quæ sunt his similia: et aqua ceresculi, et est berberis.

Nunc dicit quòd uolendo cum sedatione caloris, & sitis retinere scilicet ventrem dentur succi granati muzi, & acetosi: & aqua. i. succus agrestæ, & succus mori de semi idest de regione illa, & succus acetositatis limonis non salsi: & succus ceresculi idest berberorum. Notandum quòd licet granata acria, & musia habeant virtutem solutiuam: tum comprimendo: tum abstergendo: & tertio sua acuitate pungendo & stimulando: & proprie succus ipsorum expressus a toto præterquàm corticem exteriorem: habet tamen virtutem stypticam qua possunt ventrem retinere. Vnde quamuis soluant: derelinquunt tamen vestigia constrictionis in intestinis. Vnde Auicen. secundo canone, capitulo proprio dicebat in omnibus speciebus suis vsq; ad acetosum esse abstersionem cum stypticitate. Vel forte constringunt, quia prouocant vrinam: & acetosum est plus prouocans quàm dulce. Quæ autem prouocant vrinam, constringunt: quia vrina noctu facta multa modicum secessum significat. quarta aphorismorum aphorismo. 83. Tacuit autem de granato dulci; quia nõ est ita aptũ ventrem retinere, sitim sedare, & flammam extinguere: & cũ locutus est de moris maxime intellexit de acetosis: quia dulcia sunt calida secundo canone, capitulo proprio: & de utroq; moro. s. rubi, & celsi potest hoc intelligi: & per hoc intellige succum araneij & similia.

Epithemata uero et emplastra sunt ex succis notis. Et proprie aqua rosata: aut succo rosarum recentium cum sandalis, et camphora: et aqua coriandri, et endiuiæ: cũ istis enim est infrigidatio plurima et mucillago psylij cum aceto, et aqua rosata est huius generis.

Hic autem declarat tertium modum infrigidandi febrientes acute, & est cum epithematibus & reliquis actu applicitis. Habet hæc pars duas partes. Nam in prima declarat ex quibus huiusmodi conficiuntur. secundo ponit canon. de embrochatione. secunda ibi § Et embrocare hepar. § In prima dicit quòd epithemata dicta ab epi quod est supra & thesis positio: sicut ex succis. i. liquoribus notis: & proprie aqua rosata cum sandalis, & camphora, & aqua coriandri & endiuiæ: cum istis enim est infrigidatio plurima: licet succus rosarum sit calidus. sed põt cũ reliquis frigidis misceri: vt addat in cõfortatiõe: & mucillago psilij cũ aqua rosarũ: & aceto est ex hoc gñe.

Et embrochare hepar cum infrigidantibus est res maxima et magis iuuans: nam cum æquatur est in eo maior pars rectificationis: et fortasse rectificat aquam.

Nunc ponit canonem embrochationis per embrochationem intelligendo quencunq; modum applicandi medicinas exterius. Et continet hæc pars tres partes. nam primo ponit vtilitatem embrochationis hepatis. secundo ponit canones embrochationis capitis. tertio ponit canones embrochationis hepatis. secũda ibi § Et quando est illic catarrhus. § tertia ibi satis distanter § Et infrigida hepar. § In prima parte dicit ꝙ embrochare hepar cum infrigidantibus est res maximi iuuamenti. Nam cum æquatur mala cõplexio calida est in eo maior pars rectificationis: & fortasse rectificat aquam. i. vrinam meliorando calorem, modum substantiæ, aut hypostasim.

Et quando est illic catarrhus, et tussis; aut in capite eius est grauitas, aut tensio, significat multitudinem uaporũ: quare oportet ne fundatur super caput aqua, aut acetum; immo occupetur cũ inclinatione capitis sup vapores aquæ secundũ quòd dispositio facit illud necessarium. Si vero nõ fuerit catarrhus: neq; aliquid eorum quæ diximus: tunc administra de embrochis, et epithematibus quæ vis. Et nocibilior embrocha in huiusmodi dispositione repletionis capitis est mulsio lactis super caput, fortasse. n. facit accidere apostema in capite, et perditionem. Et magis salua horarum embrochationis capitis cum repletione eius est vt sit vapor cholericus non humidus: immo in huiusmodi hora fortasse non nocet applicatio lactis, immo confert. Et cognoscitur ex dispositione somni, et uigilijs, et humiditate superiorum partium narium, et earum siccitate. Cum ergo videris somnium, aut profunditatem somni, aut humiditatem superiorum partium narium: tunc caue embrochationem, et inunctionem: et stude in attrahendo materiam ad inferiora. Et cum videris rubedinẽ in naso, et facie vehemẽtem tũc non erit malũ vt facias currere sanguinẽ ex naribus.

Nunc ponit canonẽ embrochationis capitis: & hẽt sex partes. In prima ponit canonem prohibitiuũ embrochationũ capitis. In secunda canones concedẽtes eius embrochationem. In tertia ponit embrochationẽ magis inconuenientẽ. In quarta parte ponit casum in quo cũ repletione est embrochandũ. In quinta ponit signa repletionis in qua cõuenit: & in qua non conuenit embrochatio capitis. In sexta ponit duos canones. secunda ibi § Et si nõ fuerit catarrhus. § tertia ibi § Et nocibilior embrocatio. § quarta ibi § Et magis salua horarũ. § quinta ibi § Et cognoscitur. § sexta ibi § Cũ ergo ibi uideris somnum. § In prima parte dicit ꝙ q̃n in corpore febriente est catarrhus & tussis: aut in capite eius est grauitas significans multitudinem superfluitatis in eo: aut extensio significãs multitudinem naporum oportet ne fundat super caput aqua neq; acetum: immo debet inclinare caput super uaporem aquæ frigidæ tepidæ, aut calidæ pauciori tẽpore aut longiori sm̃ ꝙ exigit dispositio sua. Caumate nanq; existente magno pluri infrigidatione opus est: sed ecõtra ipso existẽte paruo: & sm̃ hoc oportet aquã esse frigidã calidã, aut mediam. Similiter repletione existente multa oportet non lõgo tempore tenere caput inclinatũ super vaporẽ aquæ, ne per calidos uapores præter modũ liquefiat: nec per frigidos uiæ oppilent & humores præter modũ ingrossent. In secunda parte dicit ꝙ nõ existẽte catarrho, nec aliquo ex his quæ dicta sunt administra de embrochis & epithematibus quod tibi placet. In tertia pte dicit ꝙ nocibilior embrocha cũ caput est repletũ est mulsio lactis, sup caput. fortasse. n. facit accidere apostema in capite: & interficit oppilando poros sua uiscositate & adherẽtia, unde nõ fit trãspiratio In quarta parte dicit ꝙ magis salua hora embrochationis capitis q̃n est repletum est vt sit in eo vapor cholericus nõ humidus: immo in hoc casu fortasse non nocet: immo confert, & est modus loquendi. In quinta parte dicit ꝙ cognoscit an uapor sit humidus, an siccus ex somno: quia tunc est humidus, & ex uigilijs: quia tunc est siccus: & hummiditate superiorũ partiũ narium. s. muzi. q̃n. s. sunt multi, & nõ acuti: & earũ siccitate. s. q̃n sunt muzi: tũc. n. significat uapores illos esse siccos: sicut humiditas nariũ significat vapores humidos. In sexta parte dicit: cũ ergo uideris somnũ. s. notabilẽ aut ꝓfunditatẽ somni, aut humiditatẽ superiorũ partiũ nariũ tunc caue embrochationẽ, & unctionẽ. s. capitis: & stude in attrahẽdo materiã ad inferiora. s. cũ clysteribus: & reliquis auxilijs. Et tu supple etiã aliã partẽ. s. si uideris uigilias & siccitatem narium: tunc embrocha & unge. s. cũ frigidis. Secundus canon. cum uideris rubedinẽ in naso & facie uehementẽ: tũc nõ est malũ ut facias currere sanguinẽ ex naribus, scilicet cũ herba dicta polygonia: aut setis porcinis: aut sanguisuga parti intrinsecæ narium applicata.

Et infrigida hepar cũ emplastris: et cum infrigidas, caue ne occurras cum infrigidatione vehementi hora sudoris et resolutionis: immo oportet vt obserues illud: fortasse enim sit causa inlongatione ægritudinis: licet quandoq; sit longitudo ægritudinis saluior quàm ipsius acuitas.

Hic ponit canon. embrocationis hepatis: & quendam alium: licet etiam adaptetur primus canon embrochationis cuiusq; partis extrinsecę dicens: infrigida hapar cum emplastris

ſibi proprijs: & cum infrigidas ſcilicet cum his ſic applicitis exterius, caue ne occurras cum in frigidatione uehementi hora ſudoris, & reſolutionis materiæ: immo oportet ut obſerues illud nam fortaſſe eſt cauſa prolongatiois ęgritudinis ſcilicet retinendo materiam quãdo natura tentat euacuationem: licet quandoq; ſit longitudo ægritudinis ſaluior quã eius acutas. Qua propter ſi ægritudo eſt ualde acuta corpus præter modum conſumeos dato quòd natura tẽtaret ſudorem, eſſent huiuſmodi frigida applicanda: magis eoim eligamus aliqualẽ prolongationem ægritudinis quàm corporis areſactionem.

Et oportet vt caueas in febribus acutis caſum raſuræ: quoniam addit in debilitate virtutis, & terretur natura a receptione ſuperfluitatum ad inteſtina, & ab expulſione earum ab eis propter victoriam ſuperfluitatum: fortaſſe redeunt ſuperfluitates ad ſuperiora, & lædunt hypochundria, & inflãt ea, & lædunt caput.

Secũdus canon. Caue in febribus acutis caſum raſuræ ideſt excoriationis inteſtiuorum: quia addit in debilitate uirtutis. & ſecũdo quia natura a receptione ideſt expulſione ſuperfluitatum ad inteſtina terretur: & ab expulſione earum ab eis.i. per ea ſcilicet inteſtioa: non quia ſuperfluitates dominentur uirtuti: immo quia natura timet: ne trãſitus ſuperfluitatum per inteſtina dolorem augeat in inteſtinis excoriatis: ſicut ẽe natura terretur a miogẽdo cum ueſica eſt excoriata. Qua propter ſuperfluitates non expolſæ fortaſſe redeunt ad ſuperiora, & retentæ in uentre lædũt hypochundria, & lædunt caput eua porando: aut forte ad ipſum permutatę.

Et quandoq; eſt in potu papaueris iuuamentum mirabile in inſpiſſando materiã ſubtilem quare digerit, & in faciendo ſomnum.

Hic declarat ſextum modum infrigidandi acute febrientes cum medicinis.d.ꝙ quandoq; eſt potus de papauere iuuamentum mirabile inſpiſſando materiam ſubtilem ſcilicet calidam: quare digerit: cum digeſtio ſubtili ſit æquatio per ingroſſationem: & in faciendo ſomnum quo multum iuuaotur febriẽtes acute: & per potum de papauere intellige uel ſyrupum, uel decoctionem eius: licet electuarium ſicut diacodion & ſimilia ualeant: & per hunc potum intellige alia extinguentia,

Nota pro declaratione huiuſmodi infrigidandi febrientes acute, ꝙ membra infrigidanda in febribus acutis ſunt quatuor ſcilicet caput, cuius epithema poteſt eſſe tale. ℞. ſucci lactucę. olei roſ. ana. ℥.i aceti. ʒ.ij. miſce. his addere potes aquam roſatam & ſuccum roſ. ad libitum, ubi magis intendas confortationi. Et ex ſerie textus potes comprehendere, in quibus caſibus ſit epithemandum caput & in quibus non. Cor poteſt epithemari eum hoc. ℞. aquæ roſ. ℥.ij. ſucci roſarum, aquæ acetoſæ ana. ℥.i. aceti. aquæ coriandri ana. ℥.5. ſandali. ʒ.i. cãphoræ gra. v. croci. ℈.5. his potes addere aliquod aliud calidum, ſicut parum uini aromatici, aut parum muſci, & ſimilium. Hepar autẽ eſt epithemandum cum huiuſmodi. ℞. aquæ endiuiæ & aquæ roſ. ana. ℥.i. ſpecierum ceroti ſaudalini. ʒ.2. aceti. ℥.i. his potes addere parum ſpicæ aut aliquid calidum. Reues autem epithemantur cum infrigidante Gal. Potes etiam cum mucillaginis pſylij. ʒ.2. aceti. ℥.5. aquæ roſ. ℥.ii. facere epithema: & ſtãte plenitudine nullum horum membrorũ regulariter eſt epithemandum, niſi præcedente minoratione.

Rememoratio accidentium quæ fiunt in febribus acutis. Cap. XI.

Loquamur itaq; in primis de accidentibus quæ vehemẽtia ſunt in febribus: & de euratione eorum: & feſtinemus ad diſtinguendum febres acutas. Et hæc quidem accidentia ſunt ſicut rigor, & frigus, & horripilatio: & ſicut ſudor plurimus: & ſicut fluxus ſanguinis narium ſuperfluus, & ſicut vomitus laborioſus, & fluxus ventris debilitans: & ſicut ſitis quæ non toleratur: & ſicut profunditas ſomni ſuperflua: & ſicut vigilatio inſeparabilis, et ſicut aſperitas linguæ, & offuſcatio oris, & ſicut ſternutatio continua, et dolor capitis prauus, & tuſsis frequens, & ſicut caſus appetitus, & boliſmus, & ſicut appetitus caninus, & ſingultus.

Auic. in parte præſenti intendens ponere regimẽ accidentium, quæ frequenter fiunt in febribus acutis ponit primo intentionem ſuã. d. ꝙ in primis uult loqui de accidentibus: deinde feſtinabit ad loquẽdũ de febribus acutis. licet etiã de chronicis ſit in hoc tractatu determinaturus. oẽs tñ dici poſſunt acutæ quia mordaces reſpectu ephemerarum & hecticarũ. ſecũdo incipit ſingulariter agere de his accideutibus. ibi [Quod eſt de hoc.] Et quæ dicit in his partibus nota ſunt. Notandũ ꝙ licet regularius fuiſſet prius ponere regimẽ putridarum, quã accidentiũ ſequentium eas cũ cura accidentis vt accidens pendeat ex cura ægritudinis quæ eſt cã eius: attamẽ quia accidentia uehementia in febribus ſicut illa, de quibus hic acturus eſt frequẽter curationes puertunt. placuit Auicennæ præponere regimẽ horũ accidentiũ regimini febriũ: hęc aũt accidẽtia de quibus determinabit ſunt decimatertia. licet hic nõ enumeret.

De regimine frigoris & horripilationis cum ſuperfluunt. Cap. XII.

Quod eſt de hoc ſequens ſudorem rectificatur velociter, & non indiget regimine. Et critico non oportet vt contrarium fiat per remotionem: & non eſt de illis quæ debilitant, et quæ faciunt aliud.

Hoc capitulũ primũ diuidit in duas partes. In prima explicantur rigores non uertentes ad ſe curã. Io ſecunda uirtutes. ſecũda ibi [Et quandoq; ſedant cum ligatione.] In prima parte dicit duo. primũ rigor ſequens ſudorem rectificat velociter & non indiget regimine. i. curatione. ſ. notabili. ſecundũ rigor criticus non debet remoueri per cõtrarium. Ex quo ſequit ꝙ non indiget curatione: cũ omnis cura fiat p contrariũ. Pręterea. Nõ eſt de illis quæ debilitant neq; faciant aliud nocumẽtum ſi criſis ſit laudabilis: quare non indiget curatione. Notandũ primo rigorem ſumptũ communiter prout conuertitur cũ typo aliqñ pręcedere ſudorẽ, aliqñ ſequi, aliqñ ei cooiungi. Primũ patet in principijs febriũ interpolatarũ quæ cũ ſudore terminant. Itẽ etiã in rigore præcedente criſim per ſudorem. ut quarto aphoriſmorũ apho. 58. A cauſone habito. Secũdum patet. nam aliqñ poſt ſudorem exhalatis iã uaporibus calidis, & apertis poris multotiens etiã ſpiritus reſolutis ſequitur frigus quoddã, & forte aliquis rigor qui ſequens completã euacuationẽ non eget regimine p medicinas, p leuem. n. fricationẽ, aut pannorũ calidorũ applicationẽ remouet. Et ꝙ rigor ſequat euacuationẽ, collige ſecũda quarti. trac. primo. ca. de narratione ſignorũ bonorũ & de hoc rigore eſt ſermo hic. Patet etiã tertiũ. nã aliqñ tẽpore ſudoris, terret natura in expellendo materiã nociuã p mẽbra ſenſibilia, & retrahit calorẽ, & ſpiritus, & ſignificat impotentia uirtutis, & terror eius, nec non malitia materiæ: & hic rigor eſt malus de quo ſeptima aphoriſmorum. In ſudore rigor malum. Et aliqñ contingit propter uehementẽ reſolutionẽ ſpiritus cũ debilitate uirtutis contentiuæ ſicut in ſudore diaphoritico cui frigus aſſociat, & hic eſt peſſimus. Notandum ꝙ per rigorẽ criticũ debes intelligere rigorẽ antecedentẽ criſim cũ omnibus, aut pluribus conditionibus laudabilibus criſis. nã p cura huius nõ eſt aliud faciẽdũ iuxta aphoriſ. ſecũdũ. primæ particulæ. Eã quorũ criſis fiat aut facta eſt. nec ex hoc timemus uirtutis debilitatẽ aut aliud nocumẽtum notabile ſicut conuerſionẽ materię ad aliqđ mẽbrũ nobile & ſimilia. uerũ aliqua calefactio cum pãnis poſſet fieri.

Et quandoq; ſedatur cum ligatione extremitatum. et fricatione facili, et cum caleſactione coopertura, et cum vnctione de oleo de anetho: et de chamæmilla ſi indigetur eo.

Ponit regimẽ rigoris uertentis ad ſe curã: & primo minus fortis. ſecundo magis fortis. ſecũda ibi [In forti autẽ qñ perſeuerat.] In prima parte dicit ꝙ rigor. ſ. debilis qñq; ſedatur cũ ligatione extremitatũ. ſ. coxarũ & adiutoriorũ, & fricatione facili. ſ. totius corporis & extremitatum: & tertio cum calefactione, & vnctione cum oleo de anetho aut de chamæmilla, ſi iodigetur eo. q. d. ꝙ aliquando ſufficiet ſola ligatio & fricatio abſq; unctione. Notandum ꝙ huiuſmodi fricationes, & unctiones debent fieri dorſo ſpinæ, & partibus poſterioribus a quibus inchoant rigores. quarta aphoriſmorum apho. 62. quibuſcunque in febribus. Calefaciẽdo enim & trahendo calidũ exterius ſedant rigorem.

In forti autem quando perseuerat, siue sit in febribus, siue sit in alijs oportet vt ligentur extremitates in locis plurimis, et inunctio fiat eum oleo ebamæmellino, et radice lilij: et sunt de hominibus qui consortant illud cum eis quæ sunt sicut cardamomum, et castoreum, et ruta et sceba et calamenthum et baurach, et piper, et pyretrum. Et quandoque pertransit illud ad administrandum linimenta ex synapi, et assa fœtida. Et quandoq; decoquuntur medicinæ istæ in aqua, deinde coquitur in ea aliquod oleum, et aqua erucæ fortis est in hoc capitulo per se sola, aut cum oleo aliquo quod decoquitur cum ea: et similiter decoctio ozymi et aquæ eius.

Confectio olei boni.

Sumãtur anethum siceum, et myrrha, et ruta, et calamenthum, et piper, pyrethrũ et coquãtur in vino decoctione vltima: deinde decoquatur colatum in tanto quantum est medietas eius de oleo sisamino, vsquequo eonsumatur aqua, et remaneat oleum, et administretur inũgendo: et de oleis fortibus in eis, in tali qualis est rigor quartanæ, est oleũ de costo, & oleũ de sceba, et oleum de abrotano, et oleum de lilio, et oleum de myrrha, et ponantur in vnc.i. olei pondus. drach. iij. piperis, et sexta drach.i. pyrethri tritorũ: et administretur absinthiũ decoctum in oleo aliquo aut oleum oliuæ in quo decoctum est apium. Et introitus in oleum leuis caliditatis est iuuatiuus valde: et fortasse necessariæ sunt potiones: et multotiens sedatur cũ aqua calida leuis caliditatis, et cum incuruatione super vaporem eius. Et quando non sedatur per id, si materia est grossa, decoquantur in aqua anisum calamenthum et semen apij & mastix, et eruca, et anethum et similia: et balneetur in aqua in qua decocta sint ea, quæ sunt sicut sceba, et abrotanum, et calamentum, et anethum et squinanthum et ruta et sansucus et costus et semina calida.

Nunc eurat rigorem fortem: & primo magis per exterius applicita. secundo magis per interius sumpta. secunda ibi § Et omnes medicinæ fortis prouocationis. § Prima pars posset diuidi in tot partes quot remedia ponit. partes patebunt. Ante omnia primo notandum rigorem uertere ad se curam aliquando propter tristem sensationem uehementer contristantem, & debilitantem uirtutem. Secundo propter motum compressiunm ad quem resolutio & uirtutis debilitatio consequitur. Tertio propter uehementem retractionem caloris, ad quam potest sequi suffocatio. Secundo notandum huiusmodi applicita locis de quibus supra conferre calefaciendo sua actuali, & potentiali caliditate, & tristem sensationem remittendo: & tertio de materia faciente rigorem resoluendo. Primum remedium faciendum in rigore forti quando perseuerat siue in febribus, siue quando non fuerit febris est ligatio extremitatum in locis dictis: & iniunctio fricando cum oleo de anetho, chamæmillino, & radice lilij scilicet albi quæ est calida in secundo rigoris sedatiua: & potest decoqui radix lilij cum oleo chamæmillæ & ipsum oleum applicari ungendo, & frieando. Secundum remedium est ꝙ aliqui homines cõfortant oleum suprascriptum addendo eardamomum calidum & siccũ in tertio, castoreum, pinguediuem testiculi calidam: & sic in fine tertij aut in prineipio quarti: & rutam cali. & sic. in tertio, syluestris uero in quarto. Sceha ẽm aliquos est stieados arabicus cali. in primo & sic. in secundo. secũdũ aliquos est species absinthij: & dicitur sandonicum a Sandone loco Galliæ. Sed apud Gal. 6. de simplici medicina est abrotanum cali. in primo sic. in secundo. calamẽthũ cali. & sic. in secundo. baurach species salis pro qua sal nitrum ca. & sic. in tertio. piper, pyretrũ cali. & sic. in tertio. hæc aut aliqua istorũ possunt suprascripto oleo eommisceri ẽm suam substantiam: aut possunt poni ad decoqueudum: & postea oleum colari huiusmodi abiiciendo. Tertium remedium quandoq; pertransit medicus ad linimenta magis calida sicut quæ fiunt ex synapi calida in quarto. Itẽ ex assa gũmi calida in quarto. sicca in secundo. intelligendo de non odorifera quæ est calidior odorifera: licet magis abominabilis. Istæ duæ possunt cũ aliquo liquore permisceri in pauca quantitate, & his loca dicta inungi. Et quandoq; decoquuntur istæ medicinę in aqua: deinde decoctio illa colata bullitur eum aliquo oleo usq; ad aquæ cõsumptionem, & administraẽ. Quartum remedium est aqua decoctionis erucæ calidæ, & sic. in secũdo. sola, aut eũ aliquo oleo bullita est fortis in hoc casu Similiter decoctio ozymi. i. basiliconis calida & sic. in secũdo & aqua eius per aquã intelligendo succũ, aut aquam distillationis. Quintum remedium est confectio olei boni. sumanẽ anethi sieci, rutæ, myrrhæ calamenthi ana. partem unam. piperis pyretri, ana. partem mediã coquanẽ eum uino decoctione ultima ita ut horum uirtus ingrediatur uinum: deinde uinum illud coquatur in tantum olei sisamini quãta est eius medietas usquequo consumatur aqua & administretur: & hæc est fortis & solẽnis. Sextũ est ex oleis fortibus multũ ealidis conuenientibus in rigoribus fortibus qualis est rigor quartanæ sicut est oleum de costo cal. & sic. in tertio: oleum de sceha, oleum de abrotano: & hic uides ꝙ Auic. per scehã non intelligit abrotanũ: oleum de lilio, oleum de myrrha. Septimũ ponantur in. i. ℥. olei tres. ʒ. pipis: & sexta. ʒ. unius pyrethri tritorũ &c. octauũ administretur absinthium decoctum in aliquo oleo sicut oleũ oliuæ in quo decoctum sit apiũ. Nonũ introitus in oleum aliquod paucæ caliditatis est iuuatiuus ualde si ponaẽ in eo ẽm totum corpus præterquã ẽm caput. Et fortasse his non sufficientibus sunt necessariæ potiones, de quibus infra. Decimum quãdoq; sedaẽ cum aqua parum calida. s. incuruãdo dorsum super uaporem eius. Vndecimum quando non sedatur per illud, & materia est grossa decoquatur in aqua anisum & calamenthũ semen apii, & mastix & eruca & anethũ & similia: & recipiat uaporem: ut supra. Duodecimum balneetur in aqua in qua decocta sunt sceha, abrotanum, calamentum, anethum, squinãtum, ruta, sampsucus. i. maiorana, costus, & semina calida.

Et omnes medicinæ fortis prouocationis sedant rigorem. Et de medicinis sedantibus rigorem maximum in quartana, et similibus sibi est ut bibatur de costo aureus. i. cum aqua calida, et de agarico quãtũ de ipso in aqua cadida. Et in agarico est iuuamentũ: & quandoque ponitur cum eo parũ opij: quoniam facit dormire, et facit sudare, et prohibet vehementiam rigoris et alia: et iterum ireos quantitas aur. i. in aqua calida

In parte præsenti Auic. curat rigorem per sumpta interius & primo per medieinas & cibos alteratiuos. In secunda per medicinas solutiuas. secũda fere ĩ fine capituli ibi. § Et solutio uentris. § prima in tot partes quot sunt medicinæ. partes patebunt. Prima est. omnes medicinæ fortis prouocationis. s. sudoris sedanẽ rigorem. omnes nanq; sunt calidæ & sic. sua caliditate sedant ipsum. Præterea. Educendo per sudorem sedant ipsum, sicut theriaca, mithridatũ, & similia cum uino potenti sumpta. secunda medicina quæ sedat rigorem maximum sicut in quartana est huiusmodi. ℞. costi aureũ unum. puluerizetur, & sumatur cum aqua calida. secundo. ℞. agarici intellige præparati suis correctiuis, aureum unum, & sumatur distẽperatus cum aqua eal. iuuat enim agaricus in rigore. tertia medicina. quandoq; ponitur cum agarico parum opij, & iuuat faciendo dormire, faciendo sudare: & prohibet uehementiam rigoris, & alia accidentia uehementia. accidentia. s. sequentia rigorem sicut syncopis, & similia: & ad intellectum Auic. debet accipi agarici aureum unum. opii unum aut duo grana. possemus etiam has medicinas scilicet agaricum opium & costũ simul eommiscere & totum exhibere una uice per horam, aut circa ante paroxysmum: & melius est ꝙ sint distemperata, aut cum aliquo liquore calido saltem actu. hæc enim medicina iuuat calefaciendo, & subtiliando materiam. Iuuat secundo de per accidens sopiendo sensum. tertio prouocando somnum. quarto prouocando sudorem; sed prouocatio sudoris partim est de per se per medicinas calidas subtiliantes: partim de per accidens inducendo somnũ qui facit sudare. Et hæc medicina quia tardæ euacuationis, & efficitur etiã tardior ꝑ opium non euacuabit nisi post uiginti horas: aut circa quando iam paroxysmus erit finitus, & euacuabit materiã grossam sicut melancholiã: & similes quas forte non euacuasset si non fuisset sumpta ante paroxysmũ: cũ ante paroxismum materia incipiat agitari, & commoueri: & cũ est in motu facilius potest educi quã si non cõmoueretur, propterea forte melius esset ꝙ hęc medicina ꝑ duas horas, aut maior tẽpus exhiberetur ante parosysmũ, ut iã sit actuata dum mouetur causa antecedens pro paro-

xysmo. Et ex his facile soluuntur multæ instãtiæ pauci momenti, quas doctores adducũt pro declaratione huius textus. quarta medicina est aureus unus ireos in aqua calida. Est autem ireos, radix lilij cælestis cal. & sic. in fine tertij, & solutiua. Et credo quòd esset melius hoc exhibere ante paroxysmum per notabile tempus ut esset completa eius solutio. uerum eius oleum applicitum sedat notabiliter frigus, & rigorem.

Et de compositis est theriaca diatessaron, & electuaria alia: & diacyminum, & diacalamenthum: et diapepereon: et syrupus de melle in quo feruent sicut assa, ruta: et pyrethrũ, & piper. Pilulæ expertæ quæ dantur in potum ante rigorem per horam vnam infirmo erecto, vel stante super lectum suũ, vel scannũ suum: & aere eius calefacto cum igne, & cooperimento, quoniam temperant ipsum, aut prohibent: quarum confectio ℞. storacis: myrrhæ: opij: opoponaci: omnium ana partem idest conficiantur cum butyro: & sit dosis eius quantitas fabæ: & iterũ sumantur opoponaci, castorei, dauci, assæ, pyrethri, opij. ana partes æquales. fiat sicut primo fit. Descriptio bona. ℞. opoponaci, serapini, aniudẽ, & cymini carmeni, & semis apij. & piperis. ana aur. i. s. seminis hyosquiami albi. croci. aristolochiæ. castorei. euphorbij. myrrhæ. ameos. zinziberis. omnium ana pondus tertiæ. drach. i. seminis harmel, pyrethri. omnium ana aur. i. conficiantur cum melle. & dosis eius sit auellana cum aqua calida valde.

Describit medicinas compositas ualẽtes in rigore. Ex quo infertur quòd medicinæ suprascriptæ fuerunt plures & non una sola scilicet costus, agaricus &c: Prima medicina composita est theriaca diatessaron idest de quatuor rebus. Item diacyminum. diacalamenthum. Itẽ diapepereon. quæ omnia sunt calida circa tertium gradum. Et syrupus de melle in quo feruent sicut rura, assa, pyrethrũ & piper. i. aqua mellis in qua huiusmodi sint bullita, & colata post horum bullitionem. Pilulæ expertæ hæ dantur infirmo erecto siue iaceat in lecto, siue super scamno ad experiendum an sit fortis, potens tolerare huiusmodi opiata: & etiam ut melius possit deglutire: & debet esse in camera calida, aut in pannis circũdatus, ut nõ frigeat. ℞. myrræ. opij opoponaci omnium ana partem unam: cõficiãtur cum butyro: & sit dosis ut quãtitas fabæ. Do tibi sanum consilium quando incipis alicui exhibere medicinas opiatas non transcendas super duo grana opij. Sunt enim quidam qui facile patiuntur ab opio, quidam non: intra quos difficile est distinguere nisi per experiẽtiam. Quomodo autẽ huiusmodi opiata conferant in rigore patere potest ex dictis. Et duæ medicinæ sequentes sedant rigorem, tum calefaciendo & subtiliãdo per medicinas calidas: tum stupefaciendo. nam in prima sequente ponitur opium: in secunda semen hyosquiami albi: quod tamẽ minus stupefacit quàm opium. Solum superest ut aliqua declarentur. opoponacum dictum est ab opos, quod est gummi, uel lacryma & ponax, uel ponacũ herba. sic sumit ut sumit a Plinio 12. naturalis hystoriæ: & est calidum & siccũ in tertio. Aniudẽ est siseleos decimatertia tertij. tractatu quarto cap. de cura asclitis in fine. aut est herba de qua fit assa: & est ualde calida. Aristolochia capiens nomen ab inuentore, qui seminando inuenit: ut ponit Tullius primo de diuinatione distinguens in lõgam, & rotundam sic differentes secundũ folia, & radices: quarum utraq; est notabiliter calida: sed longa calidior. de utraq; potest intelligi. Harmel est species rutæ, & nõ syluestris ut uoluerunt quidam. ut patet per Auicen. sexta quarti. cap. de cura morsus uiperarum.

Et fortasse est necessarium in eo vt detur in potu vinum calefactum, & cibi calefacti.

In parte ista ponit quòd cibi & potus debẽt dari actualiter calidi: & melius est etiam ut sint potentia tales siue dentur in rigore sicut aliquando est necessarium deficiente uirtute, siue ante rigorem.

Et solutio ventris cum eis quæ sunt sicut hiera, & diacydoniten, & diaphænicon: immo quando est rigor prauus, & proprie sine febre dentur in potu pilulæ fætidæ: quoniam ipsæ sunt sanitas eius.

Curat rigorem cum solutiuis concedens hierã scilicet simplicem, diacydoniten, & diaphænicon. quarum descriptiones uide a Mesue in suo antidotario. & ab Auicen. quinto canone: immo quando rigor est prauus: quia fortis & longus & proprie sine febribus dantur in potu pilulæ fætidę: quoniam sanãt. quarum descriptiones uide nono Almansoris. cap. de paralysi. & dñr fætidæ: quia fætidos educunt humores: & conueniunt cum non est feb. aut pauca febris: quia sunt notabiliter calidæ. Notant hic doctores solutiua nõ esse exhibendã ita ut operentur tempore paroxysmi nisi materia existẽte in uijs deductuũ aut sibi proxima in pauca quantitate: quod credo esse uerum præcipue: quãdo huiusmodi medicinæ sunt uiolentæ sicut sunt quæ hic descriptæ sunt præter hieram. Cura rigoris sex requirit intentiones. Prima est regimen sex rerum proprie in aere qui debet esse calidus. similiter cibi & potus in rigore pẽdente a materia calida debent esse actualiter calidi. Secunda intentio est minoratio humorum cum uomitu cum plurimum de ea materia expellatur eo tempore ad stomachum sed ante rigorem per notabile tempus puta die præcedenti cum medicinis solutiuis. s. hiera simplici diaphæni. diacydonitem. pilulis fætidis, reubarbaro, aloe & similibus sm̃ exigentiam materiæ. Tertia intentio est remittere acuitatem, & subtilitatem materiæ. & etiam subtiliare grossam. Primum perficitur cũ ingrossantibus, & inuiscantibus ut aquis, & syrupis. Secundum cum subtiliãtibus, abstergentibus, & incidentibus ex eisdem. & ista sunt exhibenda tempore digestionis materiæ quæ stat sub forma causæ antecedentis: & sic per duas horas ante paroxysmũ. Quarta est reddere materiam non ita uelociter mobilẽ super membra sensibilia quæ cõpletur per quietem corporis, aut per frigida inspissantia. Quinta intentio est obtundere sensum, ne propter ipsius acuitatẽ ualde debilitetur æger, & augmentetur concussio quæ completur per prouocantia somnũ. Sexta intentio est partium exteriorum calefactio, & proprie dorsi, & extremorũ: quæ completur cum fricatione, cum pannis calidis, & calidorũ exterius applicatione. quæ multiplici possunt esse. Item cum cibis, & electuarijs & aquis in præsenti capitulo descriptis. de quibus sunt. theriaca mithridatũ, diamuscum, & similia: & proprie in materijs frigidis sumpta cum pauco uini potentis, & etiam cum his quæ exterius applicantur. Descriptio conueniens. ℞. olei anethini. ℥. i. s. succi arthemisiæ. ℥. iii. bulliant simul ad cõsumptionẽ succi. & addatur croci subtiliter puluerizati. ʒ. i. ceræ quantum sufficit: fiat unctio cum aqua debite calida ungatur dorsum ante rigorem, & in rigore. Aqua uitis applicata dorso, & extremis est efficax.

Cura rigoris sex habet intentiones.

Regimen sudoris superflui in febribus. Cap. XIII.

OPortet ne sudor criticus quantum possibile est, restringatur.

In pręsenti capitulo Auicen. ponit regimen sudoris. primo critici non superfluentis. secundo critici & non critici superfluentis. ibi secunda § Cum autem fuerit necessitas. § dicit primo criticum sudorem quantũ est possibile non esse restringendum, patet quia natura in crisi perfecta nõ est impedienda. prima aphorismorum aphoris. 20. si tamẽ in sudore uirtus præter modum debilitaretur: tunc conuenit illum restringere.

Cum autem fuerit necessitas, & pertransit terminum: tũc oportet vt euentetur, & infrigidetur locus. Si autem non excusat: tunc super instrumẽtum positus, quo pueri, vel iuuenes solent in aere concuti, commoueatur in loco frigido.

Nunc Auic. facit quod dictum est: & habet quinq; partes. tres primæ partes regunt sudorem parando aerem. secundo in tali regimine abstersionem sudoris docet euitare. tertio ponit quædam remedia exterius applicãda. secunda ibi § Et nõ oportet ut intẽdat. § tertia ibi § Et oportet. § Dicit primo ꝙ cum necessitas est stringendi sudorem superfluentem oportet euentare, & infrigidare locum, & supple etiam sudantem: quo remedio sufficienter ponatur super instrumento quo solent pueri in aere concuti, & se commouere. Pro cuius declaratione notandum quòd debent primo discooperiri, ut uapores retenti sub pannis exhalent simul cũ aere calefacto circundante. secũdo hoc non sufficiente debent aliqualiter flabellari, siue euen-

tari:

tari:& flabellatio illa impellendo uapores a superficie corporis propter aerem impetuose motum in corpus sudantis infrigidet ipsum,& poros oppillet.semper enim a corpore nostro exhalant vapores calidi,qui circa corpus retenti ipsum calefaciunt,& poros aperientes amplius sudare faciunt.quinta problematum problemate.16.quare quiescentes immoti sub radijs solis magis calefiunt.uẽtilatio itaq; isto modo,& commotio super notato puerorum instrumento.

Et non oportet ut occupetur in exuccando illud quod rorando egreditur,faciendo exuccationem post exuccationem. Nam illud est occasio ad illud prouocandum, et multiplicandum:et fortasse attrahit syncopim. Nam eius abstersio addit in ipsum,et eius dimissio restringit ipsum.

Nunc facit quod dictum est dicens non oportere occupari in exiccando illud quod io modum roris egreditur per poros cutis,faciendo exiccationem post exiccationem. nam huiusmodi exiccatio est causa prouocandi,& multiplicandi ipsum: & fortasse attrahit syncopim.s.multiplicatio ipsius, spiritibus præter modum resolutis:abstersio enim sudoris, auget ipsum, & dimissio eius restringit ipsum. Abstersio nanq; sudoris est causa cur alius sequatur ne detur vacuum.sed dimissio restringit:quia ipse dimissus circa pororum orificia inuiscatur, & ingrossatur.nam cum sapiat naturam aquæ redit in ipsam ab extrinseco:& sic infrigidatur & ingrossatur: ad quam infrigidationem & ingrossationem adiuuat frigiditas cutis & continentis: & hæc est seutentia Arist.secuoda problematum problemate.13.

Et oportet ut inungat eum cum oleo rosato forti, et oleo myrtino. Aut cum oleo de salicibus,et cum oleo de balaustijs.

Nunc Auicen.ponit remedia: & primo sudore non existente multum vehementi.secundo ipso existente ualde uehementi.secunda ibi§Et cum res sit uehemens.§In prima parte ponit tria remedia.primum remedium est ut ungatur cum oleo ros. forti.s.ad restringendum:quia oleum scilicet factum ex olinis immaturis:& rosis nondum apertis, & si sint syluestres & albæ sunt stypticiores quàm domesticæ & maturæ. Et cũ oleo myrtino.s.similis uirtutis: aut de salicibus quod est frigidius: uon tamen magis stypticum: aut de balaustijs.i.caducis granatorũ quæ sunt capita ipsorum:& hoc fortius cnnstringit ipsis suprascriptis. singula enim horum sunt ipsius constrictiua, & eius omnia simul mixta.

Aut fiat oleum cum aquis in quibus decoquuntur cytonia pontica,et mala pontica,et rosæ et balaustiæ et karabe contritum sicut puluis qui apparet in radio solis,et similia quoniam restringit:et quandoq; restringit acetum mixtum aqua,et succus agrestæ et decoctio balaustiarum,et decoctio gallarum, et decoctio myrti et succus salicis est mirabilis, et aqua semperuiui. Et cum res sit vehemens,liniatur cum mucillaginibus frigidis,et cum gummi et proprie cum emplastratur his duobus,et euentatur. Et quando vehemens fit res, oportet ut ponatur nix super extrema,et sola sint in ea extrema:aut balnectur cum aqua frigida,si suffert eam.

Ponit regimen secuudum:& est oleum factum hoc modo. accipiatur aqua decoctionis cytoniorum, & malorum ponticorum quæ magis constringunt quàm cytonia cum sint magis frigida. & magis de partibus terreis participantia quàm ipsa: & rosarum.s.siccarum,& balaustiarum,& Karabe contritæ sicut puluis qui apparet in radio solis,& similium.quæ aqua postea debet bullire cum oleo aliquo utputa oliuarum omphacino,usq;ad aquæ cõsumptionẽ.est.n.efficax hoc: & aqua aspersa super corpus ægri,aut epithemata est valde constrictiua. nã hæc sunt frigida & styptica. Karabe autem quasi trahẽs paleas interpretatur:& quandoq; restringit.s. sudorem aceto mixtũ. Item succus agrestæ,& decoctio balaustiarum,& decoctio gallarum, & decoctio myrti, & decoctio foliorum salicum: & aqua semperuiuæ scilicet decoctionis expræssiõis,aut distillationis.est.n.valde frigida. Et cum res i.sudor fit vehemens liniatur corpus cum mucillaginibus frigidis sicut psylij,aut cum gummi arabico,ut inuiscentur io superficie corporis ut sudor non possit exire.hæc.n.fortiter stringunt coadiuuante euentatione.& quando vehemens fit res: quia alia non conferunt, ponatur nix super extrema,& sola sint in ea nine extrema non residuũ corporis,ne forte cõgelaretur: aut balueetur io aqua frigida si sustinet eam. Dicit tamen Gentilis se curasse sudorẽ cuiusdam dominę cum rosata nouella descriptione Nicolai in suo antidotario,quam dicit coouenire in sudoribus diaphoreticis:& datur mane,& meridie cum aqua frigida.credo quòd sufficeret.ʒ.5. Notandum quòd intentio Auic. est restringere sudorem sequentem subtilitatem materiæ, dilatationem pororum,debilitatem contentinæ,& irritationem expulsiuæ maxime quando timetur casus uirtutis. Pro cuius cõstrictione sunt hæ intentiones.prima constringit poros.secunda ingrossat materiam.tertia confortat contentiuam membrorum, & remittit acuitatem expulsiuæ eorum. quarta diuertit materiam maxime a circuferentia ad centrum.quinta ordinat debitum regimen maxime cibos,& potus inspissantes materiam sudoralem,& uirtute fouentes:quę intentiones quibus debeant compleri satis bene patere potest.

Regimen fluxus sanguinis narium superflui. Cap. XIIII.

OPortet ut non properetur ad prohibendum illum, qui criticus est quantum poßibile est.

Hoc capitulum habet duas partes. In prima parte præmittit fluxum sanguinis narium non restringendum. secundo docet regere restriugendum.secunda ibi§ Cum autem est necesse.§In prima parte dicit uon oportere properare ad restringendum fluxum sanguinis narium criticum quantum possibile est nisi superfluat,& debilitet uirtutem.

Cum autẽ est necesse prohibere fluxum sanguinis narium in febribus acutis:tunc liga extrema, & pone uentosas super latus quod sequitur latus fluxus sanguinis narium:deinde consequenter adhibe regimen illius loci. fortasse.n. poßibile erit tibi ut infrigides,et restringatur per illud,et non ponas uentosas desuper:et distilla iu nasum aliquas distillationes prædictas in capitulo fluxus sanguinis narium. Et cum non est prohibẽs aliquod,infrigida caput cũ infrigidãtib. prædictis in eo.

Nunc facit quod dictum est: & primo regit fluxum sanguinis in febribus acutis.secundo specialiter in quartana.secunda ibi§Et quandoque aduenit.§In prima parte pro constringendo sanguinem ponit tria remedia.primum est ligatio extremorum.s.adiutoriorũ supra cubitos per duos digitos: & similiter coxarum supra genua tantundem:necnon testiculorum ad diuertendum. secundum remedium est positio uentosarũ si fluat ex nare dextra super regione hepatis.si ex sinistra super regioue splenis sine scarificatione ad retinendum sanguinem ibidẽ aut ad diuertendum. Tertium remedium est regimen loci per quem fluit sanguis.s.nasi,frontis,timporum, colli, & partium propinquarum:non fortasse erit possibile ut per infrigidationem supple & constrictionẽ illarum partiũ restringatur absq; positione uentosarum super regione splenis aut hepatis. Aliter & non pooas ventosas super partibus superioribus.s. naso propinquis ne sanguis trahatur ad superiora: & distilla in nasum aliquas distillationes prædictas.s.quinta tertij. ca.de cura fluxus sanguinis narium. Et cum non est aliquid prohibens.s. catarrhus aut nimia repletio,infrigida caput cum infrigidantibus dictis in capitulo de cura fluxus sanguinis narium.

Et quandoque aduenit patientibus quartanam fluxus sanguinis narium,quare oportet ut iuues cum facientibus fluere sanguinẽ ex naribus,scitis. in ipso enim est sanatio quartanæ. si uero superfluitatem timuerimus faciemus sicut illud quod fecimus.

Hic fluxũ sanguinis nariũ regit in quartana.d.ꝙ oportet ut iuues cũ faciẽtib⁹ fluere ip̃m ex narib⁹ q̃ sunt scita quinta tertij..s.cõstringẽdo gulã,ponẽdo digitos in narib⁹,aut setas porcioas,aut berbã dictam polygouium.nam per fluxum ipsius sanatur quartana maxime pendẽs a melancholia genita per adustionem sanguinis si tñ timueris ne superfluat cõstringe ut dictũ ẽ.Cura sanguinis nariũ exigit quinq; intẽtiones. Prima est remotio causæ flux⁹ quæ multiplex esse põt.s.nimia aquositas: aut nimia cholera sanguine permixta.aut superflua caliditas sicut in febribus acutis, aut debilitas contentiuæ: aut irrita- Quinque itẽtiones ĩ cura flux⁹ sanguis narium.

tio

tio uirtutis explsiuæ.secunda intentio est diuersio cũ euacuatione aut sine. tertia fluxus interceptio cum his quæ applicãtur collo temporibus, aut fronti. Quarta orificiorũ uenarum quæ ad nares terminantur cõstrictio.s.cum his quę naribus instillantur, aut insufflantur, aut in forma stuellorum imponunt: & hoc absq; alijs ẽm plurimum est sufficiens. Quinta est regimen sex rerum non naturalium per quæ sanguis inspissetur, & ẽm plurimum infrigidetur, & fiat ineptus fluxui, & contentiua membrorum fortificetur. Et pro complendo quartam intentionem infunde aliquem puluerem sicut trochiscos de terra sigillata: aut de Karabe: aut bo.ar.san.dra. in albumine oui; & bñ concute: deinde fac stuellũ ex setis grossum, ex coto, aut tela aranea, aut pilis leporis, & infunde in albumine illo, & naribus impone, quem diu retineat & non uiolenter extrahatur. hoc.n.ẽm plurimum sufficit: immo stuellus infusus in solo albumine oui est sufficiens ẽm plurimum. Et quia cura fluxus sanguinis narium cum est continuus celeritate indiget: sunt hæ omnes intentiones, aut plures ex his quàmcito perficiẽdæ cum remedijs opportunis.

Regimen uomitus qui accidit eis. C. VX.

Criticus iterum non abscindatur nisi apud necessitatem.

In hoc cap. Auic. ponit regimen uomitus. & primo critici non restringendi. secundo restringendi critici uel non critici. secunda ibi§Et ẽm plurimum.§ Dicit primo non esse restringendum criticum nisi sit necessarium scilicet quia superfluens & deijciens uirtutem: & quia nõ euacuat quale est euacuãdũ.

Et secundum plurimum abscindatur in eis per uomitum, & per adiutorium eius quo extrahitur humor nociuus, sicut est syrupus acetosus & aqua calida. Et quandoq; est necessarium ut confortetur uirtus: quare ponatur loco syrupi acetosi puri syrupus acetosus cum seminibus.

Nunc facit quod dictum est: & continet duas partes. nã primo ingenerali docet regere uomitum. secundo magis in spirituali. secunda ibi§Et si humor imbibitus.§ Dicit primo uomitum ẽm plurimum abscindi per uomitũ, & per adiutoriũ quo euacuatur humor nociuus sicut p syrupum acetosum cũ aqua calida: quandoq; tamen necesse est dare regimen fortius ut syrupum acetosum cum seminibus loco syrupi acetosi simplicis. Pro qua parte notandum ꝙ uomitu ualde debilitante, & corpore ualde inepto ad uomitum, & suspecto per illum ad fracturam uenæ non debemus si possumus aliter uomitũ uomitu curare: in alijs autem casibus uomitus est uomitu curandus, maxime materia ad superiora leuigante: quę sententia colligitur de cimasexta tertij. de cura colicæ passionis. Notandũ scdo ꝙ ut facilior fiat uomitus præparandum esse humorẽ uomitui cum syrupo acetoso zuccarino materia existente calida, & cũ oxymelle simpici ipsa existente frigida & grosiori. ipsa uero existente frigidiori, & grossiori cum syrupo acetoso composito cum seminibus. scilicet calidis subtiliatiuis materierum, sicut cum aniso, fæniculo, & similibus. Est autem huiusmodi syrupus acetosus compositus duplex. Quidam cum zuccaro factus & dicitur apud nos syrupus acetosus. Quidam cum melle & dicitur oxymel cõpositũ: quod conuenit adhuc materia existẽte grossiori. Oxymel uero scilliticum conuenit materia existente frigidissima, & grossissima. hi autem syrupi miscendi sunt cum aqua calida. i. tepida. omnia. n. tepida exoluũt robur stomachi: post cuius tepidi sumptionem per horam procuret uomitum exquisitum satis cum impositione digiti, aut pennæ in gutture.

Et si humor est imbibitus & grossus: tũc oportet ut fiat solutio in dando in potu quod est sicut aloe & hiera. Et quando non est imbibitus fortasse confert hiera & aloe.

Nunc specialem ponit uomitus curam. Et continet partes tres. Nam primo ponit regimen uomitus ẽm diuersitatẽ substantiæ & situs humorum. secundo ponit curam uomitus cholerici. tertio ponit regimen uomitus melancholici. secũda ibi §Et quando assiduauerit uomitus.§ tertia ibi§ Ad uomitũ quidem choleræ nigræ.§ prima in tres. nam primo docet regere uomitum humore existente imbibito grosso. secundo nõ existente imbibito. tertio existente imbibito non grosso. secunda ibi§Et quando non est imbibitus.§ tertia ibi§Et si est imbibitus nõ grossus.§ Dicit primo quòd humore existẽte imbibito in stomacho & grosso oportet soluere uentrem cũ aloe & hiera. Et dicit in secunda parte quòd quando non est imbibitus fortasse confert hiera & aloes. Primo prima parte notandum quòd humor exñs in stomacho quandoque est imbibitus idest intus bibitus, & porositatibus conclusus, quandoq; est inuiscatus, quandoq; natans, quandoq; apostemans. Imbibitus est duplex. subtilis & grossus: licet subtilis sit magis aptus imbibi: & uterq; potest esse ex quacunq; specie humorum. Pro remouendo ergo grossum siue imbibitum siue non: docet exhibere hieram pigram. s. simplicem Gal. quæ dicta est hiera quasi sacra & pigra amara: & fit ex octo rebus inter quas nihil ẽ solutiuũ nisi aloe. Aloe autem quandoq; ponitur dupla ad reliqua, & est magis solutiuæ: & hanc uocant aloem & hieram. Aliquando ponitur in dosi æquali reliquis septem: & hanc uocant hieram & aloem. Dosis hieræ pigræ in qua aloe est duplum ad reliqua sine melle, est a. ʒ. ß. usq; ad duas: in forma electuarij cum melle est. ℥. i. & hoc magis cõfert quãdo humor est imbibitus. Aut aliter per aloe & hieram intelligamus aloe qui de nouo misceatur cum hiera pigra aloe dominante sicut. ℞. aloe. ʒ. i. hieræ pigræ. ʒ. ß. misce. & exhibetur in forma pilularum. vel distemperentur cum aqua zuccarata & bibantur. Econtra uero per hieram & aloẽ intelligimus hieram dominari ut. ℞. hieræ p. ʒ. i. aloe. ʒ. ß. & exhibeantur ut supra. Et forte per hieram & aloem intellexit duas medicinas distinctas: quarũ quę libet huic proposito deseruit.

Et si est imbibitus non grossus mundat ipsum syrupus acetosus cũ aqua calida, deinde æquat ipsum post illud aqua granatorum quæ bibatur. Quod si euomuerit eam, bibat ipsam uice alia donec æquetur et quiescat: et similiter syrupus de mẽtha cum granis granatorum. et fortasse sedat ipsum infrigidatio stomachi.

Facit quod dictum est, & continet partes duas: Nam primo ponit tria remedia facienda quando humor est imbibitus non grossus. secundo quoddam regimen euitare docet. secunda ibi§Et non oportet ut approximet.§ Primum remedium mundans humorem imbibitum non grossum est syrupus acetosus cum aqua calida. digerit. n. ipsum ingrossando, & abstergit ipsum a stomacho, & sua punctione incitat ad uomitum, post quem facto uomitu aqua granatorum bibita æquat ipsum scilicet stomachum temperando eius caliditatem quam si uomuerit bibat alia uice donec æquatur scilicet stomachus, & uomitus quietetur. Secundum remedium est syrupus de mentha cum granis granatorum: confert enim in dicto uomitu. Tertium fortasse infrigidatio stomachi sedat ipsum non solũ perficienda cum interius sumptis: sed etiam cum exterius applicitis: ita ut aliquando oporteat esse actu, & potentia frigidum sicut in colica passione præcipit Raſ. 9. Almansoris. Hæc autem administranda sunt humore iam educto.

Et nota quod est bonũ in uomitu uehementi & proprie ab humore calido primo lauare stomachum cum aqua calida, aut hordei in multa quantitate: deinde approximare remedia constringentia interius, & exterius actu & potentia frigida.

Et non oportet ut approximet rebus ponticis, et sedãtibus uomitum cum ponticitate sua, et acetositate sua styptica ille qui uomit propter humorem imbibitũ: quia est malum et addit imbibitioni, sed non imbibito fortasse facient eum deijcere deorsum: quamuis sit grossus, et fortasse iuuabunt uirtutẽ stomachi ad expellendum eum per superiora.

In præsenti parte docet euitare quoddam regimen dicens. Non oportet illum qui vomit propter humorem imbibitum approximare rebus constringentibus uomitum sua ponticitate & stypticitate. nam hæc faciunt humorem magis imbibi. humore uero non existente imbibito fortasse conferunt. Nam si humor sit grossus fortasse stomachus cõfortatus deijciet eum p inferius. Si uero subtilis fortasse eiiciet eum cũ uomitu: tutius tñ est ut credo primo mũdificare stomachum ab humoribus

bus in eo contentis per superius, aut inferius, siue sint imbibiti, siue non: postea huiusmodi confortantia administrare tam interius, quàm exterius.

Et quando assiduauerit vomitus de cholera, & non fuerit de genere imbibiti: tunc vtere stypticis: & proprie emplastris iuuantibus factis ex corticibus granatorum, & gallis & his similibus cum vino permisto, aut aceto permisto.

In præsenti parte curat vomitum cholericum quando non fuerit humor imbibitus.d.quod tu debes vti stypticis, & proprie emplastris factis ex corticibus granatorum, & gallis, & similibus cum vino aut aceto mixtis.

Et ad vomitum quidem choleræ nigræ superfluum submergatur spongia in aceto, & ponatur super stomachum. Quod si necessarium fuerit aliquid fortius administra medicinas prædictas in capitulo retentionis vomitus.

Nunc curat vomitum melancholicum.d. ꝙ vomitui choleræ nigræ superfluæ confert spongia infusa in aceto & bene expressa stomacho applicita. Vltimò dicit quòd in efficacioribus pro restringendo uomitum erit recurrere ad medicinas dictas in capitulo de restrictione vomitus decima tertij. Notandum quod huiusmodi spongia in aceto infusa confert stomachum quadam stypticitate confortando: & si fuerit melancholia adusta confert infrigidando & incidendo, & stomachum confortando. Sed si eum aceto bullierit mentha & similia confert etiam calefaciendo. Cura vomitus sex exigit intentiones. Prima remouet causam siue fuerit primitiua sicut regimen sex rerum non naturalium faciens vomere: siue fuerit corporea sicut oppilationes, apostemata, ulcera, & similia in stomacho exhibentia, aut in membro sibi communicante. Alia diuertit humores ad stomachum fluxuros. tertia mundificat stomachum a superfluitatibus in eo existentibus ad uomitum incitantibus. quarta uias, & ductus constringit per quę ad stomachum defertur humor ipsum stomachum confortando, ne recipiat, & vt debite suas operationes perficiat, quinta corrigit accidentia. sexta ordinat debitum regimen sex rerum. Et ex dictis in textu potes elicere auxilia plures harum intentionum perficientia.

Regimen fluxus ventris, qui accidit eis. Cap. XVI.

IAm singulariter in capitulo fluxus ventris locuti sumus in hac intentione, ergo redeamus ad illud. Et de illis quæ conferunt ex via ciborum sunt almes torrefacti, & lentes torrefactæ & coriandrum: quodcunq; horum duorum fuerit, elixetur, & fundatur aqua ab eo, & proprie quando fit aceto sum cum granis granatorum: quoniam est bonum.

Hic Auicen. ponens fluxum ventris qui accidit febrientibus duo facit. Primo pro sufficienti regimine fluxus uentris remittit nos ad decimamsextam tertij. d. se locutum fuisse ibidem singulariter quantum est opportunum in hac intentione i.in regimine fluxus uentris, sequētis febrem. secundo hic breuiter se expediens ponit quosdam cibos conuenientes in fluxu sequente febrem dicens: ꝙ de illis quę conferunt uia cibi sunt sicut almes torrefacti, & lentes torrefactę, & coriandrum similiter torrefactum. Quodcunq; horum duorum.f. almes & lentium postquam torrefactum est debet primo elixari, & abijci prima decoctio: deinde debent bullire quousq; decocta sint, & debent fieri acetosa cum granis granatorum.f. exprimendo succum ab eis: & huiusmodi condiendo. Almes autem sunt robilię. Coriandrum preparatum cum aceto, & torrefactum est singulare in fluxu uentris & proprie ad retinendum cibum in stomacho. Hæc autem cum frigida sint & styptica conferunt in fluxu sequente febrem. Intentiones habendæ in cura fluxus uentris sunt sex. Prima remotio causæ fluxus quæcunq; fuerit aut primitiua aut corporea. secunda est diuersio humorum a fluxu ad intestina. tertia est mundificatio intestinorum a superfluis in eis contentis, & doloris eorum sedatio: aut cum clysterijs si fuerit in intestinis grossis: aut cum sumptis in potu si fuerit in gracilibus. quarta intentio est uiarum, & ductuum constrictio, humorum ingrossatio, & quietatio

Sex intentiones in cura fluxus.

necnon intestinorum confortatio ne recipiant eum exterius applicitis, & sumptis. quinta est accidentium correctio. sexta debiti regiminis sex rerum ordinatio.

Regimen sitis eorum superflua. Cap. XVII.

OPortet vt inūgatur caput cū oleo frigido valde, quod fundatur super ipsum, et ponatur super caput si non fuerit quod prohibeat: et cum aquis infrigidantibus.

Auicen. ponens regimen sitis superfluentis. primo ponit regimen generale pro sedando sitim. secundo sedat sitim secundum aliquos speciales modos ipsius. secunda ibi § Sitis quandoq; fit a frigore. § prima in duas. nam primo ponit regimen sitis per infrigidantia capiti applicanda. secundo per infrigidantia in ore tenenda. secunda ibi § Et retentione mucilaginis. § Dicit in prima parte oportet inūgere caput oleo frigido potentialiter infrigidato.f. actualiter infuso super caput non existente prohibente.f. catarrho, capitis repletione & similibus. Et inungi etiam cum alijs aquis infrigidantibus. Causa dicti est: quia si sitis sequitur superfluam cerebri caliditatem frigida applicita capiti conferunt remouendo causam: quare infrigidatio capitis est causa infrigidationis oris stomachi per neruos descendentes.

Et retentione mucilaginis seminis cidoniorum permixtæ cum oleo rosato vltimo, aut infusionis prunorum, et medullarum cucumeris, et alkendi et cucurbitæ, et seminis lactucæ nigræ, et radicum liquiritiæ et pilularum descriptarum in antidotario ad sitim: et de illis quæ masticantur, est almosofat, & sunt tamarindi.

Nunc sedat sitim cum his quæ in ore tenentur. Primum est mucilago seminis cydoniorum permixta cum oleo rosato ultimo: sed in infrigidando inter omnes modos olei rosati est quod fit ex oleo onfacino, & rosis albis syluestribus nondum bene maturis. Secundum est cum retentione infusionis prunorum.f. acrium: aut etiam cum retentione medullarum cucumeris, & alkendi.i.citrulli & medullæ cucurbitæ: & retentione seminis lactucę nigrę: quoniam est frigidus.f. in fine secundi uel in principio tertij. Radicum liquiritiæ mundatarum a cortice exteriori, & infusarum in aqua. Tertium tenendum in ore sunt pilulę scriptę in antidotario: & debent esse confectæ ex frigidis, & acribus. Quartum remedium est aliqua quæ tenentur in ore sicut almosofat, & sunt tamarindi. Causa dicti: quia pellicula oris est contingua pelliculæ oris stomachi quapropter infrigidatio, & humectatio unius est causa infrigidationis, & humectationis alterius.

Et sitis quidem quandoq; fit ex frigore et abscindit eam somnus: et quandoq; fit ex calore, et abscindunt eam vigiliæ.

Vltimo dicit quòd sitis quandoq; fit a frigore, & abscinditur per somnū, & quandoq; fit a calore & abscindunt eam uigiliæ. Notandum pro declaratione huius partis quod in siti mendosa causata per indigestionem ciborum maxime non calidorum sicut piscium, & similium digestionis difficilis a quibus stomachus laborat in digestione eleuantur uapores calidi peruenientes ad os stomachi, & sitim inducentes conuenit somnus qui fortificando calorem stomachi est causa digestionis, & resolutionis eorum uaporum qui erant causa sitis: & sic uerificata est prima pars huius textus. & hanc sententiam elicere possumus ex particula quinta aphorismorum aphorif. 27. Quibuscunq; desiderium, & noctē bibet: & 13. tertii. capitu. de siti ad finem: & .4. epidemiarum. In uigilando sitis in superficie somnus medicamentum. Secundus modus in siti causata ex uaporibus calidis circa os stomachi facta consumptione & exiccatione nimia uigiliæ conferunt resoluendo illos uapores calidos qui erant causa sitis: & hoc uoluit Auicen. in parte ultima. Ex hoc facile soluuntur instantiæ quæ contra hunc textum fieri consueuerunt. Cura sitis quinque exigit intentiones. Prima remotio causarum sitis siue fuerint primitiuæ siue corporeæ per communitatem a toto sicut in febribus, aut a membris particularibus sicut a cerebro aut a membris spiritualibus: & reliquis: aut per essentiam propter nocumenta

In cura sitis quinq; intentiones.

menta cerebri & proprie oris eius. secunda est sedatio sitis cõplenda aliquo octo modorũ infrascriptorum: aut pluribus sm̃ exigentiã causarũ sitis. Primus modus est cum his super quibus anhelamus sicut super aqua frigida, & similibus frigidis: & hic modus confert in siti sequẽte superfluam calefactionem cerebri, & membrorum spiritualium. Secundus modus per retenta in ore sicut est frustum anguriæ & similia: & hic modus maxime ualet in siti sequente calefactionem, & exiccationem meri, cãnæ pulmonis & membrorũ spiritualium. Tertius modus est per caputpurgia, & per gargarismata cum aqua frigida sola, aut cui admixti sunt aliqui succi acres: & hoc ualet in siti sequẽte dispositiones capitis & meri, cãnæ pulmonis & mẽbrorum spiritualium. Quartus modus est per epithemata & vnctiones circa caput, collum, gulam & spondyles usq; ad tredecim, & mala granata, & reliqua ex rebus frigidis quibus aliquid aceti sit admixtum ad penetrãdum: & hæc ualet in siti merito cuiuscunq; membri contingentis cuius regio ungatur, & epithemetur. Quintus modus est cum somno, fortificando digestionem; per cuius debilitatem accidit sitis. Et similiter quandoq; uigiliæ sedant sitim resoluẽdo uapores, qui in somno concentrantur. Sextus modus est cum bibitis quæ in mala complexione calida & sicca sine materia debent esse frigida actu & potentia. ubi uero adsit materia cholerica, aut salsa alterius generis: aut proprie imbibita, aut inuiscata potus debet esse actu calidus, licet potentia frigidus. Septimus modus est stupefaciendo aliqualiter sensum oris stomachi cum intensẽ frigidis actu, uel potentia: & hoc ualet in quacunque siti. Octauus modus est conuertendo mentem ad alia magni nocumenti ita ut sitis obliuiscatur, & hoc ualet in quacunque siti remissa. Tertia intentio est confortatio stomachi complenda cum interius & exterius applicitis contrarijs dyscrasiæ & moderata stypticitate participantibus. Quarta intentio est correctio accidentium & porficitur secundum ipsorum exigentiam. Quinta intentio quæ est regimen sex rerum declinet ad contrarium dyscrasiæ.

De profunditate somni, quæ acidit eis. Cap. XVIII.

Oportet ut remoueatur a profunditate somni cum fabulis, & his similibus per voces: & ligentur membra eorum inferiora ligatione dolorosa, postquàm non fuerit quod prohibeat: & supponatur colyrium subtile si natura fuerit restricta, & in hora quietis, & tempore assiduitatis: & uentosetur quod est inter ambas spatulas, & spondyles.

Remouet profunditatem somni quatuor auxilijs. primo cum fabulis & similibus sicut historijs. secundo per uoces. s. alte uocando dormientem, & strepitus circa ipsum faciendo. tertio ligando membra eius infra genua per quatuor digitos ligatione dolorosa: tum ad excitandum: tum ad diuertendum uapores & materias ad inferiora: & sub hoc modo comprehenduntur fricationes membrorum inferiorum. Dicit tñ has ligaturas debere fieri si non fuerit quod prohibeat sicut podagra, & ulcera illarum partium quæ ligant. quarto supponendo colyrium subtile acutum & mordicatiuum: sicut est suppositorium hoc. ℞. mell. ℥. ij. hieræpigræ: salisgemme añ. ʒ. i. & si uis fortius adde suprascriptis scamoneæ, colocynthidis añ. ℈. 5. & fiant suppositoria longitudinis quatuor uel quinq; digitorum & mediocris grossitiei. Vel fiat suppositorium ex sapone uel sal gemma, & ligetur ut ad libitum possit exthrai. hæc autem fieri debent uentre restricto: & possunt fieri in hora quietis. s. a profunditate somni. i. cum somnus non est profundus ad præseruandum ab eius profunditate, quando homo est ad illam paratus: & erit tempore assiduationis profunditatis in somno, ut remoueatur profundatio illa. Aliter in hora quietis. s. paroxysmi & exacerbationis, & tempore assiduitatis. i. dũ adest paroxysmus dans intelligere ꝙ etiã tempore paroxysmi hoc faciendũ est in quacunq; hora hoc accidens superuenerit. Vltimum auxilium est uentosatio eius quod est inter ambas spatulas, & spondyles. i. uentosatio in pulpis spatularum sine scarificatione, aut cum scarificatione si peccauerit sanguis, aut fuerit timor lethargi. Sunt & alia remedia sicut odor aceti acutissimi. Itẽ prouocatio sternutationis iam præmissa uẽtris lenitione, uentosatione, & euacuationibus opportunis. Dubitatur utrũ fabulæ remoueãt profunditatem somni. Negatiue arguit̃ sic. fabulæ inducunt profunditatẽ somni. ergo nõ remouent, consequentia patet: & antecedẽs declarat experiẽtia. Secundo aliquæ fabulæ cõtristant, ergo inducunt somnũ. patet cõsequẽtia: quia tristitia reuocãdo spiritus interius est cã somni. Tertio auditio fabularũ prædicationũ, lectionũ, & similiũ sunt cã resolutionis spirituũ, & liquefactiua materierũ, & euaporationis earũ. ergo sunt cã somni. tenet cõsequẽtia, quia his modis somnus ꝓuocatur, assumptũ patet q2 spiritus audiẽdo excitant̃, & cõmouent̃ quorũ motus est cã resolutionis eorũ liquefactionis materierũ, & euaporationis ipsarũ. In oppositũ est Aui. Primo notandũ ꝙ fabula apud Macrobiũ in cõmẽtario libri de somno Scipiõis circa principium a fallẽdo dicta est narratio rerũ nõ habẽtiũ faciẽ ueritatis, aut nõ uerarũ: historia uero est narratio uera rerũ gestarũ & earũ scriptura chronica uocat̃. Secũdo notãdũ ꝙ quædã corpora sm̃ cerebrũ abũdant in quibusdã humiditatibus crudis frigidis aptis euaporatiõi quorũ spiritus agitati & laborãtes dum audiũt aut legũt hmõi sunt cã liquefactionis earũ: & ꝙ in uapores cõuertãt quarũ liquefactio, & in uapores cõuersio est cã somni: tũ spiritus infrigidãdo, & igrossãdo tũ oppilãdo. Aliqua uero sunt quæ abũdãt ĩ humoribus cholericis & nitrosis quorũ uapores sunt cã uigiliarũ. Cũ ergo audiũt, aut legunt hmõi fit in eis duplex motus. unus spiritualis ꝓprius ipsi intellectui sm̃ quẽ componit, diuidit & discurrit: alter est motus ipsorũ spirituũ sm̃ diuersas partes sm̃ exigẽtiã passionum, quæ cõmouent̃ audiẽdo & legendo hmõi: quia si ꝑ hmõi audita & lecta cõmouent̃ ad tristitiã timorẽ, aut desperationẽ spiritus mouent̃ interius. Si uero ecõtra mouent̃ ad spem, gaudiũ, audaciã, aut irã, spiritus mouent̃ exterius in quorũ motibus supcalefiũt, ꝑ quã supercalefactionẽ resoluunt̃, & paucificant̃: & sic humiditates de quibus supra liquefiunt: & in uapores cõuertunt̃. In primis itaq; corporibus hmõi audita aut lecta, sunt cã somni: in secũdis sunt cã uigiliarũ. Tertio notandũ ꝙ quidã hoies sunt prõpti & acuti ingenij: quidã tardi & obtusi: primi legẽtes & audiẽtes & bñ intelligẽtes quæ audiũt, & legũt uidẽtes se ꝓficere uigilãt. secũdi uero ex cã contraria dormiũt: licet aliqñ secũdi ꝑꝑ uehemẽtẽ tristitiã cũ uidẽt se nõ ꝓficere, neq; intelligere expectãtes rephẽsionẽ, & ignominiã potius uigilãt: tristitia nãq; de futuro malo est cã uigiliarũ: & tristitia de ꝓterito est cã somni. Similiter primi aliqñ cũ iã tenent rẽ de qua agit̃ dormiũt, spiritibus iã quiescẽtibus qui prio erãt in motu. Quarto notãdũ ꝙ fabulæ, historiæ, ꝓdicationes & hmõi qñq; sunt difformes ex parte narrãtis ita ut nũc alta voce, nũc submissa loquat̃, nũc leui, nũc asꝑa, & austera. Qñq; ẽt ex parte eorũ de quibus agit̃ ita ut nũc cõmoueant audiẽtẽ ad misericordiã, nũc ad odiũ, & irã, nũc ad tristitiã, spem, desperatiõẽ, & sic de reliquis. qñq; uero sunt uniformes: tũ ex parte recitãtis: tũ eorũ quæ recitant̃: primæ excitãt, & uigilare faciũt mouentes spiritus diuersis motibus: immo cõtrariis. secũdæ uero faciũt dormire spiritus quietãtes, aut figẽtes sm̃ habitudinẽ vnã. somnus. n. quieti uehemẽter existit similis. secunda primi. Præterea. Hmõi fabulæ & historiæ &c. qñq; sunt breues & nõ inducũt somnum: quãdoq; longæ fatigantes audiẽtes, & spiritus ipsorum resoluentes, & sunt causa somni. Præterea. Quãdoq; sunt de rebus multũ mouẽtibus audientes, & excitãt vigilias: quandoq; de rebus parum cõmouentibus. & sunt potius causa somni. Et ex his iam manifestũ est quales homines per huiusmodi lecta, aut audita excitant̃ a somno & quales prouocantur ad somnũ. secundo etiã manifestũ est quales fabulæ, aut historiæ; & qualiter recitatæ uigilare faciunt: & quales, & qualiter recitatæ dormire faciunt: tu ergo cum excitare uis somnolentum narra historiam, aut fabulã multum mouentem, & difformem, & recita eam difformit̃ frequenter eleuando uocem, & eam exasperando. Econtra vero fac cum uis somnum inducere: & quæ dicta sunt pro magna parte elici possunt ex dictis Aristote. decimaoctaua problematum problemate primo. Solutio autem rationum factarum in principio suadentium cõtrariũ huius declarationis manifesta est ex dictis. Cura somni ꝓfundi quatuor exigit intentiões. Prima remouet cãm ꝓfunditatis somni. Secũda. excitat ꝓfunde dormiẽtẽ cũ auxilijs quæ dicta sunt. Tertia corrigit accidẽtia tã præsentia quàm verisimiliter secutura sicut lethargiã. Quarta ordinat debitũ regimẽ sex rerũ in cõtrariũ ꝓfunditatis somni, & causæ eius.

Cra somni quatuor exigit intentiones.

De gra-

De grauitate capitum eorum. Cap. XIX.

OPortet vt alienetur ab eis emulsio lactis super capita eorum, aut effusio olei super ea, aut embrocha, aut caputpurgium.

Auic. in præsenti parte ponens regimen grauitatis capitis primo docet quæ sunt euitāda. secūdo quæ sunt faciēda. secūda ibi § Immo sint contenti. § In prima parte docet euitare quatuor. primum est emulsio lactis super caput grauatum. secundum est effusio alicuius olei super caput. tertium est embrocha. quartum est caputpurgium.

Immo sint contenti vaporationibus factis cum embrochis ex camæmilla: & sint in eis violæ, & furfur & his similia.

Nunc docet quæ facienda sunt dicens ꝙ contenti sint uaporationibus factis ex embrochis chamęmilę, uiolarum, furfuris, & similium. Notandum per grauitatem capitis intelligendum esse quandam ponderationem, & capitis perceptam extensionem causatam per multam materiam grossam uaporosam & hoc maxime ab ægro percipit cū multū deprimit caput & postea paulatim ipsum eleuat. Cui Auic. prohibet emulsionem lactis, aut eius infusionem sup caput ne inuiscatū in capitis superficie oppilet poros, & prohibeat naporum exhalationem. Secundo prohibet applicationem olei: quia si frigidum oppilaret frigiditate & uiscositate. si uero calidum: licet forte iuuaret sua caliditate resoluendo: tamen plus est aptum nocere sua oppilando uiscositate. prohibet tertio embrochas & caputpurgia quæ per nares sugantur maxime, quādo essent frigidæ oppilantes, aut malam complexionē capitis augentes, & forte humores agitantes, & mouentes siue calidæ sint siue frigidæ non præcedente euacuatione: concedit tamen euaporationes factas cnm embrochis, & decoctionibus factis ex chamæmilla ad resoluendum: uiolis ad infrigidandum dyscrasiam febrilem & ad temperandum caliditatē chamæmillæ, & furfuribus ad resoluendū & abstergendum, si quid in poris capitis cutis ipsos oppilans continetur. hæc autem fieri debent præmissis euacuationibus, & diuersionibus opportunis. Cura grauitatis capitis exigit quatuor intentiones. prima euacuat materias grauantes euacuationibus communibus. s. phlebotomia & pharmacia ſm exigentiam. secunda diuertit eum clysteribus, lotionibus crurium, fricationibus, & similibus. tertia eradicat residuum materiei, aut partem ipsarum in capite contentarum caputpurgijs, masticatorijs, & similibus. quarta resoluit residuum in capite contentum dyscrasiam cerebri alterando, & ipsum confortando cū euaporationibus in textu positis in quibus melius forte esset ponere rosas, quàm uiolas aut utrasq; multum. n. ualent rosæ in capitis confortatione: & tu adde reliquas intentiones omnibus communes feb.

De inquietudine habentium feb. & aliorum. Cap. XX.

OLfacere vero oleum violatum cum oleo de semine lactucæ, et oleo nenufarino, et oleo de cucurbita: et adhærere aliquid de stupefacientibus fumosis sup tempora: & incuruare caput super vapores humectantes: & odorare nenufar, & poma mandragoræ: & allhesebram aspersum ex longinquo, & embrocha humectantes: & res quas scis. Et similiter si non fuerit quod prohibeat, detur in potu syrupus papaueris: & loboc eius.

In præsenti capit. ponit regimen inquietudinis vigiliarum febrientium & aliorum. s. non febrientium: & habet hoc capitulum duas partes. nam primo ponit regimen prædictum non specialiter descendendo ad causas dictæ inquietudinis. secundo specialiter descendendo ad unam specialem causam. secunda ibi § Et cum humor baurachius: § Prima in duas. nam primo ponit hoc regimen non explicando tempus administrationis huius regiminis. secundo ponit regimen explicando tempus. secunda ibi § Et cum inuenit leuitatem § prima in duas. nam in prima ponit regimen per odorationes & unctiones & potus. secundo per diuersiones. secunda ibi § Deinde multiplicent. § Dicit in prima parte ꝙ odorare oleū uiolatū, & oleum seminis lactucę, & nenufarinū, & de cucurbita & adhibere aliquid famosum stupefaciens sup tēpora sicut est iusquiamus, papauer, mādragora, & opiū: sicut unguentum populeon cū pauco opii: & incuruare caput super vapores humectātes, sicut super uapores eleuatos a decoctione facta ex lactucis & similibus: & odorare nenufar frigidum, & humidum circa ſm gradū & poma mādragoræ frigida in tertio & sicca in primo, & odorare allehesebrā, & est liliū ualliū citrini coloris & nō est nenufar: cū iam sit nominatū ex lōginquo aspsum. s. uino odorifero pauco cū aqua rosata multa sic admixta: & similiter embrochę humectātes. i. casus liquorū humectantiū sup caput. i. proprie sup cōmissuram coronalē factorū ex lactucis: floribus nenufaris, violis, & similibus sunt res quas scis cōferre in prouocādo somnū. similiter si nō fuerit quod ꝓhibeat, det syrupus de papauere loco eius: & tu sup. diacodion. i. decoctio papaueris. hæc. n. quę sunt de papauere sunt domestica stupefaciētia quæ natura bene tolerat. Dicitur aūt si non fuerit quod prohibeat: quia prohibens posset esse sicut pleuresis, aut asthma ab humore grosso in pectore contento, & similia.

Deinde multiplicentur inter manus eius candelæ, et eleuentur voces cum fabulis, & ligentur cum institis extremitates eius ligatione dolorosa parum, cum ansis quæ resoluantur velociter: deinde præcipiatur ei vt dormiat & claudat oculos: cumq; dormit parum, extinguantur candelæ, & cessent voces & soluantur ansæ: quoniam dormiet.

Nunc curat inquietudinē, & uigilias diuertendo, & laxādo virtutē animalē dicēs. quod inter manus ægri ponanť multæ cādelæ accensæ, & fabulenť alte. s. astantes: & extremitates infirmi ligenť dolorose: sed modicum dolorose cū institis, & alutis uel cordellis cū ansis. i. nodis qui facile solui possunt sicut sunt nodi, quibus utimur in laqueādo caligas: et præcipiat ægro ut dormiat, & claudat oculos. cūq; parū dormit. i. incipit dormire extinguanť candelæ, cessent voces & soluanť ansæ: qm dormiet.

Et cum inuenit leuitatem, & quietem ex paroxysmo aut vehementia, assiduet ablutionem faciei cum aqua in qua decoctum est papauer nigrum cum aliquantulo mandragoræ, & radice eius.

Hic ponit regimē uigiliarū explicādo tēpus dicens. ꝙ cū æger inuenit leuitatē, id est declinationē, & quietē totaliter cessante paroxysmo quo ad interpolatas, aut leuitatē uehemētię quo ad cōtinuas proportionales, laues faciē cum aqua decoctionis papaueris nigri, cui aliquid mādragoræ & radicis eius sit admixtū, quę sunt frigida & sicca in fine tertii: aut in principio quarti. nō. n. concedit decoctionē huiusmodi iu statu paroxysmorū, aut exacerbationū ne oppilando poros sua intensa frigiditate magis noceāt, quàm conferant stupefaciendo.

Et cum est illic humor baurachius, confert aqua in qua cocta sunt sisymbrium, & melilotum. & alhacuē, et papauer abluendo faciem, & incuruando super vaporem eius.

Et cum est illic humor baurachius, id est nitrosus siue salsus in causa uigiliarum confert aqua in qua decocta sunt sisymbrium: & est species menthæ, melilotum, alhacuen. idest matricaria: & secundum aliquos pes coruinus: sicut dicit Auicen. decimasexta tertii de excoriatione intestinorum: & hæc tria sunt calida resolutiua: & pauper ponitur ad stupefaciendum & somnum inducendum & ad temperandum huiusmodi caliditatem cum hac decoctione est abluenda facies. & debet incuruari super uaporem eius, ut uirtus horum penetret melius ad profundum. Cura uigiliarum exigit duas intentiones. Prima remouet causam uigiliarum siue fuerit primitiua, sicut superflua aeris caliditas, & siccitas, & cibi & potus calidi & sicci. Item accidentia animi molesta, siue fuerint corporea, sicut dolores, febres, præsentia humoris cholerici, salsi, aut melancholici. Secunda somnum inducit quinquæ modis. primus cum odoramentis: secundus cum applicitis exterius sicut lotio extremorum cum decoctionibus somniferis. Item cum unctionibus, & epithematibus applicitis fronti, &

temporibus

temporibus & parti anteriori capitis. Itē cum embrochis sup parte anteriori capitis. Tertius modus est cum instillatione in aures. Quartus cum suppositis in modū collirij, uel clysterij. Quintus cum sumptis. hæc tñ diuersificanda sunt ẽm diuersitatem causarum: & a leuioribus inchoandum est, & gradatim ad fortiora procedendum. Sextus modus est cū laxātibus uirtutē animalem, de quo apud Aui. in textu. Tu uero si uis addas duas alias intētiones oībus cōmunes .s. correctionē accidētiū & debitū regimen sex rerū in contrariū dyscrasiæ facientis uigilias.

De dolore ventris qui accidit eis.
Cap. XXI.

FIT ex effusione choleræ ad stomachum: et si accidit in principio periodi eius, detur in potu parum syrupi de malis, cum syrupo acetoso.

Licet dolor stomachi posset esse ex multis causis: Aui. tamē breuitati indulgēs, & excusatus pp eā quæ dixit decimatertia tertii, curat tantūmodo dolorē stomachi ex effusione choleræ ad stomachū, eo q in febribus acutis ex hac cā dolor stomachi frequēter accidat. Dicit ergo dolor stomachi fit ex effusione choleræ ad ipsum: siue illa cholera effundaẽ ad ipsum solum ex hepate, & chisti fellis mediante poro felleo ad stomachū terminato, & nō ex mēbris quæ sunt ultra hepar mediāte hepate: & si accidit in principio piodi febris sicut est ẽm plurimū detẽ in potu parū syrupi de malis granatis muxis, aut acribus cū syrupo acetoso simplici, uel de malis macionis cuius est uigor unire stomachū, & stringere choleræ acuitatē. Hi. n. alterādo dyscrasiā calidā stomachi & ipsam cōfortādo prohibēt cholerā ad ipsum uenièté, & si nō possunt ꝓhibere aduētū eius, saltē remittūt acuitatē eius. Præterea. Faciunt ut facilius possit euomi cū secū pmiscẽ. Credo itaq; horū syruporū esse exhibēdā ʒ.i. aut circa cū .ij. ʒ. aquæ p horā aut circa ante principiū paroxysmi. Cura huius doloris quatuor exigit intētiones. Prima euacuat cholerā ab hepate aut toto. secunda diuertit ipsam maxime ad intestina cū clysteribus, quæ duæ intētiones absoluēdæ sunt ante paroxysmū tpe maioris quietis. tertia cōfortat stomachū, & alterat dyscrasiā cū dictis in textu, & cū exterius applicitis ne cholera effundatur ad stomachū ad quod iuuat positio ventosæ super regione hepatis. Quarta intentio iuuat ad uomitum eius, aut expulsionem eius per inferius.

De asperitate linguæ eorum.
Cap. XXII.

IN essentia quidem viscositatis fricetur cum brusco, aut cum virgis salicis, cum oleo amygdalino et zuccaro tabarzet: donec mundetur, aut cum spongia, et pauco sale, et oleo rosato, in hoc: enim est alleuiatio multa infirmi.

In præsenti cap. Aui. determinat de asperitate linguæ febriētiū, & cōtinet partes duas, primo ponit curātia dictā asperitatē, secundo quædā uitāda explicat. secūda ibi § Et oportet ut nō ponanẽ. § Prima in duas. nā primo ponit regimen asperitatis uiscositati & limositati cōiunctæ. secundo qñ non est ibi uiscositas aut limositas. secunda ibi § Et post illud. § In prima dicit q in essentia uiscositatis. s. qñ asperitas sequiẽ uiscositatē. i. humorē grossum per linguā inuiscatum fricetur lingua cū brusco, aut cum lignis salicis cum oleo amygdalino, aut zuccaro tabarzet. i. optimo. s. trium coctarum donec mundeẽ. Secundum remedium est cum spongia cum pauco sale & oleo ros. infuso. hoc enim est alleuiatio multa infirmi. Primum quidem remedium perficiẽ liniendo linguam cū zuccaro optime dissoluto cum oleo amygdalarum dulciū, & præstantius isto est oxymel simplex: & debet alterum istorum quod uis remanere super linguam per horā: deinde mundare linguam cum uirgis brusci subtiliatis: aut cum uirgis salicis. moderni tñ idem faciunt cū cāna curuata, & subtiliata. Aliqui id faciunt cum cochleari argenteo. Et si uellemus illis duobus remedijs uti præmittatur remedium Auic. s. zucca. cum oleo amygdallino, deinde sequatur oxymel: cum primum mollificet, secundum magis abstergit. Alleuiatur enim infirmus per remotionem illius limositatis: quia impediebat gustum: & forte si est in meri, aut canna pulmonis potest impedire deglutionem, & anhelitum. Sed secundo remedio. s. spongia utimur fricando linguam cum ea.

Et post illud, cum eius asperitas est non propter viscositatē immo a siccitate oportet vt teneat in ore suo sebesten, aut nucleos prunorum, aut saltem qui asportatur de India: et est in colore salis, et dulcedine mellis: et sumat de eo secundū quod dixit Archigenes quantitatem fabæ unius. Et grana cydoniorum: sunt de eis quæ humectant linguam, et prohibent ei offuscationes.

Curat asperietatem coniunctam siccitati, quæ est uera asperitas quæ est inequalitas superficiei linguæ cum siccitate & duritie: & dicit quòd teneatur in ore sebesten fructus notus frigidus & humidus: & melius est ut pungantur ẽm multas partes & ponantur in aqua post ea teneantur super linguam: & nuclei pomorum frigi. & humi. primo in aqua positi: & similiter pruna aperta excorticata & in aqua posita essent præstantia. tertio teneatur in ore zuccari candi. quod circumscribit dicens quòd est in colore salis. s. albi, & dulcedine mellis, & teneat de ipso quantitatem unius fabæ, & grana cydoniorum: & proprie aliqualiter contusa humectant, & prohibent eius offuscationem, & proprie sequentem caliditatem exiccantem: quia frigi. sunt & humida.

Et oportet ut non ponantur puluinaria multa, neque resupinetur dormiens: nam hæc duo exiccant linguam.

In parte ista ponit duo uitanda. Primum quòd non teneat sub capite multa puluinaria. s. plena pennis: quia nimis calefaciunt: nec resupinetur æger dum dormit: quia supinus magis difficulter respirat: & sic propter hæc duo lingua exiccatur. Cura asperitatis exigit duas intentiones. prima debetur causæ accidenti quæ est euacuatio humorum viscosorum, quorum uapores ad linguam peruenientes inuiscantur in eius superficie, & faciunt primam asperitatem: sed secundæ asperitatis est extinctio caliditatis febrilis superfluæ. Secunda uero intentio quæ debetur causæ coniunctæ asperitatis prima est humoris coniuncti, abstersio uiscosi a linguæ superficie: sed secūda alterius asperitatis est humectatio cum infrigidatione.

De sternutatione assidua quæ accidit eis.
Cap. XXIII.

QVandoq; magnificatur nocumentum sternutationis aßiduæ cum eis: lædit namque eos, et replet capita eorum, et debilitat eorum virtutes: et fortasse facit fluxum sanguinis narium.

In præsenti capitu. Auicenn. ponit regimen sternuationis: & continet duas partes. In prima ponit utilitatem, & necessitatem regiminis sternutatiouis: in alia parte ponit remedia. secunda ibi § Quare oportet. § In prima parte dicit quòd quandoque magnificatur nocumentum sternutationis assiduæ in febribus, quia lædit eos & replet capita agitando materias in capite contentas, & faciendo eas fluere per caput, & aliquā do ad guttur, & pulmonem: vt patet quinta tertii. & secundo prognostico. commento. 48. secūdo debilitat virtutes infirmi; tamen forti, & frequenti motu spiritus resoluendo, & non sinendo ipsos dormire & quiescere, nam interdum sternutabūt duobus diebus, tertio quia fortasse facit fluere sanguinem violenter ad orificia venarum, quæ ad nares terminantur, & aliquando venam, & arteriam in capite rumpendo. Et præter tria nocumenta aliquando faciunt scotomiam, & vertiginem agitando spiritus, & vapores circa oculos, & circa partem anteriorem cerebri contentos, & non absq; causa. Est enim sternutatio, prima tertii, tractat. quinto capitulo proprio. motus contractiuus. & concussiuus fortis, sicut quædam epilepsia, immo dicitur quòd motus sternutationis est quasi motus epilepsie leuis, epilepsię vero quasi sternutatio multa & fortis.

Quare oportet, vt, si fricetur eorum frons, et collum, et nasus, et aperiantur ora eorum, et fricentur eorum palata cum uehemētia, et tendantur capita eorum et conuertantur, et premantur eorum extrema. Et fundantur in aures eorum olea tepida ad caliditatem parum per decliuia et humectentur lacerti eorum, et ipsorum mandibulæ, et ponantur super eorum ceruicibus puluinaria

urinaria calefacta,et non excitentur a somno eorum subito, et minuantur a puluere et fumo:et omni in cuius odore est acuitas:et olfaciant sauich,et lutum alnaiachi,et spongiā marinā.

Nunc Auic. curat sternutationem & habet tres partes. In prima ponit quædam facienda. secundo quædā euitanda. tertio ponit regimen sternutationis per odores. secunda ibi § Et non excitentur. § tertia ibi § Et olfaciant. § Prima in duas. nam primo ponit quædam remedia diuersiua materierum, & distractiua virtutis sentiendo. secundo ponit regimen magis per resoluentia. secunda ibi § Et fundantur in aures. § Sed pro declaratione textus, & regimine sternutationis est sciendum quòd cura sternutationis exigit quinq; intentiones eliciendas ex textu. Prima est diuersio materiæ, & sedatio tristis sensationis maxime distrahēdo virtutem sensitiuam, & in textu perficitur fricando frontem, & nasum, & fricando palatum cū vehementia. Item extendendo capita ipsorum posterius cum fricatione, & pectinatione dolorosa. Item fricando & stringendo extrema. i. brachia adiutoria, coxas, & crura, & testiculos: & sub hac fricatione cōprehende etiā fricationem oculorum. Vnde Arist. 22. problematum. problemate primo. Propter quod fricantes oculos cessamus a sternutatione. Item auris. vnde quinta tertij. capitulo de medicinis prohibentibus sternutatione. Et de eis quę prohibent ipsam est fricatio oculi, naris, & extremitatum auris, & palati. Secunda intētio est represśio acuitatis rei facientis sternutationem: & hoc modo oleū ros. oleū de salicibus odoratum est conueniens: de quibus oleis facit mentionem Auicen. in quinta tertij. capitulo allegato, & in capitulo præsenti ad finem. docet euitare odores acutos: & docet olfacere sauich, & lutū alnai: & est lutum quo utuntur carpētarii. Tertia intentio est resolutio materiæ facientis sternutationem. & isto modo odoramentum spongiæ marinæ conuenit. Item olea tepida declinantia ad calidum infusa in auribus. Item positio puluinorum calidorum sub ceruicibus. Quarta intentio est correctio accidentium, & hæc perficitur humectando mandibulas, & earum lacertos existentes circa tēpora ne nimis per sternutationem resoluantur, & exiccentur, aut forte spasmētur. Quinta intentio est sopire uirtutem sensitiuam, & profundatio somni conuenit. quinta tertii. capitulo alleg. & excitatio a somno & puluis & omnia excitantia uirtutem disconueniunt. quinta tertii. & capitulo præsenti. Et tu adde sextam scilicet euacuationem materię quę stat sub forma causę accidētis quæ debet esse prima in executione quā Auic. forte non posuit: cum materia illa quæ est in cerebro stans sub forma causæ accidentis per sternutationē euacuatur sicut experientia declarat. Sed notandum ut tollatur cōtradictio apparens in textum cum dicitur: & non excitentur a somno eorum subito. statim post subdat: & minuantur a puluere & somno quia somnus conuenit quidem sopiendo virtutem sensitiuam, & faciendo pro tunc cessare sternutationem. Nocet autē quia prolongatur caput replendo, & vaporum resolutionem prohibendo, quapropter conceditur in forti, & cōtinua sternutatione: non tamen valde prolongandus est propter nocumenta suprascripta. Quā autem debeat concedi, & quantum prolōgari stat in discretione medici. ut plurimum tamē ęger sponte sua excitatur propter acuitatem materiæ cōmouentis sternutationem: minor itaq; sm plurimum potest error esse sinendo ipsum dormire, quàm excitando. Si uero secundus textus dicat somno, non est contradictio, & continet ueritatem. minuendus enim est a forti sono in sternutando, & a quocunque magno sono audito: quia ponit humores in motu.

De dolore capitis qui accidit eis. Ca. XXIIII.

Liga extremitates eorum, et proprie coxas, et cum institta liga, et frica pedes eorum, et supponantur eis colyria trahentia materiam ad inferiora.

In hoc cap. ponit Auicē. regimen doloris capitis. & habet duas partes. nam in prima regit dolorem capitis magis in generali. In secunda parte regit ipsum a spirituali causa contingentem. secundam ibi § Et quādo multiplicatur repletio. § Prima in duas. nam in prima regit magis per diuertentia. In secunda magis per confortantia caput, & in frigidantia. secunda ibi § Et conforta capita eorum capita. § Dicit primo te debere ligare extremitates cū institta, & proprie coxas & fricar pedes, & magnos comprehēdentes coxas, & crura: & supponere colyria. i. suppositoria trahentia materias inferius. & sub colyriis comprehende clysteria.

Et conforta capita eorum cum infrigidantibus notis. Et si non fuerit quod prohibeat ex coryza, aut tussi embrochentur capita eorum cum decoctione rosarum, et violarū, et hordei, et foliorum salicis, et his similium: et similiter oleo rosato, et oleo de salicibus.

Auic. facit quod dictū est. & primo ponit regimen p infrigidantia confortantia caput. secundo per embrochas. tertio ponit regimen & canones applicationis lactis. quarto ponit canones applicationis humectantium. secunda ibi § Et si non fuerit quod prohibeat. § tertia ibi § Et nō mulgeas lac. § quarta ibi § Et non adminiistres humectantia. § Dicit in prima parte te debere confortare caput cum. s. infrigidantibus notis qualia sunt quæ statim dicentur. In secunda parte dicit, quòd si non fuerit quod prohibeat. s. coryza aut tussis embrochent capita cū decoctione rosarum, violarum, hordei, foliorum salicis, & similium: & cum oleo ros. & oleo de salicibus & sub embrochis comprehende vnctiones, & epithemata.

Et quando non excusat hoc: tunc permisce embrochas infrigidantes cum lenitiuis sicut chamæmilla, et stupefactiuis, sicut est papauer.

Id est quādo hmōi non sufficiunt ad curam tunc administra embrochas ex decoctione rerum infrigidantium sicut sunt statim dictæ permixtarum cum rebus lenitiuis. i. quæ leniūt dolorem resoluendo: sicut sunt chamæmilla, & stupefactiuis sicut est papauer, ut simul fiat infrigidatio, resolutio, stupefactio.

Et non mulgeas lac nisi cum remouetur febris. Si autem uirtus fuerit fortis, mulgeas lac caprinum: et si fuerit debilis mulgeas lac muliebre, et caue lac apud repletionem humidam facientem profunditatem somni: et similiter caue humectātia.

Hic ponit can. administrationis lactis dicens, non mulgeas lac super capita nisi cum remouetur febris, ne lac oppilādo retineat in capite uapores febriles, qui sunt causa augmenti doloris. Secundo dicit, quòd si uirtus fuerit fortis, mulge lac caprinum: si uero debilis lac muliebre. primum. n. est magis infrigidatiuum. secundum magis confortatiuum. tertio dicit cauendum esse lac in capite vbi esset repletio faciens somni profunditatem: & similiter caue tunc omnia humectantia, & maxime talia in potentia. & causa cano. nota est.

Et tu non adminiistres humectātia nisi ubi est uapor fumosus, et caput siccum, et parum somni.

In hac parte dicit te non debere administrare humectātia, nisi cū vapor est fumosus sicut ille qui eleuatur a cholera & a melancholia: & caput est siccū, & parum dormiens, tunc enim conueniunt humectando: & somnum inducendo.

Et quando multiplicatur repletio in capite ex uapore humido, trahe eū ad inferiora cū colyrijs, et clysteribus, et stringe membra inferiora ita quòd testiculos.

In hac parte dicit quòd quando in capite multiplicatur repletio ex uapore humido eleuato. s. a phlegmate uel a sanguine trahe uapores & materiam ad inferiora cum colyriis, & clysteribus, ligando membra inferiora ita ut etiam lingentur testiculi eorum. Ligatio. n. dolorosa multum facit ad diuersionem. Cura dolorum capitis & proprie in febribus contingentium exigit sex intentiones. Prima remouet causam doloris scilicet febrem ipsam cū remediis opportunis inferius in propriis capitulis ponendis. Secunda diuertit humores & vapores a capite cum clysteribus lenitiuis, fricationibus, & proprie extremorum, & ipsorum ligationibus ac lotionibus, necnon cū positione uētosarū incipiēdo a spatulis, & descēdēdo. Et si caput fuerit repletū fiat diuersio, & materiæ replētis eradicatio præcedente uniuersali euacuatiōe cū masticatoriis, gargarismatib9, & caputpurgiis usq; ad vesicatiōes, & cauteria. Vniuersalis aūt euacuatio cōpleri pōt phlebotomia, pharmacia, aut utraq; sm exigētiā quæ euacuet tā a capite, q̄ a mēbro mittēte si aliquod fuerit in cā. Tertia intētio alterat discrasiam capitis quæ secundum plurimum in inferioribus est caput confortando, & prohibendo ne recipiat uapores, aut humores. & hæc perficitur cum humidis caput confortantibus stypticitate

citate moderata, & proprietate: & in his rosæ & quæ fiunt ex ipsis obtinent principatum, & possunt applicari sub forma unctionis, epithematis, embrochæ. odores ad hoc conferunt, & possunt infundi in auribus medicinæ attractiuæ, & doloris sedatiuæ: & quæ hic posita sunt ab Aui. in principio capituli quæ sunt propria: si tamen capitis repletio esset humida. huiusmodi uitanda essent: & debemus stare contenti secunda intentione, & odoribus contrarijs dyscrasiæ & his quæ per nares suguntur sicut aqua ros. cum pauco aceti: sed uaporibus caput replentibus existentibus fumosis his audacter possumus uti: mulsione tamen lactis, & ipsius epithematione super caput non debemus uti nisi in tepore, uel quiete: quod caprinũ forti existente uirtute: quia magis infrigidat: & muliebre uirtute existente debili: quia magis confortat. si tamen uirtus esset extremæ debilis neutro utendum est: ne prohibendo transpirationem, & materiam ingrossando suffocaretur calor innatus debilis: & hoc uoluit Serapio breuiarij primo. ca. septimo. & Halyabas tertio praticæ. capitulo. 24. Quarta intentio est materiæ replentis, & uaporum resolutio. simul .n. alterando dyscrasiam, & dolorem sopiendo: & hęc intentio completur cum antidotis uirtutem habentibus mixtam. partim resolutiuã, partim infrigidatiuam, partim stupefactiuam: sicut est decoctio cum chamæmilla, melliloto, papauere, ros. uiolis & huiusmodi: & anhelitum resoluit, sedat dolorem, & somnum inducit. pectinationes quoq; , & leues capitis fricationes iuuant ad resolutionem vaporum. Quinta intentio est correctio accidentium, & præcipue uigiliarum: quarum cura in hoc canone stante capite repleto, & capitis repletione humida fiat epithema ex oxyrodino. i. epithemate facto ex aceto & oleo rosato. Dicitur autem ab oxy quod est acetum, & rodos rosa, & catarrho etiam existente esset epithemandũ cum oxyrodino. nam si figatur apostema in capite non est spes curæ. Sexta intentio est regimen sex rerum quod sit in contrarium febri: necnõ causæ febris, & accidentibus: immo aliquando in accidentium uehementia est magis ordinandum ẽm eorum exigentiam quàm ẽm exigentiam febris, seu causæ eius. Si tamen dolor capitis proueniret in febribus a caliditate & siccitate sine materia: una tantum exigitur intentio complenda cum frigidis & humidis capiti applicitis ipsum confortantibus, & cum odoribus, & similibus.

De tussi eorum. Cap. XXV.

TVssis plurimũ accidit eis ex calore, aut siccitate, quare oportet ut teneant in oribus suis pilulas bechichias, & allohoc de papauere facta cũ medullis fructuum frigidis, & amylo, & his similibus: & utantur ceratarijs infrigidantibus factis ex oleo rosato puro, & e x mucillagine psylij, & succo portulacæ & alijs.

Hic dicit quòd tussis accidit febrientibus ẽm plurimum ex calore, aut siccitate. quapropter oportet ut teneant in ore suo pilulas bichichias id est ad tussim. bichis .n. grecæ tussis latine: inde bichon. i. medicamen ad tussim, & allohoc. i. electuaria quæ lambuntur de papauere sicut diacodion facta cum medullis fructuum frigidis sicut semen cydoniorum. &. 4. semina communia frigida & amylo componendo omnia adinuicẽ in modum electuarij: & utantur ceratariis, & unguentis recipientibus ceram & oleum infrigidãtibus factis ex oleo ro. puro. i. in quo non sint nisi rosæ & oleum mixtum cum mucillagine psylij, succo portulacæ, & aliis infrigidantibus, & humectãtibus proprie sicut succus cucurbitæ. Cura huius tussis exigit duas intentiones, una est cura feb. secundum quod dicetur in sequentibus. altera est infrigidatio & humectatio complenda tam regimine sex rerum non naturalium quàm regimine medicinali cum his quæ applicantur exterius, bibendo, lãbendo, & in ore tenendo. Descriptio communis pilularum bichichiarum. recip. iiij. se. fri. minorum an. drach. i. camphoræ. gra. ij. succi liquiri. diadraganti. gummi ara, ana. drac. i. penidiarum. drach. ij. pulparum sebesten, iuiubarum an. drach. i. mucillàginis. psylij. se. cydoniorum an. drach. 5, syrupi uiolari quantum sufficit ad omnia permiscenda pro pilulis conficiendis, & fiant pilulæ aliqualiter pressæ ad quantitatem unius amygdalæ. Vnguentum conueniens in caliditate & siccitate uehemẽtibus, recip. olei uiolati. unc. i. amygdalarum dulcium, unc. 5. olei ro. drach. ij. ad confortationem mucillaginis. se. cydoniorum. drach. ij. mucillaginis psylii. drach. i. gummi ara. drach. i. pinguedinis gallinæ recentis nõ salitæ, lotæ quater cum aqua uiol. unc. 5. ceræ quantum sufficit: & fiat unctio. Si uero tussis in febribus acciderit a catarrho fluente ad pulmonem liquefacto per febrem faciente suspicionem phthisis, utetur hoc syrupo omnium præstantissimo sumendo de eo debite calido mane & sero. recip. iuiubarum, sebesten ana numero. xv. liquiritiæ. capillorum uen. an. drach. ij. passularum. ℥. 5. incidantur incidenda, & bulliant in duabus lib. aquæ ad consumptionem medietatis & coletur: quæ decoctio colata misceatur cum syrupo de papauere. syrupo de myrto an. unc. ii. & clarificetur & valet quamuis esset febris in catarrho calido subtili suspicionẽ phthisis faciente.

Cura tussis duas habet intentiones.

De destructione appetitus eorum. C. XXVI.

QVãdoq; est causa eius humor in ore stomachi quod scitur ex eo quod dictum est de destructione appetitus: & euacuatur per uomitum, aut solutione uentris, & multotiens iuuatur cum intromissione digitorum in gutture, & commotione stomachi: & proprie quando vomitu expellit cholericam rem, aut acetosam.

Curat destructionem appetitus, per quam intelligite etiam ipsius diminutionem quando pendet ab humore in ore stomachi contento. Et diuiditur in tres partes. nam primo facit hoc: secundo curat hanc destructionem sequentem debilitatẽ oris stomachi propter aliquam malã complexionem. tertio docet excitare appetitum destructum ex catarrho. secunda ibi § Et quando est vehementia debilitatis. § tertia ibi § Et oportet ut approximes eis odores bonos. § In prima parte dicit: ꝙ quandoq; cum destructione appetitus est humor contentus in ore stomachi siue sit ibidem paulatine congestus, & est phlegma. siue aliunde deriuatus: & potest esse humor cuiuscunq; generis. s. phlegmatis a cerebro catarrhizatus, & melancholicus a splene: & cholericus a chisti fellis: & cuiuscunque generis ab hepate & a toto corpore mediante hepate: & frequenter reperitur in stomacho humor cholericus, & acetosus destruens appetitum: & quãuis acetosa excitent appetitum, tamen cum superfluunt, ipsum deiiciunt sua superflua frigiditate corrũpendo spiritus. omnis. n. immoderata dyscrasia deiicit actum propriæ uirtutis. Item possunt habere aliquam malam qualitatem stomachi horridam.. Præterea. Possunt se nimis profundare in stomachi substãtiam: quoniã si essent pauci, & in superficie corrugando essent causa appetitus, præcipue si non haberent aliquam malam qualitatem in stomacho horridam. Hi autem humores sunt euacuandi per uomitum: & multotiens patiẽtes iuuantur cum intromissione digitorum in gutture, & commotione stomachi proprie quando uomunt materiam cholericã, uel acetosam: aut supple humorem alium qualiscunq; sit.

Et quandoq; est ex vehementia debilitatis: quare curetur complexio quæ facit eam, cum eo quod scitur.

Hic curat destructionem appetitus propter debilitatẽ magnam sequentem aliquando malam complexionem cum eo ꝙ scitur. s. decimatertia tertii. Curatur autem cum cõtrariis stomachum confortantib. proprietate, & stypticitate moderata: quæ mala complexio in febribus ẽm plurimum est calida.

Et oportet vt approximes eis odores bonos excitantes appetitum, sicut odor sauich infusi cum aqua & aceto. & detur eis electuarium proportionale febricitantibus, & parum vini, & succi fructuum ponticorum boni odoris: et lambãt aliquid de aceto, gelatinæ piscium, aut hædi, et his similium. Et ponantur super stomachum post dies primos emplastra facta ex fructibus. Et sint in eis absinthium, et aloe, secũdum quod scis: et inunctio eius cum oleis bonis est iuuatiua.

In præsenti parte excitat appetitũ primo cum odoribus bonis sicut est odor sauich infusi in aqua cũ acet o. ẽ. n. sauich hordeũ non integre maturũ primo vstulatũ postea fractũ sicut far quod debet coqui in aqua & cõdiri cũ aceto. Vel sic infusum in aqua & pauco aceto iuxta textũ. Et loco huius odorãtur uipæ

infusæ in aqua rosarum, & panco aceti & pauco vini odoriferi: & in aqua frigida addatur multũ de vino & parũ pulueris gariofi. & communiter magis cõfert ad appetitum quod magis delectat. & secundo detur electuarium proportionale febricitantibus quod deber esse frigidum. Et de præstantibus ẽ quod ponit̃ a Mesue distinctione prima, cuius hic est rextus.

Confectio de cydonijs facta cum suceo cydoniorum appetitum excitar mortuum. ℞. succi cydoniorũ, mellis dispumati ana. ℥. iij. aceti boni. ℥. ij. decoquãtur cũ facilitate auferendo spumam. Si autem volueris ipsum cõferre in dispositione frigida adde de aromatibus secundum quod est expediens sicut est piper longum, cinnamomum, lignũ aloes, caryophyli & similia: & des parũ vini & proprie acris quando est mala complexio calida. Si autem frigida sit vinum vinosum dulce, aut austerum ſm appetitum patienris: vt romania & proprie sue cus fructuum ponticorũ. Et per pontica intellige etiam styptica: & ex maxime proprijs est succus cydoniorum: & lambant aliquid de aceto gelatinæ piscium. i. lambẽdo deglutiãt vt in eius sumptione delectentur. Tertio curat per applicita exterius post primos dies. quare iam factę sunt euacuationes secundum quod oportet. Hæc autem emplastra sint ex fructibus in quibus ponantur absinthium, & aloe ad conforratio nem & temperiem frigidorum: vt ℞. pulparum cydoniorum coctorum sub prunis: s. diminure lib. j. absinthij puluerizati. ℥. j. aloe. ʒ. ij. misce & incorpora addendo aceti boni, vini nigri styprici. ana. quantum sufficir: & est proprium. Potes autem addere plus de vino, & aliquid aromaticum de quibus supra vbi esset lapsus ad frigidum. Item vnctio cũ oleis bonis sicur de absinthio, de spica, de cydonijs & sic de alijs est iuuatiua. Cura destructionis apperitus exigit duas intentiones ex textu eliciendas. prima remouet causam. secunda excitat appetitum. prima perficitur secundum exigentiam causarum ipsum destruentium. secunda cum stypticis proprijs aliqualiter ad acetosum declinantibus calidis, aut frigidis secundum exigentiam. In causa calida cydonia, & quæ fiunt ex eis obtinent principatum. Succus quoque limonum, araneiorum, & citrorum & agresta, & acetum, & similia sunt propria. Sed in causa frigida oliuæ conditæ, cæpæ, caro salsa, & pisces salsi, & proprie in aceto infusi, & absinthium comestũ est propriũ & ex compositis gelatinæ, limonia, & similia.

De bolismo eorum. Cap. XXVII.

OPortet vt curentur cum odoramentis, et luto alnatachi & armeni infusi cum aceto, & odorent almosofat, et panem mundum calidũ, et carnes assatas, et stringe eorum extremitates. Et extende aures eorũ, et capillos ipsorũ & conforta eorum cerebra cum embrochis infrigidantibus et humectãtibus. plurimum nãq; bolismi eorum est propter destructionem oris stomachi propter causam communicantem ramis, qui adueniunt eis cum sensu: & est corpus durum, & induratur. verum sensus non vltimatur cum eo.

In hoc capitulo Auicen. curat bolismum, & est bolismus seu appetitus vaccinus, appetitus membrorum cum satietate stomachi. membra nanq; inanita appetunt cibum, sed stomachus respuit. Et diuiditur in partes tres. In prima curat bolismum per odores. secundo per excitantia virtutem. tertio per confortantia cerebrum. secunda ibi {Et stringe eorum extremitares.} tertia ibi {Et conforta eorum cerebrum.}

Dicit in prima parte quòd oportet vt patientes bolismum curentur cum odoramentis, luto alnatachi & luto armeno infuso cum aceto, & odorent almosofat. i. tamarindos: & per hos reliqua acetosa dat intelligere. & odorent panem mundum calidum: & ex optima farina frumenti actu calidum: & carnes assatas: & per hoc intellige reliqua quæ placet ægro excitantia appetitum. secunda stringe eorum extremitates scilicet adiutoria & coxas, & extende aures eorum & capillos eorum ad euigilandum virtutem cerebri, & oris stomachi sopitam. tertio conforta ipsorum cerebrum cum embrochis infrigidantibus, & humectantibus: & causam reddens quare debet cerebrum confortari cum frigidis & humidis: & debeat eius virtus sopita excitari cum dictis diuersionibus dolorosis dicit: quia plurimum bolismus accidit propter nocumẽtum oris stomachi propter causam communicatam neruo, qui defert sensum ori stomachi: & ortum habet a tertio pari neruorum cerebri: & corpus scilicet nerui illius, aut oris stomachi est durum, & induratur scilicet per caliditatem febrilem adurentem & præter modum exiccantem: vnde sensus non vltimatur cum eo scilicet ore stomachi scilicet in bonitate. Curat itaque bolismum a caliditate febrili contingẽtem præter modum exiccantem membra dicta. Nota tamen in hectico non necessario causari bolismum cum fiat in eo rãta durities neruorum vt priuetur sensu. causatur autem vehemens durities propter vehementem compactionem humidi cum sicco terreo, dum calidum valde excessiuum applicatur humido, dum vero calidum paulatine agit sicut in hectico: & magis vniuersaliter resoluendo humidum non facit membrũ ita durum, neque ineptum ad virtutem sensitiuam: stat itaq; in hectico non esse bolismum quantumcunque nerui dicti, & os stomachi plurimum exiccẽtur, & magis quàm in bolismo dicto. Cura bolismi exigit duas intentiones. prima remouet causam siue fuerit caliditas superflua, siue frigiditas, & quæcunq; alia. non enim solum ex caliditate, sed etiam ex frigiditate superflua, & ex multis alijs causis contingere potest. octaua problematum. problemate septimo & decimatertia tertij capitulo de bolismo. Secunda intẽtio est excitatio virtutis sensitiuæ & appetitiuæ cum his quæ dicta sunt. Cura bolismi duas habet intẽtiones.

De nigredine linguæ eorum. Cap. XXVIII.

OPortet vt non dimittatur super linguam nigredo: immo fricetur cum eo quod scis, & si non, eleuabuntur ad caput vapores maligni: et faciunt cadere in sirsen.

Hic dicit oportet vt non dimittatur supra linguam nigredo: immo fricetur cum eo quod scis. s. in capitulo de asperitate linguæ: & si non amoueatur nigredo ab ea: eleuabuntur ad caput vapores maligni, & facient cadere in sirsen. Notandum hanc nigredinem esse causatam ex vaporibus adustis, & malignis eleuatis a pessima materia, quæ est in stomacho, aut in membris spiritualibus ſm plurimum, qui vapores hærẽtes linguæ faciunt corruptionem gustus, & vaporãtes capiti possent facere sirsen, quia phrenesim saltem non verã. Studendũ est itaque in prohibendo illos. primo alterando dyscrasiam tam membrorum, quàm humorũ, & ipsos digerendo. secũdo euacuando eos. tertio sumendo coriandros præparatos ad prohibendum ipsos ascẽdere ad superiora. Deinde remoueatur nigredo a lingua primo eam humectando cum aqua zuccarata tepida, aut similibus, postea ipsam abstergendo cum prædictis in capitulo de asperitate linguæ.

De appetitu eorum canino. Cap. XXIX.

ET curantur cum vnctuosis frigidis, & dulcibus.

Dicit Auicen. appetitum caninum curari cum vnctuosis frigidis, & dulcibus vtputa cucurbitis conditis cũ oleo violato, & zuccaro: & hoc quando pendet a caliditate sicut accidit in febribus, & bibat aquam. Si vero pendeat a frigiditate dentur calida vnctuosa dulcia, & bibat vinũ dulce nulla acredine, aut stypticitate participans. Et ingenium in cibando eos est vt non præsententur coram eis nisi ea quæ debent comedere. postea surgant a mensa, & circa alia occupentur: & similiter stomachum relaxantia sunt exterius stomacho applicanda calida, aut frigida secundum exigentiam dyscrasiæ. Ego autem postquàm a mensa surrexerunt, consueui sibi cõcedere aliquas passulas & similia quæ paulatim comedantur, interim sopitur fames.

De syncopi quæ accidit eis. Cap. XXX.

QVandoque accidit eis syncopis in principio febrium propter effusionem choleræ ad stomachos eorũ. Quare oportet vt detur eis ante paroxysmum, aut apud paroxysmum frustum panis de simula cum aqua granati, & aqua agrestæ. Et scias quòd quando aggregantur syncopis, & febris, tunc syncopis est dignior curatione.

Hoc capitulum diuiditur in tres partes. In prima curat syncopim a cholera repente ad stomachũ prouenientem. In secunda ibi {Et scias.} comparat syncopim ad febrem ostendens quæ sit dignior curatione. In tertia parte ibi {Et si indiget.} ponit quædã cõuenientia, & quædam vitanda in syncopi. In prima parte dicit quòd syncopis accidit in principio

paroxysmorum feb. propter effusioné choleræ ad stomachos eorum: quare detur eis ante principium paroxysmi .s. per horam, aut circa frustū panis de simula cū aqua granati .s. acris, aut muzi & cum aqua agrestæ siue simul misceantur: siue vnū istorū tm̄. prohibent nanq; huiusmodi choleram ad stomachū effundi ipsum cōfortādo, & caliditaté tēperādo. Et si venerit ad stomachū cum his mixta facilius euometur. In secūda parte dicit, ꝙ quādo coniunguntur syncopis & febris, syncopis ē dignior curatione cū sit accidēs sæuissimū nō dās inducias.

Et si indiget pauco vino detur permixtum cū iij. drach. vini antiqui, et si nō, syrupi malorum antiqui, cuius resoluta est superfluitas: et phlebotomia quidē multotiens addit in syncopi: et clystere leue est magis cōueniens: et vomitus est iuuatiuus eis: et cōstrictio cruriū et ponere manus et pedes in aqua calida. Et cum euadunt, tunc de sollicitudine est, vt cibētur sauich hordei infrigidato, in quo sint grana granatorum.

In hac parte dicit: ꝙ si indiget qui paratus est syncopi aliquanto vino, detur permixtum vtputa cum. ʒ. iij. vini antiqui .i. bene clarificati depurati misceat notabilis quātitas aquæ vtputa. ℥. j. aut quantū videbitur ſm potentiā vini, consuetudinem ægri, tempus anni, & febris intensionem. verū tempore nostro in quo bibimus potēter, hæc vini quātitas esset exigua. etiam possemus exhibere vnc. j. cum tantundem, aut duplo aquæ. & debet esse hoc vinum releuās a syncopi subtile, & aromaricum tendēs in dulcedinem: velocius enim cæteris a syncopi releuat suis vaporibus spiritibus cōsimilibus ipsos fouendo. Et si nō posset sibi dari vinum lege prohibēte: aut quia forte per proprietatem indiuidualem sibi inimicatur: syrupi malorum antiqui .i. bene depurati a quibus aquositas sit resoluta & fex descēderit, sic erit minus aptus ebullitioni: & p mala intellige granata, aut mala pontica de quibus supra: & syrupus de acetositate citri est præstans & similes: & sit rof. vnc. j. vel circa cum. ij. vnc. aquæ acetosæ quæ est præstantior, nisi forte eius odor ægro displiceat. Secundo dicit ꝙ flebotomia vitanda est: quia addit in syncopi. Tertio dicit ꝙ clystere leue est magis conueniens non quidē in actu syncopis, sed ante syncopim, & ante paroxysmum, ad prohibendū choleram ruprurā ad stomachū. Et vomitus est iuuatiuus eis cū sentit præsentialiter choleram in stomacho, & adest nausea ante syncopim, & in syncopi, & post syncopim. Vidi enim multos syncopizantes cum vomitu choleræ statim liberari. Et constrictio crurium, & ponere manus & pedes in aqua calida conuenit ante paroxysmū ad diuertendū. Et cū euadunt a syncopi cibētur sauich hordei, de qua supra per sauich hordei hic intellige ptisanam, & sit infrigidatum proprie cū granis granatorum .s. muzis, aut acribus. tum propter feb. tum ꝓpter syncopim. Si tamen posset expectari declinatio paroxysmi feb. anteq̄ cibetur esset præstātius. Cura syncopis exigit

Duplex regimen in cura syncopis.

duplex regimen. vnum tempore syncopis actualis, & dispositionis propinquæ syncopi: & est vt æger releuetur a syncopi excitando ipsum cū vocibus altis, & aspergendo faciem cum aqua, & proprie rof. & bonis odoribus. Et si syncopis fuerit propter raptum materiæ ad stomachum conueniunt fricationes, ventosæ diuertentes, ligaturæ extremorum, & lotiones: ipso tamen semper iacente supino. Sed non conuenit phlebotomia: tum quia debilitat: tum quia facit fluere choleram ad stomachum: neque debent exhiberi solutiua per os cum debilitent, & attrahant materias ad stomachum: sed bene cōuenit suppositorium, & forte clystere lenitiuū cum pauco melle, nisi sit ex his qui syncopizant ex clysteri. Si vero fuerit syncopis ꝓpter præfocationem spiritus in corde, & proprie a multitudine, etiā preter diuersiones suprascriptas, cōuenit phlebotomia ex basilica dextri lateris si fuerit repletio sanguinea aut ex basilica sinistri lateris si fuerit repletio vaporosa: Si vero syncopis fuerit propter paucitatem spiritus, neque diuersiones, neque phlebotomiæ, neque aliæ euacuationes cōueniunt: sed solum excitatio a syncopi cum vocibus, aspersione faciei bonis odoribus: & vini exhibitione, aut aquæ carnis: & debet iacere supinus: & secundum plurimum omnes patiētes syncopim præcipiuntur vigilare, & dimittere locutionem .11. tertij. Aliud regimē est obseruandū in dispositione ante syncopim: vtputa in his qui syncopizant in principio febrium sicut syncopalis minutæ, aut humorosæ, aut propter alias causas: & exigit duas intentiones. Prima est remotio causæ syncopis tam propinquæ quām remotæ: & pro hac intentione perficienda si in causa fuerint humores, conuenit ipsorum euacuatio, tam flebotomia quām pharmacia secūdum exigentiam causæ: sint tamen solutiua bene correcta, neque cordi inimica. Secunda intentio est cordis confortatio cum proprijs dyscrasiæ contrarijs. huiusmodi exquisitū regimē vide in commento quod feci super. 9. Almansoris.

De costrictione anhelitus eorum. Cap. XXXI.

Constrictio anhelitus accidit eis, aut propter spasmum & siccitatem quæ accidit eis in lacertis anhelitus: aut propter materiam præfocatiuam descendentem ad guttur eorum, aut propter debilitatem quæ dominatur neruis venientibus ad membra anhelitus.

Habet hoc capitulum duas partes. In prima parte ponit tres causas constrictionis anhelitus. In secunda curam. secunda ibi §Et prima quidem.§ In prima parte dicit quód constrictio anhelitus accidit febrientibus propter spasmum, & siccitatem in lacertis anhelitus idest spasmum eorum de inanitione. per quem intellige omnem contractionem a siccitate dependentem, aut impotentiam debite mouendi pectus ab eadem causa. Secunda causa cōstrictionis eius est propter materiam præfocatiuam descendentem ad guttura eorum, & proprie ad epiglottum, & cannam pulmonis facientem vnā de speciebus synanchiæ præfocatiuæ. Tertia est propter debilitatem quæ dominatur neruis venientibus ad membra anhelitus, siue sint nerui reuersiui venientes ad compositionem musculorum epiglottis: siue sint nerui venientes ad diaphragma: & hi descendunt a tertio & sexto pari neruorum cerebri siue veniant ad compositionem neruorum mouentium pectus qui descendunt a nono & decimo pari neruorum nuchę: quorum primum oritur inter octauam, & nouā spondylem. secundum inter nonam & decimam.

Et prima quidem curatur cum vnguentis, vel emplastris humectantibus. Et secunda cum eis quæ prohibent strangulationem: & tertia cum æquatione complexionis in cerebro, et inunctione colli cum eis quæ infrigidant & humectant: & super stomachum iterum ex eis quæ sunt sicut rasura cucurbitæ, & portulacæ, & sandali cum oleo rosato, & similibus ei.

Hic ponit curam & habet tres partes. In prima curat primam cum vnguentis & emplastris humectantibus. In secunda curat secundam cum prohibentibus strangulationem. In tertia curat tertiam cum æquantibus complexionem cerebri & secundo vngendo collum cum infrigidātibus, & humectātibus. & tertio ponendo super stomachum rasuram cucurbitæ, portulacas, & sandalos cum oleo rosa. & similibus. Cura costrictionis anhelitus propter primam causam. exigit duas intentiones. Prima remouet causam .s. febrem cum his quæ dicentur in capitulis sequentibus. pro qua curanda magis intendendum est febrem inquantum febris cum frigido & humido, quàm causæ eius. Secunda intentio est infrigidatio colli, & partium pectoris cum his. ℞. olei amygdalarum dulcium. vnc. j. s. pinguedinis gallinæ recentis lotæ quater cum aqua frigida & vltimo cū aqua violata. ʒ. vj. olei violati vnc. s. ceræ albæ quantum sufficit, fiat vnctio mollis. Secunda cōstrictio anhelitus curatur cura synanchiæ quæ exigit duas intentiones, vnam quæ debētur causæ antecedenti completa euacuatione, diuersione, & fluxus interceptione: & inter cætera ad dilatandum viam anhelitus multum confert ventosa posita in collo. Secundum regimen exigit tres intentiones scilicet repercussionem conuenientem in principio, secundo repercussionem mixtam resolutioni conuenientem in augmento vsque ad medium status. tertio deinceps resolutionem. Si vero apostema tendat in maturationem adiuuetur cum interius & exterius applicitis: & postea procuretur eius eruptio, & vlceris mundificatio, & tandem consolidatio. Pro his recurre ad ea quæ scripsi nonus. Almansoris. Sed rertia constrictio pendens a caliditate & siccitate neruorum, de quibus supra, præter intentionem

quæ

quæ debetur febri completur cū frigidis applicitis capiti, & collo, & spondylibus superioribus dorsi: necnon cum applicitis stomacho, & maxime parti superiori, & versus diaphragma: & per hoc diaphragma, & mēbra anhelitus humectentur, & infrigidentur. Et medicina Auic. sic est describenda. ℞. succi rasuræ corticis exterioris cucurbitæ recentis. succi portulacæ ana ʒ.iij. olei rosa. ℥.j. bulliant simul ad cōsumptionem succorum: deinde adde sandalorum. ʒ.ij. & fiat vnctio. Vel ℞. rasuræ cucurbitæ recentis aut antiquæ. ʒ.ij. succi portulacæ olei rosati. ana vnc.j. sandali. ʒ.ij. misce omnia simul & applica in modum epithematis.

De vehementia tristitiæ eorum. Cap. XXXII.

QVādo multiplicatur tristitia causa oris stomachi ex aduentu humoris mordicatiui in eo: tunc infrigida stomachos eorum cum eis quæ scis de cibis: et inunguntur, & dormiant in loco proximo motibus aquæ, strato extremitatibus, & fructetis frigidis, & odoriferis frigidis, & nenufare & rosis, & aspersionibus frigidis factis ex fructibus odoriferis frigidis, et sandalis: et multotiens quidē conferunt in eorū tristitia clysteria frigida facta ex aqua cucurbitæ, & citrulli, et succo portulacæ, et semperuiuæ cum oleo rosato.

In hoc capitulo Auicen. ponit regimen tristitiæ & angustiæ febrientium contingentis causa humoris mordicatiui venientis ad os stomachi, qui secundum plurimum est cholericus dicens: & stomachus eorum est infrigidandus cum frigidis siccis: & debet in eis esse aliquid stipticum sicut vinū granatorum, & cydoniorum, & succus arancij. secundo vngātur stomachi eorum cum frigidis aliqualiter stypticitate participantibus. tertio dormiant in loco frigido propinquo motibus aquæ, aut aliter frigido stratorū idest in quo sunt strata. i. lecti ex extremitatibus fructetis frigidis, sicut ex folijs salicis & similibus, & in illo loco sint odorifera frigida sicut nenufar, rosæ: & aspergātur per locum illum fructus odoriferi frigidi & sandali. quarto conferunt eis clysteria frigida facta ex succi cucurbitæ. vnc.vj. succi citrullorū, succi portulacæ ana vnc.ij. succi semperuiuæ. vnc.j. olei rosa. vnc.iiij. & supponatur tepidum. Cura huius tres exigit intentiones. Prima est euacuatio humoris illius vomitu, aut secessu. Secunda est stomachi confortatio, & infrigidatio. Tertia est somni prouocatio, & regimen aliarum sex rerum declinans ad frigidum.

Difficultas deglutiēdi quæ accidit eis. Cap. XXXIII.

DIfficultas deglutiendi cum accidit eis, & febris fuerit conclusa, tunc phlebotomia paulatim fiat, & æquatio fiat ad retrahendum: & suppositorium est melius, quàm plurimum solutiuum desuper.

Dicit quòd si difficultas deglutiendi accidit quæ forte est species synanchiæ lædens meri, & febris fuerit conclusa, quæ pendet a sanguine: tunc fiat phlebotomia: quam melius est reiterare, quàm vnica vice multum de sanguine extrahere: & fiat de cephalica in brachio, aut de vena quæ est inter pollicem, & indicem: postea sequenti die phlebotomentur venæ quæ sunt sub lingua: & suppositoria & clysteria magis cōferunt quàm solutiua sumpta per os: cum difficile sit illa sumere: & forte sumpta prouocarent vomitum, quod esset valde malum. Cura huius perficienda est cura synanchiæ, quæ ex cap. tertio præcedenti potest esse manifesta.

Frigus extremitatum quod accidit eis.
Cap. XXXIIII.

MVltotiens profundatur calor eorū, et infrigidātur eorum extrema, & tēdit calor submersus ad caput: ponantur ergo extremitates in aqua calida, & non bibant aquam frigidam.

Dicit multoties profundari calorem febrilem, & extrema eorum infrigidari, & calorem submersum tendere ad caput. Pro cuius cura ponantur extremitates in aqua calida, & non bibant aquam frigidam. Notandum multis ex causis calorē profundari, & extrema infrigidari. Primo propter paucitatem spiritus vnde retinentur interius natura existēte magis sollicita de membris intrinsecis, quàm extrinsecis. Secundo propter magnum nocumentum in aliquo, vel pluribus membris intrinsecis: sicut si in eo esset apostema, vel vlcus, aut esset in eo materia multum lædens sua multitudine, aut malitia absq; vlcere, aut apostemate: & hæc duo sunt valde mala.

Calor multis ex causis profundatur.

Tertio potest esse propter materiā frigidā existentem in extremis sicut in liparia. Quarto aliquando propter cibum calore reuocato interius ad fortificandū digestionem: & non est bonum per viam signi. Item propter timorem, & similia accidentia trahentia calorem interius: etiam propter continentis frigiditatem. Sexto. propter oppilationes in extremis: vnde spiritus & sanguis nō libere possunt venire ad extrema. Septimo quia calor spiritus, & sanguis tendunt interius ad locum materiæ vt eam expellant sicut accidit in principijs paroxysmorum. Hæ causæ colligi possunt sparsim in multis. s. prima quarti. trac. secundo capitulo primo. & eodē tractat. capitulo de horripilatione. & in capitulo de liparia. & quarta aphorismorum aphoris. 48. & septima aphorismorū commento primo. & commento. 27. & quinto de accidenti & morbo. Intelligamus tamen in proposito hanc infrigidationem fieri per retractionem humorū, & vaporū, & modorum submersionis & suffocationis calorum a quacunq; causa fiat, quo stante tendit calor submersus ad caput: quia vapores leues tendunt sursum ad caput in homine rectæ staturæ, & non fit in alijs animalibus. sexto problematum. problemate. 55. in quo casu cōueniunt extremorum calefactiones multis ingenijs. s. cum pannis calidis, & fricatione, ponēdo lateres calidos vino aspersos ad extrema, aut approximando extrema ad ignem, & inungant extrema cum oleo anethino, & similibus calidis: aut impleatur vesica, aut alius vas decoctione anethi, anisorum & chamæmillæ: & applicetur ad extrema seu loca quæ frigent, & nō bibat aquam frigidā, sed aquā zuccaratam calefactam: & discurre per cætera auxilia dicta in capitulo de regimine rigoris. ibidem enim sunt positæ intentiones huic capitulo deseruientes: & plurima auxilia illas intentiones perficientia.

Sermo de febribus cholericis. Cap. XXXV.

FEbres cholericæ tres sunt. tertiana continua, et tertiana periodica, et causon.

In hac parte Auic. determinat de febribus humoralibus in speciali: & diuiditur in quatuor partes. In prima determinat de febribus cholericis. In secunda de sanguineis. In tertia de phlegmaticis. In quarta de melancholicis. partes patebunt per rubricas capitulorum. Prima pars diuiditur in duas partes. In prima magis generaliter determinat de febribus cholericis. In secunda magis specialiter. secunda ibi in sequenti capitulo. §Paroxysmus tertianæ.§ Primum capitulum tres continet partes principales. primo enumerat fe. chole. secundo illas declarat. tertio ponit generalia signa fe. cholericarū. secunda ibi §Tertiana quidem.§ tertia ibi §Et vehemētia quidem sitis.§ In prima parte dicit feb. cholericas esse tres. s. tertianam continuā, tertianam periodicam. i. interpolatam: & causonē. Ex quo infertur omnem feb. cholericam esse tertianam continuā, aut tertianam interpolatā, aut causonem. Enumerari tamen possunt feb. cholericæ per diuisionem bimembrem, sicut enumerat eas Gal. secundo de differētijs feb. capitulo primo. & secundo de crisi satis ad principium. omnis fe. choler. aut est interpolata, aut continua: & continua aut est continua proportionalis de tertio in tertium, aut causon.

Contra. aliqua feb. est cholerica quæ non est aliqua ex istis tribus enumeratis a Gal. aut ab Auic. ibi. igitur diuisio insufficiens. consequētia tenet. & assumptū est manifestum de cholerica paroxysmante omni die: cuius paroxysmi sunt æquales quo ad intensionem, durationem, & accidentia: & omnes pendent a minera vna, ita vt non possit dici φ sit duplex tertiana, aut duæ tertianæ. Præterea. Quid prohibet cholerā ꝑpter grossitiem, aut paucitatem eius paroxysmare de quarto in quartum: sicut paroxysmat aliquando melancholia de quinto in quintum & de sexto in sextum, & de septimo in septimum. vt inferius apparebit in capitulo de sextana, & septana: sicut etiam flegma propter paucitatem, & grossitiem potest paroxysmare de tertio in tertium. Dicendum istas rationes concludere: sed sermo Gal. & Auicen. est de febribus communiter contingentibus sic paroxysmantibus merito suę formæ substantialis, & proprietatis specificæ resistitiuæ sicut

dictum fuit in quæstione de periodicatione. nam etiam causon, licet videatur continua conclusa: habet tamen excrescentiam quandam occultam de tertio in tertium: sed interdum causæ manifestæ causas occultas superant, & variatur periodus secundum plurimum consuetus.

Et tertiana quidem periodica aut est pura, & fit a cholera pura.

Nunc Auic. declarat membra diuisionis prædictæ: & diuiditur in partes duas. In prima generaliter notificat feb. chole. periodicam. secundo causonem & continuã secũda ibi § Et causon vero est de genere. § Prima in duas. nam primo ponit vnam diuisionem feb. cholericæ periodicæ & declarat vnum membrũ. secundo aliud secũda ibi § Aut non pura. § In prima parte dicit ꝙ tertiana periodica aut est pura: & sic fit a cholera pura: & per cholerã puram: intellige cui non est admixtus alter humor commixtione vnita per quã vtriusq; cõponentis amittatur forma substantialis, & acquiratur materiæ vtrique forma vna cõmunis. exempli gratia. sicut cholera naturalis, aut forte genita a suanguine per adustionem, aut putrefactionem, cum subtile eius vertitur in choleram.

Aut non pura, et fit cum putredine choleræ grossæ substantiæ propter cõmixtionem choleræ cũ flegmate cõmixtione aliqua cõplexionali vnita: & propter hoc diuersificatur ab hemitritæo, cum hemitritæum faciant duæ materiæ separatæ: & hanc faciat materia vna, quæ in seipsa est permixta: cum cuius calore permiscetur aliquantũ frigoris, quod grauat suã putredinem, & suam resolutionem, & suam digestionem: & propter illud quidem in hemitritæo fiunt duo paroxysmi: & tertianæ non puræ paroxysmus vnus. Et hæc quidem non pura, quandoq; prolongatur tempore longo, & circiter medietatem anni: & quandoq; perducit ad mollitiem, & magnitudinem splenis.

Et est quę pendet a putredine choleræ nõ purę & hæc cholera non pura est cholera grossæ substantiæ propter commixtionem choleræ. s. puræ cum flegmate commixtione complexionali vnita. i. per quã commixtionem inducitur forma vna in materiam vtriusq; s. choleræ & flegmatis: & hæc est vera mixtio per quam fit miscibilium vnio per formam substantialem vnitam. nam generatio vnius est corruptio alterius; aut plurium sicut chyli in stomacho ex multis cibis. Aliter dicũt quidã ꝙ hic fit commixtio vnita per vnam formam: quia humor magis dominãs asimilat sibi alium: sicut vnum elementum asimilat sibi aliud. Sed difficile esset saluare quomodo phlegma asimilat sibi choleram: cum coctum per digestionem aliquam nõ posit incrudari saltem in eodem loco communi in quo facta est digestio prima. s. in hepate, & venis ad differentiam sanguinis qui in mãmillis per veram digestionẽ infrigidatur. Secundo dicit ꝙ hæc tertiana non pura diuersificatur a pura vel ab hemitritæo cũ hemitritæum faciãt duæ materiæ sic habentes. s. duas formas substantiales distinctas. & hanc. s. tertianã non purã facit materia vna. s. per vnitatẽ formæ quæ in seipsa est permixta. s. mixtione vnita: cum calore cuius choleræ miscetur aliquantulũ frigoris, quod generat. i. prolongat suam putredinem, & suam resolutionem, & suã digestionem. nam tardius putrefit postq̃ incipit putrere, & tardius resoluitur, & tardius digeritur quàm cholera pura: sed hoc vltimũ est verum secundũ plurimum vt videbitur infra. Nam & si hæ miscibilia nõ remanerent formaliter in mixto ex ipsis genito: remanẽt tamen ipsorum uirtutes refractę redactæ ad medium. s. caliditas, siccitas, & subtilitas choleræ: & frigiditas, humiditas, & grosities flegmatis. Tertio dicit ꝙ propter illud hemitritæus habet duos paroxysmos: vnum de tertio in tertium, alium quotidianum: & tertiana nõ pura habet vnum paroxysmum de tertio in tertium. Quarto dicit ꝙ tertiana non pura quandoq; prolongatur tẽpore longo circa medium annum: & quãdoq; perducit ad mollitiem. i. ad hydropisim. vel mollitiem. i. ad paralysim hepate, aut neruis debilitatis ex longitudine feb. & magnitudine splenis debilitato splene, & multiplicatis humoribus melancholicis ꝑ adustionem, aut putrefactionem. Notandũ circa primum dictũ ꝙ licet ẽm plurimum cholera non pura fit ex cõmixtione choleræ cum flegmate; aliquando tamen fit ex commixtione choleræ cum melancholia: quæ etiam ad vnã formã reducuntur: & hæc uocatur cholera minoris famæ: eo quòd raro reperitũ: & primo uocatur cholera nota, & famosa eo ꝙ frequẽter reperitur: reperitur autem prima raro, & secunda frequenter: quia minus de melancholia in corpore reperitur, & plus de flegmate. Secundo quia difficile est duos humores siccos ꝑmiscere. flegma uero humidum, & bene pasibile por choleram optime potest permisceri cum ea: quam sententiam collige a philosopho in fine primi de generatione: & hæc quidem cholera est duplex. una quidem uitellina, quæ asimilatur in colore uitellis ouorum; & fit ex permixtione flegmatis grosi cum cholera: alia autem est citrina, & est ex permixtione flegmatis subtilis cũ choleta: & hæc est calidior uitellina, & etiam subtilior. Erunt autem aliæ choleræ præter has quæ per adustionem transeunt uersus melancholiam. Item prasina, zinaria, de quibus prima priml ab Auicen.

Notandum secundo circa tertium dictũ quòd ex illo aperte apprehenditur formas substantiales humorum, & cõsequẽter proprietates specificas insequentos formas, & complexiones eorum esse causas periodicationis: quia hemitritæus pẽdens a duobus humoribus qui nõ sunt redacti ad vnã formã. s. a flegmate & cholera facit periodos ẽm illorum humorũ exigentiam. tertiana uero nota pendens ab humore genito ex flegmate & cholera quæ sunt redactæ ad unam formam per unam complexionem, & consequẽter habens unam proprietatem specificam facit unã febrem, & habet solum unum modum periodicationis, qui est periodus choleræ; eo quòd in illa mixtione cholera uincit saltem uirtute. Et si in mixtione flegmatis & choleræ uincere phlegma fieret periodus flegmatis sicut in phlegmate salso.

Contra, si æqualiter miscerẽtur quo ad uirtutes: aut nullus ex putredine illius humoris fieret paroxysmus, aut duo. Ad hoc dicitur, quòd est imposibile sequi quemlibet, sicut est imposibile illos humores æquipotenter concurrere ad mixtionem: ita ut per actionem & pasionem qualitatum eorũ æquipotenter concurrentium generetur nouus humor, qui sit flegma, aut cholera: multo minus sanguis, aut melancholia & per æquipotentiã non solum intelligo æquipotentiam qualitatum ipsorum humorum sed æquipotentiam omnium agẽtium & resistentium ex parte utriusq; sicut sunt dispositiones membrorum, influxus cœlestes, & reliqua. hæc autem uerificare physici est. Contra quartum dictum instatur ꝙ tertiana non pura nõ debeat prolongari usq; ad medietatem anni cum terminus flegmaticæ sit. 64. dierum: quæ tamen est prolixior cum materia sit grosior, uiscosior & secundum plurimum maioris quãtitatis, quæ faciunt ad prolongationem.

Præterea. Videtur quòd aliqua tertiana nota minus debeat prolongari quàm tertiana pura omni paritate supposita ex parte quãtitatis, & reliquorum: quia cura tertianæ puræ fit per ingrossationem choleræ puræ a qua pendet: ut est manifestũ de intentione omnium præterquàm de intentione Rasis. cuius opinionem reprobauit Auic. in capitulo de curationibus uniuersalibus febrium putridarum. Ponamus ergo ꝙ cholera pura cum erit digesta sit in duplo grosior, aut in qua proportione uolueris quàm quando erat non digesta: & posibile est reperiri choleram non puram in eadem proportione qua est a cholera pura. ergo erit digesta, uel magis propinqua digestioni quàm a cholera ante digestionem, & sic facilius euacuabitur quàm a cholera pura non digesta. Et confirmatur. accipio. c. choleram non puram, non digestã grosiorem quàm b. cholera pura digesta in ea ꝓportione in qua ipsa. b. cholera pura digesta: & subtilietur per digestionem sicut deberet fieri donec sit similis in substãtia. b. choleræ puræ digestæ: & manifestum est ꝙ tunc. a. b. c. erãt similes in modo substantiæ. ergo merito huius æque faciliter euacuabiles. sed a, & b. facilius euacuantur quàm cholera pura non digesta. ergo etiã. c. facilius euacuabitur quàm cholera pura nõ digesta tenet consequentia. quia quæcunq; se habent in eadem proportione ad tertium se habent inter se. primo Euclidis. Ex quo infertur aliquam choleram non puram minus grossam quàm. c. facilius esse euacuabilẽ quàm. a. cholera pura nõ digesta cæteris paribus. Ad primum respondetur ꝙ terminus communis flegmaticæ interpolatæ est. 64. dies: sed terminus

commu

communis tertianæ est valde minor. plurimum enim termina tur in .40. die qui est terminus vltimus tropicarum: cum quo tamen stat quòd aliqua tertiana prolongatur vsq; ad medium annum, sicut aliqua phlegmatica terminatur supra annũ. Ad secundam non est facile respondere volenti tenere oppositũ eius, quare ratio concludit: & qui aliter sentiunt respondeat neque quod ratio concludit est contra experientiam. vidi.n. plures tertianas nothas terminari inter quintum diem cum vomitu, & secessu magnæ quantitatis choleræ citrinæ & vitellinæ: verum est contra dicta auctorum: sed sufficit quòd vniuersales medicorum verificantur vt in pluribus.

Causon vero est de genere continuæ: quoniam differentia inter eius vehementiam, et eius teporem est insensata: et accidentia eius sunt vehementia.

In parte ista facit quod dictum est: & primo notificat causonem: secundo tertianã interpolatã & continuã. secundã ibi §Tertiana vero.§ Prima in duas. nam primo notificat causonem quo ad proprietates, & accidentia eius. secundo causam reddit. secũda ibi §Et causa.§ In prima parte dicit quòd causon est de genere feb. continuarum: quoniã differentia inter eius vehementiam, & ipsius teporẽ est insensata. i. vix perceptibilis: & accidentia eius sunt vehementia maxime quæ sequuntur impressionem caliditatis sicut dolor capitis, sitis, instantia vigiliarum, linguæ ariditas, nigredo, & similia.

Et causa est acuitas materiei, et multitudo, cũ eius casus sit circa cor, et in venis oris stomachi: aut in partibus hepatis propriè: et ad summum in membris nobilibus vicinis cordi.

In præsenti parte reddit Aui. causam suarum proprietatũ, & accidentiũ dicens: quòd causa est acuitas materiæ, & multitudo eius: & tu supple cordi propinquitas: cũ. s. locus eius s. materiæ circa cor. i. in venis & arterijs circundantibus cor, siue sint in cordis superficie, siue cordi intrinsece, & etiam continetur in ventriculo dextro: & in venis supple, & arterijs stomachi, quæ tamen non sunt valde magnæ: aut in partibus hepatis maxime vena chylis, quæ est in gibbo hepatis propriè: quia ibi est frequenter ratione multitudinis choleræ, & acuitatis materiæ: tum propter caliditatẽ cordis cui vicinæ tum ꝓpter caliditatem hepatis. Et ad summum materia continetur in mẽbris nobilibus vicinis cordi sicut est pulmo gibbus hepatis, & os stomachi aut in ipso corde. Et ex his possumus elicere descriptionem causonis. Est enim febris continua accensa valde: cuius tepor inter eius excrescentias est occultus pendens a phlegmate falso, aut cholera ebulliente cum putredine, aut sine in venis cordis, aut dextro eius ventriculo, vel in venis membrorum cordi vicinorum sicut pulmonis, & oris stomachi & gibbi hepatis: & sub venis etiam comprehẽdendo arterias. Et ex eis apparet ratio quid nominis eius, cũ causon græce idem sonet quod incendium latine.

Causonis descriptio

In tertiana vero cholera est in carne, et ad partes cutis: et in cõtinua est sparsa in venis corporis, quæ elongãtur a corde.

In ista parte notificat tertianã interpolatã, & continuam dicens quòd in tertiana. s. interpolata cholera est in carne, & in partibus cutis, & in cõtinua est sparsa in venis cordis, quæ elongantur a corde. Pro quo sciendum quòd in interpolata cholera, quæ est causa coniuncta est in carne. s. musculosa, aut alia, aut in poris cutis. cholera vero quę est causa antecedens est in venis secundum plurimum, & maxime in paruis que ad partes exteriores terminantur. Et paroxysmus fit secundum plurimum ex vna parte choleræ existentis in venis paruis iã dictis, quæ expellitur extra venas ad poros carnis & cutis: & ibi putrens facit paroxysmum: deinde alia expellitur & facit ſm paroxysmum. tertio deinceps. Sed in continua proportionali causa coniuncta faciens excrescentiã cõtinetur in venis paruis, quæ ad partes extrinsecas terminãtur: & ibi putrens facit excrescentiã: deinde alia succedit & facit secundã excrescentiã, & sic deinceps. sed in causone materia continetur in partibus superius dictis. s. cordis, & cordi propinquis: quia cholera putrens de tertio in tertium extẽditur ad venas magis distãtes & tunc sic apparet aliqua febris remissio, licet occulta. parua enim remissio in caliditate magna vix potest cõprehendi sicut a magna quãtitate parua diminutio. Nec põt dici q̃ excrescẽtia quæ tñ est occulta, sicut tepor est occultus fiat: quia aliquid expellitur de tertio in tertium de venis magis distantibus ad venas cordis, aut propinquis cordi: quia natura est magis sollicita de membris nobilibus, quàm de ignobilibus. Item quia feb. causon semper esset mortalis: quia huiusmodi expulsio de membris ignobilibus versus cor est pessima per viam signi, & per viam causæ: & si aliquando fiat est raro: & fit quando homo est debilis, & morti propinquus.

Et vehementia quidem sitis, et angustia, et inquietudo, et impatientia, et alienatio, et nausea, et amaritudo oris, et siccitas labiorum, et scissio eorum: et dolor capitis multiplicatur in febribus cholericis: & est nam in pluribus eorum ad siccitatem decliuis: quoniam materiei motus est aut ad superiora, aut ad illud ad quod apparet de corpore, & cute.

In parte ista Auicen. ponit signa generalia febrium cholericarum. Quorum unum est uehementia sitis propter superfluam caliditatem cõsumentem humidũ roridum oris stomachi: licet et posset fieri a membris alijs stomacho cõmunicãtibus sicut est pulmo, & cerebrũ cum superflue calefiunt, & exiccãtur in fe. cholericis. Secundũ est angustia per quam intellige aut nocumentum membrorum spiritualium cũ anhelitus fit anxius cum suspirijs propter superfluam caliditatem, & uapores acutos spirituália lædentes: aut intellige conturbationem, & anxietatem stomachorum ex defluxu choleræ ad stomachum ab hepate, & chysti fellis. Tertium est inquietudo, quia non potest dormire, neque in uno loco quiescere. Quartum est impatientia quia multum lamentatur, & est molestus sibi, & ceteris, tum propter dolores capitis & similes: tum quia nõ potest dormire, neq; quiescere. Quintum est alienatio per quã intellige nocumentũ cuiusq; uirtutis interioris. s. imaginatiuæ, cogitatiuæ. &c. Sextum erit nausea. i. inclinatio ad uomitum per quã datur intelligi subuersio, & uomitus propter defluxum choleræ ad stomachum. Septimum amaritudo oris uaporibus cholericis ad linguam peruenientibus. Octauum siccitas labiorum. Nonum scissio eorum ex superflua caliditate & siccitate exiccante, & continuitatem eorum soluẽte: eo quòd mollia sunt, & facile passibilia. Decimũ dolor capitis qui multiplicatur in ipsis propter superfluã caliditatem, & uapores acutos panniculos cerebri lædẽtes. Vndecimum uenter eorum plurimum est siccus: eo. quòd materia cholerica petit superiora sicut caput, & stomachum sua leuitate, aut mouetur de centro ad circumferentiam, cum frequenter sub forma sudoris expellatur, aut sensibiliter resoluatur.

De tertiana absolute, & nominatur tritæus. Cap. XXXVI.

Paroxysmus tertianæ incipit in primis cum horripilatione vt punctura acus: deinde infrigidat, & incipit facere rigorem difficilem ualde difficiliorem reliquis rigoribus, non frigidum, aut cũ pauco frigore. Et non est frigus eius nisi propter profundationem caloris ad interiora ad partem materiei, & inuenit sicut puncturas acuum. Et hic quidem rigor cum vehementia sua est velocis sedationis: & tu iam sciuisti causam huius rigoris: & fit rigor eius in tribus diebus primis fortior & vehementior: & in quartana econtrario. Et iterũ rigor incipit cum fortitudine: deinde lenitur paulatim, & minuitur velociter: et in quartana econtrario.

Auicen. in præsenti parte specialius determinat de febr. cholericis: & diuiditur hæc pars in duas partes. In prima determinat de periodica & continua proportionali. In secunda de causone. secunda ibi §Causon est secundum duos modos.§ prima in duas. primo notificat tertianam absolute. secundo ponit differentiam inter puram tertianam periodicam & non puram. secunda ibi §Pura est subtilior.§ Hoc capitulum primum diuiditur in tres partes. In prima ponit signa febr. tertianæ quæcunque sit. Secundo pro eius notitia ponit quendam canonem erroris correctiuum. tertio cõplendo ponit quædam alia signa. secunda ibi. §Cum ergo

componuntur duæ tertianæ.§ tertia ibi §Et patientibus tertianam.§ Prima diuiditur in ſex partes. In prima ponit ſigna ſumpta a qualitate ſeu modo rigoris. ſecūdo ponit ſigna ſumpta a duplici exeſite.ſ.vrina & ſudore. tertio ponit ſigna ſumpta a qualitate caloris.quarto ponit quædam ſigna ſumpta ab actione læſa maxime animalis virtutis. quinto ponit ſigna ſumpta a pulſu. ſexto ponir quædam ſigua ſumpta ab annexis rerum naturalium ſecunda ibi §Et ſudor multiplicatur in tertiana.§ tertia ibi §Tertianæ caliditas eſt ſaluior.§ quarta ibi §Accidētia quæ accidunt eis.§quinta ibi§Pulſus eius eſt acutus.§ ſexta ibi §Et quoniā ſignificat eum ætas.§ In prima parte dicit quinque. Primū eſt ꝙ paroxyſmus tertianæ in primis incipit cum horripilatione,& punctura acus. deinde infrigidat & incipit facere rigorem difficilem valde difficiliorem reliquis rigoribus non frigidis: aut cū pauco frigore. ſecundo cauſam reddens quare frigus non eſt magnum: dicit quòd non eſt frigus eius.ſ.tertianæ niſi propter reuocationem caloris ad interiora ad partem materiei.i. vbi continetur materia ſicut dictum eſt in primo capitulo huius ſecūdi tractatus. Et ſubdit ꝙ inuenit.i.ſentit.ſ.febriēs puncturas acuum, propter materiā ſubtilem cholericā venientem ad poros lacertorum,& cutis.eſt.n.laſsitudo vlceroſa. Tertio dicit ꝙ hic rigor: licet ſit vehemens,intenſus: tamen eſt velocis ſedationis in comparatione ad rigores prouenietes a materia frigida,aut viſcoſa: & tu iam ſciuiſti.ſ.in capitulo de rigore cauſam rigoris,& qualiter fit. Quarto dicit ꝙ in tertiana fit rigor in diebus primis fortior,& vehemētior quàm poſtea:ſed in quartana eſt econtra: quia rigor fit remiſsior in diebus primis & poſtea fortior. Vltimo dicit quòd rigor incipit cum fortitudine: deinde lenitur paulatim & minuitur velociter: ſed in quartana eſt econtra: quia in primis inchoante paroxyſmo eſt leuis: deinde in eodem paroxyſmo procedit augēdo, & durat diu.

Pro quorum declaratione primo notandū circa primū dictum ꝙ paroxyſmus tertianæ incipit in primis cum horripilatione,& nō cum rigore: quia cholera cum in principio vehit ad mēbra ſenſibilia eſt pauca, poſtea eſt in maiori quantitate, ꝓpterea in initio facit horripilationem,deinde rigorē: quia horripilatio fit a minori cauſa quàm rigor. vt dictū eſt in capitulo proprio: & ex eadem ſ.cauſa ſunt ſicut puncturæ acus pauce & remiſſæ in initio,deinde in proceſſu plures & inteſiores: quarum ſenſatio dicitur laſsitudo vlceroſa poſt horripilationem:& frigus parum reuocato calore interius, eſt rigor difficilior cæteris rigoribus: licet ſit breuis plurima cholera ad membra ſenſibilia veniēte quàm in principio. Et ex hoc apparet Auic. ſentire intenſiores rigores fieri ab humoribus calidis quàm ab humoribus frigidis licet breuiores. de quo fuit dubium deciſum in capitulo de horripilatione. Notandum ſecundo circa ſecundum dictū quòd frigus eſt minus in tertiana, quàm in flegmatica aut melancholia: quia in ea nō fit frigus niſi ex reuocatione caloris interius: ſed in febr. pendentibus a materia frigida fit frigus propter reuocationē caloris: & ꝓpter poſitiuā infrigidationem a materijs frigidis venientibus ad mēbra ſenſitiua in principio paroxyſmorum.

Notandū quòd hic rigor in tertiana quāuis ſit intēſus tamē eſt velocis ſedationis:quia pauca eſt materia,& ſubtilis & parum viſcoſa: pendēs aūt a melancholia, aut flegmate eſt longæ duratioois ex cauſis contrarijs. Notandum circa quartū dictum quòd in primis paroxyſmis rigor in tertiana eſt fortior,ſed in paroxyſmis circa ſtatū materia eſt remiſsior ꝑ digeſtionem ingroſſata,& infrigidata. vnde nō venit cum tāto impetu ad membra ſenſibilia,& eſt minus acuta. Ecōtra autē accidit in quartana & flegmatica: quia materia per digeſtionem ſubtiliatur:& ſic mouetur cū maiori impetu ad membra ſenſibilia:& hæc eſt cauſa quā ponit Sera.6.ſuæ practicæ capitulo de tertiana, & Cōmentator Alexandrinus ſuper primo epidemiarum.cap.ſecundo.& de hoc ut dicit Commentator Alexandrinus idiota triſtatur,& artiſta lætatur. Vltimo notandum circa vltimum dictum quòd in tertiana rigor incipit cum fortirudine ſatis a principio paroxyſmi: licet tamen ut dictum fuit in principio capituli horripilatio præcedit, cum deinde lenitur paulatim & minuitur.i.aufertur velociter,eo quòd totum tempus rigoris in tertiana eſt paucæ durationis vtputa a media hora vſq; ad unā: ſed in quartana ecōtra: quia rigor in initio paroxyſmi incipit debilis, poſtea paulatim ꝓcedit augendo poſtea decreſcit,& tarde aufertur. eius enim duratio communiter eſt a duabus horis vſque ad tres.

Et ſudor multiplicatur in tertiana cū dimittit: & fit vrina in ea rubea tendens ad igneam,in qua non eſt multa groſſitudo:aut eſt nō pura,& fit vrina eius cruda,aut groſſa.

In hac parte ponit ſigna ſumpta ab exeuntibus: & dicit ꝙ ſudor multiplicat̃ in tertiana cū paroxyſmus recedit:cuius cā eſt ſubtilitas materię,& aptitudo motus eius ad cutim. ſecundo dicit ꝙ vrina in eo fit rubea tendēs ad igneā, in qua nō eſt multa groſsitudo: & hæc vera ſunt in tertiana pura. Aut eſt non pura.ſ. tertiana, & fit vrina eius cruda,& groſſa: cruda quidem & tenuis ꝓpter oppilationem: ſed groſſa, quia aperta oppilatiooe, mareria aliqua cum vrioa permiſcetur.

Et tertianæ caliditas eſt ſaluior caliditate cauſonidis: & quanto prolixius manus tangit corpus non additur inflāmatio: immo quandoq; minuitur inflammatio eius, & in cauſonide additur inflammatio.

Ponit tertium ſignum ſumptum a caliditate, dicens, quòd caliditas tertianæ eſt ſaluior caliditate cauſonis.i.minus mordax & acuta. & quanto prolixius manus tangit corpus,nō additur inflāmatio:immo quādoq; minuitur, ſed in cauſone eſt econtrario.tota cauſa huius eſt multitudo vaporis peruenientis ad taogentē in cauſoue propter multitudinē materiæ. Et contra paucitas vaporis peruenientis ad tangentem in tertiana ꝓpter paucitatem materiæ.vnde facile reſoluitur,& calor apparet minor,mordacitas eius caloris ſequitur intenſionem & multitudinem eius: & ſiccirarem ſibi coninnctam.

Et accidentia quæ accidunt eis in tertiana ſunt vigiliæ ſine grauitate in capite, niſi in quibuſdam non puris, & ſitis, & furor, & ira, & odium locutionis.

Ponit quartum ſignum di.ꝙ in tertiana.ſ.pura ſunt vigiliæ ſine grauitate in capite propter paucitatem & ſubtilitatem materiæ & vaporum niſi in quibuſdam non puris: quarū materiæ ſunt groſſæ multæ:ideo in eis adeſt dolor cum grauitate multis groſsis vaporibus ad caput peruenientibus, & grauātibus: & per hoc forte fit in eis aliquis ſomnus: & de hoc loquitur Gal.in lib.de caumate. Et ſitis,furor,& ira quorum cauſæ ſunt notæ.& odium locutionis. quia ſpiritus cōmotus loquendo,aut audiendo acuit choleram,& vapores eius: aut quia forte habent organum auditus valde mundum, conſumpta humiditate auditum obtundente: ideo ſonus imprimit multum in auditum, & valde tympanizat; ſicut tangibile in organum tactus neruo diſcooperto.

Et eſt pulſus eius acutus,velox per comparationem ad reliquas febres:& nō eſt æqualis conſtrictionis, & dilatationis: quoniam humor debilitat eum,& addit ei diuerſitatem apud ſtatum: & diuerſitas in eo eſt ſub ea quæ eſt in alijs febribus humoralibus,& minor ea,quæ eſt in alijs cum duritie, & eſt pulſus fortior in ea: immo diuerſitas non eſt in eo ſecundum plurimum niſi diuerſitas propria cum febre, & alijs. Et in principio quidem eſt neceſſarium vt coarctetur pulſus vſq; ad horam dilatationis febris: & tunc confortatur, & fit velox, & frequens: et eius diuerſitas non eſt multum ſuperflua.

Hic ponit quintū ſignum ſeu genus ſignorum & dicit quatuor. Primum ꝙ pulſus eius ſcilicet patiētis tertianā eſt acutus.i.magnus,velox per cōparationem ad reliquas feb. ſ.quæ non ſunt cholerice,& non eſt æqualis cōſtrictionis & dilatationis:quia diaſtoles non æquatur ſyſtoli: quia humor debilitat eum.ſ.pulſum.i.virtutē pulſatilem: & addit ei diuerſitatē apud ſtatum.i.vſq; ad ſtatum incluſiuè. Secundo dicit quòd ſi diuerſitas quæ fit in ſtatū eſt magis ratioue feb.quàm ratione humoris:& tamē diuerſitas eſt in eo ſub ea quæ in reliquis feb.homoroſis,ſcilicet minor ea diuerſitate quę eſt in alijs cū duritie propter caliditatem exiccantem materiam. Tertio dicit quòd eſt pulſus fortior in ea,quàm in alijs humoralibus ratione ſuæ materiæ ſubtilis non tm̄ opprimentis virtutem: immo diuerſitas non eſt in eo ſupple notabilis ſm̄ plurimum niſi diuerſitas propria cum febre inquantū feb.eſt: & alijs ſcilicet cauſis naturalibus & præternaturalibus quæ diuerſificāt pulſum præter febr. & cauſas feb. Sunt enim aliqui qui naturaliter

raliter habent pulsum diuersum : & in aliquibus diuersificantur pulsus propter aliquas causas distinctas a febr. & a causis feb. de quibus sæpe dictum est. Quarto dicit quòd est necessarium vt in primo coarctetur pulsus vsq; ad horam dilatationis feb. idest usq; ad augmentum confortatur pulsus, & fit uelox, & frequens scilicet magis quàm antea : & eius diuersitas non est superflua. s. in comparatione ad alias feb.

Dubitatur vtrum in statu paroxysmi tertianæ pulsus sit magis diuersus quàm in tẽporibus præcedentibus. Et videtur ꝙ sic. quia Auic. affirmat hoc dicẽs ꝙ humor debilitat eum, & addit ei diuersitatem apud statum : & parum infra : immo nõ est diuersitas in eo fm plurimũ nisi diuersitas propria cum fe. & alijs. Amplius in statu est maior debilitas : quia maior calor : & sic pulsus est magis diuersus. Præterea. In statu est maior pugna quàm in alijs tẽporibus : ergo pulsus magis diuersus. In oppositum est Gal. secundo de differentijs feb. capitulo de signis tertianæ vbi dicit in illa ipsa iam signum est magnæ putredinis. s. diuersitas pulsus, & multo magis inuadẽte paroxysmo : & multo magis ascendente in statum : in hoc autem statu minus quàm secundum ascensionem & augmentum. Et idem ponit Gal. lib. 1. cap. de signis feb. putridarum. minor itaq; diuersitas pulsus secũdũ Gal. est in statu tertianæ quàm in principio : & minor in principio, quàm in augmẽto.

Pro solutione dubij sciendũ triplicem esse diuersitatẽ pulsus : vnã quæ sequit̃ oppressionẽ calidi naturalis sub materia : & hæc est in principio. Secundã sequentem diuersitatẽ in dispositione materiæ vnde fit diuersitas in modo caloris : & hic est in augmento. Tertiã sequentem debilitatem per viam resolutionis spiritus : & hæc est maior in statu quàm in alio tpe : quia tunc est maior caliditas, ac maior spirituum resolutio.

Sed cõtra hæc est maior in declinatione : quia tunc de spiritibus plus est resolutum. Respondetur quòd de declinatione salubri cum sit caloris remissio ; & proprie per resolutionem vaporum putridorum fit aliqua virtutis confortatio. & etiã declinatione existente mortali ; dicit Gentilis de intentione Gal. in commento pulsuum ꝙ ipse casus virtutis nõ facit diuersitatem in pulsu. s. manifestã quæ proprie dicitur diuersitas, nisi aliqua pugna coniungatur : & intellexit hoc Aui. paucis verbis lib. primo fen secunda cum dixit. Causa diuersitatis pulsus cum debilitate virtutis est pugna inter ægritudinem & virtutem. in statu autem paroxysmi est maior excitatio, & violentia ad pugnã ; & ideo virtus deficit, & pulsus tendit ad vermicularem & formicantem fm ordinem caudæ soricinæ finientis : non tamẽ est propter hoc diuersus. s. notabiliter. si autem sit ad bonum certum est quòd nõ fit diuersus propter causam dictã. Et ex his manifesta est concordia Gal. cum Auic. nam de diuersitate pulsus sequente resolutionem spiritus quæ magis est in statu loquitur Auic. de reliquis duabus loquitur Gal. Quòd si quærat quæ istarum diuersitatum est absolute maior. Respondetur quòd fm plurimũ illa quæ est in augmẽto : deinde quæ est in principio est minor. & adhuc minor quæ est in statu : & adhuc minor quæ est in declinatione salubri. Inuenies tamen oppositũ quandoq; fm diuersitatem quarundã conditionũ indiuidualium. Si tamẽ comparemus pulsum tertianæ ad pulsum aliarũ febrium paroxysmãtium, certum est pulsum in alijs febribribus esse magis diuersum. tum ꝓpter grossitudinem & multitudinem materiæ magis opprimentem virtutem, & feb. cũ causa eius, necnon propter debilitatem maiorem per viam resolutionis, & aggrauationis. Et ex his patet solutio ad rationes adductas in principio suadentes contrarium huius determinationis. Ad primam patet solutio per expositionẽ textus. Ad secundã negetur illa consequentia, est maior debilitas in statu, ergo maior diuersitas in pulsu. nam diuersitas in pulsu nõ solum sequitur debilitatem : sed multo magis pugnã : quæ est maior in augmento quàm in statu. Et ex his patet responsio ad tertium.

Et quandoque significant ipsam ætas, & consuetudo, & regio, & ars, & forma, & tempus, & multitudo euentus tertianæ in illa hora.

Hic ponit sextũ genus signorũ dicẽs. quòd qñq; tertiana significatur per ætatẽ. s. iuuentutis in qua cholera multiplicat̃ magis quàm in alijs ætatibus, & consuetudinẽ patiẽdi tertianam superiori tpe. & ꝑ artẽ. s. multiplicãtẽ cholerã & inflammantem : sicut ars fabril. & ꝑ formã. i. habitudinem macilentã cũ citrinitate coloris & similibus quæ est habitudo cholericorum. & ꝑ tẽpus anni. s. æstatẽ : & ꝑ regionẽ. s. ad calidã declinantem : & per multitudinem euentus tertianæ in anno illo. quæ multitudo sequitur aliquã causam communem sicut influxus, astrorum, vtputa dominium martis, aut declinationem anni illius ad superfluam caliditatem & siccitatem.

Cum ergo componuntur duæ tertianæ sunt paroxysmi euenientes omni die. Qui ergo considerat tertianam per paroxysmum errat in ea ; immo oportet vt attendantur significationes aliæ quas dicemus.

Hic ponit cañ. erroris correctiuũ di. quòd qñ componunt̃ duæ tertianæ paroxysmi eueniũt omni die. q ergo cõsiderat tertianã per paroxysmũ errat. s. si fidat solo illo signo : immo oportet quòd considerentur alia signa quæ dicemus. s. in capitulis sequẽtibus : & quæ dicta sunt in hoc cap. Notandũ ꝓ huius partis declaratione, quòd illa est differẽtia inter duas tertianas & duplicem tertianã : quia duplex tertiana licet toties paroxysmet quoties duæ tertianæ : tũ causæ cõiũctæ paroxysmorũ eius deciduntur ab vna minera. Ecõtra aũt causæ coniunctæ paroxysmorũ duarũ tertianarum deciduntur a duabus mineris loco distinctis. Et fm plurimũ qñ sunt duæ tertianæ paroxysmi vnius sibi correspondẽtes de tertio in tertiũ sunt similes multũ in modo inuasionis intẽsione, & duratione, & accidẽtibus : & magis differunt a paroxysmis alterius tertianæ quàm differãt paroxysmi vnius duplicis tertianæ inter se, ꝓpter cõmunionẽ quã habẽt in minera. Notandũ secundo ꝙ licet paroxysmi duarũ tertianarum, & etiã duplicis tertianæ possint uenire omni die ; immo aliqñ duo paroxysmi eueniũt vna die ; & sequenti die nullus : & tertia die duo secundum modum cõmunicationis subtractionis, aut alternationis. Dictum autem Auicẽ. intelligitur ut in pluribus. Et nota quòd hic error frequenter accidit medicis modernis qui uidentes paroxysmos quotidie iudicant se. quæ in ueritate sunt duæ tertianæ unam quotidianam phlegmaticam.

Differẽtia inter duplicẽ tertianam & duas tertianas.

Et patientibus quidẽ tertianã : accidunt vigiliæ, & amor solitudinis, & multoties sentiunt ebullitionem apud hepar.

Hic cõplet signa tertianæ quæ sunt tria. s. vigiliæ ꝓp caliditatẽ superfluã, & uapores acutos. amor solitudinis : qa nolunt audire strepitum ꝓpter dolorẽ capitis, qui fm plurimũ sibi accidit. aliter amor solitudinis : quia sunt queruli, semper lamẽtantes propter inquietudinem. tertio sentiunt ebullitionem apud hepar. est enim sub media pennula hepatis chystis fell. ebullit autem hepar & chystis cholera inflammata ; & multiplicatur in febribus cholericis cuius chystis est receptaculũ : sicut in melancholicis multiplicatur melancholia in splene : & in phlegmaticis phlegma in stomacho.

De differentia inter tertianam puram & non puram.

Cap. XXXVII.

Pura est subtilis leuis.

Hoc cap. continet duas partes principales, In prima ponit signa tertianæ puræ. In secunda non puræ secunda ibi ʒ Et cum non pura inuenitur grauitas. ʒ Prima diuiditur in decẽ partes fm ꝙ exponit signa. partes patebunt in legẽdo textũ.

Primum signum est. ꝙ tertiana pura est subtilis. i. pendens a cholera pura quæ est subtilis : quapropter est facilis resolutionis, & communiter paroxysmi sui sunt breues : & ipsa etiã tota est breuis in comparatione ad non puram. aliter subtilis. i. acuta siue mordax. est enim calor eius mordacior quàm calor non puræ leuis : quia non opprimens virtutẽ, & suffocans calorem innatum coarctans pulsum sicut in tertiana non pura propter suæ materiæ grossitiem.

Cuius paroxysmus consumitur a. iiij. horis vsq; ad. xij. horas, & non addit super eas multũ. Et si addit additione multa, tunc est non pura, & est secundum plurimum perueniens ad vij. horas.

Secundum signum est. quòd paroxysmus eius consumitur a. iiij. horis usque ad. xij. & si multum prolongaretur ultra xij. horas, scilicet ad decimamquartam, aut supra : tunc non est pura : & est ut plurimum perueniens ad septem horas. Specificat autem terminum maiorem, & minorem, & medium secundum plurimum contingentem in quibus terminis mul-

tum differt a tertiana non pura, in qua isti tres termini secundum plurimum magis prolongātur ratione maioris grossitiei, viscositatis, & multitudinis materiæ. Hi tamen termini nō a priori: sed a posteriori: & per experientiā inuenti sunt.

Et calefit in ea corpus velociter, & vides caliditatem procedere ex corpore, & extremitates adhuc sunt frigidæ.

Tertium signum. & calefit corpus in ea velociter, & vides caliditatē procedere ex corpore. & extremitates adhuc sunt frigidæ. calefit aūt corpus in ea velociter: quia cholera pura est humor calidus subtilis, qui cū incepit calefieri calor suus cito peruenit ad statū sicut ignis accensus in lignis siccis subtilibus vapores sui subtiles valde calidi sparsi per corpus cito ipsum inflammāt. Ad hoc autem adiuuat, quia rigor suus paruo tēpore durat. ideo subdit quòd cum vides caliditatem procedere ex corpore. i. in exterioribus corporis ad partes exteriores corporis præcipue ad partes pectorales, & sibi vicinas: & tñ extremitates sunt adhuc frigidæ vaporibus nō ita cito peruenientibus ad extremitates. quapropter est notabilis calor in partibus pectoralibus, & vicinis, & extremitates frigent. non ita fit in tertiana non pura, nec in flegmatica, aut melancholica propter tarditatem inflāmmationis humorū a quibus pendent ratione grossitiei: & propter vapores grossos non ita cito peruenientes ad partes vicinas. & etiam non ita cito inflammantes ea: quia non sunt ita calidi.

Et similiter pura non addit, cum non accidit error, supra septem periodos: & quādoq; consumitur propter subtilitatē suæ materiæ in paroxysmo vno, in quo accidit vomitus, aut ventris solutio mundificans. si autem addit super septē periodos additionem plurimam: tunc est de genere non puræ. & similiter si prolongatur spatium sui rigoris.

Quartum signū. quòd simili modo his qui dicti sunt in pura tertiana non accidente errore non pertransit septem periodos, propter paucitatem & subtilitatem materiæ. secundo dicit quòd quandoq; consumitur paroxysmo vno cū vomitu, aut solutione ventris mundificāte corpus a materia faciente feb. hæc autem non accidunt aut rarissime accidunt in tertiana non pura, & multo minus in phlegmatica, aut melancholica propter causas oppositas.

Et apparet digestio in vrina in primo die, aut in tertio, aut in quarto, aut in septimo.

Et apparet digestio in vrina prima die, aut tertia, quarta, aut septima: qđ nō est in non pura ēm plurimū: licet necessarium sit aliquā cholerā non purā ita cito digeri, sicut aliquam cholerā purā aliorum paritate supposita. Specificauit autē diem primā, tertiā, quartā, & septimā: quia sunt aptiores digestioni choleræ quàm secundus, quintus, aut sextus. quia digestio choleræ magis fit in diebus imparibus: sicut ipsa in eisdē magis mouetur. Specificauit aūt quartū: quanuis sit par: quia est dies indicatiua in qua sicut in critica signa digestionis sunt magis certa signa salutis: sicut etiā in eisdem sunt certiora signa mortis vt dicit Gal. secundo, & tertio pronosticorum.

Et ex dictis apparet quòd si extēdatur multum vltra septē periodos est de genere non puræ: & similiter si prolongetur multum suus rigor: ambo enim huiusmodi significant grossitiem materiæ quæ non est pura.

Et est additio suorum paroxysmorum, et antecessio eorum adinuicem secundū ordinē seruantem proportiones similes, & in non pura est illud diuersum, non retentum, nō similatum.

Ponit septimum genus signorū di. primo quòd additio. i. augmentum paroxysmorum & eorum antecessio. i. anticipatio seruans similes proportiones. i. quòd p quantū augetur secundus, & anticipat supra primū per tantum tertius supra ēm est signum puræ tertianæ. sed in non pura est illud diuersum non retentum, non similatum, quoad accidentia. quasi dicat. paroxysmi tertianæ puræ seruant proportiones similes adinuicem in his tribus per vniformitatem, & subtilitatem materiæ. sed in non pura non seruantur huiusmodi proportiones propter materiæ grossitiem, & difformitatem: & multo minus seruabuntur in quotidianis.

Et similiter q̄do assimilātur paroxysmi secundū terminum vnū, et reliqua signa elōgationis febris, et sunt de illis quæ scis.

Octauum signum. qñ assimilātur paroxysmi ēm terminum vnum. i. inuadunt eadem hora, significatur nō pura. significat enim grossities materiæ quæ nequit ab vno ordine remoueri & hæc sententia colligitur quarta aphor. cōmēt. 3. quibuscūq; exacerbationes. & similiter cōsidera reliqua signa elongationis quæ sunt de illis quæ potes scire ex hac fen. & ex dicendis in fen sequenti quæ sumuntur ab ætate, tempore anni, & prolixitate typi, & similibus.

Et cum vides principium cum rigore secundū quòd determinauimus, & statum cum sudore exuberante: tunc non dubites quoniam ipsa sit pura.

Nonū signū. cū vides principium. s. paroxysmi cum rigore satis intenso nō prolixo ēm quæ determinatū est, & statum cū sudore exuberante non dubites. est enim tertiana pura: hic enim fiunt subtilitate materiæ: non sic est in non pura.

Et in pura quidem, cum eam habens bibit aquam, procedit quod est in corpore eius cum vapore humido, quasi ipse velit sudare, & quandoque sudat.

Decimum signum. cū habens tertianā purā bibit aquam. s. frigidam, procedit quod in corpore est ad circumferentias cum vapore humido quasi velit sudare: & quandoque sudat. cuius est, quia cholera subtilis per aquā frigidam digeritur, caliditas superflua temperatur, & calor innatus fortificatur: quapropter aqua calefacta in corpore, & in vaporem versa educitur simul cum vaporibus a centro ad circunferentiam, qui humectant cutim, & fortasse fit sudor cum sint copiosi, & pori satis lati. Econtra aūt cholera, & reliqua materiæ grossæ incrudantur: & calor corporis qui non est ita intensus extinguitur, virtus debilitatur, & sic sudor impeditur: ad cuius sudoris prohibitionē adiuuat oppilatio existens in alijs febribus ab humoribus grossioribus pendentibus.

Et cū non pura inuenitur grauitas plurima in capite.

Hic ponit signa tertianæ non puræ: quorum primum est grauitas in capite. i. dolor grauatiuus.

Et extensio.

Secundum extensio. i. dolor extensiuus. hi autem fiunt ꝓpter multitudinem, & grossitiem vaporum qui in ratione cōuersionis cuiusdam versus naturam sui humoris ingrossati, magis grauant caput, & extendunt.

Et prolongatur rigor donec peruenit vsque ad xxiiij. aut xxx. horas vsque ad horam suam, & tepescit donec complentur xlviij. horæ: & per quantitatem additionis paroxysmi super duodecim horas est eius elongatio a puritate.

Tertium. ꝙ prolongatur rigor. i. paroxysmus. uel aliter ꝓlongatur rigor donec paroxysmus cuius ille rigor est principiū, perueniat vsq; ad 24. horas aut 30. usq; ad horā suā. i. declinationē exclusiue: & tūc tepescit donec cōpleant̃. 48. horę. durabit itaq; declinatio. 15. horis. Sed cōtra. seq̃ quòd eius paroxysmus esset longior q̃ paroxysmus flegmaticæ, aut quartanæ. Ad qđ dr̃ ꝙ paroxysmus flegmaticæ aut quartanæ est lōgior ēm pr̃m de pse. i. merito causæ cōiunctæ faciētis paroxysmum. de p accidēs aūt aliqñ cōtingit cōtrariū pp inordinatū regimē, aut duritiē uiscerū & similia. aut forte cholera nota, ualde difformi accidit ut pars subtilis inuiscata cū parte grossiori imbibat̃ in porositatibus membrorū: & ꝓhibet materiæ grossioris eductionē sub forma sudoris, aut alio modo: quod non ita accidit in quartana, aut flegmatica quæ licet habeant partes difformiores: nō tñ ita aptas imbibi, & imbibitas alias secū retinere: sicut habet cholera nota. & hæc solutio est melior prima. tñ primæ causæ possunt esse cōmunes. secunda uero non: aut nō ita frequenter. Secundo dicit quòd ēm quātitatem additionis paroxysmi super horas est eius elongatio a puritate. Si enim multū ꝓlongatur paroxysmus ultra 12. horas, multū elongatur a puritate. Si uero parū post, & parum elongatur, & causa sumitur ex maiori grossitie, & uiscositate cæteris paribus ex parte quantitatis, & reliquorum.

Et in tertiana quidē non pura tardatur apparitio digōnis.

Quartū signū. in tertiana nō pura digestionis apparitio tardatur, supple magis quàm in tertiana pura materia eius ꝓ suā grossitiē magis resistente uirtuti digerenti q̃ cholera pura.

Et non apparet in forma offuscatio, nec extenuatio.

Quintum

Quintũ signũ.nõ apparet in forma .i. habitudine offuscatio .i. color tẽdẽs in nigrũ sanguine & spiritibus paucificatis cum tẽdẽtibus in quandã adustionẽ:sicut apparet in tertiana pura pp maiorẽ caliditatẽ amplius resoluẽtẽ & exiccantẽ : & eadem causa non apparet tanta extenuatio.

Et fortasse non eradicatur cum sudore copioso.

Sextũ signũ.fortasse.i.aliqñ immo sæpe tertiana nõ pura nõ eradicatur cũ sudore copioso : sicut tertiana pura humore existente grossiori, & plurimũ oppilationi coniuncto.

Et fortasse non incipit cum rigore.

Septimũ signũ.& fortasse nõ incipit semp cũ rigore materia existẽte nimis crassa:& tardius mota sup mẽbra sẽsibilia.

Et non est caliditas cum multa fortitudine.

Octauũ signũ.& nõ est cũ multa fortitudine pp annexionẽ phlegmatis,aut melãcholię cũ cholra naturali.verũ vbi esset facta cholra nõ pura pp suã aductionẽ absq; horũ admixtiõe, illa non pura posset esse calidior. nam dicit Gal.tertio de ingenio sa. quòd si cholera fuerit grossissima cutim excoriabit vsque ad sui interiora : quod non faceret cholera pura.

Neque est augmentum eius æquale : immo est quasi ipsa addatur, deinde procedit, & minuitur.

Nonũ signũ.nõ est augmentũ eius æquale.i.vniforme:immo est quasi addaŧ ipsa,& crescit.deinde ꝑcedat.i. credatur augmentũ ꝑcedere, & minuit.hæc aũt fiunt pp difformitatem materiæ pp quã accidit vt pars subtilior moueatur in qua calor manifeste procedit post illud pars grossior mota ad putredinẽ suffocando calorem facit illum minui. & hæc maxime verificantur in augmento particulari.

Et accidentia sæua minorantur in ea.

Decimũ signũ.accidentia sęua minorãtur in nõ pura quæ.s. accidẽtia sequũtur impressionẽ caloris: licet econtra accidẽtia sequentia oppressionẽ virtutis,& caloris innati sint fortiora quàm in tertiana pura,materia eius existente grossiori : licet minus calida.

Tertiana continua. Cap. XXXVIII.

Cognoscitur per vehementiam paroxysmorũ tertianæ: & per vehementiã accidentiũ tertianæ : et apud Gal. quidem cum sanguis putrefit fit de hoc genere, & de eo fiet sermo post.

Primo ponit signa tertianę continuæ per quæ distinguit ab alijs feb. & maxime cholericis .s. tertianę interpolatæ & causonis.secũdo ponit opinionẽ Gal. pmittẽs se inferius de hac loeuturũ:vt puta in capitulo de feb.sanguinis.secũda ibi §Et apud Gal.§ In prima parte dicit q tertiana cõtinua cognoscit p vehementiã paroxysmorũ tertianæ .i. quia cũ hæc est cõtinua vehemẽter paroxysmet: sed occultæ vt dictũ fuit superius.& secũdo differt ab oĩbus fe. quę nõ paroxysmãr de tertio in tertiũ neq; occulte nec manifeste. Notãdũ primo q sicut tertiana interpolata est duplex . pura & impura : ita tertiana cõtina est duplex.pura & nõ pura.& vtraq; dicit pro ra:quia pẽdet a cholera pura. & vtraq; dicitur nõ pura : quia pendet a cholera nõ pura. siue sit cholera nota : siue minoris famæ. & in vtraq; pura accidẽtia sequẽtia impressionẽ caloris maiorant respectu accidẽtiũ nõ pure . & ecõtra in vtraq; nõ pura accidẽtia sequẽtia oppressionẽ maiorãtur respectu accidẽtiũ puræ.cũ cholera nõ pura sit grossior,& minus cali da quàm cholera pura. Si tñ cõparemus paroxysmos cõtinuæ paroxysmis interpolatæ,cæteris paribus.f.certũ est paroxysmum cõtinuæ superare paroxysmũ interpolatæ impressione, oppressione, & duratione apud Gal. hæc imponit Gal. ipsũ opinatũ fuisse q sanguis cũ putrefit facit tertianã continuã : sed de hoe erit sermo : vt puta in cap. de feb. sanguinis.

Tertiana continua duplex sicut interpolata.

Cura tertianæ puræ. Cap. XXXIX.

Oportet vt rememoreris illud, quod dedimus tibi de radicibus in curatione fe. de solutione ventris, & cibo, & in omnibus capitulis, & fabrica super illud.

Auic.intẽdẽs hic ponere curã tertianæ duo facit. Primo hoc.secũdo ponit curã tertianæ.nõ purę.secũda ibi in principio sequẽtis capti§Res quibus.§Primũ captm diuidit in duas partes.In prima ponit curã tertianæ interpolatæ. In scda curã tertianæ cõtinuæ.Prima in tres.In prima curat fe. In scda ꝑ curã accidẽtiũ remittit nos ad ꝑcedẽtia. In tertia curat caliditatẽ qñq; remanẽtem post fe. secũda ibi§Et si fuerint illic accña.§Tertia ibi§Et qñ post.§Prima in tres.nã in prima curat ipsam a principio vsq; ad statũ.In secũda curat ipsam in statu . In tertia curat ipsam in declinatione.secũda ibi§Et si cõsequat.§tertia ibi§Balneo vero oportet.§Prima in tres.nã in prima ponit canonẽ in eũone.secũdo in cibatione, ꝑuocatione vrinæ,digõne,& alteratiõe calitatis. tertio cañ.cibatiõis assumit scda ibi §Et nõ cibes nisi apud.§Tertia ibi§Et scias q intẽtio.§Prima in tres:quia in prima ponit can.in eũone per medicinas.In scda ꝑ clysteria.In tertia ꝑ phlebotomiã . scda ibi§Et clysteria lenia.§tertia ibi §Et qñ possibile ẽ vt phlebotomes.§Prima in duas.prima remittit nos ad can. gñales.secundo reijcit quoddã regimẽ Ras. & sequẽtiũ eũ.scda ibi§Et tu quidẽ nõ auscultes.§In prima parte dicit.oportet ut rememores id qđ diximus prius de radicibus.i.can.vsibus in cura tione fe.de solone ventris quo ad primũ cap.intitularũ intẽtio ad curationes vtes fe. pu. & de cibo quo ad sequens cap. de cibatione febricitantium. & in hoc cap. de cura tertianæ & sequentibus, fabrica curationes tuas super illud super can. generalibus positis in illis duobus cap. non enim oportet generalia in vnoquoq; cap. replicare.

Et tu quidem non auscultes sermonem eius qui concedit in principio solutiua fortia, & myrabolanos et his similia, nisi illud quod diximus : immo oportet ut properes in primis, & lenias lenitate quadam cum eis quæ diximus illic, sicut sunt tamarindi quantitate .xl. drac. qui infundantur in aqua calida in nocte, & colentur: & proijciatur desuper siracost : aut tereniabin, aut aqua duorum granatorum : & sicut decoctio lubleb cum tereniabin et passulis enucleatis, aut infusio prunorum cum tereniabin aut siracost,aut syr. violatus,et violæ condita: & fortasse facit mucillago psylij cum quibusdam syrup. sicut est syrupus prunorum, & lubricitatem, & lenificationem, & cum decoctione lentiũ cum lubleb : aut clysteria lenia,sicut est clystere cum decoctione altheæ, & iuiubæ, & sebesten & radice lilij & oleo vio. & succo sic'æ, & baurach secundum modum quem scis, & illud quando necessitas tangit ad ipsam . rectum nanq; est ne in potu detur quod est sicut sorbitio hordei, neq; ei simile, nec cibi, nisi natura iam lenificata : & si ventris solutio principio in feb. tertiana pura minoris sit malitiæ, quàm eius similein alijs : licet sit eius malitia, etiam maxima.

In hac parte dicit nõ auscites s̃monẽ eius .f.Ras.qui cõcedit in principio solutiua fortia.s.scamoneã , & myrabolanos qui post solonẽ derelinquũt vestigiũ cõstrictiõnis . & his similia partim exoluẽtia parti cõstringẽtia nisi ꝑ modũ ꝑ quẽ dixim' nõ.n.soluẽtia cõueniũt in principio nisi coacte:sicut in materia furiosa,aut multa,aut alijs casibus de quibus supra in cap. gñali curationis fe.pu. Et similiter in principio nõ cõueniũt styptica nisi timore fluxus vẽtris pñtis,aut futuri aut forte cã correctiõis medicinarũ soluẽtiũ imõ oportet vt i pricipio ꝑcedas cũ lenierĩb.in ca.gñali fe.& explificãdo enumerat quasque medicinas lenieres.prima cuius vnica dosis sic describit: nã descripta p Auic.est ꝑ plurib.dosib. cũ ponat ibi.40.drac. tamarindorũ. ℞.tamarindo ʒ vi.vsq; ad.ʒ.i. incidãt in frusta satis grossa & infundãtur in.vi.onc. aquæ calidæ ꝑ.xij. horas postea coleñt exprimẽdo:cuius colaturæ.℞.onc.iiii.siracost. mãnæ onc.ʒ.vsq; ad onc.i.& debire calidã exhibe,& est lenitiua & cholerę ẽductiua uel cũ suprascriptis infusione aquæ .i. succi.ij.granatorũ.i.acris & muxi.vnc.i.vel.i.ʒ.melius est vt addatur.vnc.i. zucc. posset tamẽ loco muzi accipere dulce vbi nõ cõueniat tanta infrigidatio.& hæc est prima descri ptio . ℞.lubleb quæ apud Simonẽ est volubilis quã minorem dicimus , nascitur vbiq; , & in vineis & in locis cultis , & est habens lac : & est de leui oribus solutiuis sine faciliorĩbus laxatiuis ita vt detur in feb. acu & loco ipsius possumus accipere lupulos silicet decoctionis eorum pura onc.iiii.mannę. onc.i. passul.enucleararũ . onc.i. misce & fiat potio . Tertia descriptio. ℞ pru.circa onc.i. infundantur post eorum incisionem in aquam per horas .xii. postea colentur bene exprimendo cuius infusionis.℞.onc. ii. mannæ circa.onc.i.misce.

sce. Quarta descriptio est syrupus viol. aut violæ conditæ sine zuc. viol. ℞ ex vio. recent. unc. iij. aquæ zucc. unc. iij. uel loco eius accipiat zuc. unc. i. ʃ. & cum tribus. unc. aquæ zuc. distemperet. Quinta descriprio. ℞. mucillaginis psylii. unc. ʃ. syrup. de prunis. unc. i. ʃ. aquæ decoctionis lentium & lubleb. vnc. iii. aut quantum sufficit ad bene distemperandũ misce. hæc tameu sunt leuia. & si venter esset stypticus non soluerent. Moderni tamen vtuntur cassia. vt recip. floris cassiæ ab vnc. vsq; ad drach. x. distemperetur cum aqua fructuũ: aut loco ipsius pro diuitibus, aut delicatis accipiant unc. ii. mannæ. Clystere positum ab Auic. conoedendũ illis quibus non est opus potione, aut forte qui nolunt sumere. ℞. ra. altheæ, unc. i. iuiubarum, sebes. ana numero xx. radicum lilij. s. albi, vel ireos si vis magis stimulare expulsiuã. unc. ʃ. incidantur radic. & contundatur iuiubæ & sebes. & bulliant in. vi. li. aquæ vsq; ad cõsumptionẽ duarum partiũ, de qua decoctione accipiatur lib. i. ʃ. olei vio. succi siclæ. ana. unc. iii. salis. ʒ. ii. misce. Aut hujus loco fiant clysteria infrigidãtia, & lenientia quorũ descriptio præcessit in curatiõe fe. pu. in generali. & his clysteribus non solum vtendũ est a principio: sed quãdocunq; venter fuerit notabiliter stypticus. est nanq; rectũ, vt dicit Aui. vt non detur aqua hor. aut similes potus neq; cibi nisi natura lenificata. & hoc verũ est regulariter vbi venter fuerit plenus fæcibus: licet omnis leuis vẽtris cõstrictio per quã in principio ante digestionẽ educit materia propria fe. tertianæ sit minoris nocumenti, quàm in aliis fe. in quibus exoluẽdo educunt materiæ: attamẽ ipsa etiã est magni nocumenti. sed de nocumẽtis quæ sequunt euacuationẽ materię factam a principio añ digestionẽ dictum est abunde in cap. generali feb. pu. Et positi sunt ibidẽ quinq; casus in quibus cogimur euacuare ante digestionẽ: & quamuis hæc euacuatio semper notabiliter noceat; tamẽ in casibus suprascriptis ea facimus: speramus multo maiora esse iuuamẽta quàm nocumẽta: minus tamẽ nocet hæc euacuatio in tertiana pura quàm in aliis fe: quia cholera pura a qua pendet magis stimulat expulsiuã: & quia est naturæ multũ horrida, eius euacuationem natura facile consentit immo adiuuat. & tertio quia subtilis facilius per meatus angustos educitur. Nec obstat, quòd subtilitate sua magis inbibat in poris quàm materiæ grossæ: quia illę sua grossitie sunt difficulter mobiles: & sua viscositate superficiei membrorũ adhærẽtes, vt grossities & viscositas tñ ꝓmoueant ad earum difficilẽ euacuationẽ quantũ subtilitas materiæ cholericæ. & cum hoc aliis facilius cho. educitur.

Et quando est possibile vt phlebotomes vsq; ad tres periodos fac.

In præsenti parte superius diuisa Aui. ponit tres cañ. Primus quando est possibile .i. cõueniẽs ut phlebotomes in tertiana pura fac illud usq; ad tres periodos.

Pro cuius can. declaratione dubitatur an post tres periodos conuenit phlebotomia in tertiana. videtur ꝙ sic ex Aui. quarta primi. cap. de phlebotomia vbi dicit. ꝙ in earũ principio phlebotomia penitus dimittat. & inferius dicit ꝙ cum in fe. oportuerit phlebotomare nõ attendas ꝙ quidã dicunt ꝙ post 4. dies nõ est bonũ: immo post. 40. dies. In oppositũ est Aui. hic. Soluendũ vt dicit Gẽtilis ꝙ in tertiana pura phlebotomia nõ fit ratione causæ coniunctę: sed fit ratione choleræ quæ stans sub forma antecedẽris est mixta cum sanguine & disposita vt sequatur illũ in phlebotomia: vel quia sanguis existens multus & subtilis quãuis a principio stet sub forma sanguinis: tamẽ in processu inflãmatus & ebulliens ꝑactionẽ caloris febrilis ſm aliquam partẽ eius in cholerã cõuertetur & crescet causa eius. Vel tertio. quia cholera quæ erat in principio sanguini permixta fit acutior & multũ distans a natura sanguinis & forte ſm locũ ab eo separabitur. & ideo phlebotomia tunc nõ erit cõueniẽs cũ a principio fuisset cõueniẽs. hoc aũt tempus Auic. arbitratus est esse spatiũ triũ paroxysmorũ. Ex quihus apparet ꝙ si tertiana pura incipiat a cholerã separara a sanguine: & distante a natura sanguinis: deinde in ꝓcessu sui permisceat, aut fiat magis ꝓpinqua naturæ sanguinis: quia forte infrigidabitur, & ingrossabit in principio: nõ conueniebat phlebotomia quæ in processu erit cõueniẽs. Hoc aũt cognoscetur: quia vrina in primo casu cum citrinitate sua tendebat in rubedinẽ cum grossitie. in processu vero fit magis citrina cum tendentia in rubedinem, in secundo vero vrina se habebit econtra. Et ex his patet solutio ad rationem primã fundatã super textu Auic. voluit. n. Auic. ibidẽ phlebotomiã dimitti in ægritudinibus pẽdẽtibus ab aliis humoribus quàm a sanguine; qñ humores illi stantes sub forma causæ antecedẽtis nõ sunt mixti sanguini & forte multum distãtes a natura sanguinis. hic aũt loquitur de tertiana, cuius causa antecedẽs est in principio sanguini mixta. Ad secundũ textũ dicẽdũ ꝙ ille nõ contradicit primo: nec textui Aui. in pñti parte. nã in quacũq; ægritudine facienda est phlebotomia vbi apparet necessitas eius: etiã si trãsierint quatuor dies cõstante virtute cũ quo stat quòd phlebotomia quæ fit posterius non fuisset cõueniẽs a principio: tutius tñ & eligibilius stante pari indicatione de phlebotomia ipsam facere a principio quàm posterius. & sic medici faciunt ſm plurimũ: licet aliqñ cogantur posterius eam reiterare: & rarissimũ est quòd cõueniat posterius, & a principio nõ cõuenit: & ſm plurimũ copiosior faciẽda est a principio: quàm posterius. Et ex his elicere possumus quòd aliquæ sunt fe. in quibus phlebotomia cõuenit in principio, & nõ in fine. in aliquibus ecõtra cõuenit in fine & nõ in principio: in aliquibus in fine, & in principio: in aliquibus neq; in fine, neq; in principio.

Et similiter quando times quòd sit ægritudo furiosa, et facis illud, erit illud quod accidit de errore, si accidit minus quàm aliud.

In hoc secũdo canone dicit quòd qñ tu times .i. suspicaris quòd ægritudo sit furiosa, & facis illud .s. phlebotomia, erit illud quod accidit de errore. i. nocumento si accidit .i. si quid nocumenti acciderit minus quàm aliud nocumentũ, quod sequetur ex omissione phlebotomiæ, nam ex omissione phlebotomiæ forte sequetur apostema alicuius mẽbri nobilis. & si fiat. nõ sequetur nisi quædã leuis debilitas: & forte eductio simul humoris boni, & mali & similia quæ sunt valde leuiora nocumenta quàm apostema membri nobilis. Hic canon etiã posset adaptari pharmaciæ. de his actum est quantum est expediẽs in cap. curationis vlis feb. putridæ: ad quod recurre.

Et oportet vt non moueas in die paroxysmi aliquid nisi propter necessitatem.

Tertius cañ. oportet vt nõ euacues aliqd .i. aliquẽ hũorẽ in die paroxysmi nisi pp necessitatẽ: sed de hoc fuit dubiũ decisum in capitulo generali: ad quod recurre si expedit.

Et non cibes nisi apud conditiones prædictas.

In hac parte diuisa superius aggregat cano. partim circa ꝓuocationẽ vrinæ, digestionẽ materiæ, & caloris febrilis alterationẽ. Primus canon. nõ cibes nisi apud cõditiones ꝓdictas. s. quòd venter sit primo lenificatus: quòd cibus sit digestus ante aduẽtũ paroxysmi. & quòd cibet in quiete, & tepore aut solũ declinatione fe. si est possibile. & similibus conditionibus obseruatis de quibus in capitulo generali.

Et non prouoces vrinam cum emulsione seminum.

Secundus quòd nõ prouoces vrinam cum emulsione seminum communium frigidorum, neq; cum aliis prouocantibus nisi facta phlebotomia, ventre lenito de quibus dictum fuit in capitulo generali feb. pu.

Et oportet vt superueniat ei paroxysmus dum est famelicus, & non est in stomacho eius aliquid.

Tertius canon. quòd paroxysmus superueniat vacuo stomacho a cibo, & nõ sufficit sibi dicere dum est famelicus. quia posset ex appetitu canino famescere pleno stomacho. ideo dixit. dum non est in stomacho eius aliquid.

Immo oportet vt sumat in potu syrupum acetosum omni mane: & post duas horas aquam hordei in die in qua non est paroxysmus.

Quartus canon quòd detur syrupus ace. s. duarũ unc. cum. iii. unc. aquæ in mane zuccaratę omni die. s. & per duas horas post, detur aqua hor. quæ sit circa. unc. iiii. in die in qua nõ est paroxysmus: vt quòd incisum est & abstersum per syrupũ acetosum lauetur per aquã hor. sed in die paroxysmi solũ præcipit syrupũ acetosum, & nõ aquã hor. post syrupũ acetosum ne forte paroxysmus sũpueniret aqua hor. existẽte in stomacho.

Sed dubiũ est quid esset faciendũ si esset duplex tertiana paroxysmans omni die. oporteret enim secundũ plurimũ alterũ

e orum

eorum dimittere: & tunc præstentius esset vna die syrupum acetosum exhibere, & altera die aquam hor. propter iuuamenta prædicta.

Et syrupus quidem acetosus post paroxysmū est cōueniens.

Quintus canon quòd syrupus acetosus iuuat si detur post paroxysmum: quia remittit reliquias caloris & rectificat residuum materiæ.

Et similiter ponere pedes in aqua frigida ad attrahendum residuum caloris.

Sextus canon. quòd similiter iuuat ponere pedes in aqua frigida post paroxysmū ad attrahendū, & remouēdū residuū caloris. Accidit aūt quamuis paroxysmus recessit in pedibus remanere aliquē calorē, quē remouet positio pedū in aqua frigida. & p pedes intellige crura: & etiā pedes paruos: & idem est iudiciū de manibus vsq; ad adiutoria. Et hic maxime exequēda sunt, obseruatis in magna parte conditionib. superius positis in capitulo generali in balneando febrientē in aqua frigida. Aliter forte esset tutius ponere huiusmodi extrema in aqua tepida aut simplici aut decoctionis rerū frigidarū. & forte hic canon positus est ad prohibendū hecticā in paratis ad eam aut ad curandū eam si inceperit. multa.n. opus est derelinquere discretioni medici. Ego .n. quantum est in me hunc canonem non obseruarem nisi ad curandum, aut prohibendū hecticam: licet tamen hic infusio extremorum in aqua frigida maioris posset esse nocumenti in tertiana pura, quàm in reliquis putridis febribus.

Et ego magis diligo vt sit in syrupo acetoso proprie in postremis emulsio seminum frigidorum prædictorum: & ante paroxysmum per tres horas, aut quatuor.

Hic est septimus canon. in quo dicit se magis diligere vt in syrupo acetoso in postremis.i.digesta materia, & pro parte minorata ponatur lac. 5. seminū communiū fri.s. melonis, anguriæ, cucurbitæ, cucumeris, citrulli: vt puta. ℞ syru. acetosi simplicis. unc. i. 5. lactis expresionis .s. communiū frigidorum prius contusorū. & infusorū in aqua calida. unc. 5. misce. Et cōsidera quòd Auic. opinatus est hic semina cōmunia esse satis cōueniēs prouocatiuum in materia cholerica: sicut asparagus, & assarū in phlegmatica: quia vsus illorū digestiuorū expedit in tertiana sicut vsus fortiorum prouocatiuorum in phlegmatica, aut melancholica. Aliter posset intelligi quod ante paroxysmum, detur solum syrupus acetosus. sed in postremis .i. post paroxysmū detur syrupus acetosus: & lac se. communiū frigidorum educens residuum materiæ per vrinam: licet hic simul mixta posint dari ante paroxysmum & post digesta materia. Tempus autē dandi syrupū acetosum ante paroxysmū est tres aut quatuor horæ vt in aduentu paroxysmi sit digestus. est .n. potus cibalis, & forte vomeret nisi esset digestus in aduentu paroxysmi aut forte cōsumptus a calore febrili non operaretur in materiam. quantum tempus debeat dari post paroxysmū nō est hic ab eo expressum: sed credo quòd finita declinatione immediate posset dari: vel forte parum post ante completam declinationem vt postea ipso digesto posset cibari si fuerit expediens.

Et detur in potu interim post paroxysmum aqua hordei. Et quādo necessaria est subtiliatio regiminis, detur in potu sicut aqua granatorum, et aqua melonis indi, et his similia. Et gradatim fiat eius regimen secundum modum prædictum. Et quoties appropinquat status subtilietur: et in diebus primis cibetur cum Kisch hordei, et pane trito cum aqua frigida: aut sicut est, aut emulctū ex eo qui fit ex lacte acetoso, et lentibus.

Octauus canon. & detur in potu post paroxysmum aqua hordei quæ potest dari medicinaliter siue ante eam datus fuerit syrupus aceto. siue non: cuius iuuamenta sunt nota. & post dari loco cibi: & pprie in die paroxysmi: & maxime si fuerit vniuersalis in quo oporteret attenuare diætam. ideo subiungit. & quando est subtiliatio regiminis detur in potu .s. via cibi sicut aqua granatorū & aqua melonis indi .i. anguriæ. & gradatim pcedendū est subtiliādo regimē vsq; ad statum inclusiue ẽm modū prædictū .s. in capitulo de cibatione febricitantiū. Ideo subdit. & quoties appropinquat status subtilietur. sed in diebus primis cibetur cum kisch hordei .i. ptisana ordeacea & cum pane trito .i. dissoluto in aqua frigida: aut sicut est quòd detur simul panis, & aqua, aut multū ex eo .s. sola aqua quæ exprimitur a pane. & est diæta valde subtilis: & ex eo cibo qui fit ex lacte acetoso de quo extractū est butyrum. Infunditur .n. panis, & resoluitur in lacte acetoso de quo extractum est butyrum: aut in aqua lactis, aut toto tum simul aut sola expresio ẽm quòd opus est subtiliori, aut minus subtili diæta. & lentibus .i. Kisch lentium prima aqua abiecta: & hi cibi grosiores magis conueniunt in principio, sed tenuiores magis in statu.

Et quando cibus acetat in stomacho nō detur in potu aqua hordei, quæ non est valde subtilis aliquid: et si necessariū fuerit dare in potu ipsum confortetur parum cum decoctione radicis apij. Si autem fuerit stomacus frigidior illo, et febris nō magna, et non pura, ponatur parum piperis secundum consilium Hippocratis.

Nonus canon prohibet acetositatē cibi: vt qñ cibus esset aptus acetosari ĩ stomacho nō detur in potu aqua hordei nisi qđ est subtile valde. Et si necesse fuerit dare eam in potu quæ est grosior, phibeatur eius acetositas decoquēdo in ea parū radicis apij. & stomacho existēte frigidiori, & febre non magna & non pura tertiana quæ est minus calida q̃ pura, non timeas ponere parum piperis ad bulliendū cum hordeo in aqua: utputa in tribus libris circa sex grana grosso modo fracta, consilio Hippocratis: cuius librum non habemus.

Quod signa significauerint quòd crisis est propinqua. tunc sufficiat ei aqua hordei, et aqua granatorum dulcis, et muzi, et syrupus acetosus.

Hic decimus canon subtiliat regimen appropinquante crisi & notus est.

Et fructus quidēqui diliguntur eis sunt granata dulcia, et muza, et pruna matura, et immatura. Melon vero indus est res maximi iuuamenti cum hoc quòd ipse soluit, et prouocat, et frangit vehementiam caloris, et facit sudare: & fortasse non nocet nisi parum, et ex oleribus cucurbita, et cucumer, et alkehebedi, et lactuca.

Vndecimus canon. eligit fructus conuenientes in tertiana pura; & quædā olera & nō oīa alkehebedi idest citrulli. qui aūt fructus cōcedātur in febribus qui nascunt ex arbore non lignea, qui dicūtur apud græcos & arabes olera; dictū fuit in capitulo generali febriū putridarū: & hi fructus licet suggerant aliquid mali chymi putrescibilis, tamen cōcedunt in aliquibus febribus putridis quia infrigidant, & humectant; ventrem leniunt, prouocant vrinam, & sudorem saltē aliqui eorum & proprie anguria. liberius tamen conceduntur in febribus pēdētibus a cholera pura cuius putredo est sicut quædam exarsio &c: & hæ sunt tertiana pura, tam interpolata, quàm continua & causa pendens a cholera pura.

Et scias quòd intentio in eo quo cibantur patientes tertianam, aut est humectatio sicut datur eis in fine de extremitatibus altaiugi, et de testiculis gallorum, et cerebellis hædorum, cum quibus non est nausea: et vitellis ouorum: aut est infrigidatio et humectatiò simul sicut in kisch hordei. Et non vltimes in infrigidatione multa, et proprie in principio nisi inuenias inflammationem, aut timeas conuersionem eius ad causonem, et continuam.

In hac parte Auic. summat intentiones cibationis in tertiana dicens: ꝙ intētio in cibando patientes tertianā est duplex. vna est ad humectandū tam qualitatiue, quàm substantifice: & ratione huius dant eis in fine .i. in declinatione tertianæ vniuersali de extremitatibus althaiugi .i. auium ẽm aliquos: qđ nō videtur verisimile: cū extremitates auiū sint notabiliter siccæ. credo ꝙ althaiugi sit quadrupes notabiliter humidus, sicut agnus, aut porcus. Et quanuis aliquæ partes horū animaliū essent humidiores; quia dant nutrimentū magis viscosum, & nō ita euaporabile: & de testiculis gallorum nondū coeuntiū: quorū parū multū nutrit. & de cerebellis hędorū nō nauseātibus: quia cerebella sūt nauseatiua. tertio alimētorum. & tertio canone. & vitelli ouorum quia digestibiliores quàm albumē apud Glauconē. Alia intentio est infrigidatio & humectatio simul sicut Kisch hordei. Secundo di-

cit

cit non vltimate infrigides & proprie in principio vniuersali & etiam in particulari nisi inuenias inflammationē multā: & timeas conuersionem tertianæ interpolatæ ad causonem, & tertianam continuam. Et ex his accipere potes tutius & magis esse infrigidandum in statu, & declinatione tam vniuersali quàm particulari, quàm in principio. est enim in illis temporibus calor maior: & non ita timetur prohibitio euacuationis materiæ & expansionis caloris sicut in principio; sed in augmento iudicium est medium.

Quòd si consequatur crisis, & videris digestionem in vrina: & est sedimen laudabile quòd cognouisti, tunc si excusat bene est: & si non, cura tunc cum eo quo iuuatur natura ex prouocatione vrinæ, aut solutione ventris: aut vomitu, aut fluxu sanguinis narium, & non agas contra ipsam in hoc. Quod si non inuenis declinationem manifestam, tunc euacua eum solutione ventris. nam de illo est scamoneæ sexta. drach. i. iuleb. Aut decoctio myrabolanorum cum tamarindis, & tereniabin, & passulis, et radicibus, & caßia fistula secundum quòd sciuisti: et tibi inest vt confortes eas cum fumo terræ, et sene, & scamonea.

In præsenti parte curat tertianam in statu vniuersali dicēs ꝙ si natura faciat crisim & verisimiliter laudabilē: quia tu vidisti digestionē in vrina signatā per substantiā vrinæ ingrossatam, cum prius fuerit subtilis: & per sedimen laudabile: tūc si ipsa excusat bene est. si vero nō: quia diminute euacuat: tūc iuua eam per viam per quā incepit cum ꝓuocatione vrinæ, solutione ventris, aut vomitu, aut fluxu sanguinis narium: & nō agas contra inclinationē eius. Et in his dictis includitur sententia aphoris. vigesimi. primæ particulæ. Et quorū crisis fit &c. & sententia aporis. vigesimiprimi. primæ particulæ quæ ducere oportet vndecunq; natura repit. Secundū dictū est quòd si nō videris naturā inclinantem per aliquam viam: tunc euacua cum solutione ventris. hec. n. est via s̄m plurimum conuenientior, & magis ægro tolerabilis. Solutiua vero sunt ista. ℞. scamoneæ sextam. ʒ. i. & sunt gra. x. iuleb. ʒ. 5 Secundū solutiuū. ℞ myrabolan. ci. tamarindorum, passularum, radicum endiuiæ ana. vnc. 5. bulliant in nouē. vnc. aquæ ad consumptionem duarum partium & colentur. cuius colaturæ. iij. vnc. aut quantum sufficit misceatur cum vna vnc. tereniabin & vnc. 5. cassiæ. Et subdit, & tu potes confortare hoc solutiuum cum fumo terræ, & senæ, & ad bulliendo cum suprascriptis & ponendo in substantia, duo aut tria grana scamoneæ correctæ: valebit ratione senæ & fumi terræ magis ad humores adustos.

Et de illis quæ conueniunt eis tantum sunt trochisci de spo. solutiui. Descriptio. ℞. myrabolanorum enucleatorū pondus. drach. iiij. zuccari tabarzet pondus. drach. xx. scamoneæ pondus sextæ. drach. i. bibatur cum aqua frigida, et post illud curentur cum prouocatione.

Tertiū solutiuū est trochisci de spodio solutiui: cuius descriptionē vide quinto canone. Quartū solutiuū. ℞ myrabolan. citrinorū. ʒ. iiii. zuc. optimi. ʒ. xv. scamoneæ sextā. ʒ. vnius. bibantur cum aqua frigida. Contra. Auēzoar præcipit solutiua dari cum aqua calida. Dicendū ꝙ regularius est solutiua dari cum aqua calida: quia iuuat ad operationē eorū: tñ in fe. inflāmatiuis timēdo ne ex calore medicinæ corrumpantur possunt dari cum aqua frigida: licet aliqñ aqua frigida fortificet operationē solutiui, figendo partes eius in poris stomachi, aut intestinorum: & post illud curentur cum prouocatione .s. vrinæ. est namq; rectum vt ventris solutio præmittatur prouocationi vrinę, vt potest patere ex dictis.

Et si fuerit illic caliditas superflua, et inflāmatio maxima cum iam euacuaueris tunc non erit ei malum dare in potu aliquid de extinguentibus fortibus de illis quæ dicta sunt in regimine acutæ. et fortasse conferunt ei emplastra ex eis.

Ponit alium canonē dicēs ꝙ existente inflammatione maxima, præmissa euacuatione nō erit malū dare ei in potu aliquid de extinguētibus fortibus ex his quæ dicta sunt in regimine fe. acutarū, fortasse tūc emplastra infrigidātia. hic autē maxime necessaria sunt in tertiana continua, & cum timetur transitus in causonē. Et nota ꝙ ista extinguētia potata, & epithemata maxime conferunt, & secutius administrātur facta euacuatione: vt dictum est in capitulo de regimine acutarū.

Balneo vero oportet ne approximent nisi post digestionē: post digestionem autem, et apud declinationem est ipsum melior curatio eis, et proprie consuetis: quamuis error in intromittendo eos in balneo ante digestionem saluior est, quàm suū simile cum alijs. Et oportet vt sit balneum eorum temperatum boni aeris, qui sit humidus: in quo sudent cum facilitate: ita vt non inflammentur eorum corda: et inungantur cum oleo violato et rosato con quassato cum aqua: et non prolongent in eo moram: immo egrediantur velociter: nam iteratio est eis conuenientior quàm stationis prolongatio. Et si apud exitum insundantur in aqua tepida, stent in ea secundū quantitatem delectationis: deinde cum egrediuntur: tunc conuenit eis vt bibant vinum album subtile multa commixtione permixtum, et cooperiantur in lectis suis. sudabunt enim sudore vehementi; et si quid residuum fuerit digeretur. Et post illud cibentur cibis infrigidantibus, et humectantibus, et oleribus, quæ sunt illius modi. Et non timeas post declinationem potare eos vinum plurimum commixtum. vinum enim fractum per commixtionem confert quantitati eius residui in resoluendo illud, cuius necessaria est resolutio: et succurit aquæ penetranti cum fortitudine sua, et pemixtione eius quod est in eo de calefactione pauca, quare infrigidat vehementer, et humectat.

In parte præsenti superius diuisa curat tertianam in declinatione, dicens ꝙ patientes tertianā non debent ingredi balneum nisi post digestionē materiæ: sed multo magis conuenit cum ventū est ad declinationē; & proprie consuetis balneari. Secūdo dicit ꝙ balneū ante digestionē in tertianarijs est minus malū, quàm in alijs febriētibus .s. phlegmaticis, aut melancholicis. Tertio dcit quòd eorū balneū debet esse temperatum .s. ad sensum balneādi: & debet esse boni aeris quòd locus ille nō sit mali odoris: & sit humidus .s. per aspersionem aquę tepidæ per locū eius in quo sudēt cum facilitate, vt non inflammentur corda eorū: propterea nō sit superfluæ calidū: & post exitū a balneo vngantur cum oleo rosato conquassato cum aqua vt sua viscositate retineat aquā in poris, quę retenta amplius infrigidet, & humectet. Quarto dicit quod non prolonget moram in balneo. est. n. balnei reiteratio conuenientior, quàm stationis in eo prolongatio: quia minus debilitat & magis humectat. Quinto dicit quòd si post exitum balnei infundatur in aqua tepida, & stent in ea secundū quantitatem delectationis confert. Pro quo nota ꝙ per aquā tepidam possemus intelligere aquā minus calidā, q̄ sit aqua balnei præcedentis quam temperatam appellat, eo ꝙ habet calorem conuenientē quo pori aperiuntur, & materia euaporet & sudet homo: sed ista tepida administratur post illam quæ est minus calida ad mitigandū calorem per præcedentē aquā inductū. est. n. tepida respectu illius: & post hāc corpore exiccato debet sequi inunctio cū oleis infrigidantibus suprascriptis. Aliqui vero per aquā tepidam subsequentē intelligunt aquam primā calidiorem: quod confirmant tum ex vi vocabuli. videtur enim tepidum magis calidū quàm temperatū. Itē quia Auic. secunda primi & Gal. 10. therapeuticæ docet in balneādo procedere de causa minus calida ad magis calidam. ergo sic debet esse in harum aquarum administratione. Ego credo vtranq; opinionem esse veram: sed in diuersis casibus: in hectica. n. & in febribus valde calidis in quibus timemus inflammationem, & exiccationē est procedendū ex calida in frigidā sicut in tertiana, & causone, & hectica & similibus: Econtra vero in quibus non timeamus aliquid suprascriptū: sed intendamus solā resolutionē: nec his debet succedere inunctio cum oleis frigidis: sed potius cum calidis: in primis vero succedat inuctio cum frigidis. Expositio itaq; prima est melior cum hic ponatur cura tertianæ puræ, & cōtinuæ & interpolatæ. Sexto dicit ꝙ cū isti egrediūtur de balneo cōuenit vt bibāt uinū albū subtile, mixtū cū multa aqua .s. postquā quieuerint aliquantulum: & calor sit aliqualiter remissus, ne mēbris nimiū calefactis fortiter attrahētibus attrahāt uinū in

digestū

digestũ ad hepar & ad membra: & sumpto vino cooperianẽ in lectis suis: & dormiant, sudabunt .n. sudore copioso: & si quid residuũ fuerit, digeretur per hunc potũ aquæ vino mixtę quæ infrigidat & humectat, & ad euacuationem præparat maxime per sudorẽ. Septimo dicit q̃ postquàm sudauerit, & calor corporis temperatus fuerit cibetur cibis infrigidantibus & humectãtibus sicut ex oleribus qualia sunt lactuce, portulacæ, & cucurbita & similes: & tunc pro potu conuenit vinum cum multa aqua commixtũ quo debet vti cum cibatur: & etiã medicinaliter sicut statim concesũ fuit post balneum & maxime conuenit vinũ aquosum albũ subtile de quo supra ideo dicit Auic. Vinũ fractũ permixtione multę aquæ conuenit quantitati residuæ eius .s. materiæ in resoluẽdo illud cuius necessaria est resolo, & facit aquã secũ commixtã penetrare ad vniuersum corpus cum fortitudine sua & sua ꝓprietate, quia multũ ad mẽbra attrahitur. & permixtio eius qđ est in .eo de calefactione pauca iuuante ad penetrandũ: quare attractum simul cum aqua infrigidat vehementer, & humectat totum corpus, & multo magis quàm vinũ solum, aut aqua sola. Proportio autẽ aquæ ad vinũ sit secundũ vini potentiã, consuetudinem ægri, tempus anni, febris magnitudinem: communiter tamen sit a dupla vsq; ad quadruplam.

Et si fuerint illic accidentia sitis, et dolor capitis, et vigiliarum, et aliorum iam, tibi præterijt eorum cura.

In hac parte superius diuisã pro cura accidentium quæ sequuntur febrẽ remittit ad capitula suprascripta in quibus posita est cura huiusmodi accidentium.

Et quando post crisim remanet aliquid caloris inseparabilis, tunc tibi superest vt administres syrupum acetosum cum succis diureticis, aut in quo decocta sunt semina, & radices diureticæ.

In parte præsenti curat calorem remanentem post crisim, & fractionem tertianæ: qui calor sm plurimũ remanet in hepate: & cognoscitur per caliditatẽ in loco sensatã & per tincturam vrinæ. Si ergo calor fuerit immaterialis absq; oppilatione sufficit sola infrigidatio cum interius, & exterius applicitis. Si vero fuerit cum materia in primo opus est euacuatione, postea infrigidatione, & confortatione. Si vero adsit oppilatio & materia fit in gibbo præmissa lenitione, & phlebotomia si fuerit expediẽs est educenda cum aperientibus, & prouocantibus, & si frigida sufficiunt, sicut aqua hordei & semina communia frigida, & aqua cichoreę & similia. Si vero nõ: tunc administres syrupũ acetosum cum succis diureticis, sicut succus fœniculi, & similes: aut administres syrupum acetosum in quo cocta sint semina, & radices diureticæ .i. prouocantes vrinam: & syrupus acetosus ex quinq; radicibus calidis scilicet apij, fœniculi, petroselini, brusci, & asparagi, & semina eorundem, & anisi & similium. Si vero oppilatio fit in concauo potius educatur cum solutiuis materia oppilante, & ex oppilatione retenta. Et si quæratur an sit possibile caliditatem absq; materia fieri, & foueri ab oppilatione: Dicẽdum est q̃ sic, & modus est: quia oppilatio prohibet euentationẽ calidi mẽbralis, & fumosi, quapropter necesse est caliditatẽ fieri, & remanere donec remota sit oppilatio.

Et scias quod cura tertianæ continuæ est cura tertianæ interpolatæ: sed est decliuior ad obseruationem dispositionum digestionis, & ad infrigidandum cum syrupo acetoso facto cum seminibus, vt semine citruli, & semine endiuiæ propie contritis: & post ipsum post duas horas datur in potu aqua hordei: et ad subtiliationem cibi, & ad administranda clysteria leuia in principio, & ad prouocationem: et oportet vt subtilient, et non sumant in potu de solutiuis in principio, neque approximent alicui eorum, nisi eis quæ sunt sicut syrupus violatus, et aqua fructuum: et non vtantur nisi clysteribus lenibus.

Cura tertianæ continuæ in quib' differt ab interpolata. In parte præsenti ponit curas tertianæ continuæ, & tertianæ interpolatæ: quia omnes intentiones quæ requiruntur in tertiana interpolata requiruntur in tertiana continua. Est tamen differẽtia in executione illarũ intentionũ in quinque. Primo, quia in tertiana cõtinua debemus magis obseruare digestionẽ .i. magis sollicite eligere exhibendo pluries digestiuum in æquali tempore, q̃ in interpolata, quia materia eius est ineptior euoni .cuius signũ, quia tempore periodi non expellitur extra venas, sicut in interpolata. Est itaq; ineptior ratione qualitatis, aut modi substantię: & est maior timor exhibere solutiuũ in ea materia non digesta, ne forte agitata, & non educta tendat ad membra nobilia. & etiam ne maior sequatur inflammatio, & tertio maior debilitas: hec ita non timemus in interpolata: propterea possumus exhibere solutiuum efficacius in interpolata, quàm in continua, non expectata digestione completa. Secunda est differentia: quia in continua oportet plus infrigidare cum syrupo acetoso facto cum seminibus frigidis, sicut semen citruli, anguriæ & similium, & semine endiuiæ, quod potest fieri lac huiusmodi semẽ exprimendo in syrupo acetoso: vel ponendo ipsa ad bulliendum secum: & postea colando. Et post hunc syrupum per duas horas dando in potu aquam hordei: & causa nota est cũ maior sit caliditas in continua, quàm in interpolata. Tertio oportet diætam magis subtiliare, quàm in interpolata, quia morbus est acutior. Quarto plus vrinam prouocare, tum quia materia continuæ magis continetur in venis, quàm materia interpolatæ: tum quia plus in continua est de aquositate, & serositate sanguinis per vrinam educenda: quare magis prouocationi vrinæ est intendendũ: & ista maior prouocatio fiat cum pluri vsu aquæ hordei subtilis, & expressione seminum communium frigidorũ. Quinto plus debemus intendere ad lenitionem ventris cum clysteribus lenientibus, & infrigidantibus: & etiam cum medicinis lenientibus sumptis ante exhibitionem pharmaci electiui in continua, quàm in interpolata. propterea dixit oportet vt subtilietur & subtiliter, & caure se gerant patientes tertianam continuã, & non sumant in potu de solutiuis in principio .s. exhibentibus: nec approximent alicui eorum nisi quæ sunt sicut syrupus acetosus, violatus, & aqua fructuum: & nõ vtantur nisi clysteribus lenibus, non autem acutis: & hæc omnia magis obseruanda sunt in continua, quàm in inter polata: & propter stypticitatem ventris, & maiorem timorem phrenesis. Et tu adde sextam differentiã: quia magis opus est phlebotomare in continua quàm in interpolata: cum in continua causa antecedẽs, & coniuncta contineatur intra venas: sed in interpolata sola causa antecedens: & quia in ea est maior timor raptus materiæ ad membra nobilia quàm in interpolata.

Sed contra quintam differentiã instatur q̃ citius debeamus vti solutiuis eligentibus: & etiã fortioribus in tertiana continua, quàm in interpolata: quia materia tertianæ continuæ frequentibus est furiosa, & maioris quantitatis, & est in membro nobiliori, & apta magis rapi ad membra nobilia, quàm materia tertianæ interpolatæ: ergo citius, & fortioribus solutiuis intendendũ est in ea, quàm in interpolata, añs & consequentia pñt patere ex suprascriptis. Ad hoc dicendũ hanc ratione concludere: quia cura coacta per quam exhibentur solutiua fortia ante digestionẽ materiæ frequentius est vtendum in continua, quàm in interpolata: sed illa quinta differentia veritatem habet in cura regulari.

Octo intentiones curatiuæ in tertiana. Ex dictis in hoc capitulo possumus elicere octo intentiones curatiuas. Prima est debitum regimen sex rerum declinans ad frigidum & humidũ: sed magis in continua quàm in interpolata, & sit magis tenuis & sit magis frigida & humida quã in interpolata: & sit magis tenuis in statu & ꝓprie hora crisis in qua regulariter non conceditur vinum, neq; carnes: neq; oua nisi in declinatione: & vinum tunc etiam sit in pauca quantitate pauciferum & bene limphatum: inspecta tamẽ ægri consuetudine. Secunda intentio est educatio materierũ communium contentarũ in stomacho: & in intestinis cũ clysterijs, aut medicinis lenientibus frigidis & humidis: que intentio magis sollicite exequenda est in cõtinua, quàm in interpolata. Tertia est phlegma, cuius maior necessitas est in continua quàm in interpolata. Quarta est digestio materiæ cum frigidis & humidis ingrossantibus: sed magis sint extinguentia in continua, quàm in interpolata: & in ambabus potest concedi potus aquæ frigidæ obseruatis conditionibus de quibus in capitulo generali: hæc tamen digestio magis sollicite obseruanda est in continua, quàm in interpolata. Quinta est euacuatio materiæ cholericæ cum euacuantibus ipsam eligẽtibus: quæ tñ sint mixta cum leniẽtibus, & magis lenientia.

tia, & minus fortia resoluentia conueniunt regulariter in cõtinua. Sexta est prouocatio vrinæ, & sudoris cũ frigidis & humidis potentia: actu calidis. maior tamen prouocatio urinæ ẽm plurimum est expediens in continua, & sudoris interpolata. Septima est virtutis confortatio necnon caliditatis superfluæ in membris remanentis alteratio. Octaua est correctio accidentium ẽm ipsorum exigentiam.

De cura tertianæ non puræ. Cap. XL.

RES in quibus diuersificatur cura tertianæ non puræ sunt res in quibus cõicant febres frigidæ de licentia secunda.

In hoc cap. ponit curam tertianæ non puræ. Et primo ponit differentiam inter curam puræ & non puræ ẽm ꝙ ordinat multos can. curatiuos: in quibus differt cura non puræ a cura puræ. In secunda parte summat curam non puræ. In tertia ꝓsequit curã tertianæ non puræ in speciali secunda ibi [Et oportet vt cõsideretur.] tertia ibi [Et cũ uideris.] pria in duas. primo ponit istam differentiã in gñali. secundo in speciali eã declarat. secunda ibi [Et fortasse cõcedit.] In prima parte dicit ꝙ res quibus diuersificat cura tertianę non puræ a cura tertianæ puræ sunt res quibus cõicant febres frigidæ inter se: & cum tertiana non pura de licentia secũda. i. quãtum ad indicationẽ secundã. Pro cuius textus difficilis declaratione, sciendum ꝙ ꝑ febres frigidas intelligit feb. pendentes ab humore frigido: sicut sunt phlegmaticæ, & melancholicæ. ꝑ tertianam non purã vt dictũ fuit superius intelligit tertianã pendentẽ a cholera non pura: siue sit cholera citrina, siue vitellina quæ fit ex cõmixtione choleræ cũ phlegmate: licet vitellina sit grossior citrina ꝑꝑ grossioris phlegmatis mixtionẽ tam in cholera uitellina, quã citrina. & hæ duæ dñr choleræ notæ & famosæ eo ꝙ magna quantitas reperit, & multotiẽs faciunt fe. siue sit cholera non pura genita ex cõmixtione choleræ cũ melancholia dicta minoris famæ: eo ꝙ ipsius minor reperiat quãtitas, & rarius faciat fe. siue sit cholera non pura ingrossata per ulteriorẽ adustionẽ: sicut cholera prassina, & zinaria. oẽs. n. hæ grossæ indigentes pro sui digõne subtilatiuis, & incidentibus. Sed ecõtra cholera pura a qua pẽdet tertiana pura indiget pro sui digõne ingrossantibus, & inuiscãtibus. Ex quibus infertur ꝙ humores frigidi phlegmatici, & melancholici, & choleræ non puræ cõueniũt adinuicẽ quantũ ad digestiua eũ in his ẽm plurimũ digestiua debent esse subtiliatiua & incisiua: & quantũ ad hanc differt a cholera pura cuius digõ ut patet ex ꝑcedẽti. c. ꝑficiẽda est cũ ingrossantibus, & inuiscantibus. Præmitteudũ scd̃o ꝙ Aui. hic sicut ẽt alibi ꝑ licentiã intelligit indicationẽ: ut. 14. tertii. c. de cura apostematũ calidorũ dixit: Et quære ex his. s. repletione, uirtute, & similibus: licentiã in phlebotomia. i. indicationẽ ꝑ quã sit licitũ phlebotomare. Est aũt licentia duplex, siue indicatio duplex: una prima & sumit a fe. & rõne huius intendimus infrigidare & humectare. Altera secunda, & sumitur a causa fe. & rõne eius intendimus dirigere, & euacuare: sed hoc intendit de digõne. Dicit ergo ꝙ res quibus cõueniũt adinuicẽ fe. frigidę: & etiã quibus cõueniũt cũ tertiana non pura de licentia secunda. i. quantũ ad indicationẽ secundã: rõne cuius digerimus eũ subtiliantibus: cũ pendeãt ab humoribus grossis: sunt res quibus differt cura tertianæ non puræ: quantũ ad intentionẽ secundã ut dictum est, indignemus subtiliantibus cum sit humor grossus: sed in cura tertianæ puræ indigemus ingrossantibus cum sit humor subtilis.

Et fortasse conceditur illud habentibus puram. s. ut non expectent plurimum declinationis: sed quandoque expectant digestionẽ: quoniã est prohibitũ in eis balneum. Balneum. n. facit descendere phlegma indigestũ propter illud quod effunditur ad locum putredinis: & permiscet humorem malum cum putrido, & resoluit subtile: & facit remanere spissum.

Hic in speciali ponit differentias inter curã tertianæ puræ & non puræ. Et diuiditur hec pars in sex partes ẽm ꝙ sex sunt differentiæ. secunda ibi [Et quidẽ cibatio.] Tertia ibi [Aut infrigidatio minor.] quarta ibi [Vt clysterizet.] quinta ibi [Et ut expectetur digõ.] sexta ibi [Et vt sint in aqua hordei.] In prima parte dicit ponens differentiã ex parte balnei: & fortasse. i. aliqñ. Vel possemus dicere ꝙ sit modus loquendi: conceditur illud habentibus tertianam purã. s. ut non expectent plurimum declinationis. i. digõnis significatæ per declinationem pro faciendo balneũ: & si qñ quãuis expectent digõnem manifestam: sed non tantã quantã expectant patientes tertianã non purã, cuius expectationis maioris in tertiana non pura cãs assignat tres. prima, quia balneũ facit descẽdere phlegma indigestum ad locum putredinis. ergo non conuenit. antecedens patet, quia balneũ aliqñ phlegma super caliditatem effundit ipsum ad locum putredinis. & patet consequentia: quia per talẽ effusionẽ augetur putredo: infestatur ẽt corpus magis. nam res mota est magis afflictiua seipsa quiescente. qñto de accidente. secunda quia balneũ ante digõnem hmõi: ꝑmiscet humorem malum putridũ cum non putrido: igitur est inconueniens. & patet antecedens: quia eleuat humores tãm putridos, quã non putridos. Et est differentia inter primã & secundam: quia stat humorem moueri ad locum putredinis in quo non est humor putridus, cui commisceatur. Sic etiam possumus imaginari humorem non putridum misceri putrido, dato ꝙ non in loco, seu minera putredinis. tertio probat conclusio sic: balneũ resoluit subtile, & dimittit grossum spissum. ergo &c. patet consequentia: quia talis dimissio est incõueniens. & patet antecedens: quia cum materia est indigesta non habet debitam permixtionem subtilis cum grosso. quapropter resoluetur subtilis apta resolutioni: & fiet grossa ineptissima digestioni & euacuationi. non autem sic fieret materia existente perfecte digesta, & debite permixta. Gentilis tamen & Marsilius præter hunc intellectum dant alium dicẽtes ꝙ in hoc textu possemus intelligere duas differentias inter curam tertianæ puræ, & non puræ, unam ex parte euacuationis & est prima. alteram ex parte balnei quibus non assentio. primo quia verba textus male possunt accommodari his duabus differentijs. secundo: quia differentiam hanc. s. sumptam ex parte expectationis digestionis euacuationem Aui. statim ponit inferius. non est autem bene conueniens vt idẽ bis replicet in tam parua distantia.

Et ꝙ cibatio omni die iterum: aut prope cibationem, est ex eis quæ illis nocent: immo oportet ut cibentur uno die, & alio die non. Et sit in cibis eorum quod abstergat, & calefaciat parum: & ut sit cibatio in principijs ægritudinis spissior, quã sit in principijs puræ: deinde gradatim perueniat ad subtiliationem fortem, sicut est subtiliatio tertianæ.

Hic ponit canonẽ in cibatione patiẽtium tertianam. d. primo ꝙ cibatio s. conueniens: & proprie cibatio. i. alicuius cibi oblatio: diminuti tamen a cõuenienti cibatione omni die est nociua; secundo dicit ꝙ immo oportet vt cibenẽ uno die: utputa in die quietis: alio die non. s. in die paroxysmi. tertio dicit ꝙ debet esse in cibis eorum aliquid quod abstergat, & calefaciat parum: sicut aliquid zuccari: aut radicis fœniculi, petroselini, hyssopi, & similium: quia materia eius est uiscosa grossa: quarto dicit quòd cibatio in pricipijs. s. uniuersalibus ægritudinis debet esse grossior quã in principijs puræ: deinde gradatim subtiliando perueniat subtiliationẽ fortẽ, s. in statu aut ꝑpe statũ: sicut est subtiliatio tertianæ puræ ĩ pricipio.

Sed dubitatur utrum patiens tertianã nõ purã debeat una die cibari. s. in die quietis. altera uero die omnino abstinere s. in die paroxysmi: sicut sonãt uerba Aui. non cõcedentis in die paroxysmi cibationem. & idem sentit Gal. in therapeutica ad Glauconem. d. ꝙ cibandus est præter diem.

In decisione huius dubii Gentilis & Marsi. tenet cibãdum esse sicut uerba Au. sonãt. s. una die sic, altera non: & cõsequẽter, & subtilius diętandum sit in die paroxysmi in tertiana nota, quã in tertiana pura: quãuis in die quietis, & ẽt absolute in ordine ad statum sit grossius diætandum in non pura: quia lõgior. Vnde conceduntur in ea pulli: sed in pura non: sed sola ptisana, & similia.

Sed contra. quia nõ uidetur uerisimile quòd febriens notabiliter cuius humidum continue ẽt dissoluitur: & spiritus paucificantur: possit alternis diebus abstinere a cibo omnino per. 24. horas: & maxime in hac fe. quæ quandoq; prolõgatur vsq; ad duos menses & supra. Præterea paroxysmo tertianæ non puræ durante a. 14. horis usq; ad 18. horas sicut durat ẽm plurimum, quòd prohibet sibi exhiberi ante paroxysmum ptisanã hordaceã per. 4. horas aut. 6. & similiter in fine paroxysmi eandem: aut panem lotum; & in aqua dissolutum, quẽ poterimus

terimus etiam dare in declinatione, si hora declinationis fuerit hora consueta. Nec valet si dicant ꝙ paroxysmus tertianæ non puræ durat aliquando. 24. horis aut supra. & non est conueniens in paroxysmo cibare primo, quia hoc raro accidit: nec pp casum raro euenientem debent facere canonem generalem in omnibus. Præterea etiam in hoc casu in declinatione paroxysmi cibari poterit saltē dando brodiū pulli zuccaratum: quod cum hoc ꝙ nutriet, forte etiā prouocat sudorem. Nec valet si dicant ꝙ cadente virtute esset cibus dādus: aliter non, quia non debemus expectare ꝙ cadat.

Ego itaq; pro mea parte credo aliquid esse exhibendum in die paroxysmi tertianæ non puræ: & ante paroxysmum, & post paroxysmum: aut saltem in declinatione eius: sed rē subtilem sicut ptisanam, aut panem lotum etiam in brodio pulli, & similia: præcipue tempore nostro in quo homines sunt assueti multo cibo. est.n. dandum aliquid consuetudini. prima aphorismorum. Sed uolendo tenere Auicē. & Gal. & uniformiter mētibus eorum loqui, oportet dicere ꝙ cibatio de qua hic loquitur est exhibitio ferculi, & pullæ satis grossę in notabili quantitate. sed proprie cibatio ut sonat uocabulū est exhibitio ferculi & carnium: sed in modica quantitate. ptisana vero & panis lotus sorbilis & similia: quæ ego concedo etiā bis in die non sunt cibatio, neq; proprie cibatio: hoc modo credo eorum dicta esse interpretanda: & sic nostro tempore diætandum esse.

Et ut sit infrigidatio minor.

In hac tertia parte ponit minorem infrigidationem cōuenire in tertiana non pura: quod intelligendum est tā in regimine medicinali, quàm in regimine cibi & potus.

Sed dubitatur. quia dictum hoc est de licentia prima: quæ debetur fe. & non de licentia secunda quæ debetur humori. Dicitur ꝙ etiā de licentia secūda quę debetur humori. nō.n. solum minus in tertiana non pura infrigidamus. quia fe. sit minor. sed etiam ne cholera nō pura amplius ingrossetur: & fiat ineptior euacuationi.

Et ut clysterizetur in principio clysteribus acutioribus.

Hæc est quarta differentia per quam medici debent clysterizare ī principijs uniuersalibus, clysteribus acutioribus: quā patientes tertianam non puram propter maiorem multitudinem, grossitiem, & viscositatem materiæ in partibus stomachi, & intestinorum in quibus est minera illorum phlegmatum, quæ cholēræ admiscentur, imponēdo blitem minorē, cartamum, mercurialem: turbit: furfures: & similia in decoctione pro clysteribus. Item ponendo in eisdem mel, aut mel violatum, hierampicram, & similia.

Et ut expectetur digestio in solutione uentris eorum plus.

Quinta differentia per quam præcipitur ꝙ maiorem digōnē debemus expectare in tertiana nō pura pro dādo pharmacum electiuum choleræ non puræ quàm in tertiana pura pro dando pharmacum electiuum choleræ puræ. cuius cañ. ratio est quia cholera non pura propter suam grossitiem, & uiscositatem est ineptior euacuationi quàm cho. pura ut declaratū fuit satis superius.

Contra quem canonem instatur: quia communiter operātes faciunt contrarium frequenter satis a principio euacuantes non expectata ualde manifesta digestione in tertiana nota: & econtra ualde manifestam, immo completam digestionem in tertiana pura expectantes.

Secundo Auicē. concedit in principio non puræ clysteria acuta, & non in principio puræ. Tertio in fine huius capituli componit solutiuum cuius paucum euacuat parum de malo: quare debes intelligere in tertiana esse euacuandum paulatine, ante digestionem completam.

Quarto in cura phlegmaticæ satis ab initio euacuat cum turbit. ergo sic faciendum est in tertiana nō pura propter admixtionem phlegmatis cū cholera ratione cuius generatur cholera non pura. In oppositum est Auicen. in parte præsenti. & ratio eius dicta est supra.

Pro solutione huius dubij præmittendum est primo quòd duplex est cura: regularis, & coacta. quid sit vtraq; istarum ex sæpe dictis manifestum est. Hoc præmisso sit hæc prima cōclusio. coacte frequentius est euacuandum in tertiana non pura, quàm in pura ante completam digestionē. probatur, quia in pura aliquando coacte euacuandum est ante completā digōnem pp furiositatē materiæ: sed in non pura euacuandum est ante digōnem cōpletam pp multitudinem materiæ cogentē euacuare. rarissime āt in pura contingit esse furiositatē materię cogentē euacuare. igitur conclusio vera. tenet cōsequētia: & maior quo ad utrāq; partem est manifesta. minor uero probatur: quia raro reperiūtur materiæ furiosæ. secūda aphorismorum. commento duodecimo. Et multoties in tertiana non pura reperitur materia peccans superflua multitudine: cum de mente auctorū frequenter sit morbus repletionis sicut in phlegmatica. hoc ēt quotidiana experientia declarat. Secunda conclusio. citius ab initio cæteris paribus cogimur euacuare in tertiana pura pendente a materia furiosa nulla expectata digestione, quàm in tertiana non pura pendente a materia multa. probatur, cum uelocius & maius immineat periculū pp materiā furiosam, quā pp materiam multam: ppea medici materia furiosa statim ab initio euacuant, ēt eradicatiue si possunt. Et ita præcipit Auic. in. c. de curationibus uniuersalibus fe. pu. sed in tertiana non pura phlegmatica, & similibus antequā minorent, expectant aliquā digōnem saltem occultam: quæ non excludit principium ab augmento: & ita paulatim procedunt dirigendo, & euacuando: vt patebit de intentione. Auic. in hoc cap. & in. c. de phlegmatica. Tertia conclusio. regulariter & ꝟm plurimum est longiori tpe, & maior expectanda digō in tertiana non pura, quā in pura. probatur, quia cholera non pura ꝟm plurimum est ineptior digōni, quàm cholera pura. quare longius tp̄s exigit pro sui digōne. Præterea. dato ꝙ in genere suo haberet æqualem gradū digestionis cum cholera pura: cum pp grossitiem, & uiscositatem suam difficilius sit apta a suo loco remoueri, & penetrare per meatus angustos: ideo exigit in genere suo maiorē digestionem, quàm cholera pura, ut sit apte educibilis. & hæc conclusio est de mente Auic. in præsenti parte.

Et ut sint in aqua hordei eorum uirtutes digestiuæ & resolutiuæ: sicut est illud quod diximus in eo, in cuius stomacho acetat aqua hordei: immo fortiores quàm in illo. Fortasse.n. necesse est ut decoquantur in ea hyssopus, & origanum, & calamenthum, & spica secundum completionem: & sicla iuuatiua est eis; & permixtio aquæ ciceris cum aqua hordei: & in fine eius cicer est iuuatiuum eis.

In parte præsenti ponit sextam differentiam. d. ꝙ in aqua hordei patientium tertianam non puram debent esse uirtutes digestiuæ, & resolutiuæ. i. subtiliatiuæ. s. illud quod ponit in eo: in cuius stomacho acetat aqua hordei: immo fortiores quā in illo. fortasse.n. necesse est ut decoquātur in aqua hordei eorū hyssopus, cali. in tertio & sic. origanum ēt & calamēthum spēs pulegii calidi & sicci in secundo, & spica calida & sicca in primo ꝟm complexionē. i. diuersitatē cōplexionis corporum patientiū, & choleræ non puræ. cholera.n. magis calida: sicut cholera citrina exigit minus calidā quā cholera uitellina. & silr corpora magis calida exigunt minus calida. & sicla. i. blitum minus est iuuatiua eis pp plures partes calidas repertas in blite minore, quàm maiore: quapropter magis subtiliat, & abstergit quàm blitum maius: & in fine eius. s. tertianæ cicer. s. aqua ciceris rubei, vel nigri iuuat in eis: non āt in principio: quia nimis prouocat & aperit. & per cicer etiā possumus intelligere ipsum uia cibi exhibitū in substantia. p̄stantius tamen est kisch eius: quia facilioris digestionis. Nōtandum primo ꝙ in. c. de aqua hordei docuit Auic. ponere radices apij ad prohibendū eius acetositatem in stomacho. & illis non sufficientibus docuit ponere parū piperis. hic autem Aui. non ponit hæc calida ad prohibendū acetosationē aquæ hordei sed ad subtiliandum materiam tertianæ non puræ. Et quamuis dicat hic ꝙ debent poni in ea fortiores quàm positę sunt ad prohibendum acetosationem, non intelligitur intensiue: sed quo ad multitudinem formæ. non.n. posset aliquid cōueniens intensiue calidius quàm sit piper calidum in quarto, quæ ibi ponitur.

Et oportet ut consideretur propinquitas non puræ ad purā, & elongatio eius ab ea: & secundum illud diuersificetur inter curam eius, & curam puræ: quod si fuerit ualde propinqua puræ: tunc diuersifica inter eas diuersificatione parua.

In

In parte præſenti generalizat differentiam inter curã tertianæ puræ, & non puræ.d.ꝙ ſm longinquitatem non puræ a pura debeat inter eas cura diuerſificari. ipſa autem parum diſtante debet cura parum diuerſificari. & hæc diuerſificatio intelligitur in ſex conditionibus ſupraſcriptis. Sed ut in hac ultima exemplificetur quãdo parum diuerſificabitur, ponemus ad bulliendum cum aqua hordei radices endiuiæ. & ſi multũ, radices apij.

Et cum uideris urinas eorum groſſas: tunc phlebotoma: & cum phlebotomaueris, non indigebis clyſteri.

Hic ponit in ſpeciali curam tertianæ non puræ. & primo per euacuationem. ſecundo per digeſtionem. tertio ponitur deſcriptio quarundam medicinarum & cañ. quorũdam in eis. ſecunda ibi [Adiuuantia autem.] tertia ibi [Et de euacuationibus bonis.] Prima in quatuor, ſicut quatuor ponit cañ. in quatuor euacuationibus: quorũ primus eſt de phlebotomia: & eſt ꝙ cũ videris vrinas groſſas: & tu ſupple ſubrubeas ſignificantes choleram eſſe admixtam cũ ſanguine phlebotoma: & cũ phlebotomaueris nõ indigebis clyſteri.ſ. acuto ſaltẽ eadem die. Pro quo ſciendum quod duplex eſt clyſtere, quoddã acutum: & non eſt ſolum ad mundificandũ inteſtina: ſed attrahendum materias a longinquis. quoddam eſt lenitiuum: & eſt ad educendum materias quæ in inteſtinis continentur. Nunc ad propoſitum clyſtere lenitiuum poſſet eadem die pmitti phlebotomiæ virtute non exñte multum debili. nam ſi eſſet multum debilis melius eſt ꝙ præcedenti veſpere præmittatur: ſed clyſtere acutum regulariter non debet fieri eadem die in qua fit phlebotomia.

Et ſcias ꝙ non eſt res magis iuuans eos, quàm uomitus poſt cibum.

Hic eſt ſecundus canon in quo dicit rem non eſſe magis iuuantem eos quàm vomitus poſt cibum. Cui canoni cõcordat. Gal. in therapeutica ad Glauconẽ. & Raſis decimoſeptimo continentis. Cuius ratio eſt: quia vomitu vtraque materia.ſ. cholera, & phlegma apte euacuat. fit.n. hæc fe. & duplex tertiana non pura & hemitritæus: hominibus multiplicantibus phlegma per indigeſtionem ſtomachi, & calidis ſm hepar: & ſupercalefactis malis motibus in quibus vomitus huiuſmodi euacuat materias: quia facilior. plurimorum.n. expulſio eſt leuior ea, quæ paucorum vt dicit. Fiat autẽm hic vomitus ſumendo poſt cibum.℥.iii. oxymellis cum.℥.iii. aquæ tepidæ: & ſi opus ſit addatur aliquid fortius: vtputa.℥.i. ſucci raphani: aut ſimile, & adiuuetur cum iterata impoſitione digiti: aut pennæ in ore.

Sed vtrum hic vomitus debeat fieri natura non inuitante eſt dubium, cũ ſuperius in capitulo generali prohibeatur natura non inuitante. Ex alia parte hic, & in multis locis plurimum laudatur: & eſt aptiſsimus ad euacuationem hmõi materierum. Credo ipſum eſſe prouocandũ etiã natura non inuitãte obſeruatis duabus cõditionibus. prima quod facile vomãt. ſecunda quod frequenter conſueuerint purgare ſuperflua ſua per vomitum. Sed natura inuitante adiuuandus eſt quandocunque natura tentauerit, niſi aliqua cã fortis obſtet: ſicut timor fracturæ venæ frangi conſuetæ, & ſimiles, aut quia difficulter vomant.

Et de ſolutiuis in principiis eius quæ ſunt propinquiora æqualitati eſt aqua algeleniabim decocti, & ſyrupus acetoſus: & fortaſſe ponemus in ea caſ. fi. & fortius illo eſt, vt ponas in eam virtutem turbit.

In parte præſenti deſcribit quędam ſolutiua.d. quod de ſolutiuis quæ conceduntur in principiis tertianæ non puræ propinquis lenitati, id eſt lenibus non exoluentibus ſunt aqua ſcilicet infuſionis algeleniabim, id eſt, conditi de roſis, ſiue ſit zuccarum roſ. ſiue mel roſ. & debet eſſe ex roſis recentibus decocti.i. ſufficienter ingroſſati per decoctionem. propterea magis intelligit de melle roſ. quod decoquitur. poſſemus ẽt iuleb roſ. ex roſ. recentibus vti: quod etiam decoquitur. Doſis autem ſit.iii. vnc. cum tanta aqua vt apte poſsit bibi. Syrupus acetoſus ſolus: aut cum his mixtus tantæ quantitatis vt poſsit aliqualiter lenire, & fortaſſe ponemus in ea.ſ. aqua mixta cum ſupraſcriptis caſsiam tantæ quantitatis vt poſsit lenire ſi fortiori ſit opus: & poſſumus caſsiam, & virtutem turbit miſcere cum aqua ſupraſcripta in doſi conuenienti: aut tantum vnum ex eis. Ecce ꝙ hic concedit turbit in principio quod maxime concedendum eſt cum ſint aliqua ſigna digeſtionis occultæ: quæ non excludunt principium: vt eſt apud Gal. primo de criſi. ſeptimo capitulo. Halyabas tamẽ non concedit ſolutiuum electiuum in principio huius fe. niſi materia ſit tumultuoſa: ſed tu intellige p tumultuoſam largo modo: & de his ſupra dictum eſt quantum eſt opportunum.

Et clyſteria in principio ſunt magis dilecta quàm ſolutiua alia: & ſunt clyſteria in quibus eſt virtus alhaſcech & chamæmillæ, & ſiclæ, & carthami, & violarum, & ſebeſten, & ficus, & odor turbit: & ex eis eſt caſ. fiſt. & oleum ſiſaminũ, & baurach: & fortaſſe indigetur vno iſtorum ſecundum elongationem ſebris a pura.

Affirmat clyſteria ẽt magis Aui. dilecta quã ſolutiua aliã.ſ. in principio. qui canon ſuperius declaratus fuit in capitulo generali. & deſcribens ea innuit nobis duplex clyſtere. vnum leue in quo non ponũtur electiue aliqua euacuantia, nec multum ſtimulantia: aliud acutum in quo ponuntur turbit, cartamum: & de ſale notabiliter.

Deſcriptio primi. ℞. chamęmillę, ſiclæ, violarum an. M.i. ficuum ſiccarum numero vi. ſebeſten numero.xx. poſt debitã inciſionem & contuſionem bulliant in iiii. lib. aquæ ad conſumptionem medietatis & colentur: cuius decoctionis colatæ accipiatur vnc. xx. olei ſiſamini.℥.iii. ſal.ʒ.ii. miſce. violæ tamen in fine ponantur ad coquendum. Deſcriptio acuti. ℞. alhaſcech.i. tribuli, cartami ana. vnc.ii. turbit. vnc.v. ſiclæ minoris. M.ii. bulliat in quatuor lib. aquæ ad conſumptionẽ medietatis: & colentur bene exprimendo: de qua decoctione accipiantur. vnc.xviii. olei ſiſamini. vnc.iii. ſalis.ʒ.v. & vtriſque potes addere caſsiam. Poſſemus etiam huiuſmodi fortificare addendo hierampicram, benedictam, hieram logodii, & ſimilia ſm exigentiam. His ergo vtere in febre leui. aut parum diſtante a pura: acuto in multum diſtante.

Adiuuantia autem ad digeſtionem ſunt ſicut ſyrupus acetoſus permixtus cum aliquantulo de algeleniabim: aut ſyrupus acetoſus de radicibus. Et poſt ſeptimum ſicut decoctio abſinthij. eſt.n. iuuatiua, ſubtiliatiua materiei, & confortatiua ſtomachi: & ſimiliter aqua fœniculi, & aqua apij cum ſyrupo acetoſo: & ſi pertranſit decimumquartum: tunc non malum eſt dare in potu trochiſcos roſatos minores.

Recip. ſyrupi acetoſi ſimplicis. vnc.i. mellis roſ. co.℥.v. miſce cum aqua endiuiæ: & aqua zucca. Item conuenit ſyrupus acetoſus de radicibus procedente magis digeſtione, & præmiſſa euacuatione. Item decoctio abſinthii poſt ſeptimum: & poſt manifeſtam digeſtionem iuuat ſubtiliando materiam, & confortando ſtomachum, ante digeſtionem nocet vt inferius in hemitritæo. & ſimiliter poſt digeſtionem: & aliquam minorationem conuenit apii, & fœniculi aqua, & huiuſmodi aperientia. & poſſunt miſceri cum ſyrupo acetoſo. & ſi pertrãſit decimumquartum non eſt malum addere trochiſcos roſ. minores.i. breuis deſcriptionis qui conueniunt: tunc confortando quadam ſtypticitate, quorum adminiſtratio non eſt cõueniens niſi poſt digeſtionem, & minorationem.

Si autem ægritudo prolongatur non inueniemus exeuſationem, quin demus ea quæ ſunt ſicut trochiſci de eupatorio, & decoctio eius, & calefactio partium hypochondriorum eſt huius generis: & emplaſtratio mirach eorũ iterum cum eis, quæ digerunt, & maturant, & mollificant tenſionem cum venerit illic. Cum ergo ſciueris quòd digeſtio iam aduenit: tũc euacua, & prouoca, & non cures.

Hic oſtendit quid faciendum ſit cum huiuſmodi tertianæ prolongantur multum.ſ. ad duos menſes ſupra: quia tales malignant membra nutritiua, ea oppilando, debilitando, & multiplicando in eis ſuperfluitates iam forte errante digeſtiua hepatis. vnde eſt timor de hydropiſi. dicit.n. in hoc canone vtendum eſſe trochiſcis de eupatorio, & decoctione eius: & debemus etiam calefacere partes hypochondriorum: & emplaſtrare myrach cum his quæ digerunt.ſ. ad benignum reducendo id quod poteſt reduci, & maturãt diſponendo ad euacuationem.

euationem,& mollificant tensionem myrach, si fuerit, resoluendo quæ in eis de humoribus & ventositatibus continentur. dabimus ergo trochiscos de eupatorio distemperatos cũ syrupo suo aut forte reformatis in pilulis: ne forte distemperati cum syrupo sint nimis abominabiles: aut forte faciemus decoctionem supplentem vicem trochisci ex eupatorio, scolopendria, cuscutha, tamarisco & similibus. Syrupus autem mirabilis in his casibus est syrupus acetosus diarhodon descriptione Mesue quem potes distemperare cum aqua absinthij, & eupatorij. Calefactio autẽ de qua supra, fiat cum oleo de absinthio, de spica, fomentando. S. partem læsam cum filtro in his infuso, quam potest sequi vnctio ex eisdem miscendo secum aliquid absinthij, spicæ, squinanthi, calamenti, & similiũ: addendo ceram & parum aceti ad penetrandum. Et de præstantibus est succus eupatorij cum quo potest fieri vnctio & fomentatio: aut singulariter, aut cum suprascriptis miscẽdo. Tua autem interest huiusmodi diuersificare, & secundũ feb. exigentiã: & secundum membra nobilia læsa. s. hepar, aut splenem, aut stomachum: aut plura simul. Cum ergo sciueris φ digestio iam, s. perfecta euenit: tunc euacua. s. pharmaco exoluente, & prouoca vrinam fortioribus prouocatiuis: & non cures tantum. s. de alteratione, aut digestione quantum de euacuatione. Aliter, & non cures, i. non dubitanter euacues soluendo: sicut forte fecisti ante perfectam digestionem. nã perfecta digestione huiusmodi conceduntur securius: quia ex parte digestionis non potest sequi nocumentum.

Et de euacuationibus bonis eis est vt sumantur hieræ picræ drach. v. succi lactucæ, et eupatorij ana. ʒ. iij. sem. apij, myrabolanorũ citrinorum, chebulorum ana. ʒ. v. turbit. drach. vij. fiant pilulæ ex eis cum aqua apij, & sit dosis eius. drach. ij.

Hic ponit primo quasdam medicinas solutiuas. secundo ponit can. & secundum illius sententiam ponit quasdam alias medicinas. ibi secunda §Et fortasse est necessaria.§ In prima parte ponit duas medicinas: quarum prima est ista. ℞. hieræ picræ. s. cõmunis quæ hiera simplex appellatur: & fit ex octo rebus: & dicitur hiera quasi sacra, & picra amara: quam ponit Auicen. quinto canone, & Gal. septimo therapeuticæ: & manifestum est quòd hæ pilulæ sunt magis solutiuæ flegmatis quàm choleræ, & reliqua quæ dicit nota sunt.

Et de illis est decoctio bona inuentione nostra. Recip. eupatorij, absinthij, myrabolanorum chebulorum ana. drach. v. seminis melonis, seminis cucumeris, & citruli, seminis apij, polypodij, sucaha, bedeoard omnium ana. drach. x. turbit. drac. i. cassiæ fistulæ. drach. vi. passularum enucleatarum. drach. xx. ficuum. x. numero: sebesten numero. xxx. geleniabin facti cum rosis persicis pondus. drach. xv. decoquantur. omnia secundum descriptionem huius. Et sumatur de ea cadus magnus in qua posità sit siliqua vna scamoneæ.

Hic ponit secundum solutiuum: & est decoctio quæ vt existimo debet hoc modo fieri. debemus accipere omnia quæ ponuntur in hac recepta præter cassiam, & geleniabin, & cõterere conterenda grosso modo: & incidere incidenda, & bullire in sex lib. aquæ vsque ad consumptionem medietatis, aut duarum partium: & si vis quod fortius soluat: & coletur bene exprimendo: cum qua colatura, vel decoctione colata misceatur cassiæ tractæ. ʒ. vj. geleniabin de rosis persicis. i. regio nis illius. ʒ. xv. misce: de qua decoctione exhibeatur pro dosi vna cadus magnus & est pondus. iij. vnc. in quo cado ponatur vna siliqua scamoneæ: & est pondus quatuor gra. hordei. Sucaha est spina arabica. Beloard est spina alba: & sunt similis virtutis. Hic nõ insto in verificatione huiusmodi receptarũ: nimis enim esset prolixum. Modus autem verificãdi eos, faciliter elici posset ex quæstione mea de cõpositione medicinarũ.

Et fortasse necessaria est medicina fortis vno modo: debilis alio modo: eius vero fortitudo est secundum hoc quòd ipsa euacuat humorem viscosum: sed ipsius debilitas est secundum hoc, quòd ipsa non euacuat plurimum vice vna: immo possibile est vt fiat gradatio in ea, quare euacuat humorem cuius euacuatio non est necessaria multis vicibus, vt non destruat virtutem.

Hic Auicen. ponit canonem, & continet tres partes. primo ponit cañ. & ipsum declarat. secundo ponit vtilitatem & conditiones medicinæ solutiuæ secundum dictum canonem. tertio describit illas medicinas. secunda ibi §Et hæc est medicina quæ potest subtiliare.§ tertia ibi §Huiusmodi quidem medicina.§ In prima parte dicit. fortasse idest aliquãdo fore necessarium fortem medicinam vno modo: & alio modo debilem: fortem quidem euacuantem humorem viscosum, qui resistit euacuationi. debilem vero, quia non vice vna plurimum euacuantem, quæ medicina est gradatim: & in pluribus vicibus exhibenda & non vnica exhibitione: sed in pluribus totus humor superfluus educatur, & non detrahatur virtus.

Pimo notandum merito dictum fuisse fortasse siue aliquãdo: quia ista medicina non conuenit, nisi quando tertiana nõ pura multum elongatur a pura propter multi & viscosi flegmatis admixtionem cum cholera: sicut est in tertiana nõ pura pendẽte a cholera vitellina valde grossa: & maxime quando adest virtutis debilitas non tolerantis in paruo tempore fortem euacuationem. Secundo notandum quòd licet duo humores æquales habeant gradum digestionis in latitudine conuenientem suæ speciei, stat vnum esse altero euacuationi impetratorem, sicut cholera vitellina naturali. choleræ comparata, & melancholia flegmati comparata: vnde oportet minus paratum paulatine & gradatim magis euacuari, eo qui magis paratus est. Ex quibus infertur cæteris paribus melancholiam magis gradatim esse euacuandam quàm flegma: & flegma quàm choleram notham: & cholerã notham quàm choleram naturalem. Et nota in ista euacuatione humorum grossorum tardã euacuationem solutiui esse meliorem quàm festinam eius operationem. impetuosa nanque, & velox solutio educit partes subtiles, grossis remanentibus.

Et hæc medicina est quæ potest subtiliare, & aggregare, & soluat parum eius, & soluat plurimum eius ex malo: sed parum parum ex malo: & plurimum plurimum ex malo.

Nunc facit quod dictum est. & primo præmittit conditiones medicinæ dictæ. secundo infert implicite formam exhibitionis medicinæ dictæ. secunda ibi §De decoctionibus parum.§ In prima parte dicit quòd hæc medicina potest subtiliare, & aggregare: ita quòd modicum eius euacuabit, & plurimum eius euacuabit: sed parum eius parum euacuabit de humore malo: plurimum vero eius plurimum euacuabit de humore malo. prima autem pars sic est intelligenda. hæc medicina potest subtiliare idest minorare: & subtilem idest humorem minorem quando scilicet datur in parua quantitate. & aggregare: quia coniunctim multum de humore euacuare quando scilicet datur in magna quantitate: & cõsonat hęc expositio textui sequenti. quòd parum parum soluit: & plurimum plurimum. secundo potest exponi quòd hæc potest subtiliare scilicet humorem quãdo scilicet in ea ponerentur aliqua subtiliantia. & aggregare, quia stypticando vnire, & vniendo confortare: quãdo scilicet ponerentur in ea aliqua styptica: nec mirandum huiusmodi effectus a medicina composita posse produci. Notandum tamen quòd sit notum sit parum medicinæ parum soluere: & multum multum: determinate tamen sunt doses medicinarum compositarum secundũ virtutes simplicium ingredientium medicinas compositas solutiuas, quorum ingredientium virtutes a Mesue, & reliquis perquirendæ sunt.

De decoctionibus vero parum fortàsse non facit aliquid.

Hic Auicen. implicite tangit modum, & formam compositionis & huiusmodi exhibitionis melancholię compositę. d. quòd forsan modicum ex decoctionibus non facit aliquam operationem. Ex quo infertur quòd cum quærimus euacuationem humoris paruam, vel magnam non erit exhibenda medicina in forma decoctionis, sed secundum substantiam: vt pura in forma pilularum, aut electuarij: ita vt detur substantia medicinæ & non solum forma, aut virtus. Aliter ad soluendum etiam parum oportet dare quantitatem magnam quam stomachus forte abominaretur: & hoc maxime verificatur in humoribus grossis & viscosis difficilis solutionis: & in his quorum venter non facile obedit medicinis solutiuis.

Et huius quidem medicinæ est vt sumatur turbit quantitas drach. s. & plus secundum necessitatem: & scamonea prope altusugi.i. aut supra id: et conficiatur cũ geleniabin prædicto, & bibatur. Aut sumatur de agare, & scamonea secundum hanc compositionem & conficiatur cũ geleniabin prædicto, & bibatur: aut ponatur in succo rosarum recentium, cuius quantitas sit. vnc.i. et bibatur: aut in syrupo ros. et bibatur.

Auicen. describit illas medicinas: & continet tres partes secundum numerum trium medicinarum. quarum prima est. ℞. turbit. drach. s. scamoneæ altusugi vnum. aut parum plus: & est altusugi pondus trium gra. hordei. Debemus autem de turbit ponere plus, & minus de scamonea quando tertiana non pura multum distat a pura. Econtra vero quando parum distat & misceatur cum geleniabin: & est vna dosis. Secunda medicina. ℞. agarici, scamoneæ secundum hanc proportionem. i. proportionem horum duorum inter se. & acuetur de flegmate & cholera secundum exigentiam cholerae non puræ. poterimus ergo accipere agarici. ℈. ij. scamoneæ altusugi vnum aut circa: & similiter misceantur cum geleniabin, & bibantur. Aut tertio huiusmodi permisceantur cum succo rosæ recentis cuius quantitas sit vnc. j. aut cum syrupo rosato & bibatur: & hæc vltima commixtio magis valet in tertiana non pura parum distante a pura propter succũ rosa. aut syrupum rosa. magis infrigidantem & choleram euacuantem. Sed hæc nota quòd in tertiana nõ pura cholera & flegma ex quibus facta est cholera citrina aut vitellina sunt redactæ ad vnam formam: ideo bonum est vt hæ medicinæ solutiuæ, in quarum compositionem ingreditur turbit, scamonea & similia: sint fermentatæ: & per fermentationem reda ctæ ad vnam formam & ad vnam proprietatem electiue euacuantem choleram & flegma. In hemitritæo vero cuius cholera & flegma non sunt redactæ ad vnam formam, melius est vt non fiant fermentatæ: vt scamonea euacuet choleram: turbit flegmam: & de hac materia dictum est quantum opportunum est in quæstione mea de compositione medicinarum in fine. In tertiana non pura prius quam ponantur intentiones iuxta Auicẽ. consideretur propinquitas puræ ad non purã & eius elongatio secundũ pluris, aut paucioris: grossioris aut minus grossi flegmatis admixtionem cum cholera: & secundum hoc cura diuersificetur tam ex parte sex rerum non naturalium, quàm in regimine medicinali.

In cura tertianæ non puræ nouem intentiones. Cura itaque tertianę non purę exigit nouem intentiones. Prima est debitum regimen sex rerum: quod minus debet ad frigidum & humidũ declinare quàm in tertiana pura: & tanto minus quanto est magis distans a pura: & tanto cibus & potus debet esse magis abstersiui, incisiui, & subtiliatiui, quãto magis distat a pura: & diæta debet esse grossior in non pura, quàm in pura: ita vt a principio comedantur pulli satis grossi: & quanto magis procedit versus statum diæta subtilietur: & in die paroxysmi non conceditur cibatio: & in cibis eorum sit aliquid quod abstergat, subtiliet, & incidat, & calefaciat parum sicut passulæ, zuccarum: aut sint decoctæ radices apij & fœniculi. Secunda intentio est lenitio complenda tam clysteribus, quàm medicinis sumptis per os, quæ debent esse efficaciora, & magis abstergentia quàm in tertiana pura. Tertia intentio est flebotomia cuius secundum plurimum est maior necessitas quàm in tertiana pura: quia e mor bus magis replecionalis. Quarta intentio est digestio complenda a principio cum mious abstersiuis, subtiliatiuis, & incisiuis, ac aperitiuis: postea gradatim huiusmodi aperiantur sicut a principio syrupus acetosus simplex cum melle rosato. postea syrupus acetosus duarum radicum: postea radicum. v. & in aquis a principio aqua endiuiæ: postea aqua ca. ve. & absinthij: postea aqua fœniculi & apij.

Quinta est euacuatio cum solutiuis sæpe reiterãda vt paulatim materia digeratur, & paulatim euacuetur: & vbi non multum distet a pura aloes locus obtinet principatum. Sed vbi multum distet per multam flegmatis mixtionem cũ aloe misceatur parum turbit, vel agarici cum suis correctiuis, & dentur pilulæ elephanginæ, pilulæ stomaticæ & similes. & si fortioribus opus esset, dentur pilulæ aggregatiuæ: aut diaphinicõ. in parua dosi: aut solutiua posita in textu. & hic est opus medicinæ forti debili iuxta textum. Esto tamen memor vt in hac, & in omnibus febribus & alijs ægritudinibus diuturnis: & inter vnam euacuationem & aliam tempus interponatur in quo ab omni re medicinali desistendum est. ne natura terreatur & fastidiatur a continuo vsu medicinarum: & etiam ipsa posset facere crisim si expedierit. omnium enim natura operatrix: medicus vero minister &c. Sexta est prouocatio vrinæ & sudoris cum fortioribus & calidioribus q̃ in tertiana pura in quibus gradatim augmento procedendũ est, propterea fricationes in ea optimæ sunt.

Septima est vomitus prouocatio & maxime post cibum si natura ipsum tentauerit. est enim valde conueniens ad euacuationem flegmatis cuius plurimum in stomacho congeritur, & choleræ quæ a chisti ad stomachum mediante meatu ad ipsum terminato deriuatur. Octaua est confortatio stomachi & hepatis: & eorũ dyscrasiæ alteratio: maxime quando prolongatur. est enim timor de hydrope. Nona est accidentium correctio. Si vero tertiana non pura penderet a cholera minoris famæ vtrunque regimen debet esse magis humectatiuum: & intendendum est cum his quæ choleram, & melancholiam respiciunt.

De feb. causon: & est illa quæ nominatur faricos. Cap. XLI.

Causon est secundũ duos modos. aut enim causon est cholerica: et est causa in ea multitudo putredinis: aut intra venas corporis totius: aut in venis quæ sequũtur partes cordis ꝓprie, aut in venis partiũ oris stomachi, aut in hepate.

Auicena in parte præcedẽti determinauit de tertiana interpolata, & continua proportionali: in præsenti parte determinat de causone dicta a caumate idem sonante quod incendium latine. dicitur autem faricos quasi feb. incensiua. Diuiditur hoc capitulum in partes tres. In prima ponit species & quædam alia. In secunda ponit signa. In tertia curam. secunda ibi §Signa eius.§ tertia ibi §Et cura tertianæ.§ prima in quinque. In prima ponit species eius sm causas eius. In secunda comparat causonem tertianæ ponens durationem. In tertia ponit quæ corpora sunt paratiora ad incurrendum causonem: & magis lædi ab ea & minus. In quarta ponit dictum Hippo. In quinta mons terminationis. secunda ibi §Et quoniam causon.§ tertia ibi §Et senibus quidem.§ quarta ibi §Et Hippoc. quidem dixit.§ quinta ibi §Et plurimum.§ prima in duas. In prima declarat causonem cholericam: & est vera. In secunda declarat causonem flegmaticam & est non vera. secunda ibi §Aut flegmatica.§ In prima dicit quòd causon est duplex. quædam cholerica & est eius causa multitudo putredinis choleræ: aut intra venas totius corporis. s. magnas & paruas: aut in venis quę sequuntur partes cordis ꝓprie idest quæ sunt in substantia propria cordis: aut in venis partium oris stomachi, aut in hepate: aut in venis hepatis.

Aut phlegmatica, & fit ex phlegmate salso putrefacto in venis quæ sequuntur partes cordis: sicut dixit Hippocrat. in epidemia, & non fit phlegma salsum sicut sciuisti, nisi ex aquositate phlegmatis cum cholera acuta. Est ergo cholera quæ putrefit, aquositas permixta aquositati plurimæ.

Hic declarat causonem flegmaticam quæ fit a flegmate salso iam putrefacto in venis quæ sequuntur partes cordis, siue in venis membrorum cordi proximorum: sicut oris stomachi, hepatis. & pulmonis: sicut dixit Hipp. in epidemijs. secundo dicit quòd non fit flegma salsum sicut sciuisti. prima primi capit. de humoribus: nisi ex mixtione flegmatis aquosi cum cholera acuta. tertio infert quòd cholera quæ putrefit est aquositas permixta aquositati plurimæ.

Et quoniam causon vehementiora habet accidentia quàm tertiana, oportet vt sit breuioris spatij quàm ipsa.

In hac secunda parte comparat causonem tertianæ. d. quia causon est sæuiorum accidentium quàm tertiana oportet vt sit breuioris spatij quàm ipsa, natura non potente diu fortem morbum tolerare. quinta aphorismorum aphorismo septimo. Quicunque a tetano apprehenduntur.

Contra. sequitur causonem esse breuiorem ephemera cum habeat sæuiora accidentia quàm ephemera. consequens est falsum. Præterea reperitur tertiana vnius paroxysmi quæ est bre-

est breuior causone. Respondetur rationem Auic. non e oncludere nisi ponantur cætera paria præter comparata: & quę ad comparationem seqnuntur. & hæc fuit intentio eius hic comparantis tertianam causoni.

Et senibus quidem parum accidunt febres causones, & cũ accidunt eis pereunt: quoniam nõ fiunt in eis nisi a causa valde forti. Amplius corum virtutes sunt debiles. in iuuenibus vero & pueris plurimum accidunt: & est in infantibus leuior propter humiditatem eorum: & quandoque est in eis cũ profundatione somni propter eleuationem vaporũ ad caput.

Dicit quòd senibus raro accidunt feb. causonis. cuius causa est: quia sunt natura frigidi. idem habetur aphor. prima particula. aphor. 14. Qui crescunt. propter hoc senibus non similiter acutæ febres fiunt, frigidum enim corpus habent. Secundo dicit ꝙ cum accidunt eis pereunt: quoniam non fiunt in eis nisi a valde forti causa. Cuius ratio est. quia ægrotant in contrarium suæ complexionis quæ est causa valde calida: & eorum virtutes sunt debiles. Tertio dicit ꝙ causon est leuior in infantibus, quàm in reliquis propter humiditatem suę complexionis optime resistentem exiccationi aptæ fieri per causonem. Vltimo dicit causones in eis fieri quandoq; cum profunditate somni propter eleuationem vaporum ad caput sua multitudine oppilantium: & forte immo tantum eleuantur vapores cholerici, & salsi qui ratione suæ acuitatis sunt apti facere vigilias: immo sanguinei & flegmatici: quanuis neque sanguis neque flegma putreat.

Et Hippocrates quidem dixit, quòd si alicui accidit in febre causon tremor: tunc permixtio mentis soluit ab eo tremorem.

In præsenti parte ponit dictum Hipp. secundo verificat ipsum. secunda ibi §Et simile.§ In prima parte dicit Hip. dixisse. s. sexta aphorismorum aphorismo 26. Quibuscunq; in causone tremores fiunt. Item quarta aphorismorum aphorismo quinquagesimo septimo non communiter habito. A spasmo & thetano habito febris acuta superueniens soluit ægritudinem. Quòd si alicui accidat in febre causon, tremor: tunc permixtio mentis soluit tremorem. Notandum primo quòd per permixtionem mentis debemus intelligere quancunque corruptionem sensus interioris. Notandum secundo ꝙ per tremorem debemus intelligere non solum tremorem ꝓprie sumptum: immo quancunq; neruorum passionem maxime a causa frigida cõtingentem: sicut accidit in causone: & in alijs febribus in quibus propter caliditatem febrilem materiæ frigidæ liquefactæ fluunt ad neruos: & causant tremorem, & spasmum, & paralysim: & similes neruorum pasiones: permixtio aũt mẽtis sequens caliditatem, & vapores acutos calefacientes notabiliter cerebrũ, & neruos, resoluit tremorem .i. est signum resolutionis tremoris: quia resoluuntur materiæ facientes ipsum per caliditatem fortem febrilem.

Et simile est vt sit illud: quoniam cerebrum calefit valde, & calefiunt nerui: & est simile vt sit causon: & sit permixtio mentis, & resoluatur ab eo per tremorem propter expulsionem materierum ad neruos.

In hac parte Auicen. verificans aphorismum dicit est simile .i. verisimile: vt sit illud. s. resolutio tremoris: quoniam cerebrum calefit valde, & nerui calefiunt. quapropter materia faciens tremorem resoluitur ab eis. secundo dicit ꝙ est simile vt sit in aliquo causo: & permixtio mentis, & resoluatur ab eo per tremorem ꝓpter expulsionem materierum ad neruos: & hanc sententiã voluit Gal. sexta aphorismorum aphorismo vigesimosexto. Quibuscũq; in causone tremores fiunt alienatio soluit. potest confirmari per aphorismum quinquagesimum octauum quartæ particulæ. A causone habito rigore superueniente solutio fit & hoc est verum sequente sudore: vel aliqua alia euacuatione vt sumitur in quinto de accidenti & morbo. & hic per tremorem intellige rigorem.

Et plurimum quidem consumitur cum vomitu, & solutione ventris, aut sudore, aut fluxu sanguinis narium.

Nunc Auic. ponit crises causonum. d. illas consumi secundum plurimum vomitu: solutione ventris: sudore vel fluxu sanguinis narium. Dixit autem secundum plurimum cum possint aliquando terminari per insensibilem resolutionem: terminantur autem rarissime per vrinam, aut crisi permutationis. sed frequenter terminantur per fluxum ventris. deinde per sudorem. tertio per vomitum. quarto per fluxum sanguinis narium. quinto insensibiliter.

Pro notitia dictorum in hoc capitu. circa principium tria sunt intelligenda. primum vtrum causon pendeat a cholera, vel a flegmate salso. secundum vtrum sit possibile ipsum esse non putridum, tertium vtrum materia eius contineatur tantum in locis: de quibus Auicen. fecit mentionem.

Pro horum dubiorum decisione præmittendum primo ꝙ causon dupliciter accipitur. primo communiter, & significat quancunque febrem vehementis incendij: sicut sonat eius quid nominis: & sic aliquando sumitur ab Isaac. & in septimo viatici. & Gal. secundo de differentijs febrium cap. tertio. & ab Auer. septimo colliget. capitulo de cura febrium synocharum. secundo proprie & significat febrem quę in caumaticando supremum obtinet gradum, quam Auerr. eodem septimo capit. de causone vocat incensiuam. Secundo notandum quòd materia posset esse fortis caumatis dupliciter vno modo merito suæ naturalis complexionis & hoc modo cholera inter omnes alios humores obtinet principatum. est enim cæteris calidior. prima primi. secundo modo ratione loci: & hoc modo quæ continetur in membro calidiori est magis incensiua. Tertio notandum quòd causon proprie sumpta descriptiue est febris maxime incensiua pendens ab humore supremo calido ebulliente in partibus cordis, aut membris sibi proximis. cuius tepor inter eius excrescentias est occultus: ex quibus sequitur causonem proprie sumptam esse cholericam, siue cholera sit naturalis, siue non naturalis. Causon duplex.

Communiter autem sumpta posse a flegmate & salso & ab alijs humoribus notabiliter calidis pendere: sicut a melancholia genita per adustionem sanguinis. Item per adustionem choleræ. Descriptio causonis communiter sumpti vt nõ differt a febre synocha est febris incensiua pendens ab humore notabiliter calido ebulliente: & in partibus cordis, & in membris sibi vicinis: & hoc modo sumpta conuenit synochæ: quòd si voluerimus eam a synocha differre, addamus huic descriptioni, cuius tepor inter eius excrescentias est occultus. Synocha enim non habet huiusmodi excrescentias secundum proportionem ad aliquam diem sequentem suam formam specificam: sicut habent cæteri humores.

Et ex his patet responsio ad primum dubium. Auicen. tamen fecit solum mentionem de causone pendente a cholera, vel a flegmate: eo quòd frequentius ab his duobus humoribus contingat: licet contingens a flegmate salso non sit proprie causon. Pro responsione ad secundum dubium tenenda est hæc conclusio. quòd licet causon non verus posset ab humore non putrido, sed solum ebulliente absq; putredine contingere: causon tamen verus pendet ab humore putrido. An causon posit esse absq; putredine
Prima pars conclusionis probatur. potest enim sanguis ebullire sine putredine, & facere synocham non putridam. igitur & cholera potest ebullire sine putredine, & facere causonem: tenet consequentia: cum cholera sit magis parata ebullitioni quàm sanguis. quia calidior & minus apta putrere: quia sicca. hoc etiam est de mente Auerr. septimo colliget. Secunda pars conclusionis probatur: quia causon uerus obtinet supremum gradum caliditatis inter febres ex superius dictis. ergo fit tantum ab humore putrente cum humor non putris habeat diminutam caliditatem in comparatione ad caliditatem ipsius putrentis: immo feb. pendens ab humore nõ putrente est media inter ephemeras & febres putridas de mente auctorum. Sed pro responsione ad tertium tenendum ꝙ causon verissimus obtinens supremum gradum in latitudine causonum pendet a materia putrente in uenis totius. sed maximè in venis cordis, & sibi proximis. In secundo gradu est quæ pendet a materia putrente in venis cordis tantum. In tertio gradu quæ pendet a materia putrente in venis proximis cordi: sicut in venis gibbi hepatis & parte venæ chilis proxima cordi: nam per venas intelligo arterias: febris autem pendens a materia putrente in venis distantibus a corde non est dicenda causon. cõclusio. probatur,

nam eum materia eius putret in omnibus venis est magis apta maxime caumatizare totum corpus: minus tamen cum putret in venis cordis: deinde minus cum putret in venis proximis cordi. Sed quæ putret in venis distantibus a corde nō est factiua tanti incendij. quapropter nō est factiua causonis: sed solum continuæ proportionalis. vtrum autem materia apostemans cor, aut cerebrum aut membrum nobile sibi proximum posset facere causonem, est quæstio dubia apud aliquos: sed indubie tenenda est pars affirmatiua.

De signis eius. Cap. XLII.

Signa eius sunt inseparabilitas, & occultatio teporum: & vehementia accidentium ex asperitate linguæ: & ex citrinitate eius in primis: & ex nigredine eius secundo. Et ex retentione sudoris nisi apud crisim. Et vehementia sitis. Inquit Hippocrates nisi accidat tussis parua accidentalis, sedat ergo illa sitim. Et videtur vt sit vehementia sitis eorum propter causam pulmonis. ergo cum mouetur tussis parua humectatur: per id quod currit ad ipsum ex carne molli. Et caliditas in causone quidem secundum plurimum non est ita fortis in exterioribus sicut fortitudo eius in interioribus. Et est confractio in eo leuior, quàm in alijs.

In præsenti parte ponit signa: & continet tres partes. In prima ponit signa causonis absolute. In secūda causonis cholericæ. In tertia signa causonis accidentis pueris. secunda ibi §In facta autem ex cholera.§ tertia ibi §Et quando accidit infantibus.§ prima posset diuidi in sex partes secundum ꝙ sex sunt signa, partes patebunt. Primum signum est inseparabilitas. i. cōtinuitas feb. & occultatio teporis: quamuis enim tepescat de tertio in tertiū illi tepores sunt adeo remissi vt vix comprehendi posint, vt dictum fuit superius: & per hoc signum differt ab interpolatis, inter quarum paroxysmos sunt quietes, & a continuis proportionalibus: inter quarum excrescentias sunt manifesti tepores. Si vero textus dicat temporum cōtinet veritatem: quia tempora sua siue horæ occultantur. nam apud Gal. secundo de differentijs febrium satis ad principium causon potest dici cōtinua cōclusa distinguibilis in epacmasticā homotenam & paracmasticā: sicut distinguitur feb. sanguinea: & ipsa existente paracmastica cætera tempora præter augmentū occultantur propter suā breuitatem. Si autem fuerit homotena cætera tempora occultantur præter statū. est enim fere tota status. si autē fuerit paracmastica cætera tempora occultantur præter declinationem. Per tempora etiam possumus intelligere partes capitis laterales, quæ in causone occultantur propter vehementem resolutionem, & exiccationem illarum carnium quę in temporibus apparent: vnde non se offerunt sensui tumores naturales in illis partibus consueti. Secundum signum est vehementia accidentium ex asperitate linguæ superficie ipsius superflue exiccata per exiccationem facta dum & inæquali, & ex citrinitate eius in primis vaporibus cholericis ad ipsam peruenientibus ipsam citrinantibus. sed postea denigratur per vehementem adustionem eius. Tertium signum est priuatio sudoris nisi apud crisim. & per hoc differt a cholerica interpolata in cuius paroxysmis sm plurimum accidit sudor: & etiā in parte a continua proportionali cum in fine excrescentiarum suarum sm plurimum accidat sudor. In hac uero nunquàm nisi tempore crisis: quia materia in partibus a cute multum distātibus continetur. Quartum signum est vehementia sitis propter uehementem caliditatem pulmonis, & aliorū membrorum spiritualium. Et est modus sitis positus secundo techni. decimatertia tertij. quarta aphorismorum aphoris. 57. Quibuscunq; tusses siccæ & modicæ prouocatæ in febribus ureotibus non ualde sitientes fiunt. Et merito dicit Hip. & modicæ: quia magnæ propter uehementem motum exiccantem augerent sitim. Auic. ergo conformando se aphorismo Hip. dicit quòd sitis in causonizāte est uehemēs nisi accidat tussis parua accidentaliter. i. non antiqua: sed nuper facta in causone sedans illam sitim. Et uerificans dictum Hip. dicit ꝙ uehementia sitis eorum fit propter causam pulmonis. s. superflue exiccati. Cū ergo mouetur tussis parua, humectatur pulmo per illud quod ad ipsum currit ex carne molli: quoniam est in radice linguæ. ibidem enim humiditas quædam congregatur ex uaporibus ad ipsam peruenientibus, qui in humiditatem cōdensati fluentes ad pulmonem humectādo ipsam sedāt sitim: licet etiam humiditas posset a capite ad pulmonem catarrhizare, quæ etiam sedabit sitim. Quintum signum est quòd caliditas in causone secundum plurimum non est ita fortis in exterioribus, sicut est in partibus interioribus.

Cōtra frustra dixit an plurimum: quia semper caliditas in causone nō est ita fortis in exterioribus, sicut in interioribus

Dicendū intentionem Auicē. fuisse ꝙ caliditas intrinseca in causone magis excedit caliditatem extrinsecam, quàm in tertiana interpolata, & continua proportionali: eo ꝙ materia putrens in causone cōtinetur in uenis cordis: aut sibi proximis ualde acute distantibus: quapropter uapores non ita facile ad cutim sparguntur sicut in tertiana continua, in qua materia putrens continetur in uenis paruis proximis cuti, & satis a corde distantibus in tertiana interpolata, in qua materia continetur in cute, & carne proxima cuti: ad quod facit ꝙ uirtus est debilior in causone, quàm in tertiana continua, aut interpolata: quapropter non sufficit ita uapores exterius spargere. Dixit autem sm plurimum: quia aliquādo in crisi cōtingit oppositum materia exterius sparsa, cum causon sudore terminatur. Sextum signum ꝙ confractio. i. lassitudo maxime ulcerosa, aut apostemosa, est in causone leuior quàm in alijs. s. in tertiana interpolata, aut continua: eo ꝙ materia in causone, & similiter uapores minus spargunt exterius super membra sensibilia, quàm in illis propter causam dictam.

Et in facta quidem ex cholera, fortia fiunt accidentia mala ex vigilijs, & inquietudine, & adustione, & permixtione mentis, & fluxu sanguinis narium, & dolore capitis, & pulsatione temporum, & profunditate oculorum, & solutione ventris cum cholera pura, & casu appetitus.

Nunc ponit signa causonis cholericæ. d. accidentia mala esse fortia, ut uigilias, inquietudinem, adustionem, & mentis permixtionem, propter uapores uehementer calidos & siccos petentes caput: & fluxum sanguinis narium: propter uehemētem sanguinis ebullitionem, & leuigationem, & uenarum narium aperturam. Item dolorem capitis potentissimū a caliditate uehementi. Item pulsationem temporum ex eadem causa, profundationem oculorum sequentē uehemētem resolutionem, & fluxum uentris choleræ puræ. s. in caliditate quàm sine mixtione frigoris. s. notabilis: sed multum accedētis ad naturam igneam. Item puræ, quia sine mixtione alterius humoris ppter choleræ dominium, & maxime uera sunt in comparatione ad causonem flegmaticam. Et casu appetitus cholera sua caliditate adurente superficiem oris stomachi, & præter modum exiccante ramos neruorum descendētium a cerebro ad os stomachi ad dandum sibi sensum. Item propter raptum choleræ ad os stomachi forte ad uomitū excitantis, & os amaricantis.

Et quando accidit infantibus, abhorrent mammillam, & non recipiunt eam: & corrumpitur illud quod suggitur de lacte, & acetat.

Hic ponit signa causonis cum accidit infantibus. d. quòd infantes cum causonizant, abhorrent mammillam, quia sunt uehementer supercalefacti secundum os, & stomachum, unde abhorrent, quodcunque actu calidum: & desiderant actu frigidum: propterea medici in hoc casu iubent mammillam totam; sed maxime pupillam eius infrigidari cum aqua frigida: & hanc taliter infrigidatam acceptant libenter, nisi forte ex alia causa abhorrerent omnem potum: utputa propter raptum choleræ ad os stomachi: & similes causas irritantes ad uomitum.

Sed dubitatur utrum lac in stomacho infantis patiētis causonem corrumpatur ad acetosum. Negatiue arguitur quia in stomacho eius corrumpitur ad fumosum: ergo non ad acetosum: cōsequentia tenet, cum huiusmodi corruptiones sint cōtrariæ: & exigant causas contrarias. Sed antecedens est Gal. in commento illius aphorismi. Lac dare caput dolentibus malum. Secūdo sic, acetositas causatur a frigido: ergo lac in stomacho causonizāte uehemēter calefacto nō corrumpitur ad ace-

ad acetosum. consequentia tenet: & antecedens est Gal. primo de simplici medicina. & Auicen. secundo canone. Confirmatur, quia omne acetosum est frigidum: & si fit a re calida genitum sicut est acetum vini. Et confirmatur: quia omnis curatio ad acetosum curatur per calefacientia: vt patet prima quarti de ephemera ex nauseatiua satietate: vtputa per diatriopipereon. Tertio aut acetositas illa fieret a calido aut a frigido: sed non a calido: quia tunc magis acetosaretur in stomacho iuuenis causonizantis, quàm pueri. Item magis hæc acetositas fieret in hepate quàm in stomacho. nec a frigido: quia tunc magis acetosaretur in stomacho senis quàm pueri. consequens est contra experientiam. In oppositum est Auicen.

Primo notandum de intentione Auicen. secundo can. capit. 3. quòd acetositas fundatur in substantia subtili frigida: propterea mixta subtilis substantiæ frigida secundum plurimum sunt acetosa sicut acetum: aut facile ad acetosum transmutabilia vt lac, & aqua hordei. Secundo notandum quòd de intentione eiusdem acetositas prouenit ex conuersione dulcedinis: cum diminutione caliditatis in eo qđ digeritur. & hoc secundum plurimum fit per viam corruptionis sicut in lacte, & aqua hordei: aut prouenit a digestione ponticitatis cum augmento caliditatis & humiditatis. & hoc secundum plurimum fit per viam digestionis: sicut in fructibus qui ex pontico conuertuntur ad acetosum: sicut apparet in vuis, piris, pomis, & similibus. Tertio notandũ huiusmodi transmutationem ad acetosum fieri: quandoque a caliditate digerente, quomodo fructus a principio pontici: sicut poma, pira, & similia, de quibus supra, transmutantur per caliditatem solis: & etiam per propriam caliditatem digerentem, & permiscẽtem partes aqueas, & aereas cum sicco terreo ad acetositatẽ: quæ acetosa licet de frigiditate minus habeant quàm pontica ex quibus generantur: aliquando tamen magis infrigidãt quàm ipsa propter maiorem penetrationem eorum substantia magis subtiliata. Quandoq; vero hæc transmutatio ad acetosum fit a caliditate corrumpente: sicut vinum a caliditate putrefaciente corrumpitur in acetosum, quod remaneat frigidum partibus calidioribus resolutis: licet remanentibus in eo quibusdam partibus acutis, & magis exacutis a caliditate putrefaciente remanẽte in eo mordicatio satis fortis. & hoc modo lac, & aqua hordei corrumpuntur ad acetosum tam a caliditate e continentis, quàm a caliditate stomachi. Quarto præmittendum caliditatem stomachi naturalem fortem propter multitudinem calidi naturalis: sed non intensam valde optime etiam conuertere lac, aquam hordei & similia, facile acetosabilia in bonum chylum. Si vero hæc caliditas esset multa & intensa valde: quàmuis naturalis fortasse corrumperet huiusmodi ad acetosum: sicut econtra ipsa existens multa intẽsa nec obtusa multo humido corrumperet huiusmodi ad fumosum. Ex his infertur quòd lac in puero febriente est aptum acetosari propter extraneationem caloris stomachi, & eius obtusionem a multo humido: sed magis in stomacho frigido complexionaliter habente caliditatem diminutam in quanto: sed in iuuene febriente habente stomachum complexionaliter calidum cum multitudine caliditatis in quanto & in quali corrumperetur ad fumosum: & corruptio ad acetosum de qua supra non est apta ita fieri in iuuene: cum calor eius non obtundatur humido sicut calor pueri: sed magis est aptum lac in eo corrumpi ad fumosum. in senibus vero propinquis iuuentuti iudicium est medium: sed distantes parificantur pueris. Et ex his infertur omnem acetosationem, siue naturalem siue præternaturalem fieri a caliditate aucta, aut diminuta: non autem a frigiditate pura. Cuius ratio efficax est: quia si fit naturalis, fit a caliditate digerente. si vero præternaturalis, fit a caliditate corrumpente. videmus enim lac citius corrumpi ad acetosum in continente calido quàm frigido: vtputa in æstate quàm in hyeme.

Et ex his facilis est solutio ad rationem suadentem oppositum. nam manifestum est ex notatis in quæstione in aliquo puero lac corrumpi ad acetosum, in aliquo ad fumosum: nec hoc est contra mentem Gale. in loco ibidem allegato. Et similiter patet responsio ad secundum. Et cum auctoritates dicunt acetositatem fieri a frigido non est intelligendum quòd fiat a frigiditate pura? sed a caliditate diminuta: licet tamen secundum plurimum corruptio ad acetosum sit curanda cum calidis. Et similiter patet ex dictis responsio ad vltimum. Et ad confirmationem dicitur chylum in hepate posse corrumpi ad acetosum tam merito dispositionis ipsius, quàm merito dispositionis hepatis ipsum transmutãtis cum caliditas eius est notabiliter diminuta in quanto, & in quali: vnde flegma acetosum frequenter in eo generatur, sicut in eo vehementer supercalefacto. & ex chylo valde calido, vel ad fumosum corrupto humores: adusti & fumosi generantur.

De cura causonis. Cap. XLIII.

Est cura tertianæ puræ.

In præsenti parte Auicen. curans causonem ponit curam eius a principio vsq; ad declinationem. secundo curat ipsum in declinatione. secunda ibi §Et in fine eius da in potu. § prima in duas. nam primo ponit can. attendendum in cura eius. In secunda parte pro cura accidentium remittit nos ad loca superiora. & cum hoc aliqua ipsorum curat. secunda ibi §Et cura accidentium eius superflua. § prima diuiditur in septem partes secundũ quòd septem sunt canones, Partes patebunt.

Primus canon. Cura causonis est cura tertianæ puræ: intellige de causone a cholera pendente. probatur: quia eadem est cau'a vtriusq;. s. causonis, & tertianæ tam continuæ quàm interpolatæ: quia eadem materia cholerica. Vnde eædem intentiones exiguntur in vtraq;: & non est differentia illarum nisi fm magis & minus. Causon autẽ pendens a flegmate multum assimilatur in cura tertianæ nõ puræ: cũ materia vtriusq; fit ex commixtione choleræ cum flegmate: licet in cholera nota magis dominetur flegma quàm in flegmate falso.

Et cum indiget euacuatione, sicut cum illis quæ dicta sunt: tunc festinatio est melior: Complementum vero est apud digestionem,

Secundus can. Cum indiget euacuatione cum illis, aut similibus quæ dicta sunt in cura tertianæ: tunc festinatio, & festina euacuatio est melior quàm in tertiana, cum pendeat a pluri materia & magis furente quàm tertianæ. secundo dicit quòd complementum. i. completa euacuatio quę dicitur eradicatiua fiat apud digestionem. i. materia digesta: & hoc est verum nisi materia sit valde furiosa. nam in eo casu oportet eradicatiue euacuare iuxta posse etiam ab initio.

Et non flebotometur. fortasse enim inflãmabit eos: & fortasse iuuabit eos: si fuerit illic turbiditas, & rubedo.

Tertius can. Quòd causonizans non flebotometur secundum plurimum. fortasse enim flebotomia inflãmabit eos perducendo ad humorum cholericorum ebullitionem: & forte iuuabit eos: & si fiat illic tenebrositas & rubedo. i. vrina rubea grossa significans choleram facientem causonem: aut etiã flegma salsum esse sanguini commixtum. appellauit autem ipsam turbidam: quia quando est mixtio sanguinis color vrinæ cum a citrinitate tẽdit in rubedinem opacam, siue obscuram attestatur sanguini. hoc autem raro est, quare raro in causone competit flebotomia: secundum plurimum enim causones fiunt in valde cholericis: in quibus est parum de sanguine parum permixto cum cholera: raro itaq; in causone competit flebotomia siue pendeat a cholera, siue a flegmate salso.

Verum indiget subtiliatione, & regimine vehementiore, & infrigidatione actu eius quod ipsi sumunt.

Quartus canon. Verum indiget subtiliatione. idest vt medicus subtiliter se gerat in cura causonis. est enim ægritudo valde periculosa. Aliter. subtiliatione. i. diæta subtili, & magis subtili quàm in tertiana pura interpolata, aut continua cum sit sæuorum accidentium, & velocioris terminationis: & indiget regimine vehementiori. s. infrigidatiuo: vt non solum sumat: sed etiam exterius frigida applicentur: & infrigidatione actu eius quod sumunt. debent enim esse actu frigida, & potentia. nam multo maiorem exigit infrigidationem, quàm tertiana.

Et cum times casum virtutis est necessarium cibare eos, quamuis non appetant, & proprie in eo ex quo resoluitur res plurima: multotiens enim aduenit eis bolismus propter priuationem sensus.

Quintus canon. Cum times casum uirtutis est necessariũ cibare: quamuis non appetant: & proprie est cibatio necessaria in illo in quo resoluitur res plurima. scilicet ex spiritibus & humoribus & ex humido substantifico: sicut sunt cholerici habentes humores, & spiritus subtiles, & poros latos, & os stomachi debile. Multotiens enim aduenit bolismus, qui fit in eis propter priuationem sensus ori stomachi sequentem caliditatem adurentem, exiccantem, & iuduranten superficiem oris stomachi, & neruos qui descendunt a cerebro, & os stomachi ad dandum sibi sensum. hoc enim posuit superius causare bolismum, qui est fames membrorum stomacho cibum renuente.

Et indigent lenificatione in principio fortiori.

Sextus canon. Et indigent lenificatione. id est ventris lenitione in principio fortiore. scilicet quàm tertiana: eo quod venter in causone est magis stypticus propter maiorem caliditatem resoluentem, & fęces exiccantem. Debent enim hæc lenificantia dari in maiori quãtitate: & cum hoc frequẽtius iteranda sunt, & humectanda, siue sint clysteria, siue sumpta per os: & cum hoc sunt magis infrigidantia, & humectãtia sicut sunt clysteria cum decoctione matrum violarum, io quibus ponatur succus anguriæ, cucurbitæ, oleum violatum, parum camphoræ, & etiam cassia. Et similiter lenientia per os sicut manna, cassia cum decoctione prunorum, tamarindorum, violarum, & similium. Gentilis dat vnc.iij. syrupi violati cum modico mucillaginis psylij: quod est cõueniens si venter sit facile lenibilis: & hæc non solum dantur ad educendũ superfluitates stomachi, & intestinorum: sed ad infrigidandum & prohibendum oe materia conuertatur ad aliquòd membrum nobile.

Et indigent curationibus febris acutæ prædictis secundum omnes species narratas.

Hic ponit septimum canonem. secundo describit quasdam medicinas huic canoni deseruientes. secunda ibi {Et quandoque conueniens est.} In prima parte dicit quòd indigent curationibus feb. acutæ secundum omnes species narratas, quæ sunt sex, de quibus supra io capitul. feb. acutarum. extinguitur nanque caliditas vehemens in feb. acutis cum infrigidatione aeris. secuodo cum infrigidatiooe cibi. tertió cum epithematibus. quarto cum medicinis sumptis scilicet aquis syrupis & similibus. quioto cum his quæ tenentur in ore. sexto cum clysteribus.

Et quandoq; conueniens est vt dormiant apud teporẽ paruum feb. super aquam tamarindorum. Et quãdoq; ponitur in ea parũ camphoræ, et diligitur eis syrupus acetosus, aut emulsio seminis portulacæ, aut emulsio seminis endiuiæ: & melon alkin est bonus valde. Et sit contentus potatione aquæ frigidæ secundũ quod diximus illud. Si autem non fuerit quod prohibeat detur in potu de ea etiam vsq; ad satietatem. Et fortasse aduenit eis permixtio mentis, & obliuiscuntur petere aquã. quare oportet vt sorbeant de ea paulatim sorbitiones plurimas: & proprie in eo cuius linguam vides siccam.

Hic ponit quædam sumenda iuxta quartum modum infrigidandi: quorum primum. ℞. tamarindorum. vnc.ij. incidantur & infundantur in vnc.vj. aquæ & colentur, & exprimantur de qua accipiantur. ℥. iiij. camphoræ gra. iiij. super hanc aquam dormiat tepescente febre: quia tepor communiter est in mane. infrigidat enim, lenit ventrem, & cor confortat. Concedit enim soonum ne per vigilias virtus medicinæ dissoluatur. Et quamuis camphora excitet vigilias. secundo cano. sua siccitate, aut suo odore: tamen multo magis iuuat infrigidando, & cor confortando. Secundum est syrupus acetosus simplex: & per hunc intellige reliquos sicut syrupum acetositatis citri, lymonis & similium. Emulsiones etiam seminis portulacæ frigidæ & humidæ in secundo. Item emulsio sem. endiuiæ & similium, sicut sem. papaueris sunt præstantes, & melon alkin. i. anguria est bonus: & sit contentus potatione aquæ frigidæ. Secundum quod dixit superius in capit. de curationibus generalibus feb. putridarũ. illius enim potus vsq; ad satietatem est vltimus in extinguẽdo. Sed obseruentur octo, aut plures de conditionibus ibidem positis. nulla enim est feb. in qua conueniat huiusmodi potus sicut in causone, cum sit reliquis magis incensiua. Et subdit quod fortasse sibi aduenit permixtio mentis: & obliuiscuntur petere aquam. quare oportet vt sorbeant. i. cogantur de ea paulatim sorbitiones plurimas: & proprie in eo cuius vides linguam siccam, & arentem significantem. s. magnum incendium.

Et cura accidentia eius superflua cum eis, quæ diximus in capitulis suis. Et oportet vt caueatur in eis superfluitas sanguinis narium. est enim de eis in quibus magnificatur timor apud eos. Et oportet vt obseruetur anhelitus eorũ, & non dimittas partes pectoris spasmari. Et oportet vt obserues capita eorum cum aceto & oleo rosa. & sandalis & aqua rosa. & camphora & his similibus: & embrõches cum decoctionib. in quibus decocta sunt ea quæ diximus. Et quando fortes sunt in eis vigiliæ: tũc cura eos, et non est malum vt in potu des syrupũ de papauere, etiã et si sit de nigro in huius dispositione.

In hac parte superius diuisa pro cura accidentium remittit nos ad dicta superius: & exemplificando de his accidentibus dicit quòd oportet vt caueatur superfluitas fluxus sanguinis narium. Est enim de eis accidentibus in quibus magnificatur timor apud eos. Ego enim cum nõ possem in causonizante fluxum sanguinis narium constringere, balneaui ipsum in athesi vsq; ad collum donec sanguis constringeretur, & rigeret: & eadem die sanatus est a fluxu sanguinis, & a causone. secundo dicit quòd oportet vt obseruentur, idest conseruentur eorum anhelitus, & non dimittantur partes pectorales spasmari propter caliditatem exiccantem, & contrahẽtem musculos, & neruos. Hoc autem fit cum frigidis & humidis applicitis pectori, collo, & capiti: sed de hoc superius præcessit capitulum intitulatum de constrictione anhelitus. Et tertio dicit oportere obseruari capita eorum cum his. ℞. aceti. vnc.j. olei rosa. aquæ ros. ana. vnc.ij. sandalorum. ʒ.ij. camphoræ gra. v. & his similibus sicut succis iofrigidantibus sicut lactucæ & similium embroches. & embroches cum decoctionibus in quibus decocta sunt ea quæ diximus. s. in cap. de dolore capitis, quæ sunt infrigidantes, & humectantes, & confortantes, & somnum prouocantes: & per embrochas intellige embrochas proprie sumptas, & epithemata. hæc enim fiunt pro regimine doloris capitis phrenitidis veræ, & nõ veræ tam præseruatiuo, quàm curatiuo. quarto dicit: & quãdo fortes fiunt in eis vigiliæ cura eos: sed de regimine vigiliarũ superius præcessit capitulũ. Et subdit quod procurãdis vigilijs non est malum vt des in potu syrupum de papauere, quanuis sit de nigro qui est magis infrigidans, quàm syrupus de papauere albo. dosis eius est ab. vnc.j. vsq; ad unc.ij. hora somni.

Et in fine eius, da in potu trochiscos qui conueniunt eis, sicut sunt trochisci de camphora: & in illa hora conuenit eis syrupus acetosus cum emulsione seminis cucumeris, & seminis endiuiæ & seminis portulacæ. de vnoquoq; eorum sit pondus. drach. ij. & syrupi acetosi sit pondus. drach. xxv. vsq; ad. xxxv. secundum quod videtur.

In hac parte superius diuisa curat causonem in declinatione. d. quòd tunc dentur in potu trochisci qui conueniunt eis sicut trochisci de camphora: quorum descriptionem, & utilitatem uide a Mesue in suo antidotario distinctione octaua. tunc enim. s. in fine cooueniunt trochisci cum antea non conuenirent iuxta determinata superius in fine capituli de generalibus curationibus feb. putridarum. dosis eorum puluerizatorum est drac.j. cum uoc.j. uini granatorum, aut acetositatis citri, aut arancii. & duabus unc. aquæ zuccaratæ, aut aquę acetosæ, aut aquæ nenufaris. Et in illa hora, scilicet in declinatione conuenit syrupus acetosus cum emulsione seminis cucumeris, semi. endiuiæ, semi. portulacæ secundum quòd tibi uidetur dare magis, aut minus infrigidantia: & magis aut minus prouocantia, in maiori aut minori quantitate. Auicenn. tamen ordinat aliter hanc receptam dicens quòd de unoquoque illorum seminum debent accipi. drachmæ ii. de syrupo acetoso simplici. drachmæ uigintiquinque usque ad drachm. xxxv. i. a. iii. uoc. usque ad. iiii. uel circa: & debẽt misceri post se. cõtritionem: & postea exprimi. Sed nota

quòd

quòd istæ syrupus debet esse longus. non enim posset apte sumi. Tēpore aūt nostro hæc recepta est sic ordināda. ℞.sem. cucumeris,endiuiæ,portulacæ. ana. ʒ.ij. contundātur grosso modo, & infundantur in vnc.v. aquæ calidæ per duas horas. postea exprimantur. & aqua illa expressionis sem. illorum misceatur cum vnc.ij.syrupi acetosi simplicis breuis.

Et si fuerit illic vētris solutio: tunc dentur trochisci de spodio constrictiui. Trochisci boni. Recip.spodij,rosa.ana.ʒ.ij.s. croci.sextam.ʒ.vnius,sem.portulacæ, sem.endiuiæ ana.ʒ.iii. sem.citru. sem.cucumeris ana.ʒ.ii. sandal. drach.i.s. succi liquiritiæ.amyli.ana.drach.i.camphoræ sextam. drach. vnius. Et dosis eius sit. drach.i Et iterum rosa. drach.iiii.sem.melonis.citruli, cucumeris, & portulacæ, omnium ana. drach.ii. croci.tertiam.ʒ.vnius.camphoræ sextam. ʒ.vnius. gummi. amyli.dragaganti,succi liquiritiæ.ana drach.i. dosis eius.ʒ.ii. Et cū declinat ægritudo manifeste: tunc nō est malum vti balneo: cuius aqua declinat ad frigus. Et illi in quibus magis diligitur balneum ex eis, sunt quorum feb.est ex flegmate salso.

Hic curat fluxum ventris in causone: d. ꝙ dentur trochisci de spodio constrictiui. ℞.spodii,rosa.quæ duo sunt frigida & sicca & styptica.ana.ʒ.ii.s.croci sextam.drach.j. ad cordis cōfortationem.se. portulacæ: se.endiniæ quæ sunt frigida & humida. ana.ʒ.ii.sandali frigi.& sicci.ʒ ꝫ.s.succi liquiritiæ,amyli ana.drac.i.camphoræ sextam.ʒ.vnius & mediā. dos. drac.j. Et iterum alia descriptio. ℞.ros.ʒ.iiii.sem.melonis,cucumeris, citruli,portulacæ ana.ʒ. ii. & tertia.ʒ. vnius, camphoræ sexta & medietas sextę.drach. vnius.& sunt.15.grana,gummi arabici,amyli,dragagāti,succi liquiritiæ.ana.drach.i.dosis est drach.ii.Cum declinat ægritudo tunc non est malum vti balneo quod declinat ad frigus. secūdo dicit ꝙ illi in quibus magis conuenit balneum sunt quorum feb.s.causon est ex phlegmate salso. Notandum ꝙ manifeste declinante febre,& materia paucificata notabiliter vt non timeamus agitationem, & materiæ ebullitionem conuenit balneum aquæ declinātis ad frigus: quia tepide tali tepiditate qualem habet aqua in quam impresserunt radii solis tēpore æstatis in causone cholerico ad infrigidādum & humectandum. Sed in phlegmate conuenit balneū aliqualiter calidius. quo balneo fiat pororū apertio,& materiæ resolutio quę sua grossitie est ineptior resolutioni: cuius nō expectata tanta digestione,nec tanta materiæ minoratione posset concedi balneū in cholerica, quàm in flegmatica. eo quòd sua grossitie est ineptior resolutioni: & est in ea timenda agitatio & dilatatio magis quā in cholerica. Et ex his habeamus concordiā inter Gal. negantem balneum in causone flegmatica.tertio regi.acu.commento vltimo. & Auic.hic concedentem ipsum Gale. negat ipsum ante completā digestionem: quādo tamen conceditur in cholerica: & in hoc nō discrepat ab Auic. præterea nō concedit balneum tepidum quale conceditur in cholerica: sed calidius tepido: & idem sensit Auicen.

CVRA.

Pro cura causonis in primis memorādū est doctrinæ Hip. prima aphorismorum. aphor. 6. Ad vltimas ægritudines &c. & quarta aphorismorum.aphoris.9, medicari in valde acutis eadem die si expedit. differre enim in talibus malum.cū enim causon sit ægritudo acuta valde oportet multum & repente subuenire & multiplicare remedia absq; errore semper seruata virtute: sed principaliter vacare circa intentiones in quibus consistit vis curationis vt sunt digestio,euacuatio, & extinctio caloris febrilis, & accidentium correctiuum. Quibus præmissis sciendū quòd cura causonis octo exigit intentiones. Prima est debitum regimen sex rerum non naturaliū. secunda euacuatio. tertia est caloris febrilis extinctio. quarta est digestio. quinta eradicatio. sexta vrinæ prouocatio. septima membrorum nobilium,& proprie cordis confortatio. octaua accidentium correctio. Regimen vero sex rerum iuxta primam intentionem fit excellenter frigi.& humi.& multo magis quàm in interpolata, aut continua in qua etiā diæta debet esse tenuis & tenuior quàm in tertiana pura, & excellenter frigida & humida.ita vt cibi & potus sint actu & potētia frigida. Sed cū timemus casum virtutis propter accidentium sæuitatem, & multā resolutionem oportet cibare illos: & proprie qui sunt cholerici,rari in poris,habentes spiritus, & humidum subtile,& os stomachi debile, etiam si pateretur bolismum. Pro secunda intentione.s.euacuatione oportet diligenter considerare an opus sit flebotomia: quod cognoscitur per vrinam rubeam grossam,& habitudinem carnosam & similia: & in eo casu flebotomia quàm citius est possibile: licet raro accidat vt in causone cōpetat flebotomia cū secundum plurimū corpora sint cholerica,quorum sanguis est paucus,cui cholera nō est immixta: præmittatur tamē ventris lenitio cū clysteri si fuerit expediens: deinde sequenti die poteris minorare cum medicina leniente,& eligente. vt ℞. floris cas.vnc.i.vel mānæ.vnc.i.diapruni solutiui,aut electuarii de succo rosa. ana.ʒ.i.vsq; ad ii. ẜm exigentiā, aquę decoctionis tamarindorum, violarū quantum sufficit, fiat potio. Si vero nō sit opus flebotomia: tunc prima die,aut quàmcitius fieri potest,soluendum est cum medicina suprascripta,licet tñ frequēter cholera multū superabundante: quànuis sit mixta sanguini oportet præmittere minorationem phlebotomiæ. hæc stant in discretione medici. Procuretur tñ deinceps vētris lenitio saltem cū clysteribus. vt. ℞. decoctionis matrū violarū lib.i.succi cucurbitæ.℥.iiii.olei ros.olei violati an.vnc.ii.camphoræ gra.iiii.sal.ʒ.ii.& tepidū supponat. Tertia intētio est extinctio caloris feb.& perficit sex modis positis in curatione feb.acutarū. s. aeris infrigidatione. secūdo infrigidatione cibi & potus actu & potentia.tertio cū epithematibus fri. & hum.æquali stypticitate participātibus capiti, cordi, hepati, & renibus.hæc tñ omittenda essent tēpore crisis, & maxime per sudorem.quarto cū syrupis: & huic maxime inter omnes febres conuenit potus aquæ frigidæ,syrupus de papauere,de acetositate citri,& similes: & ex aquis aqua nenufaris,acetosæ,portulacæ,& similes. oportet enim multum infrigidare cū huiusmodi frigidis actu & potentia multum intensis in gradu & multiplicatione in quantitate. Quòd si non possunt bibere multam aquā semel, detur in multis vicibus inter quas sit mora parua. nam aliter fortasse excitaret caliditatem. quinto cum his quæ in ore tenentur, sicut anguria, acetositas citri, & arantii & similia. sexto cum clysteribus quibus supra. Et in hoc casu aliquando conuenit balneum aquæ frigidæ, etiā in statu ad extinctionem caliditatis: licet in declinatione iuxta textum conueniat aquæ tepidæ sumptio ad frigidum declinantis in cholerica: sed calidioris in flegmatica. Quarta intentio.s.digestio perficitur cum oxyzaccara,syrupo de acetositate citri,limonis,de nenufare: & similibus vsque ad syrupū de papauere: sed in flegmatica syrupus acetosus simplex, oxyzaccara cum quibus modicum syrupi de fumo terræ posset admisceri. Quinta intentio est radicatio perficienda cū solutiuis de quibus supra in secunda intentione. verum possunt solutiua in flegmatica salsa distemperari cū aqua lactis, tam in minoratione, quàm in eradicatione. Sexta intentio scilicet prouocatio vrinæ perficitur cum huiusmodi. ℞.syrupi acetosi simplicis vnc. ii. emulsionis sem. communium frigid. vnc.iii. misce. Septima intentio scilicet cordis confortatio, & membrorum nobilium perficitur cum huiusmodi. ℞.trocbisci de camphora. drac.i. acetositatis citri, vini granatorum ana. vnc.i.aquæ acetosæ. vnc.ii. Item cum triasandal. Octaua scilicet accidentium correctio perficitur regēdo fluxum sanguinis narium, difficultatem anhelitus, phrenesim, vigilias, fluxum ventris, tam regimine curatiuo, quàm prohibitiuo.

De feb. sanguinis. Cap. XLIIII.

Opinatus est Gal. quòd non fit febr. sanguinis a putredine sanguinis. nam sanguis cum putrefit fit cholera et nō est sanguis. fit ergo tūc fe. cholerica nō sanguine: et fit causon p̄dictus, et tertiana: et curat eam, cum illa cura.

Postquàm Auicen. in præcedenti parte egit de febr. cholericis hic agit de sanguineis: & habet tres partes. In prima ponit essentiam febr. sanguineæ, & species eius. secundo signa. tertio curam. secunda ibi §Signa.§ tertia ibi §Intētio in curatione.§ In prima ponit opinionem Gal. cum rationibus suis. secundo ipsum reprobat. tertio prosequitur de feb. sanguineis ẜm opinionem propriam. secunda ibi §Hic uero sermo eius est.§ tertia ibi §Dicamus nunc.§ In prima parte dicit Gal. opinatum fuisse non fieri febres sanguinis a putredine sanguinis. quòd probat duabus rationibus. Prima. nam

Cura causonis octo exigit intentiones.

cũ sanguis putrefit fit cholera,& nõ est sanguis. fit ergo tunc feb. choletica, & nõ sanguiuea. tenet cõsequẽtia: cum feb. humorales recipiãt denominationẽ a causa cõiuncta. Et istã rationẽ ponit Gal. 2. de crisi.& 2. de differẽtijs. Et ex hoc sequitur feb. factã ex putredine sanguinis esse causonẽ, aut tertianã cootiouã, vel intetpolatã: cũ præter has nõ sit in aliqua fe. cholerica. secunda ratio. hæc feb. curatur cura febriũ cholericarum. ergo est cholerica. tenet consequentia: cum vna quæq; feb. exigat curam propriam a cura aliarum distincta. accidens autem est manifestum: cum Gal. nõ distinguat feb. acutas in cura: sed omnes ponit in cura sanguineæ in de feb. ad Glauconem.&. 9. &. 11. thetapeuticæ.

Hic vero sermo eius est contrarius sermoni Hip. et contrarius ei quod est conueniens. Et plurimum quidem erroris eius est in sermone eius: quando putrefit sanguis fit cholera. Istæ enim sermo facit opinari duas intentiones: quarum vna est, quòd quando putrefit peruenit ad hoc, vt fiat post putredinem, cholera. Et secunda quòd quando putrefit, tunc fit cholera, sicut dicitur, quòd lignũ quando calefit, fit cinis.

In pñti parte. Aui. intendens reprobare Gal. dicit ꝙ ex putredine sanguinis nõ fit feb. sanguinea. primo ponit propositionẽ quæ est origo & fuodamẽtũ sui erroris, ponẽs illius ꝓpositionis duplicẽ intellectũ. secũdo arguit cõtra ꝓpositionẽ ẽm illũ duplicẽ intellectũ. tertio de intẽtione Hip. concludit cõtra Gal. secũda ibi {Cõsideremus itaq;.} tertia ibi {Verum veritas sana est.} In prima dicit quatuor. Primũ ꝙ hic sermo Gal. s. ꝙ ex putredine sanguinis non fit feb. sanguinea est cõtrarius sermoni Hip. & cõtrarius ei qđ est cõueniẽs. i. veritati cõttarius. secundũ ꝙ plurimũ erroris sui. i. origo & fundamentũ erroris sui est in sermone eius. i. in hac ꝓpositione sanguinis quãdo putrefit fit cholera. tertiũ ꝙ iste sermo facit opinari duas iotẽtiones. i. hæc ꝓpositio quãdo sanguis putrefit fit cholera: potest habere duos intellectus. quorũ vnus est: qñ sanguis putrefit peruenit ad hoc, vt fiat post putredinẽ cholera, ita vt cholera sit terminus suæ putrefactionis. secũdus qñ putrefit tunc fit cholera. i. ita cito sicut incipit putrefieti, incipit eius cõuersio in cholerã. quattũ est exemplũ de ligno, quod qñ cõburitur fit cinis. põt enim hæc propositio, lignum qñ cõburitur fit cinis, habere duplicẽ intellectũ. primus ꝙ cinis sit tetminus cõbustionis ligni, sicut dictũ est ẽm primũ intellectũ: quia cholera est terminus putrefactionis sanguinis. secundus ꝙ lignũ æque cito sicut incipit comburi, incipit esse cinis, sicut dictũ est penes ẽm intellectũ quòd saoguis æque cito sicut incipit putrefieri, incipit esse cholera. Primo notandum pro declaratione primi dicti quòd dictum Hippoc. contra Gal. nõ habemus manifestũ in libris: quorũ notitia ad nos peruenit. aliqualitet tamẽ ex dictis suis primo epidemiarum: & in regi. acu. potest elici ex putredioe sanguinis posse fieri febrem sanguineam.

Consideremus itaq; in vnaquaq; duarum propositionũ. Intellectus vero primus est corruptæ acceptionis tribus modis: quorũ primus est, ꝙ sanguis quãdo putrefit cõuertitur subtile eius ad cholerã malam, & spissum eius ad melancholiam, non ergo cum totalitate sua fit cholera. Et secundus est ꝙ illud fit post putredinẽ: & nostra consideratio est in dispositione putredinis. Et tertius est: quoniam post illud fit cholera: et non scimus an in ea sit putredo, an non, nam plurimæ res putrefiunt, et separatur ex eis subtile, et spissum, et non est in spisso, neque in subtili putredo: quoniam non est necessariũ vt sit putridum id quod generatur a putrido. Fit enim ex putredine quod non est putridum. Et si generatio eius a putredine faceret putredinem eius necessaria, oporteret vt spissum cinerulentum iterum esset putridum. Esset ergo illic febris melancholica iterum. hoc ergo est illud quod facit esse necessarium expositio eius, quod primum intellectum est.

In parte præsenti intendens reprobare Gal. opinionem arguit contra propositionem quæ est fundamentũ suæ opinionis. primo ẽm primũ intellectũ. secundo penes secundũ intellectũ. ibi secunda {Quòd vero intelligitur.} In prima parte dicit Auic. consideremus itaq; in vnaquaq; duarũ ꝓpositionũ .i. cõsideremus ꝓpositionẽ dictã, quæ est sanguis qñ putrefit fit cholera ẽm vnũquẽq; duorũ intellectuũ. secundo dicit ꝙ intellectus primus est corruptæ acceptionis tribus modis. i. tribus rõnibus: & nõ dicit ꝙ sit falsus: sed solũ corruptæ acceptus a Gal. quia dato sicut est veritas ꝙ sanguis quãdo putrefit tandẽ trãsmutetur in cholerã, saltẽ ẽm aliquã eius partem: nõ ꝓpter hoc sequit̃ ꝙ ex putredine sanguinis nõ fiat fe. sanguineæ: immo potius oppositũ: quia qñ putrefit & non est adhuc ttãsmutatus in aliquẽ humorẽ facit febrẽ: & certũ ẽ quòd illa est sanguinea: quia est humoralis, & non cholerica, nec melancholica, nec phlegmatica cũ feb. debeat denominari a causa coniuncta eius. tertio dicit quòd primus modus, & prima ratio est ꝙ qñ sanguis putrefit conuettitur subtile eius in cholerã malã. i. nõ oaturalẽ: & spissum eius ad melancholiam. nõ etgo cũ totalitate sua fit cholera. secũdus modus. i. ratio secunda est ꝙ illud. i. transmutatio ipsius in cholerã fit post putredinẽ: sed nostra cõsideratio est in dispositione putredinis. i. dũ actu putret anteq̃ sit ꝯuersus in cholerã facit febiem, & certũ est quòd illa nõ est nisi feb. sanguinea vt statim deductũ est. tertius modus. i. ratio tertia est ꝙ fit post illud. i. post putrefactionẽ cholera: & nõ scimus an illa cholera sit putrida, an nõ. nã plurimæ res putrefiuot, & separatur ex eis subtile, & spissum: & nõ est in spisso nec subtili putredo: quoniã nõ ẽ necessariũ vt sit putridũ, qđ genetat̃ ex putrido. fit enim ex putredine qđ nõ est putridũ. sicut acetũ generat̃ ex vino per putrefactionẽ: qđ tñ nõ est putridũ: & similiter vermis generatur ex putredine: q̃ tñ nõ est putridus. Et si gñatio alicuius ex puttedine faceret puttedinẽ necessariã, oporteret quòd spissum cinerulentũ esset putridũ: & p spissum cinerulentum intelligit cineritiũ remanẽs post putredinẽ humorũ. Ex quo sequit̃ quòd cuicũq; febri derelinquẽti cinetitiũ post sui humoris putredine complicaret̃ feb. melancholica, cũ cineritiũ illud sit terreũ & melancholicũ qđ est contra experientiam. hoc est ergo illud qđ facit esse necessariũ expositio eius quo ad primũ intellectũ. Primũ inconueuiẽs quòd sanguis cũ putrefit nõ totus cõuertit̃ in cholerã: sed solũ pars subtilior & vnctuosa. spissum vero eius & pars tetrestrior cõuertit̃ in melancholiã. ergo nõ omnis feb. sequẽs putredinẽ sanguinis est numeranda inter fe. cholericas: neq; curãda cura feb. cholericarũ. Cuius oppositũ dicit Gal. locis allegatis. s. in de febrib. ad Glauconem. &. 9. therap. secundum incõueniens est quòd saoguis per tempus putret antequàm conuertatur ad choleram: & in illo tempore facit feb. & certum est quòd non potest esse nisi feb. sanguioea cum adhuc non sit in alium humorem transmutatus. tettium inconueniens, quòd dato quòd sanguis post putredinem transmutetur in choleram; stat tamen illam choleram non esse putridam: quia nõ omne quod generatur ex putrido est putridum: febt. itaque peodens a putredine illius sanguinis non erit cholerica, nec phlegmatica, aut melancholica, vt manifestum est. ergo erit sanguinea cum sit humoralis.

Quod vero intelligitur secundo est mendacium: quoniam putredo est via corruptionis.

In patte pñti arguit Auic. cõtra ꝓpositionẽ Gal. penes secundũ iotellectũ & quod est sanguis qñ putrefit: tunc fit cholera. i. ꝙ æque cito sicut sanguis putrefit: tunc incipit esse cholera: & non datur tempus, neque instans in quo sit verum dicere sanguis putret: quin in illo nõ sit verum dicere sanguis est conuersus in choleram: saltem quo ad eius partem subtilem: & hic per choleram iotelligit choletam quæ est actu habens formam choleræ: & non intelligit per choleram, choleram in potentia, aut io causis suis. nam hic intellectus secundus non diffett a primo. nam in sanguine dum putrefit, licet habeat formam sanguinis, est cholera in potentia, cũ tandem per putrefactionem in cholerã transmutetur. Hoc sic præmisso arguit sic. quod est in via corruptionis non est corruptum. sed sanguis est in via corruptionis, ergo non est corruptus: & sic non est factus cholera: quia generatio huius choleræ non potest esse nisi pet sanguinis corruptionem.

Et putredo quidem non habet tempus: et conuersio sanguinis in choleram non fit nisi in tempore.

Hæc est secũda ratio. putrefactio sanguinis nõ habet tempus. i. nõ exigit tempus: sed cõuersio sanguinis in cholerã nõ

fit nisi

fit niſi in tempore. ergo putredo ſanguinis non eſt conuerſio eius in choleram. tenet conſequentia: & maior eſt manifeſta: quia putredo ſanguinis incipit in inſtanti, ita vt nunc non ſit putridus: & immediate poſt hoc erit putridus: minor nota. ꝙ conuerſio ſanguinis in choleram exigat tẽpus. probatur: quia ante tranſmutationem eius in choloram, oportet præcedere alterationem quæ exigit tempus.

Contra hanc rationē Aui. inſtatur quia ſanguis non putridus poteſt incipere eſſe putridus: ita ſanguis tranſmutatus in choleram poteſt incipere eſſe trāſmutatus in choleram. ergo tranſmutatio ſiue conuerſio ſanguinis in choleram nō magis exigit tempus, quàm putredo ſanguinis. Præterea. Sicut ante tranſmutationem ſanguinis præcedit alteratio: ita ante putrefactionē eius præcedit alteratio: humores nanq; ſani prius ad putredinem diſponuntur quàm putreant. aliter omnis alteratio prima in putredinem eſſet putrefactio & ſic nimia infrigidatio ſanguinis eſſet putrefactio: quod eſt contra diffinitionem putrefactionis. Reſpondetur præmittendo ꝙ putrefactionis, ſiue putrefacti eſſe ſanguinis non datur primum: ſed datur vltimum in quo non. Sed econtra tranſmutati eſſe ſanguinis in choleram datur primum. datur. n. primum in quo eſt cholera: & non datur vltimum ſanguinis: quia ſic duo inſtātia eſſent immediata. Ex quibus ſequitur ꝙ inter quodcunq; inſtans in quo eſt ſanguis, & primum inſtans in quo eſt cholera cadit tempus medium, in quo eſt alteratio faciens ad trāſmutationem ſanguinis in choleram. non autem eſt neceſſarium inter non putrefactionem ſanguinis, & eius putrefactionem cadere tempus medium: & tūc ad primam rationem negatur maior: & ad prnbationem bene conceditur ꝙ humores ſani prius ad putredinem diſponuntur, quàm putreant, cum quo tamen ſtat ꝙ ſanguis, & alij humores non ſani proximi putrefactioni poſsint putrefieri ſine alteratione præcedente: ſed ſanguis quantuncūq; proximus naturæ choleræ non poteſt in choleram tranſmutari niſi alteratione præcedente, quę exigit rempus.

Et putredo quidem eſt corruptio accidens ſanguini, & eſt ſanguis, ſicut accidit in phlegmate & eſt phlegma, & non fit cholera, neq; melancholia, niſi conuertatur poſt illud cum cō- plemento putredinis.

Hæc eſt tertia ratio. ſicut eſt de putredine phlegmatis ita eſt de putredine ſanguinis: ſed poteſt eſſe ꝙ phlegma putrear & ſit phlegma: quia retinens formam & ſpeciem phlegmatis, & non conuerſum ad alium humorem. ergo poteſt eſſe ꝙ ſanguis putreat, & ſit ſanguis non conuerſus in cholerā nec melancholiam. tenet conſequentia per locum a ſimili: & antecedens eſt conceſſum a Gal. & ab omnibus medicis ponentibus febrem quotidianam pēdere a putredine phlegmatis & ideo poſtea ſubdit: & ꝙ ſanguis non fit cholera aut melācholia niſi conuertatur poſt illud. i. poſt initium putredinis cum complemento putredinis in choleram & melancholiam. non autem conuertitur in choleram aut melācholiam niſi principio ſuæ putredinis. Nota tamen Aui. hic per complementum putredinis nō intelligere vltimum terminum putrefactionis: quia ille eſt incineratio: ſed intelligit ꝓceſſum putredinis in quo ſm partē eius ſubtilē & vnctuoſam cōuertit in cholerā: & ſm partē groſſam in melancholiā: citius tñ conuertit in cholerā, quàm in melancholiam: quia illa eſt facilior tranſmutatio.

Verum veritas ſana eſt ſermo Hippocratis, quòd ex ſanguinis putredine generatur febris.

Hic concluditur contra Gal. de intentione Hip. d. veritas ſana eſt ſermo Hip. ꝙ ex ſanguinis putredine generatur fe. ſ. ſanguinea ſicut etiam ex putredine aliorum humorum generatur fe. ab eis denominatæ. hic tamen ſermo in libris Hip. ad nos tranſlatis non reperitur expreſſus. Sed præter rationes ſupraſcriptas eſt una efficax ad conuincendum dicentē ꝙ ſanguis cum putrefit eſt cholera: quia ſanguis putrefit, aut dum eſt, aut dum non eſt. Non eſt dicendum ſecundum: quia ſequitur contradictio. ſequitur. n. ſanguis putrefit, quando non eſt. ergo ſanguis putrefit, & ſanguis non eſt. & ex alia parte ſequitur. putrefit. ergo eſt: cum putredo ſit paſsio mixti quod putrefit quarto metheororū. Si vero dicitur primum, ꝙ ſanguis putrefit quando eſt. ergo putrefit, quando eſt ſanguis. ergo vltimo putrefit, quando non eſt cholera. aliter ſequeretur ꝙ ſimul eſſet ſanguis, & cholera.

Dubitat Gen. vtrum ſit via concordiæ inter Auic. & Gal. Et dicit quòd ſic. nā omnes rationes Au. philoſophicę cōcludunt cum aliquo inſtanti, & tempore puſillo dari feb. ſanguineam a putredine ſanguinis: & hoc Gal. non negaſſet: ſed dixiſſet hoc tempus non eſſe de cōſideratione medici propter breuitatem ſuam: eo quòd poſt paruum tempus poſt initium ſuæ putredinis ſm partem vnctuoſam in choleram conuertit quæ paroxyſmat de tertio in tertium. ꝑpea bonū eſt incipiente ſanguine putrere vt curetur fe. inde pendens cura cholericarum. propterea Auēzoar in ca. de fe. ſanguineis antequam faciat phlebotomiam ſuadet dari euacuātia cholerā multiplicatā in ſanguine: & ſine dubio ſi vides cholerā in ſanguine faciendum eſt quod dicit Auenzoar: ſed ſi non ſit multiplicata, & ſit immixta ſanguini incipiendū eſt a phlebotomia. nā per phlebotomiam tam ſanguis, quam cholera euacuabitur: ſed cum alii humores putrent non ſic facile vertuntur in alium humorem. ideo fe. ab eis pendentes. ſ. a phlegmate, cholera, & melancholia curandæ ſunt cura illis humoribus pertinēte. ꝑpea Gal. in ſuis dictis apparet varius: qđ ſibi bene imponit Auer. quarto colli. ita vt nunc concedat a putredine ſanguinis fieri fe. ſanguineā. ſ. pro paruo tpe: nunc vero neget. ſ. pro multo tpe licet Gēt. ipſum dicat aliqñ locutum fuiſſe ſm opinionē cōiter conceſſam, aliquando aūt ſm opinionē propriā. Quòd autē Ga. fuit varius in dictis ſuis facile apparet. nā ſecundo de differentijs fe. ca. 6. dicit quòd pingue & ſubtiliſsimum ſanguinis cum putret in cholerā conuertitur. idē in ſecundo de criſi. ca. 9. dicit ad literā. Omnia genera fe. fiunt ex cholera & eſt plurimum quod accidit in febribus. quædam fiunt ex phlegmate: & hoc idē confirmat. c. 10. & . 11. dicit veruntamen cum incipit ſanguis putrefieri non remanet verus: ſed declinat ad cholerā. Conſtat igitur ꝑꝑ hoc fe. quæ prouenit a ſanguine quando putrefit proportionatur ad choleram. Oppoſitum tamen manifeſte apparet. 9. therape. & in multis aliis locis. vbi diſtinguit feb. ſanguineam in putridam, & non putridam. Item diuidit eam in epacmaſticā, paracmaſticā & homotenam. Concordia igitur ponenda eſt inter dicta ſua. & ipſum Aui. aliquo ex dictis duobus ſupraſcriptis. Item quia licet pendeat a ſanguine: multum tamen proportionatur in cura feb. cholericis: cum exigat notabiliter infrigidantia, & extinguentia. propterea eam inter cholericas reponit: non aūt ſic inter melancholicas: quia tarde groſſum eius in melancholicum conuertitur: ſubtile vero citiſsime in choleram.

Dicamus ergo nunc quòd febris ſanguinis eſt ſeb. putredinis & ſeb. calefactiouis, et ebullitionis: quam nominauit Hippo. ſynocham concluſam ſine aliis.

In parte pſiti Auic. agit de febribus ſanguineis ſm opinionem propriā. habet hæc pars tres partes. In prima diuidit fe. ſanguinis in duas ſpecies primas. In ſecūda diuidit eā in alias duas ſpecies. In rertia ponit modos terminationis eius. ſcđa ibi § Et eius ſpēs § tertia ibi § Et eius cōſumptio. § prima ī duas. nā primo præmittit diuiſionē. ſecundo declarat mēbra diuiſionis. ſecunda ibi § Et plurimū ebullitionis eius. § In prima parte dicit quòd feb. ſanguinis eſt duplex. ſ. feb. putredinis. i. pendens a putrido ſanguine. altera eſt fe. ebullitionis & calefactionis. i. pendens a ſanguine ebulliente abſq; putredine, quā denominauit Hip. ſynocham concluſam ſine aliis. i. in hoc nomine ab alijs differente. Pro quo notandum de intentione Simonis Ianuenſis quòd ſynocha eſt feb. ex ſanguine non putrefacto. ſynochus vero eſt fe. ex ſanguine putrefacto. cuius tres ſunt ſpēs ſm Gal. ad Glauconē. Epacmaſticus paracmaſticus, & homotenus: hoc aūt nomen ſynocha, non competit aliis febribus, neq; ſanguineis, neq; ab aliis humoribus pendētibus. Similiter hic terminus concluſa, idem ſonans quod vndique clauſa, quaſi vniformis non habens excreſcentias neq; occultas neq; manifeſtas, ſm analogiam ad aliquem diem non competit alicui febris: quia non febribus pendentibus ab aliis humoribus præter ſanguinem, neq; etiam ſynocho. nā ſynocbus habet diuerſitates ſm tres ſpecies eius de quibus ſupra. Item ſm plurimū ſanguis quando putret ſm aliquam eius partem conuertitur in alium humorem facientem aliquam exacerbationem ſm analogiam ad aliquam diem.

Contra. cholera ebulliens propę cor ſine putredine ſicut

eſt

est possibile ex dictis superius facit continuam conclusam: igitur &c. Respondetur negando antecedens: immo cholera siue putrida siue non putrida; putrens prope cor habet tepores occultos de tertio in tertium sequentes suam proprietatem & formam substantialem ẽm modum dictum in quæstione de periodicatione: sed synocha sine putredine nullum habet teporem secũdum analogiam ad aliquem diem. hoc itaq; nomen synocha conclusa nulli alteri febri competit nisi sanguineæ sine putredine. his tamen terminis .s. synocha, & synochus medici quandoq; abusi sunt vnum pro alio accipientes: & quandoq; eos pro omnibus febribus acutis continuis concedentes. Quòd si quæratur an ab alio humore q̃ a sanguine posset fieri feb. ebullitionis absq; putredine. Dicendum quòd sic, non tantum ab humore, sed etiam ab humiditatibus secundis: sed eam frequentius a sanguine contingere: quia si calefiat notabiliter absq; putrere propter sui multitudinem potest notabiliter corpus calefacere: non sic alii humores nec humiditates propter sui paucitatem nisi putreãt. Quòd si secundo quæratur an sanguis posset facere fe. non sanguineam. Dicendum q̃ sanguis tam putrens ꝙ non putrens potest facete febrem ephemeram inflammando spiritus, & non communicando vapores cordi sicut materia bubonis. quarta aphorismorum & secundo de differentiis feb. & ita alii humores: Et nota ꝙ sanguis non peccans in quantitate superflua: sed solum inflammatus. & cordi propinquus potest facere synocham sine putredine: licet ẽm plurimũ adsit multitudo sanguinis cum facit eam.

Et plurimum ebullitionis eius est ex oppilatione suffocãte caliditatem: & quandoq; fit a causis alijs quæ uehementes fiunt supra uehementiam feb. ephemeræ: & nominantur profundi somni fortis.

Hic notificat mẽbra diuisionis suprascriptæ: & habet duas partes. In prima notificat febrem sanguineam sine putredine In secunda feb. sanguineam putridam secunda ibi § Et videtur Gal. § Prima iterum in duas. Primo notificat dictam febrem per causas. secundo per comparationem ad alias febres secunda ibi § Et est de summa. § In prima parte dicit. primo ꝙ plurimum feb. ebullitionis sanguinis absq; putredine causatur ab oppilatione suffocante caliditatem: & quandoq; ab aliis causis siue corporeis, siue primitiuis quæ sunt vehementiores quàm causæ fe. ephemeræ. Dicit secundo ꝙ hæc synocha sine putredine nominatur somni profundi. .s. quia ab eo fiat difficilis excitatio & fortis quia longi. vel si ly fortis sit casus nominatiui hæc feb. nominatur fortis .s. in inflammãdo. Primo notandum circa primum dictum ꝙ sanguis est difficilius inflammabilis quàm spiritus: tum quia grossus tum quia habet plus de frigiditate resistente inflammationi quàm spiritus. ideo causæ potentiores requiruntur ad inflammandũ sanguinem quàm spiritum: licet tamen causa per se calefaciẽs spiritus sit intẽsior, quàm cã calefaciens sanguinẽ cũ spiritus sit calidior sanguine, & nihil agat ultra gradum propriũ. Secũdo notandum pro declaratione secũdi dicti ꝙ synoca sine putredine est somni lõgi & profundi propter multitudinẽ uaporum humidorum facientium somnum sui multitudine, oppilante uenas subethicas: non sic synochus putridus cum uapores sui sint acuti non mulcebres. Tertio notandum quòd licet oppilatio siue in poris, siue in venis prohibendo uaporum transpirationem, & calidi euentationem posset esse causa fe. caliditatẽ intendẽdo: tñ si esset fortis & extrema posset calorẽ absque feb. in paruo tempore extinguere: & hoc dicere possumus de intentione Gale. secundo de accedenti. de causis morbi frigidi: potest tñ sanguis intendi ab aliis causis, ita ut faciat febrem absque eo ꝙ oppilatio sit cã incensionis:

Et est de summa feb. q̃ sunt inter febres putredinis, et febres ephe. quæ differt a febribus ephe. propterea ꝙ calefactum primum in ea est humor: & differt a febribus putredinis: quoniã non est ei putredo, et est feb. acuta: non febris ephe. neq; febris hectica, neq; feb. putredinis. Et multoties quidem permutatur ad feb. putredinis: aut feb. hecticam. Et multotiens quidẽ facit eam currere Gal. cursu febrium diei.

Nunc facit quod dictũ est: & dicit hanc febrẽ esse de summa .i. de numero febrium mediantiũ inter putridas, & ephemeras, differentem ab ephemera, quia in illa primum calefactũ .i. immediatũ qđ est cã coniuncta feb. humoralis est tã humor, quàm uapor: sed humor nõ est primum calefactum, nec causa coniuncta ephemeræ: immo spiritus. differt vero a putridis: quia in ea non est putredo: sed est feb. acuta: quia est feruorum accidentium, & citæ terminationis, & non est ephemera neq; hectica: quia hectica est caliditas facta: synocha uero fiẽs Vltimo dicit ꝙ multoties permutatur ad putridam aut hecticam: & hoc est clarum. Et multoties Gal. numerat eam inter ephemeras. Primo notandum ꝙ synocha sine putredine est media inter ephemeras, & putridas per abnegationem. ut declarat Auice. in textu & est aliquo modo media per participationem. nam communicat aliquo modo cum ephemera: quia causa coniuncta eius est vapor sanguinis non putridus & similiter cã ephemeræ est spiritus qui est uapor sanguinis, aut saltem genitus ex parte subtilissima sanguinis, existens sicut uapor eius. Et propter hanc cãm Gal. 8. & 9. therap. numerat eam inter ephemeras sicut hic dicit Auic. Cõmunicat ẽt cũ putridis, quia cã eius coniuncta est humor sicut est putridarum:

Dubitatur utrum feb. sanguinea putrida necessario sequat sanguineam non putridam. Et uidetur ꝙ sic: quia sanguis calesit antequam putreat: ergo prius accenditur sanguis sine putrere, antequam putreat. Tenendum est ꝙ licet secundũ plurimum ante febrem sanguineam putridam feb. sanguinea non putrida præcedat aut neutralitas eius: Est tamen possibile ante synocham putridam non præcedere non putridam synocham, neq; eius neutralitatem. Primam partẽ huius cõclusionis probat ratio adducta in principio dubii.. Secũda uero ps probatur: quia possibile est ꝙ parua pars sanguinis incipiat putrere distanter a corde, ita ut uapor eius non posset cordi cõmunicari: & postea putrente per partẽ post partẽ magna pte sanguinis, incipiat neutralitas fe. putridæ nulla febre nõ putrida, aut neutralitate eius præcedente. Si aũt queratur utrum synocha putrida posset conuerti in synocham non putridam. Dicendum illud non esse possibile nisi sanguis leuissime putreret. in quo casu reductionem recipere posset de intentione Gal. 2. aphorismorum aphoris. 17.

Et videtur Gal. quòd feb. sanguinis non componitur cum reliquis febribus: quoniam putredo in sanguine est communis omni humori. Et in hoc est contradictio quibusdam intentionibus suis in quo non est necesse prolongare sermonem quoniam non iuuatur cum eo medicus.

In præsenti parte notificat sanguineam putridam: & primo facit hoc comparando hanc febrem ad alias febres. secundo explicando causas eius. tertio ponendo conditiones eius secunda ibi § Et causa quidem huius febris. § tertia ibi § Et hæc quidem. § Dicit ergo in prima parte uideri Gal. febrem sanguinis non componi cum aliis febribus: quia putredo sanguinis est communis omni humori. Dicit secundo quòd inter hoc dictum & quædam alia dicta Gal. est contradictio. in qua contradictione ostendenda non oportet prolongare sermonem: quia per huiusmodi ostensionem non iuuatur medicus: immo potius impeditur sicut dicit Auicenna in primo capitulo huius primæ fen. Primo notandum quòd hoc dictum Galen. scilicet quòd feb. sanguinis non componitur cum aliis febribus elicitur ex dictis eius secundo de differentiis feb. capitulo decimo. Reuerti igitur est tempus dum dicebat eam, quæ est in sanguine febrem simpliciorem his, quæ in aliis sunt humoribus proportionabiliter. Secundo notandum quòd hic sermo, Putredo sanguinis est communis omni humori, potest intelligi dupliciter. Primo quòd sanguis per putrefactionem ad uniuscuiusq; trium humorum naturam, & febrem perueniat in canticis. 68. Et uidetur Galeno quòd feb. generata ex sanguine putrefacto sit de genere cholericæ. Probabilius tamen est quòd cum putresit sanguis, & egreditur ab æqualitate sua ita scilicet quòd augeatur calor, & fortificetur siccitas ratione augmenti, sup ipsum generetur inde feb. de cholera citrina. Si uero augeatur & fortificetur humiditas & frigiditas ratione augmẽti phlegmatis in eo generatur inde feb. phlegmatica: & si ipsius frigiditas & siccitas intendantur ratione melancholiæ auctæ in eodem contingit inde feb. melancholica. hæc Auerr. & penes Auerroim vera sunt, siue sanguis mutet speciem: siue remaneat

Quomodo putredo sanguinis sit cõmunis oĩbus humoribus.

neat in specie. secundo intelligere possumus putredinem sanguinis esse communem omni humori: quia sanguis fit purus & solus in venis: & alij humores non sunt actu sed potentia in venis. vt videtur velle Auer. secundo colligit ad principium: & quòd per putrefactionem tamen in tres humores, & eorum naturam perueniat cum in sanguine fit cuicunque humori pars proportionata. Aut si monachi viam teneremus esset dicendum sanguinem esse illam tertiam substantiam humoralem sub certa & debita proportione, quam proportionem per putrefactionem mutando in illam triplicem substantiam humoralem mutatur humor manifeste. Tertio notandum quòd hæc consequentia. putredo sanguinis est communis omni humori. ergo feb. sanguinea non componitur cum aliis humoribus. valet penes Galenum iuxta primum & secundum modum: quia si sanguis per putredinem acquirendo caliditatem & siccitatem vertitur in choleram: tunc fit periodicatio de tertio in tertium proportionata choleræ: & tunc non periodicat alia febris cum non conuertatur ad naturam alterius humoris facientis febrem aliam. Nam si permutatur in choleram, non permutatur in phlegma, neque in melancholiam: cum exigant dispositiones cõtrarias. secundo penes modum Auer. & philosophorum ponentium quòd tantũ sanguis in actu in uenis cõtineatur, & reliqui humores sint in potentia: & penes modum monachi tenentis esse illam tertiam substãtiam debita proportione seruata. Et quia sanguis variatur in alios humores proportione uariata per putrefactionem ualet hæc consequentia. putredo sanguinis est communis omni humori. ergo feb. sanguinea non componitur cũ aliqua alia febre, cuius humor non præfuerit saltem in potentia, tam secundum philosophos, quàm secundum monachum. Quarto notandum dictum Gal. primo de differentiis febriũ contradicere dicto eiusdem secundo de differentiis febrium ca. secundo & ca. penultimo quare nota de his. In primo nanque loco dicit febrem sanguineam non componi cum aliis febribus. In secundo loco dicit eam cum aliis febribus posse cõponi. Dicit enim ad literam. Si uero imbecillis facta fuerit hæc causa efficitur ei, vt non solum superfluitates: sed ipse sanguis corrumpatur, & putrefiat, & sanguis accẽdatur. Sed Conciliator differentia nonagesima tollit hanc contradictionem. d. quòd in primo loco locutus est de febribus sanguinis putrentis intra venas. in secundo loco de febribus sanguinis aposthematis. Sed ne in aliis sermonẽ prolongemus: quia hoc prohibet Auicen. tenẽdum est febrem sanguineam tam fine putredine, quàm cum putredine: siue illa putredo sit in uenis, siue in aposthemate posse coniungi cum aliis febrib. humoralibus, & eum hectica & cum ephemera antecedente eam. licet non cum ephemera subsequente eam ut declaratũ est superius in dubio. vtrum ephemera possit coniungi cum putrida. Vnde dicendum est sicut dicit Gen. quòd licet possit coniungi cum aliis febribus: illa tamen compositio nõ manifeste comprehenditur: quia feb. sanguinis obumbrat alias. vt dicit Isaac quinto febrium. Ego tamen credo quòd si textus ille secundo de differentiis febrium bene ponderetur, nõ sonet quòd feb. sanguinis nunquam componatur cum aliis febribus: sed ꝙ rarius componatur, quàm aliæ febres inter se. dicit enim febrem sanguinis simpliciorem esse febre aliorũ humorum: & non dixit eam nunquam componi cum aliis.

Et causa quidem huius febris est repletio, & oppilatio: & multitudo exercitij: et proprie non consueti: et dimissio euacuationis: deinde vsus exercitij laboriosi: et quandoque facit putredinem in eo multa aquositas sanguinis ex comestione fructuum aquosorum: quare conuertitur ad putredinem. Et multitudo humoris crudi in ea est propinqua: quare præparat ipsum ad putredinem, sicut qui generatur ex cucumere, et alkethed, et piris, et similibus.

In præsenti parte ponens causam eius dicit primo causam eius esse oppilationem siue intrinsecam, siue extrinsecam. & secũdo repletionem tam quo ad vasa, quàm quo ad uirtutem. tertio multum, i. longum & uehemens idest intensum exercitium: & proprie cum corpus non fuerit cõsuetum. quarto dimissio euacuationis consuetæ: & post ipsam usus exercitii laboriosi non consueti. quinto in causa quandoque est aquositas sanguinis ex comestione fructuum aquosorum, sicut cerasorum, persicorum, & similium: quorum aquositas non separatur neque in prima, neque in secunda digestione: quare conuertitur sanguis ad putredinẽ. sexta multitudo humoris crudi, grossi phlegmatici cum sanguine mixti sicut qui generatur ex cucumere, alkethed idest citrulis, & piris scilicet habentibus humidum male digestum, & his similibus sicut forbæ est causa propinqua præparans ad putredinem sanguinis cui admiscetur.

Et hæc quidem febris est continua, quæ nõ tepescit propter communitatem materiei, et eius adhærentiam vsque ad crisim, aut mortem.

Ponit conditiones huius feb. d. quòd hæc fe. est continua: quia non tepescit tepore manifesto, neque occulto usque ad crisim. i. eius bonam terminationem, vel ad mortem propter communicantem materiæ. i. multitudinem eius omnibus uenis communem, & adhærentiam. i. continuitatem eius in uenis omnibus. est. n. sanguis in maiori quantitate & magis continuus in venis quàm alius humor: & per hoc differt ab aliis febribus humoralibus, quæ habent teporem manifestum, sicut cõtinuæ proportionales: aut occultum sicut causon ad ali quam diem. Et si insteur de febre unius paroxysmi dicitur ꝙ licet non habeat teporem, neque excrescentiam actu secundum analogiam ad aliquam diem habet tamen utrunque apti tudinaliter propter proprietatem in existentem cuicunque humori. cap. de febribus aposthematum.

Hic sum excusatus a determinatione huius dubij. vtrũ posset sanguis periodicare sm analogiam ad aliquam diem. nam superius dixi de hoc quantum est opportunum in quæstione prolixa de periodicatione, quæ in hoc volumine est inserta. Hic tamen memorandum est secundum plurimum hãc febrẽ esse continuam non habentem analogiam ad aliquam diem. Primo propter multitudinem replentem oẽs uenas, & etiam ipsum eor. secunda propter cõtinuitatem partium sanguinis inter se. tertio propter caliditatem & humiditatem eius quæ disponunt ad putredinem, sicut econtra frigiditas & siccitas resistunt putrefactioni. quarto propter proprietatem eius inter omnes proprietates humorum minime resistẽtem: quare cum incipit secundum aliquam partem inflammari, aut putre fieri facile inflammatio & putrefactio procedit in totum, & facit continuam vniformem usq; ad crisim, uel ad mortem. Secundo dicẽdum quòd est possibile de sanguine fieri febrẽ habentem periodum. na possibile est aliquam partem sanguinis solitam euacuari per fluxum hęmorrhoidum retineri, & retentam putrefieri & facere unum paroxysmũ: & postea illa parte per putrefactionem consumpta alteram similiter reaggregari, & facere secundum paroxysmũ: & sic deinceps. Præterea. Ad quencunq; locum sanguinis posset expelli naturaliter, ad eundem potest expelli preternaturaliter. Cum ergo sanguis cõuersus in secundas humiditates posset expelli extra uenas naturaliter, posset expelli præternaturaliter sub forma sanguinis, qui retentus in poris & putrefactus poterit facere unum paroxysmum. & postea secundo iterum ex pulsus faciet alium: & de hac materia dictum est alibi, quantum est opportunum.

Et eius species sunt tres. quarum saluior est paracmasticus quoniam resolutio in eo est maior quàm putrefactio incipiens cum difficultate, & non cessat minui. Deinde est homotenus: & fortasse assimilatur. vij. diebus: & nequior eorum est epacmasticus: quoniam resolutio in eo est minor: quàm putrefactio. Et eius crisis est usq; ad septimum secundum plurimum.

In præsenti parte primo ponit tres species synochi minus generales. secundo tempus durationis eius. secunda ibi [Et eius crisis.] In prima parte dicit quòd synochi tres sunt species. quarum saluior est paracmasticus incipiens cum difficultate, & procedit minuendo usque ad finem. videtur enim totus declinatio, & huius diminutionis causa est: quoniam resolutio uaporis putridi a corde, & corpore est maior quàm e iusdem in eis multiplicatio. Deinde idest secunda species est homotenus qui fortasse similatur septem diebus scilicet in seruitate accidentium. vnde uidetur totus status. Cuius causa est: quia tanta est uaporis putridi resolutio quantum eiusdem

eiusdem in corde, uel corpore multiplicatio. Et tertia species nequior idest malignior est epacmasticus qui procedit augendo: & uidetur totus esse augmentum. cuius causa est, quia vaporis putridi resolutio est minor quàm eius multiplicatio. In alia parte dicit quòd eius scilicet synochi crisis, & terminatio secundum plurimum est usque ad septimum. i. non transit septimum. Primo notandum quòd licet has tres species Auicenn. attribuat sanguineæ putridæ, possunt tamen attribui sanguineæ non putridæ. ut uoluit Gale. 9. therapeu. possunt enim plus de uaporibus non putridis a corpore resolui, quàm de eisdem multiplicari: & econtra, & æqualiter. Secundò notandũ quòd licet epacmasticus absolute, & ſm plurimũ sit nequior quàm homotenus, & homotenus q̃ paracmasticus: quia absolute cæteris paribus eo deterius per uiam signi, & per uiam causæ plus multiplicari de uapore putrido in corpore, & corde quàm sit illud quod resoluitur in secundo loco tantum multiplicari quantum ab eo resoluitur: attamen epacmasticus terminatus secundum sui extremum intensius ad gradũ homoteni est minus malus quàm homotenus: & similiter si terminetur secundum idem extremum ad finem paragmastici est minus malus quàm paracmasticus ut patet.

Tertio notandum quòd licet paracmasticus non uideatur habere nisi declinationem, homotenus solum statum, epamasticus solum augmentum. omnes tamen incipientes post principia generationis, ad salutem terminandi habent quatuor tẽpora penes accidentia condistincta. reliqua autem tempora propter breuitatem latent.

Sed dubitatur de paracmastica. nam si illud quod de uapore putido resoluitur plus est quàm illud quod de uapore putrido multiplicatur. sequitur quòd paracmasticus non duraret nisi per vnum instans, aut nunquàm fieret. Secundum est contra mentem auctorum. sed primum est impossibile: quia si sic est paracmasticus, sensibiliter lædit: & cum sensibilis læsio nec subito acquiratur, nec subito deperdatur: sequitur quòd per tempus aute hoc fuit, & per tempus post hoc erit. Sed probatur: quòd non duret nisi per instans. nam quàm primo est: est maior resolutio uaporis putridi a corpore, & corde quàm eiꝰ multiplicatio a materia putrente. ergo quàm primo est desinit esse: & sic non durat nisi per instans. Dicendum ad hoc, q̃ sit principium paracmastici est necessarium ut sit maior in corde, & toto corpore uaporis multiplicatio quàm resolutio. ad hoc multo maior ut sit status. ergo necessarium est ut procedat augendo usque ad statum inclusiue: sed hæc tempora non manifesta sunt propter breuitatem. sola autem declinatio comprehenditur in qua fit maior resolutio uaporis putridi, quàm eius multiplicatio sicut in declinationibus reliquarum febriũ materialium: nec est necessarium quòd declinatio subito tollatur: quia quamuis fiat maior resolutio uaporis quàm eius multiplicatio: tamen tantum de eo multiplicatur, vt sufficiet feb. conseruare. Vtrum autem sit possibile febr. durare per instans, non intendo ad præsens determinare: sed apud tenentes dari ultimum neutralitatis decidentiæ, & nõ primum ægritudinis sicut communiter tenetur, tenenda est. pars negatiua quæstionis. Apud uero tenentes dari primum ægritudinis tenenda est pars affirmatiua: nec propter hoc sequitur ultimam latitudinem realem subito acquiri, aut deperdi: sed solum latitudinem denominationis. Si uero quæratur utrum ex aliquo humore præter sanguinem possunt fieri tres species dictę scilicet epacmasticus, paracmasticus & homotenus. tenenda est pars affirmatiua, nam potest esse causon epacmastica in qua plus de uaporibus putridis, aut non putridis multiplicatur in corde & corpore quàm illi qui resoluuntur: & causon in qua res se habeat econtra: & causon in qua ęqualiter. Et ita occultabuntur tempora aliqua secundum quòd dictum est in sanguinea: licet etiam sanguinea putrida non semper se habeat cõformiter: sed in aliis febribus scilicet interpolatis, & continuis proportionalibus non sunt huiusmodi species attendendæ cum in ipsis tempora appareant manifeste distincta.

Sed contra dictum huius partis instatur: quia tertiana continua terminatur in septimo ut notat Gal. in commento illius aphorismi, tertiana uera septem iudicatur periodis longissima. & tertio prognosticorum: sed propter subtilitatem & paucitatem materiæ citius quàm sanguinea cum sanguis sit grossior cholera, & maioris quantitatis, quæ duo faciunt ad prolõgationem feb. Dicendum quòd licet sanguis sit grossior cholera, & maioris quantitatis: potest tamen sanguinea æque cito terminari cũ tertiana continua: quia sanguis est benignior & facilius obedit uirtuti digerenti, & euacuanti. Et secunda causa: quia tertiana continua habet tepores: neque etiam uirtus tantum irritatur ad expellendum ipsum. Præterea. Causon est breuior quàm tertiana cõtinua, & quàm sit notha.

Nota tamen quòd dixit secundum plurimum: quia quandoque sanguinea prolongatur supra decimumquartũ, cum sanguis ẽ grossus, crudus, sicut ẽ tertiana pẽdẽs a cholera grossa.

Et eius consumptio est cum euacuatione, aut sensata, aut insensata. Et quandoq; permutatur ad causonidem, & ad sirsen: & quandoq; permutatur cum infrigidatione plurima ad lethargiam: & quandoq; permutatur ad uariolas, & morbillum. Et quandoq; accidit in ea profunditas somni, & inflatio uentris, ex qua prouenit sicut uox tympani, et non deponit eam uentris solutio cum rarificatione. Et quando solutio uentris non ualet, deinde egreditur asaf uiridis lata proprie, est de signis mortis.

In præsenti parte ponit duos modos terminationis sanguineæ. Primus modus est cum euacuatione sensata, sicut per fluxum sanguinis menstrualis, hęmorrhoidalis, narium, per fluxum uentris, uomitum, per sudorem, siue sanguis sub propria forma expellatur, aut in alios humores transmutetur: quãdoq; cum euacuatione insensata idest quia sanguis in vapores conuersus resoluitur. secundo quandoq; permutatur ad causonidem, sanguine in choleram transmutato: quòd ad sirsen idest apostema capitis cholericum: licet etiam posset fieri apostema sanguineum dictum ab Auicen. phlegmon in cerebro. tertio quandoq; permutatur propter nimiam infrigidationẽ ad lethargiam. i. ad apostema phlegmaticum in cerebro, quæ infrigidatio potest sequi potum aquæ frigidæ & similia. quarto quandoque ad variolas, & morbillos permutatur, & non sunt. Et hæc permutatio accidit frequenter in pueris. quinto quandoq; accidit in ea profunditas somni dicti subet propter multitidinem sanguinis, aut uaporum oppilantium arterias subeticas, & rete mirabile, inflatio uẽtris ex qua prouenit uox sicut tympani. s. cum uẽter percutitur. Est enim hæc dispositio tympanites sequens uentositatẽ & uapores grossos propter actionem caliditatis extraneæ conuertentis humores in uentositatem, & uapores & non potentis ipsos resoluere cum maior sit humorum in illa conuersio, quàm illorũ resolutio propter uirtutis debilitatem, ad quæ adiuuat error digestiuæ hepatis, & stomachi: & non deponit eam uentris solutio cum rarificatione. i. resolutione facta. s. cum his quæ uentri applicantur sicut sunt vnctiones, fomentationes, sacculi uaporis & uentositatis resolutiua. deinde egreditur asaf. i. morbillus viridis, & proprie quando est latus, & est de signis mortis. significatur enim per hoc debilitas uirtutis, & malignitas morbi. nã morbillus ille qui est pustula quædam significat sua uiriditate malignam materiam, putredinem, & ventositatem: & sua latitudine impotentiam uirtutis expellentis. quia si uirtus esset fortis eleuaret illam putredinẽ in cupũ, cum materia faciens illã sit calida.

Et nota quòd secundum plurimum hæc materia non est solum una pustula, sed plures: & hæc pustula simul cum aliis iam dictis est de signis mortis.

De signis. Cap. XLV.

Signa febris sanguinæ sunt adhærentia febr. & rubedo faciei, et oculorum: et inflatio uenarum, et temporum, et repletio completa absq; rigore, et nõ est sudor nisi apud crisim: et multoties associatur ei pruritus in naso, et in loco colli in quo ponuntur uentosæ: et constrictio in anhelitu: et multoties accidit eis profunditas somni et difficultas sermonis et est malum: et similiter apostema gutturis. et duarum amygdalarum, et vuæ, et cursus lachrymarum: et caliditas eius est plurima propter humiditatem uaporosam, et lacunalem non exiccatam, sicut in causonide: at pulsus eius est magnus, leuis, plenus, uelox; frequens valde, diuersus non plurimæ diuersitatis, et est minoris diuersitatis, et uelocitatis quàm in causonide: et

non

non eſt caliditas eius in termino cauſonidis et tertianæ fortis.

Hoc capitulum habet tres partes. In prima ponit ſigna febr.ſanguineę. In ſecunda ſigna permutationis eius. In tertia ſigna prolongationis eius ex quibus dantur intelligi breuitates eius. ſecunda ibi § Signa autem permutationis. § tertia ibi § Signa uero longitudinis. § prima in duas, in prima ponit ſigna communia febri ſanguineæ. In ſecunda ſigna propria ſpeciebus eius. ſecunda ibi § Illius quæ ex ea eſt. § Prima poſſet diuidi in tot partes, quot ſunt ſigna. partes patebūt legendo textum. Primum eſt adhærentia ideſt continuitas febr. abſq; tepore manifeſto, uel occulto ſecundum proportionē ad aliquam diem: & per hoc differt a reliquis febribus humoralibus. Secundum eſt rubedo faciei, & oculorum: & cauſa nota eſt. Tertium eſt inflatio uenarum totius ſcilicet & temporum ideſt uenarum & arteriarum quæ ſunt in temporibus propter multitudinem ſanguinis extendentem ſimul cum uaporibus eius. Quartum repletio completa ideſt communis toti corpori. Quintum non eſt rigor: quia materia non egreditur uenas. Sextum non eſt ſudor niſi dum fit criſis. ſ. per ſudorem: quia ſanguis non eſt aptus faciliter educi ſua groſſitie: & etiam dum fit criſis per ſudorem rariſſime fit euacuatio ſanguinis ſub forma propria. Septimum multoties aſſociatur patienti eam pruritus in naſo, & in loco colli, in quo conſueuerunt poni ventoſæ: quia natura tentat euacuationem per illas uias ſibi conſuetas. Octauum profunditas ſomni, & difficultas ſermonis, & eſt malum. utrumq; enim iſtorum ſequitur oppilationem in arterijs ſubeticis: & eſt diſpoſitio in apoplexiam. eſt enim prima tertii unus modus apoplexiæ propter earum oppilationem. Nonū eſt apoſtema gutturis, & eſt ſquinantiæ, & duarum amygdalarum, & eſt proprie ſynanchia, & vuæ propter multitudinem uenarū in illis partibus exiſtentium de quibus ſanguis apoſtemans illas partes egreditur frequenter. Decimum curſus lachrymarum propter multitudinem humiditatis, & caliditatem dilatantem meatus per quos lachrimæ expelluntur. Vndecimum caliditas eius eſt plurima propter multitudinem uaporum eleuatorum ab humiditate ſanguinea uaporoſa lacunari. i. ſe habentem in modum lacunæ aquę calidæ. eſt enim caliditas eius humiditati coniuncta: & non eſt caliditas ſicca, nec aſpera ſicut caliditas cauſonis. Duodecimum pulſus eius eſt magnus: quia uirtus fortis: neceſſitas magna: inſtrumentum obediēs. leuis: quia non coarctatus ſicut in principiis paroxyſmorum. Aliter leuis: quia non durus propter humiditatem. plenus propter multitudinem ſanguinis, & uaporum cōtentam in uenis, & arteriis. uelox, & frequens cum non poſſit ſatisfieri per ſolam magnitudinem. ualde. i. notabiliter diuerſus: non tamen plurimæ diuerſitatis, & velocitatis quàm in cauſone.

Contra. quia ſanguis eſt groſſior magis opprimens uirtutem, quàm cholera: ergo pulſus debet eſſe magis diuerſus, quàm in cauſone. Reſpondetur negando conſequentiam: quia licet ratione maioris groſſitiei ſanguinis quàm cholerę deberet fieri in ſynocha pulſus magis diuerſus, quàm in cauſone. attamen ratione intenſionis caloris, & magis acuti in cauſone quàm in ſynocha: & quia cholera eſt magis horrida q̃ ſanguis ex quibus magis deiicitur in cauſone, eſt magis in eo pulſus diuerſus quàm in ſynocha. ſecundo non eſt ſynochę caliditas ita intenſa, aut acuta ſicut caliditas cauſonis, & tertianæ: quia cholera eſt calidior quàm ſanguis: licet propter maiorem multitudinem vaporum in ſynocha quàm cauſone poſſit eſſe in eo plus de caliditate.

Et illius quæ ex ea eſt a putredine caliditas, & accidentia ſunt vehementiora: & cura eius eſt difficilior, et magis ſimilis cum cauſonide. At uero ſubtilitas ſanguinis, et groſſitudo cognoſcitur propter illud quod egreditur de eo.

In præſenti parte ponit ſigna prima ſpecierum ſynochæ: & habet tres partes. In prima ponit ſigna ſynochæ putridæ. In alia ponit ſigna ſubtilitatis & groſſitiei ſanguinis. In tertia ſigna ſynochæ non putridæ addens alquid de putrida. ſecunda ibi § At uero ſubtilitas. § tertia ibi § Et ſynocha feruida. § In prima parte dicit quòd ſynochæ putridæ accidentia ſunt vehementiora ſcilicet acuitas caliditatis, ſitis, dolor capitis, & ſimilia: cum uapores putridi ſint acutiores non putridis. & cura eſt difficilior cum in cura non putridæ frequenter ſufficiat ſola phlebotomia, & regimē infrigidans. in putrida uero præter has multæ intentiones ſcilicet digeſtio, mundificatio, & aliæ de quibus agitur in ſequenti cap. aſſimilatur enim curæ cauſonis cum per putredinem ſanguis ſm aliquam partem in choleram conuertatur. In ſecunda parte dicit quod ſubtilitas & groſſities ſanguinis cognoſcitur per illud quod egreditur ſcilicet de ſanguine, ſiue ſponte egrediatur, ſiue per phlebotomiam, aut aliter egrediatur. Et nota huiuſmodi notitiam eſſe medico neceſſariam ut ſciat remedia ſm exigētias exhibere. groſſus enim debet æquari per ſubtiliantia, & viſcoſus per incidentia. & cōtrarie diſpoſitos per contraria. his groſſities ſanguinis cognoſcit primo, quia non poteſt exire ſine foramine lato. ſecundo ex colore, tēdit enim in nigrum: uel ſi tendit in album per admixtionem phlegmatis groſſi vides manifeſte phlegma groſſum inuiſcatum cum eo. tertio quia quando colligitur in aliquo vaſe lato habente fundum planum fruſtū eius coagulatum eſt altū. quarto quia ſi fruſtum ſanguinis ſuſpendatur ſtilo in eo infixo ſtat ſuſpenſum ſtilo, & non ſcinditur. Item quia difficile eſt ſcindere ipſum cum re habente acutiem obtuſam. quinto ex complexione, habitudine, & regimine præcedente illius a quo ſanguis ille extractus eſt. Et contrariis modis cognoſcitur ſanguinis ſubtilitas. & tūc etiam intereſt cognoſcere an declinet ad cholericam propter multitudinem choleræ ſibi admixtam: & quia rubedo ſua tendit in citrinitatem, ſicut melancholicus in nigredinem, & phlegmaticus in albedinē cum admixtione phlegmatis groſſi, aut aquoſitatis: & putridus tendit in fuſcedinem, & viriditatem cum pallore.

Et ſynocha feruida eſt res magis ſimilis in principio ſui febri ephemeræ. uerum caliditas eius eſt paruæ mordicationis, et læſionis: inuenit ex ea inflammationem, et dyſpnœam: et eſt plurimum impreſſionis eius prope cor. putrida uero eſt æqualis, et ſimilis æquali ſecundum plurimum.

Hic ponit ſigna propria ſynochæ feruidæ quæ dicitur feruida: quia in ſanguine eſt feruor abſq; putredine: & non dicitur feruida, quia ſit feruidior ſynocha putrida. Dicit ergo quòd eſt res magis ſimilis in principio ſui febri ephemeræ: quia habet in principio caliditatem mitiorem ſimilatam caliditati ephemeræ: ſed in proceſſu acutiorem: cum ſit facta intēſior. verum caliditas ſua eſt paucæ mordicationis & læſionis ſcilicet in comparatione ad ſynocham putridam, & inuenit patiens in ea inflammationem & dyſpnœam. i. anhelitus conſtrictionem propter multitudinem ſanguinis ebullientis, & uaporum eius in uenis cordis in dextro uētriculo eius in uena chili, & in arteria adorti proximis cordi. putrida uero eſt æqualis, & ſimilis æquali ſecundum plurimum in modo afflitionis: non equidem in comparatione ad ſynocham ſine putredine. illa enim eſt æqualior: ſed in comparatione ad alias putridas in quibus ſunt maiores diuerſitates in modo afflictionis, ut patet ex ſæpe dictis. Aliter eſt æqualis. i. media inter feruorem ſynochæ, non putridæ, & feruorem cauſonis.

Signa uero permutationis eius ſunt cuiuſq; eorum, ad quod permutatur ut præfocationis, et apoſtematum gutturis, et duarum amygdalarum: et tu iam ſciuiſti ea: et ſigna uariolarum ſcies: et ſigna ſirſen, et doloris capitis, et permiſtionis mētis, et aliorum iam ſciuiſti.

Nunc Auicen. ponit ſigna permutationis eius. d. quòd ſigna permutationis huius ſe. ſ. ad aliū morbū ſunt ſigna cuiuſcunq; ad quod permutatur. i. ſigna cuiuſcunq; morbi in quem ſit hæc permutatio, ut præfocationis quādo. ſ. permutatur ad pulmonem oppilans uiam anhelitus, cum apoſtemate aut ſine apoſtemate: uel ſynanchia. i. apoſtematū gutturis, ſunt. n. ſynāchiæ apoſtemata gutturis: & duarū amygdalarū: quæ apoſtemata dicuntur proprie ſynāchiæ, & curā ſciuiſti ſ. nona tertii. & decima tertii. & ſigna uariolarum ſcies quarto tractatu huius primæ fen. quarti. & ſirſen ideſt apoſtematis capitis, & dolor eius, & permixtionis mentis, & aliarū paſſionū capitis iam ſciuiſti prima tertii. Pro qua parte notandum permutationē huius febr. ad iſtos morbos, uel accidentia poſſe intelligi,

intelligi, vel permanente febre parte aliqua materiæ ad hæc membra, quibus istæ ægritudines approprianturpermutata, quod pluries accidit, uel quia fiat critica febre recedēte, vel declinante.

Signa uero longitudinis eius, sicut iam scinisti sunt ex postpositione signorum digestionis, et tornatilitate faciei: et diuersitate dispositionis eius in spatio suo ex additione, & statione, & diminutione. ita ut sit, quasi ipsa sit tepida. Illud enim significat quod sanguis est plenus humore crudo.

In parte præsenti ponit signa lōgitudinis & breuitatis huius feb. secundo infert dies criticos in quibus terminatur. ibi secunda § Spatium vero crisis. § Dicit primo ꝙ signa longitudinis & breuitatis sumuntur ex postpositione .i. tarditate signorum digestionis: & tu supple ex uelocitate eorum: quia si tardantur, prolongatur ægritudo. si uero uelocitantur, breuiatur ægritudo. secundo ex tornatilitate & extenuatione faciei, & eius contrario. quotum primum significat breuitatē seruando humores subtiles. secundum prolongationem seruando humores grossos. Et pro isto facit aphotismus secundæ particulæ. Febricitantibus non omnino &c. tertio ex diuersitate dispositionis in spatio suo .i. in sua duratione ex additione .s. epacmastica: & statione .s. in homotena: & declinatione .s. in paracmastica. Nam additio si morbus mortalis sit, significat breuitatem. Si uero salubris significat longitudinē significando multitudinem materiæ: diminutio uero in paracmastica quæ communiter est salubris si sequatur paucitatem materiæ significat breuitatem. Si uero grossitiem, & tarditatem inflammationis significat longitudinem, in homotena uero iudicium est medium, & propterea loquendo de paracmastica dixit. Et diminutione ita ut si quasi tepida. Aliter & melius possumus hunc textum adaptare cuilibet istarum, ita ut sit sensus quod quælibet istarum cognoscitur ex dispositionis eius diuersitate, & uniformitate: nam si in epacmastica sit uniformis additio, & in homotena uniformis statio, & in paracmastica uniformis declinatio. hæc uniformitas significat breuitatem. si uero in epacmastica sit difformis additio: ita ut nunc magis uelociter, nunc minus faciat additionem, hoc significat diuersitatem materiæ, & sic etherogeneitatem, & sic longitudinem. Similiter in paracmastica si fiat difformis diminutio. similiter in homotena si fiat difformis statio. hæc enim difformitas significat tepiditatem; & quasi sanguis sit plenus humore crudo.

Spatium uero crisis eius significat apparitio signorum digestionis, quæ si tardatur usq; post tertium: & quartum, non fit crisis in septimo. Et multoties quidem fit crisis eius in quarto.

In parte præsenti ponit signa uelocitatis & tarditatis crisis in hac febre dicens. spatium crisis .i. propinquitatem uel distantiam eius significat apparitio digestionis, quæ apparitio digestionis si tardatur usq; post tertium, uel quartum, non fit crisis in septima, immo tardius quàm in septima. & multoties fit crisis in quarto, & tunc apparent signa digestionis in prima, uel secūda die. & hanc sententiam habes secūda aphoris. commento .24. septimam quarta manifestat.

Cura februm sanguinis. Cap. XLVI.

INtentio in curatione febris sanguinis est euacuatio plurimi usq; ad syncopim, & ingrossatio substantiæ sanguinis, si fuerit subtilis ualde aquosus. & cholericus. Et infrigidatio eius, & mundificatio, & subtiliatio ipsius si fuerit grossus, & sumpserit æger prius generatiua sanguinis grossi, et generatiua humoris crudi, et digestio materiei facientis febrem: et eius resolutio.

Primo ponit intentiones curatiuas feb. sanguineæ. secundo illas exequitur. tertio ponit cibaria conuenientia. quarto pro cura accidentium remittit nos ad capitula suprascripta. secūda ibi § Euacuatio autem. § tertia ibi § Cibi uero. § quarta ibi § Et si accidat. § Primo notandum ꝙ istæ intentiones positæ hic ab Auicen. sunt sex. prima euacuatio secunda substantiæ sanguinis æquatio. tertia infrigidatio. quarta est mundificatio. quinta digestio, sexta est resolutio. Secundo notandum licet euacuatio, mundificatio, & resolutio aliquo modo conueniant: quia per quamlibet aliquid euacuatur: differunt tamen quia euacuatio est materiæ propriæ febris eductio .s. sanguinis: sed mundificatio est humorum qui sanguini immixti sunt eductio, siue illi humores fuerint ante febrē siue sint geniti post febrem: sicut cum sanguis secundum aliquam eius partem in alium humorem transmutatur per putrefactionem. Resolutio uero est uaporum qui sunt in uenis eductio. hi. enim humores licet non sint materia propria feb sanguineæ: sunt tamen apti fouere ipsam. Similiter licet æquatio substantiæ & digestio conueniant: quia unaquæq; præparat humorem ad expulsionem, aut ad hoc ut reducatur ad benignum: tamen digestio respicit humorem putrentem: & proprie opponitur putredini cum faciat cessare putredinem manente substantia tertio techni. sed æquatio substantiæ respicit utranq; .s. putrentem, & non putrentem. Tertio notandū ꝙ istæ intentiones sumuntur ab essentia febris sanguineæ. Sunt enim in ea sex. primum est impletio cui opponitur euacuatio. secundum est sanguinis replentis subtilitas, uel grossities cui opponitur æquatio subtilis per ingrossationem; & grossi per subtiliationem. tertium est caliditas membrorum quæ est feb. uel caliditas sanguinis: & ei opponitur infrigidatio. quartum sunt materiæ corruptæ quæ sanguinem inficiunt, huic opponitur mundificatio. quintum est sanguinis putrefactio: huic opponitur digestio. sextum est uaporum multitudo oppilatione retentorum: & sibi opponitur resolutio, ubi etiā includitur oppilationis apertio.

Euacuatio mūdificatio resolutio. quomodo differant.

Sex intentiones in cura febris sanguinis.

Euacuatio autem non est aliqua sicut phlebotomia ex manu, in quacunq; hora accidat. Et non expectatur crisis; neq; digestio nisi sit repletio nauseatiua: tunc enim caue eam, et remoue ipsam. quòd si feb. perseuerauerit, tunc phlebotoma. Et non cesses phlebotomare donec æger appropinquat syncopi: aut cadat in syncopim, si corpus fuerit forte

In hac parte prosequitur curam secundum has intentiones. & primo usq; ad declinationem. secundo in declinatione. secunda ibi § Et in fine eius. § prima in quatuor. Primo ponit curam per euacuationem. secundo per æquationem substantiæ. tertio per infrigidationem. quarto per mundificationem. secunda ibi § Sanguis uero. § tertia ibi § Eius uero. § quarta ibi § Mundificatio autem. § Dimittit curam per digestionem: quia intelligitur per æquationem substantiæ. nam quando sanguis rectificatur in substantia cum rebus proprijs contra putredinem quæ secundum plurimum debent esse frigida, sicca, & acetosa, tunc digeritur. Cura autem per resolutionem quæ completur subtiliando poros, aperiendo, & uapores transpirare faciendo est nota in capitulo de ephemeris: & in capitulo de cura putridarum in generali. ad illam. n. iuuant fricationes, & similia. prima in tres. primo ponit curæ principaliter intentam. secundo ponit euacuationem ante hanc præmittendam. tertio ostendit quid faciendum sit, si istæ euacuationes non possint fieri. secunda ibi § Oportet. § tertia ibi [Quòd si dispositio.] prima in duas. primo præmittit. secundo probat. secunda ibi [Syncopis nanq;.] In prima parte dicit tria. primū ꝙ non est aliqua euacuatio præstantior quā phlebotomia ex manu .i. ex brachio in quacūq; hora accidit .i. quàm primū occuris patiēti. nō. n. dandæ sunt induciæ in phlebotomādo. secūdo dicit ꝙ nō expectetur .s. ꝙ natura faciat crisim, nec digestio cū opus sit festināti a neq; etiam pro facienda phlebotomia est opus digestione, sicut in euacuatione aliorum humorum & cum solutiuis, nisi sit repletio nauseatiua: tunc enim caue eam .s. phlebotomiam & remoue ipsam .s. nauseatiuam satietatem antequam phlebotomes ne chylus corruptus ad hepar tractus corrumpat humores hepatis, & uenarum. Quomodo autem corrigenda sit dictum est in capitulo de ephemera ex nauseatiuā satietate. tertio dicit ꝙ forte uirtute existente forti fiat phlebotomia donec æger appropinquet syncopi, aut cadat in syncopim si corpus sit forte abundans in multo sanguine.

Dubitatur utrum in synocha solum debeat fieri phlebotomia in principio. ꝙ sic, probatur per Azarauium dicentem tā in capitulo de synocha non putrida: quàm etiam in capitulo de synocha putrida: ꝙ si æger priuatus fuerit extractione san-

guinis

guinis in principio, caue ipsum penitus extrahere apud augmentum ægritudinis, & in eius statu, & si virtus sit fortis. idē sentit Isaac in capitulo de synocha cum putredine. In contrarium est Auicen. di. ꝙ si feb. perseuerauerit tunc flebotoma. Dicendum cum Gale. nono therapeu. quòd conseruata virtute in syuocha nō solum post tres dies, sed vltra eos etiā est flebotomandum. Ad Azarauium & Isaac dicendum eos male sensisse. sed si volumus eos saluare, dicamus eos voluisse non esse faciendam tantam flebotomiam in processu, quanta est in principio.

Syncopis namque infrigidat complexionem fortem: et scias quòd flebotomia et sumere in potu aquam frigidam quādoq; excusant ab infrigidatione.

In parte præsenti probat esse faciendam flebotomiam vsq; ad syncopim, tribus rationibus sumptis a Gale. nono therapeu. Prima flebotomia vsque ad syncopim infrigidat complexionem fortem idest fortem caliditatem febrilem vel fortem complexionem idest hominem habētem complexionem fortem cum abundantia plurimi sanguinis & spiritus, patientem synocham remittendo simul caliditatem eius naturalem, & præternaturalem. ergo conuenit cum hoc quod sit cura synochæ. secunda ratio hæc flebotomia & potus aquæ frigidæ excusat ab aliqua cura. ergo est facienda. quasi dicat, quòd aquæ frigidæ exhibitio, neque alia fortis infrigidatio est facienda stante repletione superflua.

Et partitio quidem in ea est melior, si non fuerit quod necessariam faciat festinationem: nam fortasse erit in ea: quæ est infra appropinquationem syncopis vltimatio.

Hic respondet vni tacitæ quæstioni. posset enim quæri an flebotomia infra syncopim sit præstantior. Respondet quòd partitio in flebotomia est melior quàm vnica flebotomia copiosa ducens ad syncopim. Si vero fuerit ꝙ necessariam faciat festinationem sicut ē timor festinę suffocationis, aut aduentus apostematis in aliquo membro nobili. nam fortasse in flebotomia quę est infra syncopim erit vltimatio, vel sufficiētia. i. subsidium vltimū in bonitate sufficiens ad curam.

Et fortasse sequetur flebotomiam vltimam statim fluxus ventris cholericus, et sudor quem oportet omni hora abstergere, donec continuetur: fortasse enim saluabitur cum eo.

Tertia ratio. illa euacuatio est facienda ad quam statim sequitur fluxus cholericus, & sudor quem oportet omni hora abstergere donec continuetur, ad quos aliquādo sequitur sanitas. sed hanc flebotomiam ducentem ad syncopim sequuntur huiusmodi euacuationes aliquādo ducentes ad sanitatem ergo est facienda. Causa vero quare sequuntur huiusmodi euacuationes est ꝙ natura confortata per deonerationem a tanta repletione, & æquatione complexionis, mouetur contra has materias sanguini immixtas, & eas expellit. Notate tamen quòd esset difficile vt fieret simul fluxus ventris, & sudor: cum sint euacuationes contrariæ: & aliquando fit vnus, aliquando alter.

Et succurratur ei quod accidit ei de debilitate, et syncopi cum cibo subtili, et quiete.

Hic docet succurrere debilitati quę sequitur hanc flebotomiam dicens quòd ei succurrendum est cum cibo subtili. i. velocis conuersionis, & penetrationis & paucæ quantitatis sicut aqua carnis, vinū limphatum subtile boni odoris: & quiete. oportet enim ꝙ syncopizantes sint quieti animo, & corpore ita vt stent supini, & non moueantur: immo non loquantur: non tamen debent dormire. Dicit enim Auic. vndecima tertij præcipiantur vigilare, & dimittere locutionem.

Et oportet vt præmittatur lenificatio naturæ cū illis quæ sciuntur de illis, quæ sunt sicut duorum granatorum aquæ. s. dulcis, et muzi vsque ad terminum: et siracost, et tamarindi et colyria lenia de quibus diximus. Et quandoq; est necessariū apud digestionē euacuare cū eis, quæ sunt sicut myrabolani, et fumus terræ, et caßia fistula, et his similia de illis, quæ sciuisti.

In parte præsenti ponit euacuationem quam oportet frequenter præmittere flebotomiæ. Dicit ergo quòd oportet vt præmittatur lenificatio ventris cum eis quæ sciuntur. s. in capitulo generali curationis feb. putrid. & succus duorum granatorum. s. dulcis & muzi vsq; ad tantū. i. dosim sufficientem quæ est circa vj. ℥. & dulcoretur cū ℥. j. zuc. optimi & secundū lenitiuum est huiusmodi. ℞. tamarindorum. ℥. ij. infundantur per incisionem in vj. vnc. aquæ per vj. horas & aqua illa coletur exprimendo. cuius vnc. iiij. misceantur vnc. j. s. mannæ. Et colyria. i. clysteria bona leuia sunt conuenētia: de quibus in capitulis præcedentibus. Et quandoq; est necessarium euacuare apud digestionem. i. digesta materia cum huiusmodi. ℞. corricum myrobalanorum citrinorum vnc. j. fumi terræ. M. j. bulliant in . j. lib. aquæ ad medietatis consumptionem, & colentur exprimendo: cum cuius decoctionis. ℥. iij. misceatur floris casiæ. vnc. j. lenit enim vētrem, & sanguinem mundificar a cholera, & humoribus salsis.

Pro quo notandum quòd materiæ corruptæ quæ febri associantur sanguineæ quandoque sunt circa partes stomachi, & intestinorum, & meseraicarum: & ante flebotomiam educēdæ sunt lenientibus prius positis ne materia illa corrupta ad venas trahatur: & possibile est ꝙ clysteria lenitiua sufficiant maxime si sint solum in intestinis: aliquando sunt in venis, & post flebotomiam educendæ sunt cum hac medicina vltimo posita; licet etiam ante flebotomiam cum hac medicina posset vtraque materia educi.

Quod si dispositio non tolerat flebotomiam in manu, flebotometur vena quæ est in cornu frontis, aut ponantur ventosæ. Si autem non præparatur aliquid eorum, et hoc propter accidens quod prohibet: tunc fac solutionem ventris secundum modum qui est in causonide: et regimen sit cum eis quæ aperiunt, et incidunt, et sedant ebullitionem. Et si acciderit ex flebotomia syncopis ciba cum pane, et aqua acrestæ. Quòd si accidat fluxus sanguinis narium per se non abscindatur nisi cum appropinquauerit syncopis.

Ponit quid faciendum sit cum phlebotomia non possit fieri ex brachio, quod forte est, quia vena illa non reperitur, aut quia æger est debilis: & vult ꝙ phlebotometur vena frontis. nam ista immediate confert grauitati capitis, & mediate a toto potest euacuare: & minus debilitat quā vena manus: & ponantur ventosæ. s. in spatulis, aut natibus cum scarificatione. Si autem nō potest fieri aliquod horum propter aliquod accidens quod prohibet: aut quia nō vult: tunc fiat solutio vētris cum his quæ dicta sunt in causonide euacuantibus humorem sanguini admixtum, sicut est decoctio tamarindorum cū manna, aut casia. quibus aliquid quod electiue euacuet humorem peccātem cum sanguine posset addi: sed de his infra. Regimen sit cum his quæ aperiunt, incidunt, & sedant ebullitionem sicut est syrupus acetosus simplex, aut oxyzaccara cum aqua endiuiæ, capillorum veneris vsq; ad aquā fœniculi maxime quādo sanguis fuerit ingrossatus per flegmatis grossi admixtionem: aut cum aqua endiuiæ detur syrupus acetosus compositus qui apud Mesue numeratur inter syrupos frigidos. Et si acciderit ex flebotomia syncopis ciba eum cum pane infuso in aqua acrestæ: & hoc maxime competit ante syncopim ad prohibendum ipsam stomachum confortando. & post syncopim cōuenit ad prohibendum iterationem eius. Quòd si acciderit fluxus sanguinis per se. i. a natura nō abscindatur nisi cum appropinquat syncopis. Pro quo notandum quòd prohibet syncopim in fluxu sanguinis ab arte. i. flebotomia: eo quòd in fluxu sanguinis a natura non fit syncopis nisi valde superfluente euacuatione: cum natura eligendo euacuat sanguinem minus conuenientem: sed cum minori euacuatione per artem sequitur syncopis.

Sanguinis vero ingrossatio fiat cum eis, quæ sunt sicut rob iniubarum: & est vt decoquantur. c. iniubæ cum libr. v. aquæ donec remaneat tertia, & inspissetur cum zuccaro, & quāto plus minoratur zucca. tanto est melius. Et lentes iterum proprie præparatæ cum aceto acetoso forti, sunt huius generis. Et caue ne des in potu rob iniubarum, aut corpus lentium materia existente grossa.

Hic curat synocham per sanguinis æquationem, quæ fuit secunda intentio. Et dicit quòd ingrossatio sanguinis si fuerit nimis subtilis fiat cū eis quæ sunt sicut rob iniubarum. sed

quanto

quanto plus minoratur zuccarum tanto est melius: cum zuccarum inflammet, & in choleram conuertatur. sufficiet ergo intantum zuccarari quòd aqua illa fiat dulcis. Et lentes & proprie earum kisch abiecta prima aqua, cõuenit: & cõditũ cum aceto de vino notabiliter acuto, quod exiccat & notabiliter infrigidat se profundando in substantiam sanguinis & acuitatem suam, & partes subtiles resoluendo ingrossat. subtiliat enim & mollificat dura, & grossa, & subtilia, & mollia ingrossat, & indurat: sicut est videre in auibus quæ ponuntur in aceto quarum carnes indurat, ossa mollificat. Caue tamẽ ne detur in potu rob iuiubarum, aut corpus lentium materia existente grossa: immo quærantur subtiliantia, quæ dicam cum ordinabo curam.

Eius vero infrigidatio fit cum eis quæ sunt sicut aqua lentium infrigidata, & aqua lactucæ infrigidata: & sumere in potu aquam frigidam si non fuerit quod prohibeat: & fortasse sumitur in potu donec tremere faciat, & satiet: & forsitan enim sanat eum: & quandoq; permutatur feb. ad flegmaticam: & curatur cum trochiscis de rosis & similibus: & hæc quidem cura est quorundam antiquorum, & secuti sunt eam quidam modernorum. Dare autem in potu aquam hordei est curatio conferens eis, sed cum lenitate naturæ. Et melior horarum ad hoc est hora vehementis ebullitionis, et angustiæ, & inflammationis, & frequentiæ pulsus cordis.

In parte præsenti curat synocham per tertiã intentionem dicens: quòd infrigidatio fiat cum aqua lentium infrigidata actu, & cum aqua lactucæ similiter infrigidata: & cum aqua frigida sumpta in potu si non fuerit aliquid prohibens & fortasse. i. aliquando sumitur in potu donec tremere. i. rigere faciat, & satiet ita vt non sitiat. conceditur enim de aqua quantum potest præbere quando adsunt omnes, aut plures conditiones suadentes potum aquæ frigidæ: sed de hac re dictum est sufficienter in capitulo de cura putridarum in generali. Nam hæc aqua sumpta sanat præcipue synocham non putridã sanguinem ad benignum reducendo: & fortasse mutat hanc febrem in flegmaticam non quia sanguis conuertatur in flegma sed infrigidatur, & ingrossatur ita vt faciat febrem remissam sicut est flegmatica: & potest esse ꝙ sanguis reducatur ad benignum, sed propter nimiam infrigidationem phlegma putreat nimio frigore: & accendat phlegmaticam quàm medicus magis eligat, quàm moriatur ex sanguinea nimio eius caumate, sicut hoc modo Auerrois septimo colliget permutat causonem in chronicam cum aqua anguriæ, & curatur cũ aqua trochisc. de ros. hæc flegmatica, in quam facta est permutatio, non quidem in principio permutationis sed magis in processu: vel aliter curatur febr. sanguinea cum trochiscis de rosis in declinatione sicut præcipit Rasis. 17. Continentis: & hic est ille de antiquis de quo loquitur Auic. qui vero sunt moderni deus scit: multi enim erant medici tempore Auic. quorum notitia non peruenit ad nos. Dari autẽ in potu aquã hordei confert sed cũ lenitate naturæ. i. ventre non existente valde styptico, & pleno fæcibus: aliter sed cũ lenitate naturæ. i. quia lenit ventrem cũ nõ sit valde stypticus. omne enim abstersiuum est ventris lenitiuum. secundo canone. cap. quarto. Et melior quidem horarum ad exhibendum aquam hordei; aut aquam frigidam est hora vehementis ebullionis. i. caliditatis ingentis, & angustiæ. s. cum æger non potest quiescere, & permutatur de figura in figuram ob ingentem caliditatem circa præcordia: & tunc est frequentia pulsus cordis. huiusmodi autem infrigidantia magis necessaria sunt, & minus sunt apta nocere propter caliditatis magnæ resistentiam.

Et scias quòd esse contentus infrigidatione, & dimittere flebotomiam & ventris solutionem addit in oppilatione, & coarctatione: quare additur putredo, & caliditas in reliqua dispositione.

In præsenti parte admonet nos nõ debere esse contentos sola infrigidatione, sed præmittẽdum esse phlebotomiam, & solutionem ventris ante infrigidantia fortia interius sumpta siue exterius applicita: quia huiusmodi addunt in oppilatione. s. attenuatoria: & coarctatione. i. oppilatione coarctatoria: quare crescit putredo, & caliditas in reliqua dispositione id est in putredine humoris præexistente & caliditate febrili præexistente per additionem nouæ putredinis, & nouæ febris, quæ erunt maiores tempore sequenti quàm fuerint in præcedenti: & forte accendetur putredo in aliquo humore, & fiet noua febris.

Mundificatio enim fiat cum eis, quæ sunt sicut soluentia choleram secundum responsionem necessitatis virtutis, et debilitatis, cum digerentibus humorem crudum: quoniam fortasse ipsa est causa in putrefactione sanguinis.

Hic exequitur quartam intentionem. & est euacuatio humorum qui admiscẽtur sanguini: & dicit ꝙ mundificatio sanguinis ab humoribus sibi admixtis fiat cum soluentibus choleram, s̃m exigentiam necessitatis & tolerantiã virtutis: & fiat cum digerentibus humorem crudum sanguini admixtum, qui est causa putrefactionis sanguinis. Pro quo notandum quod in synocha semper opus est euacuatione: tum quia sanguis per putredinem satis cito in choleram conuertitur: tum quia aliquando præest in sanguine, disponens ipsum ad putredinẽ. Aliquando est opus euacuatione humoris crudi phlegmatici grossi, aut subtilis qui præexistẽs in sanguine disponit ipsum ad putredinem. sed innuit Auicẽ. hunc digerendum esse primo. non autem sic dicit de cholera sed solum ipsam esse euacuandam: eo quòd ipsa paratior est euacuationi quàm phlegma. Cum quibus autem hæc intentio debeat compleri videbitur in ordinatione curæ.

E in fine eius da ei in potu quæ sunt sicut trochisci de camphora, et trochisci de spodio. Isti etiam trochisci sunt boni. Recip. spo. drach. iij. sem. portulacæ. drach. v. sem. cucumeris, drach. iiij. sem. cucurbitæ. drach. vi. gummi. et dragãt. et amyli omniũ ana. drach. iij. succi liquiritiæ pondus. drach. vij. fiant ex eis trochisci. Descriptio alia, et proprie ad debilitatem hepatis. Recip. rosarũ drach. iij. succi berberis. drach. ij. semi. cucumeris, et melonis, et citruli, et portulacæ, et spodij omniũ ana. pondus drach. i. gummi, et dragaganthi: et amyli: omniũ ana. drach. s. rauedsceni, et croci, et camphoræ, omnium ana. pondus quartæ partis drach. vnius: fiant trochisci.

In præsenti parte curat synocham in declinatione dando trochisc. de camphora, & trochisc. de spodio. secundo describit quosdam trochiscos. Prima descriptio est ista. ℞. spodij. drach. iij. seminis portulacæ. drachmæ. v. seminis cucumeris. drach. iiij. seminis cucurbitæ. drach. vj. gummi, dragaganthi, amyli ana. drach. iiij. liquiritiæ. drach. vij. fiant ex eis trochisci incorporando cum aliquo liquore sicut aqua rosata, aut aqua acetosæ. Descriptio alia ꝓprie ad debilitatem hepatis. ℞. ros. drach. iij. succi berberis. drach. ij. seminis cucumeris, melonis, citruli, portulacæ, spodij ana. drach. j. gummi arabici, amyli, dragaganthi. ana. drach. s. reubarbari, croci, camphoræ ana. quartam. drach. j. fiant trochisci. hos dicit valere ad debilitatem hepatis propter reubarbarum. Pro qua parte notandum hos trochiscos conuenire in declinatione iam præcedentibus euacuationibus: tum ad extinguendum caliditatem: tum ad viuendum substantiam membrorum nobilium, & ea confortandum: datur autem cõuenienter de eis. ʒ. j. cum aqua ros. aut acetosæ, & similibus ita vt bibi possit.

Cibi vero sint illi qui fiunt ex iuiubis: et illi qui fiunt ex lentibus cũ aceto, et granatis, et sumach. Et si sit aliquid eorũ constrictio cuius timeatur, frangatur cum siracost, et prunis et cũ eo quod fit de cucurbita, et cum herba acetosa: et eius fructus sint pira de sceni et granata, et mala de sceni. et eius olera sint cucumeres, et cucurbitæ et alkehethed, et endiuia, et olus benedictũ, et acetosa, et coriandrũ, et quæ sunt eis similia.

In præsenti parte curans per diætam dicit cibos cõuenientes illis, qui fiunt ex iuiubis, & qui fiunt ex lentibus conditis cum aceto, cum granatis, & cum sumach, & omnes infrigidant & ingrossant: & omnes conueniunt sanguine existente subtili, & hæc sanguine existente grosso sunt vitanda. Secundo dicit quòd si ex aliquo istorum timeamus constrictionem meatuum, siue oppilationem, aut constrictionem ventris, frangantur cum siracost, & manna, aut prunis miscendo illa cum suprascriptis, & dando post illa. Item nutriatur cum

solo

ſolo cibo fracto ex cucurbita. Itẽ acetoſa, & eius fructus ſunt pira de ſceni ideſt de regione illa & granata & proprie muza acetoſa: & mala ď ſceni: & eius olera ſint cucurbita cucumeres alkehethed ideſt citruli, endiuia, olus benedictum ideſt portulaca, & acetoſa, & coriandrum, & ſimilia frigida.

Et ſi accidat dolor capitis, aut pulſus cordis, aut vigiliæ, aut pruſunditas ſomni, aut fluxus ſanguinis nariũ ſuperfluus deſtruens uirtutem, & alia de accidentibus ſuis cura cum eis, quæ docuimus te in loco ſuo.

Hic pro cura accidentium remittit nos ad capitula ſupra ſcripta in hac fen. in quibus omnium horum ponitur curatio. Dicit tamen fluxus ſanguinis deſtruens uirtutem: quia fluxus ſanguinis criticus non eſt reſtringendus niſi manifeſte debilitet uirtutem.

Dubitatur utrum liceat in ſynocha phlebotomare uſque ad ſyncopim. negatiue arguitur primo per Raſim. 17. Continentis dicentem. dico, magnæ ſagacitatis eſt non ſubtrahere ſanguinem ſubito uſque ad ſyncopim, ſed trahere prima uice medietatem. Et idem dicit Auicen. in hoc capitulo. Et partitio in ea &c. Et Gal. ſecundo therapeu. dicit duos phlebotomatos uſque ad ſyncopim mortuos fuiſſe. nullum tamen dicit phlebotomatum citra ſyncopim mortuum fuiſſe. ergo non uidetur eſſe phlebotomandum uſque ad ſyncopim incluſiue. tertio ſyncopis eſt accidens ſeuiſsimum maxime uitandum. ergo per phlebotomiam nemo debet duci ad ſyncopim. quarto quæcunque nocumenta uitantur, & quæcunque iuuamenta ſequũtur phlebotomando ad ſycopim, & uitantur & ſequuntur non phlebotomando uſque ad ſyncopim. ergo nõ eſt facienda phlebotomia uſque ad ſyncopim. patet conſequentia. & antecedẽs probatur: quia diuidendo phlebotomiam in modico tempore ut puta in ſpatio unius horæ aut duarum: poterit eadem quantitas extrahi ut puta duæ libræ abſque hoc quòd ſequatur ſyncopis, quæ duæ lib. extractæ continuæ facerent ſyncopim, & utrobiq; eadẽ iuuamẽta ſequunt̃, & eadẽ nocumenta uitant̃. ergo. &c. Et confirmatur, quia phlebotomia tarde, quanuis cõtinue, ſanguinem educendo minus debilitat, quàm phlebotomia uelociter & continue tantundem de ſanguine educens. Sit ergo quòd in duplo minus, & pono quòd una lib. ſanguinis continue, & uelociter per phlebotomiam extracti præciſe inducat ſyncopim in Sor. tunc arguitur ſic. Phlebotomia educens tarde ſanguinem: quæ ſit. a. in duplo minus debilitat quã phlebotomia uelociter educens quæ ſit. b. ergo in duplo plus de ſanguine extractum per phebotomiam præciſe ducit Sor. ad ſyncopim: & minus eo non ducit Sor. ad ſycopim, ut exempli gratia extrahens in ſexquilatera plus, & hæc q̃ ſit. ca. q̃ faciet iuuamenta, & uitabit eadem nocumenta quæ facit, & uitabit b. & hæc eſt infra ſyncopim. b. uero ad ſyncopĩ. ergo. &c.

Præterea. Arguitur rationibus Auer. ſeptimo colliget. ecõtra Gal. quarum prima eſt iſta. illa euacuatio non eſt facienda quæ eſt inartificialis: ſed euacuatio uſq; ad ſyncopim eſt inartificialis. ergo non eſt facienda. tenet conſequentia. & maior eſt manifeſta. ſed minor probatur. illa euacuatio eſt inartificialis, quæ eſt contraria operationi naturæ: ſed euacuatio uſque ad ſyncopim eſt contraria operationi naturæ. cum natura non faciat euacuationem uſque ad ſycopim, niſi in criſibus mortalibus. Secunda intentio euacuationis eſt euacuare ſuperflua. ſeruata tanta quantitate ſpiritus, & humorum quòd uirtus nõ cadat: ſed in phlebotomia uſq; ad ſyncopĩ uirtus cadit. ergo nõ debet eſſe intentio ad faciendum eam. Tertio ſi eſſet facienda phlebotomia uſque ad ſyncopim maxime eſſet: quoniam infrigidat malam complexionem fortem: ſed iſtud iuuamentum non eſt conueniens cum ſit de per accidens. ſequitur enim paucitatem ſanguinis & ſpiritus quod eſt nociuum. quarto minus malum eſt, quòd poſt euacuationem aliquid ſuperfluum maneat, & cum hoc notabiliter de calore naturali, quàm quòd totum ſuperfluum remoueatur cum maxima paucificatione caloris naturalis, ita ut cadat uirtus: ſed primum fit per phlebotomiam citra ſycopim. ſecundum uero per phlebotomiam uſq; ad ſyncopim. ergo prima facienda eſt: & non ſecunda.

Quinto ſecundum plurimum in ſynocha humores ſunt ſuperflui ſanguini admixti apti ad putredinem, qui per diminutionem caloris per phlebotomiam uſque ad ſyncopim putreſient, & facient aliam feb. cum calor naturalis diminutus non poſſet ſe a putredine tueri. ergo inconueniens eſt phlebotomare uſque ad ſyncopim.

In oppoſitum eſt Gal. nono therapeu. & Auicen. in parte præſenti. quòd ſi feb. perſeuerauerint tunc phlebotoma, & nõ ceſſes phlebotomare douec appropinquet ſyncopi aut cadat in ſyncopim ſi corpus forte fuerit.

Inter illos duos auctores & Auer. non oportet in ponendo concordiam elaborare, ſicut quidam tentauerunt, cum a propoſito ſint diſcordes. Videamus ergo cuius rationes ſunt fortiores, & illum ſequamur. Rationes Auer. iam dictæ ſunt: audiamus rationes pro opinione Gal. In primis Azarauius, & Auenzoar quibus Raſis maxime credit, quos putat præſtantiores medicos quàm Gal. ſunt contra Auer. in hoc capitulo. Amplius conuenientius eſt maius periculum euitari minori periculo: ſed in phlebotomia facta uſque ad ſyncopim maius periculum euitamus ſcilicet mortem paruo periculo ſcilicet ſyncopi a qua homo reſurget aſperſione aquæ frigidæ. periculum autem quod euitatur eſt mors feſtina per uiam ſuffocationis, & quandoque propter apoſtema alicuius membri principalis. Tertio ſi fiat phlebotomia uſque ad ſyncopim in ſynocha non putrida tollitur febris. & ſi fiat citra, non tollitur febris. immo multoties ad putridam permutatur, quę multotiens ducit ad interitum: quare &c. Quarto in infrigidando eſt timor, & minor quàm euacuando apud Auer. ſeptimo colliget. ſed ultimam infrigidationem concedit Auer. in ſynocha ergo ultimam euacuationem cõcedere poteſt: & iſtę ſunt rationes medicorum quorum ſcientiæ & experientię credere debemus. Et ſi quæratur an in ſynocha putrida ſit ducendum uſque ad ſyncopim per phlebotomiam ſicut in ſynocha non putrida. Dicendum quòd ſic: quando ſcilicet ægritudo non dat inducias. Dicendum tamen quòd minorem phlebotomiam debemus facere in putrida, quàm in non putrida. ut dicit Gal. undecimo therapeu. quinto capitulo. & hoc quia uirtus in ea eſt minus fortis, & ſanguis ſic non eſt aptus euacuationi. & tertio quia non poſſet feb. ceſſare per hanc phlebotomiam: quia in ſanguine putrido non poſſet ſubito fieri æquatio complexionis, & ceſſatio. Item oportet conſeruare uirtutem in putrida ad alias criſes, quare minus eſt extrahendum quàm in non putrida. licet utrobique ut dictum eſt ſit ducendum uſque ad ſyncopim. minor tamen phlebotomia in putrida ducit ad ſyncopim, quàm in nõ putrida propter maiorem debilitatem uirtutis, & maiorem malitiam materiæ.

His ita determinatis reſpondendum eſt ad rationes contrarium ſuadentes. Ad rationem Raſ. & Auicen. dicendum eſt quòd partitio eſt melior, ſi non fuerit quod neceſſariam faciat feſtinationem: ſed ubi timeatur mors feſtina quæ aliquando accidit in. 12. horis potius eligenda eſt phlebotomia uſque ad ſyncopim. Ad ſecundam rationem de duobus phlebotomatis uſque ad ſyncopim mortuis &c. Dicendũ eſt illos mortuos fuiſſe: quia non fuerunt ſeruatæ debitæ circunſtantiæ, nec tenor uirtutis eorum. Et quãuis non recitet ibi aliquos phlebotomatos infra ſincopim mortuos fuiſſe ui ſyncopis: fuerunt tamen mortui ui ægritudinis ducentis ad præfocationem, uel ad apoſtema membri nobilis. Ad tertium dicitur quòd ſyncopis eſt accidens ſæuiſsimum, & maxime uitandum quantum eſt poſsibile, nec medicus phlebotomans intendit principaliter ſyncopim, immo uitat quantum eſt ei poſsibile cum remediis opportunis: ſed bene ſtatuit in mente ſua tantam ſanguinis quantitatem haurire etiam ſi eſſet caſurus in ſyncopim ut uitentur maiora pericula. Ad quartam rationem negatur antecedens. & quãuis diuidatur phlebotomia ĩ modico tempore in duas partes: illa tamen non poterit prohibere nocumentum mortis feſtinum, ſicut prohibet continua eiuſdem quantitatis extractio. Et ad confirmationem forte negatur ſuppoſitum.

Contra pro ipſo eſt experientia nam ſanguis egrediens paulatim ex naribus minus debilitat quàm ſi egrederetur uelociter & continue. & eſt idem iudicium de ſanguine menſtruali, & hæmorroidali, ergo ſimile erit de ſanguine extracto per phlebotomiam. Præterea. Aqua hydropicorum, & ſanies empyeorum paulatim, & ſucceſsiue educta minus debilitat:

immo eum paulatina, & successiua euacuatione liberatur hydropicus extrahendo totam aquositatem: & similiter empyicus attrahendo totam materiam in pectore contentã: & utraque istarum uelociter educta antequã totaliter extrahatur interficit debilitando uirtutem. Et hæc iuuamenta sunt sexta aphorismorum aphoris. 27. Quicunque empyici, aut hydropici inciduntur, aut uruntur. Idem sanie paulatim & successiue ex apostemate maguo educta: quare suppositum nõ potest uegari. Respondetur concedendo suppositum, & admittendo casum, & tunc dicit quòd scilicet phlebotomia extrahens sanguinem in sexquilatera plus non facit eadem iuuamenta, nec uitat eadem nocumenta. non enim uitabit festinam suffocationem, nec apostema quod uitabitur per minorem quantitatẽ sanguinis: ideo in his casibus extremis facienda est phlebotomia lata satis de sanguine in paruo tempore educens. Ad primam rationem Auer. quòd non tantum illa euacuatio est naturalis, quæ imitatur naturam, immo quãdoque illa quę est operationi naturæ contraria: sicut quãdo natura mutat materiam ad aliquod membrum quod apostemabitur, & medicus prohibet cum repercussiuis. Item illa quæ supplet defectum naturę ubi deficit, sicut cum ars abscindit membrum putridum, quòd natura non facit: & sic in proposito ars supplet operationem naturæ. Ad secundum dicitur quòd intentio euacuationis est educere superflua seruata uirtute a casu, a quo non posset releuari: sed quòd notabiliter uirtus debilitetur, hoc non intendit euacuatio. Ad tertium dicitur quòd multa iuuamenta de per accidens sunt conuenientia sicut infrigidatio corporis febriẽtis per exhibitionem scamoneę: quòd sicut curatio tetani cum balneo aquæ. septima aphoris. Ad aliam negatur maior. nam casus ille uirtutis facile remouebitur sed. feb. remanens facile transibit in putridam, & forte sequetur ægri festina mors. Ad ultimũ dicitur quòd uirtus deonerata leuata a syncopi deonerata sanguine superfluo, mouebitur contra humores illos, & expellet: quos non expulisset nisi fuisset facta tanta sanguinis euacuatio: quod affirmat Auic. d. Et fortasse sequitur phlebotomiam ultimam statim fluxus cholericus, & sudor quẽ oportet omni hora abstergere donec continuetur, & fortasse sanabitur.

Intentiones curationis in feb. sãguinea.

Cura feb. sanguineæ nouem exigit intentiones. prima est debitum regimen sex rerum. secunda est euacuatio. tertia est caliditatis extinctio. quarta est digestio. quinta mundificatio. sexta est urinæ prouocatio. septima resolutio. octaua cordis & membrorum confortatio. nona accidentium correctio. Regimen sex rerum debet esse frigidum sed multo magis in synocha non putrida, & in synocha simili causoni. in synocho uero in quo est putrefactio ab humore crudo grosso uel aquoso non est necessarium infrigidare multum: & diæta debet esse subtilis: sed subtilior in synocha non putrida, & synocha simili causoni in quibus Auicẽ. laudat iuiuba, sed deberent decoqui in aqua post earum incisionem: ius earum siue ipsarum Kisch cõuenit. infrigidat enim & ingrossat. Similiter confert Kischlentium abiecta prima aqua conditis cum aceto granatorum, uel sumach. Item laudat cucurbitas, acetosam, portulacam, lactucas, endiuiam, cucumeres, pruna, pira, poma. quæ omnia coquantur ut decet. Similiter laudatur acetositas citri, arancii, lymonis, cerasa acria, berberis, agresta & uinum granatorum cum aqua sit potus eorum. in synocho uero quandoque oportet diætare diæta grossa & restauratiua: & conari summopere ut comedãt sicut in pestilentialibus: cuius causa est ut sanguis bonus restauretur, cum præexistens sit corruptus: & in hoc synocho oportet cum cibis miscere calida, uel frigida secundum gradum ægritudinis, & causam eius prohibentia putredinem. Frigida uero quæ miscentur sunt, ut plurimum acetum, & reliqua acetosa. Item sandali, coralli, margaritæ & similia. calida uero sunt cinamomum, caryophyllum, & similia boni odoris conuenientia, quando humores frigidi sunt admixti facientes sanguinem putrere: & tunc cõueniunt abstersiua subtiliatiua, incisiua quando humores admixti sunt crudi grossi. Si uero sunt crudi aquosi huiusmodi declinẽt ad siccum cum pauca incisione, & abstersione: & tũc milium, & panicum, & far essent conuenientia. uinum, carnes, & oua non conueniunt nisi in declinatione, aut nisi timetur casus uirtutis. Secunda intentio scilicet euacuatio perficienda est phlebotomia quàmcito est possibile: uentre tamen existente pleno fæcibus præmittatur clystere lenitiuum eorum, quæ sunt in stomacho eductiuum: & post eorũ eductionem quàmcito est possibile phlebotometur ex uenis brachii, ex quibus eligatur basilica sanguine multum inflammato circa spiritualia, & hepar peccante. nigra uero peccato existente in toto. si uero in casu fuerit retentio hæmorroidarum, aut menstruorum præmittatur phlebotomia saphenarum, deinde phlebotomentur uenæ manus: & non est in hac febre expectanda digestio, quæ expectatur in alijs febribus ab aliis humoribus pendentibus. præcipue in synocha. In synocha uero ubi esset admixtio multi phlegmatis grossi cum sanguine. & non esset opus magna festinantia præmissa phlebotomia minoratiua ante secundam phlebotomiam prędmitte digestiuum: & si non possent phlebotomari manus uenæ, phlebotomentur aliæ uenæ propinquæ his in iuuando. Et Auic. memorat phlebotomiam uenæ frontis, aut apponantur uẽtosæ cum scarificatione, aut sanguisugæ in natibus, & in spatulis: & si nihil horum fieri posset, soluatur uenter secundum exigentiam humorum peccantium. & hæc phlebotomia de qua supra debet esse copiosa, & magis in synocha quàm in synocho. Et minori etiam phlebotomia syncopizat patiens synochũ quàm synocham. Et ne decipiaris nota, quòd non debet esse tua intentio ut æger cadat in syncopim: immo debes illã prohibere quantum est possibile. Sed intentio tua debet esse ut extrahatur tanta quantitas sanguinis, quæ sufficiat ad curam, etiam si per eam duceretur ad syncopim. Quantitas autem sufficiens est communiter ab. i. lib. & 5. usque ad. ij. Sed cum extraxerit lib. i. si superuenit syncopis dimitte pro tunc: & ipso releuato a syncopi cum remedijs opportunis extrahe residuum. Est tamen melius si ægritudo dat inducias partiri phlebotomiam. nam bis, aut ter poteris iterare phlebotomiam in die naturali: immo in, 12. horis.

Quæ sit intentio in phlebotomia usque ad syncopim.

Tertia intentio est extinctio caliditatis diuersimode perficienda. in synocha enim & synocho assimulato causoni cum uehementer extinctiuis, sicut cum aqua hordei infrigidata in magna quantitate. Item cum aqua portulacæ, acetosæ, uino granatorum, oxyzaccara & similibus frigidis actu, & potentia, & etiam cum exterius applicitis: & his non sufficientibus cum potu aquæ frigidæ usque ad satietatem, quando adsunt omnes uel plures conditiones suadentes potum. aquæ frigidæ. Sed si non fit tanta caliditas quia forte sanguini est mixtus humor grossus, crudus aut subtilis non est opus tanta infrigidatione: sed sanguine existente grosso, crudo, dentur subtiliantia sicut syrupus acetosus simplex, aut oxyzaccara cum aqua endiuiæ & similibus & ipso existente subtili aqua iuiubarum, & similium. Et nota quòd exhibitio horum infrigidantium non præmissis omnibus oportunis multo magis noceret quàm iuuaret. quapropter procedendum est secundum intentiones prædictas. Quarta intentio est digestio in qua intenduntur duo, unũ est æquatio substantiæ grossæ per subtiliantia sicut est syrupus acetosus, oxyzaccara: aqua endiuiæ, hordei, & similia. & subtilis per ingrossantia sicut est aqua iuiubarum, lentium & similium. Alterum est prohibitio putredinis ad quam prohibendam confert acetum, & acetosa: acetosa itaq; sunt cibis, & rebus medicinalibus immiscenda sicut acetum, agresta, uinum granatorum, acetositas citri, & similia. Quinta intentio scilicet mũdificatio fiat cum soluentibus humores sanguini admixtos: choleram quidem cum aqua fructuum cũ aliquid modicum diaprunis solutiui, & electuarij succi ro. addi potest. Phlegma quoque aquosum cum cassia dissoluta cum decoctione turbit sine admixtione zingib. sed phlegma grossum cum aqua dissoluta cum decoctione turbit correcti cum zingi. agarico, & similibus: melancholia uero cum aqua lactis, sene & epythimo. Sexta est urinæ prouocatio cum decoctione se. fri. cum syrupo acetoso composito dissoluto cũ aqua asparagorum. Septima intentio quæ est resolutio completur cum fricationibus, & cum prouocatione sudoris: ad quem prouocandum iuuat aqua hordei cum pauco uini subtilis. Item suffumigatio cum aqua calida super lateribus aspersa ipso iacente in lecto, & pannis debite cooperto. Octaua intentio scilicet membrorum nobilium confortatio perficitur cum trochiscis de camph. trochis. de spodio, sandalis, & similibus. Nona intentio scilicet accidentium correctio perficitur secundum eorum exigentiam.

De feb. phlegmatica. Cap. XLVII.

Sciuisti quòd febr. putredinis phlegmatis quandoque est paroxysmalis: et quandoque est inseparabilis: & sciuisti causam in hoc.

Superius egit de febribus cholericis, & sanguineis hic agit de phlegmaticis. Habet hęc pars partes tres. In prima agit de his feb. in generali. In secunda in speciali ponendo signa. In tertia eur am. secunda ibi§ In illa quidem.§ tertia ibi§ Cura huius ægritudinis diuersificatur. Primam partem, seu primũ capitulum in quinque partes diuido. In prima diuidit febr. phlegmaticam in duas primas species. In secunda ponit tempora eius, ipsa adinuicē comparando. In tertia eius causas. In quarta quæ corpora sint ad eam magis disposita. in quinta ponit duos canones. secunda ibi §Et sunt ei horæ.§ tertia ibi§ Et phlegma quidem putridum.] quarta ibi§Et plurimum quidē.§ quinta ibi§Et parum quidem euacuatur.] In prima parte dicit, Sciuisti scilicet in capitulo de putredine quòd feb. putredinis phlegmatis quandoque est paroxsmalis ideſt interpolata: quandoque est inseparabilis ideſt continua. Sciuisti causam eius: fit enim interpolata ex materia putrente extra uenas: & continua ex materia putrente intra uenas, aut ex apostemate phlegmatico intrinſeco.

Et sunt ei horæ sicut in reliquis febribus. Et minor horarum sui principij secũdum plurimum est. xviij. dierum, & eius eradicatio in pluribus est intra. lxiiij. dies. Et saluior earum est illa quæ est mundorum temporum: & præcipue illa, quæ est multi sudoris: significat enim subtilitatem materiei: & paucitatem eius, & raritatem corporis. Longior ergo partiũ huius ægritudinibus est augmentum: quanuis eius declinatio iterum sit longior declinatione tertianæ plurimum.

In secunda parte dicit quòd hæc feb. habet tempora tã universalia, quàm particularia sicut reliquæ febr. secundo dicit ꝙ ad minus suum principium inuenrsale durat. 18. diebus. Dicit tertio quòd huius feb. eradicatio est secundum plurimum intra. 64. dies. quarto dicit quòd illa feb. phlegmatica est saluior quæ est mundorum teporum. alias, temporũ præcipue illa quæ est multi sudoris: significat enim multus sudor paucitatem materiæ, subtilitatem eius, & raritatem corporis. quinto dicit ꝙ longior partium huius ægritudinis est augmentum, quanuis eius declinatio sit longior declinatione tertianæ utplurimũ.

Contra secundum dictum instatur si principium durat. 18. diebus, & tota feb. durat. 44. ergo tempora reliqua essent minora diuidendo residuum in tres partes. consequens est contra auctoritatem Auicen. dicentem quòd augmentum est longius tempus huius ægritudinis. Dicit Gentil. quòd principiũ in phlegmatica est lõgius: quia humor frigidus & uiscosus tardat accensionem, & apparitionem digestionis: sed quòd hæc longitudo sit. 18. dierum non posset probari: sed statur experimento & testificationi auctorum. non enim est dubium quòd in febribus phlegmaticis tam continuis, quàm interpolatis diu stat eruditas in urina antequam appareat signũ digestionis manifestum: ideo principium est longum. Sed ad rationem in contrarium dicendum primo, quòd per principium hic nõ intelligimus principiũ proprie sumptum, distinctum contra totum augmentum, quod excludit signa digestionis manifesta; sed intelligendum est principium includens partem augmenti scilicet usque ad apparitionem manifestorum signorum digestionis, quæ si incipiant apparere usque ad. 20. dies erit terminus circa. 40. aut. 44. secundum generales sermones Gal. in eõ. apho. quartæ particulæ. Quibuscunque in febr. in septimo terminatur, aut in nono. Thadeo tamē uisum est quòd textus debeat dicere, eradicatio est itra. 64. dies. Et forte sermo eius est uerus in phlegmatica interpolata: sed in phlegmatica continua potest terminari infra. 44. dies. cæteris. n. paribus continuum est breuius suo interpolato apud Gal. & secũdum Thadeum ratio nihil concludit. attribuemus enim principio. 18. dies augmēto. 20. statui. 10. est enim cæteris breuior declinationi. 16. & summa erit. 64. Notandũ pro declaratione quarti dicti quòd si textus dicit mundorum teporum est clarus. illa enim phlegmatica quæ habet tepores magis mundos ideſt magis proximos uerę quieti est magis salua. significat enim humorem putrentem esse pauciorem, minus grossum & minus uiscosum, & maiorem proportionem uirtutis supra morbum, uel ad materiam. Ille autem tepor, de quo est hic sermo, est qui durat. 6. horis: & in continua est remissior feb. quàm in tēpore præcedenti: sed in interpolata non est feb. sed neutralis feb. Si uero textus dicat temporum, uerus est. illa enim febris quæ habet temporа magis munda ideſt minus confusa est saluior: & tempora dicuntur munda quæ non confunduntur: & illa immunda quæ confunduntur. Nam aliquando in his febribus post statum uidetur redire principium propter difformitatem materiæ: quia aliquando post manifesta signa digestionis apparebit in urina cruditas, moto humore grossiori, & uiscosiori, & faciente nouam oppilationem. Ita etiam in principiis particularibus uidetur aliquando post statum redire augmentum propter difformitatem materiæ: & hoc significat longitudinem: & quandoque malam morbi terminationem. ubi econtra munditiеs, de qua supra significando materiæ uniformitatem, & proportionem uirtutis ad ipsam significat salutem, & breuitatem. Secundo notandum quòd phlegmatica est saluior quæ est multi sudoris, si ille sudor fit factus in processu iam apparentibus signis digestionis: significat enim obedientiam materiæ, & proportionem uirtutis ad eam. Si uero fiat multus sudor a principio non significat salutem: sed magis longitudinem secundo materiam illam expelli propter multitudinem, & non propter digestionem. Tertio notandum quòd sudor multus non significat paucitatem materiæ absolute: immo potius multitudinem: significat tamen paucitatem materiæ in cõparatione ad illam, quæ esset tanta quòd suffocando calorem innatum faceret ipsum impotentem ad eius expulsionem. Aliter significat paucitatem materiæ & quòd materia paucificatur: & consequenter breuitatem ægritudinis, præcipue si paroxysmi sequentes minorentur. Vltimo notandum quòd ultimũ dictum huius partis potest dupliciter intelligi. Primo quòd secundum plurimum declinatio phlegmaticæ est longior declinatione tertianæ non semper, cum interdũ reperiatur phlegmatica unius, aut duorum dierum. Secundo quòd declinatio phlegmaticæ est plurimum ideſt ualde longior declinatione tertianæ cæteris paribus: & est notum.

Et phlegma quidem putridum: quandoque est uitreum: & quandoque est acetosum: & quandoque est dulce: & quandoq; est salsum: & tu iã sciuisti, quomodo ex salso fit causon.

In parte præsenti ponit causas phlegmaticæ dicēs ꝙ phlegma putridum faciens phlegmaticam quandoque est uitreum: quandoque est acetosum: quandoque dulce: quandoq; salsum. Et dicit quòd tu iam sciuisti. s. in cap. de causone, quo ex phlegmate salso fiat causon. Contra primum dictum instatur arguēdo Aui. de insufficientia, nã præter hos modos phlegmatis reperitur phlegma crudum: phlegma mucillaginosum: phlegma insipidum: phlegmã aquosum, ponticum & gypseum. Respondetur quòd gypseum non facit febrem, sed crudum, & mucillaginosum dantur intelligi per uitreum: sed insipidum, & aquosum cõprehenduntur per phlegma dulce: ponticum uero per acetosum. Pro notitia secundi dicti huius partis, notãdum ꝙ phlegma salsum putrens in corde, aut locis sibi propinquis facit causonem, putrens uero in uenis paruis facit continuã extra cerbantem quotidie, putrens uero extra uenas facit quotidianam interpolatam.

Et plurimum quidem accidit febr. phlegmatica humidis, & quietis, & senibus, & infantibus, & patientibus nauseatiuam satietatem: & exercitantibus, & balneantibus se super repletionem: & habentibus eructuationem acetosam: & habentibus repletionem: & patientibus descensum humoris, & sit catarrhus ad stomachum, qui putrefit in eo.

In hac parte ostēdit corpora parata ad hãc feb. d. ꝙ plurimũ accidit hũidis. s. qui sunt phlegmatici, nõ aũt hũidis sanguineis & quietis: multiplicãt. n. phlegma, & senibus & ꝑprię decrepitis, & infantibꝰ ꝑp humiditatē, & multã cõctionē, & patiētibꝰ nauseatiuã satietatē. s. cũ corruptione ad acetosum, & exercitãtibus, & balneãtibus se post repletionē. s. cibi: quia non fit bona digestio spiritibus distractis a stomacho ad instrumenta motus, & ac circũferētia: & habētibus eructuationē acetosam quia causat, & significat multitudinem phlegmatis, & habentibus repletionem phlegmatum, & patientibus dyscrasiam humorum, & catarrhum ad stomachum, qui putrefit in eo. Est

enim catarrhus secundum plurimum phlegmatis. quinta tertii. Raro uero accidit iuuenib',& cholericis. Vñ Gal. in therapeutica ad Glauconem nunquam uidit adolescentem cholericum captum a febre phlegmatica.

Et parum quidem euacuatur a læsione in ore stomachi.

In parte presenti ponit duos canones. Primus patiẽs phlegmaticam raro euacuatur a læsione oris stomachi: quia stomachus est minera phlegmatis: ideo phlegmatica nocet stomacho, sicut tertiana felli,& hepati: & quartana spleni. ut Rasis 16. Continentis.

Et scias quòd cum omni feb. cum qua est frigus, constringitur pulsus,& minoratur.

Hic ponit secundum canonem in omni feb. cum qua est frigus stringitur pulsus, quantum ad unam dimensionem, quæ est latitudo. Et fit paruus quantum ad omnẽ, sequendo uocabula Gal. in libro de differentiis fe.& causa nota est ex sæpe dictis.

De signis phlegmaticæ periodicæ. Ca. XLVIII.

IN illa quidem in qua causa est phlegma uitreum, aut acetosum frigus multiplicatur ualde: & rigor in uitreo est uehementior. At frigus non incipit in ea subito: immo paulatim in extremitatibus: deinde perueniunt ad hoc ut fiant sicut nix: quæ non calefiunt nisi cum difficultate: nec calefiunt subito, nec secundum gradationem continuam: immo paulatim cum reditu frigoris: & fortasse commiscetur frigori eius in principio rigor. Fit ergo frigus propter illud quod non putruit: & horripilatio propter illud quod iam putruit, & maius frigus eius,& ipsius rigor, sunt in periodis status.

Hic ponit signa febrium phlegmaticarum, & primo earum quæ communiter eueniunt, secundo raro euenientium ſm plurimum sunt phlegmaticæ. secunda ibi [Et sunt fe.] prima in duas. In prima ponit signa phlegmaticæ interpolatæ. in secunda continuæ. secunda in sequentis capituli principio [Sunt sicut reliqua signa.] prima iterum in duas. nam in prima ponit signa phlegmaticæ interpolatę propria ſm causas eius. In scd'a ponit signa phlegmaticæ continua omni speciei eius. secunda ibi [Et plurimi quidem periodi.] prima in tres. In prima ponit signa factæ a phlegmate uitreo,& acetoso. In secũda factæ a phlegmate salso. In tertia factæ a phlegmatæ dulci. secunda ibi [Illa uero.] tertia ibi [Illam autem.] Prima in duas. nam in prima ponit signa dicta. In secunda immiscet quædam signa cõmunia phlegmaticæ. secunda ibi [Et hæc quidem fe.] In prima parte dicit quòd in illa in qua causa est phlegma uitreum aut acetosum, frigus multiplicatur ualde: & rigor in uitreo est uehementior. s. quo ad durationem, licet non necessario quo ad intensionem. Secundo dicit ꝙ frigus non incipit in ea subito. i. ꝙ in paruo tempore notabiliter intendatur: immo paulatim in extremitatibus: & deinde paulatim perueniunt ad hoc ut fiant sicut nix, qui non calefiunt nisi cum difficultate, nec calefiunt subito: nec ſm gradationem continuã, immo paulatim cum reditu frigoris. s. postquam inceperunt calefieri. Tertio dicit quòd fortasse. i. aliquãdo admiscetur frigori rigor in principio. s. particulari. fit ergo frigus propter illud phlegma quod non putruit & horripilatio siue rigor propter illud quod iam putruit. Vltimo dicit ꝙ maius frigus, & maior rigor insunt periodis status. Primo notandum pro notitia primi dicti ꝙ causa multiplicationis frigoris in phlegmatica uitrea, & acetosa, est quia illa phlegmata sunt ualde frigida, & frigidiora q̃ reliqua phlegmata nostri corporis, certum tñ est ꝙ phlegma uitreum est magis frigidum quã acetosum. Vnde Ras. 16. Cõtinentis. In uitreo est frigus forte. nam ipsum est cæteris frigidius licet aliquando acetosum magis infrigidet quã uitreum, ꝑꝑ subtilitatem substantiæ suæ potens magis in profundũ penetrare, est tñ cæteris paribus frigus sequens phlegma uitreũ longioris durationis, quã frigus sequẽs phlegma acetosum: licet illud possit esse intensius: & cã sumitur ex mõ substantiæ utriusq; similiter rigor est uehementior in uitrea. i. longior, licet in acetosa sit intensior: quia phlegma acetosum subtilitate suæ substantiæ uelocius mouetur ad membra sensibilia: & cum hoc sua punctione magis stimulat expulsiuam. Secundo notãdum pro notitia scd'i dicti, ꝙ licet tã in uitrea, quã in acetosa frigus paulatim intendatur in extremitatibus, & licet extremitates postquam sunt infrigidatæ non calefiant subito, nec secundum gradationem continuam, immo tarde, & cũ reditu frigoris. hæc tñ tardatio, & difformitas infrigidationis, & calefactionis est magis in uitrea, quã in acetosa ꝑꝑ maiorẽ grossitiẽ, & difformitatẽ phlegmatis uitrei, quã acetosi. Tertio notandũ pro notitia tertii dicti. ꝙ rigor admiscet̃ frigori in principio paroxysmi, siue rigorẽ accipiamus proprie, siue cõiter. s. ut est cõis ad rigorẽ proprie sumptũ, & horripilationem, & rigor magis sequit̃ phlegma putrens: quia magis subtiliarũ est, & uelocius mouet̃ ad mẽbra sensibilia: & ecõtra frigus magis sequitur phlegma non putridum: quia sua intẽsa frigiditate est magis aptum infrigidare. Vltimo notandum, pro declaratione ultimi dicti frigus esse duplex. est. n. quoddã positiuũ, & illud cæteris paribus est magis in principio uniuersali, quàm in statu: cũ in statu materia hæc sit magis calefacta, quàm in principio. Est aũt aliud frigus priuatiuũ, sequẽs reuocationẽ caloris ad intra, & illud põt esse magis in statu quã in principio. sicut & rigor est maior. siue proprie acceptus, siue cõiter ꝑꝑ uelociorẽ motũ humoris ad mẽbra sensibilia in statu, quã in principio cũ sit magis subtiliatus. Et nota sicut bene dicit Gẽtilis ꝙ Aui. & alii auctores multũ abutunt̃ his terminis frigus, rigor, horripilatio, unum pro alio accipientes: immo aliquando unum istorum accipiendo tanquã synonymum huic termino typus, qui est communis ad hæc tria proprie sumpta. Frigus duplex.

Et hæc quidem fe. non est ex materia, quæ faciat punctionem, ita ut sit causa rigoris in uia expulsionis: putredo nanq; eius est putredo rei lenis, & incipit cum grauitate, & profunditate somni. Et multoties incipit paroxysmis primis sine frigore, & neq; est rigor: immo postponitur usq; ad tempus: & fortasse erit frigus, & non erit rigor: & multoties incipit cũ syncopi, & non fit. Et in hac quidem ægritudine multiplicatur syncopis propter debilitatem oris stomachi, & casum appetitus & priuationem alistimbre, quæ est fundamentum materiei, nutrimenti, & uirtutis.

In parte præsenti immiscet quædam signa cõia fere omni speciei phlegmaticæ: minus tamen conueniunt pẽdẽti a phlegmate salso. Et primo dicit ꝙ hæc fe. non est ex materia quæ faciat punctionem: ita ut sit cã rigoris in uia expulsionis. i. cum materia expellitur ad mẽbra sensibilia. putredo. n. eius est putredo rei lenis. i. non acute nisi sit phlegma salsum. Et in summa uult hic dicere quòd hæc fe. ſm plurimũ incipit sine rigore. Et ꝑpea cum dictum sit superius eã incipere cum rigore, ꝑ rigorẽ intellige rigorẽ cõiter sumptũ cõem ad horripilationẽ, & rigorem proprie sumptum. frequenter. n. incipiunt paroxysmi eius sine rigore proprie sumpto. Secundum signũ, quòd incipit cũ grauitate capitis, & totius corporis ꝑꝑ multitudinẽ materiæ, & uaporũ. Tertiũ signũ quòd incipit cũ profunditate somni ꝑꝑ multitudinẽ, grossitiem, & uiscositatẽ materiæ, & uaporũ. Quartũ signũ quòd multoties incipit in primis. i. in principiis uniuersalibus paroxysmus sine frigore, & sine rigore, immo postponitur. s. frigus, & rigor usq; ad tẽpus in quo materia erit subtiliata ꝑ actionẽ caloris: tũc. n. mota uelocius ad mẽbra sensibilia faciet maiorẽ rigorẽ, ipsorũ uirtutẽ magis stimulãdo, & cõsequẽter faciet maius frigus nõ quidẽ positiuũ, quia tũc erit calidior, sed priuatiuũ reuocãdo calidum interius. Et subdit quòd fortasse. i. aliqñ erit frigus, & nõ erit rigor & maxime in principio uñ qñ materia est grossior, & frigidior, & tardius mota sup mẽbra sensibilia. Quintũ signũ, & multoties erit cũ syncopi & non fit syncopis. i. semꝑ maxime fit in principii paroxysmorũ: & in illa quæ pẽdet ab humore ualde frigido & multo. Aliter erit cũ syncopi. i. dispositione ad syncopim quæ dicitur lipotthymia & non fit syncopis. s. cõpleta. Et subdit quòd in hac febre multiplicatur syncopis ꝑꝑ tria. s. ꝑꝑ debilitatem, & nocumentum oris stomachi cui cor facile cõpatitur. secundo propter casum appetitus. tertio propter priuationem digestionis, quæ est fundamentum. i. causa principalis materiei nutrimenti. i. sanguinis, qui debet conuerti in spiritus, & substantiam corporis, & consequenter supple est fundamentum uirtutis naturalis, uitalis, & animalis. deficiente namque appetitiua non sumitur cibus, & deficiente digestiua non digeritur: quare sequitur defectus cuiuscunque uirtutis, ad quem sequitur syncopis.

Illa uero quæ est ex phlegmate salso sequitur horripilatio, & non fit vehemens frigus eius.

Signa phlegmaticæ pendentis ex phlegmate salso ponit dicens, quòd ad ipsam sequitur horripilatio, & non fit frigus uehemens scilicet positiuum, quia phlegma salsum est calidum, pungens membra sensibilia: & sic causans rigorem, & horripilationem non positiue infrigidans.

Illa autem quæ est ex phlegmate dulci raro antecedit in principio usque ad plurimos paroxysmos horripilatio, neque frigus, neque rigor.

Ponit signa pendentia a phlegmate dulci: dicit quòd raro in principio scilicet uniuersali usque ad plures paroxysmos antecedit horripilatio, frigus, aut rigor: eo quòd materia est satis grossa, & benigna, & male mota super membra sensibilia: sed postea subtiliata, & calefacta a calore naturali digerente, & a calore putredinali: & mota uelocius super membra sensibilia causat aliquem typum.

Et plurima quidem periodi febris phlegmatis incipiunt cum syncopi.

In parte præsenti ponit signa communia cuicunque speciei phlegmaticæ. Et diuiditur in 12. partes, secundum quòd sunt. 12. genera signorum, partes patebūt discurrendo per textum. Primū genus signorū est q plurimi periodi febris phlegmaticæ incipiunt cum syncopi: & causa nota est ex superius dictis.

Et iam apparet in ea in principiis calor vehementior: & in postremis minoratur illud. Et est simile ut sit causa in hoc: quoniam putredo antecedit prius ad magis dulce, & magis salsum, & magis subtile: deinde ad grossius, & frigidius.

Secundum genus signorum sumitur a calore. & habet. 5. partes secundum quòd quinque ponit signa a calore. secunda ibi [Et tactus caliditatis.] tertia ibi [Verumtamen non.] quarta ibi [Et qualitercunque sit.] quinta ibi [Et multoties quidem.] Primum signum est in hoc. In paroxysmis primis calor apparet vehementior, & in postremis apparet minor. Et est simile idest uerisimile ut sit causa in hoc, quoniam prius incipit putrefieri magis dulce, magis salsum, & magis subtile: & supple magis calidum: deinde grossius & frigidius: sed humor magis subtilis, & magis calidus est aptus cum putret magis calefacere, quàm humor grossior & frigidior. Notandum quòd sermo iste est uerus in paroxysmis habentibus pro causa antecedente unum cumulum materiæ sufficientis ad plures paroxysmos. & tunc de illo cumulo pars mobilior citius mouebitur scilicet dulcior, salsior, & subtilior ideo paroxysmi principij erunt maioris caloris. posterius autem mouebit pars grossior frigidior, & ad motum pigrior. unde fient paroxysmi minoris caloris. Sed cum paroxysmi non fient ex materia huius cumuli: sed ex ea quæ de nouo generatur talis erit calor huius paroxysmi, qualē cōtingit generari materiā, q prius nō erat.

Sed contra quia statim oppositum dictum fuit superius in phlegmatica pendente a phlegmate dulci, quòd paroxysmi in primis non incipiunt cum typo: & in processu incipiunt cum typo materia magis subtiliata, & propter subtiliationem mota uelocius super membra sensibilia. Amplius oppositum dictum fuit superius de intentione Commenta. Alexandrini super primo epidemiarum: quòd in feb. de materia frigida, paroxysmi status fiunt de materia subtiliori & uelocius mota. vnde rigores paroxysmorum in statu quartanæ sunt fortiores quàm in eius principio, e contra in tertiana; & hic dicit Auic. quòd phlegma faciens posteriores paroxysmos est grossius. Ad hoc respondetur quòd sermo Auic. in parte præcedenti, & Commenta. Alexandrini intelligitur in materia uniformi in modo substantiæ: sed sermo Auicen. hic intelligitur in materia difformi. Et ex his sequitur quòd aliquando materia phlegmatica mota in statu est subtilior certa data mota in principio aliquando grossior, aliquando æqualis secundum maiorē, aut minorem, acquisitionem subtilitatis per actionem caloris digerentis. Secundo & melius dici potest quòd semper materia phlegmatica posterius mota est subtilior sibi simili mota in principio, cum digestio in phlegmate procedat subtiliando: hoc uoluit Auic. in parte præcedenti & Commenta. Alexandrinus, cum quo tamen stat quòd mota posterius, quàmuis sub tiliata per digestionem sit grossior certa data indigesta mota in principio. Suot & aliæ solutiones quas omitto ut breuitati indulgeam.

Et tactus caliditatis eius in primis est debilis, & uaporosus deinde cum prolongatur positio manus super membrum sentit manus acuitatem, & mordicationem.

Hoc est secundum signum sumptum a caloris modo: & est quòd tactus caliditatis eius scilicet phlegmaticę est in primis: ideo primo occursō debilis, & uaporosus: sed cum prolongatur positio manus super membrum sentit membrum acuitatē, & mordicationem. Huius causa est: quia uapor phlegmaticus perueniens ad manū in primis est paucus, & tardus per grossitiem: sed postea cumulatus sub manu in magna quantitate facit impræssionem fortem.

Verumtamen non est similis, neque æqualis in omnibus super qua cadit manus: immo est diuersa: quoniam inuenit in loco uno asperitatem: & in loco alio lenitatem: & est quasi caliditas coletur post rem cribellatam: quoniam phlegma uiscosum est: quare diuersificatur eius passio a caliditate, sicut accidit in reliquis uiscosis cum ebulliunt: ipsa enim disrumpuntur in quibusdam locis, & non disrumpuntur in locis aliis.

Hoc est tertium signum sumptum a modo caloris: & est q caliditas non est æqualis in omnibus partibus, super quæ cadit manus: immo est diuersa quoniam in uno loco repræsentatur aspera, siue acuta, & in alio loco lenis, & est quasi caliditas coletur per cribellum: & est ut sit manus super cribellum, & per uiderat caliditas ad manum per foramina cribelli. in partibus enim manus quæ obuiabunt foraminibus cribelli sentietur caliditas acura, in reliquis partibus mitis. Ita apparet tangenti membrum patientis phlegmaticam: quoniam phlegma est uiscosum: quare diuersificatur eius passio a caliditate, sicut accidit reliquis uiscosis cum bulliunt. ipsa enim disrumpuntur in quibusdam locis, & non in alijs: & a locis in quibus fit disruptio egreditur uapor calidus multum imprimens in manum a reliquis partibus.

Et qualiscunque sit caliditas eius secundum plurimum minor est, quàm ut inflammet: & angustiam faciat, & magnificet desiderium aeris frigidi, & aqua frigidæ: & inspissationis, & rarificationis anhelitus magni, & exufflantis.

Hoc est quartum signum a modo caloris sumptum: & dicit quòd qualitercunque fit idest sint semper uera ea quæ statim dicta sunt, siue non: quia possibile est quòd non sit ita: licet enim partes uiscosi phlegmatis sint diuersæ in euaporatione: tamen illi uapores uenientes uersus cutim possunt uniformiter. per eutim dispergi, & fiet repræsentatio æqualis omnibus partibus manus tangentis. tamen hoc est uerum secundum plurimum: quia calor phlegmaticæ non est perueniens ad hoc, ut inflammet & faciat angustiam circa præcordia, & magnificet desiderium aeris frigidi: quod maxime cognoscitur per anhelitū magnum, uelocem, & frequentem, & desiderium aquæ frigidæ: quia nō ualde sitiunt: & desiderium inspissationis idest discooperiendi se: ad quam sequitur inspissatio pororum: & rarificationis scilicet post coopertionem. patientes enim febres acutas nunc se discooperiunt: & postea se cooperiunt: non ita faciunt patientes febres phlegmaticas: stant enim secūdum plurimum cooperti, cum nō habeant magnum incendium: & nō habent etiam anhelitum magnum, & exufflationē. i. ualde uelocem in constrictione, & minus in dilatatione. nam quamuis sit multo maior necessitas constrictionis pulsus, & anhelitus quàm dilatationes propter multitudinem naporū: tamen quia napores illi nō sunt ualde calidi, nō est magna necessitas constrictionis, neq; dilatationis in cōparatione ad febres acutas.

Et multoties quidem accidit caliditati eius ut sedeat tempore quo habet quantitatem hora uuius, aut duarum horarū: quare æstimatur quòd ipsa iam peruenit ad statum, cum ipsa adhuc sit in augmēto: uidebis enim eam iam incipere augmentari: & similiter sunt ei in declinatione stationes.

Hoc est quintum signum a caliditate sumptum. Et dicit quòd multoties accidit caliditati phlegmaticæ ut sedeat idest stet in eodem gradu una hora, aut duabus: quare æstimatur quòd iam sit peruentum ad statum paroxysmi cum ipsa adhuc

adhuc si in augmento paroxysmi. nam post illam stationem uidebis eam incipere augmentari:& similiter sunt ei in declinatione particulari stationes, quia non declinat uniformiter postquam incepit declinare:& hoc totum prouenit ex difformitate phlegmatis: cum enim eius effumat pars grosior, & stat calor in eodem gradu aliquanto tempore, non sic est in tertiana pura propter uniformitatem choleræ.

Et febres quidem phlegmatis sunt multæ oppilationis propter multitudinem humiditatis, & uaporis sui pauci sudoris propter uiscositatem humoris. Et cum sudare facit est res nõ exuberans, & de proprioribus significationibus eius, est paucitas sudoris, & priuatio eius.

Hoc est tertium genus signorum, & est quòd feb. phlegmaticæ sunt multæ oppillationis propter multitudinem humiditatis.s.phlegmaticæ: quæ cum sit multa etiam grossa est, & uiscosa, & uapores sui similiter grosi, & uiscosi.

Notandum quòd istæ oppilariones non apparent omnes in urina: sed solum illæ quæ sunt in uijs urinæ, scilicet hepatis & partium propinquarum in quibus cum est oppilatio, est urina subtilis: illæ tamen quæ sunt in poris membrorum, & in paruis uenis ad membra terminatis, non sunt causa quòd urina subtilietur, sed potius impedirent sudorem, & sunt pauci sudoris.i. raro sudant propter uiscositatem humorum: & cũ fit sudor est paucus. Et subdit quòd paucitas sudoris, & priuatio eius est de proprioribus signis ipsius.

Et sitis quidem minoratur in febribus phlegmatis nisi propter causam salsedinis, aut causam vehementiæ putredinis eius: & cum hoc est minor quam sitis, quæ est in alis.

Hoc est quartum genus signorum, & est quòd sitis minoratur in febribus phlegmaticis nisi quando pendent a phlegmate salso, aut a phlegmate quod uehementer putret. intensa.n. putredo est caliditas putredinalis intensa, quæ exiccãdo facit multam sitim.

Et inflatio laterum multiplicatur in eis: & quandoq; accidit cuti lateris, ut subtilietur cum tensione.

Hoc est quintum genus signorum: & est quòd inflatio laterum, & totius uentris inferioris multiplicatur in patientibus phlegmaticam: quia calor factus debilis est potens ad conuertendum humores in uentositates, & uapores grossos, & non est potens ad illos resoluendum.

Secundo dicit quod quandoque accidit cuti lateris, ut subtilietur cum tensione idest propter intensionem factam a uaporibus & uentositatibus: quando enim aliquid extenditur secundum unam dimensionem, opus est quòd minoretur secundum alteram. Et nota quòd iste est quidam modus cachexiæ, & dispositionis ad tympanitem, ad quam forte adiuuat error digestiuæ stomachi & hepatis.

Color autem patientium phlegmatis febrem est decliuis ad uiriditatem & citrinitatem currentes in albedinem, ita ut sit illud quod aggregatum est, sicut color plumbi, usq; in statu. Et raro quidem rubet color in eo, cuius rubedo in statu reliquarum febrium.

Hoc est sextum genus signorum: & est quod color patientium phlegmaticam tendit ad uiriditatem & citrinitatem currentes ad albedinem, quasi color sit mixtus ex uiridi citrino & albo qui est sicut color plumbi, usque in statum scilicet particularem exclusiue. Secundo dicit quòd raro ruber color in patiente phlegmaticam in statu, cujus rubedo sit tanta quanta est in statu. scilicet particulari reliquarum febrium, scilicet calidarum. Notandum quòd color tendit in uiriditatem propter frigiditatem phlegmatis, & aliqualem mortificationem caloris innati: est enim uiriditas uia in fuscedinem & mortificationẽ caloris innati: tendit enim in citrinitatem propter aliquale incendium secundum aliquam partem cõuertens sanguinem ad naturam choleræ. Tendit enim in albedinem propter albedinem phlegmatis & cutis: sed color aggregatus ex his tribus est color plumbeus: & hic color est usque ad statum particularem exclusiue: sed in statu facies aliqualiter rubet, licet remisse.

Pulsus uero eius est pulsus paruus, submersus, debilis, rarus in primis: deinde fit frequens in fine.

Hoc est septimum genus signorum sumptum a pulsu & habet hæc pars quatuor partes. In prima ponit quasdam differentias pulsus phlegmaticæ. In secunda comparat has differentias pulsus phlegmaticæ ad differentias pulsus aliarum feb. In tertia parte subdit alias differentias pulsus phlegmaticæ. In quarta parte extollit hoc signum sumptum a pulsu. secunda ibi§Et frequentia quidem eius.§ tertia ibi§Et est uehemẽtis diuersitatis.§ quarta ibi §Et significationes quidem.§ In prima parte dicit quòd pulsus phlegmaticæ est paruus dimissus idest submersus, debilis, rarus in primis idest in principiis particularibus, quæ omnia sequuntur debilitatem uirturtis suffocatæ in principijs particularibus a materia phlegmatica multa, grossa, uiscosa. Est autem rarus nondum phlegmate per putrefactionem sufficienter inflammato. deinde fit frequens in fine idest in processu, & maxime in statu particulari: phlegmate tunc magis per putrefactionem inflammato, & potente cor magis calefacere: & tunc fit maior, uelocior, & fortior, & minus submersus.

Et frequentia quidem eius: & eius paruitas uehementior est quàm frequentia quartanæ & tertianæ: & eius paruitas, & uehementia frequentiæ eius est propter uehementiam paruitatis ipsius.

Primo facit hanc comparationem. secundo reddit causam dicti. tertio ponit aliam comparationem. secunda ibi § Et uehementia frequentiæ.§ tertia ibi §Verum non est uelocior.§ In prima parte dicit duo. primũ quòd frequentia pulsus phlegmaticæ est uehementior idest maior quàm frequentia pulsus quartanæ & tertianæ. In secunda parte reddens causam dicit quòd uehementia frequentiæ eius scilicet pulsus phlegmaticæ est propter uehementiam paruitatis ipsius, ut per frequẽtiam restauret illud quod deficit ex magnitudine.

Dubitatur utrum pulsus phlegmaticæ sit minor pulsu melancholicæ. nam quod sit minor quàm pulsus melancholicæ non est dubium. Et arguitur primo quòd pulsus melancholicæ sit minor per Gal. secundo de crisi, capitulo de quartana, dicentem quòd quartana febr. in principio paroxysmi ponit pulsum in dispositione paruitatis, quam non sequitur ægritudo præter eam. ergo phlegmatica non habet tantam paruitatem pulsus, quantam habet quartana. Item Auer. quarto colliget. cap. de quartana dicit. pulsus quartanæ est paruior plus quàm sit in phlegmatica.

In contrarium est Auicen. in præsenti parte. & Halyabas octauo theoroicæ quinto cap. ubi dicit in signis phlegmaticæ febr. Est autem is pulsus minor pulsus quartanæ: quoniam phlegma debilitat uirtutem sua frigiditate, & sua multitudine infirmat. Idem dicit Rasis. 16. continentis. capitulo de phlegmatica in fine. Dicit Gentilis quòd auctores sunt multum discordes in differentijs pulsuum phlegmaticæ & quartanæ. nam qui iudicauerunt comparationem pulsuum harum febrium per rationem acquieuerunt causæ quæ secundum æstimationẽ suam uisa est potior. Qui enim dicunt pulsum phlegmaticæ paruiorem æstimant, quòd multitudo phlegmatis, & grossities, & uiscositas plus faciant ad paruificandum pulsum, quàm frigiditas melancholiæ siccitas, & grossities. Econtra uero alij oppositum opinati sunt æstimantes frigiditatem adiutam a siccitate & factam actiuiorem per eam, simul cum sua grossitiæ terrea plus facere ad paruitatem pulsus, tum opprimendo uirtutem, tum faciendo arteriam inobedientem. Qui uero per experientiam iudicant possunt discordare: quia excessus parui pulsuum adinuicem multum possunt decipere: & euenit pulsus diuersificari secundum uarias species phlegmatum, & uarias species melancholiæ & multa alia quæ de facto concurrunt. Et ideo unus potuit inuenire pulsum phlegmaticæ paruiorẽ: aliter econtra pulsum melancholiæ minorẽ pulsu phlegmaticę. Et certe siquis bene sine passione cõsiderent, iudicabit nec uiam ratiocinij; nec uiã experiẽtię esse satis sufficientem ad certificandum ueritatem in hoc dubio. Credit tamen Gentilis ꝙ omnium paritate supposita quantum est possibile, ꝙ signentur duo corpora temperata, & in tempore temperato quorũ unum patiatur phlegmaticam a phlegmate dulci: alterum patiatur melancholicam a melancholia naturali.

Vel

Vel signentur duo corpora vnum phlegmaticum in hyeme patiens phlegmaticam a phlegmate dulci: alterũ melancholicum patiẽs melancholicam in autumno ex melancholia naturali. patiens phlegmaticam habebit pulsum minorem credens frigiditatem intensam phlegmatis cum viscositate plus operari ad purificandum pulsum, quàm frigiditatem melancholiæ cũ siccitate & grossitie sua. Sed ad auctores sentientes contrarium dicit ꝙ processerunt suo iudicio æstimatiuo, & secundũ ꝙ inuenerunt per experientiam qui eis occurrerunt: in quibus non apparet eis veritas. Sed pro rudioribus scholaribus ad tollendam contradictionem inter auctores dicit, ꝙ pulsus in phlegmatica est minor intensiue: sed in quartana minor duratione: quia plus durat typus & principium in quartana, quàm in phlegmatica. In dubio autem solito quæri an pulsus phlegmaticæ sit frequẽtior pulsu quartanæ: fere omnes auctores cõcordant pulsum phlegmaticæ esse frequentiorem pulsu quartanæ vt spissitudine restauret magnitudinis defectũ, quem habet respectu quartanæ. Gal. vero in therapeutica & ad Glauconẽ dicit ꝙ pulsus quartanæ tanto est rarior pulsu phlegmaticæ quanto pulsus phlegmaticæ est rarior pulsu tertianæ. hoc tamen per tactum compræhendere est difficile: licet Gal. secundo de differentijs dicat hæc omnia per tactum compræhendi posse. Sed certe in dictis Gal. videtur contradictio. nam in secundo de crisi dicit ꝙ pulsus phlegmaticæ est maior quàm pulsus quartanæ vt appatuit in dubio primo. In therapeutica vero ad Glauconem dicit ꝙ pulsus phlegmaticæ est frequentior pulsu quartanæ vt apparuit in dubio secundo. ergo falsa est causa quam dicunt, quòd pulsus phlegmaticæ est frequentior pulsu quartanæ ut restauret per frequentiã illud in quo deficit per magnitudinẽ: quia nõ deficit in magnitudine cum sit ſm Gal. maior quàm pulsus quartanæ. Et certe credo hanc rationẽ procedere cõtra Gal. nisi dicat ꝙ in phlegmatica sit maior necessitas quàm in quartana, quod non est rationabile cũ phlegma sit frigidius quàm melancholia. Et certũ est acutiorẽ caliditatẽ sentiri in quartana, quàm in phlegmatica. Tenendũ est itaq; vt existimo pulsum phlegmaticæ esse minorẽ, & frequẽtiorem pulsu quartanæ, ad quas differẽtias adiuuat debilitas virtutis, maior in flegmatica quã in quartana cæteris paribus: tum ꝓpter debilitatem appetitus, & malitiã istimbræ: tum ꝓpter dispositionẽ ad syncopim. nã debilitas uirtutis facit simul pulsum paruũ, & frequentem. Tertio dubitatur utrũ pulsus phlegmaticæ sit frequẽtior pulsu tertianæ: & uidetur ꝙ nõ per Gal. in therapeu. ad Glauconem: & per Auer. quarto colliget in cap. de feb. phlegmatica dicentẽ, ꝙ pulsus phlegmaticę est rarior pulsu tertianæ in quolibet suorũ temporũ. Idem sentit Rasis. 10. Almãsoris & fere omnes in hoc cõcordant. Præterea. Humor cholericus est ualde calidus ponẽs in corde caliditatem facientem angustiam, faciens intensam sitim, magnum desiderium aeris frigidi, instantiam uigiliarum: cuius caliditas est acutior caliditate a quocunq; alio humore pendẽte. Sed oppositæ dispositiones sunt in phlegmate. ergo in fe. eius debet esse pulsus simul maior, & frequẽtior quàm pulsus phlegmaticæ. nec ratio Auicẽ. est alicuius momẽti cũ dicitur ꝙ deficiẽte magnitudine pulsus fit restauratio per frequentiã. dicetur enim primo ꝙ fit restauratio per uelocitatẽ. Secundo dicet ꝙ ratio bene concluderet, si calor tertianæ & calor phlegmaticæ essent æque intensi: tunc enim pulsus qui esset minor esset frequẽtior. In oppositũ est Aui. di. ꝙ frequẽtia phlegmaticæ est uehementior frequentia tertianæ. Dicit Gentilis suspicandũ est textum esse corruptum: sed cũ omnes texrus sint consimiles, oportet imaginari aliam solutionem. dicit ergo quòd in principio & proprie in prima medietate principii multoties euenit, quòd pulsus est frequentior quàm in cholerica propter syncopim, aut dispositionem ad eam, cum qua phlegmatica frequenter incipit ut dixit Aui. Nam in syncopi & dispositione ad syncopim multoties fit pulsus formicãs, cum maxima frequentia, & paruitate: & fit frequẽtia illa magna ut suppleat in quo deficit magnitudo: & non est dubium quòd tunc pulsus est frequentior quàm in tertiana, in qua nõ est syncopis. Contra in feb. syncopali fit pulsus rarus. Dicendum quòd in feb. syncopali humorosa fit pulsus rarus quãdo humor nondum per putredinem, aut digestionem est calefactus, & postea cum est calefactus non fit syncopis: quia uapores frigidi sunt causa eius, & non calidi. & ideo pulsus est rarus cum nondum sit feb. aut remissa: sed in phlegmatica cõmuniter eueniente fit syncopis: tum propter compassionem cordis ad os stomachi; tum propter malitiam istimbre uaporibus uenientibus ad cor existentibus calidis: quapropter fit pulsus ualde paruus, & consequenter ualde frequens, & frequentior quàm in tertiana. hoc autem ut dictum est accidit merito syncopis: sed non existente syncopi pulsus phlegmaticæ est rarior pulsu tertianæ: & si in tertiana esset syncopis, sicut in syncopali minuta pulsus esset frequentior quã in phlegmatica cum syncopi. Aliter posset dici secundum Gentilem quòd pulsus phlegmaticæ est frequentior pulsu cholericæ nõ absolute, sed proportionatur paruitati: quia in nulla feb. nec melancholica, nec cholerica tantum fit additio in frequentia propter paruitatem, quantum in phlegmatica.

Verum non est velocior pulsu quartanæ: & quandoq; est tardior eo, aut similis ei in primis.

In hac parte. d. quòd pulsus phlegmaticæ: licet sit frequentior pulsu quartanæ: nõ tamen est uelocior eo. Et ratio quia uirtus quæ defectum magnitudinis restaurat per uelocitatẽ oportet quòd sit fortis, sed in phlegmatica multum deficit uirtus. Vnde Halyabas dicit uirtutem in hac feb. esse dissolutam, & infirmam. Et quandoque est tardior in primis propter paucam calefactionem. unde fit paruus, & tardus licet sit spissus. spissitudo enim soboles est deficientis, siue imbecillis uirtutis apud Gale. in comment. pulsuum cap. de pulsu phreneticorum. aut similis ei. s. in tarditate in primis. idest in principio principii paroxysmi. nam postquàm non est uelocior pulsu quartanæ, relinquitur quòd si tardior, aut sibi similis propter maiorem, aut minorem necessitatem, & maiorẽ aut minorem debilitatem uirtutis.

Et est vehementis diuersitatis, cum priuatione ordinis: & parui, & debiles ex eis sunt in diuersitate eius plus.

In parte ista ponit alias differẽtias pulsus phlegmaticæ dicens quòd est uehementis diuersitatis cum priuatione ordinis: & parui & debiles sunt in diuersitate eius plus. Causa diuersitatis, & inordinationis est debilitas uirtutis per uiam suffocationis ab humore phlegmatico multo, grosso, & uiscoso. Item fortitudo pugnæ inter humorem, & uirtutem. Diuersitas autem ista est non quia unus pulsus sit magnus, alter paruus: unus fortis, alter debilis: quia omnes sunt parui, & debiles: sed diuersitas est in maiori aut minori paruitate: & maiori aut minori debilitate. Auenzoar autem dicit ꝙ pulsus in phlegmatica non est multum diuersus: intelligendus est ꝙ non est multum diuersus: quia una pulsatio sit magna altera parua: una fortis altera debilis: sed in latitudine paruitatis, & debilitatis cadunt hæ diuersitates.

Et significationes quidem pulsus super eam sunt de certioribus significationibus.

In parte pñti dicit ꝙ signũ sumptum a pulsu est de certioribus signis huius febris: sed ad cognoscendum has differẽtias pulsus exquisitæ oportet cognouisse pulsum sui sani: ut dicit Rasis. 16. continentis: & Gal. secundo de crisi.

Vrina autem eius in primis quidẽ est alba, subtilis propter multitudinẽ oppilationum, et frigoris: deinde fit rubea ꝓpter putredinem: & conturbatur propter malitiam digestionis.

Hoc est Octauum genus signorum sumptum ab urina: & habet quatuor partes. primo ponit urinæ qualitatem apparentem in principio. secundo propter putrefactionem contingentem. tertio propter malitiam digerendi. quarto ponit quandam urinæ diuersitatem & permutationem. secunda ibi §Deinde fit rubea.§ tertia ibi §Et conturbarur.§ quarta ibi §Et quandoque alteratur.§ In prima parte dicit quòd a principio in phlegmatica urina est alba subtilis. Cuius causa est multa oppilatio, & multũ frigus. utrumq; enim. s. oppilatio, & frigus facit urinã albã & subtilem albedine translucente sola aquositate transeunte. Nã si trãsiret phlegma pmixtum cũ urina, urina nõ esset subtilis: licet esset alba ratione phlegmatis albi. septima aphor. cõmẽto. 3. si ab albo phlegmate. esset enim tunc alba & grossa. Et ecõtra stãte oppilatione esset alba. i. peruia, & subrilis: sed postea aperta oppilatione

fit grossa, & opaca. nam sicut sm̃ plurimum est eius oppilatio prius quàm eius apertio: ita prius est subtilis, & peruia quàm grossa & opaca. secundo dicit ꝙ fit rubea ꝓpter putredinem .i. calorem putredinalem incẽdentem, & ignientem flegma. vnde fit in vrina rubedo quædã opaca tendens in cinereum. vnde octauo therapeuticæ. cap. 5. eiusq; rubor est qñ humor flegmaticus qñ immoratus fuerit diutius putrefit, & calefit. tertio dicit ꝙ comburatur ꝓpter malitiã digestionis: & põt intelligi quadrupliciter. primo. quia micta corrumpitur statim, quod significat malitiã cõmixtionis partiũ adinuicem sequentem malam digestionem stomachi & hepatis: vnde mali humores multiplicantur. secũdo cõturbaẽ .i. perdit luminositatem tendẽs in opacũ: & hoc sequitur malitiã digestionis. Vnde secunda primi de coloribus: immo attinet fuscitati ꝓpter priuationem digestionis. tertio possumus intelligere ipsam conturbari .i. turbidari ad modum vrinæ asinorum: & arguit debilitatem caloris digerentis flegma cum tendentia in malignã putredinẽ. quarto possumus intelligere cõturbatur .i. inspissatur. & significat aliquã digestionem, licet diminutã: & forte aliquãdo malam, quæ est fortasse via in turbulentiã.

Et quandoq; alteratur in ea dispositio vno tẽpore: & quãdoq; mundificabitur ex materia grossa, & resoluitur putridum, & redibunt oppilationes, dealbabitur vna hora, et alia: quando remanet intra materiam grossam, & dispositionem putredinis: & aqua hora oppilationum est alba: deinde quãdo putrefit res plurima post illud, & expellitur, & aperit oppilationes, rubet vsquequo veniat super oppilationes: quòd oppilet eas vice alia de illo eodem humore.

In parte p̃nti dicit Auic. ꝙ vrina in febre flegmatica non ꝑmanet in vna dispositione, eo ꝙ in vno tẽpore est alba, subtil. alio tẽpore est ruffa, grossa: & sic multoties in paucis diebus variatur a subtilitate in grossitiẽ, & econtra. & ab albedine in rubedinem: & econtra. sicut dicit Iudæus sexto cõtinẽtis. & causam reddens dicit, ꝙ qñdoq; mundificabiẽ ex materia grossa supple cũ vrina. Et resolueẽ putridum: & tunc fiet vrina grossa, ruffa humoribus cũ vrina permixtis, & redibũt oppilationes: & dealbabiẽ supple, & subtiliabiẽ. vñ alia hora qñ. s. remanet fe. inter materiã grossam, oppilantẽ, & dispositionẽ putridæ .i. cũ dispositione ad putridã. tũc enim facta oppilatione dealbabitur supple, & subtiliabitur. nam quãdo est oppilatio est dispositio ad putridam: & tunc dealbatur, & subtiliatur: & sic aliqua hora putridæ .i. dum disponitur ad putredinem, & aliqua hora oppilationis. s. cum est oppilatio est alba supple & subtilis. deinde quãdo putrefit res plurima post illud. s. oppilationem, & expellitur illud. s. putridum cum vrina, & aperiuntur oppilationes rubet. s. vrina, & ingrossatur vsquequo veniat super oppilationes .i. loca oppilata quòd oppilet ea vice alia de illo eodem humore: & tunc supple fiet vrina subtilis alba.

Eius vero egestio est lenis, subtilis, phlegmatica.

Hoc est nonũ genus signorũ sumptũ ab egestione: & est ꝙ eius egestio est lenis .i. mollis nõ dura, subtilis .i. fluxibilis flegmatica .i. cũ admixtione flegmatũ subtililium, aquosorũ, aut grossorum sm̃ flegmatũ diuersitatem. Est autem fluxibilis ꝓpter indigestionem, & paucam hepatis attractionem: oppositæ conditiones secundum plurimum sunt in cholerica.

Et de eis quæ significant quòd feb. est phlegmatica est vt sit paroxysmus eius decem & octo horis: & dimißio eius: vi. horis: & non est dimißio eius, dimissio munda: quoniam materia cum großitudine, & viscositate est multa.

Decimum genus signorum sumptum a paroxysmo. Et est ꝙ paroxysmus feb. flegmaticæ durat. xviij. horis: & dimissio eius est. vj. horis, & non est dimissio munda: quoniam materia est grossa, viscosa, & multa. vnde in sex horis illius falsæ quietis fit aliqua neutralitas feb. Et hic penes Gentilem cõsidera quatuor miranda de phlegmate. Primum quòd citius mouetur ad putredinem quocunque alio humore: quia paroxysmat quotidie: sed cholera de tertio in tertium: melancholia de quarto in quartum.

Secundo quòd difformius putrefit ita vt tempora confundantur, quod accidit propter eius maiorem difformitatem, & viscositatem quàm in aliquo alio humore.

Tertio phlegma paroxysmans citius per putredinem finitur postquam putrere incepit quàm melancholia: licet tardius quàm cholera. Quarto quòd minus mundatur corpus, quàm in reliquis febribus periodicis. & huius vltimi causa est multitudo grossities, & viscositas, & pauca distantia inter paroxysmos eius. Sed videtur quòd tertium repugnet primo. si enim tardius per putredinem finitur postquàm putrere incepit quam cholera: quia paroxysmus eius durat. xviij. horis: paroxysmus vero choleræ. xii. videtur quòd magis resistat causis putrefacientibus quàm cholera. Et sic sequitur ꝙ deberet moueri tardius ad paroxysmandum quàm cholera. non enim potest assignari causa cur magis resistat causis putrefacientibus, postquàm putredo incepit, quàm cholera: & non magis resistat ne incipiat putrefieri quàm cholera. ea enim quæ resistunt putrefactioni in vtraq; sunt forma substantialis, proprietas, complexio, modus substantiæ: & certum est hic omnia resistere quantum possunt ne incipiant putrefieri, & ne putrefactio procedat, postquam incepit cum sint agentia naturalia. ergo supposita paritate ex parte quantitatis, & aliorum videtur de necessitate cõcludi quòd sicut flegma tardius finitur postquam putrere incepit quàm cholera: ita tardius debeat incipere putrere quàm ipsa. Dicendum sicut est veritas, quòd phlegma velocius incipit putrere quàm cholera: tamen tardius finitur per putredinem: quamuis omnia resistentia putredini inchoandæ, & ne putredo procedat sint eadem, & agentia semper mere naturaliter, & secundum vltimum conatum: sed hoc est propter dispositionem phlegmatis facilem ad inchoandum ad putredinem, propter paruam resistentiam suæ proprietatis, & econtra magnam resistentiam proprietatis in cholera. Sed econtra magna est resistentia in phlegmate ne finiatur per putredinem per modum suæ substantiæ grossæ, & viscosæ: & econtra parua resistentia in cholera ne finiatur per putredinem propter suam substantiam subtilem & priuationem viscositatis. Et exemplum habes in pisce, & vino: citius enim valde incipit piscis putrere, quàm vinum: tamen citius vinum per putredinem finitur quàm piscis.

Contra. resistentia phlegmatis aggregata ex quatuor prædictis semper agit mere naturalier, & secundum vltimum conatum: ergo tantum resistit ne putredo procedat postquam inchoauit, quantum resistit ne inchoet: sed hæc magis resistit ne putrefactio procedat postquam inchoauit, quàm tota resistentia choleræ. ergo etiam magis resistit ne inchoet putredo quàm tota resistentia choleræ: & sic tardius periodicabit flegma, quàm cholera. Ratio est apparens cum non incipiant periodicare periodo faciente febrem, nisi putreant. Credo quòd sit hæc prima consequentia neganda eo quòd difficilius est in phlegmate velocitare putrefactionem inchoatã, quàm ipsam inchoare. Et econtra difficilius est in cholera putrefactionem inchoare, quàm inchoatam velocitare. quòd si hæc responsio tibi molesta est: aliam inuenies.

Significant ipsam ætas, et consuetudo, et tempus, et regio, & cibi, & aduentus causarum antecedentium ex satietate nauseatiua: et significant ipsam forma prædicta ex colore faciei, et inflatione eius: et lenitas tactus, et debilitas oris stomachi, et casus appetitus: et quandoq; magnificatur in ea splen. et sequitur eã eructuatio acetosa in pluribus horis multoties.

Hoc est vndecimum genus signorum in quo multa congeruntur: & dicit quòd phlegmatica significatur per ætatem. s. senii, & proprie decrepitatis, per consuetudinem. s. alias patiendi eam: & tempus. s. frigidum & humidum: & regionem. s. frigidam & humidam: & cibos. s. multiplicantes phlegma: & per causas antecedentes quæ sunt signa, aut causæ multiplicationis phlegmatis sicut est nauseatiua satietas maxime cum corruptione ad acetosum, & significant ipsam forma prędicta ex colore faciei. s. plumbeo, & inflatione eius, & lenitas tactus sequens humiditatem phlegmatis, & debilitas oris stomachi, & casus appetitus propter causas suprascriptas. Et quandoq; magnificatur splen phlegmate per putredinem in melancholiam verso, & splenem implente cum sit eius receptaculum: & sequitur eam eructuatio acetosa in pluribus horis .i. temporibus ipsius phlegmaticæ in quibus magis debilitatur, aut corrumpitur digestio ad acetosum. hoc autem secundum

cundum plurimum magis est in augmento, & statu.

De signis phlegmaticæ inseparabilis & est illa quæ nominatur latica. Cap. XLIX.

Sunt sicut reliqua signa feb. phlegmaticæ præter eradicationem, & quòd similatur eradicationi. Et apud inceptionem sunt rigor, & frigus, & horripilatio: & est res magis similis cum hectica. & fit illic rigor in vi. horis: aut tantum superans illum qui fit in periodica: nam in periodica iterum non euacuatur a residuo: veruntamen est occultum non apparens.

Hic ponit quatuor signa feb. phlegmaticæ continuæ. Primum quòd duo genera signorum in præcedenti capitulo. posita quæ sunt signa phlegmaticæ interpolatæ: sunt etiam signa phlegmaticæ continuæ, & non mirum cum ambæ peodeant ab eadem materia: & non est differentia nisi quia in cõtinua phlegma putret ad intra venas: sed in interpolata putret extra venas. ideo ambæ in hoc differunt: quia in continua non eradicatur neque assimilatur feb. quæ eradicatur: sed in interpolata licet non eradicetur, tamen assimilatur febri quæ eradicatur: quia cadunt sex horæ inter vnum paroxysmum, & alium in quibus nõ est febris: sed solum neutralitas febris: sed in cõtinua semper est feb. licet remissior in sex horis proximis sequenti paroxysmo: quapropter nec eradicatur nec assimilatur febri quæ eradicatur. Secundum signum est, quod exacerbatio contioue incipit cum rigore, frigore, & horripilatione. Tertium signum est. quòd est multum similis hecticæ. Quartum signum est. quòd fit illis. i. in phlegmatica continua rigor. i. remissus calor in sex horis suę declinationis particularis: aut tantum. i. vel circa sex horas, superãs tamen calorem remissum, qui est in declinatione paroxysmi periodicæ. nam periodica iterum nõ euacuatur a residuo caloris, veruntamen illud residuum caloris paroxysmi interpolatæ est occultum ooo manifestum, sicut in continua cum calor remissus in contioua sit feb. sed in interpolata neutralitas febris.

Horripilatio frigus & rigor, dupliciter fiunt. Primo notandum pro declaratione secundi signi quòd hi typi. s. frigus, rigor, & horripilatio causantur dupliciter. vno modo ex sparsione materiæ super mẽbra sensibilia. & hi fiunt in principijs febrium interpolatarum, cum materia expellitur de venis paruis ad membra sensibilia: & hi sunt proprie typi. secundo modo fiunt ex suffocatione caloris innati sub materia multa, grossa, & viscosa: & hi fiunt in principijs exacerbationum phlegmaticæ continuæ cum materia phlegmatica expellitur de venis magnis ad paruas ibidem suffocans calorem ionatum, per quam suffocationem in extremis fit frigus, rigor, & horripilatio. Et hi funt improprie typi: quia valde remissi, & parum durantes: & hi typi quandoque sunt maiores in principijs exacerbationu principii vniuersalis, quàm in principiis exacerbationum status. Aliquando econtra secundum diuersitatem materierum, quæ faciuot hos typos in frigiditate, multitudine grossitie, & viscositate, ꝑpter quas aliquando magis suffocatur calor in principiis exacerbationum principii vniuersalis, quàm in principiis exacerbationum status vniuersalis: aliquando econtra. Secundo notandum pro declaratione tertii signi quòd febr. latica est multum similis hecticæ: tamẽ quia calor est mitis sicut in hectica & satis vniformis & sit extenuatio in ea propter defectum digestiuæ stomachi. & nisi esset lenitas pulsus esset valde plus similis hecticæ vt dixit Auicen. superius in capitulo de rebus in quarum quibusdam differũt febre putredinis &c.

Et ex hac conuenientia cum hectica, ego arguo quòd frigus, rigor, & horripilatio debeat raro accidere in principiis exacerbationum phlegmaticæ continuæ: quia per hoc signũ faciliter discerneretur ab hectica: cum hectica non haheat huiusmodi typos. Et deum testor me raro reperisse hos typos in laticis. Cætera quæ dicit Auicenn. in hoc capitulo nota sunt.

Febres quæ sunt secundum plurimum de genere phlegmaticarum, & sunt quandoq; ex cholera, & non sunt ex eis quæ fiunt ex melancholia, & sunt appropriatæ cum nominibus, & iudiciis. idest habent nomina propria, & iudicia propria. scilicet per quæ nominantur, cognoscuntur, & iudicantur.

Cap. L.

Hæ sunt febres epialos, & liparia, quæ ambæ sunt de summa febrium, in quibus diuersificantur loca caloris, & frigoris intus, & exterius propter diuersitatem & locum eius, quod putrefit, et quod non putrefit. Et sunt tres diuisiones feb. appropriatæ: syncopalis humorosa: & febris ex syncopi minuta subtilis, & feb. diuturna et nocturna.

Hic determinat de quibusdam febribus ad phlegmaticas reducibilibus: quia vt plurimum fiunt ex phlegmate: licet quandoq; fiant ex cholera, vt liparia dicta tabaros, & syncopalis minuta: & non fiunt ex melancholia. scilicet pura: sed aliquando ex phlegmate tendente ad naturam eius, vel habeote eius mixtionem: sicut Isaac ponit de liparia. & hoc dicit prima pars rubricæ. Primo ergo Auiceo. enumerat has febres. secundo exequitur. secunda ibi §Hæc feb. fit.§ Dicit primo hæ sunt febres epialos, & liparia quæ ambæ sunt de summa feb. io quibus diuersificantur loca caloris, & frigoris intus, & exterius propter diuersitatem eius quod putrefit, & quod non putrefit. i. secundum diuersitatem materiæ putrentis, & non putrentis, & secundum diuersitatem locorum intrinsecorum, & extrinsecorum in quibus continentur huiusmodi materiæ putrentes, & non putrentes. Et tu adde tertiam feb. in qua interiora & exteriora simul calent & friget, propter has diuersitates materierum & locorũ: & fuot præter has tres aliæ diuisiones: idest tres aliæ febr. sub hac diuisione contentæ. scilicet syncopalis humorosa: syocopalis minuta, subtilis: & feb. diurna, & nocturna.

Febris in qua occultatur frigus, & apparet in ea calor, & est epialos. Cap. LI.

Hæc febris fit ex phlegmate vitreo: sed est comprehẽsum in occulto & profundo, quod infrigidatur vbi est. Verum ipsi accidit iam putredo, quare spargitur ex eo vapor eius quod cum putruit, & dispergitur, inflammatur in exterioribus: & illud quod non est putrefactum infrigidatur in interioribus.

Hæc pars diuiditur in sex partes secundum quòd sex facit capitula de his feb. partes patent in principiis capitulorum. Primum capitulum diuido in duas partes. Nam in prima ponit causam epialæ, & modum prouentus eius ex causa sua. In secunda pooit signa. secunda ibi §Signa eius.§ Prima in duas. nam in prima facit quod dictum est. secũdo remouet dubium. secunda ibi §Et eius quidẽ frigus.§ In prima parte dicit Auiceo. quòd causa huius febr. est phlegma vitreum contentum in profundo corporis occulto sensibus nostris, quod infrigidatur io loco vbi cõtinetur, & infrigidat locum illum & partes illi vicinas. Sed huius phlegmatis aliqua pars putret, & a parte putrente vapores eleuati venientes exterius calefaciuot partes exteriores: sunt enim simul cum parte putrente, a qua eleuantur facti calidi per putrefactionem: quare partes exteriores calefiunt per vapores putridos ad ipsas venientes. sed partes intrinsecæ infrigidantur a parte phlegmatis noo putrefacta.

Et eius quidem frigus non apparet in huiusmodi tempore: quoniam est quietum, & associatur ei, & non patitur ab eo quod occurrit ei: postquam ergo incipit in eo putredo mouetur, & infrigidatur infrigidatione quadam: quamuis non perueniat ad hoc vt communicet toti corpori.

Io parte præsenti remouet dubium. posset enim quis interrogare quare frigus huius humoris vitrei non sentiebatur io loco vbi continebatur ante inchoationem huius feb. Respondet quòd frigus huius humoris nõ sentiebatur. primo quia hoc phlegma erat quietum, & erat consuetũ membro in quo continebatur. vnde in membro illo continente iam erat facta mala complexio æqualis, quæ non sentitur: & etiam humor ille sm eius superficiem erat calefactus quasi factus similis superficiei membri circundantis, & similia nõ sentiuntur. Sed cum incipit putrefieri, incipit moueri localiter: & pars quæ primo erat intrinseca efficitur extrinseca: & quia est magis frigida quàm pars extrinseca, & obuiat parti cui hic humor non erat cõsuetus infrigidat illam partem faciens in ea malam complexionem diuersam, quæ sentitur: non tamẽ eius frigiditas

fiigiditas est tantæ potētiæ vt possit totum corpus infrigidare, sentitur itaque frigiditas interius & caliditas exterius.

Primo notandum circa partem præsentem ꝙ auctores his terminis epialos, & liparia vario modo vtuntur. Quidā enim per epialos intelligunt febrem in qua secundum eandem partem simul sentitur calor & frigus. Et hoc modo vtitur hoc vocabulo Gal. secundo de differentijs febrium: & in libro malæ complexionis diuersæ: & in commento aphor. septimæ particulæ. Si feb. a cholera non habeatur: & Haliabas sexto theoricæ. cap. 6. & Rasis, 16. continentis. cap. 3. Quidam vero hoc nomine epialos vtuntur ad significandum febrem in qua exterius apparet frigus, interius calor: sicut secundo febrium. capitulo de epiala. Et Arist. 27. problematum. problemate secundo. Quidam vero contrario modo vtuntur hoc vocabulo epialos ad significandum febrem in qua intus sentitur frigus, & exterius calor. sicut Auic. hic: & Serap sexto breuiarij. Et Gentilis dicit ꝙ epialos dicitur ab epi, quod est supra, & alos idest aliud: quasi vnum supra aliud: & secundum hoc quid nominis posset dici de quacunque istarum febrium. In qualibet enim est vnum supra aliud. i. aut calor supra frigus, aut ecōtra. sed litem de nominibus omittamus. Imaginemur febrē in qua calor sit exterius, & frigus interius quocunq; nomine vocetur, & quæramus causam eius. Isaac imaginat causam huius febris quā ipse lipariam appellat, esse duplicem humorem. s. phlegma grossum existens interius nō putrens interiora infrigidans, & choleram grossam exterius putrentem exteriora calefacientē: & imaginatio sua pōt facile defendi.

Hic cadunt duo dubia. Primū. quis est locus profundus in quo phlegma vitreum infrigidās continetur: & quæ sunt loca extrinseca quæ calefiunt. Secundum. si interiora frigent quomodo hic erit febriens? Respondet Gētilis per loca profunda occulta possumus intelligere stomachum, & intestina, & partes sibi vicinas: & etiā quosdam musculos intrinsecos. Item possumus intelligere concauitates quarundā venarum: sed per loca exteriora calida possumus intelligere manus, & pedes, & partes cutis, & sibi vicinas. Et ex his patet solutio ad dubium an hæc febris sit continua, an interpolata. Nam si materia putrens cōtinetur ad intra venas febris est cōtinua: si vero extra venas est interpolata. Ad secundū dubium respondetur ꝙ licet in stomacho, & intestinis, aut in musculis profundis sentiatur frigus: aut etiā in concauitatibus aliquarum venarum. tamen vapor putridus petit cor & ipsum inflāmat. vnde hic non dicitur sentire frigus in profundo. i. in corde, vel circa cor: sed sentit frigus in stomacho, intestinis, & in partibus dictis. Calorem vero sentit in manibus & pedibus, & partibus cutaneis, & in corde.

Contra prædicta instatur: quia si loca intrinseca sunt frigida: ergo multo magis extrinseca, cum ꝑpter frigiditatem locorum intrinsecorum caliditas debeat a membris exterioribus ad intrinseca frigentia reuocari, natura existente magis sollicita de membris intrinsecis nobilibus, q̄ de extrinsecis ignobilibus. Secundo sequeretur ꝙ omnes feb. pendentes ab humoribus frigidis deberēt esse epialæ cum omnes hi humores cum mouentur deberent partes intrinsecas infrigidare sicut phlegma vitreum. Tertio sequitur ꝙ in partibus intrinsecis deberet simul sentiri calor, & frigus. nā si pars phlegmatis vitrei putrens interius calefacit partes exteriores: multo magis deberet calefacere partes interiores in quibus continetur: cum vnum quodq; fortius agat in partes propinquas, quàm remotas. Præteræa. Aut pars phlegmatis vitrei non putrens est potentior ad infrigidandum, quàm pars putrens ad calefaciendum, aut econtra: aut sunt æque potentes. Si primum, sequitur ꝙ cor, & partes extrinsecæ deberent infrigidari: & sic non esset febris. Si vero econtra deberet interius sentiri calor, & non frigus, aliter simul in eadem parte intenderetur calor & frigus. Si vero sint æque potētes sequitur quòd neque calor, neque frigus deberet produci, aut quòd simul in eadem parte produceretur calor & frigus.

Pro huius solutione oportet imaginari ꝙ pars phlegmatis vitrei interius existētis putret. Altera vero eius pars nō putrens est maior: pars tamen putrens est tanta & tantū per putredinem inflammatur, ꝙ vapores ab ea eleuati uenientes ad cor inflammant ipsum, & faciunt feb. Et similiter venientes ad partes extrinsecas calefaciunt ipsas: pars autem phlegmatis vitrei non putrēs, quæ est maior infrigidat partes in quibus continetur & sibi vicinas: non autem infrigidat cor, & partes exteriores: quia vapores ab ea eleuati sunt pauci, & grossi nō potentes peruenire ad partes distantes, neque etiā ipsum per simplicem alterationem potest infrigidare partes distantes, tum quia vis sua non tantum extenditur, tum quia impeditur a vaporibus putridis phlegmatis uitrei putrentis.

Sed superest ut respondeamus ad rationes suadētes contrarium. Ad primū dicitur cōmuniter ꝙ uapores calidi phlegmatis uitrei putrentis sunt potentiores ad calefaciendū partes extrinsecas, quàm fuga caloris interius ad infrigidādum.

Contra, sequitur ꝙ in alijs febribus non deberēt in principijs paroxysmorum extrema infrigidari. consequens est falsum, sed probatur cōsequētia: quia putridi uapores petentes exteriora sunt potentiores ad calefaciendum exteriora q̄ fuga caloris interius ad infrigidandum. Credo ꝙ oporteat cōcedere in principiis paroxysmorum fe. futuræ epialos extrema infrigidari: & pro tunc non est epialos actu: sed postea calefactis extremis propter uapores putridos tandem calefacientes extrema & interioribus existētibus frigidis, est epialos: non sic est in aliis feb. quia a uaporibus multis putridis interiora calefiunt: nec omnis humor frigidus etiam nō putridus est potens ad illa infrigidandū, nisi sit uehementis frigoris sicut est phlegma uitreum, & forte aliquod acetosum. Et ex his patet responsio ad secundum. Ad tertium negatur cōsequentia. & cōsequenter dicitur ꝙ omne agēs cęteris paribus magis agit in partes propinquas, quàm remotas. Sed hic cætera non sunt paria: quia pars phlegmatis uitrei non putrētis impedit calefactionem interius, nō autem exterius: cū non sit exterius, nec sua uis extendatur ad infrigidandum partes extrinsecas. Sed ad confirmationem cum quæritur an pars phlegmatis uitrei non putrentis est potentior ad infrigidandum quàm pars putrens ad calefaciendum: dicitur ꝙ est potentior ad infrigidandum partes intrinsecas in quibus cōtinetur, quàm pars putrens ad eas calefaciendum: Est tamē pars putrens magis potens ad calefaciendum cor, & partes exteriores quàm pars non putrens ad infrigidandum eas: quia uapores eius sunt pauci, & ualde grossi: quibus non est facilis transitus ad longinqua. Et econtra uapores phlegmatis uitrei putrentis plures & subtiliores facilius penetrant ad partes longinquas.

De signis. Cap. LII.

SIgna eius sunt eadem, quæ prædicta sunt: & quòd eius vrina est frigida cruda minoris caliditatis, quàm vrina aliarum sui generis: & pulsus eius est rarus, tardus.

Primo ponit signa. secundo quandā huius febris proprietatem declarat. tertio complet signa. secunda ibi {Et ipsa sm plurimum.} tertia ibi {Spatium uero paroxysmi.} In prima parte dicit ꝙ signa eius sunt ea quæ dicta sunt in capitulo de signis phlegmaticæ interpolatæ: & quæ statim dicta sunt in hoc capitulo. ꝙ patiens hanc febrem intus frigeat, exterius caleat. Secundum signū est ꝙ eius urina sit frigida: quia alba arguens frigiditatem: cruda quia forte subtilis sine hypostasi. Et horum causa est: quia phlegma est uitreū infrigidans plus interiora quàm in aliis phlegmaticis. Tertium signum est: quia pulsus est tardus rarus, non quidem respectu sui sani: quia sic non febriret: sed respectu patientium alias febres.

Et ipsa secundum plurimum additur omni die: verum propter grossitudinem suæ materiei cōuertitur quandoq; in quartanam, & tertianam. quoniam huiusmodi materia in corpore est parua, & paruæ putrefactionis ignea. Et paucitas quidem est ex causis elongationis periodi.

In præsenti parte declarans quandam proprietatem huius feb. primo ponit eam. secundo remouet dubium. secunda ibi {Et propterea quod.} In prima parte dicit ꝙ hic feb. secundum plurimum paroxysmat omni die: uerum propter grossitudinem suæ materiæ quandoq; de tertio in tertiū. quandoq; de quarto in quartū quoniā materia huius feb. quandoque est pauca tardæ putrefactionis propter suam intensam frigiditatem, grossitiem, & uiscositatem igneam quasi uideatur ignita. habet enim paruam dispositionem ad putredinem: sed putredo sua est sicut quædam ignitio uiolenta, & paucitas quidem

dem eius est causa elongationis idest tardationis sui periodi.

Et propterea quòd paroxysmus non redit omni die, nō remanet hæc feb. quin sit phlegmatica: sed propterea est phlegmatica, quia putredo eius est putredo phlegmatis: et hæc nō extrabit eam ab hoc quin sit phlegmatica: sed propterea ꝙ putredo est putredo phlegmatis, non propterea quòd paroxysmus non redeat omni die.

In parte præsenti remouet dubiū: quod posset quis arguere. hæc febris paroxysmat de tertio in tertiū, & de quarto in quartū: ergo non est phlegmatica cū propriū sit phlegmaticę paroxysmate omni die. Rn̄det Aui. ꝙ paroxysmare d̄ tertio in tertium, aut de quarto in quartū non facit hanc febrem non esse phlegmaticam. nam hæc febris dicitur phlegmatica: quia pendet immediate ex putredine phlegmatis, non quia paroxysmet omni die. Ex quo sequitur ꝙ non paroxysmare quotidie nō extrahit eam ad hoc ut sit phlegmatica. specificatio autem feb. non sumitur ex modo paroxysmādi: sed ex natura materiei quæ est causa coniuncta earum. Hic dicit Gentilis quosdam arguisse contra opinionem suam dicētentem, ꝙ periodicatio sequitur humorem ex natura suæ formæ specificæ, uam si ita est, & proprietas specica semper comitatur suā formā substantialem: ergo nunquā erit periodicatio phlegmatis quæ nō sequatur suam proprietatem, & suā formā substantialem: sed periodicatio de tertio in tettium, aut de quarto, in quartum non sequitur suam proprietatem, neq; suam formam substantialem. ergo phlegma nunquā periodicabit his periodis: cuius oppositum dicit Auic. ergo præter proprietatem, & formam substantialem oportet assignare causas periodicationis. Respondet Gentilis ꝙ effectus qui sequunt proprietates specifitas & formas substantiales sequuntur eas in determinata mensura accidentium nisi sit prohibens. Vnde turbit euacuat phlegma a proprietate: & scamonea choleram in determinata mensuta: & tamen si extrā quantitatem quā forma requitit pro hac operatione dentur, euacuabunt sanguinem, aut simul cum phegmate & cholera, aut sine eis. Similiter magnes si ungatur cum allio nō trahit ferrum. phlegma enim mouetur quotidie ex sua proprietate cum fuerit cum hoc debitæ quantitatis, & debiti modi substantiæ. Cum autem paucificatur, & ingrossatur licet ex forma spefica debeatur sibi paroxysmus omni die: paroxysmās tamē impedietur ex his accidentibus. unde pigritabitur & tardabitur motus ad tettium, uel ad quartum diem. Ex quibus aperte uides Gētilem uelle proprietatem specificam humoris: & cōsequenter suam formam substantialem intendere & concurrere tanquā causam agentem. ad faciendū determinatum periodum: & consequentet intendere per se sui humoris corruptionem quod uidetur omnino absurdum. Sed de hoc superius in quæstione de periodicatione dictum est quantum est opportunum. Ego autem qui teneo periodicationem sequi proportionem potentiæ membrorum mouentium humores ad suam resistentiam, pono humores resistentes suo motu periodicationi, & suæ putrefationi per formam substantialem, modū, substantiæ proprietatem, & complexionem, & propter maiorem proportionem membrorū mouentium ad phlegma quàm ad choletam, & ad choleram quàm ad melancholiam, fit ut phlegma secundum plurimum periodicet quotidie: cholera de tertio in tettium: melancholia de quarto in quartum.

Periodicationis causa secundum Gentilem.

Contra sequitur ꝙ quanto phlegma esset maiotis quantitatis deberet tardius periodicare ptopter maiorem resistentiā. consequens contra Auic. hic & contra experientiam. Respondetur uerum esse, ꝙ quanto est maioris quantitatis tanto magis resistit. sed ex alia parte, quia magis stimulat uirtutem expulsiuam in causa ut uirtus maiori conatu moueatur ad ipsius expulsionem: & sie tardius petiodicet. Nota, ergo ꝙ paucitas materiæ: & difficultas puttefactionis est causa retardationis paroxysmi: quia materia mouēda ad paroxysmū habet duos motores. s. naturam, & est uirtus expulsiua, quæ tamen non mouet humorem, nisi cum stimulatut: paucitas autē materiei est ex causis tardæ stimulationis. Alius motor est calor exttaneus putrefaciens: & consequenter localiter mouens materiam putrefaciendam, omne enim quod puttefit localiter mouetur. Et quando materia esset grossa patum receptibilis putredinis tarde mouetur. Vnde calor putredinalis dupliciter uelocitat putrefactionem: uno modo quia stimulat uirtutem expulsiuam. secūdo modo, quia mouet humorē qui putrefit localiter.

Motores mouentes materiam ad nouum paroxysmum.

Spatium vero paroxysmi eius est ex quatuor horis vsq; ad xxiiij. horas: & secundum plurimum consumitur ante illud: quoniam hæc materia non est cum illa multitudine.

Hoc est ultimum signum, & est ꝙ spatiū paroxysmi epialos est a quatuor horis usque ad. xxiiii. horas, & secundum plurimum cōsumitur ante 24. quoniā materia eius scilicet phlegma uitreum licet sit grossum & uiscosum & ratione huius deberet paroxysmus prolongari: non tamen est multum. raro .n. corpus humanum ad tantam peruenit frigiditatem, ut phlegma uitreum possit multiplicari. Et hic nota ꝙ ponit maiorē & minorem tetminū durationis paroxysmi epialos: licet posset taliter. exponi ꝙ paroxysmus epialos est a quatuor horis, in quibus licet non sit epialos, ex quo extrema non calent: est tamen fe. corde inflammato. Sed post quatuor horas usq; ad. 24. potest paroxysmus epialos dutare, in quo tempore interiora frigent, & exteriora calent.

Febris in qua occultatut caliditas, & apparet in ea frigus, est liparia, sic dicta quasi pinguis. pingues enim calent interius frigent exterius, octaua ptoblematum, problemate octauo.

Calent autē intetius. quia multitudine adipis faciente quandam oppilationem attenuatoriam spiritualia non bene euentantur. frigent autem exterius: quia pinguendo quæ est in ambitu totius est frigida. prima primi. capitulo de complexionibus membrorum.

Cap. LIII.

Hæc febris secundum plurimum est phlegmatica: & quandoque est cholerica ex cholera grossa valde.

In hoc capitulo determinās de liparia primo præmittit causas & modum prouentus eius ex causis suis. secundo remouet dubium ibi [Et habet aliquis ut dicat.] prima in duas. nam in prima præmittit causas. In secunda modum prouentus eius ex causis ponit. secunda ibi [Quomodo ergo est.] In prima parte dicit hanc feb. secundum plurimum esse phlegmaticam: & tamen quandoq; est cholerica a cholera ualde grossa.

Primo notandum secundum Gentilem ꝙ omnis feb. paroxysmalis incipiens cum frigore in aliquo tēpore principii potest dici liparia: quia prius quā extrema calefaciant stat in eis frigus cum intetiori calore: sed de tali modo lipariæ non est setmo hic: sed de illa quæ in toto paroxysmo est in tali dispositione. Secundo notandum est ꝙ sicut dictum est de epiala: ita dicendum est de liparia: medici uario modō utuntur hoc termino liparia. Quidam enim sicut Isaac. 5. febrium per lipariam intelligit feb. in qua intus est frigus, & calor extra. Quidam autem econtra per lipariam intelligūt feb. in qua interiora calent & exteriora frigent sicut Auiccen. in hoc capitulo & Gal. tertio de simplici medicina distinctione tertia capitulo tertio. & in aphoris. quartæ particulæ. In non deficientibus feb. si quidem quæ extra. & in commento apho. septimæ particulæ. Si feb. a cholera non habeatur. ubi appellat hanc febrem lymonis uel lipariam. & in commē. secundi prognosticorum commē. quarto. Tertio notādum raro reperiri choleram grossam grossitie ad hanc feb. requisita. phlegma uero frequentet: qua ptoptet hæc fe. frequētius fit a phlegmate, quā a cholera.

Quomodo autem est phlegmatica? est quoniam phlegma intrinsecum quando inflammatur, & putrefit calefacit illum locum: quoniā non resoluitur nisi quando putredo calefacit exteriora corporis cum sparsione vaporis sui calefactione plurima.

In hac patte ponit modum prouentus huius feb. ex causis suis. & primo quomodo prouenit ex phlegmate. secundo quomodo ex cholera. secunda ibi [Modus autem quo.] Prima in duas, nam in prima parte. ostendit quomodo calefiunt interiora & non exteriora. In secunda qūo infrigidantur exteriora. secunda ibi [Et quādo uirtus effunditur.] In prima parte loquēs interrogatiue dicit quomodo hæc in liparia fit a phlegmate. Respondet ꝙ fit a phlegmate: qm̄ phlegma existens interius

quando

quando inflammatur, & putrefit calefacit illum locum intrinsecum solum: quoniam illud phlegma non resoluitur .i. in uapores conuertitur supple sufficientes calefacere loca exteriora, nisi quando putredo .i. calor putredinalis eius calefacit exteriora corporis cum sparsione uaporis sui .i. spargendo uapores suos extra calefactione plurima .s. illius phlegmatis quod putrefit interius. q.d. oportet ꝙ phlegma illud putrens interius calefiat calefactione plurima ad hoc ut posset spargere uapores suos exterius, & calefacere exteriora. Si autem ipsum existens interius calefiat remisse calefient solum interiora, & nõ exteriora cum non posit uapores calidos ad exteriora spargere. Primo notandum ꝙ phlegma faciens lipariam est phlegma grossum: erit ergo aut uitreum, aut mucillaginosum: aut forte erit ponticum & acetosum .s. factum tale per admixtionẽ melancholiæ naturalis. Secundo notandum ꝙ hoc phlegma calefacit locum intrinsecum ubi est: & non infrigidat sicut illud quod facit epialam, eo quòd totum aut sm maiorem partẽ est factum calidum per putrefactionem: econtra quod facit epialam est sm maiorem partem non putridum: propterea est potentius ad infrigidandum locum in quo continetur per partem nõ putridã: quàm ad calefaciẽdum per partem putridam. Contingens autem est utrunq; euenire propter diuersitatem hominum, & locorum, & materierum diuersitatem in eadem specie, & propter diuersitatem causarum agentium. Tertio notandum quòd phlegma faciens lipariam in duobus differt a phlegmate faciente epialam. Primum. quia in liparia totum calefit per putredinem, aut maior pars eius. Econtra uero faciens epialam sm maiorem eius partem non putrefit, & secundum minorem putrefit: & utrunq; possibile est in diuersis hominibus secundum diuersas circunstantias de quibus supra. Secunda differentia est, quia putredo in phlegmate lipariæ non est fortis & multæ calefactionis ut posit extra mouere uapores. econtra in epiala illa pars parua putrens habet fortem calorem igneum dantem uaporibus motum ad exteriora unde exteriora calefiunt.

Et quando uirtus effunditur ad locum ubi est læsio, tunc euacuantur exteriora a calore: quare infrigidantur.

Iam probauit quòd calefactis interioribus contingens est exteriora non calefieri: sed solum locus interior. hic probat cõtingens esse exteriora infrigidari tribus ex causis, quarum secunda incipit ibi § Proprie quando in exterioribus. § tertia ibi § Et iterum quoniam multoties. § Prima causa est: quia quãdo uirtus .i. spiritus qui est instrumentum uirtutis effunditur ad locum ubi est læsio .s. interius: tunc euacuantur exteriora a calore. quare infrigidantur per absentiam spiritus, qui fugit interius ad locum læsum, hæc autem frigiditas positiua quæ inducitur partibus exterioribus postquam fugit calidum interius, est aut ab elementis frigidis, aut a frigiditate continuitatis: aut forte a quibusdam humiditatibus frigidis, quæ se intendunt ad maiorem frigiditatem.

Contra. quia in epiala non effunditur calor ad locum intrinsecum læsum. ergo neq; in liparia debet effundi. tenet consequentia, quia non uidetur ratio diuersitatis cum utrobique sit æqualis læsio in interioribus, & forte maior in epiala: quia frigiditas est magis inimica naturæ & apta magis lædere cæteris paribus, quàm caliditas. Respondet Gentilis quadrupliciter. primo quia causa in hac diuersitate potest esse diuersitas indiuiduorum in sensibilitate, & aptitudine passionum interiorum: ille ergo in quo est multa sensibilitas, & aptitudo ad passionem in locis interioribus ubi phlegma putrefit, habebit fugam caloris interius, & fiet liparia. alier autem talis non habebit illam, & hic poterit habere epialam.

Secunda causa in hac diuersitate est modus putredinis malignus, uel non malignus, & stant ista simul quòd putredo siue caliditas putredinalis in toto phlegmate in liparia sit in gradu remissior: & tamen sit malignior magis cogens uirtutem interius fugere, sicut sæpe uidimus in pestilentialibus.

Tertia causa potest esse diuersitas calefactionis harum materierum, ut imaginentur quòd in liparia facta sit quædam assatio totius phlegmatis a caliditate in paruo tempore fortiter agente, unde non fit euaporatio: propter tamen nocumentum caloris ignei assantis intus fugit calor: & tunc oportet dicere quòd fortior, & acutior est calor putrefacti phlegmatis in liparia quàm in epiala: & est contrarium ei quod dictum est in secunda differentia.

Quarto dicit quòd utrobique calor est aptus fugere interius: sed in epiala uapores calidi uiolentant extra motum caloris, qui est intus. Sed hic modus reducitur ad præcedentes habens originem ab eis.

Proprie quando in exterioribus sunt phlegmata, cruda, uitrea, frigida.

Hæc est secunda causa quare infrigidantur extrema: & dicit quòd proprie infrigidantur extrema, quando in exterioribus sunt phlegmata cruda uitrea frigida: & licet Auic. ex modo scribendi suo uideatur ponere hanc causam simul cum præcedente: posset tamen esse una causa per se. nam licet calor extrinsecus non fugiat intus: phlegmata tamen exterius existentia possunt infrigidare exteriora, maxime si ab aliquo mouebuntur .s. uel a spiritu interius moto, uel a paucis quibusdam uaporibus exterius motis a phlegmate putrente interius, qui possunt dare motum illi phlegmati aliqualiter eliquando ipsum. non tamen calefacere exteriora a phlegmatibus illis existentibus potentioribus ad infrigidandum exteriora quã sint uapores calidi extra moti ad califaciendum. quia tamen Aui. uidit quòd uapores calidi simul cum isto phlegmate sunt magis apti facere sensum caloris, & frigoris in exterioribus: ꝙ sic fe. illa esset magis de sequenti capitulo, coniunxit hanc causam præcedenti ut ostenderet quòd motor istius phlegmatis uitrei infrigidantis exteriora est calor frigens intus. nisi .n. illud phlegma moueretur non infrigidaret ut dictum est de intentione Aui. in præcedenti capitulo.

Et iterum quoniam multoties resoluitur ex eo uapor, qui non putruit: sed eleuatur, & facit caliditatem, & associatur ei caliditas spatio paruo: deinde separatur ab eo separatione uaporis aquæ calefactæ. Cum ergo separatur ab eo, & fuit in radice ante putredinem uehementis frigiditatis, redit, & infrigidat corpus.

In parte præsenti ponit tertiam causam: quare infrigidantur exteriora dicens, quòd causa est, quoniam multoties resoluitur ex ea .s. materia calefacta & secundum maiorem partem putrente interius uapor qui non putrefit, & non est putridus, sed eleuatur e caliditate subtiliante materiam ex qua fit, & facit caliditatem in partibus proximis loco a quo eleuatur, quæ caliditas associatur sibi spatio paruo. deinde separatur ab eo separatione uaporis aquæ factæ calidæ .i. sicut separatur caliditas a uapore aquæ calefactæ. Cum ergo separatur ab eo .s. uapore phlegmatis caliditas: quod phlegma fuit in radice .i. naturaliter ante putrefactionem uehemẽtis frigiditatis, sicut est phlegma uitreum redit ille uapor ad frigiditatem sibi naturalem, & infrigidat corpus sicut aqua calefacta .s. uapor eius redit ad frigiditatem sibi naturalem. Aliter & friget in radice ante putrefactionem, & est textus clarus. redit .n. ad frigiditatẽ sibi radicalem .i. naturalem quam habebat ante putrefactionẽ. Exemplum habes in illo qui balneatus est in aqua calida, in cuius poris aqua calida retenta redit ad frigiditatem sibi connaturalem, & infrigidat ipsum. Vnde dixit Aui. secunda primi capitulo quidam ornate loquentium: & simile accidit in manubio lebetis ad quem uapores aquæ calidæ eleuati ipsum infrigidant. conuertuntur enim in aquam, ita & uapores phlegmatis sunt apti in phlegma conuerti. Quomodo autem aqua calida reducatur ad frigiditatem uide in contentione quam habui cum clarissimo doctore Ioanne Marliano Mediolanensi.

Contra. hic uapor non putridus reducibilis ad frigiditatem multò facilius debet eleuari in epiala: quia pars putrida eleuabit uaporem aquosum, & non putridum a parte non putrida: sed in liparia non: immo necessario uapor eleuatus erit putridus retinens calorem. cum totus humor in liparia sit putridus aut maior pars. econtra in epiala pars minor est putrida in cõparatione ad non putridam sicut dictum fuit. Respondet Gentilis quòd Aui. hanc diuisionem. innuit, uapor qui ab intrinseco phlegmate surgit quidam est non putridus: & per consequens non seruans calorem, nõ .n. est fixus. Quidã .n. est uapor putridus, qui nõ est aliud, quàm ipsum corpus putridi uaporis subtiliatum,

subtiliatum,& eleuatum in uaporem: possumus ergo imaginari quòd in epiala uapor qui extra uenit est putridus: quia eleuatus ad putridã partem, quæ est fortis caloris dans illi uapori motum ad exteriora: sed a reliquis partibus non putridis non eleuatur uapor: quia ille sunt multæ partes,& multũ resistentes: & solũ sunt eliquabiles a calore partium putridarum, qui non potest eas facere euaporare ad extra: immo solum eliquatæ infrigidant interiora: & si a partibus non putridis surgeret uapor ueniens extra simul cum uaporibus putridis: tunc in hac fe. sentiretur calor & frigus in exterioribus propter duos uapores,& esset feb. de sequenti capitulo. aut sentiretur solus calor in exterioribus si uapor putridus cum suo calore uinceret: & non permitteret uaporem nõ putridum reuerti ad suã frigiditatem, & esset epiala. aut ĩtus & extra sentiretur frigus si uapor non putridus uinceret in hoc, quod est reuerti ad suã frigiditatem: & tunc non esset febris merito huius humoris: quia si uapor non putridus, ueniens extra superat uaporem putridum,& infrigidat interiora, multo magis superabit uaporem putridum euntem ad cor,& sic infrigidabit cor. & ita non erit febris merito huius humoris: licet Gentilis opinetur oppositum. Concludit ergo Gentilis ꝙ in epiala a partibus putridis phlegmatis surgit uapor putridus qui ueniens extra calefacit exteriora: sed a partibus non putridis quæ faciunt sensum frigoris intra non surgit uapor non putridus: aut si surgit non potest reuerti ad suam frigiditatem radicalem propter cõtraoperantiam uaporis putridi. In liparia uero oportet imaginari quòd omnis pars formalis habet calorem, aut saltem nullam habet frigiditatem: quæ possit sensum frigoris inducere: ideo in interioribus sentitur calor purus. Et quãuis ita sit, possumus tamen imaginari ꝙ non quælibet pars sit putrida: & tũc a partibus putridis propter debilem calorem earum non surgit uapor putridus tanti uigoris, ut ueniens ad extrema possit calefacere: sed bene tanti ꝙ petit cor,& ipsum calefacit: quia interiores uiæ sunt latiores. a partibus autẽ non putridis oportet imaginari ꝙ eleuentur uapores multi nõ putridi: qui extra uenientes cum perdiderunt caliditatem suam, infrigidant.

Sed dubitatur quid separet hos uapores, ut putridus tendat ad cor,& faciat feb. non putridus uero tendat ad exteriora ubi infrigidetur. Dicendũ ꝙ uterque est aptus petere cor,& uterque est aptus tendere ad exteriora: facilius tamen propter latitudinem uiarum possunt ire ad cor quã ad exteriora: & ꝑꝑ hoc uapor non putridus, quia multus in comparatione ad putridũ petit exteriora & illa infrigidat cum redit ad frigiditatẽ naturalem. uapor autem putridus, quia paruus & paucus non potest ire ad exteriora: & si uadit ad exteriora non potest illa calefacere uapore non putrido potentiore prohibente calefactionem. Contra. maior pars huius humoirs est putrida. ergo plures uapores eleuantur ab ea quã a parte non putrente. tenet consequentia,& assumptum est superius concessum: quia aliter nõ calefaceret ĩteriora cũ sit humor naturaliter frigidus. Secundo sequitur ꝙ non deberet fieri febris: quia sicut uapores non putridi: quia plures exteriora infrigidant quãuis uapores putridi contra operentur sibi: sic etiam euntes ad cor deberent cor infrigidare quãuis uapores putridi sibi contra operentur. Sed forte dicitur ꝙ caliditas cordis simul cum uaporibus putridis est potentior ad calefaciendum, quã uapores non putridi ad infrigidandum. Contra similiter caliditas membrorum exteriorum simul cum uaporibus putridis est potentior ad calefaciendum quã uapores frigidi ad infrigidandũ ergo exteriora non debent infrigidari. tenet consequentia. & antecedens est manifestum: cum omne uiuens declinet ad calidum. Ad primam rationem oportet negare antecedens scilicet quòd maior pars sit putrida: & ad probationem cum dicitur quòd superius concessum est: & quia si maior pars non esset putrida non posset calefacere interiora cum sit humor naturaliter frigidus. Respondetur quòd maior pars est calefacta: non tamen maior pars est putrida. calefactio enim illa peruenit a parte putrente quæ est minor,& a caliditate membrorum. Consimiliter in epiala pars putrida quæ est minor deberet calefacere partem non putridam maiorem coadiuuante caliditate membrorum,& multo magis quàm in liparia: quia pars illa est notabiliter per putredinem calefacta: sed in liparia pars putrida non calefacit partes exteriores: qua propter non est ita calida, oportet dicere has diuersitates prouenire ratione diuersitatis membrorum: ita ut imaginemur membra intrinseca calidiora in liparia quàm in epiala; & secundo merito diuersitatis humoris scilicet quòd humor intus existens est frigidior in epiala, quàm in liparia. Ad secundam rationem respondetur ut supra, sed ad replicationem negetur quòd caliditas membrorum exteriorum simul cum uaporibus putridis sit potentior ad calefaciendum, quàm uapores frigidi ad infrigidandum: nec conueniens est similitudo illa cum cor sit ualde calidius, quàm membra exteriora.

Modus autem quo fit cholerica est, quoniã cholerica quando est pauca, & intrinseca, & putrefit, & calefacit locum, & non resoluitur ex ea aliquid, accidit quod diximus in sua compare ex phlegmate: & appropriatur hæc cholerica taburos nomine: verum liparia est nomen generis, & est longioris spatij quàm hemitritæus.

In parte præsenti ostendit quomodo liparia fit ex cholera dicens, quòd quando cholera existens pauca grossa putrens interius calefacit locum intrinsecum,& non resoluitur ex ea aliquid notabile potens calefacere loca exteriora, accidit illud quod diximus in sua compare ex phlegmate. Secundo dicit quòd nomen proprium huius est tabnros: sed liparia est nomẽ generis. Est enim communis ad lipariam cholericam, & ad lipariam phlegmaticam, quæ cholerica dicitur taburos. Tertio dicit quòd liparia est longioris spatii quàm hemitritæus. Notandum pro declaratione primi dicti quòd prima causa infrigidationis extremorũ posita in liparia phlegmatica, potest huic lipariæ cholericæ conuenire. s. fuga uirtutis & caloris extrinseci ad loca intrinseca læsa a cholera putrẽte similiter secunda causa infrigidationis partium extremorum scilicet phlegmata uitrea in eis existentia: licet hoc sit minus uerisimile quàm in liparia phlegmatica. Tertia uero causa infrigidationis extremorum posita in liparia phlegmatica scilicet eleuatio uaporum a materia cholerica qui uenientes exterius infrigidentur nullo modo potest huic lipariæ cholericæ conuenire: cum uapores cholerici non sint apti infrigidare. Notandum pro declaratione ultimi dicti ꝙ liparia est longioris spatii quã hemitritæus quantum ad unum paroxysmum: & quantum ad consistentiam comparando lipariam phlegmaticam phlegmaticæ componenti hemitritæum & comparando lipariam cholericã tertianæ componenti hemitritæum: cum pendeat liparia ab humore grossiori quàm hemitritæus. Ex quo sequitur ꝙ liparia phlegmatica est longior absolute quã hemitritæus: & hoc uerum est secundum plurimum: immo semper uerum est aliorũ paritate supposita. Et forte Auic. intellexit ꝙ est longioris spatii. i. maius spatium interponens inter unum paroxysmum, & alium quã hemitritæus, cum non paroxysmet omni die sicut hemitritæus: immo liparia phlegmatica propter grossitiem materiæ paroxysmet de tertio in tertium: & cholerica forte de quarto in quartum.

Et habet aliquis, vt dicat quomodo erit febris & non procedet in ea caliditas ex corde in totum corpus? illud namque quod narratur est de genere eius, in quo nõ procedit caliditas ex corde in totum corpus.

In parte præsenti intendẽs remouere dubium primo remouet ipsum. secundo soluit. secunda ibi § Responsio itaque. § Dubium hoc est quomodo liparia est feb. cum non procedat caliditas in ea ex corde in totum corpus sicut statim dictum est de generatione lipariæ scilicet ꝙ liparia est feb, in qua intus est calor, extra frigus: hoc autem repugnat diffinitioni feb. quæ est calor extraneus &c.

Responsio itaque est, quòd in terminis harum rerum attenditur vna conditio, vt non sit quod prohibeat, sicut diffinimus aquam frigidam & humidam, quando disposita est secundum naturam suam, & non fuerit quod prohibeat. Et diffinimus graue est illud quod tendit inferius quando dimissum fuerit cũ natura sua. et in omnibus istis caliditas peruenit ad cor, et procedit in arterias, & spargitur. At vero accidit prohibitio illius in quibusdam locis, sicut accidit ei super quem ponuntur pruinæ: nocumentum vero harum necessarium est esse actu.

Hic

Hic soluit dicēs ꝙ in terminis idest diffinitionibus harum rerum scilicet febrium, & aliorum entium naturalium quæ diffiniuntur per aliquos effectus idest accidentia, attenditur hæc conditio ut non sit quod prohibeat, sicut diffinimus aquā frigidam & humidam quando est disposita secundum suam naturā & non fuerit quod prohibeat, & diffinimus graue ꝙ tendit inferius quādo dimissum fuerit in natura sua, & in omnibus istis feb. caliditas prouenit ad cor, & procedit ad arterias, & spargitur per totum corpus scilicet deducto impedimento. At uero accidit prohibitio illius sparsionis in quibusdam locis idest mēbris sicut accidit ei super quem ponuntur pruinæ quæ fiunt a uapore aqueo a forti frigore congregato secundo metheororum. Sed ubi habemus pruinæ, textus iudaicus habet nix, & in idem redit. Si ergo super extremitates febricitantium uel super aliquo loco ponatur nix, uel pruina, uel glaties locus infrigidabitur, & febris non poterit expandi in illum locum, & tamen iste homo dicitur febriens. Simili modo propter multas causas potest prohiberi expāsio super membra: & causa similis niui est phlegma uitreum infrigidans exteriora.

Sed contra prædicta instatur: sequitur quòd liparia est feb. & non est febris. quòd sit feb. est de intentione Auicen. & omnium aliorum. Itē est calor extraneus existens in corde quod est primum subiectum feb. Sed ꝙ non feb. arguitur: quia sibi repugnat diffinitio feb. in qua includitur calorē extraneum procedere in totum corpus. nā si calor extraneus procederet per totū corpus non esset liparia. Rñdeī ꝙ liparia est feb. & sibi competit diffinitio feb. Et communiter dicitur ꝙ ly procedere in totum corpus positum in diffinitione feb. dicit aptitudinem: in liparia ergo calor extraneus est aptus procedere in totum corpus: licet de facto non procedat propter impedimentum. Contra. cui essentialiter repugnat aliquis actus, eidem essentialiter repugnat aptitudo ad illum actum: sed lipariæ essentialiter repugnat actualis calefactio extremorum. ergo eidem repugnat aptitudo ad illam falefactionem. consequentia nota est simul cū minori: sed maior probari potest inductiue. Item quia illa aptitudo est frustra alicui naturæ cui repugnat ut reducatur ad actum. Præterea. Lipariæ inest essentialiter actus infrigidationis extremorum, & aptitudo ad eam. ergo idem repugnat actus calefactionis eorum, & aptitudo ad eam contraria. tenet consequentia: cum duo cōtradictoria nō possint essentialiter inesse eidem rei. Dicendum cum auctoribus ꝙ liparia est feb. sed potest dupliciter considerari. uno modo ut febris: & sic habet aptitudinem ad calefactionem extremorum. Alio modo ut liparia, & sic non habet hanc aptitudinem: immo sibi repugnat. Contra liparia continetur sub feb. tanquā species sub genere, ergo sibi non repugnat descriptio generis. negetur antecedens, quia liparia non est species feb. sed modus quidam. sicut homo abscisо pede est gressibilis: & tamen sibi ut absciso pede non competit esse gressibile: quod includitur in descriptione hominis: licet sibi ut homo competat esse gressibile. Et consequenter sequitur ꝙ lipariæ ut liparia repugnat ꝙ sit feb. & homini absciso pede repugnat ꝙ sit homo: diffiniēdo hominem ꝙ est animal rationale mortale bipes gressibile. Et ex his facilis est solutio ad omnes instantias.

Duo contraria in eodem subiecto.

Nocumentum uero earum scilicet pruinarum necesse est esse in actu ad infrigidandū, vt sint potentiores ad infrigidandum extrema quàm uapores febriles ad calefaciendum. Aliter. Nocumentum uero earum scilicet febrilem necessarium est esse in actu scilicet in extremis, quamuis sint infrigidatæ. Ex quo sequitur ꝙ extrema patiuntur duos morbos contrarios actu, scilicet malam complexionem frigidam, & feb. sed mala complexio fri. est per essentiam in extremis, & feb. solum per communitatem a corde. uterque enim morbus est in actu in extremis cum ab utroque actualiter lædantur.

Febris in qua fit vnaquæque duarum rerum in vno quoque duorum locorum. Cap. LIIII.

SI hæc febris fuerit, non erit nisi vbi sunt duæ materiæ frigidæ motæ propter putrefactionem: quarū vna est in interioribus, & altera est in exterioribus: & nō est aliqua earum plurimi nocumenti. Deinde cum incipiunt putrefieri, mandat vnaquæque earum uaporem calidum comprahendentem cum partibus suis, & vbi est frigidum.

Primo notificat hanc feb. secundo remouet dubium. secunda ibi§ Et tu quidē. In prima parte dicit si fuerit hæc feb. quasi dubitans utrum reperiatur, non erit nisi ubi sint duæ materiæ frigidæ motæ scilicet localiter per putrefactionem: quarū una est in interioribus: altera in exterioribus: & supplete, quia utraq; earum putre secundum partē minorem: sed secundum maiorem non putret, & utraque secundum partem nō putrentem infrigidat locum, in quo continetur: sed secundum partē putrentem utraq; mittit uapores calidos calefacientes totum præterquàm illas partes quæ actu infrigidantur. secundo dicit quòd non est aliqua earum plurimi nocumenti: quia si esset aliqua earum plurimi nocumenti propter suam malitiam manifestam uel occultam, & proprie intrinsecam: tunc calor fugeret interius: & sentiretur exterius solum frigus, & non calor. tertio dicit quòd cum istæ materiæ incipiūt putrefieri mittit unaquæq; uaporē calidum compræhendentem cum partibus suis, etiam ubi est humor frigidus: licet tamen partem infrigidatam ab humore frigido non calefaciat: sed partes sibi proximas.

Et tu quidem iam sciuisti causam in regimine humoris frigidi in dispositione motus.

In hac parte remouens dubium dicit quòd tu iam sciuisti causam in regimine humoris frigidi in dispositiōe motus idest iam sciuisti scilicet ca. de rigore causam quare humor frigidus cū mouetur infrigidat, & sentitur eius frigiditas cuius frigus dum quiescebat, non sentiebatur. Sed hæc causa dicta est in. c. de epiala. & in capitulo de rigore, sufficiant ergo quæ ibidē dicta sunt.

Primo notandum pro declaratione primæ partis quòd materia frigida intrinseca sola putrens secundum minorem partē faceret epialam. materia uero extrinseca sola putrens secundū maiorem partem faceret lipariam. ambę uero simul faciunt fe. in qua interiora, & exteriora simul calent, & frigent. Et in ueritate hic feb. est composita ex una epiala, & una liparia. Et mirum est quòd ponēs Aui. in. c. præcedenti causas lipariæ nō posuerit hanc causam scilicet phlegma extrinsecum quod secū dum partem maiorem, & nō putrentem infrigidat exteriora: & secundum minorem partem putrentem mittendo uapores interius calefacit interiora. Sed instatur hanc feb. non reperiri: quia sequeretur quòd si interiora & exteriora simul calēt & frigent, quòd in eadem parte adęquate simul intenderetur caliditas, & frigiditas. Respondetur negando consequentiam. pro quo imaginandū est neutrū istorū phlegmatū esse cōtinuū in parte in qua continetꝰ: sed quodlibet istorum intrinsecū siue extrinsecum esse diuisum in minima, aut in paruas partes quæ minima in poris continentur, & cum pori non sunt continui in uno poro erit minimum phlegmatis, non putridum ipsum infrigidans, & pars propinqua illi poro calefiet aut a minimo phlegmatis putridi, aut uaporibus putrentibus qui uadunt in uniuersum corpus, & propter propinquitatem partium: quarū una putrefit, & altera infrigidatur, ut tā intrinseca quā extrinseca appareāt simul calere, & simul frigere: sicut obiectum cuius partes proximæ & minimæ essent diuersis coloribus coloratæ: ut puta una colore albo, altera colore rubeo apparet totum rubeum, & totum album uisu nequeunte distinguere propter paruitatem, & propinquitatem inter partes rubeas. & albas: ita accidit in ꝓposito ut tactus decipiatur: & similiter sensus communis ipsis nequeuntibus distinguere inter partes calefactas, & infrigidatas propter earum paruitatem, & propinquitatē. Et non solum hoc accideret in partibus ualde paruis: sed ēt in grandiusculis: siue proximis: immo interdū nescimus distinguere inter unū dentē dolentē, & sibi ꝓximū nō dolētē.

Quomodo in eadem parte sit simul caliditas & frigiditas.

De feb. syncopali humorosa. Cap. LV.

HAec secundum plurimum est propter phlegma crudū replexionale, quod facit febrem dispartitam plurimū: quia iam vincit virtutem. Et secundum plurimum adiuuat super eam debilitas oris stomachi: & quando mouetur, & incipit in putrefactione virtutem vincit plus, & facit eam hæsitantem.

Hoc capitulum communiter diuiditur in duas partes. nam in prima determinat de hac feb. quando fit a phlegmate. In secunda quando fit a cholera. secunda in fine capituli ibi[Et

quandoq;.

q̃nq;.§prima in tres.nã in prima notificat eã ex causa:& aliqualiter ex accidẽte. In secũda ex modo. In tertia ex accidentibus.secunda ibi§Quæ si dimissa fuerit.§ tertia ibi §Et accidit in inceptione sui.§In prima parte dicit quòd hic se. secundum plurimũ fit ꝑpter phlegma replexionale.i. multæ quantitatis. uel replexionale idest per multas replexionales,& nauseatiuas satietates congestũ:quod facit se. dispartitã.i. diuersam ab aliis sebrib⁹ phlegmaticis:& in accidẽtibus,& in cura. Aliter dispartitã,idest interpolatam.est enim frequẽtius:ut dicit Gẽtil.interpolata quàm cõtinua. tertio dispartitam. i. distantem a suis paroxysmis,uel exacerbationibus:licet enim materia sit multa:est tamen frigida, & grossa ualde. quæ faciunt ad postpositionem paroxysmorũ : quod phlegma iam uincit uirtutẽ propter sui multitudinẽ,frigiditatẽ,& grossitiem : & secundũ plurimũ adiuuat super eam.s.uictoriam debilitas oris stomachi,quæ.s.est causa ut fiat syncopis per communitatem cordis ad os stomachi. Et quandoque mouetur.s.localiter, & incipit putrere uincit uirtutem plus:cum ipsa mota localiter quando incipit putrere,& paroxysmare uincit uirtutem plus.cæteris. enim paribus humor motus plus nocet quàm ipse quiescens: & facit eã uirtutem hæsitantem.i.dubitantem : an debeat cõgredi cõtra uirtutẽ an quiescere. nã quocunq; modo timet ne succũbat. cuius uirtutis hæsitatio patebit dubitatione medici uicem gerẽtis uirtutis.dubitat enim medicus quid acturus sit.

Quòd si dimissa fuerit cum materia, non sufficiet contra materiam. Et quando occupatio fit in euacuatione eius cum facilitate,fit inobediens:aut mouetur motu præfocante uirtutem,& quando occupatur in euacuatione eius cum solutione uentris:aut phlebotomia cum labore non tolerat uirtus. Quomodo enim tolerabit,cum sit illic cum sua quiete syncopis; & cum hoc toto ipsi indigent euacuatione uehementer.

In hac parte notificat hanc feb.ex difficultate curæ. ostẽdit enim quantũ difficile sit bene curare hãc ægritudinẽ:& ex hac difficultate apparet uirtutis hæsitatio. Et primo ostẽdit difficultatem curæ ex parte euacuationis, secũdo ex parte cibationis.secunda ibi§Et iterũ.§ In prima parte dicit ꝙ si uirtus fuerit dimissa cum materia ipsa non sufficiet cõtra ipsam quia suffocabitur a materia:& quãdo fit occupatio in euacuatione materiæ illius cũ facilitate.i.cum euacuantibus leuibus materia forte non obedit euacuationi:aut agitata medicina mouente: & non euacuante mouebitur motu præfocãte uirtutem,repẽs ad membra nobilia & proprie ad cor, & mẽbra spiritualia: & quãdo occupabitur in euacuatione eius cum solutione uentris laboriosa.i.forti: aut cum phlebotomia non tolerabit uirtus. Quomodo enim tolerabit cũ sit illic materia quiescente syncopi.nam multo magis fiet syncopis materia mota:quia plus euaporabit ad cor,& in euacuatione spiritibus eductis magis cadet uirtus : & cũ hoc indigẽt euacuatione uehemẽter propter multitudinẽ materiæ,& malitiã eius.manifestius tã nocumentum est in euacuatione ꝑ phlebotomiã, cũ præter agitationẽ quæ fit per phlebotomiam magis debilitetur uirtus: & magis perducatur ad frigidorũ incrudationem, quare ex toto prohibetur. duodecimo therap. & decimo sexto continentis.

Et iterũ ipsi indigẽt cibo uehemẽter;quoniã in humoribus eorũ nõ est quod nutriat corpus, quòd uiuificet ipsum,et corpus eius est priuatum nutrimẽto.Quòd si studueris in cibando additur materia diminuta : & si non cibatur,cadit uirtus.

Hic ostendit difficultatem curæ:& consequẽter hæsitationẽ uirtutis ex parte cibationis.d.quòd ipsi multũ indigẽt cibo.qm̃ in humoribus eorũ nõ est aliquid quod nutriat corpus,& uiuificet ipsum.Est enim corpus priuatũ nutrimẽto,quòd si studueris in cibãdo addetur materia diminuta.i.pauca existẽs in cõparatione ad seipsam multiplicatam per cibum, habent enim stomachum nõ bene digerentẽ : immo materias crudas multiplicantem,& si non cibatur,cadit uirtus. quid autem faciendũ sit in tantis hæsitationibus,uidebitur in cura: secundũ plurimũ tamen hic est mortalis nisi medici solertia succurrat cõtinuæ.

Sed dubitatur quia dicit Auicenn.quòd non est in humoribus eorum quod nutriat corpus,Contrarium innuit. G, duodecimo therapeuti.c. 2.ubi dicit. Languentium enim qui ita dispositi sunt, ferunt ieiunium ex ipsis quos habent crudis humoribus digestis nutrito corpore.Idem Rasis decimosexto cõtinentis.c.2. Dicendum cum Rasi &. G. quòd isti humores aliquando non sunt multum crudi & mali:& homines tunc nõ sunt mali coloris,nec concauati in oculis, & tales possunt nutriri phlegmate per abstinentiam in sanguinem uerso, & hos continget euadere. Aliquando humores sunt mali,crudi,indigestibiles:& homo est cũ malo colore.s.plumbeo rendente in fuscedinem,& uiriditatẽ:& quasi cachecticus.& ex his nõ possunt nutriri,& rarissime euadunt. Vnde. G. si uero non solũ crudi cõtigerint esse : sed intantũ corruptis aduenerint ut nõ possint digeri : impossibile est saluari, qui ita ægrotant.

Et accidit in inceptione sui,ut effundat ad cor res frigida faciens accidere syncopim,& minoratur pulsus,& tardatur & fit rarus. Amplius natura sollicita est in calefactione materiei,& subtiliatione eius. Et putredo quæ mouetur in quasdam partes eius adiuuat super eam. ergo euadit cor a nocumento,& frigore eius,& cadit in nocumentum caloris eius. quare fit pulsus uelox, & proprie in constrictione sua, plus quàm sit uelocitas aliorum: quamuis illud quod uincit cum hoc,sit paruitas,& tarditas,& raritas.

Hic ponit signa,& accidentia eius: quorum primum est ꝙ in principiis suorum paroxysmorum effunditur res frigida.i. uapor frigidus ad cor faciens accidere syncopim : licet etiam humor frigidus posset effundi ad cor:& proprie in continua: & pulsus fit paruus,tardus & rarus respectu sui sani corde infrigidato. Amplius.i.deinde natura est sollicita in calefactione materiei,& subtiliatione eius mediante spiritu, & calore naturali.& putredo.i.calor putredinalis quæ mouetur in quasdam partes.s.facilius putrescibiles adiuuat super eam.s.calefactionem materiei.ergo propter hanc calefactionem euadit cor a frigore,& nocumento eius.s.syncopi, & cadit in nocumentum calorum eius.s.humoris frigidi putridi : quod nocumentum est feb.quare fit pulsus uelox, & proprie in constrictione sua plus quàm sit uelocitas aliorum.s.pulsuum præcedẽtium:& quasi sunt pulsus naturales:quamuis illud quod uincit idest quod secundum plurimum fit paruitas, tarditas, & raritas.s.in comparatione ad pulsus aliarum feb. Ex quibus habetur primo quòd euasio a syncopi fit per calefactionem materiei tam a calore naturali,quàm præter naturali:& consequenter quòd in principio motus humori, non erat fe. Habetur secundo ꝙ cũ se. superuenit fit pulsus uelox,& proprie in constrictione sua cum maior sit necessitas expellendi fumos, quã euentandi. Habetur tertio quòd pulsus in hac fe. est paruus s̃m plurimum tardus, & rarus in comparatione ad pulsus aliarum fe; quia humor faciens hanc fe. est radicaliter frigidus ualde. in comparatione tamen ad pulsum naturalem est magnus, uelox & frequens, aut saltem uelox, & frequens.

Et piodus eius est piodus flegmaticæ,et nõ alteratur ab ea.

Hic ponit s̃m signum.d.ꝙ periodus eius est periodus phlegmaticæ:quia inuadens quotidie.est.n.phlegma in multa quãtitate satis cordi propinquum.& non est tantæ grossitiei, & ita paucum sicut phlegma uitreum.propterea non est aptum paroxysmare de tertio in tertium,aut de quarto in quartum, sicut quando paroxysmat phlegma uitreum.

Et est cum ea inflatio faciei,& mollities corporis, & colores habentium eam non figuntur super dispositionem unam; immo quandoq; est cinerea,& plumbea eius materia,et quãdoq; fit citrina:& quandoq; fit nigra : & quandoq; fiunt labia eorum sicut labia comedentis mora : oculi uero eorũ sunt fusci,uirides,exeuntes ualde apud commotionem ægritudinis & fit sicut maniacus : & quod est sub hypochundrijs eorum est uehementis inflationis:& similiter uiscera eorum:& quãdoq; euomunt acetosum:& quando est eis apostema in quibusdam uisceribus:tunc non separatur omnino.

Hoc est tertium signum quod est in ea.s.fe.inflatio faciei, sicut in cachexia ꝑꝑ uapores grossos phlegmatum crudorum:& malitiam digestionis,& mollities superficiei corporis ꝑꝑ phlegmatis humiditatem.quarto colores patientium eam non sunt secũdum unam dispõnem.immo quandoq; materia eius patientis.i.corporis superficies quæ est materia & subiectum colorũ est eineritia, quandoq; est citrina.i.uiridis.Sic.n.unum quãdoq; pro altero sumitur.ut tertio prognosticorũ cõmento.2.Et secũdo regi.acutorum.cõmento.21.hic aũt diuersitas sequit̃ diuersum gradũ pugnę & suffocationis caloris sub materia.nã cum minus suffocat̃ appa-

ret

ret color cineritius,uel plūbeus.cum aūt plus fieri uiridis,uel niger,& quandoq; sint labia eorū sicut labia comedētis mora: quia denigrantur pp cām dictā.oculi eorū sunt fusci,uirides pp morrificationē caloris innati exeuntes.i.eminentes pp multos uapores phlegmaticos,grossos,facietes eos intumescere,& pp suffocationem apud cōmotionem,& uictoriā ægritudinis cum uehemēs sit pugna:& fit sicut maniacus,quia nō pōt in uno loco quiescere pp angustiam stomachi,& cordis.appatet ēt sicut maniacus pp terribilem aspectū sequentē tumorē faciei pp grossas uiscositates extendens eā,& malū colorē de quo supra.apparet.n.sicut habēs maniā lupinam,& quod est sub hypochūdriis eorū est uehemētis inflationis pp uentositates grossas contentas intra uiscera eorū: & sunt inflata,sicut stomachus,& intestina ex eadem cā.& quādoq; uomunt acetosum.s.chylum corruptū ad acetositatem:& quādoq; phlegma acetosum.& horū causæ notæ sunt. Et quādo eis est apostema in aliquo uiscerū loco,nō est spes libetationis quia malitiā apostematis nō pōt uirtus ita oppressa toletare:una.n. cōis salus apostematis in interioribus est uirtus robur. 10.thera. 5.cap. Amplius istos non possumus cibare timore apostematis:& cibo indigent causa debilitatis non habentes sanguinem laudabilem quo nutriantur:ut dicit Gal.ibidem.& in secundo therapeuticæ.

Et quandoq; accidit eis in quibusdā horis ex cholera dominante grossa:et fit cū ea in visceribus adustio,& euomunt choleram: & sunt ei periodi phlegmaticæ secundum plurimum.

Hic ponit syncopalem quandoq; fieri a cholera grossa multa, cuius signum quia fit adustio in uisceribus,& euomunt cholerā:& sunt ei.s.syncopali cholericæ periodi phlegmaticæ secundū plurimum pp multitudinem choleræ:sicut.n.phlegmata propter paucitatem phlegmatis,aliquando paroxysmant paroxysmis tertianæ,sic etiā aliquādo cholerica pp eius multitudinē paroxysmant paroxysmis quotidianæ. Febris syncopalis minuta subtilis dicitur syncopalis,quia fit cū ea syncopis,dicit minuta qa pēdet a pauco humore subtili:& ī hoc cōtra distinguit syncopali humorosę.

Cap. LVI.

HAec feb. est acuta,& cadit pulsus,& virtus in paroxysmo vno,aut duobus paroxysmis cū additione,et eueniens in corpore cum velocitate. Et quādoq; non sufficit cum ea virtus vsq; ad quartum: & fit ex chymis subtilibus,plurimum quorum cholericum est vehemētis subtilitatis, & profundationis, malæ substantiæ venenosæ, cui iam accidit putrefactio in corporibus calidæ complexionis siccæ valde: & plures paroxysmi huius febris sunt paroxysmi tertianæ.

Omissa diuisione huius cap. pp breuitatē eius ueniamus ad expōnē eius Est acuta:quia seuerū accidētiū,& citæ terminationis: & cadit uirtus.s.aīalis naturalis:& pulsus in paroxysmo primo & duobus paroxysmis:cū additione.i.multories cadit in scđo paroxysmo:& eueniēs in corde cū uelocitate.i.uelociter intēdit, & ꝑuenit ad statū.est.n.morbus paracutus: & quādoq; non sufficit ei virtus usq; ad quartū.s.paroxysmū,quia frequēter morit in quarto paroxysmo uel ante.Et fit ex chymis.i. humoribus subtilibus; quorū primū est cholericū uehemētis subtilitatis & ꝓfunditatis i.rōne subtilitatis multū se ꝓfundātis ī substātiā mēbrorū. & malæ substāriæ.i.ꝓprietatis uenenosæ:cui accidit putrefactio, quia aliter nō faceret febrē in corpore calidæ cōplexionis & siccę ualde.hoc.n.est inter alia corpora maxime aptū multiplicationē huius choleræ:& plures paroxysmi sunt paroxysmi tertianæ. Pro notitia syncopalis minutæ primo uidēdū est qui humores faciūt hāc fe.scđo q̄ sit.tertio in quo tpe huius fe.accidit syncopis. Quātū ad primū ex snīa.A.cōprehēdimus hūc humorē eē subtilē uenenosum scđm plurimū cholericū. Et infert ipsam esse materiā furiosam. Illi ergo humores qui cholerā habēt hᵘ cōdōnis possūt facere hāc fe. sicut sanguis subtilis uaporosus:& forte hic facerer cōtinuā cōclusam,& forte aliqđ phlegma subtile uenenosum. ēt infert scđo nec cholerā zinatiā,nec prassinā posse facere hāc fe. cū sint inter oēs spēs choleræ grossiores: q̄ tamē scđm ueriorem snīam possunt facere fe.tā cōtinuā q̄ interpolatā ēt salubrē, licet Isaac quinto febriū opinet cōtrariū. Ad scđm dicēdū hāc fe.syncopalē scđm plurimū eē cōtinuā tertianā,aut interpolatā. scđm ꝙ materia putret extra uenas,aut intra:aliquādo eē causonē si putret ꝓpe cor,sed erit citæ terminationis ad mortē cū frequēti syncopi,aliquādo eē cōtinuā cōclusam quādo sanguis eēt ī cā:& quādoq; quotidianā quādo pēderet a phlegmate. Ad tertiū aūt dicit ꝙ in interpolatis,& cōtinuis ꝓportionalibus scđm plurimum in principiis particularibus accidit syncopis, tamen pp cōpassionē cordis ad os stomachi,ad quē magis recipit materia i pricipis particularibᵘ q̄ in reliquis tpibus iō magis ferunt ad cor:sed in causone & continua cōclusa magis accidit syncopis in statu uniuersali.

De feb.diurna & nocturna ex phlegmaticis.

Cap. LVII.

DIurna est cuius paroxysmus accidit in die & eius tepor in nocte: & nocturna est econuerso.

Primo notificat has fe.ponēdo earū quiditatē.scđo eas ad inuicē cōparat.secūda ibi[Et vtræq; sunt malæ.] In prima parte dicit ꝙ diuturna est quæ affligit in die, & eius tepor est in nocte. nocturna est econuerso.s.quæ affligit in nocte & eius tepor ē in die.

Et vtraque sunt malæ.

In ꝑsenti pte cōparat eas adinuicē.& primo penes cōueniētiā. scđo penes drīā.scđa ibi[Sed diuturna est.]In prima pte dicit ꝙ utręq; sunt malę.cuiᵘ cā est,qa ambæ sunt lōgę secūdū plurimum.

Sed diurna est deterior,& longior, & facit cadere multoties propter longitudinem suam, & suum euentum in calore diei in hecticam.

In parte præsenti dicit diurnam esse longiorem,& deteriorem quod probat tribus rationibus.quia multoties facit cadere propter suum euentum diei in hecticam.duæ.n.causæ simul concurrūt ad hecticandum corpus.s.longitudo febris:& calor diei.

Et si ipsa nō esset saua,nō accideret hora apertionis pororū, & resolutionis vaporis; & nō accidit nisi propter multitudinē materiei, et fortitudinem eius.

Scđa cā.quia si ipsa.s.diurna nō eēt sæua nō accideret hora apertionis pororū,& resolutionis vaporū.hoc aūt est in die,sicut ecōtra est in nocte pp frigiditatem eius clauduntur pori, & prohibetur resolutio.hoc aūt accidere in die significat multitudinē materiæ,& fortitudinem eius.i.grossitiem,& uiscositatem.

Et est necessarium cum hoc vt patientes eam cibentur in nocte, & non permittantur dormire super repletionem stomachi, & præcipiantur vigiliæ,& est ex eis quæ faciunt cadere virtutem. & tolerantia feb.in calore diei,et vigiliæ in frigore noctis sunt ex eis magis dignæ quæ faciunt cadere in hecticam.

Hæc est tertia ratio.quia oporter ut patienres diurnam cibentur in nocte,& non permitantur dormire super repletionem stomachi,& præcipiantur ei uigiliæ.& est.s.uigilare in nocte ex eis quæ faciūt cadere uirtutem in hecticam.

Et ad summum est de genere febrium difficilium:

Hic cōcludit ꝙ hæc fe.s.diurna ē ex genere febriū difficiliū, & supple difficilior quā nocturna. Ex his tribus causis cōtra dicta ī ꝑsenti.c.instat. Primo oīs fe.humoralis pōt eē diurna,uel nocturna:ergo nō tm̄ hæc fe.erit phlegmatica cōtra rubricā. tenet cōsequētia,& antecedēs faciliter pt ꝓbari ex discriptione diurnæ & nocturnæ. Scđo nulla fe.æstiua est peior,& lōgior hyemalis cæteris paribus.ergo nec diurna ē peior nocturna.tenet cōsequentia, quia qualis est ꝓportio æstatis ad hyemē,talem possumus fingere diurnæ ad nocturnā.antecedens sumit scđa aphoris. 29. Aestiuæ quartanæ ut multum breues sunt &c. Tertio feb.ueniens in die uenit in tempore proportionali feb.& non fe.ueniens in nocte: igitur non longior neque deterior.tenet consequentia ex secūdo aphor.cōm 34. In morbis minus periclitant &c.& antecedens est satis notum. Præterea in die plus de materia resoluitur ꝓpter calorem diei dilatantē poros & subrilitatem materiā: & econtra in nocte igitur &c. tenet consequētia: quia resolutio materiæ facit ad breuitatem & salubritatem. antecedēs autem est satis notum.

Item cōtra aliam partem instatur. possibile est noctem esse valde longā,in qua cibari poterūt patientes & dormire. igitur ratio Aui.nō est sufficiens.tenet cōsequētia: & antecedēs est satis manifestū. Præterea.maiora vel æqualia nocumēta sequūtur si fe. sit nocturna:quia oportebit infirmū simul vigilare in nocte,& cibare in calore diei,quare per vtrūq; æqualiter ducitur ad hecticā. Pro horū solutione præmittendū primo: ꝙ licet diurnā de quocunq; humore possimus cōparare nocturnæ de cōsimili humore intētio tamē Aui. fuit hæc cōparare diurnā phlegmaticā nocturnæ phlegmaticæ: vt patet ex rubrica capituli, & ex cura quā ponit inferius. Secundo præmittendū ꝙ Aui.in hac cōparatione supponit paritatē in oībus: exceptis his in quibus fit cōparatio & verisimiliter:& secundū plurimū sequētibus ad cōparata. His ꝑmissis fit hæc prima cōclusio.diurna,& nocturna sunt malæ.probatur: quia feb.phlegmaticæ sunt longæ lōgorū paroxysmorū, paucarū quietum,stomachū debilitātes. igitur sunt malæ. tenet cōsequētia: & antecedēs est Aui.c.de phlegmatica. Secunda cōclusio.licet non sit necessariū diurnā semp nocturna esse peiorē vt plurimū: tamē est diurna nocturna peior. Cōclusio quantū ad primā partē ꝓbatur. nā cōtingēs est ꝓpter causam exteriorē, aut aliā qualemcūq; flegma modicū & benignū moueri in die,& econtra in nocte multū & malignū.ergo &c. secūda pars ꝓbatur. quia nisi phlegma esset valde multū & malignū deferret motū suū ad noctē quæ est hora ꝓportionalis eius motui:ꝙ aūt mouet in die nō prouenit nisi ex magna stimulatione virtutis sequēte multitudinē,aut eius malitiā Item hāc feb.moueri in die qn̄ est vaporis & materiæ trāspiratio propter caliditatē diei,& pororū apertionē significat magnā eius malitiā: & econtra moueri in nocte non significaret hoc ex causis cōtrariis: propterea cū istud sit phlegma durās longo tēpore in suo paroxysmo, vel exacerbatione quantumcunq; dies longa ponatur,oportebit infirmum in nocte cibari: & ita notabili tempore impedietur somnus, & perducetur corpus ad casum virtutis, & ad hecticam propter multam resolutionem factam tam a calore diei, quàm a febr. aut propter nocturnas vigilias. Sed si fiat feb. in nocte: licet sint vigiliæ non erit resolutio diei, nec tanta feb. & die poterit cibari febriēs,& dormire: quàmuis ille somnus nō

fit

fit ita conueniens ficut nocturnus. Rationes factæ in contrarium ex his facile folui poffunt. Ad primum dictum eft quòd Au.cõparat hic nocturuã & diurnã phlegmaticas alias omictens. Ad fecundum dicitur quòd talis non fit proportio &c. nam dies non durat tanto tempore quòd pofsit in ea tãta ægritudo terminari: immo nec paroxyfmus: fed in æftate fic. fecundo moueri de die contra naturam phlegmatis arguit maiorem multitudinem, & malitiam. Sed phlegmaticam fieri in æftate non arguit tantam multitudinem & malitiam. Præterea diurna habet paroxyfmum valde longum & æque longum: aut longiorem quàm nocturnam aut æftiua refpectu hyemalis.

Ad tertium quòd feb. phlegmatica veniens in die uenit in tempore magis difproportionali, quàm proportionali: quia licet dies fit proprortionalis ratione feb. eft tamen improportionalis ratione caufæ feb. quæ improportionalitas eft maior quàm fit proportionalitas ratione feb cum hęc feb. pẽdeat in effe & conferuari a fua caufa.f.phlegmate. Ad aliam quòd licet plus de materia refoluatur in die quàm in nocte, & ratione huius diurna deberet effe breuior: tamen multitudo materię, aut malitia maior in diurna quàm nocturna facit ipfum magis prolongari. Ad alium dicitur quòd quando nox eft longa, dies eft breuis: & cum paroxyfmus phlegmaticæ duret. 18. horis, quanto minus occupabit de die, tanto plus occupabit de nocte. igitur in nocte impedietur forte cibus & fomnus, aut faltem fomnus. Ad ultimum patet ex determinatis in quæftione quid fit refpondendum.

Cura phlegmaticæ. Cap. LVIII.

Cura huius ægritudinis diuerfificatur fecundum horas fuas.f.principium, & augmentum & ftatum, & declinationem: fecundum apparitionem digeftionis in ea, & eius occultationem: diuerfificatur fecundum materias fuas fcilicet phlegmaticam acetofam, et phlegmaticam vitream: et phlegmaticam falfam, et dulcem.

Hic ponit curã harum febrium quas fuperius notificauit. habet hæc pars duas partes. In prima curat phlegmaticas communiter euenientes. In fecunda curat eas quæ raro eueniũt: & ad phlegmaticas reducuntur. fecunda ibi § Et cura earũ eft propinqua.§ prima in duas. In prima ponit curam phlegmaticæ interpolatæ. fecundo adaptat curam eius phlegmaticę cõtinuæ. fecunda ibi § Cura eius.§ prima in duas: quia primo ponit curam quæ debetur febri & caufæ. fecundo docet fuccurrere accidentibus. fecunda ibi § Et fuccurratur uomitui.§ prima in duas. primo ponit tria a quibus fumitur modus generalis curationis eius. fecundo exequitur. fecunda ibi § Et oẽs eius fpecies.§ In prima dicit curam eius diuerfificari fm tempora feb. fcilicet principium, augmentum, ftatum, & declinationẽ. & fecundo etiam diuerfificari fecundum apparitionem digeftionis, & eius occultationem. tertio fecundum materias fuas fcilicet phlegmaticam acetofam: & phlegmaticam uitream: & phlegmaticam falfam: & phlegmaticam dulcem. Primo notandum tempora in morbis materialibus dupliciter diftingui fcilicet penes accidentia fiue morbi effentiam. & fecundo penes materiam. Primam diftinctionem primo exprefsit. fecundo fecundam cum dixit. cura diuerfificari fecundum apparitionem digeftionis, & eius occultationem. Pro quo fciendum quòd fecundum primam diftinctionem maxime diuerfificatur regimen in cibo & potu, cum diæta ordinanda fit in relatione ad ftatum. prima aphorifmorum commento decimo. Penes uero fecundam diftinctionem diuerfificatur regimen medicinale, cum nondum digeftam materiam oportet digerere. ipfa uero digefta oportet euacuare: & hac maxime exprefsit in phlegmatica, cum in ea tempora penes materiam fæpe confundãtur. nam poftquàm apparuerint manifefta figna digeftionis, iterum redeunt figna cruditatis propter materiæ heterogeneitatem & multitudinẽ: quibus redeuntibus oportet curare cura principij, & dimittere curam augmenti. Secundo notandum quòd licet pręter quatuor fpecies phlegmatis fint multæ aliæ potentes phlegmaticam facere: hæ tamen funt principales, & frequentius caufantes phlegmaticam: per quorum regimen reliquorum regimen facile poteft comprehendi.

Et omnes eius fpecies communicat in hore principij in tribus rebus in necefsitate lenificationis æqualis, aut uomitus: et in necefsitate adminiftrationis fubtiliantium, et incidentiũ et diureticorum.

Hic profequitur curam. primo fecundum diuerfitatem temporum. fecundo penes diuerfitatem fpecierũ phlegmaticæ. tertio ponit medicinas conuenientes fecundum illas intentiões. fecunda ibi § Amplius diuerfificatur.§ tertia ibi § Et conuenientes.§ prima in tres. primo ponit intentiones curantes quæ debentur in principio, oftendendo quid in eo fit faciendum. fecundo oftendit quid fit faciendum in augmento. tertio ordinat regimen in relatione ad ftatũ dans intelligere declinationẽ. fecunda ibi § Et in augmento.§ tertia ibi § Et fortaffe eft.§ prima in duas. primo ponit intentiones quæ debentur phlegmaticis in principio. fecundo declarat. fecunda ibi § Et cum fuper uenit.§ In prima parte dicit quòd omnes fpecies phlegmaticę conueniunt in hora principij fcilicet uniuerfalis in tribus rebus. primo in necefsitate lenificationis æqualis. fecundo in necefsitate vomitus æqualis. tertio in adminiftratione lenificantium, & incidentium, & diureticorum .i. prouocãtium vrinã.

Et cum fuperuenerint febri dies tres, fubtiliatur in ea materia propter febrem. Et fi ante illud mouebis, nocebis, et non facies aliquid.

In fecunda parte declarans dicit quòd cum tranfierint tres dies a principio feb. materia fubtiliatur per feb. & ante illud .i. ante tres dies fi mouebis .i. euacuabis cum folutiuis educentibus phlegma: aut uomitiuis: aut cum fubtiliantibus incidentibus, & diureticis nocebis, & fi facies aliquid notabilis iuuamẽti agitabitur materia, & non educetur conuenienter. Primo notandũ quòd lenificatio accipitur dupliciter. primo pro euacuatione qua educuntur materiæ communes quæ funt fuperfluitates primæ digeftionis, ficut eft euacuatio cum cafsia & fimilibus. fecundo accipitur pro euacuatione, per quam præter has materias euacuamus aliquid modicũ de materia propria, quæ eft caufa coniuncta: aut ãñs fe. & utraq; iftarum poteft dici æqualis in comparatione ad euacuationẽ notabiliter de materia euacuantem. Similiter uomitus æqualis eft duplex. quidam leuis, in quo non eft intentio aliquid de materia propria educere, ficut uomitus cum aqua tepida & pauco oxymellis, educens tantũ materias in ftomacho repertas facilis eductionis. Quidam modicum de materia educens. Secundo notãdum quòd medicamen incidens proprie contrariatur uifcofitati humoris, fubtilians uero grofsitiei eius. Tertio notandũ quòd medicamen diureticum habet educere humorẽ per uias vrinæ. hic aũt humor eft duplex. quidam qui in quacunque fe. multiplicatur maxime humorali: & eft quoddam feorfum .i. decifum a maffa fanguinea per actionem caliditatis febrilis. quidam aũt eft materia propria exñs, ãñs uel coniũcta feb. Quarto notandum, quòd principium uniuerfale habet duas partes. prima in qua nullum apparet veftigium digeftionis neq; manifeftum, neq; occultum. fecunda eft in qua incipit apparere veftigium digeftionis licet occultum. exempli gratia. cum urina quæ prius erat fubtilis, alba albedine tranflucente iam incipit ingroffari, & colorari, quę ingroffatio & coloratio poteft fieri nõ folum a colore naturali: fed etiam a febrili fubtiliante materiam: & aliquid eius per urinam expellente: ut dicit Auic. & hæc digeftio occulta, ut dictum eft fuperius non feparat augmentum a principio, immo ftat cum principio: cum aũt apparebit hypoftafis quæ eft fignum digeftionis manifeftum: tunc feparabitur augmentum a principio. prima autem pars principii durat communiter apud Auic. ufq; ad tres dies. Alii uero ficut Serapio afsignant huic primæ parti terminum quatuor dierum: fed hic differentia accidere poteft ex parte phlegmatum, temporum, regiminis, & regionum. Quibus præmifsis dico de intentione Auic. in parte prima principii non effe foluendum regulariter nifi cum folutiuis leniẽtibus, fimiliter tũc non effe prouocandum uomitum nifi cum lenibus educẽtibus quæ in ftomacho continentur facilis eductionis: & trahẽtibus a longinquis. fimiliter nõ effe incidendum, fubtiliandum, nec per urinam prouocandum nifi cum lenibus: utputa cum aqua hordei, & oxymelle fimplici: & tũc eft digerendum cum fubtiliantibus, & incidẽtibus, & abftergentibus cum lenibus ficut cũ oximelle fimplici mixto cũ aqua decoctiõis zuccari rubei,

ant passularum. Cum autem uentum est ad secundam partem principij, & apparet uestigium digestionis occultum, licet solvere cum lenientibus educentibus de materia propria sicut cum decoctione unius.ʒ.turbit & passularum.℥.5.& ℈ .i. zingiberis. quæ decoctio trium .℥. misceatur cum.℥.i.flor.cas. uel circa: & tunc licet dare fortius uomitiuum: utputa.℥.i. oxymel &.℥.i.suc.rapha.cum.℥.iij.aquæ quod tepidum sumatur; & tūc licet subtiliare, incidere, & prouocare cum fortioribus, sicut cum oxymelle.ij.radicum aut.v.& aqua fœniculi, apii, & sparagi: processus tamen clare videbitur cum ordinabo curam: & hoc est qnod sentit Auic.in textu.

Cōtra predicta instatur: quia Au.parum infra incipit & procedit usq; ad septimum cum geleniabin, & aqua fœniculi, & aqua apij quæ sunt subtiliantia, & urinam prouocantia: & sic procedunt quidam alij.

Pro solutione præmittendum śm Genti. quòd incisiua & subtiliatiua præparant materiam grossam & uiscosam euacuationi: sed diuretica materiam per urinam educūt: quod autem pręparat materiā est debilioris operationis quàm illud quod materiam illam per urinam euacuat. exemplum incidentium, & subtiliantium est oxymel simplex vel cum radice fęniculi & petroselini. Exemplum de diureticis est syrupus de.v.radicibus in quo ponitur assarus. istæ enim uirtutes.s. incisio, subtiliatio, & prouocatio quanuis sint distinctæ uirtutes: tamen propter patientium diuersitatem accidit quòd prouocatiuum est solum incisiuum, & subtiliatiuū: sicut si materia sit multū grossa, & uiscosa: nec sufficit ad digestionem. i. subtiliationem & diuisionem oxymel simplex: sed oportebit ipsum miscere cum aqua hyssopi: aut exhibere oxymel duarum radicum, aut.v. qui syrupus in mareria phlegmatica dulci non multum grossa, aut uiscosa esset sufficiens prouocatiuum: prouocans autem in materia multum grossa esset syrupus cum radicibus, & assaro & huiusmodi. Accidit secundo hæc diuersitas propter diuersitatem dos. Syrupus enim de radicibus in parua dosi solum subtiliaret, & incideret: sed in magna prouocaret. Accidit tertio hæc diuersitas ex diuersitate dispositionis intestinorum, & uiarum urinę. ius enim cicerum in homine apto solui non mouet per urinam: sed magis stomachū, & intestina subtiliabit, & absterget, & leniet ventrem sua nitrositate. Accidit quarto hæc diuersitas ratione eorum quæ secum miscentur. nam syrupus de radicibus solus prouncabit: sed si misceatur cū zucc. ros. remittitur eius prouocatio: & remanet diuidens, & subtilians marerias. Similiter si syrupo solutiuo admisceatur aliquid notabile diureticum fiet vrinæ prouocatiuum. Secundo præmittendum penes Geu. quòd incidentia, & subtiliantia sunt duplicia. quædam lenia non agitantia materiam: sicut syrupus acetosus. s. mellinus, uel zuccharinus: & proprie cum aceto non multo, nec multum acuto: quædā sunt fortia quæ materias possunt agitare: sicut syrupus acetosus compositus cum radicibus, uel hyssopo: & cuius acetum est multum, & multum acutum. Similiter dicimus quòd diureticū est duplex: quoddam proprie quod aliquid de materia etiam grossa per urinā euacuat: aliud improprie quod seipsum in urinam præcipitat, & non mouet materiam propriam feb. si fuerit adæquatæ grossitiei, & uiscositatis. sed solum quasdam materias serosas febribus cōiunctas aptas euacuationi per urinam: sicut dictum fuit supra in canonibus generalibus curationis fe. putri. quorum exemplum est iuleb subtile, & aqua hordei subtiliter. i. in qua hordeum non est multum decoctum.

His præmissis dicendum quòd ante tertium diem .s. stante cruditate materiæ phlegmaticæ nullo mō forti subtiliante incidente, uel prouocante vti debemus: quia istud agitat, & commouet materiam resoluit subtile, & prouncat dimittens grossum. Vnde Gale. quarto de re. sa. specialiter de diureticis fortibus loquens. vrinatiua uera nunc non laudo &c. Quod enim bene est digerendum tanta turbatione, vel commotione nequaquàm est opus. cum enim materia est multa, impediunt digestionem. Sed cum materiæ sunt digestæ possumus uti fortioribus, & śm gradum digestionis augere gradum fortiū medicinarum. Sed tu dices ex quo materia est digesta non indigemus subtiliantibus, aut incisiuis, nec fortibus, aut debilibꝰ. Dicendū primo quòd non indigemus ad digerendum sed prouocandum. nam subtiliatiua fortia tunc fiunt prouocatiua. Vel dicendum quòd pro parte digesta his non indigemus, sed bene pro partibus nondum digestis. His tamen in principio nō debemus uti. nam materiam in principio agitarent, & permiscerent bonum cum malo: & faciendo materias fluere oppilationes augerent: sed materia digesta & pro parte minorata nō timemus hanc agitationem, & oppilationem aut boni cum malo mixtionem. Item in processu partes stomachi, & intestinorum sunt mundificatæ a corruptionibus materierum. unde non est tanta suspitio de penetratione harum materierū ad hepar & ad venas per diuretica, & aperientia. añ tertium diem possumus uti prouocatiuo debili, sicut aqua hordei. iuleb subtilibus. possumus etiam uti subtiliante, & incidēte leui ut oxymelle simplici, cum aliqua radice prouocante leuiter. Et qualiter sit operandum, & sedatio contrarietatis apparentis inter auctores quorum quidam concedunt huiusmodi subtiliantia, incidentia, & prouocantia a principio. Aliqui prohibent modum ordinatum procedendi. primo cum clysteribus, aut solutiuis lenientibus, & uomitiuis lenibus. secundo cum digestiuis incisiuis, & subtiliatiuis lenibus. tertio causa minorandi materiam cum solutiuis, & uomitiuis & diureticis aliquid de materia propria euacuantibus post aliqualem apparitionem digestionis. quarto digerendo cum fortibus incisiuis, subtiliātibus, & aperientibus iam præcedente digestione. & quinto minorādo materiam cum solutiuis, vomitiuis, & diureticis fortioribus, ostendendam cum ordinabo curam.

Et in augmento cum subtiliatione regis secundum æqualitatem.

Hic ostendit quid faciendū sit in augmento. d. quòd in augmento subtilies regimen. i. diætam śm proportionem aliquam ad unamquāq; materiam. Item śm qualitatem quia non debet esse grossa sicut in principio, nec subtilis sicut in statu: uel śm ęqualitatem: quia non subtilis sicut in tertiana: nec grossa sicut in quartana. Omisit autem Auicen. regimen per medicinas in augmento: quia intelligitur ex regimine principij. Si enim in principio aliqualem digestionem materiæ cognoueris, ꝑpter quod moueas in principio cū incisiuis, & subtiliatiuis, prouocatiuis, & minoratiuis cum multo fortioribus poteris in augmento procedere in quo digestio manifeste procedit.

Et fortasse est contentus aqua hordei in primis tribus diebus, sperando quòd sit status eius propinquior propter subtiliationem materiei, aut paucitatem eius.

Hic ordinat diætam principij, & augmenti in relatione ad statum. & primo quando status est propinquus. secūdo quādo est longinquus. tertio declarat quædam. secunda ibi § Quod si certe. § tertia ibi § Verum augmentum. § In prima parte dicit quòd fortasse medicus est cōtentus aqua hordei. i. ptisana hordeacea in primis tribus diebus sperando quòd status sit propinquus propter subtiliationem materiæ, aut paucitatē eius: quia sperant ipsam non transituram decimamquartam diem, licet hoc raro eueniat cum prolongetur secundum plurimum ultra.44.dies.

Quod si certe sciretur quòd status eius esset tardus, nō subtiliaretur regimen, quanuis fames, & somnus super famem, & exercitium super famem, si non debilitant, sint ultima in iuuamento huius ægritudinis: immo declinaretur in principio ad ingrossationem usq; ad septimum: deinde gradaretur.

Hic ordinat diætam quando status est lōginquus .d. quòd si certe sciret ꝙ status esset tardus, non subtiliaret regimen, quāuis fames, & somnus & exertitium super famem, si non debilitant, optime iuuant in cura huius ægritudinis minuendo. s. materiam: immo si status est tardus ingrossetur diæta usq; ad septimum: deinde graditur. s. subtiliando eam.

Verum augmentum eget ut subtiliaretur regimen in primis. Si autem status apparet loginquus, poßibile est ut succurratur illi cum ingroßatione regiminis; deinde gradetur usque ad horam. status: quoniam tempus est sufferens hoc in hac ægritudine, non sufferens in acuta. Cumq; pertransierit. vij. non stes tunc super subtiliationem: quoniam illa debilitat, & addit in debilitate oris stomachi. Et quoties senseris longitudinem maiorem subtilia minus, quanuis subtiliatio eius in ipsa omnino sit magis necessaria, quàm in quartana.

In præsenti parte declarat quædam huic proposito deseruientia.d.q in principio augmenti debemus subtiliare diætã in comparatione ad principium uniuersale. Si antè statum apparet longinquus,possibile est ut succurratur illi scilicet augmento:ideinde gradatim subtilietur diæta usq; ad horam status quoniam tempus idest longitudo ægritudinis est sufferẽs hoc idest subbtiliatio diætæ post ingrossationem in hac ęgritudine quæ est chronica,& non sufferens in acuta propter sui breuitatem.secundo dicit quòd cum hæc feb.transierit septimum, nõ stamus in diæta nimis:quoniam nimia subtiliatio debilitat & addit in debilitatem oris stomachi : quia tolerantia famis stomachi debilitat stomachum spiritus resoluendo,& ipsum malis humoribus replendo.tertio dicit quòd quanto cognoueris maiorem longitudinem subtilia minus,quãuis subtiliatio diętę in phlegmatica sit magis necessaria,quàm in quartana.

Et similiter oportet, ne festines cibare ipsum cum eis,quæ sunt sicut pulli,& panis cum musiaguarac,nisi timeatur debilitas,aut appareat declinatio.

Hic quarto dicit q non festines cibare patientem phlegmaticam a principio,cum eis quæ sunt multi nutrimenti sicut pullisscilicet gallinarum : & etiam columborũ cum muzaguarac qui est modus quidam cibi uelut cibus factus ex agresta,pullis & zuccaro nisi timeat debilitas,aut appareat declinatio.oportet enim ne uirtus cadat diætam ingrossare : & est cũ morbus declinat. Sed pro declaratione partis præsentis in diæta debite ordinanda non solùm in phlegmatica : immo etiã in aliis febribus materialibus nota q dieta tripliciter ordinatur. uno modo in relatione ad statum,& hæc debet esse grossa in principio.in augmento subtiliari.in statu adhuc magis:& propriè tempore crisis:sed in declinatione ingrossari. Secundo modo ordinatur diæta ratione dispositionis præsentis : & hoc modo aliquando in principio debemus subtiliare multum cum materia est multa : & aliqñ in statu : immo tempore crisis ingrossatur cum timemus casum uirtutis. Tertio modo ordinatur ut ueniamus in notitiam ægritudinis ignotæ:& ratione huiusmodi debet subtiliari ut natura non grauata cibo sit magis expedita.tunc enim aut superabit ægritudinem,aut manifestabit ipsam,& de duobus primis modis diætandi est sermo Auicen.in præsenti parte: sed maxime de primo.

Triplex diæ tandi ratio.

Amplius diuersificatur cura, cuius causa est phlegma salsum,& dulce:& cuius phlegma est uitreum,& acetosum : & fit ex ea nimium frigus in qua corpus non calefit : uerum in duabus primis necessaria est lenificatio cum medicina leni,& infrigidatio quædam:& in duabus secundis cum medicina magis laboriosa,& in duabus primis indigetur incisione cũ subtiliatiuis,in quibus non est calefactio plurima:quãuis sit exiccatio plurima. Et in duabus secundis necessarium est illud quod subtiliet eum incisione,& calefactione cum acredine:et propriè quando phlegma est permixtum cum melancholia: nam necessaria sunt in huiusmodi ea, quæ sunt sicut diacyminum,& confectio de sulphure,& administratio salsorum.

Hic diuersificat curam penes diuersitatem spẽrũ phlegmatis.d.curam diuersificari penes materiam phlegmatis.nam in phlegmatica dulci,& salsa solutiuum debet esse leue: sicut me dulla carthami,& odor turbit:econtra in uitrea,& acetosa solluendum est cum medicina fortiori:sicut cum corpore turbit: in primis duabus conuenit infrigidatio quædam,uel minor calefactio:in aliis duabus maior calefactio. Item in duabus primis indigemus incisione & subtiliatione :cum his in quibus non est calefactio plurima idest notabilis:sed in duabus secundis est necessarium illud quod subtiliet, & incidat fortiter cũ calefactione:& propriæ quando phlegma est mixtum cum melancholia:nam necessaria sunt in eis quæ sunt sicut diacyminũ confectio de sulphure,& administratio salsorum. Primo notandum q in duabus secundis solutiuũ debet esse fortius:quia materiæ sunt fortiores grossiores,& uiscosiores,ppterea inceptiores euacuationi.fortificatur autem solutiua dando in maiori dosi,& dando corpus solutiui, & non solum uirtutem, & propter eandem causam in duabus secundis medicinę digestiuæ debent esse calidiores,magis subtiliantes,& incidentes:& magis exiccantes:in salsa uero esse minor calefactio, & exiccatio quã in cæteris:immo siccitas non conuenit ratione exiccãdi:sed solum ratione subtiliationis,& incisionis quæ fundantur in sicco. Et forte in salsa secundũ plurimum conuenit infrigidatio,cum phlegma salsum sit humor calidus & faciat causonem:in illa autem quæ est admixta melancholiæ indigemus maiori subtiliatione, & incisione sed non tanta calefactione: nisi quando fortis subtiliatio,& incisio fundantur in notabiliter calido,& sicco.

Et conuenientiores medicinæ quæ administrantur in principio sunt geleniabin usque ad diem septimum:& non est malum ut administretur iterum aqua fœniculi & aqua endiuiæ, et aqua apij cum geleniabin secũdum necessitatem:et syrupus acetosus est uehementis necessitatis iterum, et aqua mellis cũ hyssopo.

Positis canonibus euacuationis secundũ tempora,& secundũ materias.hic ponit medicinas,& cibos conuenientes:& canones in usu eorum,& reliquum regimẽ,& habet tres partes. In prima ponit medicinas conuenientes cum canonibus in usu earũ.In secũda ponit cibos cõuenientes. In tertia regit per somnum & balneum . secunda ibi [Et cibi eorum.] tertia ibi [Mensuræ autem somni.] prima in quatuor.primo ponit medicinas & can.conuenientes in principio.secundo in augmento.tertio in statu.quarto in declinatione.secunda ibi[Et quando uides.] tertia ibi [Cum uideris digestionem.] quarta ibi [Et quando declinat.]prima in tot partes,quot sunt canones, quorum quidam in usu sunt subtiliantium, & incidentium, & prouocantium:quidam in usu solutiuorum: quidam in usu uomitus.Quorum primus est q conuenientiores medicinæ quæ administrant in pricipio usq; ad septimũ sunt,sicut geleniabin idest mel ros.uel iuleb ros. factum cum zuccaro:si forte fuerit phlegma salsum:hæc autem poterunt distemperari cum aqua zuccarata ante tertium diem:sed post tertium diem usq; ad septimum poterunt distemperari cũ aqua fœniculi, aqua apij in uitrea & acetosa:sed in salsa cum aqua endiuiæ : in dulci uero permisceri secundum tuam æstimationem . & syrupus acetosus scilicet zuccaratus,uel mellinus est uehemẽtis necessitatis idest utilitatis:quia incidit:& aqua mellis cum hyssopo in qua decoctus sit hyssopus.

Et est possibile ut consequatur per ea illud quod quæritur de lenificatione naturæ : & propriè cum solutiuo facto de zuc.ros. et ros. rubeis nominatis persicis:quoniã est solutiuũ et lenitiuum.Et quandoq; est necessarium ut confortetur eius lenificatio : et confricetur in aqua lubleb , et permisceatur si uoluerit,cum cas.fist.et penidijs. Et iterum geleniabin acceptum cum melle,et tereniabin permixtum cum aqua lubleb: et non fiat assiduatio super ea cũ soluiuis in principio:et post ipsum:et propriè quando cum materia est cholera : illud enim perducit ad corruptionem complexionis.

Hic est secundus canon quòd possibile est ut per ea quæ dicta sunt uenter lenificetur , & propriè cum iuleb supràscriptũ sit ex zuccaro & ros ru.persic.is.est enim solutiuum & lenitiuũ nam per zuccarum abstergit:& si fluit per rosas recentes,soluit electiue,& lenit per utrumq; Nos autem loco ros. utimur rosis rubeis.& sic etiam facit mel ros.aut syrupus acetosus cũ aqua lubleb.scilicet decoctionis , uel expressionis : & quid sit lubleb dictum est sæpe.Item possunt permiscere aliquid ex suprascriptis cum casia & penidiis,ut recip.iuleb ros. ℥.i . flor. cas.drach.vi.penidiarum.unc.s.misce:& sumatur sicut est,aut distẽperetur cum aliqua aqua:ut puta lubleb,uel aqua quę tibi uidetur.Et item geleniabin permixtum cũ melle tereniabin idest mannæ quæ ambo distemperentur cum aqua lubleb . Et nota q hæc lenitiua propriè conueniunt in principio quando non apparent signa digestionis:& nos pro lenitiuo daremus ℥.i.flor.cas.&.℥.i.mellis ros.aut iuleb ros. distemperatum cũ aqua zuccari,aut passularum.Dicit tamen Aui.quòd non debemus assiduare huiusmodi in principio,nec post principium:& propriè quando materia est cholerica . nam illud scilicet assiduare huiusmodi lenitiua perducit ad corruptionem complexionis scilicet stomachi mollificando,& relaxando ipsum sine mixtione uera,sicut in phlegmate salso siue non uera:educitur enim per huiusmodi magis subtile & magis calidum,& re-

liquum magis remanet ineptum digestioni, & magis stomachum debilitans.

Et multi quidem homines dant in potu in principio sicut est medicina de turbit in omni nocte: & sicut pilulæ de mastice in hebdomada bis: & sicut pilulæ de seminibus diureticis. Descriptio medicinæ de turbit, recip. zingi, & masticis ambo rum ana, drach. x, turbit sicut alcohol, drach. x, zucchari tabarzet quãtum omnia, detur in potu omni nocte aureus unus: & illud fiat quando natura est non lenis: si enim respondet omni die bis, non indiget hoc.

Hic est tertius canon in administratinne soluentium electiue: & est sumptum a Rasi decimo Almam. & decimo octauo continentis, & primo ponit ipsum. secundo ponit sententiam suam, secunda ibi [Ego Vero non.] In prima parte dicit quòd multi homines dant in principio solutiuum quod est sicut medicamen de turbit omni nocte ad minorandam materiam; & sicut pilulæ de mastice bis in hebdomada ad confortandum stomachum; & sicut pilulæ de se, diureticis ad prouocandum urinam, secundo describit medicinam de turbit, recip. zingi, masticis, & turbit puluerizati sicut alcohol ana, drach. x. zuccari tabarzet. i, trium coctarũ. drach. xxx. detur in potu omni mane aureus unus quæ est sexta pars. unc. & hoc solutiuum exhibeatur quando natura. i. uenter non est lenis. si enim sponte soluitur omni die bis secundum suum numerum cibationum, nõ indiget hoc.

Ego vero non diligo expectationem digõnis, & lenificationis cum eis quæ diximus prius; immo oportet vt euacuetur ex ea aliquid, & expectetur in reliqua vsquequo digeratur: & fiat illud cum facilitate paulatim absque superfluitate: deinde perueniat ad diuretica.

In præsenti parte ponit sententiam suam, d. ego non diligo expectationem digestionis, i. ꝙ completa digestio expectetur antequàm soluatur, nec diligo expectationem lenitionis idest quòd longo tempore fiat occupatio in lenitiuis de quibus supra: quia remolliunt stomachum, & non educunt de materia propria nisi quoddã subtile, quod magis nocet quàm cõferat: immo oportet quòd euacuetur de materia propria aliquid, & expectetur digestio in reliquo: & fiat illa euacuatio paulatim cum facilitate, & absq; superfluitate idest absq; quòd in una uice fiat multa euacuatio, oportet enim paulatĩ digerere: & paulatim euacuare qñ materiæ sunt grossæ iuxta canones datos quarta primi tertio capitul. aliter educuntur partes subtiles remanentibus grossis ineptis digestione & euacuatione: deinde minorata materia possumus uti fortiotibus diureticis. Confortantia uero stomachum, quia styptica sunt, cõueniunt, iam notabiliter minorata materia per uentrem & urinam, & aliis modis: aliter potius impediunt quàm iuuent.

Et similiter abborreo quod est simile aquæ prunorum, & tamarindorum: et similium de illis quæ debilitant, et soluunt subtile: et si materia fuerit decliuis ad additionem frigoris, misceatur cum ea medulla carthami. Et si fuerit materia ad cholericam decliuis, misceatur cum ea syrupus violatus: aut violæ conditæ cum siracost: aut violæ siccæ contritæ.

Auic. abhorret continuationem lenificantium quæ sunt sicut decoctio, & ĩfusio prunorum, aut tamarindorum propter causas dictas: quia debilitant stomachum, & educunt subtile: & dimittunt grossum. unde si materia fuerit decliuis ad additionem frigoris idest quando cũ materia calida fuerit admixta frigida a prædominio misceatur prædicta aqua cum medulla carthami soluens phegma, Si uero materia ad cholericam fuerit decliuis idest quod materia cholerica dominetur, misceat cum ea syrupus uiolatus, aut uiolæ conditæ, & siracost & uiolæ siccæ contritæ: ut simul cum phlegmate cholera educatur; sed magis cholera, in primo casu magis phlegma; non tamen hæc continuanda sunt, Ex his igitur aperte comprehendis Au. aliqualiter Rasi esse contrarium primo quando nõ apparet aliquod uestigium digestionis non concedit medicinam soluentem phlegma electiue. secundo non uult soluere fortiter omni die quãdo apparuit digestio: licet inferius omni die concedat aliqualem solutionem: & in hoc discrepat a Rasi. tertio non uult multum soluere una uice: sed uult paulatim digerere: & paulatim euacuare contra illos qui nunquam soluunt. Item contra illos qui statim ab initio electiue soluunt. Item contra illos qui apparente digestione fortiter soluunt in materia grossa & uiscosa. Et hæc oĩa intelliguntur in cura regulari.

Et adiuues cum clysteribus lenibus factis ex melle, et sale, et aqua siclæ, et oleo sisamino.

Hic est quartus canon. & adiuues cum clysteribus lenibus factis ex melle ab. ℥. i. usque ad. ℥. ij. salis. ʒ. ij. aquæ decoctionis siclæ idest blitis lib. i. olei sisamini. ℥. iij, misce. per aquam siclæ, possumus etiam succum intelligere, sed sufficit lib. 5. & augeatur oleum.

Et vomitus fiat cum aqua raphani, et raphano infuso in syrupo acetoso cum seminibus, et his similibus. Et si necessarius est vomitus plurimus propter multitudinem eius quod accidit de nausea, et alteratione saporis oris administrentur grana raphani, et bibatur ex eis usque ad aureum vnum cum aqua frigida. Et vomitus quidem cum eo quod est in eo de debilitate stomachi est vehemẽtis iuuamenti valde; et est ultimus huic ægritudini, Oportet ergo vt expectetur in eo septimus, vt nõ accidat ex eo in principio debilitas, apostemans corpus stomachi. Et si sit grauis in eo vomitus non prouoces ipsum super ipsum cum labore. Et si accidit vomitus, et proprie in principio periodi non retineatur nisi fatiget, et debilitet: tunc enim restringatur: sicut cum miua, et syrupo de mentha, quæ dicemus post.

Quintus canon, uomitus fiat cum aqua scilicet decoctionis raphani: sed fortior est aqua expressionis idest succus: de quo detur unc. iiii. aut circa. Et similiter raphanus infusus in syrupo acetoso de seminibus, idest acetoso composito: cuius unc. ii. distemperentur cum unc. ii. aquæ tepidæ quòd si necessarius esset uomitus plurimus propter multitudinem materiæ faciẽtis nauseam, & alterantis saporem oris, detur aureus unus se. raphani contritorum cum aquæ frigidæ idest tepidę. ℥. iiii. & uomitus quidem quamuis debilitet stomachũ est uehementis iuuamenti ualde: & est ultimus huic ægritudini scilicet in conferentia. Sed oportet ut expectetur septimus, ut non accidat in principio ex eo debilitas apostemans corpus stomachi. cũ in principio corpus sit plenum materia inepta euacuationi: & hic est sermo de uomitu forti. nam debilis cõceditur a principio: & si sit difficilis uomitus non prouocet ipsum super ipsum scilicet infirmũ cum labore idest cũ medicinis laboriosis Et si accidit uomitus & proprie in principio periodi non retineatur nisi fatiget & debilitet: tunc enim restringatur cum miua scilicet cum speciebus si sit phlegma multum grossum: & feb. non sit magna. si uero res sit econtra retineatur cum miua sine speciebus, & syrupo de mentha quæ dicemus post.

Et si accidat dolor capitis administrentur embrochæ ex chamæmilla cum immissione quatuor extremorum in aqua calida, et ligatione crurium cum fortitudine.

Sextus canon quod in dolore capitis administrẽtur embrochæ ex chamęmilla cum immisione quatuor extremorum in aqua calida, & ligentur crura cum fortitudine. Et nota quòd embroca ex chamæmilla potest fieri super caput si præcesserit materiæ digestio & euacuatio. si uero non, embrochentur extrema.

Et si indigetur aqua hordei. administretur decocta cum radicibus quantitate æquali, aut misceatur cum ea syrupus acetosus de melle si non acetat in stomacho: aut aqua mellis si acetat. Et melior hora in qua datur in potu illud, est, si fuerit in aqua eius in principio rei tinctura: tunc enim oportet detur in primis de geleniabin: deinde detur in potu post ipsum duabus horis aqua hordei.

Septimus canon. Si indigeret aqua hordeĩ scilicet propter sitim; aut aliam necessitatem administretur decocta cum radicibus quãtitate æquali: aut misceatur cum ea syrupus acetosus de melle si nõ acetat in stomacho: aut si acetat, misceatur cum ea aqua mellis. Et apud Gẽtilem aqua hordei, de qua supra debet esse duarum lib. quæ bulliat cũ radicibus apii fœniculi aut

petroselini

petroselini.unc.i.melius tamen est ut hordeũ,& radices æqua lis quantitatis simul bulliant:& ualet ad digestionem: & prohibet acetositionem.Et subdit quòd melior hora in qua datur in potu id,scilicet aqua hordei uel syrupus acetosus, est si fuit in aqua .i.eius urina tinctura:tunc enim oportet ut detur in potu in primis geleniabin.i.mel. rof. uel aliter . fecaniabin.i. oxymel simplex:& post ipsum duabus horis det aqua hordei ut leniat:quod est absterſum,& inciſum per geleniabin , & fecaniabin.

Et non oportet , vt fiat inunctio cum vnguentis resolutiuis: & neque embrochatio fiat cum embrochis subtiliatiuis: cum ægritudo est in principio,& humor est in corpore ambulans:ipsa enim mollificant viscera sua calefactione humida.

Octauus canon non fiat inunctio cum vnguentis resolutiuis: nee embrochatio cum embrochis subtiliatiuis cum ægritudo est in principio, & humor est aptus fluere per corpus:ipsa enim mollificant uiscera sua calefactione humida. Sed bene hoc potest fieri digesta materia , & euacuata:& hic loquitur de unctionib. quæ fiunt hypochũdrijs : Sed de embrochis quæ fiunt in manibus,& pedibus ad diuertendum hic non loquitur: immo conceduntur: quãuis tamen tutius , & liberius concedi possint digesta materia, & uninorata.Fricationes autem pedum,& crurium & totius corporis liberius conceduntur quã unctiones,& embrochæ:quãuis tũc melius fit ut fricationes:& proprie corporis fiant digesta materia, & euacuata.

Et alienetur aqua frigida .

Nonus canon. Alienetur aqua frigida: quia poros claudit & includit materiam:& intelligitur de aqua frigida sumpta, & applicata .

Et quoties videris vrinam grossiorem , & rubicundiorem non erit malum si phlebotomaueris : & necessarium quidem est ut redeas tunc ad syrupos acetosos.

Decimus canon.Siue in principio,siue in processu urinam grossiorem,& rubicundiorem uideris,erit bonum phlebotomare:sed maxime in principio:tunc erit bonũ uti syrupis acetosis:ut minus calefaciant. Caue tamen ut dicit Genti , ne illa tinctura sit propter profundationẽ putredinis ad partes phlegmatis:& ad aliquam choleræ excitationem,aut permixtione: nos enim uidimus quosdam talibus vrinis in phlegmatica ap parentibus phlebotomatos extracto sanguine cuius retentio erat necessaria : defectu subito caloris naturalis, & animalis ad mortem peruenisse.

Et scias quòd fricatio est de curationibus iuuantibus eos: & quanto fuerit phlegma viscosius , & grossius : tanto erit fricatio magis conferens , & dicitur quòd fricatio cum tela araneæ cum oleo est iuuatiua valde.

Vndecimus canon.Fricatio est de curationibus iuuantibus eos,quòd quanto fuerit phlegma grossius, & uiscosius , tanto magis fricatio confert:& debet esse fortior & prolixior : sed liberius conceduntur digesta materia & euacuata quã in principio:extrema tamen in principio tutius fricari possunt quã corpus. Et dicitur quòd fricatio eum tela araneæ cum oleo scilicet mixta,est iuuatiua ualde.Serapio & Aui.secundo can. capitulo de aranea.dicunt quòd confert in tertiana . Sed Aut. hic dicit auctoritate aliorum eam conferre in phegmatica . Quòd si uerum est credo a forma specifica prouenire cum tela araneæ sit frigida.

Et quando incipit ægritudo augmentari , & post illud,tũc sit sollicitudo de ore stomachi , & quod ipsum confortat .Et sint masticationes factæ ex mentha, & mastice, & aniso .

Hic ponit curam phlegmaticæ in fine principij , & habet hæc pars tot partes quot sunt canones. Primus canon quan do incipit ægritudo augmentari:& post illud tunc sis sollicitus de confortatione oris stomachi:ad quod ualent masticationes factæ siue boli facti ex mentha , mastice , & aniso quæ debent masticari,& deglutiri:sic enim melius operantur , quàm si deglutirentur absq; masticatione .

Et administretur vomitus cum raphano secundum quod diximus cum minoratione cibi .

Secundo dicit quòd administretur uomitus cum raphano ut dictum est cũ minoratione cibi .i.sumpto aliquo eibo pauco:sic enim melius fit uomitus,

Et sit cum geleniabin quod in potu datur in principio : & post septimum permixtum quòd confortet os stomachi:& sit in eo prouocatio plurima sicut anisum,& mastix : & sit cum aqua calida,& proprie in principio periodi:nam ipsum resistit rigori,& frigori:& extinguit cum hoc sitim, quamuis sit æstuosa.

Tertio dicit,quòd cum geleniabin , quod in potu datur in principio, & post septimum sit permixtum quod confortat os stomachi:& sit in ea uirtus prouocatiua : sicut anisum , & mastix:quorum primum proprie prouocat,secundum confortat, & detur totũ cum aqua calida,& proprie in pricipio periodi. nam resistit rigori,& frigori:& cum hoc extingit sitim: quamuis sit æstuosa:& potest esse,unc.i.& .ʒ geleniabin,anisi,masticis ana.drach.ʒ.aquæ calidæ.unc.iij.

Et multoties quidem conceditur euacuatio phlegmatis & humoris crudi in hac hora:sed melius est vt expectetur in ea complementum digestionis.

Quarto dicit quòd multoties conceditur in istis euacuatio phlegmatis & humoris crudi idest non habentis nisi occultã digestionem:melius tamen est ut expectetur complementum digestionis,si materia non sit nimia.

Et cum ægritudo incipit cum calore:& assiduat , iuuatur cum huiusmodi trochiscis.Recip. myrabolanorum citrinorũ: aloes,succi eupatorij,succi absinthij : omnium ana. drach.v. croci & masticis amborum ana. drach .vi. informentur trochisci:& sumatur ex eis omni die pondus.drach.i.& omni no cte pondus drach. ʒ.

Quinto dicit quòd cum ægritudo incipit cum calore & assiduat quia forte pendet a phlegmate salso: aut aliquid choleræ est phlegmati admixtum, iuuatur cum his trochiscis. Reci. myrabolanorum citrinorũ,& aloes,succi eupatorij , absinthij, ana.drach.v.croci,masticis ana, ʒ. vi. formentur trochisci : & sumatur ex eis in potu omni die.drac.i.& omni nocte drac . ʒ .

Sed contra , quia superius uisus est reprehendere Rasim qui nocte dabat medicamẽ de turbit. hic uero dat solutiuum ita leue ut.drach.i.uix educat semel,& danẽ magis ad confortationem & apertionem:sed medicamen de turbit est satis efficax.Item hoc datur apparente aliquo signo digestionis : sed Rasis concedebat medicamen de turbit statim a principio .

Et cum vides quòd digestio apparet,adiuua eam cum eis, quæ sunt sicut folia apij & fœniculi,& radices squinanthi & capillus veneris.Si autem scias quòd materia est frigida valde,non est malum vti pipere pauco,& vti vino pauco subtili non plurimo.

Hic curat phlegmaticam in augmento : & habet tot partes quot sunt canones . Primum cum uides quòd apparet digestio scilicet manifeste,adiuua eam cum eis quæ sunt sicut folia apij,& fœniculi:& radices squinãthi & capil.ueneris,faciẽdo, ex eis decoctionem:est enim aperitiua,subtiliatiua,& prouocatiua & nõ superflue:sed bonum est quòd misceatur cum zuccaro:aut secũ bulliat mel,ut sit absterſiua. Si autem scis quòd phlegma est ualde frigidum non est malum uti pipere pauco, & pauco uino subtili,& non plurimo.nam in statu & declinatione liberius conceditur quàm in augmento.

Et quandoque adiuuant vnguenta resoluentia ad digestionem , & resolutionem cum virtute forti : & sunt conuenientiora in hac ægritudine quàm in reliquis febribus : & oportet vt consideretur in hæc virtus febris , & rigor. Quod si virtus fuerit fortis : & febris non fuerit sæua valde , adde in ea inunctionibus confricando : & si non,administrentur olea subtilia , quæ ad æqualitatem sunt decliuia . Et quãdo pertrãsit quartumdecimũ,tunc necessariũ administrare

quod subtiliat plus sicut fœniculum, & apium. fortasse indigemus semine amborum, et aniso, & eo quod est sicut syrupus acetosus cum seminibus, in quo ponuntur hyssopus, et albasceh, et administratione trochiscorũ de rosis: et fortasse est necessarium addere in eis propter stomachum thus, & masticem et cyperum, et absinthium, & his similia, secundum quòd exigit illud quod præsens est: et vinum subtile confert eis in hac hora cum subtiliatione sua: et quia confortat calorem innatum: et quia prouocat, et sudare facit.

Secundo dicit quòd unguenta resoluentia quandoq; iuuant ad digestionem & resolutionem cum virtute forti. i. quando sunt fortis uirtutis sicut oleum rutaceum: & de spica, & similia uel cum uirtute forti. i. fortiter adiuuant. uel cum uirtute forti: quia debiles & extenuati non debent ungi: quia nimis exiccarentur, & debilitarentur, sed solum fortes: & cum his debet ungi stomachus, intestina, & dorsum: & hæc conueniunt in augmento, & non conueniunt in principio, & magis in hac febre quàm in alijs propter frigiditatem, & humiditatem humoris. Et oportet ut consideretur uirtus feb. & rigor. Quod si uirtus fuerit fortis, & febris nõ fuerit magna adde in unctionibus idest in uirtute unctionum confricando ut uirtus penetret, & precipue si rigor fuerit fortis: & si non administrentur olea subtilia. i. habentia uirtutem bene penetrantem propinqua æqualitati, sicut oleum chamæmillinum. tertio dicit quòd quando ægritudo pertransit decimum quartum: tunc est necessarium administrare ea quæ plus subtiliant: sicut fœniculum, & apium: & dicit quòd fortasse indigemus semine amborum, & aniso: & eo quod est sicut syrupus acetosus cum semininibus in quo ponuntur hyssopus, & alhasceh, quæ omnia sunt fortiora. & ulterius dicit quòd indigemus administratione trochiscorum de rosis, & fortasse est necessarium addere in eis propter stomachum thus, et masticem, & cyperum, & absinthium & similia: sicut mentham, secundùm quòd exigit dispositio præsens. Et etiam dicit uinum subtile conferre eis in hac hora: quia subtiliat & confortat calorem innatum: & quia prouocat, & facit sudare.

Et cum videris digestionem, et fortitudinem dabis et in potu post illud trochiscos de absinthio.

Hic curat phlegmaticam in statu quo ad digestionem: licet etiam posset esse in declinatione: si præcesserit notabilis materiæ minoratio quod est secundum plurimum: & si cum hoc statu quo ad digestionem concurrit accidentium difficultas, erit simul in statu quo ad digestionem, & quo ad accidentia. Habet hæc pars duas partes. In prima exhibet quosdam trochiscos. In secunda describit multas medicinas conuenientes. secunda ibi § Cum uideris. § Primo dicit quòd cum uideris digestionem completam, des in potu trochiscos de absinthio: quoniam confortant, subtiliant aperiunt, & prouocant. hic autem tacet de usu subtiliantium diureticorum, & de usu solutiuorum. Est enim notum ex prædictis quod hoc tempore debes magis subtiliare, aperire, & prouocare, & soluere: quàm in temporibus pcedẽtibus: & cũ hoc cõfortare.

Et cum videris frigus in principio paroxysmorum nocere, et ægritudo non est in principio: da in potu aquam calidam in qua decocta sunt ea quæ sunt sicut semen apij, et anisum, et ozimum, et administrabis iterum huiusmodi: et fortiora eis embrochando, et vaporando, et huiusmodi.

Hic ponit medicinas primo conuenientes in regimine. secundo quæ sunt euacuantes, & cum hoc digerentes. secunda ibi § Detur ei omni nocte. § In prima parte dicit quòd cum uideris frigus in principio paroxysmorum nocere, & ægritudo non est. s. in principio uniuersali, quia hæ medicinæ sunt nimis aperientes, & prouocantes, propter quod magis conueniunt transacto principio: & etiam quia post principium rigoris sunt maiores. Prima est aqua calida decoctionis apij, & ozimi. i. basiliconis sumpta in potu, uel etiam epithemata uel embrochata: licet embrochatio sit satis inepta.

Et quandoq; datur in potu ad rigorem vehementem decoctio secundũ hunc modum. recip. zingibe. origani, ameos oĩum an. ʒ. tres. coriandri. ʒ. iiij. ros. calamenti amborũ an. ʒ. iij. passularũ. drac. vii. decoquantur secundum descriptionem, vel secundum medietatem: & sit dos. vnc. iii.

Secunda quæ datur in potu in rigore uehementi est decoctio huiusmodi. recip. zingiberis, origani, ameos añ a. drach. iij. coriandri. drach. iiij. ros. calamenthi añ a. drach. iij. passullarum. drach. vij. coquantur in sex libris aquæ ad consumptionem medietatis: cuius colaturæ dosis sit unc. iij. per horam, ante aduentum rigoris.

Et cum videris phlegma debis in potu theriacam.

Tertia est theriaca: de qua detur in potu a. drach. i. usque ad ij. cum pauco uini calidi per horam ante rigorem in phlegmaticha. theriaca tamen secutius conceditur digesta materia & minorata, licet in passionibus neruorum, & proprie in paralysi a quibusdam concedatur in principio: sed materia paralysis est remotior in principio a uenis quàm materiæ feb. putridæ.

Et dentur iterum in potu trochisci de rosis magni cum aqua fœniculi.

Quartus est trochis. de rosis magni cum aqua fœniculi quia longe descripti dantur cum aqua fœniculi ut iuuuentur in aperiendo: & prouocando: & non conueniunt nisi digesta materia, & minorata.

Et detur ei omni nocte medicina de turbit.

Hic ponit medicinas euacuantes, & rectificantes membra, & materiam: & primo euacuantes debiliores secundo fortiores. secunda ibi § De euacuantibus uero. § prima in tot partes quot ponit medicinas. Prima detur omni nocte medicina de turbit superius descripta. Et ex his apparet Auicenn. superius non fuisse contrarium Rasi in dando medicinam omni nocte: sed in dando eam in principio nondum inchoata digestione. Ego tamen in hominibus nostræ regionis iudico tutius esse interpolandum.

Et pilulæ de aloe factæ cũ speciebus, quæ sunt sicut piper.

Secunda est pilulę de aloe factæ cum speciebus, quæ sunt ut piper, galanga, cinnamomum, & alia quæ species dicuntur elephangiæ, & in summa concedit pilulas elephanginas.

Et ad illud decoctio huiusmodi. reci. hieræ. drac. vii. turbit drach. x. myrabolanorum nigrorum. drach. v. eupatorii drac. v. salis indi. drac. iii. bedeoard suchaba oĩum an. drac. iiii. anisi ʒ. iii. decoquãtur cum aqua apii. & sumatur de ea in potu secundum quantitatem necessitatis.

Tertia medicina. Reci. hieræ. drach. vij. turbit. drach. x. myrabolanorum nigrorũ, eupatorii ana. drach. v. salis indi. drach. iij. bedeoard. i. spina alba. suchaha alia similis illi in uirtute: & est spina arabica ana. drach. iiii. anisi. drach. iii. decoquantur cum aqua apii: & sumatur de ea secundum quantitatem necessitatis. i. plus aut minus secundum quòd homo faciliter, aut difficulter soluitur.

Et fortius illo est illud quod. recip. duarum radicum, & radicis lilii omnium ana. drach. x. hieræ. drach. viii. succi eupatorii. drach. v. seminis apii & fœniculi omnium ana. drach. iiii. spicæ menthæ, amborum ana. drach. vii. fiant ex eis trochisci et administrentur.

Quarta medicina quam dicit fortem præcedente, quia datur in substantia: sed præcedentium solum datur uirtus: licet tamen componentia præcedentem medicinam sint fortiora. recip. duarum radicum. scilicet, fœniculi & petroselini, & radicum: lilij. s. alibi añ. drach. x. hieræ. drac. viij. eupatorii. drac. v. se. apii. fœniculi. ana. drach. iiij. spicæ, menthæ ana. drac. vii. fiant trochisci. & administrentur. Dosis a. drach. i. usquæ. i. s.

Decoctio bona. recip. duarum radicum ambarum an. ʒ. x. passul. enucleatarum. drac. vii. anisi, & mast. amborum ana. drach. iii. bedeoard, & suchaba, & eupato. ii omnium ana. drach. iiii. decoquantur in libris tribus aquæ vsquequo redeat ad lib. i. aquæ: & sumatur in potu aliquot diebus in ieiuno.

Quinta medicina. Recip. duarum radicum an. drach. x. passularum enucleatarum. drac. vij. anisi, masticis ana. drach. iij. bedeoard. suchaha, eupatorij ana. drach. iiij. decoquantur cum tribus lib. aquę vsquequo redeat: id est sumatur in potu aliquot diebus ieiuno stomacho. unc. iij. pro uice.

Trochisci boni apud chronicas febres, & vehementiam rigoris. recip. hieræ. suc. eupatorij. absinthij. suchaha. bedeoard omnium ana. drach. v. se. apij & fœniculi, anisi omnium an. drach. iij. salis naptici. drach. iiij. se. cuscutæ myrabolanorum Kebulorum omnium ana. drach. x. agarici. drac. xv. trochisci de rof. drach. xx. turbit. drac. xxx. fiât ex eis trochisci: et sunt solutiui.

Sexta medicina ualens ad chronicas ægritudines, & uehementiam rigoris. Recip. hieræ: & per hieram intellige hieram simplicem in omnibus his medicinis in qua nihil est solutiuũ nisi aloë, succi eupatorij, absinthij: suchaha, bedeord ana. drac. v. se apij, fęniculi, anisi ana drach. iij. salis naptici quod est fortius cæteris salibus præter indum educens phlegma, & melancholiam. drach. iiij. se. cuscutæ, myrabolanorum Kebulorũ ana. drach. x. agarici. drach. xv. trochisci de rof. drach. xx. turbit. ʒ. xxx. fiant trochisci. sunt notabiliter solutiui.

Et iterum aloes, myrabolanorum citrinorim, & reubarbari. mast. suc. eupa. absinth. omnium ana. drach. partem. i. croc. partis vnius medietatem. terantur, & administrentur.

Septima medicina. recip. aloes, myrabolanorum citrinorũ, rheubarbari, masticis, seminis eupatorii, absinthii omniũ ana partem unam. croci partem. 5. terantur, & admisceãtur: & melius est ut ex eis fiant pilulæ: & ualent quando cum phlegmate est admixta cholera.

Et iterum hieræ, mirabolanorum kebulorum, salis, omniũ ana. drach. iiij. se. apij, & fœniculi, & anisi omnium ana. drch. i. 5. absinthij. drach. v. trochisci de rof. drach. iij. suchaha, bedeoard omniũ ana. drach. ij. terãtur, & informentur pilulæ.

Octaua medicina. reci. hieræ, myrabolanorũ Kebulorum, salis an. drac. iiii. se fęniculi, anisi, apii ana. ʒ. i. 5. absinthii. drach. v. trochis. de rof. drac. iii. succhaha, bedaoar ana. drach. ii. fiant pilulæ.

Decoctio bona. R. eupatorij. drach. v. & radicis lilij, & radicis liquiritiæ, & ameos omnium ana. drach. iij. seminis apij. fœnicu. ana. drach. iiij. rosarum. drac. v. decoquantur omnia, et fit dos. eius omni die. vnc. iij.

Nona medicina. recip. eupatorii. drac. v. radicum lilii, liquiritiæ, ameos ana. drach. iii. seminis apii, fęniculi ana. drach. iiii. rosarum. drac. v. coquantur omnia. dosis omni die. unc. iii.

Et iterum radicum trium omnium ana. drach. x, seminis anisi, apij omnium an. drac. ij. suchaha, bedeoard, eupatorij, absinthij omnium ana drach. v. centaureæ. drach. iij. decoquantur, & bibantur. vnc. iiij.

Decima medicina. recip. radicum trium scilicet fęniculi, petroselini. apii ana. drach. x. se. anisi, apii omnium ana. ʒ. ii. suchaha, bedeaord. eupatorii. absinthii ana. drac. v. centaureæ. drac. iii. coquantur in sufficientia aquæ, dosis. ℥. iiii.

Et iterum herbæ eupatorij, fumiterræ, bedeoard. suchaha. absinthij omnium ana. drach. v. passularum drach. x. myrabolanorum citrinorum. drach. x. hæc quidem cura est salsoꝛ & ei in qua vincit cholera magis conueniens.

Vndecima medicina. eupatorii, fumi terrę, sucehaha, bedeoard, absinthii ana. drach. v. passularum, myrabolanorum citrinorum ana. drach. x. & hæc conueniunt in salsa: & quando cholera dominatur.

Et agaricũ eum de eo sumitur in puluere ex drach. i. vsq; ad. drach. vnam & tertiam, diebus continuis prohibet elongari ægritudinem. Sumatur ergo puluis ex eo, & commisceatur cum melle, & bibatur: & semen vrticæ post digestionem est mirabile valde sumptum in puluere, aut cum melle.

Duodecima medicina quando sumitur de agarico in puluere omni die a. drach. una usque ad. ʒ. unam & tertiam, ꝓhibet elongari ægritudinem. sumatur ergo puluis eius: aut sumatur cum melle & bibatur: & ualet mirabiliter digerendo, & euacuando: sed apud debiles melius esset interpolare secundum medici discretionem: & semen urticę digesta materia est mirabile sumptum cum melle, aut in puluere: digerit enim phlegma, & prouocat per urinam, & soluit: & nõ detˀ supra drach. i.

Verum si acciderit ei modus aliquis solutionis vẽtris, oportebit vt addatur in eo propter debilitatem hepatis semen cuscutæ: & propter debilitatem stomachi mastix & anisum: et propter debilitatem splenis & grossitudinem eius radix apij, & scolopendria: nã multoties associatur huic ægritudini splẽ. Et fortasse oportebit vt addantur propter ipsum ciperi. & grana de ben, & fœnugre. & consideretur cum hoc dispositio vehementiæ se. vt non accidat vehemantia calefactionis.

Hic succurrit quibusdam accidentibus in phlegmatica. d. ꝙ si acciderit fluxus uentris propter debilitatem hepatis ponatur semen cuscutæ cum medicinis phlegmaticæ: sed propter debilitatem stomachi misceatur mastix & anisum: & propter debilitatem & grossitiem splenis radix apii, & scolopendria. nam multoties associatur huic ægritudini grossities splenis: & fortasse oportet ut addãtur propter grossitiem splenis ciperi: & grana de ben. & fænugrecum quæ sunt aliqualiter solutiua, hæc enim aperiunt oppilationes splenis, & ipsam extenuant sumpta, & applicata, cauendum est tamen calidis superfluę, cũ fe. est uehemens.

De euacuationibus vero quæ sunt fortiora, & indigetur eis in hac ægritudine apud digestionem est, vt augmentetur dos. de pilulis de turbit, & administrentur clysteria fortia: & de illis sunt pilulæ istæ. Recip. masticis sextam drac. i. succi absinthij quartam drach. i. pulpæ colloquintidæ sextã. drach. i. hieræ picræ. drach. 5. agarici. drach. 5. informentur pilulæ cum syrupo acetoso mellino, & sumantur in potu: & de illis sunt pilulæ de mastice, & de aloe, quòd si materia fuerit ad caliditatem decliuis, sumantur de trochis. de spodio solutiuis. drach. iij. trochis. de turbit aureum. i. scamoneæ aure. 5. succi eupatorij aure. ij. & dentur in potu secundum quantitatem virtutis.

In præsenti parte describit soluentia fortia conuenientia post quàm materia est digesta, primum est ut augmentetur dosis de pilulis de turbit, quarum descriptio est apud Mes. & cæteros: & admistrentur clysteria fortia. Ex quo collige clysteria fortia, non conuenire ante digestionem: & de istis sunt illæ pilulæ. recip. masti. sextem drac. i. hieræpi. drach. 5. suc. absinth. quartam & pulpæ colloquintidæ lextam, ʒ. agariei drach. 5. fiãt pilulæ cum oxymel simp. & sunt dosis una, sed fortis, & de illis sunt pilulæ de mastice. ℈. i. aloes. drach. i. ꝙ si materia fuerit ad caliditatem decliuis: quia cholera sit mixta eum phlegmate sumantur de trochi. de spodio solutiuis: quorum descriptionẽ uide in antidotario drach. iii. turbit aur. 1. scamoneæ aur. 5. succi eupatorii aur. ii. & dentur in potu secundum ꝙ uirtus tolerat. est enim forte solutiuum.

Et iterum eupatorij, absinth. capil. ve. & myrab. fumiterræ, passularum mundatarum æquales sumantur partes: & dentur in potu secundum quantitatem necessitatis.

Eupatorii absinth. capil. uene. fumiterræ. myrabol. passul. partes æquales: & dentur secundum necessitatem: & placuit sibi ponere hoc solutiuum: licet sit debilissimum.

Et si non suffert corpus solutionem ventris perueniatur ad diuretica, & subtiliatiua, & sudare facientia: & de summa illorum quibus indigetur: tunc est infusio aloes cum melle.

In hac parte euacuat cum prouocantibus, & sudare facientibus, quando corpus non tolerat fortia solutiua: & de summa illorum est infusio aloes cũ melle. Pro quo nota ꝙ licet aloes sit solutiuus: tamen infusus cum seminibus prouocantibus prouocat per urinam: & si illa prouocantia prouocant menstrua, adiuuat ad eorum prouocationem, & aperit orificia uenarum mẽstrualium. quod bene nota, ponitur autem mel ad dulcorandum, abstergendum, & faciendum uirtutem prouocatiuam penetrare: cum dulcia libenter a membris attrahantur.

Et quando declinat ægritudo, non est tunc introitus balnei ante cibum malus: cibi autem eorum sint subtiles sicut acetum, & oleum: & quandoque ponitur in eis parum almuri, et proprie in fine eius. Illi autem qui sunt fortiores sunt altaragi, & pulli, & alcubugi & his similia post declinationē: et oportet vt ponantur in eis, & proprie apud digestionē ea in quibus est incisio sicut acetum, & synapis, et almuri. Et si fuerit phlegma acetosum, malum viscosum porrū & aqua ciceris sunt de melioribus cibis eis: & quandoque ponuntur in eis cyminum, & anethum, et oleum et beguerid facta ex sicla, et almuri, et aceto, et oleo abluto et alchaguamac, sicut kemach de capparibus, et kemach de anetho, et origano, et aniuden et asparagis. Et deuitentur olera in quibus est infrigidatio et humectatio: et hora cibi est post teporem paroxysmi, et eradicationem eius, et ante paroxysmum ad minus quatuor oris. mensura autem somni eorum est vt sit æqualis vigilijs, et sit digestio materiei ad somnum, et resolutio ad vigilias. Et balneum quidem est vehementis nocumenti, nisi post declinationem.

Hic curat phlegmatica in declinatione per balneum, & cibos. d. ꝙ. quando uentum est ad declinationem, balneum stomacho ieiuno cōfert: & forte melius aereum quàm aqueum: cecidit tamen usus balnei a cōsuetudine: cibi autem eorum sint subtiliatiui sicut acetum ad incidendum: & oleum apud arabes fere semper ponitur pro condimento omnium ciborū: & non nocet in phlegmatica: & quandoq; ponitur in eis parum muri .i. salsamenti facti cum placentis hordei cum sale ut docet Azaranus: quia fortiter exiccat, & adiuuat ad materiæ digestionem. illi autem qui sunt plurimi nutrimenti sicut altaragi. i. aues paruæ, & pulli scilicet columborum. per pullos .n. absolute intelligunt arabes pullos columborum, & alcabugi idest perdicis: & his similia. postquam incepit declinatio. quia indigetur grossiori diæta: & post digestionem ponantur in cibis suis incidentia sicut acetum, synapis, & almuri. Et si phlegma fuerit acetosum, malum, uiscosum, supple aut uitreum conueniunt porri: & aqua cicerum ad subtiliandum, & incidendū, & abstergendū: & sunt de melioribus cibis: & quandoq; ponitur in eis cyminum, anethum & oleum. prima duo ad calefaciendum & subtiliandum: oleum uero pro condimento. Et iterum beguerid quæ est compositio quædam facta ex sicla almuri & aceto & oleo abluto. Ablutio enim facit ut oleum sit magis in humiditate temperatum secundo canon. ca. de oliua & alkaguamach. i. condita saracenorum: & proprie cū acero aut sale fit Kenmach de capparis, & Kenmach de anetho & Kenmach de aniuden & Kenmach de asparagis. Est autem aniudē radix herbæ ex qua fit assa dulcis: & nos ꝓ hoc habemus Kenmach de caulibus & similia. Et uitentur olera in quibus est infrigidatio & humectatio sicut lactucæ & similia. hora cibi est post teporem paroxysmi, aut eradicationem quando integre eradicatur, & ante paroxysmum ad minns per quatuor horas. Et hæc considera ꝙ Auicen. magis se elongat a principio paroxysmi quàm a fine declinationis in dando cibum. ꝙ si esset opus cibare bis in die naturali, cibetur parum in augmento paroxysmi. somnus autem sit æqualis. i. proportionalis uigilijs. debet enim esse cōmuniter septem horarum, uel circa, & proprie in fine status, uel in declinatione: & balneum nocet multum nisi post declinarionem.

Et succuratur vomitui eius quando superfluit: et oportet vt administretur in illo, quod sit sicut miua et syrupus de granatis cum menta simul coctus. Et si necessarium est fortius sumatur de granis granatorum muzorum. drach. x. et thuris albi et masticis, amborum ana drach. v. mentæ drach. vij. decoquantur in duabus lib. aquæ in qua sint folia mentæ donec minuatur. Et succuratur fluxui ventris eius: cum superfluit cum retentione eius cum eis quæ sciuisti de stypticis regimentalibus, et medicinalibus. Sed eius quidē debilitationi succurrit ut cibetur successione eius pullis assatis, et ī patellis coctis et ut adhibeantur suffumigationes, et odores viuificantes. Et si acciderit inflatio in facie, et extremitatibus, iuuantur cum administrantur huiusmodi trochisci. Recip. anisi, et laccæ ablutæ amborum ana. pondus. drach. v. amygdalarum excorticatarum, croci, marmacor. omnium. ana. drach. iiij. seminis apij. seminis fœniculi, floris squinanthi omnium ana. drach. iij. floris eupatorij. drac. iij. s. spicæ. drach. vi. hieræpicræ. drac. vii. rosarum. drach. x. fiant ex eis trochisci et administrentur. Et fortasse indigebis eis quæ sunt sicut homorusia, & dialacca, & medicamen de amygdalis amaris. Et ad longitudinem febris Recip. rosarum pondus. drach. x. masticis, & spicæ, & fœniculi, & seminis apii, & seminis endiuiæ, & succi eupatorij, & succi absinthij, omnium ana. drach. iii. spondii drach. v. fiant trochisci. Et sit dosis ex duabus. drach. vsque ad. v. cum drach. x. de geleniabin in decoctionis fœniculi quantitate vnciarum. ij.

Hic docet curare quædam accidentia. quorum primum est uomitus, cui quādo superfluit succurrendum est cum miua cytoniorum cum aromatibus, aut sine secunduin exigentiam. Item cum syrupo de menta in quo ponitur uinum granarorū: & melius est ut sit cum eo uinum cytoniorum. Horum descriptio est apud Mes. & alios. si necessarium est fortius cōstrictiuum sumantur de granis granatorum drach. x. thuris albi, masti. ana drac. v. mentæ. drac. vii. decoquant̄ in duabus lib. aquæ, in qua prius fuerint infusa folia mentæ, donec diminuatur ad mediam. Et secundo succurratur fluxui uētris cum superfluit cum eis quæ sciuisti de stypticis regimentalibus ægri. Subueniatur cibando ipsum quando debilitas succedit ad fluxum uētris cum pullis assatis, aut in patella coctis. sic enim præparati nutriunt, & adhibentur suffumigationes, & odores uiuificantes spiritus enim odore confortantur. quarto si acciderit inflatio in facie & extremitatibus, quæ dispositio est cachexia, subueniatur cū his trochiscis. ℞. anisi, laccæ ablutæ ana. drach. v. amygdalarum excorticat. croci, mamacor. i. melissæ ana. drac. iiii. se. apii, fœniculi, floris squināthi. ana. drach. iii. floris eupatorii. ʒ. iii. s. spicæ. ʒ. vi. hieræ picræ. ʒ. vii. ros. ʒ. x. fiant troschisci & administentur. & fortasse indigebis eis quæ sunt homorusia & dialacca. aperiunt enim oppilationem, & prouocant, & valent in cachexia. Hic quinto succurrit longitudini feb. cū medicamine de amigdalis amaris. ℞. ros. dra. iiii. mast. spi. fœni. se. apii. se. endiuiæ, suc. eupatorii. succi absinthii ana. ʒ. iii. spodii. ʒ. v. fiant trochisci dosis a. ʒ. ii. s. usq; ap. ʒ. v. cum. ʒ. x. geleniabin in quantitate vnc. ii. decoctionis fœniculi.

Sed dubitatur, quomodo hoc uocat̄ medicamen de amygdalis amaris, cum hic non ponantur amygdalæ. Dicendum ꝙ debent suppleri. Vel dicendum quòd quāuis in ipso non sint amygdale amaræ, dicitur tamen medicamē de amygdalis amaris quia simulatur amygdalis amaris in apertione, & prouocatione. sicut dia curcuma dicitur a curcuma quæ est coelidonia minor: quia sibi simulatur in uirtute: quamuis in diacurcuma non ingrediatur curcuma.

Et ameos confectum cum melle est magni iuuamenti in huiusmodi loco.

Et ameos confectum cum melle est magni iuuamenti in feb. phlegmatica cum prolongatur. nam confert humiditatibus malis.

Et fortasse indiges propter lōgitudinem frigoris fricatione: & modus in ea est vt incipiat ab humeris, & inguinibus quando spargitur caliditas in manibus, & pedibus, & calefiunt. Si autē senserit similitudinem lassitudinis fiat permutatio ad fricationem dorsi: & quando vehemens fit calefactio quæ necessaria est in eis tunc dimitte eam ad aliud membrum. Et de oleis bonis eis est oleum dulce in quo non est stypticitas, & oleum chamæmillinum, et oleum de anetho decoctum in vase duplici. Cum ergo compleueris tunc absterge re oleum aliquod, vt non angustietur: & non est malum si fricationem siccam sequatur fricatio cum oleo aliquo.

Hic sexto succurrit frigori longo cum fricatione quæ debet incipere ab humeris, & inguinibus trahendo uersus manus, & pedes: & hoc in fine principii, & in principio augmenri quando spargirur caliditas ad extrema. Si autem senserit similitudinem lassitudinis scilicet ulcerosę dimittatur extremorum

tremorum

extremorum fricatio, & fricetur dorsum. Similiter quando per fricationem fit vehemens calefactio, aut alicuius membri dimittatur illud membrum, & fricetur aliud. Et de oleis bonis cum quibus debent iniungi partes fricatæ est oleum dulce in quo non est stypticitas: quod s. non sit factum ex oliuis maturis. item oleum chamæmillinũ, & oleũ de anetho decoctũ in duplici vase. cum autem unxeris, fricando absterge oleum cũ panno, ne remanens in poris oppilet, ad quam oppillationẽ sequatur angustia prohibita transpiratione: & non est malum si fricationem siccam sequatur fricatio cum aliquo oleo, ut adiuuet ad materiæ resolutionem. Innuit ergo quòd aliquando fricetur absq; hoc quòd succedat unctio fricando iterum, & tandem oleum cum quo facta est fricatio abstergatur.

Et de illis quæ seruant stomachos eorum, vt non debilitentur, sunt vnguenta iniuncta capiti stomachi, quæ sunt sicut oleum chamamellinum, & nardi: & oleum anethinum & fortius illo alnozoKi. & de emplastris iuuatiuis est ut decoquatur chamæmilla cum re pauca masticis decoquendo cum vino cum duplo sui de melle.

Hic septimo docet prohibere debilitatem digestiuæ stomachi: & etiam succurrere ei si acciderit. d. quòd oleũ chamæmillinum, nardi num. i. de spica. anethinum ori stomachi applicet: & melius est ut cum pauco ceræ, unum aut plura ex his cõposita applicentur: & fortius istis est alnacoki. oleum de gessemino: & aliquando gummi quod reperitur in pino idest resina. & est præstans. Et de emplastris iuuatiuis est ut decoquant chamæmillæ. ʒ. 5. masticis. ʒ. iij. uini. ʒ. ij. mellis. ʒ. iiij. simul bulliãt usq; ad spissitudinem, & applicentur stomacho.

Et si eeciderit appetitus: tunc melius est vt non administretur vinum solum: immo in quo decocta sunt sicut chamamilla, & dactyli, & melilotum, & absinthium.

Hic octauo docet succurrere casui appetitus. melius est ut non administretur uinum. s. in potu maxime saracenis qui non sunt assueti. nam eliquando materias remollit stomachum: immo administretur uinum in quo decocta sunt chamæmilla: dactyli: melilotum, & absinthium secũdum Dynum exterius: sed secundum Gentilem uiã syrupi: & certus sum quòd uinum decoctionis absinthii est præstans medicina ad nocumentum appetitus, a causa frigida sicut est in phlegmatica.

Cura phlehmaticæ continuæ, quæ nominatur latica. Cap. LIX.

CVra eius est cura facientis paroxysmum omni die: & differt ab ea quoniam oportet vt in illa sit administratio subtiliantium calidorum cum facilitate: & hoc si fuerit contentus eis quæ sunt sicut syrupus acetosus, & geleniabin, & iuleb de melle & aqua eius, et aqua fœniculi, et apij, & radicum trium sine dubio confert. Et quandoq; cõfert eis kisch de anetho: & Kisch de capparibus, & propriè cum vestigijs digestionis. Et præparentur cibi eorum in obseruatione temporum, & diuersitatis eius & fortitudine uirtutis, & debilitatis eius: in præparatione cuius rememoratio præterijt: & de medicinis bonis ad eos, sunt trochisci de decẽ generibus. Et iterum de medicinis expertis ad eos est illa quæ Recip. ros. drach. vi. succi liquiritiæ. fumiterræ. spicæ. omniũ ana. drach. iiij. masticis. drach. iij. Karabæ. drach. iij. anisi. drach. ij. præparentur. Iterum trochi. eupatorij. drach. iiij. ro. drach. i. & tertiã spodij. drac. ij. & . 5. Et iterum trochischorũ absinthij: quorum descriptio Recip. assari, se. apij. anisi. amygdalarum amararum, suchaha. bedeoard. sue. eupatorij. spicæ masticis. omnium ana. drach. ij. & iterum eupatorij. vnc. iij. rosarũ rubearum. lib. i. spi. lib. 5. spodij. vnc. iiij.

Hic curat laticam. d. quòd curatur cura phlegmaticæ interpolatæ. differt tamen quia in latica calida subtiliantia debent esse remissiora cũ sit in eis minor caliditas quàm in interpolata. Et si fuerit contentus syrupo acetoso mellino, aut zuccarino, aut geleniabin & iuleb de melle. s. in quo est multũ de melle, & aqua eius. s. in quo sit aqua multa, & parum mellis est bonum. sit. n. solum ex aqua & melle in qua compositione potest esse plus & minus in comparatione ad aquam: & aqua fœniculi, & apii & trium radicum. s. petroselini, & brusci, & asparagi sine dubio confert non transeundo ad fortius calida, quando confert eis Kisch de anetho, Kisch de capparibus & propriè apparente digestione manifesta: quia in principio non conueniunt: & præparentur cibi eorum sm diuersitatem specierum phlegmaticæ ut notum est. Item sm fortitudinem, & debilitatem uirtutis, de quorum præparatione rememoratio præcessit in capitulo præcedenti. Et de medicinis bonis sunt trochisci de decem rebus. Et iterum de medicinis expertis ad illos est illa quam ponit Auic. in hoc ca. ℞. ros. ʒ. vi. succi liquiritiæ, fumiterræ, spicæ. an. ʒ. iiij. masticis. ʒ. iij. anisi, Karabæ ana. ʒ. ij. terantur, & cum aliquo liquore fiãt trochisci eupatorii. Item trochisci. eupatorij. ʒ. iiij, ros. ʒ. i. & tertiã. spodij. drach. ii. 5. & trochi, absinthii: quorum descriptio. assari. apii, anisi. amygdalarum amarum, suchaha, bedeoard, succi eupatorii, spicę, masticis omnium ana. ʒ. ii. Et mirandum est quòd dicãtur trochisci de absinthio cum in eis non ponatur absinthium, uel quod debet poni absinthium uel sumant denominationẽ ab absinthio: quia sibi similãtur in uirtute sicut & de diacurcuma dictũ fuit. Vltima descriptio: eupatorij. ʒ. iii. ros. ru. li. i. spodii. ʒ. iiij. fiant trochisci cum aliquo liquore. Cura phlegmaticæ tam continuæ quàm interpolatæ nouem exigit intentiones. Prima est debitum regimen sex rerum non naturalium. secunda euacuat materias communes. tertia phlebotomia. quarta euacuat euacuatione integrata ex minoratione, digestione, & eradicatione materieri sm exigentiam. quinta prouocat uomitum. sexta prouocat urinam. septima sudorem. octaua cõfortat membra. nona corrigit accidentia: & in horum executione nõ est differentia: nisi quia in phlegmatica continua debet diæta esse magis tenuis, & medicinæ minus calefacientes, & phlebotomia magis conuenit quàm in interpolata. Prima. s. regimen sex rerum sm plurimum debet declinare ad calidum & siccũ nisi in salsa, in qua sm plurimum declinat ad frigidum & humidũ: & sint cibi in principio aliqualiter incisiui, & subtiliatiui in processu magis: deinde completa digestione & notabiliter minoratione sint cum hoc aperitiui & prouocantes. unde in principio uinum regulariter non conuenit: sed bene competit digesta materia & minorata, omitto prosequi reliquum regimen sex rerum: quia manifestum est ex textu: & nimis prolixus essem, si omnia sigillatim prosequi uellem.

Iotentiones curatiuæ feb. phlegmaticæ.

Secunda intentio completur cum clysteri. ut. ℞. brodii. pulli lib. i. olei. ʒ. iii. salis. ʒ. ii. mellis. ʒ. ii. misce. Item conuenit factum ex decoctione blitis, mercurialis, florum chamæmillæ, furfuris & similium cum oleo, melle, & sale prædictis. Aliquando cum leniente sumpto ut. ℞. floris cas. ab. ℥. i. usq; ad. ʒ. x. misceatur cum aqua passularum. Phlebotomia iuxta intẽtionem tertiam conuenit cum urina fuerit rubea & grossa, & cæteris consentientibus. Pro quarta intentione facta lenitione & phlebotomia si expedierit digeratur materia cũ oxymellis simplicis & mellis ro. ana. ℥. i. distemperatis cum aqua zucca. aut passularum: & si fuerit salsa loco oxymellis ponatur syrupus acetosus zuccarinus: deinde apparente aliqua digestione occulta vel manifesta dentur pilulæ alephanginæ folæ, aut cum tertia parte agarici præparati: aut si uenter fuerit stypticus detur cassia cum medulla cartamini, & distẽperetur cum aqua decoctionis turbit & pauci zingiberis. postea digeratur cum oxymellis compositi. vnc. 5. mellis ros. ℥. i. aquarum fœniculi & petroselini. ana. ℥. i. 5. & si materia fuerit salsa digeratur cum syrupo acetoso, zuccaro & syrupo de fumoterræ cũ aqua buglossæ & endiuiæ, aut cum sero caprino: postea euacuetur cum medicamine de turbit. & si fuerit salsa cum pilulis de fumoterræ cum aqua buglossæ & endiuiæ, & pauco turbit cum modico zingib. deinde digeratur cum oxymellis compositi. unc. ii. aquarum fœniculi. apii ana. vnc. i. 5. euacuetur cum medicamine de turbit. Aut si fuerit salsa digeratur materia cũ syrupi acetosi compositi, syrupi de fumo terræ ana. vnc. i. cũ sero caprino. Deinde euacuetur cum pilulis de fumo terræ & pauco turbit correcto cum zingi. Vomitus autem iuxta quintam intentionem est prouocãdus natura tentante. primo cum lenibus: deinde cum fortioribus magis digesta materia de quibus dictum est in textu. Si vero natura non tentauerit credo potius quod sit omittendum. Sed prouocatio urinæ iuxta

sextam intentionem perficitur cum syrupis & aquis digerentibus iam prædictis. Sudoris autem prouocatio iuxta septimā intentionem perficitur cum aqua hordei, & pauco uini subtilis. Item fumigando corpus pannis coopertum cum aspersione aquæ super lateribus calidis ex utroq; latere existentibus. Membra autem confortentur iuxta octauam intentionem cū trochiscis de absinthio, & similibus, & cum aromatico ros. diagalanga, electuario regum, & similibus magis aut minus secūdum exigentiam. Nona intentio scilicet correctio accidentium perficitur secundum ipsorum exigentiam: & de his dictū est in textu quantum oportet.

Cura epialos & lipariæ. Cap. LX.

CVra earum propinqua est curæ quam diximus sunt et ambæ associatæ vni viæ. Et oportet vt incipiatur in primis a syrupo acetoso mellino, & zuccarino: & præcipiatur in eis ambabus ut administretur rob agreste decoctū cum melle & syrupo rosato: deinde fiat gradatio de via sumēdi in potu semina, & aquas eorum ad infusionem aloes: & trochiscos de rosis cum mastice: & pilulas de aloe: et hierāpicram & pilulas de eupatorio. Et oportet vt in eis ambabus simul stomachi sollicitudo habeatur, & administretur vomitiuum cum aqua phaseolorum, & raphani, & anethi & calamenthi et diuretica. Et de solutiuis iuuatiuis est illud quod fit ex myrabolanis nigris, et citrinis, et turbit et zuccaro. Et de illis quæ cōferunt eis iuuamentum magnum sunt clysteria decliuia ad acuitatem, et in quibus ponuntur medulla cartami, et centaurea minor, et anethum et chamænilla, et alhasceh et melilotum, et almuri, et mel. Et regimen lipariæ indiget subtilitate plus quàm regimen alterius.

Sub cura harum duarum febrium includitur cura tertię fe. in qua simul sentitur calor & frigus, & intus & extra. & sine alia diuisione dicit, ꝙ cura harum febrium appropinquat curæ phlegmaticæ quæ statim dicta est. Item ambæ istæ duæ. s. & tertia conueniunt inter se quoq; ad curam. nam materiæ a quibus pendent utplurimum sunt similes: & pro digestione conuenit in principio syrupus acetosus mellinus & zuccarinus. s. simplices: & procedente digestione procedatur ad ipsos compositos iuxta canones datos in præcedenti ca. & in his febribus conuenit rob agreste decoctum cum melle ad stomachi confortationem, & syrupus acetosus siue simul dentur, siue separentur: & cum hoc secundum diuersas necessitates: deinde fiat gradatio de via sumendi in potu. s. semina aperitiua & aquas. i. decoctiones eorum quæ dantur pro digestiuis, & subtiliantibus, & aperitiuis ad infusionem aloes, quæ datur ad prouocandum iuxta dicta in præcedenti c. & ad throcis. de ros cum mastice qui dantur ad confortandū: & ad pilulas de eupatorio quæ dantur ad fluendum, aperiendum, & prouocandum. q. d. prima materia digeratur, deinde soluatur, prouocetur, & cōfortetur secundum intentiones dictas in præcedenti ca. & oportet ut in his fe. habeatur sollicitudo stomachi ne debilitetur. sicut habēda est in omnibus feb. phlegmaticis. Item administretur vomitus cum decoctione phaseolorum, raphani, anethi, calamenthi, maxime stomacho nauseante: & diuretica & administrentur ad euacuandum per urinam. Et de solutiuis iuuatiuis est quæ fiunt ex myrabol. nigris & citrinis, turbit & zuccaro. s. puluere facto. nam si cholera peccat cum phlegmate misceantur citrini cum turbit, si uero melancholia misceantur nigri cum turbit. Si autem hi tres humores sint in causa hæc tria simul misceantur. De clysteribus autem conferentibus sunt illa quæ declināt ad acuitatem propter phlegma grossum. ℞. medullæ cartami, centaureæ minoris, anethi, chamæmillę, alhasce. i. thymi, meliloti, añ. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, de qua accipiat lib. i. almuri. vnc. i. mellis. unc. ij. misce. Vltimo dicit quòd regimen lipariæ indiget subtilitate plus quàm regimē epialos: quia in liparia cum sit calor intus, non audemus uti calidis subtiliantibus, sicut in epialos. Vel indiget subtiliare plus: quia cū posset fieri ex cholera. s. illa quæ dicit tabaros, posset fieri error si curetur cura plegmaticæ: immo oportet ut curetur cura tertianæ nothæ. Cura harum quando pendet a phlegmate, exigit intentiones illas quæ dictæ sunt in cura phlegmaticæ eodem modo perficiendas. Quando verò liparia dependet a cholera grossa, curetur cura tertianæ nothæ.

Cura feb. cum syncopi & humorosa. Cap. LXI.

HAec feb. est difficilis curæ: et modus in curatione eius est euacuatio gradata ex subtili ad fortem: et propie quando natura non respondet ex se. tunc. n. cum clysteribus munda quod est in intestinis, et venis propinquis eis ex superfluitate: et administra in residuo subtiliationem, cum fricatione.

Primo ponit curam eius quando pendet a phlegmate. secūdo quando a cholera. secunda ibi § Quòd si fuerit. § Prima in duas. primo in generali curam ponit. secundo in speciali. secunda ibi § Et Gal. § In prima parte dicit ꝙ hæc feb. est difficilis curæ: & modus curationis est euacuatio gradata ex leni ad fortem, & proprie quando uenter non est lenis. tunc. n. cū clysteri euacues quod est in intestinis. & in uenis mesaraicis terminatis ad intestina incipiendo a lenioribus, & gradatim procedendo ad fortiora: & residuo corporis administra fricationē subtiliantem materiam contentam in ea, ut subtilietur & pro parte soluatur: quæ fricatio similiter debet esse gradata procedens de subtili ad fortem. Notandum ꝙ licet Auicen. in hoc capi. non manifeste exprimat solutiuū exhibendū tamen ipsum non negat: aliqui uero auctores ipsum exhibent sicut Ras. 16. continentis capi. de cura fe. syncopalis. & similiter Alexander in hoc cap. propterea licet Auicen. hoc non exprimat, possumus tamen dicere ꝙ ipsum subintelligit, uolens gradatim euacuationem fieri non solum cum clysteribus: sed etiam cum solutiuis exhibitis incipiendo cum clysteribus quæ leuiora sunt minus agitantia: & forte nō expræssit solutiua forte exhibēda: quia noluit esse contrarius Gal. qui solutiua ꝓhibet exhiberi.

Et Gal. quidem dixit, quòd deficit ab euacuatione plurimū eorum, nisi cum fricatione: et melior modorum in fricatione eorum est, vt incipiat a coxis, et cruribus descendendo a superiori ad inferius: et administretur illud cum mantili aspero abradente cutem: deinde permutetur ad manus, descēdēdo ab humero ad spatulam, ita vt igniatur cutis: deinde ad dorsum, et pectus: deinde redeat ad crura, et reuertatur ad ordinem primum. Et ponatur medietas temporis eorum fricationi: et medietas temporis eorum dormitioni, si possibile est.

In hac parte curat hanc febrē fere in oībus sequens Gal. 12. therap. & habet tot partes quot ponit canones. Primus canon sm Gal. sm plurimū dimittenda est euacuatio, & procedendū est cum fricatione quę debet fieri cum mantili. i. panno aspero abradente cutim, incipiendo fricare coxas, & crura trahendo a superiori ad inferius. s. a coxis & anchis usq; ad pedes: deinde fricetur manus. s. magna incipiēdo ab humeris, & spatulis usq; ad manus paruas ita ut cutis igneatur: deinde redeat ad crura procedendo ordinate ad reliqua membra sicut dictum est: & ponatur medietas temporis fricationi: & medietas dormitioni eorum si possibile est.

Dubitatur utrum patientibus syncopalem humorosam sit exhibendum solutiuum: & uidetur quòd sic per Rasim. 16. continentis. ubi auctoritate Alexandri cōcedit solutiuum. dicit. n. da solutiuum ad minorandum phlegma ut non aggrauet uirtutem, quam si uideris roborari super residuum: bonum. si uero non da ei solutiuum. Et confirmatur. non. n. uidetur uerisimiliter tantam molem phlegmatis tam grossi, & uiscosi posse sine euacuatione notabiliter minorari. In contrariū est Gal. 12. therap. d. qualiter ergo ad hoc saluatim indigentes quidem euacuatione: non facientes autem euacuātia auxilia nullā aliam inueni in eis euacuationem nisi per fricationem. Et Auicen. magis in parte præcedenti adhæret Gal. ut patet. Et confirmatur. nam isti humores facient syncopim quiescentes, aut saltem cum mouentur. ergo multo magis commoti a pharmaco forti, aut debili.

Pro solutione ad hanc dubitationem dicēdum quòd patientes

tes hanc feb. reperiuntur in dupliei dispositione. Quidam .n. patiuntur hác febrem a materia cruda nullo modo susceptiua digestionis: & hi habent colorem plumbeum tendentem in fuscum, oculos concauos. & uirtutem debilem. non .n. nutriuntur nisi diminute. habent .n. parum de sanguine malignato ab hoc maligno phlegmate secum permixto, & in istis nō est spes salutis. Quidam uero licet habeant colorē plumbeum hūc tñ alium tendentem aliqualiter ad rubedinem: nec habēt oculos concauos, habentq; uirtutem satis fortem: & in istis est spes salutis. Hoc præmisso dicendum primo quòd non est bonū ponere concordiam inter istos qui a proposito volunt esse discordes: sicut Alexander cum Gal. Sed dicendum unūquoq; istorum virorum processisse suo iudicio æstimatiuo. Voluit.n. Gal. vt credo primos in quibus non est spes salutis esse dimittendos prognosticis. Si quis tamē vult aliquid tentare, melius est ut nō tentet remedium: propter quod manifeste moriatur sicut pharmacum. nam dum incipiet humores agitare ipsi cōmoti euaporantes, vel fluentes ad cor faciunt syncopim irrecuperabilem: quod nō erit absq; medici magna calūnia: quātumcunque præmiserit prognosticum. Sed si fiant fricationes dato quòd moriantur non ita cito morientur: immo fricatio releuat ipsos aliquando a profunditate syncopis, & nō est remedium ita notatum sicut solutiuū: & in ptāte tua est dimittere fricationes quando uolueris: sed non est in potestate tua ita impedire operationem solutiuis. Econtra vero Alexander æstimat fricationes non esse remedium alicuius efficaciæ qua posset saluari sicut esset solutiuum. Sed in secundis dicit Gal. procedendum esse cum fricatione, donec materia fit per fricationem calefacientem & subtiliantem aliqualiter digesta: & donec sedetur syncopis sequens frigiditatem uaporum uenientium ad cor, consueta accidere in principiis paroxysmorum; & post illud procedendum esse cum solutiuis timens de materia in principio cruda per pharmacum agitata ne faciat syncopim irrecuperabilem, cum etiam materia quiescente accidat syncopis. Econtra Alexander vult quòd cum uirtus est adhuc fortis potens tolerare agitationem, & euacuationem materiç fit exhibendum solutiuum, timēs si differatur ne uirtus ex processu ægritudinis succumbat, aut ante exhibitionem pharmaci, aut in ipsa solutiōe, & agitatiōe: & certe ut bene dicit Gen. neutra partium potest bene alteri concludere: neq; etiam experientiis, & successibus syncopalis raro accidūt: & etiā quia secundum utranq; intentionem operando res aliquando bene succedit, aliquando male. Ego .n. usq; ad annum sexagesimūsecundum ætatis meæ non inueni nisi quatuor feb. syncopales humorosas, quarum habeam memoriam. vnam in quadam sene cum esset exhibitum solutiuum, syncopizauit & fere cū solutiuo mortua est. Sed deinceps nobis nō audientibus solutiuum, præcepimus fricationes, & in quarta die post diem solutiui mortua est. Reliqui tres iuuenes euaserunt in quorum uno superuenit fluxus ventris: & quanuis passus fuerit frequētes syncopes, cum magna trium virtutū debilitate, vt fere eos desperarent de eo tandem euasit. In alio superuenit sudor, & cum eo tandem sanatus est. In quadam alia nobili veneta non fuit processum nisi cum clysteribus, & fricationibus per aliquos dies: & postea deficiēte syncopi processum est cum solutiuis, & euasit. Ego autem potius credo quousq; durat syncopis procedendum esse cum clysteribus: quæ tamen fiant in declinatione paroxysmi, quando non sit syncopis quàm cum solutiuis. Sed postea cessante syncopi veniendū est ad solutiuū: tu uero fac ut libet. Et si uis dare solutiuum fac ut operetur in maiori quiete, quando non est syncopis. syncopis .n. accidit secundum plurimum a principio paroxysmi vsq; ad mediū augmenti. Sed esto memor quòd non surgat ad ascellam: sed ascellent iacentes siue sponte ascellent, siue cum clysteribus uel solutiuis. Rationes autem factæ in principio pro utraq; parte facile soluuntur. Fricationes autem quantæ debeant, & qua hora dicetur quando ordinabo curam. Non .n. credendū est sicut sonat textus quòd per medietatem temporis debeant fricari: per alia dormire. primum enim non est tolerabile. secundum scilicet somnus. 12. horarum non est conueniens: & forte nō est possibile: sed utrūq; debet esse prolixū ut per somnū vacet digestioni & resolutioni. ideo Aui. dixit. si est possibile.

Et ad summum canon curationis eorum est subtiliatio. non calefactio valde: & de illis quæ conferunt illis sunt subtiliantia, sicut aqua mellis cū uirtute hyssopi, et seminis apii in matutinis, et similibus eis. Quòd si fuerit illic fluxus uentris superfluus, decoque mel decoctione vehementiori, et non soluet nisi parum temperatum, iuuatiuum.

Hic assumit reliquos canoñ. euacuationis: quorum primus, debemus subtiliare materiam non calefaciendo valde, ne per calefactionem magnā liquefacta materia fluat, & dilatetur: aut ne resolutis partibus subtilibus ingrossetur. Et de conferentibus est aqua mellis in qua sit decoctus hyssopus, & semen apii, aut sibi similia exhibita in matutinis: aut aliter exhibita horis sibi similibus sicut ante etiam. Quòd si fuerit fluxus vētris superfluus, decoque mel, siue detur uia cibi, siue uia medicinę de coctione uehementiori, & non soluat nisi parum iuuatiuum. i. quod solueret parum iuuabit. Pro quo sciendum q̄ mel non coctum est solutiuum sua uirtute acuta abstersiua & parte ven tosabili, si autem decoquatur cum aqua donec abiiciatur spuma minus soluit. Si autem post abiectionem spumæ adhuc magis decoquatur, efficitur adhuc minus solutiuum: partibus de quibus supra adhuc magis resolutis: & de hoc est sermo in parte præsenti.

Et syrupus acetosus mellinus iterū confert eis in æstate qui dem, et cum consuetudine potus aquæ frigidæ permixtus cum aqua fri. Et in hyeme oportet vt non sumat eā penitus in po. tu: et sit contentus aqua calida: et assumere calidum ex potibus est melius eis nisi apud necessitatem æstus æstatis, et vehementiam caloris plurimi: et conuenientius quæ potantur ad sitim est syrupus acetosus mellinus.

Hic ponit tertium canoñ .s. quòd oxymel simplex permixtum cum aqua frigida cōsuetis potare aquam frigidā in æstate: sed in hyeme: & in consuetis potare aquam frigidam detur solum permixtum cum aqua calida, & in summo assumere potus calidos est melius in eis nisi in ętate ualde calida: & quādo adesset plurimus calor siue a causa extrinseca, siue intrinseca: hoc propter grossitiem, & frigiditatem phlegmatis ne per potus infrigidos incrudetur, & ingrossetur: unde subdit quòd conuenientius quæ potantur ad sitim est syrupus acetosus mellinus, magis enim confert quàm zuccarinus cum magis absterg at, subtiliet, & calefaciat.

Et vinum confert eis in principio et proprie si fuerint febres eorum sanguineæ: sed parum sunt et proprie in senibus, et necessarium est eis vinum post cibum.

Hic est quartus canon quòd uinum confert patientibus hác feb. in principio rei. i. feb. principio tam vniuersali quàm particulari. uel aliter in principio rei. i. syncopis antequām compleatur: & proprie si feb. eorum fuerint sanguineæ. i. a phlegmate sanguini permixto, & non multum distante a natura sanguinis. Sed parū istæ fe. sunt sanguineę: & proprie in senibus concedituṛ uinum: & necessarium est eis uinum non solum in cibo: sed etiam post cibum.

Contra in principio materia est indigesta. ergo non competit uinum. tenet consequentia ex determinatis superius: competit enim uinum materia iam aliqualiter digesta. Secundo quomodo si feb. sint sanguineæ competit uinum: cum tunc materia sit calidior, & feb. vehementior: immo magis competit cum phlegma est magis frigidum. Tertio quomodo post cibū competit uinum cum sit contra vsum omnium practicantium: licet concedant uinum tempore cibationis: non tamen conce dūt inter cibationes. Gen. suspicat tñlatorē errasse: quia Aui. insequitur Gal. in cura huius feb. tex. autem Gal. 12. therapeu. est iste. His aquosum uinum confestim a principio dādum est nisi vehemēter febricitent, quòd non uehemeter aqua competit sm prædictam dispositionem. adhuc autem magis si senē cōtingeret esse. Et si bene consideres textum Aui. correspondēs deberet dicere, si non fuerint eorum feb. sanguineæ.

Pro horum solutione dicendum ut arbitror quòd uinum in hac febre concedi, potest intelligi ex duplici causa: aut ratione syncopis: aut ratione fe. & causæ eius. si quidem primo modo dicendum quòd, quacunque hora timuerimus syncopim, aut uoluerimus ęgrum a syncopi releuare uinum dandum est aquosum:

aquosum: aut quia aqua notabiliter permixtum si uinosum fuerit,& debet esse subtile boni odoris, aut aquosum: quia album subtile pauciferum in colore fere aquæ simile: & hoc uinũ maxime conceditur senibus: sed magis uinosum quàm iuuenibus & cum pauciori aqua etiam post cibum conceditur eis: siue ut sit potus delatiuus: siue timore syncopis: sed ratione feb. & causę eius conceditur uinum ad calefaciendum, subtiliandum, & digerendum materiam phlegmaticam & ad restaurandum humidum, & spiritus qui a febre resoluuntur: & ratione huius non competit in principio regulariter: sed solum apparente digestione: & citius in maiori quantitate conuenit senibus quàm aliis, cum sint debiliores & magis frigidi indigẽtes maiori restauratione, & his proprie multum; immo assuetis cõpetit uinum post cibum: siue sit potus delatiuus, siue ratione uirtutis. Sed quòd magis cõpetat si fuerint feb. sanguineę mihi uidetur difficile: licet Gen. dicat quòd harum febrium sanguinearum materia est minus cruda, & magis suceptiua complementi digestionis quàm phlegma non sanguineum: & ratione huius in phlegmate sanguineo uinum liberius conceditur & citius cõceditur a principio. & certe magis credo litteram negatiuam esse debere: tum propter textum Gal. tum quia patientes hác a phlegmate non sanguineo sunt minus apti nutriri, & facilius syncopim incurrunt, a qua difficilius releuantur. Item quia minus habent de sanguine, & spiritibus, quorum ueloci restauratione idiget. hæc autem uelox restauratio maxime fit a uino. Et ex his facilis est responsio ad rationes ante oppositũ.

Et tibi quidem necessarium est ut cõsideres pulsum habentium hanc ægritudinem semper: & cum videris eum incipere debilitari & cadere subito: ciba cum pane infuso in uino commixto, si non prohibet apostema in uisceribus. Cum ergo associatur ei huiusmodi ægritudo, nõ est curationi modus neq; fiduciæ locus. s. quando accidit huiusmodi alteratio in pulsu. & hæc quidem cibatio est ex eis quæ necessaria sunt quãdo uehemens fit syncopis. uerum oportet ut prohibeatur illud. Cibus autem super quẽ fit dormitio, est aqua hordei super quã non addatur nisi cum cadit uirtus: & si additur tunc sit panis infusus in iuleb, aut aqua mellis.

Hic est quintus canon quòd est necessariũ ut obserues pulsum in hac ægritudine: & cum videris eum incipere debilitari & cadere subito, ciba cum pane infuso in vino limphato: sed non prohibet apostema intrinsecum. secũdo dicit quòd cũ feb. syncopali associatur apostema, non est modus curationis quo scilicet perducatur ad salutem, nec fiduciæ locus: & maxime quando accidit hæc alteratio in pulsus. s. debilitas cũ casu eius. tertio dicit quòd hęc cibatio. s. ex pane infuso in uino est necessaria quando fit vehemẽs syncopis. uerũ oportet ut prohibeat illud. s. syncopis ne veniat: uel prohibeatur illud. s. apostema. quarto quòd cibus super quem dormiet est aqua hordei. i. ptisana. super quem cibum non additur nisi cum est timor casus uirtutis: & si addatur non timendo casum uirtutis sit, panis infusus in iuleb, aut in aqua mellis qui est pluris nutrimenti: quàm ptisana hordeacea. Sed si timeretur casus uirtutis daretur panis infusus in uino sicut dictum est. Notandum quòd ratione syncopis dat cibum magis, & uelocius restaurantem quàm ratione feb. & super cibo qui datur ratione syncopis non cõcedit somnum: quia patientes præcipiuntur uigilare, & dimittere locutionem. undecima tertii. Sed super cibo qui datur ratione feb. & causa eius deberet dormire & non est tanti, neq; ita uelocis nutrimenti respectu quantitatis suæ, quamuis absolute debeat esse pluris nutrimenti.

Dubitatur vtrum in cura syncopalis humorosæ medicus debeat esse contentus fricationibus, & diæta tenui. s. ptisana hordeacea, & pane infuso in iuleb, vel aqua mellis usq; ad possibiles dies, uidetur quòd sic per Gal. & Aui. Item quia cibatio auget materiam, ut supra dixit. In cõtrarium est Alexan. in. c. de febre syncopali cum plenitudine, vbi contra Gal. per intentionem dicit, Nescio quid passus sit Gal. qui sic ordinauit &c. & dicit rem male sibi successisse cum tali modo curationis, nec potuisse hominem a morte euadere cum tali modo curatiõis. ideo non uidetur quòd uirtus possit esse tam fortis quæ immensuratas fricationes sustineat sine cibo. Ideo suadet moderatius oportere fricari quàm Gal. præcipiat, & non ita tenuiter diætati. Dicendum phlegma faciens huiusmodi feb. esse duplex quoddam malignum ineptum tempore necessitatis in sanguinem conuerti, neq; nutrire. quoddam minus malignum aptum in sanguinem conuerti tempore abstinentiæ, & consequenter aptum nutrire. In primo casu diæta nõ debet esse multum tenuis: immo opus est exhibere aquam carnis, & similia: ne uirtus in paruo tempore deficiat: & in hoc Alexãder bene sentit. Sed in secũdo casu debet esse tenuis sicut præcipit Aui. & Gal. ut natura non occupata conuertẽs se ad hoc phlegma ipsum in sanguinem conuertat deficiente cibo: & in hoc bene sentit Auic. & Gal. Fricationes autẽ quantæ debeant esse, ostẽdetur quãdo ordinabo curam: licet de hoc in parte dictũ sit.

Et balneum quidem est de rebus nocibiliorib. istis: & calidum & frigidum valde ex aere: cum calido. n. non fit securitas de cursu humorum ad pulmonem, & ad cor, & ad cerebrum: & frigidum prohibet digestionem eius, & addit in oppilationem eius.

Sextus canõ. quòd balneũ aereum: tu supple & igneum est ex rebus maxime nocentibus. calidum. n. liquefacit materias & ad pulmonem, cor, & cerebrum fluere facit. frigidum uero prohibet digestionem humoris, & oppilat.

Quòd si fuerit in eà humor cholericus aliquis, tunc si facilis est vomitus, et leniatur, est iuuatiuus valde, et ad vltimum melius est, vt assidue proficiat in ea.

Hic ponit curam feb. syncopalis a plenitudine choleræ. d. q̃ si facilis est uomitus natura tentante adiuuetur: & similiter cõfert facilis uentris lenitio. Sed in summa melius est ut assidue proficiat in ea minorando materiam nunc cum uomitu natura tentante, nunc leniendo uentrem clysteribus, aut solutiuis lenibus non agitantibus materiam: nunc cum fricationibus quæ debent esse leuiores, quàm in syncopali phlegmatica. Cura eius exigit intentiones superius positas. in hac habendæ sunt intentiones de quibus superius in fe. phlegmatica. Quantum ad primam intentionem, diæta debet esse magis tenuis: quia ipsa non est acutior: & pendet a multa materia: de qua timem[us] velocem mortem, unde usq; ad septimum, in quo tempore est maior timor quàm in tempore sequẽti: quia materia est magis cruda: sufficit ptisana hordeacea: sed tẽpore nostro in brodio pulli, aut panis infusus in iuleb, aut aqua mellis: uinum nõ competit hoc tempore regulariter: sed solum ad prohibendum syncopim, aut releuandum a syncopi: sed debet esse aquosum, ut dictum est in textu. Aut sit mediocriter uinosum: & notabiliter cum aqua permixtum: & detur in pauca quantitate. Habe tamẽ menti ut dictum fuit quòd si phlegma est ualde malignũ non aptum nutrire, oportet magis ingrossare diætam, & dare aquam carnis, contusum, & similia. Quando autem est aptum nutrire seruatur diæta magis tenuis iam dicta. cum autem securi sumus a syncopi procedat sicut in aliis phlegmaticis: & cibetur tempore maioris quietis. somnus debet esse longus. i. septem aut octo horarum: & hora maioris quietis: & quando non timetur syncopis: qui timor est magis a principio usq; ad medium augmenti: motus non conuenit: sed fricationes non continuæ, sed iteratæ incipiẽdo a leuioribus, & procedẽdo ad fortiores: & conueniunt in quocunq; tempore particulari: & uniuersali. Lenitio ventris iuxta secundam intentionẽ est conueniens cum clysteribus incipiendo a lenioribus, & procedendo ad fortiora. Sed solutiua ore sumẽda secundum plurimum sunt vitanda durante syncopis timore. Sed deinde procedatur sicut in aliis phlegmaticis: propterea uomitus multum timendus est. agitat. n. materias nisi sit facilis. Phlebotomiam iuxta tertiam intentionem credo raris conuenire. aliquando conuenit in illa, cuius phlegma est permixtum sanguini, & in tempore maioris quietis ipso iacente supino, & semper sumente ea quæ prohibent syncopim, unde medicus sit semper præsens. Digestio iuxta quartam intentionem fiat cum incisiuis, subtiliatiuis, & abstergentibus. postea cum magis aperientibus & prouocantibus sicut dictum est in cura phlegmaticæ; sed omnia sint facilia, ne agitent nimis, & causent syncopim: accipiãtur ergo illa quę ponuntur in textu ex iã dictis in cura phlegmaticæ. eligant[ur] leniora, & magis cordialia materiæ propriæ. Euacuatio iuxta quintam intentionem fit facilis, non agitans materias

Intentiones curatiuæ ĩ syncopali humorosa.

materias notabiliter;sed tamen educens: & detur tali hora ut uenter soluatur in maiori quiete. & non surgat ad ascellam,& sit contentus solis clysteribus,postea cũ est securus a syncopi, soluatur sicut in cæteris phlegmaticis. Vomitus iuxta sextam intentionem cauendus est nisi fiat faciliter:& fiat in hora maioris quietis .Item dico de prouocatione sudoris,& urinæ iuxta septimam & octauam intentionem quæ fiat cum clysteribus lenibus non agitantibus nimis dictis in cura phlegmaticæ. Sed in confortatione membrorum,& proprie stomachi, & cordis sollicite attendatur iuxta nonam intentionem. Item iuxta ultimam intentionem subueniatur accidentibus sm exigentiam, & proprie syncopi. Sed in syncopali humorosa cholerica audacius procedendum est ad lenitionem,uomitum, & aliqualẽ materiæ propriæ euacuationem quàm in phlegmatica: cum cholera facilius educat; & cũ minori agitatione quàm phlegma.diæta similiter præcipienda est sicut in phlegmatica: sed declinet ad magis frigidum & uinum est magis limphaodum: & fricationes debent esse leniores.

De cura feb.eum syncopi. Cap. LXII.

Oportet vt emplastretur pectus eius cum sandalis,& aqua rosa.& viuificetur cum cibo paulatim:& sit cibus eius sicut panis de simula infusus in aqua granatorum infrigidata,si desiderat ipsum,& similiter in aqua de fructibus.si autem indigetur ad virtutẽ almosofat factis ex pullis cum aceto,& aqua agresta,& oleribus frigidis,et propriẽ coriandro, erit iuuamentum in hoc si exhibeatur.

Hic pooit curam feb.syncopalis minute,d,oportere epithemari pectus cũ sandalis & aqua ros.& sandalorũ omnium ana, drach.i.aquæ ro.ʒ.iiij.his potes addere spodij, ʒ.i. camphoræ. gra.ij.aceti.ʒ.ſ.ad cordis confortationem & refrigerium: & si uis magis humectare adde de aqua uiolarum, & nenufaris, Et si uis addere aliquid calidum iuxta canonem; pone aliquid uini odoriferi,& uiuificetur cum cibo paulatim exhibendo,& parum pro uice qui sit sicut panis de simula.i.optima farina frumenti infusus in aqua granatorum infrigidata actu si appetit illud. similiter infusus in aqua de fructibus sicut pomorum, pirorum,anguriæ & similium. Si autem ad restaurandum, & uigorandum uirtutem indigeret almosofat.i.cib.acetos. factis cum pullis,cum aceto,& aqua agrestæ & oleribus frigidis, & proprie coriando quod cordiale erit iuuatiuum: & hic intelligit gelatinam, & similia. Cura huius exigit intentiones superius positas in cura tertianæ continuæ:sed complendẽ sunt cum his quæ resistunt uenenositati, & malignæ putredini, & sunt confortatiua cordis,& spirituum de quibus in de pestilentiali. Prima intentio.f.regimeo sex rerum decliner ad frigidum & humidum:& hi sunt sepe cogendi comedere,exhibendo parum pro uice,& cibi sint acetosi. Secunda intentio.f.lenitio uentris completur cum clysteribus, & cum lenientibus exhibitis sicut cũ mãna,& cass.aut decoctione prunorum,& tamarindorũ.& hæc fiant in die & hora maioris quietis. Tertia intentio.f.phlebotomia non conceditur in hac; quia sunt corpora cholerica exanguia,& etiam timore syncopis: nam phlebotomia multoties ducit ad syncopim , Quarta intentio,f.digestio completur cum actu & potentia frigidis.f. cum syrupo acetositatis citri,oxyzaceara cum aqua endiuiæ,acetosæ,neoufaris,& similibus extinguentibus caliditatem se, quę caliditas debet extingui omnibus sex modis dictis in regimine fe,acutarum:maxime epithemando corpus cum frigidis cordialibus de quibus in textu, hoc tamen raro accidit, Conuenit potius aquæ fri.nisi sint corpora extenuata, Quinta intentio,f.euacuatio materiæ propriæ complenda est in die,& hora maioris quietis cum manna,aut cassia addendo reubar. & distemperetur cum aqua decoctionis prunorum , & tamarindorum , & uitetur scamonea,& alia exoluentia, & non surgat ad ascellã, Prouocatio uomitus nisi sit facilis & natura tentante uitanda est. Sed fiat prouocatio sudoris cum aqua hordei,maxime natura tentante. Membra nobilia confortentur;sed maxime cor, & stomachus cum interius,& exterius applicitis. Corrigantur accidentia diligenter , sed maxime syncopis prohibendo ipsam:& releuando ab ipsa cum aspersione aquæ frigidæ bonis odoribus,& prohibẽdo ægrum a motu & cum exhibitione uini aquosi aut alterius optime limphati, & omnibus ingenijs possibilibus,& in hac,& in similibus valde acutis medicus debet esse semper præsens,& frequenter tangere pulsum, & aspicere faciem;& cum uiderit debilitari, & cadere,aut cum uiderit ipsum pallesieri releuet ipsum: modis iam dictis,& alta uoce ipsum uocando.

De regimine nocturnæ & diurnæ.
Cap. LXIII.

Regimen ambarum earum est regimen phlegmaticarũ: neq; est diuersitas in eis.

Regimen autem ambarum est regimen phlegmaticarum, nec est diuersitas in eis: quare pro regimine reccurre ad capitulum plegmaticæ.

De quartana periodicha.
Cap. LXIIII.

Plurimum quartana est periodica, & minoratur casus quartanæ inseparabilis.

Primo hic agit de quartana, secundo de febribus eis annexis. secunda ibi § Et nominatur pithamor, § prima in tres. In prima ponit diuersitates & causas quartanæ. secundo signa.tercio curam, secunda ibi § Sunt quia quartana, § tertia ibi § Considerentur. § primum capitulum in quatuor diuiditur partes. In prima ponit diuisionem eius in suos modos, In secunda ponit suas causas. In tertia ponit modum consecutionis eius ad alias se. In quarta ostendit quæ est saluior,& quæ minus salua. secunda ibi § Causæ uero, § tertia ibi § Et plurimum quidem,§ quarta ibi § Et saluior, § In prima parte dicit q quartana est periodica secundum plurimum.i.interpolata.raro autem accidit quartana continua, huius autem causa est: quia humor melancholicus,& paucus,& multus est ineptus putredini. Cum ergo colligitur intra uenas antequàm putreat expellitur a natura extra uenas,

Causæ vero quartanæ sunt ea quæ generant melancholiam postea putrefaciunt eam: & tu iam sciuisti totum illud:& sciuisti quòd melancholia alia est quæ est fæx sanguinis,et alia est quæ est adustio eius,& cinis humorum. Et sciuisti quòd de illa est sanguinea,et de illa est phlegmatica,et de illa est cholerica,et de illa est adustio ipsius melancholiæ naturalis.et existimauerunt quidam hominum quòd quartana nõ generatur ex melancholia naturali; quoniam ipsa non putrefit, Et huius quidem sermo non oportet vt auscultetur;immo de propietati bus omnis humiditatis est vt putrefiat, quamuis ratificetur in præparatione.

In hac secunda parte dicit q causæ quartanæ sunt ea quæ generant melancholiam, postea putrefaciunt eam: & tu iam sciuisti totum illud: quia causas melancholiæ sciuisti prima primi. documenta quarta.cap, de generatione humorum, Causas vero putredinis sciuisti,tracta.2.capi.primo huius fen. secundo dicit sciuisti q melancholia alia est quæ est fæx sanguinis,quæ supple est mẽlancholia naturalis, & alia generatur per adustionem,& est fæx aliorum humorum , Et sciuisti q de illa melancholia adusta aliqua est quæ est sanguinea.i. genita per adustionem sanguinis; aliqua phlegmatica,aliqua cholerica, & aliqua genita per adustionem melancholiæ naturalis; ita q ex his est una melancholia naturalis;reliquæ quatuor sunt melancholiæ adustæ genitæ per adustionem sanguinis , phlegmatis, choleræ,& melancholiæ naturalis, tertio dicit q æstimauerunt quidam q quartana non generatur de melancholia naturali; quoniam ipsa non putrefit;sed iste sermo non est audiendus: immo de ,pprietate omnis humoris est ut putrefiat quamuis rarificetur in præparatione,i,quamuis sit minus aliis humoribus putrere parata;unde rarius cæteris putrefit.

Et plurimum quidem euenit in successione ægritudinis febrium diuersarum putridarum propter diuersitatem humorum ex quibus generantur;ex quorum putrefactione cũ aduenantur,et non euacuantur,multiplicatur melancholia:deinde cum putrefit,est quartana.

In hac parte ponit modum successionis eius ad alias fe.d.eã plurimũ

plurimum alijs febribus putredinis succedere propter diuersitates humorum, ex quibus, & ex quorum putredine generantur. nam cum humore illi diuersi adunantur, & non euacuātur, multiplicatur melancholia: deinde cum putrefit, est quartana. Ex quibus primo collige ꝙ non omne quod generatur ex putrido est putridum. Nam melancholia generatur ex putredine humorum: quæ tamen non est putrida: licet forte postea putrefiat: & hæc dicta Auicenn. sunt accepta a Galen. tertio prognosticorum super illo uerbo. febres inordinatæ vagantes in quartanam perficiunt.

Et multoties quidem accidit successione splenis: & cum hoc ipsa secundum plurimum non euacuatur ex dolore splenis, aut duritie eius.

Secundo dicit quòd multoties succedit nocumento splenis: & cum hoc secundum plurimum associatur dolori: aut mollitiei. nam cum melancholia multiplicatur splen, frequenter ea impletur.

Et saluior quartana est illa quæ non accidit ab apostemate splenis, aut alijs: aut cum qua non est apostema splenis. Quartana enim quæ euenit ab apostemate splenis: aut cum qua est apostema splenis: multoties perducit ad hydropisim, & perniciem.

In hac parte dicit quòd saluior quartana est quæ non accidit ab apostemate, s. splenis aut ęgritudinibus aliis eius, & cum qua non est timor splenis. quartana enim quæ uenit ab apostemate splenis; aut cum qua est apostema splenis: licet non pendeat ab ipso, multoties ducit ad hydropisim, & mortem. vt patet in decimaquarta tertii. cap. de hydropisi. facit enim errare digestiuam hepatis infrigidando ipsum superflue: aut non debite mundificando superfluitatem melancholicam ab eo.

Et quartana quæ salua est, liberat ab ægritudinibus malis melancholicis, sicut melancholia & epilepsia: & in ea est securitas a spasmo, quoniam humor est siccus.

Secundo dicit ꝙ quartana quæ est salua liberat ab ægritudinibus melancholicis malis, sicut est melancholia, epilepsia. & in ea est securitas a spasmo quoniā humor faciens eā est siccus.

Et secundum plurimum est ægritudo salua. & quando non accidit in ea error non addit supra annum. & quandoq; perdurat .xij. annis, & quod est infra eos.

Tertio dicit quòd quartana secundum plurimum est ægritudo salubris. & quando non erratur in curatione, non transit annum. & quandoq; durat duodecim annis. & quod est infra eos supple duodecim annos, supple ex errore regiminis, & etiam ex causa intrinseca propter complexionem superflue melancholicam, & propter duriciem splenis.

Et quæ ex ea longa est perducit ad hydropisim. & scias ꝙ autumnus est inimicus quartanæ.

Quarto dicit quod quando prolongatur aliquando ducit ad hydroposim. Vltimo dicit quòd autumnus est inimicus quartanæ. i. patiētibus quartanam faciens, fouens, & augens ipsam. multiplicantur enim in eim humores melācholici, cum sit facta adustio in humoribus ex æstate præcedente. & postea prohibita transpiratione autumni frigiditate, & debilitata uirtute propter eius uarietatem uapores retenti faciunt humores illos melancholicos putrere. Sed pro declaratione secundi dicti, nota quòd quartana liberat a melancholia epilepsia & spasmo & similibus passionibus cerebri, & neruorum humidis. & etiā præseruat ab eis, quia humor a quo pendet est siccus, iis passionibus humidis contrarius. secundo quia calefaciendo, & exiccando membrorum humiditates superfluas exiccat & resoluit a quibus secundum plurimum pendent huiusmodi passiones. & tertio; propter rigorem accidentem in principio paroxysmorum huius feb. quòd rigorem accidentem in fine earum harum passionum materiæ excutiūtur. Sed quòd liberet a melancholia, est difficilius, cum pēdeat a siccitate, & humore melancholico, unde per quartanam deberet crescere, & augeri. Sed mihi uidetur dicendum quòd per putredinem humoris melancholici a quo pendet quartana, paulatim humor faciens melāncholiā sumitur & finitur. Item per rigorem, & sudorem excutitur, & hic humor educitur a membris in quibus continentur & sic cessant passiones procedentes ab ipso.

De signis. Cap. LXV.

Signa sunt, quòd quartana incipit in primis cum frigore paruo: deinde incipit frigus eius addi postea minoratur parum apud statum, sicut in phlegmate. Cumq; calefit corpus, non est caliditas vehemens, licet sit maior & magis apparens quàm illa est in phlegmatica. Ipsa enim cum difficultate sua & inflammatione non inflammatur inflammatione de qua curatur, sicut ignis in lignis grossis. & non comprehendit super corpus totum: immo est illic caliditas cum horripilatione: & causa in hoc est grossitudo humoris. Et est cum frigore & aliquātulo dolore quasi frangat ossa. et est illic cōtractio propter quam strident dentes: verum non sicut in phlegmatica, quapropter perducit illud ad debilitatem visus: verum lenitur apud digestionem: quoniā malicia minoratur sicut fuit in principio parumper.

Primo ponit signa communia quartanæ. secundo. ponit signa distinguentia causas quartanæ. tertio. quædam signa specialia sumpta a pulsu, & vrina, & aliis. secunda ibi & illius qui est. tertia ibi & pulsus quidem. Prima in quatuor sicut quatuor sunt signorū species, & cū hoc ponit in fine duos canones. secūda ibi: & de signis quartanæ. tertia ibi. & de signis quartanæ. quarta ibi. & periodus can. ponit ibi. Et multotiens. Primū genus signorum sumitur à natura sui typi quòd quartana incipit in primis cum frigore paruo, deinde frigus additur in eodem paroxysmo: postea frigus minoratur parum apud. i. versus statum: & hæc minoratio est in fine principii sicut etiā fit in phlegmatica. Assimilantur enim phlegmatica & quartana, quia in utraq; frigus est positiuum magis quā ex fuga caloris interius, & in utraquæ frigus est magnum & longe durationis: quia ambæ materiæ sunt tardi motus ad membra sensibilia, & tardæ inflammationis, ut in utraq; principium, augmentum, status & declinatio frigoris possint distingui. Est tamen dubium in qua istarum sit maius frigus: quia ex una parte uidetur maius frigus esse in phlegmatica, quia phlegma est frigidius. & ex altera pte in melācholica quia frigus in melācholica est iunctū siccitati q facit ipsum actiuius. Credo tn̄ ꝙ maius sit in phlegmatica qa aqua magis infrigidat quàm terra pn̄t tn̄ sermōes isti referri ad principium uniuersale, ut dicatur quòd frigus primorum paroxysmorum est paruum: quia materia tarde mouetur cum sit cruda, deinde sicut in augmento & statu incipit addi: quia materia magis digesta magis uelociter mouetur: aut quia paroxysmi eorum pendent a pluri materia, postea minorat apud. i. post statum. s. in declinatione, quia minorata est materia Secundo dicit quòd cum corpus calefit nō est caliditas magna. s. sicut caliditas tertianæ licet sit maior & magis apparens quàm in phlegmatica. ipsa enim. s. quartana cum difficultate sua & inflammatione non inflammatur inflammatione notabili sicut ignis in lignis grossis. & non comprehendit totum corpus subito, immo est caliditas illic. s. in interioribus. s. cum horripilatione. i. frigore in extremis. quasi dicat quartana insensibiliter procedit de frigore ad calorem propter humoris grossitiem, qui difficulter calefit & inflammatur. ideo subdit ꝙ est cum frigore & aliquantulo dolore quasi ossium confractio & forte quia nutrimentum circa ossa est multum, euenit cōmotionem ibi fieri de proprietate melancholici humoris. Et quia uapores a melancholia surgentes grossi et sicci causant quendam malum sensum in musculis & panniculis quæ sunt circa ossa, unde apparet eis quòd ossa sint confracta. hunc autē sensum confractionis non faceret uapor phlegmaticus, quia est leuis in comparatione ad melancholicum. & est illic contractio in musculis maudibularum per quam strident dentes, stridor. n. dentium fit contractione, siue quodam spasmo musculorum mandibularum. & uapores itaq; grossi melancholici faciunt hoc, non sic phlegmatici cum non sint tantę grossitiei & siccitatis. Et ideo subdit non sicut in phlegmatica.

Pro quo sciendum quòd duplex est stridor dentium, siue cō

ſequatur concusſionem eorum ad inuicem qualis accidit in rigentibus,ſiue conſequatur eorum confricationem poteſt dici ſtridor. Quidam proprie ſumptus, eſt ſtridor qui conſequitur confricationem dentium:Stridor autem communiter ſumptus poteſt conſequi omnem febrem facientem rigere ſcilicet cholericam,phlegmaticam,melancholicam ut ſuperius fuit declaratum de intentione Auic.& Gal. cholericam facere iuteu ſiorem rigorem quàm phlegmaticā, aut melancholicam licet breuiorem.quod tamen non placet Auerr. Quartana uero iuxta mentem auctorum,& ut dictat experientia facit intenſiorem & prolixiorem rigorem quàm pglegmatica: & ſic facit maiorem ſtridorem quàm phlegmatica:ſed de hoc ſtridore nō eſt ſermo hic. Sed hic eſt ſermo de ſtridore proprie ſumpto qui conſequitur confricationem dentium,& hic appropriatur quartanæ. quia humorum melancholicorum uapor terreſtris ſiccus & ſtypticus mouet panniculos lacertorum & neruos ad quandam inſpiſſationem,& compreſsionem continuam notabili tempore quod non facit uapor alterius humoris, niſi participet de materia melancholica:fiat ergo mandibularum contractio confricando dentes ad inuicem. ſed phlegma non facit hoc propter ſuam humiditatem lenientem. Cholera uero non facit hoc quia licet uapores ſui ſint ſicci non tamen ſunt groſsi,nec ſtyptici potentes facere contractionē& muſculorū mouentium mandibulas, & producit illud.ſ.contractio talis, & cauſa ſua quæ eſt malus motus in muſculis temporalibus ad debilitatem uiſus cōmunitate eorum ad cerebrum, & neruos uel propter communitatem mandibulæ ſuperioris & dentium confricantium partibus oculi.uerum lenitur,ſcilicet frigus apud digeſtionem.ideſt materia calefacta, & maxime uerificat de frigore ſequente frigiditatem materiæ quia per digeſtionē caleſit:non autem uerificatur de frigore ſequente reuocationem caloris intus, vel lenitur contractio dentium quia materia melancholica digeſta non eſt ita terreſtris.ſtyptica. & ideo non facit tantum,aut ita uerum ſtridorem,ideo dicit quoniam malitia minoratur parumper reſpectu eius quod fuit in principio.ſcilicet malitia ſui frigoris,& malitia ſuæ ſtypticitatis. Dicit autem parumper quia digeſtio melancholiæ non omnino rectificat materiæ frigiditatem,nec terreſtreitatem, aut ponticitatem. Contra ſequitur quòd in ſtatu uniuerſali debet eſſe minus frigus quàm in principio contra ſuperius determinata, & ſimiliter debet eſſe minor ſtridor dentiū contra experientiā.

Reſpondetur duplex eſſe frigus,unum frigus ſequens frigiditatē materiæ:aliud ſequens uelocem motum eius ſupra membra ſenſibilia, aut maiorem quantitatem eius: primum frigus eſt maius in principio quia materia eſt frigidior:ſecundum maius in ſtatu quia materia ſubtiliata uelocius mouet:& forte eſt pluris quantitatis. Similiter duplex eſt ſtridor, unus ſequens materiæ terreſtreitatem & pōticitatem & hic eſt maior a principio: alius ſequens motum ueslociorem, aut forte maiorem quantitatem,& hic eſt maior in ſtatu.

Et de ſignis quartanæ,ſunt cauſæ eius antecedentes ex feb. quæ prolongatæ fuerunt,& ex ſplene,aut dolore.

Hic ponens ſecundum genus ſignorum dicens, & de ſignis quartanæ ſunt febres antecedentes prolongatæ,&c. groſsities ſplenis,aut dolor eius,

Et de ſignis quartanæ etiam ſunt diſpoſitio cōplexionis, & ſignificationes melancholiæ,& ætas,& tempus,cibus,& forma & conſuetudo, & quæ ſunt his ſimilia.

Tertium genus ſignorum,complexio ſupple melancholica, & ſigna domini i melancholiæ & ætas.ſ.primi ſenii. & tempus ſ.autumnus.& cibus.ſ melancholicus,& forma quia macilēta cum ſuſcedine,& conſuetudo.ſ.patiendi quartanam, & ſimilia ſ.ars multiplicatiua melancholiæ adurendo humores.

Et periodus eius eſt.xxiiij.horarum.

Quartum genus ſignorum eſt parnxyſmus. xxiiij.horarum.

Et multoties eſt feb.tertiana in æſtate quidem: & ſit quartana in hyeme.

Hic ponit canones quorum primus eſt multoties ſit feb.tertiana in æſtate & quartana in hyeme humoribus cholericis aduſtis:& per calorem æſtatis in melancholiam conuerſis, poſtea putrefactis in hyeme,ideſt tempore frigido oppilante poros & retinente uapores,qui retēti ſiunt cauſa putredinis illius melancholiæ,quæ eſt genita per aduſtionem.

Et multoties perducunt febres diuerſæ ad febres permixtas,in quibus non eſt ordo propter diuerſitatem reſidui humorum remanentium poſt febres. Cum ergo ſtatus confirmatur ſecundū cinereitatis additionem,cōfirmatur ſuper quartanā.

Secundus canon.multoties febres diuerſæ ad inuicem compoſitæ ſicut duę tertianæ aut hemitritæus, & ſimiles perducūt ad febres permixtas in quibus non eſt ordo. quia paroxyſmi confunduntur dimittentes ordinem ſuum propter diuerſitatē reſidui humoris retenti poſt febres:quia quando febres præceſſerunt,aduruntur humores non æqualiter ſecundum uariationem earum diſpoſitionum: propterea confunduntur paroxyſmi. Cum ergo ſtant,& continuantur ſecundum additionē cinereitatis:quia ſunt uerſi in melancholiam,tunc confirmatur ſup quartanam,& faciunt quartanam cum prius feciſſent feb. inordinate.vagantes.& iſte eſt ſermo Hippocra.tertio prognoſticorum.ibi febres inordinate & cætera.Et ibi dicit Gale.Cum ergo æquatur ægritudo in omnibus uenis cum uictoria choleræ nigræ,accidit tunc febris quartana.

Et illius quidem que eſt a phlegmate aduſto ſunt paroxyſmi longiores: & accidit eis frigus ſecundum plus ſucceſsione aſſiduationis:& eſt ſudor tardior,& vrina groſſior, & durities venarum minor,& ſit ſecundum plurimum ſucceſſione febrium phlegmaticarū. Et illam quæ eſt a ſanguine aduſto antecedunt ſigna ſanguinis,& feb.eius,& rubedo urinæ, & ſignificant ipſam forma,& ætas,& tempus:et fortaſſe erit poſt feb.ſanguineas. & in illa quæ eſt a cholera aduſta eſt pulſus vehementioris veloeitatis & frequentiæ:& incipit cum horripilatione,& frigore in carne,& ſiti,& ſudore. Et quandoq; ſit ira,& ſudor,& inflammatio et ſignificant ipſam forma,tēpus,& ætas,& quandoq; ſignificant ipſam quòd ipſa ſit ſucceſſione febrium cholericarum.

In parte præſenti ponit ſigna ſpecierum quartanæ & primo quartanæ phlegmaticæ,dicens quod illius quæ ſit a melancholia genita per aduſtionem phlegmatis ſunt paroxyſmi longiores. quia propter uiſcoſitatem phlegmaticam tardatur reſolutio in ciuericio materiæ paroxyſmantis.ſecundo frigus in principio paroxyſmorum diutius durat eo quòd tarde inflammatur materia propter groſsitiem melancholicam. & eſt ſudor tardior propter eandem cauſam vrina groſsior etiam quam in quartana a melancholia naturali quia rōne humiditatis phlegmaticæ eſt aptum magis diſſolui cum urina, & ratione viſcoſitatis magis remanet febr.cum permixta.propterea urina magis ingroſſatur. Melancholia autem naturalis licet ſit groſſior,non eſt tamen ita apta diſſolui, nec etiam cum eo remanere permixta:ſed potius ſua grauitate terrea petit ſundū: & eſt durities arteriarum minor.& ſuccedit ſecundum plurimum ſebribus phlegmaticis. Signa ſanguineæ id eſt quæ ſit per aduſtionem ſanguinis,rubedo urinæ:item ſignificant ipſam forma & habitudo carnoſa cum colore rubeo, tempus, ſcilicet uer, ætas adoleſcentiæ,& aliquando ſequitur febrem ſanguineam. Signa cholericæ ſunt pulſus multum uelox & frequens,& magis quàm in cæteris:non tamen maior quàm in ſanguinea: & paroxyſmi incipiunt cum horripilatione immo & frigore, & rigore propter ſugam caloris intus,& ſiti & ſudore citius feſtinante quàm in cæteris,& quandoque adeſt ſuror, ira,inflammatio:& ſignificat ipſam forma,ſcilicet macilenta cum colore citrino,ætas,ſcilicet iuuentutis,& tempus.ſ.æſtiuum. Item ſuccedit feb.cholerica. Hic non ponit ſigna quartanæ melācholicæ, q̃a quatuor prima ſigna gñalia maxime ſibi accomodant.

Et pulſus in quartana eſt decliuis ad durtiem propter ſiccitatem humoris,Ipſe enim trahitur ad interiora,quaſi ipſe eſſet pulſus ſenis,& ad æqualitatem, dum non mouetur:et ſi mouatur,et diuerſificatur pulſus valde propter groſſitudinem ſuperfluitatis: et ſit mundificatio eius apparens apud tepo-

rem,

rem,& est significatio completa super quartanam. Et multoties accidit in ea diastole inæqualis & systole uehementis necessitatis, secundum contrarium eius quod est in tertiana. Et pulsus quidem quartanæ melior est pulsu phlegmaticæ in paruitate, & frequentia: sed est similis ei in tarditate, & apud inceptionem paroxysmi additur tarditas sua, & frequentia. & diuersitas eius est maior diuersitate reliquarum febrium: deinde incipit magnificari, & fieri velox & frequens.

Hic ponit quædam signa specialia, quia a quibusdam rebus specialibus sumpta. primo a pulsu. secundo ab vrina. tertio a sudore. quarto a siti. licet aliqua intermisceat. partes patent.

In prima parte dicit quod pulsus quartanæ uel in quartana est decliuis ad duriciem propter siccitatem melancholiæ indurantis arteriam: ipse enim trahitur ad interiora quasi sit pulsus senis: quia arteria indurata nô potest eleuari, & est decliuis ad æqualitatem, quia non multum diuersus dum non mouetur. s. materia ad faciendum paroxysmum hoc est dum nô est in principio. & si moueatur sic. scilicet in principio paroxysmi diuersificatur pulsus valde propter grossitiem superfluitatis humoris melancholici: & fit mundificatio eius. s. quartanę manifeste apud teporem. idest in die quietis. & in hoc differt a quartana côtinua: ideo subdit quòd est significatio completa super quartanam. scilicet interpolatam. & multoties accidit in pulsu diastole inæqualis respectu diastolis tempore sanitatis. Sed systole est uehementis diuersitatis: sed contrarium huius accidit in tertiana. Pro quo notandum quòd licet in omni putrida systole sit velocior, & maioris diuersitatis quàm diastole iuxta dicta superius, tamen in quartana respectu tertianæ plus hoc accidit: quia humor est multum grossus vehementer incitans ad systolen, sed tertiana quia humor est ardês subtilis est econtra respectu quartanæ. Et pulsus quidem tertianæ est melior. i. non est ita paruus nec ita frequens sicut pulsus phlegmaticæ. Sed dictû fuit superius in capitulo de phlegmatica: & est similis ei in tarditate, quia quantum facit in feb. phlegmatica ad tarditatem debilitas uirtutis, unde recuperat per frequentiam, tantum facit ad tarditatem pulsus in quartana minor paruitas quàm in phlegmatica: unde per magnitudinem siue minorem paruitatem recuperat in quo deficit per velocitatem: quare ambo in uelocitate æquantur. & apud inceptionem paroxysmi additur tarditas sua cum frequentia. Qui textus si uolumus sequi Galen. secundo de crisi dicit quòd febr. quartana cum incipit ponit pulsum habentis, quamuis ipse sit adolescês secundum dispositionem eius qui est in ultima dispositione senectutis, debet sic intelligi quòd pulsus quartanarii cum incipit est tardus, & frequens respectu sui sani: nam tunc necessitas est pauca propter frigiditatem humoris, & uirtus est debilis quia compressa a materia grossa, & arteria dura inobediês non potest satisfacere necessitati per magnitudinem, & uelocitatem satisfacit per frequentiam: habent enim pulsum paruum & frequentem respectu ipsorum iuuenum. Et quòd hæc expositio si bona ostêditur, quia non potest intelligi quòd fiat tardus & frequês respectu pulsus phlegmaticæ: nam statim dixit quòd assimilâtur in tarditate: nec potest intelligi quòd fiat tardus & frequens respectu sui ipsius & in tempore sequenti cum statim dicat oppositum. nec potest intelligi quòd sit tard⁹ & frequens respectu cholericæ aut sanguineæ, cum de illis hic non faciat mentionem. & sic esset falsum. quare relinquitur ꝙ sit tardus & frequens respectu sui sani. nec hoc alicui debet apparere mirabile. nam sicut fit paruus respectu sui sani in principio quartanæ & etiam phlegmaticæ in quibus esset pauca necessitas: quid prohibet quòd etiam fiat tardus, & necessitati satisfaciat virtus per frequentiam. Nam phlegmatica & quartana in paruitate parificantur. Hic omitto alias expositiones, & multas ambages aliorum quæ magis obsunt, quàm prosint. Deinde dicit quòd diuersitas eius est melior diuersitate reliquarum febrium virtute magis oppressa a grossitie materię & instrumento magis duro & inobediente: & in hac diuersitate pulsationes apparêt maiores quàm in phlegmatica. deinde pulsus incipit magnificari, velocitari, frequentari aucta necessitate, & uirtute non tantum oppressa.

Et urina in quartana est similium horarum in priuatione digestionis propter frigus materiei, & grossitudinem eius, nisi apud statum bonum. verum dispositiones eius, & colores eius diuersificãtur: & illud ideo, quoniam melancholia generatur ex humoribus diuersis.

Hic ponit signum sumptum ab vrina dicens quòd est similium horarum in priuatione digestionis. i. longo tempore apparet indigesta propter frigus materiei & grossitiem eius nisi apud statum bonum id est salubrem. tunc enim apparet manifesta digestio. scilicet in augmento, & complete in statu. Et nota quòd urina in quartana non apparet modo subtilis, modo grossa sicut in phlegmatica. quia non est humor tantæ multitudinis, & viscositatis aut heterogeneitatis, ideo nô sic difformiter mouetur nunc ad oppilationem, nunc ad apertionê oppilationum. verum dispositiones ex parte modi substãtiæ & coloris diuersificantur in urina secundum diuersitatem specierũ melancholiæ, & supple etiam aliquando secundum diuersitatê temporum: maior tamen vniformitas apparet in vrina quartanæ quantum ad indigestionem in principio quàm in phlegmatica propter materiam eius esse magis conformem, & vniformiter oppillantem, quàm materia phlegmaticæ. Item maior diuersitas apparet in vrinis quartanæ cum fit ex humoribus adustis, aut sequens febr. inordinate vagantes quàm in quartana de melãcholia naturali propter maiores diuersitates in materia illus, quàm in melancholia naturali.

Et de signis digestionis quartanæ est leuitas tremoris. Vrina autem in principio est alba ad viriditatem decliuis, cruda, cui non est digestio. Et post principium diuersificatur eius dispositio, propterea quòd plurimum melancholiæ est generatum ex humoribus diuersis: & est apud declinationê nigra.

Hic dicit quòd de signis digestionis materiæ quartanę est leuitas tremoris. Contra quia in statu quartanæ rigor & frigus magnificantur ut superius dictum fuit in capitulo de tertiana de intentione Commentatoris primo epidemia. & Rasis decimosexto côtinentis. capitulo de quartana iuxta finem dicit ꝙ post prolongationem dierum subtrahitur humor, & spargitur per membra sensibilia. & tunc est vehemens rigor. & hoc est bonum signum in hac febre: significat enim finem digestionis in materia.

Dicendum quòd digesta materia frigus & rigor sequês materiæ frigiditatem, remittitur: quia materia frigida per digestionem calefit. sequens autem motum materiæ per membra sensibilia augetur: & utrunq; de facto potest contingere quòd aliquando in statu materia digesta fit minor rigor, & aliquãdo maior secundum quòd velocitas materiæ in statu plus facit ad intensionem rigoris, quàm remissio frigiditatis ad eius remissionem aut ecõtra. & aliquãdo rigores principij & status erũt æquales ut patet supra. Vrinam autem in principio aliquãdo est alba albedine translucente, & subtilis ad uiriditatem decliuis, cruda cui non est digestio. quę omnia fiunt propter frigiditatem melancholiæ grossitiem & oppilationem. vnde hæc omnia maxime verificantur, in quartana a melancholia naturali. in alijs autem factis a melancholiis adustis non hęc omnia ita apparent, nec tam diu. Et post principium diuersificatur dispositio in vrina. quia coloratur & ingrossatur subtiliata materia, & aperta oppilatione & apparent tunc maiores diuersitates tam penes modum substantiæ quàm penes colores propter diuersitates melancholiæ cum plurimum melancholię generentur ex humoribus diuersis ut dictum fuit supra. frequentius, n. fit permutãdo ex aliis fe. q̃ incipêdo. & apud declinationê ê urina eius nigra, materia prędigesta cũ urina expulsa. nõ credo tñ per vrinã solã posse cõpræhêdi quartanã ꝓꝓ cõueniêtiam magnam quartanæ cum phlegmatica in urina & maxime in principio. cuius opinionis maxime fuit Gilbertus anglicus primo practicæ capitulo de quartana reprehendens quosdam inscios loquaces, qui se profitentur cognoscere omnes ægritudines per urinã, sicut multi medici lombardi hoc tempore hominũ illusores, qui ut aiunt omnes ægritudines cognoscũt per urinam etiam putridam. qui tamen cũ sunt præsentes, & omnia signa considerant, pauca cognoscunt. nam ut dicit magister Richardus omniũ doctorũ doctissim⁹, & expertissimus

aspiciens

aspiciens garrulos,& in iudicio vrinarum gloriosos in multiloquio facundos,in ratione exiles & mutos, in urinarum suo excellentissimo tractatu,cuius doctrinam singularem & nulli comparabilem in plerisq; dicit se secutum his uerbis,probatissimus redarguit:quidam garruli,& arrogātes ultra metam debitam excedunt uariantq; doctrinam cum regulis propria auctoritate inuentis: sed deum testor, & numina celi,quia nec cura,nec arte,de conceptione mulieris, nec de epilepsia, nec de quartana potui inuenire cognitionem certam per urinam solam.est enim fallax nuncius,& æquiuocus.

Et sudor in quartana est plurimus per comparationem ad phlegmaticam & non multiplicatur per comparationem ad alias : & sitis minoratur in hac febre, nisi sit a melancholia cholerica.

Sudor in quartana est plurimus in comparatione ad phlegmaticam quia in phlegmatica est maior oppilatio. Itē grossities phlegmatis & uiscositas magis prohibēt sudorem, quàm sola grossities melancholiæ,& non est multus in comparatione ad alias,quia aliarum humores sunt subtiliores: uerū in sanguinea raro accidit sudor nisi sit creticus,& similiter in causone.& sitis minoratur in hac febre in comparatiōe ad alias præter phlegmaticam,nisi pendeat a melācholia cholerica,in qua sitis est maior quàm in sanguinea, & forte quàm in certa cholerica.

Cura. Cap LXVI.

Consideretur in hac ægritudine,an sit melancholia phlegmatica,aut melancholia sanguinea, aut melancholia cholerica,aut melancholia melancholica. Deinde rege unamquanque earum cum eo, quod ei est conueniens,de illis quæ dicemus.

Hic curat quartanam,primo ponit curam eius communem tam continuæ quàm interpolatæ,licet magis conueniat interpolatæ.secundo spāliter hanc curam applicat ad continuam.secunda ibi. dispositio huius feb.prima in duas.primo ponit curam per medicinas & diætam.secundo principaliter ponit cibaria istis conuenientia.secunda ibi.rectus. Prima in duas primo ponit unde sumitur diuersitas in cura quartanæ. secundo prosequitur.secunda ibi. uerum in omnibus speciebus. In prima parte dicit. consideretur in cura quartanæ an pēdeat a melancholia sanguinea,aut a melācholia phlegmatica, aut a melancholia cholerica,aut a melancholia melancholica idest naturali,aut genita per adustionem eius.deinde rege unamquam que earum cum eo quod sibi magis conuenit de illis,quæ dicemus.hic autem uoluit intelligi diuersitatem curæ sumptam ex parte temporum per ea quę dicta sunt in capitulo de phlegmatica. ambo enim communicant in hoc quod non debent administrari subtiliantia,& prouocantia fortia,nisi aliqualiter prædigesta materia. Et similiter nō debemus soluere regulariter nisi prædigesta materia:& de hoc etiam aliquid dicet in processu: explicauit autem diuersificari curam secundum species melancholiæ: quia melancholia magnam diuersitatem recipit in suis speciebus. secundum quarum diuersitatem oportet curam quartanarum diuersificari cū oporteat uniuscuiusq; quartanę causam prius abscindere.

Verum omnibus speciebus suis sunt iudicia in quibus communicant:& illud est quod ipsæ minuuntur in principio. quare necesse est ut attendatur an sit sanguis dominans in ea, & proprie quando quartana est a melancholia sanguinea : tunc enim phlebotometur,& extrahatur sanguis secundum quantitatem necessitatis : & fortasse exigit multitudo eius ut extrahatur de eo res plurima. Et quando nō est necessaria phlebotomia,tunc phlebotomia est nociua inquantum debilitat, & inquantum educit contrarium melancholiæ: et inquantum mouet humores ad exteriora.

In ista parte prosequitur curam: & habet tot partes quot ponit canones: partes patebunt legendo textum.

Primus canon,non in omnibus speciebus quartanæ sunt iudicia in quibus communicant,& per iudicium intellige aliquam determinatam notitiam,aut electionem aliquid faciendi,aut obmittendi:quorum iudiciorum primum est quòd omnes minuantur in principio,si adsint conditiones facientes necessariam esse minutionem,quare in quacunque specie necesse est ut consideretur an sanguis sit dominans,& proprie quando quartana est a melancholia sanguinea, tūc phlebotometur & extrahatur quantitas sanguinis necessaria:& fortasse multitudo exigit ut extrahatur de eo res plurima. Secundo dicit quòd quando nō est necessaria phlebotomia est nociua inquātum debilitat,& inquantum educit contrarium melancholiæ, scilicet sanguinem qui secundum complexionem cōtrariatur melancholiæ: Item inquantum mouet humores ad exteriora. Notandum quòd minutio fit secundum plurimū ante alias euacuationes: quia est euacuatio magis communis, & securius, & cum minori nocumento,& maiori iuuamento fit in principio,quàm quando postponitur.& per principium intellige tēpus in quo ęgritudo parum processit,sicut exempli gratia usq; ad tres paroxysmos, & sit ad minorandum, & ut crescat proportio uirtutis supra residuum materiæ.hic autem obseruacōditiones sæpe dictas,q; scilicet peccet sanguis, aut melancholia cum sanguine mixta,& non sit multum distans a natura sanguinis, quod maxime cognoscitur ex urina rubea grossa.& q; virtus,& ætas consentiunt Secundo notandum quòd tria nocumenta tangit,quando phlebotomatur phlebotomia non existente necessaria,quia neq; sanguis peccet,nec melācholia est sanguini mixta. Primum quia debilitat ut patet. Secundum quia melancholia ex hoc magis malignatur,quia euacuat sanguinem,quia melancholiam rectificat cum sit sibi contrarius, & hoc etiam notum.

Sed dubitatur de tertio.utrum phlebotomia moueat humores ad exteriora & ratione huius sit nociua.

Pro solutione huius dubij notandū quòd phlebotomia alicuius venæ trahit materias a locis qui communicāt ad ipsam, & ad uenas sibi propinquas. Vnde cum uenæ quæ communiter phlebotomantur. cōicent membris intrinsecis, phlebotomia ex ipsis membris intrinsecis,& extrinsecis trahet materias ad venas,quæ phlebotomantur,& ad uenas sibi propinquas. Ex quibus infertur primo ipsam phlebotomiam conferre in apostematibus membrorū exteriorum minorando & diuertendo materiam ex eis,nisi uena phlebotomata sit proxima membro apostemato.ad ipsum enim traheret materiam,& apostema ipsum augeret maxime corpore existente pleno. Secundo sequitur ipsam nocere in morbis venenosorum trahendo uenenū inferius. Sequitur tertio,ipsam nocere in variolis quādo pro magna parte materia petiuit exteriora,& similiter noceat in scabie,& lepra quorum materia pro maiori parte est extra. Cum autem nondum exiuit,aut pauca optime confert:& ideo in lepra,aut scabie quando materia iam exiuit nō sunt phlebotomandæ nisi uenæ paruæ per cutim sparsæ,aut scarificādo,aut super eis sanguisugas applicando, aut prope.neq; etiam confert phlebotomia in ueneno bibito: trahit enim materias ad hepar & membra nobilia.Confert autem phlebotomia in apostematibus membrorum intrinsecorum minorando materiam & diuertendo eam exterius ad uenam phlebotomatam:& confert in quartana quando peccat sanguis,aut melācholia est sanguini admixta,quia simul cum sanguine euacuatur melāchólia. nocet autem qñ non est sanguini admixta, quia mouet ipsam extra uersus uenam quæ phlebotomatur,& facit ipsam magis distare a locis a quibus faciliter potest euacuari, & cū hoc nō euacuat ipsam,sed potius sanguinem qui corrigit ipsam. Pro quo sciendum est quòd melancholia pro magna parte continetur in ramis venæ portę per quos defertur melancholia ab hepate ad splenem. Item continetur in splene, & etiam in uena chylis,& in venis sibi proximis:illa.s. quæ transit cum sanguine ad nutriendum,quæ autē continetur in uena portæ & eius ramis facile potest expelli per meseraicas ad intestina cū meseraicæ oriantur a uena porta.& illa quæ cōtinetur in splene facile expellitur ad stomachū per uenam quæ defert melāncholiam ad os stomachi ad famem excitandam, & facile cum uomitu expellet.illa uero quæ cōtinet in uena chylis facile p venas emulgētes expellit ad renes,& uesicā & cū utina educit. Propterea dicit Auic.q; urina est nigra quando scilicet melancholia cum urina expellitur.nunc autem quando fit phlebotomia,melancholia trahitur ab alijs locis ad extra ad uenā quæ phlebotomatur,

phlebotomatur,& ab ea non fit facilis eius euacuatio,nisi per cutim cum sudore,aut insensibiliter.& hæc euacuatio non est apta fieri nisi in longo tempore, unde hæc attractio quamuis faciat eam magis a corde distare,tamẽ magis nocet quàm cõferat faciendo ipsam elongari a uiis ductuum. Ex his facile solui posunt rationes quæ contra hunc textum fieri consueuerunt. Visum autem ex dictis est,quomodo phlebotomia materias quæ sunt exterius trahit intra, & quæ interius trahit extra,& in quibus conferat,& iu quibus noceat.

Et si oportet vt euacuetur a principio de humore faciente feb.aliquid ad alleuiandum, & mundificandum. Illud enim apud digestionem est secundum quòd innuam ad ipsum.& sit post paroxysmum per diem.

Hic est secundus canon de euacuatione cũ solutiuis dicens si oportet propter multitudinem melãcholiæ, aut malignitatẽ eius,aut propinquitatem ad aliquod membrũ nobile euacuetur a principio de humore faciente febrem, ad alleuiandum, ut uirtus fiat potentior supra residuum, & ad mundificandum scilicet materias communes quæ in stomacho,& in intestinis continentur:illud idest euacuatio illa apud digestionem idest cum materia est manifeste, aut complete digesta secundum quòd innuam ad ipsum. scilicet tempus io quo erit manifeste, aut complete digesta. Secũdo dicit quòd illa euacuatio debet esse post paroxysmum per diem.scilicet in diè tertia a die paroxysmi,quæ est dies antecedens sequentem paroxysmum.

Notandum quòd quia quartana communiter non est morbus repletionalis,sicut phlegmatica, debemns secuudum plurimum tardiores esse ad euacuandũ in quartana, quâ in plegmatica,& ideo secundum plurimum debemus in ea expectare notabilem digestionem antequam soluamus: sed in phlegmatica frequenter expectamus solam occultam digestionem, quæ est in principio:attamen in principio quando materia esset multa,aut maligna, aut ualde nocens membris nobilibus coacte soluimus in principio,quando apparent occulta signa digestionis,non expectata manifecta digestione. sed hoc est rarissimum. & tũc melius est ut medicinæ eligentes misceantur cum medicinis lenientibus sicut unc. 5. caſ. cum drach.i. senæ.&.iij.gra.zing. Notandum secundo pro declaratione secundi dicti quòd duæ sunt potissimæ causæ quare in quartana debemus soluere die tertia a paroxysmo & non die secunda.Prima quia uirtus debilitata ex præcedenti paroxysmo est magis confortata in die tertia quàm in die secunda. Secundo quia materia melancholica est magis cumulata in die tertia & præparata pro secundo paroxysmo & magis irritaus uirtutem in die tertia quàm in die secunda,& ratione huius facilius est euacuabilis.

Et non oportet vt fiat prouocatio in primis cum fortitudine.

Hic est tertius canon,dicens non oportere fieri prouocationem scilicet uniræ in principio scilicet cum fortibus. nam iuxta superius dicta oportet ante admiuistratiouẽ prouocantium fortium præcedere digestionem,& notabilem minorationem.

Et oportet,ut administrentur mollificantia.

Quartus canon. oportet ut administrentur mollificantia, idest humectautia ad materiæ digestionem.

Et si tibi non videtur bonum vti potionibus, administra loco earum clysteria conuenientia: sed oportet vt sint lenia, & non conceditur consortatio eorum nisi quando consequitur ægritudo statum.

Quintus canon, & si tibi non uidetur bonum uti potionibus ad aducendum materias communes contentas in stomacho,& in intestinis grossis:quia forte æger abhorret,aut non continentur educendæ nisi in intestinis grossis.administra loco earum clysteria diuretica:sed oportet ut sint lenia. sed non conceditur ut sint fortia nisi quando ægritudo consequitur statum idest quando est in statu, aut prope statum quo ad digestionem.

Hic nota quod clysteria acuta exigunt digestionem cura regulari.decima sexta tertij capitu. de cura coliricæ passionis.

Et si medicus iam præsumpserit,& solutione eduxerit melancholiam in principio,aliquoties solutione forti, & prohibuit ægritudinem penitus:sed est rectum ab errore.

Sextus canon & si medicus præsumpserit cõtra canones datos ab auctoribus quòd non debet fieri enacuatio in prícipio cum fortibus nisi materia fuerit multa aut furiosa, & solutione eduxerit melancholiam aliquoties solutione forti,& prohibuit ęgritudines penitus:est tamen ipse,uel opus eius rectũ ab errore,idest ab electione erronea. nam quamuis hac uice sibi successerit quia forte materia erat in uijs ductuum forte in ceutum casibus sibi non succedet:potius ergo ex hac operatione uituperandus est quàm laudaudus.

Et oportet vt probibeatur in die paroxysmi a comestione & præcipiatur ieiunium,& probibeatur ab aqua frigida illa die. Et est necessarium in reliquis diebus vti carne teiugi aut pulli:in primis teiugi vsque ad tres,vel quatuor periodos deinde pulli,tunc enim pullus est melior.

Septimus canon oportet ut prohibeatur in die paroxysmi a comestione,& ieiunet: & eadẽ die prohibeatur ab aqua frigida,& in reliquis diebus utatur carne teiugi idest auicularum,aut pulli:sed in primis teiugi usque ad tres aut quatuor periodos deiode pulli, tunc enim pullus est melior. Quod in prima parte dicit,intelligi debet constante uirtute, & quartanario non existente de illis,qui famẽ tollerare non possunt, de quibus in capitulo de cibatione febricitãtium dictum fuit. Communis tamẽ mos in tempore nostro est ut detur aliquid in declinatione paroxysmi, uel postquam declinauit: obserua tamen ætatem, & consuetudinem. prohibetur autem aqua frigida non solum in die paroxysmi sed in quocunque die ne ingrosset,& incrudet materiam.Explicuit tamen diem paroxysmi, quia uidetur hac die magis conuenire ratione æstus febrilis.

Vltimo notandum quòd quia materia quartanæ in principio est amplior, terrestior, & magis grauatiua uirtutis,nec expectatur crisis de propinquo,& status est remotus.Auicenna potius ordinauit diætam tenuem in principio propter causam dictam attendens dispositioni tunc præsenti,sperans propter longinquitatem status,quòd postquam attenuauit poterit iterum ingrossare, & postea procedere subtiliando usque ad statum.hoc enim modo diætando natura non grauata cibo in principio melius uacabit digestioni materiæ: postea uirtute resoluente attendetur cum diæta grossiori, postea iterum subtiliabitur diæta secundum exigentiam status.

Et sit medicina in die paroxysmi geleniabim confricatum cum aqua calida in die bis,aut ter.sintq; drach. iij. geleniabim cum drach.x.syrupi acetosi.

Octauus cauon sit medicina in die paroxysmi geleniabim. idest iuleb, aut zuccarum rosis, uel mel rof. dissolutum cum aqua calida.& exhibeatur bis, aut ter in die dando pro uice drach.iij.geleniabim.&.x.drach.syrupi acetosi simplicis mixti.scilicet cum aqua calida tantæ quantitatis ut bibi posit. Contra quia superius in cura geuerali putridarum prohibuit aquam hordei in hora paroxysmi zuccarum, & iuleb. Amplius acetum nocet his qui habent dominium melancholiæ. tertio regiminis acutorum text.commenti. Ad primum diceodum quòd hic potus debet dari in die paroxysmi, oon autem in hora paroxysmi,nisi forte iu declinatione. Dicendum etiam quòd hic potus est magis medicinalis, & minus nutritiuus quàm zuccarum & aqua hordei, uel iuleb.propterea in hac mixtione sit multum de aqua in comparatione ad geleniabim,& syrupum acetosum,& sic parum nutritiuus,& multum medicinalis.

Ad secundum dicitur quòd licet acetum sit secundum complexionem simile melancholiæ,& ratione huius augeat, & foueat ipsam;sua tamen malitia rectificatur per zuccarum. Et sit hic potus bonum digestiuum aliquibus diebus in prícipio: confert enim abstergendo,& incidendo.

Et tu quidem scis quòd quando melancholia est cholerica,

tunc

tunc oportet ut administretur in ea quòd soluat eam ex genere myrabolanorum, & violæ. Et si est phlegmatica, oportet ut administretur in ea aliquid in primis in quo sit uirtus polyp. & epithymi, & similium. Et scias quòd aqua casei est bonum uehiculum ei, quod administratur de uirtutibus prædictis. & fortasse confert administratio eius solius quando est caliditas uiolenta: nam geleniabin & aqua eius colata cum decoctione sua forti est loco ipsius: proprie quando est in stomacho debilitas, aut est illud quod uincit humor frigidus.

Nonus canon. quòd in melancholia cholerica saluatur scilicet cum myrabolanis scilicet citrinis, & indis & uiolis. citrini enim educunt choleram. nigri melancholiam adustã. uiolæ autem soluunt choleram, & eum hoc infrigidant, & humectãt, & ad soluendum oportet de istis dare multam quantitatem. sed si est melancholia phlegmatica oportet in primis quando scilicet materia non est nisi diminute digesta soluere cum uirtute polypodij, & epithymi, & similium sicut sene. nam in primis non debemus euacuare, nisi cum medicina debili. per uirtutes ergo istarum medicinarum intelligitur aut doses par uas, aut earum infusiones, aut decoctiones: Et scias quòd aqua casei est bonum uehiculum idest bene uehit uirtutes medicinarum soluentium melancholiam, quando secum permiscetur siue solum infundatur eum ea, siue corpora earum misceantur. & forte ipsa sola administrata confert quando caliditas est uiolenta, & geleniabim & aqua eius colata decoctione sua forti idest quãdo geleniabim multum decoquitur in aqua, & postea colatur in loco huius scilicet aquæ casei proprie quando stomachus est debilis, & dominatur humor frigidus.

Notandum quòd aqua casei siue lactis licet sit calida & sicca & solutiua humoris cholerici adusti & mixta cum soluentibus melancholiam iuuet ipsius solutionem, & optime uehat uirtutem earum contra melancholiam: attamen ratione quarundam partium frigidarum, & humidarum nocet stomacho frigido: propterea bonum est in hoc casu ut proprie dominante humore frigido, sicut melancholia phlegmatica, uice eius capiatur aqua decoctionis mellis rof. quæ cum hoc quòd confortat stomachum, est bonum uehiculum medicinarum soluẽtium melancholiam.

Et uomitus iterum, & proprie ante cibum, & post cibum est conuenientior: & proprie in die paraxysmi, & ante paroxysmum. & proprie quando melancholia est phlegmatica est de rebus iuuantibus in ea, & non in principio tantum, immo & in omni hora.

Decimus canon. uomitus ante cibum & post cibum est ualde conueniens: & proprie in die paroxysmi maxime quando melancholia est phlegmatica, & de rebus iuuantibus in ea, nõ tantum in princio immo in omni hora.

Dubitatur an in die paroxysmi conueniat uomitus. & arguitur quòd non, quia in die paroxysmi non conuenit euacuatio. ergo nec uomitus. tenet consequentia & anteedens est Auicen. in capitu. de cura putridarum in generali.

Secundo uomitus accelerare facit paroxysmum, & facit ipsum acutiorem. ergo non conuenit. antecedens probatur, quia agitat materiam febris, & non educit, & uomitiua sunt uehementer calefactiua. Tertio medicina solutiua uentris non con uenit ante proxysmum, ergo nec uomitiua. tenet consequentia, quia nõ apparet ratio diuersitatis: & antecedens est manifestum ex communi modo operandi. Quarto melancholici non sunt euacuandi superius, sed inferius. ergo quæstio falsa pro parte affirmatiua. & antecedens ponitur quarta aphorismorum aphorism. nono melancholicos ueto inferius &c.

In oppositum est hic Auicen. Pro declaratione dubii præmittendum primo uomitum duplici uomitiuo posse prouocari, forti sicut cum elleboro, aut debili, sicut cum decoctione raphani. Secundo præmittendum quòd in quartanarijs haben tibus stomachum debilem materiæ phlegmaticæ & aliquando melancholicæ, in eo cõtinentur primo. paulatim in stomacho congestæ, aut aliunde deriuatæ per uiam colligantem os stomachi eum splene, quæ quamuis nõ sint materiæ propriæ quar tanæ, inflãmatæ tamen a calore feb. fouent quartanam, & augent. Tertio præmittendum materias quartanarum maxime antecedentes in uenis splenis, aut sibi propinquis continentis, & eas pelli ad stomachum per uenam colligantem splenem ori stomachi. Contingens est tamen has aut earum partem pulsas ad uenas post hepar distantes a splene in feb. interpolatis moueri extra uenas, in continuis uero moueri de uenis magnis ad paruas. Quibus præmissis sit hæc prima conclusio. nun quam regulariter in die paroxysmi ante paroxysmum per uomitium forte est fortius uomitus prouocãdus: probatur quia illud agitat, inquietat, accelerat paroxysmum, debilitat uirtutem, quæ iterum futura est debilior per paroxysmum secuturum. Secunda conclusio in die paroxysmi ante cibum, & post cibum conuenit uomitus cum leui uomitiuo, probatur. nam si corpus de facili uomat sine præmissione cibi, concedi potest ad diuersionem melancholiæ quæ pelli debet ad locum mineræ putredinis, & ad trahendum melancholiam a splene ad stomachum, & cum uomitu euacuetur. Quod si nihil istorum fiat, saltem materiæ in stomacho contentæ fouentes feb. euacuabuntur. Si autem ueniat difficulter melius est cibum pręmittere, ut uomitus faciliteur. Tertia conclusio uomitus fortis cum uomitiuo forti conuenit in die quietis materia prę digesta in corporibus aptis uomitui, & consuetis uomitu purgari maxime natura ipsum tentante. conclusio patet cum per uomitum materia melancholica sit optime apta purgari, & est de intentione Auicen. in parte sequenti. quarta conclusio quacunque hora natura tentante uomitum siue in paroxysmo, siue in quiete materia digesta, aut non digesta est adiuuandus saltẽ cum lenibus. hæc conclusio est de intentione Auicen. in capitulo generali curationis febrium putridarum, & in præsenti parte. Et ex ijs patet solutiuo ad duas primas rationes. Ad tertium dicitur secundum Gentilem quòd non est simillitudo de uomitiuo, & solutiuo exhibito ante paroxysmum: quia non potes regulare pharmacum tuum, & dicere agas hoc antequã paroxysmus superueniat. Nec potes præcipere ut agat in humorem motum, & non in alium, immo aget in totum. Et fiet magna commotio quæ non deberet cum pharmaco concurrere, sed tutius est in die quietis solutiuum exhibere: uomitiuũ autem exhibetur cum materia in stomacho existit ut ad ipsum attracta educatur, nec aget ulterius. Prẽterea contra dicta in statur quia superius in capitulo curæ putridæ in generali dictũ fuit, quòd in die paroxysmi nõn fiat euacuatio gratia causæ cõiunctæ, quia illa mouetur motu contrario pharmaci, nam tam uomitiuum, quàm solutiuum trahit a circunferentijs ad centrum, & hic dicit Auicen. quò d in quartana fiat uomitus, ut diuertat materiam a parte sui motus ad stomachum, & intestina. Respondet Gentilis quòd materiæ quæ sunt distantes a stomacho non debent, nec forte possent diuerti ad stomachum, quia illud non fiet sine forti motu debilitante, & uiolentante, concurrente tamen motu paroxysmi. sed motus materierum quæ sunt prope stomachum possunt uomitu facto non eum forti pharmaco diuerti maxime quando melancholia est phlegmatica. hora autem istius uomitus debet esse prope paroxysmum tantum, quia aliqua commotio incipit in materia, & hoc est per horam ante paroxysmum, uel circa: uel forte inchoante paroxysmo secundum quòd tibi uidetur: hoc enim fit ad educẽdum materias quæ sunt in stomacho, & prope stomachum: & quia hora paroxysmi commouentur, sunt tunc faciliores eductionis. Ad quartum dicitur quòd melancholia superflue, & & secundum totum repleti regulariter, & electiue non sunt euacuandi cum forti pharmaco sursum, deorsum: plurimi melancholia declinante deorsum.

Oportet ergo, ut non laboretur in principio, & in principijs digestionis usq; ad euentum complementi digestionis in euacuando superfluitatem cum eo quod calefacit cum fortitudine: neq; cum eo quod exiccat cum fortitudine ex medicina, & dimissione ciborum: neq; cum eo quod debilitat ex solutione uentris, neq; iterum cum eo quod debilitat in principio ex subtiliatione regiminis.

Vndecimus canon. oportet ut non laboretur scilicet in prin cipio cum materia est cruda: neq; in principiis digestionis .i. cum materia est occulte digesta: sed dimitte usq; ad cõplemen tum digestionis in euacuando melancholiã cum eo quod calefacit cum fortitudine, sicut diatrionpereon. neq; cum eo quod fortiter exiccat ex medicina sicut diasulphur. & ex dimissione

ciborum .f. nihil exhibendo. neque cum eo quod debitat in paroxysmo ex subtiliatione regiminis sicut est diæta propinqua tenuissimæ: quæ est nihil dare, quorum concordiam habes in Serapione sexto breuiarij capitulo decimoquinto de cura quartanæ: quæ dicta sunt contra quosdam imperios persitentes se curare omnes quartanas, quorum aliqui parum ante paroxysmum dant parũ aquæ uitis, aliqui dant tria grana pipis, & febrem augent materiam dilatant, & permiscentes malum cum booo sunt causa alterius quartanæ. Illi autem qui dant exiccantia sicut sulphur resoluunt subtile, & reliquum dimittunt ineptum digestioni, & euacuationi. qui uero nihil cibi exhibent, aut modicissimum debilitant uirtutem. Qui uero dant medicinas exoluentes educunt humores nõ educendos, agitant, & permiscent humorem melancholicum cum bono, qui ab eo corrumpitur & componunt quartanam cum quartana, & dehilitat uirtutem. Hæc tamen exhibita in declinatione digesta materia, & minorata frequenter curant quartanam una, aut bina exhibitione.

Et scias quòd quãdo incipit quartana in æstate, aut hyeme tũc oportet vt in potu detur in primis de aqua hordei, & secaniabim vt aperiat vias oppilatas propter prouocationem, & consumatur velociter: & illud est post periodum antecedentẽ tribus horis, aut quatuor, & cum accidit quartana in hyeme, tunc non est modus, vt dentur in potu trochisci.

Duodecimus canon. & scias quòd quando fit quartana io æstate aut in hyeme, bonum est ut detur in primis, id est in principijs de aqua hordei & secaniabim idest syrupõ acetoso mellino, aut zuccarino simplici, aut composito secundum exigentiam ut aperiat uias oppillatas, ut materia prouocanda cõsumatur uelociter: & hæc dentur post finem periodi per tres, aut quatuor horas. Secuudo dicit quòd quãdo accidit quartana in hyeme non debent dari trochisci: sunt enim styptici, & sicci communiter oppilantes, sed oppilationem maxime uitare oportet. potus autem suprascriptus ex syrupo acetoso cum aqua hordei datur ad humectandum, subtiliandum, aperiendũ & ad prouocandum proprie in æstate sit zuccarinus cum aqua multa, sed hyeme mellinus cum aqua pauciori.

Et scias quòd res frigidæ, & humidæ facilis digestionis, boni chymi sunt conuenientes huic ægritudini inquantum est febris: & ex hoc quòd sunt contrariæ vni duarum qualitatum melancholiæ, quæ est siccitas. quare oportet vt administretur iterum, vbi nou timetur nocumentum digestionis: & non sit quantitas ex qua timeatur nocumentum in digestione. aut misceatur cum eis aliquid quod earum frigiditatem temperet, et non minuat earũ humiditatẽ, & istæ sunt res calidæ cũ æqualitate. & alienetur omne frigidũ & siccũ. & res frigidæ et humidæ huic ægritudini conuenientes sunt sicut endiuia, & lactuca, & melon, & persica quandoq;. Et non oportet vt deuitentur huiusmodi, nisi aut propter vehementiam frigiditatis & est inuentum sicut in lactuca, et non est inuentũ sicut in melone dulci: aut propter vehementiam prouocationis perducentis ad ingrossationem sanguinis: & illud est inuentum in melone dulci. aut propterea quia præparata sunt ei quod permisceat putredinem: & illud est inuentum in persicis: et oportet ut obserues huiusmodi. Cibi vero calidi cum æqualitate, cum additione in humiditate sunt iuuantes ualde, & proprie cum volunt æquationem caliditatis eorum, ubi non diligitur vt per ea fiat iuuamentum ad digestionem cum frigidis & humidis, sicut commixtio ficuum cum endiuia. & non est malum in primis sumere ea in quibus est salsedo, & acredo, & incisio cum non timetur crementum caliditatis: in fine autem ægritudinis non est excusatio illius.

Decimustertius canon, & scias quod res frigidæ & humidę facilis digestionis, boni chymi sunt conuenientes in cura huius ægritudinis inquantum feb. conueniunt etiam ratione causæ in hoc quòd contrariantur siccitati melãcholiæ: sed oportet ut hæc administrentur ubi non timetur nocumentum digestionis: quia frigida debilitãt digestionem, nec sint in multa quantitate propter eandem causam: aut si timeatur eorum frigiditas misceatur cum eis aliquid quod temperet eorum frigiditatem & non minuat humiditatem: ista autem sunt remisse calida, & uitetur omne frigidum & siccum. Et res frigidæ & humidæ conuenientes patientibus hanc ægritudinem sunt sicut endiuia, lactuca, melon, & persica. quandoque non debent hæc uitari nisi propter uehementiam frigoris, sicut in lactuca quæ est frigida in secundo: & non est in melone dulci bene perpasato. aut aliquando uitantur ista propter uehementiam prouocantis perducentis ad ingrossationem sanguinis, eductis partibus subtilibus & remanentibus grossis, & illud scilicet prouocatio est inuentum in melone dulci, maxime quando comeditur cum seminibus suis partibus sibi proximis, competeret etiam cum seminibus suis melancholia digesta. Persica autem sibi conueniunt si decoquantur, aut si dentur consuetis infusa in pauco uini puri, quod rectificat ipsa in capitnlo de persicis, & chrysomelis. Cibi uero calidi non multum sed notabiliter humidi iuuant ualde, & proprie cum uolumus moderate calefacere sicut in melancholia fęcali, & in melancholia phlegmatica, & in summa in omni specie melancholiæ quã non intendimus digerere cum frigidis & humidis, sicut est melancholia cholerica, melancholia sanguinea, & melancholia genita per adustionem melancholiæ melancholicæ: In ijs enim conueniniunt frigida & humida: exemplum calidorum & humidorum sicut ficus cum endiuia, iura pinguia, pulli bene pingues, & similia. Subdit tamen quòd non est malum in principiis sumere ea in quibus est salsedo, & acuitas, & incisio cum non timetur caliditas superflua sicut in melancholia naturali, & phlegmatica. In fine autem ægritudinis non est excusatio ab ea scilicet salsedine, & acuitate. Notandum quòd ista salsa sunt sicut almuri, acuta sicut sinapis, incisiua sicut acetum, conueniunt a principio aliqua digestione apparente, nam rectificant stomachum, præparant materias, & quandoq; eis utimur ad uomitũ digesta materia, & minorata, iis utimur copiosius ad finiendũ, & resoluendum materias.

Et trochisci de absinthio iuuatiui sunt vsque ad finem ægritudinis.

Decimusquartus canon. trochisci de absinthio conueniune a manifesta digestione usq; ad finnem ægritudinis; quia sunt aperitiui, & confortatiui. tempore tamen nostro his non utimur, sed aliqua confectione eiusdem intentionis loco eorum, sicut aromatico ro. electuario regum & similibus.

Et de illis quibus fit iuuamentum est cessio in aqua calida dulci ante cibum omni die, & balneatio quæ humectat, & non facit sudare, neque excicat caliditatem: & continuatio delitiarũ, & quietis et abhorrere exercitiẽ, & motus corpoporeos & animales.

Decimusquintus canon & de iuuantibus est sessio in aqua calida dulci stomacho ieiuno, & balneatio quæ humectat, & non facit sudare nec excitat ad caliditatem, & continuatio deliciarum, & abhorrere exercitium, & motus corporeos, & animales. Notandum quòd a principio non digesta materia conceditur balneum paruæ moræ ad humectandũ, & poros dilatandum. digerit enim materiam melancholicam, & non agitat, neque per corpus eam fluere facit. sed digesta materia & minorata cõuenit balueum longioris moræ ad resoluendum. ideo in principio motus abhorremus corporeos, & animales qui magis in fine conueoiunt.

Et omnes istæ febres indigent humectantibus. & diuersificantur in quantitate infrigidationis, & calefactiouis. & nenessitas sua qua indigent exiccatiuis, est propter illud quod est in eis de virtute incisionis, & abstersionis, & solutionis, & non propter exiccationem.

Decimussextus canon, & omnes istæ febr. indigent humectantibus, & diuersificãtur quantitate calefactionis, & infrigidationis. causa autem quare indigeot exiccatiuis, non est propter exiccare, sed quia in sicco est uirtus icisionis, abstersiooi & solutionis, quibus indigetur in hac ægritudine.

Et oportet vt obseruetur stomachus cum emplastris bonis confortantibus, quæ sunt inter virtutem caliditatis, & subtilitatem eius secundum quòd exigit dispositio, et obseruetur splẽ & hepar, & regantur vt non indurentur, & apostementur.

Decimusseptimus canon. & oportet ut obseruetur stomachus cum emplastris confortantibus, quæ sunt inter fortem caliditatem, & remissam secundum exigentiam dispositionis, & obseruetur splen, & hepar, & taliter regantur ut non indurentur, & apostementur. Cauendum est itaq; a grossis & uiscosis, & utendũ est subtiliãtibus, incisiuis, abstersiuis, & aperitiuis.

Et fortasse est necessarium ad prouocandum vomitum vti aqua raphani cum semine suo, quæ misceatur cum syrupo acetoso. Et fortasse iuuatur cum antecessione comestionis siclæ, et eius quod salitum est de piscibus, et sinapis, et his similium ante ipsum: Et adiuuatur post illud cum potu aquæ multæ: deinde fiat successio cum syrupo acetoso, et euomat. Et de illis quæ conferunt ei est, vt sumat ipsum in die paroxysmi, deinde euomat super ipsum, & securitatem facit a nocumento febris quod est propter frigus, & rigorem et acuitatem febris. si sumat allia, et mel, et bibat syrupum acetosum mellinum, et impleatur cibo: Deinde sumat aquam calidam, et euomat. Cum ergo consumitur paroxysmus, cœnet rem paruam, & balneetur in mane. Et si sumat ante paroxysmum quinque horis cibum, ut euomat, fortasse iuuabit illud, licet non euomat: Et vomitus ante paroxysmum quicunq; humor sit, aut alleuiat paroxysmum, aut eradicat ipsum.

Decimusoctauus canon de vomitu, & fortasse necessariũ est ad prouocandum nomitum uti aqua scilicet decoctionis, aut expressionis raphani cum semine suo, quæ misceatur cum syrupo acetoso zuccarino, aut mellino: expressio tamen raphani est fortior quàm decoctio: & similiter semen raphani est fortius quàm radix eius & fortasse iuuatur uomitus, & facilitatur prius comedendo bletum, & aliquid salitum, pisces scilicet, sinapim, & similia antequam uomitiuum detur, & bibendo multam aquam. & post hanc comestionem & potum scilicet per horam detur syrupus acetosus cum aqua raphani. Secundo dicit quòd de illis quæ conferunt ad uomitiuum est, ut sumat uomitiuum in die paroxysmi deinde euomat. Et tertio dicit ꝙ securitatem facit a nocumento sequente frigus, rigorem, & acuitatem eius scilicet rigoris, si primo sumat allia, & mel, & bibar syrupum acetosum mellinum & impleatur cibo, deinde sumat aquàm calidam, & euomat. Quarto dicit quòd cum cõsumitur paroxysmus, cœnet rem paruam, & si sumat ante paroxysmum quinq; horis cibum, & euomat, fortasse iuuabitur ualde licet etiam non euomat, quia nutrietur ex cibo sumpto. Quinto dicit quòd uomitus ante paroxysmum, quicunq; humor sit, alleuiat paroxysmum aut eradicat quando materia ꝓpria est pauca, & propiqua stomacho, uomitu enim educitur.

Et de regimine bono est, quod ieiunet in die paroxysmi si non est quod prohibeat: et non sumat cibum donec consumatur paroxysmus. et ingrediatur balneum die secundo: si quidẽ fuerit digestio secundum descriptionem. et si non fuerit digestio non fiat in eo nisi effusio aquæ calidæ quantitate quæ delectat corpus, et humectat, minus quàm vt perueniat ad hoc vt liquefiat ex ea humor. Et in die tertio administretur vomitus propter illud quod superfluit de cibo, et quòd resoluit et subtiliat vt balneum. quãuis oporteat vt administretur vomitus in die paroxysmi iterum.

Decimusnonus canon de regimine bono est, ut ieiunet in die paroxysmi nisi sit aliquid quod prohibeat, sicut est ætas, aut timor casus uirturis, & nõ sumat cibum nisi finito paroxysmo & ingrediatur balneum scilicet in die secundo ad resoluendũ reliquias materierum. Quod si materia fuerit digesta fiat balneum secundum dispositionem supple ordinatã transeundo p casas ut describitur secunda primi. & trahendo sufficientem moram in eo. & si materia non fuerit digesta non fiat nisi effusio aquæ calidæ quautirate quæ delectet corpus, & humectet: & non perueniat ad hoc ut liquefiat per eam humor. & iu tertio die qui est ante paroxysmum sequentem administretur uomitus per illud quod superfluit de cibo. suspicandum est enim quòd stomachus habeat aliquas superfluitates per indigestionem multiplicatas, & balneatio aliquas materias calefacit, & mouet ad stomachum. & hoc est præceptũ Rasis. decimooctauo continenris capitulo de quartana auctoritate Constantini. Dicit enim, Quare uero balneum spargit superfluitates ad stomachum &c. necessarius est uomitus in tertia die. non tamen uult Auic. propter uomitum factum in tertia die, tu excuseris a uomitu quartæ diei, quæ est dies paroxysmi.

Quod si melancholia fuerit sangninea iuuabitur cum phlebotomia ex basilica, deinde per euacuationem subtilem cum eo in quo ponuntur dc mundificantibus sanguinem, sicut virtutes suchaba, bedeoard, et polypode, et fumiterræ, et mirabolanorum Kebul. et hoc quidem genus velociter recipit curationem. Et si fuerit melancholia cholerica, tunc tibi inest vt administres infrigidationem et humectationem vltimas ex medicinis et cibis. et administra aquã temperatam sedendo in ea et abluendo: et fiat lenificatio naturæ in principio cum eis, quæ sunt sicut illud quod fit ex violis. et quod fit ex aqua casei cum virtute polypo. aut syrupus acetosus cum epithymo. et syrupus rosa. et aqua lubleb. et cas. fist. At vero solutio eius integra speratur post. xx. dies: quoniam digestio apparet in eo scilicet quando materia est melancholia cholerica. deinde fiat gradatio ad illud quod subtiliat, et incidit. Et si necessaria est rectificatio stomachi. tunc fiat cum inunctionibus, et oleis et epithimatibus quæ non pertranseant virtutem chamæmillæ absinth. et meliloti, et similium. Et ieiunium plurimum vsq; in die periodi: et quandoq; iterum est ex eis, quæ non conueniunt ei. et si sit vt in die periodi sufficiat eis de cibo parum modicum. Et de mundificantibus iuuantibus sunt ea, in quibus est decoctio myrabol. et in epithymi, et sene in syrupo acetoso in quo decoctæ sunt violæ. et fortasse sumitur in potu ante in eo assa in ieiunio proprie in die paroxysmi, et euomat ipsum si nauseat cum anima eius. Et si fuerit melancholia phlegmatica redeat ad syrupum acetosum mellinum cũ aqua apij et fænic. et similium. Et si necessaria fuerit lenificatio misceatur cum eo in principio virtus turbit, et polypodij. et fiat gradatio pauca ad virtutẽ agar. et fiat vt vomat cum syrup. acetoso mellino de semin. et his similibus vsq; quo incipiat digeri. et fiat vaporatio stomachi et eius emplastratio cum eo quod est fortius, ita ut cum dactylis et ficubus et similibus. et similiter inunge ipsum cum oleis calidis perueniendo vsq; ad oleum de costo. et fortaße est necessarium in eo pruocare vomitum cum sy. acetoso, et sit in eo virtus sinapis, et ellebori albi. Immo fortasse est necessarium vt in potu detur elleborus cum dispositione sua cum non timetur debilitas dispositionis virtutis. Et si fuerit melancholia melancholica pura de genere facis sang. tunc rectificatur solutio eius in primis cum aquà lubleb, et penide, est conueniens administratio geleniabim mellini, et zuccarini. et in fine eius euacuetur cum eis quæ sunt sicut decoctio myrabol. cit. et nigrorum. et fumit. et passul. Cum ergo ægritudo digesta est tunc bonum est phlebotomare ex basilica. et administretur vomitus super cibum cum fortitudine, aut leuiter secundum horam, et necessitatem. Et oportet vt assiduet ipsum, quoniam est radix ad euacuationem cum medicinis, et clysteribus fortibus. et medicinæ quæ administrantur in huiusmodi hora sunt epithymum et polypo. et agari. et sticados et lapis armenus, et lapis lazuli abluti, et non abluti, et succus foliorum centaureæ cum syrupo mellino.

Hic specialius ponit curam secundum unamquamq; materiam. secuudo ponit curam faciendam post euacuationes factas post digestionem. tertio describit multas medicinas. secũda ibi. & habeas consilium. tertia ibi. de trochiscis. Prima in quatuor secundũ quatuor species melancholiæ facientes quartauas. partes patent. In prima parte dicit ꝙ si melancholia fuerit

rit sanguinea idest sanguini admixta uel ex sanguine facta propinqua tñ uaturæ ipsius, iuuabitur eũ phlebotomia ex basilica s.dextra si hepar fuerit causa ut per caliditatẽ eius sup̃fluã sanguis in melancholiam conuertatur. Si autem splen esset tumidus, & melancholia repletus, phlebotometur basilica sinistra. deinde iuuabitur per euacuationem subtilem.i.leuem cũ mundificantibus sanguinem, sicut solutiuum in quo sunt virtutes suchaha, bedeoard, polypodii, fumi terræ, myrabolanorum Kebulorum. Vltimo dicit quod illud genus scilicet quartana sanguinea velociter curatur in comparatiõe ad phlegmaticam & fœcalem. Dixit autem deinde quòd necessariis existentibus phlebotomia & solutione uentris inchoandum est a phlebotomia secundum plurimum, quarta primi capitulo quarto. Mundificant autem sanguinem quęcunq; extrahunt ab eo humores inficientes ipsum, & quæ faciunt eius substantiam claram, & illustrem quæ sunt ista, & eorum uirtutes. Nota ex sæpe dictis licet myrabo. Kebuli euacuent plus phlegma, tamen etiã euacuant melancholiam. Quod si fuerit melancholia cholerica administra notabiliter infrigidantia, & humectantia ex medicinis, & cibis, & sedeat in aqua temperata, & balneetur in ea est enim cęteris calidior. vnde omnia quę administrantur, debent esse magis frigida, aut minus calida potentia, aut actu. & lenificetur uenter in principio cum decoctione facta ex uiolis, & polypodio & aqua casei. Et administretur syrupus acetosus cum epithymo: aut syrupus ros. cum iuleb, & cas. fistul. hęc .n. infrigidant, & uentrem leniunt. & duo prima ex his aliqualiter soluunt melancholiam. conueniunt igitur duo prima cum aliqua appareat digestio: sed illa conueniunt ab initio aut solutio eius intergra scilicet cum medicinis fortioribus præparatur post duos dies quando materia est cholerica, tunc enim est cõplete digesta: citius enim digerit quàm phlegmatica & fœcalis. Sed de sanguinea forte est dubium. Deinde scilicet post minorationem fiat gradatio ad subtiliantia, & incidentia: & quanto magis procedit digestio, & minoratio tanto cum fortioribus est subtiliandum, & incidendum. Et si necessaria fuerit stomacho confortatio fiat cum unctionibus ex oleis, & epithematibus quæ non pertranseunt uirtutes chamæmillæ, & absinthii, & meliloti, & similium quæ sunt calida in primo gradu. & ieiunium plurimum in die paroxysmi quandoq; non conuenit, immo in die paroxysmi detur in cibo parum. nam corpora quæ incurrunt quartanam cholericam sunt aptissima resolui, & multum apta lædi ex ieiunio. Et de mundificantibus est decoctio myrabolanorum scilicet indorum, & epithymi, & senę cum syrupo acetoso in quo violæ decoctæ sint. soluit enim melancholiam cholericam. & fortasse sumitur in potu scilicet uomitiuũ aliquod in quo sit assa stomacho ieiuno proprie in die paroxysmi. & euomit ipsum scilicet vomitiuum cum humoribus existentibus in stomacho si nauseat anima, idest os stomachi eius: cum enim os stomachi nauseat maxime conuenit uomitiuum: bonum tamen est cum sit notabiliter calidum cũ aliquo frigido temperaretur idest cum aqua hordei. Quod si melancholia fuerit phlegmatica redeat ad syrupũ acetosum mellinum cum aqua fœniculi, apij, & similium subtiliantiũ & aperientium. Dicit autem redeat, quia ista digestiua superius posita fuerunt in phlegmatica. His tamen non est utendum nisi aliqualiter digesta materia & minorata, sed in principio utẽdum est oxymelle cum aqua zuccarata pro digestiuo, postea ueniendum est ad hoc. Et si fuerit necessaria lenificatio idest lenis seu leuis solutiuo misceatur in principio cum eo scilicet syrupo acetoso mellino virtus solutiua phlegmatis sicut virtus turbit & polypodij, & fiat gradatio parua ad virtutẽ agarici. Contra quia agaricus est debilior quàm turbit: Dicendum instantiam concludere nisi dosis agarici augeatur in comparatione ad dosim turbit. & forte agaricus solus est fortior quàm aggregatum ex polypodio & turbit cæteris paribus, & ex parte quantitatis. Nam aggregatum ex intenso & remisso est minus intensum quàm solum intensum ut patet in quæstione nostra de compositione medicinarum. & fiat vt vomat cum syrupo acetoso mellino de seminibus, & similibus sicut radicibus subtiliantibus usquequo incipiat digeri manifestius. Nam cõplete digesta materia erit opus fortioribus medicinis uomitiuis. & sit vaporatio stomachi, & eius emplastratio cum magis calidis, quàm illa quæ conueniunt in quartana cholerica, sicut cum ficubus, dactylis, & similibus peruenientibus usque ad secundum, uel tertium gradum. Vnde subdit quòd vngatur stomachus cum oleis calidis vsque ad oleum de costo. Et fortasse est necessarium prouocare vomitum cum syrupo acetoso in quo sit virtus sinapis, & ellebori albi quando scilicet phlegma ex quo genita est melancholia fuerit valde grossum, & uiscosum. immo fortasse est necessariũ quòd detur elleborus cũ dispositione sua idest substantia, cum non timetur debilitas uirtutis. Mesue tamen in capitulo de ellebero iubet album uitari quia præfocatiuus est, si ergo detur, non detur nisi in parua dosi scilicet circa.ʒ.s. Et si fuerit melancholia quæ est fęx sanguinis pura, quia non alteri humori admixta. Et sub hac compræhenditur melancholiæ cura genitæ ex melancholia fœcali per adustionem, fiat solutio in principio cum aqua lubleb quæ lubleb est species uolubilis, de qua specie dictũ est, & penidijs ad leniendum, & educendum quæ in stomacho, & in intestinis continentur. & tunc est conueniens administratio geleniabin idest conditi de rosis cum melle, aut zuccaro ad stomachi confortationem, & lenitionem quandam ratione mellis & ros. recentium. & in fine idest in processu euacuatur cum decoctione myrabolanorum citrinorum, & nigrorum. fumi terrę & passularum partim ad leniendum, partim ad educendum materiã adustam. Cũ ergo digesta est ægritudinis materia, fiat phlebotomia ex basilica dextra, aut sinistra secundum exigentiam. Et hic nota quòd phlebotomia aliquãdo negatur in principio quę conceditur in processu quando materia per digestionem subtiliata est admixta sanguini, & tũc urina efficit rubea grossa. Et hoc dictum est. quarto primi capitulo de phlebotomia. & a Gal. in libro de phlebotomia. Et administretur uomitus sumpto cibo fortis aut debilis secundum horam, quia in principio aut parum digesta materia leuior. sed magis digesta fortior: & necessitatem maiorem aut minorem secundum q̃ melancholia est maioris quãtitatis, aut minoris, & difficilius, aut facilius educibilis a splene ad stomachum. Et oportet ut assiduet vomitum quoniam est radix in curatione quartanæ: & assiduet etiam euacuationem cum medicinis, & clysteribus fortiter exoluentibus. Medicinę autem quæ administrãtur in hac hora idest in statu digestionis sunt epithymum, & polypodiũ, agaricus, & stichados. & lapis armenus, & lapis lazuli ablutus, & non ablutus. & succus foliorum centaureæ cum syrupo mellino. i. melle ros. aut oxymelle. & fortasse est necessarius elleborus niger: melius tamen est quòd istæ medicinæ sint correctæ & consolatæ secundum quòd expedit sicut docet Mesue in propriis capitulis.

Vbi phlebotomia expectat digestio.

Et fortasse infunduntur in choleriea sene, & fumus terræ, cum epithymo in syrupo acetoso.

Hic incidenter ponit solutiuum conueniens in melancholia cholerica. & dicit quòd syrupus acetosus in quo fuerint infusa sene, fumus terræ, epithymum. facta bona expressione cõuenit, etiam si horum substantia detur, cum syrupo acetoso.

Deinde *habeas consilium tunc apud euacuationem, & da in potu phlegmaticæ & melancholicæ ex ea theriacã & mithridatum, & medicamen de assa, & sulfur, & piper solum bibatur in aqua. Et de illis est sinapis quæ administretur nõ assidue, immo in omnibus tribus diebus et in primis, et ante illud in spatio longiore. & similiter diapeperеon, & similia illi de electuarijs. et non festines cum aliquo horum ante digestionẽ. Nam si tu dederis in potu theriacam, et similia illi in primis compones quartanam cũ quartana: et fortasse attrahes ægritudines alias, et proprie in hyeme. Et si in fine eius necessaria fuerit phlebotomia, aude super eam.*

In hac parte superius diuisa curat quartanam post complementum digestionis, & notabilem euacuationẽ. & habet duas partes. in prima facit quòd dictum est. in secunda ponit curam Gal. secunda ibi. Inquit Gal. In secunda parte dicit deinde habeas consilium apud euacuationem .i. post euacuationem, non tamen multum distanter, & da in potu phlegmaticæ & melancholiæ theriacam & mitridatum, & medicamen de assa, & sulfur & piper solũ bibatur in aqua. Et de illis est sinapis quæ nõ administratur quotidie, immo in omnibus tribus diebus semel. & administratur in primis. i. ante oẽs medicinas hic di-

ctas.uult enim quòd sinapis præparata qualiter præparatur, cũ sit mostarda, posisit dari ante medicinas iam dictas cum sit minus calida cæteris: non tamen debet dari tunc nisi in tribus diebus semel & ante id idest antequàm sit facta euacuatio multoties iterata in spatio longiore. sicut exempli gratia omnibus quatuor diebus semel. nam quanto materia est magis digesta idest magis minorata huiusmodi fortiter calefacientia frequentius, & in minori quantitate dari possunt: & inter huiusmodi fortiter calefacientia debemus incipere a minus calefaciente sicut est mostarda inter has, & similiter dandũ est diatrionpeperon. Secundo dicit quòd non festines cum aliquo istorum ante digestionem. nam si dederis in potu theriacam, & similia illi in primis cõpones quartanam cum quartana, & fortasse attrahes ægritudines alias sicut febr. cholericas & hecticas & similes sequentes inflammationẽ, et materię dissolutionem & proprie in hyeme: quia in ea propter pororum oppilationem, uapores a materia calefacta eleuati non possunt educi. nec etiam ipsa materia sudore educitur, & retẽta auget feb. quæ tempore calido poris apertis educetur.

Tertio dicit quòd in fine eius si necessaria fuerit phlebotomia aude super eam, quæ necessitas potest esse propter inflammationem sanguinis, & ebullitionem sequentem huiusmodi calidorum administrationem. Et ex ijs infertur quosdã profitentes se curare omnem quartanam cum huiusmodi calidis, sudorem prouocantibus, non habere consilium, de quo hic loquitur Auicen. cum indifferenter exhibeant huiusmodi calida in omni specie quartanæ, & omni tempore ipsius tam tempore calido, quàm frigido, cum Auic. huiusmodi solum exhiberi præcipiat in phegmatica, & melancholia, & complete digesta materia, & pro magna parte minorata, & non hyeme. illis ergo plurimum accidit quòd componunt quartanam cum quartana, & interdum ægros interimunt. hæc autem secundũ Auicen. ministranda essent tempore quietis. Si tamen uelles facere aliquam experientiam quam uidi sæpe succedere, aliquod istorum exhibe inchoante paroxysmo scilicet. ʒ. i. aut. ij. theriacæ aut mithridati cum maluatiei, unc. ij. aut. iij. ʒ. iij. diatrionpepereon cum maluatico. & postea ipsum pannis bene cooperias, ut sudet. uidi enim sæpe ipsos in bina, aut trina exhibitione fore sanatos.

Inquit Galenus sanaui gentem plurimam a quartana ita. Dedi eis in potu post digestionem solutiuum. deinde dedi eis in potu succum absintb. dedi eis in potu theriacam & dico quod assa, & piper singularia sunt iuuatiua ualde quando apparet digestio. & peruenit status. Et ciba illum sabane, & elbune & keniculi, capparis, & sinapis, & almuri, & omnibus in quibus est virtus solutiua cum fortitudine. & fortasse erit tibi necessarium vt des ei in potu post quadraginta dies omni mane quantum est nabaca vna de eis quæ sunt sicut medicamen de assa, & omni sero similiter, cum febris non fuerit acuta, & materiei radix non fuerit cholerica.

Hic ponit curam Galeni dicens se sanasse plurimos a quartana hoc modo. Dabat eis primo in potu post digestionem solutiuum & post solutiuum succum alinthij, deinde post illum theriacam. & subiungit quòd assa & piper sunt singularia idest quodlibet de p se sunt iuuatiua ualde quãdo apparet digestio & prouenit status scilicet quo ad digestionem. & ly prouenit est præteriti perfecti temporis, & ciba eum sahane, idest cibatione facta ex piscibus salitis, nucibus, speciebus, & oleo & elbune idest alio simili cibo facto ex carnibus salsis, & Keniculi de capparibus, idest condito de capparibus, & sinapis idest mostardæ, & almuri quod est salsamentum sæpe dictum, & omnibus in quibus est uirtus solutiua idest resolutiua fortiter, & fortasse erit tibi necessarium ut des ei in potu post quadraginta dies scilicet quando materia est complete digesta, & minorata quantum est nabaca, que est eiusdem magnitudinis cuius est granum uuæ, de eis quæ sunt sicut medicamen de assa etiam omni sero cum febris non fuerit acuta, & radix materiei eius non fuerit cholera. Fere omnia hæc Galen. dicta sunt conformia dictis Auicen. sed magnam excellentiam succi absinthij in quartana non intelligo.

Et de trochiscis iuuatiuis in hac hora & apud declinationem sunt troebisci secundum bunc modum. Recip. succi eupatorij & croci amborum ana pondus drach. iij. scolopendriæ, aristolochiæ & laccæ, & reubarbari, & spodij omnium ana. drach. v. & seminis acetosæ & seminis portulacæ; & rosarũ, & spicæ, & seminis cuscutæ, & seminis anisi, & apij, & radicum capparis, & granorum alben, & seminis fœniculi omniũ ana. drach. iij. conficiantur cum aqua apij, & fiant trochisci, & dentur in potu cum aqua fœniculi & endiuiæ & cuscutæ, & hæc quidem medicina iuuatiua est modis pluribus.

Hic describit primo nouem medicinas compositas non solutiuas. secundo describit solutiuas secunda ibi, Kebulorum. Dicit primo quòd de trochiscis iuuatiuis in hac hora & apud declinationem idest in fine status & declinatione sunt trochisci huiusmodi. ℞. succi eupatorij croci, an. ʒ. iij. scolopẽdriæ, laccæ, aristolochiæ, & reubarbari, spodij. ana. drach. v. semi. acetosæ portulacæ ro: spicæ, se. cuscutæ, anisi, semi. apij, radicis capparis, granorum alben, quæ sunt grana alben & sunt solutiua. semi. fœniculi. ana. drach. iiij. cõficiantur cum aqua apij fiant trochisci & dentur in potu cum aqua fœniculi, endiuię & cuscutæ. & iuuant pluribus modis scilicet aperiendo, confortando hepar, splenem & omnia nutritiua prouocãdo, & resoluendo de materia.

Et si digeritur materia tunc fiat istud. Reci. myrrhæ. drac. xv. spicæ. drach. xiij. agarici, costi, floris squinanthi omnium ana. drach. v. petroselini. drach. xv. anisi. drach. x. conficiantur cum vino antiquo, & cum melle & zingibere.

Idest digesta materia. hæc est secunda: exhibe illud myrrhæ drch. xv. spicæ. drach. xiij. agarici, costi, floris squinanthi ana. drach. v. petroselini. drach. xv. anisi. drach. x., conficiantur cũ uino antiquo & melle, & zingibere. bulliendo mel in quo conditum fuit zingiber cum uino ad uini consumptionem, & reliqua secum miscendo & fac electuarium & magis appropriatur phlegmaticæ.

Et quandoque datur in potu in fine, & conualescentibus, & apud paucitatem nocumenti in ea, & multitudinem caliditatis cum subtiliatione materiæ medicina huiusmodi. Recip. seminis hyusquiami albi, mandragoræ amborum ana siliquã. i. et asse circiter tertiam fabæ vnius.

Hæc est tertia quæ datur in fine quartanæ & conualescentibus, & apud paucitatem nocumenti in ea quia in ultimo est declinationis & multitudinem caliditatis quæ remansit in mẽbris iam subtiliata materia. ℞. hyusquiami albi, mandragoræ ana siliquam unam, qui est pondus quatuor granorum hordei, assæ circiter tertiam partem fabæ unius. Hic temperat p caliditatem hyusquiamum & mãdragoram. assa ponitur ad rectificandum malitiam, & est dosis drach. una.

Et de hoc genere est vt sumatur iterum calamenthi domestici. aure. iiij. & seminis vrticæ aur. xx. & epithymi aureus vnus fiant trochisci parui ualde. & sit dosis drach. i.

Quarta medicina est de hoc genere quod conuenit apud declinationem. Recipe calamenti domestici aure. iiij. semi. urticæ aur. xx. epithymi aure. unum fiant trochisci parui. dosis drach. i. iuuant aperiendo, prouocando, resoluendo, & soluendo.

Et ex eis quæ bona sunt eis est vt administretur post apparitionem digestionis vsque ad finem eius istud. Sumatur passularum de semi, aut de alacoen, & allij sylvestris, et myrti recentis omnium ana pars vna, & decoquantur in aqua dulci postquam infusa sunt in ea, deinde buliant exquisite, & coletur, & detur de ea. vnc. i.

Quinta medicina est ex iis quæ bona sunt post apparitionẽ digestionis usque ad finem eius. ℞. passularum de semi, aut allaconum idest illarum regionum, alirer allacoẽ idest matricariæ, allii sylvestris, myrti recentis ana partem vnã. bulliant in aqua, in qua prius infusæ fuerint exquisite sicut ad consumptionem duarum partium aquæ & coletur & detur de ea. unc. i.

Et iterum seminis apij & anisi & cordumeni omnium ana. drach.v.origani syluestris,eupatorij omnium ana.drach. vij. ameos.drach.iiij.suchaha.drach.iij.passularum.drach. x. decoquantur in tribus libris aquæ vsquequo redeat ad libram vnam.

Sexta medicina.Et iteum.℞.seminis apii,anisi, cordumeni idest cardamomi.uel secundum Ioh. Serapionem cui credendum est,dicitur carui agreste ana.drac.v.origani syluestris.eupatorii ana.drach.vii.ameos.drach.iiii.suchaha.drach.iii.passularum drach.x.decoquantur in lib.iii.aquæ donec redeat ad unam lib.& conuenit in quartana de materia frigida.

Et de illis quæ bona sunt eis est vt sumantur ameos, spicæ & calamenthi omnium ana. drach x.& carui,& anisi,amborum ana.dach.vij.& assæ pondus drach. v. & zingiber pondus drach.iiij.& caßiæ pondus.drach.iij.conficiantur cũ sufficientia mellis.& sit dosis eius pondus.drach.i.cum aqua apij & fœniculi.

Septima medicina ẽ de illis quæ sunt bona eis.Reci. ameos spicæ,calamenthi ana.drach.x.carui,anisi,ana.ʒ.vii.assæ. drac. v.zingib.drach.iiii.cassiæ scilicet ligneæ.ʒ.iii.mellis quãtum sufficit.dosis.drach.i.cum aqua apii,& fœniculi.& ualet in materia frigida aperiendo,& prouocando,& resoluendo.

Trochisci huiusmodi.Recip.succi eupatorij.drach.x.scolopendriæ.spodij.fœniculi.spicæ.croci.omnium ana. drach.v.laccæ & reubarbari omnium ana drach.iij.seminis cucumeris,et seminis portulacæ omnium ana drach. vi. fiant trochisci cum aqua apij,& sumantur in potu cum syrupo acetoso.

Recip.succi eupatorii.drach.x.scolopendriæ. fœniculi.spodii.spicæ. croci ana. drach.v. laccæ. reubarbari ana. drach.iii. seminis cucumeris,seminis portulacæ.ana.drach.vi. fiant trochisci cum aqua apii. & sumantur in potu cum syrupo acetoso,& ualent in sanguinea: est enim temperatæ caliditatis.

Et iterum ad phlegmaticam. myrrhæ.drac. xxxv.croci. petroselini amborum ana.drach.v.spicæ drach xlv. castorei drach.iij.anisi.drac.iij.ʒ.seminis apij et karui amborum ana. drach.iiij.amomi.corticum caßiæ, storacis omnium an.drac. ij.& tertiam siseleos,Adriani confectionis omnium ana drac. i.& tertias duas.

Nona & iterum ad phlegmaticam.myrræ drach. xxxv. croci,petroselini ana.drach.v.spicæ.drach.xlv. castorei.drach.iii. anisi.drach.iii.ʒ.se.apii & Karui amborum ana.drach.iiii.amomi & corticis cas.scilicet ligneæ,storacis scilicet calamitæ.an. drach.ii.& tertiam siseleos. Adriani scilicet confectionis descriptione Nicolai,& Auicennæ ana.drach.i. & tertias duas. & ex iis possunt fieri trochisci miscendo cum aliquo liquore: potest etiam fieri electuarium miscendo cum melle.

Et quando vehemens fit rigor,est vomitus cum aqua tepida et syrupo acetoso ad illud iuuatiuum.Quod si virtutes eius non obediunt, tunc cum eis, quorum rememoratio præceßit secundum horam.Et fiat vaporatio cum embrocha in qua decocta sunt schea,sandonicum, & chamæmilla, & similia: homine cooperto cum pãnis laneis aggregantibus calefactionẽ.

Hic curans rigorem dicit in eius uehementia conueire, & conferre vomitum cum aqua tepida,& syrupo acetoso, quòd si uirtutes eius rigoris non obediunt idest nõ sedatur per hoc tunc curetur cum his quorum rememorario præcessit secundum horam scilicet digestionis materiæ. Ipsa enim existente digesta possumus fortiora medicamina adhibere ram uomitiua,quã resolutiua,aperitiua:& prouocatiua: & ubi minor est digestio dentur remissiora. Secũdo dicit quòd euaporatio cũ embrocha idest decoctione in qua decocta sunt schea quæ est species absinthii,& putatur quòd sit santonicum idest herba lũbricorum,chamæmilla & similia,homine cooperto pannis laneis aggregantibus supple calefactionem,iuuat.

Rememoratio solutiuorum, quibus indiget post digestionem. Cap. LXVI.

Kebulorum drach.vi.epithymi.absintij amborum ana. drach.v.myrabolanorum citrinorum,succi eupatorij. emblici omnium ana.drach.iiij.seminis apij,& anisi,et seminis fœniculi omnium.ana.drac.ij.fiat ex eis decoctio, & soluatur cum eo cum facilitate.

Recip.Kebulorum.drach.vi.epithymi,absinthii añ. drach. v.myrabolanorum citrinorum, succi eupatorii,emblici ana. drach.iiii.seminis apii,anisi,fœniculi ana.drach.ii. & fiat ex dictis decoctio,& soluatur cum facilitate. hæc enim medicina erit leuis,& possunt dari de ea quatuor aut quinq; unc.

Aut sumatur absinthij pondus.drach.x.myrabolanorum kebulorum.& epithymi,omnium ana.drach.viij.& fumi terræ pondus drach.vij.& suchaha.& centaureæ maioris, amborum ana.pondus.drach.vi.eupatorij, & radicis squinanthi amborum.ana pondus.drach.v.decoquantur cum quinque libris aquæ donec redeat ad lib.i.

Secunda medicina.absinthii.drach.x. myrabolanorum Kebulorum epithymi ana.ʒ.viii.fumiterræ.drach.vii.suchaha,cẽtaureæ,maioris ana.drach.vi.eupatorii.radicis squinanthi ana drach.v.decoquantur in lib.v.aquæ donec remaneat li. una.

Pilulæ leues. Quando administrantur in omnibus quinque diebus semel,sunt iuuantes in ea,et sunt expertæ. Reci.epithymi & turbit amborum ana.drach.x.carui, anisi, amborum ana.drach.vij.ameos drach.viij.seminis apij,& fœniculi,amborum ana.drac.iij.polypodij.drach.vj agarici albi quod facile teritur.drach.viij.salis indi.drach.v.hyeræ pigræ.drach. xv.fiant pilulæ cum aqua menthæ.Et sit dosis drach.i.ʒ.

Tertia,pilulæ leues quæ administrantur in omnibus quinq; diebus semel.reci.epitymi,turbir ana.drach.x.carui.anisi, ana drach.vii.ameos.drach.viii.seminis apii fœniculi ana drach. iii.polypodii.drach.vi.agarici albi facile frangibilis. nam hæ sunt bonæ eius conditione.ʒ.viii.salis indi.drach. v. hieræ pigræ.drach. xv. fiant pilulæ cum aqua menthæ.& sit dosis.drac. i.ʒ.& sunt præstantes maxime in phlegmatica.

Et cum materia est phlegmatica conferunt istæ pilulæ.Recip.epithymi,agarici,ameos omniũ an.drac. viij. seminis apij anisi,fœniculi omnium ana.drach. iij. salis naptici, drach. v. hyeræpigræ turbit amborum ana pondus drach.x.dosis pondus.drach.ij.ʒ.

Quarta,& cum materia est phlegmatica conferunt istæ pilulæ.epitymi.ameos.agarici ana.drach.viii.seminis apii.anisi, fœniculi ana drach.iii.salis naptici soluentis phlegma. drach. v.hyeræpigræ,turbit ana.drach.x.dosis.drach.ii.ʒ.

Et quando est cum dolore splenis iuuatur hoc medicamine & soluit eum cum facilitate.Recip.scolopendriæ. drach. xv. agarici drach. xij. myrabolanorum nigrorum hyeræ ana. drach.x.kebulorum.absinthij omnium ana.drach.viij. suchaha, bebeoard, chamæpityos, succi eupatorii omnium ana. drach.vij.fructus tamarisci,radicum capparorum amborum ana.drach.lv.seminis apij,anisi seminis fœniculi omnium ana. drach.iij.fiat confectio,aut pilulæ.

Quinta.& quando est cum dolore splenis, iuuatur hoc medicamine, & soluit faciliter. scolopendriæ.drach.xv. agarici. drac.xij.myrabol.indorum,hyeræ.s.simplicis ana.drac.x.Kebulorum,absinthii ana.drac.viij.suchaba,bedeoard, succi eupatorij,camæpityos an.drac.vij.fructus tamarisci, radicum capparis ana.drach.lv.semi.anisi,apij,fœnisuli ana.drac.iij. fiat confectio permiscendo cum melle aut zuccaro. aut fiant pilulæ,& hoc aperit oppilationes splenis. & in electuario possunt dari drac.viii.& in pilulis.drac.ii.potissime ualet in frigida materia. Et si bene cõsideres omnes istæ medicinæ sunt leues. Ex quo Auicen. nos facit intelligere in curatione humoris melancholici esse utendum leuibus,quod etiam debet obseruari in curatione cuiuscunq; humoris grossi:debent enim esse medicinæ fortes debiles, sicut præcipit Auicenna in capitulo de cura tertianæ nothæ.

Cibatio patientium quartanam. Cap. LXV.

Rectius est vt iuclinetur regimen eorum in primis septimanis vsque ad tres septimanas ad subtiliationẽ quandam, præterquam destruat virtutem: & illud est vt abstineat a carne & alzumet: hoc enim minorat eorum materias, et alleuiat eos, et abbreuiat spacium ægritudinis eorum. Et post illud necessarium est virtutem viuificare cum eis quæ sunt sicut pisces alradradi et oua sorbilia, et pulli, et altheiugi. Cum ergo peruenit ad tempus in quo sequuntur in ea alzumet, et non minoratur ægritudo, tunc necessarium est custodire virtutem, et cibare cum eo quod est fortius ex carnibus gallinarum, et pullorum, et arietum, et hædorum, et auium, mollis carnis, sicut sunt pulli, et alduragi, et pisces boni qui nõ sunt magni.

Hic ponit regimen cibandi quartanarios, & primo ponit gradationem regiminis in quartana: secundo tangit conditiones & proprietates ciborum ipsorum, tertio ponit canones in cibatione obseruandos. secunda ibi. & scias quòd conditio. tertia ibi. sciuisti iterum. In prima parte dicit quòd rectius est vt diæta subtilietur a principio usq; ad tres septimanas aliqualiter, ita tamen vt non cadat uirtus. qua propter hoc tempore abstineat a carne, & unctuosis, hæc enim subtiliatio diætæ minorat materias, alleuiat ægros, & abbreuiat spaciũ suarũ quartanarum. Secundo dicit quòd post hoc tempus est necessarium fortificare uirtutem cum cibis pluris nutrimenti sicut pisces alradradi. i. parui petrosi in cholerica oua sorbilia, & pulli gallinarum, & colũborũ, & altheiugi. i. aues paruæ. cum ergo peruenit ad tempus in quo sequuntur in ea alzumet. i. debent sequi cibaria unctuosa. s. carnes pingues, & similia multi nutrimenti, & non minoratur ægritudo. immo supple videmus statum esse distantem, tũc necessarium est custodire virtutem, & cibare eum cum eo quod est fortius idest pluris nutrimenti sicut sunt carnes gallinarum, pullorum, arietum. i. agnorum & castratorum iuuenum, & hædorum, & auium mollis carnis, sicut sunt pulli. s. columborum, & aduragi. i. turturum, & pisces bene conditionati, qui non sunt magni in specie sua, quia sunt difficilioris digestionis, & grossioris nutrimenti, & magis uiscosi quàm pisces parui.

Notandum quòd in quartana, & in aliquibus alijs feb. aliqñ in principio subtiliamus diætam & postea ingrossamus multis ex causis. Primo quia diætamus aliquando secundum præsentem dispositiouem, & non in relatione ad statũm: & in hoc casu quandoq; a principio subtiliamus propter multitudinẽ materiæ, & postea ingrossamus timore. casus uirtutis. Secundo quando ignoramus ęgritudinem a principio subtiliamus ut natura cibo non grauata se totam conuertens contra materiam ægritudinis superet ipsam, aut saltem manifestet. Tertio quando ægritudo terminatur per paulatinã consumptionem materiæ, & materia continuæ paucificatur. Quarto quando status est ualde longinquus sicut in quartana a principio subtiliamus sed non multum; ut natura non multo cibo impedita sese melius conuertens contra materiam ipsam subtiliet & digerat: speramus enim quòd post tres septimanas poterimus ingrossare diætam, donec uirtus bene restaurata fuerit, & postea subtiliando procedere usq; ad statũ. Vnde propter aliquas aut unã ex istis causis Isaac in tertio fe. in cura quartanæ dicit, abstineatur a pullis gallinaceis, starna, & perdice per tres bebdomadas inirio febris, ne cum unctuositate carnis calefiat, & nutriatur febris, quia unctuosum in febre est quasi oleum in lucerna. Ex quibus infertur quòd Alzumet quæ prohibet Auicen. in principio sunt cibaria sic facta ex carnibus unctuosis, & lardone, aut ex carne, & piscibus conditis cum oleo sicut est mos saracenorum, & omnia ualde unctuosa. & aliquando per alzumet intelligunt panem super quem cadit pinguedo carnis cũ assatur. licet tamen ualde unctuosa etiam non conueniunt in processu: uerum ius gallinæ pinguis, non tamen ualde unctuosum & similia immo ipsa gallina magis conueniret in processu quàm in principio, & hæc est mens Auicennæ. Secundo notandum ꝙ Auicen. hic incipit regimen subtile sine carnibus, postea dat carnes cum ingrossat diætam, & in hoc se confert istis. superius autem pro subtili diæta incepit ab auibus minutis, & in processu ingrossando ad pullos. & in hoc non est contradictio, quoniam utraq; gradatio est possibilis in diuersis hominibus, & in diuersis dispositionibus unius hominis. & cum mutatur quartanarius ab abstinentia a carnibus ad carnes, inchoandum est a carnibus minoris nutrimenti, & procedendũ est paulatim ad carnes pluris nutrimenti sicut de auibus paruis, ad pullos & hædos. Et econtra ingrossata diæta & confortata uirtute procedendo uersus statum procedat continuæ magis, ac magis attenuando diætam.

Et scias quòd conditio in eo ex quo cibatur habens quartanam, est quod sit aggregans proprietates, quarum vna est vt non sit crudum, immo resoluens cruditatem, quam facit accidere melancholia: et secunda est vt non sit grossum immo subtilians grossum: et tertia est vt non sit constrictiuum immo soluens ventrem: et quarta vt sit sanguis ex eo generatus laudabilis, et plurimum quidem est ita illud, quod habet caliditatem et humiditatem.

Hic ponit quatuor conditiones ciborum patientium quartanam. Prima est quòd non sit crudus, idest materiam incrudans, aut generans materiam crudam. immo destruat cruditatem quã facit accidere melancholia. Secunda est ut nõ ingrosset sed potius subtiliet grossum. Tertia est ut sit lenitiuus uẽtris. Quarta ur generetur ex eo sanguis laudabilis & secundũ plurimum cibi calidi & humidi sunt tales ut pater discurrendo. Hi autẽ calidi magis conueniunt in melancholia frigida quàm calida, immo in multum calida non conueniunt, licet humidi in omnibus speciebus melancholiæ conueniant.

Et tu iam sciuisti quomodo cibetur ante paroxysmum, et per quot horas, et quare illud. et sciuisti iterum quòd quandoque necessarius est cibus in paroxysmo, et proximo eius propter causam prædictam. verum rectius est vt eueniat febris ventre vacuo, vt non oc cupetur natura cum materia alia, nisi cum materia ægritudinis, donec expellat eam: et vinum sit purum subtile.

Hic ponit canon. tu iam sciuisti in capitulo de cibatione febricitãtium, quomodo cibetur ante paroxysmum & per quot horas & quare cibantur. Et iterum in eodem capitulo quòd quandoque necessarius est cibus in paroxysmo, & in pricipio eius propter causam ibi dictam. Attamen melius est ut occurrat febris uentre uacuo, ut natura non occupetur cum materia alia præter materiam ægritudinis, donec expellat eam. Secũdus canon. & uinum sit purum subtile, maxime in quartana frigida, & proprie in processu: sed in quartana calida melius est vt sit aliqualiter limphatum, & maiorem in ea debemus espectare digestionem antequam detur quàm in frigida. & debet esse clarum, subtile, & unius anni tantum, ut humectet.

Cura quartanæ continuæ. Cap. LXVIII.

Dispositio huius febris est secundum quòd enunciamus ante ipsam. et canon in ea est homogeneus canoni quartanæ interpolatæ, et non diuersificatur ab ea nisi in rebus paucis. De illis est quòd declinatio in illa ad æqualitatem in calefacientibus, et ad infrigidationem in hac est melior propter adhærentiam febris: quare oportet vt administrentur in curatione eius ea quæ sunt sicut syrupus acetosus cum seminibus, et geleniabin, et aqua de radicibus æqualis, et suppositoria cum melle. Et de illis est quòd phlebotomia in hac est magis neceßaria, quoniam materia est magis comprehensa in uenis. Et de istis est quòd licentia in carnibus in hac ægritudine est minor. ideo caue hoc.

Hic dimissis diuisionibus dicit quòd dispositio huius febris est secundum quòd dictum fuit in præcedenti capitulo, idest ꝙ raro accidit. Secundo dicit quòd eædem sunt intentiones in cura quartanæ continuæ, & interpolatæ & non est differentia nisi in paucis. Primo quòd declinatio ad calefaciendum æqualiter. i.

liter.i.secundum exigentiam materiei, & reliquarum circunstantiarum in interpolata: & ad infrigidandum uel minus cale faciendum in hac est melior propter adhærentiam febris, quare oportet ut administretur in curatione huius sicut syrupus acetosus cum seminibus.s.fœniculi & petroselini; & geleniabin.i.conditum de rosis, & aqua de radicibus æqualis, ut pura fœniculi & petroselini, quibus forte addantur capilli ueneris, & forte endiuia, & similia secundum exigentias. Sed his fere bonum est semper addere boraginem, & buglossam. Item fiat suppositoria cum melle, & non ita acuta sicut in interpolata. Secunda differentia quòd in continua magis conuenit phlebotomia & quòd materia est contenta in uenis. Tertia quòd liberius conceduntur carnes in interpolata, quàm in continua. Caue hoc.i.obserua hoc. & idem de uino. diæta debet esse magis tenuis in continua quàm in interpolata.

Cura eius nouem exigit intentiones. prima est debitum regimen sex rerum. secunda est materierum communium eductio. tertia est phlebotomia. quarta est euacuatio propria & sæpe iterata præcedentibus digestiuis secũdum plurimum. quinta est prouocatio uomitus. sexta prouocatio urinæ. septima eductio materiæ per poros cutis insensibiliter. octaua membrorum confortatio. nona accidentium correctio. Et hic sicut in cura reliquarum febrium posui phlebotomiam pro tertia intẽtione, quamuis sub quarta includatur. quare phlebotomia cõmuniter in hac febre negligitur, quæ tamen est præstantissimũ remedium, si fiat ubi oportet, & secundum quòd oportet, & econtra est multum nociua si fiat ubi non oportet, & secundum quòd non oportet. Pro prima intentione regimen declinet ad humidum, sed in quartanis a melancholia phlegmatica, aut fœcali declinet aliqualiter ad calidum, sed in reliquis aliqualiter ad frigidum. Diæta a principio usque ad tres septimanas debet esse tenuis, sed non multum, quapropter aut dimittant carnes, aut utantur paucis carnibus, & modici nutrimenti, sed tempore nostro melius est ut utãtur carnibus, sicut auibus paruis, postea pullis, deinde grossioribus & pluris nutrimenti: & postea si uidebitur status secuturus cum sæuis accidentibus, ut quia paroxysmi crescant intensiue, & duratione, diæta paulatim attenuetur usque ad statum inclusiue. Si uero non, continuetur diæta iam dicta: cibi autem sui habeant quatuor conditiones. Prima quòd non sint crudi immo resoluentes cruditatem quam facit melancholia intelligendo sicut dictum est in expositione huius passus. Secunda uero quòd non sint grossi immo subtiliantes. tertia sint lubricatiui uentris, & non constrictiui. quarta sint generatiui boni sanguinis. & secundum plurimum calidi cibi, & humidi sunt tales, licet calidi magis conueniant in frigida immo in notabiliter calida sicut in cholerica debent esse frigidi, humidi autem conueniunt in omnibus. Cibi autem frigidi & humidi aliquando misceantur cum calidis remittentibus frigiditatem, & non humiditatem sicut lactuca, quæ forte esset nimis frigida misceretur cum calidis non mouentibus humiditatem, sicut cum ficubus aut cum temperatis in caliditate sicut boragine, aut buglossa. Cibi uero acuti salsi in fine conceduntur proprie in phlegmatica. uitentur sicca inquantum sicca. uinum sit purum subtile. in calida tamen aliqualiter limphari debet, somnus sit longus, quies animalis, & corporea conueniunt, uitentur motus laboriosi. Leniatur uenter iuxta secundam intentionem cum clysteribus, aut sumptis per os sicut est cassia, & est bonum ut cum his lenientibus sit mixtum aliquod leuiter educens melancholiam sicut serum caprinum, cassia aut decoctio epithymi, cum eadem, & similia, & uomitus etiam adiuuetur cum leuibus in principio maxime natura tentante. & bonum est etiam ut materiæ communes quæ sunt in uenis educantur cum leuiter prouocantibus urinam & sudorem. Phlebotomatur iuxta tertiam intentionem cum urina est grossa reliquis consentientibus secundũ plurimum in principio, & aliquando in processu conuenit licet a principio non conuenerit, sed maxime conuenit quando melancholia est sanguinea, & si nõ est magna indicatio de phlebotomia, dimittatur. Sed de euacuatione materiæ propriæ cum solutiuis iuxta quartam intentionem, bonum est ut præmittantur digestiua, quia humor est ualde inobediens nisi melancholia sit nimis superflua, aut forte esset in uijs ductuum, & digestiua accommodentur humori melancholico facienti febrem, & in principio digestiua sint minus subtiliantia, incidentia, prouocantia, & aperientia & in processu magis, & euacuãtia sint propria contra materiam, & etiam contra humorem ex quo genita est: & communiter euacuetur in die ante paroxysmum, digestiua autem communia sint sicut syrupus de pomis syrupus de epithymo aqua boraginis, & buglossæ. serum caprinum, & multa posita sunt ab Auicenna ualentia in omni materia. sed in processu his addatur syrupus acetosus mellinus, aut zuccarinus secundum exigentiam, & balneũ aquæ dulcis paruæ moræ iuuat ad digestionem. & euacuatiua sunt sicut sene, epithymum polypodium, & similia. fortia uero sicut lapis lazuli, lapis armenus, elleborus niger. Cõposita reperiuntur multa debilia & fortia. sed communiter utendum est leuibus, & leuiora competunt in principio cum apparet digestio, fortiora completa digestione competunt. Prouocetur uomitus iuxta quintam intentionem primo cum lenibus ad educendum materias communes quę sunt in stomacho, postea materias proprias antecedentes, & coniunctas, & debet esse fortior quanto magis processerit digestio. Et quandoque fit in die paroxysmi parum ante paroxysmum quandoque in die quietis sed maxime tentandus est natura adiuuante, & in quibus est difficilis uomitus, præcedat cibatio cum multo potu uini, aut aquæ aut amborum secundum exigentiam materiæ & consuetudinem. Multa autem uomitiua posita sunt in textu debilia, fortia, & mediocria. Prouocetur urina iuxta sextam intentionem in principio cum lenibus, in processu cum fortioribus magis aut minus calidis secundum exigentiam materiæ, & tẽporis ægritudinis quorum copiam habuisti in præcedentibus capitulis. Educatur iuxta septimam intentionem materia per poros cutis cum sudore, & insensibiliter cum fricatione quæ sit fortior in processu quàm in principio. Item cũ aqua hordei uino subtili admixta. Item cum suffumigijs quæ maxime fiunt natura tentante sudorem. ex fortioribus uero quæ dantur materia digesta & notabiliter minorata sunt sicut theriaca, mithridatũ, diatrion pepereon, medicamen de assa, & similia cum uino potẽti. nam hæc exhibita in principio paroxysmi actu calida prouocant sudorem, & aliquando educunt totam materiam maxime in declinatione, & debet post horum sumptionem pannis cooperiri. Sed hæc ualde calida non sunt administranda nisi in phlegmatica & fœcali. balneum uero in omnibus speciebus conuenit. Confortetur iuxta octauam intentionem cor, cerebrum, & membra naturalia cum electuario regum, dia musco, & similibus magis aut minus calidis secundum exigentiam. Corrigantur accidentia iuxta nonam intentionem, secundum quòd oportet.

De febre sextana, septena & similibus. Cap. LXIX.

Eecc nominatur phitanos, & quidam nominant huiusmodi febres reuolubiles. Istæ generantur ex materia homogenea materiei quartanæ, sed est minor, et grossior. Et plurimũ quidem fiunt ex melancholia phlegmatica.

In hoc capitulo auctor determinat de quibusdam febribus annexis quartanæ. Et primo inuestigat possibilitatem earum opinione propria & aliorum. secundo ponit curam. secũda ibi appropinquatur. Prima in tres, primo notificat has febres ratione nominis, & materiæ, secundo ponit opiniones Hippocratis, & Galeni de possibilitate & impossibilitate dictarum febrium quintanæ, sextanæ, & septenæ. Tertio pertractat hanc materiam secundum opinionem propriam. secunda ibi. Sextanam autem. tertia ibi. Et ego quidem opinor. In prima parte dicit istas febres nominari phitanos, & quosdam nominare illas reuolubiles. secundo dicit has febres generari ex materia naturæ consimilis materiæ febris quartanæ & eam secundum plurimum esse materiam phlegmaticam.

Notandum ꝙ Auicenna tria dicit de materia harũ febriũ. Primum ꝙ earum materia est eiusdem generis uel speciei cũ materia quartanæ, Cuius ratio est quia est materia melancholica, sed grossitie & paruitate tardat motum. Secundo dicit ꝙ harum materia est grossior, & paucior materia quartanæ, propterea tardius mouetur quàm materia quartanæ, nam grossities & paucitas retardant paroxysmũ, sicut econtra subtilitas, & multitudo ipsum accelerãt, tũ quia tales subtiles & multę facilius mouẽtur, tum quia magis stimulant uirtutem. Tertiũ di-

ctum quòd quamuis sint multæ species melancholiæ, tamē ut plurimum fiunt ex melancholia facta per adustionem phlegmatis, & hic est sermo Rasis decimosexto continentis capitulo secundo. Huius autem tertij dicti ratio est, quia melancholiæ ex alijs humoribus cum perueniunt ad maiorem ingrossationem per calidum adurens, & ad paucitatem tantum incinerantur, & paucificantur, quòd cinis ille non potest amplius putrefieri, & si putrefit non potest deferre calorem actualem ad cor sufficientem ad febrem, non enim est illis humoribus humidum tenax: sed phlegma quia habet multam viscositatem potest comburi, & fieri melancholia quæ faciet quartanā, & si amplius cōburatur, & terrestrificetur faciet quintanam, & sexta nam: nam adhuc remanebit humidum quod potest putrescere, & euaporando portare calorem febrilem notabilem ad cor; sicut carbones facti ex lignis uiridibus magis emittunt flammam, quàm facti ex lignis siccis.

Sextanam autem, et septenam et quæ sunt post illas Hippocra. dixit.

In hac parte agens de possibilitate aut impossibilitate, harum febrium: Primo ponit opinionem Hippocratis, secundo Galeni, secunda ibi. Et Galenus. In prima parte dicit quòd sextanā, & septenam & quæ sunt post illas. s. octauanam, & nouenam dicit Hippo. in libro epidemiarum fieri.

Et Galenus dixit, ego non vidi in uita mea aliqua ex eis, ne que uidi quintanam nudam fortem, et neque est febris nisi qua si occulta. Inquit, et non est longinquum, quin sit causa in septena, uerbi gratia, et nouena regimen quod quando administratur, et curritur super ipsum facit febrem. nam iteratio facit necessario in huiusmodi hora illam febrem, & si dimittetur & rectificaretur, non faceret. Est ergo causa in periodis eius, & in ipsius iterationibus reiteratio regiminis, et periodi eius non sunt periodi materiæ qua effundatur, et eius reditio nes. Inquit oportet ut obseruetur in experientia huius ægritudinis hæc intentio, ita ut non accidat error.

Hic primo ponit opinionem Galeni, secūdo assumit intentionem eius, secunda ibi, Quamuis Galenus. In prima parte dicit Galenum dixisse in primo de differētijs febrium quarto capitulo, sed prolixius in commento epidemiarum se nunquam aliquam uidisse ex eis scilicet sextanam, neq; septenam, aut aliam ex sequentibus immo nec quintanam nudam idest alteri non associatam fortem, id est manifestam immo non visa est ab eo febris nisi occulta quidem, idest cū alijs complicata. Item quia remissa. Secundo dicit quòd non est longinquum. s. a ueritate quoniam causa septenæ & nouenæ sit regimen, quod quando administratur & currit super ipsum idest continuatur facit has febres: nam alteratio regiminis consimilis priori regimini quod fecit primū paroxysmū facit necessario in huiusmodi hora idest in die correspondenti illam febrem: si illud regimen dimittetur & rectificaretur idest fieret regimen conuenies contrarium primo non faceret febrem. ergo causa periodorū eius, & reiterationum illius febris scilicet reiteratio regiminis primi, & periodi huiusmodi febr. non sunt periodi materiei quæ effunditur ad locum mineræ putredinis eius. Et non sunt eius scilicet materiæ reditiones quæ scilicet exiftens in aliquo cumulo pellatur pars post partem sicut fit in tertianis, quartanis, & similibus secundum naturam materiei, immo per malum regimen continuatum cuiusq; paroxysmi materia de nouo generatur, aut forte aliquis humor præexistens putrefit, forte prohibita transpiratione, & forte ob unus nisi alius.

Tertio dicit Galenum dixisse quòd obseruetur in experientia hui⁹ ægritudinis an pendeat a regiminc malo continuato an a materia quæ effunditur per partem post partem, & nō fit error in regimine: immo supple ordinetur regimen contrarium primo.

Quamuis Galenus sit quasi negans, aduentum harum febrium, & quasi quòd sit necessarium ut sit huiusmodi febris alia radix. Verum Hioppocrates iam uerificauit sermonem in inuentione septenæ, & nouenæ, et non est illud manifestum mirabile, neq; manifeste impossibilitatis, ita ut sit necessariū in eo redire ad administrandum. Et sermones quidem quos locutus est Hippocrates in capitulo harum febriū sunt, quod septena est prolixa, & non est mortifera: & nouena est lōgior ea, & non est mortifera. Vt dixit quòd quintana est deterior febrium quoniam fit ante phthisim, & post ipsam.

Hic Auicenna assumit intentionem Galeni dicens ꝙ Gal. est quasi negans aduentum harum febrium, quia non absolute negat eas, sed negat eas accidere sicut accidunt aliæ febres paroxysmales idest secundum naturā humoris periodicātis quotidie sicut phlegma, aut de tertio in tertium sicut cholera, aut de quarto in quartum sicut melancholia. cuius negationis ratio est, quia si darentur hæ febres tunc daretur alia radix idest alius humor a quatuor generibus humorū, sed hoc est falsum. consequentia tenet. quia humor faciens has febres non potest esse melancholia quæ mouetur de quarto in quartum: nec cholera, nec phlegma propter similem causam, nec sanguis quia facit motum continuum. ergo necessario erit alius humor distinctus ab illis. Et hoc est quod dicit Rasis. decimosexto continentis ultimo capitulo dicit Gal. scilicet in libro epidemiarum. Non vidi feb. currere per septem, & displicet mihi dictū Hip. hoc affirmantis, quia impossibile est ut dicat de quo humore est. Aliter potest exponi radix alia ab humorali, quia radix huius febris non est aliquis humor qui secundum naturam suam faciat hanc feb. sed solum malitia regiminis. Secundo dicit quòd Hippo. dixit cum ueritate inueniri septenam & nouenam, & hoc non est manifeste mirabile, aut manifeste impossibile ita ut sit necessarium in eo redire ad administrandum. i. ad inueniendum aliquas causas occultissimas. Mysteria enim sunt res occultæ soli deo cognitæ, vel difficillime cognitæ. Tertio dicit, quòd sermones quos locutus est Hippo. in capitulo harum febr. sunt quòd septena est prolixa, sed non mortifera, & nouena longior ea, sed non mortifera: & dixit ꝙ quintana est deterior febris, quoniā fit āte phthisim aut post ipsam. Et dixit in ea Gal. ut scitis in commentando textum illum satis diminute, & parum ad mentem Hippo. quare text. ille indiget expositione. Textus autem de quo est sermo hic in primo epidemiarum sic iacet, Quintana omnium pessima, etenim ante phthisim & iam phthisim patientibus interficit. Commentum Gal. est hoc. Qui phthisim patiuntur hectica febriū febre nunquam deficiente: Euentus namq; eius sicut & aliarum omnium iam didicisti in libro de differentijs febrium: & eam quæ per tertianam aut per quartanam diem paroxysmautur, sicut dicit Hippo. eam quæ per quintanā, de qua quintana existimes causam dictam a nobis, quod de septenis, & nouenis parū ante audiuisti. Dixit autem Gal. in commento præcedenti nō reperiri has febres nisi casualiter. Ex quibus uerbis aperte liquet Gal. in commētando textum illum fuisse diminutum, & parum declarasse mentem Hipp. Eget ergo sermo iste expositione propria Auicennæ intendentis tex. illum declarare, & ponere opinionem suam in hac materia, dicit.

Ego quidem opinor huic sermoni modum quendam, & est, ut sit phthisis significans hecticam. et sit sermo eius; quintana subiectum propositionis indefinitæ non significantis communitatem: Ergo est quasi dicat, quòd de quintana est vna species deterior febrium. ergo est significatio huius sermonis, quòd cū febres prolongantur, & permiscentur, et diuersificantur perueniunt plurimum ad inflammandum membra principalia, et ad hecticam. et de proprietate harum febrium est, ut fiet in fine suo secundum ordinem unum, & plurimum illius super quartanam. & iam testificati sumus eam quintanam, uerum ipsa perducit ad quartanam, quando in humoribus est exuberatio, & in humiditatibus multitudo. Cumque liquefactio iam multiplicatur, & euacuationes sensatæ & insensatæ frequentes fiunt, non remanent in humoribus cinereitas nisi illud quod minus est grossius, & illud facit esse necessarium ut sit paroxysmus tardior. & fiat illa quæ fuit quartana quintana. Et in huiusmodi quidem dispositione fortasse erit corpus præparatum ut inflammetur, & fiat hectica.

In parte præsenti Auicenna pertractans hanc materiā primo exponit textum Hippoc. in primo epidemiarum, & declarat mentem eius, secundo confutat rationes contra Hip. & remouet

remouet quandam instantiam. tertio summis laudibus extollit Hippoc, dicens suę auctoritati credendum esse. quarto, dicta Hippoc. confirmat ex relatu & uisu. secunda ibi, & non oportet ut negef. tertia ibi amplius non est. quarta ibi et iã retulit. Prima in duas. in prima ostendit quomodo quintana quę est deterior feb. aliquando antecedit phthisim siue hecticam. secũdo ostendit quomodo aliquando subsequitur. secunda ibi. & iterum hectica.

Sed pro notitia primæ partis est sciendum quòd Auice. intendens declarate dicta Hip. primo epidemiarum, & maxime illud quintana est deterior feb. quoniam fit ante phthisim, & post ipsam, præmittit sex propositiones dicens. Ego opinor huic sermoni Hippocr. esse modum quendam. i. intellectum uerum, & tunc ponit primam propositionem quæ est quòd phthisis significat hecticam idest conuertitur cum hoc termino hectica. & non accipitur hic phthisis pro hectica sequente ulcus pulmonis.

Secunda propositio est ut sit sermo eius quintana subiectũ propositionis indefinitæ non significantis communitatem. ergo est quasi dicat, quintana est una species deteriorum febriũ .i. quæ subiectum huius propositinnis quintana est deterior febris est subiectum propositionis indefinitæ cum in ea subijciatur terminus communis sine signo, unde significat quòd aliqua quiotana est deterior febris.

Tertia propositio ergo est significatio idest uerificatio huiusmodi sermonis eius quòd febres cum prolongantur, & permiscentur, & diuersificantur perueniunt ut plurimum ad inflãmandum membra principalia, & ad hecticam .i. quòd febres permixtæ diuersificatæ prolongatæ, & diuersificatæ. i. factæ inordinatæ uagantes in suis paroxysmis inflammant mẽbra principalia, & proprie cor, & ducunt ad hecticam. & hæc propositio nota est dictis Gal. in commento tertij prognosticorum.

Quarta propositio est de proprietate harum febriũ, & est ut stent in fine suo secundum ordinem unum, & plurimum illius. s. ordinis transit super quartanam: & iam testificati sumus eam quintanam. i. feb. inordinate uagantem propter difformitatem in adustione humorum a quibus pendent. tandem reducuntur ad unum ordinem, quia transeunt in quartanam, & aliquãdo in quintanam, quæ secundum plurimum sequitur quartanam, aliquando non. Causa autem huius est quia humores a quibus pendent huiusmodi febr. inordinatæ cum prius essent difformes adustione tandem reducuntur ad uniformitatem, cum sunt uersi in melancholiam: propterea faciunt feb. unius modi secundum formam, & proprietatem melancholiæ, quæ est quartana, & aliquando est quintana quam secundum plurimum præcessit quartana aliquando, ut ostendetur.

Quinta propositio, uerum ipsa scilicet febris inordinata perducit ad quartanam, quando in humoribus est exuberatio, & in humiditatibus multitudo. Cum autem liquefactio iam multiplicatur, & euacuationes sensatæ frequentes fuerint, nõ remanet in humoribus cinereitas nisi illius quod est minus, & illius quod est grosius & illud facit esse necessarium ut paroxysmus sit tardior, & fiat illa quæ fuit quartana quintana, idest febris inordinate uagans perducit ad quartanam, quando humor melancholicus est multus, nec ualde ingrossatus per adustionem. Cum autem præcedente adustione, & liquefactione & multiplicatis euacuationibus sensatis, aut insensatis humor melancholicus paucificatur, & ingrossatur paroxysmus fit tardior, & fit transitus ex quartana in quintanam.

Sexta propositio, & in huius quidem dispositione fortasse erit corpus præparatum ut inflammetur, & fiat hectica, idest corpus existens in hac dispositione erit paratum ad hecticam. unde sequitur hectica quintanam, & eius causas.

Et iterum hectica quando antecedit, non est longinquum quin faciat accidere in humoribus cinereitatem quãdam propter paruitatem suam in postremis hecticæ, et accidit illi cinereitati putredo, quare accidit febris.

Hic declarat duo, Primum quòd quintana aliquando sequitur hecticam secundum quòd ipsa est mala. secunda ibi. & iam destruxit. Primum probatur sic. Hectica aliquando causat cinereitatem in humoribus, idest humorem paucum terreum melancholicum genitum ex humoribus per adustionem ab ipsa scilicet adustione factam, cui humori accidit putredo. igitur causat quintanam. consequentia tenet cum quintana fiat ex putredine humoris melancholici pauci terrei grossi.

Et iam destruxit febris hectica corpus: est ergo mala ex hoc, quòd ipsa est signum adustionis humoris, de quo nõ remansit nisi parũ, et sit adustus parum, et ex hoc quòd ipsa est causa additionis febris, et duplicationis eius.

Hic probat secundum, scilicet quòd ipsa sit mala & mortifera. Nam ipsa est mala per uiam signi & per uiam causæ. igitur &c. tenet consequentia & prima pars probatur. nam hectica iam destruxit corpus: ergo quintana quæ est effectus eius est mala per uiam signi, eo quòd significat humoris adustionẽ ex quo non remansit nisi parum adustum, & significat corporis extremam consumptionem. Sed quòd sit mala per uiã causæ probatur, quia quintana ueniens post hecticam est causa duplicationis feb. & augmenti hecticæ, nam primo erat solum hectica, nunc uero quintana est addita hecticæ, & sic sunt duæ febres quarum una auget alteram. Hic cadunt dubia discussione digna. Primum quę est materia febrium inordinate uagantium sequentium febres compositas prolongatas. Dicendum quòd febres multę ad inuicem compositę sicut tres tertianæ notæ, & duæ tertianæ cum una phlegmatica quando habẽt materias habentes modos substantiæ & quantitates suis formis proportionatas habent periodos ordinatos suis formis, proprietatibus proportionatos. Cum uero putredine, & adustione diu procedente hi humores sunt conuersi in melancholiam faciunt quartanam unam, aut duas ordinate de quarto in quartum affligentes. in tempore autem medio quando isti humores sunt multum elongati secundum quantitates, & modos substantiæ a quantitabus, & modis substantiæ suis formis proportionatis, ut quia sunt notabiliter paucificati, aut ingrossati, retinentes tameo suas formas substantiales, & proprietates tunc faciũt febres inordinatas, & uagantes: quia magis tardantur paroxysmi quàm conueniat formis, & proprietatibus humorum illorum, & cum hoc retardationes suorum paroxysmorum sunt difformes eo quòd difformiter humores illi sunt paucificati, & ingrossati ipsis difformiter resistentibus caliditati putredinali eos paucificanti, & ingrossanti. materiæ itaque febrium inordinatarum sunt materiæ difformiter magis paucificatæ & ingrossatæ per putredinem & adustionem quàm conueniat formis suis substantialibus quas adhuc retinent. Et ex his infertur ex febre sanguinea posse fieri febres diuersas, postea inordinatas, postea quartaoam, aut quintanam: quod patet ex dictis hic, & in capitulo de synocha. Secundum dubiũ utrum cum deuenitur ad quintanam præcedentem hecticam, aut sequentem sit necessarium præuenire quartanam. Et arguitur quòd sic, quia ad grossitiem maiorem, & paucitatem maiorem non est deuenire nisi per grossitiem & paucitatem minorem, ergo prius erit materia incinerata grossitie, & quãtitate proportiona quartanæ quàm quintanæ. In contrarium est Auicenna dicens quòd licet plurimum super quo stant febres inordinatæ, sit quartana, tamen testificatur ipsam fuisse quintanam. Dicendum secundum Gentilem quòd licet secũdum plurimum ante quintanam sit quartana cum antecedit hecticam aut sequitur, non tamẽ est necessarium. cuius ratio est quia humore facto melancholico non est necessarium ipsum putrefieri, ergo non est necessarium fieri quartanam: & interim dum non putrefit, potest fieri grossior, & paucior quàm primo proportionalis quintanæ, & postea putrefieri: ergo potest esse ante hecticam & post hecticam quintana, quam non antecedit quartana. Tertium dubium utrum quintanę & sextanæ & reliquæ possint fieri non præcedente alia febre. In quo dubio secundum Gentilem tenenda est pars affirmatiua. Nam homine remanente in apparente latitudine suæ sanitatis potest humor melancholicus paulatim ingrossari, & paucificari, & tardius moueri quàm per quartum, ergo potest moueri per quintum diem, aut aliquem ex subsequentibus.

Quartum dubium quia ex dictis Auicen, hic de intentione Hippoc. uidetur posse concludi sextanam, & sequentes esse deteriores quintana, quia sicut quintana est deterior quartana quia humor per adustionem est magis paucificatus, & ingrossatus ita sequentes ex eadem causa sunt deteriores. consequẽs contra Hippoc. qui dixit quintanam esse deteriorẽ cæteris.

Pro solutione huius dubij præmittendum huiusmodi feb. dupliciter posse fieri, uno modo ex errore regiminis sicut placuit Gal. Secundo modo ex adustione febrili paulatim humorem melancholicum pacificante, & ingrossante siue antecedant hecticam, siue sequantur. tertio ex successiua pacificatione, & ingrossatione humoris non quidem per adustionem febrilem, sed ex actione caloris naturalis, & continentis paulatim humorem melancholicum, & phlegmaticum pacificante, & ingrossante homine remanente in latitudine suæ sanitatis, aut neutralitatis apparentis, cui humori taliter pacificato & ingrossato postea accidat putredo: Posset etiam melancholia putrefieri, ingrossati per frigiditatem congelantem, & exprimentem humidum & postea putrefieri. quo præmisso dicitur quòd si hæ febres proueniãt primo modo, certum est quòd quintana est deterior sextana, & sextana septena, & sic deinceps eo quòd quintana frequentius affligit. cæteris ergo paribus est deterior, & similiter sextana septena. Si uero huiusmo di febres fierent secundo modo ex adustione febrili humorem pacificante, ratio facta in principio dubij concluderet sextanam, & sequentes esse deteriores quintana. sed non est uerisimile per adustionem feb. posse corpus tantum consumi ut humores ita pacificentur, & ingrossentur, & faciant sextanam, & quæ deinceps quin prius accidat mors. ideo Hip. dixit quòd quintana est deterior cum non compararet eam nisi ad quartanam & feb. inordinatas quæ illas præcesseruot, & dato etiã quòd hecticus non moreretur melancholia, tamen hoc modo incinerata non posset amplius ferre calorem putredinalẽ sufficientem ad feb. Si uero hæc feb. accidat tertio modo dicendum est quintanam esse deteriorem sextana, & sextanam septena & sic deinceps. Primo per eandem rationem qua conclusum est quintanam primo modo uenientem esse deteriorem sextana. Item quia quibus paroxysmi eius est intensior, quia præcedente resolutione continue remanent partes terrestriores, & magis frigidæ, & a quibus pauciores uapores eleuantur. Tertio quia paroxysmi quintanæ sunt longiores uerisimiliter quam paroxysmi sextanæ cum pendeant a pluri materia. Et similiter dico de paroxysmo sextanæ in comparatione ad septenam, & sic deinceps.

Contra nouena est largior septena, ergo paroxysmus nouenæ debet esse longior paroxysmo septenæ. tenet cosequentia, quia sicut se habet tota ad totã ita paroxysmus ad paroxysmũ, antecedens aũt est Aui. in litera de intentione Hip. Et cõfirmatur quia grossities materiæ plus operatur ad longitudinem, quàm multitudo eius ut ex textu colligi potest. Ad hoc dicitur negando primam consequẽtiam, causa enim quare nouena est longior septena est, quia tardius pacificatur, unde in æquali tempore minus de materia eius consumitur. Ex quo tamen non sequitur quòd paroxysmi sint longiores, nec sequitur grossitiem plus operari ad longitudinem, quàm multitudinẽ præcipue in materijs ualde terreis, quæ per putredinem sunt aptæ cito incinerari, quanto enim materia est grossior, & terrestrior tanto est uicinior incinerationi. Forte tamen in materia non ita terrestri posset esse uerum, male tamen grossities materiæ posset multitudini eius comparari in faciendo longitudinem unius febris totalis, aut paroxysmi, si quis bene considerec.

Et non oportet vt negentur ægritudines, quas non contingit videre in tempore quodam, & quadam regione, nam hoc genus non comprehenditur per multudinem, neque iterum oportet vt dicatur quòd si est quintana, tunc necesse est sit materia quinta, nam melancholia generat quintanam non propter hoc ipsum, quòd ipsa est melancholia, immo propterea quòd ipsa est pauca grossa. & iam non prolongatur quin sit corporibus quibusdam melancholia grossa pauca, cui accidit putredo.

In parte præsenti Auicen. primo confutat rationes Gal. secundo remouet instantiam, secunda ibi. Et non conuenit. Rationes Gal. fuerunt duæ. prima quòd ipse non uidit in uita sua aliquam illarum quæ sunt post quintanam, nec uidit quintanã nudam fortem. ergo non sunt ponendæ. secunda ratio quia si darentur essent dandi alij humores præter quatuor. Ad primam rationem respondit Auicenna negando consequentiam, non enim oportet ut negentur ægritudines quas non contingit uidere in quodam tempore, & in quadam regione. Hoc enim genus non comprehenditur præ multitudine. i. quia multoties eueniat. contingit enim huiusmodi feb. in quodam tempore, & in quadam regione uideri & non in omnibus, & ita uideri ab aliquo & non ab omnibus. Ad secundam rationem similiter negat consequentiam dicens, nec oportet iterum ut dicatur quòd si aliqua est quintana, quòd tunc necesse est quòd sit materia quinta. i. quintus humor. nam melancholia generat quartanam alias quintanam, non propter hoc quòd ipsa sit melancholia, immo propterea quia pauca & grossa. & iã non prolongatur. i. non est impossibile quin fit in quibusdam corporibus melancholia pauca & grossa cui accidit putredo. Hic tex. aperte est contra Gentilem qui uult periodicationem sequi proprietatem & formam substantialem humoris actiue concurrentis ad motum humoris in determinato tempore præcipue si textus dicat quartanam, sicut communiter reperitur, licet Gentilis innuat hunc text. esse malignatum. & in antiquis libris inuenitur quintanam. apparuit enim ei hunc tex. non bene sonare pro opinione sua.

Notandum secundum Gentilem pro declaratione primi dicti, siue rationis quòd aliquando pertransit magna annorum reuolutio, in qua non uidentur aliquæ ægritudines sicut Gal. non uidit suo tempore lapidem ab intestinis ut refert sexto in teriorum: quem tamen Gentilis bis se uidisse dicit etiam ipso scribente hanc lectionem laudabilis uir magister Ioann. Iulia ni de forliuio misit ad ipsum lapidem ad quantitatem nucis uomitu expulsum post dolorem stomachi & erat illius lapidis duricies qualis est duricies gypsi, & figura lapidis erat rotunda, oblonga idest figuræ oualis, & hoc non fuit uisum a prædecessoribus nostris. non tamen debet negari immo debet concedi sicut monstrum raro ueniens. Ego etiam meo tempore uidi una cum magistro Benedicto egregio doctore Veronæ apostema in inguine cuiusdam mulieris, in quo erant lapides tres ad quantitatem castaneæ formæ tendentis ad rotundum & duritiei gypsi, quod apostema me præsente fecuit. Item uena medena multiplicatur in medena ciuitate, quam Galenus nunquam uidit tertia quarti capitulo proprio. Item tempore nostro pauci, aut nulli uiderunt uermen reptantem sub cute, quẽ tamen Auenzoar & quidam sapientes hispani ponunt. nõ sunt ergo hæc a nobis neganda immo potius nostra interest horum causas inuestigare, & omnium possibilium contingere in natura, sicut recte sensit Auerrois primo colliget. Ego enim credo causam materialem lapidum de quibus supra, esse phlegma grossum & uiscosum, causam autem efficientem esse calorem loci in quo generantur, una cum calore membrorum circunstantium, cum adiutorio etiam caloris continentis, qui calores etiam resoluendo partes humidiores residuum inspissant, & indurant. figurantur enim, & colorantur secundum figuram, & colorem membri in quo generantur. hinc est quòd lapides renum sunt longi, rotundi, rubei. figurantur etiam aliquando in locis amplis secundum figuram phlegmatis quod ibi reperitur, augentur autem propter additionem phlegmatis quod sicut paulatim additur, & iouiscatur cum præexistente, ita paulatim induratur. Causam autem uermium uide decimasexta tertii capitulo proprio & in plerisque locis. Sed causa cur reptant sub cute est eorum subtilitas, & agilitas. Causam autem uenæ medenæ uide ab Auicen. loco allegato. Notandum secundo pro declaratione responsionis secundæ quòd si tex. Auicennæ dicat quòd melancholia generat quintanam non propter hoc quòd ipsa est melancholia, immo propterea quòd ipsa est pauca & grossa, sicut communiter reperitur, est multum contra opinionem Gentilis ponentis periodicationem sequi proprietatem humorum, & formam specificam eius. Habet igitur consequenter dicere quòd melancholia generat quartanam inquantum melancholia & per formam specificam & proprietatem eius. Glossat tamen hunc textum pro salute suæ opinionis quòd melancholia non facit quartanam solum inquantum melancholia, sed inquantum melancholia cum determinata grositie & quantitate. Pro cuius intellectu nota quòd Gal. & Aui. uiderunt quòd periodicatio communiter & ut in pluribus inuenta sequitur formam specificam humorum: nam ex grossitie & quantitate in humore impossibile

possibile est inueniri has determinatas periodos plurimum inuentas, cum ille dispositiones sint in infinitum uariabiles: ut dicit alias se declarasse. Et affirmat Gal. hoc sensisse in con. epidemiarum. hæc tamen differentia est inter hos uiros, quia postquam Gal. concessit φ periodicatio sequitur formam specificam humorum non potuit concedere quòd esset dare quintanam & sextanam: & feb. huiusmodi quia sequitur quòd esset dare alium humorem. Si enim periodus cõtinua est sang. quotidiana phlegmatis, tertiana choleræ, quartana melancholiæ, ergo quintana erit quinti humoris. Auic. tamen uidit quòd licet periodicatio sequatur formas siue naturas specificas: tamẽ est de hoc sicut de aliis actionibus naturalibus: sequuntur .n. formas cum determinatis accidentibus ut attractio ferri sequitur magnetem in determinata quantitate & qualitate, unde si allio ungatur non trahit. decimatertia tertii. Et in. 5. physico. dicit Auer. licet igitur melancholia principaliter moueatur in quarto a proprietate: tamen requirit determinatã quãtitatem, & modum substantiæ. quibus permutatis non potest seruare suum modum: & cum posit in aliqua substãtia & quãtitate putrefieri & pelli, igitur aliquo tempore moueri poterit, & non per quartum. hæc sunt dicta Gen. Ego tamen credo G. & Auic. uoluisse formas specificas humorum, & suas proprietates concurrere ad periodicationem: sed non eo modo quem ponit Gal. uolens eas concurrere actiue. nam sequeretur quòd formæ substantiales & proprietates humorum essent datæ eis in perniciem, & corruptionem, quod non sanæ mentis diceret: cum a natura sint datæ humoribus, & omnibus in istis ad conseruationem, & ad resistendum causis corrumpentibus, sicut complexio: resistunt ergo quantum possunt membris expellentibus humores extra locum suum naturalem. uerbi gratia, de intra uenas ad extra uenas, & cuiuslibet humoris periodicatio insequitur hanc proportionem potentiarum mẽbrorum mouentium humores ad suas resistentias. Et quia melancholia per formam substantialem, proprietatem, modum substantiæ, & complexionem magis resistit membris expellẽtibus, quàm cholera, & cholera quàm phlegma, & phlegma quàm sanguis, ipsa tardius periodicat cæteris .s. de quarto in quartum: cholera de tertio in tertium: phlegma quotidie: sanguis continue. Et hæc omnia sunt amplissime declarata in quæstione de periodicatione. Et hanc opinionem uoluit G. in cõmẽto epidemiarum. & Aui. prima quarti. cap. de sermone uniuersali in febribus putridis. §. illo. Et istæ quidem feb. quibus sunt paroxysmi eradicationis & temporis, quandoque dimittunt ordinem suum propter diuersitatem materierum in multitudine, & paucitate, & grossitie, & tenuitate: & propter diuersitatem in eis in genere, ita ut permutentur quędã materię & fiant de genere alterius, quæ diuersificantur in eis in specie & non in multitudine, & paucitate, tenuitate, & grossitie tantum. Et nota illam particulam, quæ diuersificantur in eis in specie, & non in multitudine, & paucitate, tenuitate, & grossitie tantum. Item in capitulo de feb. apostematum unicuique humori inest periodus, quæ sibi conuenit. ponendæ sunt itaq; formæ specificæ, & proprietates in humoribus faciẽtes ad determinatas periodos: sed non sicut Gen. qui posuit ipsas actiue cõcurrentes ad motus humorum: immo debent poni resistentes membris expellentibus humores modo iam dicto.

Et non conuenit alicui ut dicat, possibile est in phlegmate ut fiant ei paroxysmi alij quando ingrossatur & minoratur, quoniam concessio est res ampla, & raro fit possibile, ut necessario sequatur eius contradictio.

Hic Aui. soluit instantiam quæ posset fieri contra solutionem rationis secundæ G. contra Hippo. cum arguebat si daretur quintana &c. tunc daretur quintus humor. Respondet Auicen. negando consequentiam quia melancholia facit quintanã, & quæ deinceps: non inquantum melancholia .s. solum: sed inquantum est pauca, & grossa. quia paucitas & grossities faciũt ad retardationem paroxysmi, & tanto magis quanto magis augentur. Instantia est ista, sequitur quòd quando phlegma paucificatur, & ingrossatur, deberent eius paroxysmi retardari, & sic fieri tertianam, quartanam, quintanam, & sic deinceps. Respondet Aui. esse possibile ad quod deducitur. Subdit postea quòd possibilitas est res ampla, & raro fit possibile, ut necessario sequatur eius contradictio. Cuius textus prima pars sic declaratur. Nam quoddam est possibile ut in pluribus: ut quòd phlegma faciat quotidianam, melancholia quartanam: quoddam ut in paucioribus .s. quod phlegma, & melancholia faciat quintanam, sextanam, & cæteras. & hæc possibilitas est res ampla, licet prima sit amplior: & multa sunt possibilia quæ nunquam erunt: nec ponuntur in esse. Et tertio possibile æqualiter, sicut apoplexia minor in hoc ut sit salubris, uel mortalis, & quòd habentes uentrem humidum, aut siccum in iuuentute se habent contrario modo in senectute, & materia prima indifferens ad formas contrarias, & uoluntas ad contradictoria. secunda autem pars textus non debet intelligi ut uerba sonant: immo nunquam est possibile, ad quòd sequitur contradictio: sed est modus loquendi. q.d. si concessero quòd phlegma possit facere quintanam, aut sextanam, & reliquas, licet illud nunquam eueniat, raro, aut difficile erit, ut ducatur ad contradictionem.

Amplius non est dispositio in cõcessione eius, quod nunquã uidetur, & non auditur: neque de quo testificatur experimentator, aut sapiens, sicut concessio eius quod testificatur qualis Hippocra.

Hic summis laudibus extollit Hippo. d. quòd nec concedere illud quod non uidetur: nec concedere illud quod non auditur: nec concedere illud quod diceret aliquis expertus: nec concedere quod diceret quidam Philosophus est tale, quale est concedere illud quod testificatur Hippo. concedere ergo illud quod testificatur Hippo. est concedere rem uisam auditam, experimentatam, & physice probatam.

Et iam retulit mihi fidelis quidam se uidisse nouenam, quintanam vero nos multoties uidimus: & non cogimur propter hoc dicere, quòd illic sit alius humor.

Hic confirmat opinionem Hippo. s. dari huiusmodi febres ex relatu, & uisu. d. quòd sibi retulit fidelis quidam se uidisse nouenam, & seipsum iam uidisse quintanam multoties; & per huiusmodi non cogimur dicere quòd detur humor alius præter quatuor humores. Et dicit Gẽ. se uidisse quintanam, & fe. inuadentem de decimoquinto in decimumquintum in Bernardino de bonaueris de Perusio: inuadentem autem semel in mẽse, affirmat Rasis. 16. continẽtis. & quamuis ab his auctoribus non sit facta mentio de octauana debet subintelligi. Et refert Gen. quòd magister Iacobus de firmo habuit pluribus annis unum paroxysmum semel in anno. Ego uero magnificam dominam Catharinam de la mirandula uidi laborantem quintana pluribus mensibus a qua tandem sanata fuit.

Cura specierum huius febris.
Cap. LXXI.

APpropinquat huius febris cura curæ quartanæ phlegmaticæ.

Hic auctor curans sextanam & consimiles. primo præmittit conuenientiam inter quartanam, phlegmaticam, & sextanam quantum ad curam. secundo ponit regimen per dietam. tertio tangit regimẽ per uomitiua & solutiua. quarto per prouocatiua sudorem. secunda ibi § Et indigetur in curatione. § tertia ibi § Et de curationibus. § quarta ibi § Et confert tunc sudatio. § In prima parte dicit quod cura sextanæ & aliarum appropinquat curæ phlegmaticæ quartanæ. Et notanter dictum fuit appropinquat, quia non est omnino similis materiæ quartanæ phlegmaticæ, & sextanæ & similium: cum harũ materia sit paucior & grossior, est enim opus in his fortiori subtiliante.

Et indigetur in curatione eius superfluo ieiunio, & subtiliatione cibi, & regiminis, & somno digerente, ut resoluatur per illud materia grossa, & digeratur: & iterum indiget ingrossatione regiminis ut non destruatur in eo uirtus: & sunt ista sicut duo contraria, & propterea quòd feb. istæ non faciũt accidere læsionem uirtutis, non curamus si subtiliemus regimen, & faciamus ægrum uti ieiunio uno tempore, & succurrimus illi sicut ostendimus: ita ut cibemus cum eo cuius bonum est nutrimentum, & uelox fit, & multiplicatur, & in quo non est ingrossatio materiei, neque additio in ea.

In hac parte ponens regimē per diætam. dicit primo quòd indigetur in curatione sextanæ & aliarum ieiunio superfluo. s.multo.s.in principio usque ad tres septimanas:aut quatuor, & subtiliatione cibi.i.cibis subtiliātibus, & generantibus humorem subtilem, non grossum uiscosum melancholicum, & regiminis.i.quòd reliquum regimen sex rerum non naturalium,& regimen medicinale sit subtiliatiuum,& somno digerente,& resoluente ut resoluatur per ipsum materia grossa, & digeratur.quapropter somnus debet esse tantus, ut bonæ fiant digestiones.s.prima,secunda,tertia, & quarta non tamē superfluus:ne prohibeatur superfluitatum resolutio. sit ergo septem aut octo hotarum in adultis:& indiget iterum ingrossatione regiminis:ut non destruatur cum ea.s.ultima subtiliatione uirtus.& sunt ista duo sicut contraria:sed non uere contraria,quia contradictio est oppositio unius & eiusdem, non nominis tantum:nec rei tantum:sed nominis, & rei simul ad idem secundum illud,& in eodem tempore : sed ista regimina non præcipiuntur eodem tempore : sed debet præcedere regimen subtile. postea sequi grossum. Et propterea quòd istæ feb.loquendo de his quæ non antecedunt,nec sequuntur hecticam non faciunt accidere læsionem uirtuti.i.non sunt acutæ debilitantes uirtutes,non curamus, si subtiliemus regimen,& faciamus ægrum uti uno tempore ieiunio, & succurramus illi nocumento.s.ingrossando:sicut ostendimus in capitulo de quartana.s.cum eo nutrimentum est multum, uelox, & bonum in quo non est ingrossatio materiæ nec additio in ea.s.materia melancholica. Quæ autem sit differentia inter nutrimentum bonum, uelox, & multum est satis notum. In istis ergo subtiliamus ad minorādum materiam, sicut in quartana postea ingrossamus.deinceps: quia materia non reseruatur ad unam criticam expulsionem:immo paulatine consumitur.& etiam si seruaretur,& status esset futurus cum accidentibus fortibus post subtiliationem factam a principio, possumus ingrossare,& postea subtiliando procedere usque ad statum inclusiue,propter longitudinem ægritudinis.

Et de curationibus conferentibus ad illud est uomitus cum elleboro & semine raphani:& raphano,& elleboro:& semine attriplicis,& nuce uomica, & euacuatio cum hieris: & post illud administratio theriacæ, & eis similium. Et confert tunc sudatio cum medicinis,& cum balneo calido, absq; administratione aquæ,& absq; administratione humectātiū.

Hic curat per uomitiua,& solutiua.d. primo de curationibus magis conferentibus est uomitus,cum elleboro & se. raphani. Item cum elleboro & raphano:& attriplicū , item cum nuce uomica, quæ est fructus secundæ spēi tithymali carficeti apud Dioscoridem.sed apud quosdam uocatur castanea indica. Serapio in libro aggregationum capitulo leu.albre. auctoritate Habix facit uomere fortiter. Eius color est interalbedinem,& glaucedinem, & est parum maior auellana: & sunt in ea nodi, quando.3. ij. de cortice eius teruntur , & cribrantur,& miscentur cum duobus aure.anisi triti,aut se.fœniculi cum melle sufficienti , & bibuntur cum aqua calida monent uomitum,& expellūt superfluitates chronicas, & phlegmaticas , & uomitiua alia supradscripta euacuant materias phlegmaticas,& melancholicas:dosis, & modus præparandi illas patent in capitulo de quartana . secundo dicit quòd euacuatio cum hieris euacuantibus phlegma , & melancholiam quas uide in antidotario,confert: & post illud administratio theriacæ & similium:sicut mithridatum , diatrioopepereō ad, confortandum membra principalia,calefaciendum,& resoluendum residuum materierum,quæ non sunt exhibenda, nisi post euacuationes uniuersales , Et confert post horum administrationem sudoris prouocatio cum medicinis , & balneo calido.s.potentialiter , & actualiter absque administratione humectantium,sicut sunt balnea aerea , & ignea thermarum, & balnea eiusdem intentionis artificialia : intellige semper quando est ultimata intentio exiccationis,& resolutionis: & non in quintana,aut sextana præcedēte , aut sequēte hecticā.

Quia iuxta intentionem Auicē .in hoc capitulo hæ febres quando pendent ab humoribus multis,paucificatis, & ingrossatis:loquendo de his quæ non antecedunt hecticam neq; sequuntur,curantur sicut quartana phlegmatica: nam intentiones superius positæ in cura quartanæ sunt bis accomandandæ: & medicinæ conuenientes in quartana phlegmatica complebunt has intentiones.si qua erit differentia forte erit , quia in his opus erit magis subtilianibus.Auicen. tamen pro cura harum multum confidit in regimine sex rerum , & ponit in hoc capitulo regimen utrumque.s.sex rerum . & medicinale satis distincte,ita ut ex textu colligere posśis tam intentiones curatiuas,quàm illa,cum quibus illa perficiūtur. Sed in his quæ antecedunt hecticam aut sequuntur , opus est multum humectare,tum ratione ipsarum,tum ratione hecticæ . sed oportet propter hecticam dimittere multum calefacientia , & etiam subtantialia,item exoluentia, & fortiter prouocantia uomitum,& sudorem immo quia hectica, & proprie secundæ speciei est maior morbus,& etiam pro magna parte causa illarū & iuxta canonem Aui.quarta primi . capitulo ul:imo . maior intentio debet esse ad hecticam,quàm ad quintanam,aut sextanam:illis tamen non neglectis:quòd si forte esset opus solutione,& uomitu fiat cum leuibus,& mixtis cum humectantibus,sicut sene,epithymum,cum iure pulli pro soluendo , aut aqua hordei cum oxymelle prouocando.

Tractatus tertius de hectica. Cap. I.

Iam sciuisti quòd in membris sunt humiditates diuersarum specierum,de quibus sunt humiditates præparatæ ad nutriendum,& humectandum iuncturas.

Postquam in primo tracta. huius sen primæ quarti. egit de ægritudinibus.s.ephemeris,quæ pendent a calefacto esse spirituum.in secundo de febribus humoralibus quæ pendent a calefacto esse humorum cum putredine: aut sine putredine . In hoc tertio agit de hecticis quæ sunt se.membrales, quia sixæ & in mēbris habituatæ.hectica enim dicitur ab ethos græce,idem sonante latine quod consuetudo.per consuetudinem enim figitur,& habituatur in membris:propterea secundo de differētijs fe.dicitur hectica:quia solidas nostri corporis partes posśideat.i.in potestate habeat. Diuiditur iste tractatus in duas partes.in prima determinat de hectica febrili . in secunda de hectica non febrili.i.de hectica senectutis . secunda ibi § Currit cōsuetudo.§ Prima in tres.in prima ponit species fe. hecticæ,modum distinctionis,& causas.secundo ponit signa. tertio curam.secunda ibi in principio sequentis capituli § Pulsus.§ tertia in principio quarti capituli. § Intentio.§ Prima in duas.in prima ponit species.in secunda causas.secūda ibi § Hectica quidem quoque. § Prima in duas. in prima præmittit distinctionem secundarum humiditatum,quæ sunt in nobis . secundo ostendit quid sit hectica,& distinguit secūdum illas humiditates species hecticæ.secunda ibi [Et cum inflammatur.] Prima in duas.in prima ponit secundarum humiditatum distinctiones:& declarat illas descriptiue.in secunda declarat illas per simile.secunda ibi [Et similitudo humiditatum primarum.]prima in duas.primo præmittit quandam diuisionem generalem.secundo numerat & declarat membra diuisionis. secunda ibi [De illis ergo est illud.] In prima parte dicit . Iam sciuisti s.prima primi , doctrina quarta,quòd in membris sunt humiditates s. quatuor diuersarum specierum s. nomen non habens,ros,cambium,& gluten: quę omnes inter se differunt specię,de quibus sunt humiditates præparatæ ad nutriendū.s. nomen non habens,& cambium, & gluten. quædam sunt præparatæ ad humectādū iuncturas, sup. & alia mēbra cū aliqua causa fortis eas exiccauerit,sicut fortis motus,& hæc humiditas dicitur ros:finis eius principalis.s.roris est humectare iuncturas,non nutrire nisi cum nutrimentum deficit. Et nota quòd inter humiditates præparatas ad nutriendum est nutriendum gluten,nam licet sit cōuersum in substantiā mēbri , & sit pars eius,tamen adhuc aptum natum est nutrire membra, cū deficit actus tertius uirtutis nutritiuæ, qui est assimilatio , nondū.n.est factum simile oīno parti cui est appositum & unitum,deficit igitur aliquid nutritionis per ipsum perficiendę.

De illis ergo est illud,quod est repositum in uenis.

Hic notificat quatuor humiditates secdas , & primo notificat primā humiditatē.secdo secdam redeundo ad primā . tertio tertiā.quarto quartā.secda ibi.§ Et de illis est illud φ est. § tertia ibi § Et de illis sunt humiditates.§ quarta ibi [Et de eis sunt humiditates.]

humiditates.] In prima parte dicit quòd de illis.ſ.humiditatibus ſecundis eſt illud quod eſt repoſitum in uenis.ſ.nomen nõ habens, quod generatur in extremitatibus venarum, quæ ad membra terminantur immediate ex ſanguine. licet non differat ab eo ſpecie, nam dealbatur,& ingroſſatur : cum hæc digeſtio procedat ingroſſando.

Et de illis eſt illud quod eſt ſparſum in membris ſicut ros : & iſtæ ſunt duæ diuiſiones.

Hic declarat ſecundam humiditatem . ſecundo redit ad primam.ſecunda ibi§Et prima earum.§ In prima parte dicit ꝙ de illis ſcilicet humiditatibus ſecundis eſt illud quod eſt ſparſum in membris:ſicut ros ſparſum:quod quia non recipitur in poro cauſa nutriendi, ſicut cambium : ſed ſpargitur ſuper membra,ſicut ſpargitur ros ſuper foliorum ſuperficiem cauſa humectandi:& iſtæ duæ ſunt diuiſiones.i.duo membra diuiſionis ſcilicet nomen non habens,& ros . Et nota quòd nomen non habens immediate tranſmutatur in rorem,& cambium:in rorem quidem ſecundum ſubtiliorem,in cambium ſecũdum partem groſsiorem.neque eos tranſmutatur in cambium niſi cum deficit nutrimentum:ſicut chylus in hepate immediate trãſmutatur in ſanguinem & phlegma:neque tranſmutatur phlegma in ſanguinem,niſi cum deficit nutrimentum.

Et prima earum eſt materia feb. putredinis : aut fe.ebullitionis ſicut ſciuiſti,cum nutrimentum totum non expandatur,quando eſt : immo remanet de eo illud quod eſt in ſemita expandendi:& remanet quod eſt in ſemita recondendi.

In iſta parte dicit quòd prima earum ſcilicet humiditatũ .ſ. nomen non habens,eſt materia feb. putredinis ſcilicet cũ putret: aut feb.ebullitionis ſcilicet cum ebullit abſq; putredine: ſicut ſciuiſti ſcilicet in capitulo de ſebre ſanguinea:& hoc ſupple accidit quòd fiat feb.putredinis,& ebullitionis:cum nutrimentum ideſt iſta humiditas futura nutrimentum nõ totum expanditur quando eſt ſcilicet in uenis,extra uenas,immo remanet de eo ideſt de ea humiditate quod eſt in ſemita expandẽdi ideſt aptum conuerti in rorem,qui per membra expandiẽ & remanet ſcilicet in venis quod eſt in ſemita recondendi ideſt pars apta cõuerti in cambium aptum recondi in poroſitatibus membrorum ut nutriat.

Pro huius partis declaratione nota primo, quòd prima humiditas cum ſit formaliter ſanguinis,per eius putredinẽ facit ſynocham putridam:ſed per eius ebullitionem abſq; putredine facit ſynocham non putridam . Secundo notandum ꝙ cauſa quare remanet in uenis eſt una, aut plures:aut quia non eſt conueniens ad nutriendum membrum: aut ex impotentia expulſiuæ uenarum:aut ex impotentia attractiuæ membrorum : aut propter oppilationem in potis membrorum,per quos debet pelli ad membra.remanens ergo in uenis, etiam non tendens in finem a natura inſtitutum,derelictũq; a regimine eius alteraẽ a calore extraneo, & ebullit cũ putredine, aut ſine putredine,& facit ſpecies ſynochæ:ut dictum eſt.

Et de illis,ſunt humiditates proximi temporis coagulationi:& ſunt humiditates quæ fiunt actu nutrimentum , ſcilicet attractæ ad locum,quòd eſt permutatio eius,quod eſt de eo reſolutum:& fiunt additio in eo ſimilis illi.ueruntamen tempus curſus earum propinquum eſt.ergo ſunt non coagulatæ.

Hic notificat tertiam humiditatem dictam cambium .d. ꝙ de eis ſcilicet humiditatibus ſecundis,ſunt humiditates proximi tẽporis coagulationi ideſt quæ de nouo coagulatę ſunt, & ſunt§ humiditates quæ fiunt actu nuttimentum ideſt proximum:ita immediatum:ut nihil inter ipſum & membrum mediet ſcilicet attractione ad locum ideſt attractione ad potum membri,quod debet nutrire:quod ſcilicet nutrimentũ eſt permutatio,ſeu cambium eius ſcilicet humidi quod eſt a membro reſolutum : & fit ſcilicet humiditas iſta additio in eo .ſ.mẽbro ſimilis illi quod reſolutum eſt.verumtamen tempus curſus earum ad poros illius membri eſt propinquum ideſt parum:quare non ſunt coagulatę.i.inuiſcatæ taliter ut ſint animatæ : ſed parum poſt animabuntur,& erunt pars membri.

Et de eis ſunt humiditates cum quibus continuãtur partes membrorum ſimilium partium a principio creationis:& per ipſarum deſtructionem perueniunt ad ſeparationem.

Hic notificat quartam humiditatem dictã glutẽ. d. ꝙ de eis ſcilicet humiditatibus ſecundis ſunt humiditates cum quibus continuantur partes membrorum ſimilium partium ideſt quorum partes ſunt eiuſdem denominationis cum toto , quæ fuerunt facta a principio generationis,& per iſtarum humiditatũ deſtructionem veniunt ad ſeparationem ideſt ſoluuntur & diſcontinuantur.hæ ergo humiditates ſunt partes membri : & coutinuæ membro cui unitæ ſunt : ſed cambium ex quo immediate factæ ſunt erat contiguum.

Et ſimilitudo humiditatum primarum eſt oleum lucernæ effuſum in lucerna. Et ſimilitudo ſecundarum eſt oleum imbibitum in corpore lychnij. Et ſimilitudo tertiæ humiditatis eſt humiditas cui continuãtur partes coti, de quo factus eſt lychnius.

In parte præſenti declarat has humiditates per ſimile.d.ꝙ ſimilitudo primarum humiditatum .ſ.roris eſt oleum effuſum in lucerna:& ſimilitudo ſecũdarum eſt oleum imbibitum in corpore lychnij : & ſimilitudo tertię humiditatis ſcilicet glutinis eſt humiditas cui continuãtur partes coti.de quo factus eſt lychnius. Similitudo autem primæ humiditatis , quam omiſit, quia dixit ex ea fieri febr.ſynochas ſunt vaſcula in quib⁹ oleũ continetur a quibus oleum funditur in lucernam . Vel poſſumus dicere quòd oleum effuſum in lucernã eſt ſimilitudo duarum primarum humiditatum .ſ.nomen non habentium , & roris . Similitudo autem iſta ut dicit pluſquam commentator in de ſignis hepatis non eſt omnino propria:quia per oleum imbibitum in corpore lychnij non reſtaurantur partes lychnij:ſicut reſtaurantur partes membrorum per cambium receptum in poris membrorum.

Et cum inflammantur membra radicalia,& proprie cor, eſt illud ipſa ægritudo,quæ eſt hectica ſecundum quòd ſciuiſti. Et caliditas quidem hepatis,quandoq; perducit ad hecticam : uerum non eſt ipſa hectica:immo hectica eſt illa quæ eſt cauſa cordis:& ſimiliter eſt diſpoſitio pulmonis,& ſtomachi.

Hic cum præmiſit dictionem ſecundarum humiditatũ:oſtẽdit primo quid ſit hectica.ſecundo ſpecies ſiue modos hecticæ diſtinguit penes ſecundarum humiditatum diſtinctionem . ſecunda ibi §Verum dum ipſa.§ In prima dicit quòd cum inflãmantur.i.habent inflammatum eſſe mẽbra radicalia , quæ ſunt ptoprie membra ſpermatica:licet in hectica tam carniformia quàm ſpermatica habeãt inflammatum eſſe:& proprie cor eſt illud inflammatum circa hectica. Secundo dicit quòd caliditas hepatis quamuis ſit cauſa hecticæ : ipſa tamen non eſt hectica : immo hectica eſt caliditas facta in corde , & non caliditas facta in hepate aut pulmone,aut ſtomacho. Eſt enim cor primum ſubiectum feb.ita,ut nulla caliditas poteſt dici febr. niſi quæ eſt in corde,aut pendet a caliditate cordis. Sed in hac materia dixi in principio huius operis quantum opportunum eſt in quæſtione de ſubiecto ſeb.

Verum dum ipſa permanet finiendo humiditates,quæ ſunt in digeſtione prima in membris : & proprie cordis ſicut finit candela oleum infuſum in lucerna:tunc eſt gradus primus appropriatus nomine generis,quod eſt hectica : & græce hecticos,cum non habeat in ſpeciebus ſuis nomen.

In præſenti ponit diſtinctionem ſpecierum hecticæ, & habet tres partes. In prima ponit diſtinctionem ſiue diuiſionẽ ſpecierum hecticæ ſebr.penes diſtinctionem humiditatum ſecundarum. In ſecunda remouet dubium. In tertia ponit ſecundum opinionem aliorum aliam intentionem ſpecierũ feb. hecticæ.ſecunda ibi §Et hæc quidem ægritudo.§tertia ibi § Et quidã dixerunt.§Prima in tres. In prima ponit ex qua humiditatum conſumptione fiat prima ſpecies hecticæ . In ſecunda ex quatum humiditatum conſumptione fiat ſecunda ſpecies. In tertia ex quarum humiditatum cõſumptione fiat tertia ſpecies.ſecunda ibi §Et eum finit humiditates.§ tertia ibi § Cum ergo finiuntur iſtæ.§ In prima parte dicit dum caliditas extranea finit humiditates diuiſionis primæ quæ ſunt in membris : & proprie cordis ſicut flamma finit oleum effuſum in lucerna: tũc eſt gradus primus appropriatus nomine generis, quod eſt hectica:& gręce hecticus cum nõ habeat in ſpeciebus ſuis nomen.i.non omnibus ſpeciebus hecticæ ſit nomen impoſitum, ideo prima ſpecies habet nomen.

Et cum finit humiditates quæ sunt diuisionis primæ,& incipit resoluere humiditates quæ sunt diuisionis secundæ,& finire eas sicut finit flamma oleum euacuatum in lucerna , & incipit finire imbitum in corpus lychnij,erit gradus secūdus,& nominatur dubul & forosmos,& habet latitudinem,& principium,& medium,& statum . Amplius non rectificatur ille qui consequitur statum aldubul,& parum recipit curationem nisi deus uelit,& proprie quando peruenit ad hoc, ut caro minuatur .

In ista parte secūda dicit quòd cum caliditas extranea finit humiditates : quæ sunt diuisionis primæ : & incipit finire humiditates diuisionis secundæ scilicet cambium sicut flamma finit oleum effusum in lucerna : & incipit finire oleum effusum in lychnio erit gradus secundus,& nominatur dubul idest arefactio,& forosmos,uel marasmos idest tabes : & habet latitudinem scilicet principium,medium , & statum . secundo dicit quòd ille qui peruenit ad statum aldubul,siue dubul parum recipit curationem,nisi deus uelit idest nisi miraculose , & proprie quando peruenitur ad hoc ut caro minuatur scilicet ualde superflue : & per carnem intellige membra omnia scilicet præter ossa,& cartilagines .

Cum ergo finiuntur ista,& incipit finire humiditates,quæ sunt diuisionis tertiæ,sicut incipit flamma adurere corpus lychnij, & humiditates eius radicales,est ægritudo gradus tertij,& nominatur curuatiuus,& almukasit .

In ista parte dicit quòd cū finiuntur istæ scilicet ros, & cambium incipit finire humiditates diuisionis tertiæ scilicet glutē: sicut incipit flamma adurere corpus lychnij & humiditates eius radicales idest continuantes partes adinuicem · est gradus tertius:&appellatur curuatiuus: quia totum corpus contrahitur ad curuationem,& almukasit idest in quo apparet forma quæ est in decrepitis : quantum ad colorem,& siccitatem . est enim infrigidatū,& exiccatum : sicut corpus decrepitorū.

Pro dictorum declaratione cadunt tria dubia , Primum . utrum sicut ex ebullitione primæ humiditatis , si ebulliat cum putredine generatur feb.putrida scilicet synocha putrida. & si ebulliat sine putredine generatur synocha non putrida, ita ex ebullitione roris,cābij,glutinis cū putredine , & sine putredine possint feb.putridæ, & nonputridæ generari. Secundum dubiū utrū tres modi,siue species hecticæ ab Auic.positæ sint ueræ species hecticæ.Tertium dubium,utrum sint tātum tres.

Pro horum dubiorum declaratione , & solutione . primo præmittendum iuxta communem opinionem primam humiditatem de secundis esse formaliter sanguinem . quartam uero esse animatā , & partē corporis humani . sed secundā & tertiā ab his differre specie & differre specie et inter se . Præmittēdū secundo,quòd sicut prima humiditas potest ebullire,& inflammari sine putredine,& cum putredine:ita reliquæ tres , immo membra ipsa quandoque inflammantur, & putrēt : & quandoque inflammantur & non putrent .

His præmissis respondetur ad primum dubium: quòd si istæ tres humiditates putreant , & sufficienter eor inflamment faciunt feb. putridas , differentes tamen a feb. humoralibus . Quod enim faciant feb.putridas est satis manifestum , cum earum causa coniuncta sit putredo . Quòd autem sint differentes a feb. humoralibus est etiam manifestum , cum res putrentes quæ immediate faciunt has feb.differant ab humoribus de nominantur autem & specificantur more medicorum omnes febres a causis coniunctis earum præter hecticas.cuius ratio est, quia omnes febres præter hecticas sunt fientes , & dependentes a causis suis coniunctis . hecticæ uero sunt febres factæ & inde pendentes . Si uero istæ tres humiditates inflammentur sine putredine , & euaporantes ad cor , faciunt caliditatem in corde sensibiliter lædentem , faciunt feb.non putridas differentes ab humoralibus,ephemeris,& hecticis.prima pars patet ex diffinitione feb. Quod autem sint non putridæ,patet cum non pendeant a putredine. Quod etiam differant ab humoralibus,& ephemeris patet ex fundamento suprapositο . Quod autem differant ab hecticis,est etiam manifestum , cum hectica sit facta,illæ uero fientes. Et forsitan has feb . intellexit Auer.tertio colliget de feb.in membris tertiæ digestionis.

Et si forte instaretur quòd plura quā tria essent genera febriū: dicit quòd aliquo modo reducuntur ad aliquod illorum . Vel dic quòd medici distinguentes feb . in illa tria genera prima, locuti sunt de feb.communiter euenientibus. nam eædem rationes fieri possunt de feb. prouenientibus a putredine uermium:& a putredine chyli,lactis,& similium,de hac tamē materia locutus sum in principio huius operis.

Pro decisione secundi dubij tenendum est istos tres modos hecticæ non esse ueras species hecticæ:etiam more medicorū quia si unus calor remanens unus,& idem æque intēsus a principio usque in finem in membris fixus cōsumeret manifestius primo duas primas humiditates , & secundo cambium . tertio gluten.erunt isti tres modi hecticæ.ergo si isti tres modi hecticæ sumantur secundum uarium modū se habendi eiusdem caloris ad humiditates membrorum : & secundum uariam ipsorum consumptionem , non esset autem dicendum quòd calor manens idem numero independens , & æque intensus migret de specie in speciem:sicut etiam in exemplo Auice . in eadem flamma accensa in lychnio primo manifestius cōsumeret oleū in lucerna effusum:deinde oleum imbibitum in lychnio:& tertio humiditatem inbibitam coti ex quo factus est lychnius : & non migrat de specie in speciem . Quod autem calor in mēbris posset manere æque intēsus saltem in prima specie,& parte secunda non est negandum:licet in fine secundæ , & in tertia minoretur propter defectum humidi : sicut minuitur calor cum fit transitus de iuuentute ad senium , sed si deberent fieri tres species hecticæ more medicorum oporteret quòd per ebullitionem duarum primarum humiditatum fieret caliditas in corde , & conseruaretur : & per ebullitionem tertiæ fieret alia caliditas,& alia per ebullitionē quartæ , sed sic hectica esset feb.fiens contra Aui.& reliquos auctores .

Pro decisione tertii dubii . nota auctorem posuisse tantum tres species hecticæ . primam in qua licet omnes humiditates consumantur , præternaturaliter resoluantur , manifestius tamen consumitur prima,& secunda:aut saltem secunda scilicet ros . In secunda uero specie hecticæ iam consumptis prima & secunda aut saltem secunda manifeste consumitur tertia scilicet cambium.In tertia uero specie iam consumptis his tribus, aut saltem duabus scilicet rore & cambio manifeste consumitur gluten . Causa huius gradatim processus in cōsumptione harum humiditatum est,quia primæ duæ humiditates,aut saltē ros est subtilioris substantiæ quàm tertia scilicet cambium : & tertia quàm quarta scilicet gluten, propterea primo manifestius consumuntur duæ primæ:aut saltem secunda quàm tertia, & tertia quàm quarta. Dixi autem notanter primæ duæ, aut secunda propter uarias opiniones . Quidam enim dicunt in prima specie hecticæ consumi primas duas . quam opinionem credo esse conforme dictis Auicē. maxime cum dixit, primus gradus habet modum &c . cum non habeat in speciebus suis nomen : species autem suæ non possint nisi secundum duarum humiditatum consumptionem assignari. Quidam uero dicūt in prima specie solum manifeste consumi secundam : pro qua opinione sunt rationes magis apparentes,sicut statim apparebit. Et cā huius gradatæ cōsumptionis est,quia gluten ex ordine naturæ generatur ex cābio & cābiū ex rore tempore necessitatis.ros autem , & similiter cambium non ita faciliter possunt generari ex prima,quæ in uenis continetur quia membra debilitata non possunt ipsum faciliter ex uenis extrahere,neq; uenæ ipsum expellere cum pori uenarum sint ualde stricti , & strictiores quàm pori membrorum.Exemplum autem Auicē. ad huius rei declarationem deseruit.nam oleum existens in lychnio prohibet consumptionem humiditatis continuantis co tum ex quo factus est lychnius , & oleum existens in lucerna paulatim imbibitur in lychnio:sicut oleū existens in ipso paulatim consumitur a flamma non tamen est ponēda una species hecticæ in qua consumitur sanguis manifeste,quia sanguis pp multitudinem suam in uenis,& grossitiem suæ substantiæ , & densitatem uenarum non facile consumitur,immo frequenter homines incurrunt primam & secundam speciem hecticæ cū notabili quantitate sanguinis in uenis:propterea auctores distinxerunt species hecticæ in quibus mutatur corporis habitudo ad maciem,penes consumptionem illarum humiditatum per quam præsentiam stat bona habitudo,ut puta debita grossities cum sufficienti pinguedine,& ad earum consumptionem

sequitur macies,& extenuatio.hæc autem sunt quatuor iã dictæ:sed magis tres postremæ : nõ autem sanguis:stat enim multa macies cum præsentia multa sanguinis.tres itaq; sunt modi hecticæ,& non plures siue primum modum hecticæ attendamus penes consumptionem duarum primarum humiditatum, siue penes consumptionem roris,quæ est humiditas secunda.

Et hæc quidem ægritudo est ex feb.quæ non habent paroxysmos,neq; horas paroxysmorum.

In præsenti parte remouet dubium .d. quòd hæc ægritudo est ex febribus,quæ non habent paroxysmos,neq; horas paroxysmorum scilicet princicipium,augmentum, statum: & declinationem. & hæc nota sunt cum non sint febr. humorales paroxysmantes secundum motum materiæ ad mineram putredinis.

Et quidam dixerunt,feb.hecticæ aut pendent cum humiditatibus propinqui temporis cum coagulatione : aut cum eis quæ sunt sicut caro : aut cum membris radicalibus duris, sicut sunt ossa.et nerui. Et si ex sermone isto intelligitur quòd pendent secundum semitam, quòd finiunt quod in eis est de humiditate radicali continuata eis,erit hæc. Et intentio prima æqualis : et si significat quòd primum quod finit hectica est humiditas propinqui temporis cum coagulatione, non erit sermo sanus.

In parte præsenti ponit aliam distinctionem specierum hecticæ.d.quòd quidam scilicet Gale.x.therap. ultimo capitulo: & sequaces eius dixerunt.febr.hecticæ,aut pendent cum humiditatibus propinqui temporis cum coagulatione idest feb. hecticæ aut specificantur penes cõsumptionem humiditatum nuper coagulatarum,quæ sunt molles,sicut humiditas adipis, & pinguedinis.aut cum eis quæ sunt sicut caro idest aut specificantur penes consumptionem humiditatum, quæ sunt sicut caro,quæ est durior,& difficicilius consumitur : aut cum membris radicalibus duris, sicut sunt ossa, & nerui humiditatum: quarum difficilima est resolutio.si primo modo est prima species hecticæ. si secundo modo est secunda. si tertio modo est tertia species hecticæ.secundo dicit quòd intentio istorum sic dicentium sit:quòd quando consumuntur humiditates cuiuscunque mẽbri,sed manifestius, & citius humiditates membrorum molliũ,sicut est adeps & pinguedo est prima species hecticæ: quando cõsumuntur humiditates spissiores scilicet carnis,& similium iam consumptis humiditatibus.alijs mollioribus,est secunda species hecticæ: & quando consumuntur humiditates membrorum duriorum,sicut sunt ossa & nerui iam consumptis alijs humiditatibus est tertia species hecticæ, erit hæc distinctio bona & similis primæ. Sed si significat ꝙ primũ quod finit hectica est humiditates molles : & nihil consumant de humiditatibus aliorum membrorũ,non erit sermo sanus.i. uerus.calor enim applicitus humido consumit ipsum in quocunque membro sit : sed manifestius, & citius humidum mẽbrorum mollium,deinde magis duorum, postremo durissimorum,quæ sunt nerui,cartilagines,& ossa.

Et hectica quidem quandoq; accidit post feb.ephi.et quandoq; accidit post feb.putri.et apostematum : et longinquum est ut accidat hectica incipiendo:quare sunt membra radicalia iam inflammata,et non inflammatur humor,neq; spiritus ante illud : immo oportet ut calefiant illa in primis : et deinde secundum processionem dierum calefiant ista nisi accidat causa fortis valde.

Hic ponit causas hecticæ quæ sunt causæ in fieri. hectica .n. cum facta est,est independens. Et primo ponit quasdam febres esse causas eius.secundo declarat, tertia complet causas hecticæ.quarto ponit canones. secunda ibi § Et causa quidem una.§ tertia ibi § Et febr.quidem putridas.§ quarta ibi § Et quãdo componitur.§ In prima parte dicit hecticam quandoque sequi febrem ephe. quandoque febrem putridam, supple non apostematam, quandoque febr. apostematum. Secundo dicit quòd rarissime accidit hectica incipiẽdo scilicet nulla alia febre præcedente : quasi membra radicalia idest spermatica: supple & alia sint inflammata: & non sit inflammatus humor, nec spiritus ante illud.immo oportet ut calefiant illa post: deinde post aliquos dies calefiant membra,nisi accidat causa ualde fortis scilicet altera duarum, aut maxima membrorum dispositio.aut causa agens fortis,quæ figat caliditatem in membris,& non in humoribus,aut spiritibus.

Ex quibus apparet solutio ad dubium, hic solitum qu̧ri an possit incipere feb.hectica non præcedente ephemera, aut humorali. Ad quod dicendum quòd illud rarissime accidit,licet sit possibile. Primam partem huius conclusionis declarat Auic.quia ualde facilius inflammantur humores; & spiritus, quàm membra,tum quia subtiliores,tum quia minus habẽt de frigiditate resistente.Secũda uero pars probatur, quia hoc potest esse propter causam ualde fortem,quæ est membrorum dispositio ad acquirendum calefactum esse : & non humorum, & spirituum:utputa propter membrorum arefactionem ex fluxu,aut longa abstinentia, & similibus: quibus mẽbra possunt arefieri,& non ita spiritus,aut humores.unde causa calefaciẽs primaria figet caliditatem in membris,& non in humoribus, aut spiritibus.licet forte citi⁹ calefaceret humores,& spiritus quàm membra. Secunda causa propter esse causam ualde fortiter calefacientem,qu̧ figet caliditatem in membris propter densitatem suæ substantiæ,& non in humoribus,aut spiritibus quia sunt nimis tenuis substantiæ in comparatiõe ad membra, unde caliditas non figitur in illis,sicut figitur in membris.sicut fulmen agit in ferrum,& res densas,& non agit in uestes, & similia:quia sua caliditas excessiua in ipsis non retinetur,sed retinetur,& figitur in re densa,& dura. Dicit tamen Gen.se nunquam uidisse aliquem esse factum hecticum incipiendo. Ego tamen credo uidisse aliquos phthisicos ex ulcere crustoso esse factos hecticos nulla pr̨cedente ephemera,aut putrida:similiter aliquos esse factos asthmaticos primo, postea hecticos exiccata re superflua, propter puluerem lapidum quos terebant in agro ueronensi pro uitro conficiendo. Et quosdam esse factos febriles ex hectica senectutis nulla ephemera, aut putrida præcedente.

Et causa quidem vna quandoque est causa febris hecticæ, & quandoque est causa febris æphemeræ secundum uehementiam febris,& vehementiam mutationis suæ, & debilitatem suspenstonis suæ sicut ignis. nam ipsæ obuiat lignis secundum duos modos,quorum unus est secũdum modum quòd calefacit ea,& finiat in eis;& secundus est secundum semitam inflammationis.

In parte præsenti declarat quod statim dixit nisi accidat causa fortis ualde. Et etiam dicit quòd quandoque una causa est causa hecticæ sup. & non ephe.& quandoque est ephe. & non hecticæ secundum quòd forte imitatur,& agit supple aut debiliter. & secundum debilitatem suspensionis idest fixionis suæ idest secundum quòd facile figitur, aut difficulter, & declarans in exemplo dicit : sicut ignis. nam ipsæ obuiat lignis secundum duos modos:quorum unus est quòd ipsæ calefacit ea, & firmat in eis : & facit ea firmare,& non inflammatur.secundus modus & est secũdum semitam inflammationis idest quòd ligna inflammantur, & remanet flamma in eis in abstinentia ignis inflammantis. Pro cuius declaratione sciendum primo: quòd quia non erat ita difficile quòd una causa inflammãs possit facere hecticam,non putridam : quia putrefactio est passio determinati modi,quæ non est apta fieri a quocunque inflammante : immo interdum per causam ualde calefacientem prohibetur : sicut est difficile ab aliqua causa inflammante fieri hecticam,& non ephemeram. Auicen.hæc specificauit causam aliquam inflammantem posse facere hecticam,& nõ ephemeram,derelinquens quasi notum quòd possit facere hecticã, & non putridam,immo etiam difficilius est posse facere hecticam & non ephemeram,quàm hecti. non humoralem sine putredine. Sciendum secundo quòd ad esse cuiuscumque febr. requiritur quòd calefactum esse idest quòd caliditas sit fixa in aliquo subiecto nostri corporis scilicet aut in membris, quo ad hecticas,aut in spiritus quo ad ephe.aut in humore,uel vapore quo ad humorales,non.n.sufficit sola caliditas fiens,nam sic uno febriẽte uno genere febrium,febriret quocũq; genere fe.His ita p̃missis dicẽdũ est ꝙ causa aliqua fortiter calefaciẽs

occurrens alicui corpori ſicut ſol,aut balneum calidum ualde quãuis calefaciat membra,humores,& ſpiritus, poteſt tamen infigere caliditatem in membris, & non io bumoribus, neque ſpiritibus tum quia membra forte erunt areſacta paratiſsima ad hecticam,tũ quia ſuot denſæ ſubſtantiæ facile retioẽtia caliditatẽ ſibi impreſſam in abſtineotia agentis:nõ autẽ ſic humores, aut ſpiritus merito tenuitatis ſuæ ſubſtantiæ:ĩmo in abſtinentia agentis remouetur caliditas ſibi impreſſa,& redeunt ad diſpoſitionem ſibi naturalem.ſicut io exemplo de fulgure dictum eſt. Et ita ex eodem fundamento dicendum eſt aliquam cauſam inflammantem poſſe facere humoralem, & non ephemeram.Cauſa autẽ leniter inflammans faceret ephemeram & non humoralem, neq; hecticam: licet tanta poſſet eſſe diſpoſitio paſsi ꝙ ipſa citius faceret hecticam quã humoralem & humoralem quã ephemeram.De cauſis autem communiter occurrentibus corpori humano ſm plurimum: ephemera eſt apta præcedere humoralem,& humoralis hecticam, & ſic hectica rariſsime fit iocipiendo.

Et feb.quidem putredinis,et apoſtematis permutatur multoties ad hecticam propter vehementiam feb.& vehementiã ſubtiliationis cibi in ea, & prohibitionem aquæ frigidæ, & paucitatem obſeruationis lateris cordis cum vnctionibus, & emplaſtris,& epithematibus,& proprie in ægritudinibus mẽbrorum vicinorum cordi,ſicut diaphragmatis. Et multoties facit cadere in eam neceſsitas medicorum propter caſum virtutis,& frequentiam ſyncopis ad dandum in potu vinum, & aquam carnis,& medicinam de muſco,& his ſimilia.

Hic complens cauſas dicit ꝙ hectica aliqoando ſequitur putridas non apoſtemoſas,propter uehementiam earum. Item ex errore medicorum cum nimis ſubtiliant diætam, & prohibent aquam frigidam:& non infrigidant regionẽ cordis proprie in ægritudinibus membrorum uicinorum cordi ſcilicet diaphragmatis:quando ſcilicet apoſtematur apoſtemate calido:& multoties facit cadere in hecticam neceſsitas medicorũ quando coguntur dare in potu uinum,& aquã carnis, diamuſcum,& ſimilia calida propter caſum uirtutis, & frequentiam ſyncopis.

Et quandoque componitur hectica cum feb.putredinis, & apoſtematum:& hectica quidem in principio rei eſt difficilis cognitionis,& facilis curationis:& in fine ſui eſt facilis cognitionis,& difficilis curationis:& finis aldubul non recipit curationem penitus.

Hic ponit tres canoñ.primus ꝙ quandoq; compooitur hectica cum feb.putredinis,& fe.apoſtematum.Secundus ꝙ hectica in priocipio ſui eſt difficilis cognitionis:quia parum permutat corpus a diſpoſitione ſua naturali:& eſt facilis curationis:quia corpus eſt facile tolerans infrigidationem:ſed in proceſſu ſuo eſt facilis cognitionis,corpore multum permutato: ſed difficilis curationis,cum uirtus ſit facta debilis,& multum humidum ſit deperditum,quod difficile eſt reſtaurare.Tertius canon.ꝙ finis aldubul ideſt ſecundæ ſpeciei non curatur propter nimiam cõſumptionem, & nimiam uirtutis debilitatem.

De ſignis. Cap. II.

PVlſus quidem eſt minutus,durus,frequens,debilis, fixus ſecundum habitudinem vnam.

Primo ponit ſigna hecticæ abſolutæ,licet multum accomodentur primæ ſpeciei.ſecundo ponit ſigna ſecundæ ſpeciei.ſecũda ibi[Signa oero aldubul.] pria in tres.primo ponit ſigna ipſius ſecundũ ſe.ſecundo ponit ſigna tranſitus ex ephe. tertio ſigna eius compoſitæ cum putrida.ſecunda ibi§Et de ſignificationibus permutationis.§tertia ibi§Et de ſignificationibus cõpoſitionis.§Prima habet tot partes quot ſunt ſigna.Primum ſignum ſumitur a pulſu, quia eſt mioutus ideſt paruus propter debilitatem uirtutis,durus propter exiccationem arteriæ, & ẽ his eſt gradus debilitatis,& duritiei:manifeſtior eſt enim uirtutis debilitas & durities in proceſſu maior quàm in pñcipio, frequens ut recuperet defectum magnitudinis,debilis,fixus ſecundum unam habitudioem ideſt diſpoſitionem : quia non habet paroxyſmos,neq; tantum eſt fixus ſecundum habitudinem unam,quin permutetur io cibo,potu, & ſimilibus, & ſomno, & uigilia.

In tactu vero eſt illud quod ſentitur de caliditate minus caliditate ſynochi:& ei ſimilium inflammatarum in materia:& in principio dum tangitur eſt magis ſuauis: & cum remanet ſuper eum manus hora vna,apparet cum fortitudine, & mordicatione,& non ceſſat augmentari:& eſt calidius quod eſt in eo locus venarum,& arteriarum. Et eſt eorum caliditas ſimilis. non enim minuitur,verum ipſa quando ſuperuenit ei cibus,augmentatur velociter:& fit fortis pulſus valde,& incipit magnificari:Et propter illud accidit ſtultis medicorum, quòd prohibent eis cibum propter illud quod accidit eis de eo ex accidentibus,quare perdunt eos:ſicut augmentatur flamma propter iniectionem olei,& ſartago cum effunditur aqua ſuper eam. Et iſtæ quidem ſignificationes eius ſunt fortes. Et cibus in reliquis quidem febribus proculdubio non incenditur hac incenſione,ſicut inuenitur huic:quamuis neceſſario faciat diuerſitatem per motus naturæ,& hæc inflammatio non eſt ſicut incenſio reliquarum feb.poſt coarctationem, nec ſecundum periodos notos:immo cum comedunt, & in quacunque hora ſit. Et eſt habens ægritudinem non vehementer diſcernens illud,quod eſt in eodem de caliditate,quoniam factæ eſt complexio membro conueniens:& iam ſciuiſti in libro primo qualitatem diſpoſitionis in huiuſmodi:verum ipſa apparet apud ſuſceptionem alicuius ciborum propter vehementiam ſuam.

Hoc eſt ſecundum ſignum ſumptum a tactu: & primo dicit quod caliditas ſua ad tactũ apparet minor caliditate ſynochi: & ei ſimilium inflammatarum io materia pendentium a materia calida,ſicut tertiana,cauſon,& ſimiles.ſecũdo dicitur quòd in principio dum tangitur caliditas eius eſt magis ſuauis: ſed cum retinetur manus ſuper hecticam aliquando apparet calor fortis,& mordicans:& augeodo procedit.tertio dicit quòd locus calidior in eo eſt locus uenarum,& arteriarum.quarto dicit quod eorum caliditas eſt ſimilis: quia non augetur neque minuitur:ſicut paroxyſmales niſi propter aliquã cauſam primitiuam: ideo ſubdit quod quando cibantur augmeotatur uelociter ideſt notabiliter creſcit in paruo tẽpore:& fit fortis pulſus ualde ſaltem apparenter:& iocipit magnificari, & propter hoc ſtulti medicorum prohibent eis cibum: quia uident poſt cibum eius accidentia augeri:quare interficiunt eos.nam propter abſtinentiam a cibis quam faciunt augetur feb.& exiccatio:& poſtea quando cibant eos per cibum aſſumptum calor eorum augmentatur:ſicut augmẽtatur flamma cum oleum ponitur in luceroa,& ſartago augmentatur in caliditate, quando effunditur aqua ſuper eam calefacta quia ſentimus eam ſtridere, & fumare: & iſtæ ſunt ſignificationes fortes eius ſcilicet hecticæ.& cibus quidem in reliquis fe.proculdubio nõ incendit tanta incenſiooe,quanta uidetur incẽdi in hac fe. quamuis neceſſario in quacuoque feb. faciat diuerſitatem quandam: quia aliqualiter incenditur propter motum naturalem ideſt caloris naturalis. quinto dicit quod hic inflammatio non eſt ſicut incẽſio reliquarum poſt coarctationem ſcilicet pulſus: nec ſecũdum periodos notos ſcilicet quotidie:aut de tertio in tertium:aut de quarto in quartum: immo dum comedunt excreſcit calor in quacunque hora ſint.ſexto dicit quod hecticus nõ diſcernit caliditatem eius:quia hectica eſt facta complexio mẽbro conueniens.Et iam ſciuiſti primo libro ſen.ſecunda capitulo de cauſis dolorũ qualitatem diſpoſitionis in his ideſt quare non ſentiant caliditatem ſuam.uerum apparet ideſt ſentitur ab eis cum ſumunt aliquem cibum propter uehementiam ſuã, ideſt quia excreſcit.

Primo notandum pro declaratione primi dicti:& ut ſoluat dubiũ ſolitũ quęri quis calor eſt maior an hecticæ an fe.ex qua facta eſt hectica. quod calor.fe.humoralis ex quo facta eſt he

ctica est maior quantitatiue, quia pendet a plurimo humido uaporoso, unde primo de differentiis febrium synochæ habent flammam obuiantem manibus tangentis, secundum uero hecticas feb. nec multitudo obuiat calori. Ex quo apparet quod in hecticis remanente manu plus apparet calor, qui statim non apparuit defectu uaporum multorum, oppositum aũt cootingit in humorali. secundo diceudum quod calor hecticę in nulla proportione est interslor, aut remissior quàm calor febris, ex qua immediate est genitus: cum nulla latitudo subito acquiri possit aut deperdi. tertio dicendum quòd calor hecticæ in processu minuitur gradualiter, & quantitatiue propter defectum humidi, & proprie cum deuenitur ad finem secundę speciei, & per totam tertiam speciem.

Pro notitia tertij dicti pręmittendum est quod loca arteriarum sunt illa in quibus sunt arteriæ magnæ: ibi etiam sunt uenæ notabiles cum secũdum plurimũ uena supponatur arteriæ: sicut in manibus, pedibus, & temporibus: ubi manifeste pulsus sentitur: hæc enim loca apparent calidiora, quàm reliquæ partes extrinsecæ non arteriosæ: tamen quia in ueritate sunt calidiora sicut cor etiã est alijs partibus intrinsecis calidius a quo arteriæ oriuntur.

Præmittendum secũdo quòd licet in febribus putridis hæc loca sint calidiora, quàm reliquæ partes extrinsecæ non arteriosæ: tamen in hecticis caliditas locorum arteriosorum manifestius excedit caliditatem locorum non arteriosorum, quàm in putridis, quia in putridis uapores putridi sparsi per uniuersum corpus faciunt apparere in omnibus partibus ingentem caliditatem, sed in hecticis in quibus aliæ partes non sunt calidæ ex præsentia uaporum putridorum, apparet excessus caliditatis harum partium manifestior quàm in putridis: ad quod adiuuat quòd caliditas arida in hecticis facit sanguinem arterialem, & uenalem, cuius multa est quantitas in locis dictis, euaporare magis quàm in putridis, in quibus caliditas non est ita arida. Ex quibus apparet in illis partibus excessum caliditatis super aliarum partium caliditatem esse manifestiorem, quàm in putridis. Tertio notandum hunc excessum caliditatis locorum arteriosorum supra caliditatem aliarum partiũ non arteriosarum nõ solum apparere in hecticis: immo in spasmatis, & lethargicis, ut sumitur tertio canone fen. secunda capitulo de spasmo: & in commento pulsuũ .c. de pulsu lethargicorum. Ideo. G. primo de differentijs. caute dixit hoc accidens non inueniri secundum alias febr. & non dixit secundum alias ægritudines. sed causa quare hoc apparet in spasmate est: quia propter tensionem arteriarum non fit debita euentatio, propterea in arterijs caliditas excrescit magis quàm in alijs partibus: sed in lethargicis hoc accidit. similiter in congelatis, quia propter humores frigidos partes ubi non est multus calor infrigidãtur, sicut partes non uenosæ, neque arteriosæ: sed loca uenarum & arteriarum propter præsentiam sanguinis, & spiritus non possunt ita infrigidari: quare in comparatione ad alias notabiliter apparent calidæ, & hæc eadem ratio potest accomodari spasmo pendenti a materia frigida.

Pro notitia quarti dicti notandum quòd licet cibus in aliis febribus incendat aliqua incensione, propter motum caloris naruralis qui primo est suffocatiuus, deinde dilatatiuus cum vapores cibales per corpus sparguntur: tamen cęteris paribus non incendit tanta incesione in alijs febribus quanta iocendit in hectica: in omni itaq; febre fit ex cibo aliqua caloris confortatio, & augmentum, nisi homo sit in dispositione ualde extranea, aut morti propinqua. Secundo notandum quòd inflammatio quæ fit in hectico a cibo non est inflãmatio paroxysmalis, aut exacerbatiua: quamuis enim in principio sumpto cibo calor aliqualiter suffocetur: sicut superpositis lignis, postea dilatetur, & amplietur cibo calefacto: & secundum aliquam partem in uapores conuerso: tamen hoc non est secundum proportionem ad aliquem diem, sicut in febribus periodicis sed hoc fit quandocunq; sumitur cibus. Tertio notandum, quamuis sit commune omni febri supercalefieri a cibo: tamen hoc signum appropriatur hecticæ: per quod ab aliis distinguitur febribus. primo quia cæteris paribus hecticus magis supercal fit ex cibo, quàm alii febrientes: propter suam caliditatẽ aridam facientem cibum magis euaporare cæteris paribus q̃ caliditas aliorum febrientium, quæ non est sic arida. secundo quia dato quòd æqualiter supercalefieret ex cibo cum alijs febrientibus, immo magis tamen hoc signũ hecticis appropriatur, quia mutantur de nõ sentiendo caliditatem ad sentiẽdum ipsam notabiliter: sed alij febriẽtes nõ sic mutãtur, quia primo sentiebant suam caliditatem: hectici uero nõ, quia hectica est facta complexio membro conueniẽs. Conueniens quidẽ, quia non sentit hecticus impressionem caliditatis hecticę, est enim facta & sibi consueta: quare non sentitur; sed aliæ feb. sentiuntur, quæ sunt fientes nondum consuetæ. Ex his infertur quòd caliditas in hectico reperta postquam est inflammatus a cibo existens in eodem subiecto adequato est composita ex duabus partibus incensiuis: quarum una est facta: s. præexistens: altera fiens scilicet de nouo inducta a cibo. Ex quo sequitur quòd aliquis effectus puta immutatio tactus prouenit ab uno gradu caliditatis, qui non prouenit ab altero secum in eodem subiecto coextenso, contra superius determinata in quæstione. utrũ febris sit calor additus: ibi enim determinatum est febrem esse totũ calorem in febriẽte repertum: & quòd nõ est effectus qui proueniat ab uno gradu caloris, qui non proueniat ab unoquoq; secum in eodem subiecto extenso. Forte dicitur quòd per additionem huius nouæ caliditatis a cibo caliditas præexistens actuatur, & permutatur ab esse insensibili ad esse sensibile, unde utraq; immutat tactum. Contra, sequeretur quòd eadem caliditas numero secundum eãdem partem incesiuam sæpe esset facta, & sæpe fiens in paruo tempore: & sæpe dependens, & sępe independens, & consequenter quòd habitus est qualitas de facili mobilis: hæc sunt inconuenientia. Quapropter dictum est quòd sola caliditas de nouo inducta a cibo sentitur: causa autem quare præexistens non sentitur non est ex parte sui, cũ omnem calefactionem quam inducit caliditas de nouo inducta, inducat etiam caliditas præexistens tanquam particulare agens: sed defectus est ex parte organi, cui caliditas præexistens est assueta. omnis ergo effectus qui ꝑ se inducitur ab una inducitur ab altera per se. i. quantum est ratione sui. Et consequenter dicendum est quòd nõ tota calefactio sua sentitur ab eo: quàmuis tamen sensatio calefactionis sensui communi, uel cogitatiue pertineat, cuius organum potest esse assuefactum illi calefactioni.

Quomodo hectica fit corpori cõplexio cõueniẽs & similis.

Hic Gentilis mouet duo dubia. primum quomodo hectica potest fieri membro conueniens. Et in summa dicit secundũ communem modum, causam huius esse quia est facta, & eius non sentitur impressio ab hectico sicut a mala cõplexione fiẽte. Et dicit quòd quousq; ex forma quæ erat in subiecto, & illa quæ acquiritur non fit una forma est complexio fiens, & est extranea, & stat actio & passio, quando autem illa quæ acquiritur, & illa quæ est in subiecto faciunt unam formam: tunc illa extranea facta est conueniens: quia est facta una numero cum illa quæ erat conueniens: sed dicit quòd hæc dicta sunt cõfusa. Contra hanc opinionem nolo instare, ne prolixus sim.

Calor hecticus corpori similis & conueniens.

Sed breuiter dico pro nũc quòd calor hecticus qui primo erat fiens & dependens, & non aptus ex se conseruari: immo deducta causa conseruante quãprimum incipit tendere ad nõ esse, nunc est factus; quia fixus & habituatus taliter quòd deducta quacumq; causa conseruante seipso in subiecto poterit conseruari: & quando sic est calor ille taliter membro consuetus dicitur complexio corpori conueniens; quia quamuis corpus sit sensibile, & lædatur notabiliter ab eo; non tamen sentit nocumentum eius; sed mala complexio fiens non dicitur corpori conueniens, quia sentitur nocumẽtum, & eius impressio. sed de hac materia alias dicetur uberius.

Cur hæcticus supercalefit a cibo, & a quo cibo.

Secũdum dubium quare hecticus supercalefacit a cibo: & quis est cibus qui hecticũ supercalefacit. Pro cuius decisione sciendũ ꝙ Ga. primo de differentiis febriũ, dicit causam huius esse quia omnis caliditas arida irrorata humido magis manifestatur sicut caliditas calcis aquã irrotat. Hecticorũ aũt caliditas est arida irrorata, itaq; cibo manifestari debet. cõuertit. n. cibũ in uaporẽ calidũ totũ corpus calefaciẽtẽ. Auer. aũt quarto colliget deridet hãc causam. d. esse fabulas. Dicit. n. nõ esse possibile calorẽ corporis humani tm̃ extraneari ut corrũpat cibũ, sicut calx aquã: quod uerũ est de toto cibo, aut magna ei' parte, sed ꝙ aliquã partẽ subtilẽ, & in vaporẽ cõuertat corpus calefacientẽ non est irrationabile; immo uerissimum. secundo aliqua caliditas putridæ febr. est magis arida quàm caliditas primæ speciei, utputa causonis, ita ut corpus exiccatum taliter perducat ad secundam speciem hecticæ non transeun-

do

do per primam. ergo per cibum in hac debet magis manifestari caliditas quàm in prima specie hecticæ cum magis cibum in vaporem conuertat. Ad hanc credo Gal. rñdere negando cõsequẽtiã. nã licet forte in hac magis excrescat caliditas p cibũ,quã in prima specie hecticæ: non tñ magis manifestatur caliditas quã in prima specie hecticæ: quia non permutatur de non sentiendo caliditatem ad sentiendũ ipsam: sicut p mutatur in prima specie hecticæ. Aue. autẽ quarto colliget red dens causam huius dicit causam esse:quia in hectica calor est fixus:sed in putrida non. nihil aliud uoluit dicere licet in obscuris,& in consuetis uerbis dicat nisi q hecticus habens calidita tem fixam quæ nõ sentitur, permutatur per cibũ sumptũ de nõ sentiendo caliditatẽ ad sentiendũ ipsam: sed patiens putridam nõ.licet forte per cibum amplius sentiat,quia prius sentiebat caliditatẽ suã,non permutatur de non sentiendo ad sentiendũ eam. Item sit permutatio ex parte medici tangentis.nã cũ sentiret in hectico caliditatem uniformen: sumpto cibo uidet eã excrescere,& pulsum uelocitari magnificati, frequentari. sed hæc pmutatio in putridis nõ est apud tactum medici:cum etiã extra horas cibationis sentiret hanc diuersitatem in calore.

Ad secundã partẽ dubij dicendum q in cibo intrante stoma chum est duplicem dare partẽ unã subtilẽ rorale quę cito trãsit ad membra.f.in duabus horis post cibationem uel circa: & illa pars est ex quã hecticus sentit caliditatẽ. Et quia motus huius partis diuersificatur,ideo quidam auctores dicunt duabus horis post cibum sentire caliditatem, quidã autẽ tribus, quidam autem una hora. Altera autem pars cibi est grossa cuius mora est in stomacho pluribus horis quã duabus, & uadit ad hepar gradatim:& fit sanguis postea humiditas prima: & cãbium & nutrit:& totum hoc uidetur fieri spatio nouẽ horarũ. ut Auer. sexto colliget in fine,& in practica canticorũ duodecimo cõmẽto. Et an iste cibus calefaciat hecticũ eget ꝯsideratione: qa nõ est determinatum. Et cum hoc debet considerari si illa pars rorida quæ transit uere digerat,& fiat chylus, aut sanguis an non uere nutriat:hæc Gentilis. Cum hoc tamen credendũ est aliquam partem cibi in uapores conuerti qui corpus calefaciunt,& huiusmodi calefactionem credo fieri citius, quàm secundum modum prædictum.

Et de significationibus permutationis feb. ephemeræ ad febrem hecticam est vehementia fortitudinis caliditatis in tertio valde:nam secundum plurimum incipit febris post duodecim horas declinare Cum ergo pertransit febris duodecim horas,& non apparent signa declinationis, immo continuatur vsque ad tertium omni die,& fit fortis: tunc illa est hectica.

Hic ponit signa permutationis ephemeræ,f.ueræ in hecticã & est dictum Gal. primo de differetijs febrium. Et dicit quod uehementia caliditatis in tertio die significat hoc, nam secundum plurimũ ephemera incipit declinare post duodecim horas. Cum autem nõn apparent signa declinationis, immo continuatur usq; ad tertium,& fit fortis: tunc illa est hectica, maxime si non habeat difformitates,& excrescentias in hoc tempore:quia si haberet eas,posset esse putrida.

Et de significationibus compositionis hecticæ cũ febribus putredinis est remansio caliditatis siccæ post finem declinationis,& post sudorem exuberantem:& additio in aresactione,& extenuatione,secundum illud quod facit necessarium illa ægritudo,& vnctuositas in vrina,& egestione. Et si fuerit hectica illud quod apparet,& occultum aliud, significat ipsum coarctatio accidens in paroxysmis:huiusmodi enim non est in uentum in hectica omnino.

Hic ponit signa compositionis hecticæ cum putrida. & est remansio caliditatis.f.febrilis cum siccitate post finem declinationis:& post sudorem exuberantem. Itẽ additio i.extenuatio nem & aresactionem secundum q facit necessarium in hectica. Item,unctuositas in urina,& egestione manifeste apparẽs. Et si fuerit illud quod apparet hectica.i.si hectica fuerit manifesta:& aliud.i.si hectica fuerit occulta significatur per coar ctationem.f.pulsus,& caloris accidentem in paroxysmo putri da:& non est inuentum in hectica,quia nõ habet paroxysmos.

Et scias quòd quandoq; incipit hectica retenta cum stomacho:quare corrumpit complexionem hepatis per vicinitatẽ.

In parte præsenti ponit causam q quandoq; incipit hectica retenta in stomacho.quare corrumpit complexionem hepatis propter uicinitatẽ. Pro quo notandum q hectica retinetur in stomacho,uel quia incipit ab eo.f.a mala complexione sicca ad quã sequitur ariditas,& ex ista causa sequitur hectica: & talis malitia stomachi lædit hepar per uicinitatẽ, & quia magis exiccat chylũ quã fit opportunum uel hectica retinetur in stomacho: quia hecticæ cõiũgit stomachi malitia,q nocet hepati.

De signis aldubul. Cap. III.

Signa vero aldubul sunt quòd quando fe. expellitur aldubul vehemens fit durities pulsus,& eius debilitas,& paruitas ipsius,& eius frequentia: & proprie quando causa casus in hecticam est apostema,quod nõ resoluitur: nam illud scilicet frequentia additur valde,& similiter velocitas,& fit pulsus eius de genere eius,qui nominatur cauda muris. Quod si fuerit & potu calidi vini erit loco caudæ muris acualis:& non erunt accidentia aldubelati vehementia valde: non enim dat ei spatium vsq; ad huiusmodi. Et apparẽt in vrina vnctuositas,& petala, et incipit oculus profundari. Cum ergo aldubul peruenit ad statum,fit fortior profundatio amborum oculorum:et multiplicatur lippitudo sicca,et crescunt extremitates ossium omnis membri,et in facie:et planantur tempora,et tẽditur cutis frontis,et destruitur color cutis:et fit quasi sit super eam puluis quidam ex adustione solis,et perducit ad grauedinem eleuandi supercilia:et fit oculus somnolentus, et clausus absq; somno:et subtiliatur nasus.elongantur pili,et apparent pediculi.et videtur venter iam minorari,et adhærere cum dorso,quasi sit cutis sicca,quæ iam attracta est:et attrahitur cum ea cutis pectoris. Cum ergo curuantur vngues, et arcuantur:tunc iam venit ad statum,et incipit tendere ad occasum:et cũ incipit tẽdere ad occasum liquefiũt cartilagines.

Hic ponit signa secundæ speciei,quæ cum sunt remissa sunt signa primæ speciei hecticæ: cum uero intensa in ultimo sunt signa tertiæ speciei. Habet hæc pars tot partes,quot sunt signa: primum quando fit transitus ad secundam speciem hecticæ, siue fiat ex prima,siue ex alia causa,non transeundo per primam uehemens fit durities scilicet pulsus propter multam exiccationem arteriæ,& debilitas,& paruitas propter debilitatem uirtutis,frequentia cius ut recompenset defectum magnitudinis & uelocitatis:& proprie fiunt hæc quando causa casus in hecticam est apo stema,quod non resoluitur: sed uel induratur, aut rumpit.nam frequentia additur ualde,& similiter uelocitas:& fit pulsus de genere eius quod uocatur cauda soricina procedendo de paruo ad minorem:& de frequenti ad frequentiorem quousq; accidat. Quòd si fuerit ex potu uini calidi erit loco caudæ soricinæ pulsus,acualis, siue fusalis:quia propter caloris confortationem ex uino post percussiones paruas fieret aliqua magnæ,deinde redibit ad paruas, & hic pulsus dicitur fusalis ad similitudinem fusi:& dicitur acualis ad similitudinẽ acus cũ qua sotulares fiunt. quia hec duo sunt grossa in medio & uersus extremitates subtiliando procedunt. Siue ergo ista hectica fit ex uino,siue mutatio pulsus fit ex uino:oportet imaginari q mutatio pulsus fit ex uino,tunc bibito.

Et non erunt.

Hic textus potest dupliciter exponi. primo quòd quando casus in hecticam fit ex apostemate aldubelet, non erunt accidentia aldubelet uehementia ualde, non enim dat ei spatium usque ad huiusmodi hecticam, uel pulsum talem in hectica:quia prius occidit quàm fiat finis secundæ speciei hecticæ:uel quàm fiat pulsus huiusmodi. Aliter potest exponi quando casus in hecticam est ex potu uini calidi non apparẽt accidentia aldubel uehementia:de quibus sunt pulsus ut cauda muris finitiua. nõ enim quia si appareret accidentia ualde uehementia,non daret spatium ut fieret pulsus acualis. Et si apparet in urina unctuositas scilicet natans in superficie. & petala idest corpuscula parua decisa per liquefactionem cum fit

transitus

transitus aldubelet, & incipiūt oculi eius profundari humido consumpto. Cum ergo aldubul idest secunda species hecticæ peruenit ad statum fit fortior profundàtio amborum oculorū: & ly peruenit est præsentis temporis, & multiplicatur lippitudo sicca humido consumpto scilicet in augmento secundæ speciei: & crescunt extremitates ossium in omnibus membris reliquis partibus præter ossa consumptis: & in facie applanâtur tempora carnibus eorum consumptis, & rēditur cutis frontis humido eius consumpto, & destruitur color frontis, id est tendit in fuscum calido naturali mortificato: & est quasi super eā sit puluis quidā ex adustione solis parte superficiali ab eo exiccata: ut sit quasi puluis in eius superficie. & perducitur ad grauitatem eleuandi supercilia facta virtute impotenti ad contrahendum musculos eleuantes supercilia: & fit oculus quasi somnolentus, & clausus absq; somno. non enim est somnus, sed impotentia uigilandi, primo de differentijs febrium: & subtiliat nasus carnibus consumptis: & elongantur pili, idest apparent longiores consumptis carnibus, & ad intus pressa cuti: & ad hoc facit corrugatio siue contractio cutis. quia pili erigūtur, & apparent magis. & simile est quod sumitur octauo problematum. problematē duodecimo cum assignant causam, quare pili rigentium eriguntur. Aliter possemus imaginari quòd pili elongantur propterea in istis, ex calido adustiuo multiplicatur materia fumosa quæ est conueniens ad pili generationem, & augmentum. prima tamen causa est melior, apparent pediculi propter corruptionem nutrimenti. primo enim generatio est sub cute: deinde exeunt. & uidetur uenter eius iam minorari, & adhærere dorso, quasi sit cutis sicca quæ iam attracta est, & attrahitur cum ea cutis pectoris cum habeāt adinuicem continuitatem. cum ergo curuantur ungues, & arcuantur: tūc iam peruenit ad statum: & ly peruenit est temporis præteriti perfecti. & incipit tendere ad occasum. i. mortem: & cum incipit tendere ad occasum liquefiunt cartilagines.

De cura hecticæ. Cap. IIII.

INtentio in curatione feb. hecticæ, est infrigidatio, et humectatio: et unaquæq; earum completur cum approximatione suarum causarum, et expulsione causarum sui contrarij. Et fortasse est causa unius earum, causa contrarij alterius sicut causa infrigidationis. Ipsa enim quandoq; est causa exiccationis, quæ est contraria humectationi: sicut infrigidatio cū trochiscis camphoratis, et illis quæ sunt ex spodio, et his similibus. Et fortasse humectatio iterum est causa calefactionis, quæ contraria est infrigidationi: sicut uinū. nam ipsum humectat, sed calefacit: quare oportet ut obseruetur illud. Et si necessitas uocat ad fortem infrigidationem, et non erit nisi cū re cui cōiungitur, aut quā præcedit, aut cui succedit res in qua est uirtus humectationis. Et similiter cum uocat necessitas ad fortē humectationē uelocem in ea, sicut aqua carnis, & uinum: tunc oportet ut adiungatur ei, aut antecedat eam, aut sequatur eā illud in quo est infrigidatio. Et si fuerit causa hecticæ apostema aut læsio in membro, tunc necessarium est curare ipsum in primis.

Anicen. primo ponit curam hecticæ, secundo succurrit quibusdam dispositionibus sequentibus hecticam. secunda ibi in principio quarti capituli § Et de illis est syncopis. § Prima in duas: nam in prima explicat curam magis generalem. secundo magis specialem. secunda in principio sequentis capituli § Ille uero. § Primum capitulum diuido in duas partes. in prima ponit intentiones curatiuas hecticæ & docet uitare quendam errorem: & ponit canones in curando hecticam sequentem alias ægritudines, in secunda ponit in generali ista per quæ cōplentur intentiones dictę. secunda ibi § Et qui diligit componere. § In prima parte dicit tria. Primum quòd intentio in curatione feb. hecticæ est duplex scilicet infrigidatio, & humectatio: & unaquæq; earum completur cum administratione suarum causarum, & euitatione causarum sui contrarij. secundo dicit quòd causa unius earum fortasse est causa contrarii alterius: sicut causa infrigidationis est quādoq; causa exiccationis, quæ contrariatur humectationi. sicut trochisci de spodio, & cāphora & similes infrigidantes, & exiccantes. Et fortasse causa humectans est causa calefactionis, quæ est contraria infrigidationi sicut uinum: nā ipsum humectat & calefacit. quare oportet ut obseruetur istud, ut administrentur iuuantia, quæ non noceāt quantum est nobis possibile. quapropter si necessitas uocat ad fortem infrigidationem non fiat nisi cum re, quam præcessit, aut cui coniungitur, aut cui succedit res humectans. Et similiter cum uocat necessitas ad fortem humectationem & uelocem in hectica fiat humectatio, quæ fit cum aqua carnis. s. expressionis, decoctionis, aut distillatiōis: & uinū scilicet dulce unius anni tamē paucisferum, aut mediocris uinositatis. tūc oportet ut adiungatur eis, aut præcedat ea, aut sequatur illud in quo est infrigidatio. tertio dicit quòd si fuerit causa hecticæ apostema, uel læsio. s. alia in membro sicut ulcus: tunc necessarium est curare illud primo: oportet enim uniuscuiusque causam prius abscindere, deinde ad eam quæ ex ea facta est ægritudinem deuenire tertio techni. Et hoc est uerum in cura regulari, nam aliquādo propter fortitudinem ægritudinis oportet ei magis attendere quàm causæ: sed pro hoc uide Auicen. quarta primi. ultimo cap.

Et qui diligit componere regimen eius ex diuersis modis conuenientibus eis, in quo feb. fit uehemens valde: tunc necessarium est vt incipiat, et det in potu trochiscos camphoratos, et quæ currunt cursu eorum cum syru. acetoso diluculo in ortu solis: sicut aquam hordei cum cancris, si non abhoret eos, et cum iuleb, et aqua granatorum: et ad mansionem mucillaginem psylij, si non fuerit prohibens aliquid propter stomachum, et alia.

Nunc ponit regimen complens has duas intētiones: & primo simul. secundo seiunctim. secunda ibi § Et regimen infrigidans. § In prima parte dicit quòd qui vult componere regimen hecticæ ex dictis modis diuersis conueniētibus ei in quo febr. hectica est uehemens ualde idest simul ipsum infrigidare & humectare. dat ei in potu trochis. campho: & similes infrigidantes notabiliter: utputa. drach. i. mixtos cum syrup. acetosi. vnc. i. in diluculo. i. cum incipit aurora, & in ortu solis: quia distanter ab assumptione trochis. per duas horas det aquā hordei cum cancris ad humectādum si nō abhorret eos, utputa. ℞. hordei mundi. ℥. i. cancrorum fluuialium excorticatorū. unc. ij. bulliant in lib. iiij. aquæ quousq; hordeum sit apertum, & cū iuleb ex aqua. i. uino granatorum. Fit autem iuleb ex aqua & zuccaro ut sæpe dictum est: & possunt adinuicem misceri, utputa iuleb. vnc. iij. cum uini granato. unc. i. & ad mansionem. i. in meridie, uel dum manet caliditas impræssa a sole detur mucillago psylij: & potest misceri cum aqua granatorum. & dosis amborum in proportione quæ uidebitur sicut. vn. i. vel circa si non fuerit aliquod prohibens propter stomachum: & alia sicut est lassitas stomachi, & lubricitas intestinorum. Et manifestū est in primam ex his notabiliter infrigidare. secundam notabiliter humectare, reliquas simul infrigidare, & humectare.

Et regimen infrigidans est per illud quod sciuisti de potibus infrigidantibus, et de oleribus infrigidantibus, et trochiscis, sicut trochisci de camphora, et emplastris, & unctionibus, et his similibus: et infrigidatione aeris eorum ita quod in hyeme: et si non tolerat alleuietur ab eo ignis. Infrigidatio namq; aeris eorum est melior res: et sicut uestire eum cum sandalis, et camphoratis: et facere ipsum odorare illud in quo sunt rosæ, et camphora, et sandali, et fructus fri. et sebesebram, et liliū cū aqua ros. et uaporatio cum sudore, et balneo. Et oportet ut nō prolongetur retentio emplastrorum infrigidantium ualde super membra propinqua membris anhelitus: fortasse. n. infert illud anhelitui et uoci nocumentum magnum. Et oportet ut declinet ad quietem, et somnum, et tranquillitatem, et gaudium. et custodiatur æger ab eo quod facit ipsum irasci, & quod facit ipsum tristari: & quod facit ipsum angustiari, & a fame, & siti longa. Emplastra infrigidātia quibus oportet eos vti, sunt aromatica, nam ipsa sunt propinquioris iuuamenti, & proprie super pectus, & quæ sequuntur ipsum: & sint infrigidata, & non sit in eis stypticitas. Stypticitas enim cum hoc quòd ipsa facit accidere exiccationem, prohibet vir-

tutem medicinæ profundari. Et oportet vt assiduetur permutatio, vt non remaneat medicamen, & calefiat cum obseruatione vehementia infrigidationis eius. nam cum ipsum infrigidat vehementer, non elongatur quin debilitet membrum. Et quando est prope membra anhelitus, non est longinquum quin impediat diaphragma, & alia ab emissione anhelitus cum facilitate. Et de regimine humectante sunt cibi leues, et fructus, & robub, & vnctiones, et emplastra, odoramenta, & caput purgia, & quies, et tranquillitas, et vt non inferatur ei violentia in famem, aut siti.

Nunc facit quod dictum est. primo ponit regimen infrigidans. secundo humectans. secunda ibi [Et de regimine humectante.] In prima dicit φ regimen infrigidans completur per ea quæ sciuisti de potibus, oleribus, & trochiscis infrigidantibus sicut de camphora, & emplastris unctuosis, & similibus ex infrigidatione aeris, ita φ in hyeme, & si non possunt stare sine igne, alleuietur idest non concedas ignem magnum. nam infrigidatio aeris est melior res cum immediate ad cor inspiretur: & confert uestire cum uestimentis sandalatis, & camphoratis idest in quibus steterunt sandali, & camphora: & olfacere rosas, & camphoram, & sandalos, & fructus frigidos, & sebe febram idest granatum: & lilium idest nenufar aspersa cū aqua rof. & eupatorio cū sudore, & balneo idest aspergatur corpus cum aqua tepida, aut frigida ut appareat simile sudanti in balneo. uerus namq; sudor nocet, & nō prolongentur emplastra infrigidantia super pectora eorum, ne forte noceatur anhelitus & uox. & oportet ut dormiant, & sint tranquilli animo, & corpore: & custodiatt ab ira, angustia, & fame, & siti longa, & huiusmodi exiccantibus. & quę ponuntur supra pectus, & partes propinquas sint frigida ut poma odorifera actu frigida, & non sint styptica, quia exiccant, & non finunt uirtutem medicinæ profundari nisi forte haberent partes difformes quasdā scilicet subtiles quæ primo actuatæ in porositatibus membrorum profundarentur, deinde actuatis partibus stypticis, fieret maior pars subtilium frigidarum, aut humidarum profundatio sicut oleum rof. hoc modo magis humectat, quàm oleum com muue. tertio de simplici medicina, & medicinę applicitæ debent permutari, nam cum diu remanent calefiunt: & corpus calefaciunt: caueatur tamen uehemens infrigidatio, quia debilitat membrum, aliquando impedit diaphragma ab anhelitu. & de regimine humectandi sunt cibi humidi, & fructus, rob, unctiones, emplastra, odoramenta, caputpurgia, quies scilicet corporis, & tranquillitas scilicet animi: & non patiantur famem, & sitim longam.

Rememoratio medicinarum infrigidantium eos. Cap. V.

Illa vero quæ de eis sunt infrigidantes, aut humectantes omnes sunt nutritiuæ: aut vincit in eis nutribilitas. sicut aqua hordei decocta cum cancris ex parte cancri. Et oportet vt euellantur extremitates cancrorum ex pedibus et corporibus suis, et abluantur cum aqua frigida, et sale bono, cum cinere vicibus tribus, et supra, donec mundificentur, et purgentur a grauitate sui odoris: deinde decoquantur in aqua hordei, et sicut aqua lactis vaccini de quo extractum est butyrum: et sicut succi olerum prædictorum in capitulis febrium acutarum, sicut mucillago psylij. In aceto autem est vehemens exiccatio: et virtus resolutionis: quare oportet vt bibatur cum eo quod resistit duabus proprietatibus scilicet per commixtionem aquæ multæ: aut cum quibusdam humectantibus, et lenificantibus. Et proximum quidem est, vt lac asinæ sit cum humectatione sua infrigidans, ita vt quidam faciant meliorem infrigidationem eius super infrigidationem lactis vaccini, de quo extractum est butyrum. verum ipsum conuenit ei, qui non habet feb. periodicam neque materiam, neque humorem præparatum ad putredinem, et oportet vt caueatur spissum lac. Et de illis quæ conferunt eis est zuccarum, et cum senseris putredinem accidentem ex lacte, tunc sol ue cum facilitate: et si timueris calefactionem, tunc abstine ab eo aliquot diebus: et cura in ea cum trochis. et aquis fructuū deinde iterā lac.

Nunc Auicen. magis in speciali ponit curam hecticæ: & primo per infrigidantia. secundo per humectantia. tertio per cibos. secunda in principio sequentis capituli ibi [Illarum.] tertia ibi in principio tertij capituli [Oportet.] Primum capitulum diuiditur in duas. In prima ponit res infrigidantes & humectantes. In secūda res infrigidātes, & non humectantes. secunda ibi [Medicinæ uero.] Prima in tot partes quot numerat medicinas. In prima parte dicit φ omnes medicinæ infrigidantes, & humectantes sunt nutritiuæ. & per medicinas maximè intelligit cibos medicinales infrigidantes & humectātes non qualitatiue tantum, sed substantifice. in his enim nutribilitas uincit infrigidationem sicut aqua hordei decocta cum cācris, ex parte cancri supple est magis nutritiua quàm infrigidatiua: & oportet ut euellantur extremitates idest partes corticales ex corpore, & ex pedibus cancro rum: quia sunt exiccantes, & abluantur cum aqua frigida, sale bono, & cinere miscēdo hæc simul ut cancri purgentur a graui odore suo, & a quibusdā partibus nitrosis. Sed ultimo debent lauari cum aqua frigida sola: & postea decoqui cū aqua hordei ponēdo pro unaquaq; libra aquæ ord. unc. i. cācrorū. Et sicut aqua lactis uaccini de quo extractū est butyrū, quæ multū humectat per partem aquosam: & modicū habet de serositate exiccante: sed aufert butyrum, quia inflammabile. Dicit tertio succos .i. decoctiones olerum frigidorū prædictorū i capitulis febriū acutarū: & sicut mucil lago psylij. acetū autē quia resoluit & exiccat debet misceri cū his quæ humectant, & resolutionē prohibēt sicut cū aqua multa & rebus alij humectātibus & lenientibus. sicut oleū amygdalarū dulciū: & lac asinæ cōuenit: quia infrigidat & humectat & magis & melius infrigidat quā lac uaccinū de quo extractū est butyrū tū quia frigidius: tū quia magis subtile, uerū nō com petit habēti febrē putridā, aut habenti humorē parat ū putredini: & caueatur spissum lac, quia nō ita facile conuertitur, nec ad extrema corporis facile penetrat: & zuccarū est conueniēs sed debet esse mixtum cum aqua, ut frangatur eius caliditas, & augeatur eius humiditas, humectat enim qualitatiue, & substantifice. & si senseris putrere lac, quod maxime rugitibus cōprehendetur: solue uentrē faciliter, ut lac, & chylus corruptus edacatur. Et si timueris calefactionem hecticæ, quia fit nimis intensa abstine a lacte aliquot diebus, & cura cum trochiscis, & aquis fructuum sicut uino granatorum, & similibus.

Medicinæ vero infrigidantes, quæ non habent humectationem, sunt sicut trochisci notinarri idest trochisci camphorati, et trochisci de dactylis, et succis frigidis. et sicut trochisci huiusmodi. Recip. spodij, boli armeni. ana. drach. iiij. rof. drach. vi. se. portulacæ, et citruli, et cucurbitæ, et karabæ omnium ana drac. iij. fiant ex eis trochisci et sit dosis pondus drac. ij. et sunt boni valde: et iterum alij proximi eis. Recip. arnoglossæ, amyly, et gummi, dragaganthi omnium ana. drach. iij. boli armeni, spodij amborum ana. drach. iiij. papaueris. drach. v. rof. et se. cucurbitæ et citruli, et portulacæ omnium ana. drach. vi. granorum cydoniorum excorticatorum, et se. melonis et cucumeris omnium ana. drach. vij. suc. liquir. pondus. drach. x. conficiantur cum mucillagine psylij. vnctiones vero, et epithemata, et emplastra infrigidantia, et odoramenta, et caputpurgia infrigidantia sunt illa quæ tu sciuisti. Et meliores vnctiones sunt cum oleo de cucurbita, et de papauere, et de nenufare et salicibus, et violis. stratus autem infrigidantes, et humectantes sunt qui sunt plani valde de corijs aspersis aqua ro. aut de lino, de genere eius quod fit in tabrastren. et sit impletio eius illud quod non calefacit, immo sit de genere lini pectinati, et renouetur assidue. Aut sit stratus de corijs, quæ iam sunt impleta aqua postquam sint super ea rectificationes, quæ applanent aquam bene, et prohibeant eius inæqualitatē: et sint pro pe stratus aquæ cursus earum: et sub eis folia arborum frigidarum, et humidarum scilicet de salicibus, et semperuiuæ, et olera humida, et odorifera sicut rosæ, et folia arborum frigidarum, et præputia vitis, et his similia.

Medicinæ uero infrigidantes,quæ non humectant, sunt sicut trochisci de camphora.de dactylis siccis: quia dactili maturi recentes humectant. Er sicut trochisci huiusmodi. ℞. spodij.boli ar.ana.drach.x.rof.drach.vi.se.portulacæ. citruli. cucurbitæ. Karabæ ana. drach.iii.fiant ex eis trochisci quorum dosis sit.drach.ii. cum aliquo liquore frigido & humido. Et iterum proximi eis in uirtute sunt.℞.arnoglossæ. amyli, draganthi ana. drach.iii.boli arme.spodii.ana.drach.iiii.papaueris.drac.vi.sem. cucurbitæ, citruli, porrulacæ.an.drac. vi. granorum cydoniorum excorticatorum. semi. melonis ana. drach.vii.succi liquiritiæ.drach. x. conficiantur cum mucillagine spylii:& hi sunt præstantiores cæteris. Vnctiones uero & emplastra & epithemata infrigidantia sunt illa quæ sciuisti in cura febrium acutarum:& meliores unctiones sunt cũ oleo de cucurbita,de papauere,de nenufare,de salicibus de uiolis. stratus autem infrigidantes & humectantes sunt illi qui sunt bene æquati de coriis aspersis cum aqua rof.aut sint de lino sicut illi qui fiunt in tabrasten.idest iu hospitali illo famoso: & impleatur pannus ille de lino ex eo quòd non calefaciat sicut est linum:& sit bene pectinatum ut sit molle:& renouetur assidue ut sit molle, & æquetur. Aut sit stratus de coriis plenis aqua,& sint bene æquata:& sint ꝑpe aquas stãtes, uel currentes:& sub eis sint folia arborum frigidarum & humidarum scilicet de salicibus,semperuiuæ,& odorifera frigida sicut rosarum & folia arborum frigidornm, & præputiorum uitis, & his similia.

Rememoratio medicinarum humectantium eos. Cap. VI.

Illarum quidem quæ sunt cum infrigidatione rememoratio iam præterijt. Et restat nunc considerare in qualitate dandi in po tu genera lactis,& lac de quo extractum est butyrum,& in qualitate administrationis tinæ, & balnei & administratione vnguentorum,& oleorum & epithematũ et reliqui regiminis. Et nos quidem iam docuimus modum dandi in potu genera lactis in capitulo phthiseos,& siccitatis stostomachi:quare oportet vt sit illud canon. Et nõ est lac post lac mulieris sicut lac asinæ.postea lac caprarũ, cuius pascua oportet esse ex herbis,& oleribus frigidis, humidis,sicut scis. nam ipsum,& proprie lac asinæ eradicat hecticam, si fuerit ei eradicator : & non est electio super ipsum, nisi prohibeat putredo accidens,aut expectatio materiei comprehensæ. Et lac quidem iuuatiuum est eis a principio hecticæ vsque ad finem eius. Et lac mulieris suggendo sumptum conuenientius est omnibus. Et canon in dando in potu lac de quo extractũ est butyrum,est proximus illi iterum. Et melius quidem est vt incipias a.drach.x.vsq; ad drach.xxx. & quod est supra eas si fuerit virtus adiuuans,& tibi inest ut commisceas cum eo aliquid de trochiscis infrigidantibus:& tibi inest vt addas supra summam prædictam in potione prima,& postrema, si fuerit virtus potens super digestionem.

In parte præsenti ponit medicinas humectantes ut lac,tinã & unctiones &c. Habet duas partes.In prima parte ponit intentionem, & regimen per lac.secũdo ponit regimen per tinam,balneum,& unctiones.secunda ibi[Tina autem.]In prima parte dicit,iam esse memoratas medicinas infrigidantes, & humectantes. Restat nunc dare modum exhibendi in potu genera lactis:& lac de quo extractum est butyrum:& modum administrationis tinæ,& balnei : & modum administrationis uuguentorum & oleorum,& epithematum, & reliqui regiminis.& dicit se docuisse scilicer decima & decimatertia reetii modũ dandi in potu genera lactis in capitulo phthisis & exiccationis stomachi:quare illud sit pro parte canon. Hic per tinam intellige uas in quo ponunrur ad balneandum. Balneum uero est domus habens tres casas,in qua tamẽ est tina.& post lac mulieris prestantius est lac asinæ,post lac caprarum.pascua debent esse ex oleribus, & herbis supple & foliis frigidis & humidis.nam lac & proprie asinæ eradicat hectieam: si potest eradicari. & nullum est præstantius ipso nisi sir putredo accidens ex lacte,aut expectata materiei compræhensæ scilicet in corpore:quæ licet nondum putreat,est tamen apta putrere.& lac est conueniens in hectica a principio usq; ad finem. & lac mulieris sugendo sumptum est præstantius omnibus. Et canõ dandi in potu lac de quo extractum est butyrum,est similis canoni dandi in potu lac de quo non est extractum butyrum. & melius est ut incipias a põdere.drach.x.lactis paulatim augendo usque ad drach.xxx.& supra.si fuerit uirtus digestiua potẽs, & cum lacte potes admiscere aliquid de trochiscis infrigidantibus.Et potes augere summam prædictam in potione prima a qua incipias scilicet dare supra.drach.x.& postea scilicet supra drach.xxx.si digestiua fuerit potens. Et nota ut tollatur contradictio apparens quòd lac muliebre magis confert quã lac asininum ꝑp proportionẽ currentẽ inter indiuidua humanæ speciei:sed asininũ magis confert,quia magis infrigidat,& humectat,& est subtilius:ꝑpterea quando uirtus est fortis, & magna necessitas infrigidandi magis confert lac asininum,sed quando est debilis,& minor necessitas infrigidandi,magis cõfert lac mulierum.

Tinæ autem illa est melior,quæ est tepida,in qua non est caliditas multa:& est cum hoc cum virtutibus olerum & herbarum infrigidantium & humectantium:& non sit ita vt rarificet,nedum quòd sudare faciat:& non licet ut vapor tinæ, sit calidus.

Hic facit quod dictum est.Et primo ponit regimen per tinam.secundo per balneum.secunda ibi[ingressio autem.]prima in duas.primo ponit regimen per tinam absolute.secundo ponit regimen per tinam comparando ad alias res.secũda ibi [Et si sumpsit aquam hordei.] prima in quatuor partes sicut sunt quatuor canones:aut dicta eius principalia. Primum dictum.tiua melior est illa quæ est tepida habens uirtutem olerum infrigidantium & humectantium uirtualiter decoctarum in ea:& non sit ita calidum ut rarificet idest notabiliter humidum euaporare faciat,nedum quòd sudare faciat. & non licet ut tinæ uapor sit calidus, immo sit minus calidus quàm aqua: quia inspiratus ad membra spiritualia nimis ea calefaceret. hoc autem fiet, si tina non sit in aere ualde calido:cum enim exibit ab aqua notabiliter infrigidabitur antequã inspiretur.

Et si non esset quod prohiberet administrationem tinæ frigidæ non eligeretur super eã : verum quod prohibeat ab hoc est debilitas corporum eorum, & eorum extenuatio:in primis vero rebus fortaße sanat eos istud: verum debilitatem corporis sanat,iam illud cum infrigidatione pauca, quam facit in complexione eius quæ poßibile est vt curetur. Quòd si fuerit debilius illo, timetur quòd cadat in hecticam senilem: & illud secundum minus.veruntamen cum illo tardatur magis tempus mortis : & fortasse viuit cum ea tempore cui est quantitas: & multoties quidem est rectior permutatio eius ad illam hecticam.

Hic secundo dicit quòd si non esset hic prohibens administrationem tinæ frigidæ nulla esset eligibilior ea. uerum prohibet ab ea debilitas corporum, & eorum extenuatio, inter quæ duo,est differentia nota.& propter quãlibet istarũ dispositionum aptum est corpus lædi ab aqua frigida: sed in principio cum corpora non sunt extenuata, neque debilia fortasse aqua frigida sanat ea.uerum debilitatem corporis scilicet paucam sanat iam illud scilicet balneum ex aqua frigida cum infrigidatione pauca idest non superflua: quia corpus existens parum debile resistit,ne superflue infrigidetur:sed solummodo tantum infrigidatur eius complexio quantum sufficit ad salutem eius, qui potest sanari. Quòd si corpus fuerit debilius eo,& timetur, quòd cadat in hecticam senectutis quæ est siccitas fixa ĩ frigiditate, aut saltẽ absq; caliditate febrili: illud tamen raro euenit,uerum tamen est eligibilius:quia cum hectica senectutis magis tardatur mors quàm cum hectica febrili:immo cum bectica senili uiuit longo tempore, & notabili: quia non ira corpus exiccatur, unde multoties permutatio hecticæ febrilis ad hecticam senilem est recte facta.

Illud

Illud autem in quo sumus de relatione tinæ rectius est vt fiat inceptio in ea cum aqua,quæ est calida ad terminum: & fiat gradatio ad frigidam,& ad temperatam frigidam tolerabilem.hæc enim gradatio facit corpus susceptibile aquæ frigidæ, cum læsio non fiat nisi per aduentum contrarij in complexione subito.Et iterum corpus acquirit ex aqua calida similitudinem tenereitatis,& tolerat cum ea aquam frigidam.

Tertium dictum est quòd rectius est id quod primo dictum est de tina.s.ut fiat inceptio cum aqua calida usque ad terminū i.temperata,& fiat gradatio.i.paulatinus transitus ad frigidā temperate,quæ possit bene tolerari.hæc.n.gradatio facit corpus susceptibile aquæ frigidæ sine notabili nocumento,cum læsio non fiat nisi per aduentum contrarij in complexione subito. Et iterum corpus acquirit ab aqua calida tenereitatem. quia corpus fit mollius,& pori magis aperiuntur. licet nō fiat substantifice humidius per nutritionem,quæ est uera tenereitas:& cum ea tenereitate tolerat aquam frigidam per paulatinam infrigidationem.infrigidatur itaque magis, quia poris apertis frigiditas aquæ magis penetrat: & cum hoc frigiditas aquæ melius toleratur.modus autem quo debet fieri iste gradus processus dicetur cum curam ordinabo.

Et si iteretur tina in die tribus uicibus erit rectū. Et oportet vt administretur cum facilitate,vt non cadat virtus.

Istud est quartum dictum.& si iteretur tina ter in die.s.ante prandium,in meridie,& ante cœnam erit rectum ut bona fiat infrigidatio,& humectatio.Et oportet ut administretur cum facilitate:quia non sit multum calida,nec diu moretur in ea: & ut deferantur ad eam,ne uirtus debilitetur.

Et si sumpserit aquam hordei ante tinā duabus horis erit conueniens.Et si præmittat tinam post emulsionem lactis super corpus eius,secundum quòd dicemus,vt dilatet tina meatus cibi,deinde suscipiat aquam hordei, & quæ sunt eis similia:& postea expectet,deinde administretur aqua tinæ vt dilatetur cibus,erit bonum.

Hic ponit regimen per tinam comparando ad alias res. & habet sex partes,secundum quòd sex sunt dicta principalia. Primum dictum si sumpserit aquam hordei utputa. iiij. unc. aute tinam duabus horis erit conueniens. & si præmittat .s. aquæ hordei post emulsionem lactis.s.quòd primo fiat emulsio lactis super corpus.exempli gratia, per unam horam ante tinam,deinde fiat tina:postea detur aqua hordei est cōueniens: dilatabit.n.tina meatus nutrimento futuro ex aqua hordei. sumpta aqua hordei expectet per duas horas.s.donec aqua hordei fit digesta prima digestione:deinde egrediatur tinam ut dilatetur cibus idest ut attrahatur nutrimentum.s. aqua hordei ad omnia membra,erit bonum.

Et administretur post tinam, & balneum, inunctio cum oleis infrigidantibus & humectantibus sicut oleo violato, & proprie quādo est factum ex oleo de cucurbita, similiter oleo nenufarino,& oleo de cucurbita.

Hoc est secundum dictum.post tinam & balneum administretur unctio cum oleis infrigidantibus, & humectantibus sicut oleo de uiolis,proprie quando factum est ex oleo de cucurbita.s.bulliendo in oleo de cucurbita uiolas,& similiter cū oleo nenufarino,& oleo de cucurbita.

Et si permutetur post tinam ad illud quod est decliuius ad frigus parum tolerabile:deinde inungatur.

Hoc est tertium dictum,si permutetur post tinam tepidam ad tinam declinantem magis ad frigus tolerabile tamen: deinde ungatur erit rectum.unctio namq; sua uiscositate diu retinebit aquam in poris, quæ retenta magis infrigidat, & humectat.

Et si præmittatur inunctio,& festinetur: deinde ingrediatur aquam frigidam parum erit rectum, & illud secundum tolerantiam:& non est malum gradari in eo:et melior quidē horarum huius actionis est post digestionem cibi.

Hoc est quartum dictum,si præmittatur unctio & festinetur.s.ad unguendum ipsum post balneum aquæ tepidæ.deinde ingrediatur aquam aliquantulum frigidam erit rectum, & illud secundum tolerantiam.i.ingrediatur aquam tantum frigidam quantum bene tolerare potest:& non est malum gradari in eo.i.fundendo ipsum in aqua paulatine frigida . debent. n. ingredi paulatine & non subito ut fiat assuefactio . Et melior horarum huius balneationis est post digestionem cibi . s. primam,& secundam.

Et si possibile est vt submergatur post tinam calidam in aquam subito absque gradatione est magis vltimum ex parte curæ,et magis forte ex parte timoris: et effusio eius cum facilitate est minoris timoris,quàm submersio infirmi in ea subito,et minoris iuuamenti:et fit frigus secundum quantitatem frigoris aquæ æstatis,quæ est inter tepidam,et illam quæ est uehementis frigoris.

Hoc est quintum dictum,si potest tolerare ut submergatur post tinam calidam in aqua frigida subito absque gradatione .i. absq; hoc quòd ingrediatur aliam aquam mediam inter calidam & frigidam. Aliter absque gradatione. i. quòd submergatur secundum totam personam:& non paulatim, est magis ultimum ex parte curæ:quia fortiter infrigidat, & magis forte ex parte timoris:quia timore affert ne lædantur nerui,& ne extinguatur calor innatus,aut ne incurrat hecticam senilem, & alia talia nocumenta:& effusio eius cum facilitate.i. paulatim est minoris timoris,quàm submersio infirmi in ea subito, & minoris iuuamenti:quia nōn fit fortis infrigidatio, & caloris febrilis extinctio.& frigus eius debet esse secundum quantitatem frigoris aquæ æstatis,quæ propter calefactionem a sole est media inter tepidam, & illam quæ est uehementis frigiditatis.

Et si præmittatur emulsio lactis super membra sua, si non fuerit debilis,aut eius quod mixtum est aqua, si fuerit debilis: deinde si administretur tina erit rectum . nam emulsio lactis. super corpus est vehementis humectationis. Et genera quidē lactis bona ad emulgēdum sunt prædicta:& oportet vt emulgeatur ex vbere . Et dignius est si fiat fixio super inunctionem fricando ex medicinis prædictis corpori toti,et iuncturis.

Hoc est sextum dictum si præmittatur emulsio lactis super membra hectici si non fuerit debilis,aut emulsio lactis admixti aquæ si fuerit debilis:deinde sequatur tina,rectum est . Nam emulsio lactis super corpus hectici est uehementis humectationis.quare si uolumus humectare multū,præmittamus emulsionem lactis tinæ. Si uero maiorem apertionem pororum, præmittamus tinam emulsioni lactis.Postea dicit: genera lactis bona ad emulgendum sunt prædicta.s.humanum, asininū, caprinum,& debent mulgeri ex ubere , postea dicit, conueniens est ut fiat bona,& fortis fricatio quando unctiones corpori hectici applicantur,ut profunde uirtus earum penetret, & proprie super iuncturis.nam cum sint siccæ indigent multa humectatione.

Sed dubitatur,cur lac debet mulgeri solum cum uirtus est fortis,& admixtum aquæ cum uirtus est debilis,uidetur enim ex his dictis quòd lac debilitet. Dicendum quòd lac est uiscosum,& prohibet uaporum transpirationem necessariā in quocunque hectico:quia eorum retentio uirtute existente debili forte duceret ad putridam non autem tantum oppilat, si admixtum sit aquæ.Huic responsioni non bene acquiescit animus meus:sed aliam non habeo.

Ingressio autem balnei non conceditur ei,nisi fuerit ita, ne que sudare faciat,neq; igniat,neq; alteret anhelitum:et sit calidum aquæ eius minus calido sui aeris:et sit caliditas aquæ eius,ita vt delectet,et non lædat,et non faciat sudare: et quando nō est in corpore eius materia præparata putredini,et proprie cum illud est,et nō digestus est cibus.immo oportet ut sit illud cum uoluntas est,ut expandatur digestum eius in corpore.et non prolonget moram eius in eo:immo separetur ab eo uelociter:et quando separatur ab eo,sumat aliquid de humiditatibus,

tatibus,et de sorbitionibus,quæ non nocet ei factis ex hordeo et lacte: et quando accidit ei in balneo sitis,sedet eam cum aqua hordei,et aqua alraib,et lac sit lac asinæ.

Hic ponit regimen per balneum: & primo docet quale debet esse balneum.secundo modum usus eius . secuuda ibi § Et oportet ut sit. § In prima parte dicit quòd balneum quod conceditur non debet esse multum calidum: immo tepidum ne sudare faciat: nec inflammet corpus , nec alteret anhelitum : & sit caliditas aquæ eius minor caliditate sui aeris : aer namque calidus licet magis noceat quàm aqua æque calida,quando ipse inspiratur ad spiritualia,attamen si non inspiratur ; sed solū obuiet corpori sicut aqua minus calefaceret ; quia caliditas aquæ est in subiecto magis denso in quo est plus de multitudine caliditatis: & caliditas aquæ debet esse ita ut delectet , & non lædat nec faciat sudare . Et debet balneum administrari quando in corpore non est materia putrens,neque parata putredini: & debet cibus esse digestius.s.digestione prima, & secunda digestione,quando.s.cibus digestus prima digestione expanditur per corpus ad uniuersa membra; & non debet stare in balneo nisi paruo tempore,utputa a quarta horæ usque ad mediam,& plus,& minus secundum quòd tolerat & delectatur: & quando separatus est a balneo,& aliquantulum quieuit,sumat de sorbitionibus,quæ non nocent eis factis ex hordeo.i.farina hordei,& lacte coniunctim , uel diuisim secundū appetitum.quòd si dum est in balneo sitiret, bibat aquam hordei,uel aquam lactis acetosi,quod sit lac asinæ.

Et oportet vt sit introitus in balneum : deinde exitus eius ab eo secundum modum: vt non sit labor in eo omnino : & iā enuntiauimus illud in locis alijs,& iterabimus de illo conditionem. Oportet vt permutetur ad balneum in lecto portato, in quo sunt strati,stratus ingeniose , ita vt perueniat cum eo ad primam domum,& permutetur ad illud quod ex duobus pannis factum est plenum lana vel coto: & dicitur græce pedetolene,quod conueniens est balneo: & exuatur vestimentis suis in ea,aut in media, si non fuerit calida : & non moretur in aliqua earum nisi quantitate permutationis , & anhelitus pauci, & iam exutus vestimentis : deinde ingrediatur ad domum secundam,& tertiam: verumtamen non sit vehementis caliditatis: & stet in ea quantitate,qua tolerat tinam . Hoc est illud quod dictum est,& quod magis est dilectum mihi est, vt sit tina eius in domo media temperata . Cum ergo separatur a tina frigida cooperiatur mantili: aut farcha habente duas tunicas,& permutetur ad stratum suū , & lectū suū cū sua sabana: & exiccetur sudor eius cum mantili , & inungatur,& cibetur .

In hae parte docens usum balnei dieit tria. Primum quòd introitus in balneum, & exitus ab eo debet fieri secundū modum ut æger nullo modo laboret: & dicit se dixisse de hoc in aliis locis.s.secunda primi capitulo de eis quæ proueniunt ex balneatione,& se iterum dictutum de hoc . ergo oportet ut æger portetur in lecto in quo sint stratus commode facti ad primam casam balnei: & ibidem permutetur de lecto in quo erat ad lectum alium factum ex duobus pannis plenum lana , uel coto.ex his enim duobus pannis est facta calcitra, quæ est plena coto uel lana,ut sit minus calida quàm lectus in quo portatus fuit: quia forte erat ex plumis.sic enim est necessarium ut prima casa sit calidior , quàm locus in quo primo erat : & hic lectus qui est balneo conueniens , dicitur græce pedetolene: & exuatur uestimentis suis in ea.s.prima domo,aut in media si prima non fuerit sufficienter calida ; & non moretur in aliqua illarum nisi tanto tempore quòd possit permutari , & anhelitus pauci,i.quòd tempus sit ita paucum quòd non habuerit nisi paucos anhelitus: & iam exutis uestimentis in prima casa portetur ad secundam,& ad tertiam : quæ tamen non sit uehementer calida.& ibi.s.in secunda uel tertia casa ponatur in tina; & ibi stet quātitate qua toleret bene tinam: & hoc est quod dictum est alibi.secundo dicit quòd sibi uidetur melius quòd tina sit in casa media temperata, est enim prima minus calida quàm oportet: tertia magis: sed media est temperata.cum ergo separatur a tina.s.facta balneatione cooperiatur mantili.i.panno lineo , aut farcha magno habente duas tunicas. & farcha illud est sicut linteamen duplum, & permutetur ad stratum suum, quod stratum est sua sabana . Credo ex modo loquendi Auicen.quòd sabana est stratus factus ex duobus pannis,ex quo immediate mittebatur in balneum,& in quem exiens a balneo immediate poni debet,ut gradatim transeat, nec immediate ueniat in lectum plumosum. tertio dicit sudorem suum siccandum esse si sudare contigerit : uel melius siccetur sudor.i.guttæ aquæ similes sudori , quæ remanserunt in cute,ne uehementiorem,& profundiorem faciant infrigidationem iam præcedente infrigidatione debita: & inungantur, & cibētur,cum aliquantulū in proprio loco ubi quieuerunt .

De cibatione hebentium hecticam .

Cap. VII.

OPortet vt separetur in eis cibus,& non cibentur in saturitate eorum vice vna.

Hic agit de cibatione hecticorum,& continet partes duas. In prima ponit regimen generale.secundo speciale per potū specialē.s.aquæ frigidæ.secunda ibi § Aqua uero frigida. § Prima iterum in duas,nam primo ponit canonem generalem in cibatione.secundo ponit cibos speciales.secūda ibi § Amplius melius. § In prima parte dicit cibum oportere diuidi , & non cibari uice una usque ad saturitatem. nam uirtus est debilis nō potens multum una uice exhibitum digerere.

Amplius melius quo cibantur est aqua hordei & hordeū & panis tritici abluti infusus in aqua frigida. Et genera lactis cum ab eis non prohibet aliquid eorum,quæ diximus. Et lac vaccinum de quo extractum est butyrum , quoniam est plurimi nutrimenti,& almes & cucurbita : & de fructibus melones palestini,& sunt alraki cognominati apud nos indi : & quando sentit rectificationem,tunc non est malum cibare ipsum caseo humido non salito. Et si virtus debilitatur, non est malum,vt cibetur iure isfidabegi cum coriandro humido decocto cum eis quæ sunt sicut alduragi & alteiugi: & fortasse oportet vt detur eis in potu aliquid vini subtilis permixti cum aqua multa.Et fortasse necessarium est,vt cibes cum mosos ex carne alduragi, & alteiugi, & alcubugi,& pullis, & hosune acetoso,aut congelato acetoso ex carne hædi,aut carne vaccina,quando est illic fortitudo digestionis : & acetum almosos,& congelati est iuuatiuum eis , & confortatiuum in hac dispositione.Et fortasse non est excusatio ab aqua carnis permixta cum syrupo de fructibus acetosis frigidis, aut vitello oui sorbilis . Et quando prolongatur cum ea debilitas ad syncopim,est necesse vt cibentur aqua carnis accepta ex lateribus hædi cum sale pauco,quæ coletur, & fundatur super eā quantum totum eius est de aqua malorum,& quantum est decima eius de vino odorifero,& potetur tepida.

Hic ponit cibos.d.quòd aqua hordei , & hordeum debite coctū,& panis tritici ablutus ,& infusus in aqua frigida,& genera lactis cum eis , nisi prohibeat quod diximus . s. putredo præsens,aut futura,& lac uaccinum, de quo extractum est butyrum: quoniam plurimum nutrit.& almes.i. robiliæ in uulgari ueronensi bixi: & cucurbita conueniunt: & de fructibus melones palæstini altaki habentes collum longum ut cucurbita , & apud nos cognominati indi.de his loquitur Isaac tertio dietarum particulariū.cap.primo.de melonibus dicens.Est aliud genus melonis qui palæstinus uocatur , & uulgariter saracenus: cuius humiditas est minor cæteris.Et quamuis cōueniāt, quia frigidi & humidi,tamen prouocando urinam,& proprie secundum partem intrinsecam nocent.Et quando sentit rectificationē,quia uirtus digestiua fortificatur caseus recens mollis non salitus confert . Et si uirtus debilitetur cibentur iure isfidabegi.i.brodio facto ex rebus frigidis,& humidis,in quibus sit coriandrum recens coctum,cum eis quæ sunt alduragi. i.ædi.& alteiugi.i. agni.licet aliqui dicant quòd sunt aues paruæ.Et fortasse opus est ut detur parum uini permixti cū aqua multa,

multa,humefacit enim qualificatiue & substantifice. Et fortasse necesse est ut cibes cum mosos .i. cibo acetoso ex carne alduragi.i.turturis.El alteiugi est similis perdici sicut coturnix, aut fraquilinus.alcubugi.i.perdix.& pullis.i.gallinis, & similibus in sua specie: & stosune acetoso.i.iure acetoso, uel cum agresta:uel cum uino granatorum,aceto,& similibus: aut aceto coagulato.i.gelatina ex carne hædi, aut uituli quando digestiua est fortis: & acetum almosos.i. ciborum acetosorum: sicut apud nos compostella,guaceto,soffrito, & similibus. Et congelati.i.gellatina est iuuamentum eis, & cōfortatiuum in hectica,& fortasse nō est excusatio ab aqua carnis.i.succo mixto syrupo de fructibus frigidis, sicut de limone, citris, & similibus: aut aqua carnis misceatur cum uitello oui sorbit. Et quando syncopis timetur, cibetur ex aqua carnis accepta ex lateribus hædi parum salita: quæ coletur,& misceatur cum succo malorum idest pomorum,sicut apiorum quę sunt cordialia: & sint ambæ ęqualis quantitatis, & quantum est decima de uino odorifero. Et potetur tepidum idest debite calidum.

Aqua uero frigida quæ non est ualde vehementis frigoris, non est malum si in potu detur eis, si non fuerit debilis, aut aliquid prohibens: & illud prohibens, aut erit apostema sub hypochondrijs, aut erunt in corpore toto chymi putridi, & chymi crudi, qui omnes digestione indigent: & non apparet signum digestionis: quòd si appareat, timor erit minor: & similiter si fuerit hectica permutata sirsen, aut birsen. nam cum hac melius est ut interdicatur potus aquæ frigidæ, quàm cum alijs. Hectica enim cum superuenit ægritudinibus destruentibus uirtutem, mollificantibus eam, aresacientibus ossa, & carnem superuenit debilitati. Cum ergo coniungitur ei super debilitatem post sumptionem aquæ frigidæ, non moratur quin cadat in genus alterius hecticæ, quæ communicat huic generi in siccitate, & diuersificatur ei in calore, & frigore, & nominatur hectica senectutis, & hectica senij. Et illa quidem est ægritudo sæua, in qua innatus calor, iam destructus est. Et similiter aqua ultimi frigoris: & plurimi nocet eis in omni dispositione, & corrumpit innatum calorem membrorum, eorū radicalium: et fortasse festinat ad mortem cum eis, aut permutat eos ad modum alium hecticæ.

In hac parte agit de potu aqnæ frigidæ.d.quòd aqua frigida quæ non est nehementis frigoris,non est mala,si potetur quādo non fuerit prohibens: & supple non est mala,qñ non apparet signū digestionis: quia in hectica simplici tale signū curatur cum sit morbus immaterialis: licet apparente signo digestionis fit minor timor dare in potu aquam frigidam. Nam dato quòd hectica sit immaterialis cum apparet digestio humorum non timemus lęsionem per aquam frigidam,sicut si essent indigesti. Huius concordiam uide tertio regiminis acutorū commen.14.illius partis. Screatur opportunus. Prohibens autem aquam frigidam aut erit apostema sub hypochrondijs, aut humores putridi in toto corpore, aut humores indigesti & maxime grossi.nam aqua frigida incrudando materias magis nocet,quàm conferat infrigidando,& humectando hecticum. Similiter nocet hectiea sequens sirsen idest apostema cerebri,& birsen idest apostema pectoris.nam in hoc melius est ut prætermittatur potus aquæ frigidæ,quàm in aliis hectieis: quia superuenit ægritudinibus deprimētibus uirtutem, laxantibus eam,arefacientibus ossa & carnem: quare superuenit cū corpus est debile. Cum autem debilitati,& extenuationi coniungitur potus aquæ frigidæ,non moratur quin cadat idest eito cadat in hecticam senectutis,quæ est siccitas absque calidate febrili,quæ est ægritudo sęua in qua calor naturalis iam destructus est idest notabiliter paucificatus. Similiter aqua ualde frigida,ut plurimum nocet omnibus hecticis corrumpendo calorem innatum membrorum radicalium idest nobilium: & fortasse festinat cum eis ad mortem idest cito interficit propter extinctionem caloris innati: aut permutat eos ad alium modum hecticæ scilicet senectutis, cum qua possunt notabili tempore uiuere.

De succurrendo dispositionibus sequentibus hecticam. Cap. VIII.

De illis est syncopis, & iam diximus regimē in hoc multoties. Et de illis est fluxus uentris, & oportet ut curetur, & succurratur ei: nam in ipso est timor magnus: & de curis eius in primis est ut sit aqua hordei eorum, aqua sauich, & ponatur in aqua hordei eorum milium torresactū, & gummi, aut lentes elixatæ iteratæ, aut lac decoctum cum lapidibus, aut cū igne solo donec consumatur eius aquositas, & proprie cum milio.

In hoc cap.curat accidentia sequentia hecticam: & omissis diuisionibus: dicit primo quòd de his accidentibus est syncopis: & iam dixit regimen eius multoties scilicet in cura febr. syncopalis: & dum curauit accidentia fe. & vndecima tertii. secundo dicit quòd de illis est fluxus uentris cui oportet succurrere.nam in ipso est timor magnus cum cadat in debilitatem & extenuationem neq; in aliquo potest iuuare cum hectica sit morbus imaterialis. Et de cura eius est ut aqua hordei sit sauich idest sit aqua hordei torrefacti,& ponatur ad buliendum milium torrefactum,& gummi arabicum,& lentes torrefactæ scilicet semel aut iterate semper abiiciendo aquam, ut amoueatur ab eis pars subtilis nitrosa solutiua. hæc aqua est stvptica,& inuiscatiua.aut lac decoctum cum lapidibus fluuialibus, aut supple cum ferro ignito, aut cum igne solo donec consumatur eius aquositas,quæ est solutiua: & conuenit hoc lac,& proprie cum milio facto ex ambobus ferculo.

Et potent hos trochiscos.recip.boli armeni.drac.v.castaneæ torrefactæ, ros.omnium an.ʒ.iiij.spodij, Karaba amborū an.drac.iij.seminis acetosæ excorticati, granorum berberorū omnium an.dra.vi. fiant trochisci cum succo cydoniorum: et detur in potu aqua pirorum in mane, & apud somnum. & detur in potu psyllium torrefactum: & similiter suffus de spodio in quo est bdellium de mecha, est iuuatiuum ualde. Et si peruenit ad excoriationem curetur excoriatio cum clysteribus, qua scis, quoniam illud est conueniens.

Hic ponit regimen medicinale dicens quòd potēt hos trochiscos.℞.boli ar.ʒ.v.castaneæ torrefactæ, ros. an.ʒ.iiij.spodij,Karabe an.ʒ.iij.se.acetosæ excorticati, granorū berberis añ.ʒ.vi.fiant trochisci cum succo cydoniorum & dentur a.ʒ.i. usque ad ii. Item detur in potu aqua idest succus pirorum in mane & ante somnum ut simul somno, & succi stypticitate stringatur,& detur in potu psyllium torrefactum ut stypticet, & infrigidet.& similiter suff. idest puluis de spodio in quo est bdelium de mecha subquadruplū ad spodium, iuuat ualde stypticando, sed magis inuiscando. Et si peruenit ad dysenteriā curetur cū clysteribus,quæ scis decimasexta tertii capitulo de fluxu ventris,cum excoriatione intestinorum.

Hæc exigit tres intentiones. Prima est infrigidatio & humectatio.secunda est resumptio.tertia accidētium correctio. (Hecticorum regimē ac curatio.) Prima intentio magis debetur hecticæ primæ speciei quàm secundæ, sed secunda magis debetur hecticæ secundæ speciei & tertiæ,quàm primæ cum in eis sit facta multa consūptio. licet non sit cura possibilis in tertia specie nec in statu secundæ nisi deus uoluerit,sed potest fieri aliquanta vitæ prolongatio. Prima intentio & maxime infrigidatio diuersificatur ſm diuersitatem intensionis hecticæ, & tollerantiam frigidorum, non autem tantum diuersificatur humectatio. Prima autem intentio duplici completur regimine scilicet sex rerum non naturalium,& medicinali. De primo sit primo sermo, aer sit frigidus & humidus boni odoris,& cauenda est accensio multi ignis in camera etiā tempore hyemis,& vestes sint proportionatæ aeri non multum calefacientes, in quibus aliquando steterint sandali & camphora,& similia frigida boni odoris. Cibi & potus sint frigidi & humidi multi nutrimēti, & aliqualiter viscosi, facilis digestionis, nō prouocantes, & partinendi sunt,& magis in secunda specie: & tertia.cum sit virtus debilior quàm in prima,& uinum pauciferū & mediocris uinositatis ſm tempus,& consuetudinem unius tamen anni,multum aquæ admixtum confert humectando.qualitatiue: & substantifice,lac asininum & caprinum & humanum sumptum ex ubere est proprium,quando non est humor putrens, nec paratus putredini. Nec obstent conditiones de quibus in aphoris.

lac dare caput dolentibus &c. & aqua non multum frigida cōfert quando non obstent particulares conditiones scilicet frigiditas, & humorū grossities, nimia debilitas, extenuatio, & similes & maxime conceditur consuetis. Somnus longus cōfert & maxime nocturnus. & in mane educantur superfluitates naturales per conuenientes regiones. Et si uenter esset siccus, clysterizetur lacte, oleo uiolato, zuccaro rubeo, & similibus declinantibus ad frigidum & humidum: caueatur tamen magis lubricitas quàm stypticitas, uitetur coitus, non exercitetur exercitio notabili, sed deambulatio, & huiusmodi exercitia leuia, cōceduntur. fricationes quoq; leues completa prima digestione & secunda. conferunt trahendo nutrimentum ad membra. Sit sperans, & gaudens, omnia accidentia corpus extenuantia uitanda sunt. Regulæ in cibando sunt, quòd comedat præcedentis cibi digestione celebrata, non tolleret famen, nec sitim longam, non multiplicet cibaria in mensa una, partiatur cibum, ita ut cibum necessarium comedat in pluribus uicibus quàm consueuit, & quanto est debilior tanto magis partiendus est cibus comedendo parum pro uice. Regimē autem medicinale complens primam intentionem est ut syrupi, aquæ, confectiones, & electuaria, & similia quæ sumuntur sint infrigidantia & humectantia qualitatiue & substantifice, similiter quę applicantur capiti, dorso, & iuncturis, pectori maxime ex directo cordis, hepati sint frigida, & humida, & propria membro cui applicantur, & iteretur secundum exigentiam. Item tina, & balneum faciendum modo infrascripto & balneatio in tina quæ est uas in quo balneantur siue sit posita in balneo quod est domus diuisa in tres casas, quarum tertia est calidior secunda: & secunda prima, & sint omnes paucæ caliditatis non inflammātis, siue sit posita in camera in qua cubat æger debet esse plena aqua tepida decoctionis rerum frigidarum, & humidarum. in qua hecticus existens sentiat potius se calefieri quàm infrigidari sed non multum, uas autē debet esse taliter fabricatum ut in eo homo possit sedere, & cum sedeat aqua attingat usque ad mentum: & debet poni in ea stomacho ieiuno cum tamen æger sumpserit prius aliquid quòd iam digestum sit prima digestione, & secunda sicut aquam hor. uel lac, uel prisanam, uel panem lotum, aut aquam carnis, aut contusum, & similia. & stet in tina communiter a quarta horæ usque ad mediam. & cum steterit parum in aqua infundatur in tina una situla decoctionis rerum frigidarum. deinde parum post una alia, & sic deinceps donec aqua tinæ sit facta frigida sicut aqua frigida tempore æstatis a sole calefacta: & prima die balneetur semel, secunda die bis, tertia ter, & sic continue quousque sanatus sit, aut quousque senserit se iuuari balneando se qualibet die semel aut pluries. Regimen autem balnei non differt a regimine tinæ nisi quia oportet ponere tinam in casa media, aut tantæ caliditatis quòd cum exuitur ut ingrediatur tinam non sentiat se calefieri, aut infrigidari ab aere balnei, & debet ad illam super lecticam quandam portari, & commode reportari. & cum egrediatur a balneo pano lineo tepido circundari, & postea inungi si fuerit expediēs cū oleo de cucurbita, & similibus, & aliquando cum est in lecto potest lac super eo mulgeri. Secunda intentio . s. resumptio, quæ simul cum prima exequenda est, completur cum cibis & potibus iam dictis spargendo eos, & inter cætera utatur electuario infrascripto sumendo de eo inter prandium, & cœnam cum oportuerit, & etiam in principio prandij, & cœnæ, ut uoluerit. ℞. pulparum caponum, uel fasianorum, ℥. iij. amygdalarum præparatarum, pinearum præpararum ana, ℥. ʒ. se. portulacæ se. papaueris se. lactucæ se. endiuiæ ana. ʒ. i, margaritarum perforatarum, sandali albi. & citrini, cinamomi, ana. ʒ. ʒ, zuccari trium coctarum. ℥. vi. liquefiat zuccarum cum aquæ ros. & brodij caponis uel fasiani macriana quātum sufficit fiat electuarium, & cooperiatur foliis auri, posset tamē reduci ad formam solidam diminuendo carnes & reliqua humida, & addendo seu diminuendo zuccarum, & conficiendo cum aqua ro. & posset addi parum musci & ambræ si non abhorret, & parum croci. Tertia intentio . s. accidentium correctio completur secundum eorum exigentiam, inter cætera corrigantur syncopis, & deiectio appetitus, uigiliæ & omnis euacuatio superflua, sicut fluxus uentris, uomitus, sudor, sanguinis fluxus per quamcunque regionem, quæ qualiter debeant curari perquiratur ex capitulis propriis superius positis in regimine accidentium: nimis enim prolixus essem si omnia prosequi uellem.

De hectica senectutis. Cap. IX.

Currit consuetudo ut dicant hecticam senectutis post febrem hecticam. & nos etiam incedamus uia consueta.

Hic agens de hectica senectutis primo ponit quid rei, & quid nominis & quæ corpora sint paratiora & causas. secundo signa. tertio curam. secunda ibi in principio sequentis capituli. tertia in principio tertij capituli. Primum capitulū in quinque. in prima ponit quare hic determinet de hectica senectutis. in secunda ponit quid rei & quid nominis. in tertia, quæ corpora sint paratiora. in quarta causas. in quinta prognosticum. secunda ibi, intentio. tertia ibi, senes quidem. quarta ibi. & cum faciens. quinta ibi. & hæc quidem ęgritudo. In prima parte dicit quòd consuetudo est apud reliquos medicos, ut post hecticam febrilem determinent de hectica senectutis quamuis non sit febris: propter hoc uolens incedere uia consueta hic determinat de ea.

Intentio itaque hecticæ senectutis est dominium siccitatis super complexionem absque febre. & quandoque fit cum æqualitate in calore & frigore, & illud secundum minus. Et quandoque fit cum frigore, & nominatur hæc dispositio senectus, & hectica senij: quoniam corpori accidit in hora senij illud, quod accidit in illa hora de aldubul: et siccitate.

In hac parte describens hecticam senectutis dicit quòd est dominium siccitatis complexionalis absque febre. quæ quandoque licet raro est cum æqualitate caloris, & frigoris, quandoque est cum frigore, & hæc dispositio dicitur senectutis, siue hectica senij: quia corpori accidit in hora senij. i. decrepitatis, quod accidit in ista hectica, & de aldubul. i. de consumptione, & siccitate.

Et senes quidem sunt uelocioris casus in eam, quàm iuuenes, et iuuenes uelocioris casus in eam quàm pueri, licet accidat in iuuenibus, et pueris.

In hac parte ostendens quæ corpora sint paratiora ad hanc feb. dicit quòd senes uelocius cadūt in eam quàm iuuenes, & iuuenes quàm pueri, licet raro accidat iuuenibus & pueris.

Et causa faciens cadere in eam, aut est caliditas quæ resoluit, et liquefacit humiditates, quare caliditas innata debilitatur, et succedunt frigus et siccitas. aut est frigus dominans cū debilitate corporis, quare prohibet uirtutem nutritiuam ab operatione sua integra, sicut accidit iterum in fine uitæ.

In parte præsenti ponit causas eius. Prima quia causa faciens accidere hecticam est caliditas resoluens, & liquefaciēs humiditates quare caliditas innata debilitatur, & paucificatur notabiliter subiectum suum. per cuius diminutionem notabilem, necessarium est ipsum diminui gradualiter, & quantitatiue sicut in senibus, & sequitur frigiditas & siccitas. Secunda causa est frigus dominans corpori debili prohibens uirtutem nutritiuam ab operatione sua integra, idest restauratione humidi tantæ quantitatis, quòd posset corpus in eadem grossitie, & humiditate, & habitudine conseruari sicut accidit in fine uitæ in quo homines superflue macrefiunt, & extenuantur.

Et de hoc capitulo est potus aquæ frigidæ non in hora sua, aut super debilitatem corporis cum febre, aut in dispositione, aut successione exercitij resoluentis uirtutem, et aperientis poros, et quòd uocat ad attrahendum aquam frigidam ad uiscera subito.

Tangit tertiam causam dicens quòd de hoc capitulo . s. causarum hecticæ est potus aquæ frigidæ non in hora sua . i. debita. aut super debilitatem corporis cum febr . i. quando corpus est factum debile ex feb. aut quando exercetur, aut quando exercitatum est exercitio forti resoluente uirtutem. i. spiritus &

humidum,

humidum & aperientes uias. & quòd uocat. i. propter omnem causam uocantem, & attrahentem aquam frigidam ad uiscera subito, sicut potus aquæ post balneum, & post coitum.

Aut uapores mali, frigidi, qui eleuantur ad cor, & infrigidant complexionem eius.

Hic ponit quartam causam dicens, quòd uapores mali, frigidi, qui eleuantur ad cor, & infrigidant complexionem eius: quæ frigiditas iuncta cum siccitate est hectica senectutis. Vel melius siccitas coniuncta cum frigiditate, sunt causa huius hecticæ. hi autem uapores eleuantur a phlegmate uitreo, aut a re ualde frigida corporea, uel incorporea.

Et quandoq; sequitur euacuationes.

Hic ponit quintam causam hecticæ senilis, quæ quãdoq; sequitur superfluas euacuationes calorem innatũ debilitantes.

Et quandoq; attrahit hanc ægritudinem superfluitas in infrigidando patientes febres cum eis quæ bibuntur & emplastrantur.

Hic ponens sextam causam dicit, quòd quandoque superflua infrigidatio febrentium cum sumptis & applicitis attrahit hanc ægritudinem.

Et hæc quidem ægritudo quando confirmatur, non curatur: & si esset ei ingenium, esset morti ingenium.

In hac ultima parte prognosticatur dicens, quòd hæc ægritudo quando confirmatur, non curatur & si esset ei ingenium, esset morti ingenium.

Pro quo notandum quòd per hecticam senilem confirmatam intelligit eam in qua facta est manifesta consumptio humiditatis glutinosæ: & si esset illi ingenium esset ingenium senectuti, & per consequens morti.

Notãdum pro declaratione primę partis quòd antiqui medici sicut Serapio. sexto breuiarij. & Rasis decimosexto continentis immediate post hecticam febrilem determinauerunt de hectica senili tribus de causis. Prima quia contrariantur, cum hectica febrilis sit morbus calidus: & hectica senilis sit morbus frigidus secundum plurimum: & contrariorum cadit eadem scientia in eodem loco.

Secunda quia ambæ conueniunt in eo quòd utraq; est morbus siccus. licet tamen hectica febrilis sit formaliter calor. & hectica senilis sit formaliter siccitas, & propter hanc conuenientiam debet esse sermo de utraque in eodem loco.

Tertia causa quia quidam medici nominauerunt hecticam senectutis febrem, de quibus fuit Aliabbas octauo theoricæ, & Serapio. sexto tractatu diuidens hecticam in calidam, & frigidam, idest senilem, illa tamen nominatio est impropria cum febris dicatur a feruore: sed hectica senectutis secundum plurimum est morbus frigidus.

Hectica senectutis quomodo sit febris.

Sed ut dicit Rasis. decimosexto Continentis secundũ quandam similitudinem appellatur feb. quia sicut feb. est totius caliditas & primo cordis, ita hectica senectutis est totius siccitas, & primo cordis. Dubitatur pro declaratione secundi dicti utrũ hectica senij posset esse coniuncta febri. Et arguitur quòd non, quia Auice. diffiniens hecticam senilem dicit quòd est dominium siccitatis super complexione absque febre.

In oppositum arguitur, quia senectus naturalis potest esse coniuncta febri, ut notum est, ergo & hectica senij. consequentia tenet quia fere omnino assimilantur, & non est differentia nisi quia una est naturalis, & alia præter naturam. Itẽ pro hac parte est Gal. in lib. de tabe. cap. primo. Pro declaratione huius dubii, & sequentium præmittendum quòd reperiuntur isti termini hectica febrilis, hectica senilis, tabes, marasmus. Hectica febrilis est caliditas fixa in corde, aut membris a siccitate cordis dependens. & hectica senilis est siccitas fixa in corde aut membris a siccitate cordis dependens.

Vnde si siccitas alicuius membri uel totius proueniet ab aliquo membro alio a corde non diceretur hectica febrilis. Idẽ diceretur de frigiditate quæ hecticę senili associatur, quãuis hoc sit uoluntarie dictum. Marasmus autem est consumptio humiditatis substantialis naturalis, siue glutinis, & tabes est terminus sibi synonimus, & similiter marcor apud Aliabbatẽ octauo theoricæ. Præmittendum secundo quòd sicut hectica febrilis habet tres species, siue modos penes cõsumptionẽ humiditatum secundarum factam a caliditate, ita hectica senilis distinctas penes consumptionem humiditatum factam siccitate. His pręmissis dicendum non esse dubium quòd cum quacunque specie hecticæ senilis potest esse febris cuiuscunq; generis ephemera, quia spiritus possunt acquirere calefactum esse, saltem a causa extrinseca: humoralis, quia humores possunt acquirere calefactum esse: Hectica quia potest caliditas pendens a calefacto esse humorum, & spirituum figi in corde, & in membris. Sed bene est dubium utrum acquisita aliqua ex febribus suprascriptis siccitas, quæ est in membris quæ ante aduentum feb. dicebatur hectica senilis, sic debeat appellari, aut alio nomine propter textum Auicen. qui diffiniens hecticam senii dicit quòd est dominium siccitatis super complexione absque febre. Ad quod dubium dicit Gentilis quòd siccitas in tanto gradu in quanto reperitur in quacunque specie hecticæ senilis, uerbi gratia siccitas quæ est consumptio, & defectus humiditatis glutinosæ membralis, potest coniungi caliditati dupliciter. uel caliditati quæ est causa illius siccitatis, uel caliditati illi accidentaliter coniunctæ non tamen ut causa. si quidem siccitas solidorum membrorum coniungeretur caliditati quæ sit sua causa tunc uel esset fiens, uel esset facta. si quidem esset fiens, tunc talis siccitas dicitur tabes quæ idem est quod marasmus coniunctus febribus colliquatiuis: & ista caliditas dicitur fe. colliquatiua coniuncta marasmo, siue tabi. Vnde Gal. primo de differentiis feb. dicit. Illæ causones, quæ omnem cordis consumpserunt liquorem, nõ hecticæ sunt sed solum marasmodes, uel tabidæ. si uero talis caliditas sit facta tunc, hoc aggregatum ex hac caliditate, & hac siccitate, & hectica tertiæ speciei idem sunt, quoniam earũ eadem est diffinitio. Hectica enim tertiæ speciei est calor præter naturam factus in corde, & in mẽbris cũ consumptione ultimæ humiditatis. Ista ẽt diffinitio est diffinitio præsuppositæ siccitatis. si uero talis siccitas dicta hectica senectutis cõiungat̃ caliditati accidentaliter, quæ non sit sua causa, tunc est duplex ægritudo: & quælibet habet suum nomen, & una ab alia non dependet.

Ad tex. Auicen. respondet quòd quando dicit, quòd hectica senilis est dominium siccitatis absque feb. non intelligit quòd posset sibi coniungi: sed uoluit quòd illa proprie dicitur hectica senilis distincta ab hectica febrili, quæ a principio est absq; febre. Contra, accipio caliditatem factam coniunctam accidentaliter hecticæ senili secundæ speciei, quod est possibile: ut superius determinatum fuit, & etiam de intentione Gale. tunc certum est, quòd illa est hectica febrilis cum sit feb. facta, & non fiens, sed non potest dici quòd illa sit hectica primę speciei, neque secundæ, cum nomen non habens, ros, & cambium penes quorum distinctionem consumebantur primæ duæ species hecticæ, iam sint finitæ modo Auicen. & modo notabiliter cõsumatur humiditas quarta per ipsam caliditatem factã.

Et confirmatur ex textu Auicen. Cum ergo finiuntur isti, & incipit finire humiditates quæ sunt diuisionis tertiæ sicut incipit flamma adurere corpus lychnii & humiditates eius radicales est gradus tertius. s. hecticæ febrilis. Credo itaq; hanc esse dicendam hecticam tertiæ speciei cum sibi competat diffinitio eius. Et consequenter dicitur posse fieri hecticam febrilem tertiæ speciei, non præcedente prima, nec secunda specie: non autem dicetur hectica senectutis, quia sibi non competit eius diffinitio, est enim siccitas illa cum feb. augente ipsam. Et confirmatur, quia debet curari cura hecticæ febrilis infrigidando, & humectando, & non cura hecticæ senectutis. Propterea Gẽtilis superius in quæstione utrum hecticus supercalefiat a cibo, concedit in causonizante aliquando fieri transitum ad secundam speciem hecticæ non transeundo per primam, quando caliditas non fingitur nisi consumpta prima humiditate & secunda a causone: tunc caliditas facta consumens cambium dicitur hectica secundæ speciei: quamuis non consumpserit primas humiditates. ergo nisi uelit esse contrarius sibi debet concedere in casu nostro caliditatem illam fixã consumentem humiditatem glutinosam esse tertiam speciem hecticæ quam non præcessit prima, neque secunda & non esse hecticam senilem. Et tex. ille Auicen. Hectica senilis est dominium siccitatis super complexione absque febre, intelligi debet absque febre facta, non autem absque fiente. Aliqui

dicunt

dicunt quòd ly absq; febre intelligitur absque quòd febrisincludatur in quidditate hecticæ senilis, & secundum hunc modum oportet concedere quòd fere cuiq; hecticæ febri coniungitur hectica senilis, quod non est bene consonum mentibus auctorum.

Secundum dubium utrum hectica senectutis posit esse cũ æqualitate in calore, & frigore. Et arguit quòd non quia talis est dispositio hecticę senilis, qualis est dispositio senij, & senes sunt frigidi & sicci. ergo &c. Secũdo ꝙ in hectica senectutis non nutriuntur particulæ. sed quando non nutriunt infrigidantur. unde nono therape. certisime enim in innutritionibus infrigidantur particulæ. Præterea. Infrigidatio fit in nobis defectu humidi, quod est calidi naturalis subiectũ, sed hoc fit in hectica senili. ergo &c. Amplius in hac parte est Rabi Moyses qui tertia particula aphoris. miratur de Gale. dicente cum tanta excellentia siccitatis, posse esse temperamentum in calore, & frigore. In oppositum est hic Aui. & Gal. nono therapeu. & in libro de tabe capitulo primo.

Pro solutione huius dubij est præmittendum quòd duplex est temperamentum in actiuis iustitiale, & graduale. temperamentum iustitiale est optimarum operationum productiuum merito proportionis inter qualitates actiuas, tam secundum gradum quàm secundum multitudinem, necnon debitam proportionem ad pasiuas, & reliqua facientia ad perfectionem operationum. Sed temperamentum graduale habet solũ proportionem gradualem actiuarum. Quo præmisso pro solutione huius dubij tenenda est hæc concusio. licet hectica senectutis sit secundum plurimum cum frigiditate, potest tamen esse aliquando cum temperamento graduali in actiuis. Hæc conclusio est de intentione Aui. in hoc cap. & Gal. loco alleg. Item pars prima declaratur & probatur per rationes immediate præcedentes & quotidiana experientia. Sed secunda pars de qua non est parum dubium his probatur rationibus: quia una de causis faciens cadere in hecticam senilem apud Auicen. & reliquos, est caliditas resoluens humiditates: quare caliditas innata debilitatur & succedunt frigus & siccitas: sed non potest fieri transitus de calore ad frigus per hãc resolutionem factam nisi per medium. ergo aliquando erit siccitas cum temperamento graduali actiuarum quod certum est habere latitudinem. Forte diceretur hanc rationem hoc concludere, sed in hoc temperamento non permanebit, cum semper sit in transitu ratione consumptionis humidi semper procedentis, quæ est causa infrigidationis. Contra, cum est in temperamẽto graduali potest applicari causa calefaciens ęquipotẽs in calefaciendo, sicut resolutio humidi in infrigidãdo. ergo corpus illud poterit in eadem mensura graduali actiuarum conseruari. antecedens probatur, quia posset applicari causa magis potens calefacere, quàm humidi exiccatio infrigidare, & minus potens. ergo ęquipotens. Præterea. Si superfluitas in infrigidando febrientes cum eis quę bibuntur, & applicantur est causa ut fiat hectica senilis cum dominio frigiditatis: ut dicit Auice. & cæteri. ergo minor infrigidatio quàm sit ista, potest esse causa hecticæ senilis cum temperamento graduali actiuarum. Tertio potest aliquis propter debilitatẽ digestiuæ exẽpli gratia sequentem raritatem texturæ exiceari, & tamen nõ gradualiter infrigidari. ergo &c. His & consimilibus, concluditur ueritas conclusionis. Sed contra primam partem conclusionis, & eius fundamentum instatur: sequitur quòd omnis hecticus febrilis antequàm moriatur fieret hecticus senilis. consequens contra auctores, & experientiam. sed cõsequẽtia probatur, quia humidi consumptio est causa hecticæ senilis: sed in moriente ex hectica febrili consumitur humidum usq; ad ultimum gradum cum quo non stat uita. Et confirmatur: quia sicut homo naturaliter decurrens per ætates propter humidi exiccationem infrigidatur: ita hoc debet fieri propter consumptionem præternaturalem humidi, cũ in utroq; æquali fiat humidi consumptio usq; ad gradum cum quo non stat uita. Hæ rationes sunt apparenter concludentes omnem hecticam febrilem fieri hecticam senilẽ ante mortem. Forte respondetur in nullo hectico febrili propter solam humidi resolutionẽ calorem diminui gradualiter, sed solum quantitatiue. Nam cũ sit factus, stat semper affixus suo subiecto, nisi occurrat causa frigida ipsum extinguens. Hæc responsio est primo contra Gal. Aui. & cæteros auctores. Præterea. Sequitur ex ea calorem naturalem non debere diminui gradualiter ex decursu ætatiuo, cum nõ sit minus affixus subiecto suo, quàm calor hecticus: cuius signum quia homo sanus non magis sentit suum calorem, quàm hecticus suum. Præterea. Si calor naturalis diminuitur, graduatur ex decursu ætatiuo: cum calor hecticus sit compositus ex calore naturali præexistente, & calore addito sicut dicit cõmunis opinio oportet hecticum gradualiter diminui. Dicendum est ergo quòd actio caloris resoluentis humidum, ad cuius diminutionem sequitur diminutio caloris in gradu est duplex. nam aliquando magis proportionabiliter resoluitur humidum, quàm calor gradualiter minuatur: sicut exempli gratia in ætate iuuentutis & pueritię, aliquando ecõtra sicut in ætate senectutis. hoc autem accidit secundum diuersam dispositionẽ pasi, & aliarum rerum actiue concurrentium ad resolutionem humidi, & caloris diminutionem naturalem. cum ergo in hectico febrili plus proportinabiliter minuatur humidum, quàm calor gradualiter minuatur, tunc remanet hecticus febrilis. habet enim calor nimiam proportionem ad humidum. cum uero est econtra fit transitus ad hecticam senectutis. Et ex his patet solutio ad duas rationes suadentes contrarium. Ad primam dicitur quòd licet in utroq; scilicet hectico febrili & hectico senectutis diminuatur humidum usq; ad gradum cum quo non stat uita: stat tamen in uno plus proportionabiliter diminui humidum, quàm calorem, in alio econtra. Ad secundam dicitur quòd tam in hectico tendente ad mortem præternaturaliter, quàm moriente naturaliter calor gradualiter minoratur: cum quo tamen stat quòd in hectico continue crescat proportio caloris ad humidum, aut remaneat eadem, & semper remaneat febriens: & in moriente naturaliter decrescat proportio gradualis caloris ad humidum, & sic continue infrigidetur, & similiter in hectico senectutis. sed de his satis.

Notãdum ultimo pro declaratione tertiæ partis quòd pueri merito gradus suæ humiditatis, & uigore nutritiuæ sunt remotiores a casu in hecticam senilem, quàm iuuenes: sed merito humidi multum apti ad euaporãdum paratiores sunt ad hecticam quàm iuuenes, licet ab ea facilius releuentur.

De signis. Cap. X.

IN istis uidentur signa aldubul, & exiccationis, & non uidetur in eis incensio & inflammatio, immo fortasse inueniuntur frigidi tactus: & eorum pulsus non est sicut pulsus habentium febres hecticas: immo est paruus, tardus, & rarus, nisi fortis fiat debilitas: quoniam tunc incipit pulsus fieri freques, & proprie in illis quibus aduenit hoc ex potu aquæ frigidæ. Et quandoque est urina eorum alba, subtilis, aquosa: & sunt in dispositionibus suis sicut senes.

Hic ponit figua hecticæ senectutis communia tam illi, quæ est cum frigiditate, quàm illi quæ est cum temperamento actiuarum & pasiuarum. Primum signum, quòd in istis apparent signa aldubul idest consumptionis, & exiccationis, & tamẽ nõ apparet in eis inflãmatio: immo fortasse idest aliquando inueniũtur frigidi ad tactum, maxime quãdo hectica est coniuncta frigiditati. Secundum quòd pulsus eorum non est sicut pulsus habentium febr. hecticas: immo paruus, tardus, & rarus nisi forte fiat debilitas: quoniã tunc pulsus incipit fieri frequẽs, ut recuperet per frequẽtiam in quo deficit per paruitatem & tarditatem: & proprie est pulsus paruus, tardus, & rarus in quibus accidit hectica ex potu aquæ frigidæ. Et quandoq; est urina eorum, alba, subtilis propter frigiditatem, & siccitatem, & impotentiã expellendi superflua cum urina. Dixit autẽ quandoq;, quia cum expelluntur superflua cum urina ingrossatur. Vltimo dicit, quòd sunt in dispositionibus suis sicut senes decrepiti, quia frigidi & sicci contracti.

Curatio hecticæ senectutis. Cap. XI.

NOn adhibetur hæc cura nisi cum nondum confirmata est, & speratur quòd non confirmetur: & cum confirmata est, speratur ut postponatur perditio parumper. Et canon quidem in curatione eorum est calefactio, & humectatio. Et ex humectatione sunt balnea secũdum quòd sciuisti: quæ non administrentur nisi post digestionem. nã si ipsa

administretur

administrentur succeßione comestionis, faciunt cadere uirtutem: & clysteria facta ex capitibus, & pedibus & cicere contrito, & ficubus cum melle: & chamæmilla, de quo administretur quantitas media lib. cum unc. ij. olei sisamini, & aliquantulo olei de ben. Et administretur fricatio super cibationem: & lac coctum cum lapidibus est uehementis iuuamenti eis: & mel est ultimum in iuuamento eorum: sicut est ultimum in nocumento habentium febrem hecticam, & omnis cibus humectans facilis penetrationis, uelocis descensionis, in quo non est uiscositas, sicut aqua carnis, & uitelli ouorum sorbilium: & uinum subtile odoriferum paruæ quantitatis, est uehementer conueniens eis. Et oportet ut obseruetur humectatio prædicta in capitulo hecticæ: & misceatur cum ea quod calefaciat ex odoribus, & emplastris, & unctionibus fricando, & cibis alijs.

In præsenti parte omissis diuisionibus dicit, quòd cura his hecticis non est adhibenda nisi cum hectica nondum est confirmata. s. per notabilem consumptionem humiditatis glutinosę, & speratur quòd non confirmetur, quia dato, quòd non esset notabiliter consumpta humiditas glutinosa: immo dato quòd esset hectica primæ speciei: si non est spes quòd non confirmetur, non debet curari. quando enim habemus causam euidentem quòd debeat confirmari, dato quòd non sit confirmata: ut puta quòd esset magna, & fixa frigiditas in corde, & in membris, aut magnus defectus uirtutis nutritiuæ, non debemus eã curare. nam morituri sunt solis prognosticis dimittendi. Et tu medice nota quòd non est bonum aggredi curam ægritudinũ quæ non sunt sanabiles: non enim tibi deficiet scandalum, dato quòd præmiseris prognosticum. propterea Galen. Nolite malarum ægritudinum curæ onus suscipere, ne mali medici nomen subeatis. Dicit tamen quòd cum confirmatur, speratur quòd postponetur mors parumper. i. paruum spatium retardãdo actionem causarum exiccantium.

Secundo dicit quòd canon in curatione eorum est calefactio, & humectatio: quod uerum est secundum plurimũ, quòd si fuerit cum temperie actiuarum: & temperies illa proportionalis complexioni naturali hectici, nec minetur lapsum in aliquam dyscrasiam, debet conseruari cum similibus, si uero minetur lapsum, adhibe contraria. Si uero illa temperies actiuarum non sit proportionata complexioni hecticę uide ad quam dyscrasiam lapsura est: & illi resiste cum contrariis. si uero ad nullam lapsura sit, reduc uersus complexionem sibi naturalem: ut plurimum tamen illa temperies magis lapsura est ad frigidum, quàm ad calidum: ideo Auic. dicit canon in curatione eorum est calefactio, & humectatio.

Tertio dicit quòd ex rebus humectantibus sunt balnea secundum quòd sciuisti. secunda primi: & in capitulo de hectica febrili: quæ non administrentur nisi post digestionem primam & secundam. nam si ipsa administrentur post comestionem, nondum celebrata digestione, faciunt cadere uirtutem. s. digestiuam. nam trahunt spiritus qui sunt in stomacho, & circa stomachum ad circunferentiam.

Quarto dicit quòd clysteria facta ex decoctione capitum, & pedum cum cicere contrito, & cum ficubus melle, & chamæmilla, de qua decoctione administretur lib. 5. cum. ℥. ii. olei sisamini & aliquantulo olei de ben. s. ab. ℥. 5. usque ad. i. supple confert: sed in hac decoctione non ponatur uisi tantum mellis ut pro uno clysteri sit. ℥. i. Si enim de eo multum ponitur non sinit clystere retineri. Apud tamen modernos istud clystere reputatur paruum: quoniam facimus clystere. ℥. xviii. sed tamen cum sit paruum melius retinetur.

Quinto dicit quòd post cibationem, completa. s. prima digestione, & secunda fricetur æger ut. s. trahatur nutrimentum ad membra, sed non fortiter.

Sexto dicit quòd lac coctum cum lapidibus est uehementis iuuamenti: nam per decoctionem calefit, & superfluitas aquosa resoluitur, & est boni & multi nutrimenti: cui si misceatur mel, uel zuccarum est conueniens. Item mel est ultimi iuuamenti, nam est aptum in frigido corpore conuerti in bonũ sanguinem, & calefacere: & ita hecticæ febri, quia calidum & inflammabile ualde disconueniens. unde Gale. in de marasmo ad finem. Mel autem in frigidis dispositionibus proficuissimum, in calidis contrariissimum.

Septimo dicit omnem cibum humectantem, facilis digestionis, non uiscosum uehementer conuenire: quia facile a uirtute superatur, & facile ad profundum corporis penerat sicut aqua carnis, uitelli ouorum sorbilium, & uinum subtile odoriferum paruæ quantitatis est uehementer conueniens, & nimia eius quantitas non bene digeritur, immo suffocaret calorem inuatum: & debet esse unius anni, tantum mediæ uinositatis, & bene depuratum, hæc enim sunt moderate calida, & humectantia qualitatiue, & substantifice.

Vltimo dicit quòd seruetur humectatio dicta in capitulo hecticæ feb. & misceatur cum ea quod calefaciat ex odoribus, & emplastris, & unctionibus fricando, & aliis cibis præter iã dictos. Et nota quòd bonum est ut mel cum sit siccum, misceatur cum aliquibus humidis: & forte mel cannæ esset præstantius, quàm mel apum. Hæc cura exigit tres intentiones. s. calefactionem, humectationem, & resumptionem, & accidentium correctionem. qualiter debeãt compleri, patet ex dictis in hoc capitulo, & ex ordine curæ hecticæ febrilis.

TRACTATVS QVARTVS DE FEBRIBVS PESTILENTIALIBVS, *et quæ sunt eis homogenea, uariolis, et morbillis.*

De febre pestilentiali. Cap. I.

Vandoque accidit aeri, quod docuimus te in libro vniuersalium, sicut accidit aquæ de alteratione in qualitate sua ad calorem, et frigus: et de alteratione in natura sua ad profundationẽ, et putredinẽ sicut profundatur aqua, et fætet, et putrefit.

Actum est in primo tractatu de ephemeris. In secundo de humoralibus. In tertio de hecticis. In hoc quarto Auic. agit de febribus pestilentialibus: & de uariolis, & morbillis quæ sunt homogenea febribus pestiferis. multiplicantur enim in aere putrido & multoties antecedunt pestilentiam, licet etiã in hoc tractatu pro complemento scientiæ de feb. agat de fe. apostematum, & de febrib. compositis. Pro notitia dicendorum, nota quòd reperiuntur isti tres termini. s. epidemia, undemia, & pestilentia. Epidemia enim apud Simonem idem significãt græce, quod superueniens latine. Et est dispositio aeris per quam multiplicantur morbi diuersi in uno tempore, & in una regione: utputa febres diuersæ, apostemata, fluxus uẽtris, & similes ægritudines. Epidemia autem est dispositio per quã multiplicantur in una regione ægritudines unius generis: utputa botium in agro Tridentino: uena medena in ciuitate sic nominata: durities splenis Ferrariæ, & multoties sequuntur dispositiones aquæ, & aeris aut frugum illius regionis. Pestilentia uero est aeris dispositio per quã multiplicantur ægritudines unius generis, aut etiam diuersorum ut plurimũ mortales: & de hac est sermo in præsenti, & dicitur pestilentia a pasco, scis: quia depascit homines ad mortem. In tractatu tamen meo de pestilentia aliter sum interpretatus hos terminos: sad de nominibus non est curandum. Hæc pars diuiditur in duas partes. In prima agir de febribus pestilenrialibus. In secunda agit de uariolis. secunda pars incipit in principio sexti capituli. Primam diuido in tres. In prima ponit causas pestilentiæ. In secunda signa. In tertia curam. secunda ibi § Hęc feb. est quieta. § tertia ibi § Summam curationis. § Capitulum primum diuido in tres partes. In prima parte ponit modum quo aer putrefit, & fit pestilens. In secunda pouit causas putredinis. In tertia parte ostendit quomodo ex aere putrido fiant febres pestiferæ. secunda ibi § Et quandoque est illud. § tertia ibi § Et quandoque fit aer secundum hunc modum. § Prima iterum in duas. nam in prima ponit modum quo putrefit aer, & fit pestilens. In secunda declarat. secunda ibi § Et sicut aqua. § In prima parte dicit quòd quandoque accidit aeri quod docuimus in libro uniuersalium. i. in primo canone. secunda fen. de mutationibus aeris contra naturam sicut accidit aquæ in alte-

ratione sua in qualitate ad calorem & ad frigus: & tu supple ad siccitatem & humiditatem de alteratione in natura sua.i.in substantia sua ad profundationem & putredinem sicut profundatur aqua & fœtet, & putrefit. Pro quo notandum quòd Auicen.uolens declarare mutationem aeris contra naturam, declarat ipsam permutationē aquæ: & hoc ideo quia aqua est nobis magis nota quàm aer.immo antiqui aerem appellabant uacuum,secundo de anima. Intendit ergo quòd tam in aere, quā in aqua est duplex mutatio,una in qualitatibus primis. altera in substantia per quam molliuntur, & ingrossantur: & de hac secunda dicit ꝙ aer & aqua profundātur & putrefiunt, & fœtent.illa.n.profundatio non est nisi ipsorum passio.s.ēm suā substantiam quo ad omnes partes tam formales, quā materiales,quæ passio est ipsorū putrefactio,ad quam sequitur fœtor.

Et sicut aqua non putrefit ullo modo propter suam simplicitatem:immo propter illud quod admiscetur ei de uaporibus malis,qui permiscentur ei;& accidit toti qualitas mala. Similiter aer non putrefit ullo modo propter suam simplicitatem: immo propter illud quod admiscetur ei de uaporibus malis: qui permiscentur ei:& accidit toti qualitas mala.

In hac parte declarans modum, secundum quem aer fit putridus dicit,quòd sicut aqua non putrefit propter suam simplicitatem,immo propter illud quod ei admiscetur de corporibus terreis malis,quæ.s.corpora permiscentur ei.s.ad minima eius,& accidit toti.i.aggregato ex corporibus illis; & aqua qualitas mala,quæ est calor putredinalis.similiter aer non putrefit ullo modo propter suam simplicitatem,immo propter illud quod admiscetur ei de uaporibus malis, quæ.s.corpora admiscentur ei.s.ad minima eius, & accidit toti idest aggregato ex aere, & uaporibus qualitas mala idest putredo. Pro quo notandum ꝙ per corpora terrea non solum debemus intelligere partes terreas sibi admixtas: sed quæcunq; extranea potentia putrescere aquam. Dubitatur utrum aer, &.aqua possint putrere:& arguitur quòd sic ex quarto methcororum. omnia putrescunt præter ignem. Amplius.25.problematū. problemate decimoquarto quærit Aristo.propter quid terra, & aqua putrent:aer uero non. Soluit quòd aer non putrefit, quia est mixtus multo igni. In oppositum est Auice. dicens quòd aer & aqua non putrefiunt dum sunt simplicia, sed dum componuntur cum rebus extraneis.

Pro solutione huius dubii dicendum quòd putrefactio accipitur dupliciter.uno modo proprie,& hæc est passio mixti,& opponitur simplici generationi mixtorum.nam sicut mixta ex elementis componuntur:ita per putrefactionem miscentur, & separantur in elementa:sola itaque mixta putrefiunt putrefactione proprie sumpta.secundo modo accipitur putrefactio improprie,& hoc modo dicimus aliqua putrefieri: quia in eis remanent aliqua accidentia putrefactionis proprie sumptæ.s. remollitio,fœtor,& similia.& hoc modo putrefiunt omnia elementa præter ignem.Iguis uero licet non sit uere simplex,sicut flamma ignis non potest putrefieri aliquo modo. propter caliditatem fortem exterminantem eius humidum. & hoc est quod uoluit dicere Arist.quarto metheo.ꝙ omnia putrefiunt præter ignem putrefactione proprie sumpta, uel improprie. Quod autem dicitur.25.problematum quòd aer non putrefit, quia est mixtus cum multo igne,intelligitur de aere existēte in extremitate aeris proxima igni.non enim potest putrefieri cum potius comburatur a caliditate ignis sibi immixti.

Et quandoque est illud causa uentorum deferendorum ad locum bonum fumos malos ex locis fœtidis, in quibus sunt ualles profundæ:& corpora exiccata in prælio,aut occisa nō sepulta,neque tumulata:& fortasse est causa propinqua loco in quo uenit. Et quandoque accidunt putredines in interioribus terræ propter causas,quarum euentus ignoratur, & nocere faciunt aquam,& aerem.

In parte præsenti ponit causas putrefactionis aeris. & habet hæc pars tres partes. In prima ponit causas magis propinquas. In secunda ostendit quæ feb.sequuntur ex mutatione aeris contra naturam. In tertia pouit causas putredinis aeris,& consequenter pestilentiæ magis remotas. secunda ibi §Et fe.quidem.§tertia ibi§Principium omnium.§ In prima dicit Auicenn:Putrefactio aeris quandoque est causa uentorum deferentium fumos malos ex locis fœtidis in quibus sunt ualles profundæ plenæ aqua fœtida,& ex locis fœtidis in quibus sunt corpora occisa,uel mortua in prælio non combusta, nec tumulata.

Secundo dicit,quòd fortasse causa putrefaciens aerem, est propinquitas loci in quo uenit,uel currit.s.pestilentia. & declarans dicit,quòd quandoq; accidunt putredines in interioribus terræ.s. proximæ loco pestilenti propter causas quarum euentus ignoratur,& nocere faciunt aerem,& aquam illius loci ipsos putrefaciendo. Ex quo textu accipe primo quòd per flatum ipsorum uentorum deferētium malos uapores, aliquis locus sanus multum distans a loco infecto potest infici. & per hunc modum anno isto.1456.infecta sunt loca sita in littora maris Hadriatici per uentos deferentes uapores malos a littore opposito.s.Sclauoniæ diu uexatæ a pestilentia. Accipe secūdo,loca proxima aliquando posse infici ex apertione aliquorum meatuū uenietium ab antris subterraneis, in quibus erāt conclusi uapores putridi maligni,qui uenientes ad aerem illius loci ipsum inficiunt:immo cloaca una diu clausa postea aperta posset inficere aerem illius loci in quo est. Harum autē causarum quæ faciunt putredinem in interioribus terræ, euentus ignoratur secundum plurimum tam a medico,quā ab astrologo:licet forte astrologi quandam generalem habeant notitiam. Accipe tertio,aquam putridam maligna putredine esse interdum causam febrium pestilentialium. Vnde Auicen.secunda primi. Amplius mortalitas corrumpit uegetabilia,ideo homines qui eis utuntur corrumpuntur. idem de aqua potata licet magis proprie sequantur aerem pestilentem cum continue ab eo inspiretur. Est autem aer pestilens putridus cum uenenositate,

Et febres quidem accidentes causa aeris sicci, fiunt iterum causa ut eueniant febres cholericæ: pestilētiales uero fiunt ex aere turbido,& humido:& febres in aere humido sunt pluris euentus,sed sunt minoris acuitatis & longioris spatij:in æstate uero sicca paucæ pluuiæ sunt minoris euentus, & maioris acuitatis,& uelocioris separationis,& meliora tempora sunt quæ seruant naturam suam.

In præsenti parte declarat,quomodo diuersę febres sequuntur diuersam aeris alterationem,& dicit quatuor. Primum ꝙ feb.i.dispositiones ad febr. sequentes aeris siccitatem supple cum caliditate,sunt causæ ut eueniant febr.cholericæ sicut in diebus canicularibus. Secundum quòd feb.pestilentiales sunt ex aere turbido & humido cum malitia occulta. Tertium ꝙ plures feb.ueniunt in aere humido quàm in aere sicco, magis enim disponit ad putredinem:attamen sunt minoris acuitatis .i.caliditatis,& longioris durationis humore putrente existēte magis grosso.feb.enim aeri proportionantur:in aere nanq; humido grosso pendent ab humore humido grosso: & in aere subtili & sicco econtra.Quarto dicit quòd in æstate sicca paucæ pluuiæ pauciores eueniunt,& sunt maioris acuitatis.i.caliditatis,& citius terminantur. Sed nota quòd feb.pestilentiales,licet ratione aeris humidi grossi deberent esse longę,eum secundum plurimum fiant ab humore grosso, tamen ratione uenenositatis,& quia secundum plurimum putrent humiditates cordis,sunt breues ad interitum.Signum autem,quòd merito aeris,& grossitiei debeant esse longæ, est, quia quæ sunt salubres,secundum plurimum sunt longæ, & etiam quia apostemata pestifera quæ fiunt ab humore proportionali sunt dura,longæ terminationis:& meliora tempora sunt quæ seruant suam naturam.

Contra,autumnus humidus est melior.secunda primi. corrigit enim siccitatem æstatis præcedentis. Dicendum quòd autumnus humidus est melior sicco.attamen seruans suam naturam est melior sicco & humido,reliquis temporibus seruantibus suam naturam. uerum si æstas præcedens non seruasset suam naturam:immo distemperata fuisset notabiliter ad calidum & siccum:autumnus humidus melior esset quàm siccus, & quàm medius seruans suam naturam:& hoc uoluit Auicen. secunda primi.

Vniuersales & particulares causæ pestilentiæ.

Et principium omnium horum sunt formæ ex formis cæli facientes esse necessarium illud,cuius aduentus ignoratur: licet sint quidam qui dixerunt in eo aliquid non proportionatum ad causam eius:immo oportet vt scias quòd causa prima longinqua ad illud sunt figuræ cælestes, & propinqua dispositiones terrestres: & quandoque faciunt necessario virtutes agentes cælestes,& virtutes patientes terrestres humectationem vehementem aeri,et expelluntur vapores,& fumi ad ipsum,& sparguntur in ipso,et putrefaciunt eum,cum caliditate debili.

Hic ponit causas longinquas pestilentiæ di.quòd principiũ idest causa prima omnium horum scilicet præliorũ ex quibus remanent cadauera non tumulata. Item aquarum putridarum & uentorum deferentium uapores putridos. Item putredinũ in interioribus terræ,ex quibus fit aer pestilẽs & ægritudines pestiferæ. Aliter.principium horũ omnium scilicet aeris pestilentialis,& ægritudinum pestilentialium sunt formæ ex formis cæli idest aliquæ ex figuris cælestibus facientes esse necessariũ illud idest hunc effectũ scilicet pestilentiam: cuius euentus ignoratur,quãtum ad causas suas a medico: licet ab astrologo sciantur cognoscenti coniunctiones,quæ sunt causæ pestilentiæ. ut puta coniunctionem Martis cum Saturno,& similes. Pro quo notandum q; aliqui astrologi uoluerunt omnes effectus in feriores ferri à causis supercælestibus: & per consequens fieri pestilentiam per hæc media, sicut Halyben Rachel:quorũ opinioni accomodatur prima expositio. Alij autem uoluerunt aerẽ fieri pestilentem,non necessario per hæc media,sed immediate per formas cælestes imprimẽtes aeri malitiam uenenosam, uidemus enim aliquando aerem optime dispositum, quantũ ad id quod subiacet sensibus nostris,esse pestilẽtem:& aliquando aerem esse male dispositum,quantũ ad qualitates nobis manifestas, & tamen non esse pestilentem. Secundo dicit,quòd sunt quidam hominum qui dixerunt in eo.i.in hoc effectu, quia est aeris pestilentia aliquid non proportionatum,uel pertinẽs ad causam eius.Dixerunt enim quidã astrologi posse fieri imaginem in aliqua astrorum cõiunctione corruptiuã aeris unius loci,de quorum numero forte fuit Conciliator:quã opinionẽ abijcit Auic.tanquã falsam,& confirmãs primam dicit: immo oportet quòd scias q; causa prima remota sunt figuræ cœlestes & propinqua,dispositiones terrestres:& quando uirtutes agẽtes cœlestes,& uirtutes patientes terrestres uehementer humectant aerem: expelluntur uapores & fumi,i. exhalationes ad ipsum,& sparguntur in ipso ad minima eius: & putrefaciũt eum cum caliditate debili:quæ obtusa a multo humido tũc simple fit aer pestilens. Innuit ergo q; causa prima remota pestilentiæ quæ est putredo maligna aeris cum proprietate uenenosa sunt formæ cœlestes:causa propinqua sunt exhalationes, & uapores terrestres cum aere ad minima diuisi ipsum superflue humectantes,& putrefacientes.

Et quando fit aer secundum hunc modum,venit ad cor, quare corrumpit complexionem spiritus,qui est in ipso: & putrefit quod circũdat ipsum de humiditate:et accidit caliditas egressa a natura,et spargitur in corpore:tunc per causam suã erit febris pestilentialis.

In parte præsenti primo ponit quomodo aer pestilens facit feb. pestilentiales. secundo ostendit quomodo communicant multis hominibus pparatis ad eas. tertio ostẽdit qui homines sint ad eas præparati.secunda ibi[Et communicant.] tertia ibi [Et praparatio corporum.] In prima dicit quòd quãdo aer fit putridus,& pestilens secundum hunc modum inspiratur ad cor,quare corrumpit complexionem spiritus, qui est in corde & putrefit quod circundat ipsum scilicet spiritum de humiditate,quæ est sanguis secundum plurimum eius: & accidit caliditas egressa a natura in corde,quæ est caliditas febris: & postea spargitur in corpore:& tunc erit scilicet in corpore,& in corde feb.pestilentialis per causam suã.i.per aerem pestilentialẽ, qui est causa eius factiua,& conseruatiua.

Hic solet dubitari, utrum feb.pestilentialis sit ephemera, uel putrida. Pro cuius dubij decisione teoendæ sunt istę cõclusiones. Prima. feb. pestilentialis aliquando est ephemera. probatur ex textu Auicen.dicentis, Et quandoque fit aer secundum modum, uenit ad cor, & corrumpit complexionem spiritus, aut ergo putrefacit ipsum, aut inflammat absque putredine. Si primum est ephemera putrida.si secũdum est ephemera absque putredine: & necessarium est ephemeram posse esse putridam,si spiritus potest putrefieri: & certum est ipsum posse putrefieri,cum sit mixtum,licet putredo eius non sit manifesta, sicut putredo humoris propter tenuitatem substantiæ eius. Secunda conclusio feb. pestilentialis secundum plurimum est putrida idest pendens ab humore putrido. probatur, primo per Auicen.hic dicentem, putrefit quod circundat spiritum de humiditate,sed humiditas putrens in corde facit feb. putridam:in cuius aduẽtu cessat ephemera,si qua primum fuit, sicut determinatum fuit in tractatu de ephemeris: & pro hac est intentio Gal.primo de differentiis feb.quia uero pestilentiosarum meminimus omnium a putredine fientium:& ly omnium more medicorum distribuit ut in pluribus. differunt tamen feb. pestileotiales a febribus communiter euenientibus non pestilentialibus. Primo,quia in febribus pestilentialibus secundum plurimum putredo est in corde,aut proxima cordi, in aliis autem febribus secundum plurimum est distans a corde.Secunda differentia,quia pestilentiales secundum plurimũ habent determinatam causam scilicet aerem pestileorem qui est maligous,maligna putredine,& propria uenenositate. Sed contra primam differentiam instatur,quòd feb. pestiferæ debe rent secundum plurimum esse causones,aut synochæ, cum earum putredo fit in corde,& prope cor.Dicitur secundum plurimum quòd sunt synochæ:cum magna quantitas sanguinis in corde,aut prope cor reperiatur, & quandoque sunt causones cholera dominante,raro phlegmaticæ: & rarius melaocholia rarissime dominante: & aliquando , immo frequenter mixtæ, putrente frequenter massa humorali.

Et communicat multitudini hominum,qui iterum habent in se ipsis propriotatem præparationis.agens enim solum cum peruenit,et patienti non est præparatio, non accidunt actio et passio.

In ista parte dicit.quòd febris pestilentialis secundum plurimum communicat multitudini hominum,qui habent præparationem ad illam. quod probat, quia si solum esset agens, & non esset dispositio passi, non fieret actio in passo. oportet itaque concurrere passi dispositionem.

Dubitatur utrum febris pestilentialis posset esse in uno solo homine. & arguit q; non ex Auic.dicente quòd cõmunicat multitudini hominum,idem uult Arist.prima pblematũ pblemate octauo. In oppositum est experientia. frequentius enim in una patria incipit aliquis febrire febre pestilentiali quã plures simul.Dicit Gentilis se litigasse cum Dino in ciuitate Senarum.Dicebat enim Gentilis unum esse pestilentem.oppositum dicebat Dinus: cum nullus esset Senis laborans hac ægritudine. Tenenda est hæc conclusio:q; licet secundum plurimum febris pestilentialis communicetur in paruo tẽpore multitudini hominum:possibile tamen est unum posse febrire febre pestilentiali uera,quam non antecesit,nec sequetur in eadem patria longo tempore alia feb.pestilentialis. Prima pars probatur,quia causæ communes debent habere effectus communes:sed aer pestilens,& formæ cœlestes sunt causæ communes.ergo &c. Secunda pars probatur. nam possibile est ab intrinseco in humoribus cordis fieri malignam putredinẽ uenenositati coniunctam: ergo & pestilentialem putridam, aut similem pestilentiali,tenet consequentia,cum posita causa sufficienti ponatur effectus,antecedens est manifestum cum contingat ab intrinseco generari choleram prasinã,cinariam,materiam furiosam ut dictum est superius sæpe,& huiusmodi putrescere,& facere febres. Præterea.Arguitur ratione Gentilis.est enim possibile hominem esse conclusum in aliquo loco in quo sit cadauer fœtidissimum,cuius uapores putridi uenientes ad cor,putrefaciant huiusmodi humiditates putredine pestilentiali: & certum est q; hic non minus erit pestilens quàm si multi laborarent simili febre propter uapores delatos a multitudine cadauerum putrentium:sicut dicit Auic.Rationes autem oppositum suadentes facile ex dictis solui possunt.

Et præparatio corporum ad illud in quo sumus de passione est,ut sint plena humoribus malis.nam munda non forsitan

patiuntur ex illo: & corpora debilia iterum patientia sunt ex ea, sicut illa, quæ multiplicant coitum, & corpora dilatatorum pororum, humida multæ balneationis.

In hac parte ostendit auctor quæ corpora sint magis ad fe. pesti. præparata di. quòd præparatio corporũ ad illud de passione in qua sumus idest ad feb. pestilentialẽ de qua loquimur, est ut sint plena humoribus malis. nam corpora munda nõ fortasse patiuntur ex illo idest ex aere pestilentiali. Item corpora debilia sunt patientia ex aere pestilenti, sicut illa quæ multiplicant coitum. sunt enim paucæ resistentiæ. tertio corpora dilatatorum pororum. quarto corpora humida multæ balneationis: & appellat ea humida, quia per multam balneationẽ humectantur quando balneantur in aqua dulci tepida, aut frigida. Causæ eorum quæ dicuntur in præsenti notæ sunt.

Solum superest dubium, utrum corpora dilatatorum pororum, sint parata febr. pestilentialibus. & arguitur quòd non p Gal. primo de differen. feb. dicentem contrarium. In contrarium est Auicen. Gentilis soluit dupliciter. primo quia homines ex duabus causis incurrunt morbum pestilentem, uel ex uiolentia aeris maligni, & hunc magis incurrunt qui plus aeris attrahunt: & hi sunt qui sunt rari in poris. ingreditur namque aer pestilens liberius per poros latos. & hoc uoluit Aui. Alia causa potest esse putrefactio inchoans interius: licet ad hoc iuuet aer pestilens: & hunc magis incurrunt corpora densa in poris. & hoc uoluit Ga. quia ex hoc transpiratio prohibetur quæ est causa putredinis. secunda solutio est quòd dilatatio naturalis sicut uirorum quandoq; opponitur densitati naturali sicut mulierũ. & hæc dilatatio præparat ad febrẽ pestilentẽ propter maiorẽ aeris pestilẽtis subingressum: & hoc uoluit Auicen. propterea aliquando uidemus uiros, adolescentes, & iuuenes magis perire, quàm mulieres, & senes qui sunt magis dẽsi corporis. Si uero consideremus naturalem dilatationẽ, oppositam densitati accidentali ab humoribus superfluis replentibus poros, hoc modo densitas corporis magis præparat ad febrem pestilentem, quàm dilatatio. significat enim corpus non purum plenum humoribus: & hoc uoluit Gal. Et hic nota pestilentiam diuersificari penes effectum, quandoque enim est hominum interemptiua: quandoque animalium alterius speciei, & quæ interemptiua hominum, quandoque magis interimit masculos, q̃ foeminas, & iuuenes quàm senes: & calidos quàm frigidos. quandoque econtra. quam diuersitatem credo prouenire tam ex diuersitate causarum terrestrium, quàm ex diuersitate influxuum coelestium. Immo credo aliquando influxus coelestes esse aeris infectiuos absque concursu alterius causæ terrestris: sicut etiam aliquando causa terrestris est aeris infectiua absque coelesti. & terrestrem uoco, quę est infra concauum orbis lunæ: immo certũ est quòd sicut aer pestilens est causa morborum pestilentialium: ita morbi pestilentiales possunt esse causa aeris pestilentis: & credo cadauera hominum magis esse hominum infectiua, & cadauera equorum magis equorum & sic de cæteris: quorum omnium causa est satis nota exercitatis in philosophia.

Signa febris pestilentialis. Cap. II.

HAec febris est quieta exterius, conturbans interius, secundum plurimum perdens, ex qua percipitur caliditas & inflammatio fortis: & est cum ea magnitudo anhelitus, & eius exaltatio: et constringitur multũ, et curtatur multum, et frequentatur, et vehementia sitis, et siccitatis linguæ: et quandoque fit cum nausea, aut casu appetitus: et si nõ resistitur ei cum comestione violenter interficiet eum: et dolor oris stomachi, et magnitudo splenis, et angustia vehemens, et inquietudo: et fortasse erit tußis sicca, et casus uirtutis: et peruenitur in ea ad syncopim, et commixtionem rationis: et tenditur quod est sub hypochondrijs, et fiunt cum ea uigiliæ, et mollificatio corporis, et tepor: et quandoque accidit cũ ea bothor subalbida, et rubea: et quandoque est uelocis occultationis, et accidunt cola, et vlcera: & fit pulsus secundum plurimum frequens, paruus; & fit vehemens secundum plurimum in nocte. Et quandoque accidit eis dispositio sicut hydrops, et fluxus ventris choleræ, & aliorum. et est egestio eius lenis, fæda, non naturalis: et quandoque est melancholica: et plurimũ eius est spumosum, fætidum, et est in illa aliquid de genere eius quod liquefit: et est vrina eius aquosa, cholerica, melãcholica, et multoties euomunt melancholiam: choleram vero plus illa: et sudant sudore fætido.

Aui. intendens ponere signa primo ponit signa febrium pestilentialium. secundo signa pestilentiæ. secunda ibi in principio sequentis capituli § De illis. § primum capitulum diuido in partes duas. In prima ponit signa febrium pestilentialiũ cõmuniter euenientium. secunda ibi § Et quandoq; est ex his. § Primam diuido in tot partes quot sunt signa. partes patebunt discurrendo per tex. primũ signum. hæc feb. est quieta exterius idest mitis ad tactum: conturbans interius. tum propter nocumentum cordis: tum propter malignam putredinem ueneno sitati coniunctam. secundum plurimum perdẽs. i. interficiens: ut declarat experientia. & hoc propter causas duas prędictas, ex qua percipitur caliditas & inflammatio fortis non tantum propter intensionem gradualem: quantum propter multitudinem calidilatis, & cordis propinquitatem: licet utrumq; concurrat: sicut cum putrefit cholera prope cor, quæ facit causonẽ pestilentialem. Contra deberet tunc sentiri caliditas acuta exterius: cuius oppositum dictum est in primo signo. Dicendum in aliqua pestilẽtiali sentiri caliditatem acutã exterius. s. in causone pestilentiali. Sed quod dicitur in primo signo ueritatem habet ut in pluribus: eo quòd caliditas fe. pestilentialis proportionatur aeris pestilentis caliditati: quæ est remissa & obtusa multo humido: cum quo tamen stat quòd aliqua pestilentialis sit intensa exterius. Nota tamen quòd causon pestilentialis non est ita intensa exterius, sicut causon non pestilentialis propter tractum caloris interius ad succurendum multo nocumento cordis, & maiori quàm in causone non pestilenti. & econtra, maior calor debet sentiri interius in causone pestilentiali, omni paritate supposita: & hoc propter maiorem fugam caloris interius propter maius nocumentum illatum cordi in pestilentiali, quàm in non pestilentiali. Et est cum ea magnitudo anhelitus secundum omnem dimensionẽ, & eius exaltatio idest altitudo, quæ est magnitudo, anhelitus solum secundum unam dimensionem scilicet profunditatẽ, quam expræssit, quia maxime sensui subiecta & hoc significat magnam caliditatem in corde. Et constringitur multum scilicet secundum omnem dimensionem: cum sit magna necessitas expellendi fumos malignos. Et curatur idest abbreuiatur: constringi enim significat ipsum constringi secundum omnem dimensionem: sed coarctari significat ipsum cõstringi secundum dimesionem longitudinis: & frequentatur ut satisfaciat necessitati non solum per magnitudinem: sed etiam per uelocitatem & frequentiam. Et uehementia sitis maxime propter cauma in spiritualibus: quoniam fit exiccatio humidi roridi oris stomachi. Et siccitas linguæ uaporibus sibi per cannam communicatis. Et quandoque est cum nausea, aut casu appetitus humoribus repentibus ad os stomachi. Et si non uiolenter comedere cogantur, moriuntur propter magnam corruptionem spirituum: unde requiratur cibus conueniens & sufficiens pro eorũ restauratione: sed de hoc in cura. & dolor oris stomachi ex humoribus, ut supra, & magnitudo splenis melancholia cõuersa in uapores & uentositates per actionẽ caliditatis: quæ tñ nõ est potẽs ad eorum resolutionẽ: angustia uehemẽs pp magnũ nocumẽtũ in spiritualibus, ad quã sequitur inquietudo: non. n. põt pp angustiam quiescere. Et fortasse erit tussis sicca. i. sine sputo uaporibus acutis pulmonẽ stimulãtibus. Casus uirtutis est dispositio infra syncopim. s. lipopsychias: & peruenit quãdoq; usq; ad syncopim pp magnũ nocumẽtũ cordis, & cõmixtionẽ rationis uaporibus capiti cõmunicatis. Et tenditur qđ est sub hypochõdrijs: quia defectu caloris naturalis fit uentositatum multiplicatio & earũ retentio: & fiũt uigiliæ pp uapores acutos caput petentes. Mollificatio est quidã modus paralysis, ut non possit membra mouere propter defectum animalis uirtutis sequentem nocumentum tã spiritus uitalis quàm animalis. tepor idest caliditas tepida. Glossa tamen Gerardi dicit quòd est debilitas in qua homo stat ita ut nõ loquatur, nec bene sentiat, & est casus uirtutis subito: de quo Auice. fecit capitulum undecima tertii. Et hic sequitur paucitatẽ idest corruptionẽ spiritus: & est dispositio infra syncopim: quandoq; antecedens

eam:

eam: quandoque ſequens: & quandoq; accidit cum eabothor ideſt puſtula ſubalbida & rubea ſecundum diuerſitatem humoris: quæ quandoque eſt uelocis appertionis, & uelocis occultationis: & hæc puſtula una vel plures uelociter apparent natura tentante expulſionem ad cutim: uelociter occultatur defectu uirtutis non potentis continuare expulſionem materiei exterius. vnde fit ut illa pauca materia reſoluatur aut retrocedat, quod eſt deterius: & quomodocunque eſt malum ſignum. Et accidunt colla ideſt puſtulæ & vlcera. hæ enim puſtulę fiũt: poſtea ulcerantur, & ſequuntur uapores acutos febriles, vel ulcera in aliis partibus: quæ quandoq; ſunt maligna: propter materiei malignitatem fit pulſus frequens, ut ſatisfaciat neceſſitati: cui per magnitudinem neque uelocitatem poteſt ſatisfacere cum uirtus debilis non poſsit magnificare, neque uelocitare pulſum. Et fit uehemens ſcilicet febris, uel frequentia pulſuum in nocte: quia intus concluditur calor: & quandoq; accidit eis diſpoſitio ſicut hydrops ideſt quidam modus cachexię uel forte concluſio uaporum groſſorum ſub cute: uel forte inflatio uentris: & fiunt ſicut tympanitici uaporibus groſsis & uentoſitatibus recluſis ſub ſyphach. fluxus uentris choleræ, & aliorum humorum, natura ſymptomatice illos humores expellente. Et ex his patet feb. peſtilentes eſſe diuerſas, & a diuerſis fieri humoribus: ut in uno ſit cholerica, in altero phlegmatica, in altero melancholica: plurimum tamen eſt ſanguinea: cum plurimum de ſanguine in corde reperiatur: & aliquando in uno fiunt feb. diuerſæ putredine maligna pluribus humoribus cõmunicata: & eſt egeſtio lenis ideſt liquida quandoque propter indigeſtionem, quandoque propter liquefactionem, quandoquæ propter humorum permixtiõem. Aliter lenis ideſt æqualis in malitia: quæ æqualitas ſignificat dominium caloris præter naturam. unde uituperatur hæc æqualitas a Gal. ſecundo prognoſticorum commento uigeſimoprimo & ſecunda primi. capitulo de egeſtione fœtida propter maliciã putredinis. fœtor enim ſignificat putredinem primo prognoſticorum. commento ultimo. & tertia quarti. capitulo de iudicijs ſaniei non naturalis ſcilicet in colore, neque in ſubſtãtia. Et quandoque eſt melacholica ideſt fæcalis groſſa quam forte anteceſsit ſubtilis uirulenta. nam poſsibile eſt per euacuationem partium ſubtilium, illud quod remanet magis ingroſſari: & ſic fieri fęcem melancholicam groſſam: & fortaſſe incipit groſſa nullo alio fluxu præcedente ſolum per reſolutionẽ partium ſubtilium a caliditate febrili. ſecunda egeſtio poteſt eſſe melancholia per fluxum alicuius humoris melancholici: qui humor melancholicus forte prę erat ante peſtilentiam, uel forte, quia malitia febr. humores conuerſi ſunt ad naturam melancholicam & plurimum eius eſt ſpumoſum propter ebullitionem. uapores enim groſsi generati a caliditate recluſi in ſuperficie alicuius humiditatis uiſcoſæ eleuant eam in cupum, & faciunt ampullas & multitudo ampullarum paruarum proximarum eſt ſpuma, fœtidum propter calorem putredinalem: & eſt in ea ſcilicet egeſtione aliquid de genere eius quod liquefit. aliquid enim pinguedinis liquefactæ apparebit in ſuperficie: & eſt eius urina aquoſa qñ pẽdet a materia phlegmatica: cholerica quando pendet a cholera: melancholica quando pendet a melancholica. Ex quibus datur intelligi iuxta ſuperius dicta quòd ab omni humore poteſt fieri hæc febr. & ſecundum plurimum a multis humoribus ſimul. Et propterea in uno febriente apparent aliquando hi modi urinarũ, & multoties uomit melãcholiam cholericam. choleram uero poſt. i. melancholicam quæ cholera nigra appallatur poſt illa ſcilicet melancholiam cholericam, quæ citius euacuatur: quia magis ſtimulat uirtutem expulſiuam, quàm melancholia naturlais, aut genita per aduſtionem melancholię naturalis. Item quia hæ ſunt groſsiores, non ita faciliter educibiles. Aliter euomit choleram poſt melancholiam. nam licet ordine naturali prius deberet euomere choleram ex cauſis ſupraſcriptis: quandoque tamen accidit prius euomi melancholiam, natura præter modum ſtimulata ſymptomatice operante: aut forte quia melancholia erit magis propinqua uiis uomitus quàm cholera. ſudant ſudore fœtido: quia quicquid exit ab eis eſt fœtidũ. 4. Alman. cuius cauſa eſt calor multum putredinalis.

Et hæc quidem febr. incipit cum accidentibus prædictis cũ fortitudine ſua, et uenit res eius ad ſyncopim, et frigus extremitatum. et ſpaſmum, et alcuzez.

Hic complens ſigna febr. peſtilentialis communiter euenientis dicit: quòd hęc febris incipit cum accidentibus prædictis fortibus: & non mirum. eſt enim ægritudo peracuta ſecũdum plurimum perdens. unde ſtatim ab initio incipiunt apparere accidentia fortia. deinde peruenit parum poſt ad accidẽtia mortalia ſcilicet ad ſyncopim: cuius cauſa eſt uehemens cordis læſio. frigus extremitatum calore reuocato interius propter magnum nocumentum intrinſecum: & ſpaſmum qui poteſt eſſe de inanitione, de repletione: & nõ proportionatũ ad materiam ſm diuerſitatem corporum, & diuerſum modum læſiouis. & alcuzez ideſt tetanum.

Et quandoque eſt de his febribus peſtilentialibus in qua nõ percipit æger, neque tangens propinquus multitudinem caloris, et non alteratur pulſus, et aqua magna alteratione, et cum hoc ipſa eſt interficiens uelociter: et hæſitant medici in eſſe eius.

In parte præſenti ponit modum cuiùſdam peſtilentialis raro euenientis. ſecundo ponit prognoſticum. ſecunda ibi §Et plurimum.§ In prima parte dicit, quòd eſt aliqua de his febribus peſtilentialibus in qua non percipit æger, neque tangens calorem multum: & non alteratur pulſus, & urina magna alteratione: & cum hoc eſt interficiens uelociter. ſecundo dicit ꝙ medici hæſitant in cauſam eius cum non prę uiderint mortem. mirantur enim quòd tam feſtina ſecuta eſt mors cum accidentibus ita leuibus.

Primo dubitatur quia oppoſitum primi dicti dixit Auicen. ſuperius quòd ſcilicet in febre peſtilẽtiali percipitur caliditas & inflammatio fortis. Præterea. Materia putret prope cor, & materia taliter putrens facit cauſonem. Secundo dubitatur, quia uidetur quòd pulſus debeat alterari: quia fit ex putredine humiditatum cordis. Amplius hæc febr. uelociter interficit: ergo oportet in corde eſſe maximum nocumentum, & conſequenter in pulſu. Tertio dubitatur quia dicit, quòd urina non permutatur magna alteratiõe: quod etiam dicitur fen ſecunda huius capituli de iudicijs urinæ. Sed contra. ſi urina parum permutatur habebit digeſtionem, ſed in febribus materialibus digectio oſtendit uelocitatem criſis, & fiduciam ſanitatis primo de criſi. Amplius deficiente uirtute cordis oportet quòd deficiat uirtus hepatis cum hepar digerat in uirtute cordis, & ſit uicarius eius: ut vult Auer. ſecundo colliget. nam hepar non digerit niſi cum auxilio caloris uitalis, ut etiam ſentiunt medici: quomodo ergo ſpiritu cordis ita maliguato, ut cito eueniat mors poteſt eſſe urina laudabilis? Ad primum dicendum quòd febr. peſtilentialis de qua hic eſt ſermo eſt raro eueniens: & habet accidentia hic ab Auicen. deſcripta. habet enim diſpoſitionem conformem aeri peſtilenti, qui non excedit in calore licet habeat putredinem malignam ueneno ſitati coniunctam: & forte pendet a materia phlegmatica, cuius calor putredinalis eſt remiſſus licet malignitas ſit intenſa: & hęc eſt febr. maligna lenta de qua loquitur Gal. tertio de criſi. Et ex his ad primam rationem ante oppoſitum eſt reſponſio. Ad ſecundam dicitur. quòd non omnis materia putrẽs prope cor facit cauſonem, ſed ſolum quando illa materia fuerit naturaliter calida. Item poſsibile eſt eandem materiam putrere calore intenſo & remiſſo, licet cũ putreat calore remiſsiori ſit poſſibile eam putrere putredine maligniori: imprimuntur enim in paſſum diſpoſitiones ſm exigentiã agentis. Aer itaq; in calore remiſſus habẽs malignã putredinẽ põr ſimiles diſpõnes inducere. & ſi eſſet in calore intẽſior intẽſiorẽ calorẽ inducerer, ut uidemus in æſtare peſtilẽtiales magis intenſas, q̃ in hyeme. Ad ſm dubiũ de pulſu dicũt cõmuniter ꝙ pulſus nõ alterat̃ magna alteratione, quãtũ ad differẽtias pulſus quæ ſequũtur caliditatis magnitudinẽ, in eo nõ fit magnus, uelox, & frequẽs frequẽtia. ſ. ſequẽte exceſſum caloris: ſed alterat̃ magna alteratione quantũ ad differẽtias quę ſequũtur defectũ uirtutis: ideo fit pulſus debilis, inordinatus, & ſi erit frequẽs, erit frequẽs quia paruus. hæc tñ ſolutio nõ eſt ad mentẽ Auĩ. ſemp. n. Aui. diceret pulſum debilẽ, diuerſum, & inordinatũ eſſe alteratũ alteratione magna a diſpoſitione naturali, & multo magis q̃ ſi eſſet uelox, & frequẽs & magnus. Præterea. Nõ eſt conformis his quæ accidunt cum aliquando in feb. peſtilẽtiali videamus pul-

lum nullo modo notabiliter permutatum a dispositione naturali: quæ tamen uelociter interficit. Et ergo ad hoc dubium aliter dicendum. Pro quo præmitto primo. quòd hic uelox interius principaliter sequitur venenositatem materiæ, cum nõ uideamus in qualitatibus manifestis notabilẽ permutationẽ. Præmittendum secundo hanc formam venenosam, siue subito inducatur in materiam, siue successiue, aliquando induci antequàm materia putreat: aliquando cum incipit putrere, aliquando postquam incepit putrere propter diuersam dispositionem tam agentis, quàm passi. si primum tunc fiunt febr. pestilentiales cum accidentibus fortibus usq; ab initio, & hæ communiter eueniunt. si secundum scilicet quòd incipit induci æqua cito sicut putrere incipit, & non acquiratur subito, sed successiue: accidentia a principio non sunt valde maligna: sed postea continue malignitas intenditur ualde saltem usq; ad statum. si uero forma venenositatis subito a principio inducitur, accidentia sunt maligna a principio: & malignando procedũt usque ad statum non propter intensionem formæ venenosæ: sed propter calorem putredinalẽ, & ex defectu resistentiæ. Si uero post inchoationem putredinis forma uenenositatis subito inducatur velociter interficit: cum antea accidentia fuerint remissa. & si successiue non ita uelociter. & hoc modo accidũt febr. pestilentiales quæ processerunt cum accidentibus remissis, postea uelociter occidunt. Secundus modus: quia potest huiusmodi materia maligna distans a corde in die quarta, aut septima, aut forte sexta quæ est assimilata sęuo tyráno: aut alio die moueri uersus cor, & subito interficere sicut interficit materia furiosa. Est enim proprium uenenositatis petere cor. tertius modus quia hic non moritur merito huius feb. nec merito materiæ suæ cuius apparuit digestio: sed merito alterius materiæ uenenosæ quæ latebat, & in die crisis agitata mouebitur uersus cor, & interficiet: & hoc magis cõtinget in aere pestilenti scilicet huiusmodi materias generari: licet etiã in aere non pestilenti contingat eas generari: sicut docet quotidiana experientia scilicet choleram prassinam, & zinariam, & furiosam generari in aere pestilenti, & non pestilenti. Et propter has contingentias quæ a medicis sciri non possunt multoties ipsi incurrunt infamiam absque causa cum antea promiserint salutem, deinde sequatur festina mors. Ad tertium dubium: licet ex dictis quodammodo possit apparere solutio: attamen communis solutio est quòd urina est superfluitas hepatis, & venarum: in febre autem pestilentiali non est principaliter nocumentum in hepate, sed in corde: propterea superfluitas quæ ab hepate descendit non alteratur alteratione magna unde urina in talibus febribus nõ est proprium signum: immo potest esse naturalis in colore, & substantia, & sedimine: & ille cuius est, tendit ad mortem. ut secunda huius. & hic etiã uidemus in ęgritudinibus aliis mortalibus ut in phthisi in quà urina non est permutata à naturali: attamen infirmus est propinquus morti. quãdo ergo materia non est in locis urinæ, sed in partibus spiritualibus urina potest esse bona, & ægritudó mortalis. Contra uirtus uitalis est bonitas dispositionũ cordis: & sicut forma est perfectio dispositionum hepatis: ergo cum magno lapsu dispositionis cordis, non potest stare perfectio dispositionum hepatis. consequẽtia & assumptum est omnium medicorum, & philosophorum. Et confirmatur. quia uirtus uitalis principaliter concurrit ad quemcunque operationem hepatis & aliorum membrorum: sicut agẽs uniuersale quod magis concurrit ad effectum, quàm particulare. ergo cũ magna corruptione spiritus uitalis non potest stare perfectio uirtutum naturalium. quare nec urina bona. tenet consequentia. & assumptum est ab omnibus concessum.

Ad hoc dicendum sm Gentilem: quòd licet perfectio cordis uirtutis uitalis, & spirituum eius sit sicut forma, & perfectio hepatis uirtutis naturalis, & spirituum eius, & non posset totaliter deperdi perfectio cordis, quin totaliter deperderet perfectio hepatis, & sequeretur mors ipsius: posset tamen fieri lapsus notabilis in perfectione dispositionum cordis, non facto notabili lapsu in perfectione dispositionum hepatis: cum latitudo dispositionis cordis sit alia, & multum differens a latitudine dispositionum hepatis. Vnde non est necessarium q proportionabiliter sicut perfectio dispositionum cordis deperditur, ita deperdatur perfectio dispositionum hepatis ad intra latitudinem. Et ex his facilis est solutio ad rationes sua-dentes contrarium.

Et plurimum quorum anhelitus fætet ex istis, & ex primis moriuntur: nam putredo est iam confirmata in corde.

In parte pręsenti ponit prognosticum certum, per quod tollitur dubietas tam in pestilentialibus communiter euenientibus. quàm in his quæ raro eueniunt dicens: quòd secundum plurimũ illi quorum fœtet anhelitus ex istis, & ex primis moriuntur. nam putredo iam est confirmata in corde. hoc signum veritatem habet si fœtor anhelitus proueniat ex putredine humiditatum cordis, & non ex causa alia sicut ex dente putrido, & humiditatibus putrentibus in pulmone, & ex similibus causis, quod tamen non erit facile distinguere.

Signa pestilentiæ aeris. Cap. III.

De illis quæ significant pestilentiam, & de rebus quæ currunt cursu causarum est, ut multiplicentur rhotoni & asuhub in principijs autumni & in ebul. nam indicant pestilentiam indicatione causæ.

Hoc capitulum diuiditur in partes duas. In prima ponit signa pestilentiæ quæ currunt cursu causarum. secundo ponit signa pestilentiæ quæ sunt secundum semitam societatis causę. secunda ibi [Signa autem quæ sunt.] Prima in quatuor. In prima ponit signa pestilentiæ autumnalis. In secunda signa pestilentiæ hyemalis. In tertia signa pestilentiæ æstiuæ. In quarta signa pestilentiæ communia uernali, & cæteris. secunda ibi [Et quando multiplicatur auster.] tertia ibi [Pestilentiã autem æstiuam.] quarta ibi [Et similiter quando uideris.] In prima parte dicit quòd signa significantia pestilentiã quæ currunt cursu causarum idest quæ sunt simul signa, & causæ. est ut multiplicentur rhotoni idest ignes moti in suprema aeris regione. & asuhub idest ignes stantes in eadem regione, & in principio autumni. & in ebul idest in mense octobris. nam isti ignes indicant pestilentiam indicatione causæ idest sunt causę & signa pestilentiæ. aliter indicatione causæ: i. indicant pestilẽtiam indicando eius causam.

Sed duo cadũt dubia pro declaratione partis præsentis. primum utrum isti ignes sint simul signa & causa pestilentiæ. secũdum quo tempore uentura sit pestilentia per hos ignes indicata. Arguitur primo quòd isti ignes nõ sunt signa & causæ: quia isti ignes apud Arist. quarto metheororum fiunt exhalatione calida & sicca ascendente apud supremam aeris regionem. hęc autem non est causa: neque signum pestilentiæ: immo remotionis pestilentiæ: quia aer pestilens est humidus cum obtuso calore. Et confirmatur. quia Arist. 25. problematum. problemate decimonono quærens quare aer non putrefit. Respondet quòd est igne plenus. Et confirmatur: quia omnis ignis est corruptiuus pestilentiæ. propterea Hip. iussit succendi nemora ut cessaret pestilentia. Præterea. Hi ignes qui sunt in suprema regione sunt multum distantes a prima, in qua sumus, in quam nihil possunt imprimere. non itaque possunt esse causa.

Pro solutione huius dubii præmittendum triplicem esse aeris regionem scilicet primam a terra distantem quinque aut sex miliaria: quæ regio est calida propter reflexionem radiorum a terra & ab aqua: cuius signum, quia existens in montibus altissimis Italiæ interdum in æstate uident nubes de subtus, & audiunt tonitrua: & descendẽtes uident grandines quæ cum nubibus deciderunt. in hac enim prima regione per antiperistasim fiunt grandines. secunda autem regio est supra primam, & maior prima: quæ est frigida notabiliter: multũ enim distat ab igne, & est supra sphæram reflexionis radiorum solarium, & in hac fiunt pluuiæ, & niues. suprema autem regio aeris est calida, quia appropinquat igni, & in hac non fiunt pluuiæ, neque niues, neque uenti: sed solum apparent in ea ignes facti ab exhalationibus ascendentibus ad supremam partem eius. Secundo notandum huiusmodi ignes esse duplices quosdam motos: quosdam quiescentes. moti autem iterũ sunt duplices. quidam qui insequuntur motum firmamenti: & isti sunt cometæ. ignes enim illi sequuntur determinatum astrũ utputa Martem, secundum plurimum sequũtur motum eius: & ideo uidemus cometarũ ortũ & occasum. & ẽ uerisimile q illi ignes mouenẽ simul cum aere in quo sunt: q aer simul cum igne mouet ad motũ cœli. sunt aũt alii ignes moti sicut stellæ

cadentes

cadētes:q. mouēt nō motu circuli ficut cometæ:fed quia ignis accēditur in una extremitate exhalationū, & mouet ad aliud extremum: ficut ignis accenfus in ftuppa carminata mouetur ad aliud extremum. Sunt autem alii ignes ftantes, qui fiunt exhalationibus accenfis in aliqua parte aeris determinata: & durat ille ignis tādiu quandiu nona exhalatio fibi fuper fuggerit: & habet diuerfas figuras fcilicet columnatam, quadratam, & fimiles fecundum φ contingit illas exhalationes figurari: & hi ignes ab Auic. appellantur afuhub, ficut ignes moti uocantur rhotoni. negen autem eft quidam modus ignis à figura, aut mo tu determinato fic nominatus. Tertio præmittendum peftilentiā accipi dupliciter fcilicet proprie pro maligna aeris putredine ex qua ægritudines fiunt fecundum plurimum mortales. fecundo communiter pro quacunq; aeris difpofitione mul tiplicatiua ægritudinum fiue mortalium, fiue non mortalium: & hoc modo fumpta eft epidemia. Quibus ita præmiffis fit hæc prima conclufio. licet ignes exiftentes in fuprema aeris regione fint figna peftilentiæ tam communiter, quàm proprie fumptæ: non tamen funt caufæ peftilentiæ: neq; communiter neq; proprie fumptæ. prima pars probatur, quia fignificatur do minium alicuius aftri quod eft caufa peftilentiæ tam communi ter quàm proprie fumptæ. fecundo quia fignificant exhalationes eiufdem fpeciei cū illis ex quibus geniti funt in prima aeris regione, quæ in ea retentæ: uel quia grofsiores, uel alio mo do impeditæ ne afcenderint fuperius: & hæ poffunt effe caufa peftilentiæ communiter acceptæ generando ægritudines acutas, ficut feb. cholericas. Itē alias ægritudines pendentes a materia adufta. Item quia fignificant uapores multos aeri primæ regionis admixtos ipfum putrefacientes: qui fimul cum exhalationibus eleuantur: fed exhalationes fua fubtilitate fecundum plurimum petunt aeris regionem fuperiorem, remanentibus uaporibus aeris primæ regionis mixtis cum quibufdam exhalationibus grofsioribus, qui putrefaciendo aerem funt cā peftilentiæ proprie fumptæ. ad quam putrefactionem forte adiuuāt exhalationes cum uaporibus mixtæ, fi fuerint paucæ, quia fi multæ calefaciendo, & exiccando probibent putrefactionem. fecunda pars probat: quia propter maximam diftantiā non poffunt imprimere in aerem regionis inferioris. Secūda conclufio. hi ignes cum multiplicātur directe, & magis pro prie fignificant peftilentiam communiter fumptam: quia fignificant aeris primæ regionis fuperfluam caliditatem & ficcitatē ex qua & maxime in autumno multiplicant ægritudines cholericę, & pendentes a materia adufta: & fimiliter exhalationes quæ funt retentæ in hac inferiori regione per fe funt caufa huius peftilētiæ communiter fumptæ cum notabiliter fint per fe calefactiuæ, & exiccatiuæ huius aeris īferioris. Et ex his patet folutio ad rationes factas in principio fuadentes oppofitū huius determinationis. Ad fecundum dubium refpondetur φ accipiendo peftilentiam communiter, hoc ueniet in autumno fient namq; in autumno ægritudines cholericæ, & pendentes a materia adufta: fed accipiendo peftilentiam proprie fecundū plurimum inchoabit in autumno, & procedet lente in hyeme, & uere, & in æftate notabiliter inualefcet, fed in autumno fequenti præter modum fæuiet.

Et quando multiplicatur aufter, & fubfolanus in kenif diebus aliquot: & quoties uideris turbiditatem aeris, & nebulofitatem eius, & exiftimaueris pluuiam, & inueneris aerem vacuum, ficcum, et non pluit, tunc fcias quòd complexio hyemis eft corrupta.

In præfenti parte ponit figna peftilentiæ hyemalis, d. φ quādo multiplicatur aufter, qui eft uentus meridionalis calidus & humidus. & fubfolanus, qui eft uentus orientalis calidior auftro in kenif. i. menfis, diebus aliquot: ut puta φ diebus aliquot nouembris: & fimiliter diebus aliquot cuiuflibet menfis, aut plurimum ex menfibus fequentibus ufq; per totam hyemem. Et fecundo φ tu quoties. i. aliquoties uideris turbiditatem aeris, & nebulofitatem & exiftimaueris φ deberet pluere. & inueneris uacuum. i. ficcum aerem: quia non pluit. tunc fcias φ complexio hyemis eft corrupta: & fupple aer eft factus putridus, & peftilens. Pro quo notandum φ aufter multiplicatus replet aerem uaporibus, & facit ipfum calidum & humidum. fubfolanus autem addit in calorem. fi ergo in hyeme, qui incipit communiter fecūdum medicos circa medium nouembris: aut fecūdum aftrologos circa decimam decembris, uides hos uentos flare, fignificantur multi uapores aerem turbidantes fibi admixti. fi ergo pluit per horum defcenfum, & conuerfionē in aquam, tunc aer non remanet profundatus cum uaporibus, & fecum ad minima eius mixtus: & fic non fiet aer putridus. Sed quia non pluit, uapores illi ad minima fecū permixti illū putrefaciūt, & poffet effe tanta uaporū admixtio, ut non folū hyeme, fed etiam temporibus fequentibus remaneat aer putridus: & hoc uult problema tertium. primo problematum propter quod auftri funt ficci. i. non aquofi. Soluit quia caliditatē & hu. extraneam faciunt in aere. funt enim humidi & calidi. Et confiderandū φ fi fimul cum auftro flat fubfolanus, additur caliditas fupfluæ humiditati aeris propter quam citius putrefit, & non expectatur calor ueris, aut æftatis fed putrefit in hyeme. fubfolanus autem non nocet in principio, fed in fine.

Peftilentiam autem æftiuam malignam, malam fignificat paucitas pluuiæ in vere cum frigore: deinde multiplicatur aufter, & conturbatur aer aliquot diebus: deinde clarificatur poft hebdomadam vnam non fupra: & accidit frigus in nocte: & in die calor eft vehemens, et præfocatio, conturbatio, & caliditas, tunc iam venit peftilentia, & expectantur febres peftilentiæ, & variolæ & his fimilia. Et fimiliter quando æftas non eft vehementis caloris, & eft vehementis conturbationis habens matutina alterata, & iam præterierunt in autumno afuhub, & ignes, & vehiziz: & alia eft fignum peftilentiæ & aliorum.

Hic ponit figna peftilentiæ æftiuæ dicens: φ paucitas pluuię in uere cum frigore fignificat peftilentiam æftiuam magnam: quia inuadentem multitudinem hominum, & malam, quia pau cifsimi euadunt. fignificant enim multitudinem uaporum retentorum in aere, eo φ non pluit. Adeft enim frigus, quia uapores redeunt ad frigiditatē naturalem: deinde multiplicatio auftri, & fubfolani, qui magis replent aerem uaporibus, & con turbatur aer in æftate aliquot diebus propter multitudinē uaporum, deinde poft clarificatur hebdomada una: quæ clarificatio hebdomadæ illius fignificat illorum uaporum fubtiliationē & ad minima cum aere permixtionem: non autem ultra hebdomadam clarificatur aer, quia præfumeretur de uaporum cōfumptione. & accidit frigus in nocte fcilicet in æftate. quia tā facta aliqua parte noctis, cum fol eft a nobis diftans: & calore folari in aere impreffo iam incipiente remitti, uapores aquei, quibus aer eft plenus, reducunt fe uerfus frigiditatem aquæ, & fic aer infrigidatur: & conturbatio fcilicet aeris, uel conturbatio fcilicet hominum & præfocatio: quia fenferunt homines fe quodammodo præfocari corde non fufficienter per aerem illum euentato, neque mundificato. & caliditas fcilicet fentitur interius, licet forte exteriora frigeant: tunc iam uenit peftilentia fcilicet æftiualis, & febres peftilētes, uariolæ, & fimilia his ficut morbilli, anthraces. Et nota huiufmodi præfocationem, & nocumenta aeris peftilentis plus apparere in nocte, quàm in die: quia homines funt in die intenti circa alia negocia, & non confiderant leuia nocumenta quæ fiunt in ipfis. E contra nocte non potentes dormire confiderant quæcunque fibi accidunt, ficut accidit fcilicet Phorifmo habenti apoftema in coxa io libro de morbis liquidis. Et fimiliter quando æftas non eft uehementis caloris: quia caliditas ab humiditate fuperflua uaporum obtunditur: fed eft uehementis perturbationis propterea candem caufam, & habens matutina alterata ad frigus eft caufa fuperius dicta: & iam præterierunt afuhub ideft ignes ftantes: & ignes fcilicet moti: & uehiziz fiut ignes defcendentes. omnes autem hi differunt inter fe quiete, motu, aut figura: & fignificant peftilentiam, & morbos peftilentiales fignificant do dominiū alicuius aftri maleuoli: quod eft horum caufa: eius impreffio durat aliquando longo tempore.

Et fimiliter quando videris aerem alterari in vno die multis vicibus, & clarificatur aer die aliquo, & oritur fol clarus & conturbatur die alio, & oritur in velaminibus nebulæ quæ eft vt pulvis: tunc iudica quòd peftilentia accidet.

Ponit signa pestilentiæ in geoerali, quæ possunt accomodari ueri, & cuicunq; alteri tempori dicens: quòd quando tu uideris alterari aerem in die una multis uicibus scilicet a caliditate in frigiditatem: & econtra, quod est causa debilitatis uirtutis: & similiter a turbulentia in claritatem: & econtra, quæ duo proueniunt ex multitudine uaporum, quin cum ingrossantur, & tendunt ad naturam aqueam aer infrigidatur, & turbidatur. Cum autem subtiliantur ex actione caloris solis, & aeri ad minima permiscentur calefit aer, & clarefit. Et clarificatur aer die aliquo .s. integro in quo sol oritur clarus: deinde turbidatur aer die sequenti a mane, in quo erit cũ nebula quæ est ut puluis sequens multitudinem uaporum, usque ad sero: tunc iudica quòd pestilentia accidet scilicet cito: quia in eodem tempore in quo huiusmodi varietates appareut, aut in tẽpore immediate sequenti secundum multitudinem uaporum, aut eorũ malitiam. hæ enim uarietates siue sint in una die multis uicibus siue sint in diuersis diebus significant multitudinem uaporum aeri permixtorum ad eius minima: & sic significant pestilentiam. nam prima problematum proble. 21. dicit Arist. quòd quãdo ex terra multus uapor ascendit fit annus pestilẽs.

Signa autem quæ sunt secundum semitam societatis causæ sunt. uerbi gratia, uideas ranas iam multiplicari: et uideas reptilia generata ex putredine iam multiplicari. et de eis quæ significant illud est ut uideas mures, et animalia quæ habitant sub terra fugere ad superficiem terræ, et exire manifeste: et uideas animalia malæ naturæ sicut alakaliki, et ei similia fugere ex nidis suis, et ire ab eis, et fortasse dimittunt oua sua.

Hic ponit signa quæ sunt secundum semitam societatis causæ idest quæ associantur pestilentiæ in causa. nam hæc, & pestilentia pene dependent ab eadem causa scilicet ab humiditate superflua, & à putredine ĩ uisceribus terræ, sicut ranę genitæ p putrefactionem: quæ secundum plurimum sunt paruæ, & cauillatæ: & de his est sermo. similiter & reliqua reptilia sicut uermes, qui repunt per terram geniti per putrefactionem, quando scilicet multiplicantur præter modum· & de illis quæ significant illud scilicet pestilentiam est quãdo mures, & animalia quæ habitaut sub terra, sicut talpæ fugiunt ad superficiem terræ, & exeunt in apertum. similiter animalia malæ naturæ idest uenenosa sicut alaKaliKi, & eis similia fugiũt, & dimittũt oua sua. hæc enim fuga significat pestiletiam procedentem ex uisceribus terræ. & hoc idem aues consuetæ uolare ad terram, quæ nunc altæ uolant, & petunt altissima montium. sicut econtra significatur pestilentia a superioribus, & corporibus cœlestibus quando animalia consueta stare in altissimis mõtium, & aues quæ consueta sunt uolare alte petunt ima: & uolant prope terram.

De curationibus febrium pestilentialium. Cap. IIII.

SVmma curationis earum est exiccatio, & illud cũ phlebotomia, & solutione uentris. Et oportet ut incipiatur in ea ad euacuandum: si autem materia uincens erit sanguinea, fiat phlebotomia: & si fuerint humores alij euacuentur.

Primo ponit regimen curatiuum febrium pestilentialium. secundo regimen præseruatiuum, secunda ibi in priucipio capituli. §Oportet ut extrahantur.§ Primum capitulum diuido in quinque partes. In prima curat febres pestilentiales per euacuationem. In secunda per infrigidationem. In tertia ponit regimen determinatum cuiusdã pestilentialis. In quarta ponit regimen per cibos. In quinta rectificat aerem pestilẽtialẽ. secũda ibi §Et oportet ut infrigides.§ tertia ibi §Quòd si res.§ quarta ibi §Et quando cadit.§ quinta ibi §Et rectificationis autem.§ In prima parte dicit quòd summa idest fundamentum febr. pestilentialis curationis est exiccatio idest mundificatio corporis a superfluitatibus complenda per phlebotomiam, & solutionem uentris: a qua in mundificatione oportet incipere: si enim materia uincens idest dominãs sit sanguinea, fiat phlebotomia, si fuerint alii humores euacuentur. Primo notandum quòd febr. pestilentiales diuersificãtur secundũ humorum diuersitatem: ita ut quædam sint saoguineæ, quædam cholericæ, quædam phlegmaticæ, quædam melancholicę secũdum plurimum sunt mixtæ. Diuersificatur secundo penes loca in quibus materiæ putrent. nam quandoque putrent humiditates cordis: aut saltem putredo est in uenis prope cor, & hæc est uera pestilentialis: quandoque est putredo in uenis distantibus a corde secundum diuersitatem dispositionũ & causarũ imprimentium. secundum plurimum tamen causa coniuncta pestilentialium est in uenis: propterea secundum plurimum sunt continuæ. Secundo notandum quòd cum in cura febris humoralis duplex sit intentio, una quæ debetur febri: & est infrigidatio. alia quę debetur humori, & est digestio, & euacuatio. potior intentio & in primis exequequenda est euacuatio, quæ debetur humori: cum magis lædat sua maligna putredine, & uenenositate, quàm noceat febri sua caliditate: & etiã prior & potior est quàm digestio: cum digestio non possit fieri nisi in longo tempore, quod in ægritudine ita acuta non potest expectari: & etiam quia humor pestilens est magis aptus malignari: tum propter malam dispositionem suam: tum propter præsentiam aeris pestilentis. propterea cum primum occurris, inchoandum est ab euacuatione, aut cum phlebotomia sola, si solus sanguis peccat, aut cum pharmacia sola, si solũ alij humores peccent: neque sint admixti sanguini: aut cum utraque utriusque peccantibus secundum quòd est utplurimum. & præmittenda est phlebotomia si sanguis fuerit dominans; etiam si alij humores æque proportionabiliter peccant cum sanguine. Si autem alij humores ualde denominantur sanguini a pharmacia est inchoandum: & hauriatr sanguis in multa, aut pauca quantitate: & similiter alii humores euacuentur secundum exigentiam repletionis, & uirtutis. Ex quibus autẽ uenis facienda est phlebotomia uidebitur cum ordinabo curam: & uidebitur etiam quæ, & qualia debeant esse huiusmo di solutiua.

Et oportet ut infrigides domos eorum, & rectifices aeres ipsarum. Domorum autem infrigidatio fit, ut vallentur fructibus odoriferis frigidis, & extremitatibus arborum frigidarum, & linimentis, & rorationibus sumptis ex fructibus frigidis odoriferis, & ex camphora, & aqua rosata, & sandalis: & roretur domus eorum omni die aliquoties, & proprie cum aqua rosata, & de salicibus, & nenufare. Et si fuerint in domo manationes, & rorationes aquæ erit melius: aeris uero rectificationem dicam.

In parte præsenti ponit modũ infrigidandi hos febriẽtes: & habet hęc pars duas partes. In parte prima docet infrigidare cum eis quæ extra occurrunt. In secunda cum eis quæ sumuntur interius. secunda ibi §Et administrentur eis.§ In prima parte docet io frigidare domos eorum & rectificare aerem ipsorum. Quid autem sit rectificatio aeris statim dicetur. secuudo dicit quòd infrigidatio domus fit uallaudo idest circundando domum fructibus, & odoriferis frigidis. utputa pomis, cydonijs, & similibus: & extremitatibus arborum frigidarum, sicut pirorum, cydoniorum, & similium: & linimentis quibus parietes domus liniantur: & rorationibus sumptis ex fructibus frigidis odoriferis sicut aqua decoctionis, aut distillationis huiusmodi fructuum frigidorum boni odoris: & cãphora, & aqua ros. & sandalis: & potest aqua ro. cum aqua suprascripta misceri addendo sandalos, & camphorã: & potest unaquæq; de per se cũ sandalis misceri, & cẽphora: & roret domus eorum omni die aliquoties, & proprie cum aqua ros. de salicibus, & de nenufare. conferunt enim sua frigiditate, & suo odore. & si fuerint in domo manationes idest aquę copiosæ fluentes, & rorationes idest aquæ sparsæ, uel fluentes minus copiosæ, erit melius cum multum infrigident: aeris uero rectificationem dicam scilicet in hoc capitulo.

Et administrentur eis trochisci de camphora, & robub frigida, & aqua lactis acetosi: & lac acetosum ablato butyro, & aqua rosata in qua est dissolutum serum acetosum potum, & acetum cum aqua iterum: & aqua frigida plurima subito est inuatiua ualde: pauca autem consequenter exhibite fortasse excitat caliditatem.

In parte præsenti docet sumenda di. quòd administrentur trochisci de camphora,& robub idest succi per decoctionem inspissati.frigida scilicet rob de ribes,rob de agresta,& de granatis:& similia quæ sunt frigida , & suo odore & proprietate cordis confortatiua,& caloris feb.extinctiua, & lac acetosum ablato butyro,quia unctuosum : & aqua ro.in qua dissolutũ sit serum bonũ idest factum ex bono lacte . infrigidat enim & est proprium contra humores adustos : & aqua ro.secum mixta confortat cor : & iterum acetum & aqua ro.simul sumpta secundum proportionem quæ placuit gustui sumentis : & aqua frigida subito idest in paruo tempore sumpta est iuuatiua ualde.pauca autem frequenter sumpta,alias consequenter paulatim sumpta fortasse excitat caliditatem:& est dictum Ioannicij positum.16.continentis. Cuius dicti causa est : quia quãdo febris est pestilentialis fortis,in qua secundum canon.generales competeret copiosus potus aquæ frigidæ exhibeatur pauca pro uice calefit,& in uapores conuertitur , qui totum corpus magis calefaciunt:sicut aqua frigida pauca sparsa super solo calido inflammat in uapores conuersa.Sed si sumatur in magna quantitate in modicissimo tempore infrigidat notabiliter.& hoc est quod dicit Hip.secundo regiminis acutorum ꝙ quandoq; conuertitur in choleram . Notandum quod licet frigida,& sicca,& acetosa maxime conueniant in febre pestilentiali,ut pestilentialis est,& ratione qua putrida maligna putredine,quia prohibent putredinem,& etiam opponit causis suis cum fiat ex calido & humido : tamen debet attendi diuersitas secundum diuersitatem in multitudine caloris,& paucitate.Si enim fuerit pestilentialis sanguinea,aut cholerica magis frigida cõueniũt sicut trochisci de camphora,rob de ribes,de agresta,de granatis,de acetositate citri ,limonis,aqua acetosæ & similia:magis tamen sicca in sanguinea quàm in cholerica:& in his proprie competit potus aquę frigidæ.Si autem fuerit phlegmatica,aut melancholica suprascriptis oportet miscere calidas.sicut species diamusci,diamuscũ ipsum, syrupus de buglossa maxime in melancholica,mel ro.& oxymel simplex,& aqua melissæ in phlegmatica : & hoc uoluit Haly in techni cum dixit . Et post Gal.& Dioscoridem inuentæ sunt herbæ ultimi iuuamenti,& valoris uelocis sicut ualor camphoræ in ægritudinibus pestilentialibus calidis:& muscus in ęgritudinibus pestilentialibus frigidis:& in his quæ sunt remissi caloris,sed uenenosæ putredinis concedi potest aliquid de theriaca : & hoc uoluit Gal.in libro de commoditatibus theriacæ . Medicina autem communis iuuamenti ad pręseruandum & curandũ est. ℞.aquæ ro.lib.5.uini subtilis odoriferi. unc.ij.boli armeni.ʒ.ij.misce:& potest exhiberi sola quantitate.ij.aut.iij.unc.& potest aut cum syrupo permisceri in maiori,aut minori quantitate secundum quòd uidetur:& potest aliquid de hac pluribus uicibus in die permisceri:& si stypticaret uentrem leni ipsum, & minora dosim,aut da rarius. Medicinas autem solutiuas hic non posuit Auicen.dans intelligere quòd in pestilentialibus conueniunt eadem solutiua,quæ in non pestilentialibus pendentibus ab humore proportionali,debemus tamen quantum possumus uti benedictis solutiuis euacuãtibus humorem quẽ oportet euacuare.& dimittere quæ inimicantur cordi, & mẽbris nobilibus: & hæc ponentur cum ordinabo curam .

Quod si res prolongetur ad hoc ut tendantur hypochondria,et infrigidentur extrema : et prolongentur uigiliæ , et permixtio mentis,et vides pectus,et quod est super ipsum eleuari.et descendere:tunc necesse est administrare regimen trahens caliditatem exterius .

Hic ponit regimen determinatum cuiusdam pestilentialis d.quòd si res prolongetur idest deueniat ad hoc ut hypocundria tendatur,uaporibus & uentositatibus subclusis,& non potentibus resolui propter impotentiam caloris innati: & infrigidentur extrema calore naturali tracto interius: & prolongẽtur uigiliæ,& permixtio mentis uaporibus multis,& malis petẽtibus caput:& uides pectus,& quod est super ipsum scilicet pannos eleuari multum propter cordis euentationem:descendere multum ad uaporum expulsionem:tunc necesse est trahere caliditatem exterius,cũ fricationibus , & euaporationibus extremorum,& calidum naturale augmentare cum cordialibus conuenientibus:potius tamen sumptis,quàm applicatis.

Et quando cadit appetitus,restaurentur ad comestionem : nam plurimi eorum qui uiriliter agunt super illud , et comedunt uiolenter absoluuntur,et uiuunt:et necesse est restaurare eos super cibum:et oportet ut sint cibi eorũ ex acetosis: et desiccatiuis,et sint paucæ quantitatis .

In parte præsenti ponit regimen per alios cibos.d.ꝙ quando cadit appetitus:quod secundum plurimum accidit tũ propter communitatem stomachi ad cor.unde spiritus stomachi est infectus,non potens suam operationem perficere, uel forte propter raptum materiæ ad os stomachi,restaurentur ad comestionem idest cogantur uiolenter comedere . nam plurimi eorum qui uiriliter agunt super illud, & comedunt uiolenter absoluuntur,& uiuunt:& necesse est restaurare eos super cibum idest frequenter cibare exibendo parum pro uice, cũ nõ possint cibum multum una vice exhibitum digerere: & etiam oportet quòd sicut frequẽs est resolutio,& spirituũ corruptio, ita frequens sit cibatio,& spirituum noua generatio.& hoc regimen est simile regimini uenenatorum, qui propter easdem causas debent frequenter cibari parum exhibendo una uice : & oportet ut sint cibi eorum ex acetosis,& desiccatiuis ut resistant malignæ putredini , & paucæ quantitatis ; cum non possint multum una uice exhibitum digerere : quapropter partiendus est .

Cibi nanq; eorũ sunt iterum mali,quare nocet eorũ multitudo, inquantum fit additio,et nocent inquantum sunt mali .

Hic probat quòd cibi non debent esse multi, & debent esse acetosi: quia multi nocent addendo in materiam morbi,cũ nõ possint bene digeri . Item nocent inquantum sunt mali apti ad augendam putredinem,eo quòd sunt nati in aere pestifero. iuxta Auicen.secunda primi . Amplius mortalitas corrumpit vegetabilia,& arbores : ideo animalia quæ eis vescuntur,corrumpuntur:quapropter oportet ut fiant acetosi ad corrigendũ eorum malitiam,propterea dicit Auicen.secunda primi. Aceto præterea in cibo & potu uti est nocumenti eius scilicet pestilentiæ securatio . Cibi namq; acetosi conuersi in uapores cum spiritibus permixti fouent eos , prohibent eorum putredinem : & conuersi in humores non aptos facile putrefieri , postea conuertuntur in spiritus malignæ putredini resistentes .

Rectificationis autem pestilentiæ pars est secundum sanos, qui sunt in ea:et pars eius est secundum sanos:et ægros .

In parte pręsenti Auicen.intendens docere modum rectificationis aeris pestilentis : primo ponit quandam diuisionem . secundo exequitur membra diuisionis. secunda ibi§ Illa uero quæ est . § In prima parte dicit quòd rectificationis pestilentiæ idest aeris pestilentis pars est secundum sanos qui sunt in ea scilicet aere pestilenti ad præseruandum eos a morbis pestilentialibus, & pars eius scilicet rectificationis est secundum sanos , & ægros idest ad curandum ægros , & præseruandum sanos qui seruiunt ægris pestilentialibus in aere pestilenti .

In illa uero quæ est secundum sanos intentio est , ut exiceetur aer,et fiat boni odoris:et prohibeatur eius putredo cum quacunq; re sit,et rectificetur cum xyloaloe crudo,ambra, et thure,et musco,et costo dulci,et storace,et sandaracha,et assa,et gariophyllis,et mastice,et glutino albutim , et laudano , et melle,et croco,et bonki , et cupresso,et iunipero,et alusne , et lauro , et cypero , et squinantho , et sauina , et acoro , et galia , et amygdalis amaris , et assaro . Et quandoque fiunt ex istis composita , et aspergatur domus aceto,et assa .

In hac parte prosequitur membra diuisionis : & primo primum modum , secundo secundum . secunda ibi § Secundum sanos .§ In prima parte dicit quòd in illa scilicet parte rectificationis aeris,quæ est secundum sanos idest per quam sani debent præseruari intentio est ut exiccetur aer,& fiat boni odoris,& prohibeatur eius putredo cũ quacunque re sit idest cum omni re quæ sit conueniens:siue sint ignes, siue suffumigia , & similia: & rectificetur cũ xyloaloe.i.ligno aloe puro . Melius enim xyloaloe apud Aui.est illud quod submergitur in aqua .

natans uero post priuatum spiritu,& uita,& est malum. & xyloaloe est uenæ arboris quæ eradicantur, & sepeliuntur in terra donec eorum lignum,& cortex putrefiant, & remaneat xyloaloe purum.calidũ est,& siccum, & est cerebrale,cordiale,stomachale.ambra,& thure,& musco & costo dulci,& storace scilicet sicca,& sandaracha idest uernice.assa scilicet dulci, & gariophyllis:& mastice,& glutine albotin idest tereniabin laudano:melle,& croco,& bonci,idest brasilio,& cupresso:& iunipero:& alusne de quo apud Auicen.secundo canone: lauro: & cyperi,squinantho,& sauina,acoro,& galia:amygdalis amaris,& assaro:& quandoq; fiunt ex istis composita: & aspergatur domus cum aceto,& assa.

Secundum sanos vero, & iterum febricitantes, & ægros est suffumigatio cũ sandalis,& camphora,& corticibus granatorum,& myrto,& malis,& cydonijs:& ebeno,& alsegi, & tamarisco, & ribes, & oportet vt multiplicetur suffumigatio.

Docet rectificare aerem secundum febricitantes, & ægros scilicet alijs ægritudinibus, sicut sunt apostemata pestilentialia:& etiam secundum sanos qui seruiunt illis ægris & est suffumigatio cũ sandalis,camphora,& similibus,& corticibus granatorũ,& myrto:& malis,& cydoniis,& ebeno, qui est arbor boni odoris,& nigri coloris, & alsegi, & est species fungi in pandectis.Si uero dicat alce Kengi est species solatri:& tamarisco,& ribes:& oportet ut suffumigatio multiplicetũ,ut fumẽ penetrent ad minima aeris. Notandum quòd Auic. rectificat aerem pro sanis cum calidis & siccis,ut melius exiccet eũ, & remoueat ab eo uapores corrumpentes ipsum. rectificat autẽ aerem pro febricitantibus,& sanis seruientibus eis cum frigidis,& siccis:tum ut exiccent aerem: tum ut resistãt malignæ putredini inchoanti in ægris:& quæ facile posset inchoare in sanis seruientibus ægris propter malignos uapores febriles prouenientes ab ægris ad sanos sibi seruientes.

De præseruatione pestilentiæ. Cap. V.

OPortet vt extrahantur a corpore humiditates superfluæ, & inclinetur regimen eius ad exiccationem ex omni modo,et ex minoratione cibi,nisi exercitio.oportet enim ut non administrentur neque balneum, neque vina, neque toleretur sitis:& rectificetur aer cum eis quæ diximus, & declinet cibus ad acetosa: et minoretur ex eo: & sit caro quæ administratur decocta in acetosis:et sumatur de albeluen & alcharis,& almosos factis cum aceto,et absque aceto cum sumach :et aqua agrestæ,et aqua limonis,et aqua granatorũ. Et condita in aceto iuuatiuo sunt: et proprie capparis aceto condita,et algeleniabin:ex illis est quæ conferunt, et prohibet ab eis putredinem. Et de illis quibus ex ea fit euasio est administratio theriacæ,et Mithridati ante eam, cum reliquo regimine bono,et de medicamine facto ex aloe,et croco,et myrrha sumatur omni die circiter drach.i.quoniam est iuuatiuũ.

Nunc hic præseruans corpora a morbis pestilentialibus primo iubet superflua euacuari,& corpus exiccari.secundo rectificat aerem & ordinat diætam. tertio ponit quasdã medicinas secũda ibi§Et rectificetur. §tertia ibi§ Et algeleniabin. § In prima parte dicit oportere extrahi humiditates superfluas a corpore scilicet phlebotomia,& uentris solutione.secũdo totum regimen tã sex rerum non naturalium,quã medicinale esse exiccatiuũ,ita ut minoretur cibus,& dentur ea quæ corpus exiccant secundũ omnem modum,præterquã exercitio, & balneo,& siti.hæc enim corpus inflammant,}& faciunt necessitatẽ inspirandi multum aerem:qui cũ sit putridus putrefacit humores:& est causa febris pestilentis.nec dentur uina, & proprie uinosa in multa quantitate,quia inflãmant: sed supple dentur paucifera in modica quantitate,& ad acetosum tendentia, nisi obstet stomachi frigiditas. Et rectificetur scilicet cum eis aer quæ diximus in præcedenti capitulo. & cibus declinet ad acetositatem,& minoretur in quantitate, ut corpus exiccetur ab humoribus superfluis.& carnes sint decoctæ in acetosis, & etiam cum aceto,& aliis acetosis:sicut agresta,uinum granatorum,acetositas citri,limonis,& citranguli, & similia, & sumãt de alheluen,& alcharis,& almosos,quæ sunt cibaria acetosa facta aut cum aceto,aut sine aceto: sicut cũ sumach, aut agresta, aut succo limonis.s.recentis & granatorum: sed condita cum aceto sunt iuuatiua, & proprie cappares cum aceto conditi. aceto namq; in cibo & potu uti,est eius nocumenti securatio. secunda primi.& algelentabin idest conditũ de ros. & est zuccarum ros.& est ex eis quæ conferunt confortando cor:& prohibet putrediné exiccando, & infrigidando, & de illis quibus fit euasio in pestilentia est administratio theriacæ & Mithridati ante eam idest antequã fiant morbi pestilentiales cum reliquo regimine bono.s.suprascripto:& de medicamine facto ex aloe parte una,& croco,& myrrha.ana tertiam partem unius circa.drach,i.quotidie sumatur:quoniam iuuatiuum est: sed sumatur cum pauco uini odoriferi.Inquit enim Ruffus. nunquã uidi aliquem bibentem hanc medicinam, qui non liberaretur, & præseruaretur ab epidemia. Nota tamen ꝙ aliqui uino dediti non credunt se posse præseruari a morbis pestilentialibus, nisi per copiosum potũ uini potentis: & ita præseruãtur ab his & doloribus arthriticis per copiosum mictum urinæ turbidæ grossæ.sunt tñ in sensu sicut animalia bruta.sicut. 28.problematum scribit Aristote.de Dionysio Syracusano.Regimen contra pestilentiam,& morbos pestilentiales est triplex. Primũ prohibet ne aer fiat pestilens,& ipsum factum pestilentem rectificat.Secundum præseruat a morbis pestilentialibus.Tertiũ curat morbos pestilentiales. *Regimen triplex cõtra pestilẽtiam.*

Primum completur prohibendo ne quis ueniat a loco infecto:nec aliqua inde deferantur ad locum conseruandum.Secũdum ut cloacæ & reliqui meatus deputati ad expulsioné superfluitatum teneantur aperti,ut loca tã publica,quã priuata possint mundari a superfluitatibus. Et loca quæ debent stare conclusa sint optime obturata:& pro cõseruatione domus habitationis præcipue aperiãtur fenestræ,quæ sunt uersus septentrionem,& oriens saltem in principio diei, quę uero sunt uersus meridiẽ,& occidens sint clausæ.tertium est ut in locis tam publicis,quã priuatis accendant ignes,& fiant suffumigia de quibus Auic.& fiant aspersiones cum aceto,& similibus. Secundum regimen præseruatiuum a morbis pestilentialibus habet tres intentiones.Prima ordinat debitum regimẽ in sex rebus non naturalibus, & annexis. secunda materias superfluentes educit.tertia uirtutes membrorũ principalium, & proprie uitalem cordis confortat:quæ intẽtiones quomodo debeant cõpleri patet ex textu,& ex dictis pro declaratione eius. Tertium regimen curatiuum morborum pestilentialium.s.febriũ, & apostematũ quæ ſm plurimũ coniungunt:tripartitur,quoddam enim debet causæ antecedenti: quoddã causæ coniunctæ.s.facienti apostema:tertiũ est cõe utriq;. Primum habet quatuor intentiones,prima euacuat. secunda alterat dyscrasiã febrilẽ.tertia digerit materiã.quarta eradicat: quæ qualiter debeant compleri,patet ex dictis in expositione textus. Et cum fit euacuatio iuxta primã intensionẽ fiat frequẽter,et cum medicinis electuis benedictis maxime cum pilulis in textu dictis ex inuẽtione Ruffi.& phlebotometur taliter,ut minuatur materia,& elongetur a membris principalibus, & maxime a corde,Secundum regimen quod debetur apostemati perficiẽ hoc modo.nam si apostema fuerit de genere carbunculorum, sicut altoim.primo scarificetur locus apostematus, aut sanguisuga applicetur:ut materia ex eodem loco eradicetur.secundo cauterizetur cum cauterio actuali, aut potentiali,sed melius est actuale,& procuretur casus escharæ,& curetur cura ulcerum. si uero non fuerit ulcerosum, sicut ea quæ fiunt in locis emunctoriis, similiter scarificetur, & uentosa, aut sanguisuga applicetur: & postea maturetur cum emplastro maturante, & attrahente: & post maturationem aperiatur,& curetur cura ulcerum. Si uero non obedit maturationi cauterizetur,& procuretur casus escharæ, & deinceps curetur cura ulcerum. Hic breuiter me expedio,multa enim in hac materia scripsi in tractatu meo contra pestem. Tertium autem regimen habet duas intentiones.s.curationẽ accidentiũ.s.uigiliarũ,subet,syncopis,destructionis appetitus,& similium quæ complenda est ſm exigentiam ipsorum.secunda est regimen sex rerum quod declinet ad frigidum,& siccum: præcipue rectificetur aer, & uiolenter comedere cogantur præcipiendo cibum, similiter

partiendus est somnus ut maior non sit ultra tres horas, sit tamen totus sex, aut septem horarum.

De variolis, Cap. VI.

QVandoque accidit in sanguine ebullitio secundum semitam putredinis cuiusdam, de genere ebullitionum quæ accidunt succis: & talia quidem accidentia fiũt per eam, ita vt partes eorum abinuicem discernantur.

Post scientiam de pestilẽtia & feb. pestilentialibus agit de uariolis, & morbillis: quia sunt homogenei morbis pestilẽtialibus: sicut dictum fuit superius: & habet pars duas partes. In prima agit de ipsis theorice. in secunda practice. secunda ibi [Oportet in uariolis.] Prima iterum in duas. In prima agit de uariolis: licet etiã dicta sua possint morbillis accomodari. In secunda parte specifice agit de morbillis. secunda ibi [Scias q morbillus.] Prima iterum in duas. In prima ponit modum prouentus uariolarum causas, species, & indicia. In secunda signa secunda ibi in principio sequentis capituli. [Quandoq;.] Primum capitulum diuido in octo partes. In prima parte ponit modum prouentus uariolarum, & morbillorum. In secunda causas. In tertia in quibus corporibus accidant. In quarta in quibus temporibus magis accidant. In quinta in quibus locis accidant. In sexta ponit tempora. In septima species. In octaua accidentia. secunda ibi [Et uariolæ quidem.] tertia ibi [Et plurimum.] quarta ibi [Et earum euentus.] quinta ibi [Et uariolæ non accidunt.] sexta ibi [Et quando apparet.] septima ibi [Variolis enim insunt.] octaua ibi [Et uirides quidem.] Prima in duas. nam in prima ponit modum generalem ebullitionis horum. secundo declarat subdiuidens ipsum. secũda ibi [Et de hoc est cuius.] In prima parte dicit quòd quandoque accidit ebullitio in sanguine secundum semitam cuiusdam putredinis, quæ ebullitio est de genere ebullitionum quæ accidunt succis, q fiunt talia accidentia per eam ebullitionem q partes eorum. s. sanguinis, & succorũ abinuicem separantur, & discernuntur. Primo notandum, pro declaratione huius partis ebullitionem tam sanguinis quã succorum esse duplicem. unã perfectiuam quæ fit a calore proprio naturaliter agente, adiuto tamen a calore continentis: cuius terminus est perfectio eius quod ebullit per separationem superfluorum, quæ putrẽt & corrumpuntur. Ebullitio autem corruptiua quæ fit a calore proprio facto extraneo adiuto a calore continentis, cuius terminus est putrefactio eius quod ebullit per separationem huhumidi a sicco, aliqñ tamen perducens ad incinerationem, & elemẽtorum separationem. Exemplum primæ ebullitionis est, quæ fit in musto, quod in uinum depuratum conuertitur per actionem caloris naturalis: adiuti a calore continentis separãtis superflua. s. grossum terreum petens fundũ, & partes aquosas, & aereas quæ in spuma conuertuntur, & in medio remanet uinum depuratum. Et secundum exemplum eiusdem ebullitionis est, quæ fit in massa sanguinea infecta, quæ in massam sanguineam depuratam conuertitur per actionem caloris naturalis propij adiuti a calore continentis separanti superfla. s. partes aquosas terreas, & aereas, quarum aliquas interdũ pellit per secessum, & resolutionem insensibilẽ: plurimum tamen earum pellit ad membra, sed maxime ad cutim, ex quibus fiũt uariolę, & morbilli. Exemplum secundæ ebullitionis. s. corruptiuæ est qñ mustum, uel uinum ebullit, & putrefit per actionẽ caloris proprii facti extranei, adiuti a calore continentis, soluenti complexionem, & separantis humidum a sicco: quãdoq; tandem incinerantis, & ipsum in elementa separantis, quæ incineratio, & elementorum separatio est terminus ultimus putrefactionis: & simile accidit in massa sanguinea. Et ex his facile patere potest hoc primum dictum Auicen. utriq; ebullitioni conuenire: & fuisse intentionem Aui. de utraq; loqui: quod etiam manifestatur ex partibus sequentibus.

Duplex succorum ebullitio.

Et de hoc est cuius causa est res quasi naturalis faciẽs ebullitionem sanguinis: quare putrefit ab eo illud quòd admiscetur ei de reliquijs nutrimenti sui menstrualis, quòd est in prægnatione: aut generatur in eo post illud ex cibis fæculentis, & malis de illis quæ rarificant substantiam eius, & faciunt eã ebullire, donec fiat ei substantia recta fortior prima, & magis apparens, sicut illud quod natura efficit in succo vuæ, ita quòd rectificat ipsum, faciendo vinum similis substantiæ, et iam putruit spuma aerea, et fæx terrea.

In parte præsenti Auic. declarat utrunq; modum ebullitionis: & primo perfectiuũ. secundo corruptiuum. secũda ibi [Et de hoc.] In prima parte dicit q de hoc idest de hac ebullitiõe est una. cuius causa est res idest calor quasi naturalis: quia non est ex toto naturalis: cum excedat in gradu faciens ebullitionẽ sanguinis idest massæ sanguineæ, quæ naturalem faciens malitiam sanguinis idest faciẽs sanguinem malum esse naturalem: & putrefit ab eo. s. sanguine cum sit naturalis, id qđ ei admiscet de reliquiis nutrimenti menstrualis, quod est in prægnatione idest putrefit residuum sanguinis menstrualis, ex quo fœtus nutriebatur in utero: quod residuum remansit io eo post partum: aut generatur in eo idest aut putrefit ille sanguis qui generat in eo post illud idest post partum ex cibis fæculẽtis, & malis. i. malarum superfluitatum, & mali nutrimenti, de illis qui rarificant substantiam eius. i. de illis qui faciunt substantiam mollẽ, lassam, siue fluidam. & faciunt eum ebullire. i. sunt causæ cur ebulliant donec fiat illi substantia recta fortior prima. i. donec fiat ei. s. sanguini post ebullitionem, modus substantiæ bonus fortior primo, propter meliorem modum mixtionis humidi cum sicco, & separationem superfluorum; & magis apparens: quia substantia bona latebat in superfluis eius: nunc post eorũ separationẽ est facta manifestior: sicot illud quod natura efficit in succo uuæ. i. simile accidit in sanguine ebulliente, qđ accidit in musto quod natura rectificat faciendo uinum similis substãtiæ. i. æqualis substantiæ, quo ad omnes eius partes tam formales, quã materiales. & iam putruit spuma aerea. i. partes aeræ, & aquæ ex quibus facta est spuma existens in parte superiori: & fæx terrea petens fundum: & similiter a sanguine ebulliente separantur superflua. quorum pars terrea aliquando fluxa expellitur, & subtiliter insensibiliter resoluitur: sicut etiam in uino. plurimum tamen superfluorum ad cutim expellitur, & fiũt uariolæ & morbilli. Vnde comparando hæc adinuicem membra corporis humani sunt sicut ueges, massa sanguinea sicut mustũ, proprius calor in homine similatur calori proprio musti, calor continentis est idem, qui ambo sunt causa ebullitionis, superflua separantur in utroq; per ebullitionem: & pelluntur ad extrema sanguis depuratus, & similiter uinum remanet in medio. Primo notandum, q calor faciens ebullire tã sanguinem, quã mustum cum ebullitione perfectiua est partim naturalis, cũ per ipsum id quod ebullit perficiatur, & partim præternaturalis eum calefiat intensius quã cõueniat illi quod ebullit post eius perfectionem: est tameu magis naturalis quã præternaturalis: cum finis eius sit perfectio, & complementũ eius quod ebullit: quæ quidem perfectio est digestio utriusq;. Nam digestio quarto meteororum est perfectio in unoquoq; humido a proprio, & naturali calido ex oppositis passiuis. Et si quæratur an huiusmodi digestio debeat dici pepasis. Respondetur q pepasis quarto meteororum appropriatur fructibus: ideo digestio siccorum fructuum non proprie appellatur pepasis: sed ad ipsum reducitur eo quòd sunt partes fructuum: sed digestio sanguinis, neq; diceuda est pepasis, neque ad ipsum reducitur nisi metaphorice. Et nota quòd talis horum trãsmutatio proprie dicitur ebullitio cum per actionem caloris pars eorũ in uapores transmutetur penetrantes per eorum corpora: & ipsa extendentes, & in altum eleuantes. Secũdo principaliter notandum quòd sanguis rectificabilis per ebullitionem est duplex unus contractus ab utero materno, & uariolæ quæ fiunt per huiusmodi ebullitionem sunt aptæ communicari cuilibet homini, & secundum plurimum solum semel. alius est sanguis ebullitioni paratus, aptus facere uariolas acquisitus post partũ per cibaria fæculenta, & aquosa sicut lac camellinum, & equinum, & proprie sumptum ab inconsuetis: & per huiusmodi sanguinis multiplicationem sunt aptæ fieri uariolæ: est enim similis sanguini menstruali mulieris habẽs partes fecales grossas & partes malas aqueas crudas, unde ex ebullitione fiet rectificatio: & ex hoc sanguine eueniunt quibusdam hominibus uariolæ, & sunt apti multoties uariolari: ut dicit Auic.

Et de hoc est, cuius causa est res adueniens extrinsecus, ebullire faciens, oculta quæ permiscet humores cum sanguine com-

mestione

mistione eunte in dispositione ebullitionis, et stationis sub sole: sicut accidit apud alterationem temporis, et proprie ueris ab eo quod pertinet ei de qualitatibus, et ordine.

In parte præsenti declarat ebullitionem corruptiuam di. & de hoc. i. de hac ebullitione est aliqua cuius causa est res occulta adueniens extrinsecus ebullire faciens: quæ res faciens ebullire permiscet humores cum sanguine mistione eunte in dispositione. i. in similitudine stationis sub sole. i. ebullitionis eorum quæ stant sub sole sicut accidit cum tempus alteratur, & proprie uer ab eo quod pertinet. i. conuenit ei de qualitatibus supple primis, aut secundis. & in ordine ad tempora præcedētia, aut subsequentia, aut suarum partium inter se. Primo notandum quòd causa occulta adueniens extrinsecus, potest esse aliqua occulta dispositio aeris pestilentialis: cuius causa multoties est occulta, siue pendeat a causis cœlestibus, siue terrenis sicut dictum fuit in cap. de pestilentia. Ista enim est causa cur ebulliant humores maligna ebullitione, & est aliquādo causa euentus multitudinis uariolarum, quarum plurimæ sunt malignæ, & ebullitionis antecedentis eas: uariolæ nanque, & morbilli multoties antecedunt pestilentiam. Vnde. 19. continentis. capitulo de uariolis. uariolę & blacellæ. i. morbilli sunt de morbus qui dicuntur nuntii pestilentiæ, & plurimum inducuntur ex corruptione aeris inducti a cadaueribus: & ad hanc ebullitionem corruptiuam concurrunt etiam causæ manifestæ extrinsecæ: sicut statio sub sole, permutatio in temporibus anni, & malitia regiminis in sex rebus: sed præter has causas extrinsecas concurrunt etiam calor proprius eorum quæ ebulliunt factus extraneus. Est enim quarto meteororum, putrefactio, corruptio quædam in unoquoq; humido proprie secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate, hæc autē est quæ ambientis. ita ut uterque calor concurrat extrinsecus, & intrinsecus: sicut etiā in ebullitione perfectiua: sed placuit Auic. in ebullitione corruptiua facere mentionem de causa extrinseca magis quàm de causa intrinseca: cum hæc magis extranea & aliena sit quàm calor proprius eius quod ebullit.

Secundo notandum quòd licet in utraq; ebullitione. s. perfectiua, & corruptiua fiat humorum permistio cum sanguine: Auic. tamen dixit fieri hanc permistionem in corruptiua, & non in perfectiua propter finem. In fine nanque ebullitionis perfectiuæ remanet sanguis clarus separatus a superfluitatibus, qui tempore ebullitionis fuit ad minima secū permixtus: sed in fine ebullitionis corruptiuæ remanet putridus, & superfluitatibus admixtus, & hic forte secundum aliquam partē expulsus extra uenas faciet uariolas malas, uiolaceas, uirides, aut nigras: licet tandem procedente putrefactione fiat humidi a sicco separatio, & tandem incineratio, & elementorum separatio sicut in cæteris quæ uere putrefiunt. Hic enim est terminus ultimus putrefactionis quarto meteo.

Et nota. quòd non solum ex superfluis in quali fiunt uariolæ, & morbilli: sed etiam cum sanguis superfluit in quanto: dato quòd sit bonus, expellitur enim propter uirtutem: sicut uidemus in cæteris expulsionibus a natura factis humoris expelli non solum propter malitiam, sed etiam propter multitudinem: cum humores possint lædere, & uirtutem stimulare tam sui multitudine, quàm sui malitia.

Tertio notandum pro declaratione exemplorum Auice. q̄ statio sub sole. i. quando homo diu se, & forti soli exponit ebullit eius sanguis potius ebullitione corruptiua, quàm perfectiua. Similiter quando uer est permutatum suis qualitatibus: ut quia est ualde calidum, aut humidum: aut quia sit permutatum in ordine ad hyemē: quia etiam præcessit hyems calida & humida: aut quia sit permutatum in partibus suis: ut quia principium sit calidum & humidū notabiliter: & finis eius ualde remissior in his qualitatibus. Et tu potes exemplificare de æstate, & autūno, exercitio, & balneo, & similibus potius ebullire facientibus sanguinē ebullitione corruptiua, quā perfectiua.

Vltimo notandum quòd hæ duę ebullitiones siue ut melius dicam bonitas, & malitia huiusmodi ebullitionis possunt coniungi, & usque ad certum terminum simul intendi, quod manifestum est, eo quòd causæ suæ simul possunt coniungi, & intendi. uerbigratia, si puer aptus uariolari ex residuo nutrimēti mēstrualis: cuius calor naturalis sit fortis, & fiat aer in quo est pestilentialis, & incipiat fieri ebullitio, illa enim simul erit perfectiua, & corruptiua denominatio: aut tandem fiat denominatio a dispositione, & a causa uincente. quòd si causæ sunt æquales, & passum indifferens simul æqualiter usq; ad medium latitudinis intenduntur, sub quo medio contraria se cōpatiuntur.

Sed de hoc dixi quantum est opportunum in quæstione de contrariis: & ibi ostendi quomodo digestio & putrefactio intendantur, & usque ad quem terminum.

Quæ nam sit materia uariolarū & morbiliorum.

Pro declaratione dictorum cadit dubium, utrū ex residuo sanguinis menstrualis fiant uariolæ & morbilli. Ad partem negatiuam arguitur quòd infans in utero non nutritur, neq; generatur ex sanguine menstruo immo ex optimo sanguine mulieris ut sentit Auenzoar in fine Teysir & Gal. in lib. de semine. capi. 8. Secundo. uariolæ tardantur secundum plurimum usq; ad annum quintum, sextum, uel septimum, quandoq; usq; ad annum decimumquintum, & quandoq; usq; ad sexagesimū, ut docet experientia: sed non est possibile sanguinem menstruum usque ad illud tempus remanere in uenis, ergo, &c. Et confirmatur: quia sanguis menstruus transiuit in membra: sed membra non ebulliunt. ergo ex illo residuo non fit ebullitio.

Tertio, sequeretur quòd infans deberet uariolari in utero, aut per paruum tempus postquam exiuit uterum: sed consequens est falsum: cum secundum plurimum uariolēt inter quintum annum, & septimum: cum non appareat sibi acquiri illo tempore dispositionem aliquam: quam prius non habuerit.

Quarto principaliter, aut uariolæ fierent ex toto sanguine ebulliente, aut ex superfluitatibus, non ex sanguine ebulliente: quia perficitur, & rectificatur, & remanet in uenis. non ex superfluitatibus: quia aut illę essent aquositas cholerica, phlegmatica, aut melancholica quæ præerant in uenis: aut quæ de nouo factæ sunt, non primum: quia sic de illis absque ebullitione sanguinis potuissent fieri, sicut quotidie ex illis generātur pustulæ, & apostemata in cute absq; præcedente ebullitione. Si secundum quæritur a quo illæ superfluitates genitæ sunt: & an sint illæ numero quæ præerant ante ebullitionem, aut eiusdem speciei, numero tantum differentes a præexistentibus. similiter de sanguine quæritur an sit ille idem numero, qui præerat ante ebullitionem. Quinto si ex residuo sanguinis menstrualis reseruato in infante fierent uariolæ: sequeretur quòd mulieres in quibus retinentur menstrua deberent uariolari. consequens manifeste falsum sed probatur consequentia, quia posita causa ponitur effectus: & non uidetur cur ex simili sanguine menstruo debeant infantes uariolari, & non mulieres.

Sexto quæritur, quæ est differentia inter infectionem menstrualem, quæ est causa uariolarum: & eam quæ est causa lepræ eum apud Azarabium in capitulo de lepra conceptus in prima die menstruorum efficiatur leprosus in. 12. anno, uel ante; conceptus uero in secundo fiat leprosus in. 13. usque ad. 24. conceptus uero in tertia die efficiatur leprosus in. 35. usq; ad 36, conceptus uero in quarta die efficiatur leprosus. a 37. usq; ad 48. Septimo ex parte affirmatiua quæstionis sequitur q̄ equi, & boues, & similia animalia, quæ nutriuntur ex sanguine menstruo in utero deberent uariolari propter eandem causam ex qua homines uariolantur. Octauo si uariolatio fieret ex reliquiis sanguinis menstrualis non esset necessarium præcedere ebullitionem. consequens contra experientiā. sed consequentia probatur, cum superfluitates cuiuscunq; generis, & per quancunq; regionem quotidie expellantur: & etiam ad cutim nulla præcedente ebullitione; sicut uidemus in assaphati, scabie, lepra, & similibus. In oppositum est Auice, & reliqui auctores.

Pro solutione dubii primo præmittendum, quòd uariolæ sunt pustulæ factæ in omnibus membris consimilibus, & secūdum plurimum in cute ex superfluitatibus massæ sanguineæ secundum plurimum ipsius ebullitione præcedente, per quàm fit eius depuratio per expulsionem huiusmodi superfluitatum extra uenas. morbillus autem est uariola cholerica. Secundo notandum, quòd sunt duæ causæ uariolationis: sub uariolatione etiam comprehendendo morbillationem. s. efficiens, & finalis. uariolatio nanq;, & similiter uariolæ cum sint accidentia non habent causam formalem, neq; materialē ex qua. Causa autem finalis uariolationis est massæ sanguineæ depuratio: & consequenter sanitas hominis. Causa autem efficiens est duplex, una est superfluitates, quæ sunt in massa sanguinea, aqueę aereæ, & terreæ stimulantes uirtutem. Causa autem multiplicationis

Duæ uariolatiōis causę.

cationis harum in sanguine est residuum sanguinis menstrualis in uenis derelictum. Itē infectio membrorum foetus a sanguine menstruo secum in secundina contento, & eorum ex eodem nutricatio, & augmentatio ex quibus sit, ut omne nutrimentum in massam sanguineam similiter infectum conuertatur. Secunda causa est cibi superflui aquosi, sicut lac camellinum, & equinum proportionari ad multiplicandum sanguinē similem sanguini menstruali: & hi possunt esse causa, ut homines multoties uariolentur. Tertia causa efficiens est uirtus ab huiusmodi superfluis grauata, utens pro instrumento calore naturali membrorum: necnon proprio calore ipsius massæ sanguineæ coadiutus a caliditate, & humiditate, & influxu coelesti: quæ omnia sunt causa cur massa sanguinea ebulliat, & remaneat in uenis depurata per expulsionem superfluorum extra uenas, quę superflua faciunt pustulas in omnibus membris ad quæ contingit huiusmodi superflua pelli. Ex his infertur cōclusio responsiua ad quæsitum. uariolæ fiunt ex superfluitatibus massæ sanguineæ infectæ propter reliquias sanguinis ab utero contractas, aut propter infectionem membrorum foetus a sanguine menstruoso, secum in utero contento: aut ex quo nutrita, & aucta sunt: aut tertio propter malum sanguinē, foeculentum ex malis cibis generatum. Hæc conclusio licet ex prædictis sit manifesta: tamen probatur euidentius quo ad primas duas partes: uariolæ sunt communes omnibus hominibus, & fiunt secundum plurimum usque ad septimum annum. ergo oportet eas prouenire absque aliqua causa cōmuni omnibus hominibus, quæ faciat eas sibi accidere secundum plurimum hoc tempore: sed nulla est causa communis nisi quæ ab utero materno contracta est, aut ex lacte quo nutritus est post exitum ab utero: sed lac non potest esse causa huiusmodi superfluitatum, cum sit nutrimentum conueniens, & sibi proprium. ergo relinquitur primum. Amplius uariolæ aliquando fiunt in foetu existente in utero, aliquando parum post exitum ab utero: sed hoc nō potest esse ex lacte. quare, &c. & assumptum declarat experientia. Secunda pars conclusionis probatur: quia contingit hominem multoties uariolari. Vnde Aui. cap. isto. Et multoties homo uariolatur duabus uicibus: sed cum una uice sanguis depuratur per uariolationem, corrigitur infectio ab utero contracta. si ergo uariolatur post illud est propter infectionem nouam sanguis a sanguine genito ex cibis fæculentis propterea hoc est de intentione Auic. in principio capituli. Sed nunc superest ut respōdeamus ad rationes factas in principio suadentes oppositum. Ad primam dicitur, quòd foetus aliquando ex sanguine optimo generatur, nutritur, & augetur: & hic degit multum sanus sine assaphati, cum paucis uariolis, & sine huiusmodi infectionibus si bene regatur: uariolat tamen propter infectionem membrorum in utero cum sanguine menstruo contentorum, quod declarat Auenzoar per similitudinem de fermento in uase uitreato diu contento, quod in ficitur taliter, ut post eius lauationem, & optimam abstersionem si ponatur in eo pasta azyma fermentatur. Ad secundam rationem conceditur antecedens, & negatur consequentia. nam quamuis non remaneat sanguis menstruus in uenis infantis usq; ad tempus notabile: tamen remanet infectio in membris, per quam fit ex cibis sanguinis mali generatio, quæ infectio est acquisita a sanguine menstruo ex quo nutritus est in utero, aut saltem infectus dum simul cum eo in utero continebatur: quamuis non esset immediatus ei. Et ex his patet solutio ad confirmationem. & dicit Gentilis quòd nec ratione, nec auctoritate limitata est quantitas temporis in quo aliquis humor remanet in uenis in naturali, aut præter naturali dispositione. Vnde licet Gal. in lib. de euchymia, aut cacochymia dicat, quòd malum regimen factum in iuuentute apparet in senectute: hoc potest esse propter remanentiam qualitatis, absque remanentia humoris, qui impressit qualitatem illam. Et licet Auic. in cap. de hemitritæo dicat, aut fiat senex post iuuentutem, aut acuitatem complexionis, non tamen apparet quanto tempore deficiente iuuentute durauit cholera, quæ reperitur in prima senectute: extrema omnium harum ætatum sunt continua, nec habetur aliqua ratio probabilis ad limitandum hoc tempus. Vnde hoc tempus limitatum, aut non est scibile sicut res scibiles sunt proportiones irrationales, quam Eucli dis commento tertio. aut si est scibile nondum est scitum, sicut quadratura circuli est scibilis nondum scita. Ad tertium conceditur infantem aliquando uariolari in utero: alii per paruū tempus post exitum ab utero. secundum plurimum tamen uariolatur post primum, aut secundum annum, usque ad septimū licet quandoq; tardetur uariolatio usq; ad decimumquartum, uel quinquagesimum, & sexagesimum. nec est necessarium sanguinem mestrualem derelinqui usque ad illud tempus: sed sufficit quòd in membris, & in sanguine sola infectio qualificatiua derelinquatur, quæ successiue conseruetur: sicut successiue conseruatur in his qui fiunt leprosi in. 12. anno post conceptionem factam in prima die menstruorum, ut dicetur post. Ad quartum dicitur quòd aliquæ uariolę possunt fieri ex sanguine depurato cum superfluit in quanto, & cum nimis ebullit: nec est necessarium totum sanguinem etiam perfectum remanere in uenis: sed secundum plurimum fiunt ex superfluitatibus. Sed cum instatur, quia aut generantur ex superfluitatibus quę præerant, aut quæ de nouo per ebullitionem genitæ sunt. Dicit Gentilis quòd generantur ex superfluitatibus, quæ præerāt solum in potentia in massa sanguinea: nunc uero per ebullitionem sunt factæ in actu. Contra suppono quòd quatuor humores sunt in actu in massa sanguinea. Suppono secūdo quòd materia uariolarum sit aliquis, uel possibile ex humoribus: tunc arguitur sic: aut materia prima humoris facientis uariolas qui sit phlegma præfuit aut non. Non est dicendum quòd non præfuit: quia esset de nouo generata, quod est impossibile. si autem præfuit aut sub forma aliqua, aut sine forma. non secundum: quia impossibile est materiam esse informem. Si præfuit sub aliqua forma, & non nisi humoris. ergo aliquis humor præexistens corruptus est: aliter aliquid esset genitum sine alterius corruptione. aut ergo ille humor est eiusdem speciei cū isto, aut non: non primum: quia sic unum indiuiduum corrumperetur immediate in indiuiduum eiusdem speciei. Si differt specie. ergo hoc phlegma genitum est immediate ex sanguine, cholera, aut melancholia per solam ebullitionem, quod est impossibile. Credo quòd tutius sit dicere, quòd illæ superfluitates præerant in massa sanguinea sub formis suis: non tamen propter ad minima permixtionem poterant expelli nisi per fortem ebullitionem separantem eam ab humoribus laudabilibus: & licet superflua aliquando expellātur ad cutim, & alia membra sine ebullitione: non tamen omnia. s. quādo sunt cum humoribus bonis ad minima permixta. Et consequenter dicitur, quòd omnes humores siue laudabiles in uenis retenti, siue illaudabiles expulsi, sunt secundum plurimum idem numero, qui primo erant: sicut etiam in musto uinū laudabile post ebullitionem est idem numero, quod prius erat: & similiter suæ superfluitates sunt illæ eædem. cuius signum: quia superfluitates possunt a uino per solam collationem sine ebullitione separari. Ad quintam rationem respondetur mulieres non uariolare propter sanguinem menstruum retentum, & in uenis cū residuo sanguinis sui permixtum: quia uirtus mulieris non sustinet ipsum tanto tempore ut posset digeri & ebullitione perfici post separationem superfluorū: sed ille propter defectum uirtutum naturalium in muliere, aut putrefit, aut expellitur. Contra. similiter deberet fieri in infante, cui magis præternaturalis est, quàm mulieri a qua factus est. Respondetur quòd est magis disproportionatus mulieri cum ex ipso non sit alita: sed ex sanguine meliori in hepate eius generato. Econtra uero infans ex ipso alitus est, & sibi paulatim assuefactus: melius ergo sustinet ipsum quousq; digeratur, & perficiatur: & uirtutes etiam naturales infantis sunt fortiores, & uirtus sensitiua magis hebes non ita irritata a præsentia illius sanguinis. Aliter Gentilem dicitur quòd sanguis in uenis foetus reseruatus non est ille, qui ebullit ebullitione perfectiua: sed illē qui est genitus in hepate infantis qualitatiue infectus per longam moram in utero cum illo sanguine mēstruo; & etiam ille qui est ex malis cibis fęculentis genitus. Ad sextam dicitur quòd infectio cōtracta ex conceptione fętus tempore menstruationis est deterior, quàm contracta ex mora fętus in utero cum sanguine menstruo & forte ex aliquali nutrimento eius: cum deterius sit sanguinem menstrualem, subijci pro materia generationis eius, quàm esse materiam nutrimenti: & similiter est ualde deterior quàm infectio contracta in vtero cum sanguine menstruo; & quia sanguis prima die menstruorum est deterior, & acutior magis accelerat ad lepram: & similiter sanguis secundæ diei comparatione ad tertiam: & sanguis tertiæ in cōparatione

Pluries contingit variolari.

paratione ad quartam, cum ergo fœtus concipitur extra tempus menstruationis concipitur ex sanguine laudabili: & quia sanguis est magis laudabilis post integram purgationem menstruorum, quàm alio tempore: magis debemus elaborare ad impregnationem tempore illo scilicet perfectè mundificationis, & eo tempore coitum celebrare. Ad septimam dicitur animalia illa non uariolari: quia superflua illa cedunt in materiam pilorum: non sic in homine: & propter hãc causam illorum fœmellæ non menstruantur. Ad octauam dicitur esse necessarium secundum plurimum præcedere ebullitionẽ: quia superflua quæ ad minima cum bonis humoribus sunt permixta non possunt aliter separari: & nõ est ita in assaphati, scabie, & similibus: aut quia materiæ illarũ non sunt ad minima cum bonis humoribus permixtæ: aut quia non fit separatio perfectiua, sicut in lepra. Nota es quandoq; fieri uariolas absque ebullitione præcedente, aut saltem absq; φ præcedat notabilis ebullitio, & communiter illæ uariolę sunt paucæ salubres a pauca materia pendentes, & infantibus hene dispositis: & aliquando accidit hoc: quia non fit completa separatio superfluorum, unde forte alias uariolabitur.

Et variolæ quidem, & morbillus sunt de summa ægritudinũ aduenientiũ, et multiplicãtur in successione austri uel quan do multiplicatur eorum perflatio. Et corpus quidem variolis præparatum est illud, quod est calidum et humidum, et conturbatæ humiditatis proprie quod parum extrahit de sanguine per phlebotomiam. Et de cibis sunt cibi qui faciunt cadere in variolas velociter: et proprie quando non sunt consueti, et administrantur super eos medicinæ, et cibi calefacientes sicut lac, et proprie camelarum, et equarum, cum multum repletur ex eis ille qui non est assuetus eis: deinde bibat vinum plurimum, aut medicinas calidas: et variolæ quidem sunt qua si modus quidam crisis: et plurimum quidem accidunt variolæ infantibus, deinde iuuenibus, et minoratur earum euẽtus in senibus, et nisi propter causas fortes: et in regionibus vehementis caliditatis, et humiditatis: et earum euentus in corporibus humidis est plus, quã sit ipsarum euẽtus in corporibus siccis, et earum euentus in vere, plus est quàm ipsarum euentus in hyeme: et post ver in fine autumni: et proprie quando præcedit æstas calida et sicca, et fuerit illic autumnus calidus et siccus.

Cum Auic. docuerit modum euentus uariolarum: iam pro integra notitia earum ponit multos canones. Habet hæc pars quinq; partes. In prima ponit causas earum tam factiuas, quã dispositiuas. In secunda loca earum. In tertia tẽpora. In quarta species & earum diuersitates. In quinta iudicia earum. secũda ibi§ Et uariolæ. §tertia ibi§ Et quandoq; apparenr. § quarta ibi§ Et plurimũ. § quinta ibi§ Et uidetur quidem. § Prima posset diuidi in tot partes, quot sunt canones circa causas earum. partes patebunt legendo textum. Primus canon. uariolæ & morbillus sunt de numero ægritudinum aduenientium scilicet a causis primitiuis, & multiplicantur tempore austrino .i. calido & humido, & cum flant uenti austrini. Alter sunt de summa ægritudinum aduenientium.i. contagiosarum.

Secundus canon. corpus paratum uariolis est quod est calidum & humidum humiditatis conturbatæ .i. infectæ & ebullitioni aptæ: & proprie in quo fit pauca sanguinis exiccatio.

Tertius canon. cibi apti multiplicare uariolas sunt cibi humidi humiditate superflua, & ꝓprie quãdo sunt calidi aut secum admisceantur calida, aut sequuntur calida. humiditas enim dispositiue concurrit, caliditas uero effectiua, & propriæ quãdo dantur inconsuetis sicut lac, & proprie equinum, uel camelinum, cum multum repletur eis ille qui non est assuetus, deinde bibat uinum plurimum, & medicinas calidas.

Quartus canon, & uariolæ sunt quasi quidam modus crisis permutationis, cum febris antecedẽs uariolas terminetur per expulsionem superfluorum ad cutim: & ita inter crises numeratur secunda sen huius. secundo capitulo.

Quintus canon. & plurimũ accidunt uariolæ infantibus, deinde iuuenibus, raro accidunt senibus: & non accidũt eis nisi propter fortes causas scilicet propter complexionem calidã, & humidam & reliquias sanguinis menstrui: aut propter malitiam aeris in regionibus calidis, & humidis. Dicit secundo φ plus eueniunt in corporibus humidis, quã in corporibus siccis. Dicit tertio φ plus eueniũt in uere quã in hyeme, & post uer in fine autũni: & ꝓprie cũ præcedit ęstas calida & sicca: et si autũnus fuisset calidus & siccus: quia in fine autũni dato φ esset calidus & siccus fiet infrigidatio, & pororum clausio, unde nõ transpirantibus uaporibus fit homorum ebullitio. Dicit autẽ & proprie quando præcedit æstas calida et sicca: quia si præcessisset æstas calida & humida fuissent factæ uariolę in illa, & nõ tardassent usq; ad autumnum: horum autem omnium causa est, quia caliditas & humiditas magis causant uariolas, quàm qualitates contrariæ. Opinatur tamen Gentilis φ huiusmodi constitutiones scilicet æstas calida & sicca, autumnus calidus & siccus sint conformiores generationi morbillorum, quàm uariolarum: & causa est nota. Ras. uero. 18. continentis uult φ istæ uariolæ fiant in fine hyemis. Dicit enim cum uides autumnum uehementis caliditatis, & siccitatis, hyeme, siue uere humido expecta uariolas in fine hyemis.

Et variolæ non accidunt in cute solum, et in eo quod sequitur illud quod apparet: immo accidunt in omnibus membris similium partium apparentibus, et occultis, ita quòd velaminibus; et neruis.

Hic ponit loca uariolarum dicens, φ non accidunt in cute solum, & in eo quod sequitur cutim immediate, immo accidũt in omnibus membris consimilibus apparentibus, & occultis, ita φ in pãniculis, & neruis. Pro quo nota de intentione Isaac φ licet natura dum est potens elonget materiam a membris nobilibus uersus cutim. dum uero non est ita potens, aut materia non ita obediens, non solum cutis, sed etiam multa membra intrinseca uariolantur: & quanto materia magis in interioribus remanet, tanto sunt periculosiores. Vnde non est longinquum quòd aliquis possit mori propter uariolas inchoantes in corde.

Et quando apparent variolæ, faciunt incurrere pruritum deinde apparent res sicut capita acuum similia milio: deinde egrediuntur, et implentur sanie, deinde euacuantur, et fiunt crustæ diuersorum colorum, deinde cadunt. Et fortasse permutantur variolæ ad phlegmonem, et essere, et ad dubellati quæ aggregat saniem.

Hic ponit tempora uariolarum innuens, quòd principium est quando apparent facientes pruritum: & quando sunt sicut capita acuum similia granis milii: tune est principium: deinde egrediuntur, scilicet manifeste: tunc est augmentum. Et quando implentur sanie, tunc est status: & quando fiũt crustæ diuersorum colorum per earum exiccationem, deinde cadunt tunc est declinatio. Apparent autem in fine diuersi coloris propter diuersitatem temporum in exiccatione. nam magis siccæ sunt alterius coloris, quàm minus siccæ propter diuersitatem materierum: quarum colores diuersi magis apparent post eruptionem, quàm quando materiæ sub cute latebant: & fortasse permutãtur uariolæ ad phlegmonem, qui est apostema sanguineũ nam una uariola est unus paruus phlegmon, ideo eũ multa materia sanguinea expellitur ad unum locum fiet magnus phlegmon: aliquando permutatur ad essere, quæ est pustula parua lata pendens a materia subtili uaporosa. nam ebulliente sanguine possibile est grossum expelli per fluxum uentris, & subtile uaporosum ad cutim, & fiet essere: & quandoq; permutatur ad dubellati scilicet calidum, quod est exitura aggregans saniem. posset enim fieri adubelet phlegmaticum uariolis pendentibus a materia phlegmatica.

Et plurimum quidem cum apparent habent colorẽ phlegmonis: veruntamẽ quandoque egrediuntur secundum colores diuersos citrina, & violacea, & nigra. variolæ enim sunt species, & colores. nam de eis sunt albæ, & de eis sunt citrinæ & de eis sunt rubeæ: & de eis sunt virides: & de eis sunt violaceæ: et de eis sunt ad nigredinem declines.

In parte ista ponit species, & diuersitates dicens quòd cum apparent habẽt colorem phlegmonis scilicet rubeum. Ex quo sequitur

quitur quòd ẽm plurimum sunt sanguineæ. uerumtamen aliquando egrediuntur secundum colores.s.diuersos.s.cineritię, & sunt phlegmaticæ,& uiolaceæ, aut nigræ, aut uirides quæ sunt melancholicæ quando sanguis per adustionem, aut putredinem transmutatur in malos humores melancholicos: morbilli tamen sunt,sicut dicetur,cholerici. Ex quibus infertur quòd morbilli,& uariolæ pendent a quocunque humore: sed secundum plurimum a sanguine: & frequenter humores sunt permixti. Nam tertia quarti.capitulo primo. Raro apostemata sunt singularia, & plurima eorum sunt cōposita. Ideo subdit quòd uariolis insunt species,& colores:nam aliquæ ex eis sunt albæ phlegmaticæ:aliquæ sunt citrinæ a cholera: aliquæ sunt rubeæ a sanguine:aliquæ sunt uirides.s. obscuræ: aliquæ uiolaceæ,aliquæ ad nigredinem decliues: & hæ tres ultimę pendent a melancholia, aut sanguine tendente in melancholiam,acquirente colorem magis ad nigredinem tendentē, secundum maiorem accessum ad melancholiam, aut per adustionem,aut putredinem.

Et uirides quidem,& uiolaceæ sunt malæ: & quanto plus addatur declinatio ad nigredinem tanto est deterius:& quanto plus sunt decliuiores ad illud,tanto plus sunt decliuiores ad malitiam.

In parte ista ponit canones iudiciales. Et habet quatuor partes. In prima ponit canones iudiciales ex colore. In secunda ex modo exitus. In tertia ex ordine. In quarta ex signis & accidentibus.secunda ibi § Et de speciebus malarum.§ tertia ibi§Et ut sit febris.§quarta ibi§Et illud quidem.§ In prima parte ponit quatuor canones. Primus uirides & uiolaceæ sunt malæ,& quanto color fuerit magis decliuis ad nigredinē sunt deteriores.significatur enim maior adustio, cui frequēter coniungitur uenenositas: nigræ itaq; sunt pessimæ.

Et albæ quidem sunt meliores,& proprie quādo sunt pauci numeri magnæ quantitatis,facilis exitus, paucæ angustiæ, debilis febris:& uides febrem minui cum earum apparitione, & ipsarum grossitie:& est principium exitus earum in tertio,& quod ei approximat.

Secundus canon,albæ sunt meliores: significatur enim maturatio. Quod uel pendet a sanguine phlegmatico,uel phlegmate benigno. Et proprie quando sunt pauci numeri,magnæ quantitatis,facilis exitus,paucæ angustiæ,debilis febris. Et uides febres minui cum apparitione earum: & multo magis cū egressione earum.Et est principium exitus,uel egressionis earum in tertio,& quod ei appropinquat.s.in secundo,uel quarto.significatur enim benignitas materiæ,paucitas eius, & proportio uirtutis ad materiam:quanto enim magis tardatur exitus,est deterius.& hæc computatio debet fieri ab initio febris & hic obserua dies criticos,inter quos melior est dies quarta postea septima,sexta autem mala. Sed contra, quia illæ quæ sunt paucæ quantitatis,& pauci numeri sunt meliores, significatur enim quòd materia est paucior. Respondetur quòd si illa paruitas earum sequitur paucitatem materiei,quòd illud est melius:sed ubi illud nobis non constet per multa bona signa ab ipso initio,debemus iudicare maiores saluiores cum sint pauci numeri,significatur enim proportio maior uirtutis ad materiam per magnas,quàm per paruas.

Et post istas sunt albæ magnæ pluris numeri, propinquæ absque continuatione:nam illæ quæ continuantur adinuicem ita ut continuantur in frusto magno carnis habentes latera, aut rotundam formam sunt malæ:& similiter iterum duplices magnæ in uentre unius,quarum est uariola alia.

Tertius canon.& post istas sunt albæ magnæ pluris numeri propinquæ absque continuatione. nam illæ quæ continuantur adinuicem in frusto magno carnis habentes latera,aut rotunda,sunt malæ:& similiter malæ duplices in quarū uentre unius altera uariola continetur sunt malæ;significatur enim multitudo materiæ,& uirtutem non habere æqualem proportionem ad expellendum materiam,ẽm plurimum prouenit ex diuersitate materiæ:ideo non expellit materiam æqualiter secundum omnem partem;immo ad unam plus,ad aliam minus.

Albæ uero paruæ,duræ,propinquæ, difficilis exitus: licet faciant existimari in principio rei salutem: tamen timetur in eis quòd difficilis fiat earum maturatio, & fiat cum eis mala dispositio ægri,& perueniat per eas ad perditionem: quoniā causa in eis est grossitudo materiei.

Hic est quartus canon,& ultimus sumptus a colore in quo dicit quòd albæ,paruæ,propinquæ,difficilis exitus,licet faciāt existimare salutem in principio cum apparent,tamen timetur in eis.s.in processu:quia difficulter maturantur: & fiat in eis mala dispositio ęgri,& quòd proueniat ad mortem: quoniam causa in eis est grossities materiæ,quæ difficulter expellitur, & difficulter maturatur. Pro quo nota quòd color albus facit medicum in principio sperare,& forte promittere salutem non considerans reliqua signa.Nam si consideraret propinquitatem significantem,& multitudinem materiæ,& duritiem cū albedine,quæ significant grossitiem materiæ phlegmaticæ, & difficultatem exitus,quia tarde apparuerunt post eius ebullitionem,& tarde procedunt:quod significat paruam proportionem uirtutis ad materiam.potius desperasset quàm sperasset: propterea non sit facilis ad prognosticandum.

Et de speciebus malarum timorosarum quæ plerunque interficiunt,sunt illæ,quarum diuersificatur egressio: nam quandoque apparent,& quandoque occultantur, & proprie quando apparent uiolaceæ:& similiter tenaces, quarum operatio non cessat a debilitate uirtutis,& uiridificatione membri,& nigrificatione eius,perdunt.Et si uiriditas, & nigredo quibus succedit resudatio non faciunt cadere uirtutem, immo additur cum eis uirtus:non sunt mortiferæ: sed fortasse cadere faciunt in ulcera,& quæ currunt cursu eorum.

In præsenti parte ponit canones iudiciales sumptos ex modo exitus.d.quòd de speciebus malarū timorosarum, quæ plerunq; putrefiunt,sunt illæ quarum diuersificatur egressio. nam quandoq; apparent,quandoq; occultantur, & ex hoc significatur malignitas materiæ,quam uirtus non potest regulare: ergo si apparent uiolaceæ significatur materiæ uenenositas. Similiter tenaces sic dictæ,quia multum tenent membrum ẽm latum,& profundum:aut quia tenent ipsum intus,& non exeūt, uel quia multa se tenent simul:uel quia materia est tenax,uiscola,non obediens uirtuti expellentium, non cessant debilitare membrum uiridificare,& nigrificare perdunt. si tamen uiriditas & nigredo quibus succedit resudatio .s. uirulentiæ non faciunt cadere uirtutem,immo addatur cum eis uirtus, non sunt mortiferæ,sunt enim criticæ:quia tamen materia est maligna & uenenosa faciunt ulcera mala, & melancholica corrosiua, difficilis curationis:& quæ currunt cursu eorum: & forte fit alicuius membri corruptio:& est sermo similis ei qui scribitur secundo prognosticorum.ibi.Si leuior.

Et ut sit febris,deinde uariolæ,saluius est quàm ut sint uariolæ præcedentes; deinde consequatur eas, & accidat super eas febris.

Hic ponit canonē iudicialem ex ordine. d. quòd est saluius ꝗ febres præcedant uariolas,quàm ꝗ uariolæ præcedant feb. Contra quia oppositum huius dicitur secunda fen quarti,capitulo de signis sumptis ex parte pustularum. ubi sic scribitur, cum acuta feb.prouenit ad apostemata titillicorum,i.subascellarum,& locorum emunctoriorum,& extremitatum est deterius quàm ut sint primo illa apostemata:deinde sequatur ea fe. causa putredinis:quamuis etiam illud sit malum, Dicendum quòd Auic.secunda primi,loquitur de superuentu apostematum ad febrem febre remanente,sed hic loquitur de feb. recedente,taliter quòd uariolæ sint laudabilis crisis illius fe, quod quidem melius est,quàm quòd incipiant uariolæ;& fe . sequatur quæ perseueret cum illis,illa enim feb, est propter aliquas uariolas intrinsecas:quarum materia non putruit a principio: sed postea putrens facit feb, Secunda responsio ꝗ feb.faciens apostemata titillicorum fit ephemera:quod potest esse,quia sequitur dolorem apostematis:aut sequitur caliditatem putridi humoris inflammantem spiritus: qui recipientes calefactum

esse

eſſe ponunt caliditatem fientem in corde: quãuis putridi uapores ad cor non perueniant. ſed fe. ſequens uariolas fit putrida, uariolę enim non fiunt ſolum in cute: ſed in profundo: poterũt ergo aliquæ materiæ frigidæ tardæ ad putrẽdum, difformes tamen ſm partes ſubtiliores expelli, & facere uariolas exterius, parte groſsiori uariolante interius quę materię poſtea putrẽt, & faciunt putridam febrem: cum ante uariolationem non putruerunt: & expulſæ fuerunt ſine ebullitione præcedente. hoc enim eſt deterius, quia neſcimus ad quid iſtæ terminabuntur, quàm quòd habuerit febrem, quæ iam receſsit per ſuperuentũ uariolarum: ſed ꝙ aliquis habeat febrem putridam, & poſt illã ſequantur apoſtemata titillicorum, & extremitatum, quamuis putrida receſſerit, peius eſt quã ꝙ habeat apoſtemata, ad quæ ſequitur feb. ephe. illa enim debilitas eſt per putredinem recedentem, nec talis criſis permutationis eſt omnino ſalua: cum apoſtemata facta per uiam pmutationis ſint mala: & ſimiliter ulcera ſequentia ea quando natura expellit ab ea reſiduum materiæ. quarta quarti. tractatu de ulceribus. Et hic nota pro cõfirmatione primæ ſolutionis: & intellectu textus Aui. ſecunda quarti. ꝙ in peſtilentiis uidebis magis ſaluari illos in quibus incipiunt apoſtemata: & poſtea ſequit̃ feb. quã illos in quibus incipit fe. & poſtea apoſtemata ſequunt̃ eadẽ die: uel ſecũda. ſignificat̃. n. maior obediẽtia materiæ & maior proportio uirtutis ad eam cum prius materia expellatur extra, quàm faciat febrem & econtra minor obedientia, & minor proportio.

Et illud quidem quod plurimum conſiderare oportet in eſſe patientis variolas, eſt eius anhelitus, & ipſius vox, nam ipſa duo cum remanent bona, eſt res ſalua. Et cum videris anhelitum patientis variolas conſequentem, & ſimiliter patientis morbillum, tunc exiſtima caſum virtutis: aut apoſtema diaphragmatis deinde cum vides ſitim vehementem fieri, & anguſtia aſſiduat, & ea quæ apparent infrigidantur, et variola, et morbillus virides fiunt: tunc iam percipitur æger mori: et feſtinat illud ſi variolæ fuerint de genere earum: quare egreſſio, et apparitio tardantur.

Hic ponit canones iudiciales ex accidẽtibus: & habet octo partes, ſicut octo ſunt partes. ſecunda ibi § Et plurimum eorũ. § tertia ibi § Cum uideris uiolaceos. § Quarta ibi § Et quando feſtinat. § quinta ibi § Et fluxus uentris. § ſexta ibi § Et alhumera. § ſeptima ibi. § Et multoties quidem. § octaua ibi § Et colores plũbini. § In prima parte dicit ꝙ illud quod maxime conſiderari oportet in eſſe patientis uariolas, eſt eius anhelitus, & ipſius uox. nam cum iſta duo remanent bona, res eſt ſalua. ſignificatur enim materiam expulſam eſſe a membris nobilibus, & maxime ſpiritualibus quibus ſaluis raro accidit mors propter uariolas. Eſſet tamen poſsibile ipſum mori ex fluxu uentris ſequente uariolas. ſecundo dicit ꝙ cum uideris anhelitum patiẽtis uariolas: aut morbillos conſequentem ideſt ualde frequentem exiſtima caſum uirtutis: aut apoſtema diaphragmatis. hęc enim duo ſunt maxime apta frequentare anhelitum. tertio dicit ꝙ cum uideris ſitim uehementem: quæ ſequitur fortem inflammationem, & recluſionem materierum interius, & anguſtia aſsiduat: quæ ſignificat magnum nocumentum in ſpiritualibus, ut non poſsit in uno ſitu quieſcere: & infrigidantur extrema propter caloris diminutionem, & reuocationem eius interius: & uariolæ & morbilli uirides fiunt: quod ſignificat materiam malignam: tunc manifeſte æger tendit ad mortem. & feſtinat illud ſcilicet mors: ſi uariolæ fuerint de genere earum: quarum egreſsio, & apparitio tardantur. ſignificatur enim parua proportio uirtutis ad materiam.

Et plurimi eorum qui moriuntur per variolas moriuntur præfocati ex ſynanche: et quãdoque moriuntur per caſum virtutis cum raſura inteſtinorum, et fluxu ventris.

Hic eſt ſecundus canon. Quòd multi qui moriuntur per uariolas moriuntur præfocati ex ſynanche: & quandoque ex caſu uirtutis cum raſura ideſt dyſenteria. fit autem dyſenteria aut quia inteſtina uariolantur, aut quia materia fluens per inteſtina ipſa excoriat.

Et cum videris violaceas de variolis et morbillis profundari: tunc ſcias quòd ſuperueniet ægro ſyncopis.

Tertius canon. Cum uideris uiolaceas de uariolis, & morbillis profundari: tunc ſcias quòd ægro ſuperuenit ſyncopis. ſignificatur enim conuerſio uenenoſæ materiæ uerſus cor.

Et quando feſtinat ad mingendum ſanguinem, et ſuccedit ei vrina nigra, tunc eſt mortiferum: præcipue quando eſt illic caſus virtutis.

Quartus canon. Quando feſtinat ad mingendum ſanguinẽ: & ſuccedit urina nigra poſt mictum ſanguinis: tunc eſt mortiferum: & præcipue cum illic eſt caſus uirtutis. mictus enim ſanguinis in fe. acuta eſt mortalis, ſignificans repletionem ſanguineam, & acuitatem ebullitionis. ſignificatur enim ex hoc præfocatio, ut ſcribitur ſecundo huius de urina rubea: cum ergo peruenit ad præfocationem, mingit urinam nigram per uiã extinctionis caloris: & hoc ſignificat caſus uirtutis. ſi enim eſſet urina critica uirtus eſſet fortis.

Et fluxus ventris viridis, ſanguineus, aut lotiuus, non cum caſu virtutis.

Hic eſt quintus canon. Quòd fluxus uentris uiridis, ſanguineus, aut lotiuus abſq; caſu uirtutis non eſt mortalis. nam per ebullitionem contingit materias fieri uirides in membris nutritiuis: & ex eis aliquid expelli per uentrem: ſimiliter aliquid ſanguinis expelli propter eius ſuperabundantiam, & ebullitionem. Item propter calorem colliquatiuum, aliquid humidum aquoſum liquefieri, & ſanguini permixtum fluere. & primus erit fluxus uiridis. ſecundus ſanguineus. tertius lotiuus: ſicut lotura carnis recentis. Si ergo non uides caſus uirtutis non iudices mortẽ: ſed de hac materia in de fluxibus abunde dicit̃.

Et alhumera eſt aliquid de variolis, et morbillis.

Hic eſt ſextus canon. Quòd alhumera eſt aliquid de uariolis, & morbillis. eſt enim eius diſpoſitio in qua procedit ebullitio quædam poſtquàm fiunt puſtulæ quædam in cute ſed maiores quàm ſint uariolæ, & paucæ numero in comparatione ad uariolas: unde exiſtimandum eſt aliquam partialem ebullitionem fieri in quibuſdam humoribus ſuperfluis.

Et multoties quidem variolatur homo duabus vicibus, quando aggregatur materia ad expellendum bis.

Septimus canon. Et multoties uariolatur homo duabus uicibus, quando aggregatur materia, quæ bis expellitur. Auer. quarto colliget dicit ꝙ ſolum accidunt uariolæ ſemel. Auie. dicit ꝙ quandoq; accidunt bis. Raſ. decimoſexto continentis. dicit ꝙ quondoque accidunt bis, aut ter. Sed pro tollenda hac apparenti contradictione, dicendum ꝙ de menſtruali infectione ſemel accidit, cum ſit ebullitio complete ſeparatiua, & ſi acciderit bis eſſet ualde extraneum. & eſſet eum per ebullitionem unam, non eſſet complete facta rectificatio: ſed uariolæ ex malitia ciborum, & aeris, bene poſſunt bis, ter, & amplius euenire. & hoc Auic. innuit cum dicit quando aggergatur materia ad expellendum bis.

Et coloris plumbini ſunt variolæ: quarum bothor in facie, et pectore, et ventre ſint plus quàm in cruribus, et pedibus, et ſunt malæ: et ſignificant materiam groſſam, quæ non expellitur ad extremitates.

Octauus canon. Quando uariolæ coloris plũbini fiunt plus in facie, uentre, & pectore quã in pedibus, & cruribus: & ſunt malæ ſignificantes materiam groſſam, quæ non expellitur ad extremitates: fiunt enim ex materia phlegmatica admixta materiæ melancholicæ quæ propter groſsitiem non poteſt expelli ad extrema: ſed pellitur ad propinqua, in quibus pori ſunt magis aperti: & maior uiget caliditas.

Signa apparitionis variolarum. Cap. VII.

QVandoque antecedunt apparitionem variolarum dolor dorſi, et pruritus naſi, et timor in ſomno: et punctio vehemens in membris corporis, et grauitas communis, et rubedo in colore faciei, et oculi, et lachrymæ: et inflammatio, et multitudo alicum, et ſaltus, cum conſtrictione anhelitus, et raucedo vocis, et groſsitudo ſputi, et grauitas capitis, et dolor capitis, et caſaçam, et exiccatio oris, et anguſtia et dolor in gutture, et pectore, et tremor pedis apud reſupinationẽ, et declinationẽ ad ipſam: et cũ hoc toto febris cõcluſa.

Hæc pars poteſt diuidi in tot partes, quot ſunt ſigna. & hæc ſigna antecedunt apparitionem uariolarum: non quòd ſemper adſint hæc omnia ſigna: ſed quædam antecedunt aliquas, quædam alias. Dolor dorſi ſequitur extenſionem uenæ chilis, & arteriæ ahorti: quæ incedunt ſecundum longitudinē dorſi, quæ extenſio fit a multitudine ſanguinis, & eius ebullitione: & ſequitur etiam ſuperfluam caliditatem pruritus: quia materia tētat apertionem orificiorū uenarum, quæ ſunt in uaribus, ut ſanguinē expellat, timor i ſomno ex uaporibus motis ad caput, & ibi retētis, qui in uigiliis reſoluebant. Et repletio ſuperfluo ag grauans eſt cauſa ſomniorum: & multoties ſomniant ſe comprimi: punctio uehemens in membris corporis: quia materia iā penetrat, & facit uariolas. Grauitas communis toti corpori propter multitudinem ſanguinis in toto, rubedo faciei, & oculi propter ſanguinem ebullientem in partibus illis: & propter uapores calidos: lachrymæ ex liquefactione humiditatū. inflammatio, quia propter ebullitionem in toto ſentit ſe totum inflammari. multitudo alicū ex multis uaporibus qui petunt brachia quos natura tentat excutere. ſaltus. i. iectigatio ex eiſdem uaporibus, conſtrictio anhelitus propter magnam repletionem, & multitudinem uaporum in partibus ſpiritualibus. raucedo uocis ex nocumento gutturis, & cannæ pulmonis a multitudine uaporum, & præſentia materiæ uolentis illas partes uiolare. groſsitudo ſputi, quia eliquantur materiæ a capite ad guttur: & ab eadem ingroſſantur, & exiccantur: & fortaſſe hæc eſt cauſa raucedinis. Grauitas capitis, & dolor eius. Eſt enim dolor grauatiuus capitis, una ex quindecim ſpeciebus doloris. & hęc ſequitur multitudinem ſanguinis: per dolorem uero intelligit aliam doloris ſpeciem: ſicut extenſiuū, ab eadem cauſa, aut pulſatiuum a ſuperflua caliditate. Caſacā .i. tremor cordis ex ſanguine ebulliente circa ipſum. exiccatio oris, cuius cauſa nota eſt. & angſtia ex nocumento ſpiritualium. & eſt quia ſentit ſe præfocari: nec poteſt in uno loco quieſcere. dolor in gutture, & pectore: quia incipiunt materię illis partibus exire ut uariolentur: & ſunt ibi partes ſenſitiuę. Tremor pedis apud reſupinationem, & declinationem ad ipſum: intellige de tremore proprie ſumpto, apud reſupinationem. i. cum mouetur, ut reſupinet ſe, & declinationem ad ipſum. ſ. reſupinari, uel ad ipſum. ſ. pedem, ut ſe reſupinet. nam propter malum ſitum pedum in uoluendo ſe, & materiæ agitationem, apparet magis eorum tremor, quàm in ipſo quieſcere, hoc tamen eſt commune ad quemcunq; ſitum ſe uertat. Sed de motu ad reſupinationem exemplificat. eſt enim maior labor in mouendo, quàm in quieſcendo. Item materiæ & ſpiritus magis in motu agitantur, quam in quiete. & hæc quotidie ſenſibus ſubiacēt. Et cum hoc toto. i. in omnibus his ſignis ſe. concluſa. eſt enim ſynocha ſecundum plurimum, licet aliquando uiſum ſit ad interpolatas ſequi uariolas: ſed paucas, pauca exiſtente materia: immo aliquando ſiunt ſine febre.

De morbillo. Cap. VIII.

Scias quòd morbillus omnis eſt uariola cholerica: & non eſt differentia inter ea ambo in plurimo reliquarum diſpoſitionum: niſi quia morbillus eſt cholericus: & quòd ipſe eſt minoris quantitatis, & quaſi ipſe non pertranſit cutē, & non eſt ei altitudo de qua curetur proprie in principio ſui. Variolæ uero in principio ſuæ apparitionis eſt eminentia, & altitudo, & morbillus eſt minor uariolis: & minus accidit oculo, quàm uariolæ.

Quamquam dicta de uariolis, morbillis accommodentur, placuit tamen Auic. pro completiori doctrina agere in ſpecia li de morbillis. Et primo ponit differentias inter morbillos, & uariolas. ſecundo ponit ſigna ſalutis. prima in duas. primo ponit differentiam ex parte cauſæ quorundā, & accidentiū. ſcdō ex parte ſignorum apparitionis. ſcdā ibi § Et ſigna apparitionis. § In prima parte dicit quòd omnis morbillus eſt uariola cholerica: & non eſt differentia inter uariolas, & morbillos niſi ex parte cauſæ, & accidentium quæ cauſas conſequuntur. morbillus enim fit a cholera, ſiue a ſangnine cholerico. Ex quo ſequitur quòd ipſe eſt minoris quantitatis: & quaſi non pertranſit cutim: & non eſt altitudo de qua ſit curandum: & proprie in principio. uariolis autem in principio eſt eminentia, & altitudo. & morbillus eſt minor uariolis: & minus accidit oculo, quàm uariolæ, quare materia eius in eo non retinetur ſed exhalat, non ita uariolarum, cum ſit groſsior.

Et ſigna apparitionis eius proxima ſunt ſignis apparitionis uariolarum: uerum lachrymæ in eo ſunt plures, & anguſtia, & inflammatio eſt uehementior, & dolor dorſi minor: quoniam cauſa eius in uariolis eſt repletio ſanguinea, & extēdens uenam poſitam ſuper dorſum: nam generatio uariolarū eſt propter multitudinem ſanguinis corrupti, & morbilli propter uehementiam malitia ſang corrupti pauci. Et morbillus ſecundum plurimum egreditur ſubito, & uariolæ aliquid poſt aliquid.

In parte præſenti ponit ſigna morbillorum antequam appareant. d. quòd ſunt proxima ſignis apparitionis uariolarum. ſunt enim per ebullitionem præcedentem ſicut uariolæ. uerū lachrymæ ſunt plures in morbillis propter acuitatem materię pungentis oculum, & anguſtia, & inflammatio uehementior propter intenſionem caliditatis materiei, dolor dorſi minor: quia cauſa eius in uariolis eſt repletio ſanguinea extendens uenam chilis poſitam ſecundum longitudinem dorſi: maior autem eſt hæc repletio ſanguinea, ſequuntur enim multitudinē ſanguinis corrupti, ſed morbilli eius acuitatem, & paucitatē. Et morbillus ſecundum plurimum egreditur ſubito: quia in ſecunda die, aut in tertia incipit apparere: & poſtquam incepit ualde cito egreditur propter ſubtilitatem materiæ: uariolæ autem incipiunt poſt tertium ſecundum plurimum: & paulatim, & tarde egrediuntur.

De ſignis ſalutis eius. Cap. IX.

Sunt ſicut ſigna ſalutis uariolarum: nam ille qui eſt uelocis proceſsionis, & apparitionis & maturationis eſt ſalus: & durus & uiridis, & uiolaceus eſt malus: & qui eſt tardæ maturitatis, frequentis ſyncopis, & anguſtiæ eſt perniciosus: & qui occultatur iterum ſubito, eſt malus faciens ſyncopim.

Quæ dicit, nota ſunt ex præcedentibus: ſed ſumendo ſigna ſalutis ſunt febres non ualde fortes, quæ notabiliter remittuntur, aut auferuntur in apparitione morbillorum: uelox eorum apparitio, & proceſsio, maturatio, mollities, color rubeus. Econtra ſe. intenſa ualde, quæ non ſedatur in apparitione morbillorum, tarda apparitio, durities, color uiridis, uiolaceus, aut niger: frequens ſyncopis, & anguſtia uehemens, & occultatio poſt apparitionem, ſigna ſunt mortis.

Dubitat Gentilis utrum magis properet aduentus morbillorum, quàm uariolarum: & uidetur quòd ſic, quia pendent a materia calidiori magis ebullitioni parata, quàm materia uariolarum. Econtra uero uidetur quòd uariolæ debent magis properare: quia pendent a materia poſsibili magis ratione multitudinis uirtutem ſtimulante. Item uariolæ ſunt magis appropriatæ ætati humidæ: econtra morbilli, ſed prior ætas eſt magis humida. Reſpondet Gentilis nondum eſſe deciſum hoc dubium: cum nullius rationes militent contra aliam: neq; etiam experientia hoc decidi poſſe. Sed tenendum eſt in aliquibus morbillos magis properare. ſ. in habentibus complexionem calidiorem, aut etiam ſicciorem: aut utentibus regimine declinante ad calidum & ſiccum: & econtra in regimine & complexione cōtrariis magis properare uariolas. Aſpectus autem cœleſtes nunc uelocitant uariolas, nunc morbillos.

De cura, Cap. X.

Oportet in uariolis ut incipiatur, & extrahatur ſanguis ſufficienter, cum conditiones fuerint, & ſimiliter ſi morbillus fuerit cum repletione ſanguinis, & ſpatium illius eſt uſque ad quartum. Sed quando procedunt uariolæ, non oportet tunc ut adminiſtretur phlebotomia, niſi inueniatur uehementia repletionis, & dominum materiæ, tunc. n. phlebotometur pauca quantitate, quæ exiccet, & conuenientius qui dem, quòd in hac adminiſtratur ægritudine eſt phlebotomia: & ſi

& si phlebotometur uena nasi, confert iuuamentum fluxus sanguinis narium, & tuentur partes superiores a malitia uariolarum: & est facilis super infantes.

Primo curat uariolas.secundo præseruat quædam membra a nocumento uariolarum.tertio eradicat uestigia.secunda ibi [Membra quæ oportet.] in principio sequentis capituli.tertia ibi[In hoc quidem loquimur.] in principio tertii.Primum capitulum diuido in quatuor partes.In prima ponit curam antequam appareant.In secunda quando inceperunt apparere. In tertia quando complete egressæ sunt,& apparet maturatio. In quarta quando incipiunt exiccari.secunda ibi [Cum ergo pertransierit.]tertia ibi[Et quando egrediuntur.] quarta ibi [Et quando incipiunt uariolæ.]Prima in duas. In prima ponit curam per phlebotomiam,& sibi similia. In secunda ponit cibationem,& regimen medicinale conueniens tẽpore ebullitionis.secuuda ibi[Oportet ut fiat.] prima iterum in duas. nam in prima facit quod dictum est.In secuuda probat. secunda ibi[Et quando necessaria est phlebotomia.] In prima parte dicit.Oportet ut in uariolis incipiatur ab extractione sanguinis sufficienter,cum conditiones fuerint.s.uirtus, ætas, & similia.& similiter in morbillo quando aderit repletio sanguinea.Et spatium extractionis sanguinis est usque ad quartum.i. quousq; incipiunt apparere uariolæ: sed quando procedunt, tunc non fiat phlebotomia,nisi adsit uehementia repletiouis, & multitudo materiæ:nam in eo casu licet apparuerint phlebotometur quantitate,quæ exiccet.i.minoret. nam conueniẽtius quòd administratur in hac ægritudine est phlebotomia.secundo dicit quòd si phlebotometur uena nasi confert,& similiter fluxus sanguinis narium:& tuentur partes superiores.s.facies a nocumento uariolarum. Et est facilis super infantes.s. tam phlebotomia nasi, quàm fluxus sanguinis narium: facile enim tolerant utrunque: non ita facile phlebotomiam uenarum magnarum.

Et quando necessaria est phlebotomia,et non phlebotomatur iterum complete,timetur super ipsum corruptio extremitatis,et similiter timetur quandoque simili illi, super illum eu ius aßiduatur extinctio,et uenter soluitur.

In parte præsenti probat necessitatem phlebotomiæ. d. ꝙ quando necessaria est phlebotomia.s. propter multitudinem, & non sit complete.i.sufficienter secundum exigentiam repletionis, timetur super infirmum corruptio extremitatis.i. alicuius membri extrinseci propter fluxum multæ materiæ ad illud unde forte fit in eo cancræna, & similia. & similiter timetur quandoque simile illi.i.corruptioni super illum ægrum cuius assiduatur extinctio.i.superflue infrigidatur.materia.n. nõ potens exire propter nimiam frigiditatem ingrossantem,& compingentem eam,& poros claudentem, retenta interius corrũpit aliquod membrum intrinsecum: & forte extrinsecum remanens prope cutim,& non exiens: & soluitur uenter.i.aliquando accidit fluxus uentris.s.propter omissionem phlebotomiæ,cum.s.materia est plurima:aut propter nimiam infrigidationem,nam ipsa non minorata, cum phlebotomia, neque exterius expulsa propter nimiam infrigidationem conuersa interius facit fluxum uentris,qui frequenter est mortalis. facienda itaq; est phlebotomia, aut aliquid gerens uicem eius, cum repletio est magna,neq; superflua fiat infrigidatio. Notandum pro declaratione partis quòd cum in uariolis sit ebullitio in sanguine, optima est eius euacuatio, unde consentiente uirtute, & ætate fieri debet & copiosa secundum exigentiam repletionis:ita ut Rasis dicat decimooctauo continentis esse aliquando phlebotomandum usq; ad syncopim, tum propter euacuare multitudinem,tum propter sedare ebullitionẽ. Ego tamen non auderem facere tãtam phlebotomiam in hac fe.quamuis sit synocha,quantum in aliis synochis, quæ nõ terminantur per uariolas,timens ne huiusmodi crisis per uariolas impediretur.hæc tamen phlebotomia debet fieri tempore ebullitionis,antequam appareant uariolæ, quæ frequenter apparent in quarta die. Et post earum apparitionem, siue sit in quarta,siue ante,siue post,non debet fieri phlebotomia, nisi in casu in quo esset magna repletio:nam tunc dato quòd apparuerint est apud.A.facienda phlebotomia minoratiua.s. a .iiij.℥. usque ad. vi. nec propter hanc phlebotomiam timendum est materiam conuerti interius,& crisim impediri: cum uenæ in tanta repletione propter leuem phlebotomiã non inaniãtur: ita ut trahãt materiam intra: immo potius uirtus alleuiata erit potentior ad expellendum residuum. Si uero uirtus, & ætas non sufferent phlebotomiam magnarum uenarum quæ sunt in manibus:& pedibus:dicit Aui.phlebotomandum esse uenam, quæ est in extremitate nasi. Sed hæc communiter omittitur, quia difficulter inuenitur:& interdum trahendo materias ad nasum,difformat ipsum, & est potius nocumenti quàm iuuamenti:ut innuit Aui.in quarta primi de phlebotomia,sed prouocatio fluxus sanguinis narium est conueniens. Ego autem in his infantibus credo conuenire uentosas cum scarificatione,aut sanguisugarum appositionem.cum hoc enim quòd minorant materiam,trahunt eam exterius: qđ non ita facit phlebotomia. Secundo nota quòd licet tempore ebullitionis sit infrigidandum: non tamen extreme infrigidandum propter causas dictas:unde non conuenit syrupus de papauere, aut potus aquæ frigidæ multæ:sicut conuenit in aliis synochis: sed infrigidantia applicita exitus exterius nullo modo competunt: sicut epithemata,& similia:etiam si ebullitio esset fortis. sed neq; existente ebullitione forti est multum operiendus pannis:aut aliter multum calefaciendus:sicut inferius dicetur.

Et oportet ut fiat in eis cibatio in primis cum eis in quibus est confortatio cum repercußione,et extinctione,absque constrictione naturæ,et inspissatione sanguinis,sicut ꝙ fit de iniubis cũ tamarindis, et cas.fist.et cũ eo ꝙ fit ex dactylis ĩmaturis,& ex lẽtibus præparatis.et isfidebegi,et lenificatio uehemẽs.Et similiter oportet,ut sint cũ istis tamarindi, et quæ eis cõueniũt.Et cibus factus ex cucurbita, et melõ alraki: immo oportet ut sit natura lenis in prĩcipio,et sit intẽtio in eis ĩ quibus lenitur,ut in tamarindis.Et si nõ obedit cũ eis,addatur super eos siracost cum facilitate,et cautela,et tereniabin,aut infusio prunorum:et confert quandoque si in potu detur in principio apparitionis uestigiorum uariolarum pondus drach.iij. de rob dactylorum syluestrium cum uno de trochiscis cãphoratis:& syrupus de dactylis immaturis est uehementis iuuamenti in huiusmodi hora.

In hac parte ordinans regimen cibale, & medicinale conueniens tempore ebullitionis:dicit quòd debet cibari in primis.i.tempore ebullitiouis cum eis quæ confortent, repercutiant,extinguant.s.caliditatem superfluam, inspissent sanguinem absque constrictione naturę.i.uentris:sicut quod fit de iuiubis,tamarindis,cassia:& hoc mihi uidetur magis medicina quàm cibus:& potest sic ordinari.℞. pulparum iuiubarum.xx. tamarindorum.℥.ij.flor.cas.ʒ.ij.misce: & fac electuariũ quod est partim nutritiuum,partim stypticum, ratione tamarindorum inspissatiuum sanguinis, ratione iuiubarum infrigidatiuum,& lenitiuum,ratione horum trium, & est dosis una. potest tamen ex his fieri decoctio,& assumi debite calida:& cum eo quod fit ex dactylis immaturis qui infrigidant, stypticant, & ingrossant,& est magis cibale, & ex lentibus præparatis.i. decoctis abiecta prima aqua.& isfidebegi, dicunt quòd est mica panis cum zuccaro.& lenificatio uehemens .i. cibi in quibus est notabilis lenificatio misceantur cum cibis stypticis,ita ut fiat utrorumq; mutua refractio: ut per horum mixtionem leniatur uenter, & membra intrinseca confortetur: propter quod subdit,similiter oportet ut sint cum istis tamarindi, & quæ conueniunt eis:sicut pruna,& cibus factus ex cucurbita, & melon alraki.i.melon palæstinus habens collum longum, ut cucurbita:uocatur apud arabes melon indus. Et subdit,immo oportet ut sit natura.i.uenter lenis in principio: & intentio in eis cum quibus uenter lenitur, fit sicut in tamarindis.i. quòd lenitio sit facilis,& si non obedit.s.uenter cum eis.s. tamarindis,addatur super eos siracost cum facilitate,& cautela, & tereniabin,& sunt ambo species mannæ:aut infusio prunorum.q.d.lenientia debent esse facilia.semper enim in hac passione timendus est fluxus,& confert quandoq; si in potu detur in principio apparitionis uariolarum pondus.ʒ.iij.de rob dactylorum syluestrium cum uno de trochiscis de camphora, & syrupus de dactylis immaturis est uehementis iuuamẽti in hac hora,infrigidat enim & ingrossat,& hæc quandoq; in princi-

pio

pio apparitionis conueniunt. quando scilicet est uehemens ebullitio, aliter non conueniunt: ut statim dicetur. Et ex his aperte comprehendis quòd regimen tam cibale, quàm medicinale debet esse frigidum ad sedandum ebullitionem, stypticum ad confortadum membra intrinseca nobilia, ut repellant a se materiam: & inspissatiuum sanguinis ut æquetur eius substantia, est enim nimis subtilis in uariolis per admixtionē choleræ: & debet esse partim lenitiuum ne uenter nimis constringatur: & debet esse pauci nutrimenti: ita ut diæta sit tenuis tēpore ebullitionis. Hæc huiusmodi infrigidantia administrata ante apparitionem uiolarum non tollunt ebullitionem perfectiuam: sed bene remittunt ne superfluat, ne sanguinis rectificationes corrumpantur. Sed in principio apparitionis tam regimen cibale, quàm medicinale debet esse calidū, aut tēperatum in actiuis: nisi forte fe. superfluat, sit tamen transitus gradatus de regimine infrigidante ad calefaciens. Et nota quòd quāuis dictum sit quòd regimen tam cibale, quàm medicinale debet esse lenitiuum, ut educantur superfluitates in intestinis cōtentæ, non tamen debet esse solutiuum eligendo: immo nec multū lenitiuum, ne forte sequatur fluxus uentris, qui frequenter est mortalis tam in principio, quàm in processu, propterea dixit Auicen. Si non obedit cum tamarindis, addatur siracost cum facilitate & cautela: quia ponendo per paruam quantitatem: Ego autem ubi uenter sit nimis stypticus sto contentus clysteribus lenitiuis. Si uero assellat semel in die, omitto clysteria.

Cum ergo pertransierit ægritudo diem secundum & incipiunt variolæ apparere, tunc fortasse erit infrigidatio causa erroris magni: ex eo quod retinet superfluitatem interius, & delationem eius super membra principalia: & fortasse non fit eis possibile procedere, et apparere, accidit inquietudo, et angustia: et fortasse accidit nausea.

In hac parte ponit curam quando incipiunt apparere. secundo ponit medicinas conuenientes tempore ebullitionis secūda ibi § Medicinæ ingrossantes. § Prima pars in quatuor. primo ponit canones in his quæ intus sumuntur, & ponit medicinas. secundo in his quæ extra occurrunt. tertio in phlebotomia. quarto ponit quosdam alios canon. speciales. secunda ibi [Et oportet ut non approximent.] tertia ibi [Et fortasse phlebotomia.] quarta ibi. [Et quandoque accidit.] Prima in duas. in prima ponit canones. In secunda medicinas: secunda ibi § Immo oportet. § Primo dicit quòd quando pertransierit ægritudo scilicet febris diem secundum, & incipiunt uariolæ apparere innuens, quòd raro apparēt nisi post secundum diem: tunc fortasse erit infrigidatio causa erroris magni eo. q. retinet superfluitatem interius, & delationem eius super membra principalia. & fortasse non est possibile eas procedere, aut apparere, unde accidit inquietudo, & angustia, & forte nausea nocumento ori stomachi communicato. Dixit autem fortasse, nam datō quòd apparerent, & esset feb. magna, esset præstantius infrigidare aliquantulum, quàm calefacere: quia temperādo caliditatem superfluam, uirtus fiet potentior ad expellendum: & sic magis iuuabit hoc modo, quàm nocebit poros claudendo.

Immo oportet vt iuuentur superfluitates in huiusmodi dispositione, cum eis quæ faciunt ebullire: et aperiunt oppilationes: sicut fœniculum, et apium cum zuccaro, et succus eorum: aut decoctio radicum, seminum, et fortasse odoratur aliquid de croco: et aqua ficuum est bona valde: ficus enim sunt vehementis expulsionis ad exteriora: et illud est una de causis euasionis a nocumento earum.

In ista parte describit quasdam medicinas. d. immo oportet ut iuuetur superfluitas scilicet ad exeundum in huiusmodi dispositione idest in hoc tempore, cum eis quæ faciunt ebullire, & aperiunt oppilationes: sicut fœniculus, & apium faciendo ea bullire in aqua, & in decoctione illa aliquid zuccari ponendo: & succus eorum conuenit maxime cum zuccaro syrupizatus: aut decoctio radicum, & semen eorum: aut similium calefacientium, & aperientium, & fortasse odoratur. i. ponitur aliquid de croco cum his quæ dicta sunt: facilitant enim exitum superfluitatis, & cor confortant: & forte naribus odoret, ut trahat superfluitates extra in partibus faciei. & aqua ficuum est ualde bona, facit enim materias exire ad cutim. quapropter secundo canone faciunt pediculos, & rectificant colorem corruptum mouēdo sanguinem exterius. ficus enim uehementer expellunt materias ad exteriora, quæ est una de causis euasionis a nocumento earum.

Et de illis quæ conferunt valde in huiusmodi hora est, ut fiat matur laccæ ablatæ. drach. v. lētium excorticatarum drach. vij. dragaganthi. drach. iij. deinde coquantur cum libris. v. aquæ usquequo remaneat quarta lib. unius, et detur in potu.

Et de illis conuenientibus in hac hora est hoc. Recip. laccæ albutæ quæ calefacit, & aperit, & confortat membra naturalia drach. v. lentiū excorticatarum. drach. vii. dragaganthi. drach. iii. quæ duo defendunt pulmonem a nocumento uariolarum, & etiam intestina. bulliant in lib. v. aquæ, quousque remaneat quarta lib. unius. & detur in potu: & certe male poterit bibi nisi misceatur cum aliquo liquore.

Et de illis quæ sunt uehementis iuuamenti ad faciendum apparere uariolas est, ut sumantur ficuum citrinarum. drach. vij lentium excorticatarum. drach. vij. laccæ. drach. iij. dragaganthi, seminis fœniculi ana. drach. ij. decoquantur cum lib. v. aquæ donec remaneat ex ea fere tertia, & coletur, & detur in potu de ea: expellit enim caliditatem a partibus cordis, & prohibet pulsum cordis.

Et de illis quæ multum iuuant ad faciendum apparere uariolas est, ut sumatur ficuum siccarum. drach. vii. lentium excorticatarum. drach. iii. laccæ. drac. iii. draganganti, fe. fœniculi ana. drach. ii. decoquantur in lib. v. aquæ donec remaneat fere ex ea tertia. colet. & det in potu de ea. hoc similiter bibi nō potest nisi misceatur cum aliquo liquore: expellit enim caliditatem a partibus cordis, & prohibet pulsum eius. hoc enim facit mouendo materias exterius.

Et oportet ut nō approximet ei in hac hora oleum aliquod omnino. Et oportet ut regatur, & elongetur ab aere frigido, & proprie in hyeme, & fiat cum illo illud quod fit cum sudan te: frigus enim oppilat poros, & redire facit materias retro. Et multitudo potus aquæ frigidæ cum niue: & introitus in domo uenti mala sunt ualde, & fortasse phlebotomia est malæ propterea quòd repellit, et conuertit illud quod procedit, quare caueatur post duos dies, aut tres.

Hic ponit canones in his quæ extra occurrunt. Et primo dicit quòd nullum oleum approximetur ei in hac hora. s. quando incipiunt apparere: quia impedit exitum earum claudendo poros sui uiscositate: & debent elongari ab aere frigido, & proprie in hyeme. frigus enim oppilat poros, & redire facit materias intus. unde seruetur in eo regimen quod seruatur in sudāte: quia cauere debet a uento & aere frigido: nam si sudantes ab extra infrigidantur nauseant. secundo problematum. 19. problemate. tertio dicit quòd multitudo potus aquæ frigidæ, idest frigidatæ cum niue, & introitus in domo uenti sunt mala ualde. est enim mos arabum, & saracenorum frequenter uti aqua cum niue infrigidata, quæ omnino debet caueri postquā inceperunt uariolari. Nam antequam incipiant apparere concedit ur decimooctauo continentis. ad sedandum ebullitionē fortem: licet credam multum potum aquæ frigidæ rarissime conuenire: quia non nisi in ebullitione fortissima. Et fortasse in hac parte dicit phlebotomiam esse malam: propterea quia repellit & conuertit intus illud quod debet procedere extra: quare caueatur post duos dies, aut tres scilicet postquam inceperunt apparere. Sed de hoc dictum est supra quantum est opportunum.

Et quando accidit ex coopertura pannorum & calefactio ne quasi syncopis, aut accidit syncopis, tunc necessariū est regimē aeris, qui attrahitur, et reuerti ad odores cāphoræ, et sandalorum,

dalorum: & si non fuerit excusatio quin detegatur corpus domui uenti, aut aeri frigido, paulatim fiat, & similiter quando adiutorium est cũ calefactione: aut dimißione infrigidationis.

Hic ponit quosdam canones. Primus quãdo accidit ex coopertura, & calefactione quasi syncopis .i. lipotomia, aut accidit syncopis: tunc necessarium est regimen aeris qui attrahit. qui debet esse frigidus. est enim cõueniens odorare sandalos, & camphoram, ut infrigidẽt, & cor confortent. Et si non fuerit excusatio quin detegatur corpus uẽto: aut aeri frigido fiat paulatim: & similiter est paulatim procedendum de auxilis frigidis ad calida, quãdo necessitas exposcit de frigidis ad calida procedere. Et est hic aphorismus secundæ particulæ. Omnia secundum multum, aut repente calefacere, & infrigidare, &c.

Et quando incipiunt exire, & non inuenitur cum exitu earum alleuiatio: immo inuenitur caliditas inflammata, & lingua ad nigredinem decliuis: tunc caue ne calefacias.

Hic est secundus canon. Quòd quando incipiunt, & non inuenitur cum exitu earum alleuiatio: immo inuenitur caliditas inflammatiua, & lingua ad nigredinem decliuis, tunc caue ne calefacias: significatur enim multitudo materiæ, cuius licet aliquid exiuerit: remanet tamen multa intus continuans ebullitionem: & forte ebullitio illa est corruptiua, & non perfectiua: quare est infrigidandum.

Et oportet ut tu alienes ab habentibus uariolas, & morbillam emplastrationem uentris: in hac enim est timor constrictionis anhelitus subito: & quòd accidat fluxus uentris malus, & mictus sanguinis.

Tertius canon. Ventres habentes uariolas noo sunt emplastrandi, & maxime cum frigidis, aut stypticis. in hoc enim timetur constrinctio anhelitus subito: & quòd accidat fluxus uẽtris malus, & mictus sanguinis, materia conuersa interius. Cõtra hunc canonem procedunt medici cum uariolis associãtur uermes, uomitus, aut fluxus uẽtris: applicant enim medicinas exterius pro horum curatioue: sed errant. Aliis enim ingeniis est procedendum in horum curatione.

Et in fine eius oportet ut conseruetur natura: & cibetur loch leutium, sicut sunt lentibus elixatis duabus elixationibus cum renouatione aquæ: & loco lentium almakid cum tamarindis, & lentibus factis acetosis, & aqua granatorum, & sumach, & agresta, & his similibus.

Quartus canon. In fine eius .i. processu conseruetur natura .i. uenter ne fluat & cibetur loch .i. succo lentium sicut sunt, nihil aliud ultra lentes addendo, lentibus elixatis duabus elixationibus cum remotione aquæ ut uirtus nitrosa solutiua existens in superficie lentium remoneatur. & loco lentium cibetur almakid .i. cibo facto ex farioa hordei, & lacte extracto butyro cum tamarindis. Sed ponatur parum de eis: quia leniunt. Aliter almakid .i. dactilis & lentibus factis acetosis cum aqua granatorum, sumach, & agresta: non autem cum aceto, quia abraderet intestina.

Medicinæ autem ingrossantes sauguinem & infrigidantes eum, & probibentes eum ab ebullitione, quæ in initio præcipiuntur sunt, sicut rob ribes, agresta, & aqua fructuum frigidorum: & syrupus alcori proprie: & syrupus altelea: & syrupus de zumar. Et syrupus quidem alcori habet descriptiones plures, quas diximus in antidotario. Et dicemus hic descriptionem fortem mirabilem: & est illa quæ fit cum aqua lactis acetosi iterati: & uirtus eius est uebemens ualde. Descriptio est hæc. Sume rob alcori partes duas, si autem non fuerit tibi præsens, Accipe alcori, & fac serrare ipsum, & accipe serraturã eius: aut mole ipsum, et misce molitum eius cum medietate sui de saudalis in aceto distillato: aut ĩ aqua agrestæ puræ diebus aliquot: deinde decoquatur in eo decoctione cum facilitate cũ longitudine donec dissoluatur: deinde exprimatur et sumatur de succo, & quanto acetum, aut aqua agrestæ est plus tãto est melius: deinde sumatur aqua adog abstracto butyro mundificata a sua caseitate adog: aut cum colatione ultima, quæ fit dimittendo residere: aut cum decoctione, sicut est decoctio aquæ casei, donec separetur aquositas: deinde sumatur farina hordei & fiat ex ea: & aqua lactis acetosi focha, & fiat acetosum illud focha: deinde coletur, postea sumatur illud focha: & sit in eo de subtili aqua hordei: & fiat acetosum: & quanto plus iteratur, tanto est melius. Sumantur ergo de eo partes .v. & sumatur aqua pirorum de seni, & aqua cytoniorum acetosorũ plurimæ aquæ: & aqua granatorum acetosorum, & aqua pomorum acetosorum plurimæ aquæ: & aqua alzaru: & aqua lymonis, & aqua prunorum acetosorum, & aquæ dactylorũ in primis cum incipiunt apparere expressorum: & aquæ alcori recentis, & aquæ mororum de seni, quæ non maturantur integre, & aquæ chrysomelorum immaturorum, & acetosorũ: & succi agrestæ, & succi ribes, & succi præputiorum uitis, et succi rosæ persicæ: et succi nenufaris, et succi uiolarum omniũ ana tertiam partis unius: et succi acetositatis eitri, et succi acetositatis citranguli aua duas tertias partis unius: succi coriandri, et lactucæ et foliorum papaueris humidi, et endiuiæ, et portulacæ ana quartam partis unius: succi foliorum salicum: foliorum malorum, et foliorum pirorum, et foliorum azarur, et foliorum rosarum, et foliorum uirgæ pastoris ana quartam partis unius: succi herbæ hircinæ: et rosarum siccarum, et nenufaris sicci: et succi berberis sicci, et seminis endiuiæ, et seminis lactucæ, et balaustiarum, et nenufaris ana medietatem decimæ partis unius, et succi menthæ humidæ sextã partis unius, et succi berberorum humidorum medietatẽ partis: aggregentur medicinæ et succi, et eomponãtur super ignẽ: et ponantur in eis de lentibus partes quatuor, et de hordeo excorticato partes duæ, et de sumach partes tres, et de granis granatorum partes tres, et decoquantur omnia ad ignem donec remaneat medietas: deinde dimittatur donec infrigidetur et confricetur fortiter, et coletur, et sumatur de camphora ad omne pondus .ccc. drach. pondus aur. 1. et teratur camphora, et pulueriزetur super radicem cucurbitæ, aut kimiæ, et fundatur super ea medicina cum facilitate: deiude ligetur caput eius cum re uehementis fortitudinis: deinde ponatur super prunas donec sciatur quòd forsitan seruet, et concutiatur, et ponatur in uitreata, et stringatur caput eius, ut non perdatur camphora, et lutetur: et dosis eius sit usque ad drach. x. Et de hominibus est qui ponit in ea spicæ, et zingiberis, et seminis fæniculi, et anisi, et cyperi, et piperis partes æquales secundũ quautitatem quæ ei uidetur.

Hic describit medicinas conoenientes in principio tempore ebullitionis & patet. aqua .s. succus frigidorum fructuum, sicut pirorum, cydoniorum, & syrupus altelea .i. de piris: de zumar .i. de sorbis sẽm aliquos: sed zumar est germen siue pustulatio palmæ syluestris. secũdo canone. & syrupus alcori .i. de palmis syluestribus habet multas descriptiones dictas in antidotario tractatu quinto ubi dicitur syrupus alkedit, uel alkedic. ℞. alcorum .i. syluestrium palmarum.. Est autem palma arbor dactylorum syluestrium: & omnes partes eius sunt stypticæ partes duas: sicut exempli gratia lib. ij. si autem habueris alcori .i. palmas recentes syluestres fac serrare ipsum iam siccatũ: & accipe serraturam eius: aut mole ipsum .s. diuisum in partes paruas cum molis molendini, ut fiat sicut farina. Quæ dicit in hac descriptione lõga pro maiori parte oota sunt. Aqua adog. .i. lactis acetosi. focha .i. potus factus ex hordeo & aliis rebus. & ceruisia est species eius apud Simonem, siue potus: focha est species ceruisiæ. citranguli .i. arancii. & barba hircina sẽm Aui. est planta hypoquistidos. Crater est nomen uasis. cirmen nomen alterius uasis. Descriptio huius syrupi est nota, & uirtus eius est infrigidatiua, ingrossatiua, & sedatiua ebullitioois idest nõ ponitur in ea zuccarum, neq; mel: sed ponitur succus menthæ ad stomachi confortationem: quidam homines addũt quædam calida ad remittendum frigiditatem superfluam mediciuarum frigidarum, pororum apertiooem, & membrornm confortationem.

Et quando egrediuntur uariolæ cum complemento, et per transit septimus, et apparet in eo maturatio, tunc necesse est ut rumpatur cum acubus de auro, et auferatur humiditas cum coto.

In parte præsenti curat uariolas in statu: & primo aperiendo eas. secundo saliendo eas, ut exiccentur. tertio docet eas quibusdam aliis ingeniis exiccare. secunda ibi § Salitio autē. § tertia ibi § Et fumigatio, § In prima parte dicit quando egrediuntur uariolæ complete: & pertransit septimus ab initio apparitionis, & apparet maturatio completa: tunc necesse, idest utile est ut rumpantur cum acubus de auro. est enim præstantius quàm ferrum, ad aperiendum, & cauterizandum propter bonitatem, & proprietatem suæ complexionis, & sectio facta cum ære facilius curatur, quàm facta cum ferro, prima problematum trigesimoquarto problemate, & auferatur humiditas cum coto: utilitas apertionis est: quia non derelinquunt ita crustæ uestigium.

Salitio autem necessaria est, et cum uolucris salire: tunc elonga salitionem ab eis, quas erupisti de magis dolorosis ex propinquo: illud enim facit dolorem: immo sali illas quæ sunt præter eas, et dimitte claudens cum coto uiam orificiorum suorum: donec fugant salem suum: et non saliantur ante complementum maturationis: illud enim fortasse faciet accidere dolorem uehementem, et apostema. Et salitio quidē est res, quæ est necessaria postquam maturantur: et illud quidem fit cum aqua salis in qua est uirtus croci: et si aqua illa est aqua rosata tunc est melius, et aqua in qua decoquuntur tamariscus et lentes, et rosæ, deinde salitur, et fit ultima, et proprie si ponitur iterum in ea camphora, et sandali. hæc enim salitio maturat, et exiccat, et facit cadere cum uelocitate.

Salitio autem qua tamen hoc tempore non utimur, est ad festinam eorum exiccationem: sed non saliendæ sunt dolorosæ. nec quæ de nouo apertæ sunt, neque immaturæ. fortasse. n. accideret dolor fortis & apostema. Sed pro salitione. ℞. aquæ rof. ℥. i. salis. ʒ. i. croci. ℈. s. dissolue simul. uel. ℞. tamarisci, lentiū, rof. añ. ʒ. ij. aquæ li. i. bulliant simul quousq; lentes decoctæ sint: sed rosæ ponantur ad bulliendum in fine: deinde colentur. & pro unaquaq;. ℥. addatur salis. drach. i. aut minus: & hæc est ultima. & proprie si ponatur pro unaquaq;. unc. aquæ camphoræ gra. i. sandali. ℈. s. hæc enim salitio exiccat & maturat: & proprie per crocum si quid fuerit incomplete maturum: & facit ulcera cadere eas, modus autem est ut cotum in huiusmodi aqua tepida infusum uariolis applicetur: & aliquanto dimittatur tempore: & hoc aliquoties fiat: exiccat, & facit eas cadere uelociter.

Et suffumigatio cum tamarisco est iuuatiua ualde, et in hyeme oportet ut applicetur æger incensioni ex tamarisco. Et quando uariolæ sunt uehementis humiditatis: tunc necessaria est suffumigatio cum myrto, et foliis eius. Et de regimine bono apud maturitatem uariolarum paruarum, et magnam uoluntatem exiccationis earum est, ut dormiat patiēs uariolas super farina rizi, et milii, et hordei, et fabarum, et magis conueniens est, ut ponas ipsam impletionem culcitræ quæ sit rara in qua penetret uirtus. Et folia cupressi sunt bona in hoc, et oleum malum est in hac hora, quoniam prohibet exiccationem.

Hic docet aliis ingeniis exiccare. primo suffumigiando cū tamarisco, & applicando partes uariolatas igni ex tamarisco. Item suffumigatio cum grano myrti, lignis, & foliis eius. secundo quando non essent ex toto maturæ faciendo ægrū dormire super farina rizi, hordei, milii, fabarum, aut aqua earum, aut impleatur culcitra rara his farinis, & iaceat super eam, & super panno subtilissimo posito immediate super farinam. & folia cupressi sub linteamine posita conferunt ad hoc. & omne oleum tempore exiccationis est uitandum, nam sua oleaginitate prohibet exiccationem.

Et quando incipiunt uariolæ exiccari: tunc oportet ut liniatur super eas ex medicinis prædictis cum uirtute croci. Et quando accidunt ex uariolis ulcera confert unguentum albū et proprie permixtum cum aliquantulo camphoræ, et rasura radicum cannæ cum aqua rosata, aut rasura uenarum arboris salicis, aut arboris azarur. Et quandoq; confert ungūtū de cerussa et litargyro. Et quando sunt in naso crustæ confert ceratum factum cum oleo ros. puro cū uirtute cerussæ, et clymiæ. Et administratio alicuius olei post exiccationē, et apud ulcerationem est bona: apud exiceationem quidē cū eo quod facit cadere cum uelocitate, et apud ulcerationē, propterea quòd ipsum est materia emplastri, et unguenti. unguentum quidem rubeum bonum est ad ulcera uariolarum.

Ponit curam uariolarum quando incipiunt exiccari. d. q; liniatur super eas ex medicinis prædictis. f. farina rizi, milii, & similibus cum pauco croci miscendo cum aliquo liquore, utpota oleo rof. & similibus. crocus maturat, & sedat dolorē. Et quando accidunt ulcera ex uariolis confert unguentum album camphorizatum. Item rasura radicum cannæ quæ uocatur arundo, cum aqua rof. Item rasura radicum arboris salicis, aut arboris azarur. & est species piri. pro ipsa accipimus radicem arboris sorbæ. Et quandoque confert unguentum de cerussa, & lithargyro. Et quando sunt in naso crustæ confert unguentum factum ex oleo rof. puro. i. facto solum ex oleo, & rosis cum uirtute cerussæ & clymiæ: quæ. f. fiat solum infusæ in eo, & colatæ: & fit clymia argenti, aut plumbi. & administratio alicuius olei quando sunt exiccatæ: & quando remansit ulcus confert remolliendo, & faciendo cadere crustas ipsarum: sed ratione ulcerum confert: quia est materia unguentorum simul cum cera. & unguētum rubeum est bonū ad ulcera uariolarum. uide ipsum, quinto canone, tractatu nono.

De obseruatione membrorum, & defensione eorum a nocumento uariolarum, & morbilli. Cap. XI.

Membra quæ oportet custodiri a nocumēto uariolarū sunt sicut guttur, & oculus, & partes superiores narium, et pulmo, et intestina: hæc enim membra sunt illa quæ ulcerantur.

In hoc capitulo defendit quædam membra a nocumento uariolarum. in sequenti, remouet uestigia earum. Hoc primū capitulum habet tres partes. In prima enumerat mēbra quæ oportet custodiri. In secunda ponit nocumenta quæ accidūt unicuique eorum. In tertia curat. secunda ibi § Fortasse quidem. § tertia ibi § Conseruatio autem. § In prima parte dicit quòd membra custodienda a nocumento uariolarum sunt guttur, & oculus, & partes superiores narium, pulmo, & intestina. hæc enim membra ulcerantur, supple, & alia nocumenta patiuntur.

Fortasse. n. oculus destruitur, et fortasse accidit in eo albugo. In gutture uero fortasse accidit præfocatio, et fortasse accidunt ulcera quæ prohibent deglutionem in meri, et fortasse perueniunt ad hoc ut sit illic corrosio perniciosa. In superioribus uero partibus narium fortasse accidunt ulcera, quæ stringunt meatus odoratus. In pulmone uero fortasse accidit ex bothor uariolarum et morbilli, constrictio anhelitus uehemens, et fortasse faciunt cadere in phthisim eum ulcerantur. In intestinis fortasse accidit excoriatio cui succurrere est difficile.

Hic ponit nocumenta quæ incurrunt hæc membra. & habet quinq; partes. sicut quinq; sunt hæc membra quæ nocentur. partes patent. Primum membrum est oculus qui fortasse destruitur, & aliquando rumpūtur tunicæ & humores egrediuntur, & fortasse accidit in eis albugo. In gutture uero accidit præfocatio cum uariolæ fiunt in epiglotti. & aliquando fiunt uariolæ & ulcera in meri quæ prohibēt deglutitionē. & aliquando ulcera illa fiunt corrosiua ducentia ad perniciem meri. In superioribus partibus narium aliquando accidunt ul

cera supple, & uariolæ quę stringunt meatus odoratus. In pulmone uero aliquando accidit ex pustulis uariolarum, & morbillorum constrictio anhelitus uehemens, & aliquando cum ulcerantur faciunt phthisim. Io intestinis accidit excoriatio cui difficile est succurrere propter ulcera derelicta ex uariolis, & propter materiam acutam fluentem per intestina ipsa excoriantem.

Conseruatio autem oculi melior est, vt fiat alcohol oculo cum almuri, & aqua coriandri: & aqua rosa. in qua iam posita sunt sumach, & camphora & proprie in primo die: & eum almuri solo: & similiter fiat alcohol cum alchol nutrito ex aqua coriandri & aqua sumach posita in ea camphora, & suceus pulpæ granatorum est bonus iterum in principio. Cum vero apparent, tunc facere alcohol cum aqua rosa. & camphora est magis conueniens. Et dictum est quòd facere alcohol cum napta alba est bonum in hoc. Et oleum de fisticis est de eis quibus utuntur mulieres in regione nostra post variolas, & euentum nocumenti in oculo: & eradicat caliginem si fuerit, & rectificat oculum, & collyrium album est bonum valde apud apparitionem bothor. Conseruatio autem oris, & gutturis est sicut suctio granatorum, & suctio granorum eius in principio, & suctio mororum de seni, & gargarizatio cum rob eorum: & proprie quando conqueritur de dolore in eis, & tunc oportet vt lambatur de robeorum aliquid post aliquid. Sed superiores partes narium cum epithematioue ex memithe & sandalis & rob agrestæ, & aceto. Et odorare acetum solum est vehementis iuuamenti. In conseruatione vero pulmonis non est quod sit sicut loboc ex lentibus lene cum semine papaueris. Intestina autem plurimum quidem oportet vt conseruentur post inceptionem cum stypticis. Et cum incipit solutio ventris in fine ægritudinis curetur cum trochiscis de spodio, & ribes, & trochiscis de semine acetosæ.

Hic succurrit nocumentis horum qninque membrorum dicens: quòd conseruatio oculi, ne incurrat nocumenta uariolarum, est ut fiat collyrium cum almuri idest de hor. ut Recip. almuri de hordeo. ℈. s. aquæ coriandri. aquæ rosa. ana. ʒ. ii. in quibus posita sint in iofusione sumach. ℈. s. caphoræ gr. ii. misce & proprie in primo die ante adueotum uariolarum. Item cum almuri solo dissoluto eum aliqua ex aquis. unde Auicen. secundo cañ. cap. proprio: fit ex eo alcohol. in principio uariolarum, & prohibet bothor ab oculo. Et similiter fiat alcohol idest collyrium. cum alcohol idest puluere subtilissimo nutrito ex aqua coriandri. Hic autem puluis potest esse ex almuri exiccato postea nutrito dissoluto cum aqua coriandri. Item aqua sumach posita in ea camphora: & succus pulpæ granatorum est bonus: & iterum in principio ante apparitionem. Cum autem apparent, tunc magis conueniens est facere alcohol idest collyrium eum aquæ ros. unc. s. camphoræ gran. vi. & non cum ualdè stypticis, prohibentur enim in priocipio ophthalmiæ & pustularum fortia styptica: & laudantur styptica non multum frigida. Sed de hoc in opbthalmia dixi quantum est opportunum; & dictum est quòd alcohol idest collyrium eum nepita alba quæ est oleum petroleum est bonum ualde: sed non io principio: immo potius in fine ad remouendum albuginem, & similia. Et oleum de fisticis est de illis quibus utuntur mulieres in regione nostra post uariolas ad euentum nocumenti in oculo, & eradicant caliginẽ idest uestigium caligans oculũ, & collyrium idest sief album in oculo collyrizatum est bonũ cum apparent bothor. Conseruatio autem oris, & gutturis fit suggẽdo succũ granatorũ expressum ex toto granato. Item succũ eorũ in prioc. Item suctio mororũ de seni, & gargarizatio cum rob eorum: & proprie eum conqueriť de dolore in eis: & bonum est ut lambat de rob eorum aliquid post aliquid. Sed superiores partes narium conseruentur cum epithematione ex memithe, & sandalis, & rob agrestę, & aceto quod epithema debet potius intus poni, quàm exterius: & odorare acetum solum est uehementis iuuamenti. In conseruatione antem pulmonis non est aliquid ita conueniens sicut succus lentium scilicet coctarum cum semine papaueris, qui potest lambendo sumi. Intestina autem debent conseruari cum stypticis sumptis, & clysterizatis: & cum incipit solutio uentris. in fine. idest in processu ægritudinis curetur cum trochiscis de spodio, de ribes, de semine acetosæ sumptis cum aliquo liquore: sedeant enim febres, & sistũt fluxum uentris: sed pro completa notitia recurre ad tertiam, quintam, nonã deeimam, & decimamsextam tertii.

De eradicatione vestigiorum variolarum. Cap. XII.

IN hoc quidem loquemur vice alia cum loquemur de decoratione: nunc vero dicemus illud quod est magis conuenieus, & magis pertinens. Et de eis quæ eradicant vestigia variolarum iterum sunt radices arundinum, & sarcocolla, & semen melonis, & cortices eius exiccati, & rizi abluti, et aqua hordei, et albumen oui, et creta rara, vel lutum rarum, et lithargyrum et zuccarum tabarzet, et amylum et amygdalæ dulces, et amygdalæ amaræ. Et de oleis oleum de lilio, et oleum de fisticis, et adeps asini cum oleo ros. et quæ sunt eis similia, et aqua quæ fit in vulga camelì, qua assat est vltima. Et de illis quæ sunt sortiora est spuma maris, et lapis piperis, et costus, et ammoniacum, et thus, sapo cum baurach. et ossa vetusta adusta, et semen raphani, farina raphani exiccati, aristolochia, lupini. Et de cibis rectificantibus colorem plumbeum sunt granata dulcia, et cicer, et vinum bonum, vitelli ouorum sorbilium, ius gallinæ, et alcobugi, et alduragi impinguati. Et oportet vt asiduet habens ea balneationem. Et de compositis est vt sumas osium adustorum, et stercoris ouini antiqui, et ostracorum nouorum, et amyli, et seminis melonis, et rizi abluti, et ciceris omnium ana. partes. x. et granorum alben, et lupinorum, et costi et aristolochiæ longæ omnium ana partes quinque, et radices arundinis siccæ partes. xx. Fiat ex eis epithema cum aqua melonis, aut cum aqua cucumeris syluestris: aut cum aqua hordei, aut eum aqua sabarum: et liniatur cum eo membrum, et abluatur in mane cum decoctione violarum. Aliud, ostracorum nouorum, osium antiquorum, radicis arundinis, persicæ, amyli, seminis melonis: rizi abluti, granorum granatorum, costi partes æquales. fiat ex eis gumera: Et iterum lupini, et cicer nigrum liniatur cum eis.

Primo promittit se locuturum septima huius de hac materia: secundo pooit quædam conuenientia. secunda ibi { Et de eis. } Et hæc pars diuiditur in quatuor. In prima ponit simplicia quædam debilia: deinde fortia. In secunda cibos rectificantes colorem plumbeum. In tertia regimen per balneum. In quarta medicinas compositas. secunda ibi { De cibis. } tertia ibi { Oportet. } quarta ibi { Et de compositis. } Et quæ dicit in omnibus his partibus nota sunt. Lutum rarum idest lapis piperis secundum aliquos est lapis inuentus in spongia ad similitudinem piperis: aut intellige lapillum qui diu stetit in pipere. alcobugi idest perdix, alkuragi & auragi idem suot quod turtur: sed in uno ponitur al, qui est articulus apud arabes. gumera est medicina cum qua mulieres fricant faciem, ut se decorent. Et nota quòd hæ medicinæ commuoiter applicantur de nocte: sed postea in die abstergunt faciem ab his medicinis cum sacculo pleno furfuribus, & uiolis quem infundunt in aqua calida, & faciei applicant toties quòd fiat bona abstersio. Ideo dicit Auicen. prope finem capituli: & liniatur membrum cum eo scilicet in nocte. In mane uero cum decoctione uiolarum lauetur. Cura uariolarum triplex habet regimen primum debetur tempore ebullitionis antequàm appareant. secundum postquam apparuerint usque ad completam exiccationem, ter- Triplex regimen in cura uariolarum.

tium

tium est commune utrique. Primum regimen habet duas intentiones, prima est euacuatio. secunda est digestio sub qua comprehenditur ebullitionis sedatio. Prima intentio. s. euacuatio completur cum phlebotomia, & aliis modis sanguinem minuentibus. si ergo uirtus & ætas consentiunt fiat phlebotomia ex uena cõmuni in brachio dextero, & hauriatur quantitas sanguinis secundum exigentiam repletionis, & uirtutis tolerantiam: quæ quantitas sanguinis debet esse aliquãdo multa immo usque ad syncopim exclusiue secundum Rasim. 18. continentis. Sed credo præstantius esse plethora existente magna partiri phlebotomiam. exempli gratia. primo phlebotomatur uena communis dextra. secundo sinistra: & hauriatur sanguis secundum exigentiam. Si uero non consenserit, sicut est communiter, uentosetur cum scarificatione: & sanguisugæ apponantur spatulis, aut naribus, aut prouocetur sanguis ex naribus, huic tamen euacuationi si uenter fuerit stypticus præmittatur clystere lenitiuum in communi forma magis aut minus declinans ad frigidum secundum exigentiam febris: nec in ipso ponantur solutiua eligentia.

Secunda intentio est digestio sub qua comprehenditur ebullitionis sedatio, quæ perficitur cum frigidis ingrossantibus moderate stypticis: non tñ uentrem constringentibus, sicut aqua decoctionis hor. & iuiubarum cum syrupo de granatis, aut de acetositate citri, aut lymonis, agrestæ, ribes, & similibus: aut fine his. quæ digestiua debent esse frigida magis in morbillis, quàm in uariolis. & ad humi. & siccum, aut temperiem in actiuis. Regimen secundum debitum uariolis postquàm apparuerint habet tres intentiones. prima est eductio superfluorum ad cutim, quæ sunt materia uariolarum & morbillorum usque ad earum maturationem. secunda est ipsarum maturarum apertio. tertia ipsarum exiccatio. Prima intentio completur cum calidis subtiliantibus, aperientibus oppilationes, & ducentibus materiam ad cutim. sint tamen admixta aliqua quæ confortent, & tueantur membra intrinseca a nocumento. Et nota q̃ quamuis hæc debeãt esse calida: sint tamẽ in initio remisse calida & calíditas sicut remittitur febris augendo procedat. Ex optimis quæ eligi ex Auicen. possunt est. Recip. ficuum citrinarum numero sex: lentium coctarum abiecta prima aqua: drach. iii. laccæ. drach. i, dragaganthi: fœniculi ana. ℈. ii. incidantur ficus, & cum reliquis bulliatur in. ii. lib. aquæ usque ad consumptionem medietatis & coletur. hic possunt aromatizari eum gran. iii. croci. secundo materia ducatur ad cutim cum debita coopertura pannorum, ita ut caleat: non tamen superflue: & si panni sint rubei trahunt exterius ratione similitudinis, & non competunt olea neque alia exterius applicita prohibentia exitum. Secunda intentio scilicet ipsarum maturarum apertio completur cum acubus de auro, & fugatur humiditas fluens cum coto: sed melius est ut remoueatur aliquid cum forpicibus de pelle, ne reclaudantur. Tertia intentio scilicet ipsarum exiccatio completur suffumigando eum tamarisco, & ex foliis myrti & eius granis. & Auicen. docet iacere super farina rizi, milii, fabarum & similium: & præcipit salitionem quæ non est in usu: sed medici nostri Veneti tangunt eas cum foliis absinthii uiridis: & hoc tempore cauendum est ab oleo, & humectantibus. Oleum tamen conuenit post eorum exiccationem ad faciendum eruptas cadere: & quia est materia unguentorum.

Tertium regimen habet duas intentiones, una est correctio accidentium, altera est regimen sex rerum. Prima intentio completur subueniendo syncopi sequenti superfluam caliditatem cum spiratione aeris frigidi, & odore camphoræ & sandali, & paulatim discooperiendo eum in aere frigido. Dolor autem qui sequitur maturationem uariolarum sicut in manibus, & pedibus sedatur infundendo loca in aqua calida: & accelerat maturationem, & eruptionem earum: & confert cum extrema infrigidantur ponere ca in aqua calida. ulcera autem subsequentia uariolas curantur cum unguento albo camphorato: sed putrefactiones extremitatum curantur eura cancreng. Variolæ futuræ in oculo subuenitur cum aqua ro. in qua infusum fit sumach: & si est magna caliditas ponantur pro. unc. i. aquæ suprascriptæ grana. iii. camphoræ; sed inchoante pustula in oculo prima die, postea addatur his parum sief albi: & curetur cura pustulæ oculi. uestigio autem & caligini remanenti in oculo subueniatur cum zuccaro candi: & apud Auicen. cum oleo de fisticis. Sed prohibendum nocumentum oris & gutturis suctio succi granatorum expressorum cum tota substantia confert. Similiter suctio mororum, & diamoron cum aqua rosi in earum augmento, & in statu diamoron cum aqua hordei & passularum: & tueantur partes superiores narium cum aqua ros. & agresta: & pulmo cum diadraganto: & intestina cum trochis. de spodio, & clysteriis propriis in dysenteria sed uestigia uariolarum prohibentur ne fiant ligando manus pueri, aut aliter prohibendo ne scalpant: & epithemetur cum hoc unguento. recip. farinæ lentium, lupinorum, fabarum, orobi, lithargyri, ceruſſæ ablutæ, clymiæ ana. drach. ii. cum oleo de lilio & axungia asini fiat unguentum & linimentum. Aliud Ras. recip. lithargyri nutriti, radicis arundinis, ossium uetustorum, farinæ cicerum, farinæ rizi, se. melonum mundorum, ben, costi, ana. quantum libet. hic eũ mucillagine fœnugreci. & se. lini misceantur: & ex altero eorum facies eorum epithemetur de nocte, & in mane abstergatur cum sacculo ex surfure, & uiolis infuso in aqua calida. Secunda intentio scilicet regimen sex rerum patere potest ex dictis: sed diæta debet esse infrigidans, & ingrossans aliqualiter styptica: non tamen uentrem constringens declinans ad siccum in uariolis, & in morbillis ad humidum. Et debet cauere tempore ebullitionis a carnibus, ouis, & uino. postea debet ingrossari diæta quanto magis accedit ad sanitatem: & in summa sit proportionata regimini medicinali.

De febribus apostematum. Cap. XIII.

Iam sciuisti dispositiones febrium, quæ sequuntur apostemata apparentia: & quòd sunt secundũ plurimũ de genere febrium diei, cum apostemata ista secundum plurimũ non perueniant ad cor, nisi cum calefactione sua absque sua putredine: & plurimum quidem horum est a causis primitiuis. Cum autem peruenit putredo eorum ad cor, propter suam magnitudinem, aut propter suam propinquitatem, fit feb. fortasse non de genere feb. diei. Et plurimum quidem similium horum nõ fit nisi a causis antecedentibus corporeis, & repletionalibus crudis: & quandoque fiunt ex ulceribus, ad quæ trahuntur materiæ malignæ, retinentur in carnibus mollibus.

Primo ponit quæ febres sequantur apostemata tam intrinseca, quàm extrinseca. secundo signa. tertio curam. partes patent. Primum capitulum diuiditur in duas partes. In prima ponit quæ febres sequantur apostemata extrinseca. secundo quæ sequantur apostemata intrinseca. secunda ibi § Febris autem. § In prima parte dicit quòd tu iam sciuisti scilicet in ephemera scilicet ex apostemate cuiusmodi febres sequantur apostemata extrinseca: & quòd secundum plurimum sunt de genere febrium ephemerarum, cum secundum plurimum apostemata ista non perueniant ad cor nisi cum calefactione absque putredine idest calefaciunt cor non mitten do uaporem putridum ad ipsum. secundo dicit quòd plurimum horum apostematum est ex causis primitiuis, quando faciunt feb. ephemeram. tertio dicit quòd cum fortasse idest aliquando peruenit putredo, idest putridus uapor ad cor propter suam magnitudinem, idest apostematis: aut propter suam propinquitatem ad cor sicut quando esset in subascellis: aut sub mamilla sinistra, non fit febr. ephemera: sed supple fit febris putrida. quarto dicit quòd plurimum horum, scilicet apostematum quæ faciunt febr. putridas non perueniunt nisi a causis antecedentibus corporeis, sicut sunt malæ complexiones oppilationes, & a causis repletionalibus crudis, idest ab humoribus replentibus indigestis. quinto dicit quòd hæc apostemata quando fiunt ex ulceribus supple, uel pustulis ad quæ ulcera attrahuntur materiæ malignæ, & retinentur in carnibus mollibus, quæ sunt in locis emunctoriis sicut post aures, propter ulcera labiorum menti, & colli, & in

ſubaſcellis propter ulcerā manuum, & in inguinibus propter ulcera in uirga, aut in pedibus. Hæc tamen apoſtemata facta in locis emunctoriis quandoque faciunt putridas, quandoque ephemeras iuxta aphoriſmum, In bubonibus omnes febres malæ demptis ephemeris.

Febres autem quæ ſequuntur intrinſeca apoſtemata fortaſſe non fiunt ex applicatione calefactionis ad cor ſine putredine.

In patte præſenti oſtendit quæ febres ſequuntur apoſtemata intrinſeca. ſecundo pouit quaſdam diuerſitates febrium ſequentium apoſtemata. In tertia ponit canones. ſecunda ibi § Et uehementiores. § tertia ibi § Et ſcias. § In prima parte dicit quòd febres quæ ſequuntur apoſtemata intrinſeca fortaſſe non fiunt ex applicatione caliditatis ad cor ſine putredine. nam ab apoſtemate intrinſeco facile putridus uapor peruenit ad cor propter propinquitatem ad cor, & propter uiarum rectitudinem & amplitudinem. econtra ab apoſtemate extrinſeco. aliquando tamen accidit ab apoſtemate intrinſeco fieri ephemeram propter ſui paruitatem, & diſtantiam ſicut a paruo apoſtemate exiſtente in extremitate inteſtini recti: immo quædam apoſtemata intrinſeca nullam faciunt feb. ſicut glandulæ, & ſcrofulæ: & ſimiles quæ non ſunt calidæ nec per ſe, nec per accidens.

Et uehementiores quidem febres fiunt ab apoſtematibus intrinſecis, quando ſunt ex genere eryſipilæ in quibuſdam uiſceribus, & extenditur dolor, & ſitis, & inflammatio: & ſignificant ea ſignificationes permixtionis choleræ plurimæ cum ſanguine. Et hæc apoſtemata intrinſeca ſunt ſicut apoſtemata cerebri, & uelaminum eius, & ſimach auris, & gutturis quandoque: & in uelamine quod ſequitur pectus: & hepate, & rene, & ueſica, & matrice, & inteſtinis, et quæ ſunt eis ſimilia.

In iſta parte ponit diuerſitates harum febrium. Habet hæc pars partes quinque, ſicut quinque ſunt hæ diuerſitates. Prima diuerſitas eſt quòd uehementiores febres ſequuntur apoſtemata cholerica, ſicut eryſipilam, quàm apoſtemata ab aliis humoribus pendentia: ſecundo dicit quòd dolor, ſitis, & inflammario intenditur in his apoſtematibus cholericis. tertio dicit quòd apoſtemata cholerica ſignificantur per ſigna permixtionis plurimæ choleræ cum ſanguine. quarto dicit quòd apoſtemata intrinſeca quæ faciunt has febres ſunt ſicut apoſtemata ſubſtantiæ cerebri, & panniculorum eius, & ſimach, ideſt botium auris, ſiue nerui auditiui ortum habentis a quinto pari neruorum cerebri, & apoſtema gutturis, & apoſtema uelaminis pectoris, ideſt pleuræ. & per pleuram intellige cæteros panniculos pectoris intrinſecos.

Item apoſtema renis, ueſicæ, hepatis, matricis, inteſtinorum: & his ſimilibus ſicut ſtomachi, ſplenis, menſenterii, pulmonis, & apoſtema cordis in hoc excedit reliqua.

Primo notandum pro declaratione partis primæ quòd apoſtemata cholerica ſine dubio maiorem faciunt febrem quā apoſtemata phlegmatica, aut melancholica; ſed de ſanguineis eſt dubium. in quo tenendum eſt apoſtema cholericum maiorem facere febrem intenſiue, quàm apoſtema ſanguineum: & econtra ſanguineum maiorem facere febrem extenſiue propter maiorem multitudinem uaporum eleuatorum ab apoſtemate ſanguineo, quàm cholerico.

De dolore etiam eſt dubium, quis ſit maior, & credo quòd in eodem membro, uel proportionali maior ſit dolor ſequēs phlegmonem, quàm eryſipilam. Primo quia hoc experimur ſæpe in apoſtematibus extrinſecis, nam in phlegmone magnus dolor eſt, eryſipila fere nullus. ſic etiam debet eſſe interius. ſecundo quia dolor magis ſequitur ſolutionem continui, quàm malam complexionem, ut docet experientia. licet hoc non placuerit Auerr. ſed in phlegmone maior eſt ſolutio continui, quàm in eryſipila: cum ſanguis ſit groſsior cholera. Item, quia dolor ſequens phlegmonem, eſt extenſiuus, & pulſatiuus: ſed ſequens eryſipillam eſt pungitiuus, qui eſt minor illis. Nec Auicenn. dicit oppoſitum huius determinationis quamuis dicat quòd dolor intenditur, aut aliter extenditur in eryſipila. non enim comparauit eryſipilā phlegmoni: ſed apoſtematibus frigidis. Si tamen textus dicat, extenditur, eſt uerum in eryſipila comparata phlegmoni in qua dolor eſt magis extenſus in membro: cum cholera ſpargatur per membri ſuperficiem: ſed in phlegmone ſanguis magis in uno loco colligitur: licet tamen intenſior ſit dolor in phlegmone.

Secundo notandum quòd ſigna permixtionis choleræ cū ſanguine multum ſumuntur ex ſignis complexionum quæ uide ſecunda primi.

Et diuerſificantur febres eorum in vehementia, et debilitate ſecundum propinquitatem cordis, et longitudinem.

Hæc eſt ſecunda diuerſitas: quòd febres diuerſificantur in magnitudine, & paruitate ſecundum propinquitatem, & diſtantiam apoſtematum a corde. quæ enim ſunt propinquiora cæteris paribus, maiorem faciunt febrem.

Et eorum iterum febres quæ ſunt in membris carnoſis eſt feb. uehementior, et eorum fe. quæ ſunt in panniculis, et eorū ſimilibus eſt debilior.

Hæc eſt tertia diuerſitas: quòd febres quæ ſequuntur apoſtemata exiſtentia in membris carnoſis ſunt uehementiores, quàm febres quæ ſequuntur apoſtemata in panniculis & ſimilibus quæ ſunt neruoſa.

Contra. oppoſitum uult Auicenn. ſecunda primi. capitu. de ſignis apoſtematum.

Dicendum quod febres dicuntur uehementiores dupliciter: uno modo in calore, & ſic febris apoſtematum membri carnoſi dicitur uehementior: quia plus de materia aggregatur in membro carnoſo, & plus calefit. fiunt enim febres pluris caloris. Alio modo dicitur feb. uehemens in accidentibus quibuſdam communibus. ſicut dolore, uigilia, ſpaſmo, & ſimilibus: & ſic feb. apoſtematum quæ ſunt in membris neruoſis ſunt uehementiores.

Et eorum quæ ſunt in uicinitate arteriarum febris eſt uehementior, et eorum quæ ſunt in uicinitate uenarum ſolum feb. eſt debilior.

Quarta diuerſitas eſt: quod febr. horum apoſtematum quæ ſunt in uicinitate arteriarum ſunt uehementiores, quàm feb. apoſtematum quæ ſunt in uicinitate uenarum ſolum. cuius cauſa eſt: quia magis communicant cordi per arterias, quàm per uenas cæteris paribus.

Contra. quia apoſtemata ſplenis ſunt in mēbro magis arterioſo, quā apoſtemata hepatis. & tamen minorem facit febrē.

Dicendum cætera non eſſe paria. eſt enim diſparitas, quia hepar communicat cordi per uenam maximam ſ. per uenam chylim immediate: non autem ſplen immediate cōmunicat cordi per arteriam maximam. Item eſt diuerſitas, quia hepar eſt maius membrum, & nobilius quàm ſplen. Item hepar magis uicinatur arteriæ magnæ quàm ſplen, quamuis ergo ſplen habeat plures arterias quàm hepar, quia hepar nullam habet ſaltem ſecundum gibbum, non tamen propter cauſas dictas ſequitur ipſum debere maiorem facere fe. quàm hepar.

Et non euacuantur iſtæ febres a periodis ſecundum materias quæ effunduntur ad apoſtemata eorum. periodi namq; earum ſunt ſecundum generationem earum, et ſecundum motum ipſarum, et ſecundum attractionem caliditatis, et doloris ad ea. unicuiq; n. humori eſt periodus qui ſibi cōuenit. Ietrinſecæ cauſæ periodicationis.

Quinta diuerſitas. febres apoſtematum habent diuerſos periodos ſecundum diuerſitatem materierum, quæ effunduntur ad apoſtemata ipſorum febricitantium. periodi nanque earum febr. fiunt ſecundum generationem materierum earum, & ſecundum diuerſum motum ipſarum ad apoſtemata: quando iam ſunt genita, & ſecundum alterationem caliditatis, &

tis, &

tis,& doloris ad ea idest secundum uariam attractionem ipsarum materierum ad loca apostemata: quæ attractio fit a calore & dolore membri apostemati. unicuique enim humori inest periodus qui sibi conuenit.

Pro huius partis notitia est sciendum, quòd Auicenn. innuit hic omnes causas periodicationis intrinsecas: quarum quædam de intentione Galen. secundo de differentiis febri. sumuntur ex dispositionibus membrorum mittentium materias ad membrum apostematum, quæ materiæ continentur in ipsis membris mittentibus. Quædam sumuntur ex dispositionibus ipsorum membrorum apostematorum attrahentium, quæ maxime attrahunt per caliditatem,& dolorem: & hic se tenent ex parte membrorum, de quibus loquitur Galen. loco allegato. Quædam se tenent ex parte diuersificatorum secundum quantitatem, modum substantiæ, & ipsorum complexionem,& formam substantialem, & proprietatem resistitiuam. & hæ ponuntur a multis auctoribus: præcipue ab Auicenn. in hac prima quarti. tractatu secundo capit. primo. quas omnes Auicen. innuit in his pancis uerbis.

Primas se tenentes ex parte membrorum cum dixit. periodi nanque. secundas se tenentes ex parte humorum cum dixit. unicuique humorum inest periodus qui sibi conuenit. & hic uult Galen. febr. apostematum periodicare propter nouum motum materiæ ad membrum apostematum, qui motus diuersificatur propter diuersitatem causarum supra scriptarum. secundum plurimum tamen phlegma periodicat quotidie. cholera de tertio in tertium. melancholia de quarto in quartum. sanguis quotidie affligit maxime propter suas formas substantiales,& proprietates resistitiuas. Omittit autem causas extrinsecas sicut regimen sex rerum, & influxus supercœlestes, quos astrologi pouunt. Sed de hac materia dictum est superius quantum est opportuoum in quæstione de periodicatione.

Et scias quòd multoties sanatur apostema in pleuresi, & alijs,& remanet febris: & significat tunc quòd mundificatio non accidit.

Hic ponit duos canon. Primus multoties sanatur apostema pleuriticum,& febr. remanet. & similiter accidit in aliis apostematibus, & hic remanentia febr. significat quòd non est facta perfecta mundificatio, & hoc accidit quando apostema non est totalis causa febr. immo pars materiæ quæ facit febrem, fecit apostema. stat ergo apostema pendens a pauca materia terminari ante febris terminationem. Sicut me scribente super hoc capitulo euenit magnifico. equiti domino Christino Francisco de Beuilaqua Veronensi. aliquando accidit quando apostema non perfecte curatur: sed euacuatis partibus subtilioribus remanent quædam partes terrestres potentes febres continuare: non tamen dolorem, tussim, & alia accidentia propria pleuresis facere.

Et istæ quidem febres quandoque prolongantur & perducunt ad hecticam,& proprie quando apostemata sunt in hepate. Illæ uero quæ sunt in uelaminibus cum confirmantur, non expectant usque ad hecticam.

Secundus canon. Et istæ quidem febres cum prolongantur ducunt ad hecticam: & proprie quando apostemata sunt in hepate.

Contra. quia apostemata pulmonis deberent magis ducere ad hecticam prohihendo cordis euentationem.

Dicendum est quòd hectica quæ est quædã tabes,& exiccatio cum pauca caliditate magis incurritur propter apostema hepatis, quàm pulmonis, propter defectum nutrimenti, qui defectus est ab hepate non a pulmone: sed hectica quæ est corporis arefactio cum inflammatione magis incurritur ex apostemate pulmonis. secũdo dicit quòd illæ febres quæ consequuntur apostemata in uelaminibus, cum confirmantur, apostematibus a quibus pendent confirmatis, non expectant usque ad hecticam, quia moriuntur prius quàm fiant hectici. Vnde Galen. decimo therapeutic. loquens de apostematibus diaphragmatis dicit. Multoties uidi interficere antequam cõpletur dyspnoea,& desipientia: sed in quibus tales dispositiones sunt plurimum moriuntur, antequam hectica generetur. Ex his patet quòd per apostema confirmatum non debes intelligere apostema existẽs in statu: quia ab hoc contingit euadere. Sed per apostema confirmatum intelligere maxime fixum,& in malitia confirmatum.

De signis earum, & ipsarum iudicijs. Cap. XIIII.

CVm febribus ex apostematibus intrinsecis inueniunt tres species signorum, & accidentium scilicet signa, & accidentia significantia membrum infirmum: & signa, & accidentia significantia materiam: & signa, & accidentia significantia dispositionem infirmi. Prima autem signorum species, est sicut pulsus serrinus, & dolor punctiuus apostematis in partibus pectoris: & similiter tussis sicca in primis,& humida in secundo, & quæ sunt illi similia de signis pleuresis, significantibus apostema in partibus pectoris.

Primo ponit quandam diuisionem trimembrem signorum & accidentium febrium apostematum, & ipsam declarat. secundo ponit quandam diuisionem fundatam super primo membro diuisionis. tertio subdit quædam alia signa febris apostematum intrinsecorum. secunda ibi § Et membra quidem occulta. § tertia ibi § Et caliditas quidem. § Prima in duas. in prima ponit diuisionem prædictam. loco exempli ponit signa pleuresis. In secunda ponit signa quædam generalia apostematis intrinseci. secunda ibi § Et ad summum. § in prima parte dicit quòd cum febribus ex apostematibus intrinsecis sunt tres species signorum, & accidentium significantium membrum apostematum. Prima est species signorum significantium membrum infirmum. Secunda est species signorum significantium materiam apostemantem. Tertia species est signorum, & accidentium significantium dispositionem infirmi, idest quid sit futurum de infirmo. Et pro notitia signorum primorum uult te redire ad tertium canonem: & pro secunda specie signorum ad tertiam quarti. & pro tertia specie ipsorum ad secundam quarti, ubi ponuntur signa prognostica. Ideo in omni specie omnium horum signorum hic abbreuiat: & solum exempli gratia dicit quædam.

Secundo declarans primam speciem signorum dicit quòd pulsus serrinus, & dolor lateris pungitiuus sunt signa apostematis in partibus pectoris, scilicet pleuresis, scilicet tussis sine sputo io primis. secundo cum sputo: & similia de signis pleuresis, scilicet febris continua, constrictio anhelitus.

Et ad summum dolor, & grauitas in membro: & est calidius reliquis membris addita calefactione non consueta, & sicut spasmus. quoniam ipse multoties associatur apostematibus calidis in membris neruosis. Species uero secunda est, sicut significatio uehementiæ febris tertianæ, & significat quòd materia est cholerica. Accidentia uero infirmi sunt dispositiones quæ indicant eius salutem, aut indicant ipsius mortem.

In ista parte dicit quòd signa generalia apostematis intrinseci sunt dolor. secundum grauitas. tertium caliditas maior in membro apostemato quàm in reliquis. est enim sicut fornax febris undecimo therapeuti. ultimo capit. quartum quòd in reliquis membris est addita caliditas non consueta. quintum est spasmus qui frequenter sequitur apostemata calida in membris neruosis. Et tu istis adde duritiem, & tumorem si illa apostemata fuerint in membris, quæ subiacent sensui. & tu cum uisitas aliquem hæc septem signa semper habeas menti ne incidas in errorẽ non bene excusabilẽ. Secũda spẽs signorũ, est sicut feb. tertiana, quæ significat ꝙ materia apostematis est cholerica: & quotidiana ꝙ est phlegmatica: & quartana ꝙ est melãcholica: & cõtinua conclusa ꝙ est sanguinea, licet sm pluri-

plurimum in proceſſu paroxyſmi harum febrium confundantur. Tertia ſpecies ſignorum ſignificat ſalutem uel mortem: & his ſimilia uentura ſuper ægrum.

Et membra quidem occulta diuerſificantur in faciendo febr. et recipiendo eas: et per durationem earum, et ipſarum periodis ſecundum magnitudinem eorum in ſeipſis, et magnitudidem uenarum eorum, et ſecundum membra ſua.

In parte præſenti pro declaratione primi membri diuiſionis præcedentis ſcilicet quòd quædam ſigna ſignificant membrum apoſtematum. Auic. primo ponit unam diuiſionem. ſecũdo declarat eã. tertio infert quoſdã canones. ſecũda ibi {Nã in mẽbris.} tertia ibi {Cũ aũt aggregaẽ.} In prima parte dicit quòd membra intrinſeca apoſtemata diuerſificantur in faciendo febres, & recipiendo eas: quia primo fit calor in corde qui formaliter eſt feb. per membrum apoſtematum: deinde recipitur in eo, & in alijs mẽbris. hoc dicit quia dato quòd aliquod membrum habeat calorem extraneum, & ipſum alteri membro cõmunicet: ille tamen calor non dicitur feb. nec alia membra recipientia calorem ab eo dicũtur febrire, niſi calor prius fiat in corde: poſtea per cor aliis cõmunicetur: cum cor ſit primum ſubiectum feb. iuxta ſuperius determinata. Et hæc prima diuerſitas concernit feb. magnitudinem, aut paruitatem, ſalubritatem, aut contrarium. nam quædam membra apoſtemata faciunt maiorem febrem, & magis mortalem ſicut hepar, & pulmo. quædam minorem & magis ſalubrem ſicut renes, & matrix. ſecunda diuerſitas eſt in duratione earum, nam quædã faciunt longam ſicut matrix: & quædam breuem ſicut cerebrum. tertia diuerſitas eſt in periodis earum. Aliter enim periodicant febr. apoſtematis hepatis: aliter feb. apoſtematis renum: quamuis hæ diuerſitates inſequantur diuerſitates materierum: tamen etiam inſequuntur diuerſitates membrorum. hæ autem tres diuerſitates fiunt ſecũdum magnitudinem ipſorum ſcilicet membrorum in ſeipſis, quæ magnitudo attenditur penes tria ſcilicet penes nobilitatem ſuæ operationis, penes ſenſibilitatem ſuam, & penes propinquitatem ad cor. Aliter ſecundum magnitudinem ipſorum ſcilicet apoſtematum in ſeipſis ideſt ſecundum quòd apoſtemata ſunt magna, uel parua. Secundum aũt penes quod diuerſificantur membra apoſtemata in faciendo febr. eſt ſecundum magnitudinem uenarum ſcilicet pulſatilium, & quietarum: & in hoc tangit maiorem aut minorem colligantiam cum corde. Tertium uero in quo diuerſificantur membra apoſtemata in faciendo febrem. eſt ſecũdum membra ſua ſcilicet alia a corde quibus membris cõmunicat membrum apoſtematum faciens feb. exempli gratia, matrix cõmunicat capiti: ideo apoſtemata matricis faciunt febr. cum dolore capitis.

Nam in membris intrinſecis ſunt quæ ſunt propinqua cordi, & uehementis communitatis: ſicut uelamen, et pulmo: et de eis ſunt quæ ſunt longinqua a corde, debilis comunitatis ſicut renes. ipſi enim non ſemper faciunt propter apoſtemata ſua ſebres fortes neque continuas: & multoties quidem ſunt interpolatæ, & ſunt de genere ſebrium commiſtarum, & ſebrium tertianarum, & quartanæ, & quintanæ, & ſextanæ: & fiunt cum eis rigor, & horripilatio: & ambiguum ſit eſſe earum: & ſignificat eas grauitas in loco renum, & in partibus alkatim, & dolor, & proprietas caliditatis in membro maioris conſueta.

Hic declarat prædictam diuiſionem: & quamuis ſua intereſſet oſtendere quomodo membra diuerſificata in magnitudine & paruitate, & diuerſificata ſecundum uenas ſuas: & in ſumma ſecundum maiorem aut minorem colligantiam cum corde: & tertia diuerſificata ſecundum membra ſua alia a corde, quibus communicant faciunt febres diuerſas iu magnitudine & paruitare ſalubritate & mortalitate, & longitudine & breuitate. Item diuerſitas in periodis: tamen quia hæc ſunt nota ex dictis in tertio canone, ſolum exempli gratia oſtendit quomodo membra diuerſificata in longitudine & propinquitate ad cor: & in maiori & minori communitate cum corde cum apoſtemantur, diuerſificantur in faciendo febrem. Dicit ergo quòd de mẽbris ſunt aliqua quæ ſunt propinqua cordi, & uehemẽtis comunicationis cum eo: ſicut uelamen ideæ diaphragma & pulmo: & iſta ſupple faciunt magnas febres, & mortales, & breues, & continuas cum apoſtemantur. & de eis ſunt aliqua longinqua a corde, & debilis communitatis cum eo: ſicut renes. ipſi enim non ſemper faciunt cum apoſtemantur febr. fortes: neque continuas: ſed multoties ſunt interpolatæ: & multoties nõ ſunt interpolatæ: & ſunt de genere febrium commixtarum, & quandoque ſunt tertianæ, & quartanæ, & quintanæ, & ſextanæ. & fiunt cum eis rigor, & horripilatio, & ambiguũ fit eſſe eorum ſcilicet apoſtematum. ignoratur enim cuius mẽbri ſint apoſtemata iſta, quæ faciunt tantas feb. diuerſitates: & an ſint apoſtemata renum. hæc tamen apoſtemata renum ſignificantur per grauitatem in alchatin qui eſt locus renũ: & per dolorem eius loci: & quia proprie in illo loco ſentitur caliditas maior conſueta. Et nota quòd quamuis huiuſmodi inquiſitio non pertineat ad hunc locum, ſed potius ad. 17. tertij ꝙ cauſa tantarum diuerſitatum in his febribus eſt triplex. Prima eſt diuerſitas materierum quæ faciunt hęc apoſtemata. unde ratione huius permiſcentur feb. diuerſæ. ſecunda eſt longinquitas huius membri a corde. unde febr. eius quandoque non ſunt continuæ: neque fortes. tertia cauſa eſt diuerſitas in aduſtione, cum apoſtemata hæc chronicant: ſicut frequenter accidit. unde per aduſtionem materierum huius apoſtematis antecedentium, & coniunctarum fit tranſmutatio harum in melancholiam, unde fiunt quartanæ: quando ſunt plurimæ quantitatis: & non ita per aduſtionem ingroſſatæ. cum uero per aduſtionem magis paucificantur, & ingroſſantur fiunt quintanæ, & eodem modo ſextanæ.

Cum autem aggregatur in membro ut ſit proximum principali: aut fortis communitatis cum eo, aut vehementis ſenſus, & neruoſum: tunc cum uehementia feb. comitantiũ apoſtemata eius accidunt ei inquietudo magna, & ſpaſmus.

In parte præſenti infert canon primus. quando hæc omnia aggregantur in membro aliquo. primum quòd ſit proximum principali ideſt cordi. aut uehementis communitatis cum eo: utpote per uenas, & arterias: aut uehementis ſenſus: quòd ſit neruoſum: tunc cum uehementia feb. conſequentium apoſtema eius accidunt inquietudo magna, & ſpaſmus: ſicut exempli gratia: in apoſtemate panniculorum cerebri.

Et fortaſſe comitantur ipſum accidentia extranea ſicut apoſtemata matricis; aſſociatur enim ei cum ſebr. ſoda, & dolor ceruicis.

Secundo infert quòd aliquando comitãtur apoſtemata mẽbri intrinſeci, ſicut apoſtema matricis, accidentia extranea fiunt in eo ſoda, & dolor ceruicis ideſt partis poſterioris colli ad caput terminati. huius autem eſt cauſa: quia matris dorſo alligatur: unde faciliter communicatur capiti, & collo per nucham, & uenas, & arterias quæ ſunt in dorſo. appellat autem hæc accidentia extranea propter magnam diſtantiam matricis a collo, & capite: quia matrix non eſt neruoſa per neruos a cerebro, & nucha ortum habentes. ſic enim accideret ſpaſmus in fortibus doloribus eius. quod bene ſentit Auicen. 21. tertii. cap. de anatomia matricis. & hoc eſt exemplum diuerſitatis febrium ſequentium membra apoſtemata diuerſificata ſecundum membra alia à corde, quibus communicant.

Et caliditas quidem quamuis inflãmentur in his apoſtematibus: tamen non eſt ualde uehementis acuitatis: ſicut eſt in cauſonide, niſi ſit res magna. et cauſa in eo eſt quoniam putredo non eſt ſparſa, neque mota ad exteriora.

Hic ponit ſigna apoſtematum intrinſecorum. primum eſt ſumptum a caliditate. ſecundum a pulſu. tertium ab urina. partes patent. In prima parte dicit quòd caliditas quamuis ſit intenſa in his apoſtematibus: non tamen uehementis caliditatis ſcilicet exterius: ſicut in cauſonide, niſi ſit res magna ideſt apoſtema magnum ab humore multum calido. Et cauſa huius eſt, quia putredo ideſt uapores putridi non eſt ſparſa ad exteriora: tum propter debilitatem uirtutis: tum

propter

tum propter inobedientiam materiæ.& causa est, quia mouetur interius ad locum apostematum.

Et pulsus quidem in febribus apostematum intrinsecorum est pulsus febrium putredinis paruus in principio, ut locis cõstrictionis apud statum: deinde magnificatur, & fit uelox, & spissus secundum membrum, & materiam: & secundum quòd sciuisti: deinde erit undosus, & serrinus, & faciens secundum membrum in neruositate, & carnositate sua.

Secundum signum, pulsus in febribus apostematum intrinsecorum est sicut pulsus in fe. putridis, paruus in principio exacerbationis,& uelocis constrictionis apud statum.i.in statu, uel parum ante statum: cum maior sit necessitas mundificationis, quàm euentationis. Deinde.ly deinde notat ordinem locutionis,& non temporis ut sit sensus: deinde debes scire quòd pulsus magnificatur,& fit uelox,& spissus secundum membrũ, & materiam sicut sciuisti.s.lib.primo fen secunda cap.de pulsu apostematum.& lib.tertio in propriis capitulis.nam membro apostemato existente carnoso,& arterioso, ut materia existente calida pulsus fit magnus, uelox & frequens, econtra in membro econtrario se habente,& materia frigida. Deinde ly deinde notat ordinem locutionis, ut sit sensus. etiam debes scire quòd pulsus fit serrinus, aut undosus. secundum membrum in neruositate & carnositate sua.nam membro existente neruoso sicut panniculi fit sertinus:& existente carnoso sicut substãtia cerebri,& caro hepatis, fit undosus.

Et vrina secundum plurimum est ad albedinem decliuis, & paucitatem tincturæ propter declinationem materiei ad apostema secundum quòd sciuisti.

Vltimum signum, urina quæ secundum plurimum est ad albedinem declinans.i.ad paucitatem tincturæ propter declinationem materiæ ad apostema sicut sciuisti cap.de ephe.ex apostemate,& fen secunda cap.de colotibus urinæ.

Dubitatur an ad apostemata uiscerũ sequãtur febres continuæ. arguitur quòd non. materia feb. continuarum est intra uenas. ut supra. c. de putredine: sed materia apostematum exiuit uenas,& in poris membri continetur. secundo continuarum proprium est non habere rigorem. primo de differentiis febr. sed quędam apostemata quorundam uiscerum ut renum faciũt febres cum rigore ut hic Auicen. In oppositum est Gal. quarto aphorismorum super illo apho. Febres quæcunque non deficientes. Dicendum quòd licet secundum plurimum fe. apostematum uiscerum sint continuæ: stat tamen ipsas esse interpolatas. primam partem huius conclusionis uoluit Galen. loco allegato,& quotidiana experientia comprobatur. secundam partem uult Auicenn. in loco præsenti.& multoties sunt interpolatæ.

Sed ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam negetur maior uniuersaliter intellecta. Ad secundam concedetur ad quod deducitur: est tamen neganda maior uniuersaliter intellecta: immo exacerbationes continuarum aliquando incipiunt cum horrore, ut in capitulo de latica.

De cura earum. Cap. XV.

CVratio harum febrium est cura febrium acutarũ post curationem apostematum. radix enim in eis est cura apostematis cum obseruatione curæ febris de infrigidatione, & humectatione. Et in his febribus non conceditur potus aquæ frigidæ, neq; introitus baluei.

Habet hoc capitulum duas partes. In prima ponit duas intentiones habendas in cura febr. apostematum: & ostendit quæ sit dignior. In secunda exempli gratia. ponit curam apostematis cholerici. secunda ibi § Et si fuerit apostema. § In prima parte dicit quòd curatio harum febrium est curatio fe. acutarum post curationem apostematum, nam radix idest fundamentum in curatione earum est cura apostematis, Hæc. n. est intentio prima, cui maxime intendendum est.

Secunda intentio est obseruatio curæ febr. cum infrigidatione,& humectatione. Notandum hic Auicenn. multum abbreuiasse curam feb. apostematum: quia si radix curæ est cura apostematum iam scita est in generali quarta primi cap. de cura apostematum:& scita est tertio canon. de cura cuiusque apostematis intrinseci. Et intentio quæ est ad febres scita est in cap. generali curationis febrium putridarum:& in capitulo curationis acutarum, & si intentio sit ad accidentia cura præcessit in hac fen. Sed contra dicta Auicen. instatur, quia cura harum febrium non semper est cura febrium acutarum: cum aliquando nec apostemata sint acuta, neque febres sequẽtes ea, sicut manifestum est in febribus sequentibus apostemata frigida. Secundo aliquando cura febris est dignior quàm cura apostematis: quando feb. est corpus arefaciens. tunc quãuis obstet apostema competeret potus aquæ frigidæ: ut uoluit Auicen. in cap. generali curationis febr: & in capitulo de rebus in quarum quibusdam &c. Ad primam conceditur ad quod deducitur. Sed intentio Auicenn. fuit hic ponere curam feb. acutarum quæ sequuntur apostemata calida, quia febr. sequentes apostemata frigida parum, aut nihil uertunt ad se curam: sed quasi totaliter attenditur apostemati nisi fuerit hectica: quæ tamen raro accidit nisi post longum tempus, nisi forte fuerit apostema pulmonis, aut capsulæ cordis, & similium impedientium debitam cordis euentationem: & etiam nisi esset apostema hepatis,& stomachi quibus nutrimentum subtrahitur toti: hæc enim satis festine ducunt ad hecticam. Ad secundum conceditur similiter ad quod deducitur: sed dicta Auicen. in præsenti parte ueritatem continent ut in pluribus.

Et nota quòd ly postpositum in hoc textu, non dicit ordinẽ temporis, sed ordinem dignitatis, ambæ enim intentiones. s. quæ debetur apostemati,& quæ debetur febri sunt simul tempore exequendæ. Secundo dicit quòd in his febribus non conceditur potus aquæ frigidæ ne materia apostematis incrudetur: hoc tamen ut statim dixi ueritatem habet regulariter, ut dixi & ut in pluribus, neq; conceditur introitus balnei ne materia putrefacta per balneũ amplius fluat ad apostema, ut .11. therapeuticæ.

Et si fuerit apostema erysipila, licet fiat positio rerum frigidarum, & infrigidatarum actu de foris super ipsum, sicut succus lactucæ, & semperuiuæ, & portulacæ cum aliquantulo de sauich hordei albi, quæ sine cessatione infrigidentur super niuem, & permutentur: & fortasse permiscetur cum eis oleum omphacinum, aut oleum rosatum. Et si comederit lactucas infrigidatas, pertransit, & iuuatur cum eis.

Hic curat apostema cholericum dictum erysipila, & intendit repercussioni,& multæ infrigidationi ne corpus marasmetur. dicens super loco apostemato debent poni res frigidæ potentia, infrigidatæ actu sicut succus portulacæ, lactucæ, semperuiuæ frigidæ,& humidæ in secundo cum aliquantulo de farina hordei quæ incessanter infrigidentur super niuem,& permutentur. Et fortasse idest aliquando permiscetur cum eis oleum omphacinum:& istud est ex oliuis immaturis, & oleo ros.& hoc quando non esset opus tanta infrigidatione,& maioris doloris mitigatione. Auenzoar tamen primo Theysir capi.8. timuit ungere cum oleo aliquo membrum quodcunque in quod cholera dominatur. Secundo dicit quòd si comederis lactucas ablutas infrigidatas.s.actu transit.s.loco cibi, quia erit satis subtilis diæta,& iuuatur cum eis loco medicinæ.

Sed nota quòd lactucæ non ablutæ sunt minus frigidæ, quã lactucæ ablutæ. secundo canone & proprie cum aqua calida. habent enim partem nitrosam in superficie, quæ post ablutionem remouetur. propter hoc non ablutæ magis conueniunt sanis: sed ablutæ ægris maxime patientibus erysipilam, cum opus sit uehementi infrigidatione: nec timetur de uentositate. fortis enim calor erysipilæ resoluit illam. debent autem comedi coctæ, uel crudæ secundum uigorem digerentis.

Cura febris apostematis duplex habet regimen. unum debetur febri complendum infrigidatione,& humectatione. secundum debetur apostemati quod tripartitur: quoddam debetur causæ antecedenti, quoddam causæ coniunctæ tertium utrique. Primum regimen habet tres intentiones, scilicet euacuationem, diuersionem & fluxus interceptionem. Euacuatio autem maxime complenda est phlebotomia, aut aliquo tenente locum eius. Cõpletur etiã solutione integrata minoratiuo,

digestiuo, & eradicatiuo quæ respiciant materiam peccantem, & apostematum membrum. Euacuatiua sint ita moderata ut euacuent materiam propriã, quæ est antecedens, & non agitent materiam coniunctam. Diuersio autem perficitur cũ euacuantibus iam dictis, cum clysteribus, & similibus. Item conueniunt uentosæ sine euacuatione. fluxus interceptio perficitur cum stypticis applicitis super membrum; per quod fluit materia ad membrum apostematum. Item cum ingrossantibus, & compingentibus materiam sicut syrupus de papauere, & similia. Secundum regimen debitum causæ coniunctæ habet tres intentiones scilicet repercussionem quæ debetur in principio. secundo repercussionem mistam cum resolutione, quæ debetur post principium usque ad medium status. tertio resolutionem quæ debetur deinceps: quòd si in uiam maturationis tenderet adiuuetur, & tandem erumpatur cũ motibus. Item cum cum sumptis interius: postea mundificetur, & consolidetur. Tertium autem regimen habet duplicem intentionem scilicet curam accidentium perficienda secũdum eorum exigentiam. Secunda est regimen sex rerum quod declinet in contrarium dyscrasiæ: & diæta debet esse magis tenuis in febribus apostematum, quàm in quacunque alia febre, ne apostemata augeantur.

De dispositionibus febrium compositarum. Cap. XVI.

Febres quandoque componuntur ad inuicem. Fortasse enim componuntur ex eis species ingredientes in genera elongata, sicut compositio febris hecticæ cum fe. putrida. & quandoque componuntur species ex eis in genere proximo conuenientes sicut est compositio specierum febrium putredinis, sicut tertiana cum phlegmatica, utpote febris nominata hemitritæus: & sicut compositio febrium apostematum. Et quandoque componuntur de eis species conuenientes in specie sicut compositio duarum tertianarum, & duarum quartanarum, & trium quartanarum. Quare fiunt duæ tertianæ in apparitione dispositionis secundum paroxysmos phlegmaticæ: & tres quartanæ in paroxysmis phlegmaticæ: & quandoque componuntur tres de febribus tertianis. Si igitur fuerint secundum coalternationem erit paroxysmus in die tertia uehementior: quoniam pertinet ei periodus diei primi, & inceptio diei tertij, & similiter in quinto: & similatur hæc hemitritæo, sicut compositio duarum tertianarum similatur paroxysmus phlegmaticæ.

Hic incipit determinare de febribus compositis. & primo in generali, secundo in speciali determinat de quadam febre dicta hemitritæus. secunda incipit in principio sequentis capituli. Primum capitulum diuido in tres partes. In prima ponit diuersas compositiones feb. sumptas ex diuersitate feb. componentium. In secunda ponit canones. In tertia ponit tres diuersas compositiones feb. sumptas ex tẽpore compositionis. secunda ibi§Et propter.§tertia ibi§Et species.§Quę dicit in prima parte nota sunt pro maiori parte: & sicut compositio feb. apostematum intellexit quòd feb. sequens apostema est secundum plurimum composita ex diuersis speciebus febr. quæ conueniunt in genere humoralium: & hoc quia apostema utplurimum fit de diuersis humoribus primo de accidenti & morbo, ultimo cap. & tertia quarti. cap. primo. Et quandoque componuntur tres de febribus tertianis: si ergo fuerint secundum coalternationem erit paroxysmus in die tertio uehementior: quoniam coniungitur primus paroxysmus tertiæ tertianæ cum secundo primæ tertianæ: & ita per dies impares coniungentur duo paroxysmi. Sed nota quòd dato quòd paroxysmi non coalternent: immo coniungerentur per uiam introitus, aut cõitatis: tamen paroxysmus in diebus imparibus esset uehementior: sed exemplificauit de paroxysmis coalternantib[o]: quia illa cõpositio est manifestior: reliqua uero nota sunt.

Hic cadunt duo dubia. Primum utrum ephemera possit coniungi cum alijs generibus febrium: & hoc per me terminatum fuit in cap. de febribus ephe. Secundum utrum putrida posset coniungi cum hectica. In quo dubio tenendum est quòd hectica posset coniungi cum putrida, & hectica præcedente, & putrida præcedente: & ambabus a causa una. uel diuersa pendentibus.

Et propter huiusmodi non oportet ut tota occupatione occupetur cum paroxysmis: immo oportet ut occupetur cum accidentibus.

In parte pręsenti ponit canones, & diuiditur in quatuor partes secundum quòd quatuor sunt canones. Primus canon propter huiusmodi conditiones oportet ut medicus non confidat in solis paroxysmis ad cognoscendum febr. immo oportet ut consideret accidentia febr. per quæ deueniat in earum notitiam.

Et quandoque accidit si fuerint feb. istæ tertianæ puræ ut festinent paroxysmi earum ad contentam idest ad illam quæ fortior est: ita ut destruatur debilior earum prius.

Secũdus canon quandoque accidit si fuerint febres istę tertianæ puræ scilicet duæ aut plures ut festinent idest anticipent paroxysmi ad contentam idest ad illam quæ fortior est secundum expositionem traductoris, quæ merito dicitur contenta: quia tenetur a causis magis fortibus, quàm febres minus fortes: ideo paroxysmi anticipant: cum forte aliarum paroxysmi: quia pendent a pauciori materia, & minus irritante uirtutem: ideo subdit quòd destruitur debilior ea in primis, & remanet fortior posterius. Et notanter dixit si fuerint istæ tertianæ purę: quia si essent impuræ, aut fortæ una earum impura, staret quòd debilior minus molestans, & cuius paroxysmi postponerent, remaneret posterius: quia pendet a materia grossiori, & minus calida. Et omitto alias expositiones quas ponit Gentilis, & alij: quia hæc est de intentione traductoris, & consona textui Auicen. & multiplicatio expositionum est confusio.

Et quandoque significat compositionem reditio horripilationis post quietem.

Tertius canon reditio horripilationis post quietem eius significat compositionem scilicet si per notabile tempus redit postq̃ quieuit: immo hoc est de signis hemitritæi ut uidebitur.

Et turpe quidem est medico scienti significationes cuiusq; febr. & accidentia eius ut non percipiat compositionem a primo die, aut secundo.

Quartus canon turpe est medico scienti idest qui scire debet signa cuiuscunque febris, & accidentia eius ut non cognoscat compositionem earum a primo die, uel a secundo. Notandum quòd compositio harum feb. quæ debet cognosci a primo die: uel secundo non est cõpositio ephemerę cum hectica, uel putrida: quia iuxta superius determinata hæc compositio non potest fieri saltem per notabile tempus. hectica etiam raro reperitur a principio. hæc ergo compositio erit humoraliũ adinuicem, quæ si coniungantur per uiam communicationis cognoscuntur: quia non apparent accidentia unius solius materiæ: neque unius solius paroxysmi: id tamen est ualde difficile nisi apud medicos ualde doctos, & exercitatos. Si autem componantur secundum uiam introitus, id est minus difficile: sed oportet medicum continue assistere, ut comprehẽdat coarctationem pulsus secũdam, post primam. Si uero componantur secundum uiam coalternationis idest satis facile. Gal. tamen secundo de crisi mitius locutus est dicens: quòd si non cognoscis prima, uel secunda die cognosces tertia, uel quarta. Sed nota quòd aliud est cognoscere hoc generale scilicet q plures febr. sint compositæ adinuicem: & aliud est cognoscere distinctæ febr. cõponentes. Prima notitia est satis facilis quam medicus potest cognoscere prima die, uel secunda. sed secunda est difficilis, de qua loquitur Gale. secundo de crisi.

Et compositio febr. hecticæ cum febr. putredinis est ex illis quæ ualde ambigua sunt: quoniam ipsi uident interpolationes & inceptiones rigoris, & horripilationis: & reditiones sudoris si fuerint, & horas particulares: quare existimant quòd sint illic febr. putredinis tantum inseparabiles, aut compositæ ex continua, & interpolata.

Hic

Hic est quintus canon. & est de compositione hecticæ cum humoralibus, ꝙ compositio hecticæ cum febribus putredinis est de illis quæ sunt ualde ambigua: quoniam medici uident interpolationes idest remissiones, & inceptiones rigoris, & horripilationis, & reditiones sudoris post sudorem præcedentem si in illa febre fuerit rigor: & uident horas particulares paroxysmorum: quare existimant ꝙ sint febres putredinis tantũ continuæ, aut compositæ ex continua & interpolata: & nõ existimant ibi esse hecticam, cum in hectica non sint excrescentię neq; typi, neq; sudores, & apparet sibi ꝙ omnia accidentia reduci possint in solas febres humorales. Notãdum ꝙ multi medici secundum Gentilem credentes se esse magnos iudicatores, cum uident unam continuam quæ exiccauit corpus, & uident aliquàm urinæ grossitiem, & telam unctuosam in superficie urinæ statim iudicant esse complicatam hecticam cum putrida: cum tamen nõ sit. nam omnia hæc accidentia in pluribus putridis coniungi possunt. Nota tamen ꝙ malum est iudicare ægritudinem maiorem, quàm minorem multis ex causis quæ tibi notæ esse debent.

Et quandoque continuatur compositio ita, vt appareat fe. vna continua similis, quæ similatur synocho: & tunc quidem non est excusatio reditionis ad significationes. Et si fuerint paroxysmi breues, non consequitur eorum cõtinuatio, nisi propter rem magnam de multitudine numeri eorum proprie. & fortasse vides interpolationes harum febrium longas.

Sextus canon, quandoq; componuntur feb. adinuicem, ut appareat febris una continua similis idest uniformis, quæ similatur synocho idest febri conclusæ: & pro cognitione compositionis earum oportet redire ad signa, scilicet notandum coarctationes pulsus, quæ erunt quando paroxysmi subingrediuntur alter alterum: & si paroxysmi erunt breues, non poterit saluari illa uniformitas, nisi sint multi: & tunc uidebis frequentes coarctationes pulsus, & fortasse quando sunt breues, & non multi, tu uidebis interpolationes longas inter unum paroxysmum, & alterum: ita ut non seruetur feb. uniformitas. Si uerò sunt longi, & pauci tu uidebis pauciores coarctationes pulsus & erit difficile quòd seruetur uniformitas fe. cum oporteat paroxysmos procedere per tempora sua, quæ a medico facile comprehenduntur. Si uero sunt multi, & longi senties frequentes coarctationes pulsus, & fe. augẽdo procedit. coarctatio itaque pulsus est efficax signum subingressionis paroxysmi aut ꝙ noua materia moueatur.

Et quando componuntur febres diuersæ, sicut hemitritæus eradicatur postrema eorum, & remanet chronica pura, siue sint duæ interpolatæ, aut duæ continuæ, aut interpolata, & continua.

Septimus canon quandoque componuntur feb. diuersæ sicut hemitritæus qui componitur ex cholerica, & phlegmatica & eradicatur postrema idest cholerica quæ est postrema in paroxysmando cum paroysmet de tertio in tertium, phlegmatica quotidie, & remanet chronica pura scilicet phlegmatica, & hoc est uerum ut plurimum siue sint duæ interpolatæ, aut continuæ aut interpolata, & continua: dico ut plurimum cum posset esse phlegmatica breuior certa cholerica.

Et quandoque componitur cum hemitritæo alia tertiana, & phlegmatica, & melancholica. nam si est cum tertiana, eradicatur tertiana, & purus fit hemitritæus: & si est cum phlegmatica aut melancholica, eradicatur hemitritæus, & depuratur phlegmatica, & similiter melancholia.

Octauus canon. & quandoque componuntur cum hemitritæo tertiana alia, & phlegmatica, & melancholica: & si cõponitur eradicatur tertiana, & remanet hemitritæus purus. Si cũ phlegmatica, aut melancholica eradicatur hemitritæus, & remanet pura phlegmatica aut melancholica. Contra quia æque cito debet eradicari cholerica, quæ componit hemitritæum, sicut cholerica addita hemitrithæo, & æque cito debet eradicari phlegmatica hemitritæo addita sicut phlegmatica componens hemitritæum: cum non uideatur causa diuersitatis.

Respondetur ꝙ causa diuersitatis, phlegma admixtum cum cholera sicut est in hemitritæo retardat motũ choleræ, & eius resolutionem, similiter cholera accelerat motum phlegmatis & eius resolutionem non ita est quando phlegma, & cholera sunt diuersis mineris.

Et quandoque accidit compositio in eis secundum alium modum, & est, vt componantur interpolata & continua diuersi generis, aut conuenientes ambæ in eo: aut conuenientes in specie sicut tertiana periodica, cum tertiana inseparabili: & sicut componuntur duæ interpolatæ similiter componuntur duæ continuæ.

Hic ponit nonum canonem. secundo reprobat opinionem quorundam. secunda ibi [Quidam autem.] In hoc nouo canone ponit plures compositiones duarum feb. simul. nam quandoq; componuntur continua & interpolata diuersi generis: ut puta humoralis interpolata, & continua hectica aut cõuenientes ambæ in uno genere: ut puta ĩterpolata cholerica, & phlegmatica continua uel econtra. aut conuenientes in specie sicut tertiana interpolata, cum tertiana continua. Et similiter sicut componuntur duæ interpolatæ eiusdem speciei: sicut duæ tertianæ interpolatæ, sic componuntur duæ continuæ eiusdẽ speciei, sicut duæ continuæ tertianæ.

Quidam autem existimauerunt, quòd duæ continuæ non cõponuntur, sicut duæ tertianæ: quoniam quando materia est intra venas non est possibile vt diuersificetur illud in quo accidit: putredo enim est procedens in toto.

In hac parte ponit opinionem quorundam circa compositionem duarum continuarum eiusdem speciei, siue eiusdem humoris. secundo reprobat illam. secunda ibi [Et hæc quidẽ.] In prima parte dicit ꝙ quidam existimauerunt ꝙ duæ cõtinuæ scilicet eiusdem humoris non componuntur adinuicem: sicut duæ tertianæ continuæ non componuntur adinuicem: quoniã quãdo materia, exempli gratia, cholerica est intra uenas illud, scilicet locus in quo accidit putredo scilicet unius partis choleræ facientis unam tertianam, nõ potest diuersificari a loco in quo altera continetur, faciens alterã tertianam. putredo enim accensa in una parte choleræ est procedẽs in tota cholera, quę in illo corpore continetur: eo ꝙ uenæ illius corporis sunt continuæ. similiter cholera in illis uenis contenta est continua. ergo ex illa cholera non possunt fieri duæ febres. aliter sequeretur ꝙ quælibet feb. essent duæ: immo plures q̃ duæ: cum humor faciens febrem sit diuisibilis in duas partes, aut plures: quarũ quælibet sufficeret facere feb. relinquitur ergo ꝙ si debent esse duæ feb. eiusdẽ speciei, ut puta duę tertianę: ꝙ materia unius debet esse distincta a materia alterius loco. Hoc autem non potest esse ad intra uenas propter causam dictam: sed bene ad extra: cum pori membrorum non sint adinuicem continui. possunt itaq; duæ interpolatæ eiusdem speciei adinuicem componi. non autem duæ continuæ eiusdem speciei.

Et hæc sententia non est de illis, quæ necessaria sunt proculdubio apud me: quoniam putredo incipit proculdubio ex loco deinde spargitur, deinde currunt indicia vehementiæ, & interpolationis secundum gradationem putredinis primæ, & secundum eam sunt ei motus. non ergo elongatur quin accidat putredo, cui sit dominium aliquod incipiens in parte materierum: cui non sit dominium sequendi aliud: immo aggregatur in ea ut incipiat, & vt sequatur simul, quare erit ei gradatio teporis, qua experitur.

In præsenti parte remouet horum opinionẽ, & fundamentum suum. Sed pro huius textus difficilis declaratione: ut habeatur mens Auic. præmitto ꝙ ad hoc ut duæ continuæ eiusdẽ speciei. ut puta duæ tertianæ componantur, requiritur ꝙ cholerę putrentes, uel multum dispositæ ad hoc ut putreãt, facientes istas duas tertianas, sint discontinuæ ut utriusq; tam causa antecedens, quàm coniuncta sit discontinua a causa antecedente, & coniuncta alterius. aliter sequeretur sicut dictum fuit ꝙ quælibet feb. pendens a materia sufficiente pro duabus febribus

Quod duę febres cõtinuæ cõponantur

bus essent duæ feb. quod tamen est absurdum. Hoc præmisso pono casum Gen. ꝙ una portio choleræ parata putredini contineatur in uenis ortum habentibus a parte uenæ chylis descẽdentem infra emulgentem sinistram, quę uenæ ramificãtur per totum eius sinistrum. Similiter altera portio choleræ parata putredini contineatur in uenis orientibus a parte uenę chylis ascendentibus ramificantibus per brachium dextrum: & cholera existens in omnibus aliis partibus sit bene disposita non parata putredini. Et pono die lunæ hora duodecima partem choleræ quæ continetur in uenis cruris sinistri putrere, & facere exacerbationem unam, quæ sit remissa & parum affligens: sed die martis hora decimaoctaua putreat una pars choleræ existentis in uenis brachii dextri, & faciat exacerbationem fortem & multum affligentem. postea die mercurii hora duodecima putreat altera portio choleræ quæ est in prima minera, & faciat exacerbationem secũdam primæ similem in intensione, & accidentibus: sed die Iouis putreat altera portio secũdæ mineræ hora. 18. faciens exacerbationem intensam, & ęquã similem alteri quæ incepit die martis: & sic deinceps, & tandẽ leuior feb. primo terminetur remanente secunda per aliquot dies: tunc manifestum est has duas feb. tertianas continuas simul componi, & sunt ueræ duæ, cum materia antecedẽs unius & coniuncta sit loco distincta a materia alterius. Et tunc ad formam argumenti primæ opinionis respondet Auice. negando consequentiam hanc. uenæ sunt continuæ. ergo cholera cõtenta in uenis est continua; immo forte nullus humor est continuus nisi sanguis. Secundo negetur hæc consequentia. cholera est continua in uenis. ergo non possunt fieri duæ febres cõtinuæ a duabus portionibus choleræ putrẽtibus ad intra uenas. Et sicut dictum est de cholera, ita dicendum est de aliis humoribus ꝙ a quocunq; possunt fieri duæ febres continuæ. His pręmissis facilis est expositio textus. Et hæc quidẽ sententia non est de illis quę apud me ꝓculdubio sunt necessaria: immo sup. non est uera. quoniam proculdubio putredo idest calor putredinalis incepit ex loco idest in parte materiæ quæ in loco determinato continetur: deinde putredo spargitur per partem materię sufficientis pro uno paroxysmo: deinde currunt indicĩa uehementiæ idest excrescentiæ & interpolationes inter unam excrescentiam, & alteram secundum gradationem putredinis primæ idest secundum ꝙ putredo idest calor putredinalis accensus in prima parte materiæ egreditur ad reliquas partes: & secundum eam gradationẽ fiunt ei motus quibus periodicat: & hæc dicta hucusq; pertinent ad unam fe. continuã. non ergo elongatur quin accidat putredo idest calor putredinalis, in alia materia eiusdẽ speciei distincta loco a prima cui putredini sit dominium incipiens in parte materiei illius: cui scilicet putredini non sit dominium sequendi aliud idest aliam materiã loco ab hac diuersam: immo aggregaẽ in ea. s. putredine ut incipiat in hac. s. materia secunda; & ut sequatur simul. s. ĩ eadẽ materia putrefaciẽdo partẽ post partẽ, & faciẽdo nouas exacerbationes: quare erit ei scilicet putredini gradatio partis inter unam excresentiam & alteram: qua experitur hanc esse febrem distinctam a priori: & hæc pertinent ad secundã feb.

An duæ synochæ componi simul possint.

Sed dubitatur. Vtrum duæ continuę de sanguine quæ synochæ appellantur posint componi. In quo dubio tenendum est ꝙ duæ uerę synochæ sine putredine non posint componi adinuicem saltem pro tempore notabili, ꝙ sit de cõsideratione medici, nam cum sanguis sit in uenis continuis: & propter aliquam causam primitiuam ipsum inflammantem incipiat ebullire: ebullitio in toto faciliter procedet. Similiter si propter superfluam quantitatem ipsius oppilãtem, & prohibentem euentationem ebulliat sine putredine. Secundo dicendum est, ꝙ duæ aut plures synochæ putridę pendẽtes a sanguine malignato propter alterius humoris mixtionem possunt adinuicẽ componi: ut puta si sanguis a furcula supra malignaretur, & putrefieret propter alterius humoris admixtionem, similiter ab inguinibus infra reliquo sanguine non existeute malignato.
Tertio dicendum est: quòd synocha sine putredine potest componi cum synocha putrida pendente ab aliqua putrediue alicuius sanguinis in aliqua parte corporis malignati propter alicuius humoris admixtionem ipsum putrefacientis. nam quanuis propter causam primitiuam totus sanguis ebulliat: stat tamen unã partem putrefieri, & alteram non putrefieri propter diuersam sanguinis dispositionem.

Et species quidem compositionis febrium sunt tres: intrans et coalternata, et communicans. Et intrans est vt ingrediatur vna earum super alteram. Et coalternata vt ingrediatur post eradicationem eius: et communicans est vt incipiat cum ea.

Tres species compositionis febrium.

In ista parte ponit diuersitates cõpositionis febris sumptas ex tempore compositionis. d. ꝙ sunt tres, intrans, coalternans & communicãs. Intrans est ut una ingrediatur super alteram. Coalternans est ut ingrediatur una earum post eradicationem alterius. Communicans est ut una incipiat cum alia.

Sed ad illa duo dubia quibus uult Gen. excitare intellectus solertes facilis est responsio. Ad primum quærens in quo differunt duę feb. simul incipientes ab una pendente a tanta materia, quanta est materia ambarum. Respondetur ꝙ ille calor qui est in corde exstistens unus numero pendens a duabus materiebus loco distinctis est duæ febres. alter uero omnino similis illi pendens ab una materia existente in uno colo, quæ est ęqualis duabus materiis feb. duarum se communicantium est solum una feb. Sed hęc difficultas, & similes determinatę sunt in expositione primi capituli huius fen. Ad secundum dubiũ quęrens in quo differt paroxysmus unius phlegmaticę in quo postquam incepit calor post frigus iterum incipit frigus, postea calor, ut aliquando accidit iuxta superius dicta in capitulo de phlegmatica a paroxysmis duobus duarum phlegmaticarũ qui componantur secundum semitã introitus. Respondetur ꝙ in pricipio casu calor qui est in corde est unus paroxysmus. In secundo casu calor unus existens in corde est duo paroxysmi: quia pendent a duabus materiis loco distinctis.

Et cum videris feb. conclusam, & est in ea rigor, & non sudor: & fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor vnus: tũc testifica compositionem in ea.

Hic ponit duos canones. Primus cum uideris febrem conclusam idest fortem, & uniformẽ siue pendeat a cholera siue a sanguine, & est in ea rigor, & non sudor: quia forte materia licet putreat extra uenas & faciat rigorem: & non tamen est sudatiua: & fortasse accidit in rigoribus pluribus sudor unus; qa forte tantum materia unius feb. erit sudatiua, & reliqua non: quamuis putreat extra uenas: tunc testifica cõpositionem. Est enim manifestum in conclusa non accidere rigorem nisi tempore crisis iuxta aphorismum. A causone habito rigore.

Et similiter cum videris in conclusa superfluitatem in frigore extremitatum & rigore: sed parum de ambobus: tunc fortasse est in conclusa.

Secundus canon. similiter cum uideris in conclusa superfluitatem in frigore extremitatum, & rigore testifica compositionem: sed parum de ambobus scilicet frigore & rigore fortasse est in conclusa, absq; ꝙ sit alia feb. secum composita. Ex his ergo infertur quod in feb. cholerica continua cui non sit admixta alia feb. potest esse parum frigoris, & rigoris. uel quia uenę habent obtusum sensum in earum concauitate: uel quia aliquis uapor cholericus acutus in principio exacerbationis motus extra posset aliquem rigorem facere: aut tertio. quia propter suffocationem caloris innati aut aliud nocumentum intrinsecum calor naturalis fugit interius, sicut in latica. hi tamen typi in continuis parti sunt. Nota, cura feb. compositarũ multũ pendet ex notitia curationis feb. simplicium componentium. Item ex canonibus traditis superius in capitulis generalibus. Sed hic attende quòd feb. compositę, aut sunt similes, aut aliquo modo contrarię, si similes eodem regimine regendę sunt, si uero contrarię magis attendendum est ei quę magis infestat & sine cuius curatione altera curari non potest: altera tamen non neglecta. propterea sanum consilium est ut in morbis contrariis compositis medicinæ contrariæ misceantur, quæ non sint fermentatæ, ut natura sagax posit dirigere unamquamq; contra suum contrarium corrumpendum. Vel primo cura illã quæ periculosior est, & minores dat inducias, deinde reliquã. Vel tertio elige medicinas medias inter utrumque contrariũ. nam medium contrariatur extremis: & est aptum utrumque corrumpere cum auxilio naturæ: cum remissum semper remittat intensum.

De hemitritæo. Cap. XVII.

HEmitritæus eſt febris compoſita ex duabus febribus: quarum una eſt tertiana:et altera eſt phlegmatica.

Primo notificat hemitritæum ponens diuerſitates, & cauſas. ſecundo ſigna eius. tertio ponit curam. ſecunda ibi § Magis proprium ſignorum eſt. § tertia ibi § Neceſſarium. § Primum capitulum diuido in tres partes. In prima deſcribit hemitritęũ. In ſecunda ponit quaſdam diuerſitates eius. In tertia ponit can. prognoſticos. ſecũda ibi § Et fit in die uno. § Tertia ibi § Et fortaſſe extenditur. § In prima parte dicit quòd hemitritæus eſt fe. compoſita ex duabus febribus: quarum una eſt tertiana, & altera phlegmatica. In qua deſcriptione ponitur fe. loco generis. Ex quo aperte intelligere poſſumus hemitritæum quãuis componatur ex duabus febr. eſſe febr. unicam cuius unitas ſeruatur in minera una. nam in hemitritæo phlegma & cholera facientes duas feb. ſunt in una minera, ut etiam clarius uidebitur ſtatim. Ex quo infertur quòd ſi duæ feb. componerentur una phlegmatica, & altera cholerica quarum mineræ eſſent diſtinctæ loco, illæ fe. non eſſent hemitritæus: quia non ſeruaretur unitas in minera.

Et fit in die uno paroxyſmus tertianæ, et quotidianæ ſimul: aut ſecundum ſemitam communitatis, et inuentionis: aut ſecundum ſemitam coalternationis, et uicinitatis, aut ſecundũ ſemitam introitus. Et de diuiſionibus difficilior ad cognoſcendum eſt prima, deinde ſecunda.

In hac parte ponit diuerſitates quæ ſunt quatuor. prima ꝙ in hemitritæo fit in una die paroxyſmus tertianæ & quotidianæ ſimul, & ſecundum ſemitam communitatis, & inuentionis quia paroxyſmi ambo ſimul incipiunt: aut ſecundum ſemitam coalternationis & uicinitatis quia finito uno alter incipit: aut ſecundum ſemitam introitus: quia ſecũdus ſubingreditur poſt inchoationem primi, & ante finem eius. ſecundo dicit quòd de his diuiſionibus. i. membris diuiſionis difficilior ad cognoſcendum eſt prima, deinde ſecunda. Notandum ſecundum Gen. quòd ſecunda non accipitur hic ut diſtinguitur contra tertiam. eſſet enim ſermo falſus. nam intelligeretur ex hoc ꝙ hemitritæa compoſita ſecundum ſemitam coalternationis, & uicinitatis eſſet difficilior ad cognoſcendum quàm hemitritæa compoſita ſecundum ſemitam introitus: ſed hoc eſt falſum quia paroxyſmi quanto magis diſtincti inuadunt, tanto eſt minor confuſio, & maior certitudo, ſed diſtinctius inuadunt quãdo compoſitio eſt ſecundum ſemitam coalternationis. ergo hemitritæus talis compoſitionis eſt facilioris cognitionis: & illa quæ eſt ſecundum ſemitam communitatis: eſt difficilioris cognitionis. illa autem quæ eſt ſecundum ſemitam introitus medio modo ſe habet. Accipitur ergo hic ſecunda ꝓ ſecunda, & tertia. & eſt ſermo Gal. 1. de differ. fe. ubi præmiſit quòd duplex eſt differentia fe. hemitritæi complicationum, quandoq; quidem inuadentibus paroxyſmis eadem hora ſimul, quandoque ſecundum diuerſa tempora. ſubdit quòd hemitritæi ſecundum diuerſa tempora inuadentes ſunt facilis cognitionis. ſ. reſpectu eius hemitritæi: cuius paroxyſmi eadem hora inuadunt hoc Gal. ſed cum poſtea ſubdiuiditur certum eſt quòd ea cuius paroxyſmi coalterant, eſt facilior ad cognoſcendum, quàm illa cuius paroxyſmi ſubintrant.

Et quandoq; ſunt febres duæ continuæ, quoniam duæ putredines ſunt intrinſecæ, et quando duæ ſunt periodicæ eradicantur, quoniam duæ putredines ſunt extrinſecæ, et quandoque eſt continua cholerica. quia eius putredo eſt intrinſeca, et phlegmatica eſt econtrario, et quandoq; eſt econtrario.

Hæc eſt ſecunda diuiſio quadrimembris: & eſt nota: quàm poſuit Gal. ſecundo de differentiis fe. quòd quandoq; ſunt ambæ continuæ: quandoq; ambæ interpolatæ, quandoq; eſt continua cholerica phlegmatica econuerſo: quandoq; econtra.

Et quidam poſuerunt hemitritæum purum febrem compoſitam, quæ fit ex tertiana extrinſeca, et phlegmatica intrinſeca, et illam quæ eſt præter eam nominant non puram. Et non eſt illud de illis in quibus ſuperflua occupatio ſit habenda.

Tertia diuiſio fe. hemitritæa, quandoque eſt pura. i. uera, & eſt ſecundum medicos. ſ. Gal. ſecundo de differentiis fe. & Halyabatem. 8. theoricæ, & Ioan. Serap. 6. ſuæ prac. Compoſita ex tertiana interpolata & phlegmatica continua: & alias tres ponunt non ueras. ſecundo dicit quòd hoc non eſt de illis in quibus ſuperflua occupatio ſit habenda, cum non ſit quæſtio niſi de nomine. Hic nota ſecundum Genti. antequam libri Gal. & Au. ad nos uenirent. in ſcientia hemitritææ multa erat uarietas. Nam Salernitani diuiſerunt hemitritæum in maiorem, minorem, & medium. Et dixerunt, quòd maior hemitritæus eſt quando cholera putret intus, & melancholia extra. minor quãdo cholera intus putret, & phlegma extra. media quãdo phlegma putret intus, & cholera extra. Aliqui dixerunt ſicut Paſsionarius quòd maior hemitritæus eſt cõiunctus quartanæ: ita quòd præter phlegmaticam & cholericam coniũcta ſit una quartana. Minor hemitritęus eſt coniunctus uni quotidianæ: media tertianæ. Sed hæc eſt ocioſa contentio: & qui uult uidere has diuerſitates: legat Gilbertum Anglicum.

Et fortaſſe antecedens ad putredinem eſt cholerica, et fortaſſe antecedens ad putredinem eſt phlegmatica, et fortaſſe ueniunt ſimul.

Quarta diuiſio, aliquando antecedens ad putredinem eſt cholerica: quia prima die paroxyſmus eius incipiat. & ſecunda die paroxyſmus phlegmatis. & tertia die ambo paroxyſmi: & ſic ſemper duo componentur paroxyſmi in diebus imparibus. Si autem erit econtra quòd prima die incipiet paroxyſmus phlegmaticæ, & ſecũda die paroxyſmus cholericæ in diebus paribus concurrent ambo paroxyſmi, & fortaſſe ſimul uenient, quia ambo paroxyſmi in prima die ſimul incipient, & tunc fiet afflictio maior per impares. Aliter poſſet exponi: ꝙ quando fient ambo paroxyſmi in eadem die: aliquando prius incipiet paroxyſmus cholericæ, aliquando prius paroxyſmi phlegmaticæ: & aliquando ſimul uenient ſecundum ſemitam communitatis.

Et iterum quandoq; eſt materia faciens febr. phlegmaticã magis dominans, et quandoq; eſt materia faciens feb cholericam magis dominans, et quomodocunque ſit materia phlegmaticæ ponit paroxyſmos cholericæ longiores, et tardioris criſis, et materia cholericæ ponit paroxyſmos phlegmaticæ econuerſo.

Quinta diuiſio. quòd quandoq; materia phlegmatica eſt magis dominans, quandoq; cholerica: & tu ſupple quòd quãdoq; ſunt æquales, uel quo ad molem, uel quo ad uirtutem. ſed rariſſime quo ad molem cholerica æquatur, & dominatur phlegmati. ſecundo dicit quòd quomodocunq; ſit materia phlegmaticæ ponit paroxyſmos cholericæ longioris & tardioris criſis: & materia cholericæ ponit paroxyſmos phlegmaticæ econtra. ſ. breuioris & uelocioris criſis. Ex quibus infertur id quod dictum fuit ſuperius: quòd cholera & phlegma facientes has duas febres ſunt in eadem minera: aliter non poſſent agere & pati adinuicem.

Et fortaſſe extenditur hemitritæus longo tempore. ſ. uſq; ad ſeptem menſes, et ſupra, et quandoque fit ex hemitritæo ægritudo acuta.

Hic ponit canones. Primus quod quandoq; extenditur hemitritæus uſq; ad ſeptem menſes: & eſt ſupple propter diuerſitates materierum, quibus natura nequit faciliter dominari: & quandoque fit ex hemitritæo ægritudo acuta: quando forte materia eſt pauca, & propinqua uiis ductuum. Vel forte fit aliquando ægritudo acuta quia permutatur ad aliquod membrum nobile, & cito interficit.

Et quandoque eſt hemitritæus de febribus magis interficientibus: quoniam perducit ad hecticam, et ægritudines chronicas, & difficiles.

Secundus can. quòd quandoque eſt de febribus magis interficientibus: quoniam perducũt ad hecticam: & ad egritudines chronicas ideſt in quibus fit error digeſtiuæ: ſicut eſt hydropiſis maxime propter longitudinem eius.

De

De signis hemitritæi. Cap. XVIII.

Magis proprium signorum eius, & primum eorum: licet necessario sint cōparia alia, est ut sit spatiū huius febris in uno duorum dierum lōgius spatio tertianæ, & magis quieta: deinde fit in die alio leuioris paroxysmi, & pauciorum accidentium.

Hoc capitulum sex habet partes. In prima ponit signa hemitritæi absolute. In secunda signa eius diuersificanre secundum tempora. tertio signa sumpta ex parre dierum. quarto aggrēgat signa diuersorum modorum. quinto ponit signa dominij uel æqualitatis. sexto ponit signa hemitritæi sumpta ex parte componentium. secunda ibi [Et quandoque fiunt.] tertia ibi [Et in hac febre.] quarra ibi [Er quandoque accidir significatio.] quinta ibi [Et non expectetur.] sexra ibi [Et quandoq; compositio.] In prima parte ponit tria signa. Primum quod est magis proprium cæteris: quia sumitur ex natura humorū: licet sint necessaria alia comparia idest paritet cum hoc siguificantia: & est ut spatium huius febris sit in uno duorum dierum scilicet in quo inuadunt ambo paroxysmi longius spatio tertianę puræ, & magis quieta quo ad accidentia sequenria impressionem materiæ scilicet sitim, instantiam uigiliarum, inflāmationem, & similia. Deinde fit in alia die scilicet in qua est solum paroxysmus phlegmatis leuioris paroxysmi, & pauciorum accidenrium quàm altera, & uerificatur hoc primum signum. Dixit autem licet sint necessaria alia comparia: quia possent esse duæ tertianæ nothæ: quarum una esset longior, & uehementiorum accidentium quàm altera: & uerificatur hoc primum signum.

Et quandoque iteratur in ea horripilatio secundum plurimum aliquoties propter illud quod accidit de pugna duarum materierum: aut introitu unius earum super alteram. Et fortasse accidit hæc iteratio tribus uicibus aut quatuor: & iam calefiunt membra aliqua horripilatione fixa adhuc.

Secundum signum quòd horripilatio quæ est dispositio in qua homo sentit diuersitatem in frigore cum punctione in cute, & in lacertis iteratur multoties in hemirriteo scilicet ī die in quo ambo ueniunt paroxysmi secūdum semitam communitatis: aut introitus: ideo dicit propter illud quod accidit de pugna duarum materierum: aut introitu unius earum super alteram. Et fortasse accidit hæc iteratio tribus uicibus: aut quatuor: & iam calefiunt membra aliqua horripilatione existente adhuc fixa in aliquibus membris propter diuersitatem materierum, quarum una iam calefacta calefacit aliqua membra, altera uero nuper mota infrigidat aliqua. Pro huius partis declaratione nota quòd hæc uarietas ex horripilatione ad calorem iterata toties: & similiter diuersitas in calefactione quorundam membrorum, & eorum horripilatione sequitur pugnam phlegmaris, & choleræ, qui humores sunt aliquo modo contrarij: & proprie quando sunt quasi æque potentes. nā cholera pungit membra: & infrigidat faciendo calorem retrahi: & similiter phlegma suffocando calorem si putret intra, infrigidar, si putret extra, cum primo uenit ad membra sensibilia infrigidat: deiude postea cholera calefacta calefacit membra. postea phlegma motum infrigidat dictis modis: sed non multum infrigidat propter contraoperantiam choleræ; nec cholera facit rigorem purum propter contraoperanriā phlegmatis: sir ergo dispositio media scilicer horripilatio quæ multoties iteratur ex causis dictis, propterea hæc iteratio non fit quando humores ambo putrent intra uenas: nec quando cholera purret intra, & phlegma extra; quia sic non fieret horripilatio sed frigus: sed fir phlegma quando putret intra, & cholera extra: aut quando ambo putrent exrra.

Et ex hac quidem quæ est hemitritæus, corpus non mundificatur integre.

Terrium signum, quòd ex hemitritæa corpus non mundificatur integre, nam si ambæ sunt conrinuæ, aut una est conrinua res est clara. si uero ambæ interpolatæ: adhuc propter phlegmaticam remanent quædam reliquiæ caloris a quibus corpus non integre mundatur.

Et quandoque fiunt principium eius, & augmentum ipsius uehementis commotionis: & proprie quando fuerit communicatio: aut fuerit introitus in huius hora: tunc enim fiunt horripilationi reditiones: & est status longinquus: & cum existimatur quòd corpus iam calefactum est: & febris habet statum inuenis horripilationem redeuntem: & ista accidentia sint propter pugnam humorum. Et status quidem huius ægritudinis in horis particularibus, & uniuersalibus est ante statum phlegmaticæ, & uelociter statu eius, & tardior statu cholericæ: quoniam caliditas non expanditur nisi cum labore, & proprie in primis: et fit fortis eius acuitas apud statum: & similiter fit declinatio longa propter illud quod accidit de stationibus quas efficit reluctatio unius duarum materierum cum alia: & parum quidem tepescit cum sudore.

In hac parte ponit signa hemitritæi diuersificari secundum tempora. & primo secundum principium, & augmentum. secundò penes statum. tertio penes declinationem. partes patent. Dicit ergo quòd quandoque fiunt principium, & augmentum scilicet particulare uehementis commotionis, & alterationis: & proprie quando fuerit communicatio: aut introitus huius paroxysmi in alrerum in huiusmodi hora: tunc enim horripilatio redit pluries: sicut dictum est in parte præcedenti: & est status scilicet particularis longinquus, & cum æstimatur quòd corpus iam calefactum est, & est feb. in statu scilicet particulari inuenis horripilationem redeuntem: & ita accidentia sunt propter pugnam humoris: ut dictum est in parte præcedenti. Si enim finita paroxysmatione unius humoris alrer humor coalterna inuasione moueatur, non fit pugna: & status quidem huius ægritudinis in horis particularibus & uniuersalibus est ante statum phlegmaticæ: & uelocior statu eius: quia cholera uelocitat statum phlegmatis, & tardior statu cholericæ: quoniam caliditas non expanditur nisi cum labore phlegmate tardante: & proprie in primis quando materia est cruda. Vnde Gal. secundo de differentijs febrium. Cholerici uelocitatem detinet humor phlegmatis: phlegmatici uero tarditatem & pigririā cholericus colligit: & fir eius acuitas apud statum ambobus humoribus iam notabiliter calefactis: & similiter fit declinatio longa scilicet uniuersalis, & particularis propter id quod accidit de stationibus: quia licet inceperit declinare: nō tamen declinat uniformiter: quas scilicet stationes efficit reluctatio idest pugna unius duarum materierum cum alia. cholera enim uelocitat declinationem, phlegma retardat. & propter hanc reluctationem accidunt stationes: & parum quidem tepescit idest declinat cum sudore phlegmate prohibente. Et est credendum quòd secundum plurimum minus accidit sudor in hemitritæo quàm in cholerica: & magis quàm in phlegmatica propter causas ab Auic. sæpe dictas.

Et in hac febre dies tertius de diebus eius est similis primo, & quartus secundo.

In hac tertia parte ponit tertium genus signorum sumptorum ex parte dierum dicens: quòd in hemitritæo tertius dies est similis primo, & quartus secundo: & sic in toto processu dies impares similanrur inter se: & pares similiter similantur inter se: sed impares dissimilantur paribus. causā nota est.

Et quandoque cadit significatio super hemitræum ex modis diuersis, nam quandoque accidit ex consuetudinibus: & quandoque accidit ex accidentibus.

In hac quarta parte ponit quatuor modos signorum. secundo prosequitur, secunda ibi [Et casus.] In prima parte dicit quòd super hemitritæis cadit significatio ex modis diuersis. nā quandoque significamus super hemitritæis ex cōsuetudinibus: quandoq; ex accidentibus. quid sit utrumq; statim patebit.

Et casus consuetudinum est, sicut non in corpore hominis multiplicetur cholera et putredo eius: deinde utatur delitijs, & dimittat exercitia, & utatur cibis de speciebus regiminis gentrantibus phlegma: aut multiplicetur in corpore hominis phlegma: et putredo eius: deinde exercitetur plurimum et utatur eo quod generat cholerā de speciebus regiminis: si fecerit necessarium ætas illud in eo: ita ut fiat adolescens post pue-

ritiam,

ritiam, et dominium humiditatis: aut fiat senex post iuuentutem, et acuitatem complexionis.

Hic ponit signa sumpta ex consuetudinibus, secundo ex accidentibus. secunda ibi: Et accidentibus uero. In prima parte dicit quòd casus consuetudinum est sicut si in aliquo multiplicetur cholera & putredo eius, quod forte erit merito complexionis, aut regiminis: deinde utatur delitiis sicut somno multo multitudine ciborum, & dimittat exercitia, & utatur regiminibus generantibus phlegma: sicut accidit clericis impinguantibus per adeptionem pinguium beneficiorum cum fuerint pauperes, & multum uigilassent, & laborassent ut consequerentur finem optatum: qui propter choleram priori tempore multiplicatam: & propter phlegma multiplicatum postquam facti sunt pingues incurrunt iusto dei iudicio hemitritæum ex quo frequenter moriuntur. Similiter accidit econtra si in aliquo multiplicetur phlegma merito regiminis, aut complexionis, deinde in eo multiplicetur cholera per exercitium, & uigilias, & regimen ipsorum multiplicans incurrit hemitritæum ambobus humoribus simul peccantibus. Similiter accidit merito ætatis, ut si quis fiat iuuenis post pueritiam in iuuentute incurrit hemitritæum propter phlegma reseruatum ex pueritia, & choleram multiplicatam in iuuentute. Similiter accidit: si aliquis fiat senex post iuuentutem, & acuitatem complexionis in senectute incurrit hemitritæum ex similibus causis. hæc autem dicuntur consuetudines: quia consuetum est hos humores fecundum exigentiam regiminis, & ætatis multiplicari; ex quibus simul multiplicatis est aptus sequi hemitritæus.

Ex accidentibus vero sicut est pulsus, & vrina, & processio eius quod procedit ex vomitu, & egestione, & dispositione digestionis, & signa eius: & dispositio sitis: et dispositio tactus. & dispositio horripilationis, & rigoris, & dispositiones horarum, & paroxysmorum.

Hic ponit signa hemitritæi sumpta ex accidentibus, & primo enumerat ea, secundo declarat. secunda ibi: Pulsus autem. Dicit in prima parte quòd accidentia quibus cognoscitur hemitritæus sunt pulsus, urina, exiens cum uomitu, & egestione: dispositione egestionis, & signa quibus ipsa significatur: sicut tactus, horripilatio, rigor. Item dispositiones horarum, & paroxysmorum.

Pulsus autem fit in ea minoris magnitudinis, & velocitatis, & frequentiæ quàm illæ qui est in tertiana, & contrariæ earum sunt minores, quàm illæ quæ sunt in phlegmatica.

Hic declarat signa sumpta ex pulsu dicens, quòd pulsus in hemitritæo est minor, tardior, & rarior quàm in tertiana: & econtra maior, uelocior, & frequentior quàm in phlegmatica. Cuius causa est: quia in hemitritæo est minor necessitas euentandi quàm in tertiana, & maior quàm in phlegmatica. Sed contra pulsus phlegmaticæ est frequentior pulsu tertianæ: sicut dictum est in capitulo de phlegmatica. ergo etiam est frequentior pulsu hemitritæi. Soluantur sicut solutum fuit superius in capitulo de phlegmatica.

Vrina vero est tarda digestionis.

Intelligo respectu urinæ tertianæ, & non est tantæ tincturæ quanta est in tertiana.

Et vomitus est permixtus ex cholera, & phlegmate: & egestio est permixta ex cholera, & phlegmate.

Et uomitus est permixtus ex cholera, & phlemate, & similiter egestio: nam talis est materia quæ dominatur. Hinc accidit quòd uomitus in quo phlegma est permixtum choleræ est aliquando peior quàm uomitus choleræ purioris: quia uomitus permixtus ex cholera, & phlegmate cadit in signis tertianæ puræ, quæ feb. est salubrior quàm hemitritæa.

De dispositione autem calefactionis, & frigoris, & sitis, & horripilationis, & horarum, & paroxysmorum iam locuti fuimus quod oportuit.

Hic succinctè loquens de cæteris signis comprehensis: sub hoc quarto genere signorum: dicit quòd de dispositione calefactionis, & frigoris quæ aceidunt in paroxysmis hemitritæi iam locutus est quod oportuit. Et iam similiter de siti cum superius dixit: quòd est paucorum accidentium: & similiter de horripilatione eum dixit quòd multoties iteratur: similiter de dispositione horarum scilicet uniuersalium, & paroxysmorum cum comparauit in hoc capitulo eam phlegmaticæ, & cholericæ: dicens quòd status huius ægritudinis in horis particularibus, & uniuersalibus est ante statum. phlegmaticæ, & tardior statu choleric.

Et non expectatur statio super dominatem duorum humorum nisi per vincentem ex significationibus. nam si dominatur phlegma sunt paroxysmi longiores, & horripilatio minor, & coarctatio, & proprie in pulsu fortior: & extremitates sunt velociores ad suscipiendum frigus in principijs ægritudinis, & tardioris mundificationis a suo frigore: & sitis est minor: & vomitus choleræ minor, & vrina vehementioris albedinis, & cruditatis, & sudor minor, & ætas: pueritia aut senectus, & complexio corporis significat eam: & similiter consuetudo, & quæ currunt cũ ea. Et si dominatur cholera sunt paroxysmi breuiores, et extremitates velociores ad calefactionem, et sitis, et vomitus choleræ plus, et sudor magis exuberãs et fortasse declinat ad horripilationem quæ est sicut rigor: et fit vrina vehementius tincta: et ætas iuuentus: et complexio corporis quandoque significat eam: et similiter consuetudo, et quæ currunt cum ea. Et quando æquantur duo humores frequentantur significationes, et est horripilatio pura completa, non rigor, et non perueniens ad rigorem.

Hic ponit signa dominii humoris, aut æqualitatis, & primo ponit signa quando phlegma dominatur, secundo quando cholera dominatur, tertio quando æquantur. In prima parte dicit quòd non expectetur statio idest firma indicatio humoris peccantis siue dominantis nisi per uincentem ex significationibus idest nisi quando signa unius humoris uincunt signa alterius. Nam si dominatur phlegma sunt paroxysmi longiores, & horripilatio est minor: quare accedit plus ad frigiditatem, & coarctatio in pulsu fortior, & extremitates ad suscipiendum frigus in principiis particularibus ægritudinis: & quòd tardius mundificantur a frigore, & sitis minor, & uomitus choleræ minor, urina magis alba & eruda: & sudor minor, & ætas pueritiæ & & senectutis: quia in his magis multiplicatur phlegma quàm in iuuentute, & complexio corporis scilicet phlegmatica significat eam: & similiter consuetudo patiendi phlegmaticam, & consuetudo in cibis multiplicantibus phlegma: & quæ currunt cum ea scilicet ars, & sexus. Et quando dominatur cholera sunt signa his contraria, quæ patent ex dictis: & quando æquantur duo humores frequentantur significationes scilicet utriusque, & est horripilatio pura idest uera: & completa idest fortis, non rigor, & non perueniens ad rigorem: quia significatur dominium choleræ: & tu supple nec perueniens ad infrigidationem: quia significaret dominium phlegmatis: sed est media: & sic est multa mediorum signorum apparitio.

Et quando compositio est manifestior in periodica, et continua quamplures hominum approprient nomine hemitritæi puri: et est continua ipsa phlegmatica, est rigor debilior, quoniam materia extrinseca est cholerica: et non est contrarium ei ex parte phlegmatis extrinseci cum ea, in eo quòd necessarium est de rigore: sed est debilior. et fortasse iteratur in ea frigus, et horripilatio ita vt faciat errare in statu sicut fuit. et multiplicatur in ea caliditas viscerum, et ventris cum frigore extremitatum: et fit pulsus vehementioris paruitatis, et raritatis. Si autem continua est ipsa cholerica non fit rigor, neque magna horripilatio: et fit pulsus maior et velocior, et angustia vehementior: et si componuntur duæ continuæ non erit rigor omnino: et accidit tertianæ continuæ vt alleuietur ante alleuiationem phlegmaticæ: licet non redeat ante eius redditionem.

Hic

Hic ponit signa hemitritæi. & primo ueri cōpositi ex phlegmatica continua, & cholerica interpolata. secundo hemitritæi compositi ex cholerica contiuua, & phlegmatica interpolata, tertio quando ambæ sunt continuæ. In prima parte dicit quòd quando hemitritęus componitur ex phlegmatica continua, & cholerica interpolata quæ plures appellant hemitritæum purum idest uerum est rigor: quoniam materia cholerica est exterius quæ est apta facere rigorem, & non habet phlegma extrinsecum impediens rigorem faciendo frigus: sed illæ rigor est debilior propter phlegma fuisse mixtum cum cholera, quādo erat sub forma causæ antecedentis, quòd fregit acuitatem eius. Et fortasse multiplicatur in ea frigus & horripilatio propter fugam caloris interius & punctionem factam a cholera: ita ut faciat errare in statu ut scis scilicet ex dictis in primo genere signorum: quia quandoque corpus calefit, & apparet principium recessisse: & postea redeunte frigore & horripilatione constat ipsum non recessisse. & multiplicatur in ea caliditas scilicet uiscerum cum frigiditate extremitatum: caliditate fugata interius propter nocumentum maxime a phlegmate interius putrente tantum. & fit pulsus uehementer paruus propter phlegma intrinsecum suffocans calorem: fit etiam uehementer rarus iu comparatione ad hemitritæū iu quo ambæ materię putrent intra uenas: & etiam in comparatione ad illum in quo cholera putret intra & phlegma extra. Si autem continua est ipsa cholericea non fit rigor, neque magua horripilatio: quia materia acuta uon peruenit ad membra sensibilia: sed supple fit frigus propter phlegma petens membra extrinseca; & fit pulsus maior, & uelocior propter maiorem necessitatem, supple, & frequētior & angustia uehementior propter magnam caliditatem spiritualium. Et si componantur duæ continuæ non fit rigor omnino: quia nulla materia petit mēbra extriseca sensibilia. & accidit tertianæ continuæ ut alleuietur scilicet ex illa exacerbatione ante alleuiationem phlegmatieæ: licet non redeat ante eius redditionem: quia citius redit phlegmatica cum redeat omni die; & cholerica de tertio in tertium. Considerandum quòd omittit signa hemitritæi compositi ex phlegmatica & cholerica interpolatis: quia sunt ex dictis intellecta: & proprie ibi cum dixit. Et quaudo æquantur; & etiam cum dixit de reditu horripilationis. in hac enim est apta horripilatio frequenter iterari maxime cum ambæ cōponuntur secundum semitam introitus.

De cura hemitritæi. Cap: XIX.

Necessarium est in hemitritæo, ut uehementem habeas solicitudinem in euacuando materiam secundum species euacuationis ex solutione uentris, et uomitu, et prouocatione, et sudatione plus quàm uehementia, quæ est per extinctiua.

Post theoricam hemitritæi ponit curam eius. secundo quia feb. compositæ & proprie hemitritæus est recidiualis: ponit canones in cura reciduæ. secunda ibi. in principio sequentis capituli [Recidiuatio.] Primum capitulum in tres partes diuiditur. In prima ponit generalem in cura hemitritæi. In secunda prosequitur & declarat illum canonem, tertio ponit medicinas conuenientes in cura eius. secunda ibi [Et cum solutiuis.] tertia ibi [Medicinæ uero.] In prima parre dicit esse necessarium in hemitritæo ut multum sis solicitus in euacuando secundum species euacuationis in hoc casu opportunas scilicet solutione uentris, uomitu, prouocatione urinę, & sudoris, & multo magis quàm in extinguendo caliditatem febrilem. Huius autem canonis causa est, quia hemitritæus est multum repletionalis, sed non est multum inflammatiuus.

Sed hic cadit dubium discussione dignum: cum hemitritæus sit mulrum repletionalis, & repletioni maxime opponatur phlebotomia: quare Auic. hic præcipir phleboromiam. Amplius si phlebotomia præcipitur in tertiana, & phlegmatica: ut patet in capitulis præcedentibus: quare non præcipitur in hemitritæo, ex utrisque composito. Dicendum quòd phlebotomia secundum plurimum competir in hemitritæo, & multo magis quam in tertiana, & phlegmatica cū sit magis repletionalis. Præterea. Sicur deriir statim timetur in eo permutatio ad apostema intrinsecum a quo maxime præseruat phlebotomia. Auicen. tamen omittit loqui de phlebotomia breuitati indulgens: & quia satis datur intelligi eius cōuenientia per ea quæ dicta sunt in cap. generali curationis feb. putridarum: necnon per dicta in cura tertianæ, & phlegmaticæ.

Et cum solutiuis oportet ut conueniat digestio, nisi sint ex genere quæ leniunt naturam, & soluunt, & non inquietant, sicut aqua lubleb cum geleniabin, si fuerit illud quod superat phlegma: & sicut tereniabin, & siracost, & infusio tamarindi, & syrupus de uiolis, si dominans fuerit cholera, & sicut quod componitur ex istis si fuerint duo humores quasi pares: & post apparitionem digestionis, si euacuatio fiat humoribus, cum fortibus pertransit.

In præsenti parte prosequitur canonē iam dictum in euacuatione: & primo per solutiua. secundo per uomitiua. tertio per prouocatiua urinę & sudoris. secunda ibi [Et uomitus iterū.] tertia ibi [Er prouocatio.] In prima parte dicit quòd oportet ur cum solutiuis conueniat digestio idest quòd oportet ut materia solutione euacuanda sit prædigesta, nisi illa solutiua sint ex genere eorum, quæ leniunt naturam sicut aqua hordei, & passularum, & parum casiæ. & nisi sint de genere eorū quæ soluunt etiam electiue: sed non inquietant idest agitant materiam sicut aqua decoctionis lubleb. unc. iij. cum duabus unc. mellis ros. dominante phlegmate, & sicut tereniabin. Et ut. ℞. mannæ, syrupi uiolati ana. unc. i. aquæ infusionis tamarindorū unc. ij. misce dominante cholera. Et sicut quod componitur ex istis si duo humores fuerint quasi pares. Recip. lubleb. unc. iij. mannæ. unc. i. mellis ros. syrupi uiolati ana. unc. s. moderni tamen communiter darent. drach. iiij. floris casiæ cum aqua decoctionis prunorum, & passularum.

Sed pro notitia dictorum sciendum quòd aliqua solutiua, sunt solùm lenitiua sicut passulæ & ficus, & earum decoctio iura pinguia. Aliqua uero cum hoc quòd sunt lenitiua sunt etiā solutiua electiue sicut casia, & manna: & hæc si dentur in pauca quantitate solum leniunt, & non eligunt: & in multa uero eligunt, & leniunt: & hęc ambo possunt exhiberi non pręmissis digestiuis: sed de speciebus solutiuorum, & quot modis fiat solutiuo dictum est opportune in capitulo generali curatiōis feb. putridarum. secundo dicit quòd post apparitionem digestionis si euacuatio fiat cum fortibus sicut turbit, scamonea, & similibus non pertransit quin magis iuuat minorando, quàm noceat agitando. oportet enim sicut dictum est in capitulo de phlegmatica: in his morbis repletionalibus paulatim digerere, & paulatim euacuare. Sed quando esset completa digestio non diceret pertransit: sed diceret quòd est regimen conueniens: quia illa euacuatio iuuaret absque nocumento notabili: sed apparente digestione & non completa aliqualiter nocet agitando: maius tamen est iuuamentum nocumento. ideo dixit pertransit.

Et uomitus oportet ut sit iterum secundum humorem dominantem, aut ex aqua raphani cum syrupo acetoso calido, aut syrupo acetoso cum aqua calida.

In hac parte ponir uomitiua dicens quòd uomitus fiat secūdum humorem dominantē: ut est succi raphani. unc. iij. phlegmate dominātę: & cum syrupi acetosi. unc. ij. aut. iij. cum aqua tepida cholera dominante: & potest esse syrupus acetosus zuccarinus, aut mellinus secundum exigentiam complexionis humoris & temporis anni.

Et prouocatio oportet ut fiat cum eis in quibus est æqualitas: & cum festinatur in potando decoctiones ante digestionem, timetur sirsen.

Hic ponit canonem in euacuatione per urinam, & sudorē. Er primo ostendit qualia debent esse. secundo tempus, usus illorum, quando sunt fortia. secunda ibi [Et cum fortia festinatur.] In prima parte dicit quòd prouocatiua urinę & sudoris quibus utimur nondum completa digestione debent esse æqualia idest nou fortia, sed mediocria. lenia uero debent esse illa quibus utimur in principio sicut dictū fuit in capitulo generali. Et causam addens dicit quòd cum festinatur in potando decoctiones scilicet fortes ante digestionem scilicet completam rimetur sirsen idest apostema cerebri. Notandum q medicinæ prouocatiuæ urinæ, & sudoris sunt calidæ subtilis

substantiæ

substantiæ: & quanto sunt fortiores sunt calidiores, & magis subtilis substantiæ: & triplices. quædam leues ut aqua hordei, & decoctio se. frigidorum: & hoc conceditur in principio nondum apparente digestione: quædam mediocres sunt sicut aqua decoctionis radicum apii, fœniculi, petroselini, & hæc conceduntur apparente digestione. quædam fortes, & hæc cõceduntur completa digestione sicut decoctio assari, rubeæ, milij solis, & similium. Et hic dicit Gentilis quòd rudes expositores intelligunt per decoctiones medicinas solutiuas. Et quòd sic intelligentes dupliciter errant, primo quia iam de solutiuis dixit canones completos. secundo quia deficeret scientia Auicennæ in canone de tempore usus prouocantium: quapropter dicit per decoctiones Auicen. intelligit decoctiones prouocatiuas urinæ, & sudoris. Conuenientes enim medicinæ prouocatiuę urinæ & sudoris dantur in forma decoctionis ut fluat in uenis: medicinæ autem solutiuæ quarum parum euacuat parum ex malo, & plurimum euacuat plurimum ex malo conuenientius dantur in substantia quàm in decoctione: ut supra dixi in capitulo de tertiana non pura. Cum ergo istæ medicinæ prouocatiuæ habentes fortitudinem aliquã dantur ante digestionem, timetur sirsen idest apostema cerebri. agitant enim materias & faciũt eas fluere ad caput, uel ad pectus, uel ad alias partes corporis: sed solum dixit de partibus superioribus: quia ista prouocatiua inflammant, & agitant materias quæ ascendentes faciunt sirsen. Ego autem credo hunc textum accommodari, & ampliari ad medicinas exoluentes, quæ exhibitæ ante digestionem inducunt apostema agitando materias, & faciendo eas fluere ad locum debiliorem sicut frequenter uidi accidisse: & proprie in febribus repletionalibus: medicinæ itaque soluentes leniendo, & non eligendo, aut quæ licet eligant, non tamen inquietant, possunt dari in principio, ante digestionem, sed eligentes non tamen exoluentes aut leniter exoluentes dantur apparente digestione: fortiter autem exoluentes non dantur nisi completa digestione. Memor esto tamen semper quòd est melius infra subsistere quàm exquisitissime euacuare: & ita dico de medicinis prouocãtibus.

Medicinæ uero iuuatiuæ in uia perueniente ad statum, ad rectificandum materiam, & maturandum ipsam, & succurrẽdum nocumentis eius. Ex singularibus est absinthium, uerũ post septimum, & apparitionem digestionis, ita ut sit Romanum, quod ex ipso bonum est: & cum tu festinas cum eo mouet humores, & non euacuat eos: cumque sumitur facit accidere angustiam, & tristitiam, & nauseam: deinde reuertitur super eos cum sua caliditate, & exiccat eos, & cum sua stypticitate facit eos pigros.

Hic ponit aliquas medicinas. & primo ponit medicinam unam simplicem scilicet absinthium. secundo medicinam Gal. tertio quasdam medicinas compositas. secunda ibi §Et Gale.§ tertia ibi §Composita uero§ In prima parte dicit quòd medicinę iuuatiuæ in uia perueniente ad statum idest in augmento ad rectificandum materiam scilicet minorando materiam, & maturando ipsam scilicet æquando substantiam eius, & succurrendo nocumentis eius quæ sunt horripilatio, & membrorum debilitas. Ex simplicibus est absinthium maxime Romanum bene conditionatum: & quanto uis ipsum magis solutiuum, & aperitiuum elige quod est magis amarum. secundo dicit quòd absinthium debet administrari post septimum, & apparitionẽ digestionis. non enim conceditur nisi apparente digestione, quæ communiter post septimum consueuit apparere: propterea inter alios dies maxime nominauit septimum. Et causam reddẽs dicit quòd cum administras ipsum ante apparitionem digestionis, mouet humores, & non euacuat eos: & facit accidere angustiam propter nocumentum in spiritualibus: & tristitiam propter nocumentum stomachi, & nauseam, humoribus qui sunt in stomacho commotis, & non eductis: deinde remanens cum humoribus exiccat eos sua caliditate & stypticitate: & facit ipsos pigros & ineptos euacuationi.

Dubitatur utrum digestione apparente competat absinthiũ in hemitritæo: & arguitur quòd nõ, quia non euacuatur phlegma: cuius maxime necessaria est euacuatio. secundo apparente digestione aliqua eius pars non est digesta. ergo illam mouebit, & non euacuabit: & similiter illam exiccabit, & faciet pigram. In contrarium est Auic. & cæteri doctores.

Pro solutione sciẽdum quòd absinthium calidum est in primo, & siccum in secundo, sed succus eius & flos eius est calidior accedens ad secundum, & per substantiam suam calidam est aperitiuum oppilationum, & solutiuum choleræ & phlegmatis aquosi: & per substantiam terream est membrorum cõfortatiuum, & partium laxarum sua stypticitate congregatiuũ & confert feb. longi temporis, & feb. oppilationum: mirabilem est appetitum faciens. Secundo notandum quòd possumus uti succo eius, & aqua decoctionis, & distillationis eius. Item sua substantia puluerizata, & trochiscata: aliquando damus ipsum uiride solum cum alijs rebus permixtum sicut passulis: & alijs secundum diuersas necessitates.

His præmissis sit hæc prima conclusio. Absinthium nõ conuenit in principio ante apparitionem digestionis, quia multa nocumenta facit, agitando materiam, & non educendo. Item quia remanens cum materia exiccat, & facit ipsam ineptam euacuationi, sicut dictum fuit in textu. Item quia styptica nõ conueniunt ante digestionem: sicut de intentione Auicen. declaratũ fuit in capitulo generali curationis febriũ putridarũ.

Secunda conclusio. apparente digestione succus eius conuenit, & aqua decoctionis & distillationis eius, euacuat namque choleram, & aquosum phlegma proprie succus, & aqua decoctionis & distillationis eius: & cum hoc aperit, prouocat, & membra confortat, & non facit sua stypticitate materiam ineptam euacuationi, cum iam semidigesta sit. Tertia conclusio. completa digestione multo magis conuenit tam in decoctionibus, quàm in sua substantia exhibitum: cum materia sit paratissima euacuationi, & membra indigeant confortatione. Sed superest respondere ad rationes adductas in contrarium huius determinationis. Ad primum dicitur quòd, quamuis non euacuet phlegma uiscosum, tamen iuuat multum euacuando choleram, & phlegma aquosum: Ad secundum negetur consequentia, nam euacuat partem paratam euacuationi, & cum illa extra corpus educetur: unde non poterit exiccare residuum materiæ: nec poterit ipsam facere pigram sua stypticitate: & si forte faceret aliquid nocumenti, erit multo maius iuuamenti.

Et Gal. quidem, & qui ante eum fuerunt, curauit eos cum aqua hordei in qua est uirtus piperis.

In parte præsenti ponit medicinam Gal. secundo ponit redargutionem Alexandri contra Ga. tertio ponit errorem Alexandri: & redarguit ipsum. secunda ibi §Et dixit quidam.§ tertia ibi §Ipsæ quidem.§ In prima parte dicit. quòd Gale. & qui fuerunt ante ipsum scilicet Hipp. & alij curauit scilicet in therapeutica ad Glauconem patientes hemitritæum cũ aqua hor. in qua est uirtus piperis ut ℞. hor. mundi. unc. i. piperis. ℈. s. aquæ. unc. xx: bulliant ad apertionem hordei.

Et dixit quidam primorum medicorum quòd Gal. trãsgressus est in alienatione, & stetit: ubi oportet ut miretur de eo: & non sciuit quòd piper inflammat feb. & aqua hor. pigram efficit materiam.

Ponit Auicenn. dicta Alexandri uituperantis Gale. dixit namque iste quòd Gale. alienat & stetit, sicut illi qui erant, & loquuntur: & nesciunt quid dicant, unde mirandum est de eo: & loquens interrogatiue dicit. non scimus quòd piper inflammat febr. & aqua hordei infrigidando pigram materiam, supple phlegmaticam?

Et iste quidem contradictor errauit errore, qui non appropriauit in hac intentione: immo canon datus in adiutorio naturæ, quando præparatur ad resistendum huiusmodi materijs est cum medicinis compositis ex infrigidantibus, et calefaciẽtibus, ut discernat natura inter duas uirtutes, quare occupatur infrigidatiuum cum febr. & partibus cordis: & calefactiuum cum materia: & quis est, qui curet hemitritæum absq; hoc?

Hic remouet opinionem Alexandri. primo ostẽdens quòd eius error est generalis, & confutat quoddam eius motiuum uituperando eum. secundo in speciali remouet quendam errorem eius redarguens eum ex dictis suis tertio ad laudem Gal. miratur de quodam dicto huius contradictionis. secunda ibi

[Et

§Et iste quidem.§tertia ibi.§Amplius mirabile.§In prima parte dicit quòd error non est solum in cura hemitritæi; immo supple in cura cuiuscumque morbi in quo exiguntur intentiones contrariæ; in illis enim miscemus medicinas contrarias confidentes quòd natura discernat. ideo subdit immo canon datus est in adiutorio naturæ quando præparatur ad resistendũ huiusmodi scilicet contrariis materiis, ut cum medicinis compositis ex infrigidantibus & calefacientibus: ut discernat natura inter duas contrarias uirtutes qualiter occupatur infrigidatiuum cum feb. & partibus cordis, supple &; cum materia cholerica: & calefactiuum cum materia phlegmatica: & interrogatiue loquens dicit: & quis est qui curet hemitritæum absque hoc?

Et si natura non est fortis ad discurrendum tunc non prodest curatio quocunque modo fiat: et errauit in alijs modis: in allatione quorum non est necesse nos incedere via prolongantium.

Hic remouet dubium: posset enim cõtradictor dicere, quòd natura non est potens ad discernendum inter hæc contraria. Respondet quòd si natura non est fortis ad discernendum: tũc non prodest curatio quocunque modo fiat, siue fiat cum medicinis mixtis ex contrariis secundum opinionem Gal. siue fiat secundum modum Alexãdri, qui statim ponetur. Nam ut sæpe dictum est cum deficit uirtus, non ualet curatio. Vltimo dicit quòd ille contradictor errat aliis modis. quos non est necessarium nobis afferre in medium, ne sermo prolongetur.

Et iste quidẽ contradictior dixit, quòd oportet vt administrentur subtiliantia, quibus nõ est fortis calefactio, sicut apiũ et anethum: et non sciuit quòd possibile est vt piper infrigidetur minoratione sui: ad hoc vt frangatur eius calefactio. et non abbreuietur eius subtiliatio a subtiliatione apij plurimi: et sit aqua hor. adiuuans ipsum in faciendo peruenire virtutẽ eius, et destruendo superfluitatẽ eius: et faciendo cadere materias ad ipsum, vt alleuietur penetratio virtutis eius in eis.

In parte præsenti ponit opinionem Alexandri in cura hemitritæi. Secũdo ex dictis suis probat opinionem G. esse bonam. secunda ibi. [Et non sciuit.] In prima parte dicit quòd iste contradictor in cura hemitritæi dixit debere administrari subtiliantia, in quibus non est fortis calefactio: sicut apium, & anethum faciendo ex eis decoctionem. secundo ex his uerificat opinionem. G. interrogatiue. d. Non sciuit iste contradictor, quod possibile est ut piper infrigidetur minoratione sui: ad hoe ut frãngatur eius calefactio. & non abbreuiatur eius subtiliatio a subtiliatione apii plurimi: idest quòd piper potest in tãta quantitate minorari, quod parũ calefaciet: & tamen ita subtiliet, sicut apium in quantitate multa.

Et ex his patet quòd medicina calida quarti gradus, sicut piper per minorationem sui potest calefacere præcise in secundo gradu: quia tunc non administratur in debita dosi, secũdũ quòd est ab auctoribus graduatum: & fit aqua hordei adiuuans ipsum piper & faciendo peruenire uirtutem eius ad partes distantes: & in destruendo superfluitatem, scilicet caliditatis eius, & tertio in faciendo currere materias ad ipsum, ut alleuietur penetratio uirtutis eius in eis in humectãdo materias, & in faciendo eas fluxibiles: ut facile patiantur a pipere: & penetret eius uirtus ad eas: ubi forte usus est hypallage in faciendo currere materias ad ipsum. i. ipsum currere ad materias.

Et ex his patet responsio ad rationes Alexan. negat enim Auicen. quòd piper inflammat feb. sed natura dirigit piper ad materiam phlegmaticam, & negat quòd aqua hordei facit materiam pigram, quia natura dirigit illam ad partes cordis ad infrigidandum ipsum. Et si aqua hordei agit in materiam ipsam, præparat ut facile patiatur a pipere: & facit alia duo iuuamenta quæ dixit.

Amplius mirabile fuit, quòd ipse posuit Gal. de illis qui ignorant, quòd piper inflammat febrem, et nominat ipsum de illis qui obliuiscuntur ab hoc, ubi iudicat de hoc.

Hic Auicenna laudat Gale. in practica huius scientiæ summis laudibus. d. quod mirabile fuit quod iste posuerit Galen. in numero illorum qui ignorant quod piper inflammat feb. quasi dicat quòd bene piper est calidum in quarto: & mirabile est quod ipse nominet ipsum inter illos qui obliuiscantur alicuius rei particularis, circa quam fert iudicium: ideo dixit ubi iudicet de hoc idest de aliqua re particulari quasi dicat ipse fuit doctissimus in practica, & in rebus particularibus sicut sibi bene imponit Auer. dicens quod multa nouit in ramis, pauca in radice.

Composita uero de medicinis quibus oportet in hac hora vti sunt sicut trochisci de absinthio, et trochisci de rosis. Trochisci leues boni ad hemitritæum. Recip. rosarum, radicum liquiritiæ amborum ana. drach. iiij. tereniabin. drac. iij. spicæ, succi absinthij, spodij omnium ana. pondus. drach. ij. fiant ex eis trochisci. Trochisci alij ad inflammationem. Recip. rosarũ drach. vi. seminis acetosæ. gummi omnium ana. drach. iiij. amyli pondus. drach. iij. berberis, spodij; semi. portulacæ omnium ana. pondus. drach. ij. dragaganthi, croci, spice, reubarbari omnium ana. drac. i. camphoræ pondus tertiæ. drach. i. fiant trochisci. Trochisci alij boni habentibus hanc febrem: et propriæ quando conqueruntur cum hoc de solutione ventris, et tußi. Recip. spicæ aromaticæ, xyloaloes, croci, berberis, et succi eius omnium ana. drach. iij. reubarbari. drach. iiij spodij, rosarum cum capitibus suis, laccæ, gummi torrefacti, karabæ, omnium ana. drach. v. seminis acetosæ torrefacti. drach. vi. cretæ Romanæ drach. vij. fiant trochisci. Descriptio alia bona. recip. Rosarum rubearum. drach. vi. berberis, gummi, seminis acetosæ omnium ana. drach. iiij. spicæ, eupatorij, spodij, amyli, seminis portulacæ: granorum cucumeris omnium ana. drach. ij. seminis endiuiæ, seminis cuscutæ omnium ana. drach. i. s. succi liquiritiæ. drach. i. laccæ, reubarbari amborum ana. drach. s. aggregentur illa, et fiant trochisci. Pilulæ bonæ ad hanc ægritudinem, et omnes chronicas, et febres lædentes viscera: et proprie quando materia phlegmatica est magis uincens. Recip. aloes, masticis, myrabolanorum citrinorum, reubarbari, succi eupatorij, succi absinthij, rosarum rubearum omnium ana. partes æquales, croci partem mediam fiant pilulæ cum aqua endiuiæ. Et sit dosis. drac. ij. cum syrupo acetoso. Descriptio bona conueniens prope, uel post digestionem. Recip. aloes, masticis, succi absinthij, ros. omniũ æqualiter, croci. drac. s. informentur pilulæ cum aqua endiuiæ: et sit dosis. drach. ij. cum syrupo acetoso.

Hic Auicen. primo nominat quasdam medicinas compositas. secundo describit quasdam: & nulla istarum cõuenit a principio: sed postquam apparuit digestio illarum: quas describit primæ quatuor sunt trochisci digerentes, & confortantes: secũdæ duæ sunt pilulæ solutiuæ & cũ hoc confortatiuæ; & simplicia has componentia secundum plurimum sunt nota ad inflammatum, idest in qua cholera dominatur. reu. idest. rheubarbarum in tertia descriptione quam dicit conferre in hac febre quando coniungitur cum tussi & solutione uentris multa ponuntur conferentia solutioni uentris: sed ad tussim solum ponitur crocus, & gummi. Creta Romana est sicut nostra: sed loco illius melius est uti bolo arme. aut terra sigillata.

A prima recepta pilularum posset argui aloem soluere magis phlegma, quàm choleram. In ultima descriptione dicit prope digestionem, scilicet completam, ideo tex. qui est in margine est melior. Sed hic nota secundum Gentilem quòd omnes hi trochisci, & pilulæ conuenientiores sunt perfecta digestione, & factis aliquibus euacuationibus, quam in aliquo alio tempore: licet in augmento postquam digestio apparuit possint cõpetere: & causa nota est ex præcedẽtibus.

Cura hemitritæi decem exigit intentiones. Prima ordinat regimen sex rerum. secũda lenit uentrem. tertia phlebotomat. quarta digerit. quinta euacuat materiam phlegmaticam: & hæ duæ debent iterari secundum exigentiam. sexta est prouocatio uomitus: maxime natura tentante. septima prouocatio urinę. octaua prouocatio sudoris. nona membrorum confortatio.

fortatio.decima accidentium correctio. Regimen sex rerum debet ad humidum & frigidum declinare maxime dominante cholera: & debet in principio diæta attenuari saltem per tres dies, quia est morbus repletionalis: postea ingrossari,& quan to magis accedit ad statum debet magis attenuari. Vnde in principio uniuersali subtrahendum est uinum regulariter: cui non obstet consuetudo.cibi sui debent esse mixti cum calidis, & frigidis sicut medicinæ digestiuæ: aut debeut esse circa tem periem potius leuiter ad frigidum, & humidum declinantes: & debent esse boni, & copiosi nutrimenti: post primos tres dies cum ægritudo sit chronica reliquum regimen poteſt esse notum ex regimine tertianæ non puræ.

Pro secunda intentione Auicenna uariat lenitiua, secundũ quod magis phlegma,aut cholera dominatur intendens forte ad aliqualem materiæ propriæ minorationem absque agitatio ne: & cassia cum decoctione fructuũ est propria: in processu teneatur uenter lenis cum clysteribus. Tertia intentio phle botomia,quæ secundum plurimum est necessaria secundum ꝙ dictum fuit,cum sit morbus repletionalis: & fiat communiter ex basilica, aut cõmuni,aut ex saphenis: si in causa esset retentio menstruorum, aut hæmorrhoidarum. Pro quarta intentione sint digestiua mixta: quædam contra choleram: quædã contra phlegma non fermentata: debent esse in principio incisiua,& abstersiua,& parũ aperitiua,postea magis aperitiua.

Pro quinta intentione etiam solutiua sint mixta euacuantia cholerã,& phlegma non fermentata: aut eligatur unum simplex euacuans utrumq; humorem: & sæpe iteranda est digestio,& euacuatio: sicut in phlegmatica, & tertiana nota: & non est properandum ad solutiua fortia. Prouocetur autem uomitus iuxta sextam intentionem maxime natura inuitante in principio cum leuioribus, in processu cũ fortioribus, quæ accommodentur utrique humori secundum exigentiam. Septima intentio,scilicet prouocatio urinæ perficitur cum decoctione radicum apij,fœniculi, & seminum communium, & si opus sit fortioribus addantur in decoctione radices asparagi: & ponantur magis calida aut minus secundum exigentiam hu moris dominantis. Prouocatio autem sudoris iuxta octauam intentionem perficitur cum aqua hordei,cui parum uini subtilis addi poteſt:& sumatur calidum infirmo bene pannis cooperto. Membrorum autem confortatio iuxta nonam intentionem perficitur cum trochiscis in textu descriptis. Item cum aromatico ros. diarodon abbatis secundum dominium humoris dominantis.

Corrigantur autem accidentia iuxta decimam intentionẽ secundum ipsorum exigentiam: sed inter cætera succuratur cã sui appetitus maxime cum ægritudo est longa.

De recidiuatione. Cap. XX.

Reciduatio est deterior radice.

Primo ponit iudicium,secundo dat cautelam in curatione. secunda ibi [Et consilium.] In prima parte dicit quòd recidiua est deterior radice sua:cuius causa est: quia inuenit uirtutem debilem.

Et consilium quidem est,ut in ea non fiat inceptio ad curandum,donec manifestus sit modus ægritudinis· nam secundum plurimum est sæna.

Hic dicit, quòd consilium est, quòd medicus non incipiat curare ipsam nisi primo sit manifestus modus ægritudinis, id est nisi primo sit nota causa recidiuæ:& quæ ægritudo,& quanta sit in comparatione ad uirtutem.nam ſm plurimum est sæua & proprie cum est a causa intrinseca cum uerisimiliter causa illa intrinseca sit fortis,& inueniat uirtutem debilem. Et nota quòd licet hoc consilium sit generale non solum in recidiua sed in quacunque febre: immo in quacunque ægritudine iuxta Auicenn.in capitulo generali curationis feb. cum inquit. Et scias quòd non est tibi possibile ut cures feb.nisi postquam cognoueris eam: attamen proprie seruandum est in recidiua, in qua ex præcedẽti ægritudine uirtus est facta debilis: & quia aliquando in principio licet recidiua appareat leuis, est tamẽ praua occulta paruitate. Si igitur multiplicas remedia & proprie notanda,sicut medicinam solutiuam,detegitur malitia,& moritur infirmus,& tu eris infamatus absque tui culpa:procede igitur cum lenibus,sicut cum clysteribus,si opus est euacuatione:& attenua diætam donec manifesta sit tibi ægritudo, & causa eius.nam quæ pendet a causa extrinseca est leuis:quæ uero a causa intrinseca est fortis secundum plurimum.

Hic omitto solutionem quæstionis an recidiua,& sua radix sit una ægritudo: quia de hac dixi quantum est opportunum in quæstione de maioritate morbi: & eius solutio magis pertinet parti theoricæ. Cura recidiuæ est eadem secundũ plurimum cum cura suæ radicis:uerum oportet nos esse magis sollicitos de uirtute cum sit debilior: & laborare ut recidiuæ causa amoueatur.

Et in hoc finitur expositio fen.primæ quarti canonis Auicen. edita per dominum magistrum Ioannem Herculanum Veronensem doctorem famosissimum.

Herculeo Arnulphus genitus sacra saxa Ioanni
Hæc statuit merita pro pietate patri.
Ille vir Hippocratem medicans & Appollina vicit,
Atque fuit nostro tempore verus apis.
Doctrinæ præclara suæ monumenta reliquit:
Multaq; per doctos scripta Ioannis eunt.
Codicibus febres,pestes,cunctosq; nocentes,
Corporibus morbos scripsit in orbe tribus.
Pulchra salutifero Verona exultat alumno.
Huius enim medicam mundus adorat opem.
Sub duce quem Borso clarum Ferraria vidit.
Fataq; corpus habent: cætera cuncta Deus.

FINIS.

VIN
CENT

mes[illegible] est doctor [illegible] 145 ubi agit [illegible] de [illegible] et
de parandi modo